

97 • 2019

REVUE BELGE DE PHILOLOGIE ET D'HISTOIRE

FASC.2*: BIBLIOGRAPHIE
DE L'HISTOIRE DE BELGIQUE

AFL.2*: BIBLIOGRAFIE
VAN DE GESCHIEDENIS VAN BELGIË

BELGISCH TIJDSCHRIFT VOOR FILOLOGIE EN GESCHIEDENIS

97 • 2019

**SOCIÉTÉ POUR LE PROGRÈS
DES ÉTUDES PHILOLOGIQUES ET HISTORIQUES**
fondée en 1874

Présidente: Michèle GALAND, 106, rue de Rosières, 1332 Genval.

Secrétaire général: Denis MORSA, 29/3, avenue Émile Vandervelde, 1200 Bruxelles.

Trésorier: David GUILARDIAN, 326 (boîte 5), Avenue Brugmann, 1180 Bruxelles.

L'organe de la Société est la *Revue belge de Philologie et d'Histoire*, recueil trimestriel dont le tome I est paru en 1922.

Het *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* wordt uitgegeven door de Société. Het Tijdschrift werd gesticht in 1922.

**REVUE BELGE DE PHILOLOGIE ET D'HISTOIRE
BELGISCH TIJDSCHRIFT VOOR FILOLOGIE EN GESCHIEDENIS**

Website : <http://www.rbph-btfg.be>

Directeur: Alexis WILKIN.

Comité directeur – Bestuurcomité: il rassemble les membres du Bureau de la Société (voir ci-dessus) et du Comité de Rédaction de la Revue (voir en p. 3 de couverture) – Het Bestuurcomité bestaat uit de leden van het Bureau van de “Société” (zie hierboven) en van de Redactieraad van het Tijdschrift (zie blz. 3 van de omslag).

Membres honoraires – Ereleden: M. BOUSSART (ULB), J.-M. D'HEUR (ULg), J. DUYSCHAEVER (UIA), P. FONTAINE (UCL), L. LESUISSE (ISL), Chr. LOIR (ULB), J.-P. VAN NOPPEN (ULB).

Comité de lecture international – Internationaal leescomité: Jan ART (Gent); Philip BENNETT (Edinburgh); Marc BOONE (Gent); Laurence BOUDART (Bruxelles, Archives et Musée de la Littérature); Véronique BRAGARD (Louvain-la-Neuve); Claude BRUNEEL (Louvain-la-Neuve); Keith BUSBY (Madison); Ruth BUSH (Bristol); Angelos CHANIOTIS (Oxford); Dominique COMBE (Paris, École Normale Supérieure); François DE CALLATAY (Bruxelles, Bibliothèque royale et Paris, École pratique des Hautes Études); Sophie DE SCHAEPDRIJVER (Pennsylvania State University); Juliette DOR (Liège); Robert FOTSING MANGOUA (Dschang, Cameroun); Éric GEERKENS (Liège); Robert HALLEUX (Liège et Paris, Institut de France); Paul JANSSENS (Gent); Stéphane LEBECQ (Lille III); Christiane MARCHELLO-NIZIA (Lyon et IILF-CNRS); Michel MARGUE (Luxembourg); Rudolf MUHR (Universität Graz); David MURPHY (Stirling); Janet POLASKY (University of New Hampshire); Jean-Manuel ROUBINEAU (Rennes III); Carl STRIKWERDA (College William and Mary, Williamsburg); Jo TOLLEBEEK (Leuven); Herman VAN GOETHEM (Antwerpen); Piet VAN STERKENBURG (Leiden); Karel VELLE (AGR-ARA); Christophe VERBRUGGEN (Gent); Renate ZEDINGER (Wien).

**PUBLIÉ AVEC L'AIDE FINANCIÈRE DE LA POLITIQUE SCIENTIFIQUE FÉDÉRALE (BELSPO), DU
FONDS DE LA RECHERCHE SCIENTIFIQUE - FNRS ET DE LA FONDATION UNIVERSITAIRE.
LA BIBLIOGRAPHIE DE L'HISTOIRE DE BELGIQUE EST ÉTABLIE AVEC L'AIDE DES ARCHIVES
GÉNÉRALES DU ROYAUME, DE LA COMMISSION ROYALE D'HISTOIRE ET DE LA LOTERIE
NATIONALE.**

**UITGEGEVEN MET DE STEUN VAN HET FEDERAAL WETENSCHAPSBELEID (BELSPO)
EN VAN DE UNIVERSITAIRE STICHTING.
DE BIBLIOGRAFIE VAN DE GESCHIEDENIS VAN BELGIË KOMT TOT STAND DANKZIJ DE STEUN
VAN HET ALGEMEEN RIJKSARCHIEF, VAN DE KONINKLIJKE COMMISSIE VOOR GESCHIEDENIS
EN VAN DE NATIONALE LOTERIJ.**

REVUE BELGE
DE
PHILOGIE ET D'HISTOIRE

BELGISCH TIJDSCHRIFT
VOOR
FILOGIE EN GESCHIEDENIS

97

2019

**REVUE BELGE
DE
PHILOGIE
ET D'HISTOIRE**

RECUEIL TRIMESTRIEL

publié par la

SOCIÉTÉ POUR LE PROGRÈS DES ÉTUDES PHILOGIQUES ET HISTORIQUES

avec l'aide financière de la Politique scientifique fédérale (BELSPO), du Fonds de la Recherche scientifique – FNRS et de la Fondation universitaire. La Bibliographie de l'Histoire de Belgique est établie avec l'aide des Archives générales du Royaume, de la Commission royale d'Histoire et de la Loterie nationale.

**BELGISCH TIJDSCHRIFT
VOOR
FILOGIE
EN GESCHIEDENIS**

DRIEMAANDELIJKSE PUBLICATIE

uitgegeven door de

met de steun van het Federaal Wetenschapsbeleid (BELSPO) en van de Universitaire Stichting. De Bibliografie van de Geschiedenis van België komt tot stand dankzij de steun van het Algemeen Rijksarchief, van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis en van de Nationale Loterij.

TOME 97 • 2019 • DEEL 97

Fasc. 2bis

**BIBLIOGRAPHIE DE L'HISTOIRE DE BELGIQUE
BIBLIOGRAFIE VAN DE GESCHIEDENIS VAN BELGIË
2017**

BRUXELLES – BRUSSEL

2019

AVIS AUX LECTEURS

Toute bibliographie est perfectible car incomplète. La critique est aisée mais arrive trop tardivement. Mieux vaut prévenir une lacune éventuelle en faisant parvenir systématiquement à l'adresse ci-dessous :
BGB_BHB@arch.be.

BERICHT AAN DE LEZERS

Elke bibliografie is onvolledig en dus onvolmaakt.
De kritiek is eenvoudig maar komt veelal te laat.
Vandaar dat het beter is leemten te voorkomen door systematisch en liefst tijdig informatie aan onderstaand adres door te spelen :
BGB_BHB@arch.be.

WORT AN DEN LESER

Keine Bibliographie ist perfekt und vollständig.
Die Kritik ist einfach, aber sie kommt meistens zu spät.
Daher ist es besser, um Lücken vorzubeugen, systematisch und vorzugsweise rechtzeitig nachstehender Adresse Informationen zuzuspielen :
BGB_BHB@arch.be.

FOREWORD

Every bibliography is perfectible because it is incomplete.
Criticisms are easy but always come too late.
It is better to prevent deficiencies by systematically sending to the following address : BGB_BHB@arch.be.

BIBLIOGRAPHIE DE L'HISTOIRE DE BELGIQUE
BIBLIOGRAFIE VAN DE GESCHIEDENIS VAN BELGIË

2017

Avec compléments des années antérieures

Met aanvullingen uit voorafgaande jaren

Sous la direction de - Onder leiding van

Sofie ONGHENA (ARA-AGR)

Comité de pilotage - Stuurgroep

Luc FRANÇOIS (UGent), Michèle GALAND (ULB),
Guy VANTHEMSCHE (VUB), Karel VELLE (ARA-AGR / UGent)

Comité d'avis - Adviescommissie

Paul BERTRAND (UCL), Eric BOUSMAR (FUSL), Bart COSYNS (UGent),
Georges DECLERCQ (VUB), Michel DE WAHA (ULB), Sébastien DUBOIS (ARA-AGR),
Catherine LANNEAU (ULg), Isabelle PARMENTIER (UNamur),
Philippe RAXHON (ULg), Peter STABEL (UA), Erik THOEN (UGent),
Marie VAN EECKENRODE (UCL / ARA-AGR), Dries VANYSACKER (KU Leuven)

Deze aflevering van het *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* is opgedragen aan de herinnering aan Romain Van Eenoo, geboren in Sint-Andries op 1 mei 1934 en overleden in Drongen op 21 oktober 2023.

Met een grote inzet en heel veel geduld heeft Romain gedurende een halve eeuw de coördinatie van de *Bibliografie van de Geschiedenis van België* op zich genomen. Deze bijzondere taak ten dienste van het onderzoek en de geschiedenis is weergegeven in het *Tijdschrift* in 2010*. Romain Van Eenoo was er niet alleen in geslaagd de *Bibliografie* professioneel op een hoog peil te brengen en te houden; door zijn innemende persoonlijkheid smeedde hij ook een vriendschapsband met de vele medewerkers van de *Bibliografie* en het *Tijdschrift*.

Ce fascicule de la *Revue belge de Philologie et d'Histoire* est dédié à la mémoire de Romain Van Eenoo, né à Sint-Andries le 1er mai 1934 et décédé à Drongen le 21 octobre 2023.

Romain a coordonné avec patience et détermination la *Bibliographie de l'Histoire de Belgique* pendant un demi-siècle. Ce parcours remarquable au service de la recherche en histoire a été retracé dans les pages de la *Revue* en 2010*. Non seulement Romain Van Eenoo a réussi de manière professionnelle à amener et à maintenir la *Bibliographie* à un niveau élevé, mais grâce à sa personnalité attachante, il a également tissé des liens d'amitié avec les nombreux contributeurs à la *Bibliographie* et à la *Revue*.

Romain Van Eenoo
(2016) - © UGent,
foto Hilde Christiaens.

*Luc FRANÇOIS, “De Bibliografie van de Geschiedenis van België op een nieuw keerpunt: Romain Van Eenoo geeft na een halve eeuw de fakkel door”, in *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, dl. 88, 2010, fasc. 2bis, p. 11-14 ; ID. , « Un nouveau tournant pour la Bibliographie de l'Histoire de Belgique : au bout d'un demi-siècle, Romain Van Eenoo passe le flambeau », dans *Revue belge de Philologie et d'Histoire*, t. 88, fasc. 2bis, 2010, p. 7-10.

Kennisgeving

Een handleiding bij een nieuwe werkwijze

Sedert 1992-1993 verschenen er in de *Bibliografie van de Geschiedenis van België* indices van respectievelijk auteurs- en plaatsnamen, die zo exhaustief mogelijk werden opgevat en die de lezer een handig hulpmiddel aanreikten om de nodige publicaties op te sporen.

Echter, sinds vorige jaargang van de *BGB-BHB* (2016) wordt er een nieuwe werkwijze gehanteerd. Voorlopig wordt er, omwille van publicatieachterstand en het tijdrovende manuele werk van de opmaak van registers, afgezien van deze indices en, daarbij aansluitend, de nummering van de titelbeschrijvingen.

Deze aanpak vergt een andere manier van zoeken. Ziehier een handleiding voor de gebruiker om het zoeken toch enigszins te vergemakkelijken :

Elke titelbeschrijving wordt, ten bate van de overzichtelijkheid van dit naslagwerk, slechts éénmaal opgenomen in de *BGB-BHB*, ook al kan een titel *stricto sensu* in meerdere rubrieken worden ondergebracht.

Elke titel komt immers terecht in een bepaalde rubriek. De lijst van verschillende rubrieken stemt overeen met de structuur en opbouw van de *BGB-BHB* en is achteraan als inhoudstafel terug te vinden.

Het gaat omeen chronologische indeling, die start met de hulpwetenschappen van de geschiedenis, zoals de archivaliek, handschriftkunde, zegelkunde, genealogie of cartografie. Vervolgens komen de opeenvolgende perioden Middeleeuwen, Nieuwe Tijd en Nieuwste Tijd aan bod. Elk tijdvak is op zijn beurt thematisch onderverdeeld, met geijkte lemma's als politieke, sociale, economische, religieuze en cultuurgeschiedenis. Aan de rubrieken worden telkens tweetalige (onder)titels toegekend.

Al deze rubrieken staan opgenomen in de inhoudstafel achteraan. Op basis hiervan kunt u vervolgens nagaan over welke thema's precies u referenties zou wensen. Het is aangewezen om thema's te combineren, naar analogie van de Booleaanse zoekoperatoren ("en", "of") in databanken of elektronische bibliotheekcatalogi.

Op de website van *Revue belge de Philologie et d'Histoire / Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* (www.rbph-btfg.be) kunnen trouwens alle jaargangen van de *BGB-BHB* (1952-2016) in PDF-formaat worden geraadpleegd en doorzocht, ook op auteurs- of plaatsnaam [https://www.rbph-btfg.be/nl_biblio.html].

Daarnaast kan er eveneens worden gebruik gemaakt van de elektronische gegevensbank van de *BGB-BHB* die terug te vinden is op de website van het Rijksarchief via de zoekrobot 'Zoeken in de bibliotheek' <https://biblio.arch.be/airwebopac/www.main.cls?surl=bhbbgb>. Titels vanaf 2009 zijn hierin terug te vinden. Ook hier kunnen verschillende zoektermen aan elkaar worden gekoppeld. Deze elektronische databank kan niet alleen worden doorzocht op auteursnaam en titel, maar ook op trefwoord via 'uitgebreid zoeken'. De zoekresultaten kunnen worden verfijnd en uitgesorteerd op jaar van publicatie, materiaalsoort, *BGB-BHB*-trefwoord, (mede)auteur.

Zowel de digitaal beschikbare jaargangen op de website van *Revue belge de Philologie et d'Histoire / Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* als de BGB-BHB-databank via de website van het Rijksarchief zijn vrij en kosteloos te raadplegen.

Van belang is evenwel aan te geven dat er aan de inhoud alsook aan de doelstellingen van de *BGB-BHB* niets wijzigt : deze nationale bibliografie is nog steeds bedoeld als exhaustief onderzoeksinstrument voor de geschiedschrijving over België, bedoeld voor een zo ruim mogelijk publiek. Dit naslagwerk bevat bijgevolg nog steeds een zo breed mogelijke selectie van titelbeschrijvingen van binnen- en buitenlandse boeken en artikels over de Belgische geschiedenis, met bijzondere aandacht voor zowel de nationale als de lokale geschiedschrijving, voor de professionele én diletantische historiografie.

Juist om deze omvang en diversiteit te kunnen blijven garanderen werd er – in weerwil van een meer omslachtige zoekwijze in de papieren versie – vanwege de redactie prioriteit gegeven aan het ‘corpus’, als zo volledig mogelijke afdruk van de jaarlijkse historiografische productie in België.

Avertissement :

Un manuel pour une nouvelle méthode de travail

Depuis 1992-1993, des index d'auteurs et de noms de lieux étaient incorporés successivement dans la *Bibliographie de l'Histoire de Belgique*, composés de la manière la plus exhaustive possible; ils offraient au lecteur un outil pratique afin de répertorier les publications souhaitées.

Cependant, depuis l'année précédente de la *BGB-BHB* (2016), une nouvelle méthode de travail est en vigueur. Pour l'instant, en raison d'un retard de publication et du travail manuel fastidieux qu'implique la constitution des registres, ces deux index et, par la suite, la numérotation des descriptions de titres ont été supprimés.

Cette approche nécessite une autre méthode de recherche. Voici, un petit guide à l'utilisateur afin de vous faciliter un peu la recherche :

Motivé par un souci de clarté de cet ouvrage de référence, chaque description de titre n'est reprise qu'une seule fois dans la *BGB-BHB*, même si un titre peut être classé effectivement sous plusieurs rubriques.

Chaque titre se retrouve dans une section spécifique. La liste des différentes sections correspond à la structure de la *BGB-BHB* et cette structure correspond également à la table des matières, à la fin du livre.

La table des matières est organisée par ordre chronologique, qui part des sciences auxiliaires de l'histoire, comme l'archivistique, la codicologie, la sigillographie, la généalogie ou la cartographie. Par la suite, les périodes successives du Moyen Âge, les Temps modernes et l'Époque contemporaine sont abordées. Chaque période est à sa tour subdivisée thématiquement, avec des lemmes établis tels que l'histoire politique, sociale, économique, religieuse et culturelle. Des (sous)titres bilingues sont attribués aux sections. On peut retrouver toutes ces sections dans la table des matières.

De la sorte, il est possible de vérifier sur cette base quels thèmes vous estimeriez utiles afin de pouvoir retrouver les références nécessaires. Toutefois, il est certainement recommandé de combiner des thèmes, analogues aux opérateurs de recherches booléens («et», «ou») dans des bases de données ou des catalogues bibliothécaires.

Par ailleurs, sur le site de *Revue belge de Philologie et d'Histoire / Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* (www.rbph-btfg.be) tous les volumes de la *BGB-BHB* (1952-2016) peuvent être consultés et recherchés au format PDF, également par auteur ou par toponyme [https://www.rbph-btfg.be/fr_biblio.html].

En outre, il est également possible de faire des recherches dans la base de données électronique de la *BGB-BHB*, qui est consultable sur le site Internet des Archives de l'État via le moteur de recherche 'Rechercher dans la bibliothèque' <https://biblio.arch.be/airwebopac/www.main.cls?url=bhbbgb>. Les titres dès 2009 sont disponibles ici. Différents termes de recherche peuvent être liés les uns aux autres. Cette base de données peut être recherchée non seulement par nom d'auteur et titre, mais également par mot-clé via la «recherche avancée». Les résultats de la recherche peuvent être affinés et triés par année de publication, type de matériel, mot-clé, (co-)auteur.

Important à savoir: tant les volumes disponibles sous forme numérique sur le site Internet de *Revue belge de Philologie et d'Histoire / Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* que la base de données *BGB-BHB* via le site Internet des Archives de l'État peuvent être consultés librement et gratuitement.

Cependant, il faut certainement accentuer que le contenu et les aspirations de la *BGB-BHB* restent inchangés : cette bibliographie nationale s'efforce toujours d'être un instrument de recherche exhaustif quant à l'historiographie de la Belgique, destiné au plus large public possible. Cet ouvrage de référence présente donc encore un large éventail de livres et articles belges et étrangers sur l'histoire de la Belgique, avec une attention particulière à l'historiographie nationale ainsi que locale, à l'historiographie professionnelle ainsi que dilettante.

C'est précisément pourquoi les éditeurs ont décidé à donner la priorité au 'corpus', pour continuer à garantir cette envergure et cette diversité – malgré un mode de recherche un peu plus lourd dans la version papier –; de cette façon, le 'corpus' continue à servir comme l'imprimé le plus complet possible de la production historiographique annuelle en Belgique.

Notification

Manual for a new working method

Since 1992-1993, indexes of the names of authors and places have been included in the Bibliography of the History of Belgium (*Bibliografie van de Geschiedenis van België - Bibliographie de l'Histoire de Belgique (BGB-BHB)*) in the most exhaustive manner possible in order to provide readers with a practical tool for searching publications.

However, since the last edition of *BGB-BHB* (2016), a new working method is in place. For now, the numbering of the descriptions of titles have been cancelled due to a backlog in the publication and the time-consuming nature of drafting these two indexes.

Thus a different research method is necessary. So here is a short guide to help you with your research.

For more clarity, each description in this reference work is only listed once in the *BGB-BHB* even if the title could be – strictly speaking - classified under several headings.

Each title is placed in a specific section. The list of the different sections corresponds to the structure in the *BGB-BHB*, which can be found in the table of contents at the end of the book.

The table of contents is organised in chronological order starting with the auxiliary sciences of history such as archival science, codicology, sigillography, genealogy or cartography. This is followed by the Middle Ages, Modern Times and the Contemporary Era. Each period is in turn subdivided by topic with lemma such as political, social, economic, religious and cultural history. Bilingual (sub-)titles are attributed to the sections. All of these sections are listed in the table of contents.

This way you can assess which subjects you think will be useful for finding the references you need. However, it is certainly advisable to combine themes, like the Boolean search operators (“and”, “or”) used in databases or library catalogues.

Furthermore, all volumes of the *Revue belge de Philologie et d'Histoire / Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* can be accessed and searched in PDF format, including by author or toponymy, on the website of *BGB-BHB* (1952-2016) (www.rbph-btfg.be) [https://www.rbph-btfg.be/eng_biblio.html].

Research can also be carried out in the electronic database of *BGB-BHB* accessible on the website of the State Archives via the search engine ‘Search library’ <https://biblio.arch.be/airwebopac/www.main.cls?surl=bhbbgb>.

It contains all titles published since 2009. You can combine several search terms. This database can be explored by author or title, but also by search term using the “advanced search”. The search results can be narrowed down and sorted by year of publication, type of material, key word, and (co-)author.

Both the volumes available in digital format on the website of the *Revue belge de Philologie et d'Histoire / Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis* and the database *BGB-BHB* accessible via the website of the State Archives can be consulted free of charge.

However, you need to bear in mind that the content and objectives of the *BGB-BHB* remain unchanged: this national bibliography is still intended to be a comprehensive research tool for the historiography of Belgium designed for the widest possible audience. This reference work thus presents a large range of books and articles from Belgium and abroad about the history of Belgium, with particular focus on both national and local historiography, and historiography by professionals and amateurs.

It is precisely to guarantee this comprehensiveness and diversity that the editors have decided to give priority to the ‘corpus’ despite the less handy research manner using the paper version – this way, the ‘corpus’ continues to serve as the most complete possible reference for annual historiographical production in Belgium.

I. BIBLIOGRAPHIES ET SCIENCES AUXILIAIRES

– BIBLIOGRAFIEËN EN HULPWETENSCHAPPEN

A. BIBLIOGRAPHIES COURANTES ET RÉTROSPECTIVES À L'ÉCHELON NATIONAL,
CHRONIQUES, BIBLIOGRAPHIES COURANTES ET RÉTROSPECTIVES
À L'ÉCHELON RÉGIONAL OU LOCAL, LISTES ET TABLES DE REVUESLOPENDE EN RETROSPECTIEVE BIBLIOGRAFIEËN OP NATIONAAL VLAK, KRONIEKEN,
LOPENDE EN RETROSPECTIEVE BIBLIOGRAFIEËN OP REGIONAAL EN LOKAAL VLAK,
LIJSTEN EN TAFELS OP TIJDSCHRIFTEN

- Absillis (Kevin), Caers (Bram), Hanselaer (Johan), Van Impe (Steven), Meeus (Hubert), De Schepper (Marcus), Waterschoot (Werner).** *Kroniek van het gedrukte boek in België tot 2000 (33). Afgesloten op 31 december 2016.* Archives et Bibliothèques de Belgique. Archief- en Bibliotheekwezen in België, LXXXVIII, 2017, 1-4, pp. 233-272.
- Bastiaen (Filip).** *Heemkundig repertorium 2016-2017.* Appeltjes van het Meetjesland : Jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 2017, 68, pp. 277-342.
- Cauchies (Jean-Marie).** *Bibliographie d'histoire des communes du Borinage, de la vallée de la Haine et du Haut-Pays. VI. 2004-2012.* Annales du Cercle d'Histoire et d'Archéologie de Saint-Ghislain et de la région, XII, 2017, pp. 23-48.
- De Brant (Guy).** *Bibliografie van Kemzeke.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 187-190.
- François (Luc), Vermaut (Claudia) (red.), Gevaert (Ferdinand), Van Duyvenbodem (Georges), François (Pieter), Mahieu (Erwin), Stubbe (Nadia), Van Hyfte (Ivan).** *Bibliografie van de geschiedenis van Oostende, 2012-2016.* Oostende, Stadsarchief, 2017, 91 p. (Oostendse historische publicaties 8).
- Léonard (Georges).** *Bibliographie régionale.* Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 53, pp. 66-71.
- Léonard (Georges).** *Bibliographie régionale.* Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 54, pp. 78-82.
- Mees (Marc), Somers (Marc).** *Kroniek 2016.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 169-178.
- Schils (Marie-Christine).** *Fonds Louis Pironet.* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 172, p. 42.
- Servaes (Paul).** *Proeve van Klein-Brabantse biografie (deel 7).* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2010, 21, pp. 28-31.
- Servaes (Paul).** *Proeve van Klein-Brabantse biografie (deel 8).* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2011, 22, pp. 26-30.
- Servaes (Paul).** *Proeve van Klein-Brabantse biografie (deel 9).* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2012, 23, pp. 29-33.
- Servaes (Paul).** *Proeve van Klein-Brabantse biografie (deel 11).* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2014, 25, pp. 12-17.
- Servaes (Paul).** *Proeve van Klein-Brabantse biografie (deel 14).* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2017, 28, pp. 47-55.

- Shai (Meital).** *Bibliografia*. In : **Aikema (Bernard) (ed.)**. *Jheronimus Bosch e Venezia*. Venezia, Fondazione musei civici; Venezia, Marsilio, 2017, pp. 216-233 [Catalog of an exhibition held at the Palazzo Ducale, Venice, Italy, Feb. 18 – June 4, 2017].
- S.n.** *Bibliographie de Jean-Pierre Devroey (arrêtée en novembre 2016)*. In : **Dierkens (Alain), Schroeder (Nicolas), Wilkin (Alexis) (dir.)**. *Penser la paysannerie médiévale, un défi impossible? Recueil d'études offert à Jean-Pierre Devroey*. Paris, Editions de la Sorbonne, 2017, pp. 33-46 (Publications de la Sorbonne. Histoire Ancienne et Médiévale 148).
- S.n.** *Bibliographie de Marc Bar*. In : **Doyen (Jean-Marc), Geneviève (Vincent) (éds.)**. *Hekate triformis : Mélanges de numismatique et d'archéologie en mémoire de Marc Bar*. Bruxelles, Cercle d'études numismatiques, 2017, pp. 19-24 (Travaux du Cercle d'études numismatiques 17).
- S.n.** *Bibliografie Jacques Larbouillat*. Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LIX, 2017, 2, pp. 36[-40].
- S.n.** *Bibliografie : Marcel Denduyver*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 2, pp. 46-47.
- Somers (Marc)**. *Timmermans-bibliografie 2016*. In : **Somers (Marc) (ed.)**. *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap*. Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 179-181.
- Vande Winkel (Georges)**. *Bibliografie van de geschiedenis van het Land van Aalst 2016?* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 3, pp. 209-211.
- Van Molle (Leen), Verschaffel (Tom)**. *België in de Nieuwste Tijd : Bibliografie*. Leuven, Acco, 2017, 117 p. [15de, herziene uitgave].
- van Stipriaan (René)**. *De DNBL, een warenhuis in volle expansie*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 3, pp. 22-24.
- Vanthsche (Guy)**. *Bibliographie de Jean-Luc Vellut*. In : **Vellut (Jean-Luc), Cornet (Anne) (introduction), Van Schuylenbergh (Patricia) (introduction), Vanthsche (Guy) (introduction)**. *Congo. Ambitions et désenchantements, 1880-1960 : Carrefours du passé au centre de l'Afrique*. Paris, Karthala, 2017, pp. 495-503 (Hommes et sociétés 143).

B. ARCHIVES, MUSÉES ET BIBLIOTHÈQUES – ARCHIEVEN, MUSEA EN BIBLIOTHEKEN

1. Archivéconomie, muséographie, bibliothéconomie – Archivistiek, museumkunde, bibliothéconomie⁽¹⁾

- Accou (Trees)**. *De Beeldcapsule : Het verleden koesteren voor de toekomst*. Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 3, pp. 54-65.
- Anthoons (Johnny)**. *Hoe openbaar zijn de parlementaire archieven?* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 4, pp. 26-29.
- Antoine (François)**. *Archives, outil de la réhabilitation des sites*. Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 45-58.
- Baudart (Sébastien)**. *Liberaal Archief*. Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 39, 2017, 3, s.p.

1 Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Bodart (Emmanuel).** *La recherche historique, actrice de l'acquisition d'archives? L'expérience concrète des archivistes de l'État en province de Namur.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 249-256.
- Boquet (Frédéric).** *Les Archives de la Ville de Bruxelles face aux attentats du 22 mars 2016.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgechiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 59-76.
- Boudrez (Filip), Marinus (Marie Juliette).** *Ken je klanten : Digitale dienstverlening op maat bij het FelixArchief.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 3, pp. 26-30.
- Bousmar (Éric), Piret (Béregère).** *Les archives de l'Université Saint-Louis.* Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 39, 2017, 3, s.p.
- Breyne (Leen).** *Een nieuw archiefinitiatief : De intergemeentelijke archiefdienst Midwest.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 2, pp. 26-30.
- Caluwé (Danielle), Troch (Kevin).** *Le projet GARDEN et ses premiers résultats. Étudier la gestion publique de l'eau et des zones humides dans la longue durée au niveau local : les archives des Wateringues en Belgique et plus particulièrement en Wallonie, XVIIIe-XXe siècles.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 289-298.
- Carette (Hendrik).** *Voetnoten van een borgesiaan.* Passage : Tijdschrift voor Europese literatuur & cultuur, 4, 2017, 4, pp. 3-12.
- Ceùppens (Lien).** *Mobiele archiefploegen zorgen voor snellere archivering.* @rchieflink. Driemaandelijkse nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 17, 2017, 3, pp. 3-4.
- Ceùppens (Lien).** *Stad en OCMW in beweging.* @rchieflink. Driemaandelijkse nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 17, 2017, 3, pp. 5-6.
- Corens (Kjell), Nelissen (Marc).** *Universiteitsarchief KU Leuven.* Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 39, 2017, 3, s.p.
- Coumans (Virginie), de Laveye (Béregère).** *Enrichissement des collections des Archives de la Ville de Bruxelles et des Musées communaux en 2016.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgechiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 515-530.
- De Blauwe (Kathleen).** *Verslag AMVB-Studiedag : Archieven uit de boot of op de kar! Participatieve revolutie of evolutie?* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 11, 2017, 21, pp. 12-21.
- Dejonghe (Lisa).** *Centrum voor Academische en Vrijzinnige Archieven.* Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 39, 2017, 3, s.p.
- Dejonghe (Lisa).** *(On)bekend in Gent? CAVA en de Gentse vrijzinnig-humanistische archieven.* @rchieflink. Driemaandelijkse nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 17, 2017, 2, pp. 7-8.
- de Koeijer (Han), Van Schuylenbergh (Patricia).** *De archieven van het INPBC : Diversiteit en biodiversiteit.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.).** *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 41-58 (Collecties van het KMMA).

- de Koeijer (Han), Van Schuylenbergh (Patricia).** *Les archives de l'IPNCB : Diversité et biodiversité.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 41-58.
- de Koeijer (Han), Van Schuylenbergh (Patricia).** *The IPNCB Archives : Diversity and biodiversity.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.).** *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 41-58.
- De Lepeleire (Eline), Vanderperren (Nastasia).** *Archiefvormers aan zet : stap voor stap naar een totaalaanpak voor het archief van podiumkunstenactoren.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 5, pp. 10-15.
- Delpierre (Nicolas), François (Aurore).** *Les Archives de l'UCL.* Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 39, 2017, 3, s.p.
- de Moreau de Gerbehaye (Claude).** *Nouvelles exigences de règlement sur les archives publics depuis le renouvellement de la loi belge relative aux archives en 2009.* In : **Herrebout (Els) (Hrsg.).** *Internationales Archivsymposium in Urspelt (2016) : Archive und Archivgutproduzenten Handlungsstrategien im vorarchivischen Bereich : Annalen.* Brüssel, Generalstaatsarchiv, 2017, pp. 81[ff.] (Miscellanea Archivistica Studia 214).
- Demoulin (Marie), Soyez (Sébastien).** *Archivage électronique.* In : **Vastesaegeer (Anne-Marie), Soyez (Sébastien), Delplancq (Thierry), Boquet (Frédéric) (dir.).** *Questions d'archivage.* Bruxelles, Politeia, 2017, pp. 319-324.
- De Nil (Bart).** *Zalando in de archiefsector? Rondetafelgesprek over de digitale stand van zaken bij de archieven.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 3, pp. 50-55.
- Devolder (Kathleen).** *Archivaufsicht 2.0 : Sensibilisierung, Verantwortung, Vergemeinschaftung.* In : **Herrebout (Els) (Hrsg.).** *Internationales Archivsymposium in Urspelt (2016) : Archive und Archivgutproduzenten Handlungsstrategien im vorarchivischen Bereich : Annalen.* Brüssel, Generalstaatsarchiv, 2017, pp. 43-52 (Miscellanea Archivistica Studia 214).
- Devriese (Didier).** *Université libre de Bruxelles.* Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 39, 2017, 3, s.p.
- Druetz (Laurence).** *Les archives des communautés et des oeuvres protestantes : la mémoire d'une minorité en Belgique, entre apologétique et histoire.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 257-268.
- Geysen (Frederik).** *Archiefaanwinsten voorjaar 2017.* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 11, 2017, 21, pp. 51-52.
- Geysen (Frederik).** *Archiefaanwinsten najaar 2017.* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 11, 2017, 22, pp. 30-31.
- Goossens (Carine).** *Archief geschat : Een ongewone bouwwaanvraag.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 1, pp. 52-53.
- Haeck (Tom).** *Archief Gent uit de startblokken.* @rchieflink. Driemaandelijkse nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 17, 2017, 3, pp. 1-2.
- Hauregard (Léon J.).** *Le Fonds Boucquéau de Villeraie aux Archives de l'Évêché de Liège.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août*

2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 299-312.
- Henneau (Marie-Élisabeth), Oger (Cécile)**. *Archives de l'Université de Liège. Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine*, 39, 2017, 3, s.p.
- Honoré (Laurent)**. *Les archives de l'Administration de l'urbanisme de la Province de Hainaut : Apport à l'histoire de l'urbanisation et de l'environnement*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 269-276.
- Lannoy (Pieterjan), Gheysens (Valerie)**. *Het SATURN-project van het Rijksarchief : drie jaar en tien kilometer verder*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 4, pp. 10-15.
- Lowet (Wim)**. *Digitale architectuurarchieven : Een overzicht van 8 jaar onderzoek*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 1, pp. 26-30.
- Lybeert (Stijn)**. *Het archiefnieuws*. Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIV, pp. 279-284.
- Niebes (Pierre-Jean)**. *Présentation des archives de la Maison princière de Chimay autrefois conservées au château de Beaumont*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 313-324.
- Noordermeer (Trudi)**. *Universiteit Antwerpen*. Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 39, 2017, 3, s.p.
- Olbrechts (Anne-Cathérine)**. *Depots in transitie : Pleidooi voor duurzaamheid in depotinfrastructuur en -werking*. Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 10, 2017, 4, pp. 70-73.
- Peeters (Yvo)**. *De beginjaren van het AMVB in context*. Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 11, 2017, 21, pp. 5-11.
- Radermecker (Vincent)**. *Le fonds Raymond Rouleau*. In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.)**. *Verhaeren en son temps*. Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 277-279 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2787>].
- Redactie**. *Alfons van Werveke en zijn 'schatkamers' in het Gentse stadsarchief*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 3, pp. 173-176.
- Rotthier (Isabel)**. *Universiteitsarchief Gent*. Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 39, 2017, 3, s.p.
- Somers (Marc)**. *Aanwinsten, een selectie*. Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2017, 33, pp. 28-34.
- Staelens (Steven)**. *Een nieuw archiefbeheersysteem in zicht*. @rchieflink. Driemaandelijkse nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 17, 2017, 3, pp. 7-8.
- Thomassen (Theo)**. *Participatief werken : Kansen en bedreigingen voor de professional*. Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 11, 2017, 21, pp. 22-35.
- Tops (Bert)**. *De sleutel van de schatkamer; inventarisatie van de Raad van Brabant, processen van de adel*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et*

- LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 277-288.
- Vandeginste (Hendrik).** *Verenigingsarchief : gezocht en gevonden.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 20, 2017, pp. 47-50.
- Van Havere (Timo).** *Het belang van '1814' in de Belgische archiefgeschiedenis.* Handelingen [van de] Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis, 2017, LXXI, pp. 99-116.
- Van Kalck (Michèle), Cardon (Véronique).** *Archief te gast : Archieven in de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België (KMSKB).* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 11, 2017, 21, pp. 62-79.
- Vanneste (Willem).** *Dat 19de-eeuwse bouwplan is weggegooid? Waardering van de drager als sluitsteen voor substitutie na digitalisering van statisch archief.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 5, pp. 26-30.
- Van Raemdonck (Lien).** *Schenkingen aan het gemeentearchief.* De Kluisenaer : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluiuze". Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 85, pp. 5-6.
- Vanreck (Odile), Losdyck (Bénédicte), De Terwangne (Cécile), Aranguren Celorrio (Fiona), Maroye (Laurence), Soyez (Sébastien), Van Hooland (Seth).** *Managing electronic records across organizational boundaries : The experience of the Belgian federal government in automating investigation processes.* Records Management Journal, 27, 2017, 1, pp. 69-83 [DOI : 10.1108/rmj-11-2015-0037].
- Vansteelant (Seppe).** *Informatieveligheid bij lokale overheidsarchieven.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 5, pp. 38-41.
- Vastesaegeer (Anne-Marie), Soyez (Sébastien), Delplancq (Thierry), Boquet (Frédéric) (dir.).** *Questions d'archive.* Bruxelles, Politeia, 2017, 490 p.
- Velle (Karel).** *The right to remember : The Belgian State Archives and the Commemoration of the First World War.* In : **Ünal (Uğur), Bayram (Sebahattin), Sağıroğlu (Abdulhamit).** *Birinci dünya savaşı belgeleri (sempozyum bildirileri) = Documents of the first world war (symposium proceedings).* Istanbul, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, 2017, pp. 47-52 (+ CD-ROM).
- Vermote (Michel).** *Archiefbank Vlaanderen : Une banque de données des archives privées en Flandre.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 155-162.
- Weber (Jean-Pol).** *Les archives de la famille Mazuir de Saint-Hubert, un surprenant fond de grenier.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 325-332.
- Aerts (Peter).** *Waar is de weg? Hoe moeilijk bereikbare tieners de weg naar een museum vinden.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 4, pp. 58-61.
- Aertssen (Ludo).** *"Guldenboek" van het Poldermuseum.* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 3, pp. 9-11.

- Beheydt (Tamara).** *Het vernieuwde M HKA : Vlaamse Meesters in internationale dialoog.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 2, pp. 8-13.
- Beyaert (Marc).** *Het museum van de Koninklijke Militaire School.* Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d'uniformologie et d'histoire militaire, 2017, pp. 11-20.
- Declercq (Jacques), Duvosquel (Jean-Marie), Hiernaux (Luc), Weber (Jean-Pol).** *Le capitaine Poncho (1770-1853) et le Musée impérial de Saint-Hubert.* De la Meuse à l'Ardenne, 2017, 48, pp. 5-37.
- de Laveleye (Bérengère), Esgain (Caroline), Gauthier (Catherine) (e.a.).** *Menus propos autour de quelques objets des Musées de la Ville de Bruxelles.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 101-115.
- Depraetere (Marie).** *L'offre éducative participe-t-elle à la marchandisation du musée?* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 201-212.
- de Séjournet (Donatienne).** *Un musée au coeur de la ville.* Demeures Historiques & Jardins, 2017, 195, pp. 18-19.
- de Séjournet (Donatienne).** *Le Musée François Duesberg à Mons.* Demeures Historiques & Jardins, 2017, 196, pp. 40-41.
- de Séjournet (Donatienne).** *Het Museum François Duesberg in Bergen.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 196 (IV), pp. 40-41.
- de Séjournet (Donatienne).** *Een privémuseum in het hart van Brugge.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 195 (III), pp. 18-19.
- De Visch (Lieven), van Audenaeren (Kristel).** *Gruuthuse in galant gezelschap.* Museumbulletin (Brugge), 37, 2017, 4, pp. 20-22.
- Devroe (Ann).** *Bokrijk bij de tijd : vakmanschap brood.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 5, pp. 8-11.
- Devroe (Ann).** *Nieuw in het Speelkaartenmuseum : Harten 5 en Zaal van de Toekomst.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 3, p. 8.
- De Vuyst (Wout).** *Het wel en wee van een museum.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 2, pp. 4-9.
- Dewilde (Jan).** *Aankopen 2016.* In Flanders Fields Museum. Jaarboek. Yearbook. Annuaire, 2017, pp. 92-101.
- Diegenant (Kato).** *Een zonnige namiddag, een chirobende en... een museumbezoek.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 1, pp. 38-41.
- Frankinet (Baptiste), Collignon (Manon), Cerfontaine (Hervé), Delvaux (Françoise), Drechsel (Françoise) (e.a.).** *Thésaurus thématique pour la classification et l'indexation des collections muséales.* Liège, Editions de la Province de Liège, 2017, 153 p.
- Gesché-Koning (Nicole).** *Copies conformes : heurs et malheurs des collections de moulages.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 235-242.

- Geysen (Kris), Imhof (Dirk), Kockelbergh (Iris), Van Hoof (Werner).** *Museum Plantin-Moretus*. Antwerpen, Stad Antwerpen, 2017, 174 p.
- Goudeseune (Katrien), Coorevits (Sandrin).** *Yper Museum. Van Stadhuis naar Huis van de Stad*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 2, pp. 22-26.
- Kees (Liesbeth) (ed.).** *BKRK VAKlab : Bokrijk brandmerkt kasteelcollectie : Over vakmanschap en ondernemerschap*. Bokrijk, vzw Het Domein Bokrijk, 2017, 27 p.
- Kees (Liesbeth), Philtjens (Igor).** *Infopanelen Openluchtmuseum Bokrijk*. [Genk], vzw Het Domein Bokrijk, [2017], [122] p.
- Kockelbergh (Iris).** *Museo Plantin-Moretus. Un enfoque moderno hacia la historia*. Revista del patrimonio mundial, 2017, 83, pp. 20-25.
- Kunnen (Mathieu).** *Aanwinsten documentatiecentrum*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 4, pp. 124-125.
- Lierneux (Pierre).** *Trésors de la Russie impériale au Musée royal de l'Armée et d'Histoire*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique. Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 292, pp. 109-112.
- Mantels (Ruben).** *Het verhaal ontbreekt : museum BELvue in Brussel*. Ons Erfdeel, 60, 2017, 1, pp. 98-99.
- Martens (Jeroen), Roskam (Rebecca), Valiulis (Kristina), Bryon (Jeroen).** *DIVA : Het briljante verhaal van diamantstad Antwerpen*. Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017-2018, 6, 40 p. (middenkatern).
- Montard (Nicolas).** *Louvre-Lens : cinq ans en demi-teinte = Louvre-Lens : vijf jaren in tussentijd*. De Franse Nederlanden = Les Pays-Bas français, 42, 2017, pp. 121-136.
- Noirhomme (Aurélië).** *'Un costume, un portrait' : Les coulisses d'un projet socio-culturel au Musée du CPAS de Bruxelles*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique*. Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 213-220.
- Nyst (Nathalie).** *Musées et collections universitaires : spécificités et problématiques*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique*. Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 221-234.
- Parez (Mieke).** *Het museum Onze-Lieve-Vrouw ter Potterie in beweging*. Museumbulletin (Brugge), 37, 2017, 4, pp. 17-19.
- Rau (Daan).** *Dialogen tussen vroeger en nu : De nieuwe collectiepresentatie van het MSK Gent*. Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017-2018, 6, pp. 26-28.
- Rau (Daan).** *Het zeer aanwezig museum in Wiels*. Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 3, pp. 22-25.
- Sauwen (Rik).** *Museum De Reede : Een nieuwkomer in Antwerpen*. Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 3, pp. 17-20.
- Schoefs (Hilde) (e.a.).** *De stolp voorbij*. Genk, vzw Het Domein Bokrijk, 2017, 51 p.
- Shelby (Karen).** *Belgian museums of the Great War : Politics, memory, and commerce*. London, New York, Routledge, [2017], 290 p. (Routledge Research in Museum Studies).
- Simonart (Serge).** *Lust for life, lust for art : The Rubenshuis : a museum Bowie loved*. In : **Van Beneden (Benjamin), Jennings (Nicola) (eds.)**. *David Bowie's Tintoretto : Angel foretelling the martyrdom of Saint Catherine of Alexandria*. London, Colnaghi Foundation, 2017, pp. 158-167.

- Slechte (C.H.).** *Het vernieuwde Museum Plantin-Moretus in Antwerpen.* De Boekenwereld, 33, 2017, 1, pp. 66-71.
- S.n.** *El museo ausente : Wiels, Bruselas.* Diseño interior, 2017, 295 (Agosto), pp. 16-20 (Ejemplar dedicado a : *Anuario hoteles*).
- Van Audenaeren (Kristel).** *Twee nieuwe wandtapijten in collectie.* Museumbulletin (Brugge), 37, 2017, 4, pp. 4-9.
- Vander Stichele (Alexander).** *Hoeveel is 't? Een onderzoek naar de toegangsprijzen in de Vlaamse musea.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 2, pp. 10-15.
- Vandewiere (Frederik).** *Schenkingen 1 januari 2016 tot en met 31 december 2016.* In Flanders Fields Museum. Jaarboek. Yearbook. Annuaire, 2017, pp. 76-91.
- Van Genechten (Hildegard).** *Een ervaring voor het leven. De impact van museale jongerenwerkingen : een onderzoek vanuit het Whitney Museum.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 1, pp. 32-37.
- Vanheste (Thomas).** *Entre ténèbres et lumière : La maison de l'histoire européenne.* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 3, pp. 73-74.
- van Kerkhoven (Laurence).** *Aanwinsten voor het Groeningemuseum : Twee tekeningen van Duvivier en een schilderij van Suvée.* Museumbulletin (Brugge), 37, 2017, 2, pp. 4-8.
- Van Oost (Olga).** *Het digitale fundament van het museum : Hoe mensen en collecties duurzaam digitaal verbinden?* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 3, pp. 45-49.
- Van Oost (Olga).** *Musea Meer dan Waard : Lobbyen in de praktijk.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 4, pp. 30-35.
- Van Oost (Olga).** *Naar een groter digitaal bewustzijn in de cultureel-erfgoedsector?* Faro / Tijdschrift over cultureel erfgoed, 10, 2017, 43 pp. 36-44.
- Van Oost (Olga).** *Nieuw in het museum : emoties en ethiek.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 1, pp. 18-25.
- Vanvaeck (Mark).** *M-Museum Leuven : Kijken is een kunst.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 4, pp. 13-17.
- Wullus (Linda).** *Het Brussels poppenhuis.* Brussel, Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, 2017, 40 p.
- Wullus (Linda).** *La maison de poupée bruxelloise.* Bruxelles, Musées royaux d'art et d'histoire, 2017, 40 p.
- Zeippen (Laetitia).** *Le Musée archéologique d'Arlon vient de faire peau neuve.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 197-200.
- Andree (Karen), Tegenbos (Jef).** *Art & Architecture Thesaurus als standaard voor het ontsluiten van publicaties.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 2, pp. 10-15.
- Beckers (Dominique).** *Acquisitions pour la bibliothèque scientifique des AVB en 2016 et spécifiques à l'histoire de Bruxelles.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 497-514.
- Bequoye (Simon), Vanhaverbeke (Hannes), Vandermeersche (Geert).** *Van collectie naar connectie : Lezen in digitale tijden.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 9, pp. 26-30.
- Beuten (Bart).** *'Binnenkort kent Vlaanderen een gedeelde digitale bibliotheekinfrastructuur.'* Bibliotheekblad, 21, 2017, 7, pp. 12-15 [Contenu : / Inhoud : Openbaar bibliotheekbeleid, Vlaanderen, Cultuurconnect].

- Biebauw (Krist).** *Bouwwerven zijn precies als mensen, met dezelfde mensenstreken.* Bibliotheekblad, 21, 2017, 7, pp. 16-17 [Contenu : / Inhoud : Openbare Bibliotheek, Gent].
- Bruyninckx (Linda).** *Bibliotheek De Boekenmolen ontvangt label Duurzame Werkgever.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 8, pp. 34-35 [Migranten en openbare bibliotheken, Openbare Bibliotheek, Sint-Jans-Molenbeek].
- de Baere (Guido), Ermens (Daniël).** *Een nieuwe parel in de collectie van het Ruusbroecgenootschap.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 2, pp. 315-319.
- Defoort (Hendrik).** *Aanwinsten Universiteitsbibliotheek Gent.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 2, pp. 320-322.
- Defoort (Hendrik), Mantels (Ruben).** *De lange weg naar Björnshauge. De publieke diensten van de Gentse universiteitsbibliotheek, 1960-2017.* Archives et Bibliothèques de Belgique. Archief- en Bibliotheekwezen in België, LXXXVIII, 2017, 1-4, pp. 75-88 (*Recherche lecteurs désespérément : Les bibliothèques face au défi des publics = Wanhopig gezocht : Lezers : Hoe bibliotheken vandaag publiek trachten te lokken*).
- Defoort (Hendrik).** *Universiteitsbibliotheek Gent – Boekentoren.* Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 39, 2017, 3, s.p.
- Deneire (Tom).** *De Collectie De Schepper in de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Antwerpen.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 2, pp. 323-326.
- Dhaene (Sylvie).** *Met Boekstart werken aan de ontlukende geletterdheid van de jongste bibliotheekbezoekers.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 3, pp. 10-15.
- D'Hoore (Marc), Leyder (Dirk), Nouwen (Robert).** *Libraries, the challenge of audiences.* Archives et Bibliothèques de Belgique. Archief- en Bibliotheekwezen in België, LXXXVIII, 2017, 1-4, pp. 11-14 (*Recherche lecteurs désespérément : Les bibliothèques face au défi des publics = Wanhopig gezocht : Lezers : Hoe bibliotheken vandaag publiek trachten te lokken*).
- Gersten (Tatiana), Michineau (Mélodie), Paternotte (Anna), Thys (Noëlle).** *'Herbarii Bruxellenses', le projet de conservation des herbiers de la Bibliothèque royale de Belgique.* In Monte Artium. Journal of the Royal Library of Belgium, 2017, 10, pp. 83-102 [DOI : <https://doi.org/10.1484/J.IMA.5.114683>].
- Janssen (Bart).** *Jongeren aan het roer in Gent.* Bibliotheekblad, 21, 2017, 2, pp. 34-35 [Contenu : / Inhoud : Naast de jeugdbibliotheek pakt de nieuwe Gentse bib uit met een vernieuwende jongerenafdeling. Of hoe de jongerenparticipatie vorm krijgt in De Krook].
- Jungels (Cécile), Raynaud (Roland), Collin (Fernand).** *Un centre de documentation au service de la culture scientifique.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 183-188.
- Kunnen (Mathieu).** *Aanwinsten documentatiecentrum.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 1, p. 31.
- Kunnen (Mathieu).** *Aanwinsten documentatiecentrum.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 2, pp. 57-58.
- Kunnen (Mathieu).** *Aanwinsten documentatiecentrum.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 3, pp. 76-77.

- Laporte (Steven).** *Bibliotheken vs. nepnieuws*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 2, pp. 38-40.
- Nijssen (Jannie).** *Bibliotheek De Kimpel (Bilzen). De beste bibliotheek van Vlaanderen en Brussel (anno 2017)*. Archives et Bibliothèques de Belgique. Archief- en Bibliotheekwezen in België, LXXXVIII, 2017, 1-4, pp. 103-120 (*Recherche lecteurs désespérément : Les bibliothèques face au défi des publics = Wanhopig gezocht : Lezers : Hoe bibliotheken vandaag publiek trachten te lokken*).
- Nijssen (Jannie).** "Onze bibliotheek heeft alle troeven om een hedendaagse bibliotheek te zijn." META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 1, pp. 22-23 (Openbare Bibliotheek, Bilzen).
- Oger (Cécile), Simon (Stéphanie).** *Le projet De Laet : une bibliothèque modèle à l'Université de Liège*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 243-248.
- Pieters (Katie), Mijs (Johan).** *De keuze voor een leverancier voor het eengemaakt bibliotheekstelsel voor Vlaamse openbare bibliotheken*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 9, pp. 10-14.
- Proot (Goran).** *La préhistoire de l'Union Catalog (1853)*. In : **Barbier (Frédéric) (réd.)**. *De l'argile au nuage : Une archéologie des catalogues (IIe millénaire av. J.-C. - XXIe siècle)*. Paris, Editions des Cendres, 2015, pp. 386-388.
- Schramme (Annick).** *Cultural governance in openbare bibliotheken en publieke archieven*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 1, pp. 38-41.
- Smets (An).** *Een nieuwe digitale toepassing : Lovaniensia.be*. Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 30, 2017, 2, p. 15.
- S.n.** *Bibliotheek Molenbeek biedt Romajongeren perspectief*. Bibliotheekblad, 21, 2017, 8, pp. 54-56 [Contenu : / Inhoud : Bibliotheek De Boekenmolen kreeg van Groep INTRO het label van duurzame werkgever voor haar project].
- S.n.** *Dossier 5 : de Krook : Nieuwe bibliotheek van Gent*. Bibliotheekblad, 21, 2017, 5 (middenkatern), 15 p. [Contenu : / Inhoud : Openbare Bibliotheek, Gent].
- S.n.** *Dossier 7 : beste bibliotheek van Vlaanderen en Brussel 2017/2018*. Bibliotheekblad, 21, 2017, 7, 28 p. [Contenu : / Inhoud : Openbare bibliotheken, Vlaanderen, bibliotheekprijzen : De Bibliotheek van Bilzen is verkozen als de winnaar, Bib Oostende als tweede en Arena Deurne Antwerpen als derde].
- S.n.** *Recherche lecteurs désespérément : Les bibliothèques face au défi des publics = Wanhopig gezocht : Lezers : Hoe bibliotheken vandaag publiek trachten te lokken*. Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2017, 282 p. (*Archives et Bibliothèques de Belgique*, 88, 2017, 1-4).
- Spyns (Joachim).** *Waarom de gebruiker en niet de collectie centraal moet staan in de publiekwerking van de Koninklijke Bibliotheek van België*. Archives et Bibliothèques de Belgique. Archief- en Bibliotheekwezen in België, LXXXVIII, 2017, 1-4, pp. 65-74 (*Recherche lecteurs désespérément : Les bibliothèques face au défi des publics = Wanhopig gezocht : Lezers : Hoe bibliotheken vandaag publiek trachten te lokken*).
- Troch (Lana).** *De bibliotheek als poort naar het Nederlands : hoe word je als bibliotheek een plek voor anderstaligen om Nederlands te oefenen?* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 17 pp. 10-14.
- Van Acker (Tania), Dhaene (Sylvie).** *Voorlezen aan huis brengt leesplezier in huiskamers : Iedereen Leest start lerend netwerk op van voorlees-aan-huis-initiatieven*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 8, pp. 26-30.
- Vandamme (Ludo).** *Zorg voor papieren erfgoed : Visie en praktijk inzake behoud en beheer in erfgoedbibliotheken*. Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 1, pp. 92-109.

- Vandepontseele (Sophie).** *L'organisation par la Bibliothèque royale de Belgique d'un dépôt légal pour les publications numériques belges.* In Monte Artium. Journal of the Royal Library of Belgium, 2017, 10, pp. 205-216 [DOI : <https://doi.org/10.1484/J. IMA.5.114688>].
- Vandepontseele (Sophie).** *Pour un changement de paradigme à la Bibliothèque royale de Belgique. Des collections numériques pour de nouveaux usages.* Archives et Bibliothèques de Belgique. Archief- en Bibliotheekwezen in België, LXXXVIII, 2017, 1-4, pp. 53-64 (*Recherche lecteurs désespérément : Les bibliothèques face au défi des publics = Wanhopig gezocht : Lezers : Hoe bibliotheken vandaag publiek trachten te lokken*).
- Vanderheyden (Katrien).** *De cocreatieve bib / het cocreatieve leercentrum : Wir schaffen das.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 8, pp. 10-15.
- Van de Sijpe (Luc).** *Topstuk uit onze Noord-Limburgse erfgoedbibliotheek.* Grevenbroeker Echo's / Geschied- en Heemkundige Kring "De Goede Stede Hamont", 2017, 99, pp. 39-42.
- Vande Vijver (Guénaël).** *L'évolution des réseaux de lecture publique en Fédération Wallonie-Bruxelles. L'exemple de La Louvière.* Archives et Bibliothèques de Belgique. Archief- en Bibliotheekwezen in België, LXXXVIII, 2017, 1-4, pp. 121-132 (*Recherche lecteurs désespérément : Les bibliothèques face au défi des publics = Wanhopig gezocht : Lezers : Hoe bibliotheken vandaag publiek trachten te lokken*).
- Vandoorne (Lisbeth), Mijls (Johan), Matthys (Rosa), Vlaemyneck (Gwenny).** *De Vlaamse centrale catalogus (Open Vlacc) is 30! : Tijd voor een blik vooruit.* META : tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 1, pp. 10-15.
- Van Impe (Steven).** *Aanwinsten bij de Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience in 2016.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 2, p. 342.
- Vazquez-Estévez (Maria).** *Biblioteca Gerardo Diego, Instituto Cervantes de Bruselas.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 8, pp. 32-33.
- Vermeeren (Bruno).** *75.000 handtekeningen voor de bib, een makkie, toch?* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 8, pp. 38-41.
- Walterus (Jeroen).** *Zichtbaar, vindbaar en bruikbaar! Digitale uitdagingen voor erfgoedbibliotheken.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 3, pp. 56-61.
- Wieldraaijer (Eimer), Gatz (Sven) (geïnterviewde).** *'Geen politicus in Vlaanderen heeft er belang bij dat bibliotheken wegvallen.'* Bibliotheekblad, 21, 2017, 7, pp. 6-10 [Contenu : / Inhoud : Openbaar bibliotheekbeleid, Vlaanderen].
- Wieldraaijer (Eimer), Pleij (Herman) (geïnterviewde).** *'In Vlaanderen is er meer respect voor het culturele erfgoed.'* Bibliotheekblad, 21, 2017, 7, pp. 50-52.
- Wieldraaijer (Eimer).** *Klooster wordt literair wellnesscentrum.* Bibliotheekblad, 21, 2017, 7, pp. 18-20 [Contenu : / Inhoud : Openbare Bibliotheek, Mechelen].
- Wieldraaijer (Eimer).** *De Krook : 'geen icoon op zichzelf'.* Bibliotheekblad, 21, 2017, 3, pp. 52-53 [Contenu : / Inhoud : Korte impressie bij de opening van De Krook in Gent].

2. Inventaires, guides, tableaux de tri – Inventarissen, gidsen, archiefselectielijsten

a. Inventaires – Inventarissen

- Bodart (Emmanuel), Stauder (Fred).** *Inventaire des archives de la commune de Godinne : 1865-1977.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 64 p. (Archives de l'Etat à Namur : Inventaires 109).
- Bodart (Emmanuel), Wascotte (Coline).** *Inventaire des archives de la commune de Spontin : 1889-1977.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 42 p. (Archives de l'Etat à Namur : Inventaires 108).

- Callegier (Hendrik).** *Inventaris van de verzameling Joseph de Bethune : Handschriften 1330-1911.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 51 p.
- Callegier (Hendrik), Vansteelant (Ann).** *Inventaris van het archief van de Sint-Jan-de-Doperparochie te Helkijn, 1641-2013.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 27 p. (Rijksarchief te Kortrijk : Inventarissen 38).
- de la Brousse (Pierre-Charles), Horge (Virginien), Moreau (François).** *Inventaire des archives de la commune de Sohier : dépôt 2014, 1803-1977 (1994).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 77 p. (Archives de l'Etat à Saint-Hubert : Inventaires 14).
- De Mecheleer (Lieve).** *Inventaris van het archief van Hubert Nelis (eerste helft 20ste eeuw).* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 33 p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 628).
- De Mecheleer (Lieve).** *Inventaris van het archief van Louis Galesloot (19de eeuw [16de – 18de eeuw]).* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 623).
- De Mecheleer (Lieve).** *Inventaris van het archief van Placide en Joseph Lefèvre : 1827, 20ste eeuw.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 18 p.
- Druetz (Laurence).** *Inventaire des archives de la cathédrale Saint-Lambert de Liège : 3e partie : 1321-début du XIXe siècle.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 127 p. (Archives de l'Etat à Liège : Inventaires 148).
- Druetz (Laurence).** *Inventaire des archives de la commune de Villers-le-Temple : dépôt 2017, 1795-1796 (an IV) – 1796.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 54 p.
- Haas (Philip), Herrebout (Els).** *Inventar des Archivs der Bürgermeisterei Amel-Meyerode, 1798-1922.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 56 p. (Staatsarchiv in Eupen : Inventare 11).
- Herrebout (Els), Ascher (Diana).** *Inventar des Archivs des Landratsamtes, der Kreisverwaltung und der Kreisdirektion des Kreises Malmedy : Extradenda (1813-1920).* Brüssel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Staatsarchiv in Eupen : Inventare 6).
- Horge (Virginien).** *Inventaire des archives de la commune d'Ambly : dépôt 2016 : 1842-1977.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 69 p. (Archives de l'Etat à Saint-Hubert : Inventaires 13).
- Horge (Virginien).** *Inventaire des archives de la commune de Noville-les-Bois, dépôt 2016, 1812-1976 (1981).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 67 p. (Archives de l'Etat à Namur : Inventaires 111).
- Horge (Virginien).** *Inventaire des archives de la commune de Saint-Séverin : dépôt 2016 : 1801-1976 (2003).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 58 p. (Archives de l'Etat à Liège : Inventaires 149).
- Jacquemin (Anne).** *Inventaire des archives de la Province de Liège : Série Garde civique (1827-1925).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 15 p. (Archives de l'Etat à Liège : Inventaires 150).
- Lannoy (Delphine), Moïs (Christian), Van der Kaa (Marie-Hélène).** *Inventaire des archives de la commune de Habergy : dépôt 2011 (1819-1977 (1978)).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 74 p. (Archives de l'Etat à Arlon : Inventaires 91).
- Lannoy (Delphine), Moreau (François), Pirlot (Vincent), Van der Kaa (Marie-Hélène).** *Inventaire des archives de la commune de Sélange : Dépôt 2011 (1804-1977 (1983)).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 85 p. (Archives de l'Etat à Arlon : Inventaires 92).
- Lannoy (Delphine), Pirlot (Vincent), Yande (Olivier).** *Inventaire des archives de la commune de Villers-la-Bonne-Eau : dépôt 2012 (1893-1976 (1986)).* Bruxelles,

- Archives générales du Royaume, 2017, 49 p. (Archives de l'Etat à Arlon : Inventaires 93).
- Lannoy (Delphine), Moïs (Christian), Moreau (François).** *Inventaire des archives de la commune de Wolkrange : dépôt 2011, 1920-1976 (1979)*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 63 p. (Archives de l'Etat à Arlon : Inventaires 90).
- Lannoy (Pieterjan), Staelens (Caroline).** *Inventaris van het archief van het eerste, tweede en derde registratiekantoor van Oostende (1859-1987) : Overbrenging 2016*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Rijksarchief te Brugge : Inventarissen 81).
- Lannoy (Pieterjan).** *Inventaris van het archief van het registratiekantoor van Arendonk (1914-1967) : Overbrenging 2014*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Rijksarchief te Antwerpen : Inventarissen 81).
- Lannoy (Pieterjan), Van Gorp (Quinten).** *Inventaris van het archief van het registratiekantoor van Beringen (1846-1983) : Overbrenging 2014*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Rijksarchief te Hasselt : Inventarissen 119).
- Lannoy (Pieterjan), Van Gorp (Quinten).** *Inventaris van het archief van het registratiekantoor van Boom (1836-1985) : Overbrenging 2014*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Rijksarchief te Antwerpen : Inventarissen 91).
- Lannoy (Pieterjan), Staelens (Caroline).** *Inventaris van het archief van het registratiekantoor van Borgloon (1832-1987) : Overbrenging 2016*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Rijksarchief te Hasselt : Inventarissen 116).
- Lannoy (Pieterjan), Staelens (Caroline).** *Inventaris van het archief van het registratiekantoor van Bree (1845-1986) : Overbrenging 2016*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Rijksarchief te Hasselt : Inventarissen 117).
- Lannoy (Pieterjan).** *Inventaris van het archief van het registratiekantoor van Heist-op-den-Berg (1837-1984) : Overbrenging 2015*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Rijksarchief te Antwerpen : Inventarissen 88).
- Lannoy (Pieterjan), Van Gorp (Quinten).** *Inventaris van het archief van het registratiekantoor van Hoogstraten (1859-1976) : Overbrenging 2014*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] [online] (Rijksarchief te Antwerpen : Inventarissen 82).
- Lannoy (Pieterjan).** *Inventaris van het archief van het registratiekantoor van Kapellen (1837-1985) : Overbrenging 2014*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] [online] (Rijksarchief te Antwerpen : Inventarissen 92).
- Lannoy (Pieterjan), Van Gorp (Quinten).** *Inventaris van het archief van het registratiekantoor van Lokeren (1837-1984) : Overbrenging 2014*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Rijksarchief te Gent : Inventarissen 133).
- Lannoy (Pieterjan), Van Gorp (Quinten).** *Inventaris van het archief van het registratiekantoor van Mol (1837-1984) : Overbrenging 2015*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Rijksarchief te Antwerpen : Inventarissen 89).
- Lannoy (Pieterjan), Van Gorp (Quinten).** *Inventaris van het archief van het registratiekantoor van Ninove (1837-1984) : Overbrenging 2014*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Rijksarchief te Gent : Inventarissen 132).
- Lannoy (Pieterjan), Van Gorp (Quinten).** *Inventaris van het archief van het registratiekantoor van Westerlo (1859-1976) : Overbrenging 2013*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] [online] (Rijksarchief te Antwerpen : Inventarissen 80).
- Lannoy (Pieterjan).** *Inventaris van het archief van het registratiekantoor van Wetteren (1837-1985) : Overbrenging 2014*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Rijksarchief te Gent : Inventarissen 134).
- Mariage (Florian).** *Inventaire de la collection des obituaires : [XIIIe siècle]-1792*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, [s.p.] (Archives de l'État à Tournai : Inventaires 36).

- Moreau (François).** *Inventaire des archives du bureau de recettes domaniales et d'amendes pénales de Verviers (1860-2000)*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, [s.p.] (Archives de l'État à Liège : Inventaires 151).
- Moreau (François).** *Inventaire des archives de la commune de Courrière, dépôt 2017, 1819-1976 (1981)*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 53 p. (Archives de l'Etat à Namur : Inventaires 112).
- Moreau (François).** *Inventaire des archives de la commune de Forville, dépôt 2016, 1886-1976 (1983)*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 44 p. (Archives de l'Etat à Namur : Inventaires 113).
- Noël (Cindy).** *Inventaires des archives de notaires ayant exercé à Bertrée et Liège (1854-1947)*. 2017, [s.p.] (Archives de l'État à Liège : Inventaires 146) [E-book].
- Rohramp (René).** *Inventar des Archivs der Bürgermeisterei Büllingen : 1816-1944*. Brüssel, Generalstaatsarchiv, 2017, 54 p. (Staatsarchiv in Eupen : Inventare 10).
- Rohramp (René).** *Inventar des Archivs der Bürgermeisterei Manderfeld : 1821-1939*. Brüssel, Generalstaatsarchiv, 2017, 54 p. (Staatsarchiv in Eupen : Inventare 12).
- S.n.** *L'inventaire du petit patrimoine de Villers-Sainte-Geztrude et Grand-Bru*. Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 139, pp. 53-55.
- Staelens (Caroline), Lannoy (Pieterjan).** *Inventaris van het archief van het registratiekantoor van Geel (1829-1999) : Overbrenging 2016*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Rijksarchief te Antwerpen : Inventarissen 94).
- Van Bockstaele (Geert), Van Bockstaele (Marc), Van Bockstaele (Julien).** *Inventaris van de kerkarchieven van St.-Niklaas (Christus Koning, H. Hart, O.-L.-Vrouw, St.-Johannes Bosco, St. Niklaas) en Nieuwkerken-Waas, O.-L.-Vrouw*. Zottegem, Oost-Vlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis, 2017, 192 p. (Oost-Vlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis. Reeks II. Inventarissen 23).
- Van Bockstaele (Geert), Van Bockstaele (Marc), Van Bockstaele (Julien).** *Inventaris van de kerkarchieven van Zele (Zele, Durmen, Heikant, Huivelde en Kouter) en Berlare (Berlare, Overmere en Uitbergen)*. Zottegem, Oost-Vlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis, 2017, 289 p. (Oost-Vlaams Verbond van de Kringen voor Geschiedenis. Reeks II. Inventarissen 24).
- Van Eeckenrode (Marie).** *Inventaire des archives du Ministère des Finances : Administration des contributions directes : Bureau de Tubize, rôles 1950 et 1955*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 16 p.
- Verfaillie (Joke), Gheysens (Valerie).** *Inventaris van het archief van de gemeente Vurste, 1805-1922*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 20 p. (Rijksarchief te Gent : Inventarissen 128).
- Verfaillie (Joke), Dumalin (Nico) (collab.).** *Inventaris van het archief van de heer en de schepenbank van Waterdijk en van polders te Waterdijk ((1501) 1504-1797 (1802))*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 133 p. (Rijksarchief te Gent : Inventarissen 127).
- Verfaillie (Joke).** *Inventaris van het archief van de heer, het leenhof en de schepenbank van Baudries te Dikkelvenne, 1624-1796*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 26 p.
- Vrielynck (Sofie).** *Het archief van Frans Buyens (1940-2004) : (D/2005/003)*. Gent, Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis, 2017, 126 p. (Inventaris 307).
- Vrielynck (Sofie).** *Het archief van Lydia Chagoll (1952-1973, 1978-1998), (D/2005/003) : inventaris 308*. Gent, Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis, 2017, 18 p. (Inventaris 308).
- Vrielynck (Sofie).** *Het archief van Romain Deconinck (D/2001/010)*. Gent, Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis, 2017, 142 p. (Inventaris 300).
- Wilkin (Bernard).** *Inventaire de la Collection de médailles concernant la Première Guerre Mondiale, 1914-1930*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 66 p. (Archives générales du Royaume : Inventaires 645).

Wilkin (Bernard). *Inventaire de la Collection iconographique concernant la Première Guerre Mondiale : III : Affiches illustrées éditées pendant la guerre et l'immédiat après-guerre (1914-1927)*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 130 p. (Archives générales du Royaume : Inventaires 618).

Wilkin (Bernard). *Inventaire de la Collection iconographique concernant la Première Guerre Mondiale : IV : Dessins et illustrations diverses (1914-1925)*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 108 p. (Archives générales du Royaume : Inventaires 619).

b. Guides – Gidsen

Beele (Ciska), Coenen (Luc), Schrijvers (Nanny), Van Hout (Nico), Van Opstal (Griet). *Bruegelland XL : Bezoekersgids*. Lier, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen & Stedelijke Musea Lier, 2017, 20 p.

De Boeck (Vera). *L'éclat du désir : À propos de l'émotion du diamant : Guide du visiteur*. Antwerpen, Stad Antwerpen, 2017, 120 p.

Degouys (François) (coord.). *Musée L : Guide du visiteur*. Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2017, 232 p.

Recchia (Ludovic). *Terres confluentes : Faïences et porcelaines de Namur : [Guide du visiteur] : [Exposition : Morlanwelz, Musée royal de Mariemont, 11 novembre 2017-18 février 2018]*. Morlanwelz, Musée royal de Mariemont, 2017, 57 p.

S.n. *1917 la guerre totale en Flandre. Guide des visiteurs*. Brugge, Westtoer, 2017, 160 p.

S.n. *Frans Masereel en hedendaagse kunst : Verzet in beelden : Bezoekersgids*. Oostende, Kunstmuseum aan zee, 2017, 44 p.

S.n. *Huis van de Europese geschiedenis : Bezoekersgids, permanente tentoonstelling*. Luxemburg, Bureau voor publicaties van de Europese Unie, 2017, 159 p.

Van Poucke (Tine). *Groeningemuseum Bruges*. Antwerp, Ludion, 2017, 144 p. (Visitor's guide).

c. Tableaux de tri - Archiefsselectielijsten

Devolder (Kathleen). *Archief van de FOD Sociale Zekerheid : Directie-generaal Zelfstandigen : Archiefsselectielijst 2016*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 26 p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 209).

Devolder (Kathleen). *Archives du SPF Sécurité sociale : Direction générale Personnes handicapées : Tableau de tri [2014]*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, [s.p.] (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 210).

Jacquemin (Madeleine), Bailly (Hippolyte), Macquoy (Sarah). *Archief van het Belgisch Instituut voor Postdiensten en Telecommunicatie (BIPT) : Archiefsselectielijst 2014 : Versie aangepast in 2016*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 212).

Jacquemin (Madeleine), Bailly (Hippolyte), Macquoy (Sarah). *Archives de l'Institut belge des Services postaux et des Télécommunications : Tableau de tri : 2014 : Version adaptée en 2016*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, [s.p.] (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 211).

Leloup (Geert). *Archief van de Federale Overheidsdienst Financiën : Koninklijke Munt van België : Voorbereidend studiedossier van de archiefsselectielijst 2017*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 22 p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 218).

Leloup (Geert). *Archief van het Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie : Voorbereidend studiedossier van de Archiefsselectielijst 2017*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 215).

- Leloup (Geert).** *Archief van het Centrum voor Onderzoek in Diergeneeskunde en Agrochemie : Archiefsselectielijst.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 216).
- Maes (Glenn), Leloup (Geert).** *Archief van de Federale Overheidsdienst Financiën : Koninklijke Munt van België : Archiefsselectielijst 2017.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 24 p. (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 219).
- S.n.** *Archieven van de lokale politie : Archiefsselectielijst 2017 : Herwerkte versie van de selectielijst verspreid via de ministeriële omzendbrief PLP 40 (Belgisch Staatsblad, 7 april 2006).* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, [s.p.] (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 214).
- S.n.** *Archives de la police locale : Tableau de tri 2017 : Version révisée du tableau de tri diffusé via le circulaire ministérielle PLP 40 (Moniteur Belge, 7 avril 2006).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, [s.p.] (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 213).
- Troch (Kevin).** *Archives du Fonds des accidents du travail : Tableau de tri 2017.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, [s.p.] (Archiefbeheersplannen en selectielijsten 217).

C. CODICOLOGIE – HANDSCHRIFTKUNDE

- Ababi (Ionel).** *La violence dans “le corpus” apocalyptique veterotestamentaire. Une lecture de Daniel 7-12.* In : **Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016.* Namur, Éd. Jésuites, 2017, pp. 15-32 [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].
- Babcock (Robert Gary).** *The Psychomania codex from St. Lawrence (Bruxellensis 10066-77) and the schools of Liège in the tenth and eleventh centuries.* Turnhout, Brepols, 2017, 328 p. (Bibliologia : elementa ad librorum studia pertinentia 42).
- Cariou (Morgane).** *Un nouveau manuscrit de la paraphrase aux l'euques de Denys dans les papiers de Conrad Gessner. Avec une note sur le «scribe du Bruxelles».* Scriptorium, 71, 2017, pp. 239-268.
- Ceulemans (Reinhart).** *Een oudtestamentische papyrus uit de Leuvense collectie.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 30, 2017, 2, pp. 4-5.
- Cinato (Franck), Klein (Peter K.), Laforge (Fabien), Hanneforth (Inge) (Hrsg.).** *Die Apokalypse von Cambrai : Ms. B 386, Cambrai, Médiathèque d'Agglomération. Kommentar zur Faksimile-Edition.* Luzern, Quaternio Verlag, 2017, 232 p.
- Delvaux (Thomas), Heraly (Yves), Van Hecke (Robert).** *Manuel de paléographie Nord-Pas-de-Calais, Flandre et Wallonie du XVIe au XXe siècles : Les écrits des anciens Pays-Bas autrichiens (XVIIe – XXe siècles).* Paris, Archives & Culture, 2017, 209 p. (Guides de Généalogie).
- Derolez (Albert) (with the assistance of Hendrik Defoort and Frank Vanlangenhove).** *Medieval manuscripts : Ghent University library.* Ghent, Snoeck, 2017, 317 p.
- Dubois (Anne).** *Les miniatures de la Vie du Christ : Miniatures du ms. IV 106 de la Bibliothèque royale de Belgique.* Art de l'Enluminure. Hors-série des arts & métiers du livre, 2017, 61, pp. 22-41.
- Ermens (Daniël).** *Views on the Oudenaarde verse book.* In : **Morcos (Hannah), Pratt (Karen), Besamusca (Bart), Meyer (Matthias), Putter (Ad) (eds.).** *The dynamics*

- of the medieval manuscript : Text collections from a European perspective.* Göttingen, V&R Unipress, 2017, pp. 111-130.
- Falmagne (Thomas), Deitz (Luc).** *Die Orvaler Handschriften bis zum Jahr 1628 in den Beständen der Bibliothèque nationale de Luxembourg und des Grand Séminaire de Luxembourg.* Wiesbaden, Harrassowitz, 2017, 2 Vol. (348 p., 468 p.).
- Goriely (Serge).** *L'Apocalypse au cinéma. Une filmographie jalonnée de motifs bibliques.* In : **Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016.* Namur, Éd. Jésuites, 2017, pp. 87-102 [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].
- Haquin (André).** *L'Apocalypse dans la liturgie de Vatican II.* In : **Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016.* Namur, Éd. Jésuites, 2017, pp. 149-164 [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].
- Hellemans (India), Mertens (Thom).** *Die getiden van den love Gods naar hs. Antwerpen, Museum Plantin-Moretus, M.14.12 en Leiden, Universiteitsbibliotheek, Ltk. 288.* *Ons Geestelijk Erf : Driemaandelijks Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Vroomheid in de Nederlanden*, 88, 2017, 1, pp. 58-88 [DOI : <https://doi.org/10.2143/OGE88.1.3248514>].
- Hermant (Xavier).** *Le manuscrit 77 du Grand Séminaire de Namur et les Apocalypses illustrées (XIIIe-XIVe siècles). Entre lecture savante, spéculation eschatologique et instruction religieuse.* In : **Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016.* Namur, Éd. Jésuites, 2017, pp. 169-186 [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].
- Hermans (Jan).** *Manuscriptstudie en tekstuele genetica. Over het 'Cahier de Poésie' van Giffard de la Porte.* *Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek*, 30, 2017, 2, p. 14.
- Huybens (Gilbert).** *12. Brussel, Koninklijke Bibliotheek, Hs. 4965-4968. Volkskunde.* *Tijdschrift voor de studie van de volkscultuur*, 118, 2017, 1, pp. 69-81.
- Kienhorst (Hans), Kuiper (Willem).** *Misschien wel het oudste bewaard gebleven Middelnederlandse afschrift van de Reis van Jan van Mandeville 211 Fragment Antwerpen, Ruusbroecgenootschap, Neerl. 413/5.* In : **Hogenbirk (Marjolein), Kuitert (Lisa) (red.).** *Schriftgeheimen : Opstellen over schrift en schriftcultuur.* Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 211-224.
- Kuitert (Lisa).** *Grafologie van de schrijfmachine : Ook een soort handschriftenkunde.* In : **Hogenbirk (Marjolein), Kuitert (Lisa) (red.).** *Schriftgeheimen : Opstellen over schrift en schriftcultuur.* Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 122-131.
- Lambert (Dominique).** *Les figures scientifiques de l'apocalypse. Comment les scientifiques voient-ils le devenir et la fin du monde?* In : **Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand*

Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016. Namur, Éd. Jésuites, 2017, pp. 103-118 [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].

Lambert (Dominique). *Quelques mots de conclusion.* In : **Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016.* Namur, Éd. Jésuites, 2017, pp. 217-218 [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].

Leclercq-Marx (Jacqueline). *Des détails qui font la différence. L'iconographie des miniatures de l'Apocalypse de Namur. Quelques observations.* In : **Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016.* Namur, Éd. Jésuites, 2017, pp. 187-200 [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].

Meconi (Honey). *The Unknown Alamire : Lost Manuscripts Reclaimed.* Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap, 2017, LXXI, pp. 33-84.

Meulemeester (Jean Luc). *Te gast in een middeleeuws scriptorium : Een didactische rondgang over het maken van manuscripten.* In : **Meulemeester (Jean Luc) (red.).** *Van perkament tot papier : Het scriptorium en de bibliotheek van de Sint-Pietersabdij van Oudenburg.* Oudenburg, RAM, 2017, pp. 114-148.

Morcos (Hannah), Pratt (Karen), Besamusca (Bart), Meyer (Matthias), Putter (Ad) (éds.). *The dynamics of the medieval manuscript : Text collections from a European perspective.* Göttingen, V&R Unipress, 2017, 399 p.

Mostert (Marco). *Entre la destrucción circunstancial y la intencionada : La desaparición de textos y sus manuscritos en el occidente medieval.* In : **Vergara Ciordia (Javier), Sala Villaverde (Alicia) (coord.).** *Censura y libros en la Edad Moderna.* Madrid, Dykinson, 2017, pp. 401-416.

Pacco (Christian). *Héritages iconographiques de l'Apocalypse.* In : **Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016.* Namur, Éd. Jésuites, 2017, pp. 137-148 [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].

Pottier (Bernard), Stryf (Dominique). *Les lettres aux Eglises (Ap 2-3). Maladies psychiques et spirituelles des groupes.* In : **Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016.* Namur, Éd. Jésuites, 2017, pp. 45-64 [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].

- Pranger (Jessica).** *Grammaire et syntaxe des formes au sein des miniatures de l'Apocalypse de Namur.* In : **Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016.* Namur, Éd. Jésuites, 2017, pp. 200-216 [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].
- Rochette (Joël).** «*Même pas peur!*» *Persévérance et gestion de la peur dans l'Apocalypse de Jean.* In : **Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016.* Namur, Éd. Jésuites, 2017, pp. 33-44 [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].
- Ruzzier (Chiara).** *Le rôle du parchemin dans la miniaturisation de la Bible au XIIIe siècle.* *Gazette du livre médiéval*, 2017, 63, pp. 64-78 [DOI : <https://doi.org/10.3406/galim.2017.2124>].
- Sleiderink (Remco).** *De Korte Rijmkroniek van Vlaanderen (1431). Middelleeuwse geschiedenis op een affiche.* *Bulletin de la Commission royale d'Histoire. Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis*, 2017, 183, pp. 5-56.
- Spronck (Joel).** *Le discours eschatologique de Jésus (Mc 13) au regard de l'actualité.* In : **Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016.* Namur, Éd. Jésuites, 2017, pp. 65-74 [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].
- Vander Plaetse (Roel).** *De handschriften van de Sint-Pietersabdij.* In : **Meulemeester (Jean Luc) (red.).** *Van perkament tot papier : Het scriptorium en de bibliotheek van de Sint-Pietersabdij van Oudenburg.* Oudenburg, RAM, 2017, pp. 70-89.
- van der Poel (Diewke), de Morrée (Cécile).** *Authorial and editorial roles in song manuscripts of the Devotio Moderna.* In : **Morcos (Hannah), Pratt (Karen), Besamusca (Bart), Meyer (Matthias), Putter (Ad) (eds.).** *The dynamics of the medieval manuscript : Text collections from a European perspective.* Göttingen, V&R Unipress, 2017, pp. 367-388.
- Vinel (Albert).** *Mille ans de bonheur... Vingt siècles d'utopies nourries d'Apocalypse. Protestations, annonces et mobilisations millénaristes.* In : **Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016.* Namur, Éd. Jésuites, 2017, pp. 119-136 [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].
- Waterman (Joshua P.), Borchert (Till-Holger) (eds.).** *The book of miracles = Das Wunderzeichenbuch = Le livre des miracles.* Köln, Taschen, 2017, 291 p. [Facsimile : Facsimile of the Augsburg manuscript from the collection of Mickey Cartin].
- Wilkin (Alexis).** *Recueil d'armoiries et de pièces diplomatiques. Manuscrit van den Berch (milieu du XVIIe siècle).* In : **Boutier (Marie-Guy), Bruyère (Paul) (dir.).** *L'Historien dans son atelier : Anthologie du document pour servir à l'histoire du pays*

de Liège du VIIIe au XVIIIe siècle. Liège, Société des bibliophiles liégeois, 2017, pp. 313-318 (Société des bibliophiles liégeois. Publication in-quarto 40).

Witz (Mère Bénédicte). *Le travail d'une enluminesse.* In : **Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016.* Namur, Éd. Jésuites, 2017, pp. 165-168 [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].

D. HÉRALDIQUE, SIGILLOGRAPHIE, NUMISMATIQUE, PALÉOGRAPHIE, DIPLOMATIQUE –
WAPENKUNDE, ZEGELKUNDE, PENNINGKUNDE, PALEOGRAFIE, DIPLOMATIEK

Arnould (Cécile). *Les études numismatiques au coeur des premières sociétés archéologiques belges au XIXe siècle.* In : **Moens (Jan) (ed.).** *175 jaar Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek : Proceedings of the Colloquium 'Belgian Numismatics in Perspective' (Brussels, 21 May 2016) = 175 ans Société Royale de Numismatique de Belgique = 175 Years Royal Numismatic Society of Belgium.* Brussels, Société Royale de Numismatique de Belgique, 2017, pp. 1-14.

Bastiaensen (J.). *Een vroege versie van ons gemeentewapen (1668).* Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 69, 2017, 1, pp. 30-31.

Bastin (Philippe). *Un médaillon de douanier à l'époque de Marie-Thérèse et Joseph II d'Autriche.* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 142, pp. 42-53.

Benders (Jos), Wijgård Randerz (Ellen L.), Risvaag (Jon Anders). *The Brabant-style gros of Dendermonde : counterfeit or official issue?* Jaarboek voor Munt- en Penningkunde, 2017, 104, pp. 25-29.

Bongaers (Gerard). *Een uniek Rekems zilveren vierstuiverstuk uit de periode 1619-1639.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 1, pp. 8-12.

Boone (Marc), de Hemptinne (Thérèse). *Sigillografie en stadsarcheologie : Een vergeten relatie? Over de oudste afbeelding van de Gentse Braempoot (1226).* In : **De Groote (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 177-184.

Boussemaere (Noël). *De wapenborden in de Onze-Lieve-Vrouwkapel "Nood zoekt troost" in Ieper.* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 33, 2017, 1, pp. 151-162.

Brunner (Thomas). *Le "Martinet", grand sceau de la commune de Douai (fin XIIe – XVe siècle).* *Recherches sur le sens perdu d'un sceau.* In : **Libert (Marc), Nieus (Jean-François) (dir.).** *Le Sceau dans les Pays-Bas méridionaux : Xe-XVIe siècles : Entre contrainte sociale et affirmation de soi : Actes du colloque de Bruxelles et Namur, 27-28 novembre 2014.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2017, pp. 249-283 (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro special 103).

Chassel (Jean-Luc). *Femmes, armoiries et lignage. Les sceaux des châtelaines de Saint-Omer et de Tournai (XIIIe-XIVe siècles).* In : **Libert (Marc), Nieus (Jean-François) (dir.).** *Le Sceau dans les Pays-Bas méridionaux : Xe-XVIe siècles : Entre contrainte sociale et affirmation de soi : Actes du colloque de Bruxelles et Namur, 27-28 novembre 2014.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2017, pp. 285-312 (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro special 103).

- Claes (Liesbeth).** *Docendo discimus : The history of numismatic education in Belgium and some recommendations for the future.* In : **Moens (Jan) (ed.).** *175 jaar Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek : Proceedings of the Colloquium 'Belgian Numismatics in Perspective' (Brussels, 21 May 2016) = 175 ans Société Royale de Numismatique de Belgique = 175 Years Royal Numismatic Society of Belgium.* Brussels, Société Royale de Numismatique de Belgique, 2017, pp. 15-36.
- De Braekeleer (Richard).** *Une médaille de l'énigmatique rue «Papa» à Quevaucamps.* Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 38, 2017/4 (vol. 19, n° 152), pp. 208-209.
- de Callataÿ (François).** *Glory and misery of Belgian numismatics from the 16th to the 18th c. as seen through three milestones (Goltz 1563, Serrure 1847 and the Dekesels) and private correspondences.* In : **Moens (Jan) (ed.).** *175 jaar Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek : Proceedings of the Colloquium 'Belgian Numismatics in Perspective' (Brussels, 21 May 2016) = 175 ans Société Royale de Numismatique de Belgique = 175 Years Royal Numismatic Society of Belgium.* Brussels, Société Royale de Numismatique de Belgique, 2017, pp. 37-130.
- de Callataÿ (François).** *Marc Bar et les monnaies grecques : Le philologue et l'esthète.* In : **Doyen (Jean-Marc), Geneviève (Vincent) (éds.).** *Hekate triformis : Mélanges de numismatique et d'archéologie en mémoire de Marc Bar.* Bruxelles, Cercle d'études numismatiques, 2017, pp. 25-30 (Travaux du Cercle d'études numismatiques 17).
- de Crayencour (Eric).** *Les sceaux du couvent de Boetendael.* Uclensia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 263, pp. 20-33.
- de Hemptinne (Thérèse), De Mey (Lieve).** *Les sceaux des villes du comté de Flandre au Moyen Âge : la réalisation et l'utilité d'un nouveau répertoire illustré.* In : **Libert (Marc), Nieus (Jean-François) (dir.).** *Le Sceau dans les Pays-Bas méridionaux : Xe-XVIIe siècles : Entre contrainte sociale et affirmation de soi : Actes du colloque de Bruxelles et Namur, 27-28 novembre 2014.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2017, pp. 73-90 (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro special 103).
- de Laveleye (Francis).** *Marc Bar, un passeur de lumière : Hommage pour rendre... la monnaie de sa pièce à un grand enseignant.* In : **Doyen (Jean-Marc), Geneviève (Vincent) (éds.).** *Hekate triformis : Mélanges de numismatique et d'archéologie en mémoire de Marc Bar.* Bruxelles, Cercle d'études numismatiques, 2017, pp. 37-38 (Travaux du Cercle d'études numismatiques 17).
- Delestrée (Louis-Pol).** *Les chaînes de la production monétaire en Gaule : Outillage et premiers constats.* In : **Doyen (Jean-Marc), Geneviève (Vincent) (éds.).** *Hekate triformis : Mélanges de numismatique et d'archéologie en mémoire de Marc Bar.* Bruxelles, Cercle d'études numismatiques, 2017, pp. 199-216 (Travaux du Cercle d'études numismatiques 17).
- Delestrée (Louis-Pol).** *Les pouvoirs émetteurs en Gaule, des origines à l'époque augustéenne.* Revue belge de numismatique et de sigillographie, 2017, 163, pp. 1-26.
- De Lombaert (Stefan).** *Medal Producers in Belgium (19th.-21st c.).* In : **Moens (Jan) (ed.).** *175 jaar Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek : Proceedings of the Colloquium 'Belgian Numismatics in Perspective' (Brussels, 21 May 2016) = 175 ans Société Royale de Numismatique de Belgique = 175 Years Royal Numismatic Society of Belgium.* Brussels, Société Royale de Numismatique de Belgique, 2017, pp. 131-172.
- De Paermentier (Els).** *Pratiques de scellement et identité administrative à la chancellerie comtale en Flandre et en Hainaut (fin XIIIe – première moitié XIIIe siècle).* In : **Libert (Marc), Nieus (Jean-François) (dir.).** *Le Sceau dans les Pays-Bas méridionaux :*

- Xe-XVIe siècles : Entre contrainte sociale et affirmation de soi : Actes du colloque de Bruxelles et Namur, 27-28 novembre 2014.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2017, pp. 233-248 (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro special 103).
- Depeyrot (Georges).** *Le numéraire carolingien, corpus des monnaies.* Wetteren, Moneta, 2017, 706 p. (Moneta 198) [4me éd. augm.].
- Doyen (Jean-Marc), Duchemin (Jean-Patrick), Severs (Luc) (et collaborateurs).** *Chronique numismatique (XXXV).* Revue du Nord : Archéologie de la Picardie et du Nord de la France, 99, 2017, 5 (n° 423), pp. 257-330.
- Doyen (Jean-Marc).** *Numismatique et archéologie : Une approche bibliométrique de la 'Revue belge de Numismatique [et de Sigillographie]' (1842-2015).* In : **Moens (Jan) (ed.).** *175 jaar Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek : Proceedings of the Colloquium 'Belgian Numismatics in Perspective' (Brussels, 21 May 2016) = 175 ans Société Royale de Numismatique de Belgique = 175 Years Royal Numismatic Society of Belgium.* Brussels, Société Royale de Numismatique de Belgique, 2017, pp. 173-184.
- Doyen (Jean-Marc).** *Sous le signe d'Hékáté triformis, un numismate polymorphe : Marc Bar (1921-2015).* In : **Doyen (Jean-Marc), Geneviève (Vincent) (éds.).** *Hékáté triformis : Mélanges de numismatique et d'archéologie en mémoire de Marc Bar.* Bruxelles, Cercle d'études numismatiques, 2017, pp. 7-18 (Travaux du Cercle d'études numismatiques 17).
- Dubois (Yves).** *Les médailles commémoratives de la Grande Guerre et la Province de Liège.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1731-1742.
- Dufresnes (Jean), Leblois (Eric).** *Fibules et autres artefacts du premier Moyen Age découverts dans la basse vallée de la Haine et sur les territoires limitrophes (bas-plateau du pays d'Ath et Hauts-Pays).* Bruxelles, Cercle d'études numismatiques / European Centre for Numismatic Studies, 2017, 191 p. (Travaux du Cercle d'études numismatiques 18; Amphora 84).
- Everaert (Linda).** *Medailles uit WO I : Lusitania 1915.* Numismatica Brugge en het Vrije, 2017, 3, pp. 80-86.
- Eyckmans (Peter), Morin (Frans).** *Officiële catalogus Belgische munten 1832-2017 : uitgave 2018.* Sinaai, Geert Boel, 2017, 415 p.
- Geets (Willy).** *De Mechelse muntslag onder Filips de Schone in context (1485-1494).* Bonheiden, Willy Geets, 2017, 186 p.
- Geneviève (Vincent).** *Monnaies romaines provinciales découvertes dans le Sud-ouest de la Gaule.* In : **Doyen (Jean-Marc), Geneviève (Vincent) (éds.).** *Hékáté triformis : Mélanges de numismatique et d'archéologie en mémoire de Marc Bar.* Bruxelles, Cercle d'études numismatiques, 2017, pp. 301-320 (Travaux du Cercle d'études numismatiques 17).
- Grierson (Philip).** *Medieval Numismatics in the Southern Netherlands.* In : **Moens (Jan) (ed.).** *175 jaar Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek : Proceedings of the Colloquium 'Belgian Numismatics in Perspective' (Brussels, 21 May 2016) = 175 ans Société Royale de Numismatique de Belgique = 175 Years Royal Numismatic Society of Belgium.* Brussels, Société Royale de Numismatique de Belgique, 2017, pp. 257-320.
- Grispen (Arnaud), Smeets (Nico).** *Gevonden munten op Maaseiker grondgebied [Tentoonstelling Maaseik, Regionaal Archeologisch Museum, 14 maart – 8 april 2018].* Maaseik, Musea Maaseik, 2017, 59 p.

- Grispen (Arnaud).** *Maaseikse muntvondst bevestigt de Sint-Lambertus- of postulaatsgoudgulden van Jan van der Marck, z.j. (1483-1484?) voor het Prinsbisdom Luik.* Revue belge de numismatique et de sigillographie, 2017, 163, pp. 449-452.
- Jacquier (Philippe).** *La médaille commémorative de la visite du Régent Charles au Congo belge en 1947.* Militaria Belgica. Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d'uniformologie et d'histoire militaire, 2017, pp. 107-125.
- Laurent (René).** *Les sceaux des villes et échevinages du Brabant wallon et de la région bruxelloise (XIIIe – XVIIIe siècles).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 64 p. (Studia 160).
- Lauwers (Christian).** *L'inventaire des ateliers monétaires celtes d'après le matériel archéologique.* In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhay (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017.* S.l., CAM, 2017, p. 111 (Lunula : archaeologia protohistorica 25).
- LeVan (Richard K.), LeVan (Beverly B.) (contributor), Verbist (Leopold) (contributor).** *A Numismatic History of Congo/Zaire, 1887-1997.* Everett, Numiscongo, 2017, 359 p.
- Libert (Marc), Nieuws (Jean-François).** *Avant-propos.* In : **Libert (Marc), Nieuws (Jean-François) (dir.).** *Le Sceau dans les Pays-Bas méridionaux : Xe-XVIIe siècles : Entre contrainte sociale et affirmation de soi : Actes du colloque de Bruxelles et Namur, 27-28 novembre 2014.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2017, pp. 5-9 (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro special 103).
- Libert (Marc).** *La numérisation en 3D de la collection de matrices de sceaux des Archives générales du Royaume.* In : **Libert (Marc), Nieuws (Jean-François) (dir.).** *Le Sceau dans les Pays-Bas méridionaux : Xe-XVIIe siècles : Entre contrainte sociale et affirmation de soi : Actes du colloque de Bruxelles et Namur, 27-28 novembre 2014.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2017, pp. 91-110 (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro special 103).
- Lopez (Cédric).** *Les coins à empreintes multiples : Quid des Gaulois?* Revue belge de numismatique et de sigillographie, 2017, 163, pp. 27-51.
- Macé (Laurent).** *Conclusions. Du reflet spectaculaire à l'oeuvre visuelle : le sceau et l'historien.* In : **Libert (Marc), Nieuws (Jean-François) (dir.).** *Le Sceau dans les Pays-Bas méridionaux : Xe-XVIIe siècles : Entre contrainte sociale et affirmation de soi : Actes du colloque de Bruxelles et Namur, 27-28 novembre 2014.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2017, pp. 329-334 (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro special 103).
- Maenen (Jean).** *Het blazoën van de familie Pietersheim.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 4, p. 100.
- Martens-Malengreau (Julienne).** *Héraldique et êtres fêriques. Quelques considérations.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LXIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 541-550.
- Martiny (Jean-Claude), Goddeeris (Theodoor).** *De munten van Maria van Bourgondië, gravin van Vlaanderen 1477-1482 : Historische en numismatische studie van de muntslag in Brugge.* Gent, Snoeck, 2017, X-350 p.
- Nieuws (Jean-François).** *L'introduction du sceau équestre dans l'Empire.* In : **Libert (Marc), Nieuws (Jean-François) (dir.).** *Le Sceau dans les Pays-Bas méridionaux : Xe-XVIIe siècles : Entre contrainte sociale et affirmation de soi : Actes du colloque de Bruxelles et Namur, 27-28 novembre 2014.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2017, pp. 125-156 (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro special 103).
- Nijssen (Rombout).** *Middeleeuwse munten in archiefbronnen in Luik en Loon.* Tongerse

- Annalen. Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Tongeren, 31, 2017, 3, pp. 64-79.
- Nijssen (Rombout).** *Een obool van Hendrik I van Verdun, bisschop van Luik (1075-1091)*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 96, 2017, 2, pp. 191-192.
- Nijssen (Rombout).** *Een obool van Jan I, hertog van Brabant, in Herderen*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 1, pp. 26-29.
- Nolf (Bertrand).** *Een onbekend stadswapen van Izegem*. Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 1, pp. 39-40.
- Olivier (Julien).** *Le beau et le faux - À propos du tétradrachme de Cléopâtre et Marc Antoine de la collection Lucien de Hirsch à la Bibliothèque royale de Belgique*. Revue belge de numismatique et de sigillographie, 2017, 163, pp. 433-438.
- Op den Velde (Wybrand).** *Un denier mérovingien inédit trouvé à Saint-Trond (prov. du Limbourg, Belgique)*. Bulletin du Cercle d'Études Numismatiques, 54, 2017, pp. 41-42.
- Pastoureau (Michel), de Castelbajac (Jean-Charles).** *Le grand armorial équestre de la Toison d'or*. [Paris], Seuil / Bibliothèque nationale de France, 2017, 68 p.
- Plas (Jef).** *Wapenschild van Van Nerum*. De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 3, pp. 34-37.
- Poels (André), Vandamme (Luc).** *Aan Congo gerelateerde medailles en niet vermeld in Van Craenenbroeck*. S.l., Limburgse Commissie voor Numismatiek, 2017, 2 Vol. (Medaille in de kijker 13).
- Rambach (Hadrien J.).** *Un aigle contremarqué sur un 'dupondius' de Titus appartenant à la Bibliothèque royale de Belgique, signe d'une provenance d'Este à Ferrare*. In Monte Artium. Journal of the Royal Library of Belgium, 2017, 10, pp. 103-118 [DOI : <https://doi.org/10.1484/J.IMA.5.114684>].
- Richard Ralite (Jean-Claude).** *Marc Bar : Un résistant belge futur numismate*. In : **Doyen (Jean-Marc), Geneviève (Vincent) (éds.).** *Hékate triformis : Mélanges de numismatique et d'archéologie en mémoire de Marc Bar*. Bruxelles, Cercle d'études numismatiques, 2017, pp. 31-36 (Travaux du Cercle d'études numismatiques 17).
- Ross (Michael).** *Jacques and Leopold Wiener's 1852 Tribute to C.R.A. Van Bommel, Bishop of Liège*. In : **Dieudonné (Philippe), Dury (Christian) (dir.).** *De Hageveld à Liège : Corneille Richard Antoine Van Bommel : Parcours d'un évêque pédagogue et militant (1790-1852) : Actes du colloque organisé le 13 novembre 2015 par les Archives de l'Evêché de Liège au séminaire épiscopal de Liège*. Liège, Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège, 2017, p. 235 (Bulletin de la Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège 71).
- Ross (Michael).** *Jacques Wiener's Medallion Celebration of the 1846 Fête-Dieu in Liège*. In : **Dieudonné (Philippe), Dury (Christian) (dir.).** *De Hageveld à Liège : Corneille Richard Antoine Van Bommel : Parcours d'un évêque pédagogue et militant (1790-1852) : Actes du colloque organisé le 13 novembre 2015 par les Archives de l'Evêché de Liège au séminaire épiscopal de Liège*. Liège, Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège, 2017, pp. 221-234 (Bulletin de la Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège 71).
- Ruffini-Ronzani (Nicolas).** *L'aristocratie cambrésienne et ses sceaux. Appropriation et diffusion de la pratique sigillaire entre France et Empire (milieu XIIe – début XIIIe siècle)*. In : **Libert (Marc), Nieuws (Jean-François) (dir.).** *Le Sceau dans les Pays-Bas méridionaux : Xe-XVIe siècles : Entre contrainte sociale et affirmation de soi : Actes du colloque de Bruxelles et Namur, 27-28 novembre 2014*. Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2017, pp. 157-184 (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro special 103).

- Serrure (Constant Philippe).** *Notice sur le Cabinet monétaire de S.A. le Prince de Ligne.* In : **Moens (Jan) (ed.).** *175 jaar Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek : Proceedings of the Colloquium 'Belgian Numismatics in Perspective' (Brussels, 21 May 2016) = 175 ans Société Royale de Numismatique de Belgique = 175 Years Royal Numismatic Society of Belgium.* Brussels, Société Royale de Numismatique de Belgique, 2017, pp. 321[ff.].
- S.n.** *Het nieuwe blazoen van De Roode Roos.* Hasselt, Het Stadsmus, 2017, 15 p. (Kunst & erfgoed in de kijker 58).
- Spufford (Peter).** *Philip Grierson among Belgian Historians and Numismatists.* In : **Moens (Jan) (ed.).** *175 jaar Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek : Proceedings of the Colloquium 'Belgian Numismatics in Perspective' (Brussels, 21 May 2016) = 175 ans Société Royale de Numismatique de Belgique = 175 Years Royal Numismatic Society of Belgium.* Brussels, Société Royale de Numismatique de Belgique, 2017, pp. 185-206.
- Taelman (Evelien).** *Het is niet al goud dat blinkt. Verloren penningen in Oudenaarde.* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 14, p. 44.
- Tock (Benôit-Michel).** *L'emprunt du sceau (Nord de la France, XIIe – XIIIe siècles).* In : **Libert (Marc), Nieus (Jean-François) (dir.).** *Le Sceau dans les Pays-Bas méridionaux : Xe-XVIIe siècles : Entre contrainte sociale et affirmation de soi : Actes du colloque de Bruxelles et Namur, 27-28 novembre 2014.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2017, pp. 185-200 (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro special 103).
- Toussaint (Jean).** *Le médailleur Alphonse Darville (1910-1990) ou le créateur d'harmonie.* In : **Doyen (Jean-Marc), Geneviève (Vincent) (éds.).** *Hekate triformis : Mélanges de numismatique et d'archéologie en mémoire de Marc Bar.* Bruxelles, Cercle d'études numismatiques, 2017, pp. 489[ff.] (Travaux du Cercle d'études numismatiques 17).
- Van Beek (Bert), Lucassen (Jan), Purmer (Michiel).** *De canon van ons geld : De geschiedenis van het gebruik van onze munten, penningen en biljetten.* Bussum, Uitgeverij TOH, 2017, 159 p.
- Vandamme (Luc).** *Raf Verjans.* [Alken], Limburgse Commissie voor Numismatiek, 2017, 64 p. (Medaille in de kijker 14).
- Van Driessche (Ignace).** *Drie in Lokeren gevonden Romeinse munten onder de loep (1).* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 3, pp. 140-155.
- Van Driessche (Ignace).** *Drie in Lokeren gevonden Romeinse munten onder de loep (2).* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 4, pp. 214-229.
- Van Driessche (Jacqueline).** *Le fonds Godefroid Devreese (1861-1941) conservé au Cabinet des médailles : Quelques oeuvres inédites.* In Monte Artium. Journal of the Royal Library of Belgium, 2017, 10, pp. 171-184 [DOI : <https://doi.org/10.1484/J.IMA.5.114686>].
- Van Heesch (Johan).** *Coin Collecting in Belgium c. 1830-c. 1900 : Coin Dealers and Auction Houses.* In : **Moens (Jan) (ed.).** *175 jaar Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek : Proceedings of the Colloquium 'Belgian Numismatics in Perspective' (Brussels, 21 May 2016) = 175 ans Société Royale de Numismatique de Belgique = 175 Years Royal Numismatic Society of Belgium.* Brussels, Société Royale de Numismatique de Belgique, 2017, pp. 207-224.
- Van Heesch (Johan).** *The Multiple Faces of Numismatics in Belgium and the Netherlands : A Sketch.* In : **Wolters (Reinhard), Ziegert (Martin) (Hrsg.).** *Numismatik lehren in Europa. Beiträge der Internationalen Tagung vom 14. – 16. Mai 2015 aus Anlass des 50-jährigen Bestehens des Instituts für Numismatik und Geldgeschichte der Universität Wien.* Wien, Österreichische Forschungsgesellschaft für Numismatik, 2017, pp. 15-24 (Veröffentlichungen des Instituts für Numismatik und Geldgeschichte 19).

- Vanhoudt (Hugo).** *Numismatische Genootschappen in België (19de-21ste eeuw)*. In : **Moens (Jan) (ed.)**. *175 jaar Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek : Proceedings of the Colloquium 'Belgian Numismatics in Perspective' (Brussels, 21 May 2016) = 175 ans Société Royale de Numismatique de Belgique = 175 Years Royal Numismatic Society of Belgium*. Brussels, Société Royale de Numismatique de Belgique, 2017, pp. 225-256.
- Van Laere (Raf).** *Loden penningen en aanverwante objecten opgegraven in de Verdrongen Weide te Ieper (14de eeuw)*. *Revue belge de numismatique et de sigillographie*, 2017, 163, pp. 269-364.
- Van Ormelingen (Jean-Jacques).** *L'héraldique féminine dans les patentes nobiliaires belges*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 119-128.
- Van Ormelingen (Jean-Jacques).** *Een zegelmatrijs van het Hasseltse Augustijnenklooster (1170)*. *Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg*, 96, 2017, 3, pp. 245-248.
- Vanvolsem (Johan).** *Uniek Henegouws-Hals wapenschild uit ca. 1420. Jacoba, hertogin van Beieren, gravin van Henegouwen, Holland en Zeeland Contra Johann III, graaf van Nassau-Dillenburg*. *Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek*, 39, 2017, 1, pp. 11-14.
- Vilain (Ambre).** *'Agnus dei miserere nobis' : Le sceau médiéval comme support de la protection privée*. In : **Libert (Marc), Nieuws (Jean-François) (dir.)**. *Le Sceau dans les Pays-Bas méridionaux : Xe-XVIIe siècles : Entre contrainte sociale et affirmation de soi : Actes du colloque de Bruxelles et Namur, 27-28 novembre 2014*. Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2017, pp. 221-232 (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro special 103).

E. GÉNÉALOGIE, HISTOIRE DE FAMILLES – GENEALOGIE EN FAMILIEGESCHIEDENIS⁽²⁾

1. Travaux généraux – Algemene werken

- Alaerts (Sandra), Mondelaers (Martien).** *Diest parochietelling Sint-Sulpitius 1640 : Deel II*. Diest, Familiekunde Vlaanderen regio Diest, 2017, 27 p.
- Alaerts (Sandra), Mondelaers (Martien).** *Diest parochietelling Sint-Sulpitius 1662 : Deel III*. Diest, Familiekunde Vlaanderen regio Diest, 2017, 52 p.
- Alaerts (Sandra), Mondelaers (Martien).** *Messelbroek parochietelling 1663 : aanvullingen uit de parochieregisters van Messelbroek*. Diest, Familiekunde Vlaanderen regio Diest, 2017, 52 p.
- Callewier (Hendrik), Van der Auwera (Hannah).** *Familiearchieven in het Rijksarchief Kortrijk*. *Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis*, 53, 2017, 3, pp. 269-272.
- Cappart (Marie).** *Le guide de la généalogie en Belgique : Les bons conseils pour débiter et retrouver vos plus vieux ancêtres*. Paris, Jourdan, 2017, 285 p.
- De Baere (Guido).** *Verhaal van een familiekundige zoektocht*. *Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis*, 53, 2017, 1, pp. 82-85.

² On ne trouve relevées ci-dessous que publications qui offrent, en dehors de leur intérêt généalogique, un véritable intérêt historique. / Men zal hieronder uitsluitend deze studies aantreffen, die naast hun genealogisch belang ook de kennis van het verleden ten goede komen.

- De Baets (Johan).** *Eeklo : Sint-Vincentius parochie : dopen, 1609-1802.* Melle, Werkgroep Genealogie Melle vzw, 2017, 2 Vol.
- De Baets (Johan).** *Eeklo : Sint-Vincentius parochie : huwelijken, 1609-1807.* S.l., Erfgoed De Gonde vzw, 2017, 287 p.
- De Baets (Johan).** *Eeklo : Sint-Vincentius parochie : overlijdens, 1609-1802.* S.l., Erfgoed De Gonde vzw, 2017, 600 p.
- Debois (Jean-Marie).** *De aartsbisschoppen van Mechelen (1561-2010) : Identiteit, genealogie, begraafplaatsen en grafmonumenten.* S.l., Jean-Marie Debois, 2017, 56 p.
- Debois (Jean-Marie).** *De nakomelingen van Leopold I van België, 1830-2015 : Een genealogische benadering van het Belgisch Vorstenhuis.* S.l., Jean-Marie Debois, 2017, 94 p.
- De Ruyver (Luc).** *Laarne : staten van goed, 1711-1749.* Melle, Werkgroep Genealogie Melle vzw, 2017, 392 p.
- Driessen (Raymond).** *De hof van der Capellen in Elen : een kapel, een laathof, een jonker en zijn afstammelingen.* Elen, Geschied- en Heemkundige Kring Elen, 2017, 196 p.
- DVF (Diestse Vereniging voor Familie- en Heemkunde).** *DVF vzw 5 jaar : lustrumboek 2007-2011.* [Diest], Diestse Vereniging voor Familie- en Heemkunde, 2017, 212 p.
- DVF (Diestse Vereniging voor Familie- en Heemkunde).** *DVF vzw 10 jaar : lustrumboek 2012-2016.* [Diest], Diestse Vereniging voor Familie- en Heemkunde, 2017, 232 p.
- Eyckerman (Peter).** *Juwelen en andere details.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 4, pp. 384-389.
- Goetschalckx (Wouter), Van Hal (Vanessa).** *Kan huizenonderzoek bijdragen tot genealogisch onderzoek? De casus Antwerpen.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 2, pp. 138-142.
- Haulotte (Edgard).** *Le coin du généalogiste (chez le cocher du château de Vieusart).* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2017, 80, p. 16.
- Hoof (Elise).** *De mens achter de gevel : De linken tussen de inventaris van het bouwkundig erfgoed en genealogie.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 2, pp. 143-148.
- Houtman (Erik).** *De dossiers van het Hof van Assisen, een makkelijke en dankbare maar vaak vergeten bron voor genealogen.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 4, pp. 447-461.
- Huys (Paul).** *Oproepen tot erfgenamen in de 'Gazette van Gend' (jaargang 1792).* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 4, pp. 423-436.
- Lachaert (Pieter-Jan).** *De reeks Genealogieën : Kennismaking met een onvermoede schat voor familiekundigen in het stadsarchief van Gent.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 4, pp. 394-398.
- Lambrechts (René).** *Parochieregisters van Schriek : begraven en overlijden 1556-1929.* S.l., "Familiekunde Vlaanderen" Regio Mechelen vzw, 2017, 236 p.
- Larmuseau (Maarten).** *Verborgen in het DNA : aflevering 20 : Waar woonden onze voorouders? Een genetische test-aankoop.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 2, pp. 119-124.
- Larmuseau (Maarten).** *Verborgen in het DNA : aflevering 21 : De mythe van Spaans bloed in Vlaamse aderen - Waarom er maar geen DNA-spoor terug te vinden is van de Spaanse Furie.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 3, pp. 251-257.
- Lievens (Martin).** *De stamboom van een onroerend goed?* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 3, pp. 330-337.
- Mondelaers (Martien).** *Messelbroek huizen en bewoners in 1702 : Aanvullingen uit de parochieregisters van Messelbroek en de parochietellingen van 1663 en 1744 en*

- kadastrale legger van Messelbroek in 1706*. Diest, Familiekunde Vlaanderen regio Diest, 2017, 71 p.
- Mondelaers (Martien), Verbeylen (René), Alaerts (Sandra) (medewerker)**. *Messelbroek parochietelling 1747-1755 : Aanvullingen uit de parochieregisters van Messelbroek*. Diest, Familiekunde Vlaanderen regio Diest, 2017, 50 p.
- Mondelaers (Martien), Alaerts (Sandra) (medewerker)**. *Messelbroek parochietelling 1791 : Aanvullingen uit de parochieregisters van Messelbroek*. Diest, Familiekunde Vlaanderen regio Diest, 2017, 36 p.
- Mondelaers (Martien), Alaerts (Sandra) (medewerker)**. *Messelbroek telling van 1798 en ramen- en deurenbelasting : Aanvullingen uit de parochieregisters van Messelbroek en de parochietellingen van 1755 en 1791*. Diest, Familiekunde Vlaanderen regio Diest, 2017, 32 p.
- Osselaer (Frans)**. *Oudegem : staten van goed, 1632-1796*. [Dendermonde], Familiekunde Vlaanderen, Regio Land van Dendermonde, 2017, 212 p.
- Peeters (Paul), Bergen (Paul)**. *Schepenregister van Testelt en Messelbroek = Registrum scabinorum in Testelt en Misselb(roeck)*. Averbode, Heemkring Averbode vzw, 2017-2022, 6 Vol.
- Segers (Jos)**. *Schepdaal : Indexlijsten van geboorten, huwelijken en overlijdens, 1827-1920*. Dilbeek, Familiekunde Vlaanderen, regio Dilbeek, 2017, s.p.
- Segers (Jos)**. *Sint-Katherina-Lombeek : Indexlijsten van geboorten, huwelijken en overlijdens, 1798-1917*. Dilbeek, Familiekunde Vlaanderen, regio Dilbeek, 2017, s.p.
- Segers (Jos)**. *Wambeek : Indexlijsten van geboorten, huwelijken en overlijdens 1796-1917*. Dilbeek, Familiekunde Vlaanderen Regio Dilbeek, 2017, 270 p.
- Silversmet (Theo), Haerens (Gaby) (medewerker), van Stralen (Murk) (medewerker)**. *Lembeke : Sint-Egidiusparochie : dopen, 1629-1802*. Melle, Werkgroep Genealogie Melle vzw, 2017, 528 p.
- Silversmet (Theo), Haerens (Gaby) (medewerker), van Stralen (Murk) (medewerker)**. *Lembeke : Sint-Egidiusparochie : huwelijken & begraf., 1619-1802*. Melle, Werkgroep Genealogie Melle vzw, 2017, 238 p.
- Strubbe (Filip), Bernardo y Garcia (Luis Angel), D'Hoore (Marc), Van den Eeckhout (Patricia)**. *Archief van particuliere personen en familiearchief*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19^e-21^e eeuw. Vol. II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 1309-1440.
- Strubbe (Filip), Bernardo y Garcia (Luis Angel), D'Hoore (Marc), Van den Eeckhout (Patricia)**. *Les archives de particuliers et de familles*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1313-1446.
- Van Acker (Kathleen)**. *Militaire archiefbronnen voor genealogisch onderzoek*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 1, pp. 20-24.
- Van Acker (Marc), Noteboom (Kris)**. *Verborgten schatten in het documentatie- en studiecentrum voor familiegeschiedenis te Merksem*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 53, 2017, 2, pp. 218-219.
- Van den Nieuwenhuizen (Jozef)**. *Necrologion van de kapelannen van de O.-L.-Vrouwekathedraal van Antwerpen, 1576-1779*. Bornem, J. van den Nieuwenhuizen, 2017, 134 p.
- Van de Velde (Jan)**. *Velzeke : Staten van goed, 1588-1795*. Melle, Werkgroep Genealogie Melle vzw, 2017, 110 p.
- Van Herrewege (Rita)**. *Kaprijke : Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaart Kerk : Begravenissen, 1628-1800*. Melle, Werkgroep Genealogie Melle vzw, 2017, 361 p.

- Van Herrewege (Rita).** *Kaprijke : Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaart Kerk : Dopen, 1618-1800.* Melle, Werkgroep Genealogie Melle vzw, 2017, 608 p.
- Van Herrewege (Rita).** *Kaprijke : Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaart Kerk : Huwelijken, 1618-1801.* Melle, Werkgroep Genealogie Melle vzw, 2017, [s.p.].
- Wieërs (Mathieu).** *Een greep huwelijksdispensaties voor geestelijke verwantschap.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 4, pp. 116-118.
- Willems (Edmond), Van de Cruys (Marc).** *Vrouwenpark.* Wijnegem, Homunculus, 2017, 76 p. (Heraldiek van abdijen en kloosters 34).

2. Travaux consacrés à une famille en particulier – Werken gewijd aan één familie

- Afschrift (Antoon).** *Een gevonden leven : Pieter Afschrift en zijn tijd (1833-1908).* [Laarne], Antoon Afschrift, 2017, 345 p.
- Baekelandt (Roger).** *De familie Cooreman uit Aalter met afstammelingen in Canada.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring “Arthur Verhoustraete” Aalter, 40, 2017, 1, pp. 32-47.
- Bolland (Paul).** *Rivière, village, famille... la trilogie Bolland.* Les nouvelles notices visétoises, 2017, 142-143, pp. 61-65.
- Bouckaert (Jan).** *De familie Bouckaert uit Waregem en de ontwikkeling van het dierenartsberoep in Vlaanderen.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 4, pp. 14-23.
- Caestecker (Roger).** *Familiegeschiedenis via kwartierstaten en rapporten : Neven en Vran(c)ken.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 3, pp. 92-94.
- Coelewij (P.A.J.).** *De Vlaams/Nederlandse familie De Bolster.* [Rotterdam], bravenewbooks.nl, 2017, 206 p.
- Crabeels (Marc).** *De familie Gernay, meer dan 100 jaar verweven met de textielindustrie in Waregem (I).* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring “De Gaverstreke” (Waregem), 2017, 45, pp. 353-394.
- Croket (Benny).** *Klein-Brabantse families in de spotlights : Rottiers.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2010, 21, p. 27.
- Darquennes (André), Gobbe (Frédéric).** *Les Daubresse : de Belgique de France... et d'ailleurs...* Marcinelle, Association généalogique du Hainaut belge, 2017, 574 p.
- Debois (Jean-Marie).** *Graven en gravinnen van Limburg, hertogen en hertoginnen van Limburg (1000-1288) : Identiteit, genealogie, huwelijkspolitiek, naamgeving en begraafplaatsen.* S.I., Jean-Marie Debois, 2017, 57 p.
- Debois (Jean-Marie).** *Graven en gravinnen van Loon, 1000-1366 : Identiteit, genealogie, huwelijken en begraafplaatsen.* S.I., Jean-Marie Debois, 2017, 90 p.
- de Clippele (Luc Jean).** *de Clippele : Een oud geslacht uit het Land van Aalst XIVe – XXIe eeuw.* Antwerpen, Luc Jean de Clippele, 2017, 208 p.
- de Looz-Corswarem (René-Michel), de Ligne (Michel) (préface).** *Lignes droites, ou la vie du comte Arnold de Looz-Corswarem.* [Merbes-le-Château], René-Michel de Looz-Corswarem, 2017, 306 p.
- Desmet (Juul).** *Het geslacht Vanschoebeke : Baljuws, landbouwers en molenaars.* Tielt, Familiekunde Vlaanderen regio Tielt, 2017, 168 p.
- Devoldere (Wilfried).** *Processen-verbaal als genealogische bron : De familie Dujardin in Pittem als voorbeeld.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 53, 2017, 3, pp. 338-341.
- De Wachter (Erald), Haneveer (Jeff).** *Twaalf generaties 'Van der Cruyssen' : Een 'dynastie' van aard- en grondwerkers.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 1, pp. 23-26.

- De Wachter (Erald), Haneveer (Jeff).** *Twaalf generaties 'Van der Cruyssen' : Een 'dynastie' van aard- en grondwerkers (2).* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 2, pp. 39-45.
- De Wachter (Erald), Haneveer (Jeff).** *Twaalf generaties 'Van der Cruyssen' : Een 'dynastie' van aard- en grondwerkers (3).* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 3, pp. 71-77.
- d'Huart (Philippe).** *Histoire d'une famille : Les d'Huart. Tome I : Histoire de la famille d'Huart des origines jusqu'aux années 50.* S.l., s.n., 2017, s.p.
- d'Huart (Philippe), de Meeüs d'Argenteuil (Chantal) (medewerker).** *Histoire d'une famille : les d'Huart : suivant l'étude de Jules Mersch, complétée par une ample documentation, enrichie par les trésors découverts dans des archives familiales inédites.* [Hoeilaart], Philippe d'Huart, 2017, 2 Vol. (738 p.).
- Donche (Pieter).** *Genealogie van de familie Schynckele in de kasselrijen St.-Winoksbergen en Veurne.* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 33, 2017, 2, pp. 171-264.
- Donche (Pieter).** *Genealogie Voet te Antwerpen en in de Noordelijke Nederlanden : De Brugse genealoog Marius Voet (1613-1685) en zijn familie, deel 2b.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegenschap, 53, 2017, 1, pp. 26-65.
- Dubois (Marie-Laurence), Hendrick (Annette).** *Inventaire des archives de la famille Carton de Wiart, 2e versement, 16e siècle-2004 (principalement 1890-1959).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 91 p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 32).
- Elst (P.J.).** *Het verhaal van Petrus Joannes Elst.* Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 69, 2017, 1, pp. 25-29.
- Fruytier (Maurice).** *De familie D'Hert uit de Kruisstraat.* Ercus (Heemkundige Kring Moerbeke-Waas), 25, 2017, 2, pp. 69-72.
- Gendebien (Paul-Henry).** *Histoire d'une famille : Les Gendebien : Au temps des révolutions et des guerres européennes.* Neufchâteau, Weyrich, 2017, 470 p.
- Gerits (Jan).** *De genealogische stamboom van de geschiedschrijver Pieter-Jan Maas (1844-1928), geschonken aan de stad Maaseik.* Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2017, 16, pp. 87-89.
- Goujon (Bertrand).** *Les Arenberg : Le gotha à l'heure des nations (1820-1919).* Paris, Presses Universitaires de France, 2017, 1068 p.
- Guillaume (Etienne).** *Mémoires de Jutje : Chronique d'une famille belge au vingtième siècle.* Profondeville, Éditions Morsa, 2017, 217 p.
- Hinnekind (B.O.N.).** *Geschiedenis van de familie Hinnekint : 1680-2016.* [Nieuwerkerken], Benno Hinnekint, 2017, 355 p.
- Jacobs (Freddy).** *De brouwersfamilie Cornelissen uit Gerdingen.* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 35, 2017, 72, pp. 19-23.
- Lambrechts-Augustijns (Hugo).** *Karel van Rijn en de familie De Cnodder in 's-Gravenwezel.* De drie rozen ('s-Gravenwezel), 51, 2017, 1, pp. 9-16.
- Lathouwers (Ludo).** *Over parentelen, geografische spreiding, patrilocaliteit en migratie : De nazaten van Petrus Adriaanszoon Van Wechelen, alias De Lathouwer (1641-1704).* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegenschap, 53, 2017, 2, pp. 201-207.
- Lekens (Hadewijch).** *Familie De Smet – Dhollander.* Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 4, pp. 155-162.
- Lootens (Bernard).** *Het Ampe vuur : Van Egem tot India.* Koekelare, Spaenhiers vzw. Archeologisch-Historische Kring Koekelare, 2017, 351 p.
- Mahaux (Christian).** *La poste aux chevaux de Genappe 1701-1861 et la famille Jenar.* Baisy-Thy, Cercle d'histoire et d'archéologie du pays de Genappe (Baisy-Thy), 2017, 109 p.

- Mannaert (Geert).** *Opdorp en de familie Van den Bossche - dl. 1 : De sjerp van burgemeester Fideel Van den Bossche.* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 3, pp. 106-111.
- Mannaert (Geert).** *Opdorp en de familie Van den Bossche - dl. 2 : De molen(s) van de Houtmolenstraat.* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 4, pp. 147-153.
- Matthee (Ger), Reniers (Ton).** *Van der Biestraten, De Labistrate, Biegstra(a)ten.* Zwaag, matthee.info, 2017, 479 p.
- Mees (Jenny).** *Landschap met figuren : Van Prenght to Sprinx : Een familie in Haspengouwse dorpen tussen 1700 en 1920.* Hasselt, Jenny Mees, 2017, 172 p.
- Mondelaers (Martien), Maes (Suzanne).** *Familie Maes te Bekkevoort.* Diest, Familiekunde Vlaanderen, 2017, 116 p.
- Mortelmans (Maurice).** *De harmonie van de stamboom.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 1, pp. 66-68.
- Neuteboom-Dieleman (Mirjam).** *Jan Ruychrock en zijn Antwerpse nageslacht.* Rotterdam, Verloop, 2017, pp. 149-184 (Overdruk uit : *Ons voorgeslacht*, 72, april 2017).
- Notteboom (Hugo).** *Baljuw Cornelis Boudins en familie.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 67-91.
- Notteboom (Hugo).** *Over de familie van kardinaal Jozef De Kesel.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 164-187.
- Oostvogels (Jan).** *Vier generaties schrijnwerkers in Vlimmeren : de familie De Prins.* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2017, 39, pp. 99-116.
- Plompen (Robert).** *De familie Lauwers : 'n-Vlaams-Brabantse tak.* [Kontich], Robert Plompen, 2017, 35 p.
- Poelaert (Roger).** *Lucien Persoons : een gemeentesecretaris, een veldwachter en een familie van kosters en onderwijzers : Oetingse kronieken.* Gooik, Heemkundige Kring van Gooik, 2017, 104 p. (Bijdragen tot de Gooikse familiekunde 2).
- Reynders (Gie).** *Carolus Winderix-Wijckmans en zijn nageslacht.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 3, pp. 30-33.
- Rondelez (Kurt).** *Grasduinen in Asserse stambomen : Familie Janssen : Deel 2.* Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 1, pp. 10-18.
- Rondelez (Kurt).** *Grasduinen in stamboom Janssen (vervolg).* Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 2, pp. 14-23.
- Scheerlinck (Hubert).** *De grafkelder van de familie Cayro in de kerk van Moorsel.* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 3, pp. 360-363.
- Segers (Jean-Pierre).** *De familie Beugels.* De Bakeman. Driemaandelijks tijdschrift Kunstkring Arnold Sauwen vzw Stokkem, XXXVII (nr. 4), 2017, nr. 148, pp. 138-139.
- Segers (Jean-Pierre).** *De familie Hopmans.* De Bakeman. Driemaandelijks tijdschrift Kunstkring Arnold Sauwen vzw Stokkem, XXXVIII (nr. 1), 2017, nr. 149, pp. 18-19.
- Servranckx (Jeanne).** *Enkele bedenkingen bij het samenstellen van de genealogie van de Brabantse familie Van Hamme.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 3, pp. 324-329.
- Simons (Karl).** *Familie Tiberius en de Antwerpse Noorderpolders (1).* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 1, pp. 24-26.
- Simons (Karl).** *Familie Tiberius en de Antwerpse Noorderpolders (2).* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 2, pp. 16-21.

- S.n.** *Les Thy*. Genappe, Cercle d'histoire et d'archéologie du Pays de Genappe, 2017, 32 p.
- Stessens (Herman)**. *Zoektocht naar de familie Stessens in België en Argentinië (1)*. Zeven Neten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Neten' vzw, 24, 2017, 4, pp. 2-14.
- Top (Ivan)**. *De familie Winnock ooit nog in Proven*. Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 47, 2017, 1, pp. 12-22.
- van Assche (Jo)**. *Nog over Do Verbelen, de groendoktoor van Relegem*. Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 60, 2017, 2, pp. 115-116.
- van Assche (Jo)**. *Van waar komt de familie Pletinckx?* Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 60, 2017, 3, pp. 137-142.
- Van Biesen (Fred)**. *De familie Saeys in Moorsel (3)*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 1, pp. 115-124.
- Van Biesen (Fred)**. *De nakomelingen van Jan De Backer (1)*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 2, pp. 231-245.
- Van Biesen (Fred)**. *De nakomelingen van Jan De Backer (2)*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 4, pp. 486-491.
- Van de Mergel (Jacques)**. *Vroege emigranten uit het Brakelse : De familie(s) "Van de Mergel"*. Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 1, pp. 14-16.
- Vandermeulen (André)**. *Vandermeulen : Geschiedenis en stamboom van een Wase familie*. Sint-Niklaas, Familievereniging Vandermeulen, 2017, 216 p.
- Vandommele (Koenraad)**. *Carel Vandommele, Izegems koopman*. Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 2, pp. 45-48.
- Van Hoey (Guido)**. *Komen en gaan : familie Van Hoey*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 4, pp. 171-184.
- Van Honsté (Eddy), de Decker (Benoit-René) (voorwoord)**. *Bidprentjes schrijven geschiedenis : De families de Decker – Cassiers – Havenith*. Hoboken, Heemkundige Kring "Hobuechen 1135", 2017, 58 p.
- Van Milders (Matthias), Stark (Kelly) (eds.)**. *Ontdek Moretus in Ekeren*. Antwerpen, Stad Antwerpen, 2017, 59 p. (Wandelen in Ekeren 2).
- Van San (Piet)**. *De familie de Marnix de Sainte Aldegonde en Eizer*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 2, pp. 105[ff.].
- van Winsen (René)**. *De familie (Van) Secleers*. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 3, pp. 113-117.
- Vermeersch (Eric)**. *Een kleurrijke famielde Van Damme : 'Das Pferdchen' (Het paardje), lijflied van nonkel Frans*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 4-5, pp. 306-308.
- Vermeiren (Hugo)**. *De Berendrechtse familie Royers, welbekend in de 19de eeuw*. Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 4, pp. 16-19.
- Vermeiren (Hugo)**. *De familie De Weerd, schippers en kolenhandelaars te Lillo (1)*. Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 2, pp. 22-27.
- Vermeiren (Hugo)**. *De familie De Weerd, schippers en kolenhandelaars (2)*. Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 3, pp. 12-16.
- Vermoesen (Ben)**. *Twaalf generaties Vermoesen : Van Moorsel via Opwijk naar Meldert (2)*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 1, pp. 98-114.

- Vermoesen (Ben).** *Twaalf generaties Vermoesen : Van Moorsel via Opwijk naar Meldert (3 en slot)*. De Faluintjes. Baardgem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 2, pp. 214-230.
- Verschraegen (Matthijs).** *Sint-Denijs-Boekel en de familie Devos de Moldergem*. De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 22, 2017, 1, pp. 6-15.
- Vervalle (Walter).** *De familie Van Hecke : Vier generaties bakkers aan Bellebrug*. Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring “Arthur Verhoustraete” Aalter, 40, 2017, 2, pp. 18-29.
- Vuylsteke (Marc).** *Families Deschaumes uit Nukerke en omstreken*. Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 21, 2017, 61, pp. 26-34.
- Waldack (Felix), Waldack (Philip).** *Waldack : 700 years family history in Belgium, familybranch Gent with emigration to Winnipeg (Canada) and Lille, Paris and Lyon (France)*. Laarne, Waldack Family Association, 2017, s.p.
- Wierckx (Frank C.J.).** *Nazaten Jan Nuijten moesten huizen verkopen door pacht schulden*. De Spijcker. Jaarboek Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2017, pp. 65-68.

F. GÉOGRAPHIE HISTORIQUE ET CARTOGRAPHIE – HISTORISCHE AARDRIJKSKUNDE EN CARTOGRAFIE

- Anseeuw (Jan).** *De Brugse edelsmid Jacobus Allaert en een Gentse heruitgave van het stadsplan van Marcus Gerards (1810-1811)*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 4, pp. 411-415.
- Aron (Paul), Brogniez (Laurence), Debroux (Tatiana), Decroly (Jean-Michel), Loir (Christophe).** *À la recherche des chronotopes du roman urbain. Une cartographie des Mystères de Bruxelles (1845-1846)*. M@ppemonde, 2017, 121, [s.p.] [DOI : <https://doi.org/10.4000/mappemonde.3592>].
- Bracke (Wouter) (inl. - intr.), de Ferraris (Joseph).** *De grote atlas van Ferraris : de eerste atlas van België : 1777 : Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik = Le grand atlas de Ferraris : le premier atlas de la Belgique : 1777 : Carte de Cabinet des Pays-Bas autrichiens et de la Principauté de Liège*. Tielt, Lannoo, 2017, 608 p.
- Bertrands (Dirk).** *Oostham in de kaartboeken van Averbode*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 1, pp. 5-10.
- Carbonnelle (Sébastien).** *De la découverte d'un carnet de terrain à la création d'une carte numérique*. In : **de Borman (Sandrine) (dir.)**. *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences*. Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 116-117.
- Carbonnelle (Sébastien).** *Hoe de ontdekking van een veldboek leidt tot het maken van een numerieke kaart*. In : **de Borman (Sandrine) (ed.)**. *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap*. Meise, Plantentuin, 2017, pp. 116-117.
- Carnier (Marc), Kruk (Rink).** *Cartesius.be : massa's oude kaarten in de klas*. Hermes : Tijdschrift voor geschiedenis, 61, 2017, 61, pp. 63-69.
- Cresens (Julius), Mollie (Roger), Vannoppen (Henri).** *Historische Atlas van Meerbeek met 12 kaarten*. Curtenberg, 26, 2017, 1, pp. 8-12.
- De Brant (Guy), Hofman (Edy).** *Stekene in de oude cartografie deel 13 : Kemzeke doorheen de tijd in woord en beeld op de kaart*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 110-113.
- Demuyne (Guido).** *De Popp-kaarten van Drogen (1860)*. Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2017, 36, p. 247.
- Duvosquel (Jean-Marie).** *Cartes et plans, iconographie topographique*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1555-1600.

- Duvosquel (Jean-Marie).** *Kaarten en plannen, topografische iconografie.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 1547-1592.
- Fabri (Régine).** *Cartotheek van het JBM.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 112-113.
- Fabri (Régine).** *Cartothèque du JBM.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 112-113.
- Fritzen (Peter), Solchenbach (Karl).** *Die Ortelius-Karte von Luxemburg und ihre Zustände.* Hémecht. Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire. Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär, 69, 2017, 2, pp. 149-160.
- García Edo (Vicent), Gómez Albiñana (Rosa).** *De les terres del senyor rei d'Aragó : col·lecció de cartografia històrica de la Corona d'Aragó, de la Universitat Jaume I (segles XVI-XVIII) : [llibret d'exposició].* Universitat Jaume I, Servei de Comunicació i Publicacions, 2017, [s.p.].
- Goeminne (Luc).** *De Franse Villaret kaart uit 1748, voorloper van de kabinetskaart van Ferraris uit 1777.* Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde, 2017, 84, pp. 141-148.
- Hansen (Imke).** *Plaatsnamen op oude kaarten : een nieuw perspectief op de kaart van Ferraris.* Archives et Bibliothèques de Belgique. Archief- en Bibliotheekwezen in België, LXXXVIII, 2017, 1-4, pp. 133-164.
- Hidvégi (Franck).** *De la carte papier au GPS.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 120-121.
- Hidvégi (Franck).** *Van de papieren landkaart tot de GPS.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 118-119.
- Kempeneers (Paul).** *Historische atlas van Willebringen.* Tienen, Kempeneers, 2017, 52 p. (Historische atlassen 27).
- Kempeneers (Paul).** *Historische atlas van Wommersom.* Tienen, Kempeneers, 2017, 54 p. (Historische atlassen 28).
- Krücken (Friedrich Wilhelm).** *450 Jahre ad usum navigantium : Gerhard Mercator 1569-2019 : die kurze Geschichte einer unsterblich gewordenen Idee.* Hamburg, tredition GmbH, [2017], 111 p. (Ad maiorem Gerardi Mercatoris gloriam 7).
- Meganck (Tine).** *Erudite eyes : Friendship, art and erudition in the network of Abraham Ortelius (1527-1598).* Leiden, Brill, 2017, 324 p. (Studies in Netherlandish art and cultural history 14).
- Michel (Georges), Thys (Georges) (dir.).** *Atlas du Karst Wallon : Bassin de la Haute-Meuse dinantaise : Inventaire cartographique et descriptif des skites karstiques et des circulations d'eau souterraine.* La Hulpe, Commission Wallonne d'Etude et de Protection des Sites Souterrains; [Namur], Service Public de Wallonie, 2017, 539 p.
- Milanesi (Marcia).** *The Real Ganges. Gerard Mercator and the Question of the Borders of India.* In : **Bouloux (Nathalie), Dan (Anca), Toliaş (Georges) (eds.).** *Orbis disciplinae : Hommages en l'honneur de Patrick Gautier Dalché.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 395-418.
- Nicolai (Roel).** *De onbekende oorsprong van portolaankaarten.* Caert-Thresoor. Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Kartografie. Journal for the History of Cartography in the Netherlands, 36, 2017, 2, pp. 45-52.

- Ooms (Kristien), Dupont (Lien), Lapon (Lieselot).** *Mixing Methods and Triangulating Results to Study the Influence of Panning on Map Users' Attentive Behaviour.* The Cartographic Journal : The World of Mapping, 54, 2017, 3, pp. 196-213 [DOI : <https://doi.org/10.1080/00087041.2016.1213517>].
- S.n.** *Hendrik Hondius : Een bekende Duffelaar in een 17de-eeuws boek : Hendrik Hondius "Het gulden cabinet" van Cornelis de Bie.* Duffla. Driemaandelijks tijdschrift [van de] Heemkring Jos Resslerer (Duffel), 26, 2017, 1, pp. 14-21.
- Sumira (Sylvia).** *Een andere visie op vroege Nederlandse globes.* Caert-Thresoor. Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Kartografie. Journal for the History of Cartography in the Netherlands, 36, 2017, 4, pp. 177-182.
- Van Acker (Maarten) (hoofred.), Bastiaens (Jan), Batens (Fien), Bovyn (Guy).** *Kempen atlas : Van terra incognita tot hotspot : De Kempen in kaart gebracht.* Mechelen, Public Space, 2017, 240 p. [Publicatie naar aanleiding van de gelijknamige tentoonstelling te Turnhout (De Warande) van 16 september tot 19 november 2017].
- Van Acker (Maarten).** *Van terra incognita tot hotspot. De Kempen in kaart gebracht.* In : **Van Acker (Maarten) (hoofred.), Bastiaens (Jan), Batens (Fien), Bovyn (Guy).** *Kempen atlas : Van terra incognita tot hotspot : De Kempen in kaart gebracht.* Mechelen, Public Space, 2017, pp. 8-9.
- Vandewalle (Paul).** *De Vlaamse kasselrijen in kaart gebracht.* Knokke-Heist, Paul Vandewalle, 2017, 147 p.
- Vanvolsem (Johan), Gheysels (John).** *De "Grote Tiende van Halle" : Figuratieve kaart van landmeter C. (J.) Everaert uit 1754.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 4, pp. 9-18.
- Verboven (Hilde).** *De Villaretkaart : Een nieuw ijkpunt in de historische cartografie van ons land.* M&L. Monumenten, Landschappen & Archeologie, 36, 2017, 3, pp. 72-74.
- Vernackt (Elien), Vangampelaere (Nadia), Peckstadt (Ann).** *Het stadsplan van Brugge door Marcus Gerards : Een overzicht van de historiek en de conservatie-restauratie van de kaart.* Museumbulletin (Brugge), 37, 2017, 4, pp. 10-13.
- Vervust (Soetkin).** *Studying the production process of the Ferraris Maps (1770s) and its implications for geometric accuracy.* Maps in History, 2017, 57, pp. 18-22.
- Vuylsteke (Marc).** *De Kabinetskaart of Ferrariskaart.* Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 21, 2017, 61, pp. 14-16.
- Warland (Geneviève).** *Les 'fonds de cartes historiques' : Un exemple de circulation d'idées entre l'Allemagne, la Belgique, la France, et les Pays-Bas autour de 1900.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1533-1548.
- Wildeman (Diederick).** *Zeekaarten als historische bron.* Caert-Thresoor. Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Kartografie. Journal for the History of Cartography in the Netherlands, 36, 2017, 4, pp. 151-158.
- Woodall (Joanna).** *For Love and Money. The Circulation of Value and Desire in Abraham Ortelius's 'Album amicorum'.* In : **Melion (Walter S.), Woodall (Joanna), Zell (Michael) (eds.).** *Ut pictura amor : The reflexive imagery of love in artistic theory and practice, 1500-1700; Emory University, Lovis Corinth Colloquium IV.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 649-703 (Intersections 48).

1. Histoire du langage – Taalgeschiedenis

- Beheydt (Ludo).** *Kleur en verstaanbaarheid [Over de standaardtaal]*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 4, pp. 32-34.
- Beheydt (Ludo).** *Dé norm bestaat niet! De diversiteit aan normen op het gebied van uitspraak*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 1, pp. 38-39.
- Bertiau (Christophe).** *Le latin face aux langues modernes : Deux débats belges des années 1840-1850*. Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 1, pp. 102-131.
- Bourel (Wido).** *Olla vogala : Het verhaal van de taal van de Vlamingen in Frankrijk en elders = Olla vogala : L'histoire de la langue des Flamands en France et ailleurs*. Fouesnant, Yoran, 2017, 159 p.
- Cornips (Leonie), de Rooij (Vincent).** *Gefascineerd door jongerentaal*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 1, pp. 34-35.
- Dagnino (Roberto).** *Neerlandistiek in Straatsburg. Het is zaak het Nederlands aan Franse universiteiten toekomstbestendig te maken*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 2, pp. 30-32.
- Darquennes (Jeroen).** *Die Lage des Deutschen als Fremdsprache im Primar- und Sekundarunterricht im belgische Teil der Grossregion : eine Bestandsaufnahme*. Muttersprache : Vierteljahresschrift für deutsche Sprache, 127, 2017, 1/2, pp. 30-41.
- Debrabandere (Frans).** *Over Masscheroen en Macron*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 3, pp. 33-35.
- Debrabandere (Frans).** *Pannenkoeken*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 3, pp. 34-35.
- Debrabandere (Frans).** *Regenkleding*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 1, p. 36.
- Debrabandere (Frans).** *Van 'meier' tot 'burgemeester' : Historische overheidspersonen*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 1, pp. 38-40.
- Debrabandere (Frans).** *Vlaamse etymologische correcties*. Bulletin de la Commission Royale de Toponymie & Dialectologie / Commissie voor Toponymie & Dialectologie; Commission de Toponymie & Dialectologie, 2017, LXXXIX, pp. 91-102.
- Debrabandere (Frans).** *Wat is een bamser?* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 3, p. 39.
- Debrabandere (Peter).** *Standaardtaal en taaleenheid in een steeds diverser wordende wereld*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 4, pp. 32-34.
- De Caluwe (Johan).** *Van AN naar BN, NN, SN... Het Nederlands als pluricentrische taal*. In : **De Sutter (Gert) (ed.)**. *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 121-141.
- De Clerck (Bernard), Lybaert (Chloé).** *Zo nauw steekt dat daar toch niet, of wel? De impact van taalfouten en tussentaalkenmerken in online advertenties en fora*.

³ Ne sont relevés que les travaux offrant apparemment un intérêt direct pour l'histoire; il existe en effet des bibliographies spécialisées exhaustives. / Aangezien er op dit gebied gespecialiseerde bibliografieën bestaan, worden slechts bijdragen met uitgesproken historisch belang opgenomen.

- Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 4, pp. 32-33.
- De Coster (Marc).** *Nieuwspraak*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 1, p. 37.
- De Grauwe (Luc).** *Van 'Ik heet Jan' tot 'Ik noem Jan': Hoe zijn ontstaan en opmars van een Belgisch-Nederlandse constructie te verklaren?* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 2, pp. 36-39.
- Dessing (Maarten).** *Ieder vuurtje moet worden aangewakkerd : Staat van de Unie 1 over Nederlands in de wereld*. Ons Erfdeel, 60, 2017, 1, pp. 12-18.
- De Sutter (Gert).** *Het Nederlands anno 2017 : verspreiding, juridische status en variationele structuur*. In : **De Sutter (Gert) (ed.)**. *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 22-32.
- De Sutter (Gert) (ed.)**. *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, 356 p.
- de Vaan (Michiel).** *The dawn of Dutch : Language contact in the western Low Countries before 1200*. Amsterdam, John Benjamins Publishing Company, 2017, 613 p. (North-Western European language evolution : supplement 30).
- De Vogelaer (Gunther), Oosterhof (Albert).** *Het succes van 'hun' en andere objectsvormen als onderwerp*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 3, pp. 32-33.
- Emerson (Catherine).** *'Gescryfte met letteren na elcxs geval gegraveert en oic dyveerssche ymagyen' : Uses of Code-Switching in Dutch and French*. In : **Armstrong (Adrian), Strietman (Elsa) (eds.)**. *The multilingual muse : Transcultural poetics in the Burgundian Netherlands*. Cambridge, Legenda, 2017, pp. 42-53.
- Fenouhët (Jane).** *Neerlandistiek : internationaal én Nederlandstalig*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 4, pp. 14-15.
- Geeraerts (Dirk).** *Het kegelspel der taal. De naoorlogse evolutie van de Standaardnederlandsen*. In : **De Sutter (Gert) (ed.)**. *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 100-120.
- Genootschap Onze Taal.** *Taal-top-100. [De meestgestelde vragen over het Nederlands]*. [Den Haag], Genootschap Onze taal, 2017, 240 p. [Vijfde, herziene druk].
- Ghyselen (Anne-Sophie).** *Een geval apart? De Vlaamse taalsituatie vanuit Europees perspectief*. In : **De Sutter (Gert) (ed.)**. *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 210-229.
- Gijssels (Ankie).** *Wablief? 2.0 : Vlaams-Nederlands woordenboek*. [Terneuzen], www.graphic-avenue.nl, 2017, 88 p.
- Goossens (Jan).** *De oorsprong van de Rijnlands-Limburgse tweetonigheid : Een analyse met bijzondere aandacht voor de korte klinkers voor obstruent (mit deutscher Kurzfassung)*. Bulletin de la Commission Royale de Toponymie & Dialectologie / Commissie voor Toponymie & Dialectologie; Commission de Toponymie & Dialectologie, 2017, LXXXIX, pp. 129-186.
- Grondelaers (Stefan), Lybaert (Chloé).** *Bepaalt wat we denken en voelen over taal ook wat we doen in taal? Percepties, attitudes, evaluaties, en hun omkaderende ideologieën in het Belgisch-Nederlands*. In : **De Sutter (Gert) (ed.)**. *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 163-181.
- Grondelaers (Stefan), Delarue (Steven), De Sutter (Gert).** *Tussen droom en daad. De consequenties van de verander(en)de standaardtaalrealiteit voor de taaldocent*. In :

- De Sutter (Gert) (ed.)**. *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 330-352.
- Haeseryn (Walter)**. *Wat goed is maken we samen uit. Over normen, taalnormen en (taal)variatie*. In : **De Sutter (Gert) (ed.)**. *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 33-59.
- Hendrickx (Karl)**. *Rechtstaal in Vlaanderen en Nederland : variatie in eenheid*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 2, p. 38-39.
- Hendrickx (Ruud)**. *Taaladvisering bij de openbare omroep*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 4, pp. 40-41.
- Heyvaert (Jan)**. *De kop van Jut viel door de mand : 101 uitdrukkingen waarvan iedereen de herkomst wil kennen*. Tollembeek, De Draak vzw, 2017, 214 p.
- IJsewijn (Jozef)**. *Latin and the Low Countries*. In : **Hermans (Theo), Salverda (Rainer) (eds.)**. *From revolt to riches : Culture and history of the Low Countries, 1500-1700*. London, UCL Press, 2017, pp. 2-18.
- Jaspers (Jürgen), Van Hoof (Sarah)**. *Taal van eigen kweek. Het Nederlands van etnische minderheden*. In : **De Sutter (Gert) (ed.)**. *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 249-270.
- Kerkhof (Peter Alexander)**. *De Vikingerfenis in de Nederlandse taal*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 4, pp. 28-29.
- Koeman (Joyce), Marzo (Stefania)**. *Exploiting the social meanings of urban vernaculars : Differentiating effects of Citélanguage in advertising*. Intercultural Pragmatics, 14, 2017, 3, pp. 361-390 [DOI : <https://doi.org/10.1515/ip-2017-0019>].
- Konvička (Martin)**. *De opkomst van de Nederlandse grammatica : Over grammaticalisatie en andere verwante ontwikkelingen in de geschiedenis van het Nederlands*. Olomouc, Univerzita Palackého Olomouci, 2017, 218 p. [DOI : 10.5507/FF.24450759].
- Kooyman (Arthur)**. *'Hen' en 'hun' tussen 1600 en 2010*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 2, p. 34-35.
- Krogull (Andreas), Rutten (Gijsbert), van der Wal (Marijke)**. *Relativisation in Dutch diaries, private letters and newspapers (1770-1840) : A genre-specific national language?* In : **Säily (Tanja), Nurmi (Anja), Palander-Collin (Minna), Auer (Anita) (eds.)**. *Exploring future paths for historical sociolinguistics*. Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2017, pp. 157-186 (Advances in historical sociolinguistics 7).
- Lemmens (Maarten)**. *Leggen, zetten, stellen : een machtig triumviraat*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 2, pp. 33-35.
- Lemmens (Maarten)**. *Liggen, zitten, staan : een machtig triumviraat*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 1, pp. 30-33.
- Loosen (Gert)**. *'Mits wroeginge der consciëntien' : het voorwaardelijk voorzetsel 'mits' al in de zestiende eeuw*. Neerlandica Wratislaviensia, 2017, 27, s.p. [DOI : 10.19195/8060-0716.27.3].
- Lybaert (Chloé), Delarue (Steven)**. *'k Spreek ekik ver altijd zo. Over de opmars van tussentaal in Vlaanderen*. In : **De Sutter (Gert) (ed.)**. *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 142-162.
- Marynissen (Ann)**. *De lange weg naar een Nederlandse standaardtaal. Een beknopte geschiedenis van de standaardisering van het Nederlands*. In : **De Sutter (Gert)**

- (ed.). *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 60-79.
- Marzo (Stefania)**. *Limburgse Sjtijl. Over het ontstaan en de verspreiding van Citétaal*. In : **De Sutter (Gert)** (ed.). *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 271-289.
- Millet (Olivier)**. *Entre la chasse et la lecture, à propos des termes rase et rasé en moyen français*. In : **Boutet (Dominique), Nicolas (Catherine)** (dir.). *La question du sens au Moyen Age : Hommage au professeur Armand Strubel*. Paris, Honoré Champion éditeur, 2017, pp. 703-718 (Nouvelle bibliothèque du Moyen Âge 123).
- Mogi (Yuta)**. 'It's a pity that they have to choose between French and English': *Language ideologies at a Japanese overseas school in Belgium*. *Bellaterra : Journal of teaching and learning language and literature*, 10, 2017, 2, pp. 59-76 (*Language Ideologies and Teaching in Multilingual Contexts*).
- Möller (Robert)**. *Im Zeitalter der Nationalsprachen. Sprachentwicklung im politischen und sprachlichen Grenzraum zwischen Maas und Rhein*. In : **Lejeune (Carlo)** (Hrsg.). *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794-1919)*. Eupen, GEV, 2017, pp. 230-251 (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Noordegraaf (Jan)**. *Low Dutch of Leeg Duits? Nederlands wat verdween*. *Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij*, 115, 2011, 2, p. 32-33.
- Oosterhof (Albert), Coussé (Evie)**. *Het voltooid deelwoord gebruikt als bevel*. *Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij*, 119, 2015, 1, pp. 38-39.
- Permentier (Ludo)**. *Mythe en waarheid rond het Groot Dictee*. *Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij*, 119, 2015, 3, pp. 30-31.
- Prieels (Lynn)**. *Balanceren tussen gesproken en geschreven taal. Over taalvariatie en taalpolitiek in de ondertitelingspraktijk*. In : **De Sutter (Gert)** (ed.). *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 311-329.
- Rutten (Gijsbert), van der Wal (Marijke)**. *Discourse continuity and the written medium : Continuative relative clauses in the history of Dutch*. In : **van Olmen (Daniël), Cuyckens (Hubert), Ghesquière (Lobke)** (eds.). *Aspects of grammaticalization : (Inter)subjectification and directionality*. Berlin, Boston, De Gruyter Mouton, 2017, pp. 113-138 (*Trends in linguistics. Studies and monographs* 305).
- Rutten (Gijsbert), Vosters (Rik)**. *Language interest : Flemish*. In : **Leerssen Joep** (ed.). *Encyclopedia of Romantic Nationalism in Europe (ERNiE) (electronic version)*. Amsterdam, Study Platform on Interlocking Nationalisms, [2017], [s.p.]
- Rutten (Gijsbert), Salmons (J.), Vandenbussche (Wim), Vosters (Rik)**. *Unraveling multilingualism in times past. The interplay of language contact, language use and language planning*. *Sociolinguistica : International Yearbook of European Sociolinguistics*, 2017, 31, pp. 1-12 [DOI : 10.1515/soci-2017-0002].
- Ryckaert (Ruud)**. *Ruggespraak in het gekkenhuis. Een beknopte geschiedenis van de spelling van het Nederlands*. In : **De Sutter (Gert)** (ed.). *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 80-99.
- Ryon (Thomas), Schelfhaut (Emmeline), Volckaert (Hanne), Willaert (Tom), Van De Mierop (Dorien)**. *Perspectiefkeuze op het internet. Een gevalstudie van de reacties op de krant De Standaard op verschillende digitale media*. *Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij*, 115, 2011, 3, pp. 34-35.
- Säily (Tanja), Nurmi (Anja), Palander-Collin (Minna), Auer (Anita)**. *The future of historical sociolinguistics?* In : **Säily (Tanja), Nurmi (Anja), Palander-Collin**

- (**Minna**), **Auer (Anita)** (eds.). *Exploring future paths for historical sociolinguistics*. Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2017, pp. 1-22 (Advances in historical sociolinguistics 7).
- Schoemaker (B.O.)**, **Rutten (Gijsbert)**. *Standard language ideology and Dutch school inspection reports (1801-1854)*. Sociolinguistica : International Yearbook of European Sociolinguistics, 2017, 31, pp. 101-116 [DOI : 10.1515/soci-2017-0008].
- Seuren (Pieter A.M.)**. *Denkers, doeners en denkoeners in de taalwetenschap*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 4, pp. 29-31.
- S.n.** *Is Nederlands een moeilijke taal?* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 1, p. 6.
- Sybesma (Rint)**. *Internationalisering kan zonder complete verengelsing*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 4, pp. 24-25.
- Tempelaars (Rob)**. *Vijftien eeuwen Nederlands gratis online. De woordenboeken van het Instituut voor de Nederlandse taal in kaart gebracht*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 4, pp. 36-38.
- Vandekerckhove (Reinhild)**. *Dees is egt zooo nice! Oude en nieuwe vormen van substandaardtaal in online communicatie*. In : **De Sutter (Gert)** (ed.). *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietalkunde*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 290-310.
- Vandekerckhove (Reinhild)**. *'Glocalisering' in Vlaamse tienertaal*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 1, pp. 32-33.
- van de Lagemaat (Bertjan)**. *Wereldnieuws – De Nederlandse kerk in Londen. De allereerste kerk ter wereld met kerkdiensten in het Nederlands*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 4, p. 17.
- Van der Gucht (Fieke)**, **De Caluwe (Johan)**, **Jansen (Mathilde)**, **van der Sijs (Nicoline)**. *Atlas van de Nederlandse taal : editie Vlaanderen*. Tiel, Lannoo, 2017, 272 p.
- Van de Voorde (Iris)**, **Vosters (Rik)**. *Burgerwetenschap als breekijzer voor een nieuwe taalgeschiedenis : Wikiscripta Neerlandica II*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 4, pp. 18-20.
- Vandommele (Joost)**. *Het Gentse atheneum en het Nederlands in Vlaanderen*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 2, pp. 14-16.
- Van Durme (Luc)**. *De 'Romaanse enclave' tussen Aalst en Brussel*. Bulletin de la Commission Royale de Toponymie & Dialectologie / Commissie voor Toponymie & Dialectologie; Commission de Toponymie & Dialectologie, 2017, LXXXIX, pp. 207-246.
- van Eerten (Laura)**, **Depoorter (Griet)**. *Het Corpus Gesproken Nederlands. Een waardevolle bron van hedendaagse spraak uit Nederland en Vlaanderen*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 3, pp. 31-33.
- van Eerten (Laura)**, **Tempelaars (Rob)**, **Verheij (Boukje)**. *Waar komt suikerspin vandaan? En nog 99 andere vragen over woorden*. Amsterdam, Thomas Rap, 2017, 124 p.
- Vangeel (Luc)**. *Hij heeft er maar vier en eenen corinthen koeck : Vlaamse spreekwoorden, zegswijzen en uitdrukkingen opgetekend door Cornelius Van Horick uit Rijmenam in 1801*. Rijmenam, Heemkring Het Hoefyser, 2017, 31 p.
- Van Hauwermeiren (Paul)**. *Bij die van 't Ambachtstratje in Veurne : Het Bargoens in een achterbuurt van een West-Vlaamse provinciestadje*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 4, pp. 56-70.

- Van Hauwermeiren (Paul).** *Geheime groepstaal is een curiosum. Lofzang op het Bargoens.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 2, pp. 26-29.
- Van Loon (Jozef).** *Lo, Donk, Horst : Taalkunde als sleutel tot de vroege middeleeuwen.* Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 2017, 364 p. (Studies op het gebied van de Nederlandse Taalkunde / Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde 4).
- van Oostendorp (Marc).** *Het Meldpunt Taal en de borelingen van het Nederlands.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 3, p. 40-41.
- Verdonk (Robert A.).** *La aportación de la lengua española de Flandes al léxico del español general a finales del siglo XVI y durante el siglo XVII.* Scriptum digital : revista de corpus diacrònics i edició digital en llengües iberoromàniques, 2017, 6, pp. 112-126.
- Vidal (Maarten).** *Juristenconferentie der Lage Landen : recht en taal.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 4, pp. 12-13.
- Waszink (Vivien).** *Plasvriendelijk, ontzooën en #MeToo. De nieuwe woorden van 2017.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 4, pp. 34-35.
- Waszink (Vivien).** *Weg met dat woord of weg met die woordverkiezing?* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 1, pp. 34-35.
- Wethlij (Alex).** *Duidelijker dan duidelijk, ook bij politici.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 3, pp. 36-37.
- Wethlij (Alex).** *Helder, duidelijk en klaar.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 4, pp. 35-36.
- Wortel (Dick).** *Het Instituut voor de Nederlandse Taal wordt een echte schatkamer. Interview met Frieda Steurs.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 3, pp. 38-39.
- Wortel (Dick).** *Van 'drinkgelag' naar 'symposium'.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 1, pp. 36-37.
- Zenner (Eline).** *Doomsday? (Engelse) leenwoorden in het Nederlands.* In : **De Sutter (Gert) (ed.).** *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietalkunde.* Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 230-248.

2. Dialectologie

- Adriaensen (Gust).** *Het Retiese dialect.* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 1, pp. 30-31.
- Adriaensen (Gust).** *Het Retiese dialect.* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 2, pp. 28-29.
- Adriaensen (Gust).** *Het Retiese dialect.* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 3, pp. 26-27.
- Adriaensen (Gust).** *Het Retiese dialect.* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 4, pp. 38-39.
- Berckmans (Vic).** *Het Balens dialect.* Jaarboek Erfgoed Balen, 2017, 16, pp. 209-216.
- Bogaert (Annemie), De Meester (Etienne).** *Dialectwoorden met "I" en "J".* Sinaïek. Tijdschrift van Heemkring "Den Dissel" Sinaai, 13, 2017, 2, pp. 27-28.
- Bogaert (Annemie), De Meester (Etienne).** *Woorden uit het Sinaais dialect met «H».* Sinaïek. Tijdschrift van Heemkring "Den Dissel" Sinaai, 13, 2017, 1, pp. 10-13.

- Bosmans (Evelien).** *'De taal maakt je Mollenaar'*. Molve Tijdingen, 2017, 25, pp. 38-41.
- Braeken (Niels).** *Ons dialect, onze taal : Het Lanakens en de Limburgse dialecten.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 4, pp. 91-99.
- Byttebier (Freddy).** *Hier klapt men Deerlijks.* Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 39, 2017, 3, p. 79.
- Casten (Didier) (illustrateur), Adalem (auteur).** *Tchantès a disparu.* Grivegnée, Noir dessin production, 2017, 80 p. (Les aventures d'Andy et Lulu en Wallonie 1).
- Dammel (Antje), Denkler (Markus).** *Zur Reorganisation modularer und additiver Pluralmarker in westfälischen Dialekten und im Luxemburgischen am Beispiel des er-Plurals.* In : **Christen (Helen), Gilles (Peter), Purschke (Christoph) (Hrsg.). Räume, Grenzen, Übergänge : Akten des 5. Kongresses der Internationalen Gesellschaft für Dialektologie des Deutschen (IGDD).** Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2017, pp. 93-112 (Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik 171).
- Dath (Christian).** *Il faut sauver notre patois – i faut sauver no patois!* Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 38, 2017/4 (vol. 19, n° 152), pp. 201-202.
- Debrabandere (Frans).** *Limburgse woorden.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 115, 2011, 1, pp. 34-36.
- Debrabandere (Frans).** *West-Vlaams 'jeunen'.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 4, pp. 416-418.
- Debrabandere (Frans).** *'Zaälrugde 't dak van de schure' : Een verdwijnend West-Vlaams voorvoegsel.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 1, pp. 5-10.
- Debuseré (Jaak).** *Gullegemse volkstaal bij de dokter.* 't Meiboompje, 34, 2017, 3, p. 29.
- De Keyzer (Eric).** *Woordenschat van de Klingse streektaal, deel 3.* De Kluizenaer : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 85, pp. 24-26.
- De Keyzer (Eric).** *Woordenschat van de Klingse streektaal, deel 4.* De Kluizenaer : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 86, pp. 32-33.
- De Keyzer (Eric).** *Woordenschat van de Klingse streektaal, deel 5.* De Kluizenaer : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 87, pp. 27-29.
- De Meester (Etienne).** *Woorden uit het Sinaais dialect met "K".* Sinaëk. Tijdschrift van Heemkring "Den Dissel" Sinaai, 13, 2017, 3, pp. 42-45.
- De Schrijver (Marcel).** *"'t Es on aa naa !" : Het levend Brussels dialect : Een bloemlezing van merkwaardige woorden en gezegden.* Brussel, be.Brusseleir, 2017, 411 p.
- De Schutter (Georges).** *Klinkerfoneemsystemen in de Brabantse dialecten en hun interne motivering : Gespannen vocalen en diftongen.* Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 127, 2017, 1, pp. 55-110.
- Dumont (Jean-Pierre).** *Tot tournant lès padjes : novèles èt couètès istwéres.* [Marche-en-Famenne], Musée de la parole en Ardenne, 2017, 147 p. (Paroles du terroir 1).
- Dupont (Georges).** *Mots croisés beaurinois.* Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 53, p. 66.
- Ghekiere (Ann).** *Utdrukkingen en gezegden.* 't Meiboompje, 34, 2017, 1, pp. 24-25.
- Lechanteur (Jean), Meessen (Camille).** *La Conférence de Limbourg (un poème wallon de 1633).* Liège, Musée de la Vie wallonne, 2017, 72 p. (Nos dialectes 13).
- Lenart (Georges).** *Wordelieëst va Sinnekloas : worden é gezêgdes in 't Sinnekloasses gelêk ze vroeger en oëk noa waël nog gezee wurren; hoe da sommige wirkwoorden*

- vervoegd wurren. Woordenlijst van Sint-Niklaas : woorden in het AN en hun betekenis in het dialect.* Sint-Niklaas, Familie Lenart en Mieke Vanraes, 2017, 305 p. [Keerdruk].
- Mottet (André).** *Noss' lingadji : Walon(s) dèl Hèsbaye.* Hannut, André Mottet, 2017, 201 p.
- Pietermans (Frans).** *Oude woorden : Deel 48 : Van lijf en leden.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 115, p. 54.
- Pietermans (Frans).** *Oude woorden : Deel 49 : Nog over lijf en leden.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 116, pp. 32-33.
- Pieters (Marcel).** *Hier spreekt men Lokers : Kiekestrontjes CXXIV.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 2, p. 117.
- Pieters (Marcel).** *Hier spreekt men Lokers : Vergelijkingen (3).* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 4, p. 212.
- Redactie.** *Spreekwoorden en gezegden.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 4, p. 99.
- Reekmans (Paul), Vangeel (Rudiger) (ed.).** *Leuvense straatnamen, pleinen en wijken = Leivese strootnoome, plaanen en woëke.* Leuven, Academie voor het Leuvens dialect = Den Akademie van 't Leives dialect, 2017, 50 p. [4de, verbeterde en vermeerderde druk; herwerkte versie van de oorspronkelijke uitgave uit 2002].
- Ronvaux (Pierre).** *Que (re)vive notre Patois!* Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2017, 13 (n° 294), pp. 359-372.
- Rossiau (Egied).** *Oorsprong en betekenis van een aantal Mechelse woorden en uitdrukkingen.* De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 1 (n° 85), pp. 42-43.
- Rossiau (Egied).** *Oorsprong en betekenis van een aantal Mechelse woorden en uitdrukkingen (12).* De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 2 (n° 86), pp. 62-63.
- Rossiau (Egied).** *Wandelingen van de Faculteit van het Mechels dialect.* De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 1 (n° 85), pp. 66-67.
- Rossiau (Egied).** *Wandelingen van de Faculteit van het Mechels dialect.* De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 2 (n° 86), pp. 69-70.
- Van Dael (Theo).** *Oos modertaal : Deil 37.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 1, pp. 40-41.
- Van Dael (Theo).** *Oos modertaal : Deil 38.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 2, p. 83.
- Van Dael (Theo).** *Oos modertaal : Deil 39.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 3, pp. 126-127.
- Van Dael (Theo).** *Oos modertaal : Deil 40.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 4, pp. 164-165.
- Van Den Bosch (Jef).** *Het Hertals Dialect XXIV.* Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2017, XXVI, pp. 233-234.
- van der Sijs (Nicoline).** *Limburg heeft het! Het Woordenboek van de Limburgse Dialecten digitaal doorzoekbaar.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 1, pp. 41-43.
- Vanesch (Robby).** *Koersels dialect.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 3, pp. 47-48.
- Van Keymeulen (Jacques).** *Dialect lexicography.* In : **Hanks (Patrick), de Schryver (Gilles-Maurice) (eds.).** *International Handbook of Modern Lexis and Lexicography.* Berlin, Heidelberg, 2017, pp. 1-15 [DOI : https://doi.org/10.1007/978-3-642-45369-4_29-1].
- Van Keymeulen (Jacques).** *Dialectloket.* In : **De Tier (Veronique), Van Wijngaard (Ton), Ghyselen (Anne-Sophie) (eds.).** *Taalvariatie in de meertalige grootstad :*

Lezingen gehouden op de internationale streektaalconferentie in Brussel op 20 november 2015. Leiden, Stichting Nederlandse Dialecten, 2017, pp. 32-36.

Van Keymeulen (Jacques). *De taal van onze grootouders. Dialecten en dialectologie in Vlaanderen.* In : **De Sutter (Gert) (ed.).** *De vele gezichten van het Nederlands in Vlaanderen : Een inleiding tot de variatietaalwetenschap.* Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 182-209.

Vlerick (Luc). *Klankverschillen in de Scheldeveldse dialecten.* Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2017, XLVI, pp. 141-176.

3. Toponymie, hydronimie – Plaatsnaamkunde

Boutier (Marie-Guy), Renard (Étienne). *Essai de détermination des noms de lieux d'une charte de Carloman (746/747) en faveur de l'abbaye de Stavelot-Malmedy : Approche historique, linguistique et philologique.* Bulletin de la Commission Royale de Toponymie & Dialectologie / Commissie voor Toponymie & Dialectologie; Commission de Toponymie & Dialectologie, 2017, LXXXIX, pp. 47-90.

Callaert (Louis). *De naam Puurs en een Puursstraat in Merchtem.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2010, 21, p. 19.

De Clerck (Jan C.A.). *Melkspinne.* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 1, pp. 19-34.

Declercq (Georges). *De vroegste vermeldingen van de naam Brugge.* Bulletin de la Commission Royale de Toponymie & Dialectologie / Commissie voor Toponymie & Dialectologie; Commission de Toponymie & Dialectologie, 2017, LXXXIX, pp. 103-128.

De Cloet (Jean Paul). *Straatnaamgeving vandaag en in het verleden.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 3, pp. 31-44.

De Decker (Arthur). *Straat- en plaatsnamen in Zwijnaarde : Toen en nu.* Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2017, XLVI, pp. 325-390.

de Favereau (Paul). *Jenneret et Bende - Nomenclature des lieux-dits (1996) (2).* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 139, pp. 25-40.

Dony (Emile). *Toponymie de Forges-lez-Chimay.* Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2017, pp. 254-309 (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 448).

Haquin (André). *Les noms de lieux (toponymie) de la Famenne et du Condroz.* Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 54, pp. 75-77.

Kempeneers (Paul). *Outgaarden : Plaatsnamen en hun geschiedenis.* Tienen, Kempeneers, 2017, 143 p.

Kempeneers (Paul). *Plaatsnamen in Willebringen en Honsel.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 1, pp. 1-36.

Kempeneers (Paul). *Willebringen en Honsel : Plaatsnamen en hun geschiedenis.* Tienen, Kempeneers, 2017, 84 p.

Kempeneers (Paul). *Wommersom : Plaatsnamen en hun geschiedenis.* Tienen, Kempeneers, 2017, 177 p.

Roobaert (Bernard). *Le nom 'Stambruges'.* Bulletin de la Commission Royale de Toponymie & Dialectologie / Commissie voor Toponymie & Dialectologie; Commission de Toponymie & Dialectologie, 2017, LXXXIX, pp. 159-168.

S.n. *Toponiemen Meise.* Meise, Berla Erfgoedkring vzw, 2017, 2 Vol. (Berla / Berla. Heemkundige Kring voor Meise, Oppem, Wolvertem en Omgeving 113, 114).

Van de Perre (Dirk). *De relatie tussen de dorpsnamen Ransbeke en Sint-Antelinks.* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 1, pp. 33-48.

van der Sijs (Nicoline). *Een Nederlandse etymologie-website.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 1, p. 40.

- Van Hauwermeiren (Paul).** *De namen van onze provincies.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 3, pp. 34-35.
- Willems (Richard).** *What's in a name? Over landboeken, oude kadasterkaarten en plaatsnamen.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 4, pp. 44-49.

4. Anthroponymie – Naamkunde

- Beliën (Frans).** *Bijdrage tot de studie van de Moderne toenamen in de Gemeente Boom.* Geschiedkundige Studiegroep Ten Boome vzw. Jaarboek, 2017, pp. 89-97.
- Cornelissen (Jean-Pierre).** *Nos noms de famille contés et comptés dans le Comté de Jette et ailleurs.* In : **S.n.** *Liber Amicorum Daniel Rochette.* Bruxelles = Brussel, Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2017, pp. 21-68 (Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving 44).
- De Bie (Marc).** *Over bijnamen te Baardegem (8).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 1, pp. 9-14.
- De Bie (Marc).** *Over bijnamen te Baardegem (9).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 2, pp. 139-142.
- De Bie (Marc).** *Over bijnamen te Baardegem (10).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 3, pp. 276-285.
- De Bie (Marc).** *Over bijnamen te Baardegem (11) : Baardegemse bijnamen verband houdend met beroepen en andere activiteiten (deel 2).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 4, pp. 386-392.
- Germain (Jean).** *Les noms donnés aux enfants trouvés en Wallonie à la charnière des 18e et 19e siècles.* In : **Casanova Herrero (Emili) (ed.).** *Onomàstica romànica : antroponímia dels expòsits i etimologia toponímica, especialment de València.* València, Denes, 2017, pp. 441-462.
- Geuens (Natalie).** *Voornamen (deel 2).* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 1, pp. 26-27.
- Geuens (Natalie).** *Voornamen (deel 3).* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 2, pp. 22-23.
- Geuens (Natalie).** *Voornamen (deel 5).* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 4, pp. 14-16.
- Henkens (Mathieu).** *Waar komt de naam Bokken vandaan?* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 2, pp. 72-74.
- Leysens (Robert).** *Wat schuilt er in een naam? (1).* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 4 (108), pp. 34-35.
- Leysens (Robert).** *Wat schuilt er in een naam? (2).* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 28, 2017, 1 (109), pp. 30-32.
- Loicq (Jean).** *À propos des noms de la Meuse et de la Mehaigne.* Bulletin de la Commission Royale de Toponymie & Dialectologie / Commissie voor Toponymie & Dialectologie; Commission de Toponymie & Dialectologie, 2017, LXXXIX, pp. 187-198.
- Van Durme (Luc).** *Een vleugje naamkunde.* Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 2, pp. 323-328 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Van Nieuwenhuysen (Pierre).** *Bataillons carrés, rues d'Aveugles et autres noms d'impasses dans le nord-ouest de Bruxelles.* Bulletin de la Commission Royale

- de Toponymie & Dialectologie / Commissie voor Toponymie & Dialectologie; Commission de Toponymie & Dialectologie, 2017, LXXXIX, pp. 247-258.
- Vannieuwenhuyze (Bram).** *Ridderstraat, een enigmatische straatnaam.* Bulletin de la Commission Royale de Toponymie & Dialectologie / Commissie voor Toponymie & Dialectologie; Commission de Toponymie & Dialectologie, 2017, LXXXIX, pp. 259-271.
- Van Schel (A.).** *Hoe noem(d)en wij mekaar? (57) : Over familienamen.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 1, pp. 28-31.
- Van Schel (A.).** *Hoe noem(d)en wij mekaar? (58) : Over familienamen.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 2, pp. 54-61.
- Van Schel (A.).** *Hoe noem(d)en wij mekaar? (59) : Over familienamen.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 3, pp. 109-115.
- Van Schel (A.).** *Hoe noem(d)en wij mekaar? (60) : Over familienamen.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 4, pp. 195-202.

H. ICONOGRAPHIE – ICONOGRAFIE

- Andújar (Irene), Brasó (Jordi).** *La lógica interna en Los Juegos de niños (1560) de Peter Brueghel. [Internal motricity logic in Children's Games (1560) by Peter Brueghel].* RICYDE. Revista Internacional de Ciencias del Deporte, 13, 2017, 50, pp. 426-441 (Ejemplar dedicado a : Octubre).
- Assmann (Peter).** *Il cielo divino così vicino al potere sulla terra. Osservazioni intorno all'iconografia della Pala della Santissima Trinità di Rubens.* In : **La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens. Ricostruendo Rubens : la famiglia Gonzaga in adorazione della Trinità : atti della giornata di studio «La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens», Mantova, Complesso Museale Palazzo Ducale di Mantova, Corte Vecchia, Atrio degli Arcieri, 12 ottobre 2016.** Mantova, Universitas Studiorum, 2017, pp. 41-50.
- Billinge (Rachel).** *Remarks on Character and Functions in Jan van Eyck's Underdrawing of Portraits : The Case of Margaret Van Eyck, Part 1.* In : **Currie (Christina), Franssen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 233-240.
- Bol (Marjolijn).** *Gems in the Water of Paradise : The Iconography and Reception of Heavenly Stones in the Ghent Altarpiece.* In : **Currie (Christina), Franssen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 35-50.
- Borchert (Till-Holger).** *Jan van Eyck's Underdrawing of Portraits, Part 2.* In : **Currie (Christina), Franssen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 241-256.
- Chavannes-Mazel (Claudine A.), Alfred (Matthias), Janssens (Koen) (e.a.).** *The Fishing Party by Jan van Eyck (?) : A Technical Analysis.* In : **Currie (Christina), Franssen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of*

- Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 455-468.
- Cimorra Pena (Francisco Javier)**. *Estudios de dos retratos : "Un fraile franciscano", de Rubens y el "Papa Inocencio X", de Velázquez*. *Isidorianum*, 26, 2017, 51-52, pp. 195-202.
- Cordonnier (Rémy)**. *L'iconographie du soubassement du portail sud de Notre-Dame de Saint-Omer*. In : **Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benoît)**. *Sculpture gothique aux confins septentrionaux du royaume de France*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 173-183 (Revue du Nord. Hors série. Collection art et archéologie 25).
- Denizeau (Gérard)**. *De Bijbel in schilderijen : 50 Bijbelse verhalen in de kunst*. Leuven, Davidsfonds Uitgeverij / Kok, 2017, 221 p.
- de Souza Santos Gracioli Silva (Paula)**. *O profano no sagrado : representações da vida camponesa em Les Très Riches Heures du duc de Berry (século XV)*. *Mirabilia Ars*, 2017, 7, pp. 46-96.
- Dunkerton (Jill), Morrison (Rachel), Roy (Ashok)**. *Pigments, Media and Varnish Layers on the Portrait of Margaret Van Eyck*. In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.)**. *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 271-280.
- Gerhardt (Robert E.)**. *Images of the physician as God in Netherlandish art from the 16th to 18th centuries*. *Oud-Holland : Driemaandelijks tijdschrift voor Nederlandse kunstgeschiedenis = Journal for Art of the Low Countries*, 130, 2017, 3/4, pp. 131-156.
- González Zymla (Herbert)**. *La iconografía de las guerras de Troya de los tapices flamencos de la catedral de Zamora y los ideales nobiliarios del siglo XV*. In : **Martínez Ruiz (Enrique), Cantera Montenegro (Jesús), de Pazzis Pi Corrales (Magdalena) (dir.)**. *La guerre en el arte*. Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 2017, pp. 237-276.
- Härting (Ursula)**. *De regio rond Napels, met Posilippo, Castel dell'Ovo en Castel Nuovo in een fantastisch landschap*. In : **Van de Velde (Hildegard), Van Hout (Nico), Sellink (Manfred) (eds.)**. *The sky is the limit : Het landschap in de Nederlanden*. Antwerpen, Museum Nicolaas Rockox, 2017, pp. 43-56 [Deze publicatie is verschenen naar aanleiding van de tentoonstelling 'The sky is the limit. Het landschap in de Nederlanden' in het Rockoxhuis in Antwerpen van 25 maart tot en met 2 juli 2017].
- Lehman (Anne-Sophie)**. *Small Hairs : Meaning and Material of a Multiple Detail in the Ghent Altarpiece's Adam and Eve Panels*. In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.)**. *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 107-120.
- Lekane (Marie), Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benoît)**. *L'iconographie du tympan et de l'archivolte du portail méridional de la collégiale de Saint-Omer*. In : **Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benoît)**. *Sculpture gothique aux confins septentrionaux du royaume de France*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 153-171 (Revue du Nord. Hors série. Collection art et archéologie 25).
- Madou (Mireille)**. *Rubens' Rockox-epitaaf : Een nieuwe bijdrage tot de iconografie*. *Oud-Holland : Driemaandelijks tijdschrift voor Nederlandse kunstgeschiedenis = Journal for Art of the Low Countries*, 130, 2017, 3/4, pp. 123-130.
- Mathieu (Paul)**. *Le gisant de Catherine de Schiffeldingen dans l'ancien cimetière de Guerlange*. *Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg*, 2016, 147, pp. 45-60 (Mélanges d'Histoire de l'Art).

- Muller (Jean-Claude).** *La Charité romaine ('Caritas romana'), un thème iconographique hérité de la collection Gaignières.* Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 61-74 (Mélanges d'Histoire de l'Art).
- Muller (Jean-Claude).** *Le fragment au lion de la tombe d'Henri le Blondel à Clairefontaine.* Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 5-32 (Mélanges d'Histoire de l'Art).
- Nies (Jörg).** *Kreuzigung ohne Zuschauerplatz : eine Standortsuche mit Pieter Bruegel d.A.* Geist und Leben, 90, 2017, pp. 147-151.
- Nuechterlein (Jeanne).** *Pieter Bruegel the Elder's Landscape with the Fall of Icarus.* In : **Zajko (Vanda), Hoyle (Helena) (eds.).** *A Handbook to the Reception of Classical Mythology.* New York, John Wiley & Sons, 2017, pp. 379-390 (Wiley Blackwell handbooks to classical reception).
- Nys (Ludovic), Le Bailly de Tilleghem (Serge).** *Une oeuvre prébaroque au risque de l'iconographie : Le retable peint par Frans Pourbus pour l'abbatiale Saint-Martin de Tournai (1574).* In : **Maillard-Luypaert (Monique) (dir.).** *Frans Pourbus l'Ancien à Tournai : Les panneaux peints pour l'abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration.* Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, pp. 73-108 (Scientia artis 14).
- Opigez (Emmanuelle).** *Iconographie du portail de Théroouanne : Interprétation.* In : **Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benoît).** *Sculpture gothique aux confins septentrionaux du royaume de France.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 57-66 (Revue du Nord. Hors série. Collection art et archéologie 25).
- Périer-D'Ieteren (Catheline).** *Le rôle du dessin sous-jacent et de l'ébauche préparatoire au lavis dans la genèse des peintures de l'Agneau Mystique.* In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 121-136.
- Radelet-De Grave (Patricia).** *L'iconographie scientifique de l'école des jésuites belges (1613-1640).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 759-784.
- Sellink (Manfred).** *"Veel verscheidenheid, zowel in kleur als in vormen moeten we nastreven, wijs en verstandig, want dat brengt een grote, prijzenswaardige schoonheid teweeg."* *Het landschap in de kunst van de Zuidelijke Nederlanden tot 1600.* In : **Van de Velde (Hildegard), Van Hout (Nico), Sellink (Manfred) (eds.).** *The sky is the limit : Het landschap in de Nederlanden.* Antwerpen, Museum Nicolaas Rockox, 2017, pp. 7-42 [Deze publicatie is verschenen naar aanleiding van de tentoonstelling 'The sky is the limit. Het landschap in de Nederlanden' in het Rockoxhuis in Antwerpen van 25 maart tot en met 2 juli 2017].
- Snaet (Joris), Watteeuw (Lieve), Vaesen (Jos).** *De schilderijenreeks van de Romeinse zaal van het Hof Bladelin in Brugge : Vooronderzoek in functie van de restauratie.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 2, pp. 46-50.
- Streeton (Noëlle L.W.).** *Questioning the Technical Paradigm of the Ghent Altarpiece.* In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 389-402.
- Vandivere (Abbie).** *Surface Effects in Paintings by Jan van Eyck.* In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe**

- (Dominique) (eds.)**. *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 417-436.
- van Duijn (Esther E.)**. *Gold-brocaded Velvets in Paintings by Jan van Eyck : Observations on Painting Technique*. In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.)**. *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 403-416.
- Vekemans (Marcel)**. *Iconography of Ruckers instruments in 16th and 17th century Flemish and Dutch painting*. In : **Vandervellen (Pascale) (ed.)**. *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments*. Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, pp. 31-50.
- Yante (Jean-Marie)**. *La croix de franchises de Musson*. Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 33-44 (Mélanges d'Histoire de l'Art).

I. FOLKLORE – VOLKSKUNDE⁽⁴⁾

- Adriaensen (Gust)**. *60 jaar geleden stierf de 'Vader der Retiese heemkundigen'*. Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 4, pp. 34-37.
- Aerts (Eric)**. *Fonds Jozef Pals : Meer dan 6 lopende meter heemkundige neerslag van een levenswerk*. Laakdalse Heemtjdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 1, pp. 16-17.
- Bakx (Phons)**. *De rondgangers : De verdwenen volkscultuur rond colporteurs, zwervers en koekkramers in de Zeeuwse delta, Vlaanderen en zuidelijker*. Middelburg, Antropodium, 2017, 378 p.
- Boone (Hubert)**. *Klepperen : Een kinderplezier dat in de vergeetput terecht kwam*. Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2017, pp. 12-23.
- Braekman (Willy L.)**. *"Schrammekele" en het "Seremenckel Jagen" te Schorisse in 1760 en 1765*. Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 21, 2017, 62, pp. 11-19.
- Bryse (Adrien)**. *Ghendtsche Tydinghen en Van Mensen en Dingen : Zusterbladen?* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 6, pp. 377-380.
- Bryse (Adrien)**. *Ghendtsche Tydinghen en Van Mensen en Dingen : Zusterbladen?* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 1-2, pp. 152-153.
- Bryse (Adrien), Devriese (Luc)**. *Sleden en pronksleden : Een kleine studie naar aanleiding van de restauratie van een vermoedelijk 18de-eeuwse pronkslede*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 3, pp. 2-13.
- Capiau (Jean)**. *Hanengevechten*. Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 21, 2017, 62, pp. 34-38.
- Cardyn (Thomas), T'Seyen (Tiny), Steenackers (Anouk), De Maertelaere (Lauren) (eds.)**. *Reuze Leuven*. Leuven, Drukkerij van der Poorten, 2017, 66 p. [Folklore-optocht, Leuven, 20.05.2017].
- Catteeuw (Paul)**. *Kerstmis in Nederland en Vlaanderen*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 4, pp. 10-11.

4 On ne retient que les travaux de folklore se rapportant au passé ou paraissant offrir un intérêt direct pour la compréhension du passé. / Inzake folklore worden slechts de bijdragen betreffende het verleden opgenomen of deze waarvan het belang voor het inzicht in het verleden voor de hand schijnt te liggen.

- Ceustermans (Fil).** *Meester Jef Pals 1.* Laakdalse Heemtijsdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 1, pp. 18-23.
- Ceustermans (Fil).** *Meester Pals (2).* Laakdalse Heemtijsdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 2, pp. 28-37.
- Ceustermans (Fil).** *Meester Jef Pals (3).* Laakdalse Heemtijsdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 3, pp. 25-27.
- Cierpial (Chris), Bosmans (Angélique).** *Het verhaal van een rouwprentje.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 4, pp. 27-32.
- Cleenders (Albert).** *Zelemse volksverhalen.* Ons Zelems Erfgoed. Een jaarlijkse uitgave van Geschied- en Heemkundige Kring "Sint-Jansdal" Zelem, 2017, pp. 29-32.
- De Clercq (Rudi).** *De Lokerse stadsreuzen.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 1, pp. 41-63.
- Denduyver (Noël).** *Biografie Marcel Denduyver.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 2, pp. 31-45.
- Deroux (Carl).** *Une ancêtre nouvelle pour «Mademoiselle Victoire».* Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2017, 13 (n° 293), pp. 321-346.
- Des Ombiaux (Maurice).** *Les contes du pays wallon.* Romorantin, CPE éditions, 2017, 154 p.
- Devogel (Victor).** *Légendes bruxelloises.* Cressé, Éditions des Régionalismes, 2017, 157 p. (Au viu leupard 192).
- Devriese (Luc).** *Elyzeese velden en Ruststraat.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 3, pp. 56-67.
- Devriese (Luc).** *Voetschrabbers.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 3, pp. 45-55.
- De Winde (Arne), Ibsen (Olivier) (eds.), Sys (Annelien) (medewerker).** *De Geraardsbergse mattentaart : histories.* Gent, Grafische Cel / Luca Publishing, 2017, losbladig.
- Dezutter (Willy P.).** *Het palingtrekken als volksvermaak van de 17de tot de 19de eeuw.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 2, pp. 138-154.
- Donck (Geert).** *Historiek van de St-Joris schuttersgilden uit Roeselare : periode 1517-2017.* Roeselare, Koninklijke Handboogmaatschappij, 2017, 185 p.
- Driessen (Ann), Driessen (Mathieu).** *Het Ossenboek : Handleiding voor het vieren van een os, een vrijgezel die dertig wordt.* Gent, ADCD, 2017, 68 p. [Tweede herziene druk].
- Duvivier de Fortemps de Loneux (Jean-Luc).** *L'Ardenne fantastique : Légendes de la forêt.* Longlier, Weyrich, 2017, 135 p.
- Geuns (Jaak).** *In het heemkundig museum.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 4, p. 109.
- Gijzels (Kurt).** *Duffelse reuzen.* Duffla. Driemaandelijks tijdschrift [van de] Heemkring Jos Resselers (Duffel), 26, 2017, 2, pp. 1-40.
- Goossens (Willy).** *Wie was die "goeden hoofdman vander Vorst" uit het spotliedje, "Dokter Grijsenbaard"?* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 3, pp. 149-155.
- Guelff (Pierre).** *Belgique mystérieuse. Bruxelles-Brabants.* [Waterloo], Editions Pixl, 2017, 233 p.

- Habex (Jef).** *Oude voorwerpen in de kijker : de sigaarpers : Lap, je bent de sigaar...* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 1, pp. 32-36.
- Haulotte (Edgard).** *Coutumes d'autrefois.* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2017, 79, p. 21.
- Indestege (Luk).** *Kermis, een familiefeest.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 4, p. 122.
- Janssens (Johan).** *De alruin in het volksgeloof.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 1-2, pp. 2-6.
- Joosten (Piet).** *Het bruegellied.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 3, pp. 39-41.
- La Garde (Marcellin), de la Croix (Arnaud) (préfacier).** *Les légendes de l'Ardenne.* Bruxelles, Racine, 2017, 236 p.
- Laroy (Peter).** *Aalterse reuzen.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 1, pp. 48-51.
- Laroy (Peter).** *De legende van de 'priesterazenhond'.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 2, pp. 38-40.
- Lybeert (Stijn).** *Provincie Oost-Vlaanderen en de heemkundige tijdschriften.* Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIV, pp. 277-278.
- Mannaert (Geert).** *Opdorp-Jaarmarkt en kermis : zo leeft Opdorp.* Gent, Skribis, 2017, 247 p.
- Michiels (Karel).** *Abraham Hans, een vergeten heemkundige?* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2010, 21, pp. 16-19.
- Moens (Pascal).** *Voil Jeanet : Archetype van het Aalsterse carnaval.* Erembodegem, Uitgeverij Flying Pencil, 2017, 160 p.
- Moxhet (Albert) (préface), Collard (Émilie), Renesson (Gilles) (e.a.).** *Hautes Fagnes : Contes et légendes.* Liège, Éditions de la Province de Liège, 2017, 41 p.
- Peleman (Luc).** *Vrouw Weyn - 'de moeder van de Wase folklore'.* Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2017, 120, pp. 179-184.
- Redactie.** *Leonardus, verhaal of legende.* Het Glazen Dorp. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring Hoelaart, 28, 2017, 1, pp. 9-10.
- Reuliaux (Charles).** *Les arlequins : les princes du carnaval dans l'ombre de leur roi.* Binche, Musée international du carnaval et du masque, 2017, 145 p. [Cette publication a été éditée à l'occasion du 50e anniversaire de la première sortie de la société binchoise].
- Segal (Ian) (fotograaf), Simons (Gert) (fotograaf), Schepers (Yannick) (fotograaf), Hendrickx (Peter).** *[Gansrijden 2017].* Stabroek, Publipolder, 217, s.p. (*De Polder (Stabroek)*, 66, 8S).
- S.n.** *Manneken-Pis.* Bruxelles, CFC-éditions, 2017, 261 p.
- Somers (Lia).** *Verloren Maandag : Worstenbroden en appelbollen.* De Kijkuit : Merksems Geschiedkundig Tijdschrift, 45, 2017, nr. 175 (2), pp. 8-11.
- Spapens (Paul).** *Reuzen : levenskrachtige volkscultuur kent geen Europese grenzen.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 1, pp. 6-8.
- Stappaerts (Paul).** *Retiese doodsbeeldekens (1).* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 1, pp. 6-11.
- Stappaerts (Paul).** *Retiese doodsbeeldekens (2).* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 2, pp. 18-27.
- Stappaerts (Paul).** *Retiese doodsbeeldekens (3).* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 3, pp. 7-15.

- Stappaerts (Paul).** *Retiese doodsbeeldekens (4)*. Zeven Neten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Neten' vzw, 24, 2017, 4, pp. 24-29.
- Stappaerts (Paul).** *Retiese doodsbeeldekens, 1839-2017 : Van bidden naar aandenken*. Leuven, Paul Stappaerts, 2017, 243 p.
- Thiry (Ignace (Nestor)).** *Le diable à la forge*. Terre de Neufchâteau. Bulletin semestriel du Cercle Royal «Terre de Neufchâteau», 2017, 2, pp. 48-50.
- Tillie (Willy).** *Volkse en wetenschappelijke voorspellingen in een ver en nabij verleden*. Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 47, 2017, 2, pp. 3-12.
- Torfs (Ludo).** *'De Kluis' te Herentals*. Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2017, XXVI, pp. 206-228.
- Vanderheyden (Sonny), Swillens (Gert) (fotograaf).** *Zot van carnaval*. S.I., Sonny Vanderheyden, 2017, 110 p. [Halle].
- Van de Winkel (Aurore).** *Les légendes urbaines de Belgique*. Bruxelles, Waterloo, Avant-propos, 2017, 311 p. (Essai illustré).
- Vangehuchten (François).** *Bokkenrijders en Boerenkrijgers : Opstand of misdaad?* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2017, 3, pp. 5-13.
- Vanhenden (Jacques).** *De reuzen uit de Bosstraat*. Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 2, pp. 74-75.
- Van Ingelgem (Eric).** *Oep sèm Biggenaats, De kroeënik van ons Lievraaken en de wèg no dorses taa*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 2, pp. 84-88.
- Vannoppen (Henri).** *Varkenskoppen verkopen... Een oude traditie, die herleeft in Midden-Brabant*. Volkskunst (Instituut voor Vlaamse Volkskunst, Schoten), 41, 2017, 1, pp. 13-18.
- Verhelst (Jan).** *Poesje van de Lange Wapper, 1987-2017 : 30 jaar om te gedenken!* [S.I.], s.n., 2017, 442 p.
- Vermeiren (Hugo).** *Buitensluiten, een verdwenen traditie*. Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 4, pp. 41-42.
- Vuylsteke (Marc).** *Scherminkelen*. Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 21, 2017, 62, pp. 7-10.
- Wilms (Lutgart).** *Nieuwjaarke Zoete zingen, een bedelzangtraditie*. Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 34, 2017, 140, pp. 25-29.
- Wils (Raf).** *Volksverhalen maken nog steeds deel uit van ons dagelijks leven*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 3, pp. 102-105.
- Wils (Raf).** *Winterfeesten en winterheiligen toveren lekkernijen op onze tafels*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 4, pp. 123-132.

II. TRAVAUX GÉNÉRAUX – TIJDVAKOVERSCHRIJDENDE WERKEN

A. À L'ÉCHELON NATIONAL – OP NATIONAAL VLAK

1. Hommages – Huldeboeken

- Allen (Martin), Mayhew (Nicholas J.) (eds.).** *Money and its use in Medieval Europe : Three decades on essays in honour of Professor Peter Spufford.* London, Royal Numismatic Society, 2017, xi-179 p. (Special Publication / Royal Numismatic Society 52).
- Annas (Gabriele), Nowak (Jessika) (dir.).** *Et l'homme dans tout cela? : von Menschen, Mächten und Motiven : Festschrift für Heribert Müller zum 70. Geburtstag.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2017, 789 p. (Frankfurter Historische Abhandlungen 48).
- Bal (Françoise), Fauconnier (Jean-Luc), Germain (Jean), Pierret (Jean-Marie) (éds.).** *Hommage à Willy Bal : 1916-2013 – en son village de Jamioulx.* Liège, Société de langue et de littérature wallonnes, 2017, 142 p. (Mémoire wallonne 21).
- Bouloux (Nathalie), Dan (Anca), Toliaş (Georges) (eds.).** *Orbis disciplinae : Hommages en l'honneur de Patrick Gautier Dalché.* Turnhout, Brepols, 2017, 841 p.
- Boutet (Dominique), Nicolas (Catherine) (dir.).** *La question du sens au Moyen Âge : Hommage au professeur Armand Strubel.* Paris, Honoré Champion éditeur, 2017, 772 p. (Nouvelle bibliothèque du Moyen Âge 123).
- De Hert (Paul), Dhondt (Frederik) (red.).** *Liber amicorum Jef Van Bellingen : Bewogen door maatschappelijke ontwikkelingen.* Brussel, VUBPress, 2017, 265 p.
- Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandise (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a lui : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, XIV-570 p. (Burgundica 24).
- Dierkens (Alain), Schroeder (Nicolas), Wilkin (Alexis) (dir.).** *Penser la paysannerie médiévale, un défi impossible? Recueil d'études offert à Jean-Pierre Devroey.* Paris, Editions de la Sorbonne, 2017, 419 p. (Publications de la Sorbonne. Histoire Ancienne et Médiévale 148).
- DiCenso (Daniel J.), Maloy (Rebecca) (eds.).** *Chant, liturgy, and the inheritance of Rome : Essays in honour of Joseph Dyer.* Woodbridge, Boydell & Brewer, 2017, xxiv-572 p. (Henry Bradshaw Society. Subsidia 8).
- Dorssement (Filip), Dumont (Daniël) (éds.).** *Aux sources du droit social : En hommage à Micheline Jamouille = Sociaal recht, over bronnen en herbronnen, als eerbetoen aan Micheline Jamouille.* Bruxelles, La Chartre, 2017, 562 p.
- Doyen (Jean-Marc), Geneviève (Vincent) (éds.).** *Hekâte triformis : Mélanges de numismatique et d'archéologie en mémoire de Marc Bar.* Bruxelles, Cercle d'études numismatiques, 2017, 514 p. (Travaux du Cercle d'études numismatiques 17).
- Gaens (Tom), Mertens (Thom), Schepers (Kees) (eds.).** *Libros sempiternum animarum cibum custodire voluit : Essays voor Frans Hendrickx.* Leuven, Peeters, 2017, 334 p. (Themanummer : *Ons Geestelijk Erf*, 88, 2017, 2-4).
- Gietman (Conrad), Moes (Jaap), Rewijk (Daniël), Ronnes (Hanneke), Bremmer (Jan N.), Spek (Theo).** *Huis en habitus : Over kastelen, buitenplaatsen en notabele levensvormen : Opstellen voor Yme Kuiper, aangeboden bij zijn afscheid als bijzonder hoogleraar Historische Buitenplaatsen en landgoederen aan de Rijksuniversiteit Groningen.* Hilversum, Verloren, 2017, 487 p. (Adelsgeschiedenis 15).
- Guldentops (Guy), Laes (Christian), Partoens (Gert) (eds.).** *Felici curiositate : Studies in Latin literature and textual criticisms from Antiquity to the twentieth century : In*

- honour of Rita Beyers*. Turnhout, Brepols, 2017, XX-910 p. (Instrumenta Patristica et Mediaevalia 72).
- Jafferali (Rafaël) (éd.)**. *Liber amicorum Nadine Watté*. Bruxelles, Bruylant, [2017], 598 p.
- Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile), Zana Etambala (Mathieu) (éds.)**. *La société congolaise face à la modernité (1700-2010) : Mélanges eurafricains offerts à Jean-Luc Vellut*. Paris, L'Harmattan, 2017, 380 p. (Afrika Studies. Cahiers africains 89).
- Manolakakis (Laurence), Schlanger (Nathan), Coudart (Anick) (éds.)**. *European archaeology : Identities & migrations = Archéologie européenne : Identités & migrations : Hommages à Jean-Paul Demoule*. Leiden, Sidestone Press, 2017, 519 p.
- S.n.** *Liber Amicorum Daniel Rochette*. Bruxelles = Brussel, Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2017, 247 p. (Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving 44).
- Taylor Cashion (Debra), Luttkhuizen (Henry), West (Ashley D.) (eds.)**. *The primacy of the image in northern European art, 1400-1700 : Essays in honor of Larry Silver*. Leiden, Boston, Brill, 2017, 593 p. (Brill's studies in intellectual history 271).
- Toro Ceballos (Francisco) (coord.)**. *Carolus : Homenaje a Friedrich Edelmayer*. Alcalá la Real (Jaén), Ayuntamiento, 2017, 416 p.
- Vielle (Christian), Cannuyer (Christian), Esler (Dyla) (éds.)**. *Dieux, génies, anges et démons dans les cultures orientales & florilegium indiae orientalis : Jean-Marie Verpoorten in honorem*. Bruxelles, Société belge d'études orientales, 2017, xxx-402 p. (Acta Orientalia Belgica 30).
- Vos (Wouter), Bakels (Cornelia Catharina), Goossens (T.A.) (eds.)**. *The Roman villa at Maasbracht : The archaeology and history of Roman settlement on the banks of the river Meuse (Province of Limburg, the Netherlands), in memory of Willem J.H. Willems*. Leiden, Leiden University, 2017, 203 p. (Analecta Praehistorica Leidensia 46).

2. Ouvrages collectifs – Verzamelbundels

- Ainsworth (Maryan W.) (ed.)**. *Workshop practice in early Netherlandish painting : Case studies from Van Eyck through Gossart*. Turnhout, Brepols, 2017, 135 p.
- Andringa (Els) (Hrsg.)**. *Avantgarde & Exil – Ludwig Kunz als Kultur vermittler : Autor und Vermittler zwischen den Künsten und Sprachen*. Zürich, LIT Verlag GmbH & Co.kG Wien, 2017, 319 p. (Anpassing, Selbstbehauptung, Widerstand 37).
- Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.)**. *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries*. New York, Routledge, 2017, x-191 p. (Contemporary theological explorations in Christian mysticism 1).
- Balard (Michel) (ed.)**. *The Sea in history : 2 : The medieval world*. Woodbridge, The Boydell Press, 2017, 1052 p.
- Bellingradt (Daniel), Nelles (Paul), Salman (Jeroen) (eds.)**. *Books in Motion in Early Modern Europe : Beyond Production, Circulation and Consumption*. Cham, Palgrave Macmillan, 2017, xiii-305 p.
- Bernaerts (Lars), Van der Straeten (Bart), Vandevoorde (Hans), Van Imschoot (Tom) (eds.)**. *Legendes van de literatuur : Schrijvers en het artistieke experiment in de jaren zestig*. Gent, Academia Press, 2017, 139 p. (SEL-reeks 10).
- Bis-Worch (Christiane), Theune (Claudia) (dir.)**. *Religion, Cults & Rituals in the medieval rural environment = Religion, Kulte und Rituale in der mittelalterlichen bäuerlichen Umgebung*. Leiden, Sidestone Press, 2017, 398 p. (Ruralia 11).

- Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Policy Press, 2017, xxii-319 p. (International library of policy analysis 10).
- Bravo (Paloma), D'Amico (Juan Carlos) (dir.).** *Territoires, lieux et espaces de la révolte, XIVe-XVIIIe siècles.* Dijon, Editions universitaires de Dijon, 2017, 222 p. (collection 'Histoires').
- Brems (Elke), Réthelyi (Orsolya), van Kalmthout (Ton) (eds.).** *Doing Double Dutch : The international circulation of literature from the Low Countries.* Leuven, Leuven University Press, 2017, 336 p.
- Brown (Andrew), Dumolyn (Jan) (eds.).** *Medieval urban culture.* Turnhout, Brepols, 2017, 213 p. (Studies in European Urban History 1100-1800 43).
- Campion (Jonas) (réd.).** *Organiser, innover, agir : Réformer et adapter les polices en Belgique (18e-21e siècles).* Louvain, Presses universitaires de Louvain, 2017, 238 p. (Histoire, justice, sociétés 19).
- Campos (Francisco Javier) (coord.).** *Religiosidad popular : Cofradías de penitencia.* S.L., Real Centro Universitario Escorial-María Cristina, 2017, 2 Vol. (Colección del Instituto Escorialense de Investigaciones Históricas y Artísticas 57).
- Cerdà (Magdalena), Juan (Antònia), Sabater (Tina) (coord.).** *Els mons nòrdic i mediterrani : relacions artístiques i culturals entre els segles XIV y XVI.* [Palma], Universitat de les Illes Balears, Edicions UIB, 2017, [s.p.]
- Ciampani (Andrea) (dir.), Tilly (Pierre) (dir.), Pochet (Philippe) (preface), Vandaele (Kurt) (preface).** *National trade unions and the ETUC : A history of unity and diversity.* Brussels, European Trade Union Institute, 2017, 215 p.
- Cohen (Debra Rae), Higbee (Douglas) (eds.).** *Teaching representations of the First World War.* New York, The Modern Language Association of America, 2017, 378 p. (Options for teachings 41).
- Colson (Justin), van Steensel (Arie) (eds.).** *Cities and Solidarities : Urban Communities in pre-modern Europe.* London, New York, Routledge, 2017, xv-275 p. (Routledge research in early modern history).
- Dard (Olivier), Musiedlak (Didier), Anceau (Éric) (dir.).** *Être nationaliste à l'ère des masses en Europe (1900-1920).* Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, 2017, 432 p. (Pour une histoire nouvelle de l'Europe 3).
- De Brouwer (Jérôme), Rousseaux (Xavier) (eds.).** *Jugements derniers : Neufs condamnés à morts exhumés des archives.* Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2017, 150 p. (Histoire, justice, sociétés 18).
- Debroux (Tatiana), Vanhaelen (Yannick), le Maire-Moetwil (Judith) (eds.).** *L'entrée en ville : Aménager, expérimenter, représenter.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, 218 p.
- De Maeyer (Jan), Viaene (Vincent) (eds.).** *World views and wordly wisdom : Religion, ideology and politics, 1750-2000 = Visions et expériences du monde : Religion, idéologie et politique, 1750-2000.* Leuven, Leuven University Press, 2017, 424 p. (KADOC Studies on Religion, Culture and Society 17).
- de Pater (Ben), Sintobin (Tom), Vandevoorde (Hans) (eds.).** *'Allen zijn welkom' : Ontmoetingsplaatsen in de Lage Landen rond 1900.* Hilversum, Verloren, 2017, 310 p. (Rythmus 4).
- Deruette (Serge), Gillis (Pierre), Gravet (Catherine) (eds.).** *Sciences et littérature.* Mons, CIEPHUM, 2017, 465 p. (Cahiers internationaux de symbolisme 146-148).
- De ruyscher (Dave), Cordes (Albrecht), Dauchy (Serge), Pihlamajaki (Heiki) (eds.).** *The Company in Law and Practice : Did Size Matter? (Middle Ages – Nineteenth Century).* Leiden, Boston, Brill, 2017, vi-223 p. (Legal History Library 23; Studies in the History of Private Law 12).
- Deseure (Brecht) (red.).** *De Zuidelijke Nederlanden in revolutie : Dossier.* Hilversum, Uitgeverij Verloren, 2017, pp. 5-102 (Themanummer : Jaarboek De Achttiende Eeuw, 2017).

- Dupré (Sven), Göttler (Christine) (eds.).** *Knowledge and discernment in the early modern arts.* London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2017, 325 p. (Visual culture in early modernity 60).
- Facos (Michelle), Mednick (Thor J.) (dir.).** *The symbolist roots of modern art.* London, New York, Routledge, 2017, xvii-240 p.
- Fagnart (Laure), Lecocq (Isabelle) (dir.).** *Arts et artistes du Nord à la cour de François Ier.* Paris, Picard, 2017, 254 p. (Armarium 1).
- Ferrer (Véronique), Valette (Jean-René) (éds.).** *Écrire la bible en français au Moyen Âge et à la Renaissance.* Genève, Droz, 2017, 805 p. (Travaux d'humanisme et renaissance 579).
- Fickers (Andreas), Haude (Rüdiger), Krebs (Stefan), Tschacher (Werner) (Hrsg.).** *Jeux sans frontières? Grenzgänge der Geschichtswissenschaft.* Bielefeld, transcript, 2017, 303 p.
- Firnhaber-Baker (Justine), Schoenaers (Dirk) (eds.).** *The Routledge History Handbook of Medieval Revolt.* London, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2017, xiii-384 p. (The Routledge History Handbooks).
- Floré (Fredie), McAtee (Cammie) (eds.).** *The Politics of Furniture : Identity, Diplomacy and Persuasion in Post-war Interiors.* Abingdon, Routledge, 2017, xvii-215 p.
- François (Wim), Den Hollander (August) (red.).** *Vernacular Bible and Religious Reform in the Middle Ages and Early Modern Era.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, VIII-305 p. (Bibliotheca Theologica Lovaniensium CCLXXXVII).
- Franken (Jan) (red.).** *Feestcultuur in de Kempen : Vieringen in het openbare leven.* Geel, Archief Stad Geel, 2017, 32 p. (Publicaties van het Centrum voor de Studie van Land en Volk van de Kempen 32).
- García Hernán (Enrique), Maffi (Davide) (coord.).** *Estudios sobre guerra y sociedad en la Monarquía Hispánica : guerra marítima, estrategia, organización y cultura militar (1500-1700).* Valencia, Albatros, 2017, 942 p. (Historia de España y su proyección internacional 11).
- Geevers (Liesbeth), Soen (Violet) (eds.).** *Sacrale ruimte in de vroegmoderne Nederlanden.* Leuven, Leuven University Press, 2017, 154 p. (Nieuwe Tijden : Over vroegmoderne geschiedenis 1).
- Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, 190 p. (Het verhaal van... 1).
- Henrotay (Denis) (dir.).** *Études d'archéologie luxembourgeoise.* Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, 208 p. (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).
- Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, 141 p.
- Hines (John), IJssennagger (Nelleke) (eds.).** *Frisians and their North Sea neighbours.* Woodbridge, The Boydell Press, 2017, xx-279 p. [“The ‘Conference Across the North Sea : North Sea Connections from AD 400 into the Viking Age’ was held in the new premises of the Fries Museum in Leeuwarden from 5 to 8 June 2014”].
- Hogenbirk (Marjolein), Kuitert (Lisa) (red.).** *Schriftgeheimen : Opstellen over schrift en schriftcultuur.* Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, 494 p.
- Ilmakunnas (Johanna), Stobart (Jon) (eds.).** *A taste for luxury in early modern Europe : Display, acquisition and boundaries.* London, Bloomsbury Academic, 2017, xv-318 p.
- Karr Schmidt (Suzanne), Wouk (Edward H.) (eds.).** *Prints in Translation, 1450-1750 : Image, Materiality, Space.* London, New York, Routledge, 2017, 252 p.
- Keller (Katrin), Mat'a (Petr), Scheutz (Martin) (Hrsg.).** *Adel und Religion in der frühneuzeitlichen Habsburgermonarchie.* Wien, Böhlau Verlag, 2017, 388 p. (Veröffentlichungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 68).
- Koffeman (Maaike), Montoya (Alicia C.), Smeets (Marc) (eds.).** *Literaire bruggenbouwers tussen Nederland en Frankrijk : Receptie, vertaling en*

- cultuuroverdracht sinds de middeleeuwen*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, 432 p. [DOI : <https://doi.org/10.5117/9789462985681>].
- Koldewij (Anna Cecilia), Koldewij (Jos) (red.)**. *De verbeelder verbeeld(t) : Boekillustratie en beeldende kunst*. Nijmegen, Vantilt, 2017, 255 p.
- Kooper (Erik S.), Levelt (Sjoerd) (eds.)**. *The Medieval Chronicle : 11*. Leiden, Boston, Brill, 2017, XII-296 p.
- Kuhar (Roman), Paternotte (David) (eds.)**. *Anti-Gender Campaigns in Europe : Mobilizing against Equality*. London, New York, Rowman & Littlefield International, 2017, x-292 p.
- Lachaud (Frédérique), Penman (Michael A.) (eds.)**. *Absentee authority across medieval Europe*. Woodbridge, The Boydell Press, 2017, xi-264 p.
- Lestel (Laurence), Carré (Catherine) (coord.)**. *Les rivières urbaines et leur pollution*. Versailles, Ed. Quae, 2017, 282 p. (Indisciplines).
- Loud (Graham A.), Schenk (Jochen G.) (eds.)**. *The Origins of the German Principalities, 1100-1350. Essays by German Historians*. London, Routledge, Taylor & Francis Group, 2017, xviii-399 p.
- Macsotay (Tomas), van der Haven (Cornelis), Vanhaesebrouck (Karel) (eds.)**. *The hurt(ful) body : Performing and beholding pain, 1600-1800*. Manchester, Manchester University Press, 2017, xv-311 p.
- Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (éds.)**. *Autour d'Azincourt : Une société face à la guerre (v. 1370 - v. 1420)*. Villeneuve-d'Ascq, Revue du Nord, 2017, 368 p.
- Martin (Alison E.), Missinne (Lut), van Dam (Beatrix) (eds.)**. *Travel writing in Dutch and German, 1790-1930 : Modernity, regionality, mobility*. New York, Routledge, 2017, viii-249 p. (Routledge Research in Travel Writing 14).
- Melion (Walter S.), Woodall (Joanna), Zell (Michael) (eds.)**. *Ut pictura amor : The reflexive imagery of love in artistic theory and practice, 1500-1700; Emory University, Lovis Corinth Colloquium IV*. Leiden, Boston, Brill, 2017, XLI-770 p. (Intersections 48).
- Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benoît)**. *Sculpture gothique aux confins septentrionaux du royaume de France*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 216 p. (Revue du Nord. Hors série. Collection art et archéologie 25).
- Papy (Jan) (red.)**. *Het Leuvense Collegium Trilingue, 1517-1797 : Erasmus, humanistische onderwijspraktijk en het nieuwe taleninstituut Latijn – Grieks – Hebreeuws*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, 230 p.
- Parmentier (Isabelle) (e.a.)**. *Catastrophes : Namur face aux calamités dans l'histoire*. Namur, Le Guetteur wallon, 2017, 159 p. (Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 2).
- Pettegree (Andrew) (ed.)**. *Broadsheets : Single-Sheet Publishing in the First Age of Print*. Leiden, Boston, Brill, 2017, XXI-527 p. (Library of the written word 60).
- Prins (Aaldert), Krabbendam (Hans), Wallet (Bart) (eds.)**. *Evangelicals in the Low Countries*. Nijmegen, Trajecta, [2017], pp. 170-360 (Trajecta. Religie, Cultuur en Samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 26, 2017, 2).
- Quaghebeur (Marc)**. *Histoire, forme et sense en littérature : La Belgique francophone. Tome 2 : L'ébranlement (1914-1944)*. Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien, P.I.E. Peter Lang, 2017, 412 p. (Documents pour l'histoire des francophonies. Théorie 45).
- Rasch (Manfred), Weber (Peter K.) (Hrsg.)**. *Europäischer Adel als Unternehmer im Industriezeitalter*. Essen, Klartext, 2017, 303 p. (Vereinigte Adelsarchive im Rheinland : Schriften 5).
- Rodríguez García (Magaly), Chaumont (Jean-Michel), Servais (Paul) (eds.)**. *Trafficking in Women 1924-1926 : The Paul Kinsie Reports for the League of*

- Nations, Vol. 2.* New York, United Nations, 2017, 354 p. (United Nations Historical Series) [DOI : <https://doi.org/10.18356/0b805244-en>].
- Säily (Tanja), Nurmi (Anja), Palander-Collin (Minna), Auer (Anita) (eds.).** *Exploring future paths for historical sociolinguistics.* Amsterdam, Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 2017, VI-331 p. (Advances in historical sociolinguistics 7).
- Scholl (Christian), Gebhardt (Torben R.), Clauss (Jan) (eds.).** *Transcultural approaches to the concept of imperial rule in the Middle Ages.* Frankfurt am Main, Peter Lang, 2017, 379 p.
- Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim) (eds.).** *Church, Censorship and Reform in the Early Modern Habsburg Netherlands.* Turnhout, Brepols, 2017, vi-240 p.
- Somers (Marc) (ed.).** *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, 194 p.
- Sweet (Rosemary), Verhoeven (Gerrit) (eds.).** *Beyond the Grand Tour : Northern metropolises and early modern travel behaviour (17th-19th centuries).* London, Routledge, 2017, XVIII-339 p.
- Symons (Stéphane), Van Gelder (Hilde) (eds.).** *Victor Burgin's Parzival in Leuven : Reflections on the 'Uncinematic'.* Leuven, Leuven University Press, 2017, 157 p. (Lieven Gevaert series 23).
- Terry (Wendy R.), Stauffer (Robert) (eds.).** *A companion to Marguerite Porete and "The mirror of simple souls".* Leiden, Brill, 2017, 383 p.
- Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.).** *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], xiv-545 p.
- van Anrooij (Wim), Hoftijzer (Paul) (red.).** *Lezen in de Lage Landen : Studies over tien eeuwen leescultuur.* Hilversum, Verloren, 2017, 299 p.
- Vanderpelen-Diagre (Cécile), Sägesser (Caroline) (éds.).** *La sainte famille : Sexualité, filiation et parentalité dans l'Eglise catholique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, 241 p. (Problèmes d'histoire des religions 24).
- Vanderputten (Steven), Sniijders (Tjamke), Diehl (Jay) (eds.).** *Medieval Liège at the crossroads of Europe : Monastic society and culture, 1000-1300.* Turnhout, Brepols, 2017, 377 p. (Medieval Church Studies 37).
- van Eck (Caroline) (ed.).** *Idols and museum pieces : The nature of sculpture, its historiography and exhibition history, 1640-1880.* Berlin, De Gruyter; Paris, Palais du Louvre, 2017, 291 p. (Studien aus dem Warburg Haus 17).
- Van Molle (Leen) (ed.).** *Charity and social welfare.* Leuven, Leuven University Press, 2017, 310 p. (The dynamics of religious reform in Northern Europe, 1780-1920, 4).
- van Oosten (Roos), Schats (Rachel), Arts (Nico), Bouwmeester (H.M.P.) (eds.).** *De stad en de dood. Archeologische perspectieven.* Leiden, Sidestone Press, 2017, 163 p. (Urban graveyard proceedings 1).
- Verplancke (Marjan), Dejaeghere (Ann), Schepers (Simon), Van Alstein (Maarten) (eds.).** *Vroeger gaat niet over : Herinneringseducatie als pedagogische praktijk.* Leuven, LannooCampus, 2017, 188 p.
- von Friedeburg (Robert), Morrill (John) (eds.).** *Monarchy transformed : Princes and their elites in early modern Western Europe.* Cambridge, New York, Port Melbourne, Delhi, Singapore, Cambridge University Press, 2017, xi-393 p.
- Whittle (Jane) (ed.).** *Servants in Rural Europe 1400-1900.* Woodbridge, The Boydell Press, 2017, 271 p.
- Wils (Kaat), De Bont (Raf), Au (Sokhieng) (eds.).** *Bodies beyond borders. Moving anatomies, 1750-1950.* Leuven, Leuven University Press, 2017, 304 p.
- Zalama Rodríguez (Miguel Ángel), Martínez Ruiz (María José), Pascual Molina (Jesús Félix) (coord.).** *El legado de las obras de arte : tapices, pinturas, esculturas... sus viajes a través de la historia.* Valladolid, Universidad de Valladolid, 2017, 224 p. (Arte y arqueología 42).

3. Colloques et congrès – Colloquia en congressen

- Ancion (William), Brilot (Madeleine) (dir.).** *Voies d'eau, de terre et de fer : Patrimoines et RAVeL : 29e Journées européennes du patrimoine en Wallonie : 9 et 10 septembre 2017.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 248 p. [29e éd.].
- Andreani (Laura), Paravicini Bagliani (Agostino) (eds.).** *Cristo e il potere : Teologia, antropologia e politica.* Firenze, SISMEL – Edizioni del Galluzzo, 2017, xv-381 p.
- Antonielli (Livio), Levati (Stefano) (a cura di).** *Tra polizie e controllo del territorio, alla ricerca delle discontinuità (Convegno internazionale di studi, Abbiategrosso, 11-13 settembre 2013).* Soveria Mannelli (Catanzaro), Rubbettino, 2017, 526 p. (Stato, esercizio e controllo del territorio 28).
- Arciszewska (Barbara) (ed.).** *The early modern villa : Senses and perceptions versus materiality.* Warsaw, Museum of King Jan III's Palace at Wilanów, 2017, xxiii-246 p.
- Armstrong (Adrian), Strietman (Elsa) (eds.).** *The multilingual muse : Transcultural poetics in the Burgundian Netherlands.* Cambridge, Legenda, 2017, XI-190 p.
- Bastert (Bernd), Bihrer (Andreas), Reuvekamp-Felber (Timo) (Hrsg.).** *Mäzenaten im Mittelalter aus europäischer Perspektive : von historischen Akteuren zu literarischen Textkonzepten.* Göttingen, V&R Unipress, 2017, 302 p. (Encomia Deutsch 4).
- Baycroft (Timothy), Wilkin (Bernard), Williams (Maude) (eds.).** *Wartime interaction : Confrontation, collusion and cooperation (1870-1970) = Interactions en temps de guerre : confrontation, connivence et coopération (1870-1970).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 209 p. (Studia 162) [Congrès : Université de Sheffield, 28 mai 2016].
- Bazelmans (Jos) (ed.).** *Building Bridges : Abstract Book of the 23rd Annual Meeting of the European Association of Archaeologists 2017.* Maastricht, The European Association of Archaeologists, 2017, 548 p.
- Blanton (Virginia), O'Mara (Veronica), Stoop (Patricia) (eds.).** *Nuns' literacies in medieval Europe : The Antwerp dialogue.* Turnhout, Brepols, 2017, 502 p. (Medieval women 28).
- Bled (Jean-Paul), Deschodt (Jean-Pierre) (dir.).** *De Tannenberg à Verdun : La Guerre totale.* Paris, S.P.M., 2017, 363 p.
- Bocking (Ineke), Fonck (Béatrice), Piettre (Pauline) (éds.).** *1914 : Neutralités, neutralismes en question.* Berne, Bruxelles, Peter Lang, 2017, 319 p.
- Bocquet-Liénard (Anne), Chapelain de Seréville-Niel (Cécile), Dervin (Stéphanie) (dir.), Hincker (Vincent) (dir.).** *Des pots dans la tombe, IXe – XVIIIe siècle : Regards croisés sur une pratique funéraire en Europe de l'Ouest : Actes du colloque de Caen, 30 et 31 mai 2012.* Caen, Presses universitaires de Caen, 2017, 523 p. (Publications du CRAHAM. Série Antique et médiévale).
- Bosch (Lluís), Freixa (Mireia) (coord.).** *cDf International Congress : Proceedings : actes, actas : actes, Barcelona Jun. 2013.* S.l., Universitat de Barcelona, Edicions de la Universitat de Barcelona, 2015, 1204 p. (Singularitats).
- Bouhaïk-Gironès (Marie), Koopmans (Jelle), Lavéant (Katell) (dir.).** *La permission et la sanction : Théories légales et pratiques du théâtre (XIVe-XVIIe siècle) [Actes des colloques 'La permission et la sanction' : Théories légales et pratiques du théâtre (1400-1600)' et 'Les conflits de juridiction (1400-1600)' organisés respectivement les 26 et 27 novembre 2009 et les 29 et 30 mars 2012 à l'Université d'Amsterdam].* Paris, Classiques Garnier, 2017, 356 p.
- Boulez (Virginie) (dir.).** *La bière dans les abbayes, une histoire revisitée : Actes de la journée d'études, Centre des métiers du patrimoine «La Paix-Dieu».* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 179 p. (Les dossiers de l'IPW 24).
- Buchenschutz (Olivier), Lepareux-Couturier (Stéphanie) (dir.).** *Les meules du Néolithique à l'époque médiévale : Technique, culture, diffusion : Actes du 2ème*

- Colloque du Groupe Meule, Reims, du 15 au 17 mai 2014*. Dijon, Société archéologique de l'Est, 2017, 526 p. (Revue archéologique de l'Est. Supplément 43).
- Campbell (James W.P.), Baker (Nina), Driver (Michael), Heaton (Michael), Pan (Yiting), Rosoman (Treve), Tutton (Michael), Yeomans (David) (eds.)**. *Building histories : The proceedings of the fourth annual Construction History Society conference : Queens' College, University of Cambridge, 7-9th April 2017*. Cambridge, Construction History Society, 2017, 514 p.
- Caruso (Assunta), Folino (Antonietta), Ranfa (Elena) (a cura di)**. *Internet di carta : Studi su Paul Otlet*. Canterano, Aracne editrice, 2017, 214 p. (Enumera 9) [Papers presented at two seminars held between 2014 and 2016].
- Christen (Helen), Gilles (Peter), Purschke (Christoph) (Hrsg.)**. *Räume, Grenzen, Übergänge : Akten des 5. Kongresses der Internationalen Gesellschaft für Dialektologie des Deutschen (IGDD)*. Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2017, 408 p. (Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik 171).
- Close (Florence), Dierkens (Alain), Wilkin (Alexis) (dir.)**. *Les Carolingiens dans le bassin mosan autour des palais de Herstal et de Jupille : Actes de la journée d'étude tenue à Herstal le 24 février 2014*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 191 p. (Les dossiers de l'IPW 27).
- Colpaert (Rita) (ed.)**. *Livres d'artistes et éditions bibliophiles en Belgique (1950-2015) : Un retour sur les développements récents : Actes du colloque = Kunstenaarsboeken en bibliofiele uitgaven in België (1950-2015) : Terugblik op recente ontwikkelingen = Artist's books and bibliophile editions in Belgium (1950-2015) : Looking back on recent developments*. Bruxelles, Société royale des bibliophiles et iconophiles de Belgique, 2017-2019, 2 Vol. [Congres : Bibliothèque royale de Belgique, Section des imprimés anciens et précieux, les 26 et 27 janvier 2017].
- Cooper (Patrick), Kikuchi (Satoshi) (ed.)**. *Commitments to medieval mysticism within contemporary texts*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, XV-382 p. (Bibliotheca ephemeridum theologiarum Lovaniensium 290).
- Coss (Peter), Dennis (Chris), Julian-Jones (Melissa), Silvestri (Angelo) (eds.)**. *Episcopal power and local society in Medieval Europe, 900-1400*. Turnhout, Brepols, 2017, X-289 p. (Medieval church studies 38).
- Cottret (Monique), Galland (Caroline) (dir.)**. *Peurs, rumeurs et calomnies*. Paris, Éditions Kimé, 2017, 450 p. (Collection Le sens de l'histoire).
- Coulie (Bernard), Dujardin (Paul) (eds.)**. *Paths to Europe : From Byzantium to the Low Countries*. Cinisello Balsamo, Silvana Editoriale, 2017, 173 p. (Biblioteca d'arte 53).
- Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.)**. *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, X-598 p.
- De Felip-Jaud (Elisabeth), Siller (Max) (Hrsg.)**. *Heinrich von Burgeis : Der Seele Rat : Symposium zu einem hochmittelalterlichen Predigermonch*. Innsbruck, Universitätsverlag Wagner, 2017, 459 p. (Schlern-Schriften 367).
- Delaissé (Éric), Yante (Jean-Marie) (dir.)**. *Les cisterciens et l'économie des Pays-Bas et de la principauté de Liège, XIIIe-XVe siècle*. Louvain-la-Neuve, Institut d'études médiévales – U.C.L., 2017, 218 p. (Publications de l'Institut d'études médiévales 29).
- Derriks (Claire) (ed.)**. *Collections at risk : New challenges in a new environment : Proceedings of the 29th CIPEG Annual Meeting in Brussels, September 25-28, 2012, Royal Museums of Art and History, Brussels, Belgium*. Atlanta, Lockwood Press, 2017, xvi-274 p.
- De Tier (Veronique), Van Wijngaard (Ton), Ghyselen (Anne-Sophie) (eds.)**. *Taalvariatie in de meertalige grootstad : Lezingen gehouden op de internationale streektaalconferentie in Brussel op 20 november 2015*. Leiden, Stichting Nederlandse Dialecten, 2017, 62 p.

- Dieudonné (Philippe), Dury (Christian) (dir.).** *De Hageveld à Liège : Corneille Richard Antoine Van Bommel : Parcours d'un évêque pédagogue et militant (1790-1852) : Actes du colloque organisé le 13 novembre 2015 par les Archives de l'Evêché de Liège au séminaire épiscopal de Liège.* Liège, Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège, 2017, XIV-259 p. (Bulletin de la Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège 71).
- Ems (Grégory), Minet (Mathieu) (éds.).** *Les Arts poétiques du XIIIe au XVIIe siècle : Tensions et dialogue entre théorie et pratique.* Turnhout, Brepols Publishers, 2017, 338 p. (Latinitates 10).
- Enenkel (Karl A.E.), Smith (Paul J.) (eds.).** *Emblems and the natural world.* Leiden, Boston, Brill, 2017, 666 p. (Intersections : Interdisciplinary Studies in Early Modern Culture 50).
- Ertl (Thomas), Karl (Barbara) (eds.).** *Inventories of textiles - textiles in inventories : Studies on late Medieval and Early Modern material culture.* Göttingen, V&R Unipress, 2017, 245 p.
- Ferlampin-Acher (Christine) (dir.).** *Arthur après Arthur : La matière arthurienne tardive en dehors du roman arthurien, de l'intertextualité au phénomène de mode.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, 661 p. (Collection «Interférences») [Recueil de communications issues d'un séminaire organisé à Rennes de 2013 à 2015; ce volume est le fruit du séminaire organisé à l'Université de Rennes 2 en 2013-2016].
- Forcade (Olivier), Vaïsse (Maurce), Andrew (Christopher M.) (éds.).** *Espionnage et renseignement pendant la Première Guerre mondiale : Actes du colloque international organisé par l'Académie du renseignement le 26 novembre 2014.* Paris, La documentation française, 2017, 222 p.
- Franceschelli (Carlotta), Dall'Aglio (Pier Luigi), Lamoine (Laurent) (a cura di).** *Spazi pubblici e dimensione politica nella città romana : funzioni, strutture, utilizzazione : Clermont-Ferrand 30 marzo 2015, Bologna 27 ottobre 2015 = Espaces publics et dimension politique dans la ville romaine : Fonctions, aménagements, utilisations.* Bologna, Bononia University Press, 2017, X-254 p. (Collana DiSci. Archeologia 17).
- Genet (Jean-Philippe), Le Page (Dominique), Mattéoni (Olivier) (dir.).** *Consensus et représentation : Actes du colloque organisé en 2013 à Dijon par SAS avec la collaboration du centre Georges-Chevrier de l'université de Dijon.* Paris, Publications de la Sorbonne; Rome, École française de Rome, 2017, 569 p. (Collection de l'École française de Rome 485/11; Histoire ancienne et médiévale 147; Le pouvoir symbolique en Occident (1300-1640) 11).
- González Sánchez (Carlos Alberto).** *Carlos V Rey de España (1517-2017) : ciclo de conferencias, Sevilla, 2017.* Sevilla, Real Maestranza de Caballería de Sevilla, 2017, 224 p.
- Grady (Tim), Ewnce (Hannah) (eds.).** *Minorities and the First World War : From War to Peace.* Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2017, 300 p.
- Hanut (Frédéric) (dir.).** *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, 406 p. (Etudes et documents. Archéologie 36).
- Hébert (Oriane), Péchoux (Ludivine) (éds.).** *Gaulois : Images, usages et stéréotypes : Actes du colloque de Clermont-Ferrand «Quand l'usage fait l'image : les Gaulois, de la manipulation historique à l'archéotype, nouvelle enquête historiographique, 18-19 septembre 2014».* Autun, Mergoïl, 2017, 415 p.

- Herbers (Klaus), Müller (Harald) (Hrsg.).** *Lotharingien und das Papsttum im Früh- und Hochmittelalter. Wechselwirkungen im Grenzraum zwischen Germania und Gallia.* Berlin, Boston, De Gruyter Akademie Forschung, 2017, VIII-268 p. (Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen Neue Folge, Band 45).
- Hermans (Theo), Salverda (Rainer) (eds.).** *From revolt to riches : Culture and history of the Low Countries, 1500-1700.* London, UCL Press, 2017, xii-301 p.
- Herrebut (Els) (Hrsg.).** *Internationales Archivsymposium in Urspelt (2016) : Archive und Archivgutproduzenten Handlungsstrategien im vorarchivischen Bereich : Annalen.* Brüssel, Generalstaatsarchiv, 2017, 105 p. (Miscellanea Archivistica Studia 214).
- Janssens (Herman) (ed.).** *Bier brouwen in Brabant tot aan de Franse tijd : in het bijzonder in de norbertijnenabdijen [Werkgroep Norbertijner Geschiedenis in de Nederlanden, Contactdag (27, 2017)].* Averbode, H. Janssens, 2017, 79 p. (Bijdragen van de contactdag 27) [Bundel naar aanleiding van de 27ste contactdag van de Werkgroep Norbertijner Geschiedenis in de Nederlanden, 20 mei 2017, Averbode].
- Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.).** *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives.* Turnhout, Brepols, 2017, 388 p. (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Kemperdick (Stephan), Rössler (Johannes), Heyder (Joris Corin) (eds.).** *Der Genter Altar : Reproduktionen, Deutungen, Forschungskontroversen = The Ghent altarpiece : Reproductions, interpretations, scholarly debates.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2017, 184 p. [Congres : Staatliche Museen zu Berlin. Gemäldegalerie (Berlin), 13-02-2015 – 14-02-2015].
- Lacarra Ducay (María Carmen) (coord.).** *Aragón y Flandes : un encuentro artístico siglos XV-XVII.* Zaragoza, Institución Fernando El Católico, 2017, 203 p. (Colección Actas 3568).
- Lambert (Dominique), Rochette (Joël) (éds.).** *Lueurs d'Apocalypse : Imaginaire et recherches autour du Manuscrit de Namur (XIVe siècle) : Actes du colloque organisé par la Grand Séminaire de Namur en partenariat avec l'Université de Namur et l'Institut d'études théologiques de Bruxelles, les 19 et 20 février 2016.* Namur, Éd. Jésuites, 2017, 223 p. [Un colloque récent croise les travaux de l'exégèse, de la théologie, de la philosophie, de l'histoire et de l'art pour dégager de nouveaux contours et offrir une image contrastée de l'«apocalypse»].
- Lepetz (Sébastien), Zech-Matterne (Véronique) (éds.).** *Productions agro-pastorales, pratiques culturelles et élevage dans le nord de la Gaule du deuxième siècle avant J.-C. à la fin de la période romaine : Actes de la table ronde internationale des 8 et 9 mars 2016 à l'Institut national d'histoire de l'art (Paris).* Quint-Fonsergrives, Mergoïl Monique, 2017, 152 p. (Archéologie des plantes et des animaux 5).
- Libert (Marc), Nieuws (Jean-François) (dir.).** *Le Sceau dans les Pays-Bas méridionaux : Xe-XVIe siècles : Entre contrainte sociale et affirmation de soi : Actes du colloque de Bruxelles et Namur, 27-28 novembre 2014.* Bruxelles, Archives et Bibliothèques de Belgique, 2017, 336 p. (Archives et Bibliothèques de Belgique. Numéro special 103).
- López Santiago (Mercedes), Olmo Cazevielle (Françoise), Peña Martínez (Gemma), Tamarit Vallés (Immaculada) (coord.).** *Palabras e imaginarios del agua : XXV Coloquio AFUE, Valencia 20-22 de abril de 2016.* Valencia, Universitat Politècnica de València, 2017, 648 p.
- Magherini (Simone) (a cura di).** *In trincea. Gli scrittori alla Grande Guerra : atti del convegno internazionale di studi, Firenze, 22, 23, 24 ottobre 2015.* Firenze, Società editrice fiorentina, 2017, XI-527 p.
- Maillard-Luypaert (Monique), Marchandise (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Église et État : Évêques et cardinaux princiers et curiaux, XIVe-début XVIe siècle : Des actes du pouvoir.* Turnhout, Brepols, 2017, 330 p. (Etudes renaissantes 23).

- Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations»*. Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIIe s.), 2017, XXIV-236 p. (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Medvedkova (Olga) (dir.).** *Les Européens : ces architectes qui ont bâti l'Europe (1450-1950)*. Bruxelles, P.I.E. Peter Lang, 2017, 254 p. (Pour une histoire nouvelle de l'Europe 4).
- Merle (Alexandra), Oïffer-Bonsel (Alicia) (éds.).** *Tacite et le tacitisme en Europe à l'époque moderne*. Paris, Honoré Champion Éditeur, 2017, 658 p.
- Moens (Jan) (ed.).** *175 jaar Koninklijk Belgisch Genootschap voor Numismatiek : Proceedings of the Colloquium 'Belgian Numismatics in Perspective' (Brussels, 21 May 2016) = 175 ans Société Royale de Numismatique de Belgique = 175 Years Royal Numismatic Society of Belgium*. Brussels, Société Royale de Numismatique de Belgique, 2017, VI-355 p.
- Nakamura (Toshiharu) (ed.).** *Appreciating the traces of an artists' hand*. Kyoto, Department of Aesthetics and Art History, Graduate School of Letters, Kyoto University, 2017, 150 p. (Kyoto studies in art history 2) [Congres : Appreciating the Traces of an Artist's Hand : Kyoto Art History Colloquium, September 25, 2016].
- Panfilii (Didier) (éd.).** *Histoire monde, jeux d'échelles et espaces connectés : XLVIIe Congrès de la SHMESP (Arras, 26-29 mai 2016)*. Paris, Éditions de la Sorbonne, 2017, 363 p. (Publications de la Sorbonne. Histoire Ancienne et Médiévale 151).
- Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens.** *Die Besonderheiten des belgischen Bundesstaatsmodells und ihre Auswirkungen auf die Rechtsstellung der Deutschsprachigen Gemeinschaft : Beiträge zum Kolloquium vom 16. September 2016 im Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft in Eupen*. Eupen, Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft, 2017, 110 p.
- Plosnić Škarić (Ana) (ed.).** *Mapping Urban Changes = Mapiranje urbanih promjena*. Zagreb, Institute of Art History, [2017], 607 p.
- Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di).** *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia*. Bologna, Pàtron editore, 2017, 192 p. (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Preda (Daniela) (red.).** *The history of the European Monetary Union : Comparing Strategies amidst Prospects for Integration and National Resistance : Convention organized by the Department of Political Science of the University of Genoa, Genoa, May 7-8 2015, Proceedings*. Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, [2017], 320 p. (Euroclio 99) [DOI : doi.org/10.3726/b10858].
- Renders (David), Morand-Deviller (Jacqueline), Paques (Michel), Priet (François) (dir.).** *Le contentieux de l'urbanisme en Europe : Colloque biennal de l'Association internationale de droit de l'urbanisme, Liège, 18-19 septembre 2015*. Paris, GRIDAUH, 2017, 410 p. (Les cahiers du GRIDAUH 30).
- Rodríguez García (Magaly), Heerma van Voss (Lex), van Nederveen Meerkerk (Elise) (eds.).** *Selling sex in the city : A global history of prostitution, 1600s-2000s*. Leiden, Boston, Brill, 2017, 891 p.
- Roymans (Nico), Heeren (Stijn), de Clercq (Wim) (eds.).** *Social dynamics in the northwest frontiers of the Late Roman empire : Beyond decline or transformation*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, VII-222 p. (Amsterdam archaeological studies 26).
- Seliger (Anja), Piron (Willy) (eds.).** *Choir stalls and their workshops : Proceedings of the Misericordia International colloquium 2016*. Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2017, xvi-311 p.

- S.n.** *La crescita economica dell'Occidente medievale un tema storico non ancora esaurito : Venticinquesimo Convegno internazionale di studi, Pistoia, 14-17 maggio 2015.* Roma, Viella, 2017, VIII-488 p.
- S.n.** *Eine Stadt müssen wir erbauen, eine ganze Stadt! Die Künstlerkolonie Darmstadt auf der Mathildenhöhe.* Berlin, ICOMOS; Darmstadt, Theiss, [2017], 292 p. [Internationale Fachtagung veranstaltet vom Landesamt für Denkmalpflege Hessen, der Wissenschaftsstadt Darmstadt und dem Deutschen Nationalkomitee von ICOMOS e.V., Darmstadt, 17.-19. April 2016].
- Trément (Frédéric) (red.).** *Produire, transformer et stocker dans les campagnes des Gaules romaines. Problèmes d'interprétation fonctionnelle et économique des bâtiments d'exploitation et des structures de production agro-pastorale : Actes du XIe colloque de l'association d'étude du monde rural gallo-romain.* Pessac, Fédération Aquitania, 2017, 824 p. (Aquitania. Supplément 38).
- Tylicki (Jacek) (ed.), Zukowski (Jacek) (ed.), Zukowska (Agnieszka) (with cooperation of).** *Art of the Southern Netherlands, Gdańsk and the Polish-Lithuanian Commonwealth.* Gdańsk, The Gdańsk Shakespeare Theatre, 2017, 310 p. ["... conference being held on March 31, 2015 in the Mannerist Old Town Hall in Gdańsk"].
- Unzeitig (Monika), Schrott (Angela), Miedema (Nine) (Hrsg.).** *Stimme und Performanz in der mittelalterlichen Literatur.* Berlin, Boston, De Gruyter, 2017, VII-502 p. (Historische Dialogforschung 3).
- Vandenbussche (Robert) (éd.).** *L'épuration en Belgique et dans la zone interdite : (1944-1949) : Actes de la Journée d'études, Bondues (1er février 2014).* Lille, Université de Lille. Institut de recherches historiques du Septentrion, 2017, 282 p.
- Van Wilderode (Maria), Janssens (Bert), de Frésart (Charles-Édouard) (éds.) (e.a.).** *125 jaar nabijheidsrechters, gevolgd door de : Rechtskroniek voor de vrede- en de politierechters 2017 = 125 ans de justice de proximité, suivi par la : Chronique de droit à l'usage des juges de paix et de police, 2017.* Brugge, Die Keure, 2017, 297 p. (Les dossiers du Journal des juges de paix et de police 25).
- Vergara Ciordia (Javier), Sala Villaverde (Alicia) (coord.).** *Censura y libros en la Edad Moderna.* Madrid, Dykinson, 2017, 416 p.
- Wagner (Kathrin), David (Jessica), Klemenčič (Matej) (eds.).** *Artists and migration 1400-1850 : Britain, Europe and beyond.* Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2017, x-209 p. [This book evolved from an international conference entitled 'Inter-Culture 1400-1850. Art, artists and migration', hosted by Liverpool Hope University in April 2013].
- Wénin (André), Lanoir (Corinne), Pedotti (Christine), Pelletier (Anne-Marie).** *Le salut vient des femmes : figures bibliques : conférences de la Fondation Sedes Sapientiae et de la Faculté de Théologie, Université catholique de Louvain, février-mars 2016.* Namur, Lumen Vitae, 2017, 125 p.
- Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 1-4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, 4 Vol.
- Zanone (Damien) (éd.).** *La chose de Waterloo : Une bataille en littérature.* Leiden, Brill, 2017, 268 p. (CRIN, Cahiers de recherches des instituts néerlandais de langue et de littérature françaises 63).

4. Catalogues d'exposition – Tentoonstellingscatalogi

- Aikema (Bernard) (ed.).** *Jheronimus Bosch e Venezia*. Venezia, Fondazione musei civici; Venezia, Marsilio, 2017, 237 p. [Catalog of an exhibition held at the Palazzo Ducale, Venice, Italy, Feb. 18 – June 4, 2017].
- Assenmaker (Pierre) (dir.), Paternotte (Sandrine) (collab.).** *Tite-Live : Une histoire de livres : 2000 ans après la mort du Prince des historiens latins : Exposition : Namur, Bibliothèque universitaire Moretus Plantin, 11 septembre-27 octobre 2017*. Namur, Presses universitaires de Namur, 2017, 216 p. (Bibliothèque universitaire Moretus Plantin. Publication 14).
- Bertrand (Olivier), Hautekeete (Stefaan), Leen (Frederik), Rossi-Schrimpf (Inga), Todts (Herwig), Vandepitte (Francisca), Draguet (Michel) (inl.), Sellink (Manfred) (inl.).** *Rik Wouters, rétrospective*. Paris, Somogy éditions d'art, 2017, 299 p.
- Bormpoudaki (Maria), van den Doel (M.), Hupperetz (Wim), Kalafati (F.), Morehouse (L.), Mulvin (Lynda), Schmauder (Michael) (eds.).** *Crossroads : Travelling through the Middle Ages*. Zwolle, W Books, 2017, 207 p.
- Borusowski (Piotr), Janiszewska (Aleksandra).** *W warsztacie niderlandzkiego mistrza : holenderskie i flamandzkie rysunki z kolekcji Muzeum Narodowego w Warszawie = In the workshop of a Netherlandish master : Dutch and Flemish drawings from the collection of the National Museum in Warsaw*. Warszawa, Muzeum Narodowe w Warszawie, 2017, 300 p.
- Carlier (Aurore) (éd.).** *Fumées célestes ou funestes : du 12e au 18e siècle*. Namur, Société Archéologique de Namur, 2017, 112 p. (Monographies du Musée des Arts Anciens du Namurois 72) [Exposition organisée par le TreM.a-Musée des Arts anciens du Namurois, la Province de Namur et la Société archéologique de Namur avec le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles, 11 novembre 2017-11 février 2018].
- Carpiaux (Véronique), Dekoninck (Ralph), Florizoone (Patrick), Zwingenberger (Jeanette) (dir.).** *Des vices et vertus en art*. S.l., Stichting Kunstboek, 2017, 159 p. [«Ce catalogue est publié à l'occasion des trois expositions *Vices et vertus* organisées par la Province de Namur du 18 février au 21 mai 2017 au TreM.a - Musée des arts anciens du Namurois, Mise en images - au Musée Félicien Rops, Félicien Rops/James Ensor - à l'Église Saint-Loup Aidan Salakhova»].
- Collin (Fred), Levski (Anton), Luyten (Philippe), Noël (Luc), Patris (Jacques).** *Exposition CENSURÉE Namur 1917-2017 : Traces – Vues d'artistes*. Namur, Archives de l'État à Namur, 2017, 25 p. [Livret publié à l'occasion de l'exposition CENSURÉE Namur 1917-2017 Traces - Vues d'artistes du 10 novembre à 22 décembre 2017].
- Daems (Staf), De Boeck (Vera), De Lauwer (Chris), De Palmenaer (Els), Holsbeke (Mireille) (red.), Dewulf (Bernard) (essays), van Tongeren (Paul) (essays).** *Dazzling desire : How human desires manifest themselves as diamonds*. S.l., BAI MAS Books, 2017, 157 p.
- Daems (Staf), De Boeck (Vera), De Lauwer (Chris), De Palmenaer (Els), Holsbeke (Mireille) (red.), Dewulf (Bernard) (essays), van Tongeren (Paul) (essays).** *Schitterend verlangen : Hoe menselijke verlangens zich vertonen als diamanten*. S.l., BAI MAS Books, 2017, 157 p. [Tentoonstelling, Antwerpen, MAS, 18-10-2017 – 14-01-2018].
- de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences*. Meise, Jardin botanique, 2017, 143 p.
- de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap*. Meise, Jardin botanique, 2017, 143 p.
- De Longueville (A.-L.), Lefebvre (F.), Coleau (Michel), Parmentier (Isabelle), Saint-Amand (Pascal) (e.a.).** *Couques en stock : Exposition, Bouvignes-Dinant, Maison du patrimoine médiéval mosan, mars-novembre 2017*. Dinant, Maison du patrimoine médiéval mosan, 2017, 120 p. (Cahiers de la MPMM 11).

- De Meester (Patty), Polfliet (Greet), Smet (Jan), Vancauwenberghe (Sandra), van Bouchaute (Piet), Van Daele (Rik).** *80 topstukken, 1217-2017*. Sint-Niklaas, Stad Sint-Niklaas, 2017, 25 p.
- Demelenne (Marie), Rasseaux (Anne-Françoise).** *Collections invisibles : du château Warocqué au Musée de demain [Exposition : Morlanwelz, Musée royal de Mariemont, 29 avril-26 novembre 2017]*. Morlanwelz, Musée royal de Mariemont, 2017, 168 p.
- Gheeraert (Inne) (éd.).** *Le musée de la singularité*. Ostende, Mu.ZEE, 2017, 28 p. [Exposition Ostende, Mu.ZEE, 29.07.2017 – 12.11.2017].
- Gheeraert (Inne) (ed.).** *Het museum of maddening beauty*. Ostend, Mu.ZEE, 2017, 28 p. [Exposition Ostend, Mu.ZEE, 29.07.2017 – 12.11.2017].
- Gheeraert (Inne) (ed.).** *Het museum van de eigenzin*. Oostende, Mu.ZEE, 2017, 28 p. [Tentoonstelling Oostende, Mu.ZEE, 29.07.2017 – 12.11.2017].
- Gielen (Denis), Prévost (Jean-Marc), Leroy (Joanna).** *LaToya Ruby Frazier : et des terrils un arbre s'élèvera = and from the coaltips a tree will rise*. Hornu, Musée des Arts Contemporains au Grand-Hornu (MAC's), 2017, 160 p. [Bevat : Catalogus uitgegeven naar aanleiding van de tentoonstelling 'LaToya Ruby Frazier. Et des terrils un arbre s'élèvera' te Hornu (Musée des Arts Contemporains au Grand-Hornu) van 19 februari – 21 mei 2017].
- Gonnissen (Adriaan), Roosens (Ilse) (eds.).** *Frans Masereel en hedendaagse kunst : Verzet in beelden = Frans Masereel and contemporary art : Images of resistance*. Oostende, Mu.ZEE, 2017, 350 p. [This publication was issued on the occasion of the exhibition "Frans Masereel and contemporary art: images of resistance" in Mu.ZEE, Ostend, from 1. April 2017 until 3. September 2017].
- Grimmeau (Adrien), Quittelier (Benoît) (dir.).** *Yo : Brussels Hip Hop Generations*. Bruxelles, BOZAR BOOKS; Gand, Snoeck, 2017, 160 p. [Catalogue : Exposition, Bruxelles, BOZAR, Palais des Beaux-Arts, 28 juni – 17 septembre 2017].
- Hanssens (Marjolaine), Medici (Florian), Morre (Anne-Gaëlle).** *La Curiosité au XVIIIe siècle : Exposition : Seneffe, Domaine du Château de Seneffe, 14 mai 2017-13 mai 2018*. Seneffe, Musée de l'Orfèvrerie de la Fédération Wallonie-Bruxelles, 2017, 132 p.
- Hemmerijckx (Rik).** *Zwarte poëzie = Poésie noire (Tentoonstelling Sint-Amands, Emile Verhaerenmuseum, 18.06 – 26.11.2017)*. Sint-Amands, Emile Verhaerenmuseum, 2017, s.p.
- Horevoets (Michaël) (dir.).** *Archéologie des lacs et des rivières : Histoire, techniques et apports en Belgique, France et Suisse [Exposition : Treignes, Musée du Malgré-Tout, 6 mai-12 novembre 2017]*. [Treignes], Cedarc, 2017, 264 p. (Guides archéologiques du Malgré-Tout).
- Howe (Jeffery) (ed.).** *Nature's mirror : Reality and symbol in Belgian landscape*. Chestnut Hill, Mass., McMullen Museum of Art. Boston College, 2017, 236 p. [Issued in conjunction with the exhibition of the same name held in the Daley Family Gallery at the McMullen Museum of Art, Boston College, September 10-December 10, 2017].
- Huys (Chantal), Thys (Marianne) (dir.).** *Rik Wouters : Retrospectieve*. Parijs, Somogy éditions d'art; Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België; Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, 2017, 298 p. [Catalogus naar aanleiding van de retrospectieve tentoonstelling te Brussel (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België) van 10 maart tot 2 juli 2017].
- Joiret (Marie-Hélène) (dir.).** *La leçon d'anatomie : 500 ans d'histoire de la médecine*. Liège, Now future, 2017, 127 p. [Exposition, La Boverie, Liège].
- Kusters (Liesbet), Hanssens (Dirk), Cuyvers (Wim) (e.a.).** *Van de wereld : Beelden van beslotenheid en bevrijding*. Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, 255 p.
- Laghouati (Sofiane), Claus (Erik) (coord.).** *ARTour 2017, art contemporain et patrimoine : Collecte, collection, collectionneur : Un monde à soi : Expositions : 25 juin-10*

- septembre 2017. La Louvière, Centre culturel régional du Centre; Morlanwelz, Musée royal de Mariemont, 2017, 144 p.
- Natecom.** *L'érosion de l'histoire : Livret de l'exposition présentée à Binche du 9 au 10 septembre 2017.* Leval-Trahegnies, Natecom, 2017, 35 p.
- Papy (Jan) (red.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue, 1517-1797 : Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017-18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, XII-532 p.
- Pirson (Chloé).** *Alfred Bastien (1873-1955) : chroniqueur de guerre.* Auderghem, Centre d'Art de Rouge-Cloître, 2016, [s.p.] [Catalogue of the exhibition in Auderghem, Centre d'Art de Rouge-Cloître, from 18-11-2016 to 16-07-2017].
- Poumay (Yves) (dir.), Libert (Florence) (collab.), Charles (Catherine) (collab.).** *Balade patrimoniale en médecine, pharmacie et sciences biomédicales : Exposition : Namur; Bibliothèque universitaire Moretus Plantin, 17 novembre 2017-31 janvier 2018.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2017, 158 p. (Bibliothèque universitaire Moretus Plantin. Publication 15).
- Remiche (Benoît) (e.a.).** *Islam : c'est aussi notre histoire! L'Europe et ses héritages musulmans : Expo [Bruxelles, Espace Vanderborgh, 15.09.17 – 21.01.18].* [Bruxelles], Tempora, 2017, 159 p.
- Reypens (Laurent).** *In slow motion.* Milano, Skira, 2017, 239 p. [Published on the occasion of an exhibition held at the Henrad Factory, Herentals, Belgium, November 18-19, 2017].
- S.n.** *As Ilhas de Ouro Branco : Encomenda artística na Madeira Séculos XV-XVI.* Lisboa, Museu Nacional de Arte antiga, 2017, 278 p.
- Steyaert (Frank).** *Memorabilia.* S.l., Prisme éditions, 2017, 173 p. [Keramis, La Louvière].
- Van der Poorten (Jean-Paul) (met een essay van Luc Geeroms).** *Maskerade : Het masker in de fantastische kunst [Tentoonstelling, Aalst, 't Gasthuys – Stedelijk Museum, 4 – 25 februari 2017].* Aalst, Jean-Paul Van der Poorten, 2017, 118 p.
- Van de Velde (Hildegard), Van Hout (Nico), Sellink (Manfred) (eds.).** *The sky is the limit : Het landschap in de Nederlanden.* Antwerpen, Museum Nicolaas Rockox, 2017, 155 p. [Deze publicatie is verschenen naar aanleiding van de tentoonstelling 'The sky is the limit. Het landschap in de Nederlanden' in het Rockoxhuis in Antwerpen van 25 maart tot en met 2 juli 2017].
- Van Hout (Nico), Polfer (Michel), Nowara (Malgorzata).** *Drama and tenderness : Flemish, Spanish & Italian art of the Baroque : Masterpieces from the Royal Museum of Fine Arts Antwerp, the MNHA and two major European private collections [Exposition : Luxembourg, Musée national d'histoire et d'art, 10 novembre 2017-octobre 2019].* Luxembourg, Musée national d'histoire et d'art, 2017, 87 p. (Publications du Musée national d'histoire et d'art Luxembourg 33)
- Vanoosten (Victor) (dir.).** *Cobra : Une explosion artistique et poétique au cœur du XXe siècle.* Paris, Artoos, 2017, 322 p. [Catalog of an itinerant exhibition held at Musée de Tessé, Le Mans, France, November 10, 2017 – February 18, 2018, and at the Musée de Pont-Aven, Pont-Aven, France, March 10 – June 10, 2018].
- Van Oosterwijk (Anne) (ed.).** *Forgotten Masters : Pieter Pourbus and Bruges painting from 1524 to 1625.* Ghent, Snoeck, 2017, 347 p. [This catalogue was published on the occasion of the exhibition Pieter Pourbus and the Forgotten Masters, held in the Groeningemuseum Bruges, from 13 October 2017 to 21 January 2018].
- Van Oosterwijk (Anne) (red.).** *Vergeeten Meesters : Pieter Pourbus en de Brugse schilderkunst van 1525 tot 1625.* Gent, Snoeck, 2017, 347 p. [Tentoonstelling: Groeningemuseum (Brugge) 13-10-2017 – 21-01-2018].

5. Généralités – Algemene werken

- Barnard (Benno), Van Istendael (Geert).** *Een geschiedenis van België voor nieuwsgierige kinderen (en hun ouders)*. Amsterdam, Atlas Contact, 2017, 319 p.
- Bernstein (Serge), Milza (Pierre) (dir.).** *Histoire du XXe siècle*. Paris, Hatier, 2017, 4 Vol. [Nouvelle édition en couleurs].
- Delhalle (Michel) (éd.).** *Belgique, terre d'aphorismes : Anthologie subjective*. S.l., Cactus Inébranlable éditions, 2017, 297 p.
- Dubois (Philippe).** *La Belgique, notre pays*. Namur, Érasme, 2017, 80 p.
- Gerlache (Alain), Vande Lanotte (Johan), Uyttendaele (Marc), Bracke (Siegfried), Goedertier (Geert), Coenen (Alain).** *La Belgique pour débutants : Le labyrinthe belge : Guide pratique*. Bruxelles, La Charte; Brugge, Die Keure, 2017, 318 p. [9e éd.]
- Kruismans (Bert).** *Le Belge tout nu : Notre pays déchiffré*. Bruxelles, Racine, 2017, 237 p.
- Müllender (Bernd).** *Belgien : ein Länderporträt*. Berlin, Christoph Links Verlag GmbH; Berlin, ZpB, Zentralen für politische Bildung, 2017, 231 p.
- Pasteger (Marc).** *Amour, gloire et Belgique*. Neufchâteau, Weyrich, 2017, 127 p.
- Stevens (Fred), Tixhon (Axel).** *De kleine geschiedenis van België voor dummies*. Amersfoort, BBNC Uitgevers, 2017, 172 p. [2de uitg.] [Vertaling uit : *L'histoire de la Belgique pour les nuls*].
- Weber (Patrick).** *La Belgique : Quelle histoire!* Bruxelles, Tournai, Waterloo, Renaissance du livre, 2017, [32] p.
- Wellens (Yves).** *Belgiques : zones classées*. Hévíllers, Ker, 2017, 142 p. (Belgiques).

B. HISTORIOGRAPHIE, MÉTHODOLOGIE, THÉORIE / HISTORIOGRAFIE, METHODOLOGIE, THEORIE

1. Historiographie – Historiografie

- Badsey (Stephen).** *A Hundred Years On : Recent and Changing Views on the History of the First World War*. In : **Hain (Jasmin), Kroll (Frank-Lothar), Munke (Martin) (eds.).** *Der Erste Weltkrieg in der deutschen und britischen Erinnerungskultur = The First World War in British and German commemorative culture*. Berlin, Duncker & Humblot, 2017, pp. 13-30.
- Baschet (Jérôme).** *Faut-il mondialiser l'histoire médiévale?* In : **Panfili (Didier) (éd.).** *Histoire monde, jeux d'échelles et espaces connectés : XLVIIe Congrès de la SHMESP (Arras, 26-29 mai 2016)*. Paris, Éditions de la Sorbonne, 2017, pp. 13-37 (Publications de la Sorbonne. Histoire Ancienne et Médiévale 151).
- Béchaumont (Jean-François).** *«Le maboul est parti à Kaboul» : Interview de Daniel Rochette à propos de son séjour en Afghanistan dans les années 80*. In : **S.n.** *Liber Amicorum Daniel Rochette*. Bruxelles = Brussel, Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2017, pp. 11-20 (Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving 44).
- Bellingradt (Daniel), Salman (Jeroen).** *Books and Book History in Motion : Materiality, Sociality and Spatiality*. In : **Bellingradt (Daniel), Nelles (Paul), Salman (Jeroen) (eds.).** *Books in Motion in Early Modern Europe : Beyond Production, Circulation and Consumption*. Cham, Palgrave Macmillan, 2017, pp. 1-14.

- Benavent (Júlia).** *Louis Prosper Gachard y la edición de la correspondencia de Margarita de Parma*. Quaderns de filologia. Estudis literaris, 2017, 22, pp. 15-25 (Ejemplar dedicado a : *Revisión crítica de ediciones y traducciones de textos en el siglo XIX*).
- Berger (Daniel).** *Die Diözese Lüttich als Empfängerlandschaft von Papsturkunden : Bestandsaufnahme und erste Auswertung der von Wolfgang Peters (+ 2012) nachgelassenen Materialien*. In : **Herbers (Klaus), Müller (Harald) (Hrsg.)**. *Lotharingen und das Papsttum im Früh- und Hochmittelalter. Wechselwirkungen im Grenzraum zwischen Germania und Gallia*. Berlin, Boston, De Gruyter Akademie Forschung, 2017, pp. 107-125 (Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen Neue Folge, Band 45).
- Berkvens (Louis).** *The Comparative Legal History of the Meuse-Rhine : 'A 'Ménage à Trois''*. Sartonia [Sarton Chair of History of Science Ghent University], 2017, 30, pp. 155-186.
- Bevernage (Berber).** *Tales of Pastness and Contemporaneity : On the Politics of Time in History and Anthropology*. In : **Pihlainen (Kalle), Kellner (Hans), Davies (Martin L.) (eds.) (e.a.)**. *Futures for the Past*. London, New York, Routledge, [2017], pp. 38-60 (Special issue : *Rethinking history*, 20, 2016, 3).
- Biémont (Émile), Hasquin (Hervé) (préface).** *L'Arc-en-ciel : Mythes, art, science et histoire*. Bruxelles, Académie royale de Belgique. Classe des sciences, 2017, 164 p. (Mémoire de la Classe des sciences. Collection in-8°. 4e série 8).
- Bonnet (Corinne), Lannoy (Annelies).** *Penser les religions anciennes et la "religion de l'humanité" au début du XXe siècle : Le dialogue Loisy - Cumont*. Revue de l'histoire des religions : Histoire comparée des religions, histoire religieuse, 234, 2017, 4, pp. 797-822.
- Boone (Marc), Keymeulen (Sarah).** «*Personne ne songe à l'Europe, sauf quelques utopistes sans voix et sans force*» : *Henri Pirenne (1862-1935) et l'Histoire de l'Europe*. In : **Crouzet (Denis) (dir.)**. *Historiens d'Europe, historiens de l'Europe*. Ceyzérieu, Champ Vallon, 2017, pp. 209-226 [Note : «...colloque organisé par l'axe 3 («L'humanisme européen ou la construction d'une Europe «pour soi», entre affirmation et crise identitaire») du Labex EHNE - Écrire une histoire nouvelle de l'Europe -, qui a eu pour cadre la Villa Finaly [Florence], les 25-28 février 2016»)].
- Boone (Marc).** *In memoriam Raoul C. Van Caenegem*. Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, 2017, LXXI, pp. 3-5.
- Boutier (Marie-Guy), Bruyère (Paul) (dir.)**. *L'Historien dans son atelier : Anthologie du document pour servir à l'histoire du pays de Liège du VIIIe au XVIIIe siècle*. Liège, Société des bibliophiles liégeois, 2017, 441 p. (Société des bibliophiles liégeois. Publication in-quarto 40).
- Bretschneider (Falk).** «*Spatial turn*» et histoire de la justice pénale moderne. *Crime, Histoire & Sociétés = Crime, History & Societies*, 21, 2017, 2, pp. 297-307 [DOI : <https://doi.org/10.4000/chs.1994>] (L'histoire de la criminalité et de la justice pénale : Propositions de recherche pour le 21e siècle : Numéro spécial 20e anniversaire = The History of Crime and Criminal Justice : Research Agendas for the 21st Century. Special issue 20th anniversary).
- Brood (Paul), Sicking (Louis).** *Flamingant in Nederland. Rechtshistorici uit de Lage Landen 14 : Interview met Hugo De Schepper*. Pro Memorie. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 19, 2017, 1, pp. 3-21.
- Brown (Andrew), Dumolyn (Jan).** *Medieval Urban Culture : Conceptual and Historiographical Problems*. In : **Brown (Andrew), Dumolyn (Jan) (eds.)**. *Medieval urban culture*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 1-25 (Studies in European Urban History 1100-1800 43).
- Brüll (Christoph), Lejeune (Carlo).** *Ein Schattendasein in der Geschichtsschreibung : Wenige Blicke auf die Zwischenräume im langen 19. Jahrhundert*. In : **Lejeune**

- (Carlo) (Hrsg.). *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794-1919)*. Eupen, GEV, 2017, pp. 278-297 (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Bruyère (Paul), Dumont (Jonathan)**. *Traité politique*. In : **Boutier (Marie-Guy), Bruyère (Paul) (dir.)**. *L'Historien dans son atelier : Anthologie du document pour servir à l'histoire du pays de Liège du VIIIe au XVIIIe siècle*. Liège, Société des bibliophiles liégeois, 2017, pp. 419-423 (Société des bibliophiles liégeois. Publication in-quarto 40).
- Bucuré (Miriam)**. *Revisión crítica de la edición elaborada por L.P. Gachard de Lettres de Philippe II a ses filles les Infantes Isabelle et Catherine : écrites pendant son voyage en Portugal (1581-1583) y trayectoria de posteriores ediciones a lo largo del siglo XX*. *Quaderns de filologia. Estudis literaris*, 2017, 22, pp. 41-55 (Ejemplar dedicado a : *Revisión crítica de ediciones y traducciones de textos en el siglo XIX*).
- Campion (Jonas)**. *En perpétuelles réformes? Réflexions historiennes sur la transformation de la police*. In : **Campion (Jonas) (réd.)**. *Organiser, innover, agir : Réformer et adapter les polices en Belgique (18e-21e siècles)*. Louvain, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 11-36 (Histoire, justice, sociétés 19).
- Chielens (Piet)**. *Bemiddelaars van tijd en toon – Over het inzetten van kunst(enaars) bij herinneringseducatie*. In : **Verplancke (Marjan), Dejaeghere (Ann), Schepers (Simon), Van Alstein (Maarten) (eds.)**. *Vroeger gaat niet over : Herinneringseducatie als pedagogische praktijk*. Leuven, LannooCampus, 2017, pp. 117-128.
- Churchill (David)**. *Towards Historical Criminology*. *Crime, Histoire & Sociétés = Crime, History & Societies*, 21, 2017, 2, pp. 379-386 [DOI : <https://doi.org/10.4000/chs.2056>] (L'histoire de la criminalité et de la justice pénale : Propositions de recherche pour le 21e siècle : Numéro spécial 20e anniversaire = The History of Crime and Criminal Justice : Research Agendas for the 21st Century. Special issue 20th anniversary).
- Cornilly (Jeroen), Ryckaert (Marc) (e.a.)**. *Bladeren door 22 jaargangen*. In de *Steigers : Monumentennieuws uit West-Vlaanderen*, 23, 2017, 1, pp. 16-38.
- Cornilly (Jeroen)**. *In de Steigers – Een terugblik*. In de *Steigers : Monumentennieuws uit West-Vlaanderen*, 23, 2017, 1, pp. 4-15.
- Cumont (Franz), Deru (Xavier), Leman-Delriver (Germaine) (éd.)**. *Comment la Belgique fut romanisée*. Turnhout, Brepols; Rome, Institut historique belge de Rome; [Torino], Nino Aragno editore, 2017, L-141 p. (Bibliotheca Cumontiana. Scripta maiora 5) [Réédition de la 1ère éd. de Bruxelles-Paris : Vromant & Co imprimeurs-éditeurs, 1914].
- Curveiller (Stéphane)**. *Les affrontements navals en mer du Nord à la fin du Moyen et au début des Temps modernes : Parcours et historiographie*. In : **Laget (Frédérique), Jossierand (Philippe), Rabot (Brice) (éds.)**. *Entre horizons terrestres et marins : Sociétés, campagnes et littoraux de l'Ouest atlantique : Mélanges offerts à Jean-Luc Sarrazin*. Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, pp. 215-226.
- De Craemer (Jan)**. *Al splend leren uit het verleden – Games als cultuurdragers*. In : **Verplancke (Marjan), Dejaeghere (Ann), Schepers (Simon), Van Alstein (Maarten) (eds.)**. *Vroeger gaat niet over : Herinneringseducatie als pedagogische praktijk*. Leuven, LannooCampus, 2017, pp. 153-166.
- Deer (Patrick)**. *Rupture or Continuity? The Myth(s) of the War*. In : **Cohen (Debra Rae), Higbee (Douglas) (eds.)**. *Teaching representations of the First World War*. New York, The Modern Language Association of America, 2017, pp. 51-64 (Options for teachings 41).
- De Graef (Pieter), van Steensel (Arie), Baguet (Jelten), Espeel (Stef), Everaert (Janna), Lueb (Dirk), May (Laura), Saelens (Wout), Van Goethem (Laurence), Vande Sompele (Wout), Verbruggen (Thomas), Horemans (Boris), Jongepier**

- (Iason). *Stadsgeschiedenis in Belgische en Nederlandse historische tijdschriften (2015)*. *Stadsgeschiedenis*, 12, 2017, 1, pp. 86-108.
- Dejaeghere (Ann), Verplancke (Marjan)**. *Een actuele visie op herinneringseducatie*. In : **Verplancke (Marjan), Dejaeghere (Ann), Schepers (Simon), Van Alstein (Maarten) (eds.)**. *Vroeger gaat niet over : Herinneringseducatie als pedagogische praktijk*. Leuven, LannooCampus, 2017, pp. 15-30.
- Delaissé (Éric)**. *Les cisterciens dans les Pays-Bas et la principauté de Liège : État historiographique*. In : **Delaissé (Éric), Yante (Jean-Marie) (dir.)**. *Les cisterciens et l'économie des Pays-Bas et de la principauté de Liège, XIIe-XVe siècle*. Louvain-la-Neuve, Institut d'études médiévales – U.C.L., 2017, pp. 17-32 (Publications de l'Institut d'études médiévales 29).
- De Munck (Bert)**. *Disassembling the City : A Historical and an Epistemological View on the Agency of Cities*. *Journal of Urban History*, 43, 2017, 5, pp. 811-829 [DOI : <https://doi.org/10.1177/0096144215621737>].
- Deneweth (Heidi), De Block (Greet), Delpeut (Thomas), Franck (Hannelore), Greefs (Hilde), Kamp (Jeannette), Muurling (Sanne), Van Damme (Ilja), van Gelder (Maartje), van Steensel (Arie), Vrints (Antoon)**. *Stadsgeschiedenis in buitenlandse tijdschriften (2016)*. *Stadsgeschiedenis*, 12, 2017, 2, pp. 170-196.
- Depelchin (Davy)**. *Een verbeeld verleden. Félix De Vigne als illustrator van de Belgische geschiedschrijving*. In : **Koldewey (Anna Cecilia), Koldewey (Jos) (red.)**. *De verbeelders verbeeld(t) : Boekillustratie en beeldende kunst*. Nijmegen, Vantilt, 2017, pp. 137-142.
- Derez (Mark)**. *Henry de Vocht in zijn Leuvense werkkamer, omstreeks 1955*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 485-490.
- De Schepper (Marcus)**. *De Vochts 'magnum opus' : een handgeschreven opdracht aan Mevr. Schaepman*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 491-492.
- De Wever (Bruno), Bevernage (Berber)**. *Kennis en inzicht : Focustekst - Geschiedenis en verleden : Living Apart Together*. In : **Verplancke (Marjan), Dejaeghere (Ann), Schepers (Simon), Van Alstein (Maarten) (eds.)**. *Vroeger gaat niet over : Herinneringseducatie als pedagogische praktijk*. Leuven, LannooCampus, 2017, pp. 39-52.
- Dhondt (Frederik)**. *Tussen tekst en context : De volkenrechtsgeschiedenis en haar bronnenperimeter*. In : **De Hert (Paul), Dhondt (Frederik) (red.)**. *Liber amicorum Jef Van Bellingen : Bewogen door maatschappelijke ontwikkelingen*. Brussel, VUBPress, 2017, pp. 93-104.
- Dhondt (Pieter)**. *Belgische universiteitsgeschiedenis vanuit een internationaal perspectief*. *Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine*, 39, 2017, 3, s.p.
- Druwé (Wouter)**. *Legal Historical Research in Belgium (2016)*. *Krakowskie Studia z Historii Panstwa i prawa*, 10, 2017, 2, pp. 363-367.
- Dubois (Hélène), Sanyova (Jana), Vanwijnsberghe (Dominique)**. *'Revenons à notre Mouton' : Paul Coremans, Erwin Panofsky, Martin Davies and the Mystic Lamb*. In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyril), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.)**. *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 67-76.

- Feys (Xander).** *Henry de Vocht : Archiefwerk in oorlogstijd – de opstap naar de History...*
In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 490-491.
- François (Luc), Ongena (Ophelia).** *De "Franse Tijd" en het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (1794-1830).* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 771-788.
- François (Luc), Ongena (Ophelia).** *La "période française" et le Royaume-Uni des Pays-Bas (1794-1830).* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 769-786.
- Fredericq (Paul), Schrans (Guy) (inl.), De Clercq (Laurent) (inl.).** *Thorbecke voor 1830.* Gent, Liberaal Archief, 2017, 220 p. [Reproductie / facsimile van : *Thorbecke vóór 1830* / Fredericq, Paul, 's-Gravenhage, 1906].
- Frijhoff (Willem).** *University History in the Low Countries.* CIAN. Revista de historia de las universidades, 20, 2017, 1, pp. 71-95.
- Genin (Vincent).** *Els Witte, parmi les historiens et leur Cité.* Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 39, 2017, 4, s.p.
- Gestrich (Andreas), Pogge von Strandmann (Hartmut) (eds.).** *Bid for world power? New research on the outbreak of the First World War.* Oxford, Oxford University Press, 2017, 444 p.
- Gijbels (Jolien), Lagae (Koen), Van Nieuwenhuysse (Karel).** *Hoe historici geschiedenis schrijven : De Eerste Wereldoorlog en de historische praktijk.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, 112 p. (Historisch denken 1).
- Henkens (Anne-Martine).** *Militance vs militantisme ou quand l'histoire des mots raconte l'histoire des choses.* Seraing, IHOES, 2017, 5 p. (Les analyses de l'IHOES / Institut d'histoire ouvrière, économique et sociale (Seraing) 169).
- Houssiau (Jean).** *Thérèse Symons, l'historienne et archiviste au service de la Ville de Bruxelles.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stads geschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 11-19.
- Huisman (Frank), Vandendriessche (Joris), Wils (Kaat).** *Introduction. Blurring Boundaries : Towards a Medical History of the Twentieth Century.* BMGN – Low Countries Historical Review, 132, 2017, 1, pp. 3-15.
- Huizinga (Johan), van der Lem (Anton) (ed.), Otterspeer (Willem) (nawoord).** *Herfsttij der middeleeuwen : Studie over levens- en gedachtenvormen der veertiende en vijftiende eeuw in Frankrijk en de Nederlanden.* Amsterdam, Athenaeum-Polak & Van Gennep, 2017, 571 p. (Perpetua-reeks, 2017, 3).
- Iriye (Akira).** *The Historiographic Impact of the Great War.* In : **Zeiler (Thomas W.), Ekbladh (David K.), Montoya (Benjamin C.) (eds.).** *Beyond 1917 : The United States and the global legacies of the Great War.* New York, Oxford University Press, 2017, pp. 23-35.
- Jespers (Jean-Jacques), Sand (Shlomo), Lagrou (Pieter).** *L'historien, complice ou critique? Conversation entre Shlomo Sand et Pieter Lagrou : propos recueillis et retranscrits par Jean-Jacques Jespers.* Politique, revue de débats, 2017, 101, pp. 8-24.
- Joassart (Bernard).** *Les bollandistes : Un regard critique sur la sainteté du XVIIe siècle à nos jours.* Namur, Lessius, 2017, 129 p. (Petite bibliothèque jésuite).
- Jottrand (Maxime).** *La frontière linguistique en Belgique et dans le Nord de la France' de Godefroid Kurth (1847-1916).* *Historiographie de l'origine d'une controverse.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 2, pp. 369-400.

- Kiesel (Helmuth).** *Konfessionen, Konversionen, Revisionen in der Literatur um den Ersten Weltkrieg.* In : **Braun (Michael), Jahraus (Oliver), Neuhaus (Stefan), Pesnel (Stéphane) (Hrsg.).** *Nach 1914 : der Erste Weltkrieg in der europäischen Kultur.* Würzburg, Königshausen & Neumann, 2017, pp. 35-62 (Film - Medium - Diskurs 76).
- Klaarenbeek (Reinout), Coomans (Thomas).** *From Guessing to 'Gissing' : HisGIS Analysis for Mapping Urban Transformation and Military Reuse of Suppressed Convents in Brussels, Antwerp and Bruges (1773-1860).* In : **Plosnić Škarić (Ana) (ed.).** *Mapping Urban Changes = Mapiranje urbanih promjena.* Zagreb, Institute of Art History, [2017], pp. 364-389.
- Klos (Eva Maria).** *Die Zwangsrekrutierung in Westeuropa : Deutungskämpfe in der Geschichtsschreibung von 1944 bis heute.* Hémecht. Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire. Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär, 69, 2017, 3-4, pp. 359-371.
- Kohlrausch (Martin).** *Meer dan eenden voederen : Nieuwe literatuur over keizer Wilhelm II en Nederland.* Tijdschrift voor Geschiedenis, 130, 2017, 4, pp. 625-642 [DOI : <https://doi.org/10.5117/TVGESCH2017.4.KOHL>].
- Kuijk (Leonoor).** *Sketching themselves : National self-portraits in the Low Countries around 1840.* Dutch Crossing. Journal of Low Countries Studies, 41, 2017, 2, pp. 160-179 [DOI : <https://doi.org/10.1080/03096564.2016.1235355>].
- Lagrou (Pieter).** *The Gospel of the Superiority of the Present over the Past : Reclaiming the Critical Potential after 1989.* In : **Rogulski (Rafal) (ed.).** *European Remembrance : Symposium of European Institutions dealing with 20th-century history : Lectures, discussions, commentaries, 2012-16.* Warsaw, European Network Remembrance and Solidarity (ENRS), 2017, pp. 113-120.
- Lagrou (Pieter), Lauwers (Delphine), Rovetta (Ornella).** *Humanités numériques et historiens analogiques : Debate : Autour des Big data. Enjeux, risques et opportunités.* Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 2/3, pp. 213-223.
- Lamarcq (Danny), Van Durme (Luc).** *De vroegere wetenschappelijke belangstelling voor Egmont in Zottegem.* Handelingen : Zottegem Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 2, pp. 487-490 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Lyon-Caen (Boris).** *La fabrique du vécu : Écrire Waterloo depuis 1815.* In : **Zanone (Damien) (éd.).** *La chose de Waterloo : Une bataille en littérature.* Leiden, Brill, 2017, pp. 39-49 (CRIN, Cahiers de recherches des instituts néerlandais de langue et de littérature françaises 63).
- Munke (Martin).** *Der Erste Weltkrieg in der deutsch- und englischsprachigen Historiographie. Neue Literatur und alte Debatten zum 100. Jahrestag des Kriegsbeginns.* In : **Hain (Jasmin), Kroll (Frank-Lothar), Munke (Martin) (eds.).** *Der Erste Weltkrieg in der deutschen und britischen Erinnerungskultur = The First World War in British and German commemorative culture.* Berlin, Duncker & Humblot, 2017, pp. 31-58.
- Nelissen (Marc).** *De oriëntalist Félix Nève als historicus van het Drietalencollege – een auteursexemplaar met aantekeningen.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 480-482.
- Nys (Liesbet).** *UGentMemorie : Universiteitsgeschiedenis op digitale leest.* Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 39, 2017, 3, s.p.

- Papy (Jan).** *Félix Nève : Van filologie en boeddisme naar het Leuvense Collegium Trilingue.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 484-485.
- Papy (Jan).** *Rector Namèche en de studie van het humanisme aan de Leuvense universiteit.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 479-480.
- Piedfort (Albert).** *Le «Pei» à la pipe.* In : **S.n.** *Liber Amicorum Daniel Rochette.* Bruxelles = Brussel, Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2017, pp. 9-10 (Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving 44).
- Raymond (Joad).** *Matter, Sociability and Space : Some Ways of Looking at the History of Books.* In : **Bellingradt (Daniel), Nelles (Paul), Salman (Jeroen) (eds.).** *Books in Motion in Early Modern Europe : Beyond Production, Circulation and Consumption.* Cham, Palgrave Macmillan, 2017, pp. 289-296.
- Redactie.** *Appreciatie voor het werk van Raymond Arren.* Spaenhiers : Jaarboek van de Archeologisch-Historische Kring van Koekelare, 2017, 24 [Jaarboek 2016], pp. 81-84.
- Rietzler (Katharina).** *The War as History : Writing the Economic and Social History of the First World War.* In : **Zeiler (Thomas W.), Ekbladh (David K.), Montoya (Benjamin C.) (eds.).** *Beyond 1917 : The United States and the global legacies of the Great War.* New York, Oxford University Press, 2017, pp. 36-53.
- Rousseaux (Xavier).** *Crime et justice au prisme de l'histoire visuelle et matérielle.* Crime, Histoire & Sociétés = Crime, History & Societies, 21, 2017, 2, pp. 321-334 [DOI : <https://doi.org/10.4000/chs.2010>] (L'histoire de la criminalité et de la justice pénale : Propositions de recherche pour le 21e siècle : Numéro spécial 20e anniversaire = The History of Crime and Criminal Justice : Research Agendas for the 21st Century. Special issue 20th anniversary).
- Rousseaux (Xavier).** *Les futurs de l'histoire criminelle en Europe : Transnationalisme, globalisation, européanisation.* Crime, Histoire & Sociétés = Crime, History & Societies, 21, 2017, 2, pp. 219-240 [DOI : <https://doi.org/10.4000/chs.1900>] (L'histoire de la criminalité et de la justice pénale : Propositions de recherche pour le 21e siècle : Numéro spécial 20e anniversaire = The History of Crime and Criminal Justice : Research Agendas for the 21st Century. Special issue 20th anniversary).
- Sauer (Arnaud).** *Ecrire la guerre au Luxembourg : Le premier conflit mondial dans l'historiographie luxembourgeoise.* Hémecht. Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire. Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär, 69, 2017, 3-4, pp. 285-300.
- Schorn-Schütte (Luise), Ogrin (Mircea) (Hrsg.), Rüter (Maria E.) (Hrsg.), Beiswingert (Charlotte) (Hrsg.), Warland (Geneviève) (Bearbeitet von).** *“Über das eigentliche Arbeitsgebiet der Geschichte” : Der Briefwechsel zwischen Karl Lamprecht und Ernst Bernheim sowie zwischen Karl Lamprecht und Henri Pirenne : 1878-1915.* Köln, Böhlau-Verlag, 2017, 349 p.
- Serrien (Pieter).** *Geef geschiedenis een stem – Kansen en gevaren van mondelinge oorlogsgeschiedenis.* In : **Verplancke (Marjan), Dejaeghere (Ann), Schepers (Simon), Van Alstein (Maarten) (eds.).** *Vroeger gaat niet over : Herinneringseducatie als pedagogische praktijk.* Leuven, LannooCampus, 2017, pp. 89-96.
- Soen (Violet).** *Which religious history for the (two) early modern Netherlands before 1648? Questions, trends and perspectives.* Revue d'Histoire ecclésiastique. Louvain

- Journal of Church History, 112, 2017, 3-4, pp. 758-788 [DOI : <https://doi.org/10.1484/J.RHE.5.114491>].
- Tollebeek (Jo)**. *Een slapeloos doordenken van alle dingen : Over geschiedenis en historische cultuur*. Amsterdam, Uitgeverij Prometheus, 2017, 431 p.
- Van Alstein (Maarten)**. *Reflectie en actie : Focustekst – Leren uit de geschiedenis*. In : **Verplancke (Marjan), Dejaeghere (Ann), Schepers (Simon), Van Alstein (Maarten) (eds.)**. *Vroeger gaat niet over : Herinneringseducatie als pedagogische praktijk*. Leuven, LannooCampus, 2017, pp. 69-86.
- Van Alstein (Maarten)**. *Ter plaatse leren over herinnering – Het bezoeken van historische sites*. In : **Verplancke (Marjan), Dejaeghere (Ann), Schepers (Simon), Van Alstein (Maarten) (eds.)**. *Vroeger gaat niet over : Herinneringseducatie als pedagogische praktijk*. Leuven, LannooCampus, 2017, pp. 97-106.
- van der Heijden (Manon)**. *Future Research on Women and Crime*. Crime, Histoire & Sociétés = Crime, History & Societies, 21, 2017, 2, pp. 123-133 [DOI : <https://doi.org/10.4000/chs.1833>] (L'histoire de la criminalité et de la justice pénale : Propositions de recherche pour le 21e siècle : Numéro spécial 20e anniversaire = The History of Crime and Criminal Justice : Research Agendas for the 21st Century. Special issue 20th anniversary).
- Vanderpelen (Cécile), Pollet (Marie-Christine)**. *Analyse des discours scientifiques en histoire*. Bruxelles, Presses universitaires de Bruxelles, 2017, 172 p.
- Vander Stichele (Alexander), Vercauteren (Gregory), De Nil (Bart)**. *Hoe dicht kun je bij het verleden komen? Over living history en re-enactment als mogelijke herinneringspraktijk*. In : **Verplancke (Marjan), Dejaeghere (Ann), Schepers (Simon), Van Alstein (Maarten) (eds.)**. *Vroeger gaat niet over : Herinneringseducatie als pedagogische praktijk*. Leuven, LannooCampus, 2017, pp. 107-116.
- Van Goethem (Herman)**. *Beelden als bron – Wat historische schilderijen, foto's en films ons kunnen vertellen*. In : **Verplancke (Marjan), Dejaeghere (Ann), Schepers (Simon), Van Alstein (Maarten) (eds.)**. *Vroeger gaat niet over : Herinneringseducatie als pedagogische praktijk*. Leuven, LannooCampus, 2017, pp. 129-138.
- van Iersel (Geert)**. *Toegankelijk nieuw werk over Koning Artur doorheen de tijd*. MADOC. Tijdschrift over de Middeleeuwen, 31, 2017, 1, pp. 244-246.
- Van Nieuwenhuysen (Pierre)**. *Daniel Rochette : Biographie*. In : **S.n.** *Liber Amicorum Daniel Rochette*. Bruxelles = Brussel, Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2017, pp. 5-8 (Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving 44).
- Van Velthem (Lionel)**. *La valorisation de l'histoire orale en Belgique francophone à travers l'exemple de la plate-forme Web 'Mémoire orale'*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique*. Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 345-353.
- Verbruggen (Christophe), Delafontaine (Ramses), Danniau (Fien), Chambers (Sally)**. *Thoughts on the History Manifesto : From Cooperation to Collaboration. Bedenkingen bij the History Manifesto : Van Coöperatie naar Collaboratie*. Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 2/3, pp. 202-212.
- Verstraete (Pieter), Hoegaerts (Josephine)**. *Educational soundscapes : Tuning in to sounds and silences in the history of education*. Paedagogica Historica : International Journal of the History of Education, 53, 2017, 5, pp. 491-497 (Theme issue :

- Educational soundscapes : sounds and silences in the history of education*) [DOI : <https://doi.org/10.1080/00309230.2017.1358291>].
- Wagner (Renée).** *Die "Königsrose" und die "Revolutionäre" : Historische Darstellungen der Krise von 1918/1919.* Hémecht. Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire. Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär, 69, 2017, 3-4, pp. 47-59.
- Wetzell (Richard F).** *New Directions in the History of Criminology.* Crime, Histoire & Sociétés = Crime, History & Societies, 21, 2017, 2, pp. 361-377 [DOI : <https://doi.org/10.4000/chs.2046>] (L'histoire de la criminalité et de la justice pénale : Propositions de recherche pour le 21e siècle : Numéro spécial 20e anniversaire = The History of Crime and Criminal Justice : Research Agendas for the 21st Century. Special issue 20th anniversary).
- Weyns (Eva), Sterken (Sven).** *Het territorium van de Katholieke Kerk onder spanning : Geschiedschrijving over kerkarchitectuur en verstedelijking in het naoorlogse België (1945-1975).* Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 39, 2017, 4, s.p.
- Wils (Kaat), Van Nieuwenhuysse (Karel).** *Herinneringseducatie in historisch perspectief.* In : **Verplancke (Marjan), Dejaeghere (Ann), Schepers (Simon), Van Alstein (Maarten) (eds.).** *Vroeger gaat niet over : Herinneringseducatie als pedagogische praktijk.* Leuven, LannooCampus, 2017, pp. 31-36.
- Wilschut (Arie).** *Empathie en betrokkenheid : Focustekst – Voorbij medelijden en veroordelen.* In : **Verplancke (Marjan), Dejaeghere (Ann), Schepers (Simon), Van Alstein (Maarten) (eds.).** *Vroeger gaat niet over : Herinneringseducatie als pedagogische praktijk.* Leuven, LannooCampus, 2017, pp. 53-68.
- Xhayet (Geneviève).** *Avant-propos : «Les études historiques en Belgique au miroir des congrès des cercles d'histoire et d'archéologie (1885-2012)».* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 1.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 11-16.
- Zanatta (Micheline).** *Remise en question du processus révolutionnaire par le biais du révisionnisme : évolution historiographique.* Seraing, IHOES, 2017, 8 p. (Les analyses de l'IHOES / Institut d'histoire ouvrière, économique et sociale (Seraing) 172).
- Zanatta (Micheline).** *Remise en question du processus révolutionnaire par le biais du révisionnisme : traitements médiatique et éditorial.* Seraing, IHOES, 2017, 6 p. (Les analyses de l'IHOES / Institut d'histoire ouvrière, économique et sociale (Seraing) 176).

2. Méthodologie – Methodologie

- Aubin (David), Brans (Marleen), Fobé (Ellen).** *The policy-analytical profession in Belgium.* In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, pp. 13-34 (International Library of Policy Analysis 10).
- Bartholomees (Rob).** *Goed schrijven gebeurt niet zomaar. Tips om teksten te schrijven voor het internet.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 20, 2017, pp. 29-35.
- Becuwe (Frank), Lenaerts (Tom), Debonne (Vincent).** *Gebouwde histories : Handleiding voor bouwhistorisch onderzoek.* Brussel, Agentschap Onroerend Erfgoed, 2017, 89 p. (Handleiding Agentschap Onroerend Erfgoed 15).
- Billiet (Christophe), Van de Weghe (Nico), Deploige (Jeroen), De Tré (Guy).** *Visualizing and Reasoning with Imperfect Time Intervals in 2-D.* IEEE Transactions

- on Fuzzy Systems (Institute of Electrical and Electronics Engineers), 25, 2017, 6, pp. 1698-1713 [DOI : 10.1109/tfuzz.2016.2633363].
- Binon (Jan).** *Hoe schrijf je een mentaliteitsgeschiedenis van je familie, gemeenschap, dorp of stad?* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 19, 2017, pp. 19-27.
- Bisschop (Chantal).** *Leren luisteren : Een handleiding voor mondelinge geschiedenis van landbouw, voeding en landelijk leven.* Leuven, CAG, 2017, 45 p.
- Breuer (Christophe).** *Valoriser les recherches du Groupe de Recherches aériennes du Sud belge. Mise en œuvre d'un site internet collaboratif de diffusion et d'interprétation.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 67-78.
- Brouns (Jean).** *Aan de slag in de kadastrale archieven.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 2, pp. 68-71.
- Colla (Joris), Heyrman (Peter).** *De ODIS-databank als instrument voor lokaal historisch onderzoek.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 19, 2017, pp. 29-36.
- Coppens (Herman).** *Algemene werkinstrumenten.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Volume I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 3-12.
- Coppens (Herman).** *Instruments de travail généraux.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (dir.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e – 21e siècles : Vol. I.* Bruxelles, Palais des Académies, 2017, pp. 3-12 (Instruments de travail = Werkinstrumenten L9).
- Debo (Robin), Januarius (Joeri), Vereenoooghe (Tijl).** *Aan de slag met de geschiedenis en het erfgoed van bedrijven.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 21, 2017, pp. 30-35.
- De Meester (Jeroen), Rogiest (Peter).** *DAMS Antwerpen : Een nieuwe elektronische bron, ook voor boekhistorici.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 2, pp. 297-304.
- Desmet (Gertjan), Falek Alhadeff (Pascale), Tallier (Pierre-Alain).** *Guide des sources relatives au judaïsme et aux populations juives en Belgique, XIXe - XXe siècles.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 135-142.
- Devoldere (Wilfried).** *Waar woonden mijn voorouders? Bronnen uit het Ancien Régime.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 53, 2017, 2, pp. 149-154.
- Donche (Pieter).** *Enkele archiefbronnen rond misdrijven in het Ancien Régime.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 53, 2017, 3, pp. 313-323.
- Donvil (Sam), Vissers (Rony).** *Duurzaam erfgoedcollecties ontsluiten met Wikimedia.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 1, pp. 12-17.
- Dubois (Marie-Laurence), Roberfroid (Akémi).** *L'intérêt d'un thésaurus pour la gestion d'un important fonds documentaire et archivistique, l'expérience d'Étopia.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 143-154.

- Fobé (Ellen), De Peuter (Bart), Petit Jean (Maxime), Pattyn (Valérie).** *Analytical techniques in Belgian policy analysis.* In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, pp. 35-56 (International Library of Policy Analysis 10).
- Gerits (J.).** *Praktische handleiding voor de materiële en kunsthistorische studie van kerkelijk textiel.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 1, pp. 47-49.
- Goery (Marie), Parmentier (Isabelle), Sindic (Marianne), Cheval (Jean-Marc).** *L'utilisaton de sources historiques dans la reconnaissance officielle des produits du terroir wallon.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 101-112.
- Heynsens (Sarah).** *België, land van belofte? Individuele vreemdelingendossiers als bron voor lokale migratiegeschiedenis.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 19, 2017, pp. 9-18.
- Higbee (Douglas).** *First World War-related web sites : a bibliography.* In : **Cohen (Debra Rae), Higbee (Douglas) (eds.).** *Teaching representations of the First World War.* New York, The Modern Language Association of America, 2017, pp. 325-333 (Options for teachings 41).
- Lemmens (Bert).** *Collecties duurzaam registreren in een rekenblad.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 21, 2017, pp. 43-49.
- Lorenzi (Maurice), Tourneur (Francis).** *Les pavages de nos villes historiques et leur intérêt patrimonial.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 93-100.
- Magnus (Bart).** *Hoe beschrijf ik audiovisueel materiaal?* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 19, 2017, pp. 38-45.
- Meylaerts (Reine), Gonne (Maud), Lobbès (Tessa), Sanz Roig (Diana).** *Cultural Mediators in Cultural History : What Do We Learn from Studying Mediators' Complex Transfer Activities in Interwar Belgium?* In : **Brems (Elke), Réthelyi (Orsolya), van Kalmthout (Ton) (eds.).** *Doing Double Dutch : The international circulation of literature from the Low Countries.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 67-92.
- Picron (Delphine), Van Eeckenrode (Marie).** *Gevangenisarchief geeft zijn geheimen prijs.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familieggeschiedenis, 53, 2016, 3, pp. 285-289.
- Prinsen (Femke).** *'Een waardevolle toevoeging' : Het belang van maculatuur voor boekgeschiedenis.* Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis, 2017, 24, pp. 11-32.
- Proot (Goran).** *La nouvelle primauté de la bibliographie.* In : **Barbier (Frédéric) (réd.).** *De l'argile au nuage : Une archéologie des catalogues (IIe millénaire av. J.-C. - XXIe siècle).* Paris, Editions des Cendres, 2015, pp. 373-375.
- Sas (Bart).** *Over hinderlijke inrichtingen en patentplichtigen : Het gemeentearchief als rijke bron voor lokale bedrijfsgeschiedenis.* Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2017, LXXXIX, pp. 11-30.
- Schonkeren (Thomas).** *Website WIDDENOG brengt het Peerse collectief geheugen in kaart.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 2, pp. 40-41.
- Schram (Frankie).** *Openbaarheid van bestuur.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e - 21e eeuw. Volume I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 13-34.

- Schram (Frankie).** *Publicité de l'administration.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (dir.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e – 21e siècles : Vol. I.* Bruxelles, Palais des Académies, 2017, pp. 13-34.
- Soen (Violet), De Ridder (Bram), Soetaert (Alexander), Thomas (Werner), Verberckmoes (Johan), Verreyken (Sophie).** *How to do Transregional History : a Concept, Method and Tool for Early Modern Border Research.* Journal of Early Modern History, 21, 2017, 3, pp 343-364 [DOI : <https://doi.org/10.1163/15700658-12342541>].
- Suttor (Marc).** *Jeux d'échelles et espaces connectés : Méthodologie pour une histoire connectée des fleuves et des rivières.* In : **Panfilii (Didier) (éd.).** *Histoire monde, jeux d'échelles et espaces connectés : XLVIIe Congrès de la SHMESP (Arras, 26-29 mai 2016).* Paris, Éditions de la Sorbonne, 2017, pp. 39-52 (Publications de la Sorbonne. Histoire Ancienne et Médiévale 151).
- Tomsin (Philippe).** *À propos des origines des expressions 'Révolution industrielle' et 'archéologie industrielle'.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 55-66.
- van Dalen-Oskam (Karina).** 'Big data, magna data'. *Nieuwe mogelijkheden voor onderzoek naar teksten en handschriften.* MADOC. Tijdschrift over de Middeleeuwen, 31, 2017, 1, pp. 219-229.
- Vandenbroucke (Martijn), Leloup (Geert).** *Het kadaster laat in zijn kaarten kijken : De vele onderzoeksmogelijkheden van het 'primitief' kadaster.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 21, 2017, pp. 22-28.
- Van den Cloot (Marc).** *L'ADN, un instrument nouveau pour la généalogie, l'archéologie et l'histoire.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 113-118.
- Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e – 21e eeuw.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, 2 Vol. [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (dir.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e – 21e siècles.* Bruxelles, Palais des Académies, 2017, 2 Vol. (XLIII-1844 p.) (Instruments de travail = Werkinstrumenten L9).
- Vanderperren (Nastasia), Vissers (Ronny).** *De cloud en cloud-computing : Wat is het en hoe gebruik je het veilig?* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 20, 2017, pp. 22-28.
- Vanthemsche (Guy).** *Algemene inleiding over de privaatrechterlijke instellingen in België.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 827-844.
- Vanthemsche (Guy).** *Introduction générale sur les institutions d'archives de droit privé en Belgique.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (dir.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e – 21e siècles. Vol. II.* Bruxelles, Palais des Académies, 2017, pp. 825-842 (Instruments de travail = Werkinstrumenten L9).
- Velden (Pierre).** *L'interrogation des bases de données : Nouvelles évolutions.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones*

- d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 129-134.
- Verslype (Laurent), Leroy (Inès), Vallée (Amélie).** *Le projet 'Corpus architecturae religiosae europae (IV-X saec.)' - CARE - et Notre-Dame de Mousty : Méthode d'étude critique d'une église millénaire.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 31, 2017, 3, pp. 229-255.
- Weyns (Katrien).** *Het verhaal achter het beeld : Historisch onderzoek naar de beeldende kunsten.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 21, 2017, pp. 36-41.
- Wouters (Nico).** *Mondelinge bronnen.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 1593-1610.
- Wouters (Nico).** *Sources orales.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (dir.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1601-1618.

3. Théorie – Theorie

- De Munck (Bert).** *Re-assembling Actor-Network Theory and Urban History.* Urban History, 44, 2017, 1, pp. 111-122 [DOI : 10.1017/S0963926816000298].
- Dumolyn (Jan).** *Marxism and the Question of War and Peace.* In : **Praet (Danny) (ed.).** *Philosophy of War and Peace.* Brussels, VUB Press, 2017, pp. 155-163.
- Fickers (Andreas).** *Entre vérité et dire du vrai : Ein geschichtstheoretischer Grenzgang.* In : **Fickers (Andreas), Haude (Rüdiger), Krebs (Stefan), Tschacher (Werner) (Hrsg.).** *Jeux sans frontières? Grenzgänge der Geschichtswissenschaft.* Bielefeld, transcript, 2017, pp. 29-40.

C. À L'ÉCHELON RÉGIONAL ET LOCAL – OP REGIONAAL EN LOKAAL VLAK

1. Par secteurs fonctionnels – Thematische indeling

a. Généralités – Algemeenheden

a.1. *Généralités: La vie politique, le droit, l'histoire militaire – Algemeenheden: Het politieke leven, recht, militaire geschiedenis*

- Barth (Alexander), Roder (Jenny) (fotograaf).** *Unorte : 50 Spuren der Weltkriege im Dreiländereck zwischen Aachen, Lüttich und Maastricht.* Eupen, GEV, 2017, 125 p.
- Bastin (Philippe).** *A Durbuy fut prononcé «Le Jugement dou Roy de Behaingne».* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 140, pp. 3-28.
- Baycroft (Timothy).** *War and Industry : Lille at the Crossroads.* Dutch Crossing. Journal of Low Countries Studies, 41, 2017, 3, pp. 264-274 [DOI : <https://doi.org/10.1080/03096564.2015.1136112>].
- Beck (Philippe), Liemann (Bernhard), Quadflieg (Peter M.), Rohrkamp (René).** *Vom europäischen Krieg zum Weltkrieg. Militär und Kriegserfahrung während 130 Jahren.* In : **Lejeune (Carlo) (Hrsg.).** *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794-1919).* Eupen, GEV, 2017, pp. 50-75 (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Boeva (Luc), Abicht (Ludo).** *Grenzen. Een historische gids.* Antwerpen, Peristyle, 2017, 263 p.

- Bonnot (Jean-François), Freyermuth (Sylvie).** *De l'Ancien Régime à quelques jours tranquilles de la Grande Guerre : Une histoire sociale de la frontière.* Bruxelles, Lang, 2017, 473 p.
- Broers (Erik-Jan).** *Rabauwen, vagebonden en lediggangers : Criminele voorouders berecht en bestraft.* Apeldoorn, Antwerpen, Maklu, 2017, 174 p.
- Broucke (Koen).** *Manen en laarzen : Bijzondere verschijningen tijdens Turnhoutse veldslagen.* Turnhout, Archief & Musea Turnhout, 2017, 87 p.
- Brüll (Christoph), Fickers (Andreas).** *Zeit-Räume im langen 19. Jahrhundert. Erfahrungen von Verdichtung, Beschleunigung und Beharrung.* In : **Lejeune (Carlo) (Hrsg.).** *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794-1919).* Eupen, GEV, 2017, pp. 8-27 (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Campion (Jonas).** *Les gendarmeries ouest-européennes et le contrôle territorial à la sortie des guerres mondiales (Belgique, France, Pays-Bas, 1914-1950).* In : **Antonielli (Livio), Levati (Stefano) (a cura di).** *Tra polizie e controllo del territorio, alla ricerca delle discontinuità (Convegno internazionale di studi, Abbiategrosso, 11-13 settembre 2013).* Soveria Mannelli (Catanzaro), Rubbettino, 2017, pp. 107-124 (Stato, esercito e controllo del territorio 28).
- Canny (Nicholas).** *Rethinking the Relations of Elites and Princes in Europe, from the 1590s to the 1720s.* In : **von Friedeburg (Robert), Morrill (John) (eds.).** *Monarchy transformed : Princes and their elites in early modern Western Europe.* Cambridge, New York, Port Melbourne, Delhi, Singapore, Cambridge University Press, 2017, pp. 349-381.
- Cierpial (Chris), Sas (André).** *Schuilbunkers.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 2, pp. 54-55.
- Cnudde (Walter).** *Duitse kruisen op onze kerkhoven.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardoioie-Koolskamp, 2017, 13, pp. 119-126.
- Cornips (Leonie), Knotter (Ad).** *Inventing Limburg (The Netherlands) : Territory, history, language, and identity.* In : **Christen (Helen), Gilles (Peter), Purschke (Christoph) (Hrsg.).** *Räume, Grenzen, Übergänge : Akten des 5. Kongresses der Internationalen Gesellschaft für Dialektologie des Deutschen (IGDD).* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2017, pp. 71-92 (Zeitschrift für Dialektologie und Linguistik 171).
- Craenen (P.).** *Een wachmeester uit het fort van Walem.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 3, pp. 142-160.
- Debois (Jean-Marie).** *Prinsbisschoppen van Luik : Identiteit, genealogie, bastaards en begraafplaatsen.* S.I., Jean-Marie Debois, 2017, 84 p.
- De Braekeleer (Richard).** *Beloëil : six blessés français accueillis par le prince de Ligne en 1870.* Coup d'œil sur Beloëil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloëil fondée en 1979, 38, 2017/4 (vol. 19, n° 152), p. 210.
- Debussere (Jaak).** *Ophanging voor het 'onderschuiven' van een kind in Gullegem.* 't Meiboompje, 34, 2017, 1, pp. 10-11.
- De Groot (Bas).** *Zeemijnen. De mijnenoorlog in Noord- en Oostzee 1914-18 en 1939-45.* Soesterberg, Aspekt, 2017, 500 p.
- de Jong (Alwyn).** *Benelux 2.0 : Nieuwe kansen.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 2, pp. 4-7.
- Delvaux (Marcel).** *D'une guerre à l'autre : Funestes compagnes de l'humanité depuis des millénaires.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 57, 2017, XXIX, 1 (n° 225), pp. 43-64.
- Deseure (Brecht).** *De Zuidelijke Nederlanden in revolutie. Inleiding.* In : **Deseure (Brecht) (red.).** *De Zuidelijke Nederlanden in revolutie : Dossier.* Hilversum,

- Uitgeverij Verloren, 2017, pp. 7-10 (Themanummer : Jaarboek De Achttiende Eeuw, 2017).
- Devos (Carl), Valcke (Tony).** *Macht in veel handen.* In : **Devos (Carl) (red.).** *Een plattegrond van de macht : Inleiding tot politiek en politieke wetenschappen.* Gent, Academia Press, 2017, pp. 209-264 [5de, herziene ed.].
- Devos (Carl) (red.).** *Een plattegrond van de macht : Inleiding tot politiek en politieke wetenschappen.* Gent, Academia Press, 2017, 641 p. [5de, herziene ed.].
- Driessen (R.).** *Over nationale en Limburggevoelens.* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 96, 2017, 3, pp. 259-276.
- Dubrunfaut (Paul).** *Partir en fumée... L'arme à feu portative à la guerre entre le xiiie et le xviiie siècle.* In : **Carlier (Aurore) (éd.).** *Fumées célestes ou funestes : du 12e au 18e siècle.* Namur, Société Archéologique de Namur, 2017, pp. 55-68 (Monographies du Musée des Arts Anciens du Namurois 72) [Exposition organisée par le TreM.a-Musée des Arts anciens du Namurois, la Province de Namur et la Société archéologique de Namur avec le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles, 11 novembre 2017-11 février 2018].
- Falter (Rolf).** *De geboorte van Europa : Een geschiedenis zonder einde.* Kalmthout, Polis, 2017, 595 p.
- Haude (Rüdiger).** *Das Kartenspiel Unterwegs zu einer grenztranszendierenden "euregionalen" Identität?* In : **Fickers (Andreas), Haude (Rüdiger), Krebs (Stefan), Tschacher (Werner) (Hrsg.).** *Jeux sans frontières? Grenzgänge der Geschichtswissenschaft.* Bielefeld, transcript, 2017, pp. 41-56.
- Henning von Wistinghausen (Mme).** *La ville en Europe, laboratoire de la démocratie.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique. Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 290, pp. 33-47.
- Jacobs (Beatrix).** *Ius patrium en ius commune'. Twee zijden van een medaille.* Pro Memorie. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 19, 2017, 1, pp. 22-46.
- Jouret (Alain).** *Autour du Haut-Pays. Calculs, tergiversations et compromis. La naissance de la frontière d'Hensies à Bersillies-l'Abbaye (1659-1820).* Annales du Cercle d'Histoire et d'Archéologie de Saint-Ghislain et de la région, XII, 2017, pp. 255-342.
- Judo (Frank).** *Du côté de M. Sanders : La diaspora jacobite dans les Pays-Bas méridionaux, 1688-1831.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 4, pp. 773-798.
- Judo (Frank).** *Water kent geen grenzen. Een maritiem symposium over Vlaams-Nederlandse samenwerking.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 2, pp. 20-21.
- Kocken (Marcel).** *Vierschaarvonnissen geven een unieke kijk in het leven van onze voorouders.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 53, 2016, 3, pp. 351-355.
- Leclercq (Joseph).** *Le fort de Tancremont (Batterie de Pepinster).* Pepinster, Commission des recherches de Pepinster, 2017, 41 p.
- Liénart (Joffrey), Amara (Michaël).** *Entre fastes et drames : Lumière sur trois siècles de souvenirs royaux. Promenade dans l'intimité des monarques, princes et princesses d'Europe.* Waterloo, Avant-Propos, 2017, 141 p.
- Lindmans (Herman).** *Berechting en begrafenis in het Genk van vroeger.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 2, pp. 14-17.
- Medaerts (Vital).** *De drie musketiers van Vlijtingen : Naar de oorlog zonder paspoort.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 3, pp. 27-29.

- Medaerts (Vital).** *Riemstenaren in concentratiekampen*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 3, pp. 22-26.
- Méreau (Jean-Yves).** *Quand la gauche perd le Nord. La conséquence d'un divorce avec l'histoire et le peuple = Als links het Noorden kwijtraakt. Het gevolg van een scheiding tussen de geschiedenis en het volk*. De Franse Nederlanden = Les Pays-Bas français, 42, 2017, pp. 74-91.
- Monballyu (Jos).** *Betrapping op heterdaad van overspel : Een eeuwenoude verschoningsgrond voor doodslag van de ene op de andere echtgenoot of zijn medeplichtige?* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 53, 2017, 3, pp. 273-277.
- Morrill (John).** *Dynasties, Realms, Peoples and State Formation, 1500-1720*. In : **von Friedeburg (Robert), Morrill (John) (eds.)**. *Monarchy transformed : Princes and their elites in early modern Western Europe*. Cambridge, New York, Port Melbourne, Delhi, Singapore, Cambridge University Press, 2017, pp. 17-43.
- Olbrechts (Marvin).** *Notariaat Peeter Verhulst*. S.l., Ravensteyn, 2017, 2 Vol. (De ware vrienden van het Archief van Mechelen 1-2).
- Pauly (Michel).** *Histoire du Luxembourg*. Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, 152 p. (UBlire; Références 31).
- Ronvaux (Marc).** *Les catastrophes, aussi une affaire de juristes*. In : **Parmentier (Isabelle) (e.a.)**. *Catastrophes : Namur face aux calamités dans l'histoire*. Namur, Le Guetteur wallon, 2017, pp. 150[ff.] (Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 2).
- Ronvaux (Marc).** *Le temps des révolutions*. In : **Parmentier (Isabelle) (e.a.)**. *Catastrophes : Namur face aux calamités dans l'histoire*. Namur, Le Guetteur wallon, 2017, pp. 114-122 (Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 2).
- Rousman (Corentin).** *Commémorer une bataille à Mons et dans ses sections? Volonté politique ou mémorielle? Visions rétroactives et actuelles des commémorations de la bataille de Jemappes [1792] et de Mons [1914]*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 4*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1697-1708.
- Rutten (Jef).** *Passieve Luchtbescherming*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 2, p. 13.
- Rymen (Carl).** *Hams oorlogsnieuws uit 1831 en 1944*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 3, pp. 12-15.
- Ryssaert (Caroline), Lisson (Jelle).** *De Spaanse Citadel in Zoutleeuw : Van middeleeuws gehucht tot een vroegmodern militair bolwerk*. M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 6, pp. 25-38.
- Scharte (Sebastian), Liemann (Bernhard).** *Auf dem Weg zu Nation und Nationalismus : Neue Staaten : nach innen geeinte Nationen, nach aussen Grossmächte*. In : **Lejeune (Carlo) (Hrsg.)**. *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794-1919)*. Eupen, GEV, 2017, pp. 28-49 (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Scharte (Sebastian).** *Die Verwaltung des Alltags als Ziel des Staates : Nationenbildung, Bürokratisierung, Demokratisierung und Sozialstaat*. In : **Lejeune (Carlo) (Hrsg.)**. *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794-1919)*. Eupen, GEV, 2017, pp. 76-91 (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Sicking (Louis).** *Introduction : Maritime Conflict Management, Diplomacy and International Law, 1100-1800*. Comparative Legal History, 5, 2017, 1, pp. 2-15 [DOI : <https://doi.org/10.1080/2049677X.2017.1314604>].

- Termote (Johan).** *Fort van Nieuwendamme : 400 jaar strijd aan de IJzer.* Middelkerke, Gemeentebestuur, 2017, 22 p. (Erfgoed en geschiedenis van Middelkerke 4).
- van Cruyningen (Arnout).** *Stadhouders in de Nederlanden : Van Holland tot Vlaanderen, 1448-1879.* Utrecht, Omniboek, 2017, 240 p.
- Vandenberghe (Dirk).** *Hoe minder grens, hoe minder contact. = Plus la frontière s'estompe, moins on se fréquente.* De Franse Nederlanden = Les Pays-Bas français, 42, 2017, pp. 104-120.
- Vandeweyer (Luc).** *Hasselt garnizoensstad : Een geïllustreerd naslagwerk van de geschiedenis van Hasselt als thuisbasis van regimenten, bataljons en troepenmacht.* Hasselt, Ons 11de Garnizoensstad Hasselt, 2017, 79 p. [Publicatie gebaseerd op de thema's van de tentoonstelling 'Hasselt garnizoensstad in woord en beeld' gehouden te Hasselt (Het Stadsmus) van 27 november 2015 tot en met 6 januari 2016].
- Van Eyndhoven (Herman).** *Inderhaast gebouwde bunkers bewezen 'nut' in twee oorlogen.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 2, pp. 62-63.
- Wijffels (Alain).** *Geschiedenis van het Europees publiekrecht.* Leuven, Acco, 2017, 193 p. [Derde, herziene uitgave].

a.2. *Généralités: La vie économique et sociale – Algemeenheden: Het economische en sociale leven*

- Arts (Nico M.A.).** *Mortuary archaeology and variation in death culture in eastern North-Brabant (The Netherlands), c. 900-1900 AD.* In : **Bis-Worch (Christiane), Theune (Claudia) (dir.).** *Religion, Cults & Rituals in the medieval rural environment = Religion, Kulte und Rituale in der mittelalterlichen bäuerlichen Umgebung.* Leiden, Sidestone Press, 2017, pp. 241-252 (Ruralia 11).
- Auspert (Sarah).** *Vivre et surmonter les épidémies à Namur (XIIe - XIXe siècle).* In : **Parmentier (Isabelle) (e.a.).** *Catastrophes : Namur face aux calamités dans l'histoire.* Namur, Le Guetteur wallon, 2017, pp. 52-60 (Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 2).
- Baeck (Mario).** *Gebakken voor de eeuwigheid. Keramiek in de funeraire wereld.* In : **Ingels (Tamara) (ed.).** *Memento Mori. De begraafplaats als educatieve ruimte.* Brussel, ASP, 2017, pp. 158-176.
- Bavay (Lut).** *Sprokkelingen : Meerse familie geteisterd door cholera.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 1, p. 24.
- Benoit (Filips).** *Prekadastrale bronnen van Waregem in het ancien régime (1260-1793).* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2017, 45, pp. 117-162.
- Bernardo y Garcia (Luis Angel).** *Le Ventre des Belges : Une histoire alimentaire des temps d'occupation et de sortie de guerre (1914-1921 & 1939-1948).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 493 p. (Studies in Belgian History 4).
- Blom (Philipp).** *De opstand van de natuur : Een geschiedenis van de kleine ijstijd (1570-1700) en het ontstaan van het moderne Europa.* Amsterdam, De Bezige Bij, 2017, 314 p.
- Bodart (Emmanuel).** *Le contrôle du feu en ville entre le xiie et le xviie siècle : Un difficile équilibre.* In : **Carlier (Aurore) (éd.).** *Fumées célestes ou funestes : du 12e au 18e siècle.* Namur, Société Archéologique de Namur, 2017, pp. 69-78 (Monographies du Musée des Arts Anciens du Namurois 72) [Exposition organisée par le TreM.a-Musée des Arts anciens du Namurois, la Province de Namur et la Société archéologique de Namur avec le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles, 11 novembre 2017-11 février 2018].
- Bolt (Jutta), Ryckbosch (Wouter).** *Introduction 'Inequality in the Low Countries'.* Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal

- of Social and Economic History, 14, 2017, 2, pp. 5-9 [DOI : <http://doi.org/10.18352/tseg.914>].
- Bombay (Jo).** *Pade crom ende menichfoude... Trage wegen in Dronghine.* Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2017, 36, pp. 309-330.
- Borghs (Paul).** *In beweging.* In : **Dupont (Wannes), Hofman (Elwin), Roelens (Jonas).** *Verzwegen verlangen : Een geschiedenis van homoseksualiteit in België.* Antwerpen, Vrijdag, 2017, pp. 219-254.
- Boshart (M.).** *De witte dood : Een geschiedenis van de tuberculose.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, 231 p.
- Bracke (Dirk).** *Robin Hood in Kemzeke.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 135-136.
- Braive (Gaston).** *Histoire du C.P.A.S. de Genappe : Histoire d'un bâtiment et d'une institution depuis les Tables des pauvres du Moyen Âge jusqu'à l'aide sociale d'aujourd'hui.* Genappe, C.P.A.S. de Genappe, 2017, 244 p.
- Brône (Willy), Medaerts (Vital).** *Klokken uit den toren is den oorlog verloren.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 1, pp. 9-12.
- Burnotte (Etienne), Defeche (Ghislain).** *La mine de plomb de Masbourg.* Terres entre Wamme et Lhomme, 2017, 28, pp. 20-32.
- Buyse (John).** *Ludovica de Moerman d'Harlebeke : Weldoenster van de kerk van Kemzeke.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 132-134.
- Buyse (John).** *Over het lot van Kemzeekse vondelingen.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 125-127.
- Buytaert (Johan), van Stee (Stefanie).** *Gebouwd verleden : Wandelen en fietsen langs de polderarchitectuur in Berendrecht en Zandvliet.* Antwerpen, Stad Antwerpen, 2017, 35 p.
- Callaert (Louis).** *Van Albertum en Den Arendt tot De Zwaluw en De Zwaen. Cafés in Puurs en Kalfort van 1600 tot 2014.* Puurs, In eigen beheer, 2014, 108 p.
- Challe (Sophie).** *Les vases à encens dans les rituels funéraires en Belgique entre le xiiie et le début du xve siècle.* In : **Carlier (Aurore) (éd.).** *Fumées célestes ou funestes : du 12e au 18e siècle.* Namur, Société Archéologique de Namur, 2017, pp. 21-28 (Monographies du Musée des Arts Anciens du Namurois 72) [Exposition organisée par le TreM.a-Musée des Arts anciens du Namurois, la Province de Namur et la Société archéologique de Namur avec le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles, 11 novembre 2017-11 février 2018].
- Chapellier (Alain).** *Le retour de François Daubré ou un cas de bigamie à Auvillers-les-Forges.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 57, 2017, XXIX, 1 (n° 225), pp. 39-42.
- Clacens (Bernard), Stuckens (Aurélië).** *Disettes et famines dans l'histoire de Namur et du Namurois (XIe-XXe siècle).* In : **Parmentier (Isabelle) (e.a.).** *Catastrophes : Namur face aux calamités dans l'histoire.* Namur, Le Guetteur wallon, 2017, pp. 8-28 (Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 2).
- Coeck (A.).** *Reglement der Maatschappij Fakensvrienden.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 1, pp. 44-46.
- Colenbier (Eric), Dhoore (Marcel), Duyck (Johan), Oosterlynck (Frederik), Rondas (Jos), Seghers (Kristina).** *Vlag voorop! Vlaggen en hun verenigingen uit Sint-Kruis, Male en Vivenkapelle.* Sint-Kruis, vzw Brugs Ommeland / Koninklijke Heemkundige Kring Maurits Van Coppenolle, 2017, 178 p.
- Colpin (Bob).** *Twee emmertjes water halen, twee emmertjes pompen.* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 3, pp. 116-127.

- Conraads (Daniel).** *Les aspects sociologiques et historiques des giles de Visé.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 354-357.
- Corstjens (Jo).** *Een natuurramp in Beek.* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 35, 2017, 71, pp. 20-23.
- Corstjens (Jo).** *De schutters van Groot-Bree.* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 35, 2017, 72, pp. 38-48.
- Coun (Theo).** *Index bij het ledenregister van de Broederschap van Sint-Gertrudis in Kuringen.* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 96, 2017, 2, pp. 145-169.
- Coun (Theo).** *Het ledenregister van de Broederschap van Sint-Gertrudis in Kuringen.* Hasselt, Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 2017, 144 p.
- Coutiez (Yannick).** *Bâteaux, navigation, bateliers et marchands sur la Haine, de Mons à Condé-sur-l'Escaut (14e – 19e siècles).* Annales du Cercle d'Histoire et d'Archéologie de Saint-Ghislain et de la région, XII, 2017, pp. 49-254.
- Curry (Andrew).** *Alcohol : Bron van beschaving.* National Geographic Nederland-België, 2017, februari, pp. 36-59.
- Curtis (Daniel R.), Dijkman (Jessica), Vanhoute (Eric), Lambrecht (Thijs).** *The Low Countries.* In : **Alfani (Guido), Ó Gráda (Cormac) (eds.).** *Famine in European History.* Cambridge, New York, Melbourne, Delhi, Singapore, Cambridge University Press, 2017, pp. 119-140.
- De Bie (Marc).** *Boogschieten voor beginners.* De Faluintjes. Baardgem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 1, pp. 15-18.
- De Bruyne (Cyriel).** *De open haard en zijn attributen.* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 1, pp. 56-63.
- Dehond (E.).** *Verdieping - Het gebeurde 800 jaar geleden.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 4, pp. 224-229.
- de Kraker (Adriaan Meeuwis Jan).** *Ice and water. The removal of ice on waterways in the Low Countries, 1330-1800.* Water History, 9, 2017, 2, pp. 109-128 [DOI : <https://doi.org/10.1007/s12685-016-0152-3>].
- Delecluyse (L.), Van Devyvere (F.).** *De wereldreis van Benari Pollet.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2017, 33, pp. 179-198.
- Deligne (Chloé).** *Bruxelles à l'épreuve de ses eaux. Inventivité hydrique en milieu urbain aux époques médiévale et moderne : Actes du séminaire «Terrae» organisé par les laboratoires TRACES (UMR 5608, CNRS, Toulouse) et FRAMESPA (UMR 5136, CNRS, Toulouse), le 18 avril 2014 à Toulouse.* In : **Rivals (Cécile) (dir.).** *Regards croisés sur la gestion de l'eau dans la ville médiévale et moderne.* Carcassonne, CAML, 2017, pp. 101-109 (Archéologie du Midi médiéval, 2015, 33. Dossier spécial).
- Delsaerdt (A.).** *Op vlucht naar Engeland.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 4, pp. 203-223.
- Deneweth (Heidi), Leloup (Ward), Speecke (Mathijs).** *Visualising Urban Change. Bruges (Belgium), 1300-1700.* In : **Plosnić Škarić (Ana) (ed.).** *Mapping Urban Changes = Mapiiranje urbanih promjena.* Zagreb, Institute of Art History, [2017], pp. 336-363.
- Depauw (Ewout).** *Tall farmers and tiny weavers : Rural living standards and heights in Flanders.* Tijdschrift voor Sociale en Economische geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 14, 2017, 3, pp. 56-84.

- De Rodder (Regina).** *Herberg "Het Zwaantje" in Horebeke.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 1, pp. 17-19.
- De ruyscher (Dave).** *Business Rescue, Turnaround Management and the Legal Regime of Default and Insolvency in Western History (late Middle Ages to Present Day).* In : **Van der Rest (Jean-Pierre), Adriaanse (Jan A.A.) (eds.).** *Turnaround Management and Bankruptcy. A Research Companion.* London, Routledge, 2017, pp. 22-42 (Routledge advances in management and business studies 69).
- De ruyscher (Dave), Cordes (Albrecht), Dauchy (Serge), Pihlajamaki (Heikki).** *Introduction.* In : **De ruyscher (Dave), Cordes (Albrecht), Dauchy (Serge), Pihlamajaki (Heiki) (eds.).** *The Company in Law and Practice : Did Size Matter? (Middle Ages – Nineteenth Century).* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 1-9 (Legal History Library 23; Studies in the History of Private Law 12).
- De Simpel (Francis).** *Les Bois de Comines à Bas-Warneton et Comines-France du XIVe au XXe siècle.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 47, pp. 19-34.
- De Spiegeleer (Christoph).** *Introduction. Conflicts around Death and Burial in Nineteenth and Twentieth-Century Europe.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 4, pp. 835-848.
- Devos (Isabelle), Janssens (Angélique).** *Introduction.* In : **Devos (Isabelle), Janssens (Angélique) (eds.).** *Re-considering the burden of disease in the Low Countries in past centuries.* Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 14, 2017, 4, pp. 5-24.
- Devos (Isabelle), Janssens (Angélique) (eds.).** *Re-considering the burden of disease in the Low Countries in past centuries.* Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 14, 2017, 4, 159 p.
- Devriese (Luc).** *Hoe maak ik een luchtballon? Een handleiding uit de 'Wegwijzer van Gent' 1785.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 4-5, pp. 298-300.
- Devriese (Luc).** *Matelotte smullen aan de oever van de Leie.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 4-5, pp. 301-305.
- Dewitte (Frits).** *Verhalen en gebruiken rond geboortes (1).* De Zonneblusser (Edegem), 40, 2017, 4, pp. 149-155.
- Dezutter (Willy).** *De Steedse Bollen in Brugge : Flambeeuwdragers in de lijkstoet. Deel I : De Periode 1672-1883.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 1, pp. 3-20.
- Douma (Klaasje).** *Adel, familiebezit en 'duurzaamheid' in Noord-Brabant.* In : **Gietman (Conrad), Moes (Jaap), Rewijk (Daniël), Ronnes (Hanneke), Bremmer (Jan N.), Spek (Theo).** *Huis en habitus : Over kastelen, buitenplaatsen en notabele levensvormen : Opstellen voor Yme Kuiper, aangeboden bij zijn afscheid als bijzonder hoogleraar Historische Buitenplaatsen en landgoederen aan de Rijksuniversiteit Groningen.* Hilversum, Verloren, 2017, pp. 154-165 (Adelsgeschiedenis 15).
- Dries (Joseph).** *Landwirtschaft auf dem Weg zur Monokultur : Klima, Märkte und Strukturen als beständige Herausforderungen.* In : **Lejeune (Carlo) (Hrsg.).** *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794-1919).* Eupen, GEV, 2017, pp. 142-163 (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Dubois (Grégoire).** *Le marbre noir «de Dinant» et ses acteurs : Petit état de la question des origines au XVIIe siècle.* Annales de la Société archéologique de Namur, 2017, 91, pp. 71-90.

- Ducatteeuw (Etienne).** *Driehonderd jaar Gentse baan (3) : Te Beveren, Desselgem en Sint-Eloois-Vijve.* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2017, 45, pp. 219-276.
- Dupont (Guy), Baillieul (Beatrix), Debeerst (Philippe).** *Wynants en de staande wip op de Bijloke.* In : **De Groote (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 263-274.
- Dupont (Wannes).** *Sodom aan de Zenne.* In : **Dupont (Wannes), Hofman (Elwin), Roelens (Jonas).** *Verzwegen verlangen : Een geschiedenis van homoseksualiteit in België.* Antwerpen, Vrijdag, 2017, pp. 151-182.
- Eeckhout (Bart).** *Puur en ongezoet.* In : **Dupont (Wannes), Hofman (Elwin), Roelens (Jonas).** *Verzwegen verlangen : Een geschiedenis van homoseksualiteit in België.* Antwerpen, Vrijdag, 2017, pp. 255-286.
- Fickers (Andreas).** *Industrialisering und revolutionäre Bewegungen : Zwischen Fortschrittsglauben und Modernisierungsängsten.* In : **Lejeune (Carlo) (Hrsg.).** *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794-1919).* Eupen, GEV, 2017, pp. 92-117 (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Gelaude (Frank).** *Het tracé en de rabotten van de Lieve.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 1, pp. 4-21.
- Giesdorf (Jens), Lindig (Anja), Brüll (Christoph).** *Die beständige Suche nach Heimaten : Über Lebensperspektiven von Auswanderern, Einwanderern und Minderheiten.* In : **Lejeune (Carlo) (Hrsg.).** *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794-1919).* Eupen, GEV, 2017, pp. 118-141 (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Giesdorf (Jens).** *Schulpflicht für alle, Bildung für wenige? Über die regionale Vermehrung von Wissen über Schulen, Bibliotheken und Lesestoff.* In : **Lejeune (Carlo) (Hrsg.).** *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794-1919).* Eupen, GEV, 2017, pp. 216-229 (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Gulinck (Hubert).** *Een symfonie van wegen en percelen : Deel 4 : Nederassent, Weissetter en Heide.* Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2017, pp. 126-136.
- Hofman (Elwin).** *Achter gesloten deuren.* In : **Dupont (Wannes), Hofman (Elwin), Roelens (Jonas).** *Verzwegen verlangen : Een geschiedenis van homoseksualiteit in België.* Antwerpen, Vrijdag, 2017, pp. 87-118.
- Hofman (Elwin).** *Straf zonder misdaad.* In : **Dupont (Wannes), Hofman (Elwin), Roelens (Jonas).** *Verzwegen verlangen : Een geschiedenis van homoseksualiteit in België.* Antwerpen, Vrijdag, 2017, pp. 119-150.
- Hooghe (Filip).** *De vaart van Bornem.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2011, 22, pp. 31-33.
- Janssen (Roger).** *De band tussen de algemene en de plaatselijke geschiedenis (deel 43).* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 1, pp. 28-29.
- Janssen (Roger).** *De band tussen de algemene en de plaatselijke geschiedenis (deel 44).* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 2, pp. 75-76.
- Janssen (Roger).** *De band tussen de algemene en de plaatselijke geschiedenis (deel 45).* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 3, pp. 101-102.
- Janssen (Roger).** *De band tussen de algemene en de plaatselijke geschiedenis (deel 46).* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 4, pp. 138-139.

- Joseph (Marc).** *Spa, ses eaux non ferrugineuses. Histoire & Archéologie spadoises* : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 172, pp. 30-33.
- Kocken (Marcel).** *Cipier was niet altijd een "plezant" beroep*. De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 1 (n° 85), pp. 18-21.
- Laprairie (Marc).** *Les bornes entre Grune et Bande : Petit rectificatif*. Terres entre Wamme et Lhomme, 2017, 28, pp. 15-19.
- Laurent (Jacques).** *Bornes du XVIIIe siècle aux confins des communes de Bande, Champlon, Grune et Nassogne*. Saint-Hubert d'Ardenne : Bulletin semestriel, 2017, 9, pp. 37[ff.].
- Ledent (Carole), Ruffini-Ronzani (Nicolas).** *Namur, XVe-XXe siècle : Une ville de confluent face aux inondations*. In : **Parmentier (Isabelle) (e.a.)**. *Catastrophes : Namur face aux calamités dans l'histoire*. Namur, Le Guetteur wallon, 2017, pp. 61-82 (Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 2).
- Lejeune (Carlo).** *Die Anfänge der Verstärkung : Neue Funktionen für Kleinstädte im ländlichen Raum*. In : **Lejeune (Carlo) (Hrsg.)**. *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794-1919)*. Eupen, GEV, 2017, pp. 164-179 (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Lejeune (Carlo).** *Wie Vorbilder durch neue Wege in den Alltag dringen : Ein neues Zusammenleben durch Selbstbeobachtung und dichtere Netze*. In : **Lejeune (Carlo) (Hrsg.)**. *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794-1919)*. Eupen, GEV, 2017, pp. 180-203 (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Luyssaert (Jan).** *Koninklijke Handbooggilde Sint-Sebastiaan Merendree 1717-2017*. Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVIII, 2017, 3, pp. 1-81.
- Marchal (Jacky), Bragard (Philippe) (préface).** *Hôtels, restaurants et cafés à Namur du XVIIe au XXe siècle, en ville et à la Citadelle*. Namur, Les amis de la Citadelle de Namur, 2017, 199 p.
- Masure (Hadewijch).** *Poor boxes, guild ethic and urban community building in Brabant, c. 1250-1600*. In : **Colson (Justin), van Steensel (Arie) (eds.)**. *Cities and Solidarities : Urban Communities in pre-modern Europe*. London, New York, Routledge, 2017, pp. 115-131 (Routledge research in early modern history).
- Mattens (Danny).** *Het oeroude voedingsmiddel Melganzevoet en de voedselhype Quinoa : Chenopodium album en chenopodium quinoa*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 4, pp. 51-55.
- Maurissen (Frans).** *Een ding met een verhaal (afl. 13) : De Calvarie Lieveheer*. Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 3, p. 6291.
- Maurissen (Frans), Wijnen (Mathieu).** *Het korte leven van Agnes Vreven*. Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 3, pp. 6287-6290.
- Mechant (Maja).** *Selling Sex in a Provincial Town : Prostitution in Bruges*. In : **Rodríguez García (Magaly), Heerma van Voss (Lex), van Nederveen Meerkerk (Elise) (eds.)**. *Selling sex in the city : A global history of prostitution, 1600s-2000s*. Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 60-84.
- Michiels (Karel).** *Van speelkaarten en kaartspelers*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2012, 23, pp. 34-38.
- Michiels (Karel).** *Volksgeneeskunde door de eeuwen heen*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2014, 25, pp. 47-48.
- Misseleyn (Aline), Duez (Pierre).** *Plantes médicinales : Tradition culturelle et recherche de pointe [Exposition, Mons, UMons, site de la rue de Houdain, 14.03.2016 - 29.05.2016]*. Mons, UMons, 2017, 91 p.

- Moïs (Christian).** *Herdiers et pâtres communaux au duché de Luxembourg.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 941-956.
- Neele (A.), Sicking (Louis).** *The Scheldt estuary as a gateway system 1300-1600.* In : **Blockmans (Wim), Krom (M.), Wubs-Mrozewicz (J.) (eds.).** *Routledge Handbook of Maritime Networks, 1300-1600.* Abingdon, New York, Oxon, Routledge, 2017, pp. 366-382.
- Ooms (Paul).** *Schuttersgilde 'Sint-Antonius'-Korspel bestond in 1948 driehonderd jaar!* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 3 (107), pp. 12-18.
- Pals (Mia).** *Rijkdom in het huis van secretaris Peter Konen.* Molsse Tijdingen, 2017, 25, pp. 162-173.
- Parmentier (Isabelle), Ronvaux (Marc).** *Avant-propos.* In : **Parmentier (Isabelle) (e.a.).** *Catastrophes : Namur face aux calamités dans l'histoire.* Namur, Le Guetteur wallon, 2017, pp. 1-7 (Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 2).
- Parmentier (Isabelle).** *Climat et phénomènes météorologiques à Namur, du Moyen Âge au milieu du XXe siècle.* In : **Parmentier (Isabelle) (e.a.).** *Catastrophes : Namur face aux calamités dans l'histoire.* Namur, Le Guetteur wallon, 2017, pp. 43-51 (Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 2).
- Petit (Maurice).** *Prêtes de Hodister et Gênes, des origines à nos jours.* Annales / Cercle historique de Marche-en-Famenne, Hotton et Rendeux, 2017, 32, pp. 53-78.
- Pley (Jacques).** *Les douaniers à Feffenne.* Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 53, pp. 40-51.
- Pyck (Maurits).** *Het belang en de ontwikkeling van de Moerdijkvaart en de Ieperlee.* Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout, 2017, pp. 47-60.
- Renglet (Antoine).** *La police des incendies et la lutte contre le feu à Namur, XVIIe-XIXe siècle.* In : **Parmentier (Isabelle) (e.a.).** *Catastrophes : Namur face aux calamités dans l'histoire.* Namur, Le Guetteur wallon, 2017, pp. 83-98 (Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 2).
- Rodríguez García (Magaly), Heerma van Voss (Lex), van Nederveen Meerkerk (Elise).** *Selling Sex in World Cities, 1600s-2000s : An Introduction.* In : **Rodríguez García (Magaly), Heerma van Voss (Lex), van Nederveen Meerkerk (Elise) (eds.).** *Selling sex in the city : A global history of prostitution, 1600s-2000s.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 1-26.
- Sas (André).** *Koninklijke schuttersgilde Sint-Antonius Geenhout Paal (KSAGP).* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 2, pp. 20-30.
- Schalenborgh (Tony).** *De paardenlijkwagen van Vucht.* Vochte, 2017, 92, pp. 32-39.
- Scharte (Sebastian).** *Bruchstückhafte Einblicke in das soziale Miteinander : Identitätsangebote im Spiegel gesellschaftlicher Hierarchien.* In : **Lejeune (Carlo) (Hrsg.).** *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794-1919).* Eupen, GEV, 2017, pp. 204-215 (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Severijns (Roland).** *Broederschappen in Limburg.* Tongerse Annalen. Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Tongeren, 31, 2017, 4, pp. 101-113.
- Simoens (Jef).** *Met stukjes en beetjes (3) : sponse Merie, een grappige bijnaam.* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 1, pp. 6246-6247.
- Smits (Herbert).** *Speuren naar de Oude Gentse vaart - historisch-geografisch onderzoek naar een 'onbestaand geachte' waterweg.* Annalen : Koninklijke Oudheidkundige

- Kring van het Land van Waas, 2017, 120, pp. 95-148.
- S.n. Koninklijke Sint-Rafaëlgilde.** *Taxandria Nieuws* : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 27, 2009, 1, pp. 22-23.
- Snijders (Frans).** *De 'Buesse gilde' Sint-Ambrosius uit Meer.* Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2017, LXXXIX, pp. 215-230.
- Somers (Francine).** *Schepen, scheepstreckers en schippers aan de Jooremaaie (vertaling).* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 2, pp. 101-107.
- Suttor (Marc).** *La Meuse, au coeur de notre Histoire.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 160 p. (Les dossiers de l'IPW 26).
- Tijskens (Guido).** *Steenbakkerswandeling.* Grevenbroeker Echo's / Geschied- en Heemkundige Kring "De Goede Stede Hamont", 2017, 98, pp. 5-14.
- Tillie (Willy).** *Wat hebben Roesbrugge en Poperinge te maken met Marseille zeep?* Aan de Schreve. Heemkundige Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 47, 2017, 3, pp. 3-4.
- Toye (Marleen).** *Oude gebruiken rond zwangerschap, geboorte en doopsel in Gullegem.* 't Meiboompje, 34, 2017, 2, pp. 4-30.
- Trachet (Jan).** *Ballastkeien & baggerzand.* Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LIX, 2017, 2, pp. 43[-45].
- Trachet (Jan).** *Verlande voorhavens : Verdwenen middeleeuwse havensites in de Zwinstreek.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 5, pp. 6-25.
- Trinteler (Daniel).** *Théâtre de guerre.* Terre de Neufchâteau. Bulletin semestriel du Cercle Royal «Terre de Neufchâteau», 2017, 1, pp. 44-48.
- Vancraeynest (Dirk).** *De Oostkustpolder.* Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LIX, 2017, 3, pp. 59-76.
- Van den Abbeele (Dirk).** *650 jaar kaatsen in het gewest Dendermonde.* S.I., Van den Abbeele, 2017, 364 p.
- Van Dender (Tony).** *Het dure baarkleed.* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 2, p. 88.
- van der Meiden (Pim).** *Jenever, van volksdrank tot delicatessen voor een elite.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 1, pp. 20-22.
- Van de Sijpe (Luk).** *De Teuten in Noord-Limburg, Noord-Brabant en Nederlands-Limburg.* Hamont-Achel, Geschied- en Heemkundige Kring "De Goede Stede Hamont", 2017, 32 p.
- Vandoren (André).** *van op den bilseren wech : tot op de Bilzersteenweg.* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 4, pp. 6317-6324.
- van Genabeek (Ronald).** *1000 graven : Verschillen en overeenkomsten tussen archeologisch onderzochte begraafplaatsen in 's-Hertogenbosch (ca. 1275-1858).* In : **van Oosten (Roos), Schats (Rachel), Arts (Nico), Bouwmeester (H.M.P.) (eds.).** *De stad en de dood. Archeologische perspectieven.* Leiden, Sidestone Press, 2017, pp. 45-76 (Urban graveyard proceedings 1).
- Vanhaute (Eric), Cottyn (Hanne).** *Into their land and labours : A comparative and global analysis of trajectories of peasant transformation.* ICAS Review Paper Series, 2017, 8, pp. 1-21.
- Vanhenden (Jacques).** *Hoe het evolueert en verandert.* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 1, pp. 78-84.
- Van Molle (Leen).** *Comparing Religious Perspectives on Social Reform : An Introduction.* In : **Van Molle (Leen) (ed.).** *Charity and social welfare.* Leuven, Leuven University

- Press, 2017, pp. 7-33 (The dynamics of religious reform in Northern Europe, 1780-1920, 4).
- Van Nederveen Meerkerk (Elise), Rodríguez García (Magaly), Heerman van Voss (Lex).** *Sex Sold World Cities, 1600s- 2000s : Conclusions to the Project.* In : **Rodríguez García (Magaly), Heerma van Voss (Lex), van Nederveen Meerkerk (Elise) (eds.).** *Selling sex in the city : A global history of prostitution, 1600s-2000s.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 861-880.
- Vannoppen (Henri).** *Van volksgeneeskunde naar geneeskunde in de fusie Kortenberg.* Kortenberg, s.n., 2017, 28 p. [Publicatie n.a.v. erfgoeddag 2017 met als thema 'Zorg'].
- Vanzieleghe (F.).** *Herbergen en pennewarries : Of de teloorgang van de dorpsmiddenstand.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2017, 33, pp. 23-52.
- Velghe (Dominique).** *Vamos Vacaturos : Aan de slag in West-Vlaanderen. Over arbeidsmigratie vroeger en nu.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 3, pp. 31-35.
- Vereecken (Theo).** *De vaert die men maeckt van Stecken en tot aen de Cleijnghe - historisch-geografisch onderzoek naar de 'verdwenen' Parmavaart.* Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2017, 120, pp. 63-94.
- Verhaegen (Dominique).** *Signes de protection en Brabant Wallon.* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2017, 82, pp. 13-19.
- Verhoeven (Gerrit), Zuiderdijn (Jaco).** *Oud, maar niet versleten! Een introductie.* Jaarboek De Zeventiende Eeuw, 2017, pp. 9-22 (Themadossier : *Oud, maar niet versleten!*).
- Verkoyen (François).** *Van kooien en teuten gesproken.* Molse Tijdingen, 2017, 25, pp. 74-81.
- Visart de Bocarmé (Cédric).** *Avant-propos.* In : **Carlier (Aurore) (éd.).** *Fumées célestes ou funestes : du 12e au 18e siècle.* Namur, Société Archéologique de Namur, 2017, pp. 5-8 (Monographies du Musée des Arts Anciens du Namurois 72) [Exposition organisée par le TreM.a-Musée des Arts anciens du Namurois, la Province de Namur et la Société archéologique de Namur avec le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles, 11 novembre 2017-11 février 2018].
- Vlassenbroeck (Walter), Van Twembeke (Johan).** *De historische 'buitenplaatsen' of huizen (hoven) van 'plaisantie' in het werkgebied van de Heemkring Scheldeveld : Historisch geografisch bekeken.* Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2017, XLVI, pp. 177-280.
- Vrijens (Paul).** *Het geld komt niet altijd op de plaats waar het moet komen.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 1, pp. 13-15.
- Watrín (Jean-Claude).** *Gaumoiseries.* Marche-en-Famenne, Musée de la parole en Ardenne, 2017, 88 p. (Paroles du terroir 2).
- Whittle (Jane C.).** *Introduction : Servants in the Economy and Society of Rural Europe.* In : **Whittle (Jane) (ed.).** *Servants in Rural Europe 1400-1900.* Woodbridge, The Boydell Press, 2017, pp. 1-18.
- Wijnen (Max) (met medewerking van).** *Fotokatern : Limburg krijgt kleur : 1908-1944.* Studies over de sociaaleconomische geschiedenis van Limburg : Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg, 2017, LXII, pp. 195-211.
- Wydooghe (B.).** *Het vroedvrouwenkabinet, over moeders en vroeders, deel I en deel II.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2017, 33, pp. 107-138.
- Zijlmans (Roel).** *Troebele betrekkingen : Grens-, scheepvaart- en waterstaatskwesities in de Nederlanden tot 1800.* Hilversum, Verloren, 2017, 687 p.

Zimmerman (Jean-Marie). *La brasserie à vapeur Arrasse puis Claes à Messancy.* Aux Sources du Chiers. Chroniques (Cercle d'Histoire du Pays de Messancy), 2017, 29, pp. 33-38.

a.3. *Généralités : La vie religieuse – Algemeenheden : Het godsdienstig leven*

Algoet (Guy). *Klokken in Waregem.* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring “De Gaverstreke” (Waregem), 2017, 45, pp. 403-406.

Alvarez (Alexandre), Schmidt (Kevin). *L'église Saint-Jean-l'Évangéliste à Liège.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 56 p. (Les Carnets du Patrimoine 138).

Baudry (Antoine). *L'église Notre-Dame à Dinant.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 56 p. (Les Carnets du Patrimoine 143).

Bavay (Lut). *Een nieuwe pastorie voor Vlekkem.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 2, pp. 31-37.

Bavay (Lut). *Vlekkem : Kapel van Onze-Lieve-Vrouw van Altijddurende Bijstand.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 4, pp. 108-109.

Beel (Chris). *Grafstenen en grafmonumenten in de St.-Jacobskerk.* Iepers kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 53, 2017, 1, pp. 10-13.

Bertrands (Dirk). *Een verwaarloosde kapel in de Kanaalstraat en een nieuwe vondst!* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 2, pp. 14-19.

Binon (Dirk). *Sint-Catharinakerk te Ruisbroek.* In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.l., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 11-17 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).

Blokland (Gottlieb). *Geloof alleen! Protestanten in België : Een verhaal van 500 jaar.* Antwerpen, Garant, 2017, 295 p. [Tweede, licht gewijzigde druk].

Bourdeaudhui (Jozef). *Enkele kerkschatten van de Sint-Britiuskerk te Etikhove.* Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 21, 2017, 61, pp. 17-25.

Bousmar (Éric). *Collégiale mosane, village brabançon : Mousty, des origines à nos jours. Essai de synthèse critique.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 31, 2017, 3, pp. 131-186 / 199-206.

Brulet (Raymond), Votion (Madeline) (coord.). *De Tournai a València : l'arqueologia de les primeres catedrals d'Europa : useu de la Ciutat, València, maig-setembre 2017.* València, Ajuntament de València, 2017, 99 p.

Buntinx (Willy). *De Kruistochters.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 3, pp. 4-13.

Burnotte (Etienne). *Sur les traces de l'ancienne église de Chavanne.* Terres entre Wamme et Lhomme, 2017, 28, pp. 48-51.

Caluwaerts (Linda). *Sint-Amanduskerk te Sint-Amands.* In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.l., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 120-148 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).

Castiaux (Yves). *Les prêtres à Quaregnon et à Wasmuel, 1225-2013.* Annales du Cercle d'Histoire et d'Archéologie de Saint-Ghislain et de la région, XII, 2017, pp. 421-692.

Cauchies (Jean-Marie). *Conclusions.* In : **Maillard-Luyppaert (Monique), Marchandise (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Église et État : Évêques et cardinaux princiers et curiaux, XIVe-début XVIe siècle : Des actes du pouvoir.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 283-290 (Etudes renaissantes 23).

Chantinne (Frédéric), Mignot (Philippe). *De l'atrium à l'âtre : À propos de quelques sites religieux de Belgique.* In : **De Groote (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 135-144.

- Coun (Theo).** *Peter- en meterschap bij doopsel en vormsel als huwelijksbeletsel.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 1, p. 25.
- Croket (Benny).** *Sint-Margaretakerk te Wintam.* In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.I., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 357-388 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- Croket (Benny).** *Sint-Stefaankerk te Hingene.* In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.I., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 164-200 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- Dardenne (Willy), Collard (Amand).** *La chapelle de Lorette dans son site.* Rochefort, Confrérie Notre-Dame de Lorette, 2017, 80 p.
- De Bie (Marc).** *De Barbarakapel te Baardegem.* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 3, pp. 271-272.
- Debonne (Vincent).** *Traditioneel en eigentijds : De Sint-Annakerk in Lokeren.* Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2017, 120, pp. 185-206.
- De Borger (Paul).** *Sint-Leonarduskerk te Breendonk : Van dorsvloer tot dorpskerk.* In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.I., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 277-290 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- De Cock (Louis).** *Drie pastorieën in Viane (1565-2016).* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 2, pp. 107-116.
- De Donder (Jos).** *Het Louis De la Haye-orgel in de Sint-Pieterskerk te Puurs.* In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.I., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 70-77 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- De Favereau (Paul).** *L'église Saint-Martin de Jenneret.* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 142, pp. 17-41.
- Degraeve (Matthijs).** *De Sint-Jan-de-Doperkerk van Oosterweel, een bewogen geschiedenis (1).* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 1, pp. 18-23.
- Degraeve (Matthijs).** *De Sint-Jan-de-Doperkerk van Oosterweel, een bewogen geschiedenis (2).* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 2, pp. 31-36.
- Degraeve (Matthijs).** *De Sint-Jan-de-Doperkerk van Oosterweel, een bewogen geschiedenis (3).* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 3, pp. 30-36.
- Degraeve (Matthijs).** *De Sint-Jan-de-Doperkerk van Oosterweel, een bewogen geschiedenis (slot).* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 4, pp. 43-48.
- De Haes (Eveline), Van den Mooter (Maarten).** *Het predikherenklooster : Goswin de Stassartstraat z.n.* In : **S.n.** *Open Monumentendag Mechelen : zondag 10 september 2017.* Mechelen, Stad Mechelen, 2017, pp. 30-41.
- De Jongh (Paul).** *De glasramen in de Sint-Romboutskathedraal.* De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 3 (n° 87), pp. 40-63.
- Dekoning (Ralph).** *Exotisme et idolâtrie : Le cycle peint consacré à l'œuvre missionnaire de saint François-Xavier dans l'église de Saints-Pierre-et-Paul à Malines.* Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art, 86, 2017, 1, pp. 271-291.

- de la Barre d'Erquelinnes (Dominique).** *Histoire d'une chasuble.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 289, pp. 12-21.
- Delville (Jean-Pierre), Jacques (Yves), Tonon (Xavier).** *La restauration du porche de l'église Saint-Jacques à Liège.* Bulletin de la commission royale des Monuments et des Sites, 2017, 29, pp. 53-76.
- De Moor (Tine).** *Een stad voor vrouwen. Begijnen en begijnhoven in vroegmodern Europa.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 119-128.
- De Prijck (Mieke), De Tant (Fernand).** *Aanvullingen bij de lijst van kloosterroepingen te Zegelsem.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 1, pp. 34-35.
- De Prijck (Mieke), De Tant (Fernand).** *Funerair Erfgoed te Zegelsem.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 1, pp. 22-27.
- De Reu (Martine).** *Inleiding = Introduction.* Trajecta. Religie, Cultuur en Samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 26, 2017, 1, pp. 1-4.
- De Rodder (Regina).** *Commotie rond de Horebeekse pastorie.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 1, pp. 28-33.
- De Ryck (Monique).** *Sint-Annakerk te Weert.* In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.l., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 344-356 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- De Swaef (Jeroen).** *Gerestaureerde kapelletjes.* De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 22, 2017, 4, p. 28.
- De Vriendt (François).** *Les fumées et leur symbolisme ambivalent. Un parcours dans les Vies de saints de l'Occident médiéval.* In : **Carlier (Aurore) (éd.).** *Fumées célestes ou funestes : du 12e au 18e siècle.* Namur, Société Archéologique de Namur, 2017, pp. 29-42 (Monographies du Musée des Arts Anciens du Namurois 72) [Exposition organisée par le TreM.a-Musée des Arts anciens du Namurois, la Province de Namur et la Société archéologique de Namur avec le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles, 11 novembre 2017-11 février 2018].
- Dezutter (Willy).** *De verpachting van stoelen en banken in de kerk.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 4, pp. 477-480.
- Doms (Nand), Ooms (Johan).** *«En gij zorgt voor de heropbouw» : De bewogen geschiedenis van vernietiging en heropbouw van de Hoogstraatse Sint-Katharinakerk en -toren.* Turnhout, Grafilux Printing, 2017, 459 p.
- Doms (Nand), Ooms (Johan).** *Joannes Jozef Lauwereys : Biografie van zeven levens.* Turnhout, Grafilux Printing, 2017, 263 p.
- Druetz (Laurence), Maquet (Julien).** *Le patrimoine protestant : La mémoire d'une minorité.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 409 p.
- Fanon (Damien).** *L'église Notre-Dame de Borlon, souvenir du règne de la princesse Ermesinde de Luxembourg?* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 139, pp. 3-13.
- François (Wim), Den Hollander (August).** *Introduction.* In : **François (Wim), Den Hollander (August) (red.).** *Vernacular Bible and Religious Reform in the Middle Ages and Early Modern Era.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 1-12 (Bibliotheca Theologicalarum Lovaniensium CCLXXXVII).

- Franssens (Marcel).** *Basilieknieuws – 2. Integratie van de toren van de vroegere kerk (1200-1250?) in de kerk van 1341 in het kader van dertig jaar opvolging van de restauratie (1986-2016).* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 1, pp. 15-17.
- Franssens (Marcel).** *Basilieknieuws – 3 : Een pseudo-basilikale kerk in het kader van dertig jaar opvolging van de restauratie (1986-2016).* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 2, pp. 15-16.
- Franssens (Marcel).** *Basilieknieuws – 4 : Datering van de bouwdelen op basis van de aard van de natuursteen (de galmgaten). Nieuwtijes gesprokkeld in het kader van dertig jaren opvolging van de restauratie (1986-2016).* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 4, pp. 29-30.
- Franssens (Marcel).** *Schenking van het beeld van O.-L.-Vrouw van Halle : Het mecenaat van de H. Elisabeth van Hongarije in Kamerijk.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 2, pp. 12-14.
- Glaudemans (Ronald).** *De Sint-Jan te 's-Hertogenbosch : Bouwgeschiedenis en bouwsculptuur, 1250-1550.* Zwolle, WBooks, 2017, 439 p. (Studie naar bouwsculptuur 4).
- Gooskens (Frans), de Kievith (L.J.J.), Rasenberg (M.).** *Het Bredase Begijnhof in veranderende tijden : Een geschiedenis van 750 jaar.* Breda, Stichting Breda's Begijnhof Museum, 2017, 228 p.
- Goossens (Willy).** *De "klein kapel" te Sint-Agatha-Rode werd onlangs door de bureu opgekalefaterd.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 4, pp. 278-282.
- Gratia (Henri).** *L'église d'Hamipré.* Terre de Neufchâteau. Bulletin semestriel du Cercle Royal «Terre de Neufchâteau», 2017, 2, pp. 22-37.
- Haquin (André).** *Fumigations, encens, parfums dans le culte catholique.* In : **Carlier (Aurore) (éd.).** *Fumées célestes ou funestes : du 12e au 18e siècle.* Namur, Société Archéologique de Namur, 2017, pp. 9-20 (Monographies du Musée des Arts Anciens du Namurois 72) [Exposition organisée par le TreM.a-Musée des Arts anciens du Namurois, la Province de Namur et la Société archéologique de Namur avec le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles, 11 novembre 2017-11 février 2018].
- Hendriks (Giel).** *De beneficijs en andere kerkelijke instellingen in Overpelt.* De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 220 (november – december), pp. 2-17.
- Herin (Stéphane).** *La chapelle du Cheny du Mont à Arville, havre de paix et lieu de spiritualité.* Saint-Hubert d'Ardenne : Bulletin semestriel, 2017, 9, pp. 7-14.
- Herrebout (Els), Lejeune (Carlo).** *Neue Glaubensimpulse für eine neue Welt. Eine starke Dynamik für Kirche und Religion durch die Säkularisierung.* In : **Lejeune (Carlo) (Hrsg.).** *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des Beharrens (1794-1919).* Eupen, GEV, 2017, pp. 252-277 (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Hofman (Elwin).** *Vermanen, vergeven en verzwijgen : Het mysterie van de biecht in de achttiende- en negentiende-eeuwse Zuidelijke Nederlanden.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 2, pp. 34-55.
- Huet (Leen).** *De stille kracht van Joris.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 4, pp. 8-12 [Sint-Gummaruskerk (Lier), Goswin Van der Weyden].
- Husson (Jean-François).** *Les fabriques d'église dans le cadre des compétences locales.* In : **Husson (Jean-François) (éd.).** *Les fabriques d'église en Wallonie : de Napoléon au 21ième siècle.* Wauthier-Braine, Vanden Broeek, 2017, pp. 36-53.

- Husson (Jean-François)** (éd.). *Les fabriques d'église en Wallonie : de Napoléon au 21ème siècle*. Wauthier-Braine, Vanden Broele, 2017, 237 p.
- Jackers (Jozef)**. *Godsdienstbeleving in ons dorp*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 2, pp. 32-35.
- Janssens (Herman)**. *Grafzerken in de kerk Attenhoven*. Molengalm. Heemkring Stabroek – Hoevenen – Putte, 19, 2017, 3, pp. 11-33.
- Joseph (Marc)**. *Les Sept péchés capitaux sont-ils spadois? Histoire & Archéologie spadoises* : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 172, pp. 18-22.
- Judo (Frank)**. *Du côté de M. Sanders. La diaspora jacobite dans les Pays-Bas méridionaux, 1688-1831*. Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 4, pp. 799-832.
- Kimpen (André), Cierpial (Chris)**. *Robert Carremans en Felix Schollen, twee kruisheren*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 3, pp. 29-35.
- Klaassen (Huib)**. *Tussen macht en zielenheil*. De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2017, pp. 174-181.
- Leestmans (Charles-J.A.)**. *Les Chalon d'Ardenne (1490-1853). Une ascension contrariée*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 915-938.
- Liessens (Gerrit)**. *De pastoors van Vlekkem*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 3, pp. 59-71.
- Loos (Marcel)**. *Toch fier op ons kerkje!* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 4, pp. 24-28.
- Maillard-Luypaert (Monique), Marchandise (Alain), Schnerb (Bertrand)**. *Introduction*. In : **Maillard-Luypaert (Monique), Marchandise (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.)**. *Église et État : Évêques et cardinaux princiers et curiaux, XIVe-début XVIe siècle : Des actes du pouvoir*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 7-11 (Études renaissantes 23).
- Martens (A.)**. *Huisvesting van de parochiepriesters van Hansbeke*. Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVIII, 2017, 1, pp. 90-102.
- Martens (Marc)**. *Oude grafstenen rond de kerk van Middelburg*. Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 223-243.
- Mees (Marc)**. *Fernand Donnet en de inventarisatie van erfgoed in de provincie Antwerpen*. In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu*. S.l., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 7-10 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- Mees (Marc), Hendriks (Veerle), Van Cleven (Fanny), Vanden Berghe (Ina), Van Strydonck (Mark), Bourgeois (Ignace)**. *Mechelen Sint-Rombouts kathedraal : Mysteries rond een eeuwenoud reliek*. Antwerpen, Provincie Antwerpen, 2017, 7 p. (Uit het depot : Archeologie in de provincie Antwerpen 1).
- Mees (Marc)**. *Relieken in de grond : Meer vragen dan antwoorden bij de vondst van relieken in de Sint-Romboutskathedraal van Mechelen*. Heemkunde Gouw Antwerpen, 54, 2017, 3, pp. 23-26.
- Meirlaen (Jean-Pierre)**. *Standpunt : Is de oprichting van een klokkenluidersgilde in een gedesaffecteerd Iepers kerkgebouw een zinvolle gedachte? Iepers kwartier*. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 53, 2017, 1, pp. 1-3.
- Muller (Jean-Claude)**. *La croix du maître-tailleur de pierres tyrolien Jean-Georges Beyser, propriété de l'IAL, et son contexte 'origine' vers 1735-1740*. Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 241-261 (Mélanges d'Histoire de l'Art).

- Muller (Jean-Claude).** *Essai de reconstitution comparative du cycle des sept sacrements du retable de Fisenne*. Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 155-162 (Mélanges d'Histoire de l'Art).
- Muysers (Jef).** *Kruisochters*. Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 4, pp. 18-22.
- Nolf (Bertrand).** *De afbraak van de oude Sint-Tillokerk*. Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 1, pp. 37-38.
- O'Malley (John W.).** *Les jésuites et les papes : Histoire d'une relation en quelques traits (XVIe – XXIe siècles)*. Namur, Paris, Éditions jésuites; Bruxelles, Lessius, 2017, 204 p.
- Paternotte (David).** *Défendre la famille, (ré)évangéliser l'Europe*. In : **Vanderpelen-Diagre (Cécile), Sägesser (Caroline) (éds.)**. *La sainte famille : Sexualité, filiation et parentalité dans l'Eglise catholique*. Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 209-222 (Problèmes d'histoire des religions 24).
- Pauwels (Julien).** *Sint-Vincentius a Paulokerk te Branst*. In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu*. S.I., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 241-255 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- Polfliet (Danny).** *Sint-Lambertuskerk te Eikevliet*. In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu*. S.I., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 201-221 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- Porion (Jean-Baptiste), Nabert (Nathalie) (introduction et notes).** *Fragments métaphysiques et mystiques*. Paris, Ad solem, 2017, 74 p.
- Prins (Aaldert).** *Luther in de Lage Landen. Protestants-evangelisch erfgoed voor dummies*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 3, pp. 24-30.
- Put (Eddy), Van de Voorde (Eddy).** *Kerkelijke financiën : Een typologie*. Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 3, pp. 269-282.
- Renardy (Christine).** *Les pièces majeures du trésor de la cathédrale de Liège*. Liège, Archéoforum de Liège, 2017; Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 64 p. (Archéobook 9).
- Reusens (Jules), Schaerlaecken (Rudy).** *Priesters en kloosterlingen van Terhagen*. Rumst, Geschiedkundige Kring Rumesta, 2017, 58 p. (Geschiedkundige Kring Rumesta 99).
- Rochtus (Luc), Croket (Benny).** *Onze-Lieve-Vrouw-Hemelvaartkerk te Mariekerke*. In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu*. S.I., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 222-240 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- Rossiau (Egied).** *Mechelen een "oud" kunstwerk rijker. Een vergeten beeld opnieuw in de kerk Onze-Lieve-Vrouw-over-de-Dijle*. De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 1 (n° 85), pp. 4-10.
- Rymen (Karel).** *Een labyrint in de Sint-Lambertuskerk te Zelem*. Ons Zelems Erfgoed. Een jaarlijkse uitgave van Geschied- en Heemkundige Kring "Sint-Jansdal" Zelem, 2017, pp. 29-32.
- Sägesser (Caroline).** *La fabrique d'église en Belgique : Perspective historique*. In : **Husson (Jean-François) (éd.)**. *Les fabriques d'église en Wallonie : de Napoléon au 21ème siècle*. Wauthier-Braine, Vanden Broele, 2017, pp. 20-35.
- Scheers (Raf) (red.), Eelbode (Frederic) (eindred.), Verhaeghe (Kim).** *500 jaar Luther*. Antwerpen, Scheers Raf, 2017, 122 p. (Eos Geschiedenis 2).

- Schokkaert (Luc).** *Onze-Lieve-Vrouwkerk te Kalfort.* In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.l., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 149-163 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- Schreiber (Jean-Philippe).** *En conclusion : Église et sexualité.* In : **Vanderpelen-Diagre (Cécile), Sägesser (Caroline) (éds.).** *La sainte famille : Sexualité, filiation et parentalité dans l'Église catholique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 223-232 (Problèmes d'histoire des religions 24).
- Segers (Geert).** *Sint-Pieterskerk te Puurs : Kunst in overvloed.* In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.l., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 18-69 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- Slegers (Jonas).** *'Ons kapelleke' : het centrum, de nieuwmarkt van het lokaal gebeuren te Eik : Over de geschiedenis, de erfgoedobjecten en de verhalen van de Onze-Lieve-Vrouwkapel te Eik.* Munsterbilzen, Heemkring Landrada, 2017, 95 p.
- Smelik (Klaas A.D.), van Dixhoorn (Arjan) (red.).** *Middelburg en de mediene : Joods leven in Zeeland door de eeuwen heen.* Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2017, 240 p.
- Smets (Guido), Peeters (Jan).** *Een inkijk in de ondergrond en de geschiedenis van de Heverse O.L.V.-kerk.* S.l., Heemkundige Kring Ravensteyn, 2017, 22 p. [Gelegenheidsuitgave n.a.v. een beperkt onderzoek van grond afkomstig van het uitgraven van de sleuven voor de aanleg van een nieuw verwarmingssysteem in de Heverse O.L.V.-kerk in de lente en zomer van 2017].
- Smismans (Linda), Leslie (Liza).** *Voorstel voor de presentatie van een reeks ex-voto's in de basiliek van Halle.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 1, pp. 18-21.
- S.n.** *De Achelse Kluis.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 2, pp. 10-12.
- S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.l., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, 398 p. (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- S.n.** *Kapellen en kapelletjes in Sinaai : Een foto-inventaris van klein religieus erfgoed in het straatbeeld met aanvullende informatie over kapellen en heiligen.* Sint-Niklaas, Bibliotheca Wasiana, 2017, 47 p.
- S.n.** *Op Sint-Andries en op Sint-Bavo.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 4, pp. 283.
- S.n.** *Het Sint-Jobretabel Schoonbroek (Retie. Het verhaal van een Kempens topstuk).* Retie, Kerkfabriek Sint-Job Schoonbroek, 2017, 28 p.
- Stevens (Sofie).** *Sint-Jan-Baptist- en Evangelistkerk : Sint-Janskerkhof z.n.* In : **S.n.** *Open Monumentendag Mechelen : zondag 10 september 2017.* Mechelen, Stad Mechelen, 2017, pp. 86-95.
- Stevens (Theo).** *De erfeniskwestie van pastoor Andries Schuermans.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 1, pp. 30-37.
- Stevens (Theo).** *Pastoor Douven over Oostham.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 4, pp. 30-36.
- Tixhon (Axel), Saint-Amand (Pascal).** *L'église Saint-Lambert de Bouvignes 1217-2017 : autour du 800e anniversaire de sa dédicace.* Bouvignes, Cercle bouvignois d'archéologie, d'histoire et de folklore, 2017, 245 p.
- Van Acker (Lucien).** *Twee Ardooiënaren pastoor in Brugge.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardooië-Koolskamp, 2017, 13, pp. 32-41.
- Van Assche (André).** *Sint-Jozefkerk te Liezele.* In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.l., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant,

- 2017, pp. 304-320 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- Vanbelle (Gilbert).** *Roy et ses églises.* Annales / Cercle historique de Marche-en-Famenne, Hotton et Rendeux, 2017, 32, pp. 5-10.
- Van Dender (Tony).** *Berlare wil een nieuwe kerk!* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 2, pp. 56-67.
- Van Dender (Tony).** *Bladerend in oude catechismussen : deel 3.* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 1, pp. 30-55.
- Van Dender (Tony).** *Bladerend in oude catechismussen : deel 4.* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 2, pp. 28-55.
- Van den Mooter (Maarten).** *Berthoutinstituut-Klein Seminarie : de kapel van het Sint-Aloysiusgebouw : Bleekstraat 5.* In : **S.n.** *Open Monumentendag Mechelen : zondag 10 september 2017.* Mechelen, Stad Mechelen, 2017, pp. 14-23.
- Van den Mooter (Maarten), De Greef (Patrick).** *Kapel arme klaren en feestzaal Scheppersinstituut.* In : **S.n.** *Open Monumentendag Mechelen : zondag 10 september 2017.* Mechelen, Stad Mechelen, 2017, pp. 72-81.
- Van den Mooter (Maarten).** *Sint-Pieter-en-Paulkerk : Keizerstraat 1.* In : **S.n.** *Open Monumentendag Mechelen : zondag 10 september 2017.* Mechelen, Stad Mechelen, 2017, pp. 42-51.
- Van Den Wijngaert (A.).** *De Sint-Lambertuskerk te Ekeren.* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 4, pp. 5-15.
- Vander Ginst (Vanessa), Yperman (Wouter).** *Het archeologisch vooronderzoek in de Sint-Joriskerk te Antwerpen.* Kessel-Lo, Studiebureau Archeologie, 2017, 19 p. (+ CD-ROM) (Archeo-rapport 400).
- Vander Ginst (Vanessa), Dockx (Caroline).** *Het archeologisch vooronderzoek in de Sint-Michielskerk te Veltem-Beisem.* Kessel-Lo, Studiebureau Archeologie, 2017, 22 p. (Archeo-rapport 395).
- van der Jeught (François).** *Een kunstwerk in de kijker.... : Het beeld van Onze-Lieve-Vrouw-van-Zeven-Weeën in de kerk van Onze-Lieve-Vrouw-over-de-Dijle wordt gerestaureerd.* De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 1 (n° 85), pp. 38-41.
- Vanderpelen-Diagre (Cécile).** *La «Sainte Famille» : Retour sur l'efficacité heuristique d'une allégorie.* In : **Vanderpelen-Diagre (Cécile), Sägersser (Caroline) (éds.).** *La sainte famille : Sexualité, filiation et parentalité dans l'Eglise catholique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 9-18 (Problèmes d'histoire des religions 24).
- Vandervelden (Hendrik).** *Het verhaal van kerkelijke gebruiken.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 2, pp. 84-90.
- Van Fraeyenhoven (Nele).** *Sint-Bernaduskerk te Bornem.* In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.l., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 290-303 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- Van Hoof (Koen).** *Beveren in-zicht : Gedempte galmen.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 2, pp. 56-57.
- Van Keer (Martine).** *Sint-Joannes en Sint-Amanduskerk te Oppuurs.* In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.l., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 256-276 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).

- Van Kerckhoven (Gert).** *Onze-Lieve-Vrouw & Sint-Leodegariuskerk te Bornem.* In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.l., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 78-119 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).
- Vankevelaar (Rik).** *Weer een monumentje gered : Opknopbeurt van moordkruis van Geistingen een feit.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 2, pp. 80-81.
- Van Lani (Stefan), Janssen (Leo).** *Het archief van de Parkabdij in Heverlee : Bron voor de studie van de glasramen van Jan De Caumont.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 1, pp. 22-37.
- van Leeuwen (Wies).** *De verdwenen kerken van Noord-Brabant.* Zwolle, WBooks, 2017, 127 p.
- Vannoppen (Henri).** *Pastors van Meerbeek.* Curtenberg, 26, 2017, 1, pp. 42-49.
- Vanpée (Dominique).** *Epitaphia in de St.-Pieters-en-Pauluskerk van Neerijse.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 4, pp. 257-266.
- Van Strydonck (Marc).** *De schat onder de vloer : Archeologische vondst in de Sint-Romboutskathedraal te Mechelen.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 5, pp. 26-37.
- Vanvolsem (Johan).** *Vernield en verwaarloosd kapelletje te Halle.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 2, p. 42.
- Veerman (John), Peters (Erik) (medewerker), de Kievith (Hans) (medewerker).** *Het begijnhof van Breda : Gebouwen vol geschiedenis.* Utrecht, Uitgeverij Matrijs, 2017, 192 p.
- Vermeulen (Luc), Bouweraerts (Christof).** *Van Gossuinus tot Gozewijn.* Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2017, 120, pp. 53-62.
- Verschraegen (Matthijs).** *Een nieuwe afbeelding van... de kerk van Hermelgem.* De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 22, 2017, 3, pp. 6-11.
- Vrijens (Paul).** *Broederschappen in Kanne : De pastors maakten van iedereen een actieve katholiek.* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2017, 1, pp. 11-17.
- Vrijens (Paul).** *De verspreiding van het christendom in de streek tussen Tongeren en Maastricht.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 2, pp. 1-6.
- Wagemakers (E.C.M.).** *Begijnenbeweging gisteren en vandaag : 750 jaar Begijnhof Breda 1267-2017.* Breda, Bestuur Begijnhof, 2017, 59 p.
- Wallet (Bart).** *Christendom en antisemitisme : Tweeduizend jaar confrontatie.* Utrecht, Uitgeverij Boekencentrum, 2017, 126 p.
- Willems (Richard).** *De obiits van de Sint-Martinuskerk in Beveren.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 2, pp. 44-49.
- Winkelmanns (Jos).** *Sint-Stevenskerk te Lippelo.* In : **S.n.** *Binnenkijken in de kerken van Klein-Brabant : Vroeger en nu.* S.l., Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant, 2017, pp. 321-343 (Heemkundig Jaarboek / Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant 52).

a.4. *Généralités : La vie culturelle – Algemeenheden : Het culturele leven*

- Ansieau (Cécile).** *Vous avez dit : «archéologie subaquatique en haute Meuse?»* Namur, Service public de Wallonie, 2017, 36 p. (Vestigés 13).
- Balace (Sophie), Lefrancq (Jeanette), Van Gompén (Michael) (préface).** *Once upon a time : l'âge d'or de la montre émaillée (1650-1850) = Het gouden tijdperk van het geëmailleerde uurwerk (1650-1850).* Bruxelles = Brussel, Musées royaux d'Art et d'Histoire = Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, 2017, 104 p.
- Barbazon (Yvon).** *La succession d'un patrimoine exceptionnel.* Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 54, pp. 62-71.
- Beheydt (Ludo).** *Grisailles en 'witjes' : Een artistieke specialiteit van de Nederlanden.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 3, pp. 16-21.
- Beheydt (Ludo).** *Een kosmopoliet met een hart voor cultuur. Interview met Maryem Van den Heuvel, Nederlands ambassadeur in België.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 1, pp. 16-17.
- Belis (Brent), Huizer (J.), Van Kerkhoven (Inne).** *Mielen-boven-Aalst, Borgwormsesteenweg (gemeente Gingelgom) : Een landschappelijk bodemonderzoek en archeologische prospectie met ingreep in de bodem.* Brugge, Vlaams Erfgoedcentrum, 2017, 42 p. (VEC rapport 54).
- Beugels (Paul).** *Een Culturele Unie als krachtcentrale van Nederland en Vlaanderen in de Europese Unie.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 3, pp. 18-19.
- Bioul (Anne-Catherine), François (Line) (collab.), Anrys (Ambre) (collab.).** *Le Patrimoine du Val de Sambre : de Landelies à Erquelinnes.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 60 p. (Carnets du Patrimoine 144).
- Bleijenberg (Jenny).** *Grensoverschrijdende kansen voor Vlaamse en Nederlandse mediabedrijven.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 3, pp. 16-17.
- Boval (Christophe).** *À bicyclette, meer dan louter nostalgie. = À bicyclette, pas seulement une question de nostalgie.* De Franse Nederlanden = Les Pays-Bas français, 42, 2017, pp. 137-151.
- Busine (Laurent).** *Communion d'idées : Regards francophones sur les Plats Pays.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 1, pp. 43-49.
- Carlier (Marc).** *Vier hypothesen over de grafschriftenverzameling de Hooghe/van Larebeke (1789).* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 2, pp. 175-199.
- Cumps (Dorian).** *Un panache de belles plumes : La littérature de langue néerlandaise en 7200 pages.* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 4, pp. 5-10.
- Daenen (Roel), Geudens (Birgit), Vanthienen (Annemie).** *Geweldig en gewild : Vrijwilligerswerk in de erfgoedsector : Vijftig inspirerende verhalen uit de praktijk.* Brussel, FARO (Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw), 2017, 171 p.
- Daenen (Roel), De Nil (Bart).** *Open, open, open moet het zijn : De Brugse en Denderlandse casussen.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 3, pp. 74-79.
- Daenen (Roel).** *De zaak E.P. Jacobs. Waardevolle platen verdwenen uit stichting.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 4, pp. 42-44.
- Danz Stirnemann (Patricia), Chavannes-Mazeel (Claudine A.), Dwarswaard (Henry).** *John the Baptist and the Book of Isaiah in the Ghent Altarpiece.* In : Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel),

- Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.)**. *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 145-156.
- Debeuckelaere (Heleen)**. *Tussen stelen en representeren : Over culturele toe-eigening*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 3, p. 14.
- De Blauwe (Kathleen), Geysen (Frederik), Mares (Ann)**. *De Brusselse rederijkerij : Immateriële erfgoedcultuur in de kijker*. Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 11, 2017, 22, pp. 6-17.
- De Brouwer (Karlien), De Coninck (Pieterjan), Lippens (Guido)**. *Het Vereeckenorgel van de Sint-Jozefkerk - Aalst : Brochure uitgegeven naar aanleiding van het orgelconcert van 14 oktober 2017*. Aalst, Werkgroep SintJozef125, 2017, 47 p.
- De Bruyn (Jurgen)**. *Vêtir l'idée d'une forme sensible*. Zefiro Torna, 20 jaar verklankt erfgoed. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 1, pp. 4-11.
- Deceuninck (Marjolein), Verdonck (Ann)**. *Het Gildehuis van de Vrije Schippers : Een kleurrijk, 'heraldisch' interieur*. In : **De Groote (Koen), Eryvynck (Anton) (red.)**. *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent*. Gent, Stad Gent, 2017, pp. 285[ff.].
- Deckers (Pieterjan), Fillet (Rone) (medewerker), Van Ham-Meert (Alicia) (medewerker), Makarona (Christina) (medewerker), Claeys (Philippe) (medewerker), Nys (Karin) (medewerker)**. *Een vergeten tijd gedetecteerd : Metaalvondsten uit de Vlaamse kuststreek, 600-1100 n.Chr.* Roeselare, Vereniging voor Oudheidkundig Bodemonderzoek in West-Vlaanderen, 2017, 117 p. (West-Vlaamse archaeologica 22).
- de Graef (Rudy)**. *Werelderfgoed en monitoring*. M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 4, pp. 44-60.
- Degryse (Hadewych)**. *Archeologie 2017 : Recent archeologisch onderzoek in Vlaams-Brabant*. Leuven, Provincie Vlaams-Brabant, 2017, 38 p.
- De Gryse (Janiek), Bonquet (Tom)**. *Een steenbouw in 'opus spicatum'-verband in de schaduw van de Sint-Janskerk*. In : **De Groote (Koen), Eryvynck (Anton) (red.)**. *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent*. Gent, Stad Gent, 2017, pp. 77-84.
- Demasure (Brecht), Woestenborghs (Bert)**. *Is alles van waarde weerloos?* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 2, pp. 48-52.
- De Mets (Rudy), Vandecatseye (Nicole)**. *Angelieken in Everbeek*. Triverius. Geschieden Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 1, pp. 38-42.
- De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean)**. *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017*. S.I., CAM, 2017, 116 p. (Lunula : archaeologia protohistorica 25).
- De Nil (Bart), Van Oost (Olga), Vercauteren (Gregory)**. *Mandatarissen met een hart voor erfgoed*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 4, pp. 5-19.
- De Nil (Bart), Lambrechts (Julie), Vandezande (Tine)**. *Meer dan erfgoed : Erfgoeddag 2017*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 1, pp. 26-31.
- de Nood (Marije), van Eijnatten (Joris)**. *'Franciscus' : pleidooi voor persoonlijke voorwerpen en verhalen*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 2, pp. 53-59.
- Depuydt-Elbaum (L.)**. *Introduction au projet d'étude, de conservation et de restauration de la 'Passion du Christ' et de la 'Vie de saint Martin' de Frans Pourbus l'Ancien,*

1574. In : **Maillard-Luypaert (Monique) (dir.)**. *Frans Pourbus l'Ancien à Tournai : Les panneaux peints pour l'abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration*. Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, pp. 109-112 (Scientia artis 14).
- Destexhe (Guy)**. *Archéologie Hesbignonne*. Saint-Georges-sur-Meuse, Société Archéologique de Hesbaye, 2017, 112 p. (Archéologie Hesbignonne 25).
- De Vries (André)**. *Vlaanderen : Een culturele geschiedenis*. Antwerpen, Horizon, 2017, 293 p.
- Dewez (Bénédict)**. *Actualisation de l'Inventaire de Spa (IPIC)*. Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 170, pp. 7-8.
- D'hamers (Katrijn), Van Genechten (Hildegard)**. *Op zoek naar de Engelse graaf*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 4, pp. 62-69.
- Dijkman (Wim) (voorwoord en eindredactie)**. *Top or topic : Archaeological highlights and mysteries from the Maastricht area*. Maastricht, Centre Céramique, 2017, 120 p.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily)**. *Een funeraire tuin : Planten en hun symboliek op de begraafplaats*. Alpaëdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 209/4, s.p.
- Dumoulin (Koenraad)**. *750 jaar oude vondst in de Ieperse Velodroomstraat wordt na 50 jaar private bewaring door Daniel Masure aan de stad Ieper geschonken*. Iepers Kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 53, 2017, 4, pp. 76-84.
- Ferrard (Jean)**. *Une histoire de l'orgue à Bruxelles*. Bruxelles, SIC, 2017, 79 p.
- Geuns (Jaak)**. *Restanten van een stadspoort te Peer blootgelegd*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 2, pp. 42-43.
- Gevaert (Bert)**. *Het grote verhaal van kleine mensen : Een geschiedenis*. Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, 179 p. [Cultuurgeschiedenis van kleine mensen oftewel dwergen, vanaf de oudheid tot heden].
- Grobben (Marena)**. *Vondsten in Balen*. Jaarboek Erfgoed Balen, 2017, 16, p. 217.
- Heeren (Stijn), van der Feijst (Lourens), Martens (Joost) (medewerker)**. *Prehistorische, Romeinse en Middeleeuwse fibulae uit de Lage Landen : Beschrijving, analyse en interpretatie van een archeologische vondstcategorie*. Amersfoort, Stijn Heeren & Lourens van der Feijst, 2017, viii-599 p.
- Heldens (Ger), Hotland (Marjo)**. *Glaskunst langs de Maas : "de verhalen achter de ramen"*. Obbicht, De Stichting Pieter Ecrevisse, 2017, 72 p.
- Hellemans (Frank)**. *De l'ivresse spirituelle au refuge «toutophone» : Huit siècles de littérature néerlandophone à Bruxelles*. Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 1, pp. 5-11.
- Jacobs (Marc)**. *18+ aanmoedigen en strategieën voor een grensoverschrijdend erfgoedjaar*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 4, pp. 38-41.
- Janssenswillen (Paul), Vinckx (Els), Leenen (Silke)**. *Meerstemmig erfgoed : Multiperspectiviteit in erfgoededucatie*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 3, pp. 68-73.
- Lahousse (Hanne), Lamote (Frederik), Vanhulle (Katlijn)**. *CROWDFUNDING. Hoe zorg je ervoor dat het publiek mee investeert in jouw erfgoedproject?* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 21, 2017, pp. 4-10.
- Leman (Johan), Trappers (Ann)**. *In hogere sferen. Spirituele en grootstedelijke zachte trance in beeld en klank*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 4, pp. 74-77.
- Lempereur (Françoise), Khaznadar (Chérif) (préface)**. *Patrimoine culturel immatériel*. Liège, Presses universitaires de Liège, 2017, 351 p. (Manuel).

- Liénart (Joffrey), Wilkin (Bernard).** *Voies d'eau, de terre et de fer : à la rencontre du patrimoine de Wallonie.* Namur, Ministère de la Région wallonne, 2017, 148 p. (Etudes et documents).
- Luthers (Thierry).** *Derniers domiciles connus : Guide des tombes de personnalités belges. Tome 1.* Waterloo, Bruxelles, Liège, Pire, 2017, 240 p.
- Marchant (Annick), Daloze (Jacqueline), Adam (Jacky).** *Expériences de collecte, de sauvegarde et de diffusion du patrimoine immatériel.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 334-344.
- Marchesani (Frédéric), Renardy (Christine).** *Sur les traces de la Wallonie hollandaise.* Namur, Institut du patrimoine wallon, 2017, 277 p.
- Martens (Femke), Hendriks (Veerle), Celis (Daan).** *De Huidevetterstoren van de Spaanse Omwalling in Antwerpen.* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2017, 16, pp. 18-22.
- Mateu (Sara).** *Kunst op reis : Maar eerst : een goede inlijststrategie.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 3, pp. 62-67.
- Meier (Elise).** *Nederland en Vlaanderen spelen haasje-over : Het UNESCO-verdrag Immaterieel Cultureel Erfgoed in de Lage Landen.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 120, 2016, 4, pp. 4-8.
- Messiaen (Laure).** *LECA : Jouw aanspreekpunt voor alledaags erfgoed.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 4, pp. 32-33.
- Mostert (Gerard).** *Na de boskaart : een erfgoedkaart.* De Bakeman. Driemaandelijks tijdschrift Kunstkring Arnold Sauwen vzw Stokkem, XXXVIII (nr. 1), 2017, nr. 149, pp. 24-27.
- Nizet (Adrienne).** *Éloge de la perméabilité : Regards francophones sur les Plats Pays.* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 3, pp. 5-10.
- Olbrechts (Anne-Cathérine).** *Depots in transitie. Pleidooi voor duurzaamheid in depotinfrastructuur en -werking.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 4, pp. 70-73.
- Paridaens (Nicolas).** *Le Sanctuaire de «La Taille Marie» à Aiseau-Presles.* Bruxelles, Centre de recherches en archéologie et patrimoine, 2017, 64 p. (Etudes d'archéologie 11).
- Pauwels (Dirk).** *Archeologie in Rutten.* Tongerse Annalen. Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Tongeren, 31, 2017, 2, pp. 42-61.
- Poschet (Kevin).** *Beveren uitgespit : Graven op het Gravenplein.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 1, pp. 50-51.
- Puttemans (Marianne).** *Histoire de l'architecture jusqu'à la période moderne.* Bruxelles, Presses universitaires de Bruxelles, 2017, 311 p.
- Quist (Gerdi).** *Van een intercultureel naar een nomadisch perspectief : Over fluiditeit, momentopnames, aarzelen en tijd nemen.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 1, pp. 18-20.
- Raskin (Brigitte).** *Het ANV laat op zijn beurt de letteren spreken.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 2, pp. 12-13.
- Ridderbos (Bernhard).** *Art and Compensation : Joos Vijd and the Programme of the Ghent Altarpiece.* In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 137-144.

- Rombouts (Luc).** *500 jaar beiaard / carillon*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 1, pp. 10-13.
- Salman (Jeroen).** *Vormvast en betekenisvol. Populaire beeldverhalen in de Nederlandse literatuurgeschiedenis*. Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 59, 2017, 2-3, pp. 291-319 [DOI : 10.2143/SDL.59.2.3285107].
- Sany (Filip).** *Vlagvertoon in Nederland en Vlaanderen*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 115, 2011, 1, pp. 8-11.
- Schurmans (Miel).** *Archeologische zone kern Beringen*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 2, pp. 48-49.
- Smeets (Maarten).** *Het archeologisch vooronderzoek aan de IJzerstraat te Tremelo*. Kessel-Lo, Studiebureau Archeologie, 2017, 22 p. (+ DVD) (Archeo-rapport 397).
- S.n.** *Archeologische opgravingen aan de Warandeparking*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 26, 2008, 4, pp. 28-30.
- S.n.** *Het archeologisch onderzoek aan het nieuwe stadhuis*. Hasselt, Het Stadsmus, 2017, s.p. (Kunst & erfgoed in de kijker 59).
- S.n.** *Chronique de l'archéologie à Dinant : Vingt ans d'interventions préventives*. Namur, Service public de Wallonie, 2017, 43 p. (Transmonumentales; Vestiges 007).
- S.n.** *Le patrimoine de Verviers : Paysages, histoires et monuments*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 64 p. (Les Carnets du Patrimoine 140).
- van Anrooij (Wim), Hoftijzer (Paul).** *Inleiding*. In : **van Anrooij (Wim), Hoftijzer (Paul) (red.)**. *Lezen in de Lage Landen : Studies over tien eeuwen leescultuur*. Hilversum, Verloren, 2017, pp. 9-12.
- Van Belle (Ronald).** *Corpus Laminae : Belgische koperen graf- en gedenkplaten 1143-1925*. Brugge, Uitgeverij Van de Wiele, 2017, 886 p. [2 Vol.] [Bevat : / Contient : Synthese : productie en uitstraling; Catalogus].
- Van den Hove (Peter), Wouters (Werner).** *Archeologisch onderzoek aan de Oude Kaaistraat in Ninove*. Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 2, pp. 125-134.
- Vandercruys (Lise).** *Het nieuwe Cultureel-Erfgoeddecreet : Een kritisch overzicht*. META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 6, pp. 38-41.
- Vander Ginst (Vanessa).** *Het archeologisch vooronderzoek aan de Jacob Lenaertsstraat te Zonhoven*. Tienen, Studiebureau Archeologie, 2017, 35 p. (Archeo-rapport 417).
- Vander Ginst (Vanessa).** *Het archeologisch vooronderzoek aan de Jan Van Rijswijkklaan te Antwerpen*. Kessel-Lo, Studiebureau Archeologie, 2017, 26 p. (Archeo-rapport 398).
- Van der Meijden (Klaas Jaap).** *Historische orgels : Een waarderende studie van het orgelpatrimonium in Vlaanderen*. Brussel, Agentschap Onroerend Erfgoed, 2017, 132 p. (Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed 88).
- Vander Stichele (Alexander).** *Duurzaamheid, what's in a name? Kleine geschiedenis van een denken*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 3, pp. 4-11.
- Vandewal (Steven).** *(On)zichtbare relictten uit het verleden*. Tongerse Annalen. Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Tongeren, 31, 2017, 1, pp. 5-11.
- Van Grieken (Joris), Nouwen (Robert), Verweij (Michiel) (eds.)**. *België in oude prenten, 1525-1875 = La Belgique en estampes anciennes, 1525-1875*. Tielt, Lannoo, 2017, 439 p.
- Vanhaesebrouck (Pieter-Jan).** *Een opmerkelijke metaalvondst*. Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 21, 2017, 63, pp. 34-38.
- Van Hecke (Carolien).** *Een 'tandtist' op de Grote Markt? Te veel tanden en een mysterieus kruid*. Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2017, 17, pp. 17-18.

- Van Hecke (Carolien).** *Wa is da? Een mysterieus paar ballen.* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 14, pp. 20-21.
- Van Liefvering (Nick), Smeets (Maarten).** *Het archeologisch vooronderzoek aan de Grotestraat te Nieuwerkerken (prov. Limburg).* Kessel-Lo, Studiebureau Archeologie, 2017, 27 p. (Archeo-rapport 396).
- Van Oost (Olga).** *Naar een groter digitaal bewustzijn in de cultureel-erfgoedsector?* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 3, pp. 36-44.
- Vanoverbeke (Robrecht).** *Een opmerkelijke stortvondst aan de Minnemeers.* In : **De Groote (Koen), Ervynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 243-252.
- Verbeek (Marie) (coord.).** *Chronique de l'archéologie à Dinant : Vingt ans d'interventions préventives.* Namur, Service public de Wallonie, 2017, 95 p. (Vestiges 7).
- Vercauteren (Gregory).** *Het Charter van Kortenberg : Beleidsparticipatie met een erfgoedwist.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 4, pp. 20-23.
- Vercauteren (Gregory).** *Geschiedenis, wat kan je ermee?* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 2, pp. 60-67.
- Verougstraete (Hélène).** *La présentation de l'Agneau Mystique dans la chapelle Vijd : Le rapprochement progressif de deux retables.* In : **Currie (Christina), Franssen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyril), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 157-178.
- Verrijckt (Jeroen), Fockedeij (Ludo), van der Waa (Marjolein).** *Het archeologisch vooronderzoek aan de Oude Dijk te Turnhout.* Tienen, Studiebureau Archeologie, 2017, 32 p. (Archeo-rapport 426).
- Vervaeck (Bart), Vandevoorde (Hans).** *Geschiedenis van de Nederlandstalige letterkunde : Middeleeuwen tot 1850.* Brussel, VUB, 2017, 308 p.
- von Roenne (Bettina).** *The Frames by Schinkel for the Wings of the Ghent Altarpiece and the Copies in Berlin.* In : **Currie (Christina), Franssen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyril), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 179-194.
- Walterus (Jeroen).** *Geven voor erfgoed en cultuur. Een terugblik.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 2, pp. 27-29.
- Weekers-Hendriks (Bianca A.T.M.) (red.).** *Westerlo, Zoerle-Parwijs, Gevaertlaan : Een archeologische opgraving.* Brugge, Vlaams Erfgoed Centrum, 2017, 158 p. (VEC rapport 51).
- Werrebroeck (Vik).** *Witte rook voor de Vlemincktoeren.* Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 53, 2017, 3, pp. 52-54.
- Yperman (Wouter), Fockedeij (Ludo).** *Het archeologisch vooronderzoek aan het recyclagepark te Lommel.* Kessel-Lo, Studiebureau Archeologie, 2017, 46 p. (Archeo-rapport 386).
- b. *Démographie, industrie, commerce, agriculture, moulins – Demografie, nijverheid, handel, landbouw, molens*
- [**Abdij van Ninove.**] *Gift van de windmolen van Appelsterre in 1257 [oorkonde op perkament].* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 45, 2017, 1, pp. 52.

- Adam (Jacky).** *Des moulins et des hommes : T8. Contes, légendes et belles histoires des moulins en Wallonie.* La Roche-en-Ardenne, Des moulins et des Hommes asbl, 2017, 272 p.
- Aerts (Erik).** *Aspecten en ontwikkeling van het bierbedrijf in Brabant sedert de volle middeleeuwen tot het einde van de 18de eeuw.* In : **Janssens (Herman) (ed.).** *Bier brouwen in Brabant tot aan de Franse tijd : in het bijzonder in de norbertijnenabdijen [Werkgroep Norbertijner Geschiedenis in de Nederlanden, Contactdag (27, 2017).* Averbode, H. Janssens, 2017, pp. 7-26 (Bijdragen van de contactdag 27) [Bundel naar aanleiding van de 27ste contactdag van de Werkgroep Norbertijner Geschiedenis in de Nederlanden, 20 mei 2017, Averbode].
- Aerts (Erik).** *Lierse kant tot de vooravond van de Eerste Wereldoorlog.* FILUM. Kant in Vlaanderen, 1, 2017, 21, pp. 9-11.
- Ameeuw (Patrick).** *A propos du moulin de Calevoet.* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 267, pp. 24-28.
- Barbazon (Yvon).** *Les deux moulins sur le Vêrux à Bohan.* Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2017, 45, pp. 47-49.
- Barbazon (Yvon).** *La ferme des 'Quatre Quarts' à Pondrôme.* Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 53, pp. 30-39.
- Barbazon (Yvon).** *Le moulin de 'Buchaimont' : La ferme de 'Renpeine'.* Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 54, pp. 27-43.
- Bavay (Gérard), Mainil (Sébastien), Authom (Nicolas) (collab.).** *La Grande Carrière Wincqz à Soignies, pôle de la pierre en Wallonie.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 60 p. (Carnets du Patrimoine 142).
- Beeckmans (Luk), Souffreau (Georges).** *Historische hoeven in Herzele : het Goed ter Thale of het Schaliënhuis, een site met walgracht in Borsbeke.* Herzele, Heemkundige Kring De Hellebaard, 2017, 16 p. (*De Hellebaard*, 15, 2017, 3).
- Beel (Chris).** *Wilamowice, een Vlaams dorp in Polen.* Iepers Kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 53, 2017, 1, pp. 34-36.
- Behets (Paul).** *De familie De Coster op de molens van Kampenhout en Berg (1414-1914).* Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2017, pp. 59-76.
- Behets (Paul), Gulinck (Hubert).** *De turfperiode van het Torfbroek.* Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2017, pp. 145-158.
- Binon (Dirk).** *Brouwerij-herberg Den Engel te Puurs (1630-1928).* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2014, 25, pp. 6-11.
- Bossuyt (Rita), Colenbier (Eric), Degraeve (Ilona), D'Hondt (Jan), Ramandt (Andy), Rondas (Jos), Seghers (Kristina), Vandamme (Ludo), Vanparys (Maurice).** *Omwalde hoeves in Sint-Kruis : tentoonstellingsbrochure, kermis 2017.* Sint-Kruis, vzw Brugs Ommeland / Koninklijke Heemkundige Kring Maurits Van Coppenolle, 2017, 69 p.
- Boulez (Virginie).** *La brasserie et la bière de la Paix-Dieu. Entre réinterprétation et création.* In : **Boulez (Virginie) (dir.).** *La bière dans les abbayes, une histoire revisitée : Actes de la journée d'études, Centre des métiers du patrimoine «La Paix-Dieu».* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 97-108 (Les dossiers de l'IPW 24).
- Broeckx (Lutgarde), Reyskens (Rina).** *Van het Mortelhof in 't Hasselt naar het Tijskenshof in Gerdingen.* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 35, 2017, 71, pp. 2-9.
- Bruggeman (Jean).** *Les moulins de l'arrondissement de Lille hors mannée de Lille.* Nord-Pas-de-Calais, Aram, 2017, 464 p.
- Calomne (Henri).** *Propos sur Blanmont et ses environs. 1. Le moulin de Godeupont à Chastre (1984).* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2017, 107, pp. 13-18.

- Chauvin (Benôit).** *La bière dans les abbayes, une histoire revisitée. La Paix-Dieu, 8 mai 2015.* In : **Boulez (Virginie) (dir.).** *La bière dans les abbayes, une histoire revisitée : Actes de la journée d'études, Centre des métiers du patrimoine «La Paix-Dieu».* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 137-152 (Les dossiers de l'IPW 24).
- Costenoble (Thomas), Bodeux (Jean-Luc).** *Bières et brasseries de Wallonie : en provinces du Brabant wallon et du Hainaut.* Neufchâteau, Weyrich, 2017, 229 p.
- Dauwe (Jozef).** *Aalsters zilver.* Gent, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 2017, 216 p.
- De Baets (Peter).** *Over Italianen en Savoyards in de 18de en 19de eeuw (3).* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 1, pp. 104-109.
- De Baets (Peter).** *Over Italianen en 'Savoyards' in de 18de en 19de eeuw.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 2, pp. 239-243.
- De Baets (Peter).** *Over Italianen en 'Savoyards' in de 18de en 19de eeuw (5).* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 3, pp. 339-343.
- de Bidlot Thorn (Philippine).** *Froidefontaine, een hoeve met verschillende geschiedenissen.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 195 (III), pp. 26-30.
- de Bidlot Thorn (Philippine).** *Froidefontaine, une ferme aux multiples histoires.* Demeures Historiques & Jardins, 2017, 195, pp. 26-30.
- De Bruyne (Cyriel).** *Gras, weiden, hooi en meersen.* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 2, pp. 18-23.
- De Bruyne (Cyriel).** *Voedergewassen voor het "maïstijdperk".* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 1, pp. 64-72.
- De Bruyne (Luc).** *Was Joannes Valck een stroper?* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 2, pp. 81-84.
- De Grijsse (Victor-Hugo).** *Textiel : groots verleden, beloftevolle toekomst.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, 191 p. [Bevat : textielindustrie, België, geschiedenis].
- De Harenne (François).** *La bière traditionnelle de l'abbaye d'Orval, hier et aujourd'hui.* In : **Boulez (Virginie) (dir.).** *La bière dans les abbayes, une histoire revisitée : Actes de la journée d'études, Centre des métiers du patrimoine «La Paix-Dieu».* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 119-124 (Les dossiers de l'IPW 24).
- De Kegel (Sam).** *Vergeeten beroepen en de melkerij in Overmere.* Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 3, pp. 110-112.
- Delcart (André), Audenaert (Stefanie), De Veirman (Sofie).** *Bier van hier : 300 jaar brouwerijen in het Land van Dendermonde : Een geschiedenis in een notendop.* Dendermonde, Cultuurdijk, 2017, 118 p.
- Demasure (Brecht).** *Epiloog. 't Zit in de familie...* In : **Erfgoedcel Terf [Roeselare].** *Hier huist traditie : straffe generatiebedrijven van bij ons.* [Leiden], Uitgeverij Bibliodroom, 2017, pp. 159-165.
- Demasure (Brecht), Lammens (Wouter), Snauwaert (Livia).** *Masterplan Collectie Bulskampveld.* Leuven, Centrum Agrarische Geschiedenis, 2017, 65 p.
- Denewet (Lieven).** *Biografie & bibliografie van Karel Van Den Bossche (1933-2017) : Molinoloog in de ruimste zin van het woord.* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 44, 2017, 4, pp. 161-162.
- Denewet (Lieven).** *De "ultieme" restauratie van de Heidemolen van Malderen.* Geschieden Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 4, pp. 187-192.
- De Niel (Paul).** *Acht eeuwen 'steen' bakken langs de rechteroever van de Rupel.* Handelingen : Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 2016, deel 120, pp. 11-36.
- Denys (Geert).** *De wonderlijke wegen van een molenroede.* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 45, 2017, 1, pp. 23-24.

- De Punt (Johan).** *Uit onze collectie... De Vlaamse boompers.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 2, pp. 51-52.
- De Ro (Jacques), De Schuiteneer (Steven).** *Tijdsbeeld. Windmolen van Grimminge.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 272, p. 29.
- De Saedeleer (Eddy), Swirko (J.-P.).** *Kwieke molens : Water en wind in Denderland en Herzele : Fauconniersmolen.* Aalst, Erfgoedcel Denderland; Wachtebeke, Mola, Provinciaal Molencentrum, [2017], [40] p.
- De Saedeleer (Eddy), Swirko (J.-P.).** *Kwieke molens : Water en wind in Denderland en Herzele : Kruiskoutermolen.* Aalst, Erfgoedcel Denderland; Wachtebeke, Mola, Provinciaal Molencentrum, [2017], [36] p.
- De Saedeleer (Eddy), Swirko (J.-P.).** *Kwieke molens : Water en wind in Denderland en Herzele : Molen te Rullegem.* Aalst, Erfgoedcel Denderland; Wachtebeke, Mola, Provinciaal Molencentrum, [2017], [36] p.
- De Saedeleer (Eddy), Swirko (J.-P.).** *Kwieke molens : Water en wind in Denderland en Herzele : Molen Ter Zeven Wegen.* Aalst, Erfgoedcel Denderland; Wachtebeke, Mola, Provinciaal Molencentrum, [2017], [40] p.
- De Saedeleer (Eddy), Swirko (J.-P.).** *Kwieke molens : Water en wind in Denderland en Herzele : Wildermolen.* Aalst, Erfgoedcel Denderland; Wachtebeke, Mola, Provinciaal Molencentrum, [2017], [36] p.
- De Schepper (André).** *De turfwinning in Moerbeke.* Moerbeke-Waas, Heemkundige Kring Ercus, [2017], 152 p.
- De Schepper (André), Aper (Cyriel).** *Het verhaal van een molen in de Opperstraat – deel 1.* Ercus (Heemkundige Kring Moerbeke-Waas), 25, 2017, 1, pp. 13-24.
- De Schepper (André), Aper (Cyriel).** *Het verhaal van een molen in de Opperstraat – deel 2.* Ercus (Heemkundige Kring Moerbeke-Waas), 25, 2017, 2, pp. 44-51.
- De Stercke (Bruno).** *De molenaarsfamilie Vandevelde en aanverwanten : van de Vlaamse Ardennen tot het Pajottenland.* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 45, 2017, 2, pp. 79-93.
- de Temmerman (Ludwig).** *De watermolen op de Dorrebeek te Michelbeke.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 3, pp. 16-21.
- Devyt (Christian).** *De generaliteit van de gort- en boekweitmaalders in Brugge. Palmolens in en rond deze stad.* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 45, 2017, 4, pp. 182-194.
- De Weerd (Hubert), Cromphout (Luc).** *De molens van Galmaarden.* Londerzeel, Drukkerij Verspecht, 2017, 128 p.
- Dubuisson (Michel).** *La fabrication de la bière à l'abbaye de Villers : les limites d'une reconstitution «à l'identique».* In : **Boulez (Virginie) (dir.).** *La bière dans les abbayes, une histoire revisitée : Actes de la journée d'études, Centre des métiers du patrimoine «La Paix-Dieu».* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 109-118 (Les dossiers de l'IPW 24).
- Geuns (Jaak).** *Nadere omschrijving van de hoeve Vermeulen.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 1, pp. 2-6.
- Goeminne (Luc).** *20 opstellen over molentechniek, molengeschiedenis, molenterminologie.* Deinze, Luc Goeminne, 2017, [s.p.].
- Giot (Fabrice).** *Stuc et stucateurs en Belgique : Première approche historique et stylistique.* Liège, Commission royale des Monuments, Sites et Fouilles, 2017, 367 p. (Dossier de la Commission royale des Monuments, Sites et Fouilles 16).
- Huygen (Renaat).** *De Bookmolen van Genk – Het Einde.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 4, pp. 4-6.

- Huys (Paul).** *Molenadvertenties in de "Gazette van Gend" (jaargang 1800).* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 45, 2017, 1, pp. 27-35.
- Huys (Paul).** *Molenadvertenties in de "Gazette van Gend" (jaargang 1801).* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 45, 2017, 3, pp. 145-153.
- Huys (Paul).** *Molenadvertenties in de "Gazette van Gend" (jaargang 1802).* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 45, 2017, 4, pp. 195-202.
- Janssens (Herman).** *Brouwen van bier door de Abdij van Averbode.* In : **Janssens (Herman) (ed.).** *Bier brouwen in Brabant tot aan de Franse tijd : in het bijzonder in de norbertijnenabdijen [Werkgroep Norbertijner Geschiedenis in de Nederlanden, Contactdag (27, 2017)].* Averbode, H. Janssens, 2017, pp. 47-59 (Bijdragen van de contactdag 27) [Bundel naar aanleiding van de 27ste contactdag van de Werkgroep Norbertijner Geschiedenis in de Nederlanden, 20 mei 2017, Averbode].
- Jonveaux (Isabelle).** *La bière monastique belge aujourd'hui. Économie alternative des moines et réputation de qualité sur le marché.* In : **Boulez (Virginie) (dir.).** *La bière dans les abbayes, une histoire revisitée : Actes de la journée d'études, Centre des métiers du patrimoine «La Paix-Dieu».* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 125-136 (Les dossiers de l'IPW 24).
- Keymeulen (Ann).** *L'art du fromage belge : 40 fromagers belges et leur héritage.* Neufchâteau, Weyrich, 2017, 279 p.
- Lagae (Brecht).** *Molens en Monumentenwacht : al 25 jaar een hechte band.* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 45, 2017, 3, pp. 143-145.
- Lambrechts-Augustyns (Hugo).** *Een molendocument van de stadsarchivaris van Antwerpen.* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 45, 2017, 1, pp. 25-26.
- Lebailly (Marie).** *Anciens métiers de nos villages : les briqueteries.* Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 38, 2017/4 (vol. 19, n° 152), pp. 193-200.
- Lebailly (Marie).** *Anciens métiers de nos villages, recensement des métiers à Beloeil en 1866.* Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 38, 2017/4 (vol. 19, n° 152), pp. 189-192.
- Lemmens (Daniël).** *Museale wandeling doorheen brouwerij Huyghe (deel 1).* Heemkundige Vereniging De Gonde (Melle), 45, 2017, 3-4, pp. 9-12.
- Lybeer (Rik), Bekaert (Germain).** *Bakhuizen en bakkers in Moorslede, vroeger en nu.* Moorslede, Heemkundige Kring Moorslede, 2017, 36 p. [2^e herziene editie] [Publicatie naar aanleiding van de Open Monumentendag in Moorslede op 11 september 2016].
- Magnus (Kristiaan).** *Parkbier.* In : **Janssens (Herman) (ed.).** *Bier brouwen in Brabant tot aan de Franse tijd : in het bijzonder in de norbertijnenabdijen [Werkgroep Norbertijner Geschiedenis in de Nederlanden, Contactdag (27, 2017)].* Averbode, H. Janssens, 2017, pp. 27-45 (Bijdragen van de contactdag 27) [Bundel naar aanleiding van de 27ste contactdag van de Werkgroep Norbertijner Geschiedenis in de Nederlanden, 20 mei 2017, Averbode].
- Maurissen (Frans).** *Een foto met een verhaal (afl. 49) : De meubelmaker.* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 4, p. 6326.
- Medaerts (Vital).** *Landbouw in Riemst, vroeger en nu.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 1, pp. 37-39.
- Nicolas (Roger).** *Les moulins de Dohan.* Gedinne, Cercle d'histoire et de folklore Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2017, 116 p.
- Pasquasy (François).** *La Sidérurgie au pays de Liège : Vingt siècles de technologie : Du martelage du fer au revêtement de l'acier.* Liège, Société des bibliophiles liégeois, 2017, 518 p. (Société des bibliophiles liégeois / Publication in-quarto 39).
- Piechowski (Cédric) (coord.).** *La derle – Li dièle : l'habile argile du Condroz – Vingt siècles de céramiques en terres d'Ardenne.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 284 p. (Les dossiers de l'IPW 22).

- Plas (Jef).** *Erfgoed uit de smidse van Giel van Hoof*. De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 4, pp. 30-31.
- Pletinckx (Lode).** *'t Hof op/in 't Rieëphât" (het hof op/in 't reephout)*. Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 60, 2017, 3, p. 148.
- Priem (Hendrik).** *De Izegemse en Lendeleedse Kotjesmolens*. Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 1, pp. 28-36.
- Quist (Wido), Tolboom (Hendrik-Jan).** *Natuursteen in Limburg, natuursteen uit Limburg*. [Delft], dEftdigitalpress, 2017, 263 p. [Publicatie naar aanleiding van de 6e Vlaams-Nederlandse Natuursteendag op 8 en 9 juni 2017].
- Redactie.** *Schaliënhoeve Berchem. Beschrijving van deze Berchemse herenhoeve*. Heemtenberg. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Berchem vzw, 26, 2017, 129, pp. 7-17 (Themanummer : Open Monumentendag 2017).
- Renardy (Christine).** *Le Livre des morts du Neufmoustier à Huy 1130-1787*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, 270 p. (Commission royale d'Histoire. Collection grand in-8° 26).
- Reyskens (Rina).** *Een korte historiek van het Houterhof in 't Hasselt*. Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 35, 2017, 72, pp. 49-55.
- Schoon (Edmond), Vermoesen (Ben).** *Judocus De Vis, bouwheer van de staakmolen te Meldert*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 3, pp. 335-339.
- Schutters (Victor).** *De water- en windmolens van Laken*. Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 28, 2017, 4, pp. 12-24.
- S.n.** *Catalogue de l'exposition «Quevaucamps, Cité Bonnetière», Musée de la Bonneterie et du Négoce de la Toile à Quevaucamps du 8 avril au 31 octobre 2017*. Coup d'œil sur Beloeil, 38, 2017/4 (vol. 19, n° 152), pp. 204-207.
- S.n.** *Hôtels, restaurants et cafés à Namur du XVIIème au XXème siècle en ville et à la Citadelle*. Namur, Les Amis de la Citadelle de Namur, 2017, s.p.
- S.n.** *Scieries de marbres Roger Fortems & Fils*. Genappe, Cercle d'histoire et d'archéologie du Pays de Genappe, 2017, 56 p.
- S.n.** *Stuc et stucateurs en Belgique : Première approche historique et stylistique*. Liège, Commission royale des monuments, sites et fouilles, 2017, 224 p. (Dossier de la Commission royale des monuments, sites et fouilles 15).
- Souffreau (Georges L.).** *Geschiedenis van de twee houten korenwindmolens Oude Molen (voor 1257-1919) en Wildermolen (1802-vandaag) en van de vroegere pachthoeve Hof ter Klei (voor 1226-1902) te Appelsterre-Eichem*. Woubrechtgem, Eigen beheer, 2017, 120 p.
- Souffreau (Georges L.).** *Geschiedenis van de wind- en watermolens en nog meer nieuws uit Meerbeke bij Ninove*. Woubrechtgem, Eigen beheer, 2017, diverse pag.
- Spaepen (Leo).** *De Molenhoeve is (voorlopig) gered*. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleming - Wijnegem, 53, 2017, 2, pp. 17-32.
- Tourneur (Francis).** *Une réalité géologique : les matériaux lithiques exploités en Artois*. In : Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benôit). *Sculpture gothique aux confins septentrionaux du royaume de France*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 31-33 (Revue du Nord. Hors série. Collection art et archéologie 25).
- Van Acker (Lucien).** *Engelse zaaigranen in West-Vlaanderen*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 3, pp. 272-275.
- Vanbellingen (Guy).** *Binche : dentelles d'hier et d'aujourd'hui*. Binche, Editions du fuseau, 2017, 95 p. [2e éd.].

- Vandemariere (Katrien).** *De langgevelhoeve uit Houthalen-Kwalaak : Een erfgoedgemeenschap rondom wat verdwenen is.* Genk, vzw Het Domein Bokrijk, 2017, 38 p.
- vanden Bosch (Hans), De Cock (Jan).** *De geschiedenis van de papierfabriek in Neerdrorp.* Beersel, Heemkundig Genootschap Van Wththem, 2017, 112 p. (En het dorp zal duren... 76).
- Van Dender (Tony).** *Paardendief gezocht.* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 1, p. 77.
- Van den Steen (Jef).** *De la bière dans les abbayes avant la Révolution française. Bières d'abbaye et bières trappistes : l'état des lieux.* In : **Boulez (Virginie) (dir.).** *La bière dans les abbayes, une histoire revisitée : Actes de la journée d'études, Centre des métiers du patrimoine «La Paix-Dieu».* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 81-96 (Les dossiers de l'IPW 24).
- van der Sommen (Sandra).** *De pratselige pracht van goudleer.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 2, pp. 2-10.
- Vandervelden (Jos), Joosten (François).** *Brouwerij 'De Drij Koningen'.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 3, pp. 116-129.
- Van De Sompel (André), Demeulemeester (Stephanie).** *Open Monumentendag 2017 : Herbeleef de vergane glorie van de weverijen van Laarne en Kalken.* Laarne, Gemeente Laarne, 2017, 73 p. (Vruchten van het platteland 42).
- Vandeweerd (Nena).** *De Leuvense ambachtenwereld – een mannenwereld?* Leuven, Stadsbestuur Leuven, 2017, 32 p. (Claves scabinorum 9).
- Van Gehuchten (François).** *De oude schuur van de Houthoek.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 3, pp. 36-38.
- Van Goethem (Eddy), Tirez (Luc).** *De Kluizenmolen en de Sint-Pietersabdij.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 120-124.
- Vanhoof (F.).** *De Hoeves van Sint-Niklaasberg : In Aarschot, Begijnendijk, Holsbeek en Putte. (DEEL 1).* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 1, pp. 36-43.
- Vanhoof (F.).** *De Hoeves van Sint-Niklaasberg : In Aarschot, Begijnendijk, Holsbeek en Putte. (DEEL 2).* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 2, pp. 61-86.
- Vanhoof (F.).** *De Hoeves van Sint-Niklaasberg: In Aarschot, Begijnendijk, Holsbeek en Putte. (DEEL 3).* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 3, pp. 121-128.
- Van Nieuwenborgh (Henri), Denewet (Lieven).** *De prachtig gelegen Nieuwe Molen van Hekelgem : van bijna-sloop tot gehele redding.* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 45, 2017, 4, pp. 164-181.
- Vannieuwenborgh (Louis), Killens (Stephan).** *Le moulin Crockaert.* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 267, pp. 16-23.
- Vannoppen (Henri).** *De fermocratie in Midden-Brabant : De sociaaleconomische en politieke macht van de 'pachters' in de 18de en 19de eeuw.* Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2017, pp. 24-37.
- Van Twembeke (Johan).** *De tweede molen van Zevergem.* Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2017, XLVI, pp. 391-400.
- Velle (Simon), Denewet (Lieven).** *De redding van de Moulin d'Argenteuil van Ohain in 1959-1962 : Een initiatief van graaf Paul de Launoit en domeinbeheerder Raymond Velle.* Molenecho's. Tijdschrift voor Molinologie, 45, 2017, 2, pp. 61-78.

- Verbrugge (Dirk), Leysen (Veerle).** *De Lutlommelse molen op canvas*. Te Lomelle op die Campine, 43, 2017, 2, pp. 5-7.
- Verhofstadt (François).** *De grote Belgische brouwerij encyclopedie*. Aalst, François Verhofstadt, 2017, 776 p.
- Verleyen (Rudolf).** *De site van de Eizingenmolen*. Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 4, pp. 19-27.
- Verlinden (Rik).** *Driehonderd jaar oude gemeentelijke watermolen met molenaarswoning*. Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 2, pp. 10-13.
- Vermeiren (Carlos).** *Boerderijen in Zevegem : Boerderijen in onbruik. Deel II - Schelde - Blijpoel, Scheldehout, Dorp, Pont-Noord, Pont-Zuid, Kriekestraat, Landuitsstraat, Welde, Trekweg, Wontergemstraat*. Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2017, XLVI, pp. 21-116.
- Vermoesen (Ben).** *Jan Baptist De Vis (1778-1843), een schatrijke molenaar*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 3, pp. 340-353.

c. *Les châteaux, seigneurs et seigneuries – Kastelen, heren en heerlijkheden*

- Allard (Catherine), Bleret (Nicolas), Galand (Alexandre).** *Château de Jehay : Le guide du visiteur = Bezoekersgids = Visitors guide*. Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, 99 p.
- Bauters (Luc), Lombaert (Lien).** *Breukstenen torens : De donjon van Nevele en het Gentse Gravensteen vergeleken*. In : **De Grootte (Koen), Eryvynck (Anton) (red.)**. *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent*. Gent, Stad Gent, 2017, pp. 85-92.
- Beckers (Patrick).** *Kastelen : 112 Belgische Châteaux*. [Maastricht], Patrick Beckers, 2017, 239 p.
- Beheydt (Ludo).** *Een schatkist vol Groot-Nederlandse herinnering. Het kasteel van Marnix van Sint-Aldegonde*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 4, pp. 14-16.
- Berten (Jo) (in samenwerking met Ineke Vander Vekens, Véronique Lambert, Johan De Meester).** *Het grafelijk slot van Male : Het historische verhaal, met twee fietstochten in de omgeving*. Tielt, Lannoo, 2017, 143 p.
- Blok (Anton).** *In kerkers en kelders van achttiende-eeuwse Limburgse kastelen*. In : **Gietman (Conrad), Moes (Jaap), Rewijk (Daniël), Ronnes (Hanneke), Bremmer (Jan N.), Spek (Theo).** *Huis en habitus : Over kastelen, buitenplaatsen en notabele levensvormen : Opstellen voor Yme Kuiper, aangeboden bij zijn afscheid als bijzonder hoogleraar Historische Buitenplaatsen en landgoederen aan de Rijksuniversiteit Groningen*. Hilversum, Verloren, 2017, pp. 226-233 (Adelsgeschiedenis 15).
- Bollaert (André).** *De heren en dames van Nevele*. Nevele, Het Land van Nevele, 2017, 204 p. (Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVIII, 2017, 4).
- Bruyland (Herman).** *De families Cayro en de Alvelda, baronnen van Moorsel en heren van Popperode (I)*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 4, pp. 464-472.
- Byttebier (Freddy).** *Deerlijk vanuit de lucht : Domein Gaverkasteel*. Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 39, 2017, 3, pp. 80-81.
- Capelle (Christian), Vanden Eynde (Jean-Louis).** *Vocabulaire de l'architecture (I) : Encorbellement*. Demeures Historiques & Jardins, 2017, 194, pp. 26-29.
- Capelle (Christian), Vanden Eynde (Jean-Louis).** *Woordenschat van de architectuur (I) Uitkraging*. Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 194 (II), pp. 26-29.

- Challe (Sophie), De Longueville (Sylvie), Delaunois (Élise), Hardy (Carole).** *Fouilles préventives dans le parc et sur les abords du Château Noël à Andenelle : du chantier au laboratoire, dialogue entre la réalité de terrain et la recherche céramologique.* In : **Piechowski (Cédric) (coord.).** *La derle – Li dièle : l’habile argile du Condroz – Vingt siècles de céramiques en terres d’Ardenne.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 141-150 (Les dossiers de l’IPW 22).
- Clauss (Christian).** *Histoire contemporaine de Val Duchesse.* Bruxelles, Homes International, 2017, 406 p.
- Das (Erwin).** *Poging tot reconstructie van de geschiedenis van kasteeldomein het Lobos – deel 2. Ons Zelems Erfgoed.* Een jaarlijkse uitgave van Geschied- en Heemkundige Kring “Sint-Jansdal” Zelem, 2017, pp. 4-19.
- De Boeck (Ivo).** *De kasteelmuur aan de Waversesteenweg : Een stukje erfgoed gerestaureerd.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 4, pp. 207-213.
- De Bondt (Louis).** *Heerlijke leen-, laat- en cijnshoven in Steenhuffel 1370-1795 : Peerdschoeve, Heetvelde, van Borssele-Rijms, Gaesbeke, Beaumont, Affligem, Pitsenborch, Herbais, Sombeke, Quaetbeke, Ophem en 22 andere.* Londerzeel, De Bondt, 2017, 189 p.
- De Clercq (Wim), De Reu (Jeroen).** *De herontdekking van het Drongengoed.* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 14, pp. 6-7.
- de Clippele (Marie-Sophie).** *La responsabilité du propriétaire privé d’un monument classé.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 189, pp. 42-44.
- De Cock (Louis).** *De grafsteen van Jean-Paul de Partz (1712-1758), bouwheer van het kasteel van Viane.* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 4, pp. 273-286.
- De Keyzer (Walter), Dumont (Cécile), Honnoré (Laurent).** *Inventaires des archives du château de Roisin (1410-XIXe siècle) et du château de Fontaine-l’Évêque (1426-1850).* Bruxelles, Archives de l’Etat à Mons, 2017, 34 p. (Archives de l’Etat à Mons. Inventaires 142).
- Deltenre (Michel).** *De heren van Pamele-Oudenaarde, heersers over het betwiste grensgebied Lessen-Vloesberg (het Debattenland of de “Terre des Débats” of “Terra Aldenardensis”).* Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIV, pp. 31-88.
- De Maegd (Chris).** *Het Adornesdomein in Brugge (I) : De Adornesstichting en de Jeruzalemkapel.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 195 (III), pp. 5-17.
- De Maegd (Chris).** *Het Adornesdomein in Brugge (II) : De Woonstede.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 196 (IV), pp. 5-26.
- De Maegd (Chris).** *Le Domaine Adornes à Bruges (I) : La Fondation Adornes et la chapelle de Jérusalem.* Demeures Historiques & Jardins, 2017, 195, pp. 5-17.
- De Maegd (Chris).** *Le Domaine Adornes à Bruges (II) : La Demeure.* Demeures Historiques & Jardins, 2017, 196, pp. 5-26.
- De Maegd (Chris).** *Ooidonk : «... le plus beau château qu’on puisse trouver...».* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 189, pp. 4-14.
- Demulder (Jan), Vande Ginste (Sebastian).** *Kasteeldomein De Herten.* Oostkamp, Heemkundige Kring Oostkamp, 2017, 28 p.
- de Pessemier ‘s Gravendries (Paul).** *Le château de Laarne ou la vitalité d’un monument historique.* Demeures Historiques & Jardins, 2017, 193, pp. 5-10.
- de Pessemier ‘s Gravendries (Paul).** *Jef Crick, Herman Broeckaert, Evarist De Buck, Jan De Cooman en Herman Verbaere in het Slot van Laarne.* Castellum. Vereniging

- voor lokale geschiedenis van Kalken en Laarne. Driemaandelijks tijdschrift, XXXIV, 2017, 2, pp. 7-28.
- de Pessemier 's Gravendries (Paul).** *Het slot van Laarne of de vitaliteit van een historisch monument.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 193, (1), pp. 5-10.
- Depoortere (T.).** *Van brouwers en baronnen : Het kasteel van het Nieuwland in Gelrode.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 2, pp. 102-120.
- De Ro (Jacques).** *“Een schoon buitengoed te Overboulare”.* *Bouw- en eigendomshistoriek van het Kasteel Van Cleemputte.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 267, pp. 9-22.
- de Séjournet (Donatienne).** *Un vent nouveau sous l'aile de la tradition.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 189, pp. 15-19.
- de Trazegnies (Olivier), de Wasseige (François-Emmanuel).** *Les chapelles castrales.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 191, pp. 17-26.
- de Trazegnies (Olivier).** *Il faut sauver le XIXe siècle.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 192, pp. 36-39.
- De Vlioger-De Wilde (Koen).** *Le mur fruitier du château d'Ursel à Hingene.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 190, pp. 23-27.
- De Vlioger-De Wilde (Koen).** *Een nieuwe toekomst voor paviljoen De Notelaer.* Kasteel d'Ursel Magazine, 2017, 51 (augustus – september – oktober), pp. 10-11.
- de Wasseige (François-Emmanuel).** *Les dossiers de l'architecte Francis Bonaert : une source méconnue relative à l'évolution des châteaux belges au XXe siècle.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1771-1780.
- de Wasseige (François-Emmanuel).** *Les dossiers de Francis Bonaert et l'Association des Demeures Historiques.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 190, pp. 4-17.
- de Wasseige (François-Emmanuel).** *La restauration d'un jardin montois.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 190, pp. 28-34.
- De Wilder (Luc).** *De verdwenen pracht van het kasteel Beaulieu in Machelen (Bt).* Machelen, Machala, 2017, 47 p.
- Dubois (Marc).** *Een hedendaags kasteel. De villa Cavois van Robert Mallet-Stevens = Un château contemporain. La villa Cavois de Robert.* De Franse Nederlanden = Les Pays-Bas français, 42, 2017, pp. 220-229.
- Dubru (Michel).** *Le château de Houffalize avant sa destruction en 1692 selon deux dessins inédits de la collection Gaignières.* Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 75-92 (Mélanges d'Histoire de l'Art).
- d'Udekem d'Acoz (Bernard).** *La château et le parc de Couthove.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 191, pp. 6-16.
- Duvivier de Fortemps (Jean-Luc), Stassen (Benjamin).** *Châteaux forts d'Ardenne : du château de bois au château de pierre.* Neufchâteau, Weyrich, 2017, 119 p. (Ardenne en poche).
- Erkens (Michel).** *100 jaar geleden overleed de laatste Hoeilaartse kasteelheer.* Het Glazen Dorp. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring Hoeilaart, 28, 2017, 4, pp. 11-14.
- Evers (Carlo), Werrebrouck (Vik).** *Kasteel Pulhof na twee jaar restauratie.* Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 53, 2017, 3, pp. 24-38.
- Fobe (Rémi), Viaene (Jacques).** *Het IJzeren Hekken : Een speelgoed van 300 jaar.* Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2017, 36, pp. 248-258.
- Geubel (François-Xavier).** *Heur et malheur d'une seigneurie luxembourgeoise. Jupille, dans le comté de La Roche en Ardenne au Moyen Âge et à la Renaissance.* In : **Xhayet**

- (Geneviève) (coord.). *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 671-682.
- Geuns (Jaak).** *Cijnzen, tienden en andere verplichtingen.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 3, pp. 74-77.
- Geuns (Jaak).** *Cijnzen, tienden en andere verplichtingen in de heerlijkheid van Peer.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 4, pp. 89-94.
- Goossens (Robert).** *Matthieu Joseph Robert Ghislain de Moerman d'Harelbeke, Heer van Ledeghem en van Voorhout, laatste hoogbaljuw van Land van Waas.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 128-131.
- Halfants (Jacques).** *De Maagdentoren te Zichem.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 195 (III), pp. 20-25.
- Halfants (Jacques).** *La Tour des Pucelles à Zichem.* Demeures Historiques & Jardins, 2017, 195, pp. 20-25.
- Hardat (Philippe).** *La famille Gersten et son château à Manage.* Manage, Commission d'histoire de l'entité manageoise, 2017, 39 p. (Cahiers du Grand Manage).
- Hebbelinck (Katrien).** *De verdwenen oranjerie en moestuin van Hingene.* Kasteel d'Ursel Magazine, 2015 (februari – maart – april), 40, pp. 12-14.
- Hendriks (Giel).** *Het Overpeltse vrijgoed van Godfried, heer van Werste.* De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 217 (mei – juni), pp. 3-9.
- Hendriks (Lambert).** *Het verdwenen kasteel van Zangerij.* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 5, p. 6352.
- Hendriks (Lambert).** *Het verdwenen kasteel van Zangerij.* S.l., [Drukkerij] Liebens Reclame Mopertingen, 2017, 312 p.
- Hooghe (Filip).** *Het beheer van het kasteel en het Land van Bornem tijdens en na de staatse periode (1581-1589).* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2009, 20, pp. 17-23.
- Hooghe (Filip).** *De cijnzen van de Vrouw van Rumst in Haasdonk, Hingene en Bornem (1408).* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2012, 23, pp. 4-19.
- Jacquemain (Etienne).** *Le baron d'Obin et les cabarets.* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 3, pp. 102-103.
- Javaux (Jean-Louis).** *Documents relatifs au château de Beauraing durant la 2ème moitié du XVIIème siècle conservés en Tchèque (1ère partie).* Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 53, pp. 5-25.
- Javaux (Jean-Louis).** *Documents relatifs au château de Beauraing (2ème partie).* Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 54, pp. 5-22.
- Kabierske (Georg), Mousset (Jean-Luc), Paulke (Matthias), Reiter (Benôit).** *Un dessin de Jacques Pennier (1656 – vers 1720) représentant l'ancien château de Mansfeld à Luxembourg-Clausen.* Hémecht. Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire. Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär, 69, 2017, 2, pp. 161-187.
- Lamarcq (Danny).** *Het Kasteel van Egmont in Zottegem.* Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 2, pp. 525-564 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Lamarcq (Danny).** *Een spook in het Kasteel van Egmont.* Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 2, pp. 597-600 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Lambert (Véronique).** *Steenrijk & begeesterd : Kastelen en abdijen in het Brugse Ommeland.* Brugge, Provincie West-Vlaanderen, 2017, 176 p.

- Maenen (Jean).** *Publieke verkoop van gronden in Klompveld-Gellik door de eigenares van kasteel Kiewit in 1923.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 3, pp. 69-75.
- Mathieu (Clémence).** *Les habitats seigneuriaux en Hainaut : un phénomène de longue durée (XVe – XVIIIe siècles).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 901-914.
- Mattens (Danny).** *Het goed Westveld te Sint-Amansberg : Een geschiedenis van bijna 400 jaar.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 4, pp. 36-44.
- Meganck (Marc), de Wasseige (François-Emmanuel).** *Châteaux et demeures de Bruxelles (VIII) : Koekelberg.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 189, pp. 20-27.
- Meganck (Marc), de Wasseige (François-Emmanuel).** *Châteaux et demeures de Bruxelles (X) : Berchem-Sainte-Agathe.* Demeures Historiques & Jardins, 2017, 194, pp. 18-25.
- Meganck (Marc), de Wasseige (François-Emmanuel).** *Kastelen en landhuizen van Brussel (IX) : Sint-Agatha-Berchem.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 194 (II), pp. 18-25.
- Meurisse (Felix).** *Cotereau, heren van Klabbeek, en hun nakomelingen.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 2, pp. 233-266.
- Moens (Veerle).** *Vrijwilligers duiken in het archief.* Kasteel d'Ursel Magazine, 2017, 50 (mei – juni – juli), pp. 10-11.
- Mostaert (Dirk).** *Nouvelle jeunesse pour l'Oudhof de Bruges.* Demeures Historiques & Jardins, 2017, 196, pp. 34-39.
- Mostaert (Dirk).** *Het Oudhof in Brugge weer nieuw.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 196 (IV), pp. 34-39.
- Musée de la Famenne.** *Nicolas d'Ochain, seigneur de Chavanne (et le tryptique).* Terres entre Wamme et Lhomme, 2017, 28, pp. 38-47.
- Neven (Marie-Noëlle).** *Les bâtiments d'intérêt architectural construits après 1945.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 190, pp. 43-46.
- Papin (Kristof).** *François van Dongelberge : Ridder, verzamelaar en heer van Zillebeke.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 4, pp. 38-43.
- Parmantier (Julie), Vanden Eynde (Jean-Louis).** *La restauration de la maison Jamaer.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 192, pp. 20-28.
- Parmentier (Yves).** *De ridderorde van het Gulden Vlies en de Prinsen van Overijse.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 2, pp. 94-105.
- Pauly (Guy).** *Le château de Pittange.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 192, pp. 29-35.
- Römer (Mon).** *Een ophaalbrug vóór het kasteel van Turnhout.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 28, 2010, 2, pp. 36-38.
- Rotsaert (Koen).** *Een juvenaat in het kasteel van Moerkerke.* Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LIX, 2017, 4, pp. 109-122.
- Rubens (Cyril).** *Schoon volk : Kasteelheren in West-Limburg in de 19de eeuw.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones*

- d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1133-1140.
- Ruwet (Robert).** *Liège : la province aux 600 châteaux.* Grivegnée, Noir dessin production, 2017, 560 p.
- Scheerlinck (Hubert).** *Van het Waterkasteel en zijn bewoners naar de blazoenen in de kerk van Moorsel (I).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 4, pp. 492.
- Schoellen (Marc).** *La parc à gibier du château de Clervaux (I).* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 189, pp. 28-33.
- Schoellen (Marc).** *La parc à gibier du château de Clervaux (II).* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 190, pp. 18-22.
- Sence (Michel).** *Le château mauresque ou les rêves d'Orient d'un industriel cominois à la fin du XIXe siècle.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2017, 47, pp. 145-158.
- Smets (Irene).** *De mooiste kastelen van Vlaanderen : Toeristische & culturele gids.* Tielt, Lannoo, 2017, 381 p.
- S.n.** *Beeldbank : de oudste foto's van het kasteel.* Kasteel d'Ursel magazine, 12, 2016, 45, p. 16.
- S.n.** *L'ossenstalliade : Poème en 15 chants, dédié à la châtelaine d'Eynthout.* Laakdal, Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 2017, 60 p. (*Laakdalse heemtijdingen*, 31, 2016, 1).
- Speeckaert (Jean-Charles).** *Le château, le jardin et l'orangerie de Franc-Waret au milieu du XVIIIe siècle. Un espace rural et son environnement au temps des Lumières.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1035-1046.
- Storme (Georges).** *De geschiedenis van Dijkstein.* Sint-Katelijne-Waver, Erf en Heem vzw, 2017, 125 p. (Accenten uit de geschiedenis van het Waverland 17).
- Ten Berge (Helena).** *Het Hof van Nassau te Mechelen : Berthoudersplein 22.* In : **S.n.** *Open Monumentendag Mechelen : zondag 10 september 2017.* Mechelen, Stad Mechelen, 2017, pp. 8-13.
- Tock (Benoît-Michel).** *Les actes d'exemption de péage : les cas de l'abbaye de Vaucelles et des seigneurs de Coucy.* Archiv für Diplomatik, 63, 2017, pp. 115-164.
- Tonglet (Benoît), Tixhon (Axel) (préface).** *Familles aristocratiques mosanes et théorie économique et politique de la seigneurie castrale 950-1200 : Essai de sociologie historique.* Dave, Tonglet Benoît, 2017, 229 p.
- van Cleven (Jean).** *Le château Reigerlo à Beernem.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 189, pp. 34-39.
- van Cleven (Jean).** *Het kasteel Reigerlo te Beernem.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, 189 (I), pp. 34-39.
- van Cleven (Jean).** *De neogotische wandschilderingen in het kasteel van Schelderode (1865) (II).* Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 193 (I), pp. 21-24.
- van Cleven (Jean).** *De neogotische wandschilderingen in het kasteel van Schelderode (1865) (I).* Historische Woonsteden en Tuinen, 2016, 192 (IV), pp. 15-19.
- van Cleven (Jean).** *Les peintures murales néogothiques du château de Schelderode (1865) (I).* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 192, pp. 15-19.
- van Cleven (Jean).** *Les peintures murales néogothiques du château de Schelderode (1865) (II).* Demeures Historiques & Jardins, 2017, 193, pp. 21-24.

- Van de Wouwer (Jan), Clauss (Christian).** *Beknopte historische gids voor het domein Hertoginnedal (1262-2017)*. Brussel, Homes International, 2017, 64 p.
- Van Doorslaer (Kristel), Heyligen (Martin) (medewerker).** *Kasteel Cantecroy door de eeuwen heen*. [Mortsel], Kristel Van Doorslaer, 2017, [48 p.]
- Vannoppen (Henri).** *De Baronnen van Meerbeek*. Curtenberg, 26, 2017, 1, pp. 33-37.
- Vannoppen (Henri).** *De heerlijkheid Meerbeek van 1570 tot 1687 was geen succes*. Curtenberg, 26, 2017, 1, pp. 30-32.
- Vannoppen (Henri).** *De Heren van Meerbeek en de Heren van Rotselaar; het Hof van Rotselaar en de drie lilies in het wapenschild*. Curtenberg, 26, 2017, 1, pp. 25-27.
- Vannoppen (Henri).** *Kastelengeschiedenis : Fraula's Hof en de Vrouwley*. Curtenberg, 26, 2017, 1, pp. 38-41.
- Van Osta (Ward).** *Van galg tot Galgehoeve en Galgkasteel*. Breesgata (Heemkundige Kring Breesgata vzw, Brasschaat), 40, 2017, 1, pp. 4-18.
- Van Twembeke (Johan).** *"Craeynest" of kasteel d'Alcantara te Zevegem en haar bewoners*. Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2017, XLVI, pp. 295-324.
- Verwerft (Bert).** *De bloedige vendetta van Daneel Vilain, heer van Welle*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 3, pp. 12-33.
- Villeirs (Marc), Vanmechelen (Marie-Eve), Mingers (Olivier), de Wasseige (Marc-Emmanuel).** *Le château Malou*. Demeures Historiques & Jardins, 2017, 193, pp. 11-20.
- Villeirs (Marc), Vanmechelen (Marie-Eve), Mingers (Olivier), de Wasseige (Marc-Emmanuel).** *Het Maloukasteel*. Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 193 (I), pp. 11-20.
- d. Les abbayes, les couvents, les béguinages, les hôpitaux, les paroisses, les saints et la dévotion – Abdijen, kloosters, begijnhoven, hospitalen, parochies, heiligen en devotie**
- Aerden (Guerric).** *Abdij Onze-Lieve-Vrouw van het Heilig Hart van Westmalle = Abbaye Notre-Dame du Sacré-Coeur de Westmalle = Abbey Our Lady of the Sacred Heart of Westmalle*. Westmalle, Abdij Onze-Lieve-Vrouw van het Heilig Hart, 2017, 128 p.
- Aerts (Alfons).** *Het Heilig Sacrament van Mirakel, de sacramentskapel en de sacramentsprocessie in Viversel*. Viversel, Alfons Aerts / Processiecomité Viversel, 2017, 95 p.
- Aerts (Dirk).** *Kemzeke eert Sint-Jakob*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 114-115.
- Aerts (Julie).** *Processies in Turnhout en de Kempen*. In : **Franken (Jan) (red.)**. *Feestcultuur in de Kempen : Vieringen in het openbare leven*. Geel, Archief Stad Geel, 2017, pp. 15-24 (Publicaties van het Centrum voor de Studie van Land en Volk van de Kempen 32).
- Aerts (Theo).** *Schuttersgilden : Tradities binnen de (be)schuttersgilden*. In : **Geybels (Hans) (red.)**. *Heiligen en tradities in Vlaanderen, Lente & zomer*. Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, pp. 204-229.
- Ameeuw (Patrick).** *Le manteau de saint Roch, souvenir de l'Harmonie Saint-Roch, lié à la chapelle de Stalle*. Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 265, pp. 4-7.
- Annaert (Philippe).** *Le pèlerinage du Saint-Sépulcre à Marche-en-Famenne : Un lieu de dévotion et des miracles en Luxembourg du temps de la réforme catholique*. Annales / Cercle historique de Marche-en-Famenne, Hotton et Rendoux, 2017, 32, pp. 11-40.
- Bavay (Lut).** *De Eucharistische Kruistocht in Erpe-Mere (deel 1)*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 1, pp. 18-23.

- Bavay (Lut).** *De Eucharistische Kruistocht in Erpe-Mere (deel 2)*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 2, pp. 44-50.
- Beaujean (Philippe).** *Catharina Vingerhoedt van Stabroek : heiligheid of van haar tijd?* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 2, pp. 10-15.
- Beeckmans (Luk).** *Kelkglazen à la façon de Venise uit de Sint-Adriaansabdij te Geraardsbergen*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 265, pp. 21-24.
- Benoît (Paul).** *Conclusion*. In : **Delaissé (Éric), Yante (Jean-Marie) (dir.)**. *Les cisterciens et l'économie des Pays-Bas et de la principauté de Liège, XIIIe-XVe siècle*. Louvain-la-Neuve, Institut d'études médiévales – U.C.L., 2017, pp. 205[ff.] (Publications de l'Institut d'études médiévales 29).
- Bernard-Lesceux (Isabelle).** *La chapelle du Kahlenberg (Beckerich) : Quelques réflexions et dernier état des recherches*. Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 93-122 (Mélanges d'Histoire de l'Art).
- Blary (François).** *La question des granges cisterciennes : Bilan et perspectives de recherche*. In : **Delaissé (Éric), Yante (Jean-Marie) (dir.)**. *Les cisterciens et l'économie des Pays-Bas et de la principauté de Liège, XIIIe-XVe siècle*. Louvain-la-Neuve, Institut d'études médiévales – U.C.L., 2017, pp. 33-54 (Publications de l'Institut d'études médiévales 29).
- Bodart (Emmanuel).** *Inventaire des archives de la paroisse Saint-Jean-Baptiste à Namur (1385-2010)*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 86 p. (Archives de l'Etat à Namur : Inventaires 110).
- Bungeneers (Joke).** *De refuge van Sint-Truiden : Schoutestraat 3*. In : **S.n.** *Open Monumentendag Mechelen : zondag 10 september 2017*. Mechelen, Stad Mechelen, 2017, pp. 82-85.
- Caluwaerts (Guido).** *Het Heilig Sacrament van Mirakel van Herkenrode 1317-2017 : Een historische en kunsthistorische benadering*. Hasselt, Herkenrode vzw, 2017, 233 p. [Deze publicatie past in het project 'Mirakel en Monstrans 700 jaar Bloedende Hostie'].
- Carême (Henri).** *Étude descriptive et historique de la chapelle Notre-Dame de Lourdes de Hondelange*. Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 366-383 (Mélanges d'Histoire de l'Art).
- Clement (Raymond).** *De mirakelschilderijen*. Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 2, pp. 23-26.
- Clerinx (Herman).** *Herlevingswonderen : Herleven om weer te sterven : Via een omweg toch naar de hemel*. In : **Geybels (Hans) (red.)**. *Heiligen en tradities in Vlaanderen, Lente & zomer*. Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, pp. 160-181.
- Cools (Jan).** *Het Kruis van Sint-Thomas : Een religieus 'kruiswoordraadsel'*. Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2017, XXVI, pp. 129-134.
- Cools (Jan).** *Onze-Lieve-Vrouw in 't Zand te Herentals : Beeld, kapel en verering*. Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2017, XXVI, pp. 7-36.
- De Bie (Marc).** *Te voet naar Halle*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 4, pp. 393-396.
- De Boodt (Ria).** *'k Zal u een Ave Maria schenken : Het devotiebeeldje van Onze-Lieve-Vrouw in 't Zand nader bekeken*. Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2017, XXVI, pp. 37-71.
- De Brant (Guy).** *Bidprentjes uit het Euziearchief : Adriaan Joseph De Wree*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 3, pp. 93-94.

- Debruyn (Raphaël) (dir.).** *Les cent merveilles de l'Hôpital Notre-Dame à la Rose.* Waterloo, Avant-Propos, 2017, 157 p.
- Debruyn (Raphaël) (dir.).** *De 100 wonderen van het Hospitaal Notre-Dame à la Rose.* Waterloo, Avant-Propos, 2017, 157 p.
- De Chou (Freddy).** *Cultuurhistorische en natuurwandeling. De Sint-Adriaansabdij en haar pachthoven in Onkerzele.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 268, pp. 35-39.
- De Clerck (Jan C.A.).** *Het beeld van de Heilige Margarita in de kerk van Baardegem.* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 3, pp. 273-275.
- Declercq (Georges).** *Een geschreven en toch verborgen dood : Over het endotaaf van Wulferus (Sint-Pietersabdij Gent, 1013).* In : **De Groote (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 145-152.
- De Groote (William), Crampe (Karin), Van Acker (Reinoud), Vrielynck (Brigitte).** *Barmhartig Brugge : Over zorg en geneeskunde.* Brugge, Uitgaven West-Vlaamse Gidsenkring, 2017, 116, 101 p. (Wandeling 8).
- de Jonge (Lina).** *De begraafplaats van het Gasthuis in Breda (ca. 1300-1650).* In : **van Oosten (Roos), Schats (Rachel), Arts (Nico), Bouwmeester (H.M.P.) (eds.).** *De stad en de dood. Archeologische perspectieven.* Leiden, Sidestone Press, 2017, pp. 85-106 (Urban graveyard proceedings 1).
- de Kraker (Adriaan Meeuwis Jan).** *Cistercian Dyke Building and Water Management in North Eastern Flanders (1200-1600) Reconsidered.* In : **Delaissé (Éric), Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les cisterciens et l'économie des Pays-Bas et de la principauté de Liège, XIIIe-XVe siècle.* Louvain-la-Neuve, Institut d'études médiévales – U.C.L., 2017, pp. 135-154 (Publications de l'Institut d'études médiévales 29).
- Delsaerdt (A.).** *De westelijke gebouwen van het Begijnhof.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 1, pp. 26-35.
- Delsaerdt (A.).** *Addendum : De westelijke gebouwen van het Begijnhof.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 3, p. 129.
- Demelenne (Jean-Marie).** *L'ancien ermitage Saint-Roch à Soy.* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 141, pp. 3-12.
- De Munter (Jan), De Munter (René), Delbaere (Paul).** *Hagelstein langs paterswegen.* Sint-Katelijne-Waver, Erf en Heem vzw, 2017, 243 p. (Accenten uit de geschiedenis van het Waverland 18).
- Deramaix (Isabelle), Dupont (Adrien), Anagnostopoulos (Pierre).** *Étude archéologique du refuge de l'Abbaye de Ghislenghien à Ath.* Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2017, 13 (n° 291), pp. 237-290.
- De Swaef (Jeroen).** *Geschiedenis van het klooster te Roborst (deel 1).* De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 22, 2017, 1, pp. 24-33.
- De Swaef (Jeroen).** *Geschiedenis van het klooster te Roborst (deel 2).* De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 22, 2017, 2, pp. 5-13.
- De Swaef (Jeroen).** *Geschiedenis van het klooster te Roborst (slot).* De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 22, 2017, 3, pp. 19-23.
- de Trazegnies (Olivier).** *L'abbaye de la Ramée fête ses 800 ans.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 190, pp. 35-42.
- Devriese (Luc).** *Met de relieken van de heilige Amelberga van Gent naar Temse : Vergeten jaarlijkse bedevaart (tot 1539) van de Sint-Pietersabdij, tegenhanger van de Sint-Lievensprocessie van Sint-Baafs.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 3, pp. 14-26.

- Dewulf (Lionel).** *Verbeteringen en aanvullingen aan "Verdwenen en actuele kloosters in Oostende"*. De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 4, p. 118.
- Dewulf (Lionel).** *Verdwenen en actuele kloosters in Oostende*. De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 3, pp. 57-87.
- D'hamers (Maarten).** *Van Kemeseca tot nu - 900 jaar Parochie Kemzeke*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 2, p. 62.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Drie zussen begijntjes uit Ougaarden*. Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 209/4, s.p.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Merkwaardig geval van eeuwenoud (bij)geloof in wonderen in de kapel van O.-L.-Vrouw van Bijstand onder Zétrud*. Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 206/1, pp. 20-21.
- Doucet (Jean-Marie).** *Saint Hubert : les discours sur la légende aux XVe et XVIe siècles*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et XVIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique*. Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 597-606.
- Doumen (Matty).** *Waar men gaat langs Vlaamse wegen, oude hoeve, huis of tronk, komt men u, Maria tegen, staat uw beeltenis te pronk*. Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2017, 16, pp. 97-102.
- Dreesen (Roland), Doperé (Frans).** *De abdij van Averbode : Een verhaal van steen en marmer*. Averbode, 45, 2017, pp. 12-19.
- Duvivier de Fortemps de Loneux (Jean), Stassen (Benjamin).** *Saints et lieux sacrés d'Ardenne : du paganisme au christianisme*. Longlier, Weyrich, 2017, 127 p.
- Elaut (Alex), Verbanck (Mia), Gysen (Paul).** *Op wandel met de Maria's door Berchem*. Antwerpen, Stad Antwerpen, 2017, 31 p.
- Ervynck (Anton).** *Lokale heiligen, bescheiden helden*. @rchieflink. Driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 17, 2017, 1, pp. 4-5.
- Evers (Carlo).** *Verslag van pastoor toont aan : 'Miraculeus' Mariabeeldje was boerenbedrog*. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleming - Wijnegem, 53, 2017, 2, pp. 3-16.
- Gerits (Jan).** *Uit de tijd van het Rijke Roomse leven (8) : Bedevaarten vanuit Kinrooi*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 1, pp. 6-10.
- Geuns (Jaak).** *Stichting van een intercommunaal Gods-Gasthuis te Peer*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 1, pp. 22-25.
- Geuns (Jaak).** *Stichting van een intercommunaal Gods-Gasthuis te Peer*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 2, pp. 30-31.
- Geybels (Hans) (red.)**. *Heiligen en tradities in Vlaanderen, Lente & zomer*. Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, 318 p.
- Geybels (Hans).** *Kalender van heiligen en tradities in Vlaanderen : Lente en zomer*. In : **Geybels (Hans) (red.)**. *Heiligen en tradities in Vlaanderen, Lente & zomer*. Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, pp. 8-93.
- Geybels (Hans).** *Paasgebruiken*. In : **Geybels (Hans) (red.)**. *Heiligen en tradities in Vlaanderen, Lente & zomer*. Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, pp. 94-119.
- Ghesquiere (Hendrik).** *Sint-Hubertusbrood : Een oudchristelijke traditie die stilaan verloren gaat*. 't Meiboompje, 34, 2017, 4, pp. 27-29.
- Gielis (Marcel).** *Feestelijke inhalingen van religieuzen en primussen*. In : **Franken (Jan) (red.)**. *Feestcultuur in de Kempen : Vieringen in het openbare leven*. Geel, Archief

- Stad Geel, 2017, pp. 39-40 (Publicaties van het Centrum voor de Studie van Land en Volk van de Kempen 32).
- Gijbels (Jos).** *Onze-Lieve-Vrouw-aan-de-Staak vergroting*. Beringen, Jos Gijbels, 2017, 93 p. (Coursel in de heyde 1826).
- Grootaers (Carine).** *Sint-Evermarus van Rutten*. Tongerse Annalen. Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Tongeren, 31, 2017, 2, pp. 30-41.
- Guilardian (David), Dupont (Christine).** *Hôpitaux bruxellois : de la charité à la santé publique*. Bruxelles, La Fonderie, 2017, 68 p. (Les Cahiers de la Fonderie. Revue d'histoire sociale et industrielle de la région bruxelloise 52).
- Guilardian (David) (rencontre avec).** *Les hôpitaux bruxellois. Retour sur les origines*. In : **Guilardian (David), Dupont (Christine).** *Hôpitaux bruxellois : de la charité à la santé publique*. Bruxelles, La Fonderie, 2017, pp. 10-15 (Les Cahiers de la Fonderie. Revue d'histoire sociale et industrielle de la région bruxelloise 52).
- Hanselaer (Johan).** *Een sterfgeval voorspeld? Het gebedenboek voor het Sint-Aubertusbegijnhof, gheseyt 't Poortacker, te Gent*. De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 2, pp. 283-296.
- Hanson (Marc).** *Bijenteelt in de Gentse Sint-Baafsabdij*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 6, pp. 370-376.
- Hanson (Marc).** *Fascinatie voor een ruïne : De Gentse Sint-Baafsabdij*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 4, pp. 45-50.
- Hanson (Marc).** *Het Nieuwhof van de Sint-Baafsabdij te Gent*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 3, pp. 180-190.
- Hanson (Marc).** *Sint-Veerle bij het Gravensteen en in de Sint-Baafsabdij*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 4-5, pp. 312-317.
- Heirbaut (Marie-Ange).** *Het oudste bidprentje van Kemzeke*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, p. 146.
- Hendriks (Giel).** *Abt Bernard Burllet, 51ste abt van Floreffe*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 218 (juli – augustus), pp. 17-25.
- Hendriks (Giel).** *Gemijterde abten*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 219 (september – oktober), pp. 9-11.
- Hendriks (Giel).** *Ontzetting van geloften in goede werken*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 217 (mei – juni), pp. 10-17.
- Hendriks (Giel).** *Overpelt en Houthem (Sint-Gerlach)*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 216 (maart – april), pp. 9-11.
- Hendriks (Giel).** *De pitancies in de abdij van Floreffe*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 219 (september – oktober), pp. 1-8.
- Hendriks (Giel).** *Toelichting bij de notariële akte van 13 februari 1497*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 218 (juli – augustus), p. 16.
- Hendriks (Giel).** *Was Hengelhof ooit bedoeld als een nonnenklooster?* De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 215 (januari – februari), pp. 18-26.
- Henryot (Fabienne), Martin (Philippe) (dir.).** *Dictionnaire historique de la Vierge Marie : Sanctuaires et dévotions XVIe – XXIe siècle*. Paris, Perrin, 2017, 567 p.

- Hertogs (Edward).** *Bijdrage tot de geschiedenis van Lint : 1724-1963, 1874-1929 : Historiek van de Kosters en de Suisses van de Parochie te Lint.* Lint, Heemkundige Kring Eugeen Goeyvaerts, 2017, 64 p.
- Hoebens (Frans Q.).** *Kloosters in Limburg.* Utrecht, Uitgeverij Matrijs, 2017, 396 p.
- Huet (Leen).** *Het duiffe en de berin.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017-2018, 6, pp. 8-11 [Retabels, Sint-Columbaretabel, Deerlijk].
- Huet (Leen).** *Het Mariaretabel van Bocholt : readymade, recyclage, collage.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 2, pp. 14-17.
- Huysman (Sophie), Bonte (Maud), De Bruycker (Gille).** *AZ Alma : Zorg met een hart.* Eeklo, vzw AZ Alma, 2017, 143 p.
- Janssen (Roger).** *Normatieve gemeenschappen bij de kruisheren, 1210-2015 : Een historische verkenning.* Maaseik, s.n., 2017, 248 p.
- Janssens (Herman).** *Bij de publicatie van Kaarten van de abdij Ninove (1616-1781).* *Analecta Praemonstratensia*, 93, 2017, pp. 296-313.
- Javaux (Jean-Louis).** *L'ancienne chapelle des Carmélites déchaussées de Namur.* *Annales de la Société archéologique de Namur*, 2017, 91, pp. 91-128.
- Jusseret (Richard).** *L'ancien cimetière de la paroisse Saint-Gilles à Saint-Hubert.* *Saint-Hubert d'Ardenne* : Bulletin semestriel, 2017, 10, pp. 3-14.
- Klinkenberg (Sigrid).** *De Zwarte Zusters van Aalst.* *Ex Situ* : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2017, 15, pp. 34-35.
- Lambrechts (Chris), Soenen (Barbara), Rotsaert (Philippe H.), Gruyters (Vicky).** *Mirakelen van de Virga Jesse, toen en nu nog.* [Hasselt], Philippe H. Rotsaert, [2017], 27 p. [Uitgegeven n.a.v. de 46ste Zevenjaarlijkse Virga Jessefeesten gehouden van 5 t.e.m. 20 augustus 2017].
- Lambrechts-Augustijns (Hugo).** *De strafbedevaart naar Onze-Lieve-Vrouw te Aken.* *De drie rozen ('s-Gravenwezel)*, 51, 2017, 1, pp. 19-28.
- Lambrechts-Augustijns (Hugo).** *Willem Breem op strafbedevaart naar Onze-Lieve-Vrouw te Aken.* *Heemtenberg. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Berchem* vzw, 26, 2017, 127, pp. 12-18.
- Laurent (Jacques).** *1733 - Réalisation d'un pied de terre pour l'abbaye de Saint-Hubert.* *Saint-Hubert d'Ardenne* : Bulletin semestriel, 2017, 10, pp. 15-20.
- Leben (Jos).** *Begijntjes.* *GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst.* *Viermaandelijks tijdschrift*, 14, 2017, 3, pp. 30-35.
- Lehouck (Alexander).** *Les premiers temps de l'architecture en briques au nord des Alpes : La question de l'origine cistercienne vue des Pays-Bas.* In : **Delaisé (Éric), Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les cisterciens et l'économie des Pays-Bas et de la principauté de Liège, XIIe-XVe siècle.* Louvain-la-Neuve, Institut d'études médiévales – U.C.L., 2017, pp. 183-204 (Publications de l'Institut d'études médiévales 29).
- Lekens (Hadewijch).** *Bid- of doodsprentjes in de 19e eeuw.* *Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere*, 35, 2017, 3, pp. 86-95.
- Lensen (Jean Pierre).** *Actualité et devenir des processions en Basse-Meuse.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 358-363.
- Lindmans (Herman).** *De Genkenaren en de Lourdeskapel.* *Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk)*, 76, 2017, 6, pp. 33-34.
- Maes (Roger).** *Bouwgeschiedenis kapel van Ten Eikenen.* *Koninklijke Heemkundekring Zonhoven* : Jaarboek, 2017, pp. 3-12.

- Mathieu (Paul).** *La chapelle de l'ancien cimetière d'Arlon.* Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 355-365 (Mélanges d'Histoire de l'Art).
- Mees (Marc).** *De zilveren accessoires van Onze-Lieve-Vrouw in 't Zand en het zogenaamde nistabernakel.* Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2017, XXVI, pp. 83-110.
- Meulemeester (Jean Luc).** *Inleiding.* In : **Meulemeester (Jean Luc) (red.).** *Van perkament tot papier : Het scriptorium en de bibliotheek van de Sint-Pietersabdij van Oudenburg.* Oudenburg, RAM, 2017, p. 7.
- Meulemeester (Jean Luc).** *Lourdesgrotten 'Te Lourd op de bergen' in Vlaanderen.* In : **Geybels (Hans) (red.).** *Heiligen en tradities in Vlaanderen, Lente & zomer.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, pp. 120-133.
- Meulemeester (Jean Luc).** *Mariafeesten Onze-Lieve-Vrouw Hemelvaart : het katholieke mariale feest bij uitstek.* In : **Geybels (Hans) (red.).** *Heiligen en tradities in Vlaanderen, Lente & zomer.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, pp. 134-141.
- Meulemeester (Jean Luc) (red.).** *Van perkament tot papier : Het scriptorium en de bibliotheek van de Sint-Pietersabdij van Oudenburg.* Oudenburg, RAM, 2017, 159 p.
- Michiels (Karel).** *Van devotieprentje tot bidprentje.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2011, 22, pp. 34-38.
- Mihail (Benoît).** *L'hôpital militaire d'Ixelles. De fleuron de l'hygiénisme à chancre urbain.* In : **Guilardian (David), Dupont (Christine).** *Hôpitaux bruxellois : de la charité à la santé publique.* Bruxelles, La Fonderie, 2017, pp. 16-22 (Les Cahiers de la Fonderie. Revue d'histoire sociale et industrielle de la région bruxelloise 52).
- Minnen (Bart).** *Inkomsten uit devotie in plattelandsparochies in een langetermijnperspectief: De casus van Wezemaal, ca. 1450-1800.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 3, pp. 283-310.
- Moriceau (Tristan).** *La ferme de l'hospice à Marck-en-Calais (Pas-de-Calais) un lieu chargé d'histoire(s).* Bulletin historique et artistique du Calaisis, 203, 2017, pp. 3-46.
- Mous (Ward).** *Kerkmeubilair en gebedsintenties als spiegel van de tijd...* Molengalm. Heemkring Stabroek – Hoevenen – Putte, 19, 2017, 1, pp. 17-22.
- Naert (Antoon).** *Continuïteit en discontinuïteit in de feestcultuur : En als Sinterklaas nu eens niet Wodan was : Hoe Keltisch of Germaans zijn de christelijke feesten en tradities?* In : **Geybels (Hans) (red.).** *Heiligen en tradities in Vlaanderen, Lente & zomer.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, pp. 260-281.
- Nottebaere (André).** *Gaasbeek, Ieper en Rithovius.* Iepers Kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 53, 2017, 1, pp. 14-15.
- Ockeley (Jaak).** *De financieel-economische draagkracht van een gasthuis : Het O.L.-Vrouwgasthuis te Asse in de 18de eeuw.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 3, pp. 403-416.
- Ockeley (Jaak).** *Petrus Ascanus : Martelaar van Gorcum 9 juli 1572 en Asse in de 16de eeuw. Een bijdrage n.a.v. zijn heiligverklaring in 1867, nu 150 jaar geleden.* Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 60, 2017, 1, pp. 1-92.
- Ockeley (Jaak).** *Toestand van de abdijen en kloosters in Vlaams-Brabant en Brussel - 19 : In het laatste kwart van de 18de eeuw. IV : de abdij in Averbode.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 2, pp. 193-224.
- Ooms (Paul).** *De Heilige Lambertus krijgt een nieuwe mantel aangepast.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 28, 2017, 1 (109), pp. 28-29.

- Ooms (Paul).** *Welke heilige overschouwt en beschermt, vanuit de kerktoerenwand, ons aller Bjèvel?* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 3 (107), pp. 38-42.
- Pauwels (Ludo).** *Het klooster van Achterbos.* Molse Tijdingen, 2017, 25, pp. 214-217.
- Peersman (Jaak).** *Norbertijnerabdij Ninove.* Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 2017, 16 p. (Erfgoedsprokkels).
- Peeters (Ann), Magdaleens (Jean-Pierre).** *Van Godshuis tot Sint-Jozefrusthuis.* Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2017, pp. 137-144.
- Peeters (Guido).** *Sjotten en sjouren, buigen en bidden : Acolieten in Averbode.* [Testelt], Heemkring Averbode vzw, 2017, 439 p.
- Peeters (Marie-Paule).** *Het gerestaureerde processievaandel van de Broederschap der Gelovige Zielen in de Sint-Pieterskerk te Turnhout.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 27, 2009, 3, pp. 28-30.
- Priem (Kurt).** *De Codex Aldenburgensis, imago mundi en abdijkroniek.* In : **Meulemeester (Jean Luc) (red.).** *Van perkament tot papier : Het scriptorium en de bibliotheek van de Sint-Pietersabdij van Oudenburg.* Oudenburg, RAM, 2017, pp. 46-59.
- Provincie Vlaams-Brabant.** *Een oord van schoonheid : Beknopte bouwgeschiedenis van de kloosterschoolsite van de Tildonkse ursulinen, inclusief restauratie en herbestemming.* Leuven, Provincie Vlaams-Brabant, 2017, 43 p. [Brochure uitgegeven ter gelegenheid van Open Monumentendag 2016].
- Roelandt (Dirk), Laurent (Geneviève).** *Le réseau hydraulique de l'abbaye d'Aulne, un témoin exceptionnel de la maîtrise de l'eau chez les cisterciens.* In : **Delaissé (Éric), Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les cisterciens et l'économie des Pays-Bas et de la principauté de Liège, XIIIe-XVe siècle.* Louvain-la-Neuve, Institut d'études médiévales – U.C.L., 2017, pp. 155-172 (Publications de l'Institut d'études médiévales 29).
- Roelants (Nienke).** *Processies : De Vlaamse processiecultuur : Een beknopte geschiedenis en typologie.* In : **Geybels (Hans) (red.).** *Heiligen en tradities in Vlaanderen, Lente & zomer.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, pp. 142-159.
- Roymans (Jef).** *'Susa Ninna' ontstaan in de Heilig-Hartkerk.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 27, 2009, 1, pp. 11-12.
- Ryckebusch (Olivier) (dir.), Legay (Marie-Laure) (contr.).** *Les hôpitaux généraux du nord au siècle des lumières : 1737-1789.* Villeneuve d'Ascq, Presses universitaires du Septentrion, 2017, 336 p.
- Schreuer (Jean-Marie).** *La procession paroissiale de Barchon, village entre la Basse-Meuse et le Pays de Herve : Un patrimoine culturel immatériel en danger?* Les nouvelles notices visétoises, 2017, 142-143, pp. 21-60.
- Sels (Jan).** *Stof uit het rijke kerkarchief van de oudste parochie van ons dorp.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 4, pp. 133-135.
- S.n.** *50 jaar Pinksterfeesten Stevoort 1967-2017.* [Stevoort], [Het Pinkstercomité], 2017, 112 p.
- S.n.** *Averbode of Floreffé : Wie van hen mocht in Overpelt instaan voor de zielzorg?* De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 217 (mei – juni), pp. 18-21.
- S.n.** *Een benauwd gevoel : Volksdevotie.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 8-9.
- S.n.** *Coververhaal – Pastorie Sint-Job : pastoor Willemsen aan het woord.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 4, pp. 156-157.
- S.n.** *Dag van Sint-Marcoen : Heiligenverering.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 10-11.

- S.n.** *Hanswijkprocessie Mechelen : ja|leven|beleven = Procession de Hanswijk à Malines = Hanswijk-Prozession Mecheln = Hanswijk procession Mechelen*. Mechelen, s.n., 2017, 34 p.
- S.n.** *Lijst van bewaarde handschriften en gedrukte werken afkomstig uit de Sint-Pietersabdij van Oudenburg*. In : **Meulemeester (Jean Luc) (red.)**. *Van perkament tot papier : Het scriptorium en de bibliotheek van de Sint-Pietersabdij van Oudenburg*. Oudenburg, RAM, 2017, pp. 108-113.
- S.n.** *Le refuge de l'Abbaye de Ghislenghien – compléments*. Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2017, 13 (n° 292), p. 294.
- Somers (Annelies)**. *Sint-Veerle, de vergeten Gentse heilige*. @rchiefflink. Driemaandelijkse nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 17, 2017, 1, pp. 1-3.
- Somers (M.)**. *175 jaar parochie Nieuwmoer*. Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 69, 2017, 1, pp. 32-35.
- Sorber (Frieda)**. *Het windsel van het miraculeuze beeldje van Onze-Lieve-Vrouw in 't Zand in de Sint-Waldetrudiskerk te Herentals*. Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2017, XXVI, pp. 72-81.
- Spreuwers (Pol)**. *Congregatie van de Allerheiligste Maagd Maria*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 2, pp. 58-59.
- Stevens (Willy)**. *Inventaris van het archief van de parochie Sint-Joris-Winge, 1527-1991*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 25 p. (Inventarissen / Rijksarchief te Leuven 76).
- Stevens (Willy)**. *Inventaris van het archief van de Sint-Martinusparochie te Zaventem, 1401-1905*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 37 p. (Inventarissen / Rijksarchief te Leuven 78).
- Strouken (Ineke)**. *Feesten en vieringen in de ritmiek van het leven*. In : **Franken (Jan) (red.)**. *Feestcultuur in de Kempen : Vieringen in het openbare leven*. Geel, Archief Stad Geel, 2017, pp. 5-14 (Publicaties van het Centrum voor de Studie van Land en Volk van de Kempen 32).
- Tillie (Willy)**. *Hoe het Jan Ypermanziekenhuis aan zijn naam kwam*. Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 47, 2017, 1, p. 32.
- Tirez (Luc)**. *Boudelo van Klein-Sinaai naar Kemzeke*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 3, pp. 83-84.
- Tops (Bert)**. *Typologie van wereldlijke en religieuze feestcultuur in Turnhout*. In : **Franken (Jan) (red.)**. *Feestcultuur in de Kempen : Vieringen in het openbare leven*. Geel, Archief Stad Geel, 2017, pp. 25-38 (Publicaties van het Centrum voor de Studie van Land en Volk van de Kempen 32).
- Ubarri (Miguel Norbert)**. *La Cofradía de pasión de la Virgen de la Soledad de Amberes : La contribución española al proyecto pastoral de una diócesis en Flandes*. In : **Campos y Fernández de Sevilla (Francisco Javier)**. *Religiosidad popular : Cofradías de penitencia*. S.l., Real Centro Universitario Escorial-María Cristina, 2017, pp. 107-122 (Colección del Instituto Ecurialense de Investigaciones Históricas y Artísticas 57).
- van Acker (Jan)**. *L'organisation et la gestion de la ferme abbatiale : L'exemple de l'abbaye cistercienne des Dunes (XIIIe - XVIIIe s.)*. In : **Delaissé (Éric), Yante (Jean-Marie) (dir.)**. *Les cisterciens et l'économie des Pays-Bas et de la principauté de Liège, XIIIe-XVe siècle*. Louvain-la-Neuve, Institut d'études médiévales – U.C.L., 2017, pp. 71-88 (Publications de l'Institut d'études médiévales 29).
- Van Acker (Jan)**. *De refuge van de Duinenabdij in Ieper (1263-1515)*. Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 33, 2017, 1, pp. 5-30.
- Van Belle (Ronald)**. *De grafzerk van Jakemijne Baselis en van een onbekende begijn in het begijnhof De Wijngaard te Brugge*. Biekerf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 2, pp. 167-174.

- Van Biervliet (Lori).** *Het Engels klooster, Octave Daumont en soldaat Jurion : Een dubbele link.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 4, pp. 419-426.
- Vandamme (Ludo).** *De diaspora van de bibliotheek van de Oudenburgse Sint-Pietersabdij.* In : **Meulemeester (Jean Luc) (red.).** *Van perkament tot papier : Het scriptorium en de bibliotheek van de Sint-Pietersabdij van Oudenburg.* Oudenburg, RAM, 2017, pp. 100-107.
- Van den Abeele (Andries).** *De godshuizen Ondermarck in Brugge.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 1, pp. 97-103.
- van den Bogaart (Hanneke).** *Veranderingen in de feestcultuur in 50 jaar na Wereldoorlog II in Oirschot.* In : **Franken (Jan) (red.).** *Feestcultuur in de Kempen : Vieringen in het openbare leven.* Geel, Archief Stad Geel, 2017, pp. 41-62 (Publicaties van het Centrum voor de Studie van Land en Volk van de Kempen 32).
- Van den Driessche (Bernard).** *L'ensemble des grottes et leurs sculptures en plâtre du sanctuaire marial de Conjoux : Un patrimoine séculaire méconnu et menacé.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVie Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 364-384.
- Vandenplas (Dirk).** *Op zoek naar de iconografie van een volksheilige Sint-Veroon in Lembeek.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 4, pp. 31-38.
- Van de Perre (Dirk), Vande Winkel (Georges).** *Aanmerkingen bij de uitgave van kaarten van de abdij van Ninove (1616-1781).* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 2, pp. 117-124.
- Van de Perre (Dirk).** *Acht schetsen van Theodoor Verhagen voor het wandbeschoot van de Ninoofse abdijkerk ontdekt.* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 4, pp. 233-252.
- Van der Eycken (Johan).** *La gestion du domaine abbatial d'Herkenrode au Moyen Age (XIIe - XVIe siècles).* In : **Delaissé (Éric), Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les cisterciens et l'économie des Pays-Bas et de la principauté de Liège, XIIe-XVe siècle.* Louvain-la-Neuve, Institut d'études médiévales – U.C.L., 2017, pp. 89-100 (Publications de l'Institut d'études médiévales 29).
- Van de Sijpe (Luk).** *De kloostertuin van de ursulinen te Hamont, een zeldzaam erfgoedrelict.* Grevenbroeker Echo's / Geschied- en Heemkundige Kring "De Goede Stede Hamont", 2017, 99, pp. 24-25.
- Vandeur (Piet).** *150 jaar O.-L.-Vrouw onder de toren.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 3, pp. 80-82.
- Vandeur (Piet).** *Peer en de Lieve Vrouw van Smarten in donkere dagen.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 2, p. 41.
- Vande Winkel (Georges).** *Het 'verdwenen' kaartboek van de abdij van Ninove (Philips de Dijn, 1641-1654).* *Analecta Praemonstratensia*, 93, 2017, pp. 314-317.
- van Eckelen (Christ).** *De sacramentsprocessie ter ere van het Heilig Bloed in Boxel.* In : **Franken (Jan) (red.).** *Feestcultuur in de Kempen : Vieringen in het openbare leven.* Geel, Archief Stad Geel, 2017, pp. 63[ff.] (Publicaties van het Centrum voor de Studie van Land en Volk van de Kempen 32).
- Van Haeperen (Gérard).** *Les nombreuses reliques de la châsse de Notre-Dame-de Basse-Wavre et leur histoire du XIe au XXIe siècle.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVie Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie*

- et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 587-596.
- Van Hirtum (Leen), Van de Walle (Tineke).** *Bevoorrading tijdens voedselcrisissen : Het Onze-Lieve-Vrouwehospitaal te Oudenaarde in de zestiende eeuw.* Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIV, pp. 3-30.
- Van Hoof (Koen).** *Beveren in-zicht : Achter lindegroen en festoen van klimop [Lourdesgrot; Mariadevotie; volksdevotie].* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 3, pp. 78-79.
- Van Kerchove (Paul).** *Mijmeringen bij '1/13de' van 900 jaar parochie Kemzeke.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 174-175.
- Van Mulder (Jonas).** *Mirakels : Middelnederlandse mirakelcollecties uit de Zuidelijke Nederlanden.* In : **Geybels (Hans) (red.).** *Heiligen en tradities in Vlaanderen, Lente & zomer.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, pp. 182-203.
- Van Osselaer (Tine), Rossi (Leonardo), Graus (Andrea).** *Virgin mothers and 'alteri Christi' : Stigmatic women and the cult of motherhood in Europe.* In : **Vanderpelen-Diagre (Cécile), Sägerser (Caroline) (éds.).** *La sainte famille : Sexualité, filiation et parentalité dans l'Eglise catholique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 169-178 (Problèmes d'histoire des religions 24).
- Vansevant (Marc), Gryspeert (Hans).** *Erfgoedwandering Abdij Ten Putte.* Gistel, Vrienden van het Sint-Godelievemuseum vzw, 2017, 40 p. (Bouwstenen van de Gistelse geschiedenis 5).
- Vanwuytswinkel (Ludo).** *Glasramen Sint-Antoniuskerk 1 : De glasramen van het priesterkoor.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 1, pp. 24-25.
- Vanwuytswinkel (Ludo).** *Glasramen Sint-Antoniuskerk 2 : Patroonheilige waakt over zijn kerk.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 2, pp. 66-67.
- Vanwuytswinkel (Ludo).** *Glasramen Sint-Antoniuskerk 3 : Geschenk voor zilveren Congregatie.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 3, pp. 108-109.
- Vanwuytswinkel (Ludo).** *Glasramen Sint-Antoniuskerk 4 (slot) : Heilige uit Weelde siert de doopkapel.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 4, pp. 138-139.
- Vanwuytswinkel (Ludo).** *Hoe 'de penge' voor een echt mirakel zorgde in Oosthoven.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 3, p. 92.
- Verhelst (Karel).** *Devotie in beeld : Tentoonstelling met erfstukken van de Provinciale Bibliotheek Limburg 20 mei – 16 september 2017.* Hasselt, Provinciale Bibliotheek Limburg, 2017, 12 p.
- Verhelst (Karel).** *Volksdevotie in Limburg : Een korte geschiedenis van de belangrijkste bedevaartsoorden aan de hand van de devotieprenten van de 17de tot het begin van de 20ste eeuw.* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 96, 2017, 2, pp. 225-240.
- Verleyen (Wilfried), Liessens (Gerrit).** *1117 : Het begin van 900 jaar parochie Vlekkem.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 1, pp. 3-5.
- Vermeersch (Louise).** *Het jubileum van de Heilige Macharius in 1767.* @rchieflink. Driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 17, 2017, 1, pp. 6-7.
- Vermeulen (Guido).** *De volksdevotie tot Sint-Antonius-Abt in Antwerpen : Een iconografische studie aan de hand van devotionalia en kerkschatten van vroeger en nu.* Zonnebeke, Guido Vermeulen, 2017, 240 p.
- Vermeulen (Guido).** *De volksdevotie tot Sint-Antonius-Abt in Limburg : Een iconografische studie aan de hand van devotionalia en kerkschatten van vroeger en nu.* Zonnebeke, Guido Vermeulen, 2017, 78 p.

- Vermeulen (Guido).** *De volksdevotie tot Sint-Antonius-Abt in Vlaams-Brabant : Een iconografische studie aan de hand van devotionalia en kerkschatten van vroeger en nu.* Zonnebeke, Vermeulen, 2017, 229 p.
- Verstegen (Raf).** *Hoe Sint-Adèle op Boven-Lo kwam.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 1, pp. 63-70.
- Verstraelen (Herman).** *Van het eerste bidprentje uit 1651 tot het gedachtenisprentje nu.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 4, pp. 144-155.
- Vossen (Eric).** *Ontdek je plekje : Veldkruisen, veld- en gevelkapelletjes in Millen en Elst.* Sint-Truiden, Erfgoed Haspengouw, 2017, 28 p.
- Waegeman (Tony).** *Mirakel en monstrans : Het verhaal van een Vlaams topstuk.* Hasselt, Het Stadsmus, 2017, 104 p. [Publicatie naar aanleiding van de tentoonstelling te Hasselt (Het Stadsmus) van 20 mei tot 27 augustus 2017].
- Yante (Jean-Marie).** *Les cisterciens, la métallurgie et les industries extractives dans les Pays-Bas méridionaux et la principauté de Liège (XIIe - XVe siècles).* In : **Delaissé (Éric), Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les cisterciens et l'économie des Pays-Bas et de la principauté de Liège, XIIe-XVe siècle.* Louvain-la-Neuve, Institut d'études médiévales – U.C.L., 2017, pp. 173-182 (Publications de l'Institut d'études médiévales 29).
- Yante (Jean-Marie).** *Les granges d'Orval (XIIe - XIVE siècles) : L'état du dossier.* In : **Delaissé (Éric), Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les cisterciens et l'économie des Pays-Bas et de la principauté de Liège, XIIe-XVe siècle.* Louvain-la-Neuve, Institut d'études médiévales – U.C.L., 2017, pp. 55-70 (Publications de l'Institut d'études médiévales 29).
- Yante (Jean-Marie).** *Recherches récentes sur l'économie cistercienne.* In : **Delaissé (Éric), Yante (Jean-Marie) (dir.).** *Les cisterciens et l'économie des Pays-Bas et de la principauté de Liège, XIIe-XVe siècle.* Louvain-la-Neuve, Institut d'études médiévales – U.C.L., 2017, pp. 5-16 (Publications de l'Institut d'études médiévales 29).
- e. Les sciences, l'enseignement, les arts – De wetenschappen, het onderwijs, de kunsten**
- Baensch (Thorsten).** *Tout est lié. I would prefer not to.* In : **Colpaert (Rita) (ed.).** *Livres d'artistes et éditions bibliophiles en Belgique (1950-2015) : Un retour sur les développements récents : Actes du colloque = Kunstenarsboeken en bibliofiele uitgaven in België (1950-2015) : Terugblik op recente ontwikkelingen = Artist's books and bibliophile editions in Belgium (1950-2015) : Looking back on recent developments.* Bruxelles, Société royale des bibliophiles et iconophiles de Belgique, 2017-2019, Vol. 1 : pp. 122-151 [Congres : Bibliothèque royale de Belgique, Section des imprimés anciens et précieux, les 26 et 27 janvier 2017].
- Baert (Barbara), Martens (Maximiliaan), Strauven (Francis) (e.a.).** *Iconologie of 'La science sans nom'.* Brussel, Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, 2017, 23 p. (KVAB standpunten 50).
- Baetens (Jan).** *Livres d'artistes, livres pauvres.* In : **Colpaert (Rita) (ed.).** *Livres d'artistes et éditions bibliophiles en Belgique (1950-2015) : Un retour sur les développements récents : Actes du colloque = Kunstenarsboeken en bibliofiele uitgaven in België (1950-2015) : Terugblik op recente ontwikkelingen = Artist's books and bibliophile editions in Belgium (1950-2015) : Looking back on recent developments.* Bruxelles, Société royale des bibliophiles et iconophiles de Belgique, 2017-2019, Vol. 1 : pp. 44-55 [Congres : Bibliothèque royale de Belgique, Section des imprimés anciens et précieux, les 26 et 27 janvier 2017].
- Benrubi (Sarah).** *La faïence fine : Exigence de la matière en conservation-restauration.* In : **Piechowski (Cédric) (coord.).** *La derle – Li dièle : l'habile argile du Condroz – Vingt siècles de céramiques en terres d'Ardenne.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 51-62 (Les dossiers de l'IPW 22).

- Bergeon Langle (Ségolène).** *Le 'connoisseurship' et la restauration.* Annales d'Histoire de l'Art & de l'Archéologie, 39, 2017, pp. 171-192 [Actes de la Journée d'étude en hommage à Catheline Périer-D'Ieteren (Bruxelles, Université Libre de Bruxelles, 17 juin 2016)].
- Bono (Giulio), Maida (Maria Chiara).** *La campagna di conservazione e restauro sulle opere veneziane di Bosch.* In : **Aikema (Bernard) (ed.).** *Jheronimus Bosch e Venezia.* Venezia, Fondazione musei civici; Venezia, Marsilio, 2017, pp. 83-106 [Catalog of an exhibition held at the Palazzo Ducale, Venice, Italy, Feb. 18 – June 4, 2017].
- Briau (Aude).** *Les accrochages successifs du cycle de la 'Passion du Christ' et de la 'Vie de saint Martin' de Frans Pourbus l'Ancien (XVIIe - XXIe siècles).* In : **Maillard-Luybaert (Monique) (dir.).** *Frans Pourbus l'Ancien à Tournai : Les panneaux peints pour l'abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration.* Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, pp. 61-72 (Scientia artis 14).
- Brunel (Georges), Bergeon Langle (Ségolène).** *Paul Philippot (1925-2016) : Hommage à l'historien d'art et à son éblouissante réflexion en restauration.* Annales d'Histoire de l'Art & de l'Archéologie, 39, 2017, pp. 193-210 [Actes de la Journée d'étude en hommage à Catheline Périer-D'Ieteren (Bruxelles, Université Libre de Bruxelles, 17 juin 2016)].
- Buijsen (Edwin), Van der Stighelen (Katlijne), Wytéma (Charlotte) (eds.).** *Zuiderburen : Portretten uit Vlaanderen 1400-1700.* Zwolle, Waanders Uitgevers, 2017, 143 p.
- Carlier (Marc).** *De laatste Brugse Rederijkers, ieverzugtige liefhebbers der rym- en redenkonst : Het Vlaams letterkundig leven in Brugge van het einde van het Ancien Régime tot na de Belgische onafhankelijkheid.* Brugge, Uitgeverij Van de Wiele, [2017], 215 p. (Vlaamse historische studies 14).
- Cools (Jan).** *'De Drie Goddelijke Deugden' opgefleurd : Het gerestaureerde schilderij van Peter van Lint in de Sint-Waldetrudiskerk te Herentals.* Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2017, XXVI, pp. 113-127.
- Coulie (Bernard).** *Paths to Europe : From Byzantium to the Low Countries. Influences, Differences, and Intermediaries.* In : **Coulie (Bernard), Dujardin (Paul) (eds.).** *Paths to Europe : From Byzantium to the Low Countries.* Cinisello Balsamo, Silvana Editoriale, 2017, pp. 15-28 (Biblioteca d'arte 53).
- de Boulard (Cécile).** *L'état et l'histoire matérielle de la couche picturale.* In : **Maillard-Luybaert (Monique) (dir.).** *Frans Pourbus l'Ancien à Tournai : Les panneaux peints pour l'abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration.* Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, pp. 179-196 (Scientia artis 14).
- de Boulard (Cécile).** *Le traitement de la couche picturale.* In : **Maillard-Luybaert (Monique) (dir.).** *Frans Pourbus l'Ancien à Tournai : Les panneaux peints pour l'abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration.* Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, pp. 203-212 (Scientia artis 14).
- Defoort (Marcel).** *Naviering van het herdenkingsjaar Jheronimus Bosch (ca. 1450-1516). Een 'kijk' op De muzikale hel, het linkerpaneel van de Tuin der lusten-triptiek.* De Kijkuit : Merksems Geschiedkundig Tijdschrift, 45, 2017, nr. 174 (1), pp. 9-16.
- Delmarcel (Guy), De Meûter (Ingrid), Dudant (Anne), Laruelle (Anne-Sophie), Michel (Janine), Montignie (Aurélië), Peeters (Pierre), Pénet (Pierre-Hippolyte), Penant (Béatrice), Vrand (Caroline).** *L'art de la tapisserie : Tournai – Enghien – Audenarde.* Tournai, Wapica, 2017, 216 p.
- de Moerloose (Lydwine).** *Balises chronologiques pour situer les ouvrages en Bois de Spa incrustés de nacre gravée.* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 172, pp. 24-29.

- De Potter (Filippe), Guérin (Sarah M.).** *Onze-Lieve-Vrouw van Groeninge, een uniek gotisch beeld (ca. 1260) in Kortrijk : Historiek en artistieke context.* Kortrijk, Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk, 2017, 63 p. (Handelingen : nieuwe reeks 82).
- Derez (Mark).** *Universiteitshal 1317-2017 : Sapientia aedificavit sibi domum, Wijsheid heeft haar huis gebouwd (Spreuken 9:1).* Leuven, Kunst & Erfgoed KU Leuven, 2017, 84 p.
- Dessing (Maarten).** *De druk op de oude meesters : Staat van de Unie 4 : Wereldberoemde kunst uit de Lage Landen.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 4, pp. 12-23.
- D’Haene (Virginie), De Wilde (Evelien), Van Kerkhoven (Laurence) (met medewerking van Ellen Bakker, Filip Demeyer).** *inDrukwekkend : Nieuwe topstukken uit het Brugse Prentenkabinet.* Brugge, Museum, [2017], 109 p. (*Museumbulletin*, 37, 2017).
- Doperé (Frans).** *Ce que disent les traces d’outil au sujet du bras sud du transept de la collégiale de Saint-Omer et de son portail.* In : **Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benoît).** *Sculpture gothique aux confins septentrionaux du royaume de France.* Villeneuve d’Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 97-111 (Revue du Nord. Hors série. Collection art et archéologie 25).
- Dujardin (Paul), Chatzegabriel (Lukia Loïzu).** *Representing the Unrepresentable : Lessons in Image-Thinking.* In : **Coulie (Bernard), Dujardin (Paul) (eds.).** *Paths to Europe : From Byzantium to the Low Countries.* Cinisello Balsamo, Silvana Editoriale, 2017, pp. 7-14 (Biblioteca d’arte 53).
- Edvardsen (Mette).** *Books in performance, performance in books.* In : **Colpaert (Rita) (ed.).** *Livres d’artistes et éditions bibliophiles en Belgique (1950-2015) : Un retour sur les développements récents : Actes du colloque = Kunstenaarsboeken en bibliofiele uitgaven in België (1950-2015) : Terugblik op recente ontwikkelingen = Artist’s books and bibliophile editions in Belgium (1950-2015) : Looking back on recent developments.* Bruxelles, Société royale des bibliophiles et iconophiles de Belgique, 2017-2019, Vol. 1 : pp. 98-113 [Congres : Bibliothèque royale de Belgique, Section des imprimés anciens et précieux, les 26 et 27 janvier 2017].
- Ergo (Rein).** *‘Main d’oeuvre’ revisited’.* *Van kunstenaarsboek tot ‘livre de peintre’.* In : **Colpaert (Rita) (ed.).** *Livres d’artistes et éditions bibliophiles en Belgique (1950-2015) : Un retour sur les développements récents : Actes du colloque = Kunstenaarsboeken en bibliofiele uitgaven in België (1950-2015) : Terugblik op recente ontwikkelingen = Artist’s books and bibliophile editions in Belgium (1950-2015) : Looking back on recent developments.* Bruxelles, Société royale des bibliophiles et iconophiles de Belgique, 2017-2019, Vol. 1 : pp. 152-171 [Congres : Bibliothèque royale de Belgique, Section des imprimés anciens et précieux, les 26 et 27 janvier 2017].
- Foulon (Pierre-Jean).** *La collection de livres d’artiste du Musée royal de Mariemont.* In : **Colpaert (Rita) (ed.).** *Livres d’artistes et éditions bibliophiles en Belgique (1950-2015) : Un retour sur les développements récents : Actes du colloque = Kunstenaarsboeken en bibliofiele uitgaven in België (1950-2015) : Terugblik op recente ontwikkelingen = Artist’s books and bibliophile editions in Belgium (1950-2015) : Looking back on recent developments.* Bruxelles, Société royale des bibliophiles et iconophiles de Belgique, 2017-2019, Vol. 1 : pp. 30-43 [Congres : Bibliothèque royale de Belgique, Section des imprimés anciens et précieux, les 26 et 27 janvier 2017].
- Fraiture (Pascale), Haneca (Kristof).** *Dendrochronological analysis of the panel paintings.* In : **Maillard-Luybaert (Monique) (dir.).** *Frans Pourbus l’Ancien à Tournai : Les panneaux peints pour l’abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration.* Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, pp. 123-140 (Scientia artis 14).
- Fraiture (Pascale).** *Results of Three Campaigns of Dendrochronological Analysis on the Ghent Altarpiece (1986-2013).* In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks**

- (**Valentine**), **Stroo (Cyriel)**, **Vanwijnsberghe (Dominique)** (eds.). *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 77-96.
- Genbrugge (Aline)**. *Le traitement structurel des supports bois*. In : **Maillard-Luybaert (Monique) (dir.)**. *Frans Pourbus l'Ancien à Tournai : Les panneaux peints pour l'abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration*. Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, pp. 197-202 (Scientia artis 14).
- Gevaert (Saskia)**. *I hope no one suggests a pipe... une performance*. In : **Colpaert (Rita) (ed.)**. *Livres d'artistes et éditions bibliophiles en Belgique (1950-2015) : Un retour sur les développements récents : Actes du colloque = Kunstenaarsboeken en bibliofiele uitgaven in België (1950-2015) : Terugblik op recente ontwikkelingen = Artist's books and bibliophile editions in Belgium (1950-2015) : Looking back on recent developments*. Bruxelles, Société royale des bibliophiles et iconophiles de Belgique, 2017-2019, Vol. 1 : pp. 114-121 [Congres : Bibliothèque royale de Belgique, Section des imprimés anciens et précieux, les 26 et 27 janvier 2017].
- Gilijs (Guy)**. *Een drieluik van farmaceutische zorg in Leuven door de eeuwen heen*. Soest, Boekscout, 2017, 172 p.
- Gilman (Julie)**. *Managing change in food-based art conservation*. In : **Colpaert (Rita) (ed.)**. *Livres d'artistes et éditions bibliophiles en Belgique (1950-2015) : Un retour sur les développements récents : Actes du colloque = Kunstenaarsboeken en bibliofiele uitgaven in België (1950-2015) : Terugblik op recente ontwikkelingen = Artist's books and bibliophile editions in Belgium (1950-2015) : Looking back on recent developments*. Bruxelles, Société royale des bibliophiles et iconophiles de Belgique, 2017-2019, Vol. 1 : pp. 196-219 [Congres : Bibliothèque royale de Belgique, Section des imprimés anciens et précieux, les 26 et 27 janvier 2017].
- Goegebuer (Sibylla)**. *Triomf van de moederliefde : Focus op de OCMW-verzameling in het Sint-Janshospitaal*. Museumbulletin, 37, 2017, 4, pp. 14-16.
- Greene (Joseph)**. *The Historical Evolution of Thin-Film Sputter Deposition : From the 1600s through the 1800s to Ghent University Today*. Sartoniana [Sarton Chair of History of Science Ghent University], 2017, 30, pp. 13-132.
- Hanquiez (Delphine)**. *Le déroulement du chantier de construction du choeur et du bras sud du transept de la collégiale Notre-Dame de Saint-Omer*. In : **Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benoît)**. *Sculpture gothique aux confins septentrionaux du royaume de France*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 77-89 (Revue du Nord. Hors série. Collection art et archéologie 25).
- Henderiks (Valentine)**. *Avant-propos*. Annales d'Histoire de l'Art & de l'Archéologie, 39, 2017, pp. 7-10 [Actes de la Journée d'étude en hommage à Catheline Périér-D'Ieteren (Bruxelles, Université Libre de Bruxelles, 17 juin 2016)].
- Hermans (Julien)**. *17e-eeuwse schilderijen in de St-Gertrudiskerk*. Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 4, pp. 20-21.
- Hindriks (Sandra)**. *“Mit kunstreichem Ingenium gemalt“? Zur Bedeutung des Kunstwerts in der Rezeption Jan van Eycks*. In : **Kemperdick (Stephan), Rössler (Johannes), Heyder (Joris Corin) (eds.)**. *Der Genter Altar : Reproduktionen, Deutungen, Forschungskontroversen = The Ghent altarpiece : Reproductions, interpretations, scholarly debates*. Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2017, pp. 116-127 [Congres : Staatliche Museen zu Berlin. Gemäldegalerie (Berlin), 13-02-2015 – 14-02-2015].
- Jones (Susan Frances)**. *Reconsidering Jan van Eyck : Texts, Objects and a Regional Revival*. In : **Kemperdick (Stephan), Rössler (Johannes), Heyder (Joris Corin) (eds.)**. *Der Genter Altar : Reproduktionen, Deutungen, Forschungskontroversen =*

- The Ghent altarpiece : Reproductions, interpretations, scholarly debates.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2017, pp. 128-148 [Congres : Staatliche Museen zu Berlin. Gemäldegalerie (Berlin), 13-02-2015 – 14-02-2015].
- Koldewij (Jos).** *Jheronimus Bosch e lo stato attuale della ricerca.* In : **Aikema (Bernard) (ed.).** *Jheronimus Bosch e Venezia.* Venezia, Fondazione musei civici; Venezia, Marsilio, 2017, pp. 65-82 [Catalog of an exhibition held at the Palazzo Ducale, Venice, Italy, Feb. 18 – June 4, 2017].
- Landuyt (Guido).** *Studieloopbanen in de Latijnse scholen in de Kempen.* Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2017, LXXXIX, pp. 179-198.
- Laruelle (Anne-Sophie).** *Quelques observations sur la tenture de l'«Histoire d'Hercule» des Musées royaux d'Art et d'Histoire de Bruxelles.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 785-792.
- Lekane (Marie), Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benoît).** *Le portail méridional de la collégiale de Saint-Omer : jalons chronologiques, critique d'authenticité.* In : **Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benoît).** *Sculpture gothique aux confins septentrionaux du royaume de France.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 113-152 (Revue du Nord. Hors série. Collection art et archéologie 25).
- Lichtert (Katrien).** *The Mother God of Tenderness : The Introduction and Dissemination of an Iconic Image in Larky Netherlandish Art.* In : **Coulie (Bernard), Dujardin (Paul) (eds.).** *Paths to Europe : From Byzantium to the Low Countries.* Cinisello Balsamo, Silvana Editoriale, 2017, pp. 117-130 (Biblioteca d'arte 53).
- Malice (Caroline).** *La restauration du «Portrait du régent Jacques-François Lanne».* Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2017, 13 (n° 292), p. 293.
- Martens (Didier).** *Los primitivos flamencos de don José y la historia del arte : Las metamorfosis de una colección a la luz de la evolución de una disciplina.* In : **Martens (Didier), López Redondo (Amparo), Barba Gómez (Eduardo) (coord.).** *Tablas flamencas de los siglos XV y XVI del Museo Lázaro Galdiano.* Madrid, Fundación Lázaro Galdiano, 2017, pp. 7-22.
- Meirlaen (Matthias).** *Burgers vormen : Onderwijs en politiek in de Zuidelijke Nederlanden tijdens de omwentelingen van de late achttiende eeuw.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 3, pp. 16-31.
- Michiels (Lore), Deneire (Tom).** *De fabelboeken en dierenepen uit de collectie Gielen : Geschiedenis en grafiek.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 1, pp. 145-178.
- Misselyn (Aline), Duez (Pierre).** *Plantes médicinales [Tradition culturelle et recherche de pointe].* Mons, Université de Mons-Hainaut, 2017, 91 p.
- Neidhardt (Uta).** *Vreemde landschappen. Het verzamelen van Vlaamse landschapsschilderijen aan het hof van de Wettiners in Dresden.* In : **Van de Velde (Hildegard), Van Hout (Nico), Sellink (Manfred) (eds.).** *The sky is the limit : Het landschap in de Nederlanden.* Antwerpen, Museum Nicolaas Rockox, 2017, pp. 103-120 [Deze publicatie is verschenen naar aanleiding van de tentoonstelling 'The sky is the limit. Het landschap in de Nederlanden' in het Rockoxhuis in Antwerpen van 25 maart tot en met 2 juli 2017].
- Nys (Ludovic).** *Le grand portail de la cathédrale de Thérouanne. État de la question et perspectives critiques.* In : **Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benoît).** *Sculpture gothique aux confins septentrionaux du royaume de France.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 37-49 (Revue du Nord. Hors série. Collection art et archéologie 25).

- Nys (Ludovic).** *La tête du roi barbu du musée de l'Hôtel Sandelin, magnifique témoin d'un portail royal à l'abbaye Saint-Bertin.* In : **Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benoît).** *Sculpture gothique aux confins septentrionaux du royaume de France.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 69-73 (Revue du Nord. Hors série. Collection art et archéologie 25).
- Paredes (Cecilia).** *Une renaissance de papier. Les cartons de tapisserie : un corpus à explorer.* Annales d'Histoire de l'Art et de l'Archéologie, 39, 2017, pp. 123-144.
- Peters (Dorothea).** *Van Eyck, belichtet. Eine Geschichte der frühen Gemäldefotografie.* In : **Kemperdick (Stephan), Rössler (Johannes), Heyder (Joris Corin) (eds.).** *Der Genter Altar : Reproduktionen, Deutungen, Forschungskontroversen = The Ghent altarpiece : Reproductions, interpretations, scholarly debates.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2017, pp. 34-57 [Congres : Staatliche Museen zu Berlin. Gemäldegalerie (Berlin), 13-02-2015 – 14-02-2015].
- Poumay (Yves), Charles (Catherine), Libert (Florence).** *Avant-propos.* In : **Poumay (Yves) (dir.), Libert (Florence) (collab.), Charles (Catherine) (collab.).** *Balade patrimoniale en médecine, pharmacie et sciences biomédicales : Exposition : Namur, Bibliothèque universitaire Moretus Plantin, 17 novembre 2017-31 janvier 2018.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2017, pp. 8-11 (Bibliothèque universitaire Moretus Plantin. Publication 15).
- Ronvaux (Marc).** *Beaux-Arts : Une double tromperie.* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 3, pp. 108-109.
- Rössler (Johannes).** *Michiel Coxcijs Kopien nach dem Genter Altar und ihre Reproduktion in der frühen Lithographie durch Johann Nepomuk Strixner (1820/1834).* In : **Kemperdick (Stephan), Rössler (Johannes), Heyder (Joris Corin) (eds.).** *Der Genter Altar : Reproduktionen, Deutungen, Forschungskontroversen = The Ghent altarpiece : Reproductions, interpretations, scholarly debates.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2017, pp. 26-33 [Congres : Staatliche Museen zu Berlin. Gemäldegalerie (Berlin), 13-02-2015 – 14-02-2015].
- Savoy (Bénédicte).** *Kunst, Film, Propaganda. L'Agneau Mystique (1939) und Le Retour de l'Agneau Mystique (1946) von André Cauvin.* In : **Kemperdick (Stephan), Rössler (Johannes), Heyder (Joris Corin) (eds.).** *Der Genter Altar : Reproduktionen, Deutungen, Forschungskontroversen = The Ghent altarpiece : Reproductions, interpretations, scholarly debates.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2017, pp. 58-69 [Congres : Staatliche Museen zu Berlin. Gemäldegalerie (Berlin), 13-02-2015 – 14-02-2015].
- Scalini (Mario).** *Angeöicæ Cohortes : Notes about Armoured Saints and Angels from Byzantium to the Low Lands.* In : **Coulie (Bernard), Dujardin (Paul) (eds.).** *Paths to Europe : From Byzantium to the Low Countries.* Cinisello Balsamo, Silvana Editoriale, 2017, pp. 65-82 (Biblioteca d'arte 53).
- Schoefs (Geoffrey), Lorant (Fabienne), Henrion (Pierre), Compère (Julien) (préface), D'Orio (Vincent) (préface).** *La leçon d'anatomie : 500 ans de médecine à Liège.* Liège, Now future, 2017, 222 p.
- S.n.** *Tentoonstelling Rembert Dodoens : zijn voorlopers, tijdgenoten en volgelingen : Gids bij de tentoonstelling naar aanleiding van de 500e verjaardag van Rembert Dodoens.* S.l., Fr. Van den Heuvel, 2017, [s.p.] [Tentoonstelling Cultuurcentrum Oude Minderbroederskerk [Mechelen], 08-12-2017 – 10-12-2017].
- Somers (Lia).** *500 jaar Rembert Dodoens in Hofke van Roosendael.* De Kijkuit : Merksems Geschiedkundig Tijdschrift, 45, 2017, nr. 174 (1), pp. 6-8.
- Speleers (Frans), Devogelaere (Etienne).** *De geschiedenis van de jongensschool en zijn onderwijzers in Anzegem, door de eeuwen heen.* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2017, 45, pp. 163-174.
- Stevens (Theo).** *Een studiebeurs voor Hammenaren.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 4, pp. 22-23.

- Tourneur (Francis).** *Les variétés de pierres utilisées à Notre-Dame de Saint-Omer.* In : Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benoît). *Sculpture gothique aux confins septentrionaux du royaume de France.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 91-95 (Revue du Nord. Hors série. Collection art et archéologie 25).
- Van Briel (Emma), Depoortere (Daniëlle).** *Jenever op doek : De keuze voor actieve conservatie : Rapport van conservatie-onderzoek en -behandelingen op schilderijen uit de collectie van het Jenevermuseum.* Hasselt, Jenevermuseum, 2017, 40 p.
- Van Broeckhoven (Greta).** *Recall sculpture : Collectie van het Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen.* Kontich, BAI, 2017, 108 p.
- Van de Moortel (Peter).** *Observations sur la technique picturale de Frans Pourbus l'Ancien.* In : Maillard-Luybaert (Monique) (dir.). *Frans Pourbus l'Ancien à Tournai : Les panneaux peints pour l'abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration.* Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, pp. 149-166 (Scientia artis 14).
- Van den Brande (Kristien).** *Support de fortune.* In : Colpaert (Rita) (ed.). *Livres d'artistes et éditions bibliophiles en Belgique (1950-2015) : Un retour sur les développements récents : Actes du colloque = Kunstenaarsboeken en bibliofiele uitgaven in België (1950-2015) : Terugblik op recente ontwikkelingen = Artist's books and bibliophile editions in Belgium (1950-2015) : Looking back on recent developments.* Bruxelles, Société royale des bibliophiles et iconophiles de Belgique, 2017-2019, Vol. 1 : pp. 56-67 [Congres : Bibliothèque royale de Belgique, Section des imprimés anciens et précieux, les 26 et 27 janvier 2017].
- Vandersmissen (Jan).** *Le débat sur la véritable nature du corail au XVIIIe siècle.* In : Xhayet (Geneviève) (coord.). *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 973-984.
- Van der Stighelen (Katlijne).** *Schijn en zijn : Het aangezicht van de Zuiderburen.* In : Buijsen (Edwin), Van der Stighelen (Katlijne), Wytéma (Charlotte) (eds.). *Zuiderburen : Portretten uit Vlaanderen 1400-1700.* Zwolle, Waanders Uitgevers, 2017, pp. 11-32.
- Van de Velde (Hildegard).** *"Een schilderye op paneel oliverwe in ebbenhouten lyste wesende een Lantschap" : Het Vlaamse landschap in de collecties van 16e- en 17e-eeuwse kunstverzamelaars.* In : Van de Velde (Hildegard), Van Hout (Nico), Sellink (Manfred) (eds.). *The sky is the limit : Het landschap in de Nederlanden.* Antwerpen, Museum Nicolaas Rockox, 2017, pp. 87-102 [Deze publicatie is verschenen naar aanleiding van de tentoonstelling 'The sky is the limit. Het landschap in de Nederlanden' in het Rockoxhuis in Antwerpen van 25 maart tot en met 2 juli 2017].
- van Grevenstein-Kruse (Anne), Dubois (Hélène).** *The Ghent Altarpiece Revisited : 2012-2017.* In : Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroop (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.). *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 3-34.
- van Lindert (Juleke).** *L'art de se mettre en valeur : Le portrait flamand exposé au «Mauritshuis».* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 4, pp. 65-66.
- Vanvaeck (Mark).** *Restauratie / REVELATIE.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 1, pp. 28-30 [Publicatie naar aanleiding van de gelijknamige tentoonstelling te Gent (Caermersklooster), 12/10/2016 - 28/05/2017 en illustreert hoe de restaurateurs van de buitenluiken van het Lam Gods de echte Van Eyck hebben ontdekt].

- Verbraeken (Paul), Deblanc (Marie-Paule).** *La passion du trait : Dessins et gravures d'une collection privée, 17e-20e siècle = De kunst van het zien : Tekeningen en gravures uit een private verzameling, 17e-20e eeuw.* Verviers, Musée des Beaux-Arts (Verviers), 2017, 82 p.
- Verloo (Dominique).** *La technique d'exécution de la couche picturale.* In : **Maillard-Luypaert (Monique) (dir.).** *Frans Pourbus l'Ancien à Tournai : Les panneaux peints pour l'abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration.* Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, pp. 141-148 (Scientia artis 14).
- Verloo (Dominique).** *La technique d'exécution des supports.* In : **Maillard-Luypaert (Monique) (dir.).** *Frans Pourbus l'Ancien à Tournai : Les panneaux peints pour l'abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration.* Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, pp. 113-122 (Scientia artis 14).
- Verwerft (Sander).** *Catharinaviering in de Latijnse school van Geel.* Jaarboek van de Vrijheid en het Land van Geel [Geels Geschiedkundig Genootschap], 2017, 52, pp. 5-26.
- Wilhelm (Frank).** *À propos d'une cafetière en faïence au décor dit «Saxe» conservée au Musée Gaspar à Arlon.* Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 337-354 (Mélanges d'Histoire de l'Art).
- Zdanov (Sacha).** *Nouvelles perspectives sur la conception des volets peints des retables mixtes brabançons : le retable de Güstrow.* Annales d'Histoire de l'Art & de l'Archéologie, 39, 2017, pp. 103-121 [Actes de la Journée d'étude en hommage à Catheline Périer-D'Ieteren (Bruxelles, Université Libre de Bruxelles, 17 juin 2016)].

f. *Le paysage – Het landschap*

- Bastiaens (Jan), Vancampenhout (Karen), Dieltjens (Raf).** *Bodem : Over de grond van de zaak.* In : **Van Acker (Maarten) (hoofdred.), Bastiaens (Jan), Batens (Fien), Bovyn (Guy).** *Kempen atlas : Van terra incognita tot hotspot : De Kempen in kaart gebracht.* Mechelen, Public Space, 2017, pp. 18-21.
- Bastiaensen (J.).** *Les dunes de Calmpthout.* Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 69, 2017, 1, pp. 36-37.
- Bauters (Luc), Lombaert (Lien).** *De donjon van Nevele verder ont(k)leed.* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVIII, 2017, 2, pp. 47-60.
- Belayew (Dimitri), Leroy (Jean-Claude), Lomba (Ghislaine).** *De mémoire de paysages : Floreffé.* Namur, Province de Namur, 2017, 280 p. (Namur. Histoire et Patrimoine 3).
- Blondieau (Michel).** *Le coticule.* Trois-Ponts, Lu Stève dès Boüs, 2017, 77 p. (Nature, histoire et vie en Ardenne).
- Bogaerts (Marc).** *Het Stropersbos, een bron van leven.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 184-186.
- Brenkers (Cindy).** *Europese topnatuur moet je verdienen : Heivlinder, ambassadeur en camouflageheld uit Hamont-Achel!* Groencontact, 43, 2017, 5, pp. 24-27.
- Castelain (Rik).** *Enkele aspecten van de historische ecologie (I).* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2017, 45, pp. 199-218.
- Cierpial (Chris).** *Verloren landschap.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 2, pp. 46-47.
- Claeys (Dries).** *World War I and the Reconstruction of Rural Landscapes in Belgium and France. A Historiographical Essay.* Agricultural History Review, LXV, 2017, pp. 108-129.

- Cosyns (Eric).** *Eenen Bosch ghe-naempt De Geite. Deel 1 : Landschapsontwikkeling binnen een historisch bosgebied.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 265, pp. 25-32.
- Cosyns (Eric).** *Eenen Bosch ghe-naempt De Geite. Deel 2 : Bosgebruik en -beheer.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 266, pp. 21-29.
- Crombé (Philippe), Herremans (Davy).** *De Schelde, stroom in verandering : Mens, landschap en klimaat van prehistorie tot nu : Archeologisch onderzoek Kerkhove-Stuw.* Gent, Snoeck, 2017, 133 p.
- Cruysberghs (François) (red.), Put (Elise).** *Mijn dagboek der natuur (1) Elise Put.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 26, 2016, nr. 4 (104), pp. 36-44 [Aantekeningen over de natuur in Beverlo, maart – april – mei 1943].
- De Blust (Geert).** *Natuur : Het ecologisch systeem van de Kempen.* In : **Van Acker (Maarten) (hoofdred.), Bastiaens (Jan), Batens (Fien), Bovyn (Guy).** *Kempen atlas : Van terra incognita tot hotspot : De Kempen in kaart gebracht.* Mechelen, Public Space, 2017, pp. 28-33.
- De Ceukelaire (Marleen).** *Geologie op de begraafplaats.* In : **Ingels (Tamara) (ed.).** *Memento Mori. De begraafplaats als educatieve ruimte.* Brussel, ASP, 2017, pp. 72-87.
- Defêchereux (Olivier), Péters (Arnaud).** *La contribution du CHST-ULg à l'inventaire des terrains potentiellement pollués en Wallonie.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 79-92.
- De Keyzer (Maïka), De Waegemaeker (Jeroen), Kerselaers (Eva), Soens (Tim).** *Landbouw : Aardverschuiving.* In : **Van Acker (Maarten) (hoofdred.), Bastiaens (Jan), Batens (Fien), Bovyn (Guy).** *Kempen atlas : Van terra incognita tot hotspot : De Kempen in kaart gebracht.* Mechelen, Public Space, 2017, pp. 34-39.
- De Kraker (Arie).** *Landschap en bewoning van Zeeuws-Vlaanderen : Landschapsontwikkeling en bewoningsgeschiedenis van een grensregio, circa 12 000 v. Chr. tot circa 2000.* Terneuzen, Drukkerij Bareman, 2017, 352 p.
- De Maeyer (Steve).** *Over een Canadapopulier in het park van het Genthof.* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 3, pp. 139-142.
- Deneef (Roger).** *Terug naar Hoegaarden : Een landschap in de leemstreek vijftien jaar na de ruilverkaveling.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 1, pp. 38-51.
- Devos (Yannick), Cristiano (Nicosia), Vrydaghs (Luc), Langhor (Roger), Marinova (Elena).** *Evolutie van het Brussels landschap. Een archeologische kijk.* Erfgoed Brussel, 2017, 23-24, pp. 8-17 (Dossier : Natuur in de stad).
- Devos (Yannick), Cristiano (Nicosia), Vrydaghs (Luc), Langhor (Roger), Marinova (Elena).** *L'évolution du paysage bruxellois : Un regard archéologique.* Bruxelles Patrimoines, 2017, 23-24, pp. 8-17 (Dossier : Nature en ville).
- Devriese (Luc).** *De Rietgracht : Historische vergissing in Drongen-Mariakerke.* Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2017, 36, pp. 274-288.
- De Wael (Jos).** *Duurzame aanpak van waterproblematiek in Hoogede : groen speelsite en graasweide waterrobuust ingericht.* Groencontact, 43, 2017, 5, pp. 34-37.
- De Wael (Jos).** *Gentbrugse Meersen : voor elk wat wilds.* Groencontact, 43, 2017, 4, pp. 6-11.
- Dumortier (Tanguy) (préface).** *De l'autre côté du miroir : Une découverte de la vue aquatique de Wallonie Picarde.* Tournai, Contrat de rivière Escaut-Lys, 2017, 63 p.

- Geerts (Ferdinand).** *Paardenkastanjes in Lommel-Kolonie*. Te Lomelle op die Campine, 43, 2017, 1, pp. 23-26.
- Gerets (Paul).** *Aandacht voor oude bomen : de onvervangbare waarde van veteranenbomen*. Groencontact, 43, 2017, 1, pp. 16-21.
- Goris (Jan-M.)**. *'De Goorkens' te Herentals*. Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2017, XXVI, pp. 185-188.
- Hoste (Ivan), De Clercq (Wim)**. *De Kraenepoel voor 1800 : Wastinelandschap met heide en karpers*. M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 5, pp. 38-55.
- Laenen (Ben), Marin (Julie)**. *Energie : Naar een hernieuwbaar energielandschap*. In : **Van Acker (Maarten) (hoofred.), Bastiaens (Jan), Batens (Fien), Bovyn (Guy)**. *Kempen atlas : Van terra incognita tot hotspot : De Kempen in kaart gebracht*. Mechelen, Public Space, 2017, pp. 40-45.
- Lateur (Olivier)**. *Perception des vestiges de l'Antiquité au sein d'un paysage : Le témoignage de Philippe de Hurgès, voyageur dans les anciens Pays-Bas (XVIIIe siècle)*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LXIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 3*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 793-802.
- Leclercq (Catherine), Campanella (Bruno)**. *Bruxelles racontée par ses arbres : Aperçu historique du patrimoine dendrologique bruxellois*. Bruxelles Patrimoines, 2017, 23-24, pp. 20-29 (Dossier : Nature en ville).
- Leclercq (Catherine), Campanella (Bruno)**. *Wat bomen ons over Brussel vertellen. Historisch overzicht van het Brussels dendrologische erfgoed*. Erfgoed Brussel, 2017, 23-24, pp. 20-29 (Dossier : Natuur in de stad).
- Leroy (Pieter)**. *Beleid in tijden van kortzichtigheid : Natuur en bos in Vlaanderen*. Ons Erfdeel, 60, 2017, 3, pp. 44-57.
- Lindmans (Herman)**. *Vereniging 'Zang- en Kleurvogel van Genk en omstreken'*. Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 6, pp. 25-30.
- Luyten (Sarah)**. *Project Kempens veken, terug van weggeweest : Een historische schets*. Leuven, Centrum Agrarische Geschiedenis, 2017, 41 p.
- Maebe (Veerle)**. *Het Groot-Gooikse bosdomein : En andere bosdomeinen van de familie d'Arenberg*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 115, pp. 74-75.
- Marnette (Bernard)**. *A propos de certains de nos rochers, curieux de forme ou de nom*. Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 141, pp. 13-31.
- Moonens (Serge)**. *Een brokje Gooikse natuur : Een van de laatste waterhoeken in Gooik*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 115, p. 49.
- Moreau (Serge)**. *Les sept forêts d'Ardenne (3e partie)*. Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2017, 45, pp. 64-77.
- Put (Elise)**. *Mijn dagboek der natuur (2)*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2016, nr. 1 (105), pp. 23-29.
- Quévy (Brieuc), Direction des Ressources forestières**. *La forêt wallonne face aux changements climatiques : stop aux idées reçues*. Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'agriculture, des ressources naturelles et de l'environnement, 2017, [16] p.
- Renard (Franck), Dumortier (Tanguy) (préface)**. *Hautes-Fagnes : savane d'Ardenne*. Erezée, C'est beau Editions, 2017, 175 p.

- Rommès (Jean).** *Le hêtre (Fagus sylvatica) en forêt de Soignes.* In : **S.n.** *Liber Amicorum Daniel Rochette.* Bruxelles = Brussel, Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2017, pp. 155-162 (Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving 44).
- Schmit (Flore), Rekk (Samantha), Hallet (Vincent).** *Chronique géologique de la Province de Namur : Patrimoine géologique et pédologique, 500 millions d'années de façonnement de notre paysage.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2017, 54 p.
- S.n.** *De beschermde monumenten, dorpsgezichten en landschappen in Huldenberg.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 2, pp. 71-148.
- S.n.** *Itinéraires des grottes et du calcaire, de Rochefort à Han-sur-Lesse : 3 itinéraires dans et autour des sites des grottes de Han et de Rochefort.* Bruxelles, Société royale belge de géographie, 2017, 82 p. (Hommes et paysages 43).
- Stad Aalst.** *De Gerstjens : Natuurgebied.* Aalst, Stadsbestuur. Dienst Leefmilieu, 2017, 18 p.
- Stad Aalst.** *Het Osbroek : Natuurgebied.* Aalst, Stadsbestuur. Dienst Leefmilieu, 2017, 17 p.
- van den Broeck (Karl), Wouters (Edith).** *Cultuur : Littekens in het landschap.* In : **Van Acker (Maarten) (hoofdred.), Bastiaens (Jan), Batens (Fien), Bovyn (Guy).** *Kempens atlas : Van terra incognita tot hotspot : De Kempen in kaart gebracht.* Mechelen, Public Space, 2017, pp. 76-81.
- Van der Veken (Danny).** *Natuurhistorische wandeling Bremelsheide (3).* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 1, pp. 22-27.
- Van der Veken (Danny).** *Natuurhistorische wandeling Corsendonk (1).* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 2, pp. 12-16.
- Van der Veken (Danny).** *Natuurhistorische wandeling Corsendonk (2).* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 3, pp. 16-21.
- Van der Veken (Danny).** *Natuurhistorische wandeling Corsendonk (3).* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 4, pp. 15-20.
- Van de Vijver (Samuel), Batens (Fien).** *Water : Water als bron van vooruitgang en klimaatadaptatie.* In : **Van Acker (Maarten) (hoofdred.), Bastiaens (Jan), Batens (Fien), Bovyn (Guy).** *Kempens atlas : Van terra incognita tot hotspot : De Kempen in kaart gebracht.* Mechelen, Public Space, 2017, pp. 22-27.
- Van Hoof (Koen).** *Beveren in-zicht : Het bakken van hertogin Hedwige.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 4, pp. 56-57.
- Van Hoof (Koen).** *Beveren in-zicht : The Magnificent Tree [de lindeboom bij de kapel Onze-Lieve-Vrouw Middelaars in Kieldrecht].* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 1, pp. 56-57.
- Vermander (Chris).** *De Kleine Boerderij. Deel 1 : Verbeelding van een plantentuin in 'De Kolonie' te Merksplas.* Groencontact, 43, 2017, 3, pp. 14-19.
- Verstraeten (André).** *De Durme : Van Tielt tot Tielrode : De meest gevarieerde Vlaamse rivier?* Lokeren, Durme vzw, 2017, 383 p.

Weltens (Jaak). *Het landschap : Een heemkundig openluchtmuseum.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 3, pp. 65-73.

2. Villes et communes – Steden en gemeenten

Badot (Alix). *Les sièges de Namur et les transformations de la ville à l'Époque moderne.*
In : **Parmentier (Isabelle) (e.a.).** *Catastrophes : Namur face aux calamités dans l'histoire.* Namur, Le Guetteur wallon, 2017, pp. 99-113 (Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 2).

Barbazon (Yvon). *L'aqueduc de Baronville.* Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 53, pp. 26-29.

Baus (François), Mahieu (Bertrand), Paÿe (Emmanuel) (avec la collaboration de Jean-Marie Lechat). *Le patrimoine d'Ottignies – Louvain-la-Neuve.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 56 p. (Les Carnets du Patrimoine 152).

Bauwens (André), Slegers Helsen (Estelle). *Beelden in beeld : West-Zeeuws-Vlaanderen.* [Aardenburg], Stichting Pro-Artes, 2017, 244 p. (Bijdragen tot de geschiedenis van West-Zeeuws-Vlaanderen 45).

Bauwens (Catherine), Potelle (Jean-François). *Le patrimoine de Verviers.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 56 p. (Les Carnets du Patrimoine 140).

Bavay (Gérard), Dupont (Nicolas), Dupret (Marcel-Étienne). *A la découverte de ma commune : Havré.* [Nimy], Mon's Livre, 2017, 165 p. (A la découverte de ma commune).

Behets (Paul). *Historisch kader : Vrijheid en Privileges.* In : **S.n.** *De Keure van Puurs, 1292-2017.* Puurs, Erfgoed Puurs, 2017, pp. 47-54.

Bellens (Tim), Minsaeer (Karen), Schryvers (Anne). *Archeologisch onderzoek naar Antwerpse versterkingen.* In : **De Grootte (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 117-128.

Bertrand (Dirk). *De Kwaadmechelse Jonckmanskamer.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 1, pp. 38-43.

Bertrands (Dirk). *De schansen van Ham.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 4, pp. 14-21.

Binon (Dirk). *Pudersse wordt verkocht; Pudersse wordt een tweede keer verkocht; 1292 De keure van Pudersse, 725 jaar geleden; 1295 Voogdijrechten vastgelegd; 1311 Verkoop voogdij van Pudersse; 1368 Zetten van beden-Hertog Wenceclaus; 1449 Uitbreiding, keure van Pudersse over bastaardkinderen; 1450 Philips over schepenbanken-laathoven; 1499 Rechten om te vonnissen in Pudersse; De tiendheffers van Pudersse; Rusebruc.* In : **S.n.** *De Keure van Puurs, 1292-2017.* Puurs, Erfgoed Puurs, 2017, pp. 55-115.

Bioul (Anne-Catherine). *Le patrimoine du Val de Sambre : De Landelies à Erquelinnes.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 60 p. (Les Carnets du Patrimoine 144).

Bodart (Emmanuel). *Le patrimoine de Namur.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 64 p. (Les Carnets du Patrimoine 150).

Bodart (Emmanuel). *Société et espace urbains au bas Moyen Âge et au début de l'époque moderne : Morphologie et sociotopographie de Namur du XIIIe au XVIe siècle.* Namur, Société archéologique de Namur, 2017, 496 p. (Namur. Histoire et patrimoine 4).

Bombay (Jo). *Nieuwe straatnamen in Baarle.* Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2017, 36, pp. 305-308.

Borremans (René). *Blijft er iets over van de stadswal in de Vestingstraat?* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 1, pp. 2-5.

- Bourdon (Viviane).** *Verviers ma belle*. Liège, Province de Liège, 2017, 77 p.
- Buelens (Maurice), Vandensande (Julien).** *Straatnamen in de gemeente Herent : Benaming, herkomst, ligging*. Herent, Stuurgroep Erfgoed, 2017, 119 p.
- Buyse (John).** *Versneden verleden in Kemzeekse boekbanden*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 116-119.
- Byttebier (Freddy).** *Nieuwe straatnaam : Schepen Paul Vanaverbekestraat*. Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 39, 2017, 3, pp. 92-93.
- Caerts (Jos).** *Hoe Leopoldsburg van Beverlo weggroeide... Een afscheidingsproces in 18 stappen (2)*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 26, 2016, nr. 4 (104), pp. 20-22.
- Callaert (Louis).** *Onze dorpsnamen : Van Pudersse naar Puurs*. In : **S.n.** *De Keure van Puurs, 1292-2017*. Puurs, Erfgoed Puurs, 2017, pp. 153-155.
- Calomne (Henri).** *Propos sur Blanmont et ses environs, 1984. 2. Les «pierres de Blanmont» et autres récits*. La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2017, 108, pp. 3-6.
- Calomne (Henri).** *Propos sur Blanmont et ses environs, 1984. 3. Rues et places de Blanmont et autres récits*. La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2017, 109, pp. 3-7.
- Caluwaerts (Linda).** *30 jaar wonen en leven in de Buisstraat te Sint-Amands*. Sint-Amands, In eigen beheer, 2014, [s.p.]
- Cannaerts (Julien), De Munter (René).** *Fort Midzelen : anders bekeken*. Sint-Katelijne-Waver, Erf en Heem vzw, 2017, s.p.
- Cierpial (Chris).** *Het huis Theylaert*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 3, pp. 49-53.
- Coppens (Tom), Van der Veken (Bas).** *Grenzen : Wat de Kempen tot (g)een regio maakt*. In : **Van Acker (Maarten) (hoofdred.), Bastiaens (Jan), Batens (Fien), Bovyn (Guy).** *Kempen atlas : Van terra incognita tot hotspot : De Kempen in kaart gebracht*. Mechelen, Public Space, 2017, pp. 82-105.
- Croket (Benny).** *Rumpst in Bornem : Deel 2*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2009, 20, pp. 3-14.
- Daems (Jos) (ed.), De Meester (Etienne), Bogaert (Annemie), Tallir (Georges).** *800 jaar Sinaai (1217-2017)*. Sinaai, Heemkring "Den Dissel", 2017, 232 p.
- David (Jan).** *Koolskamp centrum*. Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardooi-Koolskamp, 2017, 13, pp. 25-31.
- De Bardzki-Granon (Anne).** *De Bezemhoek : Een wijk tussen water en woud*. Erfgoed Brussel, 2017, 23-24, pp. 32-43 (Dossier : Natuur in de stad).
- De Bardzki-Granon (Anne).** *Le Coin du Balai : Un quartier entre eau et forêt*. Bruxelles Patrimoines, 2017, 23-24, pp. 32-43 (Dossier : Nature en ville).
- Debatty (Marc), Van den Mooter (Maarten), De Haes (Eveline).** *Hof van Cortenbach : Korenmarkt 27-29*. In : **S.n.** *Open Monumentendag Mechelen : zondag 10 september 2017*. Mechelen, Stad Mechelen, 2017, pp. 64-71.
- De Boeck (Ivo).** *Overijse 1940-2020*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 4, pp. 214-234.
- De Boeck (Ivo).** *Wat staat 'daer'?* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 4, p. 235.
- De Borger (Paul).** *Achthonderd jaar Breendonk : Bredendunc voor het eerst vermeld in 1211*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2011, 22, pp. 4-8.

- De Borger (Paul).** *Van Bredendunc tot Breendonk : De eerste vermeldingen en de vroegste dorpsontwikkeling.* In : **S.n.** *De Keure van Puurs, 1292-2017.* Puurs, Erfgoed Puurs, 2017, pp. 122-139.
- De Brant (Guy).** *Koewacht een geschiedenis apart.* *Ercus* (Heemkundige Kring Moerbeke-Waas), 25, 2017, 2, pp. 52-57.
- Debroyer (Tim).** *(H)allerleitjes. De Bres, meer dan een herinnering aan de mislukte belegering.* *Hallensia.* Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 4, pp. 39-40.
- De Bruyne (Cyriel).** *Een Duitse tekening in een huis op het Dorp.* *Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare*, 35, 2017, 1, pp. 75-76.
- De Bruyne (Jan).** *900 jaar Kemzeke. d'Euzie.* Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, p. 99.
- Dedecker (I.), Van Devyvere (F.).** *De Heihoek, enkele losse gegevens.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2017, 33, pp. 199-216.
- De Groote (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, 292 p.
- De Groote (Stefaan) (red.) (met medewerking van Denis Pieters).** *Geschiedenis van Deinze en 't land van Nevele : In 112 verhalen.* Gent, Skribis, 2017, 281 p.
- Dekkers (Thomas).** *Ouderdom van de Essense heipalen achterhaald.* De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2017, pp. 134-139.
- De Kok (Harry).** *Pas op voor de vloek van de kerkhofmuur.* *Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria"*, 28, 2010, 2, pp. 30-32.
- Delhaye (Willy), Van Mol (Jean-Jacques) (avec la participation de Jan De Paepe).** *Les avenues L. Wiener, des Naâdes (n° pairs), des Ortolans et du Cerf-Volant.* Bruxelles, Histoire et sciences à Watermael-Boitsfort, 2017, 176 p. (De l'avenue Léopold Wiener à l'avenue de la Tenderie 1).
- Del Marmol (Bénédicte), Marchi (Cristina), Berckmans (Caroline), Mouzelard (Christophe) (red.).** *Brussel à la carte : Haren.* Brussel, Brussel Stedelijke ontwikkeling. Directie Monumenten en Landschappen, 2017, [14] p. [Keerdruk].
- Demaerschalk (Roger).** *In Hoeilaart verdwijnt een historisch gebouw.* Het Glazen Dorp. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring Hoeilaart, 28, 2017, 4, pp. 1-6.
- De Maeyer (Steve).** *Nieuwe straatnaam : Molenberg.* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 4, pp. 161-165.
- Demoulin (Bruno).** *Besluit.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool.* Brussel, Marot, 2017, pp. 322-328.
- Demoulin (Bruno).** *Conclusion.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole.* Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 323-328.
- Demoulin (Bruno).** *Einleitung.* In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.).** *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole.* Brüssel, Marot, 2017, pp. 11-14.
- Demoulin (Bruno) (Hrsg.).** *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole.* Brüssel, Marot, 2017, 352 p.
- Demoulin (Bruno) (dir.).** *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool.* Brussel, Marot, 2017, 352 p.
- Demoulin (Bruno) (dir.).** *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole.* Bruxelles, Marot, 2017, 352 p.
- Demoulin (Bruno) (dir.).** *History of Liège. City, capital, metropolis.* Brussels, Marot, 2017, 352 p.

- Demoulin (Bruno).** *Inleiding.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool.* Brussel, Marot, 2017, pp. 11-13.
- Demoulin (Bruno).** *Introduction.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole.* Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 11-14.
- Demoulin (Bruno).** *Zum Schluss.* In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.).** *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole.* Brussel, Marot, 2017, pp. 323-328.
- De Poorter (André).** *Gaston Martens, 1883-1967 : Brouwer, sportman, beeldhouwer, toneelschrijver.* Zulte, Geschied- en Heemkundige Kring Zulte, 2017, 200 p. (Bijdragen tot de Geschiedenis en de Folklore van Zulte).
- De Ro (Jacques), De Ceukelaire (Marleen).** *Gesloopt en ingepakt. De kruiswegstation en het huis op de hoek van de Dender- met de Vredestraat te Geraardsbergen.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 267, pp. 23-26.
- De Ro (Jacques).** *De groete fonteyne of merchborre, beter bekend als de Marbol. Het verhaal achter de gotische fontein op de Markt van Geraardsbergen. Deel 1 : De Marbol trotseert de eeuwen.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 274, pp. 3-12.
- De Ro (Jacques).** *De groete fonteyne of merchborre, beter bekend als de Marbol. Het verhaal achter de gotische fontein op de Markt van Geraardsbergen. Deel 2 : Een nieuwe Marbol!* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 275, pp. 17-29.
- De Ro (Jacques).** *De groete fonteyne of merchborre, beter bekend als de Marbol. Het verhaal achter de gotische fontein op de Markt van Geraardsbergen. Deel 3 en slot : Een sterk symbool voor Geraardsbergen.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 276, pp. 3-17.
- De Ro (Jacques).** *Een onbekende litho... (Binnenkrant).* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 265, s.p.
- De Ro (Jacques), De Schuiteneer (Steven).** *Tijdsbeeld. De Kaai.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 270, p. 22.
- De Ro (Jacques), De Schuiteneer (Steven).** *Tijdsbeeld. De Nieuwstraat.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 274, p. 18.
- De Ro (Jacques), De Schuiteneer (Steven).** *Tijdsbeeld. Het Vianeplein te Viane.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 266, p. 32.
- De Ro (Jacques), De Schuiteneer (Steven).** *Tijdsbeeld. Wijngaardstraat.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 267, p. 39.
- De Roey (Jean-Paul), Vanleene (Aloïs).** *Trapwielen.* Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 158, pp. 168-180.
- De Roey (Jean-Paul).** *Villa Le Grelle «Le Bungalow» Borgeindstraat.* Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 156, pp. 30-34.
- De Roey (Jean-Paul).** *Villa Le Grelle «Le Bungalow» Borgeindstraat - 04.* Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 157, pp. 76-99.
- Desmedt (Marcel).** *Bijdragen tot de geschiedenis van Zerkegem. Deel 1 : De periode tot 1700.* Jabbeke, Marcel Desmedt; Snellegem, Studiekring Van Maerlant, 2017, 203 p.
- De Temmerman (Ludwig).** *Het huis aan de Zwalmbeek te Michelbeke.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 1, pp. 36-37.
- Devriese (Luc).** *Kapittelstraat : Een niet zo gemakkelijk te interpreteren gevelsteen uit 1581 aan het Kapittelhuis, werk van beeldhouwer Jan Schoorman.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 4-5, pp. 283-287.

- De Wée (Luc).** *(H)allerleijtes. Straatnaam Vanden Eeckhoudtstraat.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 2, p. 41.
- De Winter (Rob), Dobbelaere (Mieke), Erauw (Kris).** *De Papegaaiwijk in Gent: Spiegel van 800 jaar religieus leven.* Nevele, Skribis-Nevelland, 2017, 260 p.
- D'hooge (Wim).** *Een wissel tussen Hoevenen en Ekeren (2).* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 1, p. 17.
- Dhoore (Jozef), Van Auwenis (Marie).** *Van Linsella tot Liezele.* In : **S.n.** *De Keure van Puurs, 1292-2017.* Puurs, Erfgoed Puurs, 2017, pp. 140-151.
- Diriken (Pierre).** *Een kijk op het verleden van Haspengouw.* Kortesseem, Georeto, 2017, 256 p. (Georeto's Haspengouw monografieën 5).
- Ducastelle (Jean-Pierre) (red.), Cannuyer (Christian), Carlier (Cécile) (e.a.).** *Ath : Art et histoire.* Leuze-en-Hainaut, Wapica, 2017, 252 p.
- Dumont (Bruno).** *Vieilles demeures liégeoises : Qui les a donc construites (VII) : sur les traces des dames anglaise (jésuites) (2) : au Mont Saint-Martin, où se situait leur demeure?* Liège, Société royale le Vieux-Liège, 2017, pp. 186-194.
- Dumont (Paula).** *Haren à la carte.* Bruxelles, Ministère de la Région de Bruxelles-Capitale, 2017, s.p.
- Dumont (Paula), Schwaiger (Annick).** *Neder-Over-Heembeek à la carte.* Bruxelles, Ministère de la Région de Bruxelles-Capitale, 2017, s.p.
- Elen (Jean-Marie).** *Een historisch pand in Neerijse.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 1, pp. 25-50.
- Elen (Jean-Marie).** *Jong geleerd is oud gedaan, Joseph Goossens uit Ottenburg.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 1, p. 66.
- Engels (Robin), Vanhecke (Mark), Deconinck (Els), Mazure (Nicolas), Nuytten (Dieter), Van Ormelingen (Jan).** *Het Wijnpershuis in Leuven : Een leven vol herbestemmingen.* Leuven, Provincie Vlaams-Brabant / Openbaar Kunstbezit Vlaanderen, 2017, 94 p. (Accenten uit de geschiedenis van Vlaams-Brabant 1).
- Ernots (Jeanno), Bertrand (Jean), Colas (Roger), Van Woudenberg (André), Daenen (Jean), Thonon (Theo).** *Ons dorp Mal door de tijd.* Mal, Heemkundige Kring Mal, 2017, 82 p.
- Everaert (Guido).** *Met voorbedachten rade? Enkele bedenkingen bij de bouw van het Gentse schepenhuis van gedele.* In : **De Grootte (Koen), Ervynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 253-262.
- Everaert (Willy).** *Het verscholen Halse 'Campo Santo'.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 2, pp. 2-6.
- Faas (Lodewijk), Van Nuffel (Leona).** *Herinneringen aan villa Rotshof in Waregem.* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2017, 45, pp. 395-402.
- Flahaut (Michel), Gille (Camille).** *Personnalités de Chastre. Henri Calomme (1912-2004). De Blanmont à Paris.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2017, 107, pp. 3-12.
- Flahaut (Michel), Gille (Camille).** *La «pierre de Blanmont» : un quartzite à bâtir et à paver de Blanmont, Chastre et Noirmont.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2017, 108, pp. 7-24.
- Flahaut (Michel), Gille (Camille).** *La «pierre de Blanmont» : un quartzite à bâtir et à paver de Blanmont, Chastre et Noirmont. 2e partie.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2017, 109, pp. 8-26.

- Focant (André).** *Au temps où «Magnolle» était un phalanstère.* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2017, 82, pp. 3-6.
- Focant (Marc), Horge (Virginien), Moreau (François).** *Inventaire des archives de la commune d'Assesse : dépôt 2017 : 1844-1976 (1980).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 95 p. (Archives de l'Etat à Namur : Inventaires 114).
- Follens (Norbert).** *Nieuwenhove van achter de coulissen.* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2017, 45, pp. 85-116.
- Galle (Ann).** *De site Tinnenpot te Izegem (deelgemeente Emelgem).* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 2, pp. 27-36.
- Gelaude (Frank), Devriese (Luc).** *Leiekaai, een laatste stukje van de buitenste Oude Leie.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 6, pp. 355-359.
- Geldhof (Jozef).** *De verzonken sleutel - Een schapershistorie op de Roo Poorte.* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 2, pp. 51-55.
- Gillisjans (Marc), Hanson (Marc).** *Van handelshuis tot hostel. Filips van Arteveldestraat 35 – Gent : de geschiedenis van de buurt, het huis en de bewoners.* Gent, Gillisjans, 2017, 35 p.
- Goetghebuier (Luc).** *Le 27 rue Haute à Ath.* Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2017, 13 (n° 292), pp. 295-303.
- Goossens (Willy).** *Joannes Franciscus Joephus Montens grootgrondeigenaar... ook in Huldenberg.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 4, pp. 245-256.
- Goris (Jan-M.).** *Historische nota met betrekking tot de evolutie van de stedelijke omwalling van Herentals.* Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2017, XXVI, pp. 135-148.
- Govaerts (Karel).** *De Ossenroute.* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2017, 39, pp. 219-224.
- Gratia (Henri).** *A la recherche des maisons de la famille d'Albert Claude, prix Nobel.* Terre de Neufchâteau. Bulletin semestriel du Cercle Royal «Terre de Neufchâteau», 2017, 2, pp. 38-47.
- Habex (Jef).** *H. Hartmonument feestelijk verlicht.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 3, pp. 38-39.
- Habex (Jef).** *Mijmerend door Genk.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 4, pp. 32-34.
- Habex (Jef).** *De Portavidaside in de schijnwerpers.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 2, pp. 4-10.
- Habex (Jef).** *Straatnamen getuigen : Hubert Goffinstraat.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 4, pp. 9-17.
- Habex (Jef).** *Zwartberg in verhalen.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 5, pp. 37-39.
- Halmes (Brigitte).** *La patrimoine du quartier de Cointe à Liège.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 60 p. (Les Carnets du Patrimoine 148).
- Havermans (Anne-Mie), Leys (Kathleen).** *Monumenten in Sint-Ulriks-Kapelle : Grote geschiedenis van de kleinste deelgemeente : Open Monumentendag 2017.* Dilbeek, Gemeente Dilbeek. Dienst cultuur en toerisme, 2017, s.p.
- Hellas (Claude), Prévot (Maxime) (préface), Bruch (Vincent) (préface).** *Une ville en chantier : Chronique politique illustrée de Namur : 1830-1976.* Namur, Archives photographiques namuroises, 2017, 279 p.
- Hendrickx (Harrie).** *Hof ter Weyden.* Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 157, pp. 114-139.

- Hendriks (Giel).** *Grensbetwistingen Lommel-Overpelt 1331-1827 (Deel 4 en slot)*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 215 (januari – februari), pp. 1-17.
- Hendriks (Veerle), Minsaer (Karen), Lombaerde (Piet).** *Nieuwe gegevens over de Spaanse citadel in Antwerpen naar aanleiding van recent archeologisch onderzoek*. HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis, 2017, 5, pp. 9-28.
- Hermans (Jan).** *Muurankers*. De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 1, pp. 33-35.
- Hibbitt (Richard).** *Bruges as symbolic capital*. Forum for Modern Language Studies, 53, 2017, 3, pp. 349-359.
- Hillewaert (Bieke), Wets (Thomas).** *Vroegstedelijke woonhuizen in Brugge*. In : **De Groote (Koen), Ervynck (Anton) (red.)**. *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent*. Gent, Stad Gent, 2017, pp. 153-162.
- Houtman (Erik).** *Schotense branden*. Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 158, pp. 195-198.
- Goris (Jan-M.)**. *Historisch kleingoed*. Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2017, XXVI, pp. 235-238.
- Imhauser (Marcelle), Lemaire (Robert), Thiriart (Jacques), Verspeelt (Liliane), Elsdorf (Michel).** *Mémoires du pays de Liège : Liège, Huy, Verviers*. Grivegnée, Noir dessin production, 2017, 280 p.
- Janssens (Freddy), Ryken (Rudi), Van Asten (Georges).** *Heultje : Een dorp naar mijn hart*. Westerlo, Heemkring Ansfried, 2017, 384 p.
- Journée (Jos).** *Dag Geetbets het was een onvergetelijk genoegen*. Sint-Truiden, Journée, 2017, 218 p.
- Kenis (Ramon), Reekmans (Paul), Galicia (Leo).** *Leuven Historisch : Een wandeling in de tijd : De Vaartstraat*. Leuven, Leuven Historisch Genootschap, 2017, s.p. (Leuven Historisch : Een wandeling in de tijd 2).
- Kerremans (Richard).** *Thurn en Taxis*. Brussel, Gewestelijke Overheidsdienst Brussel. Brussel Stedelijke Ontwikkeling, [2017], 48 p. (Brussel, stad van kunst en geschiedenis 55).
- Kerremans (Richard).** *Tour et Taxis*. Bruxelles, Service public régional de Bruxelles. Bruxelles développement urbain, [2017], 48 p. (Bruxelles, ville d'art et d'histoire 55).
- Kocken (Marcel).** *Mechelen : Feiten en façades*. Mechelen, Uitgeverij ElenA, 2017, 288 p. [Tweede herziene druk].
- Laforce (Erik).** *Van veilinghallen tot gemeentehallen : Geschiedenis van gebouwen en bewoners op de Prins-Boudewijnlaan 152 te Edegem*. S.I., Laforce, 2017, 58 p.
- Lambert (Yvon).** *Le trésor de Bohan*. Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2017, 45, pp. 47-49.
- Lanners (Jean) (dir.), Cassart (Thibault) (préface).** *Instantanés inédits Marchois : Tomes 1 et 2*. Marche-en-Famenne, Famenne & Art Museum, 2017, 2 Vol.
- Laprairie (Marc).** *Bande : Inauguration de la «Croix du Français»*. Terres entre Wamme et Lhomme, 2017, 28, pp. 52-53.
- Lauwers (Bart).** *Beveren doorgrond*. Sint-Niklaas, Erpunt, 2017, 83 p.
- Legge (Jacky).** *365 tombes dans les communes fusionnées avec Tournai*. Mons, Mon's Livre, 2017, 343 p.
- Lejeune (Bernard), Pirson (Jean-Claude).** *Refllets du passé marcinellois*. Nalines, Syndicat d'initiative de Nalines, 2017, 126 p. (Publication du Syndicat d'initiative de Nalines 12).
- Lépine (André).** *L'entité de Cerfontaine vue par...* Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2017, 28 p. (Cahiers d'Entre-Sambre et-Meuse 176).

- Lépine (André).** *Forges : Notes d'histoire : le qui est-ce? du 19e siècle.* Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2017, 15, 15 p. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 450).
- Le Roy (Maurice).** *Hoeksteen in het park van Genk.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 5, pp. 23-25.
- Lindmans (Herman).** *Molenstraat (volksnaam : Poststraat).* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 5, pp. 26-30.
- Magherman (A.).** *Twee liedjes over Lokeren en Daknam.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 3, pp. 171-176.
- Maïllis (Barbara) (photos), Petit (Laurent) (préface), Maïllis (Georgios) (préface).** *Charleroi : utoporaït.* Marcinelle, Editions du Basson, 2017, 118 p. (Charleroi on the road 4).
- Marchesani (Frédéric).** *Le patrimoine d'Attert.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 56 p. (Les Carnets du Patrimoine 139).
- Martens (Femke), Celis (Daan).** *Historische draaibrug in Antwerpen.* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2017, 17, pp. 13-15.
- Marut (Alex).** *De onbekend gebleven voorgeschiedenis van een schamele strohut.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 5, pp. 4-22.
- Maurissen (Frans).** *Ding(en) met een verhaal (afl. 14) : Het oude torenuurwerk.* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 5, pp. 6350-6351.
- Maurissen (Frans).** *Varkens in de Omstraat.* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 1, p. 6248.
- Medaerts (Vital).** *Ingenieurs Fort Eben-Emael wijken voor Heksenhol Tcheqwak.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 2, pp. 22-27.
- Mérenne (Émile), Mérenne-Schoumaker (Bernadette).** *Lage und Standort.* In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.).** *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole.* Brüssel, Marot, 2017, pp. 15-28.
- Mérenne (Émile), Mérenne-Schoumaker (Bernadette).** *Ligging en locatie.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool.* Brussel, Marot, 2017, pp. 14-27.
- Mérenne (Émile), Mérenne-Schoumaker (Bernadette).** *Situation et site.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole.* Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 15-28.
- Mertens (Claude).** *Bohan, terre frontière...* Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2017, 45, pp. 50-58.
- Mertens (Louis).** *Kanttekeningen bij het ambt van Jan-Baptist Verelst en zijn broer Flor.* Molsse Tijdingen, 2017, 25, pp. 260-271.
- Moens (Jan).** *Gentse papegaaien, of zijn het parkieten?* In : **De Grootte (Koen), Eryvncck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 225-230.
- Mondelaers (Martien).** *Wandel mee met de schilder Schevernels door Diest.* Diest, Familiekunde Vlaanderen, Regio Diest, 2017, 70 p.
- Morias (Chris).** *Loonbeekse ruzie om een "oude alarmcentrale".* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 1, pp. 51-52.
- Moxhet (Henri) (avec l'aide de Eric Maerschallck).** *La grande, la moyenne et la petite histoire de Soiron ou vingt années de guidage à Soiron.* Soiron, Les amis du ban de Soiron, 2017, 95 p.
- Nijssen (Rombout).** *Een Kelt in Val-Meer.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 1, pp. 30-31.

- Nuyts (Rik).** *Het hooghuis (1617-2017), een gered bouwkundig pareltje van 400 jaar.* Mulse Tijdingen, 2017, 25, pp. 12-31.
- Op de Beeck (Leo).** *Het eerste klokske van Oud-Turnhout (Legende in originele versie).* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 2, pp. 68-69.
- Orban (Rosine), Eldridge (Jennifer), Polet (Caroline).** *Skelettenverzameling Schoten – 03.* Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 157, pp. 103-109.
- Orban (Rosine), Eldridge (Jennifer), Polet (Caroline).** *Skelettenverzameling Schoten – 04.* Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 158, pp. 159-167.
- Pelleman (Edwin).** *De verdwijning van 2781.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 182-183.
- Pierrard (Luc).** *Le Grand-Place.* Terre de Neufchâteau. Bulletin semestriel du Cercle Royal «Terre de Neufchâteau», 2017, 1, pp. 4-43.
- Pieters (Marcel).** *Sprokkelingen uit het Lokerse Stadsarchief.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 4, p. 213.
- Pieters (Marcel).** *Voorstellen tot een drietal nieuwe straatnamen te Lokeren.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 3, pp. 168-170.
- Pollaert (Jean-Pierre) (commentaires historiques : Jacques Liébin, Michel Host, Achille Van Yperzeele, Alain Decrom).** *La Louv'Hier et aujourd'hui : Tome 3.* La Louvière, Syndicat d'initiative de La Louvière, 2017, 206 p.
- Polomé (Bernard).** *Petite histoire de Bohon à travers les âges.* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 139, pp. 41-52.
- Poschet (Kevin).** *Beveren uitgespit : Over Romeinen, voetbal en (Reinaert) de vos in Vrasene.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 4, pp. 50-51.
- Puccio (Laetizia).** *Le patrimoine de Grâce-Hollogne.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 60 p. (Carnets du Patrimoine 136).
- Raeymaekers (Walter).** *Retie - Kroniek in kriskras van een Kempens dorp.* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 1, pp. 2-4.
- Raeymaekers (Walter).** *Retie - Kroniek in kriskras van een Kempens dorp.* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 2, pp. 2-4.
- Raeymaekers (Walter).** *Retie - Kroniek in kriskras van een Kempens dorp.* Zeven Netten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Netten' vzw, 24, 2017, 3, pp. 2-6.
- Redactie.** *Tweëndertig jaar geleden verkreeg Peer opnieuw de stadstitel.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 3, pp. 63-64.
- Rens (Jean-Louis).** *Emmanuel Rens (1740-1815) : Wijnhandelaar, democraat en eigenaar van de Oudenbergkapel.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 267, pp. 33-38.
- Reulens (Kristof), Habex (Jef) (e.a.).** *Van Sint-Jan tot Portavida.* Genk, Stad Genk, 2017, 21 p. [Erfgoeddag 23 april 2017].
- Roelands (Raymond), De Sitter (Harry), Van Osta (Ward).** *750 jaar Hoogboom, 1267-2017.* Kapellen-Hoogboom, Culturele Heemkring "Hobonia vzw", 2017, 225 p.
- Rombaut (Hans).** *Meer dan duizend jaar in handen van abdijen. Puurs als domein van de abdijen van Ronse, Conelimunster en Hemiksem.* In : **S.n.** *De Keure van Puurs, 1292-2017.* Puurs, Erfgoed Puurs, 2017, pp. 7-45.
- Rossiau (Egied).** *ÿ Onbekende Mèchele.* De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 3 (n° 87), pp. 67.

- Rossiau (Egied).** *Het onbekende Mechelen*. De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 2 (n° 86), p. 26.
- Schellemans (Albert).** *Zeypstraat en zijn bewoners : Een gids van wie waar woonde tussen ca 1846 en 1946*. Duffla. Driemaandelijks tijdschrift [van de] Heemkring Jos Ressler (Duffel), 26, 2017, 1, pp. 22-38.
- Schenk (Marcel).** *Onze meesters*. Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 157, pp. 100-102.
- Schonkeren (Thomas).** *Het herenhuis 'In den Engel'*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 1, pp. 7-8.
- Schonkeren (Thomas).** *Rond de reus : Zeven eeuwen Peerse verbondenheid 1367-2017*. Peer, Heemkundige Kring Peer, 2017, 144 p.
- Schuurmans (Marcel).** *Toogverhaal uit de losse pols*. De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 4, pp. 4-6.
- Schwaiger (Annick) (red.).** *Brussel à la carte : Neder-Over-Heembeek*. Brussel, Brussel Stedelijke Ontwikkeling. Directie Monumenten en Landschappen, 2017, [18] p. [Keerdruk].
- Servaes (Paul).** *Wij vieren en herdenken in Klein-Brabant in 2011*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2011, 22, pp. 13-17.
- S.n.** 1298. *De keure van Ruisbroek*. In : **S.n.** *De Keure van Puurs, 1292-2017*. Puurs, Erfgoed Puurs, 2017, pp. 116-121.
- S.n.** *A la découverte de nos villages... [Aubechies, Basècles, Ellignies-St-Anne – Grandglise – Quevaucamps – Rameignies – Stambruges – Thumaide – Wadelincourt]*. Beloeil, Association pour la sauvegarde du patrimoine, 2017, pp. 137-159 (Coup d'œil sur Beloeil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 38, 2017/2 (vol. 19, n° 150)).
- S.n.** *Catalogue de l'exposition : Quevaucamps, cité bonnetière*. Beloeil, Association pour la sauvegarde du patrimoine, 2017, pp. 111-134.
- S.n.** *Hoijlaert Gemeenteplein*. Hoelaart, Koninklijke Heemkundige Kring Het Glazen Dorp, 2017, 28 p.
- S.n.** *De Keure van Puurs, 1292-2017*. Puurs, Erfgoed Puurs, 2017, 158 p.
- S.n.** *Nieuws van toen in As en Niel-bij-As*. Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 1, p. 3.
- S.n.** *Open Monumentendag Mechelen : zondag 10 september 2017*. Mechelen, Stad Mechelen, 2017, 115 p.
- S.n.** *Une parcelle de terrain, une parcelle d'histoire*. Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2017, 13 (n° 292), pp. 304-309.
- S.n.** *Sur les chemins du souvenir : A walk round Plugstreet = Op tocht door de geschiedenis*. Comines, Office du Tourisme de Comines-Warneton, 2017, [s.p., 1 dépliant]
- S.n.** *Trois visages 'nivellois', qui ont marqué Nivelles*. Rif tout dju, 62, 2016, 531, pp. 3-6.
- S.n.** *Uit de schatkamers van Alfons Van Werveke : Op een Gentse vogelmarkt 'groot rumoer, kijken ende claegen' op de markt (1661)*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 4-5, pp. 269-272.
- S.n.** *Verdwenen in de Kerkstraat*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 4, p. 185.
- Stassen (Lore).** *725 jaar Puurs*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2017, 28, pp. 15-18.
- Sterk (Jos).** *Hasselt cafëstad. VI*. [Bree], Vertelpunt, 2017, 191 p.
- Sterk (Jos).** *De oudste geschiedenis van Hasselt : Hasselt ab urbe condita libri. Deel 2*. [Kuringen], Curinga, 2017, 202 p.
- Stevens (Sofie).** *Het Schepenhuis : Steenweg 1*. In : **S.n.** *Open Monumentendag Mechelen : zondag 10 september 2017*. Mechelen, Stad Mechelen, 2017, pp. 96-114.

- Stoops (Gunter), De Mulder (Guy), Berkers (Maarten) (e.a.).** *De Posteernestraat : Voor- en nageschiedenis van een doorgang in een middeleeuwse stadsmuur.* In : **De Groote (Koen), Ervynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 93-108.
- Stroobant (Joseph).** *Straatnamen van Bredene.* Jaarboek / Heemkring Ter Cuere, 2017, pp. 109-117.
- Taminiax (Albert), Goossens (M.).** *Mémoire d'un village : Godarville.* Chapelle-lez-Herlaimont, Cercle d'histoire et de folklore de l'entité de Chapelle-lez-Herlaimont, 2017, 215 p.
- Ten Berge (Helena).** *Een vergeten Mechelse residentie. Een bouwhistorisch onderzoek naar het Sint-Jansgildenhuis.* Handelingen : Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 2016, deel 120, pp. 173-202.
- Tirez (Luc).** *Kemzeke en Kluize.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 100-109.
- Ummelen (Bert).** *Aalst is Boon voorbij.* Bibliotheekblad, 21, 2017, 7, pp. 62-65.
- Van den Abeele (Andries).** *Geschiedenis van het Huis De Valk, Cordoaniersstraat 10-12.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 3, pp. 163-186.
- Van den Bosch (Frans).** *Een onbekend hoekje in Brabant : Ottenburg.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 4, pp. 270-277.
- Vandenbroeck (André).** *L'évolution des quartiers à Bouffiuoux, Châtelet et Châtelineau au fil... .. du temps.* Châtelet, Société Royale d'Histoire «Le Vieux Châtelet», 2017, 210 p.
- Vandenbussche (Lieve).** *De Sint-Pietersstraat.* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 1, pp. 9-18.
- Vandendries (Jean).** *Nivelles recto verso.* Nivelles, GE Printing sprl, 2017, 80 p.
- Vanden Hove (Valérie) (dir.).** *Je ne me voyais pas vivre ailleurs : Baisy-Thy.* Genappe, Centre culturel de Genappe, 2017, 78 p. (Habiter Genappe 3).
- Van den Mooter (Maarten).** *Den Breckpot : Korenmarkt 23-25.* In : **S.n.** *Open Monumentendag Mechelen : zondag 10 september 2017.* Mechelen, Stad Mechelen, 2017, pp. 60-63.
- Van den Mooter (Maarten).** *Hof van Schoofs : Korenmarkt 8.* In : **S.n.** *Open Monumentendag Mechelen : zondag 10 september 2017.* Mechelen, Stad Mechelen, 2017, pp. 52-59.
- Van der Eycken (Michel).** *Diest : Het verhaal van een stad. Deel III : Diest in het onafhankelijke België (1831-1976).* Diest, Vrienden van de Sint-Sulpitiuskerk, 2017, XVII-351 p. (Jaarboek van de Vrienden van de Sint-Sulpitiuskerk, 2017).
- Van der Hoeven (Anita).** *Het oudste monument van Kampenhout : Een steen met wapenschilden.* Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2017, pp. 111-112.
- Van der Taelen (Emile).** *Mechelen ondergronds : Kelders en andere krochten.* Soest, Boekscout.nl, 2017, 190 p.
- Vandewal (Steven).** *De Sint-Truiderstraat : De Kruisstraat vroeger en nu.* Tongeren, Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Tongeren i.s.m. Stadsarchief Tongeren, 2017, 276 p.
- Van Dijck (Linda).** *De muurschilderingen van het Hof van Busleyden : Frederik de Merodestraat 65.* In : **S.n.** *Open Monumentendag Mechelen : zondag 10 september 2017.* Mechelen, Stad Mechelen, 2017, pp. 24-29.
- Van Duyse (Johan).** *Kemzeke is zowaar heilige grond.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 176-181.
- Van Hecke (Kristien).** *"Den Acec van Ruisbroek" : Geschiedenis.* Lewe (Sint-Pieters-Leeuw), 36, 2017, 3-4, 110 p.

- Vanheste (Tomas).** *De verdrongen schaamte en het verlangen naar de grandeur van Calais = Calais, entre honte refoulée et désir de grandeur.* De Franse Nederlanden = Les Pays-Bas français, 42, 2017, pp. 11-25.
- Vanholme (Nele).** *Verloren voor het collectief geheugen. Sint-Truidenaars verrast door vergeten kerkhof.* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 15, p. 10-11.
- Van Leemputten (Guido).** *Schooten : veerhuizen en badplaats – 1.* Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 156, pp. 35-50.
- Van Malder (Rik).** *Antwerpen, van gehucht tot wereldstad.* De Kijkuit : Merksems Geschiedkundig Tijdschrift, 45, 2017, nr. 175 (2), pp. 18-24.
- Vannoppen (Henri).** *Meerbeek 900 jaar, een idee van het Comité 1000 jaar Meerbeek.* Curtenberg, 26, 2017, 1, pp. 5-7.
- Vannoppen (Henri).** *Het Sint-Catharinahuisje of het Suskeshuis van Kwerps.* Curtenberg, 26, 2017, 4, pp. 170-172.
- Vannoppen (Henri).** *De verdwenen wijk de Tomme is herrezen.* Curtenberg, 26, 2017, 1, pp. 13-16.
- Vanoverberghe (Lut).** *Onze-Lieve-Vrouw-Van-De-Ieperstraat.* Wibilinga. Heemkundige Kring Wibilinga Wevelgem, 30, 2017, 2, pp. 44-46.
- Van Overmeire (Godelieve).** *Brand!!!* Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 2, pp. 74-75.
- Vanpée (Dominique).** *Van Bergendaal... tot Huldenberg.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 1, pp. 16-19.
- Van Schoors (Lucien).** *De Vesten... van muur tot Muur.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 266, pp. 3-8.
- Verleyen (Rudolf).** *Middeleeuwse muur in tuin te Halle?* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 1, p. 6.
- Vermeiren (Geert), Bru (Marie-Anne), Steurbaut (Peter).** *Langs Gentse wegen... Een kijk op de vroegstedelijke ontwikkeling.* In : **De Grootte (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 7-22.
- Vermeiren (Luc).** *Het Lebbeekse Sint-Baafsgoed onthult de sleutel tot het Romeinse kadaster.* Lebbeke, Heemkring Lebbeke, 2017, 208 p.
- Verrezen (Jef).** *Oevel in hart en nieren.* Oevel, Feestcomité, 2017, 367 p.
- Vreys (Lea).** *Verborgten Mols verleden.* Molsse Tijdingen, 2017, 25, pp. 238-241.
- Wemans (Georges), Wauters (Aphonse).** *Landen van versterkte stad tot dorp in de kering.* Landen, Ons Landens Erfdeel, 2017, 140 p. (Ons Landens Erfdeel 94-95).
- Weymeis (Chris).** *Brugge : van Academiestraat tot Zwijnstraat. Deel 1 : A-D.* Brugge, Van de Wiele, 2017, 128 p. [3e, herziene druk].
- Wils (Raf).** *Nieuwe namen voor 20 straten en trage wegen in onze gemeente.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 1, pp. 2-12.
- Winters (René).** *De Lacheliers in Achel.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 3, pp. 31-33.
- Wodon (Bernard).** *L'hôtel de ville de Liège : Un remarquable florilège d'ornements.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 52 p.
- Wouters (Lisette).** *Linter en zijn oorlogsverleden.* Linter, Gemeentebestuur Linter, 2017, 152 p.

III. HISTOIRE PAR ÉPOQUES – GESCHIEDENIS IN TIJDVAKKEN

A. DE LA PRÉHISTOIRE À LA NAISSANCE DES PRINCIPAUTES TERRITORIALES –
VAN DE VOORHISTORISCHE TIJD TOT HET ONTSTAAN VAN DE VORSTENDOMMEN1. Préhistoire, époque gallo-romaine – Prehistorie, Gallo-Romeinse tijd⁽⁵⁾

- Abrams (Grégory), Bonjean (Dominique), Di Modica (Kévin), Otte (Marcel), Pirson (Stéphanie), Toussaint (Michel).** *La grotte «Scladina» : un site majeur du Paléolithique moyen belge.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 385-396.
- Authom (Nicolas), Denis (Marceline), Guillaume (Alain).** *Vestiges d'habitat du second âge du Fer et tombe à enclos circulaire sur les hauteurs de Frameries (prov. de Hainaut, Belgique).* In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017.* S.l., CAM, 2017, pp. 101-106 (Lunula : *Archaeologia protohistorica* 25).
- Barbaix (Sophie), De Mulder (Guy).** *Une hache à ailerons à Bohan (prov. de Namur, Belgique).* *Lunula : Archaeologia protohistorica*, 2016, 24, pp. 63-66.
- Bastin (Philippe).** *La Maison des Mégolithes.* Terre de Durbuy : *Bulletin du Cercle historique de Durbuy*, 2017, 139, p. 56.
- Beel (Chris).** *De Kelten (themanummer).* Iepers Kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 53, 2017, 2-3, pp. 37-68.
- Beerten (K.), Goeminne (N.).** *De monitoring van de Neanderthaler-site in Veldwezelt-Hezerwater (prov. Limburg, BE). Een samenwerking tussen de gemeente Lanaken en Monumentenwacht.* *Notae Praehistoricae*, 2016, 36, pp. 3-28.
- Beke (Floris), Teetaert (Dimitri), De Mulder (Guy), Reniere (Sibrecht).** *Rituelen langs een oude rivierloop : deposities uit de Brons- en IJzertijd te Poperinge Zwijnlandstraat (prov. West-Vlaanderen, België).* In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017.* S.l., CAM, 2017, pp. 31-36 (Lunula : *archaeologia protohistorica* 25).
- Boulvain (Frédéric), Bélanger (Isabelle), Colbach (Robert), Dechamps (Sylvain), Delsate (Dominique), Deligny (David), Ghysel (Pierre), Michel (Jonathan), Philippo (Simon), Ramlot (Benjamin).** *New sedimentological data from Triassic to Jurassic boreholes (Bonnert, Haebicht, Grouft, Grund, Consdorf) and sections (Tontelange, Differdange, Rumelange) from Southern Belgium and Luxembourg.* Brussels, Geological Survey of Belgium, Royal Belgian Institute of Natural Sciences, 2017, 43 p. (Professional paper / Service Géologique de Belgique 319).
- Bourland (Joëlle), Warmenbol (Eugène).** *Une stèle décorée laténienne trouvée devant la Grotte de la «Porte-Aïve» à Hotton (prov. de Luxembourg, Belgique).* *Lunula : Archaeologia protohistorica*, 2016, 24, pp. 179-182.
- Bracke (Maarten).** *Sporen uit de brons- en ijzertijd aan de Veurnestraat in Oost-Vleteren (prov. West-Vlaanderen, België).* *Lunula : Archaeologia protohistorica*, 2016, 24, pp. 19-24.

5 Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Bracke (Maarten), Beke (Floris), Deconynck (Jasper), Verdegem (Simon), De Mulder (Guy).** *Verloren voorwerpen! Een Plainseau bijl op het Fluxys-traject Alveringem-Maldegem (prov. West-Vlaanderen, België).* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 73-76.
- Bruggeman (Jordi), Reyns (Natasja).** *Een kringgreppel onder het spoorwegarsenaal in Mechelen (prov. Antwerpen, België).* In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017.* S.I., CAM, 2017, pp. 37-40 (Lunula : Archaeologia protohistorica 25).
- Cao-Van (Julie), Cugnon (Sylvie), Delaere (Christophe), Dunning (Cynthia).** *Les Celtes au bord de l'eau : Exposition, Belgique, Libramont, Musée des Celtes, 10.05 - 15.12.2017 : catalogue.* Libramont-Chevigny, Musée des Celtes, 2017, 106 p.
- Claes (Thomas), De Mulder (Guy).** *Een bronzen speerpunt te Kaulille (prov. Limburg, België).* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 77-80.
- Cleda (Bénédicte), Reyns (Natasja), Bruggeman (Jordi).** *Bewoningssporen uit de midden-ijzertijd op de site Groeningenlei 26-34 in Kontich (prov. Antwerpen, België).* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 211-214.
- Cordier (Sandra).** *De botten van de Borinage : De iguanodons van Bernissart, van 125 miljoen voor Christus tot vandaag.* Antwerpen, Vrijdag, 2017, 183 p.
- Crombé (Philippe), Robinson (Erick).** *Human resilience to Lateglacial climate and environmental change in the Scheldt basin (NW Belgium).* Quaternary international : The Journal of the International Union for Quaternary Research, 2017, 428, Part B, pp. 50-63 [DOI : <https://doi.org/10.1016/j.quaint.2015.10.116>].
- Crombé (Philippe), Noens (G.), Verleysen (A.), Teetaert (D.), Lefere (M.), Boudin (M.), Bourgeois (L.).** *Finaal-paleolithicum, mesolithicum en neolithicum te Lier-Sion (prov. Antwerpen, BE).* Notae Praehistoricae, 2017, 37, pp. 11-23.
- Danese (Véronique), Van Assche (Michel), Hanut (Frédéric), Guillaume (Alain).** *Les habitats protohistoriques découverts dans l'extension est de Ghislenghien III (Ath/Ghislenghien, prov. de Hainaut, Belgique).* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 183-202.
- David (Antoine), Lorin (Yann) (avec la collaboration de Ch. Costeux, Y. Créteur, A. Henton, J. Maniez, E. Pinard, H. Trawka).** *Les occupations de l'âge du Bronze et du début de l'âge du Fer à Aire-sur-la-Lys (Pas-de-Calais - France) : Interactions entre funéraire et habitat.* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 101-116.
- De Braekeleer (Richard), De Braekeleer (Rémy), Van Assche (Michel).** *Une pointe de flèche du mésolithique découverte à Quevaucamps. Coup d'œil sur Beloeil.* Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 38, 2017/4 (vol. 19, n° 152), p. 203.
- Deforce (Koen), Ervynck (Anton).** *De kleine kosmos.* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 14, pp. 26-27.
- De Groote (Koen), Moens (Jan), Deforce (Koen), De Mulder (Guy).** *Sporen uit de metaaltijden onder de speelplaats van de Sint-Maartensschool te Beveren – Kallobaan (prov. Oost-Vlaanderen, België).* In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017.* S.I., CAM, 2017, pp. 19-30 (Lunula : Archaeologia protohistorica 25).
- De Mulder (Guy).** *De 14C-dateringen van het grafveld van Wijshagen (gem. Meeuwen-Gruitrode, prov. Limburg, België).* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 173-178.
- De Mulder (Guy).** *Een fragment van een bronzen bijl te Maldegem (prov. Oost-Vlaanderen, België).* In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois**

- (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017*. S.I., CAM, 2017, pp. 59-60 (Lunula : Archaeologia protohistorica 25).
- De Mulder (Guy).** *Een onbekende praktijk : depositie van crematieresten in nederzettingscontexten in Vlaanderen (België)*. Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 91-94.
- De Mulder (Guy), Nelissen (Carlo), Clerbaut (Tim).** *Een versierde bronzen speld te Brustem (prov. Limburg, België)*. In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017*. S.I., CAM, 2017, pp. 55-58 (Lunula : archaeologia protohistorica 25).
- Denis (Solène).** *L'industrie lithique des populations blicqiennes (Néolithique ancien, Belgique) : Organisation des productions et réseaux de diffusion : Petits échanges en famille*. Oxford, BAR Publishing, 2017, XXV-257 p. (BAR international series 2873).
- De Raymaeker (Annelies), Smeets (Maarten).** *Bewoningssporen uit de late bronstijd te Retie - Veldenstraat (prov. Antwerpen, België)*. Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 95-96.
- De Raymaeker (Annelies), Smeets (Maarten).** *Bewoningssporen uit de midden-ijzertijd aan de Boseind te Neerpelt : een variant op het Haps-type? (prov. Limburg, België)*. Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 159-162.
- Draily (Christelle), Vrielynck (Olivier), Dautrelepon (Hughes) (collab.), Vandromme (Pascale) (collab.), Therry (Françoise) (collab.).** *Fouilles 2009-2015 : De la nécropole celtique à Tombelles de Bovigny Hastape (province de Luxembourg, Belgique)*. Treignes, Cedarc, 2017, 120 p. (Artefacts 14).
- Draily (Christelle).** *Fouilles en 2015 de deux nécropoles de la fin du premier âge du Fer et du début du deuxième âge du Fer en province de Luxembourg : «Hastape» et «Fosse del Haye» (Halconreux, Gouvy, Belgique)*. Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 141-148.
- Draily (Christelle).** *Les tombelles du second âge du Fer à Namoussart «Au-dessus du Fond de Ligne» (Neufchâteau, prov. de Luxembourg, Belgique) : fouilles 2015-2016*. In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017*. S.I., CAM, 2017, pp. 95-100 (Lunula : Archaeologia protohistorica 25).
- Duriau (Alexandre).** *Une étude typo-chronologique des boutons en bronze du Bronze final de Han-sur-Lesse (prov. de Namur, Belgique)*. Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 55-62.
- Dyselincx (Tina).** *Gavere Kouterstraat : Een landschap op het randje van de Romeinse tijd (prov. Oost-Vlaanderen, België)*. Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 223-226.
- Dyselincx (Tina).** *Een grafheuvel uit het neolithicum : Aanzet van een funerair landschap te Gent-Hogeweg (Oost-Vlaanderen, BE)?* Notae Praehistoricae, 2017, 37, pp. 53-59.
- Dyselincx (Tina), Hertoghs (Sarah).** *Haasdonk Zuurstofleiding : sporen uit de metaaltijden langs het Air Liquide tracé van Haasdonk naar Kruibeke, over Temse (prov. Oost-Vlaanderen, België)*. In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017*. S.I., CAM, 2017, pp. 11-18 (Lunula : archaeologia protohistorica 25).
- Ervynck (Anton), Meylemans (E.), Van Gils (M.).** *Mesolithische vindplaatsen in het 'Kamp van Beverlo' (prov. Limburg, BE)*. Notae Praehistoricae, 2017, 37, pp. 25-35.
- Geerts (Ferdinand).** *Een bronzen schat uit de Konijnenpijp*. Te Lomelle op die Campine, 43, 2017, 2, pp. 9-12.
- Gérard (Pierre-Benoît).** *Les épées et l'occupation laténienne de Pommereul (prov. de Hainaut, Belgique). Nouvelles perspectives*. Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 215-222.

- Godefroid (Aubrée).** *Il y a 70 ans, Hélène Danthine exhumaient un menhir à Wéris.* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 141, pp. 41-48.
- Goemaere (Éric).** «Terre à terres» : *Quelques mots sur la formation de la derle à Andenne et les communes voisines.* In : **Piechowski (Cédric) (coord.).** *La derle – Li dièle : l'habile argile du Condroz – Vingt siècles de céramiques en terres d'Ardenne.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 19-34 (Les dossiers de l'IPW 22).
- Goffette (Quentin), Rots (Veerle), Polet (Caroline), Cauwe (Nicolas), Smith (R.), Smith (Thierry).** *The worked bone industry and intrusive fauna associated with the prehistoric cave burials of Abri des Autours (Belgium).* Anthropozoologica, 52, 2017, 2, pp. 185-201.
- Hanut (Frédéric), Vanmechelen (Raphaël).** *L'artisanat de la céramique dans la vallée de la Meuse à la période romaine : Origines, chronologie et production.* In : **Piechowski (Cédric) (coord.).** *La derle – Li dièle : l'habile argile du Condroz – Vingt siècles de céramiques en terres d'Ardenne.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 65-98 (Les dossiers de l'IPW 22).
- Hanut (Frédéric), Danese (Véronique), Sornasse (Caroline).** *Le mobilier céramique de l'enclos fossoyé de Leuze-en-Hainaut (prov. de Hainaut, Belgique).* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 203-210.
- Hazen (Peter L.M.), Drenth (Erik).** *Metaaltijden in Maastricht. Archeologisch onderzoek langs de RijkswegA2 in het zuidwesten van Nederlands Limburg.* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 13-18.
- Hellemond (Anthonie).** *Kwam een mammoet bij de dokter...* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 15, pp. 30-33.
- Heller (Frédéric), Clarys (Benoît), Colette (Olivier), Van Driessche (Aude).** *Hélécine / Linsmeau : une importante occupation protohistorique à «La Closière» (prov. du Brabant wallon, Belgique).* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 3-12.
- Henton (Alain), Fourny (Michel), Vanassche (Michel), Clarys (Benoît).** *Orthophotographie de haute-altitude et imagerie LiDAR, de nouveaux outils de prospection pour la recherche protohistorique en Wallonie (Belgique).* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 3-12.
- Herpeux (Thomas), Warmenbol (Eugène).** *A socketed axe found in the Sonian Forest (Zonniënwood, Tervuren, prov. Vlaams Brabant, Belgium).* In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017.* S.l., CAM, 2017, pp. 65-68 (Lunula : archaeologia protohistorica 25).
- Jimenez (E.-L.), Smolderen (A.), Jadin (I.), Germonpré (M.).** *Exhumation de la collection faunique d'Édouard Dupont provenant du Trou Magrite (Pont-à-Lesse). Quelles données et quelles perspectives pour une collection du XIXe siècle?* Notae Praehistoricae, 2016, 36, pp. 167-190.
- Joppart (Aurélië), Polet (Caroline), Warmenbol (Eugène).** *Etude anthropologique et taphonomique de la sépulture néolithique de Martouzin-Neuville (comm. de Beauraing, BE).* Notae praehistoricae, 2017, 37, pp. 125-142.
- Jungels (Cécile), Wéra (Marie), Collin (Fernand).** *Comment allier conservation préventive et médiation culturelle? La création d'un Centre de conservation, d'étude et de documentation au Préhistomuséum.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 175-182.
- Lambrecht (Griet), Huyghe (Jan), Verwerft (Dieter), Roelens (Frederik), Mikkelsen (Jari Hinsch), Hillewaert (Bieke), Decraemer (Stefan).** *Het Brugse ommeland tijdens de Metaaltijden : Een overzicht (prov. West-Vlaanderen, België).* In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter),**

- Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017*. S.I., CAM, 2017, pp. 3-10 (Lunula : Archaeologia protohistorica 25).
- Lauwers (Bart), Veselka (Barbara), Van Strydonck (Mark), Boudin (Mathieu).** *Een brandrestengraf uit de midden-bronstijd te St-Gillis-Waas – Kluizenmolen III (prov. Oost-Vlaanderen, België)*. Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 41-46.
- Leclercq (Walter), Warmenbol (Eugène).** *Les fouilles de Pierre Claes dans la Grotte de On sous Jemelle (prov. de Namur, Belgique). Éléments de l'âge du Bronze final*. Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 47-54.
- Leclercq (Walter).** *Fragments de correspondance d'Eugène Goblet d'Alviella. Analyse du rôle de l'archéologie préhistorique dans ses travaux et sa pensée*. Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 117-126.
- L'Engie Williams (Frank), Polet (Caroline).** *A secondary mandibular condylar articulation and collateral effects on a Late Neolithic mandible from Bois Madame rockshelter in Arbre, Belgium*. International Journal of Paleopathology, 2017, 16, pp. 44-49.
- Marée (Br.), Van Reeth (J.), Jadin (I.).** *Un nucléus «vieux cire» inattendu à Resteigne (Tellin, Prov. de Luxembourg, BE)*. Notae Praehistoricae, 2017, 37, pp. 5-10.
- Martin (Fanny).** *Quelques témoignages d'importation de sel marin à la fin du second âge du Fer en Belgique*. Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 227-233.
- Medaerts (Vital).** *Prehistorische mens stookte vuurtje in Kanne*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 2, pp. 30-31.
- Mestdagh (Bert).** *Twée ijzertijderven nabij de Gierlebaan te Tielen (gemeente Kasterlee, prov. Antwerpen, België)*. Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 153-158.
- Mestdagh (Bert).** *Vondstrijke kuilen uit de brons- en ijzertijd te Poperinge – Appelgoedje (prov. West-Vlaanderen, België)*. Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 133-140.
- Meylemans (Erwin), Perdaen (Yves).** *Hertshoornen artefacten van de site 'Paardeweide' te Wichelen (prov. Oost-Vlaanderen, BE) in de collectie van Georges Hasse in het Vleeshuismuseum*. Notae Praehistoricae, 2017, 37, pp. 105-124.
- Meylemans (Erwin).** *Een prehistorische jager uit Bazel*. Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 14, pp. 16-18.
- Meylemans (Erwin), Gommers (A.), Lemahieu (J.), De Bie (M.).** *Twée fragmenten van dissels aan de 'Steenberg' te Bekkevoort (prov. Vlaams-Brabant, BE)*. Notae Praehistoricae, 2016, 36, pp. 143-146.
- Missiaen (T.), Jongepier (Iason), Heirman (K.), Soens (Tim), Gelorini (V.), Verniers (J.), Verhegge (J.), Crombé (Ph.).** *Holocene landscape evolution of an estuarine wetland in relation to its human occupation and exploitation : Waasland Scheldt polders, northern Belgium*. Netherlands Journal of Geosciences, 96, 2017, 1, pp. 35-62 [DOI : <https://doi.org/10.1017/njg.2016.24>].
- Otte (Marcel).** *Lüttich in vorgeschichtlicher Zeit*. In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.)**. *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole*. Brüssel, Marot, 2017, pp. 29-38.
- Otte (Marcel).** *La Préhistoire*. In : **Demoulin (Bruno) (dir.)**. *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole*. Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 29-38.
- Otte (Marcel).** *De prehistorie*. In : **Demoulin (Bruno) (dir.)**. *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool*. Brussel, Marot, 2017, pp. 28-37.
- Parent (Jean-Pierre), De Mulder (Guy).** *Nieuwe bronzen artefacten te Melden (prov. Oost-Vlaanderen, België)*. In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean)**. *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017*. S.I., CAM, 2017, pp. 61-64 (Lunula : Archaeologia protohistorica 25).

- Paridaens (Nicolas), Leclercq (Walter).** *Mobilier céramique de l'âge du Bronze issu d'un paléochenal à Aiseau-Presles «La Taille Marie» (prov. de Hainaut, Belgique).* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 97-100.
- Perdaen (Yves), Woltinge (Inger).** *Steen-goed onderzoek : De Steentijdopgravingen in Logistiek Park Waasland te Verrebroek.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 4, pp. 32-37.
- Perdaen (Yves), De Loecker (D.), Opbroek (M.), Woltinge (I.).** *Verder grootschalig archeologisch onderzoek ter hoogte van het Logistiek Park Waasland Fase West (Verrebroek-Beveren, Oost-Vlaanderen, BE).* Notae Praehistoricae, 2017, 37, pp. 45-52.
- Polet (Caroline), Warmenbol (Eugène) (avec la collaboration de Boudin (Mathieu) et Goffette (Quentin)).** *Etude anthropologique des restes humains (Bronze final) de la grotte de On sous Jemelle (Prov. de Namur, Belgique).* In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhay (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017.* S.l., CAM, 2017, pp. 73-78 (Lunula : Archaeologia protohistorica 25).
- Poschet (Kevin).** *Beveren uitgespit : Grootste steentijdopgraving van de Benelux.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 2, pp. 50-51.
- Sabaux (Charlotte), Warmenbol (Eugène), Polet (Caroline).** *Etude anthropologique de la grotte I des Avins (comm. de Clavier, Prov. de Liège, BE).* Notae praehistoricae, 2017, 37, pp. 69-81.
- Schurmans (Miel), Hebinck (Koen).** *Bewoning in de Vroege en Midden IJzertijd in een geaccidenteerd landschap. Opgraving Retie – Molenakkers (prov. Antwerpen, België).* In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhay (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017.* S.l., CAM, 2017, pp. 91-94 (Lunula : Archaeologia protohistorica 25).
- Sergant (J.), Vandendriessche (H.), Noens (G.), Cruz (F.), Allemeersch (L.), Aluwé (K.), Jacobs (J.), Wuyts (F.), Windey (S.), Rozek (J.), Depaepe (I.), Herremans (D.), Laloo (P.), Crombé (P.).** *Opgraving van een mesolithische wetlandsite te Kerkhove Stuw (Avelgem, West-Vlaanderen, BE). Eerste resultaten.* Notae praehistoricae, 2016, 36, pp. 69-81.
- Severs (Luc).** *Le taureau à cornes bouletées : Un traceur chronologique de la fin de l'Âge du fer? Recherches iconographiques à propos d'une tête de bovidé de Liberchies (Hainaut, Belgique).* In : **Doyen (Jean-Marc), Geneviève (Vincent) (éds.).** *Hekâte triformis : Mélanges de numismatique et d'archéologie en mémoire de Marc Bar.* Bruxelles, Cercle d'études numismatiques, 2017, pp. 39-78 (Travaux du Cercle d'études numismatiques 17).
- Slotmaekers (Renée).** *Céramiques découvertes à Sclayn.* In : **Piechowski (Cédric) (coord.).** *La derle – Li dièle : l'habile argile du Condroz – Vingt siècles de céramiques en terres d'Ardenne.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 151-152 (Les dossiers de l'IPW 22).
- Stoops (Gunter), De Mulder (Guy), Mikkelsen (Jari).** *Een laag uit de late ijzertijd aan de Posteernestraat (Gent, prov. Oost-Vlaanderen, België).* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 163-172.
- Tonon (Pierre), Warmenbol (Eugène).** *Un fragment de hache à douille trouvé à Leers-et-Fosteau (Thuin, prov. de Hainaut, Belgique).* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 71-72.
- Van der Dooren (Lien), Baetens (Inge).** *Tijdreizen in Verrebroek : Steentijd voor klein en groot.* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2017, 17, pp. 28-31.

- van der Vaart-Verschoof (Sasja).** *Fragmenting the Chieftain : Late Bronze and Early Iron Age elite burials in the Low Countries : catalogue.* Leiden, Sidestone Press, 2017, 281 p. (Papers on archaeology of the Leiden Museum of Antiquities 15b).
- van der Vaart-Verschoof (Sasja).** *A practice-based study of Early Iron Age Hallstatt C elite burials in the Low Countries.* Leiden, Sidestone Press, 2017, 233 p. (Papers on archaeology of the Leiden Museum of Antiquities 15a).
- Vanholme (Nele), Dalle (Sarah), Van de Vijver (Mieke).** *Metaaltijdbewoning aan de Kasteelwegel te Sint-Amandsberg (prov. Oost-Vlaanderen, België).* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 25-38.
- Van Impe (Luc), Geerts (Ferdi).** *Het bronsdepot van Lutlommel-Konijnepijp-Addendum inventaris (prov. Limburg, België).* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 67-70.
- Van Impe (Luc), Warmenbol (Eugène).** *Le dépôt du Bronze final découvert à Soy (Érezée, prov. de Luxembourg, Belgique). Présentation.* In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017.* S.l., CAM, 2017, pp. 45-54 (Lunula : archaeologia protohistorica 25).
- Verhoeven (Marc).** *Een versterking uit de ijzertijd op de Kesselberg.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 4, pp. 30-43.
- Warmenbol (Eugène).** *Une agrafe de ceinture zoomorphe de La Tène C découverte à Casteau (Soignies, prov. de Hainaut, Belgique).* In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017.* S.l., CAM, 2017, pp. 107-110 (Lunula : Archaeologia protohistorica 25).
- Warmenbol (Eugène).** *Un anneau préannulaire plaqué d'or (dit "hair-ring") du Bronze final découvert à Thieuses (prov. de Hainaut, Belgique).* In : **De Mulder (Guy), Cahen-Delhaye (Anne), Bourgeois (Ignace), Leclercq (Walter), Bourgeois (Jean).** *Bruxelles 18.02.2017 = Brussel 18.02.2017.* S.l., CAM, 2017, pp. 69-72 (Lunula : archaeologia protohistorica 25).
- Warmenbol (Eugène).** *Quelques aspects des échanges de matériaux, produits et savoir-faire à l'âge du Fer (VIe – Ve siècle av. n. è.) dans le Nord-Ouest de l'Europe.* In : **Cattelain (Pierre), Leblon (Antoine) (dir.).** *Potins et pots de vins : Échange, commerce et transport vers la Gaule du Nord [Exposition : Treignes, Musée du Malgré-Tout, 3 décembre 2016 – 17 avril 2017].* [Treignes], Cedarc, 2017, pp. 31-47 (Guides archéologiques du Malgré-Tout).
- Wéra (Marie), Collin (Fernand).** *Du Préhistosite de Ramioul au Préhistorium, reformulation d'un projet muséal.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 163-174.
- Zeebroek (Martin), Warmenbol (Eugène).** *Une occupation fin VIe / début Ve siècle av. n. ère à Heinsch «La Pierre Celtique» (Arlon, prov. de Luxembourg, Belgique).* Lunula : Archaeologia protohistorica, 2016, 24, pp. 149-152.
- Arbabe (Emmanuel).** *La politique des Gaulois : Vie politique et institutions en Gaule chevelue (IIe s. av. n. è. – 70).* Paris, Éditions de la Sorbonne, 2017, 439 p. (Histoire ancienne et médiévale 150).
- Authom (Nicolas), Paridaens (Nicolas).** *Un bâtiment supplémentaire découvert en vue aérienne au domaine du «Champ de Saint-Éloi» à Merbes-le-Château-Erquennes.* Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie

- gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 5-8.
- Bakels (Corrie), van der Jagt (Inge), Jansen (Richard).** *Livestock and plant resources in rural sites on sandy soil in the very north of northeastern Gaul.* In : **Lepetz (Sébastien), Zech-Matterne (Véronique) (éds.).** *Productions agro-pastorales, pratiques culturelles et élevage dans le nord de la Gaule du deuxième siècle avant J.-C. à la fin de la période romaine : Actes de la table ronde internationale des 8 et 9 mars 2016 à l'Institut national d'histoire de l'art (Paris).* Quint-Fonsergrives, Mergoïl Monique, 2017, pp. 75-84 (Archéologie des plantes et des animaux 5).
- Balmelle (Catherine), Darmon (Jean-Pierre).** *La Mosaïque dans les Gaules romaines.* Paris, Picard, 2017, 359 p.
- Bausier (Karine), Corbiau (Marie-Hélène).** *Les Voies romaines par la Wallonie : La voie Bavay-Velzeke.* Namur, Service public de Wallonie, 2017, 28 p. (Vestiges 10).
- Berckmans (Frits).** *Ambiorix spreekt.* Tongerse Annalen. Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Tongeren, 31, 2017, 3, pp. 80-85.
- Berckmans (Frits).** *Atuatuca aan de Schelde.* Tongerse Annalen. Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Tongeren, 31, 2017, 4, pp. 93-100.
- Biver (Véronique), Groetembril (Sabine) (avec la collaboration de Jean-François Lefèvre, Lucie Lemoigne & Alan Stead).** *La villa gallo-romaine de Schieren (G.-D. de Luxembourg), découverte d'enduits peints remarquables dans un contexte privilégié. Méthode et résultats de la fouille.* Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 9-20.
- Broes (Frédéric), Fechner (Kai), Clavel (Viviane) (avec la collaboration de Guillaume Hulín).** *Unités architecturales interprétées à l'aide des sciences du sol dans le Nord de la France : Résultats et tendances pour l'époque romaine.* In : **Trément (Frédéric) (red.).** *Produire, transformer et stocker dans les campagnes des Gaules romaines. Problèmes d'interprétation fonctionnelle et économique des bâtiments d'exploitation et des structures de production agro-pastorale : Actes du XIe colloque de l'association d'étude du monde rural gallo-romain.* Pessac, Fédération Aquitania, 2017, pp. 69-96 (Aquitania. Supplément 38).
- Brulet (Raymond).** *The Roman army and military defence in Northern Gaul and the Germanic provinces during the Late Empire.* In : **Roymans (Nico), Heeren (Stijn), de Clercq (Wim) (eds.).** *Social dynamics in the northwest frontiers of the Late Roman empire : Beyond decline or transformation.* Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 39-56 (Amsterdam archaeological studies 26).
- Brun (Jean-Pierre), Jaccottey (Luc), Jodry (Florent), Lepareux-Couturier (Stephanie), Picavet (Paul), Robin (Boris).** *Pistes pour l'identification des activités de mouture sur les sites ruraux de la Gaule romaine.* In : **Trément (Frédéric) (red.).** *Produire, transformer et stocker dans les campagnes des Gaules romaines. Problèmes d'interprétation fonctionnelle et économique des bâtiments d'exploitation et des structures de production agro-pastorale : Actes du XIe colloque de l'association d'étude du monde rural gallo-romain.* Pessac, Fédération Aquitania, 2017, pp. 113-138 (Aquitania. Supplément 38).
- Buijtdorp (Tom).** *Het jaar 117 : Sporen van Trajanus en Hadrianus in de Lage Landen.* Utrecht, Uitgeverij Omniboek, 2017, 286 p.
- Cattelain (Laureline).** *Importations dans la 'Civitas tungrorum'. L'exemple du sud-est de l'Entre-Sambre-et-Meuse.* In : **Cattelain (Pierre), Leblon (Antoine) (dir.).** *Potins et pots de vins : Échange, commerce et transport vers la Gaule du Nord [Exposition : Treignes, Musée du Malgré-Tout, 3 décembre 2016 – 17 avril 2017].* [Treignes], Cedarc, 2017, pp. 188-196 (Guides archéologiques du Malgré-Tout).

- Cattelain (Laureline), Cattelain (Pierre), Vrielynck (Olivier).** *La nécropole tardo-romaine du «tienne del baticull» à Viroinval/Nismes (province de Namur, Belgique).* In : **Hanut (Frédéric) (dir.).** *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 362-366 (Etudes et documents. Archéologie 36).
- Cattelain (Pierre), Leblon (Antoine) (dir.).** *Potins et pots de vins : Échange, commerce et transport vers la Gaule du Nord [Exposition : Treignes, Musée du Malgré-Tout, 3 décembre 2016 – 17 avril 2017].* [Treignes], Cedarc, 2017, 216 p. (Guides archéologiques du Malgré-Tout).
- Clotuche (Raphaël).** *L'agglomération secondaire de Famars-'Fanium Martis' (Nord) durant l'Antiquité tardive : d'un pôle commercial au centre militaire.* *Gallia : Archéologie de la France antique*, 74, 2017, 1, pp. 223-234 (Agglomérations, 'vici' et 'castra' du Nord de la Gaule entre Antiquité tardive et début du haut Moyen Âge).
- Collette (Olivier).** *Tendances géomorphologiques pour l'implantation d'incinérations en Wallonie. Présentation de quelques analyses spatiales.* In : **Hanut (Frédéric) (dir.).** *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 39-48 (Etudes et documents. Archéologie 36).
- Corbiau (Marie-Hélène).** *Les voies de communication terrestres et les relais routiers dans le nord de la Gaule.* In : **Cattelain (Pierre), Leblon (Antoine) (dir.).** *Potins et pots de vins : Échange, commerce et transport vers la Gaule du Nord [Exposition : Treignes, Musée du Malgré-Tout, 3 décembre 2016 – 17 avril 2017].* [Treignes], Cedarc, 2017, pp. 125-137 (Guides archéologiques du Malgré-Tout).
- Corbiau (Marie-Hélène).** *Les voies romaines par la Wallonie : la voie Bavay-Trèves.* Namur, Service public de Wallonie, 2017, 56 p. (Vestiges 9).
- Corbiau (Marie-Hélène).** *Les voies romaines par la Wallonie : la voie Metz-Tongres.* Namur, Service public de Wallonie, 2017, 43 p. (Vestiges 12).
- Corbiau (Marie-Hélène).** *Les voies romaines par la Wallonie : la voie Reims-Cologne.* Namur, Service public de Wallonie, 2017, 56 p. (Vestiges 11).
- Danese (Véronique), Hanut (Frédéric), Garnier (Nicolas).** *Les deux sépultures augusto-tibériennes d'Ath-Ghislengien (province de Hainaut, Belgique) : Deux ensembles d'exception au cœur du territoire nervien.* *Revue du Nord : Archéologie de la Picardie et du Nord de la France*, 99, 2017, 5 (n° 423), pp. 77-119.
- De Brue (Hanne), Verstraeten (Gert), Notebaert (Bastiaan), Lepot (Annick), Vallée (Amélie).** *The Hesbaye and Condroz Regions (Belgium). Analysis of archaeological Site Patterns from Roman to Merovingian Times through logistic Regression Modelling.* In : **Reddé (Michel) (dir.).** *Gallia rústica. I : Les campagnes du nord-est de la Gaule, de la fin de l'âge du fer à l'Antiquité tardive. Projet «Rurland» financé par l'European Research Council (ERC).* Bordeaux, Ausonius, 2017, pp. 153-178 (Mémoires (Ausonius) 49).
- De Clercq (Wim).** *Everzwijn bij de Romeinse haard.* *Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie*, 2017, 14, p. 31.
- De Clercq (Wim).** *Een nieuwe blik op Nehalennia. De cultusplaatsen van Domburg en Colijnsplaat herbekeken op basis van petrografisch en ceramologisch onderzoek.*

- Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 21-22.
- De Cupere (Bea), Devos (Yannick), Marinova (Elena), Speleers (Lien), Nicosia (Cristiano), Modrie (Sylvianne), Van Bellingen (Stephan).** *De opgravingen van Thurn en Taxis : een inkijk op het Romeinse landschap en de voedsleconomie (Brussel)*. Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 23-26.
- Deforce (Koen), De Clercq (Wim), Hoorne (Johan), Laloo (Pieter), Boudin (Mathieu), Vanstrydonck (Mark), Crombé (Philippe).** *Anthracologisch onderzoek en radiokoolstofdatering van Romeinse houtskoolbranderskuilen uit Rieme (Evergem, prov. Oost-Vlaanderen)*. Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 27-32.
- De Groot (Koen).** *Resten van een Romeinse villa in de Pattatestraat te Kester (Prov. Vlaams-Brabant) : Rapportage van een archeologisch onderzoek naar aanleiding van een vondstmelding*. Brussel, Agentschap Onroerend Erfgoed, 2017, 35 p. (Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed 62).
- Delaunois (Élise).** *Étude archéozoologique*. In : **Henrotay (Denis) (dir.)**. *Études d'archéologie luxembourgeoise*. Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, pp. 123-124 (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).
- Derreumaux (Marie), Deflorenne (Carole).** «*La Haute Borne*» (Villeneuve d'Ascq, Nord) : une aire de battage en plein air. Un indice sur la saisonnalité et l'organisation du travail lié au traitement des céréales. In : **Trément (Frédéric) (red.)**. *Produire, transformer et stocker dans les campagnes des Gaules romaines. Problèmes d'interprétation fonctionnelle et économique des bâtiments d'exploitation et des structures de production agro-pastorale : Actes du XIe colloque de l'association d'étude du monde rural gallo-romain*. Pessac, Fédération Aquitania, 2017, pp. 305-322 (Aquitania. Supplément 38).
- Destexhe (Guy), Witvrouw (Jacques), Coquelet (Catherine), Collette (Olivier), Goemaere (Éric).** *À Saint-Georges-sur-Meuse, un tronçon de la voie antique Metz-Arlon-Tongres. Réflexions sur l'approvisionnement en matériaux d'un chantier routier*. Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 37-40.
- Destexhe (Guy).** *Les bouteilles dans les tombes de Hesbaye*. In : **Hanut (Frédéric) (dir.)**. *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine*. Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 371-373 (Études et documents. Archéologie 36).
- Destexhe (Guy).** *Influences romaines post-conquête dans les tombes rurales de Hesbaye centrale (province de Liège, Belgique)*. In : **Hanut (Frédéric) (dir.)**. *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine*. Namur, Service Public de Wallonie. Direction

générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 155-166 (Etudes et documents. Archéologie 36).

Destexhe (Guy). *Les tonnelets dans les tombes de Hesbaye.* In : **Hanut (Frédéric) (dir.).** *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 374-376 (Etudes et documents. Archéologie 36).

Dosogne (Michèle), Hanut (Frédéric). *Péruwelz/Braffe «Couture de Cleriveau» (province de Hainaut, Belgique), habitat rural et zones funéraires en territoire nervien.* In : **Hanut (Frédéric) (dir.).** *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 235-252 (Etudes et documents. Archéologie 36).

Doyen (Jean-Marc). *Une monnaie pour le mort – Des monnaies pour les vivants. L'obole à Charon : la fin d'un mythe?* In : **Hanut (Frédéric) (dir.).** *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 93-100 (Etudes et documents. Archéologie 36).

Duchemin (Jean-Patrick). *Monnaies grecques et romaines provinciales découvertes en Nord-Pas-de-Calais et Picardie.* In : **Doyen (Jean-Marc), Geneviève (Vincent) (éds.).** *Hekâte triformis : Mélanges de numismatique et d'archéologie en mémoire de Marc Bar.* Bruxelles, Cercle d'études numismatiques, 2017, pp. 269-300 (Travaux du Cercle d'études numismatiques 17).

Dumont (Gaëlle), Polet (Caroline). *Pont-à-Celles / Viesville (province de Hainaut, Belgique) : Une tombe romaine au sein de la nécropole mérovingienne. Étude archéologique et anthropologique.* In : **Hanut (Frédéric) (dir.).** *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 351-352 (Etudes et documents. Archéologie 36).

Duvivier (Hélène), Lemée (Emilie). *De l'amas osseux de la tombe-bûcher. Évolution des pratiques funéraires en Flandre maritime sur le site de Bierne-Socx, du 1er siècle av. au 3e apr. J.-C.* In : **Hanut (Frédéric) (dir.).** *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de

- l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 345-350 (Etudes et documents. Archéologie 36).
- Dyselincx (Tina).** *Haasdonk Zuurstofleiding : mogelijke leemontginning aan de Groendamme Kruibeke (O.-Vl., België)*. Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 37-40.
- Ervynck (Anton), De Cupere (Bea), Fret (Marlies), Lentacker (An), Massagé (Liesbeth), Udrecsu (Mircea), Vanhoutte (Sofie), Wouters (Wim), Van Neer (Wim).** *Het 'castellum' aan het eind van de wereld. Vlees en vis voor de soldaten te Oudenburg*. Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 41-46.
- Fanon (Damien).** *L'établissement romain de «Monsay» à Tour*. Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 141, pp. 32-40.
- Ferdière (Alain).** *Interprétation fonctionnelle des bâtiments et structures dans les parties productives des établissements agro-pastoraux des Gaules : historiographie et questions méthodologiques*. In : **Trément (Frédéric) (red.)**. *Produire, transformer et stocker dans les campagnes des Gaules romaines. Problèmes d'interprétation fonctionnelle et économique des bâtiments d'exploitation et des structures de production agro-pastorale : Actes du XIe colloque de l'association d'étude du monde rural gallo-romain*. Pessac, Fédération Aquitania, 2017, pp. 23-50 (Aquitania. Supplément 38).
- Fouillet (Nicolas), Morillon (Gaëlle) (avec la collaboration de Matthieu Poux).** *Les greniers maçonnés ruraux antiques à plancher surélevé dans les provinces des Gaules et des Germanies*. In : **Trément (Frédéric) (red.)**. *Produire, transformer et stocker dans les campagnes des Gaules romaines. Problèmes d'interprétation fonctionnelle et économique des bâtiments d'exploitation et des structures de production agro-pastorale : Actes du XIe colloque de l'association d'étude du monde rural gallo-romain*. Pessac, Fédération Aquitania, 2017, pp. 389-406 (Aquitania. Supplément 38).
- Gazenbeek (A.E.).** *The building material*. In : **Vos (Wouter), Bakels (Cornelia Catharina), Goossens (T.A.) (eds.)**. *The Roman villa at Maasbracht : The archaeology and history of Roman settlement on the banks of the river Meuse (Province of Limburg, the Netherlands), in memory of Willem J.H. Willems*. Leiden, Leiden University, 2017, pp. 63-82 (Analecta Praehistorica Leidensia 46).
- Godefroid (Aubrée), Marchal (Jean-Philippe), Toussaint (Michel).** *Étude anthropologique de sépultures à incinération en Belgique : Approche méthodologique du cas d'Oupeye / Hermalle-sous-Argenteau (province de Liège)*. In : **Hanut (Frédéric) (dir.)**. *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine*. Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 358-361 (Etudes et documents. Archéologie 36).
- Goemaere (Eric).** *Description macroscopique des échantillons des pierres de construction*. In : **Henrotay (Denis) (dir.)**. *Études d'archéologie luxembourgeoise*. Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, p. 122 (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).
- González Sánchez (Sergio), Guglielmi (Alexandra) (éds.)**. *Romans and barbarians beyond the frontiers : Archaeology, ideology and identities in the North*. Oxford, Oxbow Books, 2017, viii-156 p. (TRAC themes in Roman archaeology 1).

- Grispen (Arnaud).** *Zilveren denarius van Julia Maesa (+ 225), grootmoeder van de Romeinse keizers Elagabalus en Severus Alexander : Voorzijde incuse geslagen op de keerzijde/misslag.* Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2017, 16, pp. 22-24.
- Groenewoudt (Berend Jan), van Lanen (R.J.).** *Diverging decline. Reconstructing and validating (post-)Roman population trends (AD 0-1000) in the Rhine-Meuse delta (the Netherlands).* PCA. Post Classical Archaeologies, 8, 2017, pp. 189-218.
- Guillot (Allain), Fontaine-Hodiamont (Chantal).** *Le motif aux losanges inscrits – Réalisation d'un gobelet soufflé-moulé par l'Atelier des Verriers' d'Issigeac.* In : **Henrotay (Denis) (dir.).** *Études d'archéologie luxembourgeoise.* Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, pp. 183-196 (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).
- Hanut (Frédéric), Polet (Caroline), Deforce (Koen), Pigière (Fabienne), Cerezo-Román (Jessica), Hurt (Véronique), Udrescu (Mircea), Van Neer (Wim).** *La nécropole de Messancy (province de Luxembourg, Belgique) : évolution d'un grand cimetière Trévire au cours du Haut-Empire.* In : **Hanut (Frédéric) (dir.).** *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 279-304 (Études et documents. Archéologie 36).
- Henrotay (Denis), Fontaine-Hodiamont (Chantal), Wouters (Helena).** *L'atelier de verrier d'Anlier et le travail du verre rouge, XIIIe siècle – Nouvel examen du matériel archéologique.* In : **Henrotay (Denis) (dir.).** *Études d'archéologie luxembourgeoise.* Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, pp. 127-182 (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).
- Henrotay (Denis), Meunier (Nicolas).** *Mise au jour d'une petite exploitation rurale gallo-romaine à Arlon/Heinsch.* In : **Henrotay (Denis) (dir.).** *Études d'archéologie luxembourgeoise.* Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, pp. 100-126 (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).
- Henrotay (Denis) (en collaboration avec Marie-Thérèse Raepsaet, Georges Raepsaet, Jean-Claude-Muller).** *Nouveaux graffiti découverts dans d'anciennes habitations gallo-romaines à Arlon en 2013-2014.* In : **Henrotay (Denis) (dir.).** *Études d'archéologie luxembourgeoise.* Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, pp. 5-27 (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).
- Henrotay (Denis), Meunier (Nicolas).** *Nouvelles découvertes dans le vicus gallo-romain d'Arlon : une cuisine et une forge du IIIe siècle.* Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 47-50.
- Henrotay (Denis), Muller (Jean-Claude).** *Trois monuments funéraires retrouvent enfin un lieu d'exposition.* In : **Henrotay (Denis) (dir.).** *Études d'archéologie luxembourgeoise.* Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, pp. 202-207 (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).
- Henton (Alain), Ledauphin (Anthony).** *Bavay (F. Nord) «rue Georges Marcq» (diagnostic 2016). De nouveaux indices relatifs à l'occupation augustéenne précoce et à l'aménagement de l'espace urbain.* Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door

- het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 51-62.
- Hiddink (Henk).** *Een archeologische opgraving te Bree-Broekstraat : Nederzetting uit de Midden IJzertijd en de Romeinse tijd.* Amsterdam, VUHbs archeologie Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam, 2017, 153 p. (Zuidnederlandse archeologische rapporten 66).
- Hiddink (Henk).** *Een archeologische opgraving te Bree-Kuilenstraat : Een deel van een nederzetting uit de Romeinse tijd.* Amsterdam, VUHbs archeologie Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam, 2017, 76 p. (Zuidnederlandse archeologische rapporten 67) [Bevat : Bree, geschiedenis, Limburg, archeologie, België].
- Hoorne (Johan).** *Roadtrip langs Romeinse wegen : Pitstop Aalter.* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie, 2017, 17, pp. 33-36.
- Jennes (Niels), Hazen (Peter L.M.), Alma (Xander).** *Een Romeinse nederzetting te Deurne-Eksterlaar : voorlopige onderzoeksresultaten.* Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 63-68.
- Koenig (Margarethe).** *La Tène and Roman agriculture in Rhineland-Palatinate, Saarland and Luxembourg.* In : **Lepetz (Sébastien), Zech-Matterne (Véronique) (éds.).** *Productions agro-pastorales, pratiques culturelles et élevage dans le nord de la Gaule du deuxième siècle avant J.-C. à la fin de la période romaine : Actes de la table ronde internationale des 8 et 9 mars 2016 à l'Institut national d'histoire de l'art (Paris).* Quint-Fonsergrives, Mergoïl Monique, 2017, pp. 111-124 (Archéologie des plantes et des animaux 5).
- Kremer (Gabrielle), Ruppert (Christine).** *Les monuments funéraires de la 'civitas Treverorum' (partie occidentale).* In : **Henrotay (Denis) (dir.).** *Études d'archéologie luxembourgeoise.* Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, pp. 29-41 (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).
- Kremer (Gabrielle).** *Un projet de recherche transfrontalier international.* In : **Henrotay (Denis) (dir.).** *Études d'archéologie luxembourgeoise.* Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, pp. 29-32 (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).
- Lamoine (Laurent).** *Lieux publics chez les Gaulois. Bilan historiographique.* In : **Franceschelli (Carlotta), Dall'Aglio (Pier Luigi), Lamoine (Laurent) (a cura di).** *Spazi pubblici e dimensione politica nella città romana : funzioni, strutture, utilizzazione : Clermont-Ferrand 30 marzo 2015, Bologna 27 ottobre 2015 = Espaces publics et dimension politique dans la ville romaine : Fonctions, aménagements, utilisations.* Bologna, Bononia University Press, 2017, pp. 15-24 (Collana DiSci. Archeologia 17).
- Lauwers (Christian).** *Monnaies et commerce en Gaule du Nord (IIe siècle avant - Ve siècle après J.-C.).* In : **Cattelain (Pierre), Leblon (Antoine) (dir.).** *Potins et pots de vins : Échange, commerce et transport vers la Gaule du Nord [Exposition : Treignes, Musée du Malgré-Tout, 3 décembre 2016 – 17 avril 2017].* [Treignes], Cedarc, 2017, pp. 140-157 (Guides archéologiques du Malgré-Tout).
- Lebrun (Marie), Pernin (Géraldine), Petite (Yann), Rousseaux (Marie-Hélène) (avec la collaboration de Camille Lehnebach).** *Constructions excavées d'époque romaine dans le bassin-versant de la Basse Plaine de la Scarpe (Nord-Pas-de-Calais).* In : **Trément (Frédéric) (red.).** *Produire, transformer et stocker dans les campagnes des Gaules romaines. Problèmes d'interprétation fonctionnelle et économique des bâtiments d'exploitation et des structures de production agro-pastorale : Actes du XIe colloque de l'association d'étude du monde rural gallo-romain.* Pessac, Fédération Aquitania, 2017, pp. 675-696 (Aquitania. Supplément 38).

- Lefert (Sophie), Hanut (Frédéric).** *Le logis de la villa «Lizée» (Havelange/Flostoy).* Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 69-74.
- Legrand (Thibault), Bron (Guillaume), Villena (Nuria), Lefebvre (Sophie), Simon (Frédéric).** *Hénin-Beaumont, "les chauffours". Observer une hiérarchie : une distribution de Pareto-Levy dans une nécropole antique à crémation?* In : **Hanut (Frédéric) (dir.).** *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 340-344 (Etudes et documents. Archéologie 36).
- Loicq (Jean).** *Note complémentaire sur le problème du Sabis.* Bulletin de la Commission Royale de Toponymie & Dialectologie / Commissie voor Toponymie & Dialectologie; Commission de Toponymie & Dialectologie, 2017, LXXXIX, pp. 199-206.
- Louis (Xavier).** *La localisation des sites métallurgiques romains en Wallonie.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 2.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 463-478.
- Mantel (Étienne), Dubois (Stéphane).** *L'agglomération de 'Briga' (Eu, Bois-l'Abbé, Seine-Maritime) : Premières données sur l'occupation durant l'Antiquité tardive.* Gallia : Archéologie de la France antique, 74, 2017, 1, pp. 181-193 (*Agglomérations, 'vici' et 'castra' du Nord de la Gaule entre Antiquité tardive et début du haut Moyen Âge*).
- Martens (Marleen), Hensen (Gudrun).** *De Gallo-Romeinse tumuli van Grimde in Tienen : Een grafmonument met een spannend verleden en een mooie toekomst.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 2, pp. 24-35.
- Martens (Marleen), Vynckier (Geert), Jansen (Isabelle), Keijers (Danny).** *Een openluchtcultusplaats te Peer (Grote-Brogel), gesticht in de pre-Augusteïsche periode of vroeger.* Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 75-76.
- Martens (Marleen), Vynckier (Geert), Jansen (Isabelle).** *Revelatie van de goden. Cultusplaats en heilig bos in Grote-Brogel.* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 14, pp. 22-25.
- Martin (Fanny).** *Culture matérielle et occupation du sol en 'civitas Tungrorum', de la conquête à la romanisation : recherches récentes.* Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 77-84.
- Meunier (Nicolas), Henrotay (Denis).** *Un atelier de potier spécialisé dans la production de cruches au IIIe siècle à Arlon.* In : **Henrotay (Denis) (dir.).** *Études d'archéologie luxembourgeoise.* Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, pp. 77-99 (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).
- Meunier (Nicolas).** *Des instruments de pêche originaux : les nasses en céramique.* In : **Henrotay (Denis) (dir.).** *Études d'archéologie luxembourgeoise.* Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, pp. 55-75 (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).

- Michiels (Alfred).** *Romeinse militairen noemden Duffel "Duoflumina"*. Duffla. Driemaandelijks tijdschrift [van de] Heemkring Jos Ressler (Duffel), 26, 2017, 1, pp. 6-13.
- Mignot (Philippe), Bonato (Stéphanie), Limbrée (Christian).** *La villa gallo-romaine de Malagne à Rochefort*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 32 p. (Carnets du patrimoine 46).
- Morard (Thomas).** *Onder Romeins bestuur*. In : **Demoulin (Bruno) (dir.)**. *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool*. Brussel, Marot, 2017, pp. 38-45.
- Morard (Thomas).** *Sous l'autorité de Rome*. In : **Demoulin (Bruno) (dir.)**. *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole*. Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 39-46.
- Morard (Thomas).** *Unter der Autorität Roms*. In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.)**. *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole*. Brüssel, Marot, 2017, pp. 39-46.
- Muller (Jean-Claude).** *Une inscription d'Arlon, relevée par le jésuite Alexandre Wiltheim en 1671, à la base de l'étymologie du nom des Bretons*. In : **Henrotay (Denis) (dir.)**. *Études d'archéologie luxembourgeoise*. Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, pp. 197-201 (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).
- Nijssen (Rombout), Raeymaekers (Mario).** *Een Romein in Kozen*. Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2017, 1, p. 20.
- Paridaens (Nicolas).** *Le socle de Foy (commune de Bastogne, (B)) : Une «tirlire religieuse» dédiée à Intarabus?* In : **Henrotay (Denis) (dir.)**. *Études d'archéologie luxembourgeoise*. Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, pp. 43-53 (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).
- Paridaens (Nicolas) (avec la collaboration de Stéphane Genvier, Claude Jacques, Fanny Martin, Nelly Venant).** *La villa gallo-romaine du «Trieu des Soques» à Aiseau : résultats des fouilles 2016*. Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 85-94.
- Pichon (Blaise).** *Les fora en Gaule du Nord entre le milieu du IIe siècle et le Ve siècle : Un état des lieux*. In : **Franceschelli (Carlotta), Dall'Aglio (Pier Luigi), Lamoine (Laurent) (a cura di)**. *Spazi pubblici e dimensione politica nella città romana : funzioni, strutture, utilizzazione : Clermont-Ferrand 30 marzo 2015, Bologna 27 ottobre 2015 = Espaces publics et dimension politique dans la ville romaine : Fonctions, aménagements, utilisations*. Bologna, Bononia University Press, 2017, pp. 185-200 (Collana DiSci. Archeologia 17).
- Pigière (Fabienne).** *Bilan des recherches archéozoologiques sur les nécropoles à crémation du Haut-Empire romain en Wallonie*. In : **Hanut (Frédéric) (dir.)**. *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine*. Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 177-184 (Etudes et documents. Archéologie 36).
- Pigière (Fabienne).** *The evolution of cattle husbandry practices in the Roman period in Gallia Belgica and western Germania Inferior*. *European Journal of Archaeology : Journal of the European Association of Archaeologists*, 20, 2017, 3, pp. 472-493.
- Pigière (Fabienne), Henrard (Denis).** *Une tombe de daim du Haut-Empire romain sur le site «Sous-la-Chapelle» à Herstal*. Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité

- voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 95-96.
- Raepsaet (Georges).** *Attelages, transports et véhicules en Gaule du Nord à l'époque romaine, dans le contexte du monde gréco-romain. Entre tradition et innovations.* In : **Cattelain (Pierre), Leblon (Antoine) (dir.).** *Potins et pots de vins : Échange, commerce et transport vers la Gaule du Nord [Exposition : Treignes, Musée du Malgré-Tout, 3 décembre 2016 – 17 avril 2017].* [Treignes], Cedarc, 2017, pp. 96-113 (Guides archéologiques du Malgré-Tout).
- Raepsaet-Charlier (Marie-Thérèse).** *Une dédicace méconnue à Apollon à Theux-Juslenville.* Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 97-100.
- Reddé (Michel) (dir.).** *Gallia rústica. 1 : Les campagnes du nord-est de la Gaule, de la fin de l'âge du fer à l'Antiquité tardive. Projet «Rurland» financé par l'European Research Council (ERC).* Bordeaux, Ausonius, 2017, 867 p. (Mémoires (Ausonius) 49).
- Reygel (Patrick), De Winter (Natasja).** *Twee Romeinse pottenbakkersovens te Tongeren.* Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 101-108.
- Riffaud-Longuespé (Philippe) (commissaire).** *Torques : Symboles et persistances en Gaule romaine [Exposition : Saint-Marcel, Musée d'Argentomagus, 16 juin-15 octobre 2017].* Saint-Marcel, Musée archéologique d'Argentomagus, 2017, 34 p.
- Roymans (Nico), Heeren (Stijn).** *Introduction. New perspectives on the Late Roman Northwest.* In : **Roymans (Nico), Heeren (Stijn), de Clercq (Wim) (eds.).** *Social dynamics in the northwest frontiers of the Late Roman empire : Beyond decline or transformation.* Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 1-10 (Amsterdam archaeological studies 26).
- Roymans (Nico), Derks (Ton).** *Rural Habitation in the Area of the Texuandri (southern Netherlands/northern Belgium). A Roman Villa in a peripheral Region.* In : **Reddé (Michel) (dir.).** *Gallia rústica. 1 : Les campagnes du nord-est de la Gaule, de la fin de l'âge du fer à l'Antiquité tardive. Projet «Rurland» financé par l'European Research Council (ERC).* Bordeaux, Ausonius, 2017, pp. 97-124 (Mémoires (Ausonius) 49).
- Ruppert (Christine).** *Tombeaux monumentaux d'Arlon/Orolaunum vicus.* In : **Henrotay (Denis) (dir.).** *Études d'archéologie luxembourgeoise.* Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, pp. 33-41 (Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg – Arlon, 2017, CXLVIII).
- Schurmans (Miel).** *De huisplattegronden uit de IJzertijd en Romeinse tijd in Beringen-Hazeldonkstr.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 4, pp. 4-8.
- Sibrecht (Reniere), De Clercq (Wim), Dreesen (Roland), Cnudde (Veerle), De Kock (Tim), Goemaere (Eric).** *Recherches sur des meules romaines dans un paysage dépourvu de ressources lithiques : premier bilan d'une analyse multidisciplinaire dans la Civitas Menapiorum (Belgique).* In : **Buchsenschutz (Olivier), Lepareux-Couturier (Stéphanie) (dir.).** *Les meules du Néolithique à l'époque médiévale : Technique, culture, diffusion : Actes du 2ème Colloque du Groupe Meule, Reims, du 15 au 17 mai 2014.* Dijon, Société archéologique de l'Est, 2017, pp. 431-437 (Revue archéologique de l'Est. Supplément 43).
- Soupart (Nathalie), Prilaux (Gilles) (en collaboration avec Stéphane Dubois, Johnny Laman, Fabienne Watel-Lefèvre).** *Révolution des pratiques funéraires depuis la fin de la période gauloise jusqu'à l'Antiquité tardive dans les nécropoles du canal Seine-*

- Nord Europe, situées entre Arras et Cambrai : Premier bilan.* In : **Hanut (Frédéric) (dir.)**. *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 141-154 (Etudes et documents. Archéologie 36).
- Thoen (Hugo)**. *Albucius en Venicarus te Tielrode : 50 jaar later.* *Annalen* : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2017, 120, pp. 31-52.
- Trément (Frédéric)**. *Bilan du colloque. La question de l'interprétation fonctionnelle et économique des bâtiments d'exploitation et des structures de production agropastorale.* In : **Trément (Frédéric) (red.)**. *Produire, transformer et stocker dans les campagnes des Gaules romaines. Problèmes d'interprétation fonctionnelle et économique des bâtiments d'exploitation et des structures de production agropastorale : Actes du XIe colloque de l'association d'étude du monde rural gallo-romain.* Pessac, Fédération Aquitania, 2017, pp. 757-806 (Aquitania. Supplément 38).
- Trément (Frédéric)**. *Produire, transformer et stocker dans les campagnes des Gaules romaines.* In : **Trément (Frédéric) (red.)**. *Produire, transformer et stocker dans les campagnes des Gaules romaines. Problèmes d'interprétation fonctionnelle et économique des bâtiments d'exploitation et des structures de production agropastorale : Actes du XIe colloque de l'association d'étude du monde rural gallo-romain.* Pessac, Fédération Aquitania, 2017, pp. 17-22 (Aquitania. Supplément 38).
- Van Bellingen (Stephan)**. *In het spoor van Silenus : Voorstellingen van een Romeinse drinkebroer in de Lage Landen.* In : **S.n.** *Liber Amicorum Daniel Rochette.* Bruxelles = Brussel, Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2017, pp. 163-202 (Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving 44).
- van den Brink (E.)**. *Pottery.* In : **Vos (Wouter), Bakels (Cornelia Catharina), Goossens (T.A.) (eds.)**. *The Roman villa at Maasbracht : The archaeology and history of Roman settlement on the banks of the river Meuse (Province of Limburg, the Netherlands), in memory of Willem J.H. Willems.* Leiden, Leiden University, 2017, pp. 39-62 (Analecta Praehistorica Leidensia 46).
- Vanderhoeven (Alain), Eryvynck (Anton) (red.)**. *Het archeologisch en bouwhistorisch onderzoek van de O.L.V.-basiliek van Tongeren (1997-2013). 3 : De vroeg-Romeinse periode.* Brussel, Vlaamse overheid. Agentschap Onroerend Erfgoed, 2017, 417 p. (Relicta Monografieën 13).
- Vanderhoeven (Alain)**. *The Late Roman town of Tongeren in Germania Secunda.* In : **Roymans (Nico), Heeren (Stijn), de Clercq (Wim) (eds.)**. *Social dynamics in the northwest frontiers of the Late Roman empire : Beyond decline or transformation.* Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 127-148 (Amsterdam archaeological studies 26).
- van der Tuuk (Luit)**. *De Romeinse limes : De grenzen van het Rijk in de Lage Landen.* Utrecht, Omniboek, 2017, 192 p.
- Van Eetvelde (Charlotte)**. *La colonne-itinéraire de Tongres.* In : **Cattelain (Pierre), Leblon (Antoine) (dir.)**. *Potins et pots de vins : Échange, commerce et transport vers la Gaule du Nord [Exposition : Treignes, Musée du Malgré-Tout, 3 décembre 2016 – 17 avril 2017].* [Treignes], Cedarc, 2017, p. 114 (Guides archéologiques du Malgré-Tout).

- Van Eetvelde (Charlotte).** *La roue de Pommerœul*. In : **Cattelain (Pierre), Leblon (Antoine) (dir.)**. *Potins et pots de vins : Échange, commerce et transport vers la Gaule du Nord [Exposition : Treignes, Musée du Malgré-Tout, 3 décembre 2016 – 17 avril 2017]*. [Treignes], Cedarc, 2017, p. 114 (Guides archéologiques du Malgré-Tout).
- Vanholme (Nele), Dalle (Sarah), Van de Vijver (Mieke), De Clercq (Wim).** *Een Romeinse nederzetting te Sint-Amandsberg – Kasteelwegel (prov. Oost-Vlaanderen)*. Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 127-134.
- Vanmechelen (Raphaël), Bosquet (Dominique), Vrielynck (Olivier), Timmermans (Julie), Van Eetvelde (Charlotte).** *Suivis de chantier et diagnostic préalable à la reprise des recherches préventives sur le site du Grognon à Namur : nouveaux éléments de topographie gallo-romaine*. Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 109-118.
- Van Thienen (Vince).** *The absence of late Roman archaeology : Identification issues in the Flemish archaeological record*. Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 119-126.
- Verboven (Koenraad), Clerbaut (Tim), Nelissen (Carlo).** *An Annaroveci quinarius found in Halle-Booienhove (Zoutleeuw), with an updated list of reported finds*. Revue belge de numismatique et de sigillographie, 2017, 163, pp. 441-445.
- Verboven (Koenraad), De Clercq (Wim).** *L'ensemble monétaire (gallo-) romain de Merendree Molenkouter (Fl. Or., Belgique)*. Revue belge de numismatique et de sigillographie, 2017, 163, pp. 87-141.
- Verboven (Koenraad), Bultinck (Patrick).** *A Roman-Provincial coin from Methymna (Lesbos) found in Merendree (Oost-Vlaanderen)*. Revue belge de numismatique et de sigillographie, 2017, 163, pp. 439-440.
- Verbrugghe (Arne), Vandendriessche (Hans), Pede (Ruben), De Clercq (Wim), Boudin (Mathieu), Cherretté (Bart).** *De Romeinse bewoning op de site Ruien – Rosalinde (gem. Kluisbergen, Oost-Vlaanderen) : Evolutie vanaf de late ijzertijd tot het midden van de 3de eeuw*. Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 135-146.
- Verbrugghe (Gerben), De Clercq (Wim), Van Eetvelde (Veerle).** *Routes across the Civitas Menapiorum : Using least cost paths and GIS to locate the Roman roads of Sandy Flanders*. Journal of Historical Geography, 2017, 57, pp. 76-88 [DOI : 10.1016/j.jhg.2017.06.006].
- Versluys (M.J.).** *Preface*. In : **Vos (Wouter), Bakels (Cornelia Catharina), Goossens (T.A.) (eds.)**. *The Roman villa at Maasbracht : The archaeology and history of Roman settlement on the banks of the river Meuse (Province of Limburg, the Netherlands), in memory of Willem J.H. Willems*. Leiden, Leiden University, 2017, pp. 1-2 (Analecta Praehistorica Leidensia 46).
- Vos (W.K.), Willems (W.J.H.).** *Introduction*. In : **Vos (Wouter), Bakels (Cornelia Catharina), Goossens (T.A.) (eds.)**. *The Roman villa at Maasbracht : The archaeology and history of Roman settlement on the banks of the river Meuse (Province of Limburg, the Netherlands), in memory of Willem J.H. Willems*. Leiden, Leiden University, 2017, pp. 3-4 (Analecta Praehistorica Leidensia 46).

- Vos (W.K.).** *Settlement traces and structures.* In : **Vos (Wouter), Bakels (Cornelia Catharina), Goossens (T.A.) (eds.).** *The Roman villa at Maasbracht : The archaeology and history of Roman settlement on the banks of the river Meuse (Province of Limburg, the Netherlands), in memory of Willem J.H. Willems.* Leiden, Leiden University, 2017, pp. 5-38 (Analecta Praehistorica Leidensia 46).
- Warmenbol (Eugène).** *Les anciens Belges : Bob, Ambiorix, Bobette, Boduignat et les autres.* In : **Hébert (Oriane), Péchoux (Ludivine) (éds.).** *Gaulois : Images, usages et stéréotypes : Actes du colloque de Clermont-Ferrand «Quand l'usage fait l'image : les Gaulois, de la manipulation historique à l'archéotype, nouvelle enquête historiographique, 18-19 septembre 2014».* Autun, Mergoïl, 2017, pp. 109-132.
- Warmenbol (Eugène).** *Les fouilles de Pierre Claes dans la Grotte de On sous Jemelle (prov. de Namur, Belgique) : Les vestiges gallo-romains.* Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 147-152.
- Warmenbol (Eugène).** *Les haches à douille des types Couville et Maure, d'Arlon à Wetteren et, pourquoi pas, Zelzate : Nouvelles réflexions autour des haches armoricaines avec une provenance belge.* In : **Doyen (Jean-Marc), Geneviève (Vincent) (éds.).** *Hékate triformis : Mélanges de numismatique et d'archéologie en mémoire de Marc Bar.* Bruxelles, Cercle d'études numismatiques, 2017, pp. 79-102 (Travaux du Cercle d'études numismatiques 17).
- Weinkauf (Erika).** *Les nécropoles dans le paysage urbain du nord de la Gaule au Haut Empire.* In : **Hanut (Frédéric) (dir.).** *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 49-62 (Etudes et documents. Archéologie 36).
- Willems (Sonja), Morel (Alexia), Durin (Cécile).** *Quel dépôt pour quel défunt? Mobilier funéraire et identité dans l'ouest de la Gaule Belgique : études de cas et perspectives nouvelles.* In : **Hanut (Frédéric) (dir.).** *Du bûcher à la tombe : Diversité et évolution des pratiques funéraires dans les nécropoles à crémation de la période gallo-romaine en Gaule septentrionale : Actes du colloque international organisé les 17 et 18 novembre 2014 à l'ancien Palais de Justice d'Arlon par la DGO4/Département du patrimoine.* Namur, Service Public de Wallonie. Direction générale opérationnelle de l'Aménagement du Territoire, du Logement, du Patrimoine et de l'Énergie. Département du patrimoine, 2017, pp. 115-130 (Etudes et documents. Archéologie 36).
- Wouters (Barbora), Devos (Yannick), De Winter (Natasja), Reygel (Patrick).** *Micromorfologisch onderzoek van de zwarte lagen te Tongeren (Vermeulenstraat).* Signa. Revue éditée par le Comité pour la diffusion de la recherche en archéologie gallo-romaine = Tijdschrift uitgegeven door het Comité voor de verspreiding van het onderzoek in de Gallo-Romeinse archeologie, 2017, 6, pp. 153-158.

2. Epoque mérovingienne, l'évangélisation, l'époque carolingienne – Merovingische tijd, de evangelisatie, de Karolingische tijd

- Barbier (Josiane).** *Les palais francs avant Charlemagne.* In : **Close (Florence), Dierkens (Alain), Wilkin (Alexis) (dir.).** *Les Carolingiens dans le bassin mosan autour des palais de Herstal et de Jupille : Actes de la journée d'étude tenue à Herstal le 24 février 2014.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 19-30 (Les dossiers de l'IPW 27).

- Becher (Matthias).** *Die Divisio regnorum – die Nachfolgeregelung Karls des Grossen 806.* Braunschweig, Archiv-Verlag, 2017, 1 Faltblatt [+ 2 Beilagen] [Sonderdruck aus : *Deutsche Geschichte in Dokumenten*].
- Boelaert (Johan R.).** *Lichaamskwalen en hun verzorging : Van Karel de Grote tot de Eerste Kruistocht (768-1099).* Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2017, 131 p. (Cahiers geschiedenis van de geneeskunde en gezondheidszorg 6) [Overzicht van de geneeskunde vanaf de negende tot en met de elfde eeuw, vooral rond Karolingische vorsten en Vlaamse graven].
- Clauss (Jan).** *Imports and Embargos of Imperial Concepts in the Frankish Kingdom : The Promotion of Charlemagne's Imperial Coronation in Carolingian Courtly Culture.* In : **Scholl (Christian), Gebhardt (Torben R.), Clauss (Jan) (eds.).** *Transcultural approaches to the concept of imperial rule in the Middle Ages.* Frankfurt am Main, Peter Lang, 2017, pp. 77-116.
- Close (Florence).** *Introduction.* In : **Close (Florence), Dierkens (Alain), Wilkin (Alexis) (dir.).** *Les Carolingiens dans le bassin mosan autour des palais de Herstal et de Jupille : Actes de la journée d'étude tenue à Herstal le 24 février 2014.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 13-18 (Les dossiers de l'IPW 27).
- De Groote (Koen), Berkens (Maarten).** *Hoe Merovingisch is Merovingisch Gent? Vroegmiddeleeuwse aardewerkvondsten in de Gentse kuip : een stand van zaken.* In : **De Groote (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 23-34.
- Devroey (Jean-Pierre).** *La «mauvaise année» 779 : Accès à la nourriture et bon gouvernement en période d'échec des récoltes céréalières.* In : **Close (Florence), Dierkens (Alain), Wilkin (Alexis) (dir.).** *Les Carolingiens dans le bassin mosan autour des palais de Herstal et de Jupille : Actes de la journée d'étude tenue à Herstal le 24 février 2014.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 39-56 (Les dossiers de l'IPW 27).
- Dewilde (Marc), Baetsen (Steffen), Wyffels (Franky).** *De toevallige ontdekking van Merovingische begraving en bewoning aan de Vlaamse kust in Koksijde.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 6, pp. 39-47.
- Dierkens (Alain).** *Congregatis in unum sinodati concilio episcopis, abbatibus virisque inlustribus comitibus. Brèves notes d'histoire religieuse à propos du capitulaire de Herstal (779).* In : **Close (Florence), Dierkens (Alain), Wilkin (Alexis) (dir.).** *Les Carolingiens dans le bassin mosan autour des palais de Herstal et de Jupille : Actes de la journée d'étude tenue à Herstal le 24 février 2014.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 31-38 (Les dossiers de l'IPW 27).
- Dumézil (Bruno).** *Incarinating Authority, Exercising Authority : The Figure of the King in the Merovingian Era.* In : **Lachaud (Frédérique), Penman (Michael A.) (eds.).** *Absentee authority across medieval Europe.* Woodbridge, The Boydell Press, 2017, pp. 21-36.
- Ganz (David).** *The Moment of Scrutiny in the Missale Gallicanum Vetus and the Instruction of Catechumens in Merovingian and Carolingian Francia.* In : **DiCenso (Daniel J.), Maloy (Rebecca) (eds.).** *Chant, liturgy, and the inheritance of Rome : Essays in honour of Joseph Dyer.* Woodbridge, Boydell & Brewer, 2017, pp. 207-216 (Henry Bradshaw Society. Subsidia 8).
- Henrard (Denis), De Longueville (Sylvie), Court-Picon (Mona), Gofette (Quentin), Preiss (Sidonie).** *Une occupation rurale du Haut Moyen Âge au lieu-dit a Lohincou à Villers-le-Bouillet (Province de Liège, Belgique).* In : **Close (Florence), Dierkens (Alain), Wilkin (Alexis) (dir.).** *Les Carolingiens dans le bassin mosan autour des palais de Herstal et de Jupille : Actes de la journée d'étude tenue à Herstal le 24 février 2014.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 99-134 (Les dossiers de l'IPW 27).

- Jacobsen (Werner).** *Die Pfalzen Karls des Grossen : Revisionen und neue Fragen.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2017, 176 p. (Abhandlungen der Geistes- und Sozialwissenschaftlichen Klasse, 2017, 1).
- Kars (Mirjam), Theuws (Frans).** *Burial practices : Overview of general and specific practices on the Vrijthof cemetery.* In : **Theuws (Frans), Kars (Mirjam) (eds.).** *The Saint-Servatius complex in Maastricht : The Vrijthof excavations (1969-1970) : Roman infrastructure – Merovingian cemetery – Carolingian cemetery – early town development.* Bonn, Habelt, 2017, pp. 364-387 (Merovingian archaeology in the Low Countries 4).
- Kars (Mirjam), Theuws (Frans).** *The topo-chronological development of Merovingian cemetery 4 on the Vrijthof Square.* In : **Theuws (Frans), Kars (Mirjam) (eds.).** *The Saint-Servatius complex in Maastricht : The Vrijthof excavations (1969-1970) : Roman infrastructure – Merovingian cemetery – Carolingian cemetery – Early town development.* Bonn, Habelt, 2017, pp. 328-353 (Merovingian archaeology in the Low Countries 4).
- Kerner (Max).** *Aachen - Rom : Von Karl dem Grossen bis zu Lothar II.* In : **Herbers (Klaus), Müller (Harald) (Hrsg.).** *Lotharingen und das Papsttum im Früh- und Hochmittelalter. Wechselwirkungen im Grenzraum zwischen Germania und Gallia.* Berlin, Boston, De Gruyter Akademie Forschung, 2017, pp. 39-54 (Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen Neue Folge, Band 45).
- Leroy (Inès), Verslype (Laurent) (dir.).** *Communauté des vivants, compagnie des morts : Actes des 35e Journées de l'Association française d'archéologie mérovingienne : Douai, 9-11 octobre 2014.* Saint-Germain-en-Laye, Association française d'archéologie mérovingienne, 2017, 347 p. (Mémoires de l'Association Française d'archéologie mérovingienne 33).
- Maquet (Julien).** *Le capitulaire de Herstal (779) et la lettre de Cathwulf à Charlemagne (ca. 775) : Leur importance pour l'histoire des institutions.* In : **Close (Florence), Dierkens (Alain), Wilkin (Alexis) (dir.).** *Les Carolingiens dans le bassin mosan autour des palais de Herstal et de Jupille : Actes de la journée d'étude tenue à Herstal le 24 février 2014.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 57-74 (Les dossiers de l'IPW 27).
- Médard (Fabienne), Routier (Jean-Claude).** *L'étude des vestiges textiles : Histoire, problématiques, moyens et priorités. L'exemple des nécropoles mérovingiennes du nord de la France.* In : **Leroy (Inès), Verslype (Laurent) (dir.).** *Communauté des vivants, compagnie des morts : Actes des 35e Journées de l'Association française d'archéologie mérovingienne : Douai, 9-11 octobre 2014.* Saint-Germain-en-Laye, Association française d'archéologie mérovingienne, 2017, pp. 139-154 (Mémoires de l'Association Française d'archéologie mérovingienne 33).
- Nelson (Jinty).** *Alcuin's letter to Meginfrid.* In : **Dierkens (Alain), Schroeder (Nicolas), Wilkin (Alexis) (dir.).** *Penser la paysannerie médiévale, un défi impossible? Recueil d'études offert à Jean-Pierre Devroey.* Paris, Editions de la Sorbonne, 2017, pp. 111[ff.] (Publications de la Sorbonne. Histoire Ancienne et Médiévale 148).
- Nicolay (Johan).** *Power and Identity in the Southern North Sea Area : The Migration and Merovingian Periods.* In : **Hines (John), IJssennagger (Nelleke) (eds.).** *Frisians and their North Sea neighbours.* Woodbridge, The Boydell Press, 2017, pp. 75-92 [“The ‘Conference Across the North Sea : North Sea Connections from AD 400 into the Viking Age’ was held in the new premises of the Fries Museum in Leeuwarden from 5 to 8 June 2014”].
- Panhuyzen (Titus).** *Archaeological observations and excavations in and around the Vrijthof square in Maastricht : a review.* In : **Theuws (Frans), Kars (Mirjam) (eds.).** *The Saint-Servatius complex in Maastricht : The Vrijthof excavations (1969-1970) : Roman infrastructure – Merovingian cemetery – Carolingian cemetery – Early town*

- development*. Bonn, Habelt, 2017, pp. 48-63 (Merovingian archaeology in the Low Countries 4).
- Parmentier (Jérôme)**. *Gembloux, portus carolingien? Les deniers à la légende «+GENCLLACO POR» et leur correspondance hypothétique avec Gembloux*. In : **Doyen (Jean-Marc), Geneviève (Vincent) (éds.)**. *Hékate triformis : Mélanges de numismatique et d'archéologie en mémoire de Marc Bar*. Bruxelles, Cercle d'études numismatiques, 2017, pp. 447-468 (Travaux du Cercle d'études numismatiques 17).
- Péters (Catherine), de Bernardy de Sigoyer (Sophie)**. *Évocation de la période carolingienne à Huy par le biais des découvertes archéologiques*. In : **Close (Florence), Dierkens (Alain), Wilkin (Alexis) (dir.)**. *Les Carolingiens dans le bassin mosan autour des palais de Herstal et de Jupille : Actes de la journée d'étude tenue à Herstal le 24 février 2014*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 75-98 (Les dossiers de l'IPW 27).
- Smal (Dieuwertje)**. *Grave structures and their analysis : Theoretical and methodological considerations*. In : **Theuws (Frans), Kars (Mirjam) (eds.)**. *The Saint-Servatius complex in Maastricht : The Vrijthof excavations (1969-1970) : Roman infrastructure – Merovingian cemetery – Carolingian cemetery – Early town development*. Bonn, Habelt, 2017, pp. 172-185 (Merovingian archaeology in the Low Countries 4).
- Tange (Sakae)**. *Le grand domaine carolingien comme nœud social*. In : **Dierkens (Alain), Schroeder (Nicolas), Wilkin (Alexis) (dir.)**. *Penser la paysannerie médiévale, un défi impossible? Recueil d'études offert à Jean-Pierre Devroey*. Paris, Editions de la Sorbonne, 2017, pp. (Publications de la Sorbonne. Histoire Ancienne et Médiévale 148).
- Theuws (Frans)**. *The archaeology and history of the Saint-Servatius complex in Maastricht (up to c. 1050) : Contexts, questions, perspectives and problems*. In : **Theuws (Frans), Kars (Mirjam) (eds.)**. *The Saint-Servatius complex in Maastricht : The Vrijthof excavations (1969-1970) : Roman infrastructure – Merovingian cemetery – Carolingian cemetery – Early town development*. Bonn, Habelt, 2017, pp. 10-47 (Merovingian archaeology in the Low Countries 4).
- Theuws (Frans), Kars (Mirjam)**. *The Carolingian cemetery 5*. In : **Theuws (Frans), Kars (Mirjam) (eds.)**. *The Saint-Servatius complex in Maastricht : The Vrijthof excavations (1969-1970) : Roman infrastructure – Merovingian cemetery – Carolingian cemetery – Early town development*. Bonn, Habelt, 2017, pp. 354-363 (Merovingian archaeology in the Low Countries 4).
- Theuws (Frans), Kars (Mirjam) (with a contribution by Menno Dijkstra)**. *The documentation and methods of analyses of the Vrijthof archaeological data*. In : **Theuws (Frans), Kars (Mirjam) (eds.)**. *The Saint-Servatius complex in Maastricht : The Vrijthof excavations (1969-1970) : Roman infrastructure – Merovingian cemetery – Carolingian cemetery – Early town development*. Bonn, Habelt, 2017, pp. 88-97 (Merovingian archaeology in the Low Countries 4).
- Theuws (Frans)**. *Inhumations : burial pits, grave constructions and disarticulate human remains*. In : **Theuws (Frans), Kars (Mirjam) (eds.)**. *The Saint-Servatius complex in Maastricht : The Vrijthof excavations (1969-1970) : Roman infrastructure – Merovingian cemetery – Carolingian cemetery – Early town development*. Bonn, Habelt, 2017, pp. 186-203 (Merovingian archaeology in the Low Countries 4).
- Theuws (Frans), Kars (Mirjam) (eds.)**. *The Saint-Servatius complex in Maastricht : The Vrijthof excavations (1969-1970) : Roman infrastructure – Merovingian cemetery – Carolingian cemetery – Early town development*. Bonn, Habelt, 2017, 608 p. (Merovingian archaeology in the Low Countries 4).
- Theuws (Frans), Dijkstra (Menno)**. *The stratigraphic sequence and history of depositions on the Vrijthof square*. In : **Theuws (Frans), Kars (Mirjam) (eds.)**.

- The Saint-Servatius complex in Maastricht : The Vrijthof excavations (1969-1970) : Roman infrastructure – Merovingian cemetery – Carolingian cemetery – Early town development.* Bonn, Habelt, 2017, pp. 98-155 (Merovingian archaeology in the Low Countries 4).
- Theuws (Frans).** *The Vrijthof cemeteries : their limits, state of preservation and estimated size.* In : **Theuws (Frans), Kars (Mirjam) (eds.).** *The Saint-Servatius complex in Maastricht : The Vrijthof excavations (1969-1970) : Roman infrastructure – Merovingian cemetery – Carolingian cemetery – Early town development.* Bonn, Habelt, 2017, pp. 156-171 (Merovingian archaeology in the Low Countries 4).
- Theuws (Frans).** *The Vrijthof Square area and the early development of Maastricht as a town.* In : **Theuws (Frans), Kars (Mirjam) (eds.).** *The Saint-Servatius complex in Maastricht : The Vrijthof excavations (1969-1970) : Roman infrastructure – Merovingian cemetery – Carolingian cemetery – Early town development.* Bonn, Habelt, 2017, pp. 388-413 (Merovingian archaeology in the Low Countries 4).
- Vallée (Amélie).** *Des morts au bord de la ruine. La nécropole de Bergilers (Belgique) et l'implantation de sépultures mérovingiennes au sein d'établissements ruraux antiques.* In : **Leroy (Inès), Verslype (Laurent) (dir.).** *Communauté des vivants, compagnie des morts : Actes des 35e Journées de l'Association française d'archéologie mérovingienne : Douai, 9-11 octobre 2014.* Saint-Germain-en-Laye, Association française d'archéologie mérovingienne, 2017, pp. 253-260 (Mémoires de l'Association Française d'archéologie mérovingienne 33).
- van Rhijn (Carine).** *Pastoral Care and Prognostics in the Carolingian Period. The Case of El Escorial, Real Biblioteca di San Lorenzo, ms L III.* *Revue Bénédictine*, 127, 2017, 2, pp. 272-297.
- Van Wersch (Line) (étude réalisée avec la collaboration d'Olivier Vrielynck, Yvan Coquinot, Anne Bouquillon).** *Céramique mérovingienne et argile kaolinitique.* In : **Piechowski (Cédric) (coord.).** *La derle – Li dièle : l'habile argile du Condroz – Vingt siècles de céramiques en terres d'Ardenne.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 99-112 (Les dossiers de l'IPW 22).
- Wilkin (Alexis).** *Conclusions. Herstal : un pôle central mais évanescant du pouvoir carolingien.* In : **Close (Florence), Dierkens (Alain), Wilkin (Alexis) (dir.).** *Les Carolingiens dans le bassin mosan autour des palais de Herstal et de Jupille : Actes de la journée d'étude tenue à Herstal le 24 février 2014.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 167-172 (Les dossiers de l'IPW 27).
- Witvrouw (Jacques).** *Le Thier d'Olne à Engis, résidence aristocratique du Haut Moyen Âge.* In : **Close (Florence), Dierkens (Alain), Wilkin (Alexis) (dir.).** *Les Carolingiens dans le bassin mosan autour des palais de Herstal et de Jupille : Actes de la journée d'étude tenue à Herstal le 24 février 2014.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 135-166 (Les dossiers de l'IPW 27).

B. ÉPOQUE DES PRINCIPAUTES MÉDIÉVALES – DE TIJD DER MIDDELEEUWSE VORSTENDOMMEN,

1. La période en général – Het tijdvak in het algemeen

a. *Les institutions et la vie politique, le droit – De instellingen en het politieke leven, recht*

- Bischoff (Georges).** «*Le prince des trente deniers*» : *Jean IV de Chalon-Arlay, prince d'Orange, entre France et Bourgogne (1468-1482).* In : **Delsalle (Paul), Docquier**

- (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.). *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 15-23 (Burgundica 24).
- Blockmans (Wim)**. *Des conditions pour une participation politique effective dans l'Ancien Régime*. In : Genet (Jean-Philippe), Le Page (Dominique), Mattéoni (Olivier) (dir.). *Consensus et représentation : Actes du colloque organisé en 2013 à Dijon par SAS avec la collaboration du centre Georges-Chevrier de l'université de Dijon*. Paris, Publications de la Sorbonne; Rome, École française de Rome, 2017, pp. 513-532 (Collection de l'École française de Rome 485/11; Histoire ancienne et médiévale 147; Le pouvoir symbolique en Occident (1300-1640) 11).
- Blockmans (Wim)**. *The Medieval Roots of the Constitution of the United Provinces*. The Medieval Low Countries : An Annual Review, 2017, 4, pp. 215-248.
- Blockmans (Willem Pieter)**. *L'ordre du jour politique des assemblées représentatives des Pays-Bas aux XIVe et XVe siècles*. In : Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.). *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 25-41 (Burgundica 24).
- Boffa (Sergio)**. *Les mercenaires appelés «Brabançons» aux ordres de Renaud de Dammartin et leur tactique défensive à la bataille de Bouvines (1214)*. Revue du Nord : Histoire : Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 99, 2017, 419, pp. 7-24.
- Buylaert (Frederik), Verbergt (Marie-Gabrielle)**. *Constructing and deconstructing the "State" : The case of the Low Countries*. BMGN-Low Countries Historical Review, 132, 2017, 4, pp. 75-79.
- de Haan (Aukje), Gelaude (Frank)**. *De leperlee, een middeleeuws kanaal en meermaals een frontlinie*. M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 3, pp. 6-28.
- Deltenre (Michel)**. *Des débats pour une frontière... entre Flandre et Hainaut : Les châtelainies de Lessines et de Flobecq à la fin du Moyen Âge : Contribution à l'histoire de la querelle des Avesnes et des Dampierre*. Mons, Hannonia, 2017, 423 p. (Analectes d'histoire du Hainaut 17).
- Depreter (Michael), Masson (Christophe)**. *L'artillerie entre déterminisme technique, structures institutionnelles et échanges transnationaux : La «révolution militaire» à l'aune d'une comparaison italo-bourguignonne (ca. 1350-1500)*. In : Panfili (Didier) (éd.). *Histoire monde, jeux d'échelles et espaces connectés : XLVIIe Congrès de la SHMESP (Arras, 26-29 mai 2016)*. Paris, Éditions de la Sorbonne, 2017, pp. 205-220 (Publications de la Sorbonne. Histoire Ancienne et Médiévale 151).
- Depreter (Michael)**. *Le prince face à l'artillerie communale dans les Pays-Bas au début du XVe siècle : Flandre, Brabant, Hainaut*. In : Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (éds.). *Autour d'Azincourt : Une société face à la guerre (v. 1370 - v. 1420)*. Villeneuve-d'Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 285-304.
- Dumolyn (Jan), Haemers (Jelle)**. 'Takehan', 'Cokerulle', and 'Mutemaque' : naming collective action in the later medieval Low Countries. In : **Firnhaber-Baker (Justine), Schoenaers (Dirk) (eds.)**. *The Routledge History Handbook of Medieval Revolt*. London, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2017, pp. 39-54 (The Routledge History Handbooks).
- Firnhaber-Baker (Justine)**. *Introduction : Medieval revolt in context*. In : **Firnhaber-Baker (Justine), Schoenaers (Dirk) (eds.)**. *The Routledge History Handbook of Medieval Revolt*. London, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2017, pp. 1-16 (The Routledge History Handbooks).
- Haemers (Jelle), Vrancken (Valerie)**. *Libels in the City : Bill Casting in Fifteenth-Century Flanders and Brabant*. The Medieval Low Countries : An Annual Review, 2017, 4, pp. 165-187.

- Hélary (Xavier).** *Le comte d'Artois et la royauté capétienne au XIII s.* In : **Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benoît).** *Sculpture gothique aux confins septentrionaux du royaume de France.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 17-21 (Revue du Nord. Hors série. Collection art et archéologie 25).
- Henrion (Marie).** *Notes sur les châteaux forts à flanquements curvilignes construits entre 1180 et 1430 dans les principautés de l'ancienne Lotharingie.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 651-658.
- Lachaud (Frédérique), Penman (Michael A.).** *Introduction : Absentee Authority across Medieval Europe.* In : **Lachaud (Frédérique), Penman (Michael A.) (eds.).** *Absentee authority across medieval Europe.* Woodbridge, The Boydell Press, 2017, pp. 21-36.
- Margue (Michel), Pauly (Michel).** *The territorial principalities in Lotharingia.* In : **Loud (Graham A.), Schenk (Jochen G.) (eds.).** *The Origins of the German Principalities, 1100-1350. Essays by German Historians.* London, Routledge, Taylor & Francis Group, 2017, pp. 220-238.
- Moeglin (Jean-Marie).** *Quand la « guerre de Cent ans » est-elle devenue la « guerre de Cent ans » ?* In : **Annas (Gabriele), Nowak (Jessika) (dir.).** *Et l'homme dans tout cela? : von Menschen, Mächten und Motiven : Festschrift für Heribert Müller zum 70. Geburtstag.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2017, pp. 587-606 (Frankfurter Historische Abhandlungen 48).
- Naegle (Gisela).** *Revolts and wars, corporations and leagues : Remembering and communicating urban uprisings in the medieval Empire.* In : **Firnhaber-Baker (Justine), Schoenaers (Dirk) (eds.).** *The Routledge History Handbook of Medieval Revolt.* London, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2017, pp. 236-264 (The Routledge History Handbooks).
- Nowak (Jessica).** *Imperial Aspirations in Provence and Burgundy.* In : **Scholl (Christian), Gebhardt (Torben R.), Clauss (Jan) (eds.).** *Transcultural approaches to the concept of imperial rule in the Middle Ages.* Frankfurt am Main, Peter Lang, 2017, pp. 139-156.
- Scherb (Bertrand).** *Les montres d'armes, source de l'étude de la société militaire de la fin du Moyen Âge : l'exemple bourguignon.* Revue du Nord : Histoire : Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 99, 2017, 422, pp. 671-690.
- Smithuis (Justine).** *Popular movements and elite leadership : Exploring a late medieval conundrum in cities of the Low Countries and Germany.* In : **Firnhaber-Baker (Justine), Schoenaers (Dirk) (eds.).** *The Routledge History Handbook of Medieval Revolt.* London, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2017, pp. 220-235 (The Routledge History Handbooks).
- Stein (Robert).** *Princes and Fraternities : Central Government and the Third Estate in the Low Countries in the late Middle Ages.* In : **Genet (Jean-Philippe), Le Page (Dominique), Mattéoni (Olivier) (dir.).** *Consensus et représentation : Actes du colloque organisé en 2013 à Dijon par SAS avec la collaboration du centre Georges-Chevrier de l'université de Dijon.* Paris, Publications de la Sorbonne; Rome, École française de Rome, 2017, pp. 193-212 (Collection de l'École française de Rome 485/11; Histoire ancienne et médiévale 147; Le pouvoir symbolique en Occident (1300-1640) 11).
- Stercken (Martina).** *Shaping a dominion : Habsburg beginnings.* In : **Loud (Graham A.), Schenk (Jochen G.) (eds.).** *The Origins of the German Principalities, 1100-1350. Essays by German Historians.* London, Routledge, Taylor & Francis Group, 2017, pp. 329-346.

Vollrath (Hanna). *Konflikte in Lothringen im 11. Jahrhundert : französische und deutsche Erklärungsmodelle im Vergleich.* In : **Annas (Gabriele), Nowak (Jessika) (dir.).** *Et l'homme dans tout cela? : von Menschen, Mächten und Motiven : Festschrift für Heribert Müller zum 70. Geburtstag.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2017, pp. 541-552 (Frankfurter Historische Abhandlungen 48).

b. *Vië économique et sociale – Economisch en sociaal leven*

Allen (Martin). *The Calais mint and the wool trade.* In : **Allen (Martin), Mayhew (Nicholas J.) (eds.).** *Money and its use in Medieval Europe : Three decades on essays in honour of Professor Peter Spufford.* London, Royal Numismatic Society, 2017, pp. 31-42 (Special Publication / Royal Numismatic Society 52).

Bakels (Corrie C.). *Medieval impacts on the vegetation around the confluence of the river Meuse and its tributary the Swalm, the Netherlands.* *Netherlands Journal of Geosciences*, 96, 2017, pp. 165-174.

Barceló Crespi (María). *Mostrari d'objectes flamencs a les llars de la ciutat de Mallorca a la tardor medieval.* In : **Cerdà (Magdalena), Juan (Antònia), Sabater (Tina) (coord.).** *Els mons nòrdic i mediterrani : relacions artístiques i culturals entre les segles XIV y XVI.* [Palma], Universitat de les Illes Balears, Edicions UIB, 2017, [s.p.]

Basso (Enrico). *Les flottes génoises dans l'Atlantique (Angleterre-Flandre), XIII-XVe siècles.* In : **Balard (Michel) (ed.).** *The Sea in History : 2 : The Medieval World.* Woodbridge, The Boydell Press, 2017, pp. 225-234.

Beulande-Barraud (Véronique). *Sexualité, mariage et procréation. Discours et pratiques dans l'Église médiévale (xiiiè-xve siècles).* In : **Vanderpelen-Diagre (Cécile), Sägesser (Caroline) (éds.).** *La sainte famille : Sexualité, filiation et parentalité dans l'Eglise catholique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 19-30 (Problèmes d'histoire des religions 24).

Bell (Adrian Robert), Brooks (Chris), Moore (Tony K.). *The non-use of money in the Middle Ages.* In : **Allen (Martin), Mayhew (Nicholas J.) (eds.).** *Money and its use in Medieval Europe : Three decades on essays in honour of Professor Peter Spufford.* London, Royal Numismatic Society, 2017, pp. 137-152 (Special Publication / Royal Numismatic Society 52).

Boone (Marc). *Centre et périphéries : Les facteurs de croissance économique au Moyen Âge.* In : **S.n.** *La crescita economica dell'Occidente medievale un tema storico non ancora esaurito : Venticinquesimo Convegno internazionale di studi, Pistoia, 14-17 maggio 2015.* Roma, Viella, 2017, pp. 363-381.

Bulst (Neithard). *La société face aux crises des XIVè-XVe siècles. Attitudes et mesures contre la peste en pays bourguignons.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 75-82 (Burgundica 24).

Challe (Sophie), De Groot (Koen), Leblois (Éric). *Les vases à encens en Belgique entre le XIIIè et le début du XVè siècle.* In : **Bocquet-Liénard (Anne), Chapelain de Seréville-Niel (Cécile), Dervin (Stéphanie) (dir.), Hincker (Vincent) (dir.).** *Des pots dans la tombe, IXè – XVIIIè siècle : Regards croisés sur une pratique funéraire en Europe de l'Ouest : Actes du colloque de Caen, 30 et 31 mai 2012.* Caen, Presses universitaires de Caen, 2017, pp. 305-316 (Publications du CRAHAM. Série Antique et médiévale).

Champion (Matthew S.). *The fullness of time : Temporalities of the fifteenth-century Low Countries.* Chicago, London, The University of Chicago Press, 2017, XIV-284 p.

Chavannes-Mazel (Claudine A.). *Geheim(zinnig)e planten : Rituelen, recepten en remedies in de overgang van de heidense naar de christelijke wereld.* In : **Hogenbirk**

- (**Marjolein**), **Kuitert (Lisa)** (red.). *Schriftgeheimen : Opstellen over schrift en schriftcultuur*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 292-310.
- Clodong (Olivier)**. *Image de la mer dans les sociétés médiévales : Perceptions et modes de transmission*. In : **Balard (Michel)** (ed.). *The Sea in history : 2 : The medieval world*. Woodbridge, The Boydell Press, 2017, pp. 12-22.
- Coomans (Janna)**. *Policing Female Food Vendors in the Late Medieval Netherlands*. *Yearbook of Women's History*, 2016, 36, pp. 97-113.
- Crouzet-Pavan (Elisabeth)**. *Croissance et développement urbain : Quelques propositions*. In : **S.n.** *La crescita economica dell'Occidente medievale un tema storico non ancora esaurito : Venticinquesimo Convegno internazionale di studi, Pistoia, 14-17 maggio 2015*. Roma, Viella, 2017, pp. 197-220.
- Curtis (Daniel R.)**, **Roosen (Joris)**. *The Sex-Selective Impact of the Black Death and Recurring Plagues in the Southern Netherlands*. *American Journal of Physical Anthropology*, 164, 2017, 2, pp. 246-259 [DOI : 10.1002/ajpa.23266].
- Curveiller (Stéphane)**. *Trois ports, trois destins : Boulogne, Calais, Dunkerque au Moyen Âge*. *Bulletin historique et artistique du Calaisis*, 203, 2017, pp. 47-64.
- Damen (Mario)**. *Toernooi en heraldiek : Wapenboeken als het schriftelijk geheugen van de laatmiddeleeuwse adel*. In : **Hogenbirk (Marjolein)**, **Kuitert (Lisa)** (red.). *Schriftgeheimen : Opstellen over schrift en schriftcultuur*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 311-334.
- Deckers (Pieterjan)**. *Cultural Convergence in a Maritime Context : Language and material culture as parallel phenomena in the early-medieval southern North Sea region*. In : **Hines (John)**, **IJssennagger (Nelleke)** (eds.). *Frisians and their North Sea neighbours*. Woodbridge, The Boydell Press, 2017, pp. 173-192 [“The ‘Conference Across the North Sea : North Sea Connections from AD 400 into the Viking Age’ was held in the new premises of the Fries Museum in Leeuwarden from 5 to 8 June 2014”].
- De Longueville (Sylvie)**, **Vanmechelen (Raphaël)**. *Haillot et les ateliers de potiers ruraux du premier Moyen Âge : Une économie organisée au départ des campagnes*. In : **Piechowski (Cédric)** (coord.). *La derle – Li dièle – l’habile argile du Condroz – Vingt siècles de céramiques en terres d’Ardenne*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 113-122 (Les dossiers de l’IPW 22).
- de Waha (Michel)**. *Ruraux, abbaye, évêque : les acteurs de la fortification de Thuin*. In : **Dierkens (Alain)**, **Schroeder (Nicolas)**, **Wilkin (Alexis)** (dir.). *Penser la paysannerie médiévale, un défi impossible? Recueil d’études offert à Jean-Pierre Devroey*. Paris, Editions de la Sorbonne, 2017, pp. 387-413 (Publications de la Sorbonne. Histoire Ancienne et Médiévale 148).
- Dijkstra (Menno)**, **de Koning (Jan)**. *‘All quiet on the Western Front?’ The Western Netherlands and the ‘North Sea Culture’ in the Migration Period*. In : **Hines (John)**, **IJssennagger (Nelleke)** (eds.). *Frisians and their North Sea neighbours*. Woodbridge, The Boydell Press, 2017, pp. 53-74 [“The ‘Conference Across the North Sea : North Sea Connections from AD 400 into the Viking Age’ was held in the new premises of the Fries Museum in Leeuwarden from 5 to 8 June 2014”].
- Dumolyn (Jan)**. *‘I thought of it at work, in Ostend’ : Urban Artisan labour and guild ideology in the Later Medieval Low Countries*. *International Review of Social History*, 62, 2017, 3, pp. 389-419 [DOI : 10.1017/S0020859017000323].
- Ertl (Thomas)**, **Karl (Barbara)**. *Introduction : Inventories of Textiles / Textiles in Inventories*. In : **Ertl (Thomas)**, **Karl (Barbara)** (eds.). *Inventories of textiles - textiles in inventories : Studies on late Medieval and Early Modern material culture*. Göttingen, V&R Unipress, 2017, pp. 9-24.
- Gresser (Pierre)**. *Aspects du climat en Franche-Comté au Moyen Âge*. In : **Delsalle (Paul)**, **Docquier (Gilles)**, **Marchandisse (Alain)**, **Schnerb (Bertrand)** (dir.). *Pour*

- la singulière affection qu'avons à luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 237-252 (Burgundica 24).
- Henrion (Fabrice)**. *Des pots dans la tombe en Bourgogne : Un état de la question*. In : **Bocquet-Liénard (Anne), Chapelain de Seréville-Niel (Cécile), Dervin (Stéphanie) (dir.), Hincker (Vincent) (dir.)**. *Des pots dans la tombe, IXe – XVIIIe siècle : Regards croisés sur une pratique funéraire en Europe de l'Ouest : Actes du colloque de Caen, 30 et 31 mai 2012*. Caen, Presses universitaires de Caen, 2017, pp. 185-190 (Publications du CRAHAM. Série Antique et médiévale).
- Louis (Etienne), Compagnon (Éric)**. *Des pots dans les tombes du Nord-Pas-de-Calais. Catalogue préliminaire*. In : **Bocquet-Liénard (Anne), Chapelain de Seréville-Niel (Cécile), Dervin (Stéphanie) (dir.), Hincker (Vincent) (dir.)**. *Des pots dans la tombe, IXe – XVIIIe siècle : Regards croisés sur une pratique funéraire en Europe de l'Ouest : Actes du colloque de Caen, 30 et 31 mai 2012*. Caen, Presses universitaires de Caen, 2017, pp. 275-286 (Publications du CRAHAM. Série Antique et médiévale).
- Paviot (Jacques)**. *La Bourgogne et la mer à la fin du Moyen Âge*. In : **Balard (Michel) (ed.)**. *The Sea in history : 2 : The medieval world*. Woodbridge, The Boydell Press, 2017, pp. 523-533.
- Phillips (Marcus)**. *The monetary use of uncoined silver in western Europe in the twelfth and thirteenth centuries*. In : **Allen (Martin), Mayhew (Nicholas J.) (eds.)**. *Money and its use in Medieval Europe : Three decades on essays in honour of Professor Peter Spufford*. London, Royal Numismatic Society, 2017, pp. 1-18 (Special Publication / Royal Numismatic Society 52).
- Ravoire (Fabienne), Roms (Cédric)**. *La pratique du dépôt de vases en Champagne-Ardenne (XIIe – XIXe siècles)*. In : **Bocquet-Liénard (Anne), Chapelain de Seréville-Niel (Cécile), Dervin (Stéphanie) (dir.), Hincker (Vincent) (dir.)**. *Des pots dans la tombe, IXe – XVIIIe siècle : Regards croisés sur une pratique funéraire en Europe de l'Ouest : Actes du colloque de Caen, 30 et 31 mai 2012*. Caen, Presses universitaires de Caen, 2017, pp. 317-338 (Publications du CRAHAM. Série Antique et médiévale).
- Rieth (Éric)**. *The shipwreck (EPI-Canche) of a fluvial-maritime coaster of the first half of the 15th-century from Beutin (Pas-de-Calais, France) : its nautical environment and functional context*. In : **Gawronski (Jerzy), van Holk (André), Schokkenbroek (Joost)**. *Ships and maritime landscapes : Proceedings of the Thirteenth International Symposium on Boat and Ship Archaeology, Amsterdam 2012; ISBSA 13*. Eelde, Barkhuis Publishing, 2017, pp. 145-150.
- Roelens (Jonas)**. *Middeleeuwse brandstapels*. In : **Dupont (Wannes), Hofman (Elwin), Roelens (Jonas)**. *Verzwegen verlangen : Een geschiedenis van homoseksualiteit in België*. Antwerpen, Vrijdag, 2017, pp. 23-56.
- Roosen (Joris)**. *Severity and selectivity of the Black Death and recurring plague in the Southern Netherlands (1349-1450)*. In : **Devos (Isabelle), Janssens (Angélique)**. *Reconsidering the burden of disease in the Low Countries in past centuries*. Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 14, 2017, 4, pp. 25-55 [DOI : <https://doi.org/10.18352/tseg.986>].
- Rouse (Robert)**. *Historical Context : The Middle Ages and the Code of Chivalry*. In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.)**. *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature*. Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 13-24.
- Speecke (Mathijs)**. *Het eerste 'democratische' regime van Brugge (1302-1310) : Een herziening*. Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 154, 2017, 2, pp. 233-298.
- Stroo (Geert)**. *Het middeleeuwse stratenplan van Oostburg*. Tijdschrift : Bulletin van de Heemkundige Kring West-Zeeuws-Vlaanderen, 12, 2017, 3, pp. 10-28.

- Thomas (Nicolas).** *L'importance de la derle pour les métallurgistes et le travail des terres plastiques réfractaires dans la vallée de la Meuse au Moyen Âge.* In : **Piechowski (Cédric) (coord.).** *La derle – Li dièle : l'habile argile du Condroz – Vingt siècles de céramiques en terres d'Ardenne.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 123-140 (Les dossiers de l'IPW 22).
- Trio (Paul).** *Problemen met de verkoop in 1468 van een diamant door Bernard van Huerne aan de Brusselaar Willem vanden Heetvelde.* Handelingen van de Geschieden Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIV, pp. 263-276.
- Van de Perre (Dirk).** *De middeleeuwse geschiedenis van Pollare.* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 3, pp. 141-208.
- van Steensel (Arie).** *Vorstelijke ridderorden en adellijke distinctie in de laatmiddeleeuwse Nederlanden.* In : **Gietman (Conrad), Moes (Jaap), Rewijk (Daniël), Ronnes (Hanneke), Bremmer (Jan N.), Spek (Theo).** *Huis en habitus : Over kastelen, buitenplaatsen en notabele levensvormen : Opstellen voor Yme Kuiper, aangeboden bij zijn afscheid als bijzonder hoogleraar Historische Buitenplaatsen en landgoederen aan de Rijksuniversiteit Groningen.* Hilversum, Verloren, 2017, pp. 200-211 (Adelsgeschiedenis 15).
- van Tussenbroek (Gabri).** *Building contracts in the Low Countries. Provisions concerning form and quality control in the construction industry (1350-1650).* Construction History : International Journal of the Construction History Society, 32, 2017, 1, pp. 1-20 [<https://www.jstor.org/stable/26489036>].
- Willemsen (Rinus).** *Over de zoutproductie in Biervliet in de vijftiende eeuw.* Tijdschrift : Bulletin van de Heemkundige Kring West-Zeeuws-Vlaanderen, 12, 2017, 3, p. 45.
- Xhayet (Geneviève).** *L'énigmatique tractatus de herbis : L'histoire de l'extraordinaire hercier médicinal du Moyen Âge.* Paris, Rustica, 2017, 175 p.
- Yante (Jean-Marie).** *Acteurs et processus de la décision économique dans les Pays-Bas (XIVe-XVIe siècles) : Sources et premiers constats.* In : **Marchandise (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations».* Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 215-224 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).

c. *La vie religieuse – Godsdienstig leven*

- Ahsmann (Fred).** *Order and confusion : The twelfth-century choir of the St.-Servatius church in Maastricht.* Utrecht, Clavis stichting middeleeuwse kunst, 2017, 415 p.
- Arblaster (John), Faesen (Rob).** *Conclusion : Anthropological lessons for the twenty-first century from Middle Dutch mystical literature?* In : **Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.).** *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries.* London, Routledge, 2017, pp. 167-172 (Contemporary theological explorations in Christian mysticism 1).
- Arblaster (John), Faesen (Rob).** *“The wild, wide oneness” : Aspects of the soul and its relationship with God in Pseudo-Hadewijch.* In : **Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.).** *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries.* London, Routledge, 2017, pp. 41-58 (Contemporary theological explorations in Christian mysticism 1).
- Baelen (Johan).** *Was Benedictine Monasticism Conservative? Evidence from the Sermon Collection of Jacques de Furnes, Abbot of Saint-Bertion (1230-1237).* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 2, pp. 219-248.
- Baert (Barbara).** *Late medieval enclosed gardens of the Low Countries : Contributions to gender and artistic expression.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2016, 110 p. (Studies in Iconology 2).

- Baert (Barbara), Iterbeke (Hannah).** *Revisiting the Enclosed Gardens of the Low Countries (Fifteenth Century Onwards). Gender, Textile, and the Intimate Space as Horticulture.* Textile – Cloth and Culture, 15, 2017, 1, pp. 2-32 [DOI : 10.1080/14759756.2016.1167374].
- Bédague (Jean-Charles).** *La cathédrale de Théroutan et la collégiale de Saint-Omer au XIIIe s. : des destins croisés.* In : **Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benoît).** *Sculpture gothique aux confins septentrionaux du royaume de France.* Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 23-30 (Revue du Nord. Hors série. Collection art et archéologie 25).
- Bertagnolli (Davide).** *Esopet : una raccolta di favole in nederlandese medio.* Trento, Tangram Edizioni Scientifiche, 2017, 315 p. (Orizzonti 47).
- Borchert (Till-Holger).** *De mis van de heilige Gregorius.* Museumbulletin (Brugge), 37, 2017, 3, pp. 12-15.
- Boutet (Dominique).** *Réécritures littéraires du paradis : des Bibles en langue vulgaire aux fictions du XIIIe siècle.* In : **Ferrer (Véronique), Valette (Jean-René) (eds.).** *Écrire la bible en français au Moyen Âge et à la Renaissance.* Genève, Droz, 2017, pp. 313-322 (Travaux d'humanisme et renaissance 579).
- Byttebier (Pieter).** *Holy Bishops and the Shaping of Episcopal Discourse in Early Eleventh-Century Cambrai.* In : **Coss (Peter), Dennis (Chris), Julian-Jones (Melissa), Silvestri (Angelo) (eds.).** *Episcopal power and local society in Medieval Europe, 900-1400.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 175-194 (Medieval church studies 38).
- Callebaut (Dirk).** *Graaf Herman van Ename en het tri-funcionele denken van Gerard van Florennes, bisschop van Kamerijk-Atrecht (1012-1051).* In : **De Groote (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 117-128.
- Chan (Siu Ping).** *The Relevance of a Comparative Study of Christian and Daoist Mysticism Based on Ruusbroec and Zhuangzi within the Contemporary Context of Chinese Christians.* In : **Cooper (Patrick), Kikuchi (Satoshi) (ed.).** *Commitments to medieval mysticism within contemporary texts.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 309-330 (Bibliotheca ephemeridum theologiarum Lovaniensium 290).
- Chauvin (Benoît).** *Vin, cervoise et cidre dans les abbayes cisterciennes (milieu XIIe siècle-milieu XIVe siècle). Premiers jalons.* In : **Boulez (Virginie) (dir.).** *La bière dans les abbayes, une histoire revisitée : Actes de la journée d'études, Centre des métiers du patrimoine «La Paix-Dieu».* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 43-58 (Les dossiers de l'IPW 24).
- Cooper (Patrick).** *Mystical Theology Today : Retrieving Ruusbroec and His Theology of 'Minne'.* In : **Cooper (Patrick), Kikuchi (Satoshi) (ed.).** *Commitments to medieval mysticism within contemporary texts.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 153-176 (Bibliotheca ephemeridum theologiarum Lovaniensium 290).
- Cooper (Patrick Ryan).** *Retrieving Ruusbroec's relational anthropology in conversation with Jean-Luc Marion.* In : **Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.).** *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries.* New York, Routledge, 2017, pp. 89-104 (Contemporary theological explorations in Christian mysticism 1).
- Dansette (Béatrice) (éd.), Nielen (Marie-Adélaïde) (éd.).** *Le récit des voyages et pèlerinages de Jean de Tournai, 1488-1489.* Paris, CNRS, 2017, 379 p.
- Dauven-van Knippenberg (Carla), Huwiler (Elke), Reynaert (Joris) (Hrsg.).** *Die Abele Spelen und ihre Sotternien.* Münster, Agenda Verlag, 2017, 358 p. (Bibliothek mittelniederländischer Literatur 9).
- De Baere (Guido).** *Een samenvatting van de clausuurpassage in Ruusbroecs 'Vanden seven sloten' in Latijnse vertaling en haar verwantschap met Geert Grottes*

- Ruusbroecvertalingen*. Ons Geestelijk Erf : Driemaandelijks Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Vroomheid in de Nederlanden, 88, 2017, 2-4, pp. 150-177 [DOI : 10.2143/OGE.88.2.3256929].
- De Gier (Imke)**. *Exemplum Ce livre monstrera a tous vraye lumiere de verité : The Role of the Mirror of Simple Souls as a book*. In : **Terry (Wendy R.), Stauffer (Robert) (eds.)**. *A companion to Marguerite Porete and "The mirror of simple souls"*. Leiden, Brill, 2017, pp. 121-150.
- De Groof (Bart)**. *Lodging pilgrims in early modern Rome : San Giuliano dei Fiamminghi, an example of 'national' solidarity?* In : **Hermans (Theo), Salverda (Rainer) (eds.)**. *From revolt to riches : Culture and history of the Low Countries, 1500-1700*. London, UCL Press, 2017, pp. 234-243.
- Delaissé (Éric)**. *L'économie cistercienne à travers les sources narratives des abbayes d'Aulne et de Villers-en-Brabant (XIIe-XIVe siècles)*. In : **Delaissé (Éric), Yante (Jean-Marie) (dir.)**. *Les cisterciens et l'économie des Pays-Bas et de la principauté de Liège, XIIe-XVe siècle*. Louvain-la-Neuve, Institut d'études médiévales – U.C.L., 2017, pp. 101-116 (Publications de l'Institut d'études médiévales 29).
- Delmaire (Bernard)**. *Grises ou noires? Les soeurs soignantes des tiers ordres franciscain et dominicain dans le Nord de la France de la fin du XIVe siècle au concile de Trente*. In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.)**. *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 113-128 (Burgundica 24).
- de Morrée (Cécile)**. *Voor de tijd van het jaar : Vervaardiging, organisatie en gebruikscontext van Middelnederlandse devote liedverzamelingen (ca. 1470 – 1588)*. Hilversum, Verloren, 2017, 407 p. (Middeleeuwse studies en bronnen 165).
- Desplenter (Youri), Vandemeulebroucke (Eva)**. *Herschikt en herschreven, van Groenendaal tot Rebdorf. De laatmiddeleeuwse edities van Jan van Leeuwens geschriften met inbegrip van handschrift Pommersfelden, GSS, 280/2881*. Queeste, 24, 2017, pp. 52-76.
- Faesen (Rob)**. *Albert Deblaere's Study of Mysticism and His Concern for Christian Humanism*. In : **Cooper (Patrick), Kikuchi (Satoshi) (ed.)**. *Commitments to medieval mysticism within contemporary texts*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 229-238 (Bibliotheca ephemeridum theologicarum Lovaniensium 290).
- Faesen (Rob)**. *Christian Mystics and Neo-Platonism : Some Observations by Albert Deblaere concerning John of Ruusbroec*. In : **Guldentops (Guy), Laes (Christian), Partoens (Gert) (eds.)**. *Felici curiositate : Studies in Latin literature and textual criticisms from Antiquity to the twentieth century : In honour of Rita Beyers*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 637-657 (Instrumenta Patristica et Mediaevalia 72).
- Faesen (Rob), Arblaster (John)**. *Introduction*. In : **Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.)**. *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries*. New York, Routledge, 2017, pp. 1-15 (Contemporary theological explorations in Christian mysticism 1).
- Faesen (Rob) (translated by John Arblaster)**. *"Poor in ourselves and rich in God" : indwelling and non-identity of being (wesen) and supabeing (overwesen) in John of Ruusbroec*. In : **Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.)**. *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries*. New York, Routledge, 2017, pp. 59-72 (Contemporary theological explorations in Christian mysticism 1).
- Folkerts (Suzan A.)**. *Middle Dutch 'Epistles and Gospels' : The Transfer of a Medieval Bestseller into Printed Editions during the Reformation*. In : **François (Wim), Den Hollander (August) (red.)**. *Vernacular Bible and Religious Reform in the Middle Ages and Early Modern Era*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 53-74 (Bibliotheca Theologicarum Lovaniensium CCLXXXVII).
- Fraeters (Veerle)**. *Gedoopt in Gods diepte : Liturgie en mystiek in het zesde visioen van Hadewijch*. Ons Geestelijk Erf : Driemaandelijks Tijdschrift voor de Geschiedenis

- van de Vroomheid in de Nederlanden, 88, 2017, 2-4, pp. 103-123 [DOI : 10.2143/OGE.88.2.3256927].
- Fraeters (Veerle).** *The mystic's 'sensorium' : Modes of perceiving and knowing God in Hadewijch's 'Visions'*. In : **Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.)**. *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries*. London, Routledge, 2017, pp. 28-40 (Contemporary theological explorations in Christian mysticism 1).
- Franck (Hannelore).** *In mei memoriam : Religieuze en caritatieve stichtingen bij de laatmiddeleeuwse parochiale armenissen*. Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 1, pp. 6-21.
- Gaens (Tom).** *How Ruusbroec Tastes, Sounds, and Smells : Henry of Coesfeld and the Gerson-Groenedaal Controversy*. Ons Geestelijk Erf : Driemaandelijks Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Vroomheid in de Nederlanden, 88, 2017, 2-4, pp. 178-208 [DOI : 10.2143/OGE.88.2.3256930].
- Gaillard (Antony).** *Sites et équipements de brasserie cistercienne dans l'Europe médiévale*. In : **Boulez (Virginie) (dir.)**. *La bière dans les abbayes, une histoire revisitée : Actes de la journée d'études, Centre des métiers du patrimoine «La Paix-Dieu»*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 33-42 (Les dossiers de l'IPW 24).
- Hanson (Marc).** *Kat en kerk : Een problematische relatie in de middeleeuwen*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 3, pp. 27-30.
- Hendriks (Giel).** *Droit de dépouille of lijk-taks op de pastoor van Overpelt*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 216 (maart – april), pp. 3-8.
- Hendriks (Giel).** *Invoering van de devotie van O.L.V. van Zeven Smarten in de Bourgondische Nederlanden (en in het graafschap Loon)*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 218 (juli – augustus), pp. 1-15.
- Hendriks (Giel).** *Onze Lieve Vrouw van Zeven Smarten : De invoering van deze devotie in de Bourgondische Nederlanden (en in het graafschap Loon)*. Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2017, 3, pp. 33-41.
- Henneau (Marie-Élisabeth).** *Les usages de la table chez les cisterciennes du pays mosan : Discours, représentations et pratiques autour des boissons consommées dans les cloîtres à l'époque moderne*. In : **Boulez (Virginie) (dir.)**. *La bière dans les abbayes, une histoire revisitée : Actes de la journée d'études, Centre des métiers du patrimoine «La Paix-Dieu»*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 59-68 (Les dossiers de l'IPW 24).
- Jordan (Erin Lynn).** *Gender concerns : Monks, nuns, and patronage of the Cistercian order in thirteenth-century Flanders and Hainaut*. In : **Beattie (Cordelia) (ed.)**. *Women in the Medieval World : Critical concepts in women's history*. London, Routledge, 2017, 4 Vol. : Vol. 1, pp. 188-222.
- Jongen (Ludo).** *De ware Jacob : Over het auteurschap van Sinte Franciscus leven*. In : **Hogenbirk (Marjolein), Kuitert (Lisa) (red.)**. *Schriftgeheimen : Opstellen over schrift en schriftcultuur*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 200-210.
- Kiekens (Ine).** *A Heretic in Groenedaal? The Impact of In Agro Dominico in the Low Countries in the Light of Vanden Twaelf Dogheden*. Medieval Mystical Theology, 26, 2017, pp. 37-53.
- Kuijper (Jan).** *Un guide vers les sommets mystiques : Hadewijch*. Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 1, pp. 84-85.
- Leclère (Sophie).** *La 'Vita Beggae' (BHL 1083) : tradition éditoriale, manuscrite et contexte de rédaction*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et*

- LVIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 551-560.
- Lusset (Élisabeth).** *Crime, châtement et grâce dans les monastères au Moyen Âge (XIIe – XVe siècle).* Turnhout, Brepols, 2017, 406 p. (Disciplina monastica 12).
- Marra (Massimo).** *Astrologia e cristianesimo : l'ascesi astrologica in Jan Van Ruysbroeck.* Roma, Simmetria, 2017, 70 p. (Ermetismo, alchimia, kabbalah e gnosi).
- Mertens (Thom).** *Mystical texts as literature.* In : **Cooper (Patrick), Kikuchi (Satoshi) (eds.).** *Commitments to medieval mysticism within contemporary texts.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 23-35 (Bibliotheca ephemeridum theologiarum Lovaniensium 290).
- Mertens (Thom).** *The playing field of mysticism : Middle Dutch anthropological terminology in the Spieghel der volcomenheit by Hendrik Herp.* In : **Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.).** *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries.* London, Routledge, 2017, pp. 119-133 (Contemporary theological explorations in Christian mysticism 1).
- Mertens (Thom).** *Praying in the Vernacular : Middle Dutch Imitative Forms of the Divine Office from the 1370s to 1520s.* In : **Blanton (Virginia), O'Mara (Veronica), Stoop (Patricia) (eds.).** *Nuns' literacies in medieval Europe : The Antwerp dialogue.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 133-147 (Medieval women 28).
- Mignot (Philippe), Chantinne (Frédéric).** *Réflexions topologiques sur les églises antérieures à 1050 dans l'ancien diocèse de Tongres-Maastricht-Liège.* In : **Bis-Worch (Christiane), Theune (Claudia) (dir.).** *Religion, Cults & Rituals in the medieval rural environment = Religion, Kulte und Rituale in der mittelalterlichen bäuerlichen Umgebung.* Leiden, Sidestone Press, 2017, pp. 129-140 (Ruralia 11).
- Norbert Ubarri (Miguel).** *Jan van Ruusbroec's 'A Mirror of Eternal Blessedness' : A Source for Understanding the Eucharistic Spirituality of Don Manuel González García in the Light of the Mystical Experience.* In : **Cooper (Patrick), Kikuchi (Satoshi) (eds.).** *Commitments to medieval mysticism within contemporary texts.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 37-56 (Bibliotheca ephemeridum theologiarum Lovaniensium 290).
- Oliveira (Paloma do Nascimento).** *O toque divino na poesia de Hadewijch de Amberes.* Roda da Fortuna, 6, 2017, 2, pp. 94-110.
- Santamaria (Jean-Baptiste).** *Ecclésiastiques et comptabilité des princes en Bourgogne et dans les Pays-Bas méridionaux (XIIIe-XVe siècles).* In : **Pécout (Thierry) (dir.).** *De l'autel à l'écritoire : Genèse des comptabilités princières en Occident (XIIe – XIVe siècle).* Paris, Éditions De Bocard, 2017, pp. 69-105.
- Schnerb (Bertrand).** *Le testament de Jean Canard, évêque d'Arras (26 février 1405).* In : **Maillard-Luypaert (Monique), Marchandise (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Église et État : Évêques et cardinaux princiers et curiaux, XIVe-début XVIe siècle : Des actes du pouvoir.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 109-122 (Études renaissantes 23).
- Smeken (Jan), Kuiper (Willem (ed.), Jongen (Ludo) (vert.), van Pelt (Nadia) (nawoord).** *Het spel van het Sacrament van Niervaert : een laat-middeleeuws toneelstuk over een wonderbaarlijke hostie, geschreven door Jan Smeken.* Breda, Gilde van het Sacrament van Niervaert, 2017, 84 p.
- S.n.** *Moines et monastères au Moyen Âge.* Dijon, Fatou, 2017, 80 p. (Dossiers d'archéologie 381).
- Snijders (Tjamke).** *Near Neighbours, Distant Brothers : The Inter-Monastic Networks of Benedictine Houses in the Southern Low Countries (900-1200).* In : **Vanderputten (Steven), Snijders (Tjamke), Diehl (Jay) (eds.).** *Medieval Liège at the crossroads of Europe : Monastic society and culture, 1000-1300.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 69-108 (Medieval Church Studies 37).

- Tock (Benoît-Michel).** *Permanence et évolution des formules des privilèges pontificaux au XIIe siècle.* In : **Herbers (Klaus), Müller (Harald) (Hrsg.).** *Lotharingien und das Papsttum im Früh- und Hochmittelalter. Wechselwirkungen im Grenzraum zwischen Germania und Gallia.* Berlin, Boston, De Gruyter Akademie Forschung, 2017, pp. 155-175 (Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen Neue Folge, Band 45).
- Tomasi (Michele).** *Une entreprise collective au XIVe siècle : La commande de la châsse de la Vierge à Cambrai.* Rivista d'arte, Ser. 5, 7, 2017, pp. 143-151.
- Uyttenhove (Lieve).** *John of Ruusbroec : Mystic and Theologian in the Quiet of Groenendaal.* Ons Geestelijk Erf : Driemaandelijks Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Vroomheid in de Nederlanden, 88, 2017, 1, pp. 3-34 [DOI : 10.2143/OGE.88.1.3248512].
- van Acker (Jan).** *Mirakelen en devotie rond een verkeerde kist? De vermeende stoffelijke resten van Sint-Idesbald op de onderzoekstafel.* MADOC. Tijdschrift over de Middeleeuwen, 31, 2017, 1, pp. 194-204.
- Vanderputten (Steven), Diehl (Jay).** *Cluniac customs beyond Cluny : Patterns of use in the Southern Low Countries.* Journal of Religious History, 41, 2017, 1, pp. 22-41 [DOI : <https://doi.org/10.1111/1467-9809.12346>].
- Vanderputten (Steven).** *Un espace sacré au féminin? Principes et réalités de la clôture des religieuses aux IXe-XIe siècles.* In : **d'Acunto (Nicolangelo), Andenna (Giancarlo), Filippini (Elisabetta) (eds.).** *Spazio e mobilità nella «Societas Christiana» : Spazio, identità, alterità (secoli X-XIII).* Atti del Convegno Internazionale Brescia, 17-19 Settembre 2015. Milano, Vita e pensiero, pp. 125-140 (Ricerche – Storia).
- Vanderputten (Steven).** *Gebakkelei over de Gentse begraafplaatsen op het 'generaal kapittel' van benedictijnenabten (1169-1170).* In : **De Groote (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 129-134.
- Vanderputten (Steven).** *Reconsidering Religious Migration and Its Impact : The Problem of 'Irish Reform Monks' in Tenth-Century Lotharingia.* Revue d'Histoire ecclésiastique. Louvain Journal of Church History, 112, 2017, 3-4, pp. 588-618 [DOI : <https://doi.org/10.1484/J.RHE.5.114485>].
- Vanderputten (Steven).** *Universal Historiography as Process? Shaping Monastic Memories in the Eleventh-Century 'Chronicle of Saint-Vaast'.* In : **Campopiano (Michele), Bainton (Henry) (eds.).** *Universal Chronicles in the High Middle Ages.* Woodbridge, Suffolk, York Medieval Press, 2017, pp. 43-64 (Writing History in the Middle Ages 4).
- Van Dijk (Mathilde).** *Baking the Bread and Roasting the Meat : Dorlandus's Saint Lawrence as a Model for Carthusians.* The Medieval Low Countries : An Annual Review, 2017, 4, pp. 189-214.
- Van Nieuwenhove (Rik).** *Ruusbroec's notion of the contemplative life and his understanding of the human person.* In : **Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.).** *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries.* London, Routledge, 2017, pp. 73-88 (Contemporary theological explorations in Christian mysticism 1).
- Vanommeslaeghe (Helena).** *Wandering Abbots : Abbatial Mobility and stabilitas loci in Eleventh-Century Lotharingia and Flanders.* In : **Vanderputten (Steven), Snijders (Tjamke), Diehl (Jay) (eds.).** *Medieval Liège at the crossroads of Europe : Monastic society and culture, 1000-1300.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 1-28 (Medieval Church Studies 37).
- Vroomen (Lisanne).** *Ik heb mijn lief in eeuwigheid : Functies en thema's van Middelnederlandse devote liederen, collaties en viten.* Hilversum, Verloren, 2017, 285 p. (Middeleeuwse studies en bronnen = Medieval Studies and Sources 164).

- Waerniers (Ewoud).** *La Vierge, les citadins et le clergé. Dévotion mariale et politique urbaine à Cambrai au Moyen Âge central.* Revue du Nord : Histoire : Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 99, 2017, 420, pp. 267-294.
- Watteeuw (Lieve).** *Preface.* In : **Baert (Barbara).** *Late medieval enclosed gardens of the Low Countries : Contributions to gender and artistic expression.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2016, pp. 1-4 (Studies in Iconology 2).
- Xhayet (Geneviève).** *La bière dans l'alimentation et le régime des moines au Moyen Âge.* In : **Boulez (Virginie) (dir.).** *La bière dans les abbayes, une histoire revisitée : Actes de la journée d'études, Centre des métiers du patrimoine «La Paix-Dieu».* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 19-32 (Les dossiers de l'IPW 24).

d. *La vie culturelle – Het culturele leven*

- Aikema (Bernard).** *Jheronimus Bosch e Venezia. Tra "sogni" e "meraviglie".* In : **Aikema (Bernard) (ed.).** *Jheronimus Bosch e Venezia.* Venezia, Fondazione musei civici; Venezia, Marsilio, 2017, pp. 15-34 [Catalog of an exhibition held at the Palazzo Ducale, Venice, Italy, Feb. 18 – June 4, 2017].
- Ainsworth (Maryan W.).** *Afterthoughts Concerning Prestige Collaboration.* In : **Ainsworth (Maryan W.) (ed.).** *Workshop practice in early Netherlandish painting : Case studies from Van Eyck through Gossart.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 116-121.
- Ainsworth (Maryan W.).** *Introduction.* In : **Ainsworth (Maryan W.) (ed.).** *Workshop practice in early Netherlandish painting : Case studies from Van Eyck through Gossart.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 6-9.
- Ainsworth (Maryan W.).** *Revelations Regarding the Crucifixion and Last Judgment by Jan Van Eyck and Workshop.* In : **Currie (Christina), Franssen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 221-232.
- Avenel (Marie-Agnès).** *Les 'monstres marins' sont-ils des poissons? Le livre VI du Liber de natura rerum de Thomas de Cantimpré.* Rursus, 2017, 11, s.p. [DOI : <https://doi.org/10.4000/rursus.1320>] (Nature et morale : sources, et postérité homilétique, des encyclopédies du XIIIe siècle).
- Bellon (Roger).** *Car cil Renart nos senefie... La moralisation en germe dans le Roman de Renart?* In : **Boutet (Dominique), Nicolas (Catherine) (dir.).** *La question du sens au Moyen Âge : Hommage au professeur Armand Strubel.* Paris, Honoré Champion éditeur, 2017, pp. 167-190 (Nouvelle bibliothèque du Moyen Âge 123).
- Bertagnolli (Davide).** *Literatur für Laien in den mittelalterliche Niederlanden : 'Der Leken Spieghel' des Jan van Boendale.* In : **De Filip-Jaud (Elisabeth), Siller (Max) (Hrsg.).** *Heinrich von Burgeis : Der Seele Rat : Symposium zu einem hochmittelalterlichen Predigermönch.* Innsbruck, Universitätsverlag Wagner, 2017, pp. 375-386 (Schlern-Schriften 367).
- Besamusca (Bart).** *Readership and Audience.* In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.).** *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 117-134.
- Borrás Gualis (Gonzalo Máximo).** *"La Crucifixión" de Juan de Flandes.* In : **Fundación Amigos del Museo del Prado.** *Los tesoros ocultos del Museo del Prado.* [Barcelona], Círculo de Lectores, Fundación Amigos del Museo del Prado, 2017, pp. 151-163.
- Boutet (Dominique).** *Arthur et le monde épique en Avalon (Jean d'Outremerse, continuations et mise en prose d'Ogier).* In : **Ferlampin-Acher (Christine) (dir.).** *Arthur après Arthur : La matière arthurienne tardive en dehors du roman arthurien, de l'intertextualité au phénomène de mode.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, pp. 107-120 (Collection «Interférences»).

- Brandsma (Frank).** *The Roman van Walewein and Moriaen : Travelling through Landscapes and Foreign Countries.* In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.).** *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 415-430.
- Busby (Keith).** *The Manuscript Context of Arthurian Romance.* In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.).** *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 97-116.
- Byrne (Aisling).** *The Evolution of the Critical Canon.* In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.).** *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 43-58.
- Campbell (Lorne).** *The Speed of Illusion.* In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 257-262.
- Châtelet (Albert).** *Un bréviaire rouennais illustré par les van Eyck.* *Art de l'enluminure*, 2017/18, 63, pp. 3-59.
- Chuhan Campbell (Laura).** *Chretien de Troyes' 'Erec et Enide' : Women in Arthurian Romance.* In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.).** *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 43-58.
- Cieslik (Karen).** '... vnde sprac luder stemme, dat en islick hören mochte.' *Die Gestaltung der Stimmen im mittelniederdeutschen Prosaroman 'Paris und Vienna' (Antwerpen 1488).* In : **Unzeitig (Monika), Schrott (Angela), Miedema (Nine) (Hrsg.).** *Stimme und Performanz in der mittelalterlichen Literatur.* Berlin, Boston, De Gruyter, 2017, pp. 175-196 (Historische Dialogforschung 3).
- Cipriani (Mattia).** 'Questio satis iocunda est' : *Analisi delle fonti di 'questiones' et 'responiones' del 'Liber de natura rerum' di Tommaso di Cantimpré.* *Rursus*, 2017, 11, s.p. [DOI : <https://doi.org/10.4000/rursus.1330>] (Nature et morale : sources, et postérité homilétique, des encyclopédies du XIIIe siècle).
- Coigneau (Dirk).** *Wrapped in Rhetoric : The 'Cent Nouvelles nouvelles' and Dutch 'Rederijker' Literature.* In : **Armstrong (Adrian), Strietman (Elsa) (eds.).** *The multilingual muse : Transcultural poetics in the Burgundian Netherlands.* Cambridge, Legenda, 2017, pp. 106-131.
- Colman (Pierre).** *Les autoportraits présumés de Jan van Eyck et la date approximative de sa naissance.* In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 263-270.
- Colton (Lisa), Shephard (Tim) (eds.).** *Sources of identity : Makers, owners, and users of music sources before 1600.* Turnhout, Brepols, 2017, 340 p. (Epitome musical).
- Courroux (Pierre).** *Le règne d'Arthur vu par les chroniqueurs de langue française aux XIVe – XVe siècles (hors Bretagne continentale).* In : **Ferlampin-Acher (Christine) (dir.).** *Arthur après Arthur : La matière arthurienne tardive en dehors du roman arthurien, de l'intertextualité au phénomène de mode.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, pp. 249-267 (Collection «Interférences»).
- Croizy-Naquet (Catherine).** *Traces arthuriennes dans les textes historiques et para historiques de l'Antiquité.* In : **Ferlampin-Acher (Christine) (dir.).** *Arthur après Arthur : La matière arthurienne tardive en dehors du roman arthurien, de l'intertextualité au phénomène de mode.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, pp. 179-196 (Collection «Interférences»).

- Crombie (Laura).** *Target Languages : Multilingual Communication in Poetic Descriptions of Crossbow Competitions.* In : **Armstrong (Adrian), Strietman (Elsa) (eds.).** *The multilingual muse : Transcultural poetics in the Burgundian Netherlands.* Cambridge, Legenda, 2017, pp. 84-105.
- De Bruijn (Elisabeth).** *To content the continent. The Dutch narratives 'Merlijn' and 'Jacke' compared to their English counterparts.* Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 133, 2017, 2, pp. 83-108.
- De Bruijn (Elisabeth).** *Das Spiel der Stimmen. Performative Verspassagen in einigen niederländischen Prosaromanen (ca. 1500-1540).* In : **Unzeitig (Monika), Schrott (Angela), Miedema (Nine) (Hrsg.).** *Stimme und Performanz in der mittelalterlichen Literatur.* Berlin, Boston, De Gruyter, 2017, pp. 133-154 (Historische Dialogforschung 3).
- De Schutter (Georges).** *Over Vos Reinaard.* Destelbergen, Gemeente Destelbergen, [2017], 111 p.
- Devriese (Lisa).** *Siger of Brabant, author of the anonymous questio de creatione ex nihilo.* Mediterranea. International Journal on the Transfer of Knowledge, 2, 2017, pp. 197-206 [DOI : 10.21071/mijtk.v0i2.6721].
- Dixon (Rebecca).** *The Blind Leading the Blind? Choreographing the Transcultural in Pierre Michault's 'La Dance aux aveugles' and Gheraert Leeu's 'Van den drie blinde danssen'.* In : **Armstrong (Adrian), Strietman (Elsa) (eds.).** *The multilingual muse : Transcultural poetics in the Burgundian Netherlands.* Cambridge, Legenda, 2017, pp. 149-161.
- Dlabacova (Anna).** *Chatten met scriptura. Het leven van Jezus in een Antwerpse bestseller.* De Boekenwereld. Blad voor bijzondere collecties, 33, 2017, 1, pp. 25-29.
- Dominici (Tamara).** *Giovanni Santi e Dieric Bouts.* Studi pesaresi, 2017, 5, pp. 42-55, 246.
- Doudet (Estelle).** *La référence oubliée? La légende arthurienne chez les Rhétoriciens bourguignons, bretons et français.* In : **Ferlampin-Acher (Christine) (dir.).** *Arthur après Arthur : La matière arthurienne tardive en dehors du roman arthurien, de l'intertextualité au phénomène de mode.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, pp. 383-396 (Collection «Interférences»).
- Elliott (Andrew R.).** *Medievalism.* In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.).** *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 293-306.
- Eriksen (Stefka G.).** *New Philology / Manuscript Studies.* In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.).** *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 199-214.
- Ferlampin-Acher (Christine).** *En attendant le retour d'Arthur?* In : **Ferlampin-Acher (Christine) (dir.).** *Arthur après Arthur : La matière arthurienne tardive en dehors du roman arthurien, de l'intertextualité au phénomène de mode.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, pp. 539-560 (Collection «Interférences»).
- Ferlampin-Acher (Christine).** *Interpolations et «extrapolations» : études de quelques épisodes arthuriens en contexte non arthurien.* In : **Ferlampin-Acher (Christine) (dir.).** *Arthur après Arthur : La matière arthurienne tardive en dehors du roman arthurien, de l'intertextualité au phénomène de mode.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, pp. 137-156 (Collection «Interférences»).
- Ferlampin-Acher (Christine).** *The Natural World.* In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.).** *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 239-258.
- Fourcade (Sarah).** *Les lecteurs nobles de la littérature arthurienne à la fin du Moyen Âge.* In : **Ferlampin-Acher (Christine) (dir.).** *Arthur après Arthur : La matière arthurienne tardive en dehors du roman arthurien, de l'intertextualité au phénomène*

- de mode*. Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, pp. 429-442 (Collection «Interférences»).
- Fransen (Bart)**. *Van Eyck in Valencia*. In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique)** (eds.). *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 469-480.
- Frieden (Philippe)**. *Amour et artefact dans le 'Melyador' de Jean Froissart*. Memini : Travaux et documents, 2017, 22-23, s.p. [URL : <http://journals.openedition.org/memini/982> - DOI : 10.4000/memini.982].
- Fritz (Jean-Marie)**. *Sans noise et sans cri : Renart, maître du silence*. In : **Boutet (Dominique), Nicolas (Catherine)** (dir.). *La question du sens au Moyen Âge : Hommage au professeur Armand Strubel*. Paris, Honoré Champion éditeur, 2017, pp. 191-206 (Nouvelle bibliothèque du Moyen Âge 123).
- Fuchs (Irmgard)**. *De 'Reynaert' is de 'Reinhart' niet. Twee vossenverhalen in vergelijkend perspectief*. Tielcelijn. Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 2017, 30, pp. 11-24.
- Fulton (Helen)**. *Historiography : Fictionally vs. Factuality*. In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny)** (eds.). *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature*. Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 151-166.
- Geelen (Ingrid)**. *Jan van Eyck, Polychromer (and Designer?) of Statues*. In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique)** (eds.). *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 495-508.
- Genbrugge (Aline), Roeders (Jessica)**. *Research into the structural condition and insights as to the original appearance of the panels and frames of the Ghent Altarpiece*. In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique)** (eds.). *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 97-106.
- Gifford (Melanie), Delaney (John K.), Quillen Lomax (Suzanne)** (e.a.). *New Findings on the Painting Medium of the Washington Annunciation*. In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique)** (eds.). *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 281-290.
- Gingras (Francis)**. *Le roman n'est pas une fable comme les autres : le genre de la fable, le Roman de Renart et les «Vêpres de Tibert le chat»*. In : **Boutet (Dominique), Nicolas (Catherine)** (dir.). *La question du sens au Moyen Âge : Hommage au professeur Armand Strubel*. Paris, Honoré Champion éditeur, 2017, pp. 327-346 (Nouvelle bibliothèque du Moyen Âge 123).
- Haggh-Huglo (Barbara)**. *The Tonality of the Numerical Offices in Cambrai, Médiathèque municipale, MS 38*. In : **DiCenso (Daniel J.), Maloy (Rebecca)** (eds.). *Chant, liturgy, and the inheritance of Rome : Essays in honour of Joseph Dyer*. Woodbridge, Boydell & Brewer, 2017, pp. 291-314 (Henry Bradshaw Society. Subsidia 8).
- Haverals (Wouter), De Bruijn (Elisabeth), Caers (Bram), Fraeters (Veerle), Kestemont (Mike), Stoop (Patricia), Verschueren (Anke)**. *Met een MOOC'je in een hoekje : Middelnederlandse literatuur voor een ruim publiek*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 4, pp. 4-8.
- Henderiks (Valentine)**. *Les copies de la Vierge à l'Enfant dans une église de Jan van Eyck et le rôle de la version du Grand Curtius*. In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique)**

- (eds.). *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 509-518.
- Hinton (Thomas)**. *Chrétien de Troyes' Lancelot, ou le Chevalier de la charrette : Courty Love*. In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.)**. *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature*. Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 373-388.
- Hogenbirk (Marjolein)**. *Intertextuality*. In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.)**. *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature*. Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 183-198.
- Hogenbirk (Marjolein)**. *'Wanen Waleweine sine starcheit quam' : Over een kanttekening in 'Arturs doet'*. In : **Hogenbirk (Marjolein), Kuitert (Lisa) (red.)**. *Schriftgeheimen : Opstellen over schrift en schriftcultuur*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 94-105.
- Hugen (Jelmar)**. *'Mettesen worden, metteser tale'. Waleweins woord in 'Walewein ende Keye'*. MADOC. Tijdschrift over de Middeleeuwen, 31, 2017, 1, pp. 205-213.
- Hugen (Jelmar)**. *Roges, Reynaert en de sprookjestradiitie. Maartje Draak revisited*. Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 59, 2017, 4, pp. 453-486 [DOI : 10.2143/SDL.59.4.3285374].
- Hugen (Jelmar), Warnar (Geert)**. *Pieter Vostaert en het paragraafteken. De 'Roman van Walewein' als onvoltooid verhaal met een zelfstandige voortzetting*. Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 133, 2017, 3, pp. 183-203.
- Jacobs (Lynn F.)**. *Strategies of intimacy : Memling's "Triptych of Adriaan Reins"*. In : **Taylor Cashion (Debra), Luttkhuizen (Henry), West (Ashley D.) (eds.)**. *The primacy of the image in northern European art, 1400-1700 : Essays in honor of Larry Silver*. Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 3-15 (Brill's studies in intellectual history 271).
- Janssens (Jozef), Driessens (Koen (red.))**. *Koning Artur in meervoud : De mythe ontrafeld*. Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij; Amsterdam, AUP, 2017, 255 p.
- Johnson (Don H.), Metzger (Catherine), Wolfthal (Diane)**. *Weave Match and Its Implications : The Case of Dirk Bouts*. In : **Ainsworth (Maryan W.) (ed.)**. *Workshop practice in early Netherlandish painting : Case studies from Van Eyck through Gossart*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 36-47.
- Johnston (Andrew James)**. *Material Studies*. In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.)**. *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature*. Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 225-238.
- Jones (Susan Frances)**. *Jan van Eyck's Greek, Hebrew and Trilingual Inscriptions*. In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.)**. *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 291-310.
- Keesman (Wilma)**. *De eindeloze stad : Troje en Trojaanse oorsprongsmythen in de (laat)middeleeuwse en vroegmoderne Nederlanden*. Hilversum, Verloren, 2017, 751 p. (Middeleeuwse studies en bronnen 159).
- Kemperdick (Stephan)**. *Early Texts on Some Portraits by Jan van Eyck*. In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.)**. *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 311-326.
- Kenzeler (Jean)**. *Hendrik van Veldeke : de eerste bij naam gekende schrijver/dichter/zanger uit de Nederlandstalige letterkunde*. De Bakeman. Driemaandelijks tijdschrift Kunstkring Arnold Sauwen vzw Stokkem, XXXVIII (nr. 1), 2017, nr. 149, pp. 32-34.

- Koldewey (Jos).** *Vita e morte di Jheronimus Bosch*. In : **Aikema (Bernard) (ed.)**. *Jheronimus Bosch e Venezia*. Venezia, Fondazione musei civici; Venezia, Marsilio, 2017, pp. 207-210 [Catalog of an exhibition held at the Palazzo Ducale, Venice, Italy, Feb. 18 – June 4, 2017].
- Kubies (Grzegorz).** *Entre Dios, la Iglesia y la Sinagoga : Los ángeles músicos de la «Fuente de la Gracia» del entorno de Jan van Eyck*. Boletín del Museo del Prado, 35, 2017, 53, pp. 32-43.
- Kwakkel (Erik).** *Lezen in de marge : Enkele ontwikkelingen in middeleeuwse boeken*. In : **van Anrooij (Wim), Hoftijzer (Paul) (red.)**. *Lezen in de Lage Landen : Studies over tien eeuwen leescultuur*. Hilversum, Verloren, 2017, pp. 13-18.
- Kwakkel (Erik).** *De triomf van de paleografische anomalie : Klerken als kopiïsten van Middelnederlandse literatuur*. In : **Hogenbirk (Marjolein), Kuitert (Lisa) (red.)**. *Schriftgeheimen : Opstellen over schrift en schriftcultuur*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 106-121.
- Larrington (Carolynne).** *Gender / Queer Studies*. In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.)**. *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature*. Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 259-272.
- Lauber (Rosella).** *“Opere in Venetia. In casa de M cardinal Grimano, 1521” descritte da Marcantonio Michiel nella “Notizia d’opere di disegno”*. In : **Aikema (Bernard) (ed.)**. *Jheronimus Bosch e Venezia*. Venezia, Fondazione musei civici; Venezia, Marsilio, 2017, pp. 211-215 [Catalog of an exhibition held at the Palazzo Ducale, Venice, Italy, Feb. 18 – June 4, 2017].
- Lauber (Rosella).** *Per il cardinale Domenico Grimani. Tra eccellenza e “materia della fantasia”*. In : **Aikema (Bernard) (ed.)**. *Jheronimus Bosch e Venezia*. Venezia, Fondazione musei civici; Venezia, Marsilio, 2017, pp. 35-52 [Catalog of an exhibition held at the Palazzo Ducale, Venice, Italy, Feb. 18 – June 4, 2017].
- Lebouteiller (Simon).** *Le meurtre de Mathilde de Flandre par Guillaume le Conquérant : Itinéraire d’une légende dans la littérature islandaise médiévale*. Annales de Normandie, 67, 2017, 1, pp. 15-41.
- Leonardi (Renzo).** *Jan van Eyck and his ‘Stereoscopic’ Approach to Painting*. In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.)**. *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 327-350.
- Martens (Didier).** *À la recherche de Jan van Brussel : Peut-on rapprocher le Diptyque ex Palude du panneau du Jugement dernier conservé à l’hôtel de ville de Maastricht?* Oud-Holland : Driemaandelijks tijdschrift voor Nederlandse kunstgeschiedenis = Journal for Art of the Low Countries, 130, 2017, 3-4, pp. 83-110.
- Martens (Didier).** *À la recherche du ‘premier Néo-Gothique’ : la fortune artistique d’un modèle de Quentin Metsys au XVIIe siècle*. Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d’archéologie et d’histoire de l’art, 86, 2017, 2, pp. 377-404.
- Martens (Didier).** *Une image et sa descendance : échos méconnus de la Madone au chanoine Van der Paele de Jean van Eyck*. Revue de l’art, 2017, 3, nr. 197, pp. 29-41.
- Martens (Maximiliaan), Platisa (Ljiljana), Cornelis (Bruno) (e.a.)**. *Image Processing for Research on the ‘Ghent Altarpiece’*. In : **Ainsworth (Maryan W.) (ed.)**. *Workshop practice in early Netherlandish painting : Case studies from Van Eyck through Gossart*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 26-35.
- Metzger (Catherine).** *The ‘Saint Anne Altarpiece’ by Gerard David and His Workshop*. In : **Ainsworth (Maryan W.) (ed.)**. *Workshop practice in early Netherlandish painting : Case studies from Van Eyck through Gossart*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 86-93.

- Meyer (Matthias).** *The Arthur-Figure*. In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.)**. *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature*. Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 79-96.
- Michiels (Alfred).** *Hans Memling*. New York, Parkstone International, 2017, 340 p.
- Moran (Patrick).** *Text-Types and Formal Features*. In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.)**. *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature*. Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 59-78.
- Mostert (Marco).** *Knowledge, scholarship and science in Europe, AD 300-1000*. In : **Bormpoudaki (Maria), van den Doel (M.), Hupperetz (Wim), Kalafati (F.), Morehouse (L.), Mulvin (Lynda), Schmauder (Michael) (eds.)**. *Crossroads : Travelling through the Middle Ages*. Zwolle, W Books, 2017, pp. 162-171.
- Muñiz Petralanda (Jesús), Barrio Olano (Maite), Berasain Salvarereddi (Ion).** *Una perspectiva desde el ámbito escultórico : consideraciones en tomo a los retablos flamencos*. In : **Miquel Juan (Matilde), Péez Monzón (Olga), Martínez Taboada (Pilar) (coord.)**. *Afilando el pincel, dibujando la voz : prácticas pictóricas góticas*. Madrid, Ediciones Complutense, 2017, pp. 83-103 (Serie Investigación 07).
- Nebbiai-Dalla Guarda (Donatella).** *Un lecteur flamand du collège de Sorbonne : Johannes Tinctoris (1469), son réseau, ses œuvres*. In : **Angotti (Claire), Fournier (Gilbert), Nebbiai-Dalla Guarda (Donatella) (dir.)**. *Les livres des maîtres de Sorbonne : Histoire et rayonnement du collège et de ses bibliothèques du XIIIe siècle à la Renaissance*. Paris, PUPS, 2017, pp. 205-224 (Publications de la Sorbonne. Histoire ancienne et médiévale 145).
- Neidhardt (Uta).** *The Development Process of the Dresden Triptych : News and questions*. In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.)**. *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 351-366.
- Nutall (Paula).** *Memling's Pagagnotti 'Virgin and Child' : Italian Renaissance sculpture reimagined*. *Sculpture journal*, 26, 2017, 1, pp. 25-36 [DOI : 10.3828/sj.2017.26.1.5].
- Paoli (Marco).** *Jan Van Eyck's stolen identity : The intrusion of the Arnolfini family in the London Double portrait*. Lucca, Accademia lucchese di scienze, lettere e arti, 2017, 26 p.
- Parada López de Corselas (Manuel), Folgado García (Jesús R.).** *Jan van Eyck, Alonso de Cartagena y la «Fuente de la Gracia»*. *Boletín del Museo del Prado*, 35, 2017, 53, pp. 16-31.
- Parada López de Corselas (Manuel).** *El viaje de Jan van Eyck de Flandes a Granada (1428-1429)*. Madrid, La Ergástula, 2017, 206 p.
- Pastorello (Paolo).** *Jan Gossart's 'Modus Operandi' : The Technical and Scientific Investigation of the 'Malvagna Triptych'*. In : **Ainsworth (Maryan W.) (ed.)**. *Workshop practice in early Netherlandish painting : Case studies from Van Eyck through Gossart*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 94-115.
- Paviot (Jacques).** *Voyager dans les tableaux de Van Eyck*. In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.)**. *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012*. Paris, Peeters, 2017, pp. 367-374.
- Pereira (Fernando António Baptista).** *Entre a Flandres e Lisboa. O patrocínio no arquipélago da Madeira nos séculos xv e xvi*. In : **Pereira (Fernando António Baptista), Sousa (Francisco Clode de) (coord.)**. *As Ilhas do Ouro Branco. Encomenda artística na Madeira séculos XV-XVI*. Lisboa, Imprensa Nacional-Casa da Moeda, 2017, pp. 54-69 [Catalog of an exhibition held at the Museu Nacional de Arte Antiga, Lisbon, Portugal, November 16, 2017 – March 18, 2018].

- Piron (Willy).** *The bilobate misericords of the Lower Rhine area.* In : **Seliger (Anja), Piron (Willy) (eds.).** *Choir stalls and their workshops : Proceedings of the Misericordia International colloquium 2016.* Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2017, pp. 282-298.
- Pomel (Fabienne).** *Arthur en allegorie.* In : **Ferlampin-Acher (Christine) (dir.).** *Arthur après Arthur : La matière arthurienne tardive en dehors du roman arthurien, de l'intertextualité au phénomène de mode.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, pp. 341-362 (Collection «Interférences»).
- Postec (Marie), Sanyova (Jana).** *Was Metalpoint Used for Jan Van Eyck's 'Saint Barbara'? A New Hypothesis Based on Its Reexamination.* In : **Ainsworth (Maryan W.) (ed.).** *Workshop practice in early Netherlandish painting : Case studies from Van Eyck through Gossart.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 10-25.
- Postel (Jean-Philippe), Pennac (Daniel) (inl.).** *Der Fall Arnolfini : auf Spürensuche in einem Gemälde von Jan van Eyck.* Stuttgart, Oktaven, 2017, 174 p.
- Purc-Ștețniak (Beata).** *Portraits in Hans Memling's Last Judgement, or how prudence and fame were portrayed.* Brvkenthal. Acta Mvsei / Ministerul Culturii Și Culetor, Muzeul Național Brukenthal, 12, 2017, 2, pp. 355-399.
- Rayner (Samantha J.).** *The International Arthurian Society and Arthurian Scholarship.* In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.).** *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 25-42.
- Reesing (Ingmar).** *From ivory to pipeclay : The reproduction of late medieval sculpture in the Low Countries.* The Netherlands Yearbook for History of Art = Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek, 67, 2017, pp. 257-284.
- Reynaert (Joris).** *Middelnederlandse wandteksten en grafschriften op rijm.* Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 59, 2017, 2-3, pp. 171-202 [DOI : 10.2143/SDL.59.2.3285103].
- Ridderbos (Bernhard), Faries (Molly).** *Hans Memling's Last Judgement in Gdansk : Technical evidence and creative process.* Oud-Holland : Driemaandelijks tijdschrift voor Nederlandse kunstgeschiedenis = Journal for Art of the Low Countries, 130, 2017, 3-4, pp. 57-82.
- Rijns (Hans).** *Fabels in dierenepen. Hergebruik van bestaande verhalen.* Tielelijn. Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 2017, 30, pp. 114-136.
- Rikhardsdottir (Sif).** *Chronology, Anachronism and 'Translatio Imperii'.* In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.).** *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 135-150.
- Romero Dorado (Antonio).** *Un nuevo Pedro de Campaña : los Ángeles músicos del Museo del Prado = A new painting by Pieter de Kempeneer : el Prado's Musician angels.* Boletín del Museo del Prado, 35, 2017, 53, pp. 44-51.
- Sander (Jochen) (ed.).** *In neuem Glanz : das Schächer-Fragment des Meisters von Flémalle im Kontext = With new splendour : the crucified thief by the Master of Flémalle in context.* Regensburg, Schnell&Steiner, [2017], 176 p. [“Diese Publikation erscheint anlässlich der Ausstellung ‘In neuem Glanz. Das Schächer-Fragment des Meisters von Flémalle im Kontext’, Liebighaus Skulpturensammlung, Frankfurt am Main, 15. November 2017-18. Februar 2018”].
- Sander (Jochen), Wolf (Fabian).** *Möglichkeiten der Malerei neu ausgelotet : Das Schächer-Fragment des “Meisters von Flémalle” = Pushing the Boundaries of Painting The Crucified Thief by the “Master of Flémalle”.* In : **Sander (Jochen) (ed.).** *In neuem Glanz : das Schächer-Fragment des Meisters von Flémalle im Kontext = With new splendour : the crucified thief by the Master of Flémalle in context.* Regensburg, Schnell&Steiner, [2017], pp. 15-38 [“Diese Publikation erscheint anlässlich der Ausstellung ‘In neuem Glanz. Das Schächer-Fragment des Meisters

- von Flémalle im Kontext', Liebighaus Skulpturensammlung, Frankfurt am Main, 15. November 2017-18. Februar 2018"]].
- Schlusemann (Rita).** *'Etsijtes horende dese soetmondighe tale.'* *Stimme und auditive Rezeption in gedruckten niederländischen Prosaromanen.* In : **Unzeitig (Monika), Schrott (Angela), Miedema (Nine) (Hrsg.).** *Stimme und Performanz in der mittelalterlichen Literatur.* Berlin, Boston, De Gruyter, 2017, pp. 155-174 (Historische Dialogforschung 3).
- Schlusemann (Rita).** *Grenzüberschreitungen in gedruckter niederdeutscher Erzählliteratur der Hansezeit.* In : **Becker (Anja), Hausmann (Albrecht) (Hrsg.).** *Mittelniederdeutsche Literatur.* Göttingen, V & R Unipress, 2017, pp. 260-277 (Deutscher Germanisten-Verband : Mitteilungen des Deutschen Germanistenverbandes 64, 2017, 3).
- Sleiderink (Remco).** *Mäzene in der mittelniederländischen Literatur : Versuch einer Bestandsaufnahme.* In : **Bastert (Bernd), Bihrer (Andreas), Reuvekamp-Felber (Timo) (Hrsg.).** *Mäzenaten im Mittelalter aus europäischer Perspektive : von historischen Akteuren zu literarischen Textkonzepten.* Göttingen, V&R unipress, 2017, pp. 201-221 (Encomia Deutsch 4).
- Sleiderink (Remco).** *Scoren met Jan Smeken.* Vaktaal / Landelijke Vereniging van Neerlandici (Amsterdam); Internationale Vereniging voor Neerlandistiek (Utrecht), 30, 2017, 4, pp. 24-25.
- Smith (Alison), Bugler (Caroline) (medewerker), Foister (Susan) (medewerker), Koopstra (Anna) (medewerker).** *Reflections : Van Eyck and the Pre-Raphaelites.* London, National Gallery Company, 2017, 104 p.
- Smith (Jamie L.).** *Replications of Exemplary Form : New Evidence on Jan van Eyck's St Francis Receiving the Stigmata.* In : **Currie (Christina), Franssen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 375-388.
- Smith (Simon).** *Miraudijs, Walewein en 'ic' : Twee opstellen over 'Die Riddere metter Mouwen'.* Amsterdam, Stichting Neerlandistiek VU/Nodus, 2017, 84 p.
- S.n.** *Van Eyck : une oeuvre de jeunesse au Walters Art Museum.* Dijon, Faton, 2017, 64 p. (Art de l'enluminure 63).
- Speakman Sutch (Susie).** *Cross-Cultural Intersections in the Middle Dutch Translations of 'Le Chevalier délibéré' by Olivier de La Marche.* In : **Armstrong (Adrian), Strietman (Elsa) (eds.).** *The multilingual muse : Transcultural poetics in the Burgundian Netherlands.* Cambridge, Legenda, 2017, pp. 132-148.
- Spring (Marika), Morrison (Rachel).** *Van Eyck's Technique and Materials : Historical Perspectives and Contemporary Context.* In : **Currie (Christina), Franssen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 195-220.
- Stones (Alison).** *Text and Image.* In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny) (eds.).** *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 215-224.
- Suard (François).** *Les attestations arthuriennes dans les proses épiques.* In : **Ferlampin-Acher (Christine) (dir.).** *Arthur après Arthur : La matière arthurienne tardive en dehors du roman arthurien, de l'intertextualité au phénomène de mode.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, pp. 91-106 (Collection «Interférences»).
- Sugiyama (Miyako).** *Replicating the sanctity of the Holy Face : Jan van Eyck's "Head of Christ".* Simiolus : Netherlands Quarterly for the History of Art, 39, 2017, 1/2, pp. 5-14.

- Taylor (Jane H.M.).** *Rewriting : Translation, Continuation and Adaptation.* In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny)** (eds.). *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 167-182.
- Tether (Leah), McFadyen (Johnny).** *Introduction : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny)** (eds.). *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 1-12.
- Tomasi (Michele).** «Parler art» en France autour de 1400 : L'expérience esthétique selon Jean Froissart et Michel Pintoin. *Memini : Travaux et documents*, 2017, 22-23, s.p. [URL : <http://journals.openedition.org/memini/986>; DOI : 10.4000/memini.986].
- Trachsler (Richard).** *Orality, Literacy and Performativity of Arthurian Texts.* In : **Tether (Leah), McFadyen (Johnny)** (eds.). *Handbook of Arthurian romance : King Arthur's Court in Medieval European Literature.* Berlin, De Gruyter, [2017], pp. 273-292.
- Van Daele (Rik).** "Crom ende menichfoude" : Over de populariteit van het middeleeuwse Van de vos Reynaerde. *Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift*, 10, 2017, 2, pp. 16-21.
- Van Laere (Raf), Vanden Berghe (Ina), Van Bos (Marina), Van Cleven (Fanny), Boudin (Mathieu), Wouters (Helena).** *Two 15th century cloth fragments with their seals from Bruges and Dordrecht.* *Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art*, 86, 2017, 1, pp. 49-61.
- Van Lierde (Emmanuel).** *Assenede herontdekt Floris ende Blancefloer : geduldige vrouwenhanden creëren hoofs erfgoed.* *Kunsttijdschrift Vlaanderen*, 66, 2017, 364, pp. 52-54.
- Van Tuinen (Ilona).** *Reconstructing the Berlin Sketchbook : Clues from Material Analysis.* In : **Ainsworth (Maryan W.)** (ed.). *Workshop practice in early Netherlandish painting : Case studies from Van Eyck through Gossart.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 48-85.
- Vanwijnsberghe (Dominique), Verroken (Erik), Van Bos (Marina) (medewerker), Vandorpe (Maaike) (medewerker).** «A l'Escu de France» : Guillebert de Mets et la peinture de livres à Gand à l'époque de Jan van Eyck (1410-1450). Turnhout, Brepols, 2017, 2 Vol. (Scientia artis 13).
- Veldhuizen (Martine).** *Sins of the tongue in the medieval West : sinful, unethical, and criminal words in Middle Dutch (1300-1550).* Turnhout, Brepols, 2017, 208 p. (Utrecht studies in medieval literacy 36).
- Veratelli (Federica).** *Il Trittico fiammingo della Galleria Parmeggiani in context.* *Taccuini d'arte (Reggio Emilia)*, 10, 2017, pp. 8-19.
- Victorin (Patricia).** *Remarques sur les attestations arthuriennes dans les Chroniques de Froissart : devise littéraire ou indice d'un discours propagandiste au service de l'histoire de l'Angleterre.* In : **Ferlampin-Acher (Christine)** (dir.). *Arthur après Arthur : La matière arthurienne tardive en dehors du roman arthurien, de l'intertextualité au phénomène de mode.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, pp. 197-220 (Collection «Interférences»).
- Volk (Annegret).** *Bewegte Geschichte : Das Schacher-Fragment untersucht und restauriert. An Eventful History : The Crucified Thief Examined and Restored.* In : **Sander (Jochen)** (ed.). *In neuem Glanz : das Schächer-Fragment des Meisters von Flémalle im Kontext = With new splendour : the crucified thief by the Master of Flémalle in context.* Regensburg, Schnell&Steiner, [2017], pp. 39-46 ["Diese Publikation erscheint anlässlich der Ausstellung 'In neuem Glanz. Das Schächer-Fragment des Meisters von Flémalle im Kontext', Liebighaus Skulpturensammlung, Frankfurt am Main, 15. November 2017-18. Februar 2018"].
- Vollmann (Benedikt Konrad), Janine (Déus), Weigand (Rudolf Kilian) (Hrsg.).** *Liber de naturis rerum : Band 1. Kritische Ausgabe der Redaktion III (Thomas III) eines*

- Anonymus*. Wiesbaden, Dr. Ludwich Reichert Verlag, 2017, 688 p. (Wissensliteratur im Mittelalter, Band 54, 1).
- Vroomen (Lisanne)**. *De oude vos in een nieuw jasje. Reynaert de vos en zijn vele transformaties*. Tielcelijn. Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 2017, 30, pp. 137-169.
- Wackers (Paul)**. *Mag dat? Over het interpreteren van 'Van den vos Reynaerde'*. Tielcelijn. Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 2017, 30, pp. 25-39.
- Warnar (Geert)**. *Hoe lees je een middeleeuwse dialoog?* In : **van Anrooij (Wim), Hoftijzer (Paul) (red.)**. *Lezen in de Lage Landen : Studies over tien eeuwen leescultuur*. Hilversum, Verloren, 2017, pp. 19-24.
- Weststeijn (Johan)**. *Maagdekens bloed dat snijdt zo zoet. Over 'Heer Halewijn' en vergelijkbare verhalen*. Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 59, 2017, 4, pp. 427-451 [DOI : 10.2143/SDL.59.4.3285373].
- Wolf (Fabian)**. *Zum Aufstellungsort des Kreuzabnahme-Triptychons : Eine Revision der Quellen nach der jüngsten Restaurierung. = The Original Location of the Deposition Triptych : A Revision of the Sources on the Basis of the Latest Conservation*. In : **Sander (Jochen) (ed.)**. *In neuem Glanz : das Schächer-Fragment des Meisters von Flémalle im Kontext = With new splendour : the crucified thief by the Master of Flémalle in context*. Regensburg, Schnell&Steiner, [2017], pp. 77-97 ["Diese Publikation erscheint anlässlich der Ausstellung 'In neuem Glanz. Das Schächer-Fragment des Meisters von Flémalle im Kontext', Liebighaus Skulpturensammlung, Frankfurt am Main, 15. November 2017-18. Februar 2018"].
- Wouters (Dinah)**. *Woman personified : a theoretical framework for the female gender of personifications in Medieval literature*. Medieval Feminist Forum : A Journal of Gender and Sexuality, 53, 2017, 2, pp. 5-37.

2. Les différentes principautés – De verschillende vorstendommen

a. Brabant, Limbourg, Outre-Meuse, Malines – Brabant, Limburg, Overmaas, Mechelen

1. La dynastie, les institutions, le droit, les événements politiques, militaires et diplomatiques – De dynastie, de instellingen, het recht, politieke, militaire en diplomatieke gebeurtenissen

- De Decker (Sarah)**. *Baanrotsenhof Brabant : The identification and concept of 'supernobles' in the Duchy of Brabant in the long fourteenth century*. In : **S.n.** *I Coloquio Internacional sobre la Nobleza. En memoria de Don Vicente de Cadenas y Vicent (2005-2015) : Actas : Madrid, 21-24 octubre 2015*. Madrid, Ediciones Hidalguía, 2017, pp. 87-108.
- Demets (Lisa)**. *'In omni terra potestatis mei' : Discours, macht en legitieme autoriteit in de oorkonden van de hertogen van Brabant (1106-1248)*. Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 2, pp. 193-218.
- De Win (Paul)**. *Met Jan van Houthem (+ 1504) leverde de Tiense schepenfamilie van Houthem de eerste door de vorst gecreëerde "baron" in het hertogdom Brabant (1488)*. Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 1, pp. 71-132.
- Haemers (Jelle), Delameillieure (Chanelle)**. *Women and contentious speech in fifteenth-century Brabant*. Continuity and Change : a Journal of Social Structure, Law and Demography in Past Societies, 32, 2017, pp. 323-347 [DOI : 10.1017/S0268416017000315].

- Peeters (Jean-Paul).** *De stad Mechelen en de Gentse Opstand (1379-1385)*. Handelingen : Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 2017, deel 121, aflevering 1, pp. 11-44.
- Schoenaers (Dirk).** *'United we stand?' Representing revolt in the historiography of Brabant and Holland (fourteenth to fifteenth centuries)*. In : **Firnhaber-Baker (Justine), Schoenaers (Dirk) (eds.)**. *The Routledge History Handbook of Medieval Revolt*. London, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2017, pp. 104-129 (The Routledge History Handbooks).
- van Cuyck (Horst), Lambert (Véronique).** *Jan I van Cuijk (+ 1308) : Topdiplomaat in een woelige tijd*. Noordbrabants Historisch Jaarboek, 2017, 34, pp. 13-52.
- Vrancken (Valerie).** *United in revolt and discourse : Urban and noble perceptions of 'bad government' in fifteenth-century Brabant (1420-1)*. *Journal of Medieval History*, 43, 2017, 5, pp. 579-599 [DOI : <https://doi.org/10.1080/03044181.2017.1377631>].

2. La vie économique et sociale – Het economische en sociale leven

- Delameillieure (Chanelle).** *"Partly with and Partly against Her Will" : Female Consent, Elopement, and Abduction in Late Medieval Brabant*. *Journal of Family History*, 42, 2017, pp. 351-368 [DOI : [10.1177/0363199017725226](https://doi.org/10.1177/0363199017725226)].
- Kocken (Marcel).** *Leven in de Middeleeuwen*. De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 2 (n° 86), pp. 66-68.
- a. Le commerce, l'industrie, les finances, les routes, les villes et la vie urbaine –
De handel, de nijverheid, het geldwezen, het verkeerswezen, de steden en het stadsleven
- Apers (Chris).** *Hendrik van Oyenbrugge alias van Coolhem. Een vergeten bemiddelaar in de strijd om het marktrecht van vis, zout en haver begin 15de eeuw*. Handelingen : Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 2016, deel 120, pp. 97-122.
- Claes (Britt), Sosnowska (Philippe).** *Le cas d'une 'cave' du XVe siècle, rue de l'Escalier à Bruxelles*. In : **De Groote (Koen), Eryvynck (Anton) (red.)**. *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent*. Gent, Stad Gent, 2017, pp. 201-210.
- Damen (Mario).** *The knighthood in and around late medieval Brussels*. *Journal of Medieval History*, 43, 2017, 3, pp. 255-284 [<http://dx.doi.org/10.1080/03044181.2017.1303624>].
- Dierick (David), Vandecruys (Koen), Dierick (Agata).** *Vanden biere oft hoppen diemen aldair bruwen soude : Bier in de late middeleeuwen te Leuven*. Leuven, Denise Vandevooort, 2017, 36 p. (Claves Scabinorum 10).
- Haemers (Jelle).** *Commotie in Mechelen. Over sociale conflicten en politiek protest van mannen én vrouwen in de laatmiddeleeuwse stad*. Handelingen : Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 2016, deel 120, pp. 81-96.
- Kinnaer (Frank).** *De 'stad' Nekkerspoel (begin 13de tot begin 14de eeuw)*. Handelingen : Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 2016, deel 120, pp. 123-172.
- Lommelen (Jo), Vos (Paul).** *Mol in de late middeleeuwen*. *Molse Tijdingen*, 2017, 25, pp. 44-51.
- Nève (Paul Lucien), Van Synghel (Geertrui).** *Een veertiende-eeuws register van de cijnznen van de Brabantse hertog in Lenculen en Maastricht : Bron voor de historische topografie van Maastricht en omgeving*. Maastricht, Koninklijk Limburgs Geschied-

- en Oudheidkundig Genootschap, 2017, 163 p. (Werken uitgegeven door Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap 24).
- Ockeley (Jaak).** *Boedellijsten van adel en ambachtslieden in Brabant uit de jaren 1566-1576.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 1, pp. 49-62.
- Peeters (Jean-Paul).** *Een aspect van het stedelijk landschap in Brabant in de volle 15de eeuw : Diest, Nijvel en Zoutleeuw in de jaren 1457-1458 volgens hun stadsrekeningen.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 1, pp. 37-48.
- Peeters (Thomas).** *Politiek en wetgeving in laatmiddeleeuws Mechelen.* Handelingen : Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 2016, deel 120, pp. 37-80.
- Prevenier (Walter).** *Quand un honorable bourgeois de Malines, « marié avec une bonne et honeste femme », s'encanaille dans une troupe de théâtre en marge de la bonne société (1475).* In : **Bouhaïk-Gironès (Marie), Koopmans (Jelle), Lavéant (Katell) (dir.).** *La permission et la sanction : Théories légales et pratiques du théâtre (XIVe-XVIIe siècle) [Actes des colloques 'La permission et la sanction' : théories légales et pratiques du théâtre (1400-1600) et 'Les conflits de juridiction (1400-1600)' organisés respectivement les 26 et 27 novembre 2009 et les 29 et 30 mars 2012 à l'université d'Amsterdam].* Paris, Classiques Garnier, 2017, pp. 141-164.
- Theunissen (Christel).** *Jan Borchman and his Fellow Craftsmen : The Creation of Choir Stalls in the Low Countries.* In : **Seliger (Anja), Piron (Willy) (eds.).** *Choir stalls and their workshops : Proceedings of the Misericordia International colloquium 2016.* Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2017, pp. 211-224.
- Theunissen (Christel).** *Koorbanken in Brabant 1425-1550 : 'van goeden houte gemaekt' : Het werk van laatmiddeleeuwse schrijnwerkers en beeldsnijders.* Nijmegen, Vantilt, 2017, 371 p.
- Vannieuwenhuysen (Bram).** *Who's who in late-medieval Brussels?* In : **Colson (Justin), van Steensel (Arie) (eds.).** *Cities and Solidarities : Urban Communities in pre-modern Europe.* London, New York, Routledge, 2017, pp. 132-150 (Routledge research in early modern history).
- Vermeer (Mark).** *Pragmatische geletterdheid in de middeleeuwse Meierij : De dorpssecretarie van Oisterwijk tot 1550.* Noordbrabants Historisch Jaarboek, 2017, 34, pp. 56-76.
- b. Les campagnes, seigneurs et seigneuries, paroisses et villages, paysans et l'agriculture – Het platteland, heren en heerlijkheden, parochies en dorpen, boeren en landbouw
- Hooghe (Filip).** *Het oude leenboek van het Land van Bornem onder jonkvrouw Johanna van Bar (1425).* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2014, 25, pp. 21-46 [Met transcriptie door Filip Hooghe, Benny Croket, Desiré Brys, Frans De Keirsmaker].
- Van den Broeck (Nick), Soens (Tim).** *Kwetsbaarheid in een veerkrachtige samenleving : Een socio-institutionele analyse van de graancrisis van 1480-82. Casus : Gierle in het Land van Turnhout.* Tijdschrift voor Sociale en Economische geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 14, 2017, 1, pp. 69-104 [DOI : <http://doi.org/10.18352/tseg.893>].
- Van Onacker (Eline).** *Village elites and social structures in the late medieval Campine region.* Turnhout, Brepols, 2017, 318 p. (The medieval countryside 17).

3. La vie religieuse – Het godsdienstig leven

- de Kort (Jan), Lockfeer (Jan).** *Cornelius Jansenius van Hulst (1510-1576), theoloog, humanist en bisschop.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 3, p. 9.
- Dewilde (Brecht), Vannieuwenhuyze (Bram).** *De zeventiende-eeuwse inventaris van de Broederschap van Onze-Lieve-Vrouw van de Zeven Weeën in Brussel.* Bulletin de la Commission royale d'Histoire. Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, 183, pp. 57-142.
- Fragnito (Gigliola).** *Interdiction et tolérance des Ecritures Saintes en langue vernaculaire dans l'Europe catholique (XVIe – XVIIe siècles).* In : **François (Wim), Den Hollander (August) (red.).** *Vernacular Bible and Religious Reform in the Middle Ages and Early Modern Era.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 205-220 (Bibliotheca Theologicarum Lovaniensium CCLXXXVII).
- Funahashi (Michiko).** *The Convents (for women) of the Brussels Region in the High Middle Ages : Based on case studies at the branch priories of Forest and Grand-Bigard of the Afflighem Abbey.* Hikaku toshi shi kenkyu : The Comparative Urban History Review, XXXVI, 2017, 2, pp. 13-32.
- Funahashi (Michiko).** *Female Monasteries in Thirteenth Century Bruxelles : [Reports of seminars 452 (2017.4.15)].* Hikaku toshi shi kenkyu : The Comparative Urban History Review, XXXVI, 2017, 2, pp. 4-5.
- Kikuchi (Satoshi).** *Jan van Leeuwen's mystical anthropology : A testimony of lay mysticism from medieval Brabant.* In : **Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.).** *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries.* New York, Routledge, 2017, pp. 105-118 (Contemporary theological explorations in Christian mysticism 1).
- Martens (Didier), Fourny (Michel).** *La plus ancienne représentation de l'Aula Magna? Une lecture du décor architectural du cycle bruxellois de Sainte Barbe (ca. 1470-1480).* Annales d'Histoire de l'Art & de l'Archéologie, 39, 2017, pp. 51-83 [Actes de la Journée d'étude en hommage à Catheline Périer-D'Ieteren (Bruxelles, Université Libre de Bruxelles, 17 juin 2016)].
- Pirenne (Henri) (samensteller), Breesch (Joseph) (vertaald uit het Frans (inleiding en noten) en het middeleeuws Latijn (manuscript)).** *Het boek van abt Willem van Rijkel (1249-1272) : Polyptiek en rekeningen van de abdij van Sint-Truiden in het midden van de XIIIe eeuw.* Sint-Truiden, Abdij Stad en Regio, 2017, LX-444 p. [Oorspr. titel : *Le livre de l'abbé Guillaume de Ryckel (1249-1272) : polyptique et comptes de l'Abbaye de Saint-Trond au milieu du XIIIe siècle.*].
- Schepers (Kees).** *Gielis vander Hecken (1491-1538) : A Bee Sucking Honey from the Bible.* In : **François (Wim), Den Hollander (August) (red.).** *Vernacular Bible and Religious Reform in the Middle Ages and Early Modern Era.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 151-180 (Bibliotheca Theologicarum Lovaniensium CCLXXXVII).
- Tombeur (Paul).** *Le chant monastique au XIe siècle : le chant grégorien. Le vécu à l'abbaye de Saint-Trond.* Hortus artium medievalium, 23, 2017, pp. 58-65.
- Wuttke (Ulrike).** *Vernacular Eschatology or Eschatology in the Vernacular? The Representation of Death in Fourteenth-Century Vernacular Brabantine Writings.* The Medieval Low Countries : An Annual Review, 2017, 4, pp. 131-164.

4. La vie culturelle: l'enseignement, les sciences, les arts – Het culturele leven: het onderwijs, de wetenschappen, de kunsten

- Bücken (Véronique).** *Bernard van Orley, enfant illustre de la jeune nation Belgique : Images d'un mythe au XIXe siècle.* Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en

- Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art, 86, 2017, 2, pp. 443-463.
- Burn (David).** *The Leuven Chansonnier : A New Source for Mid Fifteenth Century Franco-Flemish Polyphonic Song.* Journal of the Alamire Foundation, 2017, 9, pp. 135)160.
- Byule (Marjan), Bergmans (Anna).** *Mural Paintings before Jan van Eyck : A Remarkable Discovery from around 1400 in St John's Church in Mechelen.* In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 437-454.
- Lefftz (Michel).** *Sculptures importées du Brabant du nord en région mosane à la fin du Moyen Âge. Études de cas et réflexions sur la notation d'écoles régionales.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 533-540.
- Lichtert (Katrien).** *Port Cities and River Harbours : A Peculiar Motif in Antwerp Landscape Painting c. 1490-1530.* In : **Brown (Andrew), Dumolyn (Jan) (eds.).** *Medieval urban culture.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 183-200 (Studies in European Urban History 1100-1800 43).

b. Flandre – Vlaanderen

1. *La dynastie, les institutions, le droit, les événements politiques, militaires et diplomatiques – De dynastie, de instellingen, het recht, politieke, militaire en diplomatieke gebeurtenissen*
- Baecke (Xavier).** *The symbolic power of spiritual knighthood : Discourse and context of the donation of Count Thierry of Alsace to the Templar Order in the county of Flanders.* In : **Schenk (Jochen), Carr (Mike) (eds.).** *Military Orders.* London, Routledge, 2017, 2 Vol. : Vol. 2, pp. 46-56.
- Bloch (Jonathan).** *Ces étrangers d'à-côté: le stéréotype du milicien flamand sous la plume du chroniqueur picard Enguerran de Monstrelet.* *Questes*, 35, 2017, pp. 49-64.
- Boone (Marc).** *La représentation politique dans les villes flamandes du bas Moyen Âge : Limites et possibilités des 'anciennes démocraties des Pays-Bas'.* In : **Genet (Jean-Philippe), Le Page (Dominique), Mattéoni (Olivier) (dir.).** *Consensus et représentation : Actes du colloque organisé en 2013 à Dijon par SAS avec la collaboration du centre Georges-Chevrier de l'université de Dijon.* Paris, Publications de la Sorbonne; Rome, École française de Rome, 2017, pp. 421-450 (Collection de l'École française de Rome 485/11; Histoire ancienne et médiévale 147; Le pouvoir symbolique en Occident (1300-1640) 11).
- Buylaert (Frederik).** *El discurso del señorío nobiliario entre las ciudades y el estado en Flandes del siglo XV.* In : **Jara Fuente (José Antonio) (coord.).** *Discurso político y relaciones de poder: ciudad, nobleza y monarquía en la Baja Edad Media.* Madrid, Dykinson, 2017, pp. 613-642.
- De Baets (Peter).** *Het Ieperse graf van Yolande van Bourgondië (1280).* *Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde*, 117, 2017, 3, pp. 257-271.
- Deman (Paul).** *Karel de Goede in de Torhoutse en Vlaamse overlevering.* *Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout*, 2017, pp. 17-46.
- Guyot-Bachy (Isabelle).** *La Flandre et les Flamands au miroir des historiens du royaume (Xe-XVe siècle).* Villeneuve d'Ascq, Presses Universitaires du Septentrion, 2017, 381 p. (Histoire et Civilisations 1700).

- Haemers (Jelle).** *Een brief van Pieter de Coninck aan Sint-Omaars (1306) : Over schriftelijke communicatie van opstandelingen in veertiende-eeuws Vlaanderen en Artesië.* Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 154, 2017, 1, pp. 3-30.
- Hata (Naomi).** *Prince, Nobles and Cities in Flemish Policymaking to England in the 15th Century : From the Memoranda of Hugues de Lannoy in 1430's [Reports of seminars 452 (2017.4.15)].* Hikaku toshi shi kenkyu : The Comparative Urban History Review, XXXVI, 2017, 2, pp. 6-7.
- McNair (Fraser).** *The Young King and the Old Count : Around the Flemish Succession Crisis of 965.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 2, pp. 145-162.
- Moens (Robin), Trio (Paul) (ed.).** *Aan elkaar gewaagd, een biografie van de gehuwden Arnulf IV van Oudenaarde en Alice van Rozoy (ca. 1175-1275).* Oudenaarde, Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, 2017, 288 p.
- Nieus (Jean-François).** *Stratégies seigneuriales anglo-flamandes après 1066. L' 'honor' de Chocques et la famille de Béthune.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 2, pp. 163-192.
- Sicking (Louis).** *De zaak Draeck : Antwerpen tegenover Zierikzee. Een interstedelijk conflict tijdens de Vlaamse Opstand.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandise (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu' avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 405-416 (Burgundica 24).
- Trio (Paul).** *Des familles nobles prises en tenaille entre intérêts souverains et urbains : Gand, la famille De Liedekerke-Herzele et le comte de Flandre (aux treizième et quatorzième siècles).* Leuven, s.n., 2017, 142 p.
- Verdonck (Jan).** *Karel de Goede.* Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout, 2017, pp. 7-16.

2. La vie économique et sociale – Het economische en sociale leven

- a. Le commerce, l'industrie, les finances, les routes, les villes et la vie urbaine –
De handel, de nijverheid, het geldwezen, het verkeerswezen, de steden en het stadsleven

- Beel (Chris).** *De middeleeuwse waterburcht van Olhain.* Iepers Kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 53, 2017, 1, pp. 16-28.
- Bradt (Thomas), Vanoverbeke (Robrecht).** *Laatmiddeleeuwse Gentse hardvloeren.* In : **De Groote (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 195-200.
- Debonne (Vincent).** *Broeders, burgers en ridders : Op zoek naar de oorsprong van baksteen in middeleeuws Gent.* In : **De Groote (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 185-194.
- De Brant (Luc).** *Bakstenen in het Gentse Gravensteen : Rekening uit 1362.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 3, p. 90.
- Declercq (Diederik).** *De economische geografie van het vijftiende-eeuwse Kortrijk (1438-1500).* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 1, pp. 27-47.
- Despriet (Philippe).** *Nieuw licht op de geschiedenis van middeleeuws Harelbeke.* Kortrijk, Archeologie Zuid-West-Vlaanderen, 2017, 64 p. (Archeologische en historische monografieën van Zuid-West-Vlaanderen 96).

- Dumolyn (Jan).** *Espaces et lieux urbains comme enjeux dans la politique communale en Flandre médiévale.* In : **Bravo (Paloma), D'Amico (Juan Carlos) (dir).** *Territoires, lieux et espaces de la révolte, XIVe-XVIIIe siècles.* Dijon, Editions universitaires de Dijon, 2017, pp. 23-40 (collection 'Histoires').
- Goossens (Carine).** *Archief geschat : De rekening van Felix de Hont.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 2, pp. 52-53.
- Haemers (Jelle), Delameillieure (Chanelle).** *Het herteleet van Simon van Formelis : Familieruzies, erfeniskwesties en het huwelijk in 15de-eeuws Gent.* Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, 2017, LXXI, pp. 55-88.
- Lambert (Bart).** *Making Size Matter Less : Italian Merchant Guilds and Companies in the Medieval Bruges.* In : **De ruyscher (Dave), Cordes (Albrecht), Dauchy (Serge), Pihlamajaki (Heiki) (eds.).** *The Company in Law and Practice : Did Size Matter? (Middle Ages – Nineteenth Century).* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 34-48 (Legal History Library 23; Studies in the History of Private Law 12).
- Muls (Erik).** *'Het cleeden van de derthien arme mannekens' : Het ambacht van de Brugse scheppers (kleermakers) en de fundatie van Gruuthuse (1474).* Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 154, 2017, 1, pp. 31-54.
- Ostyn (Ronny).** *Het aanzien van Tielt in 1462.* Tielt, Roede van Tielt, 2017, 71 p. (De Roede van Tielt, 48, 1).
- Papin (Kristof).** *Alberto de Medici en de economische ondergang van de middeleeuwse grootstad Ieper (1297).* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 33, 2017, 1, pp. 31-47.
- Preneel (Arnold).** *Ten huize van Loys van Lichtervelde en Elisabeth Dammaert : De laatmiddeleeuwse binnenhuisinrichting van een Ieperse edelman.* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 33, 2017, 1, pp. 67-78.
- Racine (Pierre).** *Bruges entre deux mondialisations : 1250-1550.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandise (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 381-391 (Burgundica 24).
- Tys (Dries).** *Macht, nederzetting en landschap in vroegmiddeleeuws Gent.* In : **De Grootte (Koen), Ervynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 35-44.
- Vandenbussche (Koenraad).** *Hoofdmannen in het Brugse Vrije rond 1523.* Biekerf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 4, pp. 488-492.
- Van Hoecke (Karl).** *Wattripont, een brug naar Vlaanderen of een ezelsbrugje in de historiografie van Oudenaarde en het Land tussen Maarke en Ronne (11de - 13de eeuw).* Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIV, pp. 95-210.
- b. Les campagnes, seigneurs et seigneuries, paroisses et villages, paysans et l'agriculture – Het platteland, heren en heerlijkheden, parochies en dorpen, boeren en landbouw
- De Clercq (Wim).** *De houten boerderijbouw in het noordelijk deel van het graafschap Vlaanderen : Een cultureel-biografische verkenning in bouwtradities (ca. 500-1500 n. Chr.).* In : **De Grootte (Koen), Ervynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte :*

- Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 45-66.
- Hooghe (Filip).** *Polderbeheer en waterhuishouding te Weert in 1482.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2010, 21, pp. 20-22.
- Opsommer (Rik).** *De lenen van het grafelijk leenhof van de Zale van Ieper in 1366.* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 33, 2017, 1, pp. 48-66.
- Thoen (Erik), Soens (Tim).** *Rural specialisation and commercialisation in the former county of Flanders in the Middle Ages and the Early Modern Period.* In : **Dierkens (Alain), Schroeder (Nicolas), Wilkin (Alexis) (dir.).** *Penser la paysannerie médiévale, un défi impossible? Recueil d'études offert à Jean-Pierre Devroey.* Paris, Editions de la Sorbonne, 2017, pp. 127-146 (Publications de la Sorbonne. Histoire Ancienne et Médiévale 148).

3. La vie religieuse – Het godsdienstig leven

- Beel (Chris).** *De Sint-Andriespelder.* Iepers Kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 53, 2017, 4, pp. 69-75.
- Decraene (Ellen).** *Religious Confraternities and Spiritual Charity in Early Modern Aalst.* In : **Presciutti (Diana Bullen) (ed.).** *Space, Place, and Motion. Locating Confraternities in the late Medieval and Early Modern City.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 88-105 (Art and material culture in medieval and Renaissance Europe 8).
- Franck (Hannelore).** *Een vreemde eend in de bijt? Het 'Liber anniversarium' als parochiale agenda voor de Onze-Lieve-Vrouwekerk te Brugge in de late middeleeuwen.* Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 154, 2017, 2, pp. 299-326.
- Geirnaert (Noël).** *Suster Catheline (+ 1468) : Een Engelse adellijke kluizenares bij de Jeruzalemkapel in Brugge.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 3, pp. 312-314.
- Laleman (Marie Christine).** *Cisterziënerdomeinen ten noorden van Gent : Over hun ontstaan in de 13de eeuw, hun lokalisatie, hun bestaan en hun sociaaleconomische betekenissen voor de Gentse agglomeratie.* Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, 2017, LXXI, pp. 7-54.
- Meijns (Brigitte).** *England and Flanders around 1066 : The Cult of the English Saints Oswald and Lewinna in the Comital Abbey of Bergues.* In : **van Houts (Elisabeth) (ed.).** *Anglo-Norman Studies XXXIX : Proceedings of the Battle Conference 2016.* S.l., Boydell & Brewer, Boydell Press, 2017, pp. 128-149 [<http://www.jstor.org/stable/10.7722/j.ctt1pwt4bg.13>].
- Meijns (Brigitte).** *Handige Hariulf : De moeizame ontstaansgeschiedenis van de Oudenburgse Sint-Pietersabdij en de doeltreffende daden van haar derde abt (1105-+1143).* In : **Meulemeester (Jean Luc) (red.).** *Van perkament tot papier : Het scriptorium en de bibliotheek van de Sint-Pietersabdij van Oudenburg.* Oudenburg, RAM, 2017, pp. 8-29.
- Sabbe (Luc), Kervyn (Benoit).** *Twee laatmiddeleeuwse offerandeschotels in de kerk van de Heilige Kruisverheffing te Sint-Kruis.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 1, pp. 21-24.
- Trio (Paul).** *Een arme geschiedenis van een rijke abdij (1119-1478)?* In : **Meulemeester (Jean Luc) (red.).** *Van perkament tot papier : Het scriptorium en de bibliotheek van de Sint-Pietersabdij van Oudenburg.* Oudenburg, RAM, 2017, pp. 30-45.
- Vervaeke (Lies).** *L'introduction du bail à ferme temporaire chez les cisterciens de la Flandre maritime au Bas Moyen Âge.* In : **Delaisé (Éric), Yante (Jean-Marie) (dir.).**

Les cisterciens et l'économie des Pays-Bas et de la principauté de Liège, XIIe-XVe siècle. Louvain-la-Neuve, Institut d'études médiévales – U.C.L., 2017, pp. 117-134 (Publications de l'Institut d'études médiévales 29).

Witdouck (Roger). *Kapelaan Pieter Adaem en het O.-L.-Vrouwekapittel in Kortrijk (ca. 1415 - ca. 1482).* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 1, pp. 125-144.

4. *La vie culturelle – Het culturele leven*

Oosterman (Johan). *Franse en Nederlandse letterkunde in middeleeuws Vlaanderen.* In : **Koffeman (Maaike), Montoya (Alicia C.), Smeets (Marc) (eds.).** *Literaire bruggenbouwers tussen Nederland en Frankrijk : Receptie, vertaling en cultuuroverdracht sinds de middeleeuwen.* Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 29-48.

c. *Hainaut, Tournai, le Tournaisis – Henegouwen, Doornik en het Doornikse*

1. *La vie politique – Het politieke leven*

De Wrangel (François). *Le règlement d'avouerie de Jumet de 1201 : enjeux politiques et militaires.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 659-670.

Lecuppre-Desjardin (Élodie). *Azincourt et le comté de Hainaut : L'événement et le quotidien.* In : **Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (éds.).** *Autour d'Azincourt : Une société face à la guerre (v. 1370 - v. 1420).* Villeneuve-d'Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 129-142.

Penay (Robin). *Sausset d'Estainkierke, sire de Vaus, chevalier et le château de Vaulx-les-Tournai : Ambition et ostentation d'un chevalier hainuyer du XIVe siècle.* Bulletin de la Commission royale des Monuments et des Sites, 2017, 29, pp. 7-52.

Stein (Robert). *Van tresorie naar archief. De inventaris van de oorkonden van Henegouwen uit 1409.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 417-433 (Burgundica 24).

2. *La vie religieuse – Religieuze leven*

Verdoot (Jérôme). *Les enjeux politiques du développement patrimonial de l'abbaye de Lobbes au lendemain de son invasion par Hubert (864).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 639-650.

3. *La vie culturelle – Culturele leven*

Bavay (Gérard). *À Soignies et Lobbes : deux cas de 'tadelakt' romans en Hainaut.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la*

Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 507-520.

d. **Namur – Namen**

1. *La vie politique – Het politieke leven*

Saint-Amand (Pascal), Tilmant (Pierre-Hugues) (dir.). *Poilvache, une forteresse médiévale en bord de Meuse.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 60 p. (Carnets du Patrimoine).

2. *La vie économique et sociale – Het economische en sociale leven*

Bodart (Emmanuel). 'Les sermentez jurez qui départent les hirtages de la ville de Namur'. *Les arpenteurs à Namur au Moyen Âge et au début de l'Époque moderne.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 739-752.

Douxchamps (Hervé). *Bouvignes aux XVe-XVIIe siècles : 1re partie : Les fortifications.* Annales de la Société archéologique de Namur, 2017, 91, pp. 5-36.

Douxchamps (Hervé). *Bouvignes aux XVe-XVIIe siècles : 2ème partie : Les rues, ruelles et places.* Annales de la Société archéologique de Namur, 2017, 91, pp. 37-70.

Musin (Aude). *Sociabilité urbaine et criminalisation étatique : Les justices namuroises face à la violence de 1363 à 1555.* Turnhout, Brepols, 2017, 204 p. (Studies in European Urban History (1100-1800) 39).

e. **Luxembourg – Luxemburg**

1. *La vie économique – Het economisch leven*

Jullien (Eva). *Die Handwerker und Zünfte der Stadt Luxemburg im Spätmittelalter.* Köln, Böhlau Verlag, 2017, 320 p. (Städteforschung : Reihe A : Darstellungen (Köln) 96).

Schroeder (Nicolas). *Remarques sur la céréaliculture en Ardenne au Moyen Âge.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 683-692.

2. *La vie religieuse – Het religieuze leven*

Delaisé (Éric), Yante (Jean-Marie). *Être moine à l'abbaye d'Orval au XIVe siècle. Vécus cisterciens en temps de crises.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 575-586.

Golinelli (Paolo), Van Ecke (Lode) (préface), Rogier (Hugues) (avant-propos). *Mathilde de Canossa : sa vie et sa mémoire à Orval.* Neufchâteau, Weyrich, 2017, 224 p.

f. *Principauté de Liège, Looz, Stavelot-Malmedy – De vorstendommen Luik, Loon, Stavelot-Malmedy*

1. *Les Princes-évêques, le chapitre Saint-Lambert, les institutions, le droit, les événements politiques, militaires et diplomatiques – De Prins-bisschoppen, het St.-Lambrechtskapittel, de instellingen, het recht, politieke, militaire en diplomatieke gebeurtenissen*

Bonnivert (Antoine). *Adolphe de Waldeck, prévôt d'Utrecht (1286-1301) et futur évêque de Liège (1301-1302) : Un long prélude à un bref épiscopat.* *Moyen Âge : Revue d'histoire et de philologie*, 123, 2017, 1, pp. 81-111.

Delville (Jean-Pierre). *Une prévision de la destruction de Liège : La prédication de carême du carme Jean Soreth à Liège en 1451.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 149-161 (*Burgundica* 24).

Kupper (Jean-Louis). *Du VIIe siècle à 1468 : La cité médiévale.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole.* Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 47-78.

Kupper (Jean-Louis). *Van de zevende eeuw tot 1468 : De middeleeuwse stad.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool.* Brussel, Marot, 2017, pp. 46-77.

Kupper (Jean-Louis). *Vom 7. Jahrhundert bis 1468 : Die mittelalterliche Stadt.* In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.).** *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole.* Brüssel, Marot, 2017, pp. 47-78.

Masson (Christophe). *Chronique du fait militaire. Traité des guerres d'Awans et de Waroux de Jacques de Hemricourt.* In : **Boutier (Marie-Guy), Bruyère (Paul) (dir.).** *L'Historien dans son atelier : Anthologie du document pour servir à l'histoire du pays de Liège du VIIIe au XVIIIe siècle.* Liège, Société des bibliophiles liégeois, 2017, pp. 117-121 (Société des bibliophiles liégeois. Publication in-quarto 40).

Masson (Christophe). *Paix. Paix de Fexhe.* In : **Boutier (Marie-Guy), Bruyère (Paul) (dir.).** *L'Historien dans son atelier : Anthologie du document pour servir à l'histoire du pays de Liège du VIIIe au XVIIIe siècle.* Liège, Société des bibliophiles liégeois, 2017, pp. 265-269 (Société des bibliophiles liégeois. Publication in-quarto 40).

Masson (Christophe). *Traité de généalogie. Miroir des nobles de Hesbaye de Jacques de Hemricourt.* In : **Boutier (Marie-Guy), Bruyère (Paul) (dir.).** *L'Historien dans son atelier : Anthologie du document pour servir à l'histoire du pays de Liège du VIIIe au XVIIIe siècle.* Liège, Société des bibliophiles liégeois, 2017, pp. 415-418 (Société des bibliophiles liégeois. Publication in-quarto 40).

Vanderputten (Steven), Snijders (Tjamke), Diehl (Jay). *Introduction.* In : **Vanderputten (Steven), Snijders (Tjamke), Diehl (Jay) (eds.).** *Medieval Liège at the crossroads of Europe : Monastic society and culture, 1000-1300.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. xi[ff.] (*Medieval Church Studies* 37).

Wilkin (Alexis). *1468-1505 : Lijdensweg en wedergeboorte van een stad.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool.* Brussel, Marot, 2017, pp. 98-107.

Wilkin (Alexis). *De 1468 à 1505 : Souffrances & renaissance d'une ville.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole.* Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 99-108.

Wilkin (Alexis). *Von 1468 bis 1505 : Leid und Wiedergeburt einer Stadt.* In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.).** *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole.* Brüssel, Marot, 2017, pp. 99-108.

2. *La vie économique et sociale – Het economische en sociale leven*

De Fossa (Christophe). *Un document de 1444 sur les habitants de Robertville (Malmedy).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 693-698.

Woos (Erwin). *Le quartier d'Outremeuse à Liège, naissance d'un territoire urbain.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 699-706.

3. *La vie religieuse – Het godsdienstig leven*

Baudry (Antoine). *Les chapiteaux des parties orientales de la collégiale Notre-Dame à Dinant.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 607-616.

Diehl (Jay). *Masters and Schools at St Laurent : Rupert of Deutz and the Scholastic Culture of a Liégeois Monastery.* In : **Vanderputten (Steven), Snijders (Tjamke), Diehl (Jay) (eds.).** *Medieval Liège at the crossroads of Europe : Monastic society and culture, 1000-1300.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 151-182 (Medieval Church Studies 37).

Huysmans (Ortwin). *The Investiture Controversy in the Diocese of Liège Reconsidered : An Inquiry into the Positions of the Abbeys of Saint-Hubert and Saint-Laurent and the Canonist Alger of Liège (1091-1106).* In : **Vanderputten (Steven), Snijders (Tjamke), Diehl (Jay) (eds.).** *Medieval Liège at the crossroads of Europe : Monastic society and culture, 1000-1300.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 183-218 (Medieval Church Studies 37).

Krönert (Klaus). *Between Identity, History, and Rivalry : Hagiographic Legends in Trier, Cologne, and Liège.* In : **Vanderputten (Steven), Snijders (Tjamke), Diehl (Jay) (eds.).** *Medieval Liège at the crossroads of Europe : Monastic society and culture, 1000-1300.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 49-68 (Medieval Church Studies 37).

Kupper (Jean-Louis). *Le diocèse de Liège et la papauté (Xe – XIIe siècles).* In : **Herbers (Klaus), Müller (Harald) (Hrsg.).** *Lotharingien und das Papsttum im Früh- und Hochmittelalter. Wechselwirkungen im Grenzraum zwischen Germanien und Gallia.* Berlin, Boston, De Gruyter Akademie Forschung, 2017, pp. 89-106 (Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften zu Göttingen Neue Folge, Band 45).

Lisson (Jelle). *Edges of Episcopal Power : Local Society and the Evolution of Diocesan Borders in Liège (c. 900-c. 1200).* In : **Coss (Peter), Dennis (Chris), Julian-Jones (Melissa), Silvestri (Angelo) (eds.).** *Episcopal power and local society in Medieval Europe, 900-1400.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 157-174 (Medieval church studies 38).

Margue (Michel). *Identités monastiques dans un monde bouleversé : Représentations identitaires dans la Chronique de Saint-Hubert, dite Cantatorium (diocèse de Liège, début XIIIe s.).* In : **Vanderputten (Steven), Snijders (Tjamke), Diehl (Jay) (eds.).** *Medieval Liège at the crossroads of Europe : Monastic society and culture, 1000-*

1300. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 251-300 (Medieval Church Studies 37).
- Meijns (Brigitte).** *Between the Empire and the Reform Papacy : The Abbey of St Hubert and the Impact of its Papal Bull (1074) on Ecclesiastical Tradition and Monastic Identity in the Diocese of Liège.* In : **Vanderputten (Steven), Snijders (Tjamke), Diehl (Jay) (eds.).** *Medieval Liège at the crossroads of Europe : Monastic society and culture, 1000-1300.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 219-250 (Medieval Church Studies 37).
- Moens (Sara).** *The mulieres religiosae, Daughters of Hildegard of Bingen? Interfaces between a Benedictine Visionary, the Cistercians of Villers, and the Spiritual Women of Liège.* In : **Vanderputten (Steven), Snijders (Tjamke), Diehl (Jay) (eds.).** *Medieval Liège at the crossroads of Europe : Monastic society and culture, 1000-1300.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 301-338 (Medieval Church Studies 37).
- Reilly (Diane J.).** *Reims, Liège, and Institutional Reform in the Central Middle Ages : Flavius Josephus as a Father of the Church.* In : **Vanderputten (Steven), Snijders (Tjamke), Diehl (Jay) (eds.).** *Medieval Liège at the crossroads of Europe : Monastic society and culture, 1000-1300.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 109-150 (Medieval Church Studies 37).
- Schroeder (Nicolas).** *Imperial Abbacy Meets French Lordship : Stavelot-Malmedy and the County of Luxembourg under Thibaut of Bar and Ermesinde (1197-1247).* In : **Vanderputten (Steven), Snijders (Tjamke), Diehl (Jay) (eds.).** *Medieval Liège at the crossroads of Europe : Monastic society and culture, 1000-1300.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 29-48 (Medieval Church Studies 37).
- van Engen (John H.).** *The Religious Women of Liège at the Turn of the Thirteenth Century.* In : **Vanderputten (Steven), Snijders (Tjamke), Diehl (Jay) (eds.).** *Medieval Liège at the crossroads of Europe : Monastic society and culture, 1000-1300.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 339-370 (Medieval Church Studies 37).
- Wilkin (Alexis).** *Conclusion.* In : **Vanderputten (Steven), Snijders (Tjamke), Diehl (Jay) (eds.).** *Medieval Liège at the crossroads of Europe : Monastic society and culture, 1000-1300.* Turnhout, Brepols, 2017, p. 371 (Medieval Church Studies 37).
- Wilkin (Alexis).** *Polyptyque de la cathédrale de Liège dit aussi «Petit Stock» (1280).* In : **Boutier (Marie-Guy), Bruyère (Paul) (dir.).** *L'Historien dans son atelier : Anthologie du document pour servir à l'histoire du pays de Liège du VIIIe au XVIIIe siècle.* Liège, Société des bibliophiles liégeois, 2017, pp. 285-290 (Société des bibliophiles liégeois. Publication in-quarto 40).

4. La vie culturelle – Het culturele leven

- Close (Florence).** *Liège médiévale : Capitale religieuse d'art et de culture.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole.* Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 79-98.
- Close (Florence).** *Het middeleeuwse Luik : Religieuze hoofdstad van kunst en cultuur.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool.* Brussel, Marot, 2017, pp. 78-97.
- Close (Florence).** *Das mittelalterliche Lüttich. Eine metropole religiöser Kunst und Kultur.* In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.).** *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole.* Brüssel, Marot, 2017, pp. 79-98.

g. L'archéologie médiévale – De middeleeuwse archeologie

- Beeckmans (Luk).** *Laatmiddeleeuws steengoed uit Siegburg (D.) opgegraven in Geraardsbergen.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 272, pp. 30-31.

- Boucherie (Alexandra), Castex (Dominique), Polet (Caroline), Kacki (Sacha).** *Normal growth, altered growth? Study of the relationship between Harris lines and bone form within a post-medieval plague cemetery (Dendermonde, Belgium, 16th century).* *American Journal of Human Biology*, 29, 2017, 1, [s.p.] [DOI : <https://doi.org/10.1002/ajhb.22885>].
- Claus (Chris).** *Historische en geografische situering van De Pijntoren.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 275, pp. 3-8.
- De Ceukelaire (Marleen).** *Natuursteen in de Pijntoren.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 275, pp. 14-16.
- Deckers (Pieterjan).** *In het teken van de griffioen.* *Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie*, 2017, 14, pp. 36-37.
- Deforce (Koen).** *Houtanatomisch onderzoek van twee middeleeuwse vlechtwerkmanden uit Gent.* In : **De Grootte (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 219-224.
- Deforce (Koen).** *The interpretation of pollen assemblages from medieval and post-medieval cesspits : New results from northern Belgium.* *Quaternary international : The Journal of the International Union for Quaternary Research*, 2017, 460, pp. 124-134 [DOI : <https://doi.org/10.1016/j.quaint.2016.02.028>].
- Deforce (Koen).** *Wood use in a growing medieval city : The overexploitation of woody resources in Ghent (Belgium) between the 10th and 12th century AD.* *Quaternary international : The Journal of the International Union for Quaternary Research*, 2017, 458, pp. 123-133 [DOI : <https://doi.org/10.1016/j.quaint.2016.09.059>].
- Dufresnes (Jean), Leblois (Eric).** *Fibules et autres artefacts du premier Moyen Age découverts dans la basse vallée de la Haine et sur les territoires limitrophes (bas-plateau du pays d'Ath et Hauts-Pays).* Bruxelles, Cercle d'études numismatiques / European Centre for Numismatic Studies, 2017, 191 p. (Travaux du Cercle d'études numismatiques 18; Amphora / Club archéologique Amphora 84).
- Dumolyn (Jan), De Clercq (Wim), Dreesen (Roland), Leloup (Ward), Trachet (Jan).** *Ballasting the Hanse : Baltoscandian erratic cobbles in the Later Medieval port landscape of Bruges.* *European Journal of Archeology*, 20, 2017, pp. 710-736 [DOI : [10.1017/eea.2017.2](https://doi.org/10.1017/eea.2017.2)].
- Eryvynck (Anton), Van Neer (Wim).** *Beef, pork and mutton : An archaeological survey of meat consumption in medieval and postmedieval towns in the southern Low Countries (Flanders & Brussels, Belgium).* *Quaternary international : The Journal of the International Union for Quaternary Research*, 2017, 460, pp. 65-73 [https://doi.org/10.1016/j.quaint.2017.02.004].
- Gautier (Patrice), Hardenne (Louise), Maggi (Christophe).** *État des connaissances archéologiques sur l'église Notre-Dame de Mousty à l'époque médiévale.* *Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société*, 31, 2017, 3, pp. 207-228.
- Haneca (Kristof).** *Hout en leer op de Waalse Krook : Het dendrochronologisch onderzoek van de leerlooierskuipen.* In : **De Grootte (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 211-218.
- Hoorne (Johan).** *Potten bakken met eeuwenoude klei : Reconstructie van een middeleeuwse pottenbakkersoven.* *Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie*, 2017, 17, pp. 20-28.
- Hoorne (Johan).** *Tien jaar archeologisch onderzoek op The Loop : Het vroeg- en volmiddeleeuwse Maalte.* In : **De Grootte (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 67-76.

- Janssens (Niels), Van Remoorter (Olivier).** *De Pijntoren opgegraven. Het archeologische onderzoek aan de Pijntoren.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 275, pp. 9-13.
- Poschet (Kevin).** *Beveren uitgespit : Middeleeuwse walgrachtsite - Kelten onder beton?* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 3, pp. 72-73.
- Segers (Geert).** *Een middeleeuwse waterput te Liezele (970-1040 n.C.).* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2011, 22, pp. 18-19.
- Speleers (Lien), van der Valk (Jan M.A.).** *Economic plants from medieval and post-medieval Brussels (Belgium), an overview of the archaeobotanical records.* Quaternary international : The Journal of the International Union for Quaternary Research, 2017, 436, part B, pp. 96-109 [https://doi.org/10.1016/j.quaint.2015.11.025].
- Trachet (Jan), Poulain (Maxime), Delefortrie (Samuël), Van Meirvenne (Marc), De Clercq (Wim).** *Making a mountain out of a molehill? A low-cost and time-efficient molehill survey of the lost medieval harbor site of Monnikerede, Belgium.* Journal of Field Archaeology, 42, 2017, 6, pp. 503-513 [https://doi.org/10.1080/00934690.2017.1383106].
- Trachet (Jan), Delefortrie (Samuël), Van Meirvenne (Marc), Hillewaert (Bieke), De Clercq (Wim).** *Reassessing Surface Artefact Scatters : The Integration of Artefact-Accurate Fieldwalking with Geophysical Data at Medieval Harbour Sites near Bruges (Belgium).* Archaeological Prospection, 24, 2017, 2, 2017, pp. 101-117 [DOI : 10.1002/arp.1552].
- Trachet (Jan), Leloup (Ward), Dombrecht (Kristof) (e.a.).** *Modelling Monnikerede : The Topographical Reconstruction of a Deserted Medieval Outport near Bruges.* The Medieval Low Countries : An Annual Review, 2017, 4, pp. 91-130.
- van Enckevort (Harry), Nicasië (Martinus Johannes).** *Nieuw licht op donkere eeuwen : De overgang van de laat-Romeinse tijd naar de vroege middeleeuwen in Zuid-Nederland.* Amersfoort, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2017, 285 p. (Nederlandse archeologische rapporten 58).
- Veeckman (Johan).** *Het gebruik van Doornikse kalksteen als bouw materiaal in middeleeuws Antwerpen : Een archeologisch overzicht.* In : **De Grootte (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 163-176.

3. Les ducs de Bourgogne – Bourgondische hertogen (1363-1477)

- Armstrong (Adrian).** *L2 Editorial Identity Performance. French-Language Publication in Dutch-Speaking Environments in the Burgundian Low Countries.* Le Moyen français, 81, 2017, pp. 11-40.
- Armstrong (Adrian).** *Théorie et pratique, aller et retour. L'Art de rhétorique et la poésie de Jean Molinet dans deux recueils manuscrits.* In : **Ems (Grégory), Minet (Mathieu) (éds.).** *Les Arts poétiques du XIIIe au XVIIe siècle : Tensions et dialogue entre théorie et pratique.* Turnhout, Brepols Publishers, 2017, pp. 79-106 (Latinitates 10).
- Bessey (Valérie), Paravicini (Werner) (éds., commentés).** *Guerre des manifestes : Charles le Téméraire et ses ennemis 1465-1475.* Paris, Académie des Inscriptions et Belles Lettres, 2017, 348 p. (Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres 52).
- Bock (Nils), Jostkleigrew (Georg).** *Les «cultures de la décision» dans l'espace bourguignon.* In : **Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations».* Neuchâtel, Centre européen d'études

- bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 11-34 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Bock (Nils).** *Les «cultures de la décision» dans l'espace bourguignon : 2. Le rachat des villes de la Somme (1463) et son récit par Georges Chastellain : étude exemplaire.* In : **Marchandise (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations».* Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 25-34 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Boelaert (Johan R.).** *Het overlijden en de lijkschouwing van Filips de Goede (1467) : Een medisch-historische herdenking.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 4, pp. 458-468.
- Bousmar (Éric).** *Bâtards, étalage et cervoise : Une vaine requête de la ville de Mons auprès du duc de Bourgogne (1469-1470).* In : **Marchandise (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations».* Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 167-186 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Bragard (Philippe).** *Les ouvertures de tir pour arme à feu dans les Pays-Bas bourguignons aux XIVe et XVe siècles. Notes sur quelques jalons chronologiques.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandise (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 53-73 (Burgundica 24).
- Brix (Antoine).** *L'abbaye de Saint-Bertin, Guillaume Fillastre et Philippe le Bon : À propos de l' 'exemplar' audomarois des 'Grandes Chroniques de France' conservées à Saint-Pétersbourg.* *Revue du Nord : histoire.* Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 99, 2017, 419, pp. 25-40.
- Brown (Elizabeth A.R.).** *Les assemblées de Philippe le Bel : La promotion de l'image d'un gouvernement consultatif et consensuel.* In : **Genet (Jean-Philippe), Le Page (Dominique), Mattéoni (Olivier) (dir.).** *Consensus et représentation : Actes du colloque organisé en 2013 à Dijon par SAS avec la collaboration du centre Georges-Chevrier de l'université de Dijon.* Paris, Publications de la Sorbonne; Rome, École française de Rome, 2017, pp. 61-94 (Collection de l'École française de Rome 485/11; Histoire ancienne et médiévale 147; Le pouvoir symbolique en Occident (1300-1640) 11).
- Brun (Jenny).** *Jean Molinet : propagandiste des politiques ducales ou simple témoin des tensions franco-bourguignonnes (XVe siècle)?* In : **Vaillancourt (Luc), Lapointe (Melissa), Kawczak (Paul) (dir.).** *«Des bruits courent». Rumeurs et propagande au temps des Valois.* Paris, Hermann, 2017, pp. 77-90 (République des Lettres. Symposiums) [Proceedings of the colloquium «Rumeurs, propagande et manipulation de l'opinion publique du XIVe au XVIe siècle» held in Québec, May 20-21, 2011].
- Bubenicek (Michèle).** *Was the Couple a Palliative to the Absence of the Prince? The Political Role and Influence of Margaret of Flanders during the Reign of Philip the Bold, Duke and Count of Burgundy (1384-1404).* In : **Lachaud (Frédérique), Penman (Michael A.) (eds.).** *Absentee authority across medieval Europe.* Woodbridge, The Boydell Press, 2017, pp. 171-190.
- Burkart (Eric).** *Kreuzzugsrhetorik als burgundische Selbstbeschreibung. Der Beitrag des Jean Germain (f 1461), Bischof von Chalon-sur-Saône und erster Kanzler des Ordens vom Goldenen Vlies, zu einer burgundischen Statuspolitik.* In : **Annas (Gabriele), Nowak (Jessika) (dir.).** *Et l'homme dans tout cela? : von Menschen, Mächten und Motiven : Festschrift für Heribert Müller zum 70. Geburtstag.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2017, pp. 651-668 (Frankfurter Historische Abhandlungen 48).

- Burkart (Eric).** *Plaider pour la croisade et légitimer le pouvoir : Les traités de Jean Germain, présentés en 1451 au chapitre de la Toison d'or.* In : **Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations».* Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 143-156 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Contamine (Philippe).** *Une princesse en diplomatie : L'entrevue de 1439 entre Isabelle de Portugal, Duchesse de Bourgogne, et son oncle Henry Beaufort, Évêque de Winchester, dit le Cardinal d'Angleterre.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 103-111 (Burgundica 24).
- Delobette (Laurence) (dir.), Bévalot (Jean-Pierre), Depreter (Michael).** *L' Héritage de Louis de Chalon (1463) : «Mis en estrif et en discorde ensemble à cause de leur partage».* Vy-lès-Filain, Franche-Bourgogne, 2017, 393 p.
- Delobette-Delsalle (Laurence).** *«L'empereur, sa femme et le [grand]prince...» à Besançon, automne 1442.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 129-140 (Burgundica 24).
- Delsalle (Paul).** *Note sur les Comtois, les Francs-Comtois, les Bourguignons, les Bourguignons salés et autres Séquanais (XVe-XVIIe siècles).* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 141-148 (Burgundica 24).
- Delville (Jean-Pierre).** *Une prévision de la destruction de Liège : la prédication de carême du carme Jean Soreth à Liège en 1451.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 149-162 (Burgundica 24).
- Demotz (Bernard).** *Les relations burgundo-savoyardes vues de la Savoie à la fin du Moyen Âge. Essai de synthèse.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 163-172 (Burgundica 24).
- Depreter (Michael).** *Charles le Hardi devant Nancy 1476/77 : Folie suicidaire, stratégie militaire ou crise de l'État bourguignon?* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 177-186 (Burgundica 24).
- Dequeker (Luc).** *The Adoration of the Lamb : Philip the Good and Van Eyck's Just Judges.* In : **Currie (Christina), Fransen (Bart), Henderiks (Valentine), Stroo (Cyriel), Vanwijnsberghe (Dominique) (eds.).** *Van Eyck Studies : Papers presented at the Eighteenth Symposium for the Study of Underdrawing and Technology in Painting, Brussels, 19-21 September 2012.* Paris, Peeters, 2017, pp. 51-66.
- Devaux (Jean).** *'Ne s'esbahir de riens' : Olivier de La Marche et les vertus de l'équanimité.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 187-193 (Burgundica 24).
- Docquier (Gilles).** *Convoi exceptionnel ou tournée de gala : négociations, retour et accueil de Marguerite d'Autriche, épouse répudiée, dans les Pays-Bas (1493).* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand)**

- (dir.). *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 195-205 (Burgundica 24).
- Dubois (Anne)**. *Une vie du Christ par Jean Aubert et Loyset Liédet*. Art de l'Enluminure. Hors-série des arts & métiers du livre, 2017, 61, pp. 4-21.
- Dumolyn (Jan), Haemers (Jelle)**. *Je dis à cheus où fu rebellion. Chansons politiques en moyen néerlandais autour de 1500*. In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.)**. *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 207-219 (Burgundica 24).
- Dumont (Jonathan)**. *The Christ Figure in Burgundian Political Thought at the Time of Philip the Good*. In : **Andreani (Laura), Paravicini Bagliani (Agostino) (eds.)**. *Cristo e il potere : Teologia, antropologia e politica*. Firenze, SISMELE – Edizioni del Galluzzo, 2017, pp. 225-246.
- Dumont (Jonathan)**. *Le 'Premier voyage de Charles Quint en Espagne' de Laurent Vital, chroniqueur de Charles Quint*. In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.)**. *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 221-227 (Burgundica 24).
- Eersels (Ben)**. *Tous les chemins mènent au Conseil : L'influence des corps de métiers sur le processus décisionnel politique à Saint-Trond à la fin du Moyen Âge (ca 1400-1500)*. In : **Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (dir.)**. *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations»*. Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 105-118 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Emerson (Catherine)**. *Using an Example : Denis Sauvage, Philippe de Commines and the 'Vieil Exemplaire'*. In : **Kooper (Erik S.), Levelt (Sjoerd) (eds.)**. *The Medieval Chronicle : 11*. Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 154-170 [DOI : https://doi.org/10.1163/9789004351875_009].
- Fagel (Raymond)**. *Le beau des beauls. Turismo flamenco en Espana en la época de Felipe el Hermoso*. In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.)**. *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 229-236 (Burgundica 24).
- Field (Sean L.)**. *Philippe Le Bel et ses confesseurs dominicains : Une question de loyauté*. In : **Bériou (Nicole), Vauchez (André), Zink (Michel) (eds.)**. *Les dominicains en France (XIIIe – XXe siècle) [Actes du colloque international organisé par l'Académie des Inscriptions et Belles-lettres et la province dominicaine de France pour le VIIIe centenaire de la Fondation de l'ordre des Prêcheurs par Saint-Dominique, du 10 au 12 décembre 2015]*. Paris, Éditions du Cerf, 2017, pp. 431-442.
- Fischer (Fritz)**. *Philipp der Gute von Burgund (reg. 1419-1467). [Augsburg, um 1510]*. Band. 2, 2017, pp. 614-617.
- Herbert (Christopher)**. *Foreshadowing the Reformation : Art and religion in the fifteenth-century Burgundian Netherlands*. London, New York, Routledge Taylor & Francis Group, 2017, XII-163 p.
- Hortal Muñoz (José Eloy)**. *Le modèle bourguignon de garde royale dans l'Europe des XVIe et XVIIe siècles : succès et développement*. In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.)**. *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 253-261 (Burgundica 24).
- Jacek Rojewski (Oskar)**. *Ducal patronage and performance as a power expression in the conquered cities : The case of the Burgundian Low Countries*. *Potestas : Religión, poder y monarquía*. Revista del Grupo Europeo de Investigación, 2017, 11, pp. 47-70.

- Jostkleigrewé (Georg).** *Les «cultures de la décision» dans l'espace bourguignon : 1. Le sujet et son étude : introduction méthodologique.* In : **Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations».* Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 11-25 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Kammerer (Odile).** *L'enjeu mulhousien pour Charles le Téméraire (1469-1477).* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 263-273 (Burgundica 24).
- Kocken (Marcel).** *Anecdotes i.v.m. Margaretha van Oostenrijk.* De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 2 (n° 86), pp. 50-52.
- Ladero Quesada (Miguel Ángel).** *Nuño de Gumiel, tesorero castellano de Felipe el Hermoso (Ingresos y gastos en 1506)?* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 275-289 (Burgundica 24).
- Lannaud (Delphine).** *De la cour au diocèse : L'aventure inachevée des évêques bourguignons avec le pouvoir princier.* In : **Maillard-Luypaert (Monique), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Église et État : Évêques et cardinaux princiers et curiaux, XIVe-début XVIe siècle : Des actes du pouvoir.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 81-98 (Études renaissantes 23).
- Lecuppre (Gilles).** *Jouer avec sa peur à la cour de Bourgogne : un poète entre conflit fantôme et querelle fictive.* In : **Cottret (Monique), Galland (Caroline) (dir.).** *Peurs, rumeurs et calomnies.* Paris, Éditions Kimé, 2017, pp. 21-40 (Collection Le sens de l'histoire).
- Lecuppre-Desjardin (Élodie).** *Avant un an, il s'en repentira : L'argumentaire bourguignon déployé à la veille de la guerre du Bien public. Petite étude sur la prise de décision à la fin du Moyen Âge.* In : **Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations».* Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 157-166 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Lhénetet (Benoit).** *Le Renseignement : Une communauté au service des ducs de Bourgogne (1407-1435).* In : **Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations».* Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 77-88 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand).** *Le testament de Jean III de Luxembourg et de Jeanne de Béthune (17 avril 1430).* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 291-309 (Burgundica 24).
- Masson (Christophe).** *Écrire la défaite militaire en pays bourguignon. Pour une réévaluation du discours sur la guerre.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 311-317 (Burgundica 24).
- Masson (Christophe).** *Livre de comptes. Recette générale de toutes les finances du duc de Bourgogne de Jean Chousat.* In : **Boutier (Marie-Guy), Bruyère (Paul) (dir.).** *L'Historien dans son atelier : Anthologie du document pour servir à l'histoire du pays*

- de Liège du VIIIe au XVIIIe siècle. Liège, Société des bibliophiles liégeois, 2017, pp. 225-230 (Société des bibliophiles liégeois. Publication in-quarto 40).
- Mauntel (Christoph).** *Prendre de "bonnes" décisions à l'époque bourguignonne. Réflexions sémantiques et narratives.* In : **Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations».* Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 35-46 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Moeglin (Jean-Marie).** *La «Maison de Bourgogne». Origines, usages et destinées d'un concept.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 319-332 (Burgundica 24).
- Morerod (Jean-Daniel), Oguey (Grégoire).** *Le Bâtard Vauthier et ses feux puants (1403). À propos d'un partisan neuchâtelois des ducs de Bourgogne.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 333-345 (Burgundica 24).
- Mozatti (Tommaso).** *Charles V, Bartolomé Ordóñez, and the Tomb of Joanna of Castile and Philip of Burgundy in Granada : An Iconographical Perspective of a Major Royal Monument of Renaissance Europe.* *Mitteilungen des Kunsthistorischen Instituts in Florenz*, 59, 2017, pp. 174-201.
- Noflatscher (Heinz).** *Der 'Teuerdank' und die Niederlande.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 347-360 (Burgundica 24).
- Nowak (Jessica).** *El Duca de Bergogna, ut dico, se lassia tutto reger da altri : La prise de décision en Bourgogne vue par un Milanais.* In : **Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations».* Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 187-198 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Oschema (Klaus).** *Entre superstition et expertise scientifique : L'astrologie et la prise de décision des ducs de Bourgogne.* In : **Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations».* Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 89-104 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Paravicini (Werner).** *Lüttich, 26. November 1467 : ein Brief Karls des Kühnen an Guy de Brimeu.* In : **Annas (Gabriele), Nowak (Jessica) (dir.).** *Et l'homme dans tout cela? : von Menschen, Mächten und Motiven : Festschrift für Heribert Müller zum 70. Geburtstag.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2017, pp. 685-705 (Frankfurter Historische Abhandlungen 48).
- Paviot (Jacques).** *Claude de La Palud, un seigneur franc-comtois entre Bourgogne, France, Empire, Savoie et Italie (v. 1460-1517).* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 361-372 (Burgundica 24).
- Paviot (Jacques).** *The Court of Burgundy and Constantinople.* In : **Coulie (Bernard), Dujardin (Paul) (eds.).** *Paths to Europe : From Byzantium to the Low Countries.* Cinisello Balsamo, Silvana Editoriale, 2017, pp. 131-142 (Biblioteca d'arte 53).

- Paviot (Jacques).** *Les évêques curiaux héraults de la croisade à la cour de Bourgogne.* In : **Maillard-Luypaert (Monique), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Église et État : Évêques et cardinaux princiers et curiaux, XIVe-début XVIe siècle : Des actes du pouvoir.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 99-108 (Études renaissantes 23).
- Paviot (Jacques).** *Geoffroy de Thoisy, un noble bourguignon au service du duc Philippe le Bon.* In : **Annas (Gabriele), Nowak (Jessika) (dir.).** *Et l'homme dans tout cela? : von Menschen, Mächten und Motiven : Festschrift für Heribert Müller zum 70. Geburtstag.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2017, pp. 635-650 (Frankfurter Historische Abhandlungen 48).
- Pinette (Mathieu).** *Le château de Germolles : L'organisation d'une résidence de Marguerite de Flandre.* In : **Faucherre (Nicolas), Gautier (Delphine), Mouillebouche (Hervé) (dir.).** *Le nomadisme châtelain, IXe-XVIIIe siècle : Actes du sixième Colloque international au château de Bellecroix, 14-16 octobre 2016.* Chagny, Centre de castellologie de Bourgogne, 2017, pp. 130-143.
- Prevenier (Walter).** *L'hypothèse d'une transtextualité entre les lettres de rémission des ducs de Bourgogne et la littérature de fiction du XIe siècle.* In : **Maillard-Luypaert (Monique), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Église et État : Évêques et cardinaux princiers et curiaux, XIVe-début XVIe siècle : Des actes du pouvoir.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 373-380 (Études renaissantes 23).
- Provost (Alain).** *La carrière de Simon Festu : un clerc au service de l'État monarchique sous le règne de Philippe le Bel.* *Revue historique*, 319, 2017, pp. 515-540.
- Quéruel (Danielle).** *Réminiscences arthuriennes dans les romans de chevalerie du XVe siècle : l'exemple des romans bourguignons.* In : **Ferlampin-Acher (Christine) (dir.).** *Arthur après Arthur : La matière arthurienne tardive en dehors du roman arthurien, de l'intertextualité au phénomène de mode.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, pp. 477-490 (Collection «Interférences»).
- Raynaud (Christiane).** *La mort de Pierre le Cruel dans les manuscrits enluminés des 'Chroniques' de Froissart.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 393-403 (Burgundica 24).
- Rossiau (Egied).** *Bekende Mechelaars (BM's) : Margaretha van Oostenrijk.* *De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+*, 22, 2017, 2 (n° 86), pp. 4-25.
- Rudy (Kathryn M.).** *Eating the face of Christ : Philip the Good and his physical relationship with Veronicas.* In : **Murphy (Amanda), Kessler (Herbert L.), Petoletti (Marco), Duffy (Eamon), Milanese (Guido) (eds.).** *The European fortune of the Roman Veronica in the Middle Ages.* Brno, Masarykova Univerzita; Turnhout, Brepols, 2017, pp. 169-179 (Convivium. Supplementum, 2017. Seminarium Kondakovianum).
- Santamaria (Jean-Baptiste).** *Madame en son conseil : La prise de décision sous Marguerite de France (1361-1382).* In : **Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations».* Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 47-62 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Santamaria (Jean-Baptiste).** *La mise en défense du comté d'Artois sous Marguerite de France, 1361-1392.* In : **Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (eds.).** *Autour d'Azincourt : Une société face à la guerre (v. 1370 - v. 1420).* Villeneuve-d'Ascq, *Revue du Nord*, 2017, pp. 305-332.
- Schnerb (Bertrand).** *La piété de Charles le Téméraire.* In : **Annas (Gabriele), Nowak (Jessika) (dir.).** *Et l'homme dans tout cela? : von Menschen, Mächten und Motiven : Festschrift für Heribert Müller zum 70. Geburtstag.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2017, pp. 669-684 (Frankfurter Historische Abhandlungen 48).

- Schulte (Petra).** *La décision du juge dans la réflexion morale et politique de Guillaume Fillastre.* In : **Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations».* Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 129-142 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Stauffer (Annemarie).** *A Purchase List from the Court of Charles the Bold from 1473.* In : **Ertl (Thomas), Karl (Barbara) (eds.).** *Inventories of textiles - textiles in inventories : Studies on late Medieval and Early Modern material culture.* Göttingen, V&R Unipress, 2017, pp. 111-126.
- Stein (Robert).** *Magnanimous dukes and rising states : The unification of the Burgundian Netherlands, 1380-1480.* Oxford, Oxford University Press, 2017, 315 p.
- Van Bruaene (Anne-Laure).** *Rhetorical encounters : Puys, chambers of rhetoric, and the urban literacy culture of the Burgundian Low Countries and Northern France.* In : **Armstrong (Adrian), Strietman (Elsa) (eds.).** *The multilingual muse : Transcultural poetics in the Burgundian Netherlands.* Cambridge, Legenda, 2017, pp. 71-83.
- Vanden Bremden (Yvette).** *De Dion-le-Val à Enghien pour finir en caisse? Ou l'histoire de vitraux du XVIe siècle presque oubliés.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 459-478 (Burgundica 24).
- Van der Jeught (François).** *Jacques de la Champagne, de meesterkok van Margaretha van Oostenrijk.* De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 2 (n° 86), pp. 27-49.
- Van Eeckenrode (Marie).** *L'activité diplomatique de Jean Chevrot, évêque de Tournai, président du conseil de Philippe le Bon (1433-1457).* In : **Maillard-Luyppaert (Monique), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Église et État : Évêques et cardinaux princiers et curiaux, XIVe-début XVIe siècle : Des actes du pouvoir.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 123-134 (Études renaissantes 23).
- Van Eeckenrode (Marie).** *Un fantasme historiographique? La publication des sources servant à l'histoire des assemblées d'états des Pays-Bas.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 479-490 (Burgundica 24).
- Van Hemelryck (Tania).** *La matière arthurienne à la cour des ducs de Bourgogne dans les mises en prose (Erec et Cligis), miroir de la «bourgondisation» littéraire?* In : **Ferlampin-Acher (Christine) (dir.).** *Arthur après Arthur : La matière arthurienne tardive en dehors du roman arthurien, de l'intertextualité au phénomène de mode.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, pp. 463-476 (Collection «Interférences»).
- van Peteghem (Paul).** *Les Bourguignons et le droit de patronage : Lutte inextricable entre le pape et le gallicanisme?* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 491-500 (Burgundica 24).
- Verbij-Schillings (Jeanne).** *Troubles liégeois. Réminiscences de la bataille d'Othée (23 septembre 1408) dans les sources narratives en moyen néerlandais du XVe siècle.* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 501-514 (Burgundica 24).
- Verreycken (Quentin).** *Charles le Hardi a-t-il inventé la révolution militaire? Les réformes des armées bourguignonnes de 1467 à 1477.* In : **Delsalle (Paul), Docquier**

- (Gilles), Marchandise (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.). *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 515-522 (Burgundica 24).
- Verreycken (Quentin). *Le fait du Prince ou de son administration? Les lettres de rémission des ducs de Bourgogne (1386-1482)*. In : Marchandise (Alain), Docquier (Gilles) (dir.). *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations»*. Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIIe s.), 2017, pp. 63-76 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Vones-Liebenstein (Ursula). *Cui bono? Oder warum musste Margarete von Burgund sterben?* In : Annas (Gabriele), Nowak (Jessika) (dir.). *Et l'homme dans tout cela? : von Menschen, Mächten und Motiven : Festschrift für Heribert Müller zum 70. Geburtstag*. Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2017, pp. 565-586 (Frankfurter Historische Abhandlungen 48).
- Wijsman (Hanno). *Que fait saint Bernard chez saint Servais? La rivalité franco-bourguignonne dans le manuel d'histoire du jeune Philippe le Beau*. In : Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandise (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.). *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 523-536 (Burgundica 24).
- Khayet (Geneviève). *Commémoration du 550e anniversaire du sac et de l'incendie de Visé par les armées de Charles le Téméraire*. Les nouvelles notices visétoises, 2017, 142-143, pp. 66-76.
- Yante (Jean-Marie). *Philippe le Bon et l'économie des Pays-Bas. L'apport des ordonnances*. In : Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandise (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.). *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 537-550 (Burgundica 24).

C. LES TEMPS MODERNES – HET MODERNE TIJDVAK

1. Les Pays-Bas espagnols et autrichiens – De Spaanse en Oostenrijkse Nederlanden

a. *Généralités, la dynastie et ses représentants, la haute noblesse, l'armée, l'histoire politique et militaire – Algemeenheden, de dynastie en haar vertegenwoordigers, de hoge adel, het leger, politieke en militaire geschiedenis*

- Acke (Daniel). *"Tout est presque indifférent". La double leçon de la vanité selon Charles-Joseph de Ligne*. In : André (Valérie), Couvreur (Manuel) (éds.). *Cinquante nuances de rose : Les affinités électives du prince de Ligne*. Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 31-40 (Etudes sur le XVIIIe siècle 45).
- Alcántara (Isaac), Botí (Juan Jesús), Sáez (David Omar). *Monarquía, Felipe II de España, Las excentricidades de Felipe IIIa alegría de la huerta*. Clío : Revista de historia, 2017, 192, pp. 60-67.
- André (Valérie), Couvreur (Manuel) (éds.). *Cinquante nuances de rose : Les affinités électives du prince de Ligne*. Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, 214 p. (Etudes sur le XVIIIe siècle 45).
- André (Valérie). *"J'aime mieux sentir que juger". Quand le prince de Ligne relisait la 'Correspondance littéraire' de La Harpe*. In : André (Valérie), Couvreur (Manuel)

- (éds.). *Cinquante nuances de rose : Les affinités électives du prince de Ligne*. Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 177-192 (Etudes sur le XVIIIe siècle 45).
- Asaert (Gustaaf)**. *Met Jacob van Wesenbeke naar Spanje : Een diplomatieke reis in een bewogen tijd (1562-1563)*. Antwerpen, Antwerpse Vereniging voor Bouwhistorie & Geschiedenis vzw, 2017, 306 p.
- Beaujean (Philippe)**. *Een scheepswrak in de polder van Oorderen [Oorlogsschip 'Fin de la Guerre']*. Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 3, pp. 21-23.
- Beeckmans (Luc)**. *De geuzenpenning : "Met bedeltas en verstregelde handen"*. Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 2, pp. 649-654 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Benavent (Júlia)**. *Las cartas cifradas en la correspondencia de la Casa de Austria*. In : **Gallego Cuiñas (Ana), López López (Aurora), Pociña Pérez (Andrés) (eds.)**. *La carta : reflexiones interdisciplinarias sobre epistolografía*. [Granada], Universidad de Granada, Editorial Universidad de Granada, 2017, pp. 353-358.
- Binon (Dirk)**. *Franse soldaten brandschatten Puurs in 1684*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2017, 28, pp. 8-9.
- Black (Jeremy)**. *Spanish Military Power in Relation with other States : a Comparative Context*. In : **García Hernán (Enrique), Maffi (Davide) (coord.)**. *Estudios sobre guerra y sociedad en la Monarquía Hispánica : guerra marítima, estrategia, organización y cultura militar (1500-1700)*. Valencia, Albatros, 2017, pp. 355-374 (Historia de España y su proyección internacional 11).
- Blockmans (Wim)**. *Karel V : Keizer van een wereldrijk 1500-1558*. Utrecht, Utrecht Omniboek, 2017, 288 p. [Derde druk].
- Body (Albin)**. *Pierre le Grand aux eaux de Spa*. Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 169, pp. 28-43.
- Body (Albin)**. *Pierre le Grand aux eaux de Spa (suite)*. Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 170, pp. 9-24.
- Body (Albin)**. *Pierre le Grand aux eaux de Spa (suite et fin)*. Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 171, pp. 27-41.
- Bourel (Wido)**. *Antonius Temmerman Fabri (1547-1582), een medeplichtige biechtvader*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 3, pp. 24-25.
- Bourel (Wido)**. *Cathelyntje Trigault (1604-1689), moeder van alle Europese Amerikanen*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 2, pp. 10-11.
- Bousmar (Éric)**. *Maximilien d'Autriche ou le jeune Charles Quint? Enluminure et politique dans le 'Livre de chœur' de Malines (1515)*. In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand), Schnerb (Bertrand) (dir.)**. *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 43-52 (Burgundica 24).
- Breugelmans (J.)**. *De grafombe van Antoon van Lotharingen en Maria van Harcourt in de minderbroederskerk van Nancy - Een funerair monument als symbool voor de overgang van het land van Aarschot van het geslacht van Harcourt naar dat van Croy*. Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 3, pp. 161-178.
- Breugelmans (J.)**. *De grafombe van Antoon van Lotharingen en Maria van Harcourt in de minderbroederskerk van Nancy - Een funerair monument als symbool voor de overgang van het land van Aarschot van het geslacht van Harcourt naar dat van Croy*. Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 4, pp. 181-202.

- Brouwer (Aron), Wouters (Marthijn), Scheifes (Ansfried).** *Willem van Oranje : de opportunistische Vader des Vaderlands*. Amsterdam, Nieuw Amsterdam, 2017, 187 p.
- Canales Ramírez (Diego).** *Derecho de resistencia y expresión en el conflicto hispano-flamenco*. In : **Juanes Cortés (Antonio) (coord.) (e.a.).** *Teoría, metodología y casos de estudio*. S.l., Hergar Ediciones Antema, 2017, pp. 557-579.
- Cauchies (Jean-Marie), Simon (Nicolas).** *Par bon avis et délibération de conseil : Écoute et décision politique chez les princes bourguignons et habsbourgeois dans les Pays-Bas (XVe-XVIIe siècles)*. In : **Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (dir.).** *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations»*. Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIIe s.), 2017, pp. 199-214 (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Cauchies (Jean-Marie).** *Sur les pas de Charles Quint à Mons : Une joyeuse entrée princière en novembre 1515*. Annales du Cercle archéologique de Mons, 83, 2017, pp. 61-94.
- Ceballos-Escalera y Gila (Alfonso).** *La sepultura en Segovia de Jan IV de Glymes, último marqués de Bergen-op-Zoom y caballero del Toisón de oro (1567)*. Estudios segovianos, 59, 2017, 116, pp. 181-192.
- Checa Cremades (Fernando).** *Renacimiento habsbúrgico : Felipe II y las imágenes artísticas*. Valladolid, Ediciones Universidad de Valladolid, 2017, 206 p. (Colección "Síntesis").
- Clement (Raymond).** *Alexandrine de Rye*. Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 4, pp. 7-8.
- Content (Matthieu).** *Approche institutionnelle de l'ambassade espagnole de Baltasar de Zúñiga à Bruxelles, 1599-1603*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LXIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 845-856.
- Courtoy (Jérôme).** *Der Erbvertrag von Peter-Ernst von Mansfeld mit den Grafen von Mansfeld-Vorderort zu Gunsten von Marie de Montmorency*. Hémecht. Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire. Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär, 69, 2017, 2, pp. 189-204.
- Crespo-Francés (José Antonio).** *Batalla de Fleurus*. In : **Martínez Ruiz (Enrique), Cantera Montenegro (Jesús), de Pazzis Pi Corrales (Magdalena) (dir.).** *La guerra en el arte*. Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 2017, pp. 393-421.
- Crocket (Benny).** *Trouble tyt*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2010, 21, pp. 4-8.
- Crocket (Benny).** *Trouble tyt*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2011, 22, pp. 20-25.
- Crocket (Benny).** *Trouble tyt. Van Beeldenstorm tot Pardon*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2012, 23, pp. 23-28.
- Cruz (María Martínez Marín).** *La Corte de María de Hungría en Bruselas (1531-1555) : Un modelo cultural europeo*. In : **Cabrera Espinosa (Manuel), López Cordero (Juan Antonio) (eds.).** *IX Congreso Virtual sobre Historia de las Mujeres (15 al 31 de octubre de 2017) : comunicaciones*. S.l., Archivo Histórico Diocesano de Jaén, 2017, pp. 529-537.
- De Both (Luc), Van Rode (Olivier).** *Het bewogen leven van graaf Lamoraal van Egmont (°1522 - + 1568)*. Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 1, pp. 15-314 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].

- De Brant (Guy), Hofman (Edy).** *Stekene in de oude cartografie deel 10 : Tachtigjarige Oorlog, 1645 [De impact van een doortrekkend leger op een landstreek kan moeilijk onderschat worden. In 1645 en 1646 deelde Stekene opnieuw in de brokken].* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 1, pp. 8-17.
- De Brant (Guy), Hofman (Edy).** *Stekene in de oude cartografie deel 11 : Tachtigjarige Oorlog, Kaart Wichman 1646.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 2, pp. 46-54.
- De Brant (Guy), Hofman (Edy).** *Stekene in de oude cartografie deel 12 : Kaart van het bisdom Gent 1641.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 3, pp. 78-82.
- de Groot (Bouko).** *Dutch armies of the 80 Years' War 1568-1648, 1 : Infantry.* Oxford, Osprey Publishing, 2017, 48 p. (Men-at-arms series 510).
- de Groot (Bouko).** *Dutch armies of the 80 Years' War 1568-1648, 2 : Cavalry, artillery & engineers.* Oxford, Osprey Publishing, 2017, 48 p. (Men-at-arms series 513).
- Demoulin (Bruno).** *L'initiation de Richelieu à Bruxelles et Liège par Jean Péricard (1616).* In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandise (Alain) (dir.).** *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 173-176 (Burgundica 24).
- De Ridder (Bram).** *Benchmarking the Past : Politico-Legal Connotations of Tradition, Custom and Common Practice in the Diplomacy of the Eighty Years War.* Dutch Crossing. Journal of Low Countries Studies, 41, 2017, 3, pp. 210-228 [<https://doi.org/10.1080/03096564.2016.1143285>].
- Devoldere (Luc).** *Brieven van een Vlaming aan de Oostenrijkse keizer over de troebelen in de Oostenrijkse Nederlanden (1582-1584) = Lettres d'un Flamand à l'empereur d'Autriche sur les troubles dans les Pays-Bas méridionaux (1582-1584).* De Franse Nederlanden = Les Pays-Bas français, 42, 2017, pp. 240-249
- Dhondt (Frederik).** *“Arrestez et Pillez Contre Toute Sorte de Droit” : Trade and the War of the Quadruple Alliance (1718-1720).* Legatio : The Journal for Renaissance and Early Modern Diplomatic studies, 2017, 1, pp. 97-130 [DOI : <https://doi.org/10.12775/LEGATIO.2017.04>].
- Díaz (Laura).** *Tercios de Flandes : defensores de la monarquía hispánica.* Altar Mayor, 2017, 179, pp. 731-738.
- Difuria (Arthur J.).** *The 'conzettismo' of triumph : Maerten van Heemskerck's 'Victories of Charles V' and remembering Spanish omnipotence in a late sixteenth-century writing cabinet.* In : **Karr Schmidt (Suzanne), Wouk (Edward H.) (eds.).** *Prints in Translation, 1450-1750 : Image, Materiality, Space.* London, New York, Routledge, 2017, pp. 158-182.
- Duerloo (Luc).** *Hawks, doves, and magpies : The business of faction at the Court of the Archdukes.* In : **González Cuerva (Rubén), Koller (Alexandre) (eds.).** *A Europe of courts, a Europe of factions : political groups at Early Modern centres of power (1550-1700).* Leiden, Brill, 2017, pp. 156-175 (Rulers & elites 2).
- Duerloo (Luc).** *The price of the prey : Accounting for the princely hunt in the Archducal Netherlands, 1598-1621.* In : **Merlotti (Andrea) (a cura di).** *Le cacce reali nell' Europa dei principi : la civiltà delle corti (vol. 1).* Firenze, Leo S. Olschki, 2017, pp. 59-72.
- Dunthorne (Hugh).** *The Dutch Revolt in English political culture: 1585-1660.* In : **Hermans (Theo), Salverda (Rainer) (eds.).** *From revolt to riches : Culture and history of the Low Countries, 1500-1700.* London, UCL Press, 2017, pp. 173-182.
- Edelmayer (Friedrich).** *Die Entstehung des spanischen Imperiums in der Neuen Welt unter Kaiser Karl V.* Zur Debatte, 2017, 5, pp. 35-37.
- Edelmayer (Friedrich).** *Globalgeschichte der Frühen Neuzeit 1450-1800.* Stuttgart, Kohlhammer, 2017, 300 p.

- Edelmayer (Friedrich).** *Philipp II. Biographie eines Weltherrschers.* Stuttgart, Verlag W. Kohlhammer, 2017, 310 p. [2. Auflage].
- Fabraquer (José Muñoz Maldonado).** *Los prisioneros de Felipe II.* Madrid, Guadarramistas, 2017, 384 p.
- Fagel (Raymond).** *Alejandro Farnesio y Francisco Verdugo : La guerra en el Noreste.* Tiempos modernos : Revista Electrónica de Historia Moderna, 8, 2017, 35, pp. 14-29.
- Fagel (Raymond).** *Describir la guerra. Narrativas de la primera década de las guerras de Flandes (1567-1577).* In : **García Hernán (Enrique), Maffi (Davide) (coord.).** *Estudios sobre guerra y sociedad en la Monarquía Hispánica : guerra marítima, estrategia, organización y cultura militar (1500-1700).* Valencia, Albatros, 2017, pp. 507-518 (Historia de España y su proyección internacional 11).
- Fagel (Raymond).** *Gascoigne's The Spoyle of Antwerpe (1576) as an Anglo-Dutch text.* Dutch Crossing. Journal of Low Countries Studies, 41, 2017, 2, pp. 101-110 [https://doi.org/10.1080/03096564.2017.1291747].
- Fagel (Raymond).** *La Guerra de los Ochenta Años (1568-1648).* In : **García Hernán (Enrique), Blanco Núñez (José María) (coord.).** *Historia militar de España. 6 : Estudios historiográficos, glosario y cronología.* Madrid, Ministerio de Defensa, 2017, pp. 499-503.
- Fagel (Raymond).** *De wrede Alva en de Zwarte Legende over de bloeddorstige Spanjaarden.* Geschiedenis Magazine, 52, 2017, 5, pp. 12-18.
- Fermon (Paul).** *L'idée de «vray pourtraict». Les représentations de la ville de Saint-Omer d'après nature aux xve-xviiè siècles.* In : **Bouloux (Nathalie), Dan (Anca), Tolia (Georges) (eds.).** *Orbis disciplinae : Hommages en l'honneur de Patrick Gautier Dalché.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 755-762.
- Fornari (Carlo).** *Margherita d'Austria e di Parma : figlia, donna, moglie, madre, madama, governatrice, duchessa.* Parma, Diabasis, 2017, 149 p. (I muri bianchi).
- Fruin (Robert).** *Het voorspel van de Tachtigjarige Oorlog.* Utrecht, Uitgeverij Omniboek, 2017, 224 p.
- García Cárcel (Ricardo).** *El demonio del sur : la Leyenda Negra de Felipe II.* Madrid, Cátedra, 2017, 460 p. (Historia. Serie Mayor).
- García González (Víctor).** *Los Verboom : una familia de ingenieros en las guerras contra Luis XIV.* In : **García Hernán (Enrique), Maffi (Davide) (coord.).** *Estudios sobre guerra y sociedad en la Monarquía Hispánica : guerra marítima, estrategia, organización y cultura militar (1500-1700).* Valencia, Albatros, 2017, pp. 879-894 (Historia de España y su proyección internacional 11).
- Geevers (Liesbeth).** *Gevallen vazallen : De integratie van Egmont, Oranje en Horn in de Spaans-Habsburgse monarchie (1559-1567).* Handelingen : Zottegens Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 2, pp. 329-348 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Glesener (Thomas).** *L'empire des exilés : Les Flamands et le gouvernement de l'Espagne au XVIIIè siècle.* Madrid, Casa de Velázquez, 2017, xii-495 p. (Bibliothèque de la Casa de Velázquez 71).
- González Íscar (Carlos Andrés).** *Margarita de Parma (1522-1586) : Una mecenas entre Flandes e Italia.* In : **Holguera Cabrera (Antonio), Prieto Ustio (Ester), Lozano (María Uriondo) (coord.).** *Coleccionismo, mecenazgo y mercado artístico : Su proyección en Europa y América.* Madrid, CISC, 2017, pp. 106-119.
- González Sánchez (Carlos Alberto).** *Carlos V. El origen de la dinastía de los Habsburgo, 1500-1558.* In : **González Sánchez (Carlos Alberto).** *Carlos V Rey de España (1517-2017) : ciclo de conferencias, Sevilla, 2017.* Sevilla, Real Maestranza de Caballería de Sevilla, 2017, pp. 17-92.
- Gysen (Paul).** *450 jaar Beeldenstorm in Berchem – deel 3.* Heemtenberg. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Berchem vzw, 26, 2017, 127, pp. 19-26.

- Harvey (P.D.A.).** *Early Modern Maps in Mirror Image*. In : **Bouloux (Nathalie), Dan (Anca), Toliaş (Georges) (eds.)**. *Orbis disciplinae : Hommages en l'honneur de Patrick Gautier Dalché*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 755-762.
- Hernando Sánchez (Carlos José).** *El honor y la gloria. Las noblezas de Carlos V*. In : **González Sánchez (Carlos Alberto)**. *Carlos V Rey de España (1517-2017) : ciclo de conferencias, Sevilla, 2017*. Sevilla, Real Maestranza de Caballería de Sevilla, 2017, pp. 93-164.
- Hidalgo Brinquis (Maria del Carmen).** *Carlos V (1500-1558) y los movimientos globalizadores para el comercio en papel*. In : **Toro Ceballos (Francisco) (coord.)**. *Carolus : Homenaje a Friedrich Edelmayer*. Alcalá la Real (Jaén), Ayuntamiento, 2017, pp. 167-174.
- Hiernaux (Luc).** *Dulce bellum regibus : Une vue du siège de Namur de 1692 dans les collections du British Museum*. De la Meuse à l'Ardenne, 2017, 48, pp. 104-105.
- Hooghe (Filip).** *Het fort Sint-Margriet in de 18de eeuw*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2009, 20, pp. 31, 34.
- Hortal Muñoz (José Eloy).** *La importancia de la articulación del territorio y de la ocupación de los espacios de poder en los territorios flamencos durante la Revuelta de los Países Bajos : 'Ouvrages de la Cour y Tour de Rolle'*. In : **Bravo (Paloma), D'Amico (Juan Carlos) (dir.)**. *Territoires, lieux et espaces de la révolte, XIVe-XVIIIe siècles*. Dijon, Editions universitaires de Dijon, 2017, pp. 109-126 (collection 'Histoires').
- Hortal Muñoz (José Eloy).** *Les gardes royales des monarques Habsbourg hispaniques et l'étiquette : la lutte pour la proximité avec le souverain = The Royal Guards of the Spanish Habsburg monarchs and etiquette : The struggle for proximity to the ruler*. Bulletin du Centre de Recherche du Château de Versailles, 2017, s.p. [URL : <http://journals.openedition.org/crcv/14628>; DOI : 10.4000/crcv.14628].
- Huijsen (Coos), Walling (Geerten) (eds.)**. *De geboortepapieren van Nederland : de Unie van Utrecht, de Apologie van Willem van Oranje en het Plakkaat van Verlating in hedendaags Nederlands*. Amsterdam, Elsevier Boeken, 2017, 224 p. (Elseviers politieke bibliotheek 12).
- in 't Veld (Pieter-Jan).** *Oud-Beijerland en het geslacht Egmont*. Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 2, pp. 459-474 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Janson (Carol).** *The Animal fable : Prints and popular culture in the Dutch Revolt*. In : **Hermans (Theo), Salverda (Rainer) (eds.)**. *From revolt to riches : Culture and history of the Low Countries, 1500-1700*. London, UCL Press, 2017, pp. 69-82.
- Jouaville (Quentin).** *Le pouvoir de décision du grand chancelier de Bourgogne et sa nécessaire reconfiguration face aux réalités de l'empire de Charles Quint*. In : **Marchandisse (Alain), Docquier (Gilles) (dir.)**. *Rencontres de Münster (22-25 septembre 2016) : «Les cultures de la décision dans l'espace bourguignon : acteurs, conflits, représentations»*. Neuchâtel, Centre européen d'études bourguignonnes (XIVe-XVIe s.), 2017, pp. 225[ff.] (Publication du Centre européen d'études bourguignonnes 57).
- Junot (Yves).** *Exiles-Migrants and Reconciliation in the Spanish Low Countries after the Peace of Arras (1579)*. Culture & History Digital Journal, 6, 2017, 1, pp. 16-25.
- Junot (Yves).** *Poner término a la revuelta de los Países Bajos. Los proyectos de lucha comercial como alternativa a la guerra contra las Provincias Unidas (1585-1609)*. In : **Pardo Molero (Juan Francisco) (coord.)**. *El gobierno de la virtud : política y moral en la Monarquía Hispánica (siglos XVI-XVIII)*. [Murcia?], Red Columnaria; Madrid, Fondo de Cultura Económica, Fundación Fondo para la Investigación Económica y Social, 2017, pp. 143-166 (Sección de obras de historia).

- Kagerer (Alexander).** *Macht und Medien um 1500 : Selbstinszenierungen und Legitimationsstrategien von Habsburgern und Fuggern.* Berlin, Boston, De Gruyter, 2017, 538 p. (Deutsche Literatur. Studien und Quellen Ser. 23).
- Kamen (Henry).** *Carlos emperador : vida del rey César.* Madrid, La esfera de los libros, 2017, 465 p.
- Khavanova (Olga).** *Bekehrungen zum Katholizismus im Maria-Theresianischen Zeitalter : Erwartungen und Realität.* In : **Keller (Katrin), Mat'a (Petr), Scheutz (Martin) (Hrsg.).** *Adel und Religion in der frühneuzeitlichen Habsburgermonarchie.* Wien, Böhlau Verlag, 2017, pp. 305-320 (Veröffentlichungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung 68).
- Klatter (Matty).** *Nassau-vrouwen als oorlogsvorstinnen in de vroegmoderne tijd. De rol van Catharina Belgica van Oranje-Nassau, Amalia van Nassau-Hessen-Kassel en Sophie Hedwig van Nassau-Diez in de Dertigjarige Oorlog.* *Historica* (Vereniging voor Gendergeschiedenis), 40, 2017, 1, pp. 21-25.
- Lamarcq (Danny).** *De bastaard van Lamoraal.* *Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis*, XVIII, 2017, deel 2, pp. 349-354 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Lamarcq (Danny).** *Egmont en Zottegem : Een verhaal van afwijzen en koesteren.* *Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis*, XVIII, 2017, deel 2, pp. 475-486 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Lamarcq (Danny).** *De Egmontschilderijen in de Raadzaal van het Zottegemse stadhuis.* *Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis*, XVIII, 2017, deel 2, pp. 601-618 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Lamarcq (Danny).** *"Homme hault, beau et de belle stature" : Lamoraal gezien door tijdgenoten.* *Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis*, XVIII, 2017, deel 2, pp. 315-322 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Lamarcq (Danny).** *Miskende liefde op het Kasteel van Egmont : Het trieste verhaal van Catherine de Waepenaert.* *Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis*, XVIII, 2017, deel 2, pp. 593-596 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Lamarcq (Danny).** *Op een voetstuk geplaatst : Een standbeeld voor Lamoraal, graaf van Egmont.* *Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis*, XVIII, 2017, deel 2, pp. 491-524 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Lamarcq (Danny).** *Scharrel met... Sneeuwwitje werd Egmont fataal.* *Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis*, XVIII, 2017, deel 2, pp. 355-358 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Lamarcq (Danny).** *Van crypte tot paviljoen : De gebeenten van Lamoraal tentoongesteld.* *Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis*, XVIII, 2017, deel 2, pp. 619-636 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Lapôte (Claude).** *Pierre Bosseau : Un Nismois au destin exceptionnel.* *Au Pays des Rièzes et des Sarts*, 57, 2017, XXIX, 2 (n° 226), pp. 137-147.
- Legay (Marie-Laure).** *El gobierno de la hacienda y la cuestión monetaria en los Países Bajos españoles y austriacos (Siglos XVI-XVIII).* *Espacio, tiempo y forma. Serie IV, Historia moderna*, 2017, 30, pp. 163-178.
- Lernout (Guy).** *Halle in de eerste helft van de 18de eeuw. Belangrijke benoemingen en orderbrieven door de hertog van Arenberg.* *Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek*, 39, 2017, 2, pp. 17-22.
- Lierneux (Pierre).** *El uniforme militar en los Países Bajos españoles : mecanismos de un nacimiento esperado.* *Revista de historia militar*, 2017, 121, pp. 91-136.
- Lottin (Alain) (éd.).** *L'Héraclée flamen et catholique par Frère Jean De Le Barre, religieux du monastère de la bienheureuse Vierge Marie à Loos-Lez-Lille : Tome 1 : La guerre entre la France et l'Espagne et en Europe (1636-1649).* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, 371 p.

- Maffi (Davide).** *La empresa del pan de munición : Milán y Flandes (siglo XVII)*. In : **Rodríguez Hernández (Antonio José), Arroyo Vozmediano (Julio Luis), Sánchez Belén (Juan Antonio) (coord.)**. *Comercio, guerra y finanzas en una época en transición: (siglos XVII-XVIII)*. Valladolid, Castilla Ediciones, 2017, pp. 91-113 (Collección de historia).
- Maffi (Davide).** *El reducto desdeñado. El ejército de Flandes y la Monarquía de Carlos II (1665-1700)*. In : **García Hernán (Enrique), Maffi (Davide) (coord.)**. *Estudios sobre guerra y sociedad en la Monarquía Hispánica : guerra marítima, estrategia, organización y cultura militar (1500-1700)*. Valencia, Albatros, 2017, pp. 831-852 (Historia de Espana y su proyección internacional 11).
- Mann (Ingrun).** *Anna of Saxony : The Scarlet Lady of Orange*. San Francisco, Winged Hussar Publishing, 2017, 350 p.
- Martens (Pieter).** *La destruction de la cathédrale de Théroutanne en 1553 et le sort de son portail*. In : **Nys (Ludovic), Van den Bossche (Benôit)**. *Sculpture gothique aux confins septentrionaux du royaume de France*. Villeneuve d'Ascq, Revue du Nord, 2017, pp. 51-55 (Revue du Nord. Hors série. Collection art et archéologie 25).
- Martin (Tom).** *Wat een ijzeren bol te vertellen heeft... Een kanonskogel uit de 17de eeuw*. Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 2, pp. 56-64.
- Martínez de Merlo (Jesùs).** *La caballería entre los Austrias y los Borbones*. Revista de historia militar, 2017, 121, pp. 137-198.
- Melard (Ludo).** *De Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) (vervolg) (deel 4)*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 1, pp. 1-4.
- Melard (Ludo).** *De Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) (vervolg) (deel 5) : 2 dec 1576, Doodslag te Millen*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 2, pp. 7-10.
- Melard (Ludo).** *De Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) (vervolg) (deel 6) : 2 dec 1576, Doodslag te Millen*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 3, pp. 1-12.
- Michaud (Claude).** *Les relations franco-autrichiennes dans la seconde moitié du xviiiè siècle ou les faux-semblants du renversement des alliances*. Revue historique, 2017, 683, pp. 567-588.
- Min (Ben Ide).** *Lamoraal van Egmont en Hendrik van Brederode, initiatiefnemers droogmaking van het Berger- en Egmondermeer*. Handelingen : Zottegem Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 2, pp. 415-436 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Ninane (Élodie).** *Les 'Anecdotes intéressantes' du chevalier du Coudray sur le voyage de Joseph II en France*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique*. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1059-1070.
- Papin (Kristof).** *De eed van trouw aan de Spaanse koning door de baljuw en de bevolking van Duinkerke (1584/5)*. Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 33, 2017, 2, pp. 265-266.
- Pardo Molero (Juan Francisco) (coord.)**. *El gobierno de la virtud : política y moral en la Monarquía Hispánica (siglos XVI-XVIII)*. [Murcia?], Red Columnaria; Madrid, Fondo de Cultura Económica, Fundación Fondo para la Investigación Económica y Social, 2017, 402 p. (Sección de obras de historia).
- Pich Ponce (Eva).** *Las mujeres de la casa de Austria en los Papiers d'État du cardinal de Granvelle de Charles Weiss*. Quaderns de filologia. Estudis literaris, 2017, 22, pp.

- 57-70 (Ejemplar dedicado a : *Revisión crítica de ediciones y traducciones de textos en el siglo XIX*).
- Pirlet (Pierre-François).** *Confesser le Prince : l'exemple de la cour de Bruxelles durant la première moitié du XVIIe siècle.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 867-876.
- Pražáková (Kateřina).** *Die Wahrnehmung religiös konnotierter Gewalt : der böhmische Adel und der Aufstand in den Niederlanden in der zweiten Hälfte des 16. Jahrhunderts.* In : **Bahlcke (Joachim), Bobková-Valentová (Kateřina), Mikulec (Jiří) (Hrsg.)** *Religious violence, confessional conflicts and models for violence prevention in Central Europe (15th-18th centuries) = Religiöse Gewalt, konfessionelle Konflikte und Modelle von Gewaltprävention in Mitteleuropa (15.-18. Jahrhundert).* Praha, Historický ústav, 2017, pp. 243-263.
- Rady (Martin).** *The Habsburg Empire : A very short introduction.* Oxford, Oxford University Press, 2017, 129 p.
- Raeymaekers (Dries).** *In the Service of the Dynasty : Building a Career in the Habsburg Household, 1550-1650.* In : **von Friedeburg (Robert), Morrill (John) (eds.)**. *Monarchy transformed : Princes and their elites in early modern Western Europe.* Cambridge, New York, Port Melbourne, Delhi, Singapore, Cambridge University Press, 2017, pp. 244-266.
- Régibeau (Julien).** *La légation des Pays-Bas en cour de Rome au temps de l'agent Laurent du Blioul (1573-1598). Une légation au cœur des réseaux de la monarchie de Philippe II.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 857-866.
- Reibel (Laurence), Mucciarelli-Régnier (Lisa) (dir.)**. *L'éminence pourpre Antoine de Granvelle : Images d'un homme de pouvoir de la Renaissance [Exposition, Musée du temps, Besançon, 18.11.2017 – 18.3.2018].* Cinisello Balsamo, Silvana Editoriale, 2017, 245 p.
- Reijner (Cees).** *Het eerste Italiaanse geschiedwerk over de Nederlandse Opstand : Francesco Bocchi's kroniek van een oorlog of een biografie van een oorlogsheld?* *Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, 95, 2017, 2, pp. 297-320.
- Reiter (Benoit).** *Pierre-Ernest de Mansfeld (1517-1604) et l'Espagne.* *Hémecht. Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire. Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär*, 69, 2017, 2, pp. 455-458.
- Retortillo Atienza (Asunción).** *Ambrosio Spínola, de Génova a Ostende (1569-1604).* Madrid, Ministerio de Defensa, Secretaría General Técnica, 2017, 216 p. (Adalid 70).
- Rittersma (Rengenier C.).** *Mytho-poetics at Work : A Study of the Figure of Egmont, the Dutch Revolt and its Influence in Europe.* Leiden, Boston, Brill, 2017, 416 p. (Brill's Studies in Intellectual History 266).
- Rittersma (Rengenier C.).** *Van schavot tot podium : De receptie van graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568) in de Europese cultuurgeschiedenis tot 1800.* *Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis*, XVIII, 2017, deel 2, pp. 377-394 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Rodríguez Hernández (Antonio José), Arroyo Vozmediano (Julio Luis), Sánchez Belén (Juan Antonio) (coord.)**. *Comercio, guerra y finanzas en una época en transición :*

- (siglos XVII-XVIII). Valladolid, Castilla Ediciones, 2017, 451 p. (Colección de historia).
- Rodríguez Pérez (Yolanda)**. *Filips II als wijze koning Salomon*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 1, pp. 22-25.
- Saez Abad (Ruben)**. *Ostende, 1601-1604 : el asedio más caro de la historia*. Zaragoza, HRM epche diciones, 2017, 141 p.
- Sánchez Belén (Juan Antonio), Castilla Soto (Josefina)**. *Los comerciantes flamencos en la corte del rey católico en un periodo de entreguerras, 1659-1667*. In : **Rodríguez Hernández (Antonio José), Arroyo Vozmediano (Julio Luis), Sánchez Belén (Juan Antonio) (coord.)**. *Comercio, guerra y finanzas en una época en transición: (siglos XVII-XVIII)*. Valladolid, Castilla Ediciones, 2017, pp. 297-345 (Colección de historia).
- Sánchez Herrero (José)**. *Carlos V, los papas y Lutero*. In : **Toro Ceballos (Francisco) (coord.)**. *Carolus : Homenaje a Friedrich Edelmayer*. Alcalá la Real (Jaén), Ayuntamiento, 2017, pp. 371-388.
- Sánchez Vasco (Marta Isabel)**. *Noticias principales y verdaderas y La Gazeta de Amsterdam : Visión comparada de dos gacetas de Flandes y Holanda durante el siglo XVII*. Libros de la Corte, 2017, 15, pp. 54-69.
- Santiago Belmonte (Beatriz)**. *La correspondencia de los comandantes militares españoles como fuente para el estudio de las guerras de Flandes (1567-1577)*. In : **García Hernán (Enrique), Maffi (Davide) (coord.)**. *Estudios sobre guerra y sociedad en la Monarquía Hispánica : guerra marítima, estrategia, organización y cultura militar (1500-1700)*. Valencia, Albatros, 2017, pp. 623-640 (Historia de España y su proyección internacional 11).
- Schmitz (Jean-Louis)**. «Un livre de raison marchois» : *Toussaint Goffart (1573-1648), militaire, notaire, membre du conseil de la Ville de Marche, et sa famille au tournant des XVIe et XVIIe siècles*. Annales / Cercle historique de Marche-en-Famenne, Hotton et Rendeux, 2017, 32, pp. 41-52.
- Sicking (Louis)**. *El Almirantazgo y La Armada de los Países Bajos durante los reinados de Felipe I y Carlos V*. Santander, Editorial de la Universidad de Cantabria, 2017, 750 p. (Colección Traducciones 10).
- Simon (Nicolas)**. *The Council of Trent and its Impact on Philip II's Legislation in the Habsburg Netherlands (1580-98)*. In : **Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim) (eds.)**. *Church, Censorship and Reform in the Early Modern Habsburg Netherlands*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 201-216.
- S.n.** *Een stad te ver : Maarten van Rossem en de Gelderse aanval op Antwerpen 475 jaar na dato : zaterdag 18 november 2017*. [Hurwenen], [Robbie Dell'Aira], 2017, 72 p. [Symposium georganiseerd in de Gasthuiskapel te Zaltbommel].
- S.n.** *Zusters in frivole klederen : De religieuze politiek van Jozef II*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 14-15.
- Sneller (A. Agnes)**. *Seventeenth-century Dutch pamphlets as a source of political information*. In : **Hermans (Theo), Salverda (Rainer) (eds.)**. *From revolt to riches : Culture and history of the Low Countries, 1500-1700*. London, UCL Press, 2017, pp. 196-206.
- Soen (Violet)**. *¿Cómo practicar la virtud? Protagonistas y pareceres en la querrela sobre la virtud de la clemencia durante la guerra de Flandes (1565-1585)*. In : **Pardo Molero (Juan Francisco) (coord.)**. *El gobierno de la virtud : política y moral en la Monarquía Hispánica (siglos XVI-XVIII)*. [Murcia?], Red Columnaria; Madrid, Fondo de Cultura Económica, Fundación Fondo para la Investigación Económica y Social, 2017, pp. 115-142 (Sección de obras de historia).

- Soen (Violet).** *Habsburg Political Culture and Antwerp Defiant : Pacification Strategies of Governor-General during the Dutch Revolt (1566-1586)*. In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.)**. *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 167-186 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Speeckaert (Jean-Charles).** *Une 'amitié' nouvelle, la France et les Pays-Bas autrichiens à la veille de la 'révolution diplomatique' 1756*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1047-1058.
- Spicer (Andrew).** *Southampton, sea beggars and the Dutch Revolt, 1567-1573*. In : **Hermans (Theo), Salverda (Rainer) (eds.)**. *From revolt to riches : Culture and history of the Low Countries, 1500-1700*. London, UCL Press, 2017, pp. 54-60.
- Stollberg-Rilinger (Barbara).** *Maria Theresia : die Kaiserin in ihrer Zeit*. München, Beck, 2017, 912 p.
- Twissellmann (François), Orban (Rosine).** *De overblijfselen van de graaf en de gravin van Egmont : Pathografische onderzoek 'avant la lettre'*. Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 2, pp. 637-648 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Van Acker (Lucien).** *Jeronimo Nipho jr. (1632-1688) : Een West-Vlaming aan het Engelse hof*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 1, pp. 34-43.
- van Cruyningen (Arnout).** *De Tachtigjarige Oorlog : De vrijheidsstrijd in de Nederlanden, 1568-1648*. Utrecht, Uitgeverij Omniboek, 2017, 192 p. (Waar & wanneer geschiedenissen).
- Vandermeersch (Bernard).** *L'abbé Dufour 'prêtre, ennemi de l'Église', rapporteur à la Commission ecclésiastique, 'une invention du diable'? Le clergé au service de la politique religieuse de Joseph II dans les Pays-Bas*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1071-1080.
- van der Steen (Jasper).** *The Political Rediscovery of the Dutch Revolt in the Seventeenth-Century Habsburg Netherlands*. Early Modern Low Countries, 1, 2017, 2, pp. 297-317 [<https://doi.org/10.18352/emlc.28>].
- Van Durme (Luc).** *Egmonts onroerende eigendom in Oost- en Zeeuws-Vlaanderen*. Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 2, pp. 359-376 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Van Durme (Luc).** *Lovers of Antiquity : Egmonts moeder Françoise van Luxemburg en haar entourage in de ban van de antieken en de plaatselijke oudheidkundige bodemrijkdom*. Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 2, pp. 655[ff.] [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Van Gehuchten (François).** *Herselt offert zich op voor Veerle (1641)*. Laakdalse Heemtjdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 1, pp. 4-13.
- Van Gelder (Klaas).** *Revolution, Krieg und Stande. Die Reise von Kaiser Franz II. in die Osterreichischen Niederlande 1794*. Frühneuzeit-Info, 28, 2017, pp. 155-170.
- Vázquez Dueñas (Elena).** *Francisco de Rojas (1446-1523) : embajador y mecenas en la corte de Flandes*. In : **Zalama Rodríguez (Miguel Ángel), Martínez Ruiz (María José), Pascual Molina (Jesús Félix) (coord.)**. *El legado de las obras de arte : tapices, pinturas, esculturas... sus viajes a través de la historia*. Valladolid,

- Universidad de Valladolid, 2017, pp. 93-107 (Arte y arqueología 42).
- Verbeke (Luc).** *1677 : de Slag van de Pene : Een stuk Vlaanderen wordt ingelijfd bij Frankrijk.* Noordpene, Het Huis van de Slag van de Pene, 2017, 273 p.
- Verbeke (Werner).** *1516 : la encrucijada de Aragón y Flandes.* In : **Lacarra Ducay (María Carmen) (coord.).** *Aragón y Flandes : un encuentro artístico siglos XV-XVII.* Zaragoza, Institución Fernando El Católico, 2017, pp. 13-59 (Colección Actas 3568).
- Verberckmoes (Johan).** *Dagelijkse humor in de beginjaren van de Nederlandse Opstand.* Volkskunde. Tijdschrift voor de studie van de volkscultuur, 118, 2017, 1, pp. 19-35.
- Verberckmoes (Johan).** *De geheime uitstapjes van de Spaanse Habsburgvorsten.* Tijdschrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 2, pp. 6-19.
- Verberckmoes (Johan).** *Seventeenth-century Low Countries jests in international perspective.* In : **Hermans (Theo), Salverda (Rainer) (eds.).** *From revolt to riches : Culture and history of the Low Countries, 1500-1700.* London, UCL Press, 2017, pp. 214-219.
- Verheyden (Vik).** *De oorlogsprikelen ten tijde van Jan Verheyden (° Liezele 1690 - + Lippelo 1766).* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 2, pp. 62-77.
- Waegemans (Emmanuel).** *Pierre le Grand en Belgique : Anvers, Bruxelles, Bruges, Ostende, Namur, Liège, Spa.* Arquennes, Memogrames, 2017, 155 p.
- Wilson (Peter H.).** *Habsburg Imperial Strategy during the Thirty Years War.* In : **García Hernán (Enrique), Maffi (Davide) (coord.).** *Estudios sobre guerra y sociedad en la Monarquía Hispánica : guerra marítima, estrategia, organización y cultura militar (1500-1700).* Valencia, Albatros, 2017, pp. 291-330 (Historia de España y su proyección internacional 11).
- Zalama Rodríguez (Miguel Ángel).** *“Dejo y mando graciosamente al dicho príncipe todas las tapicerías” : Felipe II y su interés por los tapices.* In : **Zalama Rodríguez (Miguel Ángel), Martínez Ruiz (María José), Pascual Molina (Jesús Félix) (coord.).** *El legado de las obras de arte : tapices, pinturas, esculturas... sus viajes a través de la historia.* Valladolid, Universidad de Valladolid, 2017, pp. 203-221 (Arte y arqueología 42).
- Zedinger (Renate), Raffler (Marlies), Heppner (Harald) (Hrsg.).** *Habsburger unterwegs : Vom barocken Pomp bis zur smarten Businessstour.* Graz, Leykam, 2017, 201 p.
- Zeiler (Frits David).** *Weerklank van Egmont.* Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 2, pp. 437-458 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- b. *Institutions centrales, représentants du pouvoir central, le droit, assemblées d'états – Centrale instellingen, vertegenwoordigers van het centraal gezag, de standenvergaderingen, het recht*
- Audenaert (Christiaan).** *Pieter Audenaert beschuldigd van moord door verbranding van zijn vrouw Joanna Verlaeckt, Lokeren, 1724.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 53, 2016, 3, pp. 298-304.
- Behets (Paul), Duquenne (Xavier), Deceulaer (Harald) (ed.).** *Inventaris van het archief van de Raad van Brabant : Processen van de clerus, 1749-1795.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 174 p. (Archives de l'État région de Bruxelles-capitale : Inventaires 78).
- Bervoets (Tom).** *Inventaris van het archief van de Raad van Brabant : Processen van de clerus, 1672-1758 (vnl. 1700-1749).* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 350 p. (Archives de l'État région de Bruxelles-capitale : Inventaires 77).
- Bombois (Daniel), Behets (Paul), Deceulaer (Harald) (bewerking en inleiding).**

- Inventaris van het archief van de Raad van Brabant : Processen van de particulieren, 1724-1796 (vnl. 1754-1774)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 265 p. (Archives de l'État région de Bruxelles-capitale : Inventaires 76).
- Cappelle (Kaat)**. *Misdaad en straf in de achttiende-eeuwse kasselrij Ieper*. Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 154, 2017, 1, pp. 55-98.
- Carmeliet (Karel)**. *De zaak Sebastiaan van Dam*. Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 60, 2017, 2, pp. 112-114.
- Dauven (Bernard)**. *L'abolition en Brabant au XVIIe siècle : une politique de la grâce et une gestion d'un conflit international*. Revue du Nord : Histoire : Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 99, 2017, 419, pp. 67-92.
- Debbaut (Ronny)**. *Geen vierschaar te Hoetsel : De baron van het Land van de Woestijne terechtgewezen door de Heer van Zomergem, 1621*. Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 1, pp. 7-21.
- De Ro (Michel)**. *Pittige verhalen uit Folk-les Caves/Histoires de Folk-les-Caves : We schrijven 9 maart 1769, Pierre Colon en zijn Hoegaardse echtgenote worden opgehangen!* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 209/4, s.p.
- Druwé (Wouter)**. *De aflosbaarheid van renten in Nederlandse consilia en decisiones (ca. 1500 – 1670)*. Pro Memorie : Bijdragen tot de Rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 19, 2017, 2, pp. 139-159.
- Druwé (Wouter)**. *Loans and Credit in the Canon Law Consilia of Wamesius (1524-1590)*. Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis – Revue d'Histoire du droit – The Legal history review, 85, 2017, 1-2, pp. 230-271 [DOI : <https://doi.org/10.1163/15718190-08512p09>].
- Hofman (Elwin)**. *The Tears of a Killer. Criminal Trials and Sentimentalism in the Austrian Netherlands*. BMGN - Low Countries Historical Review, 132, 2017, 2, pp. 3-26 [DOI : <https://doi.org/10.18352/bmgn-lchr.10338>].
- Joos (Willy)**. *Tumult, lastertaal en doodsbreiging in de vierschaar van Zomergem, anno 1653*. Appeltjes van het Meetjesland : Jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 2017, 68, pp. 29-42.
- Leyder (Dirk), Ronvaux (Marc) (avec la collaboration de)**. *Inventaire des archives du Grand Conseil des Pays-Bas à Malines : série dossiers de procès de Namur nos 1501-2000, 1705-1795*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 106 p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 635).
- Leyder (Dirk)**. *Inventaire des archives du Grand Conseil des Pays-Bas à Malines : série dossiers de procès de Namur nos 500-1000, 1479-1698*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 107 p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 633).
- Leyder (Dirk), Ronvaux (Marc) (medewerker)**. *Inventaire des archives du Grand Conseil des Pays-Bas à Malines : série dossiers de procès de Namur nos 1001-1500, 1697-1746*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 100 p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 634).
- Olbrechts (Marvin), van der Jeught (François)**. *Diverse Mechelse notarissen ca. 1600*. S.l. Ravensteyn, 2017, 2 Vol. (De ware vrienden van het Archief van Mechelen 3-4).
- Parmentier (Romain)**. *Entre style et manière : La procédure pénale à la Haute Cour de Namur sous l'Ancien Régime*. Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 1, pp. 1-24.
- Ronvaux (Marc)**. *De gerechtelijke activiteit van de Grote Raad van Mechelen in de achttiende eeuw. Het voorbeeld van de beroepsprocedures uit Namen*. Pro Memorie :

- Bijdragen tot de Rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 19, 2017, 2, pp. 176-198.
- Ronvaux (Marc).** *Procès namurois du XVIIIe siècle - Indemnité pour homicide à Godinne.* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 3, pp. 104-107.
- Ronvaux (Marc).** *Procès namurois du XVIIIe siècle : Le prie-dieu de la présidente Lambillon.* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 4, pp. 189[ff.].
- Ronvaux (Marc).** *Procès namurois du XVIIIe siècle - Responsabilité médicale : Un cas de maladie vénérienne à Lambusart (1733).* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 1, pp. 61[ff.].
- Saelens (Wout).** *Consignatie bij de Gentse schepenbanken tijdens het Ancien Régime : Een studie van het fonds Vreemde Steden in het Stadsarchief Gent.* Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, 2017, LXXI, pp. 123-152.
- Schoon (Edmond), Vermoesen (Ben).** *Laster en eerroof door een gildebroeder te Meldert in het jaar 1718.* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 4, pp. 445-463.
- Slachmijlders (Marcel).** *De Vierschaar XV vervolg.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 1, pp. 32-38.
- Slachmijlders (Marcel).** *De Vierschaar XV vervolg.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 2, pp. 78-85.
- Slachmijlders (Marcel).** *De Vierschaar XVI.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 3, pp. 141-147.
- Slachmijlders (Marcel).** *De Vierschaar XVI vervolg.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 4, pp. 180-186.
- Verfaillie (Joke).** *Au cœur de la Cour : De griffie en de griffiers van de Raad van Vlaanderen : Een bijdrage tot de geschiedenis van instellingen, ambtenaren en archiefvorming tijdens het ancien régime (1386-1795).* Gent, Skribis, 2017, 400 p. (Historische monografieën Vlaanderen 3).
- Zijlmans (Roel).** *De 'sluiting' van de Schelde als rechtskwestie in de zeventiende en achttiende eeuw.* Pro Memorie. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 19, 2017, 1, pp. 47-71.

c. *La démographie – De demografie*

- Binon (Dirk).** *Puurs : Parochieregisters : dopen 1660-1682.* Ruisbroek, In eigen beheer, 2010, 190 p.
- Binon (Dirk).** *Puurs : Parochieregisters : dopen 1682-1697.* Ruisbroek, In eigen beheer, 2010, 136 p.
- De Clercq (René), Goeminne (Luc).** *Bevolking en grondbezit te Meigem in de 16e eeuw.* Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde, 2017, 84, pp. 5-98.
- De Clercq (René), Goeminne (Luc).** *Een huizentelling te Bachte in 1710.* Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde, 2017, 84, pp. 99-116.
- Devos (Isabelle), Van Rossem (Tina).** *Oud, ouder, oudst : Regionale en lokale verschillen in sterfte in het graafschap Vlaanderen tijdens de zeventiende en achttiende eeuw.* Jaarboek De Zeventiende Eeuw, 2017, pp. 41-56 (Themadossier : *Oud, maar niet versleten!*).
- Goeminne (Luc), De Clercq (René).** *Bevolking en grondbezit te Machelen in de 18de eeuw.* Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde, 2017, 84, pp. 149-226.
- Kempeneers (Paul).** *De bevolking van Neerlinter, Drieslinter en Ransberg 1702-1802.* Tienen, Kempeneers, 2017, 67 p.

- Lanssens (Paul).** *De huwelijken in Pittem 1608-1618.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2016, 4, pp. 418-422.
- Oostvogels (Jan), Dierckx (Ludo).** *Inwijkelingen in Vlimmeren tussen 1800 en 1900.* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2017, 39, pp. 203-218.
- Swinnen (Herman), Caluwaerts (Jan), Behets (Paul).** *De volkstelling van 1702 in Diest.* Leuven, Familiekunde Vlaanderen Regio Leuven, 2017, 74 p.
- Tavernier (Geert).** *De impact van de troebelen (periode 1580-1610) op de bewoners van het Noord-Vrije : Aanwijzingen uit de wezenregisters.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2016, 4, pp. 399-417.

d. La vie économique et sociale – Het economische en sociale leven

1. *Le commerce, l'expansion à l'étranger, l'industrie, les finances, les routes, les villes et la vie urbaine – De handel, buitenlandse expansie, de nijverheid, het geldwezen, het verkeerswezen, de steden en het stedelijk leven*

- Asaert (Gustaaf), Van der Jeught (François).** *Mechelse scheepsbouwers en hun scheepsverkopen in Mechelen en Antwerpen in de zestiende eeuw.* Handelingen : Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 2017, deel 121, aflevering 1, pp. 77-120.
- Baatsen (Inneke), Blondé (Bruno), De Staelen (Carolien).** *Antwerp and the 'Material Renaissance' : Exploring the social and economic significance of crystal glass and majolica in the sixteenth century.* In : **Richardson (Catherine) (ed.).** *The Routledge Handbook of Material Culture in Early Modern Europe.* London, Routledge, 2017, pp. 436-451.
- Bussels (Stijn), Van Oostveldt (Bram).** *'Restored Behaviour' and the Performance of the City Maiden in Joyous Entries into Antwerp.* In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.).** *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 147-166 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Caers (Bram).** *Three 'forgotten' cityscapes of Mechelen in the late sixteenth century : The Spanish and English Furies in Mechelen (1572, 1580) through the eyes of contemporaries.* In Monte Artium. Journal of the Royal Library of Belgium, 2017, 10, pp. 65-82 [DOI : <https://doi.org/10.1484/J.IMA.5.114682>].
- Capiteyn (André).** *Panoramische gezicht op Gent in 1534 : Een apocrief schilderij.* Gent, Capiteyn, 2017, 74 p. [Heruitgave].
- Castelain (Rik).** *Oudenaarde, een vuile en gevaarlijke stad? (16de - 17de eeuw).* Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIV, pp. 89-94.
- Crols (Frans).** *Amerikaanse grote dame uit de Lage Landen.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 4, pp. 22-23 [Contenu : / Inhoud : “Annetje Loockermans (1618-1684) was in de jaren 1640 tot een eind in de jaren 1680 de grote dame van Nieuw-Nederland, met als centrum Manhattan. Nieuw-Nederland was een ratjetoe van immigranten uit Noord-Nederland en Zuid-Nederland. [...] In de halve wildernis floreerde de Kempense uit Turnhout, evenals haar broer Govert”].
- Debbaut (Ronny).** *Bestuurscrisis in Aalter tussen 1680 en 1710.* Appeltjes van het Meetjesland : Jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 2017, 68, pp. 43-88.
- Deckers (Johan).** *Streekgenoten in dienst van de Verenigde Oost-Indische Compagnie.* Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LIX, 2017, 4, pp. 95-108.

- Demets (Lisa).** *Toujours loyal. A Middle Dutch Chronicle of Flanders by Jan van Dixmude in sixteenth-century.* In : **Kooper (Erik S.), Levelt (Sjoerd) (eds.).** *The Medieval Chronicle : II.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 127-153 [DOI : https://doi.org/10.1163/9789004351875_008].
- De Moerloose (Tim).** *'Hombres de negocios' : De Zuid-Nederlandse aanwezigheid in Bilbao in de vroegmoderne tijd.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 1-2, pp. 33-48.
- Deneweth (Heidi), Vandamme (Ludo).** *Bruges in the Sixteenth Century.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (ed.).** *Forgotten Masters : Pieter Pourbus and Bruges painting from 1524 to 1625.* Ghent, Snoeck, 2017, pp. 9-18 [This catalogue was published on the occasion of the exhibition Pieter Pourbus and the Forgotten Masters, held in the Groeningemuseum Bruges, from 13 October 2017 to 21 January 2018].
- Deneweth (Heidi), Vandamme (Ludo).** *Brugge in de zestiende eeuw.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (red.).** *Vergeeten Meesters : Pieter Pourbus en de Brugse schilderkunst van 1525 tot 1625.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 9-18 [Tentoonstelling : Groeningemuseum (Brugge) 13-10-2017 - 21-01-2018].
- Deschieteer (Johan), De Wandel (Tineke).** *Bonte tinten, beroerde tijden... 16de-eeuwse majolica in Zottegem.* Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 2, pp. 565-592 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Dombrecht (Kristof), Ryckbosch (Wouter).** *Wealth Inequality in a Time of Transition : Coastal Flanders in the Sixteenth Century.* Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 14, 2017, 2, pp. 63-84 [DOI : <http://doi.org/10.18352/tseg.917>].
- Duvosquel (Jean-Marie).** *La joyeuse entrée de Georges de Halluin, seigneur de Comines, dans sa ville en 1512 : Un cortège et une cérémonie symboliques.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2017, 47, pp. 35-50.
- Everaert (Danny).** *'Dat ghy in mijn plaetse sat...': Gefolterd in Brugge tussen 1740 en 1784.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 4, pp. 427-446.
- Everaert (Janna).** *A Trail of Trials : A 'Flemish' Merchant Community in Sixteenth-Century Valladolid and Medina del Campo.* Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 14, 2017, 1, pp. 5-35 [DOI : <http://doi.org/10.18352/tseg.892>].
- Goldsmith (Sarah), Sweet (Rosemary), Verhoeven (Gerrit).** *Introduction.* In : **Sweet (Rosemary), Verhoeven (Gerrit) (eds.).** *Beyond the Grand Tour : Northern metropolises and early modern travel behaviour (17th-19th centuries).* London, Routledge, 2017, pp. 1-24.
- Huys (Paul).** *De Raamstraat in Deinze en enkele van haar bewoners in 1722.* Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde, 2017, 84, pp. 117-140.
- Jambu (Jérôme).** *Consulter, proposer, décider : Le processus d'élaboration d'une réforme des monnaies en pays frontalier (Flandre, 1685).* Revue belge de numismatique et de sigillographie, 2017, 163, pp. 233-268.
- Lampo (Jan).** *Gelukkige stad : De gouden jaren van Antwerpen (1485-1585).* Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, 273 p.
- Leemans (Inger).** *The economics of pain : Pain in Dutch stock trade discourses and practices, 1600-1750.* In : **Macotay (Tomas), van der Haven (Cornelis), Vanhaesebrouck (Karel) (eds.).** *The hurt(ful) body : Performing and beholding pain, 1600-1800.* Manchester, Manchester University Press, 2017, pp. 273-299.

- Legay (Marie-Laure).** *Peurs et rumeurs en finance : Le cas des loteries royales dans l'Europe des Lumières.* In : **Cottret (Monique), Galland (Caroline) (dir.).** *Peurs, rumeurs et calomnies.* Paris, Éditions Kimé, 2017, pp. 369-390 (Collection Le sens de l'histoire).
- Lettany (Rik).** *Een vracht voor de Nieuwe Wereld? De vergeten lading van het Zeebrugge-wrak.* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 15, pp. 18-19.
- Libert (Marc).** *Productie en verbruik van bier in de Brabantse norbertijnenabdijen aan het einde van de 18de eeuw.* In : **Janssens (Herman) (ed.).** *Bier brouwen in Brabant tot aan de Franse tijd : in het bijzonder in de norbertijnenabdijen.* [Werkgroep Norbertijner Geschiedenis in de Nederlanden, Contactdag (27, 2017)]. Averbode, H. Janssens, 2017, pp. 61-68 (Bijdragen van de contactdag 27) [Bundel naar aanleiding van de 27ste contactdag van de Werkgroep Norbertijner Geschiedenis in de Nederlanden, 20 mei 2017, Averbode].
- Libert (Marc).** *Production et consommation de bière dans les couvents et abbayes du Brabant au XVIIIe siècle.* In : **Boulez (Virginie) (dir.).** *La bière dans les abbayes, une histoire revisitée : Actes de la journée d'études, Centre des métiers du patrimoine «La Paix-Dieu».* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 69-78 (Les dossiers de l'IPW 24).
- Lindemann (Mary).** *The merchant republics : Amsterdam, Antwerp, and Hamburg, 1648-1790.* Cambridge, Cambridge University Press, 2017, XV-356 p.
- Mathieu (Clemence).** *Flemish immigrants in South-East England during the sixteenth and early seventeenth centuries : Their roles as trendsetters among the culture of the gentry.* In : **Wagner (Kathrin), David (Jessica), Klemenčič (Matej) (eds.).** *Artists and migration 1400-1850 : Britain, Europe and beyond.* Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2017, pp. 97-111.
- Neumann (Elisabeth).** *Inventing Europe in Antwerp's 1520 Entry for Charles V : An Erasmian Allegory in the Face of Global Empire.* In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.).** *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 133-146 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Pairoux (Manon).** *La prise en charge des «perdus d'esprit» par la ville de Charleroi entre 1731 et 1735.* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 3, pp. 73-85.
- Papin (Kristof).** *Ieperse handelaars in het handelsnetwerk van de burgemeester en entrepreneur Karel De Vleeschauwer in het begin van de 18de eeuw.* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 33, 2017,1, pp. 101-124.
- Poulain (Maxime).** *Leven als een Portugees in Vlaanderen. Aardewerk van de Ximenez-familie in Steendorp.* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 14, pp. 38-43.
- Poulain (Maxime), van Vaerenbergh (Jeroen), De Clercq (Wim).** *A Portuguese lifestyle in the Flemish countryside : Ceramics of the Ximenez family (1595-c.1700).* Post-medieval archaeology, 51, 2017, 2, pp. 274-308.
- Puttevels (Jeroen), Deloof (Marc).** *Marketing and pricing risk in marine insurance in sixteenth-century Antwerp.* The Journal of Economic History, 77, 2017, 3, pp. 796-837 [DOI : <https://doi.org/10.1017/S0022050717000687>].
- Riguelle (William).** *Boues, fumiers et «Trigus» : Propreté publique et gestion des déchets à Verviers au XVIIIe siècle.* Bulletin de la Société verviétoise d'archéologie et d'histoire, LXXX, 2017, pp. 5-43.
- Ryckbosch (Wouter).** *Prizing the New and Exotic : The Price and Value of Tea in the Early Modern North Sea area (17th-18th Centuries).* In : **S.n.** *I prezzi delle cose nell'età preindustriale. The prices of things in pre-industrial times : Selection of essays.* Prato,

- Fondazione Istituto internazionale di storia economica "F. Datini", Firenze, Firenze University Press, 2017, pp. 129-146 (Fondazione Istituto internazionale di Storia Economica "F. Datini" 48).
- S.n.** *Verkoop van brandewijn en 'levende waters': Enkel op straat (1577-1601)*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 6, pp. 346-348.
- Swinnen (Herman)**. *Overijse en de Verenigde Oostindische Compagnie*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 2, pp. 55-70.
- Van Belle (Jean-Louis), Caluwaerts (Jan) (collab.), Méhauzen (Albert) (collab.)**. *Recensement des édifices et maisons de Bruxelles par Sieur de Chassey en 1597-1598*. Bruxelles, Safran, 2017, 491 p. (Témoins d'histoire 4).
- Van der Elst (Wim)**. *Vuurwerk verboden in Brussel anno 1678*. Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 2, pp. 267-268.
- van der Jeught (François)**. *De sneeuwsculpturen in Mechelen van 1571*. De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 1 (n° 85), pp. 24-37.
- van der Jeught (François)**. *Vijf onbekende aanbestedingscontracten voor de levering van klokken door Peeter (II) van den Ghein en zijn zonen Hendrik en Hans omstreeks 1600*. VBV-Magazine / Vlaamse Beiaardvereniging (Sint-Truiden), 23, 2017, 2, pp. 2-12.
- Vanhaesebrouck (Karel)**. *To travel to suffer : Towards a reverse anthropology of the early modern colonial body*. In : **Macsotay (Tomas), van der Haven (Cornelis), Vanhaesebrouck (Karel) (eds.)**. *The hurt(ful) body : Performing and beholding pain, 1600-1800*. Manchester, Manchester University Press, 2017, pp. 74-94.
- Van Impe (Steven)**. *Een weinig gekende bron voor de geschiedenis van Antwerpen in de barok : Het 'Encronologium' (1718) van kanunnik Petrus Henricus Goos*. HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis, 2017, 5, pp. 29-46.
- Van Wichelen (Peter)**. *Lokeren in de nijverheidstelling van 1764 : Een paar hoeden, een ton olie en heel veel vlas*. De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 3, pp. 156-167.
- Verhoeven (Gerrit)**. *Young cosmopolitans : Flemish and Dutch youths and their travel behavior (from the late sixteenth to the eighteenth century)*. In : **Sweet (Rosemary), Verhoeven (Gerrit) (eds.)**. *Beyond the Grand Tour : Northern metropolises and early modern travel behaviour (17th-19th centuries)*. London, Routledge, 2017, pp. 185-202.
2. *La société, l'évaluation des fortunes et niveau de vie, les mentalités, la vie quotidienne – De maatschappij, fortuinpeilingen en levensstandaard, de mentaliteiten, het dagelijkse leven*
- Barbier (Muriel)**. *Entre remède, abus et élégance : Petite histoire de l'usage du tabac du xve au xviiie siècle*. In : **Carlier (Aurore) (éd.)**. *Fumées célestes ou funestes : du 12e au 18e siècle*. Namur, Société Archéologique de Namur, 2017, pp. 43-54 (Monographies du Musée des Arts Anciens du Namurois 72) [Exposition organisée par le TreM.a-Musée des Arts anciens du Namurois, la Province de Namur et la Société archéologique de Namur avec le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles, 11 novembre 2017-11 février 2018].
- Blondé (Bruno), De Laet (Veerle)**. *New and Old Luxuries Between the Court and the City : A Comparative Perspective on Material Cultures in Brussels and Antwerp*,

- 1650-1735. In : **Ilmakunnas (Johanna), Stobart (Jon) (eds.)**. *A taste for luxury in early modern Europe : Display, acquisition and boundaries*. London, Bloomsbury Academic, 2017, pp. 39-58.
- Bussels (Stijn), Van Oostveldt (Bram)**. *The Massacre of the Innocents : Infanticide and solace in the seventeenth-century Low Countries*. In : **Macsoy (Tomas), van der Haven (Cornelis), Vanhaesebrouck (Karel) (eds.)**. *The hurt(ful) body : Performing and beholding pain, 1600-1800*. Manchester, Manchester University Press, 2017, pp. 49-73.
- Bruyland (Herman)**. *Moord in de herberg De Gouden Leeuw te Hofstade (1688)*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2016, 3, pp. 305-308.
- Catthoor (Peter)**. *Criminaliteit in het Land van Waas, 1700-1750*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2016, 3, pp. 290-297.
- Croket (Benny)**. *Gezocht : Liefst levend, dood als het niet anders kan*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2011, 22, pp. 9-10.
- Croket (Benny)**. *Opgelet : Kinderen in het verkeer*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2017, 28, pp. 45-46.
- Debbaut (Ronny)**. *De identiteitsfraude en onwettige relaties van Guilliamme Balduyck alias Guilliamme Vereecke alias Jan Baptist Biesbrouck, 1750-1753*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2016, 3, pp. 279-284.
- De Boeck (Dirk)**. *Sprokkelingen : Bier als betaalmiddel voor onroerend goed - Mere 1648*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 1, p. 25.
- De Boer (Dick E.H.)**. *Fun, Greed, and Popular Culture : Lotteries and Lottery-Rhymes as a Mirror of the Cultural Legacy of the Low Countries' 'Long Sixteenth Century'*. In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.)**. *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 271-294 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- De Chou (Freddy)**. *Huisraad, kledij en alaaam in de 18de eeuw. Materieële cultuur van Jan van Mello in 'Het Schip' in Schendelbeke*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 266, pp. 17-20.
- Demarée (Gaston R.)**. *'Een alderschrikkelickste wynd-tempeest' : De storm van 9 november 1800*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 2, pp. 200-214.
- Dezutter (Willy P.)**. *Merkwaardige begrafenisstoeten in Brugge tijdens de 18de eeuw*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 3, pp. 361-367.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily), Van Duynhoven (Paul)**. *Hoegaarden, anderhalve eeuw begraven in de kerk (1647-1796)*. Alpaëdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 206/1, pp. 6-8.
- Ferket (Johanna)**. *'De eenen kijvage is soo ras niet gedaen, of de andere die vanght weer aen'. Bejaarde vrouwen en maatschappijkritiek in het Nederlandstalige komische toneel*. Jaarboek De Zeventiende Eeuw, 2017, pp. 75-90 (Themadossier : *Oud, maar niet versleten!*).
- Goossens (Carine), Verberckmoes (Johan)**. *Broze levens, krachtige vrouwen : zussen, moeders en tantes Goubau in de achttiende eeuw*. Leuven, Peeters, 2017, 210 p. (Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten : Nieuwe reeks 30).
- Goossens (Carine), Verberckmoes (Johan)**. *Madame, ma très chère soeur : Brieven schrijven in de achttiende eeuw*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 4, pp. 6-21.

- Guri (Shipé).** *Les hôtels particuliers dans la gestion patrimoniale de l'aristocratie (ca 1570-1730)*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 891-900.
- Hanssens (Marjolaine).** *La curiosité au XVIIIe siècle*. Seneffe, ASBL Domaine de Seneffe; Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles, 2017, 132 p.
- Hofman (Elwin).** *Kroegen, keten en jeneverhuizen : Drinken in het achttiende-eeuwse Marke*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 1, pp. 49-69.
- Jonckheere (Tony), Van Poucke (André).** *Was er prostitutie in Roksem einde 18de eeuw*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekuude, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 4, p. 94.
- Joosten (François).** *Jonge schutterij*. Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 4, pp. 181-184.
- Lahouste (Jean-Philippe).** *Abandon d'enfant et reconnaissance en paternité à Warneton au XVIIIe siècle*. Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2017, 47, pp. 51-60.
- Lambrecht (Thijs), Winter (Anne).** *De vele gezichten van zorg : Armoede en armenzorg op het platteland in het graafschap Vlaanderen tijdens de achttiende eeuw*. Tijdschrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 1, pp. 44-57.
- Lefever (Walter).** *Notariële archieven, een venster op het leven van onze voorouders : Het testament van Gelaude Ermens en Joanna van Hamme, 'ingesetenen' van Kortenbergh (12 mei 1749)*. Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 2, pp. 225-232.
- Lefever (Walter).** *Notariële archieven, een venster op het leven van onze voorouders : Het testament van Gelaude Ermens en Joanna van Hamme, 'ingesetenen' van Kortenbergh uit het pachtshof 'In Voscapel' (12 mei 1749)*. Curtenberg, 26, 2017, 3, pp. 104-110.
- Lucas (Cécile).** *La vie jadis : Suite mortelle d'un braconnage à Limelette en 1793*. Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2017, 81, pp. 3-23.
- Luyckx (Herman).** *Heiligschennis in de herberg van baas Lauwers*. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 53, 2017, 3, pp. 39-46.
- Maes (Ronny).** *Beteugeling van jachtdelicten in de 17de eeuw*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekuude, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 1, pp. 24-25.
- Mattens (Danny).** *Lusthofuinen zoals voorgesteld in 17de-18de-eeuwse traktaten*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 1-2, pp. 80-97.
- Mees (Fleur).** *'Ick moet u eere brengen' : Verkrachtingszaken aan het einde van de achttiende eeuw in het Land van Aalst*. Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 2, pp. 89-106.
- Nijssen (Emmy), Defrancq (Jelle).** *Gebannen van gewijde grond*. Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 14, pp. 14-15.
- Overlaet (Kim), Masure (Hadewijch).** *Family matters? Zorgbehoevende ouders in het zestiende-eeuwse Mechelen*. Jaarboek De Zeventiende Eeuw, 2017, pp. 57-74 (Themadossier : Oud, maar niet versleten!).

- Pieters (Emilie).** *Als de Rooie Haan aan 't kraaien gaat : Brandbrieven in het hertogdom Brabant tussen 1725 en 1785.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 2, pp. 20-33.
- Puttevils (Jeroen).** *Invoking Fortuna and speculating on the future lotteries in the 15th and 16th century Low Countries.* Quaderni storici (Bologna), 52, 2017, 3, pp. 699-725.
- Roelens (Jonas).** *Brandende kwesties : Sodomie in de vroegmoderne Zuidelijke Nederlanden.* Hermes, 21, 2017, 62, pp. 24-29.
- Roelens (Jonas).** *Fornicating foreigners : Sodomy, migration and urban society in the Southern Low Countries (1400-1700).* Dutch Crossing. Journal of Low Countries Studies, 41, 2017, 3, pp. 229-246 [DOI : <https://doi.org/10.1080/03096564.2016.1142747>].
- Roelens (Jonas).** *Mayken en Magdaleene.* In : **Dupont (Wannes), Hofman (Elwin), Roelens (Jonas).** *Verzwegen verlangen : Een geschiedenis van homoseksualiteit in België.* Antwerpen, Vrijdag, 2017, pp. 57-86.
- Roelens (Jonas).** *Sodomie in Gent : de stomme zonde onderzocht.* @rchieflink. Driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 17, 2017, 4, pp. 6-8.
- Schepers (Marjolein).** *Van zieke visverkoper tot arme vreemdeling. Mobiliteit en armenzorg in West-Vlaanderen op de drempel van het revolutietijdvak.* In : **Deseure (Brecht) (red.).** *De Zuidelijke Nederlanden in revolutie : Dossier.* Hilversum, Uitgeverij Verloren, 2017, pp. 39-52 (Themanummer : Jaarboek De Achttiende Eeuw, 2017).
- Seghers (Wilfried).** *Van de molenaars van Zwaanaarde tot hun voorouders : de Sinaaise chirurgijnen in de 18^e eeuw.* Sinaïek. Tijdschrift van Heemkring "Den Dissel" Sinaai, 13, 2017, 2, pp. 25-26.
- Ter Molen (Joh. R.).** *Plezierreis in de zomer van 1718 : De familie Von Uffenbach in de Nederlanden.* Zwolle, Waanders, 2017, 320 p.
- Van Acker (Lucien).** *De goederenstaat van Jan van den Bussche uit Koolskamp (1583-1584).* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardooi-Koolskamp, 2017, 13, pp. 103-114.
- Van Belle (Ronald).** *De grafzerk van Cornelis Dwerdt en echtgenote (+ 1532) in de Sint-Clemenskerk te Klemskerk.* Biekerf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 4, pp. 481-487.
- Van den Broeck (Nick).** *Armenzorg op het platteland : Het voorbeeld van Dessel in de tweede helft van de achttiende eeuw.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 1, pp. 22-43.
- Van Dender (Tony).** *Wederzijdse schenking zusters De Rouck op 8/12/1766.* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 2, pp. 24-27.
- Vanduynhoven (Paul).** *1637 en 1668 waren pestjaren te Meldert.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 209/4, s.p.
- Van Elk (Martine).** *'Before she ends up in a brothel' : Public Femininity and the First Actresses in England and the Low Countries.* Early Modern Low Countries, 1, 2017, 1, pp. 30-50 [DOI : <https://doi.org/10.18352/emlc.5>].
- Van Poucke (André).** *Was er prostitutie in Roksem einde 18de eeuw.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 1, pp. 26-28.
- Verberckmoes (Johan).** *Ouderlinghumor op grappige grafschriften in de Spaanse Nederlanden.* Jaarboek De Zeventiende Eeuw, 2017, pp. 91-108 (Themadossier : *Oud, maar niet versleten!*).
- Vervloet (Leo), Borgignon (Rik), Van Rompaey (Jozef).** *Melaatsheid in Heist (1570-1650) : Een rode draad doorheen de families van Heist? Vlaamse Stam.* Tijdschrift voor Familiegenschap, 53, 2016, 2, pp. 208-214.

- Vuylsteke (Marc).** *Genealogische informatie over Triene Odevaert en de ondervraagde getuigen*. Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 21, 2017, 62, pp. 20-23.
- Vyvey (Edward).** *Herbergen te Westkerke*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 1, pp. 18-23.
- Vyvey (Edward).** *Wel verdacht, maar niet schuldig bevonden*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 1, pp. 15-17.
- Zevenbergen (Luther).** *De armendis van Waregem 1490-1560*. Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2017, 45, pp. 33-70.
- Zuijderduijn (Jaco).** *Wie waren oud in de vroegmoderne tijd?* Jaarboek De Zeventiende Eeuw, 2017, pp. 9-22 (Themadossier : *Oud, maar niet versleten!*).
3. *Les campagnes, seigneurs et seigneuries, paroisses et villages, paysans et l'agriculture – Het platteland, heren en heerlijkheden, parochies en dorpen, boeren en landbouw*
- Bastiaensen (J.).** *Wat gebeurde er in Achterbroek op 1 november 1580?* Calmthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 69, 2017, 1, pp. 38-39.
- Bervoets (Tom).** *Zielzorg tegen elke prijs? Recurrente uitgaven van tiendheffers in het parochiewezen in 18de-eeuws Brabant (casus Neerwinden-Wange)*. Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 3, pp. 341-360.
- Beun (Johan).** *De rampzalige toestand van de parochie Brielen in 1588*. Iepers Kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 53, 2017, 4, pp. 93-97.
- De Beul (Joris).** *Het financieel beheer van landelijke parochies tijdens het Ancien Régime : Een vergelijking tussen de parochies van Lennik*. Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 3, pp. 379-402.
- De Graef (Pieter).** *Mesthoop doet leven? Stadsmest en een beter bemestingspatroon in de achttiende-eeuwse Vlaamse landbouw*. Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 14, 2017, 1, pp. 37-68 [DOI : <http://doi.org/10.18352/tseg.891>].
- Denys (Catherine).** *Entre ville et campagne, les projets de contrôle territorial du drossard de Brabant au XVIIe siècle*. In : **Antonielli (Livio), Levati (Stefano) (a cura di).** *Tra polizie e controllo del territorio, alla ricerca delle discontinuità (Convegno internazionale di studi, Abbiategrasso, 11-13 settembre 2013)*. Soveria Mannelli (Catanzaro), Rubbettino, 2017, pp. 225-236 (Stato, esercito e controllo del territorio 28).
- Donche (Pieter).** *De afzittende vrijlaten van het Brugse Vrije in 1567, 1568/9 en 1570*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 53, 2016, 2, pp. 166-180.
- Kempeneers (Paul).** *Cijnsboek van de hertog van Brabant in Tienen vernieuwd in 1699*. Tienen, Kempeneers, 2017, 216 p.
- Lambrecht (Thijs).** *The Institution of Service in Rural Flanders in the Sixteenth Century : A Regional Perspective*. In : **Whittle (Jane) (ed.).** *Servants in Rural Europe 1400-1900*. Woodbridge, The Boydell Press, 2017, pp. 37-56.
- Lazoore (Stefaan).** *Het denombrement van de heerlijkheden Hollebeke en Hagedorne anno 1618 : Een bijdrage tot de reconstructie van de feodale structuur binnen de Kasselrij Ieper*. Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 33, 2017, 1, pp. 95-100.
- Peene (Werner).** *Beterdinghe 1713*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 1, pp. 10-14.

- Peeters (Paul).** *Cheynsboeck tot Scoonderbroeck toebehoorende den godtshuyse van heeren Parch buyten Loven 1660 en Register gighten en goedenissen 1647-1665*. S.I. Heemkring Averbode, 2017, 44 p.
- Preneel (Arnold).** *De Honderdste Penning van Dikkebus anno 1570*. Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 33, 2017, 1, pp. 79-94.
- Schoon (Edmond), Vermoesen (Ben).** *Meldert in 1747*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 4, pp. 454-463.
- Schoon (Edmond), Vermoesen (Ben).** *Molenaar Jan De Vis(ch) (1699-1768)*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 3, pp. 326-334.
- Tavernier (Geert).** *Huttenbewoners in het Brugse Vrije anno 1665*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 2, pp. 155-165.
- Van Acker (Jan).** *Belastingsvrijstelling voor Coudenburg in Eggewaartskapelle, 1514-1515*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 2, pp. 129-137.
- Vandamme (Ludo).** *Pieter Mouscron en de vogelwereld in de Meetkerkse Moeren in de 16de eeuw*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 3, pp. 304-311.
- Vande Putte (Guy).** *Gezwoven landmeter Dominicus MUSSCHE (1720-1810) en het Land van IJse, Lane en Dijle*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgeven door de Heemkundige Kringen De Beerij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoelaart), 41, 2017, 3, pp. 115-144.
- Van Roosbroeck (Filip), Sundberg (Adam).** *Culling the herds? Regional divergences in Rinderpest mortality in Flanders and South Holland, 1769-1785*. Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 14, 2017, 3, pp. 31-55.
- Verheyden (Vik).** *Handboek van Jan Verheyden (1690-1766), pachter op het Hof van Damme in Lippelo*. Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 1, pp. 39-50.
- Vervaeet (Lies).** *The Employment of Servants in Fifteenth- and Sixteenth-Century Coastal Flanders : A Case Study of Scuelinghe Farm near Bruges*. In : **Whittle (Jane) (ed.)**. *Servants in Rural Europe 1400-1900*. Woodbridge, The Boydell Press, 2017, pp. 19-36.

e. *La vie religieuse – Het kerkelijk leven*

1. *Le protestantisme – Het protestantisme*

- Agten (Els).** *Luther, de Bijbel en de Lage Landen*. Ezra, 2017, 35, pp. 77-88.
- Bousard (Tiffany).** *Aan de rand van het graf : De transformatie van het funeraire leven en landschap in Antwerpen en Brugge tijdens de calvinistische republieken (1577/1578-1584/1585)*. In : **Geevers (Liesbeth), Soen (Violet) (eds.)**. *Sacrale ruimte in de vroegmoderne Nederlanden*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 59-86 (Nieuwe Tijdingen : Over vroegmoderne geschiedenis 1) [DOI : 10.2307/j.cttwhm9fg.5].
- Brall (Carsten).** *Konfessionelle Theologie und Migration : die Antwerpener Gemeinde Augsburger Konfession im 16. Jahrhundert*. Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 2017, 402 p. (Veröffentlichungen des Instituts für Europäische Geschichte Mainz 249).
- de Bruijn (Enny) (ed.)**. *Volk in verwarring : Reformatie in Nederlandse steden en dorpen*. Apeldoorn, De Banier uitgeverij, 2017, 318 p.
- Decavele (Johan).** *De odyssee van een protestants gezin in de jaren 1572-1583 : Kiezegem, Oudenaarde, Oostende, Wesel, Vlissingen, Middelburg, Doornik en Douai*.

- Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIV, pp. 211-218.
- Delfosse (Annick), Oger (Cécile), Genten (Carmen).** *Une réforme, un livre : Luther et la Bible palatine.* Liège, Musées de la ville de Liège, 2017, 31 p. (Bulletin des musées de la ville de Liège. Hors série, 2017, 47) [Livre d'accompagnement de l'exposition : Liège, Grand Curtius, 3 février - 30 avril 2017].
- den Hollander (August).** *Een onuitgegeven Nederlandstalig luthers psalm- en gezangboek.* In : **Hogenbirk (Marjolein), Kuitert (Lisa) (red.).** *Schriftgeheimen : Opstellen over schrift en schriftcultuur.* Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 417-431.
- Flückiger (Fabrice).** *Martin Luther. Le moine qui voulait réformer son église mais en créa une autre.* Revue du Nord : Histoire : Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 99, 2017, 421, pp. 499-516.
- Hiebsch (Sabine).** *Le luthéranisme aux anciens Pays-Bas, XVIe et XVIIe siècles.* Revue du Nord : Histoire : Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 99, 2017, 421, pp. 551-564.
- Joblin (Alain).** *1517-2017 : Luther, la France du Nord en les anciens Pays-Bas : Influences et héritage.* Revue du Nord : Histoire : Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 99, 2017, 421, pp. 497-498.
- Kroesen (Justin).** *The preserving power of Calvinism : pre-Reformation chancel screens in the Netherlands.* In : **Bucklow (Spike), Marks (Richard Bruce), Wrapson (Lucy) (eds.).** *The art and science of the church screen in Medieval Europe : Making, meaning, preserving.* Woodbridge, The Boydell Press, 2017, pp. 195-219 (Boydell Studies in Medieval Art and Architecture).
- Leeuwenberg (Huib), Slechte (Henk), van Staalduine (Theo) (ed.).** *De Reformatie : Breuk in de Europese geschiedenis en cultuur.* Zutphen, Walburg Pers, 2017, 288 p.
- Lievois (Daniel), Eryvynck (Anton).** *Een stad vol runderen : Gents laatste jaar onder calvinistisch bewind (1584).* In : **De Grootte (Koen), Eryvynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historiën uit de oudheid der stad en illustere plaatsen omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 231-242.
- Marnef (Guido).** *Antwerpen als bakermat van het Lutheranisme in de zestiende-eeuwse Nederlanden : Van de vroege jaren twinig tot de Calvinistische Republiek (1577-1585).* Bulletin / Vereniging voor de Geschiedenis van het Belgisch Protestantisme = Société d'histoire du protestantisme belge, 146, 2017, 2, pp. 13-54.
- Marnef (Guido).** *Civic religions.* In : **Rublack (U.) (ed.).** *The Oxford handbook of the Protestant Reformations.* Oxford, Oxford University Press, 2017, pp. 546-564.
- Marnef (Guido).** *Lutherans in the Low Countries : self-imposed thresholds and Calvinist clout.* The Low Countries : Arts and Society in Flanders and the Netherlands, 25, 2017, pp. 307-308.
- Marnef (Guido).** *Les luthériens dans les Plats Pays : contraintes délibérées et combativité calviniste.* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 1, pp. 88-89.
- Marnef (Guido).** *De Reformatie in de Nederlanden : Antwerpen als centrum.* [Leuven], Davidsfonds Academie, 2017, 23 p. (+ Bijlagen).
- Noordzij (Huib).** *Rechtzinnig, vroom en strijdvaardig : protestantse boek- en leescultuur in de Nederlanden (ca. 1550-ca. 1660).* Kampen, Brevier, 2017, 192 p.
- Ottenheim (Konrad).** *A Missing Link? Sixteenth-Century Protestant Basilicas by Netherlandish Architects outside the Low Countries.* In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.).** *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 355-374 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Vandenbussche (Koenraad).** *Een lutherse kern in Klemserkerke in 1530.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 2, pp. 160-166.

- van Dixhoorn (Arjan).** *The Claim to Expertise and Doctrinal Authority in the Struggle for Anti-Heresy Policies in the Habsburg Netherlands (1520s-60s)*. In : **Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim) (eds.)**. *Church, Censorship and Reform in the Early Modern Habsburg Netherlands*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 53-72.
- Verspeeten (Frédéric).** *Guy de Brès héraut de la foi réformée = Guido de Brès, heraut van het protestantse geloof*. De Franse Nederlanden = Les Pays-Bas français, 42, 2017, pp. 28-45.
2. *L'église catholique : l'organisation, les séculiers, les réguliers, la doctrine, la pratique religieuse, les saints – De katholieke kerk : de inrichting, seculiere geestelijkheid, de religieuzen, de leer, de godsdienstpraktijk, de heiligen*
- Agten (Els).** *Ottavio Mirto Frangipani, First Papal Nuncio to Flanders (1596-1606) and His Thoughts on Book Censorship*. In : **Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim) (eds.)**. *Church, Censorship and Reform in the Early Modern Habsburg Netherlands*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 73-96.
- Bauwens (Michal).** *Restoration and Reform of the Parish after Trent : The Case of St James in Ghent (1561-1630)*. In : **Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim) (eds.)**. *Church, Censorship and Reform in the Early Modern Habsburg Netherlands*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 167-186.
- Bervoets (Tom).** *Caught between Compromise and Conflict : The Establishment and Institutional Development of the Ecclesiastical Court(s) in the Early Modern Archdiocese of Malines*. In : **Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim) (eds.)**. *Church, Censorship and Reform in the Early Modern Habsburg Netherlands*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 217-234.
- Bombay (Jo).** *Uit het kapittel van 9 mei 1699 van de Drongense norbertijnen*. Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2017, 36, pp. 217-220.
- Boussemaere (Noël).** *Een kerkrekening van de parochie Zillebeke (1626-1628)*. Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 33, 2017, 1, pp. 267-284.
- Bowden (Caroline).** *The chronicles of Nazareth (The English convent), Bruges 1629-1793*. Woodbridge, Suffolk, Rochester, The Boydell Press, 2017, xxxi-553 p. (Catholic Record Society publications. Records series 87).
- Bussels (Stijn), Van Oostveldt (Bram).** *How to find God in the Dutch Golden Age*. Dutch Crossing. Journal of Low Countries Studies, 41, 2017, 3, pp. 195-209 [DOI : <https://doi.org/10.1080/03096564.2016.1250449>].
- Clemens (Theo).** *Petrus Gerardi OESA en zijn bijdrage aan de ontwikkeling van het katholieke kerkboek in de eerste helft van de zeventiende eeuw*. Ons Geestelijk Erf : Driemaandelijks Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Vroomheid in de Nederlanden, 88, 2017, 2-4, pp. 315-360 [DOI : 10.2143/OGE.88.2.3256935].
- Cools (Flor).** *Uit alle dalen der herinnering : Wouter van Stowijk : Een Willebroeks pastoor op de brandstapel*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2010, 21, pp. 9-13.
- Cöp (Wim).** *Het proces en de vrijlating van Michael Ophovius : De aanslag op Heusden in 1623 nogmaals tegen het licht gehouden*. Noordbrabants Historisch Jaarboek, 2017, 34, pp. 113-144.
- Cornet (Ineke), Schepers (Kees).** *The Arnhem Mystical Sermons and sixteenth-century mystical culture*. In : **Arblaster (John), Faesen (Rob) (eds.)**. *Mystical anthropology : Authors from the Low Countries*. New York, Routledge, 2017, pp. 134-136 (Contemporary theological explorations in Christian mysticism 1).
- Desmette (Philippe).** *Ombres et lumières : Le christianisme à Tournai au XVIe siècle*. In : **Maillard-Luybaert (Monique) (dir.)**. *Frans Pourbus l'Ancien à Tournai :*

- Les panneaux peints pour l'abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration.* Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, pp. 35-44 (Scientia artis 14).
- Devos (Patrick).** *De visitatiememoranda van Bisschop Antoon Triest in de toenmalige dekenij Oudenaarde (1624-1654).* Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne, 2016, LIV, pp. 219-262.
- Devos (Patrick).** *De visitatiememoranda van bisschop Antoon Triest in het Scheldeveld : Deel 2 (Eke).* Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2017, XLVI, pp. 281-294.
- Dewilde (Brecht), Vannieuwenhuyze (Bram).** *De zeventiende-eeuwse inventaris van de broederschap van Onze-Lieve-Vrouw van de Zeven Weeën in Brussel.* Bulletin de la Commission royale. Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, 183, pp. 57-141.
- Faesen (Rob).** *Twee traktatena van Jan ('Pelgrim') Pullen.* Ons Geestelijk Erf : Driemaandelijks Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Vroomheid in de Nederlanden, 88, 2017, 2-4, pp. 258-296 [DOI : 10.2143/OGE.88.2.3256933].
- Glover (Angela).** *Keeping body and soul together : Sixteenth-century choir stalls in the Low Countries.* The Netherlands Yearbook for History of Art = Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek, 67, 2017, pp. 189-213.
- Goodrich (Jaimie).** *'Attend to me' : Julian of Norwich, Margaret Gascoigne and Textual Circulation among the Cambrai Benedictines.* In : **Kelly (James E.), Royal (Susan) (eds.).** *Early Modern English Catholicism : Identity, Memory and Counter-Reformation.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 105-121.
- Henryot (Fabienne).** *Les réguliers sous le burin de Michel Van Lochom (1635-1639).* Contribution à une iconologie de la sainteté monastique. Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 2, pp. 321-348.
- Huybens (Gilbert).** *Heiligenliederen : Heiligenliederen uit handschriften en liedboeken in de Lage Landen (vijftiende-achttiende eeuw).* In : **Geybels (Hans) (red.).** *Heiligen en tradities in Vlaanderen, Lente & zomer.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, pp. 230-259.
- Itebeke (Hannah).** *Cultivating Devotion : The Sixteenth-Century Enclosed Gardens of the Low Countries.* Ikon, 10, 2017, pp. 237-250.
- Javaux (Jean-Louis).** *L'ancienne église paroissiale de Moustier-sur-Sambre : Un siècle d'histoire (1760-1761).* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 3, pp. 86-101.
- Liessens (Gerrit).** *Het heerlijk renteboek van de kerk van Vlekkem – 1726.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 4, pp. 87-92.
- Lux-Sterritt (Laurence).** *English Benedictine nuns in exile in the seventeenth century : Living spirituality.* Manchester, Manchester University Press, 2017, xxvi-291 p.
- Maes (Ronny).** *Kerk en Leven te Zande in de 18de eeuw.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 1, p. 86.
- Mareel (Samuel).** *Tekens aan de wand. Het ophangen, lezen en verwijderen van gebeden en gedichten in katholieke religieuze ruimtes (15de-16de eeuw).* Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 59, 2017, 2-3, pp. 231-259 [DOI : 10.2143/SDL.59.2.3285105].
- McDonald (Grantley).** *'Burned to Dust' : Censorship and Repression of Theological Literature in the Habsburg Netherlands during the 1520s.* In : **Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim) (eds.).** *Church, Censorship and Reform in the Early Modern Habsburg Netherlands.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 27-52.

- Mertens (Thom), den Hollander (August).** *De Allerzielenpreek van Judocus a Castro o.f.m. in handschrift Antwerpen, Ruusbroecgenootschap, neerl.* 37. Ons Geestelijk Erf : Driemaandelijks Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Vroomheid in de Nederlanden, 88, 2017, 2-4, pp. 297-317.
- Nys (Joeri), Vermoesen (Reinoud).** "Als zy vuyt haeren lichame sceyden sal" : Zielenheilsbeschikkingen in Mechelse testamenten (1548-1555). Trajecta. Religie, Cultuur en Samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 26, 2017, 1, pp. 7-44.
- Pearson (Andrea G.).** *Sensory Piety as Social Intervention in a Mechelen Besloten Hofje.* Journal of Historians of Netherlandish Art, 9, 2017, 2, pp.
- Piront (Julie).** *Les 'Annonciades' à Namur : première comparaison architecturale des 'rouges' et des 'Célestes' installées au sein d'une même cité.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 877-890.
- Pycke (Jacques) (dir.), Heering (Caroline), Mariage (Florian), Sorgeloos (Claude).** *Une description inédite de la cathédrale de Tournai au siècle des Lumières : Les écrits du chanoine Denis-D. Waucquier, 1742-1752.* Louvain-la-Neuve, Ciaco-ïdoc, 2017, 251 p. (Tournai – Art et Histoire 29).
- Sanders (Jan).** *Het kapittel van Sint-Jan in 's-Hertogenbosch en zijn rechten als pastoor, 1412-1559.* Noordbrabants Historisch Jaarboek, 2017, 34, pp. 77-112.
- Schepers (Kees).** *De boek- en tekstproductie van Servatius Smets en Catharina de Flouwijn in het klooster Thabor in Mechelen.* Ons Geestelijk Erf : Driemaandelijks Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Vroomheid in de Nederlanden, 88, 2017, 2-4, pp. 361-381 [DOI : 10.2143/OGE.88.2.3256936].
- Scholz-Heerspink (Myra).** *The play of language in the Flemish chapbook Frederick van Jenuen (1517/1531).* In : **Hermans (Theo), Salverda (Rainer) (eds.).** *From revolt to riches : Culture and history of the Low Countries, 1500-1700.* London, UCL Press, 2017, pp. 27-34.
- Siertsema (Gijsbert).** *Psalm translations in the Low Countries, 1539-1600, and their European context.* In : **Hermans (Theo), Salverda (Rainer) (eds.).** *From revolt to riches : Culture and history of the Low Countries, 1500-1700.* London, UCL Press, 2017, pp. 35-45.
- Soen (Violet), Hollevoet (Laura).** *Le «Borromée» des anciens Pays-Bas? Maximilien de Berghes, archevêque de Cambrai et l'application du Concile de Trente (1564-1567).* Revue du Nord : Histoire : Nord de la France, Belgique, Pays-Bas, 99, 2017, 419, pp. 41-66.
- Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim).** *Church, Censorship and Reform : Questions and New Answers Regarding the Early Modern Habsburg Netherlands.* In : **Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim) (eds.).** *Church, Censorship and Reform in the Early Modern Habsburg Netherlands.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 1-12.
- Soen (Violet), Van de Meulebroucke (Aurelie).** *Vanguard Tridentine Reform in the Habsburg Netherlands : The Episcopacy of Robert de Croÿ, Bishop of Cambrai (1519-56).* In : **Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim) (eds.).** *Church, Censorship and Reform in the Early Modern Habsburg Netherlands.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 125-144.
- Somers (Annelies).** *Making a Virtue Out of Necessity? The Chapter of St Pharahild in Ghent and the Decrees of the Council of Trent (1584-1614).* In : **Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim) (eds.).** *Church, Censorship and Reform in the Early Modern Habsburg Netherlands.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 187-200.

- Sorgeloos (Claude).** *'Rares & Gothiques en papier & en velin' : La bibliothèque du chanoine Waucquier.* In : **Pycke (Jacques), Heering (Caroline), Mariage (Florian), Sorgeloos (Claude).** *Une description inédite de la cathédrale de Tournai au siècle des Lumières : Les écrits du chanoine Denis-D. Waucquier, 1742-1752.* Louvain-la-Neuve, Ciaco-i6doc, 2017, pp. 29-58.
- Stoop (Patricia).** *Nuns' Literacy in Sixteenth-Century Convent Sermons from the Cistercian Abbey of Ter Kameren.* In : **Blanton (Virginia), O'Mara (Veronica), Stoop (Patricia) (eds.).** *Nuns' literacies in medieval Europe : The Antwerp dialogue.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 293-311 (Medieval women 28).
- Suykerbuyk (Ruben).** *Ter promotie der devotie : Materiële voorzieningen en offervaardigheid voor de Sint-Leonarduscultus in Zoutleeuw (1453-1505).* In : **Geevers (Liesbeth), Soen (Violet) (eds.).** *Sacrale ruimte in de vroegmoderne Nederlanden.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 29-58 (Nieuwe Tijdingen : Over vroegmoderne geschiedenis 1) [DOI : 10.2307/j.cttwhm9fg.4].
- Thissen (Peter).** *Studia lectionum : Context en praktijk van lezen en schrijven in zeventiende-eeuwse Vlaamse kartouzen : Pieter Mallants (1638-1675).* Ons Geestelijk Erf : Driemaandelijks Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Vroomheid in de Nederlanden, 88, 2017, 2-4, pp. 382-408 [DOI : 10.2143/OGE.88.2.3256937].
- Tihon (André).** *Le Clergé séculier des Pays-Bas autrichiens en 1786.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 591 p. (Studia 161).
- Tihon (André).** *Les religieux et anciens religieux des Pays-Bas autrichiens en 1786.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 416 p. (Studia 159).
- Van Acker (Lucien).** *Ardooise duivelbezwervers in de 17de eeuw.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardoois-Koolkamp, 2017, 13, pp. 56-58.
- Van Bruaene (Anne-Laure), Soen (Violet).** *Sacrale ruimtes in de vroegmoderne Nederlanden : Perspectieven en dwarsverbanden.* In : **Geevers (Liesbeth), Soen (Violet) (eds.).** *Sacrale ruimte in de vroegmoderne Nederlanden.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 7-28 (Nieuwe Tijdingen : Over vroegmoderne geschiedenis 1) [DOI : 10.2307/j.cttwhm9fg.3].
- Vanden Bosch (Gerrit).** *Censorship in the Archdiocese of Malines (1559-1795).* In : **Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim) (eds.).** *Church, Censorship and Reform in the Early Modern Habsburg Netherlands.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 97-106.
- Vandenplas (Dirk).** *Lofdicht opgedragen aen de Welbedachte Jouffrauw Anna Carolina Bertrand.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 1, pp. 25-27.
- Van der Haegen (Herman).** *De eerste Vlaamse ruimte : De kerkelijke driedeling van de Nederlanden in 1559 : Een historisch-geografische analyse.* [Deurne], Doorbraak, 2017, 71 p. (Acta geographica Lovaniensia 39).
- Van der Jeught (François), Minnen (Bart), Van Eldere (Dirk).** *Een doksaal of een sacramentshuis van Andries III Keldermans in de Sint-Jan-de-Doperkerk van Werchter (1520 of kort daarna)?* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 32, 2017, 1, pp. 21-29.
- Van de Sijpe (Luk).** *450 jaar geleden werd de jezuïet Cornelius a Lapide in Bocholt geboren : Een groot bijbelkenner, een fantastische bijbelcommentator (Bocholt 1567 - Rome 1637).* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2017, 1, pp. 2-6.
- Van de Voorde (Eddy), Vankeerberghen (Jos).** *Kerkinkomsten en investeringen : Een toepassing voor Diegem tijdens het Twaalfjarig Bestand (1609-1621).* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 3, pp. 361-378.

- Vanhoof (Frans).** *Enkele visitaties van de reguliere kanunnikessen van Sint-Niklaasberg in Aarschot uit de 16de eeuw.* Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 2, pp. 137-186.
- Van Passel (Véronique).** *Besloten hofje.* Zaal Z, 6, 2017, 23, pp. 49-50.
- Van 's-Hertogenbosch (Joannes Evangelista), Van Den Daele (Albert) [transcriber].** *Het Rijck Godts inder zielen.* Leuven, Study and Documentation Centre "Capuchins in the Low Countries", 2017, 209 p. [Afschrift van HS 296, Stadsbibliotheek te Brugge].
- Vanysacker (Dries).** *The Church Province of Malines and its Official Printings (1559 / 1607-13) : A State of the Art of the Implementation of the Council of Trent in the Netherlands.* In : **Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim) (eds.).** *Church, Censorship and Reform in the Early Modern Habsburg Netherlands.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 145-166.
- Weis (Monique).** *La «Sainte Famille» inexistante? Le mariage selon le concile de Trente (1563) et à l'époque des Réformes.* In : **Vanderpelen-Diagre (Cécile), Sägerser (Caroline) (éds.).** *La sainte famille : Sexualité, filiation et parentalité dans l'Eglise catholique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 31-40 (Problèmes d'histoire des religions 24).

3. *Le jansénisme, la franc-maçonnerie, le judaïsme, la sorcellerie – Het jansenisme, de vrijmetselarij, het judaïsme, hekselij*

- Hofman (Elwin).** *Heksenwaan. De nadagen van magie in de Zuidelijke Nederlanden.* Historica (Vereniging voor Gendergeschiedenis), 40, 2017, 2, pp. 19-24.
- Roelens (Jonas).** *A woman like any other : Female sodomy, hermaphroditism, and witchcraft in seventeenth-century Bruges.* Journal of Women's History, 29, 2017, 4, pp. 11-34.
- Partoens (Gert).** *Les témoignages des Capucins des Pays-Bas espagnols dans l'enquête sur le scandale causé par l'Augustinus de Jansénius (1644).* Augustiniana : An international review devoted to the study of St Augustine and the Augustinian Order = Tijdschrift voor de studie van Sint Augustinus en de Augustijnenorde = Revue pour l'étude de Saint Augustin et de l'Ordre des Augustins, 67, 2017, 3/4, pp. 253-278.
- Thanner (Tanja).** *"reatus culpae" und "macula peccati" : Grenzen der sittlichen Befähigung des Menschen und Möglichkeiten der "gratia Christi" im Umfeld des "Augustinus" von Cornelius Jansenius.* Simpliciana, 38, 2016, pp. 165-184.
- Van Gehuchten (François).** *Bokkenrijders : Late heksenprocessen in Limburg.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familieggeschiedenis, 53, 2017, 3, pp. 342-350.

f. *La vie culturelle – Het culturele leven*

1. *Les courants de pensée, l'humanisme, l'imprimerie, la situation linguistique – Geestelijke stromingen, het humanisme, de drukunst, taaltoestanden*

- Adam (Renaud).** *La contrefaçon dans les anciens Pays-Bas (XVe - XVIIIe siècle).* Histoire et Civilisation du Livre : Revue internationale, 2017, 13, pp. 17-37.
- Adam (Renaud).** *Living and Printing in Antwerp in the Late Fifteenth and Early Sixteenth Centuries : A Social Enquiry.* In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.).** *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 83-98 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Adam (Renaud).** *The Profession of Printer in the Southern Netherlands before the Reformation : Considerations on Professional, Religious and State Legislation (1473-*

- 1520). In : **Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim) (eds.)**. *Church, Censorship and Reform in the Early Modern Habsburg Netherlands*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 13-26.
- Alonso (Nerea Senra)**. *Una habitación para el mito. Los interiores decorados de las ilustraciones de la edición de las metamorfosis de F. Foppens (Bruselas, 1677)*. In : **del Amor Miranda Rodríguez (María), Peinado Guzmán (José Antonio) (coord.)**, *El Barroco : Universo de Experiencias*. S.I., Asociación Hurtado Izquierdo : Ayuntamiento de Córdoba, 2017, pp. 667-685.
- Arnould (Alain)**. *Oudenburg en vroeghumanistische boeken*. In : **Meulemeester (Jean Luc) (red.)**, *Van perkament tot papier : Het scriptorium en de bibliotheek van de Sint-Pietersabdij van Oudenburg*. Oudenburg, RAM, 2017, pp. 60-69.
- Baldi (Diego)**. *De bibliothecis Syntagma di Justus Lipsius : l'apice di una tradizione, l'inizio di una disciplina : commento e traduzione*. Roma, ISMA, 2017, 418 p.
- Balsem (Astrid C.)**. *Het vroegste secreetboek van de Antwerpse drukker Hans de Laet*. In : **van Anrooij (Wim), Hoftijzer (Paul) (red.)**, *Lezen in de Lage Landen : Studies over tien eeuwen leescultuur*. Hilversum, Verloren, 2017, pp. 39-44.
- Besamusca (Bart)**. *Van drie naar een : Over 'Van Jason ende Hercules' (1556) van Symon Cock*. In : **Hogenbirk (Marjolein), Kuitert (Lisa) (red.)**, *Schriftgeheimen : Opstellen over schrift en schriftcultuur*. Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 360-373.
- Besamusca (Bart)**. *Raoul Lefèvre in Dutch : Two 1521 Editions of the Antwerp Printer Jan van Doesborch*. *Journal of the Early Book Society for the Study of Manuscripts and Printing History*, 2017, 20, pp. 219-232.
- Besamusca (Bart)**. *Tekst en beeld in twee drukken van Jan van Doesborch 'Van Jason ende Hercules' en 'Die historie van den stercken Hercules'*. *Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap*, 59, 2017, 1, pp. 1-34 [DOI : 10.2143/SDL.59.1.3259728].
- Bierlaire (Franz)**. *Le carnet d'adresses d'Érasme ou l'art d'utiliser ses réseaux*. In : **Delsalle (Paul), Docquier (Gilles), Marchandisse (Alain), Schnerb (Bertrand) (dir.)**, *Pour la singulière affection qu'avons a luy : Études bourguignonnes offertes à Jean-Marie Cauchies*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 1-14 (Burgundica 24).
- Chadwick (Esther)**. *"A good business, like a family, need a myth"*. *Apollo : The international magazine of the arts*, (London), 185, 2017, 650, pp. 22-23 (Bibliotheek, Museum, Officina Plantiniana).
- Clement (Raymond)**. *(H)alse Boekweit. Justus Lipsius geschiedschrijver van Onze-Lieve-Vrouw van Halle*. *Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek*, 39, 2017, 2, p. 46.
- Defoer (Henri)**. *De houtsneden in de Delftse en Antwerpse drukken van het Ludolphiaanse Leven van Jezus*. *Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis*, 2017, 24, pp. 33-56.
- De Landtsheer (Jeanine)**. *On the Existence of God : An Unusal Theme in a Letter by Justus Lipsius*. In : **Guldentops (Guy), Laes (Christian), Partoens (Gert) (eds.)**, *Felici curiositate : Studies in Latin literature and textual criticisms from Antiquity to the twentieth century : In honour of Rita Beyers*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 685-706 (*Instrumenta Patristica et Mediaevalia* 72).
- Delsaerdt (Pierre)**. *Le catalogue des livres de Charles III de Croÿ à travers quatre siècles : Conception typographique et traces d'appropriation*. In : **Delsaerdt (Pierre), Sordet (Yann) (éds.)**, *Lectures princières et commerce du livre : La bibliothèque de Charles III de Croÿ et sa mise en vente (1614) : I. Fac-similé [-II. Études]*. [Enghien], Fondation d'Arenberg; [Paris], Société des Bibliophiles français; [Paris], Éditions des Cendres, 2017, pp. 79-99.
- Delsaerdt (Pierre), Sordet (Yann) (éds.)**. *Lectures princières et commerce du livre : La bibliothèque de Charles III de Croÿ et sa mise en vente (1614) : I. Fac-similé [-II.*

- Études*]. [Enghien], Fondation d'Arenberg; [Paris], Société des Bibliophiles français; [Paris], Éditions des Cendres, 2017, 2 Vol. [1 : Fac-Similé; 2 : Études].
- Delsaerd (Pierre), Deneire (Tom), Theyskens (Thomas).** *'Of making many books there is no end': Father Cosmas Dillen's Dedication of Tongerlo's Library Catalogue to Abbot Adriaan Stalpaerts, 1625 : A Critical Edition and Translation.* In : **Guldentops (Guy), Laes (Christian), Partoens (Gert) (eds.).** *Felici curiositate : Studies in Latin literature and textual criticisms from Antiquity to the twentieth century : In honour of Rita Beyers.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 707-728 (Instrumenta Patristica et Mediaevalia 72).
- Delsaerd (Pierre).** *Een sterk medium in onzekere tijden. Nederlandse postincunabelen en hun betekenis.* De Boekenwereld. Blad voor bijzondere collecties, 33, 2017, 1, pp. 8-11.
- Derolez (Albert).** *Een onbekende jonge humanist uit Menen in het begin van de 16de eeuw.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 4, pp. 385-410.
- der Weduwen (Arthur).** *A Brussels competitor to Abraham Verhoeven? The discovery of the serial 'Nouvelles Neutrelles' (162).* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 1, pp. 37-60.
- der Weduwen (Arthur).** *Dutch and Flemish newspapers of the seventeenth century, 1618-1700.* Leiden, Brill, 2017, 2 Vol. (The handpress world 43; Library of the written word 58).
- De Schepper (Marcus).** *Leuvense drukken voor de Leuvense Universiteitsbibliotheek : De collectie Cras Vives.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 30, 2017, 2, pp. 6-8.
- Di Lenardo (Isabella).** *Gli scambi artistici tra le Fiandre e Venezia : Daniel van Bomberghen e Domenico Grimani.* In : **Aikema (Bernard) (ed.).** *Jheronimus Bosch e Venezia.* Venezia, Fondazione musei civici; Venezia, Marsilio, 2017, pp. 53-64 [Catalog of an exhibition held at the Palazzo Ducale, Venice, Italy, Feb. 18 – June 4, 2017].
- Dunkelgrün (Theodor).** *De bekeerling als onmisbare schakel tussen joodse en humanistische geleerdheid.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 416-419.
- Fuhring (Peter).** *The stocklist of Joannes Galle, print publisher of Antwerp, and print sales from old copperplates in the seventeenth century.* Simiolus : Netherlands Quarterly for the History of Art, 39, 2017, 3, pp. 225-313.
- Gabbarelli (Jamie).** *Cornelis Galle I Between Genoa and Antwerp.* Print Quarterly, 34, 2017, 1, pp. 20-31.
- Geurts (Twan).** *Het vergeefse pleidooi van paus Adrianus aan Erasmus.* De Boekenwereld. Tijdschrift voor Boek en Prent, 33, 2017, 3, pp. 30-35.
- Gielis (Gert).** *Plantijns Polyglotproject en Harlemius' 'Index biblicus' (1578) : kritiek en replek.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 444-446.
- Gielis (Gert).** *Portret van Cornelius Jansenius van Gent.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 436-438.
- Guernelli (Daniele).** *La danza delle ore : Willem Vrelant.* Alumina (Verona), 15, 2017, 58, pp. 14-21.

- Guernelli (Daniele).** *L'officina dei codici : La biblioteca del Museo Plantin-Moretus.* Alumina, 2017, pp. 62-63.
- Haug (Hélène), Bierlaire (Franz), Moreno (Paola).** *Renouveler un art millénaire : Erasme, réformateur? [Exposition à la Maison d'Erasme du 6.10.2017 au 7.01.2018 : Guide du visiteur].* Bruxelles, Maison d'Erasme, 2017, 79 p. (Colloquia in Museo Erasmi 39).
- Hellemans (Jacques).** *Livre, presse et imprimerie dans les Pays-Bas espagnols (1581-1713).* Le livre & l'estampe : Revue semestrielle de la Société royale des Bibliophiles et Iconophiles de Belgique, 62, 2016, 186, pp. 7-32.
- Hendrickson (Thomas).** *Ancient libraries and Renaissance humanism : the De bibliothecis of Justus Lipsius.* Leiden, Brill, 2017, 336 p. (Brill's texts and sources in intellectual history 20; Brill's studies in intellectual history 265).
- Hendrix (Guido).** *Het Leuvens exemplaar van Thomas Montanus' Qualitas loimodea sive Pestis brugana.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 30, 2017, 1, pp. 6-8.
- Horbatsch (Olenka).** *Printing the Female Ruler : Nicolas Hogenberg's 'Death of Margaret of Austria' (1531).* In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.).** *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 187-208 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Huybens (Gilbert) (met vertaling door Gilbert Tournoy).** *Erasmus en enkele van zijn overwegingen omtrent muziek.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 30, 2017, 2, pp. 12-13.
- Imhof (Dirk).** *Boekbestellingen van Josephus Barbatus bij de Officina Plantiniana.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 452-453.
- Imhof (Dirk).** *De houtblokken van Dodoens.* Antwerpen, Vrienden van het Museum Plantin-Moretus, 2017, 24 p.
- Imhof (Dirk).** *Het mooiste woordenboek dat Plantijn nooit heeft uitgegeven.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 415-416.
- Imhof (Dirk).** *Pagnini's nieuwe vertaling van de Hebreeuwse bijbel in de 'Biblia regia' : een typografisch en filologisch succes.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 435-436.
- Imhof (Dirk).** *Plantijns achtdelige 'Biblia regia' : de internationale top.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 432-434.
- Imhof (Dirk).** *Plantijns eerste Hebreeuwse druk : de grammaticus van Joannes Isaac Levita (1564).* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 414-415.
- Imhof (Dirk).** *Robertus Bellarminus en Hebreeuwse grammatica voor zelfstudie.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 453-454.

- Imhof (Dirk).** *Stempels en matrijzen voor Hebreeuwse letters.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 385-386.
- Imhof (Dirk), Rousseeuw (Boris) (inl.).** *Een uniek exemplaar van het 'Diurnale Romanum' uit 1611.* Antwerpen, De Carbolineum Pers / Vrienden van het Museum Plantin-Moretus, 2017, 15 p.
- Imhof (Dirk).** *Het vriendenboek van Joannes Gevartius.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 2, pp. 327-331.
- Janssen (Frans A.).** *Typografisch spelen? Titelbladen in de zestiende eeuw.* In : **Hogenbirk (Marjolein), Kuitert (Lisa) (red.).** *Schriftgeheimen : Opstellen over schrift en schriftcultuur.* Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 65-78.
- Koldewij (Jos).** *Gebonden in 's-Hertogenbosch.* In : **Kienhorst (Hans), Veelenturf (Kees) (red.).** *Belangrijk boekenbezit : Een bloemlezing uit de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Nijmegen.* Utrecht, Uitgeverij Matrijs, 2017, pp. 34-36.
- Lamal (Nina).** *Commerce and Good Governance : The Broadsheet Ordinances in the Van der Meulen Archive.* In : **Pettegree (Andrew) (ed.).** *Broadsheets : Single-Sheet Publishing in the First Age of Print.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 207-239 (Library of the written word 60).
- Langereis (Sandra).** *De woordenaar : Christoffel Plantijn, 's werelds grootste drukker en uitgever (1520-1589).* Amsterdam, Balans, 2017, 400 p.
- Manrique Figueroa (César).** *Sixteenth-Century Spanish Editions Printed in Antwerp Facing Censorship in the Hispanic World : The Case of the Antwerp Printers Nutius and Steelsius.* In : **Soen (Violet), Vanysacker (Dries), François (Wim) (eds.).** *Church, Censorship and Reform in the Early Modern Habsburg Netherlands.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 107-124.
- Onuf (Alexandra).** *From print to paint and back again : Painting practices and print culture in early modern Antwerp.* In : **Karr Schmidt (Suzanne), Wouk (Edward H.) (eds.).** *Prints in Translation, 1450-1750 : Image, Materiality, Space.* London, New York, Routledge, 2017, pp. 19-41.
- Oosterman (Johan).** *Discovering New Media : Anthonis de Roovere and the Early Printing Press.* In : **Brown (Andrew), Dumolyn (Jan) (eds.).** *Medieval urban culture.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 171-182 (Studies in European Urban History 1100-1800 43).
- Pettegree (Andrew).** *Broadsheets : Single-Sheet Publishing in the First Age of Print : Typology and Typography.* In : **Pettegree (Andrew) (ed.).** *Broadsheets : Single-Sheet Publishing in the First Age of Print.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 3-32 (Library of the written word 60).
- Proot (Goran).** *Metamorfose : Typografische evolutie van het handgedrukte boek in de Zuidelijke Nederlanden, 1473-1541.* Antwerpen, Vereniging van Antwerpse Bibliofielen, 2017, 86 p. [Tweede, verbeterde oplage].
- Proot (Goran).** *Een passend sluitstuk (Antwerpen, 1535).* In : **Bos (Jan), van Delft (Marieke), Geleijns (Erik), van der Vlist (Ed) (red.).** *"Een oud Boeck is oud Goud." Studies over bijzondere werken bij het afscheid van Ad Leerintveld als conservator moderne handschriften van de Koninklijke Bibliotheek.* Den Haag, Amsterdam, Koninklijke Bibliotheek / De Buitenkant, 2017, pp. 215-226.
- Proot (Goran).** *Survival factors of seventeenth-century hand-press books published in the Southern Netherlands : The importance of sheet counts, Sammelbände and the role of institutional collections.* In : **Bruni (Flavia), Pettegree (Andrew) (red.).** *Lost books : Reconstructing the print world of pre-industrial Europe.* Leiden, Boston, Brill, 2016, pp. 160-200 (Library of the written word; The handpress world 46).

- Reynhout (Lucien).** *La 'Bibliotheca Belgica manuscripta' de Sanderus : un catalogue baroque (1641-1644).* In : **Barbier (Frédéric) (éd.).** *De l'argile au nuage : Une archéologie des catalogues (Ile millénaire av. J.-C. - XXIe siècle).* Paris, Editions des Cendres, 2015, p. 254.
- Rodríguez Gijón (Mónica).** *Autores germano-parlantes en los índices de libros prohibidos de Amberes de 1570 y 1571.* eHumanista : Journal of Iberian Studies, 37, 2017, pp. 606-621.
- Schwartz (Lia).** *Histoire et politique dans l'oeuvre de Quevedo : Le modèle de Tacite selon Juste Lipse.* In : **Merle (Alexandra), Oïffer-Bonsel (Alicia) (éds.).** *Tacite et le tacitisme en Europe à l'époque moderne.* Paris, Honoré Champion Éditeur, 2017, pp. 277-296.
- Seelig (Lorenz).** *Superb craftsmanship in Antwerp : Baroque goldsmith's work in competition with the visual arts.* In : **Dupré (Sven), Göttler (Christine) (eds.).** *Knowledge and discernment in the early modern arts.* London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2017, pp. 92-124 (Visual culture in early modernity 60).
- Smets (An).** *Cras vives : Leuvense oude drukken krijgen een plaats bij de KU Leuven Bibliotheken.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 2, pp. 332-337.
- Storme (Patrick), Fransen (Erik), De Wael (Karolien) (e.a.).** *x-ray Fluorescence as an analytical tool for studying the copper matrices in the collection of the Museum Plantin-Moretus.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 1, pp. 7-33.
- Sulewska (Renata).** *Architecture in the paintings of Isaac Van den Blocke.* In : **Tylicki (Jacek) (ed.), Zukowski (Jacek) (ed.), Zukowska (Agnieszka) (with cooperation of).** *Art of the Southern Netherlands, Gdańsk and the Polish-Lithuanian Commonwealth.* Gdańsk, The Gdańsk Shakespeare Theatre, 2017, pp. 59-80 ["... conference being held on March 31, 2015 in the Mannerist Old Town Hall in Gdańsk"].
- Swiggers (Pierre).** *De oudste gazette en gedrukte Hebreeuwse tekst in de Nederlanden : het 'Alphabeticum Hebraicum' (1518).* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 386-389.
- Talbierska (Jolanta).** *Printmaking in the Southern Netherlands and Seventeenth-Century Gdansk : A Case Study of Jeremias Falck and Daniel Schultz.* In : **Tylicki (Jacek) (ed.), Zukowski (Jacek) (ed.), Zukowska (Agnieszka) (with cooperation of).** *Art of the Southern Netherlands, Gdańsk and the Polish-Lithuanian Commonwealth.* Gdańsk, The Gdańsk Shakespeare Theatre, 2017, pp. 121-140 ["... conference being held on March 31, 2015 in the Mannerist Old Town Hall in Gdańsk"].
- Teicher (Elie).** *Suivre ou guider son public? Le rapport aux lecteurs dans le 'Journal historique et littéraire' de l'antiphilosophe François-Xavier de Feller.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 2, pp. 349-368.
- Van Cauwelaert (Aagje).** *Achtmaal Martens / Rescius : Een verzamelband Latijn en Grieks voor studenten.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 258-261.
- Van Cauwelaert (Aagje).** *'En ik zal gered worden' : Een onbekende druk uit de vroege reformatie te Antwerpen (1528).* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 2, pp. 338-341.
- Vandebotermiet (Jurgen).** *De gravures uit de Diva Virgo Hallensis. Hun merkwaardige ontstaansgeschiedenis en het belang daarvan voor het Halse historische onderzoek.*

- Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 1, pp. 7-10.
- Van Deinsen (Lieke), De Paepe (Timothy).** *The face of The Golden Compasses : A portrait of Christophe Plantin attributed.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 1, pp. 133-143.
- Van de Woestijne (Paul).** *Drie Brugse humanisten Laurinus, Smetius en Goltzius (Marc Lauweryn, Martijn De Smet en Hubert Goltz).* Appeltjes van het Meetjesland : Jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 2017, 68, pp. 5-28.
- Van Hal (Toon).** *Uit het atelier van Dirk Martens : Griekse boekuitgaven als studentenhaver?* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 257-258.
- Van Hecke (Pierre), Feys (Xander).** *Anonieme lofzang op de Hebreeuwse taal.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 419-422.
- Van Hecke (Pierre).** *Dirk Martens' Hebreeuws woordenboek.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 390-392.
- Van Hecke (Pierre).** *Johannes Buxtorf en de humanistische ontdekking van de Hebreeuwse briefcultuur (1610).* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 454-456.
- Van Hecke (Pierre), Dunkelgrün (Theodor).** *Matthaeus Adrianus' handgeschreven opdracht op het 'Alphabetum Hebraicum'.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 389-390.
- Vanherpe (Antoon).** *De clandestiene Bijbedrukkers.* S.l., Antoon Vanherpe, 2017, 97 p.
- van Miert (Dirk).** *Trommius's Travelogue : Learned Memories of Erasmus and Scaliger and Scholarly Identity in the Republic of Letters.* Early Modern Low Countries, 1, 2017, 1, pp. 51-70 [DOI : <https://doi.org/10.18352/emlc.7>].
- Van Rooy (Raf).** *Homerus' 'Ilias' gedrukt door Dirk Martens (1521-23), met notities van Albert Hardenberg.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 295-298.
- Van Ruler (Han), Sissa (Giulia) (eds.).** *Utopia 1516-2016 : More's eccentric essay and its activist aftermath.* Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, 243 p.
- Verberckmoes (Johan), Soen (Violet).** *Broadsheets Testing Moderation in the Nascent Dutch Revolt.* In : **Pettegree (Andrew) (ed.).** *Broadsheets : Single-Sheet Publishing in the First Age of Print.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 271-294 (Library of the written word 60).
- Vervliet (Hendrik D.L.).** *Granjon in Antwerp : 1564-1570.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 2, pp. 195-230.
- Vervliet (Hendrik D.L.).** *Granjon's music founts : An addition.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 1, pp. 35-36.
- Verweij (Michiel).** *Jan van Westfalen, de eerste drukker van Hebreeuws in Leuven.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797.*

- Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 383-384.
- Voinier (Sarah)**. «*Te lo diré con franqueza : mi regalo viene de tu Tácito y contigo mismo*» : La présence de Tacite dans les échanges épistolaires entre Juste Lipse et les élites espagnoles. In : **Merle (Alexandra), Oïffer-Bonsel (Alicia) (éds.)**. *Tacite et le tacitisme en Europe à l'époque moderne*. Paris, Honoré Champion Éditeur, 2017, pp. 139-154.
- Walsby (Malcolm)**. *Cheap Print and the Academic Market : The Printing of Dissertations in Sixteenth-Century Louvain*. In : **Pettegree (Andrew) (ed.)**. *Broadsheets : Single-Sheet Publishing in the First Age of Print*. Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 355-375 (Library of the written word 60).
- Walsby (Malcolm)**. *Printing in French in the Low Countries in the Early Sixteenth Century : Patterns and Networks*. In : **Armstrong (Adrian), Strietman (Elsa) (eds.)**. *The multilingual muse : Transcultural poetics in the Burgundian Netherlands*. Cambridge, Legenda, 2017, pp. 54-70.
- Wyffels (Heleen)**. *Weduwen-drukkers in 16de-eeuws Antwerpen : Samengebracht in een biobibliografisch repertorium*. De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 2, pp. 231-260.

2. L'enseignement, les sciences – Het onderwijs, de wetenschappen

- Aerts (Dirk)**. *Guilielmus Fabius : crisis en moord*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 361-363.
- Bassens (Maarten)**. *Erasmus en de Leuvense spraakverwarring*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 62-63.
- Bassens (Maarten)**. *Leuven, 'zetel van de uitmuntende kunsten'*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 3-4.
- Biesbrouck (Maurits), Goddeeris (Theodoor), Steeno (Omer)**. *Jean Tagault (c. 1486-1546), professor heelkunde in Parijs, plagiator van Vesalius' 'Tabulae anatomicae sex' (1538)?* In Monte Artium. *Journal of the Royal Library of Belgium*, 2017, 10, pp. 7-64 [DOI : <https://doi.org/10.1484/J.IMA.5.114681>].
- Bourel (Wido)**. *Charles de l'Escluse, plantkundige uit Atrecht (1526-1609)*. *Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij*, 121, 2017, 1, pp. 28-29.
- Broos (Paul)**. *Anatomia : De ontdekking van het menselijk lichaam in de Lage Landen (16de-18de eeuw)*. Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij; Amsterdam, AUP, 2017, 279 p. [Historisch overzicht van het werk van een aantal Belgische en Nederlandse medici die pionierwerk verrichtten op het gebied van het onderzoek van het menselijk lichaam].
- Coesemans (Steven)**. *De augustijner-theoloog Bernard Désirant, de meeste ambitieuze van het Trilingue*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 247-248.
- Coesemans (Steven)**. *De humanist-stadshistoricus Lipsius over de vier Leuvense pedagogieën en het Collegium Trilingue*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom :*

- Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 7-9.
- Coesemans (Steven), Smeyers (Katharina).** *Lessen in de Artes : leerboeken en banken.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 76-78.
- Coesemans (Steven).** *Studenten in Leuven : kledij, collegegeld, tucht.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 75-76.
- Coesemans (Steven).** *De universiteit van Leuven en haar vier pedagogieën.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 6-7.
- Coesemans (Steven).** *Het verouderde onderwijs aangepakt : 'de Donaet'.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 56-57.
- Coesemans (Steven).** *Het verouderde onderwijs aangepakt : 'het Doctrinale'.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 57-59.
- Crab (Marijke).** *Barlandus bloemleest spreekwoorden uit Vergilius.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 118-119.
- Crab (Marijke).** *Het dubbele voordeel van Terentius : stijl en gehalte.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 127-130.
- De Bom (Erik), Van Houdt (Toon).** *Een nieuwe politiek, een nieuwe retoriek : Vernulæus en de politieke welsprekendheid.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 234-236.
- De Bom (Erik).** *Puteanus' ethisch zakboekje.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 218-219.
- De Bom (Erik).** *Valerus' syncretische ethiek als spiegel van zijn fysica.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 182-183.
- Deckers (Johan).** *Pieter Lambiot (1649-1728) en de chirurgijngilde in Brugge.* Biekerf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 1, pp. 44-63.
- Degraeve (Matthijs).** *De architectuuropleiding aan de Brugse Academie in de economische en politieke context van de 18de eeuw.* Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 154, 2017, 2, pp. 327-370.

- De Keyser (Jeroen).** *Conrad Goclenius vertaalt Lucianus*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 137-138.
- De Keyser (Jeroen).** *Hoe Grieks studeren? Lucianus vertalen...* In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 60-62.
- De Landtsheer (Jeanine).** *Barlandus bewerkt de 'Adagia' voor zijn studenten*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 116-118.
- De Landtsheer (Jeanine).** *Barlandus' catalogoog van Romeinse keizers als vorstenspiegel voor hertog Karel*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 123-124.
- De Landtsheer (Jeanine).** *Barlandus' conversatie-oefeningen : (Latijnse) stijl en zedelijk niveau*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 124-125.
- De Landtsheer (Jeanine).** *De eerste professor Latijn : Barlandus over zijn werk aan het Trilingue*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 110-112.
- De Landtsheer (Jeanine).** *De eerste publicatie van de pas afgestudeerde Lipsius : een tekstkritisch product van het Trilingue*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 191-194.
- De Landtsheer (Jeanine).** *Erasmus en zijn 'Adagia' : Een naslagwerk voor studenten*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 114-116.
- De Landtsheer (Jeanine).** *Erasmus' lofrijk portret van Goclenius – een brief aan Thomas More, juli 1521*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 112-114.
- De Landtsheer (Jeanine).** *Erasmus' onafgebroken zorg voor het Trilingue – zijn laatste brief aan Goclenius, 18 juni 1536*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 92-93.
- De Landtsheer (Jeanine).** *Goed Latijn leren : Erasmus' dialoogmethode*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 46-47.
- De Landtsheer (Jeanine).** *Justus Lipsius, honorair professor aan het Trilingue*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797*.

- Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 190-191.
- De Landtsheer (Jeanine).** *Lipsius, de roem en de traditie van het Trilingue : een rouwgedicht van Vulcanius.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 194-196.
- De Landtsheer (Jeanine).** *Plinius' charmantste brieven : Barlandus' uitgave voor studenten.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 120-121.
- De Landtsheer (Jeanine).** *Puteanus' filosofische troost bij blindheid.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 211-213.
- De Landtsheer (Jeanine).** *Puteanus in het spoor van Lipsius : de soldij van Romeinse soldaten.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 217-218.
- De Landtsheer (Jeanine).** *Het testament van Hieronymus Busleyden (Mechelen, vóór 22 juni 1517).* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 25-29.
- Denecker (Tim).** *Cornelius Valerius' grammatica : Een standaardwerk van vernieuwende taalpedagogie.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 174-176.
- Denecker (Tim).** *Een eerste grammaticale vernieuwing.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 109-110.
- Denecker (Tim), Van Hecke (Pierre).** *Valerius Andreas' inaugurale rede aan het Collegium Trilingue : het Hebreeuws als wapen tegen het protestantisme.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 457-459.
- Denecker (Tim).** *Valerius en de woordenschatstudie van het Latijn.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 184-185.
- Depraetere (David).** *Archeologisch landmark in Jesseren.* *Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse archeologie*, 2017, 17, pp. 26-27.
- Derez (Mark).** *Het Sint-Donatianscollege.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 34-37.
- De Schepper (Marcus).** *Buitenlandse studenten in Leuven : de lof op het Collegium Trilingue van Nicolaus Curtius, 1573.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de*

- Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 96-98.
- De Schepper (Marcus)**. *Nannius' presentemplaar aan Cornelius Musius : filologie als eerbetoon*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 154-156.
- De Schepper (Marcus)**. *Een nieuwe geest in Leuven*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 45-46.
- De Schepper (Marcus)**. *Een 'pedagogische' selectie uit Erasmus' brieven*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, p. 123.
- De Schepper (Marcus)**. *De 'theologen met de dubbele tong' gehegeld*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 52-53.
- De Schepper (Marcus)**. *Van Leiden naar Leuven : Erpenius schenkt zijn Arabische Nieuwe Testament aan Valerius Andreas*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 456-457.
- Dewilde (Brecht)**. *Genereus geloof : De corporatieve financiering van de Leuvense stedelijke religie*. *Eigen Schoon en De Brabander*. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 3, pp. 311-340.
- Dooms (Marc)**. *Een eerste zakboek over zeldzame ziekten*. *Ex Officina*. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 30, 2017, 1, p. 9.
- Feys (Xander)**. *De drie Venussen. Nannius' 'Rede over de liefde'*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 166-168.
- Feys (Xander)**. *Een herontdekt portret van Petrus Nannius*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 142-144.
- Feys (Xander)**. *Hoe las professor Barlandus de 'Aeneis' van Vergilius?* In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 130-132.
- Feys (Xander)**. *Het moppenboek van professor Barlandus*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 121-122.
- Feys (Xander)**. *Nannius' autografe tekstverbeteringen bij Livius*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 163-164.
- Feys (Xander)**. *Nannius' cursussen over Cicero's 'Redevoeringen tegen Verres'*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797*.

- Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 164-165.
- Feys (Xander).** *Nannius leest de vrouwelijke psychologie : Vergilius' Dido en Homerus als spiegel.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 149-151.
- Feys (Xander).** *Nannius' openingsredes bij het zesde boek van de 'Aeneis' : hoe leeft men in de onderwereld?* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 151-154.
- Feys (Xander).** *Nannius' openingsredes bij zijn colleges.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 145-147.
- Feys (Xander).** *Nannius' vertalingen uit het Grieks : het aankleden van lichaam en ziel.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 158-160.
- Feys (Xander).** *Petrus Nannius en zijn Vergilius-onderricht aan het Collegium Trilingue.* *De Boekenwereld. Tijdschrift voor Boek en Prent*, 33, 2017, 3, pp. 8-13.
- Feys (Xander).** *Petrus Nannius' Oratio de rebus inferorum : Een vooruitblik op de tentoonstelling over het Drietalencollege.* *Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek*, 30, 2017, 1, pp. 2-3.
- Feys (Xander).** *Preliminaire lesnotities uit de zestiende eeuw : Collegium Trilingue-professor Cornelius Valerius' Vergiliuslexicon.* *Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek*, 30, 2017, 2, pp. 9-11.
- Feys (Xander).** *'Regina linguarum'. Het doceren van Latijn aan het Collegium Trilingue, 16de-18de eeuw.* In : **Papy (Jan) (red.).** *Het Leuvense Collegium Trilingue, 1517-1797 : Erasmus, humanistische onderwijspraktijk en het nieuwe taleninstituut Latijn – Grieks – Hebreeuws.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 103-130.
- Feys (Xander).** *Terugggevonden papieren van de vierde professor Latijn aan het Trilingue : Cornelius Valerius.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 168-170.
- Feys (Xander), Denecker (Tim).** *Valerius' Latijnse vertaling van De Berlaimonts Franse schooldialogen.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 185-188.
- Feys (Xander).** *Verboden boeken aan de poort van het Collegium Trilingue?* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 78-80.
- François (Ide).** *Erasmus in de weer met de Leuvense start. Brief van Erasmus aan Gillis Busleyden, 30 oktober 1517.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 31-33.

- François (Ide).** *De redenaar Castellanus*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 370-371.
- François (Wim).** *Andreas Masius, studie van het Syrisch en Bijbelwetenschap : de commentaar op het boek Jozua*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 428-430.
- François (Wim), Gerace (Antonio).** *Cornelius Jansenius van Gent en het gebruik van het Hebreeuws in zijn 'Commentaar op de Evangelieharmonie' (1571/72)*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 439-441.
- François (Wim), Gerace (Antonio).** *Cornelius Jansenius van Gent en het gebruik van Hebreeuws in zijn 'Paraphrases in omnes Psalmos'*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 441-443.
- François (Wim).** *Een 'nieuw' Testament : Erasmus' Latijn-Griekse Testament 1516-1519*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 48-50.
- Gerace (Antonio) (vertaling Christophe Geudens).** *Harlemius, professor; jezueet en wetenschapper, en de 'Vulgata Lovaniensis' (1570-1571)*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 443-444.
- Geudens (Christophe).** *Barlandus doceert retoriek*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 134-137.
- Geudens (Christophe).** *Conrad Goclenius doceert Cicero, en assisteert Erasmus*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 138-139.
- Geudens (Christophe).** *Cornelius Valerius' publieke lessen logica en zijn Europees succeshandboekje*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 170-174.
- Geudens (Christophe).** *De 'Lofrede op de talen' (21 maart 1519) van Matthaëus Adrianus, de eerste professor Hebreeuws aan het Trilingue*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 392-394.
- Geudens (Christophe).** *Valerius' leergang over al de 'vrije kunsten' en anti-Copernicanisme*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 179-182.
- Gielis (Gert).** *De bibliotheek van het Collegium Trilingue : de schenking van kapitteldecken Joris van Oostenrijk (1613)*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense*

- Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 82-83.
- Gielis (Gert).** *De bibliotheek van het Pauscollege : Hegius' schenking van de 'Biblia Polyglotta Complutensis', Alcalá, Arnaldo Guillén de Brocar, 1514-1517.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 85-88.
- Gielis (Gert).** *Erasmus' humanistisch programma : de nieuwe wetenschap.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 43-44.
- Gielis (Gert), Janssen (Lydia).** *Erasmus over Leuven als de ideale plaats voor studie : Een brief aan Bernard Bucho, Anderlecht, 24 september 1521.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 71-73.
- Gielis (Gert).** *Gaat de wereld vergaan? Een academische dispuutoefening van Nannius.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 156-158.
- Gielis (Gert).** *Nannius spreekt tot/door de studenten : het beleg van Leuven, dank aan Keizer Karel – heroïsche vrouwen spreken tot zichzelf.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 147-149.
- Gielis (Gert).** *Rekeningen van de executeurs van het testament van Busleyden, 1517-1521.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 33-34.
- Gielis (Gert).** *Tegenwind uit Leuven : de theoloog Latomus in stelling.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 50-52.
- Gielis (Gert).** *De tweestrijd voorbij. De symbiose van scholastiek en humanisme aan de Leuvense theologische faculteit.* In : **Papy (Jan) (red.).** *Het Leuvense Collegium Trilingue, 1517-1797 : Erasmus, humanistische onderwijspraktijk en het nieuwe taleninstituut Latijn – Grieks – Hebreeuws.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 33-56.
- Hermans (Michel), Parmentier (Isabelle).** *Introduction.* In : **Hermans (Michel), Parmentier (Isabelle), Ackerman (Pieter), Ledent (Carole), Payen (Carole) (eds.).** *L'itinéraire d'Antoine Thomas S.J. (1644-1709), scientifique et missionnaire namurois en Chine = The itinerary of Antoine Thomas S.J. (1644-1709), scientist and missionary from Namur in China.* Leuven, Ferdinand Verbiest Institute, KU Leuven, 2017, pp. 7-9 (Leuven Chinese studies 33).
- Hermans (Michel), Parmentier (Isabelle), Ackerman (Pieter), Ledent (Carole), Payen (Carole) (eds.).** *L'itinéraire d'Antoine Thomas S.J. (1644-1709), scientifique et missionnaire namurois en Chine = The itinerary of Antoine Thomas S.J. (1644-1709), scientist and missionary from Namur in China.* Leuven, Ferdinand Verbiest Institute, KU Leuven, 2017, 328 p. (Leuven Chinese studies 33).
- Huybens (Gilbert).** *Busleyden, Erasmus en Dirk Martens 'verbeeld' op het Leuvense stadhuis.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue*

- 1517-1797. *Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 15-17.
- Huybens (Gilbert)**. *De Leuvense Vismarkt : voor, tijdens en na het Drietalencollege*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 9-14.
- Janssen (Lydia)**. *Het Drietalige college herleid tot sprakeloosheid – de heropbloei*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 103-105.
- Janssen (Lydia)**. *De lessenreeks van Suffridus Petrus : Plutarchus – maart 1575*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 357-359.
- Janssen (Lydia)**. *Oud-student Viglius aan de politieke top – een dankbrief aan professor Nannius*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 98-99.
- Janssen (Lydia)**. *Suffridus Petri en zijn 'Lof op de Leuvense universiteit'*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 355-357.
- Janssen (Lydia)**. *De tweede lessenreeks van Suffridus Petri : Basilius Magnus – juni 1575*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 360-361.
- Juhász (Gergely) (vertaling Pierre Van Hecke)**. *Nog een kort docentschap : Robert Shirwood – de vertaling van het boek Prediker*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 401-402.
- Lamers (Han)**. *Erasmus en Hieronymus Busleyden : één patroonheilige (I)*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 65-66.
- Lamers (Han)**. *Erasmus en Hieronymus Busleyden : één patroonheilige (II)*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 66-68.
- Lamers (Han)**. *Erasmus en Hieronymus Busleyden : één patroonheilige*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 68-69.
- Lamers (Han)**. *Janus Lascaris*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 265-267.
- Laureys (Marc)**. *Nannius' lijkrede voor zijn voorganger Godenius*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 140-142.

- Laureys (Marc).** *Nannius' onuitgegeven commentaar op Horatius' 'Ars Poetica' : de brug Grieks-Latijn.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 161-163.
- Laureys (Marc).** *Valerius eert zijn overleden voorganger Nannius : decorum en traditie in de aula van het Collegium Trilingue.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 176-179.
- Maleux (Maxime), Van Hal (Toon).** *De Griekse spraakkunst van Leemput : een achttiende-eeuwse opflakking van het Drietalencollege?* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 377-379.
- Markatos (Konstantinos), Arkoudi (Konstantina), Androutsos (Georgios).** *Juan Valverde de Amusco (1525-1588) : an eminent anatomist of the renaissance or a plagiarist of Vesalius? His work and its impact in renaissance anatomy.* *Acta Chirurgica Belgica*, 117, 2017, 6, pp. 407-411 [DOI : <https://doi.org/10.1080/00015458.2017.1383734>].
- Nutton (Vivian) (ed.).** *Principles of anatomy according to the opinion of Galen by Johann Guinter and Andreas Vesalius.* London, New York, Routledge, 2017, 189 p. (Routledge early modern translations) [Contenu : / Inhoud : 'Principles of Anatomy according to the opinion of Galen' is a translation of Johann Guinter's textbook as revised and annotated by Guinter's student, Andreas Vesalius, in 1538].
- Papy (Jan).** *De 'Admissio' of aanvaarding van het Collegium Trilingue, 20 september 1519.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 39-42.
- Papy (Jan).** *Buitenlandse studenten aan het Trilingue : het 'Album amicorum' van Frederik van reede, 1571-1572.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 93-96.
- Papy (Jan).** *Castellanus, geneeskunde en het Leuvense Collegium Trilingue.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 369-370.
- Papy (Jan).** *Het Collegium Trilingue : van hypothetische grondplannen naar 'digitale' 3D-reconstructie.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 499-503.
- Papy (Jan).** *Een Drietalencollege binnen de Parijse universiteit? Erasmus antwoordt Guillaume Cop, 24 februari 1517.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 29-31.
- Papy (Jan).** *Erasmus' zandloper, beker en zegelring : Hieronymus en humanisme als Sitz im Leben.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 69-71.

- Papy (Jan).** *Een feestelijk bezoek van Erasmus aan het Collegium Trilingue.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 89-92.
- Papy (Jan).** *Heroïsch gestreden en Leuven gered? Studenten, opnieuw achter de boeken!* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 232-234.
- Papy (Jan).** *Leuven viert 500 jaar Trilingue.* In : **Papy (Jan) (red.).** *Het Leuvense Collegium Trilingue, 1517-1797 : Erasmus, humanistische onderwijspraktijk en het nieuwe taleninstituut Latijn – Grieks – Hebreeuws.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 1-4.
- Papy (Jan).** *Het leven aan het Drietalencollege.* In : **Papy (Jan) (red.).** *Het Leuvense Collegium Trilingue, 1517-1797 : Erasmus, humanistische onderwijspraktijk en het nieuwe taleninstituut Latijn – Grieks – Hebreeuws.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 57-70.
- Papy (Jan).** *Onderhandelingspapieren over het incorporeren van het Collegium Trilingue in het Sint-Donatianscollege, juli 1518.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 37-39.
- Papy (Jan).** *Het pand aan de Vismarkt, de gebouwen van het Trilingue : roemrijk-roemloze lotgevallen.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 495-498.
- Papy (Jan).** *Petrus Castellanus, professor Grieks en geneeskunde : (Non-)vegetarische gezondheidsadviezen aan het Collegium Trilingue.* De Boekenwereld. Tijdschrift voor Boek en Prent, 33, 2017, 3, pp. 14-17.
- Papy (Jan).** *Puteanus' 'Lofrede op het ei' : een ironisch encomium.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 215-217.
- Papy (Jan).** *Rescius drukt Viglius' 'Theophilus' : de intrede van het Oost-Romeinse recht in het juridisch humanisme.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 314-316.
- Papy (Jan).** *Een testament, een visie en doorzetting... Het ontstaan, de bloei en de faam van het Drietalencollege.* In : **Papy (Jan) (red.).** *Het Leuvense Collegium Trilingue, 1517-1797 : Erasmus, humanistische onderwijspraktijk en het nieuwe taleninstituut Latijn – Grieks – Hebreeuws.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 5-32.
- Papy (Jan).** *Vernulaeus als academisch toneelschrijver.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 236-238.
- Papy (Jan).** *Vernulaeus, redenaar en professor, historicus en vernieuwer.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 226-228.
- Peetermans (Andy).** *De 'Summa linguae Graecae', een grammatica van het Grieks door Arnoldus Oridryus.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense*

- Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 264-265.
- Put (Eddy).** *Studiebeurzen in de vroegmoderne tijd : Cliëntelisme versus levenskansen.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 3, pp. 6-15.
- Sacré (Dirk).** *Cornelius Valerius' compendium van de retoriek.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 188-190.
- Sacré (Dirk).** *Dichten tijdens ziekte.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 219-221.
- Sacré (Dirk).** *Geleerd bezoek op een zitting van Puteanus' nieuwe academie.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 198-200.
- Sacré (Dirk).** *Heymbachius, de laatste all-round latinist van het Trilingue.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 240-242.
- Sacré (Dirk).** *Kerkherdere bezingt de successen van de Oostenrijkers tegen de Turken (1716).* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 248-251.
- Sacré (Dirk).** *Kerkherdere, de voorlaatste leerstoelhouder Latijn, over de universiteit en het Trilingue.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 251-253.
- Sacré (Dirk).** *Nannius vertaalt Plutarchus in het Latijn.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 144-145.
- Sacré (Dirk).** *Nicolaus Vernulaeus vraagt Puteanus om een vestimentaire gunst.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 229-232.
- Sacré (Dirk).** *Een oefening in briefschrijven uit Puteanus' academie en een karaktermoord.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 200-202.
- Sacré (Dirk).** *Over de dood van Dominicus Snellaerts, de 'nieuwe Lipsius', 1720.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 242-244.
- Sacré (Dirk).** *Pittige tafelgesprekken van humanisten en reguliere monniken.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 54-56.

- Sacré (Dirk), De Landtsheer (Jeanine).** *Portret van Lipsius' opvolger Erycius Puteanus.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 196-197.
- Sacré (Dirk).** *Puteanus' academie (1610) en de hernieuwde glans van het Trilingue.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 205-207.
- Sacré (Dirk).** *Puteanus' plannen voor een Latijnse kostschool op de Keizersberg : immersie-onderwijs.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 202-205.
- Sacré (Dirk).** *Puteanus tekent verzet aan tegen loonmatiging (1629) – cherchez la femme...* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 221-222.
- Sacré (Dirk).** *De quodlibets van Geulincx : Latijn, wetenschap en meertaligheid.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 223-226.
- Sacré (Dirk).** *Het Trilingue in de crisisjaren 1689-1705 : Leonardus Gautius en de ketterjager Bernard Désirant.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 244-247.
- Smets (An).** *De bibliotheek van professor Puteanus.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 207-209.
- Smets (An), Papy (Jan).** *Erasmus' droom : Het Collegium Trilingue in Leuven.* De Boekenwereld. Tijdschrift voor Boek en Prent, 33, 2017, 3, pp. 2-6.
- Smets (An).** *Een kleine geschiedenis van de botanica : Rembert Dodoens zijn voorloper en zijn tijdgenoten.* Leuven, Universiteitsbibliotheek Leuven, 2017, 8 p.
- Smeyers (Katharina).** *Dagelijkse kost in het Collegium Trilingue.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 88-89.
- Smeyers (Katharina) (met medewerking van Anne Verbrugge).** *De laatste jaren van het Trilingue : Huldegedicht op de voorlaatste president Henricus Wouters.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 105-106.
- Smeyers (Katharina) (met medewerking van Anne Verbrugge, Kjell Corens en Gilbert Huybens).** *Satijnen hulde aan de president van het Collegium Trilingue.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 30, 2017, 1, pp. 4-5.
- Swiggers (Pierre).** *Het debuut van een 'grammaticus trilinguis' : Nicolaus Clenardus' Hebreeuwse spraakkunst (1529).* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 408-411.

- Swiggers (Pierre), Van Rooy (Raf).** *Een didactische 'long-seller' : Nicolaus Clenardus' Griekse spraakkunst (1530).* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 298-305.
- Swiggers (Pierre), Van Rooy (Raf).** *Het eerste gedrukte handboekje over de Griekse dialecten door een humanist : het succesverhaal van Adrien Amerots 'De dialectis diversis' (1530/1551).* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 329-332.
- Swiggers (Pierre).** *De eerste gedrukte Hebreeuwse grammatica uit het Collegium Trilingue (1528).* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 404-408.
- Swiggers (Pierre), Van Rooy (Raf).** *De eerste Griekse grammatica van eigen bodem : het 'Compendium Graecae grammatices' (1520) van Adrien Amerot.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 320-325.
- Swiggers (Pierre), Van Rooy (Raf).** *Een kijk in het kosthuis van professor Amerot (1548).* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 340-342.
- Swiggers (Pierre), Van Rooy (Raf).** *Methods and masters : Multilingual teaching in 16th-century Louvain.* *Cauce : Revista Internacional de Filología, Comunicación y sus Didácticas*, 2017, 40, pp. 94-97.
- Swiggers (Pierre), Van Rooy (Raf).** *Nicolaus Clenardus' leerboek Grieks voor zelfstudie (1531).* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 305-308.
- Swiggers (Pierre), Van Rooy (Raf).** *Nicolaus Clenardus, pionier van de drietalendidactiek.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 261-264.
- Swiggers (Pierre).** *Taalonderricht en taalstudie in de vroegmoderne periode : Het pad naar de volkstalen.* In : **Papy (Jan) (red.).** *Het Leuvense Collegium Trilingue, 1517-1797 : Erasmus, humanistische onderwijspraktijk en het nieuwe taleninstituut Latijn – Grieks – Hebreeuws.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 71-102.
- Swiggers (Pierre), Van Rooy (Raf).** *Een zestiende-eeuwse 'Mithridates' : Antoine Perrenot de Granvelle.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 342-345.
- Tournoy (Gilbert).** *Agostino Giustiniani schenkt Erasmus zijn 'zeventalig' 'Psalterium', 1518.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 83-85.
- Tournoy (Gilbert).** *Buitenlandse reizigers in Leuven : lof op het Trilingue van de dichter Eobanus Hessus.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense*

- Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 99-101.
- Tournoy (Gilbert).** *Concurrentie uit Parijs! Erasmus waarschuwt de professoren van het Trilingue.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 73-74.
- Tournoy (Gilbert).** *De gastvrije boek- en kunstverzamelaar Busleyden te Mechelen.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 23-25.
- Tournoy (Gilbert).** *Hieronymus Aleander en het Parijse humanistenmilieu.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 275-276.
- Tournoy (Gilbert).** *Het korte docentschap van Robert Wakefield – het nut van het Hebreeuws, Chaldeeus en Arabisch.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 399-400.
- Tournoy (Gilbert).** *Leuven, zetel van de Muzen.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 4-6.
- Tournoy (Gilbert).** *Portret van Hieronymus Busleyden.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 14-15.
- Tournoy (Gilbert).** *Rescius aanvaard als lesgever in het Collegium Trilingue.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 294-295.
- Tournoy (Gilbert).** *De tussenkomst van Vives en Willem van Croÿ voor de 'Admissio' van het Collegium Trilingue, 20 september 1519.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 42-43.
- Van Cauwelaert (Aagje).** *Wat mag bij de Leuvense studenten op de boekenplank of op toneel? Plautus of Terentius?* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 125-127.
- van de Haar (Alisa).** *Liefde voor lezen : Franse literatuur op scholen in de vroegmoderne Nederlanden.* In : **Koffeman (Maaike), Montoya (Alicia C.), Smeets (Marc) (eds.).** *Literaire bruggenbouwers tussen Nederland en Frankrijk : Receptie, vertaling en cultuuroverdracht sinds de middeleeuwen.* Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, pp. 143-162.
- Vanden Broecke (Steven).** *Astronomen in Oudenburg. De belangstelling voor wiskundige wetenschappen in de zeventiende-eeuwse Sint-Pietersabdij.* In : **Meulemeester (Jean Luc) (red.).** *Van perkament tot papier : Het scriptorium en de bibliotheek van de Sint-Pietersabdij van Oudenburg.* Oudenburg, RAM, 2017, pp. 90-99.

- van der Veen (Sytze).** *Even zong Amsterdam op Leuvense wijs.* De Boekenwereld. Tijdschrift voor Boek en Prent, 33, 2017, 3, pp. 36-39.
- Van Hal (Toon).** *Anthonius Van Gils : de laatste leerstoelhouder Grieks.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 379-380.
- Van Hal (Toon).** *Balduinus' uitgave van Justinianus' 'Leges de re rustica' (1542) op Rescius' persen.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 293-294.
- Van Hal (Toon).** *Een buitenbeentje buiten gekeken : de colleges oosterse talen van Josephus Barbatus.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 450-451.
- Van Hal (Toon).** *Castellanus over de geneeskunde van vroeger tot nu : 'Vitae illustrium medicorum' (1617).* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, p. 368.
- Van Hal (Toon).** *Castellanus' overzicht van Attische religieuze feesten.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 366-367.
- Van Hal (Toon).** *De 'cursus honorum' van Petrus Stockmans.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 374-375.
- Van Hal (Toon).** *Het Grieks aan de Leuvense universiteit gereanimeerd : een wake-up call van de wereldlijke overheid (1754).* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 372-374.
- Van Hal (Toon).** *Hendrik Zoësius, de jurist-hellenist.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 363-365.
- Van Hal (Toon).** *Hugo Babel : een vergeten graecus aan het Collegium Trilingue.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 319-320.
- Van Hal (Toon).** *Lucianus als vroegmoderne sterauteur.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 286-288.
- Van Hal (Toon).** *Petrus Castellanus' speelse eersteling : 'Ludus sive convivium saturnale'.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 365-366.
- Van Hal (Toon).** *Petrus Castellanus trekt zich terug als professor Grieks.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus*

- bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, p. 372.
- Van Hal (Toon).** *Het taalvergelijkende programma van de laatste leerstoelhouder Hebreeuws.* **Van Hecke (Pierre).** *Barbatus' Hebreeuwse woordenlijst.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 474-476.
- Van Hecke (Pierre).** *Balenus' Hebreeuwse grammaticalesen in 1554.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 412-413.
- Van Hecke (Pierre).** *Barbatus' Hebreeuwse woordenlijst.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 447-449.
- Van Hecke (Pierre).** *Benoemingsbrief van Joseph-Benoît de Mazières.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 473-474.
- Van Hecke (Pierre).** *Campensis' Bijbelparafrazen.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 402-404.
- Van Hecke (Pierre).** *Een Hebreeuws Bijbelmanuscript in het Leuvense jezuïetencollege : lectuuroefeningen, Bijbelstudie, lesmateriaal?* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 446-447.
- Van Hecke (Pierre).** *Manuscript van Masius' Syrische grammatica.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 430-431.
- Van Hecke (Pierre).** *Nidpas be-Lovanio (Gedrukt te Leuven) : Hebreeuwse drukken voor het Collegium Trilingue, 1517-1797.* *De Boekenwereld. Tijdschrift voor Boek en Prent*, 33, 2017, 3, pp. 24-29.
- Van Hecke (Pierre).** *'Omnium linguarum purissima'. De studie van het Hebreeuws in het Collegium Trilingue.* In : **Papy (Jan) (red.).** *Het Leuvense Collegium Trilingue, 1517-1797 : Erasmus, humanistische onderwijspraktijk en het nieuwe taleninstituut Latijn – Grieks – Hebreeuws.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 157-184.
- Van Hecke (Pierre).** *Paquots collegedictaat : Hebreeuws in de les.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 469-471.
- Van Hecke (Pierre).** *Paquot stelt zijn eigen Latijns-Hebreeuws woordenboek op.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 471-473.
- Van Hecke (Pierre).** *Reuchlins 'Rudimenta' uit 1506 in handschrift naar Leuven (1683).* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 467-468.

- Van Hecke (Pierre).** *Sauters korte Hebreeuwse grammatica*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 464-466.
- Van Hee (Robrecht).** *The relationship between Vesalius and the Borgarucci family*. *Acta Chirurgica Belgica*, 117, 2017, 5, pp. 329-343 [DOI : <https://doi.org/10.1080/00015458.2017.1343522>].
- Van Houdt (Toon), De Bom (Erik).** *Vernulaeus' handboek retoriek : leermateriaal voor de publieke ruimte*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 238-240.
- Van Houdt (Toon), De Bom (Erik).** *Vernulaeus' zeven soldaten : zeven naties in de retorische arena*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 228-229.
- Van Reyn (Geert).** *De universiteit loopt leeg : Oorlog en pest*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 101-103.
- Van Rooy (Raf).** *Het aantekeningenboekje van Theodor(icus) Langius*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 353-333.
- Van Rooy (Raf).** *Adrien Amerots openingsrede van oktober 1545*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 332-355.
- Van Rooy (Raf).** *Adrien Amerot vraagt raad aan zijn voormalige leraar, Girolamo Aleandro, over het Griekse accent*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 345-347.
- Van Rooy (Raf).** *Amerots plan voor een theologische stichting, opgetekend in zijn testament van december 1559*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 326-328.
- Van Rooy (Raf).** *Bij Rescius op de schoolbanken : zijn lessen over Homerus' 'Odyssee' (begonnen op 23 oktober 1543)*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 310-313.
- Van Rooy (Raf).** *Een blik op Adrien Amerots schrijftafel : zijn mondelinge didactiek in briefvorm gegoten (februari 1534)*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 350-353.
- Van Rooy (Raf), Van Hal (Toon).** *De colleges Grieks aan de Oude Leuvense Universiteit : Een schets vanuit Europees perspectief*. In : **Papy (Jan) (red.)**. *Het Leuvense Collegium Trilingue, 1517-1797 : Erasmus, humanistische onderwijspraktijk en het*

- nieuwe taleninstituut Latijn – Grieks – Hebreeuws*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 131-156.
- Van Rooy (Raf)**. *Het eerste boek van Theodorus Gaza's Griekse grammatica in de Latijnse vertaling van Erasmus*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 282-284.
- Van Rooy (Raf)**. *De eerste handboekjes Grieks gedrukt door Dirk Martens – de grammaticale tabellen van Aleandro, Rescius en Bolzanio (1516)*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 277-279.
- Van Rooy (Raf)**. *De Engelse hellenist Richard Coke en zijn tastbare band met Leuven : Crokes homerisch tekstboek gedrukt bij Dirk Martens (1523)*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 291-293.
- Van Rooy (Raf)**. *De "Erotemata" van Manuel Chrysoloras : het Grieks te Leuven en de 'Parijse connectie'*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 265-267.
- Van Rooy (Raf)**. *Een geannoteerd exemplaar van de 'katholieke brieven' gedrukt door Rutger Rescius (1531)*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 309-310.
- Van Rooy (Raf)**. *De Griekse grammatica van Constantinus Lascaris : de tweede Aldijnse editie (ca. 1502) en Dirk Martens' uitgave (ca. 1516)*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 271-274.
- Van Rooy (Raf)**. *Homerus in Leuven : Bij Rutger Rescius in de Griekse les*. De Boekenwereld. Tijdschrift voor Boek en Prent, 33, 2017, 3, pp. 18-23.
- Van Rooy (Raf)**. *In de Griekse les bij Petrus Nannius (augustijnenklooster, winter 1534)*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 316-319.
- Van Rooy (Raf)**. *Een kijk in de kringen van Adrien Amerot doorheen een aantal Griekse gedichten van Jakovos Diassorinos uit Rhodos*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 347-349.
- Van Rooy (Raf)**. *Problemen voor het Trilingue : Rutger Rescius' huwelijk en Erasmus' oplossing*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 284-286.
- Van Rooy (Raf)**. *Professor Rescius' 'apologie' van zijn drukkersonderneming*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 288-291.

- Van Rooy (Raf).** *Taalhandboeken en censuur*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 63-65.
- Van Rooy (Raf).** *Het vierde boek van Theodorus Gaza's Griekse spraakkunst : een vroeg grammaticaal product van de Leuvense persen*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 280-282.
- Van Rooy (Raf).** *Een zeldzaam spoor van een achttiende-eeuwse Leuvense graecus : Johannes Baptista Zegers' boekencatalogoog (1785)*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 375-376.
- Van Zanen (Sylvia).** *De wereld van het boek in de correspondentie van de plantkundige Carolus Clusius*. In : **van Anrooij (Wim), Hoftijzer (Paul) (red.)**. *Lezen in de Lage Landen : Studies over tien eeuwen leescultuur*. Hilversum, Verloren, 2017, pp. 45-50.
- Verbeke (Demmy).** *Nieuwe handboeken, nieuwe tekstboeken : Erasmus' 'Disticha Catonis'*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 59-60.
- Verbeke (Demmy).** *Puteanus' lof op de meertalige 'Belgische' jeugd*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 209-210.
- Verbeke (Demmy).** *Puteanus over gulzige Antwerpenaren en een 'droom-werk' : de bestseller 'Comus'*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 210-211.
- Verberckmoes (Johan).** *Puteanus' rede over de lachende levenshouding : stoïcijnscrhristelijke wijsheid*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 213-215.
- Verbiest (Ferdinand), Golvers (Noël) (ed.)**. *Letters of a Peking Jesuit : The correspondence of Ferdinand Verbiest, SJ (1623-1688) : Revised and expanded*. Leuven, Ferdinand Verbiest Institute, KU Leuven, 2017, 962 p. (Leuven Chinese studies 35).
- Verweij (Michiel).** *Barlandus' Livius in schijffes : commentaar en tekst als eenheden*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 133-134.
- Verweij (Michiel).** *De bibliotheek van het Collegium Trilingue : een teruggevonden manuscript*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 80-82.
- Verweij (Michiel).** *De literator-humanist Hieronymus Busleyden*. In : **Papy (Jan) (ed.)**. *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018*. Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 21-23.

- Verweij (Michiel).** *Lucanus' 'Burgeroorlog': Goclenius' teksteditie zonder commentaar.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 139-140.
- Vons (Jacqueline).** *Érudits et imprimeurs 'belges' dans la 'Fabrique du corps humain' (1543) d'André Vésale.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 753-758.
- Vrolijk (Arnoud).** *Arabic studies in the Netherlands and the prerequisite of social impact : A survey.* In : **Loop (Jan), Hamilton (Alistair), Burnett (Charles) (eds.).** *The teaching and learning of Arabic in early modern Europe.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 13-32 (The history of Oriental studies 3).
- Watteuw (Lieve), Nelissen (Marc).** *Diploma van Hieronymus Busleyden.* In : **Papy (Jan) (ed.).** *Erasmus' droom : Het Leuvense Collegium Trilingue 1517-1797. Catalogus bij de tentoonstelling in de Leuvense Universiteitsbibliotheek, 18 oktober 2017 – 18 januari 2018.* Leuven, Paris, Bristol, Peeters, 2017, pp. 17-20.

3. Les arts – De kunsten

- Ackroyd (Paul), Howard (Helen), Wieseman (Marjorie E.), Billinge (Rachel), Peggie (David).** *Jacob Jordaens, Portrait of Cornelis van Diest(?) and his wife : A new technical and art historical assessment.* National Gallery Technical Bulletin, 2017, 38, pp. 56-75.
- Akkermans (Emily), Storme (Patrick).** *The Ruckers roses revealed : Comparison of the roses on Ruckers instruments using optical analysis and XRF.* In : **Vandervellen (Pascale) (ed.).** *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments.* Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, pp. 317-328.
- Alsteens (Stijn).** *Anthony van Dyck and Venetian drawing.* In : **Van Beneden (Benjamin), Jennings (Nicola) (eds.).** *David Bowie's Tintoretto : Angel foretelling the martyrdom of Saint Catherine of Alexandria.* London, Colnaghi Foundation, 2017, pp. 118-129.
- Andújar (Irene), Brasó (Jordi).** *La lógica interna en Los Juegos de niños (1560) de Peter Brueghel. [Internal motricity logic in Children's Games (1560) by Peter Brueghel].* RICYDE. Revista Internacional de Ciencias del Deporte, 13, 2017, 50, pp. 426-441 (Ejemplar dedicado a : Octubre).
- Anselm (Alain).** *A note on the so-called «Ruckers / Taskin» double-manual harpsichord.* In : **Vandervellen (Pascale) (ed.).** *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments.* Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, pp. 389.
- Artoni (Paola).** *Dalla bottega all'altare. Le analisi non invasive raccontano la genesi della Pala della Trinità di Rubens.* In : **La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens. Ricostruendo Rubens : la famiglia Gonzaga in adorazione della Trinità : atti della giornata di studio «La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens»,** Mantova, Complesso Museale Palazzo Ducale di Mantova, Corte Vecchia, Atrio degli Arcieri, 12 ottobre 2016. Mantova, Universitas Studiorum, 2017, pp. 79-100.
- Atkins (Christopher D.M.).** *Michiel Coxcie's artistic quotations in The death of Abel.* In : **Taylor Cashion (Debra), Luttkhuizen (Henry), West (Ashley D.) (eds.).** *The primacy of the image in northern European art, 1400-1700 : Essays in honor of Larry Silver.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 111-124 (Brill's studies in intellectual history 271).

- Avrillier (Sigrid).** *Les Grâces de Rubens*. Paris, Éditions Macenta, 2017, 162 p.
- Bailón García (Martha).** *La diosa Fortuna romana, significado y pervivencia en la obra de Rubens*. Eikón / Imago, 6, 2017, 1 (11), pp. 167-184.
- Barnabé (Philippe).** *The Virgin and Child by Anthony Van Dyck : Versions painted from 1621 to 1632*. Estuco. Revista de estudios y comunicaciones del Museo Cerralbo, 2017, 2, pp. 23-62.
- Bass (Marisa).** *Mimetic obscurity in Joris Hoefnagels Four elements*. In : **Enenkel (Karl A.E.), Smith (Paul J.) (eds.)**. *Emblems and the natural world*. Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 521-547 (Intersections : Interdisciplinary Studies in Early Modern Culture 50).
- Bazzotti (Ugo).** *La Pala della Trinità di Rubens. Vicende di un risarcimento virtuale*. In : **La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens. Ricostruendo Rubens : la famiglia Gonzaga in adorazione della Trinità : atti della giornata di studio «La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens»**, Mantova, Complesso Museale Palazzo Ducale di Mantova, Corte Vecchia, Atrio degli Arcieri, 12 ottobre 2016. Mantova, Universitas Studiorum, 2017, pp. 101-112.
- Beerens (Rudy Jos).** *Coral : the interplay between social structure, collaboration and innovation in Flemish painting and tapestry design (1600-1650) through formal art history network research*. De Zeventiende Eeuw : Cultuur in de Nederlanden in interdisciplinair perspectief, 2017, 1, pp. 165-168.
- Benet (Juan).** *The construction of the tower of Babel*. Cambridge, Wakefield Press, 2017, 71 p.
- Benninga (Sara).** *Rubens' dream of Silenus as testimony of the positive effects of wine*. Notes on Early Modern Art, Zephyrus Scholarly Publications LLC, 4, 2017, 2, pp. 23-35.
- Bertelli (Paolo).** *Sparsa animae fragmenta recolligam. I ritratti della Pala della Trinità di Rubens e la fortuna dei loro modelli iconografici*. In : **La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens. Ricostruendo Rubens : la famiglia Gonzaga in adorazione della Trinità : atti della giornata di studio «La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens»**, Mantova, Complesso Museale Palazzo Ducale di Mantova, Corte Vecchia, Atrio degli Arcieri, 12 ottobre 2016. Mantova, Universitas Studiorum, 2017, pp. 11-28.
- Billinge (Rachel), Wieseman (Marjorie E.).** *Not all black and white : drawing in three flower paintings by Paulus Theodorus van Brussel*. National Gallery Technical Bulletin, 2016, 37, pp. 20-37.
- Bisacca (George).** *Rubens' Puzzle*. In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (Hrsg.)**. *Rubens : Kraft der Verwandlung*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 103-110.
- Bisacca (George).** *Rubens's Puzzle*. In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (eds.)**. *Rubens - The power of transformation*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 103-110.
- Bodart (Diane).** *Rubens, Titien et le portrait héroïque à l'image des Habsbourg*. In : **Jacquot (Dominique) (dir.)**. *Rubens : Portraits princiers*. Paris, Réunion des musées nationaux – Grand Palais, 2017, pp. 66-87 [Ce catalogue est publié à l'occasion de l'exposition «Rubens. Portraits princiers», présentée à Paris au Musée du Luxembourg (Sénat), du 4 octobre 2017 au 14 janvier 2018].
- Bonne (Karen).** *Rubens's Return from Egypt returns home*. The Rubenianum quarterly, 2017, 2, p. 2.
- Borchert (Till-Holger).** *Ars devotionis : Reinventing the Icon in Early Netherlandish Painting*. In : **Coulié (Bernard), Dujardin (Paul) (eds.)**. *Paths to Europe : From*

- Byzantium to the Low Countries*. Cinisello Balsamo, Silvana Editoriale, 2017, pp. 29-50 (Biblioteca d'arte 53).
- Borchert (Till-Holger)**. *Meesterwerk : Pieter Bruegel de Oude = Masterpiece : Pieter Bruegel the Elder*. Tielt, Lannoo, 2017, 56 p. [Opmerking : Een bloemlezing uit : *Meesterwerk : Van Van Eyck tot Rubens in detail*].
- Borchert (Till-Holger)**. *Peter Paul Rubens : meesterwerk = Peter Paul Rubens : Masterpiece*. Tielt, Lannoo, 2017, 56 p.
- Bossuyt (Ignace)**. *De Bourgondische hertogen en de Habsburgse dynastie, de pleitbezorgers van de polyfonie*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 2, pp. 4-7.
- Boutsen (Elise)**. *Onbekende panoramalandschappen van Gillis van Coninxloo*. In : **Van de Velde (Hildegard), Van Hout (Nico), Sellink (Manfred) (eds.)**. *The sky is the limit : Het landschap in de Nederlanden*. Antwerpen, Museum Nicolaas Rockox, 2017, pp. 57-70 [Deze publicatie is verschenen naar aanleiding van de tentoonstelling 'The sky is the limit. Het landschap in de Nederlanden' in het Rockoxhuis in Antwerpen van 25 maart tot en met 2 juli 2017].
- Bouza (Fernando)**. *L'on faict sçavoir que l'on vendra. El anuncio y catálogo impreso de la subasta de pinturas del Príncipe de Portugal (Bruselas, 1670)*. Imago : revista de emblemática y cultura visual, 2017, 9, pp. 39-54.
- Bowen (Karen Lee)**. *Print Prices in Antwerp : Rubens and his contemporaries*. Print Quarterly, 34, 2017, 3, pp. 282-297.
- Bracci (Susanna), Brunori Cianti (Lia) (a cura di)**. *Giambologna : il Ratto delle Sabine e il suo restauro*. Livorno, Sillabe, 2016, 127 p. (Il luogo del David. Restauri 5).
- Brosens (Koenraad), Slegten (Astrid)**. *Creativity and disruption in Brussels tapestry, 1698-1706 : New data on Jan van Orley and Judocus de Vos*. The Burlington magazine, 159, 2017, 3, pp. 528-535.
- Bücken (Véronique)**. *Un panneau inconnu du Maître à la Vue de Sainte-Gudule*. Annales d'Histoire de l'Art & de l'Archéologie, 39, 2017, pp. 33-50 [Actes de la Journée d'étude en hommage à Catheline Périer-D'Ieteren (Bruxelles, Université Libre de Bruxelles, 17 juin 2016)].
- Bulckens (Koen), Huvenne (Paul) (intr.)**. *Rubens : The ministry of Christ*. London, Harvey Miller Publishers, 2017, 359 p. (Corpus Rubenianum Ludwig Burchard 5, 2).
- Bussels (Stijn)**. *Medusa's Terror in the Amsterdam Town Hall : How to Look at Sculptures in the Dutch Golden Age*. In : **van Eck (Caroline) (ed.)**. *Idols and museum pieces : The nature of sculpture, its historiography and exhibition history, 1640-1880*. Berlin, De Gruyter; Paris, Palais du Louvre, 2017, pp. 85-102 (Studien aus dem Warburg Haus 17).
- Büttner (Nils)**. *The hands of Rubens : On copies and their reception*. In : **Nakamura (Toshiharu) (ed.)**. *Appreciating the traces of an artists' hand*. Kyoto, Department of Aesthetics and Art History, Graduate School of Letters, Kyoto University, 2017, pp. 41-53 (Kyoto studies in art history 2) [Congres : Appreciating the Traces of an Artist's Hand : Kyoto Art History Colloquium, September 25, 20].
- Büttner (Nils)**. *Rubens : de schilder van mythen en goden*. Amsterdam, Meulenhoff, 2017, 166 p.
- Büttner (Nils)**. *Transformation and Perspicuity : Rubens and the Language of Images*. In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (eds.)**. *Rubens - The power of transformation*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 43-50.
- Büttner (Nils)**. *Verwandlung und Verständlichkeit : Rubens und die Sprache der Bilder*. In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (Hrsg.)**. *Rubens : Kraft der Verwandlung*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 43-50.

- Buvelot (Quentin) (ed.).** *Slow food : Dutch and Flemish meal still lifes 1600-1640*. Zwolle, Waanders Publishers, 2017, 213 p. [This book was published to accompany the exhibition 'Slow food : Still lifes of the Golden Age', Mauritshuis, The Hague 9 March – 25 June 2017].
- Buvelot (Quentin) (ed.).** *Slow food : Hollandse en Vlaamse maaltijdstillevens, 1600-1640*. Zwolle, Waanders Uitgevers, 2017, 213 p. [Contenu : / Inhoud : Tentoonstelling 'Slow food : stillevens uit de Gouden Eeuw' te Den Haag (Mauritshuis), 9 maart tot en met 25 juni 2017; Stillevens, Nederland & Vlaanderen, 17de eeuw].
- Buvelot (Quentin).** *Slow Food : On the Rise and Early Development of Dutch and Flemish Meal Still Lifes*. In : **Buvelot (Quentin) (ed.).** *Slow food : Dutch and Flemish meal still lifes 1600-1640*. Zwolle, Waanders Publishers, 2017, pp. 13-32 [This book was published to accompany the exhibition 'Slow food : Still lifes of the Golden Age', Mauritshuis, The Hague 9 March – 25 June 2017].
- Carême (Henri).** *Brève notice biographique de Jean-Pierre Huttert (1688-1753), peintre et sculpteur arlonais*. Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 233-240 (Mélanges d'Histoire de l'Art).
- Carlier (Marc).** *Het spel zit op de wagen : Onbekend rederijkerstoneel in de heerlijkheid Erkegem (1789)*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 3, pp. 315-324.
- Carpreau (Peter).** *The value of taste : Auction prices and the evolution of taste in Dutch and Flemish Golden Age painting*. London, Harvey Miller Publishers, 2017, 295 p. (Collectors and dealers 3).
- Casarin (Renata).** *Per un approccio didattico alla Pala della Trinità di Rubens. Passato, presente, future : generazioni a confronto in casa Gonzaga. Con un'appendice di Lara Zanetti*. In : **La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens. Ricostruendo Rubens : la famiglia Gonzaga in adorazione della Trinità : atti della giornata di studio «La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens», Mantova, Complesso Museale Palazzo Ducale di Mantova, Corte Vecchia, Atrio degli Arcieri, 12 ottobre 2016**. Mantova, Universitas Studiorum, 2017, pp. 113-122.
- Chapman (H. Perry).** *Rubens, Rembrandt, and the Spousal Model/Muse*. In : **Melion (Walter S.), Woodall (Joanna), Zell (Michael) (eds.).** *Ut pictura amor : The reflexive imagery of love in artistic theory and practice, 1500-1700; Emory University, Lovis Corinth Colloquium IV*. Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 439-484 (Intersections 48).
- Charles (Victoria).** *Anthonis van Dyck*. New York, Parkstone International, 2017, 159 p.
- Châtelet (Albert).** *Un peintre bruxellois parisien*. Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art, 86, 2017, 1, pp. 31-47.
- Chodynski (Antoni Romuald).** *Citizens of Gdansk in the Southern Netherlands in the seventeenth and eighteenth centuries : Some travel impressions concerning art, collecting, and science*. In : **Tylicki (Jacek) (ed.), Zukowski (Jacek) (ed.), Zukowska (Agnieszka) (with cooperation of).** *Art of the Southern Netherlands, Gdańsk and the Polish-Lithuanian Commonwealth*. Gdańsk, The Gdańsk Shakespeare Theatre, 2017, pp. 191-198 ["... conference being held on March 31, 2015 in the Mannerist Old Town Hall in Gdańsk"].
- Ciatti (Marco), Benassai (Silvia), Sartiani (Oriana).** *Lo strano caso del 'Ritratto del cardinale Guido Bentivoglio' di Antoon van Dyck*. OPD-Restauro (Ministero dei Beni e delle Attività Culturali e del Turismo), 28, 2016, pp. 130-149.
- Crocket (Benny).** *Wans, een Antwerps barokschilder in Hingene*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2017, 28, pp. 4-7.
- Currie (Christina), Allart (Dominique).** *The quintessential replica : Jan Brueghel's large format version of his father's Sermon of St John the Baptist*. Belgisch Tijdschrift

- voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art, 86, 2017, 1, pp. 199-229.
- De Armas (Frederick A.).** *Rubens, Calderón y los dioses de «La vida es sueño» : Urano, Saturno, Júpiter.* Hipogriфо : Revista de Literatura y Cultura del Siglo de Oro, 5, 2017, 1, pp. 103-114 (Ejemplar dedicado a : *Homenaje a Francisco Ruiz Ramón*).
- de Bièvre (Elisabeth).** *The art of history and the history of art : Cause and effect in historiography and art in the Commonwealth of the Low Countries around 1600.* In : **Hermans (Theo), Salverda (Rainer) (eds.).** *From revolt to riches : Culture and history of the Low Countries, 1500-1700.* London, UCL Press, 2017, pp. 126-141.
- De Boer (Wietse).** *Figments of the Imagination : Medical and Moral Discourses on Love in the Counter-Reformation.* In : **Melion (Walter S.), Woodall (Joanna), Zell (Michael) (eds.).** *Ut pictura amor : The reflexive imagery of love in artistic theory and practice, 1500-1700; Emory University, Lovis Corinth Colloquium IV.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 28-56 (Intersections 48).
- De Bruyne (Cyriel).** *Muurschilder Natali of Katali? We hebben hem!* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 2, pp. 68-70.
- de Giorgio (Cynthia).** *Peter Paul Rubens and the Triumph of the eucharist series.* In : **de Giorgio (Cynthia) (ed.).** *Woven splendour : The tapestries at the Conventual Church of the Knights of Malta.* Valletta, Midsea Books, 2017, pp. 29-59.
- De Jonge (Krista).** *Delighting the Five Senses in "Pegasus' Plain" : Suburban Gardens to the North-East of Brussels in the Early Modern Period.* In : **Arciszewska (Barbara) (ed.).** *The early modern villa : Senses and perceptions versus materiality.* Warsaw, Museum of King Jan III's Palace at Wilanów, 2017, pp. 183-196.
- De Jonge (Krista).** *Tales of the City : The Image of the Netherlandish Artist in the Sixteenth Century.* In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.).** *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 113-132 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Dekoninck (Ralph).** *An Icon among the Statues : The Early-Modern Reception in the Southern Low Countries of the Sieneese Painting of Notre-Dame de Grace in Cambrai.* In : **Coulie (Bernard), Dujardin (Paul) (eds.).** *Paths to Europe : From Byzantium to the Low Countries.* Cinisello Balsamo, Silvana Editoriale, 2017, pp. 51-64 (Biblioteca d'arte 53).
- de Lathuy (Roland).** *Chronologie des dessins et du périple aux Pays-Bas.* In : **Loze (Pierre), Vautier (Dominique) (eds.).** *Remigio Cantagallina (Borgo San Sepolcro 1575 - Florence 1656) : il viaggio nelle Fiandre : le voyage d'un artiste florentin dans les Pays-Bas méridionaux.* Gand, Snoeck, 2017, pp. 71-72.
- de Lathuy (Roland), Loze (Pierre).** *L'enceinte, les portes fortifiées de Bruxelles et le panorama de la ville.* In : **Loze (Pierre), Vautier (Dominique) (eds.).** *Remigio Cantagallina (Borgo San Sepolcro 1575 - Florence 1656) : il viaggio nelle Fiandre : le voyage d'un artiste florentin dans les Pays-Bas méridionaux.* Gand, Snoeck, 2017, pp. 73-112.
- Delbeke (Maarten).** *Religious Architecture and the Image in the Southern Netherlands after the 'Beeldenstorm' : Shrines for Miracle-Working Statues of the Virgin Mary.* In : **Payne (Alina) (ed.).** *Renaissance and Baroque architecture.* Chichester, Malden, Oxford, Wiley Blackwell, 2017, pp. 434-466 (Companions to the History of Architecture 1).
- Delmarcel (Guy).** *The Brussels tapestry series of the life of Cyrus, ca. 1556-58 (Madrid, Patrimonio nacional, series 39). Some considerations about its origin and iconography.* Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art, 86, 2017, 1, pp. 173-198.
- Delmarcel (Guy).** *François Ier et ses tapisseries «flamandes».* In : **Fagnart (Laure), Lecocq (Isabelle) (dir.).** *Arts et artistes du Nord à la cour de François Ier.* Paris, Picard, 2017, pp. 133-146 (Armarium 1).

- De Poorter (Alexandra).** *Foreword.* In : **Vandervellen (Pascale) (ed.).** *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments.* Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, p. 7.
- Depoorter (Matthias).** *Pieter Pourbus en de vergeten meesters.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen, 55, 2017, 5, 40 p. (middenkatern) [Publicatie naar aanleiding van de gelijknamige tentoonstelling te Brugge (Groeningemuseum), 13 oktober 2017 tot 21 januari 2018].
- Depoorter (Matthias).** *Vlaamse landschapsschilderkunst in de 16de en 17de eeuw.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen, 55, 2017, 1, pp. 22-26 [Publicatie naar aanleiding van de tentoonstelling 'The sky is the limit' te Antwerpen (Museum Rockoxhuis), 25 maart t.e.m. 2 juli 2017].
- De Rock (Jelle).** *From Generic Image to Individualized Portrait : The Pictorial City View in the Sixteenth-Century Low Countries.* In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.).** *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 3-30 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Devriese (Robbe).** *Musée de Flandre : De spiegel van de ziel.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 5, pp. 22-26 [Publicatie naar aanleiding van de tentoonstelling 'De figuur of de weerspiegeling van de ziel' te Kassel (Musée de Flandre), 7 oktober 2017 t.e.m. 1 april 2018].
- Dewilde (Brecht).** *Bruges Painters Abroad. Artist Migration in the Sixteenth Century.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (ed.).** *Forgotten Masters : Pieter Pourbus and Bruges painting from 1524 to 1625.* Ghent, Snoeck, 2017, pp. 107-115 [This catalogue was published on the occasion of the exhibition Pieter Pourbus and the Forgotten Masters, held in the Groeningemuseum Bruges, from 13 October 2017 to 21 January 2018].
- Dewilde (Brecht).** *Brugse schilders in het buitenland : Kunstenaarsmigratie in de zestiende eeuw.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (red.).** *Vergeeten Meesters : Pieter Pourbus en de Brugse schilderkunst van 1525 tot 1625.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 107-115 [Tentoonstelling: Groeningemuseum (Brugge) 13-10-2017 - 21-01-2018].
- Dewilde (Brecht).** *De productie en verkoop van schilderijen in het zestiende-eeuwse Brugge.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (red.).** *Vergeeten Meesters : Pieter Pourbus en de Brugse schilderkunst van 1525 tot 1625.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 19-32 [Tentoonstelling: Groeningemuseum (Brugge) 13-10-2017 - 21-01-2018].
- Dewilde (Brecht).** *The Production and Marketing of Paintings in Sixteenth-Century Bruges.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (ed.).** *Forgotten Masters : Pieter Pourbus and Bruges painting from 1524 to 1625.* Ghent, Snoeck, 2017, pp. 19-32 [This catalogue was published on the occasion of the exhibition Pieter Pourbus and the Forgotten Masters, held in the Groeningemuseum Bruges, from 13 October 2017 to 21 January 2018].
- Dewilde (Brecht), van Oosterwijk (Anne).** *Puzzling Art. Reconstructing the Claeissens's Oeuvre.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (ed.).** *Forgotten Masters : Pieter Pourbus and Bruges painting from 1524 to 1625.* Ghent, Snoeck, 2017, pp. 33-46 [This catalogue was published on the occasion of the exhibition Pieter Pourbus and the Forgotten Masters, held in the Groeningemuseum Bruges, from 13 October 2017 to 21 January 2018].
- Dewilde (Brecht).** *Raadselachtige kunst : Reconstructie van het oeuvre van de Claeissens.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (red.).** *Vergeeten Meesters : Pieter Pourbus en de Brugse schilderkunst van 1525 tot 1625.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 33-46 [Tentoonstelling: Groeningemuseum (Brugge) 13-10-2017 - 21-01-2018].
- Díaz Padrón (Matías).** *Boceto del San Agustín de Rubens del Convento de las Agustinas de Salamanca en Christie's.* Tendencias del mercado del arte (Madrid), 2017, 99, pp. 86-87.

- Díaz Padrón (Matías).** *El Hércules y Anteo de Jordaens del salón de los reinos del Alcázar.* Tendencias del mercado del arte (Madrid), 2017, 101, pp. 84-86.
- Díaz Padrón (Matías).** *A Saint Augustine by Rubens identified in the altarpiece of the convent of the Augustinian Recollects in Salamanca.* Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art, 86, 2017, 2, pp. 301-315.
- Díaz Padrón (Matías).** *La Visitación de Saint-Jacques de Amberes : ¿Victor Wolfvoet o Simon de Vos?* Philostrato : revista de historia y arte, 2017, 1, pp. 43-55.
- Dickey (Stephanie).** *Agape, Caritas, and Conjugal Love in Paintings by Rembrandt and Van Dyck.* In : **Melion (Walter S.), Woodall (Joanna), Zell (Michael) (eds.).** *Ut pictura amor : The reflexive imagery of love in artistic theory and practice, 1500-1700; Emory University, Lovis Corinth Colloquium IV.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 299-323 (Intersections 48).
- Diéguez Rodríguez (Ana).** *El gusto por la obra de Tiziano dentro de los círculos de poder en el norte de España en la segunda mitad del siglo XVI. El ejemplo de los flamencos trabajando «a la italiana»? Gillis Goignet y el taller de Pablo Schepers y Rolan de Moïs.* Potestas, 10, 2017, pp. 103-124.
- Diéguez Rodríguez (Ana).** *Más precisiones sobre algunas obras de Michael Coxcie en España : La Lamentación sobre lienzo de El Escorial y la Resurrección de Cristo del antiguo convento de los Agustinos de Medina del Campo (Valladolid).* Libros de la Corte, 2017, 14, pp. 122-135.
- Dorn (Lydia Rosía).** *Diplomatenporträts der Frühen Neuzeit : Botschafter und Gesandte in der Malerei von Tizian über Van Dyck bis Aved.* Berlin, München, Deutscher Kunstverlag, [2017], 261 p. (Kunstwissenschaftliche Studien 193).
- Doudet (Estelle).** *Convergences, discontinuités, circulations : Pour une histoire connectée du théâtre allégorique européen (XVe – XVIe siècle).* In : **Boutet (Dominique), Nicolas (Catherine) (dir.).** *La question du sens au Moyen Age : Hommage au professeur Armand Strubel.* Paris, Honoré Champion éditeur, 2017, pp. 363-378 (Nouvelle bibliothèque du Moyen Âge 123).
- Dubois (Hélène).** *Michiel Coxcie's Copy as a Formal Reference of the Material Condition of the Ghent Altarpiece in 1557.* In : **Kemperdick (Stephan), Rössler (Johannes), Heyder (Joris Corin) (eds.).** *Der Genter Altar : Reproduktionen, Deutungen, Forschungskontroversen = The Ghent altarpiece : Reproductions, interpretations, scholarly debates.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2017, pp. 92-107 [Congres : Staatliche Museen zu Berlin. Gemäldegalerie (Berlin), 13-02-2015 – 14-02-2015].
- Dubost (Jean-François).** *Les portraits de la reine Marie de Médicis : Une politique de l'image inaboutie.* In : **Jacquot (Dominique) (dir.).** *Rubens : Portraits princiers.* Paris, Réunion des musées nationaux – Grand Palais, 2017, pp. 144-187 [Ce catalogue est publié à l'occasion de l'exposition «Rubens. Portraits princiers», présentée à Paris au Musée du Luxembourg (Sénat), du 4 octobre 2017 au 14 janvier 2018].
- Dumortier (Claire), Habets (Patrick).** *Duvivier, premier peintre de la manufacture de porcelaine de Tournai.* Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art, 86, 2017, 2, pp. 423-441.
- Dumortier (Claire).** *L'influence bellifontaine sur la majolique anversoise.* In : **Fagnart (Laure), Lecocq (Isabelle) (dir.).** *Arts et artistes du Nord à la cour de François Ier.* Paris, Picard, 2017, pp. 67-83 (Armarium 1).
- Echinger-Maurach (Claudia).** *“Dramma giocoso” : Rubens' Achilleszyklus und seine überraschende Rahmung.* Münchener Jahrbuch der bildenden Kunst, 68, 2017, 3, pp. 25-46.
- Egmond (Florike).** *Eye for detail : Images of plants and animals in art and science, 1500-1630.* London, Reaktion Books, 2017, 280 p.

- Ewing (Dan).** *The red jew, red altarpiece and jewish iconography in Jan de Beer's St. Joseph and the suitors.* In : **Taylor Cashion (Debra), Luttkhuizen (Henry), West (Ashley D.) (eds.).** *The primacy of the image in northern European art, 1400-1700 : Essays in honor of Larry Silver.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 67-79 (Brill's studies in intellectual history 271).
- Fagnart (Laure).** *Jean Clouet versus Joos van Cleve.* In : **Fagnart (Laure), Lecocq (Isabelle) (dir.).** *Arts et artistes du Nord à la cour de François Ier.* Paris, Picard, 2017, pp. 177-186 (Armarium 1).
- Falkenburg (Reindert L.).** "Headlong" into Pieter Bruegel's Series of the seasons. In : **Taylor Cashion (Debra), Luttkhuizen (Henry), West (Ashley D.) (eds.).** *The primacy of the image in northern European art, 1400-1700 : Essays in honor of Larry Silver.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 80-89 (Brill's studies in intellectual history 271).
- Ferrer Orts (Albert), Ferrer del Río (Estefanía), Olmedo Espinoza (Gonzalo).** *Unos cobres flamencos del siglo XVII en Talca (Chile).* Atenea (Concepción) : revista de ciencias, artes y letras, 2017, 515, pp. 115-127.
- Filedt Kok (Jan Piet).** *Hieronymus Bosch after 500 years : Exhibitions and publications in 2016.* Simiolus : Netherlands Quarterly for the History of Art, 39, 2017, 1/2, pp. 111-124.
- Fiorenza (Giancarlo).** *Frans Floris and the Poetics of Mythological Painting in Antwerp.* In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.).** *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 229-244 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Fiorenza (Giancarlo).** *Paludanus, alabaster, and the erotic appeal of art in Antwerp.* The Netherlands Yearbook for History of Art = Nederlands kunsthistorisch jaarboek, 67, 2017, pp. 286-309.
- Forest (Philippe).** *Rien que Rubens.* Paris, Réunion des musées nationaux-Grand Palais, 2017, 110 p.
- Fraiture (Pascale).** *Dendrochronological analysis of the 1610 HR mother-and-child muselar virginal.* In : **Vandervellen (Pascale) (ed.).** *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments.* Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, pp. 367-382.
- François (Peter).** *Het Halse schilderij van Cornelis de Vos (1584-1651).* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 2, pp. 7-12.
- Frère (Wendy).** *A la lumière de Rome : Flamands et Italiens, un échange culturel. A propos d'une exposition et d'une publication récentes.* Revue belge de Philologie et d'Histoire = Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 4, pp. 1015-1028.
- Fukaya (Michiko).** *Connection between rough brushstrokes and vulgar subjects in seventeenth-century Netherlandish paintings.* In : **Nakamura (Toshiharu) (ed.).** *Appreciating the traces of an artists' hand.* Kyoto, Department of Aesthetics and Art History, Graduate School of Letters, Kyoto University, 2017, pp. 55-71 (Kyoto studies in art history 2) [Congres : Appreciating the Traces of an Artist's Hand : Kyoto Art History Colloquium, September 25, 20].
- Gabbarelli (Jamie).** *Cornelis Galle I between Genoa and Antwerp.* Print Quarterly, 34, 2017, 1, pp. 20-31.
- Galletti (Sarah).** *Rubens et la Vie de Marie de Médicis, 1622-1625.* In : **Jacquot (Dominique) (dir.).** *Rubens : Portraits princiers.* Paris, Réunion des musées nationaux – Grand Palais, 2017, pp. 16-37 [Ce catalogue est publié à l'occasion de l'exposition «Rubens. Portraits princiers», présentée à Paris au Musée du Luxembourg (Sénat), du 4 octobre 2017 au 14 janvier 2018].

- Galoppini (Laura).** "Retornare a quella antica usanza del consolato" : uno statuto per i mercanti lucchesi in Anversa (metà XVI secolo). *Bollettino storico pisano*, 86, 2017, pp. 131-146.
- García-Hidalgo Villena (Cipriano).** *El descubrimiento de Jacopo Tintoretto en la pintura barroca madrileña: El caso de Sebastián de Herrera Barnuevo*. In : **del Amor Miranda Rodríguez (María), Peinado Guzmán (José Antonio) (coord.)**. *El Barroco : Universo de Experiencias*. S.I., Asociación Hurtado Izquierdo : Ayuntamiento de Córdoba, 2017, pp. 387-406.
- Gelfand (Laura D.)**. *What's Love Got to Do with It? Unlacing the Love Knots in Margaret of Austria's Royal Monastery at Brou*. In : **Melion (Walter S.), Woodall (Joanna), Zell (Michael) (eds.)**. *Ut pictura amor : The reflexive imagery of love in artistic theory and practice, 1500-1700; Emory University, Lovis Corinth Colloquium IV*. Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 413-438 (Intersections 48).
- Georgievska-Shine (Aneta)**. *In nova fert animus... Rubens and the Poetics of Transformation*. In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (eds.)**. *Rubens - The power of transformation*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 29-34.
- Georgievska-Shine (Aneta)**. *In nova fert animus... Rubens und die Poetik der Verwandlung*. In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (Hrsg.)**. *Rubens : Kraft der Verwandlung*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 29-34.
- Georgievska-Shine (Aneta)**. *On painting the unfathomable : Rubens and The banquet of Tereus*. In : **Taylor Cashion (Debra), Luttkhuizen (Henry), West (Ashley D.) (eds.)**. *The primacy of the image in northern European art, 1400-1700 : Essays in honor of Larry Silver*. Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 528-539 (Brill's studies in intellectual history 271).
- Geuns (Jaak)**. *Het schilderij van Nolleke van Geleen*. *De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer]*, 32, 2017, 2, pp. 38-39.
- Glover (Angela)**. *What Constitutes Sculpture? The Guild Dispute of 1544 over the Saint Gertrude Choir Stalls in Leuven*. In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.)**. *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 99-112 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Gómez (Eduardo Barba)**. *Botánica del detalle. Flora de la pintura flamenca antigua del Museo Lázaro Galdiano*. In : **Martens (Didier), López Redondo (Amparo), Barba Gómez (Eduardo) (coord.)**. *Tablas flamencas de los siglos XV y XVI del Museo Lázaro Galdiano*. Madrid, Fundación Lázaro Galdiano, 2017, pp. 47-68.
- Gómez (Eduardo Barba)**. *Identificación botánica en la pintura flamenca antigua del Museo Lázaro Galdiano*. In : **Martens (Didier), López Redondo (Amparo), Barba Gómez (Eduardo) (coord.)**. *Tablas flamencas de los siglos XV y XVI del Museo Lázaro Galdiano*. Madrid, Fundación Lázaro Galdiano, 2017, pp. 225-240.
- Gonzalo Les (Paula)**. *Clara Peeters o el negocio de silenciar a las silenciadas [Exposición Museo Nacional del Prado de Madrid, del 25 de octubre de 2016 al 19 de febrero de 2017]*. *Filanderas : Revista Interdisciplinar de Estudios feministas*, 2017, 2, pp. 85-88 [DOI : 10.26754/ojs_filanderas/fil.201722311].
- Goris (Frans)**. *Van weesjongen Willem tot de vermaarde Guilielmus Witlockx (Moergestel 1669 - Antwerpen 1733), clock en beyaert gieter t'Antwerpen en gesworen canon gieter voor keizer Karel V*. *VBV-magazine / Vlaamse Beiaardvereniging (Sint-Truiden)*, 23, 2017, 1, pp. 2-29.
- Göttler (Christine)**. *Vulcan's forge : The sphere of art in early modern Antwerp*. In : **Dupré (Sven), Göttler (Christine) (eds.)**. *Knowledge and discernment in the early*

- modern arts*. London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2017, pp. 52-87 (Visual culture in early modernity 60).
- Gritsai (Nathalia)**. *Van Dyck*. New York, Parkstone International, 2017, 255 p.
- Gruber (Gerlinde), Odlozil (Michael), Fraiture (Pascale), Maggi (Christophe), Prast (Georg), Zeleny (Karin) (ed.)**. *Strong women : Amazonen and Persians by Otto van Veen*. Wien, Kunsthistorisches Museum, 2017, 50 p. (Point of view : unusual insights into the Picture Gallery (Wien) 18).
- Gruber (Gerlinde) (unter Mitarbeit von Geert van der Snikt, Stijn Legrand, Koen Janssen)**. *Variationen und Wandlungen der Schönheitsgöttin*. In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (Hrsg.)**. *Rubens : Kraft der Verwandlung*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 79-86.
- Gruber (Gerlinde) (with Geert van der Snikt, Stijn Legrand, Koen Janssen)**. *Variations on the Theme of the Goddess of Beauty*. In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (eds.)**. *Rubens - The power of transformation*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 79-86.
- Guillaume (Émilie), Wéry (Pascale)**. *Le retable de Fisenne au Musée Gaspar – sa place dans l'art anversois des années 1520*. Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 123-154 (Mélanges d'Histoire de l'Art).
- Günther (Katrin)**. *Rubens*. Köln, Könemann, 2017, 264 p.
- Gutiérrez Usillos (Andrés)**. *Transgresiones y marginalidad. El arte como reflejo de la visión del "otro". Modelos europeos para los cuadros de castas: Ter Brugghe y Wierix*. Libros de la Corte, 2017, Extra 5, pp. 185-208 (Ejemplar dedicado a : *Tejiendo redes – Acortando distancias. Arte entre España e Hispanoamérica*).
- Hammer-Tugendhat (Daniela)**. *"Dieser Bruegel hat viele Dinge gemalt, die nicht gemalt werden können" : Innovative künstlerische Verfahren als Mittel der Zeitkritik*. In : **Michel (Eva) (Hrsg.)**. *Pieter Bruegel : das Zeichnen der Welt*. München, Hirmer, 2017, pp. 49-66 ["Diese Publikation erscheint anlässlich der Ausstellung 'Pieter Bruegel. Das Zeichnen der Welt', Albertina, Wien, 8. September - 3. Dezember 2017"].
- Hammer-Tugendhat (Daniela)**. *"This Bruegel has painted many things which cannot be painted" : Innovative Artistic Modes as a Means of Social Criticism*. In : **Michel (Eva) (ed.), Schröder (Klaus Albrecht) (foreword)**. *Pieter Bruegel : Drawing the world*. Munich, Hirmer, 2017, pp. 49-66 (Exhibition of the Albertina Museum 531).
- Härting (Ursula)**. *The Gods of Water - Baths, Country Houses, and Their Decoration in Sixteenth- and Seventeenth-Century Flanders*. In : **Melion (Walter S.), Woodall (Joanna), Zell (Michael) (eds.)**. *Ut pictura amor : The reflexive imagery of love in artistic theory and practice, 1500-1700; Emory University, Lovis Corinth Colloquium IV*. Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 57-85 (Intersections 48).
- Hasekamp (Uta)**. *Flemish and Dutch baroque painting*. [Köln], Könemann, 2017, 280 p.
- Healey (Fiona)**. *Erfindung und Verwandlung : Die Heilige Familie unter dem Apfelbaum und andere Gemälde der Heiligen Familie*. In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (Hrsg.)**. *Rubens : Kraft der Verwandlung*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 111-126.
- Healey (Fiona)**. *Invention and Transformation: The Holy Family under the Apple Tree and Other Paintings of the Holy Family*. In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (eds.)**. *Rubens - The power of transformation*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 87-94.
- Heering (Caroline)**. *Fumée et éclat dans l'espace public : Les feux d'artifice de la culture du spectacle baroque dans les anciens Pays-Bas*. In : **Carlier (Aurore) (éd.)**.

- Fumées célestes ou funestes : du 12e au 18e siècle*. Namur, Société Archéologique de Namur, 2017, pp. 79-103 (Monographies du Musée des Arts Anciens du Namurois 72) [Exposition organisée par le TreM.a-Musée des Arts anciens du Namurois, la Province de Namur et la Société archéologique de Namur avec le soutien de la Fédération Wallonie-Bruxelles, 11 novembre 2017-11 février 2018].
- Heissl (Birgit)**. *Peter Paul Rubens – Künstler und Diplomat auf Reisen*. In : **Sauer (Hanjo), Allerstorfer (Julia) (Hrsg.)**. *Migration in Theologie und Kunst : transdisziplinäre Annäherungen*. Frankfurt am Main, Peter Lang Edition, 2017, pp. 135-150 (Linzer philosophisch-theologische Beiträge 31).
- Henneke (Meta)**. *Jan Sanders van Hemessen's The Tearful Bride. A key to the loss of fecundity as an indication of (wo)men's old age*. Jaarboek De Zeventiende Eeuw, 2017, pp. 135-146 (Themadossier : *Oud, maar niet versleten!*).
- Hossey (Guido)**. *Lot(h) – analyse d'une plaque de foyer de 1608*. Bulletin trimestriel de l'Institut archéologique du Luxembourg Arlon, 93, 2017, 1/2, pp. 37-43.
- Howard (Jeremy)**. *From Venice to Antwerp : Colnaghi, Venetian painting, Rubens, and Van Dyck*. In : **Van Beneden (Benjamin), Jennings (Nicola) (eds.)**. *David Bowie's Tintoretto : Angel foretelling the martyrdom of Saint Catherine of Alexandria*. London, Colnaghi Foundation, 2017, pp. [130]-145.
- Huet (Leen)**. *Antoon van Dyck, Sint-Maarten en de liefde*. Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 1, pp. 12-16.
- Huet (Leen)**. *Kerstnacht in Dendermonde*. Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 5, pp. 12-15.
- Huet (Leen)**. *De odyssee van een kerngezin*. Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 3, pp. 12-16 [Contenu : / Inhoud : Peter Paul Rubens : De terugkeer van de H. Familie uit Jeruzalem (schilderij), Antwerpen, Sint-Carolus Borromeuskerk].
- Huvene (Paul)**. *'PETRVS POVRBVS FACIEBAT' PP - A Mark of Quality*. In : **Van Oosterwijk (Anne) (ed.)**. *Forgotten Masters : Pieter Pourbus and Bruges painting from 1524 to 1625*. Ghent, Snoeck, 2017, pp. 47-60 [This catalogue was published on the occasion of the exhibition Pieter Pourbus and the Forgotten Masters, held in the Groeningemuseum Bruges, from 13 October 2017 to 21 January 2018].
- Huvene (Paul)**. *'Petrus Pourbus faciebat' : PP, een kwaliteitsmerk*. In : **Van Oosterwijk (Anne) (red.)**. *Vergeeten Meesters : Pieter Pourbus en de Brugse schilderkunst van 1525 tot 1625*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 47-60 [Tentoonstelling: Groeningemuseum (Brugge) 13-10-2017 - 21-01-2018].
- Jacobs (Alain)**. *Robrecht et Andries de Nole : Nouvelles découvertes*. Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art, 86, 2017, 2, pp. 405-422.
- Jacobs (Steven)**. *The silence of the mystic lambs : Jan van Eyck and André Cauvin's film about "The mystic lamb (1939)"*. Simiolus : Netherlands Quarterly for the History of Art, 39, 2017, 1/2, pp. 102-110.
- Jacops (Marie-France)**. *La carrière belgo-lorraine des peintres Collet d'Halanzy*. Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 199-218 (Mélanges d'Histoire de l'Art).
- Jacquot (Dominique)**. *Rubens «peintre des princes, prince des peintres»*. In : **Jacquot (Dominique) (dir.)**. *Rubens : Portraits princiers*. Paris, Réunion des musées nationaux – Grand Palais, 2017, pp. 38-49 [Ce catalogue est publié à l'occasion de l'exposition «Rubens. Portraits princiers», présentée à Paris au Musée du Luxembourg (Sénat), du 4 octobre 2017 au 14 janvier 2018].
- Jacquot (Dominique) (dir.)**. *Rubens : Portraits princiers*. Paris, Réunion des musées nationaux – Grand Palais, 2017, 239 p. [Ce catalogue est publié à l'occasion de

- l'exposition «Rubens. Portraits princiers», présentée à Paris au Musée du Luxembourg (Sénat), du 4 octobre 2017 au 14 janvier 2018].
- Jaffé (David).** *Rubens's Aids to Inventing*. In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (eds.)**. *Rubens - The power of transformation*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 51-60.
- Jaffé (David).** *Rubens' schöpferische Hilfsmittel*. In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (Hrsg.)**. *Rubens : Kraft der Verwandlung*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 51-60.
- Janssens (Arnout).** *Le maître-autel disparu de l'église Saint-Maurice de Lille (1643-1645), une œuvre inédite du sculpteur Artus Quellin I dit le Vieux, d'après un modèle de Pierre-Paul Rubens*. Revue du Nord : Histoire : Nord de la France, Belgique, Pays-Bas., 99, 2017, 419, pp. 95-150.
- Janzegers (Mart).** *Het wandtapijt in de basiliek. Het offer voor de apostelen Paulus en Barnabas te Lystra*. Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 4, pp. 2-6.
- Jonckheere (Koenraad).** *The Timanthes Effect : Another Note on the Historical Explanation of Pictures*. In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.)**. *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 329-354 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Kairis (Pierre-Yves).** *Bilan d'une enquête : Pour une reconsidération de Frans Pourbus l'Ancien*. In : **Maillard-Luypaert (Monique) (dir.)**. *Frans Pourbus l'Ancien à Tournai : Les panneaux peints pour l'abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration*. Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, pp. 213-216 (Scientia artis 14).
- Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure).** *Introduction*. In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.)**. *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. ix-xvi (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Kavaler (Ethan Matt).** *Mapping Time : The Netherlandish Carved Altarpiece in the Early Sixteenth Century*. In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.)**. *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 31-64 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Kavaler (Ethan Matt).** *Pieter Bruegel, Bernard van Orley, realism and class*. Simiolus : Netherlands Quarterly for the History of Art, 39, 2017, 1/2, pp. 73-88.
- Kavaler (Ethan Matt).** *Power and performance : The Bruges mantelpiece to Charles V*. The Netherlands Yearbook for History of Art = Nederlands Kunsthistorisch Jaarboek, 67, 2017, pp. 214-255.
- Kenseth (Joy).** *A dog and his man : Anthony Van Dyck's James Stuart, Duke of Richmond and Lennox*. Source (New York), 36, 2017, 3/4, pp. [223]-232.
- Knaap (Anna C.).** *Sculpture in Pieces : Peter Paul Rubens's 'Miracles of Francis Xavier' and the Visual Tradition of Broken Idols*. In : **van Eck (Caroline) (ed.)**. *Idols and museum pieces : The nature of sculpture, its historiography and exhibition history, 1640-1880*. Berlin, De Gruyter; Paris, Palais du Louvre, 2017, pp. 65-84 (Studien aus dem Warburg Haus 17).
- Kolfin (Elmer).** *When africans became black : Dürer, Rubens and the changing image of africans in Northern Europe*. Print Quarterly, 34, 2017, 4, pp. 379-392.
- Koster (John).** *The musical uses of Ruckers harpsichords in their own time*. In : **Vandervellen (Pascale) (ed.)**. *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments*. Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, pp. 51-70.

- Krosch (Nicole).** *Paul Rubens Freundschaft zu Aby M. Warburg und sein Schattendasein in der Wissenschaftsgeschichte.* München, GRIN Verlag, 2017, 24 p.
- Laffon (Cécile), Vézilier-Dussart (Sandrine), Walgrave (Jan), Warlop (Sophie).** *La Figure ou le reflet de l'âme (exposition Cassel, Musée de Flandre, 07.10.2017 – 01.04.2018).* Gent, Openbaar Kunstbezit Vlaanderen, 2017, 40 p.
- Lamal (Nina), Cools (Hans).** *An Italian Voice on the Dutch Revolt : The Work of Francesco Lanario in a European Perspective.* In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.).** *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 375-388 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Laneyrie-Dagen (Nadia).** «Notre inventif Rubens» : *Invention et codification dans le portrait d'apparat rubénien.* In : **Jacquot (Dominique) (dir.).** *Rubens : Portraits princiers.* Paris, Réunion des musées nationaux – Grand Palais, 2017, pp. 50-63 [Ce catalogue est publié à l'occasion de l'exposition «Rubens. Portraits princiers», présentée à Paris au Musée du Luxembourg (Sénat), du 4 octobre 2017 au 14 janvier 2018].
- Laneyrie-Dagen (Nadia).** *Rubens.* Paris, Hazan, 2017, 319 p.
- La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens.** *Ricostruendo Rubens : la famiglia Gonzaga in adorazione della Trinità : atti della giornata di studio «La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens», Mantova, Complesso Museale Palazzo Ducale di Mantova, Corte Vecchia, Atrio degli Arcieri, 12 ottobre 2016.* Mantova, Universitas Studiorum, 2017, 146 p.
- Lateur (Olivier).** *Perception des vestiges de l'Antiquité au sein d'un paysage : le témoignage de Philippe de Hurgés, voyageur dans les anciens Pays-Bas (XVIII siècle).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 793-802.
- Lecocq (Isabelle).** *Pieter Coecke van Aelst et le vitrail, ou le défi de l'invention à l'échelle monumentale.* Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art, 86, 2017, 1, pp. 141-169.
- Le Conte (Sandie).** *The acoustic silhouette of Ruckers harpsichords : A comparative analysis of harpsichords' functionality.* In : **Vandervellen (Pascale) (ed.).** *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments.* Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, pp. 343-352.
- Lefftz (Michel).** *Les Bidart, sculpteurs namurois autour de 1600.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 819-828.
- Lefrancq (Janette).** *Verres des Pays-Bas méridionaux gravés dans la deuxième moitié du XVIIe siècle à l'effigie de Charles II d'Espagne.* Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art, 86, 2017, 2, pp. 331-363.
- Lenders (Anne), Bleyerveld (Yvonne).** *Tantalising Tables : The Foods and Objects in Meal Still Lifes of the Early Seventeenth Century.* In : **Buvelot (Quentin) (ed.).** *Slow food : Dutch and Flemish meal still lifes 1600-1640.* Zwolle, Waanders Publishers, 2017, pp. 71-86 [This book was published to accompany the exhibition 'Slow food : Still lifes of the Golden Age', Mauritshuis, The Hague 9 March – 25 June 2017].
- Leonhard (Karin).** "The various natures of middling colours we may learne of painters" : *Sir Kenelm Digby looks at Rubens and Van Dyck.* In : **Dupré (Sven), Göttler**

- (Christine) (eds.). *Knowledge and discernment in the early modern arts*. London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2017, pp. 163-185 (Visual culture in early modernity 60).
- Levert (Stephanie)**. *Jan Cornelisz van Loenen et Jan Rutgersz van Niwael : «Les flamans peintres demeurant à la maison de Collavoy»*. Oud-Holland : Driemaandelijks tijdschrift voor Nederlandse kunstgeschiedenis = Journal for Art of the Low Countries, 130, 2017, 3/4, pp. 157-177.
- Lozano (Juan Carlos)**. «De Flandes». *El gusto por el arte flamenco en el Aragón barroco*. In : **Lacarra Ducay (María Carmen) (coord.)**. *Aragón y Flandes : un encuentro artístico siglos XV-XVII*. Zaragoza, Institución Fernando El Católico, 2017, pp. 157[ff.] (Collección Actas 3568).
- Loze (Pierre), Vautier (Dominique) (eds.)**. *Remigio Cantagallina (Borgo San Sepolcro 1575 - Florence 1656) : il viaggio nelle Fiandre : le voyage d'un artiste florentin dans les Pays-Bas méridionaux*. Gand, Snoeck, 2017, 256 p.
- Loze (Pierre), Vautier (Dominique)**. *Remigio Cantagallina (1575-1656)*. Demeures Historiques & Jardins, 2017, 193, pp. 25-31.
- Loze (Pierre), Vautier (Dominique)**. *Remigio Cantagallina (1575-1656)*. Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 193 (I), pp. 25-31.
- Lu (Haohao)**. *Enacting the Erotic Body : Pictorial and Spectatorial Evocations of Corporeality among Jan Gossaert and His Patrons*. In : **Melion (Walter S.), Woodall (Joanna), Zell (Michael) (eds.)**. *Ut pictura amor : The reflexive imagery of love in artistic theory and practice, 1500-1700; Emory University, Lovis Corinth Colloquium IV*. Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 139-157 (Intersections 48).
- Lusheck (Catherine H.)**. *Rubens and the eloquence of drawing*. London, New York, Routledge, 2017, xxxi-287 p.
- Lyon (J. Vanessa)**. *A psalm for King James : Rubens's Peace Embracing Plenty and the virtues of female affection at Whitehall*. Art history. Journal of the Association of Art Historians, 40, 2017, 1, pp. 39-67.
- Maillard-Luypaert (Monique) (dir.)**. *Frans Pourbus l'Ancien à Tournai : Les panneaux peints pour l'abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration*. Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, 229 p. (Scientia artis 14).
- Maillard-Luypaert (Monique)**. *Frans Pourbus l'Ancien, de l'abbaye Saint-Martin au séminaire de Tournai*. In : **Maillard-Luypaert (Monique) (dir.)**. *Frans Pourbus l'Ancien à Tournai : Les panneaux peints pour l'abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration*. Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, pp. 11-34 (Scientia artis 14).
- Mandrella (David)**. *Rubens portraitiste, la fortune critique*. In : **Jacquot (Dominique) (dir.)**. *Rubens : Portraits princiers*. Paris, Réunion des musées nationaux – Grand Palais, 2017, pp. 192-201 [Ce catalogue est publié à l'occasion de l'exposition «Rubens. Portraits princiers», présentée à Paris au Musée du Luxembourg (Sénat), du 4 octobre 2017 au 14 janvier 2018].
- Mareel (Samuel)**. *Making a Room of One's Own : Place, Space and Literary Performance in Sixteenth-Century Bruges*. In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.)**. *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 65-82 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Mareel (Samuel)**. *Painters and Rhetoricians in Mid-Sixteenth-Century Bruges*. In : **Van Oosterwijk (Anne) (ed.)**. *Forgotten Masters : Pieter Pourbus and Bruges painting from 1524 to 1625*. Ghent, Snoeck, 2017, pp. 85-94 [This catalogue was published on the occasion of the exhibition Pieter Pourbus and the Forgotten Masters, held in the Groeningemuseum Bruges, from 13 October 2017 to 21 January 2018].

- Mareel (Samuel).** *Schilders en rederijkers in het Brugge van omstreeks 1500.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (red.).** *Vergeeten Meesters : Pieter Pourbus en de Brugse schilderkunst van 1525 tot 1625.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 85-94 [Tentoonstelling: Groeningemuseum (Brugge) 13-10-2017 - 21-01-2018].
- Martens (Didier).** *A la recherche du 'premier Néo-Gothique' : La fortune artistique d'un modèle de Quentin Metsys au XVIIIe siècle.* Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art, 86, 2017, 2, pp. 377-404.
- Martens (Didier), López Redondo (Amparo).** *Catálogo razonado de la colección de tablas flamencas de los siglos XV y XVI del Museo Lázaro Galdiano.* In : **Martens (Didier), López Redondo (Amparo), Barba Gómez (Eduardo) (coord.).** *Tablas flamencas de los siglos XV y XVI del Museo Lázaro Galdiano.* Madrid, Fundación Lázaro Galdiano, 2017, pp. 87-224.
- Martens (Didier).** *The Claeissens Family and Pieter Pourbus in the Iberian World. Between Flemish Exoticism and Inculturation in the Peninsula.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (ed.).** *Forgotten Masters : Pieter Pourbus and Bruges painting from 1524 to 1625.* Ghent, Snoeck, 2017, pp. 95-106 [This catalogue was published on the occasion of the exhibition Pieter Pourbus and the Forgotten Masters, held in the Groeningemuseum Bruges, from 13 October 2017 to 21 January 2018].
- Martens (Didier).** *Falsificaciones e imitaciones a la flamenca en las colecciones del Museo Lázaro Galdiano.* In : **Martens (Didier), López Redondo (Amparo), Barba Gómez (Eduardo) (coord.).** *Tablas flamencas de los siglos XV y XVI del Museo Lázaro Galdiano.* Madrid, Fundación Lázaro Galdiano, 2017, pp. 69-86.
- Martens (Didier).** *De familie Claeissens en Pieter Pourbus in de Iberische wereld : Tussen Vlaams exotisme en inculturatie.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (red.).** *Vergeeten Meesters : Pieter Pourbus en de Brugse schilderkunst van 1525 tot 1625.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 95-106 [Tentoonstelling : Groeningemuseum (Brugge) 13-10-2017 - 21-01-2018].
- Martens (Didier).** *Un panneau singulier d'Adrien Isenbrant à Budapest : une commande majorquine?* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 829[ff.].
- Martens (Didier), López Redondo (Amparo), Barba Gómez (Eduardo) (coord.).** *Tablas flamencas de los siglos XV y XVI del Museo Lázaro Galdiano.* Madrid, Fundación Lázaro Galdiano, 2017, 254 p.
- Martín Arias (Luis).** *Rubens en la República de Platón : ética frente a moral en la experiencia estética.* Trama y fondo : revista de cultura, 2017, 43, pp. 9-33.
- Meganck (Marc).** *Remigio Cantagallina : Un artiste florentin à Bruxelles au début du XVIIIe siècle : livret guide.* Bruxelles, Région de Bruxelles-Capitale, Bruxelles Urbanisme et Patrimoine Direction des Monuments et Sites, 2017, 64 p.
- Meganck (Tine Luk).** *Transforming nature into art : Fall of the Rebel Angels (1562) by Pieter Bruegel the Elder.* In : **Dupré (Sven), Göttler (Christine) (eds.).** *Knowledge and discernment in the early modern arts.* London, Routledge, Taylor and Francis Group, 2017, pp. 19-51 (Visual culture in early modernity 60).
- Meijer (Fred G.).** *Meal Still Lives in the Southern and Northern Netherlands : Reciprocal Inspiration?* In : **Buvelot (Quentin) (ed.).** *Slow food : Dutch and Flemish meal still lifes 1600-1640.* Zwolle, Waanders Publishers, 2017, pp. 33-50 [This book was published to accompany the exhibition 'Slow food : Still lifes of the Golden Age', Mauritshuis, The Hague 9 March - 25 June 2017].

- Melion (Walter S.), Woodall (Joanna), Zell (Michael).** *Introduction : Picturing Love and Artifice.* In : **Melion (Walter S.), Woodall (Joanna), Zell (Michael) (eds.).** *Ut pictura amor : The reflexive imagery of love in artistic theory and practice, 1500-1700; Emory University, Lovis Corinth Colloquium IV.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 1-27 (Intersections 48).
- Mensger (Ariane).** «*Michel Coxcyn fecit*»? *Eine Maria der Verkündigung nach Jan van Eyck.* In : **Kemperdick (Stephan), Rössler (Johannes), Heyder (Joris Corin) (eds.).** *Der Genter Altar : Reproduktionen, Deutungen, Forschungskontroversen = The Ghent altarpiece : reproductions, interpretations, scholarly debates.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2017, pp. 108-115 [Congres : Staatliche Museen zu Berlin. Gemäldegalerie (Berlin), 13-02-2015 – 14-02-2015].
- Merle du Bourg (Alexis).** *Grandeur et servitude : Rubens portraitiste à la cour d'Espagne.* In : **Jacquot (Dominique) (dir.).** *Rubens : Portraits princiers.* Paris, Réunion des musées nationaux – Grand Palais, 2017, pp. 120-141 [Ce catalogue est publié à l'occasion de l'exposition «Rubens. Portraits princiers», présentée à Paris au Musée du Luxembourg (Sénat), du 4 octobre 2017 au 14 janvier 2018].
- Merle du Bourg (Alexis).** *Rubens : The Henri IV series.* London, Turnhout, Harvey Miller Publishers, 2017, 483 p.
- Merle du Bourg (Alexis).** *Rubens portraitiste des archiducs : «Principes Albertus et Isabella ab eopingi voluerunt».* In : **Jacquot (Dominique) (dir.).** *Rubens : Portraits princiers.* Paris, Réunion des musées nationaux – Grand Palais, 2017, pp. 90-117 [Ce catalogue est publié à l'occasion de l'exposition «Rubens. Portraits princiers», présentée à Paris au Musée du Luxembourg (Sénat), du 4 octobre 2017 au 14 janvier 2018].
- Mettais (Valérie).** *Pierre Paul Rubens.* [Paris], Larousse, 2017, 127 p.
- Meulemeester (Jean Luc).** *Carel Frans, een minder bekende Brugse edelsmid uit de zeventiende eeuw.* *Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art*, 86, 2017, 2, pp. 365-376.
- Michel (Eva) (ed.), Schröder (Klaus Albrecht) (foreword).** *Pieter Bruegel : Drawing the world.* Munich, Hirmer, 2017, 231 p. (Exhibition of the Albertina Museum 531).
- Michel (Eva) (Hrsg.).** *Pieter Bruegel : das Zeichnen der Welt.* München, Hirmer, 2017, 231 p. [“Diese Publikation erscheint anlässlich der Ausstellung ‘Pieter Bruegel. Das Zeichnen der Welt’, Albertina, Wien, 8. September - 3. Dezember 2017”].
- Michel (Eva).** “*Er zeichnete sehr sauber und hübsch mit der Feder*” : *Pieter Bruegel als Zeichner.* In : **Michel (Eva) (Hrsg.).** *Pieter Bruegel : das Zeichnen der Welt.* München, Hirmer, 2017, pp. 15-30 [“Diese Publikation erscheint anlässlich der Ausstellung ‘Pieter Bruegel. Das Zeichnen der Welt’, Albertina, Wien, 8. September - 3. Dezember 2017”].
- Michel (Eva).** “*He drew very precisely and neatly with the pen*” : *Pieter Bruegel as Draftsman.* In : **Michel (Eva) (ed.), Schröder (Klaus Albrecht) (foreword).** *Pieter Bruegel : Drawing the world.* Munich, Hirmer, 2017, pp. 15-30 (Exhibition of the Albertina Museum 531).
- Moens (Karel).** *16th and 17th century harpsichord making in Antwerp in an urban context.* In : **Vandervellen (Pascale) (ed.).** *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments.* Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, pp. 21-30.
- Molteni (Monica).** “*Mutilato e diviso in molti pezzi*”. *La sfortunata vicenda conservativa del Tempio della Trinità di Rubens.* In : **La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens. Ricostruendo Rubens : la famiglia Gonzaga in adorazione della Trinità : atti della giornata di studio «La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens», Mantova, Complesso Museale Palazzo Ducale di Mantova, Corte Vecchia, Atrio degli Arcieri, 12 ottobre 2016.** Mantova, Universitas Studiorum, 2017, pp. 51-78.

- Morford (Mark P.).** *Stoics and neostoics : Rubens and the Circle of Lipsius.* Princeton, Princeton University Press, 2017, s.p. (Princeton Legacy Library) [DOI : 10.1515/9781400887125].
- Muller (Jean-Claude).** *Frère Abraham d'Orval (1741-1809) et son ami luxembourgeois P.A. Cyrien Merjai et son élève trévirois, Johann-Anton Ramboux (1790-1866).* Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 305-336 (Mélanges d'Histoire de l'Art).
- Muller (Jean-Claude).** *L'origine silésienne et l'inventaire après décès de l'artiste Jean-Georges Weiser (XVIIIe siècle).* Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 262-296 (Mélanges d'Histoire de l'Art).
- Muls (Erik).** *Het altaarstuk 'O.-L.-Vrouw van Smarten voorspreekster van de zielen van het vagevuur' (1674) van Philips Bernaerts in de Sint-Jacobskerk te Brugge.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 4, pp. 193-200.
- Nakamura (Toshiharu).** *Rubens and the history of the oil sketch.* In : **Nakamura (Toshiharu) (ed.).** *Appreciating the traces of an artists' hand.* Kyoto, Department of Aesthetics and Art History, Graduate School of Letters, Kyoto University, 2017, pp. 19-39 (Kyoto studies in art history 2) [Congres : Appreciating the Traces of an Artist's Hand : Kyoto Art History Colloquium, September 25, 20].
- Neerman (Maja).** *Fiamminghi a Venezia : Maerten de Vos, a pupil of Tintoretto?* In : **Van Beneden (Benjamin), Jennings (Nicola) (eds.).** *David Bowie's Tintoretto : Angel foretelling the martyrdom of Saint Catherine of Alexandria.* London, Colnaghi Foundation, 2017, pp. 70-91.
- Néret (Gilles).** *Peter Paul Rubens : 1577-1640 : der Homer der Malerei.* Köln, Taschen, 2017, 95 p.
- Nevejan (Geneviève).** *Quand l'art du Nord avait les faveurs de la cour de François Ier.* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 4, pp. 67-68.
- Oberthaler (Elke), Prast (Georg), Slama (Ina).** *Rubens' Gewitterlandschaft : Schadensproblematik und Restaurierung.* In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (Hrsg.).** *Rubens : Kraft der Verwandlung.* München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 111-126.
- Oberthaler (Elke), Prast (Georg), Slama (Ina).** *Rubens's Stormy Landscape - Condition Assessment and Restoration.* In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (eds.).** *Rubens - The power of transformation.* München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 111-126.
- Orrock (Amy).** *Bruegel : Defining a dynasty.* London, PWP, 2017, 116 p. [The Holburne Museum, Bath].
- Pappot (Arie), Wiersma (Lisa).** *Jacques Jonghelinck, bronze sculpture of the Low Countries in the sixteenth century.* The Sculpture Journal, 26, 2017, 1, pp. 69-82.
- Paredes (Cecilia).** *Une Renaissance de papier. Les cartons de tapisserie : un corpus à explorer.* Annales d'Histoire de l'Art & de l'Archéologie, 39, 2017, pp. 123-144 [Actes de la Journée d'étude en hommage à Catheline Périer-D'eteren (Bruxelles, Université Libre de Bruxelles, 17 juin 2016)].
- Parsons (Ben), Jongenelen (Bas).** *'Many Tongues He Must Acquire' : Anthonis de Roovere and Public Voice in the 'Four Rondelen'.* Dutch Crossing. Journal of Low Countries Studies, 41, 2017, 2, pp. 111-119 [https://doi.org/10.1080/03096564.2016.1139780].
- Peeters (Natasja).** *Frans Pourbus (ca 1545-1581), une étoile naissante dans la peinture d'histoire religieuse.* In : **Maillard-Luybaert (Monique) (dir.).** *Frans Pourbus*

- l'Ancien à Tournai : Les panneaux peints pour l'abbatiale Saint-Martin : Histoire, iconographie, style, technique, restauration.* Bruxelles, Institut royal du Patrimoine artistique, 2017, pp. 45-60 (Scientia artis 14).
- Peeters (Natasja).** *A guild's eye view on art : Artists and the corporate world in Antwerp (ca. 1550-1600).* In : **Eichberger (Dagmar), Lorentz (Philippe), Tacke (Andreas) (eds.).** *The artist between court and city.* Petersberg, artifex, 2017, pp. 189-201.
- Périer-D'Ieteren (Catheline).** *Une version méconnue de Vierge à la soupe au lait d'après Gérard David restaurée par Van Der Veken.* Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art, 86, 2017, 1, pp. 103-126.
- Piquer Garzón (Alfredo).** *San Jerónimo, una tabla flamenca inédita del S. XVI : iconografía y filiación.* Eikón / Imago, 6, 2017, 1 (11), pp. 131-166.
- Pointon (Marcia).** *The importance of gems in the work of Peter Paul Rubens, 1577-1640.* In : **van den Bercken (B.J.L.), Baan (V.C.P.) (eds.).** *Engraved gems : From antiquity to the present.* Leiden, Sidestone Press, 2017, pp. 99-111 (PALMA 14).
- Porras (Stephanie).** *The Real, Rejected and Virtual Travels of Marten de Vos.* In : **Wagner (Kathrin), David (Jessica), Klemenčič (Matej) (eds.).** *Artists and migration 1400-1850 : Britain, Europe and beyond.* Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2017, pp. 128-144.
- Porras (Stephanie).** *'St. Michael the Archangel' : Spiritual, visual and material translations from Antwerp to Lima.* In : **Karr Schmidt (Suzanne), Wouk (Edward H.) (eds.).** *Prints in Translation, 1450-1750 : Image, Materiality, Space.* London, New York, Routledge, 2017, pp. 183-202.
- Raupp (Hans-Joachim).** *Die Furien im Werk des Peter Paul Rubens.* Wallraf-Richartz-Jahrbuch : westdeutsches Jahrbuch für Kunstgeschichte, 78, 2017, pp. 161-223.
- Recasens (Albert) (dir.), Raeymackers (Dries) (auteur), Vanhuht (Henri) (auteur).** *Pedro Ruimonte en Bruselas : música en la corte de los archiduques Alberto e Isabel Clara Eugenia.* [Madrid], Lauda Musica, 2017, 90 p. (+ 2 CD).
- Redondo Parés (Iban).** *El mercado artístico entre Flandes y Castilla (1474-1504) : estado de la cuestión y perspectivas de estudio.* In : **Carvajal González (Helena), García-Montón González (Patricia), González Zymla (Herbert), Palacios Méndez (Laura María), Ramiro Ramírez (Sergio), Virseda Bravo (Marta) (coord.).** *Perspectivas actuales, horizontes insólitos : dinámicas y aportaciones teóricas en historia del arte.* S.l., Aguja de Palacio Ediciones, 2017, pp. 283-302.
- Redzinski (Julius).** *Adam und Eva in Spanien. Michiel Coxcijs Kopie des Genter Altars im Kontext ihrer Aufstellung.* In : **Kemperdick (Stephan), Rössler (Johannes), Heyder (Joris Corin) (eds.).** *Der Genter Altar : Reproduktionen, Deutungen, Forschungskontroversen = The Ghent altarpiece : Reproductions, interpretations, scholarly debates.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2017, pp. 84-91 [Congres : Staatliche Museen zu Berlin. Gemäldegalerie (Berlin), 13-02-2015 – 14-02-2015].
- Richter (Kim).** *Das Spielprinzip der Schöpfung. Rubens' Paragone visueller Naturmetaphern.* In : **Sass (Maurice), Wenderholm (Iris) (Hrsg.).** *Mutter Erde : Vorstellungen von Natur und Weiblichkeit in der frühen Neuzeit.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2017, pp. 85-89.
- Ritter (Laura).** *"In the manner of Hieronymus Bosch" : Forms, Functions, and Methods of Artistic Appropriation in the Graphic Work of Pieter Bruegel the Elder.* In : **Michel (Eva) (ed.), Schröder (Klaus Albrecht) (foreword).** *Pieter Bruegel : Drawing the world.* Munich, Hirmer, 2017, pp. 31-48 (Exhibition of the Albertina Museum 531).
- Ritter (Laura).** *"Nach der Manier des Hieronymus Bosch" : Formen, Funktionen und Wege künstlerischer Aneignung im graphischen Werk Pieter Bruegels.* In : **Michel (Eva) (Hrsg.).** *Pieter Bruegel : das Zeichnen der Welt.* München, Hirmer, 2017, pp. 31-48 ["Diese Publikation erscheint anlässlich der Ausstellung 'Pieter Bruegel. Das

- Zeichnen der Welt*, Albertina, Wien, 8. September - 3. Dezember 2017"].
- Romagnani (Gian Paolo)**. *Introduzione*. In : **La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens**. *Ricostruendo Rubens : la famiglia Gonzaga in adorazione della Trinità : atti della giornata di studio «La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens»*, Mantova, Complesso Museale Palazzo Ducale di Mantova, Corte Vecchia, Atrio degli Arcieri, 12 ottobre 2016. Mantova, Universitas Studiorum, 2017, pp. 9-10.
- Roobaert (Edmond)**. *Een gewiekst veilingmeester: David Teniers de jongere en zijn artistieke activiteiten te Brussel (1666, 1667)*. Archives et Bibliothèques de Belgique. Archief- en Bibliotheekwezen in België, LXXXVIII, 2017, 1-4, pp. 185-194.
- Roobaert (Edmond)**. *Een portret van de bijzit van P.P. Rubens en de kunstmarkt te Brussel in 1650*. Eigen Schoon en De Brabander. Driemaandelijks tijdschrift van het Koninklijk Historisch Genootschap van Vlaams-Brabant en Brussel vzw, 100, 2017, 2, pp. 187-192.
- Roodenburg (Herman)**. *Continuities or Discontinuities? Exploring Affective Piety in the Sixteenth-Century Low Countries*. In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.)**. *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives*. Turnhout, Brepols, 2017, pp. 311-328 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Rosenthal (Lisa)**. *Frans Francken the Younger's Discovery of Achilles : Desire, Deception, and Inalienable Possession*. In : **Melion (Walter S.), Woodall (Joanna), Zell (Michael) (eds.)**. *Ut pictura amor : The reflexive imagery of love in artistic theory and practice, 1500-1700; Emory University, Lovis Corinth Colloquium IV*. Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 704-729 (Intersections 48).
- Ruggio (Thomas), Germano (Thomas)**. *Peter Paul Rubens and the Flemish 17th century : masterworks from the Arnold & Seena Davis collection*. New York, Iona College, Brother Kenneth Chapman Gallery, Iona College Arts Center, 2017, 66 p.
- Ruiz I Quesada (Francesc)**. *El panorama artístico valenciano y la influencia de Flandes en los inicios de Bartolomé Bermejo*. In : **Lacarra Ducay (María Carmen) (coord.)**. *Aragón y Flandes : un encuentro artístico siglos XV-XVII*. Zaragoza, Institución Fernando El Católico, 2017, pp. 61-108 (Colección Actas 3568).
- Sammut (Adam)**. *Adriaen de Bie meets Caravaggio : the Saint Eligius Altarpiece, Lier*. The Rubenianum quarterly, 2017, 3, p. 2.
- Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (Hrsg.)**. *Rubens : Kraft der Verwandlung*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, 309 p.
- Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (eds.)**. *Rubens - The power of transformation*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, 309 p.
- Sander (Jochen)**. *Rubens and Elsheimer*. In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (eds.)**. *Rubens : The power of transformation*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 61-70.
- Sander (Jochen)**. *Rubens und Elsheimer*. In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (Hrsg.)**. *Rubens : Kraft der Verwandlung*. München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 61-70.
- Sanzsalazar (Jahel)**. *Huir del Amor. Emblemática y paisaje en una nueva pintura de Otto van Veen*. Philostrato : revista de historia y arte, 2017, 1, pp. 56-72.
- Sanzsalazar (Jahel)**. *The other Thys. An examination of the work of Gysbrecht Thys : a painter of 'devotions, poetries and landscapes' and a collaborator with Joris van Son*. Philostrato : revista de historia y arte, 2017, 2, pp. 21-43 [DOI : 10.25293/philostrato.2017.07].

- Saverwyns (Steven), Van Bos (Marina).** *Looking beyond the decorated surface : a material-technical study of decorations on Ruckers instruments.* In : **Vandervellen (Pascale) (ed.).** *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments.* Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, pp. 329-342.
- Scailliérez (Cécile).** *Un courant maniériste venu du Nord : Le rayonnement de Jan de Beer et de la culture leydo-anversoise.* In : **Scailliérez (Cécile) (dir.).** *François Ier et l'art des Pays-Bas.* Paris, Somogy éditions d'art, 2017, pp. 32-191.
- Schepers (Bert).** *From Bosch to Bruegel and beyond : Monkeys on a market square : a new acquisition for Teylers museum.* *Delineavit et sculpsit : Tijdschrift voor Nederlandse prent- en tekenkunst tot omstreeks 1850,* 2017, 41, pp. 8-23.
- Schepers (Bert).** *Van Dyck, Rubens, Hillewerf and the Amazons.* *The Rubenianum quarterly,* 2017, 4, pp. 3-4.
- Seelig (Gero).** *The power of art : Peter Paul Rubens.* In : **Seelig (Gero) (ed.).** *Medusa's menagerie : Otto Marseus van Schrieck and the scholars.* Munich, Hirmer, 2017, pp. 42-45.
- Silva Maroto (Pilar).** *El Bosco y España en los siglos XVI y XVII.* In : **Lacarra Ducay (María Carmen) (coord.).** *Aragón y Flandes : un encuentro artístico siglos XV-XVII.* Zaragoza, Institución Fernando El Católico, 2017, pp. 109-156 (Colección Actas 3568).
- S.n.** *Christoffel Jegher, Antwerpen 1596-1652/3 : naar een ontwerp van Peter Paul Rubens, Siegen 1577-Antwerpen 1640 : Dronken Silenus, c. 1630.* *Museumbulletin (Brugge),* 37, 2017, 1, p. 45.
- S.n.** *Rubens : Le peintre gentilhomme: portraits princiers au musée du Luxembourg.* Paris, Société du Figaro, 2017, 106 p. (Le Figaro : hors-série).
- Suykerbuyk (Ruben).** *Reformation, renovation and commemoration : The religious patronage of a Brabantine lord (Zoutleeuw, 1548-58).* *Simiolus : Netherlands Quarterly for the History of Art,* 39, 2017, 1/2, pp. 44-72.
- Suykerbuyk (Ruben).** *A Royal Reproduction. Michiel Coxie's Copy of the Ghent Altarpiece (1557-1558), its Documentary Evidence and Early Reception.* In : **Kemperdick (Stephan), Rössler (Johannes), Heyder (Joris Corin) (eds.).** *Der Genter Altar : Reproduktionen, Deutungen, Forschungskontroversen = The Ghent altarpiece : Reproductions, interpretations, scholarly debates.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2017, pp. 70-83 [Congres : Staatliche Museen zu Berlin. Gemäldegalerie (Berlin), 13-02-2015 – 14-02-2015].
- Thofner (Margit).** *Marten de Vos and the Virgin Mary : Love, Mimesis, and Music.* In : **Melion (Walter S.), Woodall (Joanna), Zell (Michael) (eds.).** *Ut pictura amor : The reflexive imagery of love in artistic theory and practice, 1500-1700; Emory University, Lovis Corinth Colloquium IV.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 585-611 (Intersections 48).
- Tolley (Thomas).** *Developing an eye for harmony : Rubens in Mozart's education.* In : **Eisen (Cliff), Davison (Alan) (eds.).** *Late eighteenth-century music and visual culture.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 71-110 (Music and visual cultures 1).
- Tullio Cataldo (Stefania).** *Vasari et Lampson : Nouveaux aspects de la réception de Vasari dans les Flandres.* In : **Lucas Fiorato (Corinne), Dubus (Pascale) (éds.).** *La réception des «Vite» de Giorgio Vasari dans l'Europe des XVIIe – XVIIIe siècles.* Genève, Droz, 2017, pp. 347-372 (Cahiers d'Humanisme et Renaissance 137).
- Uchacz (Tianna Helena).** *Mars, Venus and Vulcan : Equivocal Erotics and Art in Sixteenth-Century Antwerp.* In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.).** *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 245-270 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).

- Vaïedelich (Stéphane).** *Preface.* In : **Vandervellen (Pascale) (ed.).** *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments.* Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, pp. 9-10.
- Valli (Lisa).** *Esporre Rubens. Per una nuova idea di museo, fra oggi e domain.* In : **La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens. Ricostruendo Rubens : la famiglia Gonzaga in adorazione della Trinità : atti della giornata di studio "La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens", Mantova, Complesso Museale Palazzo Ducale di Mantova, Corte Vecchia, Atrio degli Arcieri, 12 ottobre 2016.** Mantova, Universitas Studiorum, 2017, pp. 123[ff.].
- Van Acker (Lucien).** *De dichter Pieter Cauwe.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardooie-Koolkamp, 2017, 13, pp. 75-88.
- Van Beneden (Benjamin), Jennings (Nicola) (eds.).** *David Bowie's Tintoretto : Angel foretelling the martyrdom of Saint Catherine of Alexandria.* London, Colnaghi Foundation, 2017, 175 p.
- Van Beneden (Benjamin).** *Rubens and Tintoretto.* In : **Van Beneden (Benjamin), Jennings (Nicola) (eds.).** *David Bowie's Tintoretto : Angel foretelling the martyrdom of Saint Catherine of Alexandria.* London, Colnaghi Foundation, 2017, pp. 92-117.
- Van Binnebeke (Emile).** *Flemish baroque sculpture : Status quo and possible horizons.* In : **Tylicki (Jacek) (ed.), Zukowski (Jacek) (ed.), Zukowska (Agnieszka) (with cooperation of).** *Art of the Southern Netherlands, Gdańsk and the Polish-Lithuanian Commonwealth.* Gdańsk, The Gdańsk Shakespeare Theatre, 2017, pp. 179-190 ["... conference being held on March 31, 2015 in the Mannerist Old Town Hall in Gdańsk"].
- Van Bruaene (Anne-Laure).** *State of Play : Rhetorician Drama and the Ambiguities of Censorship in the Early Modern Low Countries.* In : **Kavaler (Ethan Matt), Van Bruaene (Anne-Laure) (eds.).** *Netherlandish Culture of the Sixteenth Century : Urban Perspectives.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 295-310 (Studies in European Urban History 1100-1800 41).
- Van Bruaene (Anne-Laure), Van Bouchaute (Sarah).** *Rederijkers, Kannenkijzers : Drinking and Drunkenness in the Sixteenth and Seventeenth-Century Low Countries.* Early Modern Low Countries, 1, 2017, 1, pp. 1-29 [<https://doi.org/10.18352/emlc.4>].
- Van Bruaene (Anne-Laure).** *Le théâtre des rhétoriciens et les ambiguïtés de la censure dans les Pays-Bas pré-modernes (XVe-XVIIe siècle).* In : **Bouhaïk-Gironès (Marie), Koopmans (Jelle), Lavéant (Katell) (dir.).** *La permission et la sanction : Théories légales et pratiques du théâtre (XIVe-XVIIe siècle) [Actes des colloques 'La permission et la sanction' : théories légales et pratiques du théâtre (1400-1600)' et 'Les conflits de juridiction (1400-1600)' organisés respectivement les 26 et 27 novembre 2009 et les 29 et 30 mars 2012 à l'université d'Amsterdam].* Paris, Classiques Garnier, 2017, pp. 43-64.
- van de Meerendonk (Suzanne), van Eikema Hommes (Margriet), Vink (Ester), van Drunen (Ad).** *Striving for Unity : The Significance and Original Context of Political Allegories by Theodoor van Thulden for 's-Hertogenbosch Town Hall.* Early Modern Low Countries, 1, 2017, 2, pp. 231-272 [<https://doi.org/10.18352/emlc.26>].
- Vandemoortele (Jan).** *Wie was de opdrachtgever voor Michelangelo's 'Madonna met kind'?* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 1, pp. 77-88.
- Vandenbroeck (Paul).** *A suspect paradise : Studies on the left panel and detail symbolism of Hieronymus Bosch's so-called 'Garden of Earthly Delights'.* Jaarboek Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen = Antwerp Royal Museum Annual, 2017-2018, pp. 14-260.
- van der Jeught (François).** *Vijf onbekende aanbestedingscontracten voor de levering van klokken door Peeter (II) van den Ghein en zijn zonen Hendrik en Hans omstreeks*

1600. VBV-magazine / Vlaamse Beiaardvereniging (Sint-Truiden), 23, 2017, 2, pp. 2-12.
- van der Stighelen (Katlijne).** *Paternal love : Van Dyck's early "Daedalus and Icarus" rediscovered.* The Burlington magazine, 159, 2017, 1367, pp. 99-108.
- Vandervellen (Pascale).** *Catalogue of the MIM's Ruckers Instruments.* In : **Vandervellen (Pascale) (ed.).** *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments.* Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, pp. 71-316.
- Vandervellen (Pascal).** *De familie Ruckers : klavecimbelbouwers zonder weerga.* In : **Diependaele (Rebecca), Willaert (Saskia).** *Muziekinstrumentenbouw.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 366, pp. 14-18.
- Vandervellen (Pascale) (ed.).** *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments.* Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, 420 p.
- Vandervellen (Pascale).** *Introduction.* In : **Vandervellen (Pascale) (ed.).** *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments.* Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, pp. 11-20.
- Van De Sompel (André).** *Zoektocht naar de identiteit van de samensteller van een zeventiende-eeuws liedboek : Wie was Kalkenaar Denijs Bauwens?* Castellum. Vereniging voor lokale geschiedenis van Kalken en Laarne. Driemaandelijks tijdschrift, XXXIV, 2017, 2, pp. 29-59.
- Van de Velde (Carl).** *Van Diepenbeek illustraties voor de kerckelycke historie van de gheheele werelt.* Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art, 2017, pp.
- van Dixhoorn (Arjan).** *Doodsklacht op paneel. Memorie in lokale devotie en filosofie rond 1555.* Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 59, 2017, 2-3, pp. 203-230 [DOI : 10.2143/SDL.59.2.3285104].
- van Dixhoorn (Arjan).** *The Law, Justice, Governance, and Theatrical Knowledge in the Sixteenth-Century Dutch-speaking Low Countries.* In : **Bouhaïk-Gironès (Marie), Koopmans (Jelle), Lavéant (Katell) (dir.).** *La permission et la sanction : Théories légales et pratiques du théâtre (XIVe-XVIIe siècle) [Actes des colloques 'La permission et la sanction' : théories légales et pratiques du théâtre (1400-1600)' et 'Les conflits de juridiction (1400-1600)' organisés respectivement les 26 et 27 novembre 2009 et les 29 et 30 mars 2012 à l'université d'Amsterdam].* Paris, Classiques Garnier, 2017, pp. 17-42.
- Van Ginhoven (Sandra).** *Connecting art markets : Guiliam Forchondt's dealership in Antwerp (c. 1632-78) and the overseas paintings trade.* Leiden, Boston, Brill, 2017, VIII-288 p. (Studies in the history of collecting & art markets 1).
- Van Hout (Nico), Polfer (Michel), Nowara (Malgorzata), Zeimet (Gilles).** *Drama and tenderness : Flemish, Spanish & Italian art of the Baroque : masterpieces from the Royal Museum of Fine Arts Antwerp, the MNHA and two major European private collections.* Luxemburg, Musée national d'histoire et d'art, 2017, 87 p. (Publications du Musée national d'histoire et d'art Luxembourg 33).
- Van Hout (Nico).** *"Rubens" and the Passion. Composition on the Basis of a Brainstorming Session?* In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (eds.).** *Rubens - The power of transformation.* München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 71-78.
- Van Hout (Nico).** *Rubens receiving the Crown Prince of Poland and other related stories.* In : **Tylicki (Jacek) (ed.), Zukowski (Jacek) (ed.), Zukowska (Agnieszka) (with**

- cooperation of).** *Art of the Southern Netherlands, Gdańsk and the Polish-Lithuanian Commonwealth.* Gdańsk, The Gdańsk Shakespeare Theatre, 2017, pp. 81-94 ["... conference being held on March 31, 2015 in the Mannerist Old Town Hall in Gdańsk"].
- Van Hout (Nico).** "Rubens" und die Passion Christi. Entwerfen mittels einer Brainstorming-Sitzung? In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (Hrsg.).** *Rubens : Kraft der Verwandlung.* München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 71-78.
- Van Hout (Nico).** "Ein so schönes Bild ist nie in der Natur gesehen worden" : Peter Paul Rubens en het landschap. In : **Van de Velde (Hildegard), Van Hout (Nico), Sellink (Manfred) (eds.).** *The sky is the limit : Het landschap in de Nederlanden.* Antwerpen, Museum Nicolaas Rockox, 2017, pp. 71-86 [Deze publicatie is verschenen naar aanleiding van de tentoonstelling 'The sky is the limit. Het landschap in de Nederlanden' in het Rockoxhuis in Antwerpen van 25 maart tot en met 2 juli 2017].
- Van Mander (Karel), Gerard-Powell (Véronique) (éd.).** *Le livre des peintres : Vies des peintres des Pays-Bas et d'Allemagne.* S.l., Klincksieck, 2017, 461 p. (Collection Les mondes de l'art 3).
- Van Miegroet (Hans J.).** *Creating attributability with the Five senses of Jan Brueghel the Younger.* In : **Taylor Cashion (Debra), Luttikhuisen (Henry), West (Ashley D.) (eds.).** *The primacy of the image in northern European art, 1400-1700 : Essays in honor of Larry Silver.* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 487-499 (Brill's studies in intellectual history 271).
- Vanneste (Luc), Viaene (Hendrik).** *De ontdekking van het gestolen schilderij 'De Kruisoprichting' van Antoon van Dyck.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardooie-Koolskamp, 2017, 13, pp. 42-55.
- Van Oosterwijk (Anne), Wolters (Margreet).** *Ondertekening als informatiebron voor het oeuvre van Pieter Pourbus en van de familie Claeissens.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (red.).** *Vergeeten Meesters : Pieter Pourbus en de Brugse schilderkunst van 1525 tot 1625.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 61-72 [Tentoonstelling : Groeningemuseum (Brugge) 13-10-2017 - 21-01-2018].
- Van Oosterwijk (Anne).** *Pieter Pourbus and his Bruges Patrons.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (ed.).** *Forgotten Masters : Pieter Pourbus and Bruges painting from 1524 to 1625.* Ghent, Snoeck, 2017, pp. 73-84 [This catalogue was published on the occasion of the exhibition Pieter Pourbus and the Forgotten Masters, held in the Groeningemuseum Bruges, from 13 October 2017 to 21 January 2018].
- Van Oosterwijk (Anne).** *Pieter Pourbus en de vergeeten meesters.* Museumbulletin (Brugge), 37, 2017, 3, pp. 4-11.
- Van Oosterwijk (Anne).** *Pieter Pourbus en zijn Brugse opdrachtgevers.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (red.).** *Vergeeten Meesters : Pieter Pourbus en de Brugse schilderkunst van 1525 tot 1625.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 73-84 [Tentoonstelling: Groeningemuseum (Brugge) 13-10-2017 - 21-01-2018].
- Van Oosterwijk (Anne).** *The Repainting of a Triptych by Pieter I Claeissens : An Exceptional Situation or a Common Practice?* In : **Ainsworth (Maryan W.) (ed.).** *Workshop practice in early Netherlandish painting : Case studies from Van Eyck through Gossart.* Turnhout, Brepols, 2017, pp. 122-135.
- Van Oosterwijk (Anne), Wolters (Margreet).** *Underdrawing as a Source of Information in the Oeuvres of Pieter Pourbus and the Claeissens Family.* In : **Van Oosterwijk (Anne) (ed.).** *Forgotten Masters : Pieter Pourbus and Bruges painting from 1524 to 1625.* Ghent, Snoeck, 2017, pp. 61-72 [This catalogue was published on the occasion of the exhibition Pieter Pourbus and the Forgotten Masters, held in the Groeningemuseum Bruges, from 13 October 2017 to 21 January 2018].

- Van Oostveldt (Bram).** *'Ut Sculptura Theatrum': On the relation between theatre and sculpture in the late-eighteenth century.* In : **van Eck (Caroline) (ed.).** *Idols and museum pieces : The nature of sculpture, its historiography and exhibition history, 1640-1880.* Berlin, De Gruyter; Paris, Palais du Louvre, 2017, pp. 145-158 (Studien aus dem Warburg Haus 17).
- Vanoppen (Brecht).** *La concepción de las pinturas de Meleagro y Atalanta de Jacob Jordaens = The conception of the Meleager and Atalanta painting by Jacob Jordaens.* Boletín del Museo del Prado, 35, 2017, 53, pp. 83-91.
- Van Sprang (Sabine).** *Le catalogue raisonné des paysages de Denijs van Alsloot, quelques addenda et rélexions méthodologiques.* Annales d'Histoire de l'Art & de l'Archéologie, 39, 2017, pp. 85-101 [Actes de la Journée d'étude en hommage à Catheline Périer-D'Ieteren (Bruxelles, Université Libre de Bruxelles, 17 juin 2016)].
- Van Suchtelen (Ariane).** *Steen & Jordaens : zoals de ouden zongen... = Steen & Jordaens : as the old sing...* Mauritshuis in focus, 30, 2017, 2, pp. 16-20.
- Vanvolsem (Johan).** *1763 jonge Mozart in Halle.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 4, p. 45.
- Veldman (Ilja M.).** *Schilderijen om bij te watertanden : maaltijdstillevens in het Mauritshuis.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 1, pp. 60-71 [Over de tentoonstelling 'Slow food : stillevens uit de Gouden Eeuw' te Den Haag (Mauritshuis), 9 maart tot en met 25 juni 2017; Stillevens, Nederland & Vlaanderen, 17de eeuw].
- Vergara (Alejandro), Alba (Laura), Gayo Garcia (Maria Dolores), Jover (Maite).** *La elaboración en dos etapas de Meleagro y Atalanta de Jacob Jordaens en el Museo del Prado : consideraciones técnicas = The two-stage elaboration of Meleager and Atalanta by Jacob Jordaens at the Prado : technical considerations.* Boletín del Museo del Prado, 35, 2017, 53, pp. 76-82.
- Vergara (Alejandro).** *Rubens's Will.* In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (eds.).** *Rubens - The power of transformation.* München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 35-42.
- Vergara (Alejandro).** *Rubens : Wille und Vorstellung.* In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (Hrsg.).** *Rubens : Kraft der Verwandlung.* München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 35-42.
- Verhaeren (Emile).** *Pierre-Paul Rubens.* Paris, Les éditions de Paris Max Chaleil, 2017, 76 p. (Littérature, 2017, 2).
- Versteeg (Arjan).** *Dendrochronological analyses of the soundboards of the MIM's Ruckers instruments.* In : **Vandervellen (Pascale) (ed.).** *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments.* Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, pp. 353-366.
- von Bernstorff (Marieke).** *Da Roma a Genova e alla corte di Spagna : Il viaggio di Crescenzi, Cavarozzi e Seghers come esempio del transfer artistico tra Anversa, Roma e Madrid.* In : **Zanelli (Gianluca) (a cura di).** *Bartolomeo Cavarozzi a Genova.* Genova, Sagep editori, 2017, pp. 7-29.
- von Hagen (Bernt).** *Rubens und der "Borghesisische Fechter" : Bemerkungen zu Peter Paul Rubens Augsburgs "Himmelfahrt Mariae".* Jahrbuch des Vereins für Augsburgs Bistumsgeschichte e.V., 51, 2017, pp. 423-432.
- Wagner (Kathrin).** *The Migrant Artist in Early Times.* In : **Wagner (Kathrin), David (Jessica), Klemenčič (Matej) (eds.).** *Artists and migration 1400-1850 : Britain, Europe and beyond.* Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2017, pp. 2-20.
- Wardzynski (Michal).** *The Flemish Current in Sculpture of the Polish-Lithuanian Commonwealth in the High Baroque : An Introduction.* In : **Tylicki (Jacek) (ed.),**

- Zukowski (Jacek) (ed.), Zukowska (Agnieszka) (with cooperation of).** *Art of the Southern Netherlands, Gdańsk and the Polish-Lithuanian Commonwealth.* Gdańsk, The Gdańsk Shakespeare Theatre, 2017, pp. 155-178 ["... conference being held on March 31, 2015 in the Mannerist Old Town Hall in Gdańsk"].
- Weber (Sylvia) (Hrsg.).** *Verborgene Schätze aus Wien : Meisterwerke von Dürer, Botticelli, Rembrandt, Rubens, Amerling, Klimt und Hundertwasser u. a. : die Kunstsammlungen der Akademie der bildenden Künste Wien zu Gast in der Kunsthalle Würth.* Künzelsau, Swiridoff Verlag, [2017], 307 p.
- Weitz (Armelle), Gerrienne (Philippe).** *Wood species identification of the 1610 HR mother-and-child muselar virginal.* In : **Vandervellen (Pascale) (ed.).** *The Golden Age of Flemish Harpsichord Making : A Study of the MIM's Ruckers Instruments.* Brussels, Musical Instruments Museum, 2017, pp. 317-328.
- Weppelmann (Stefan).** *Rubens' Spezialeffekte und die "Zweite Erschaffung der Welt".* In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (Hrsg.).** *Rubens : Kraft der Verwandlung.* München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 21-28.
- Weppelmann (Stefan).** *Rubens's Special Effects and the "Second Creation of the World".* In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (eds.).** *Rubens - The power of transformation.* München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 21-28.
- Weppelmann (Stefan), Sander (Jochen).** *Universale Kraft der Verwandlung.* In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (Hrsg.).** *Rubens : Kraft der Verwandlung.* München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 13-20.
- Weppelmann (Stefan), Sander (Jochen).** *The Universal Power of Transformation.* In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (eds.).** *Rubens - The power of transformation.* München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 13-20.
- Wood (Jeremy).** *Rubens at Work with Scissors and Paste : The Artist as Creative Editor.* In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (eds.).** *Rubens - The power of transformation.* München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 95-102.
- Wood (Jeremy).** *Rubens mit Schere und Kleister. Der Künstler als schöpferischer Bearbeiter.* In : **Sander (Jochen), Gerber (Gerlinde), Haag (Sabine), Weppelmann (Stefan) (Hrsg.).** *Rubens : Kraft der Verwandlung.* München, Hirmer; Wien, Kunsthistorisches Museum Wien; Frankfurt am Main, Städel Museum, 2017, pp. 95-102.
- Zamperini (Alessandra).** *Modelli filoasburgici, celebrazione dinastica e "pietas gonzagesca" nella Pala della Trinità. Questioni di genere e di potere.* In : **La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens. Ricostruendo Rubens : la famiglia Gonzaga in adorazione della Trinità : atti della giornata di studio "La pala della Trinità di Pieter Paul Rubens",** Mantova, Complesso Museale Palazzo Ducale di Mantova, Corte Vecchia, Atrio degli Arcieri, 12 ottobre 2016. Mantova, Universitas Studiorum, 2017, pp. 29-40.
- Zukowski (Jacek).** *The Arch of Philip and the Gate of Vladislaus : Reception of Antwerpian Ephemeral Art in Gdańsk AD 1646.* In : **Tylicki (Jacek) (ed.), Zukowski (Jacek) (ed.), Zukowska (Agnieszka) (with cooperation of).** *Art of the Southern Netherlands, Gdańsk and the Polish-Lithuanian Commonwealth.* Gdańsk, The Gdańsk Shakespeare Theatre, 2017, pp. 95-120 ["... conference being held on March 31, 2015 in the Mannerist Old Town Hall in Gdańsk"].

2. Principauté de Liège, Looz, Stavelot-Malmedy – Het prinsbisdom Luik, het Land van Loon, Stavelot-Malmedy

a. *Les Princes-évêques, le chapitre Saint-Lambert, les institutions, le droit, les événements politiques, militaires et diplomatiques – De Prins-bisschoppen, het Sint-Lambrechtskapittel, de instellingen, het recht, politieke, militaire en diplomatieke gebeurtenissen*

Collette (Alain). *De Vrede van Fexhe die de Vrede van Tongeren had kunnen worden (deel 1).* Tongerse Annalen. Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Tongeren, 31, 2017, 1, pp. 2-4.

Jozic (Daniel). *Le Magistrat de la Cité de Liège face à la disette de 1770-1771.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1081-1098

Mora-Dieu (Guillaume). *Hommes de pouvoirs et hommes de savoirs à Liège entre 1505 et 1557. D'Érard de la Marck à la mainmise impériale : Le rôle et la perception des architectes pour les fortifications.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 2, pp. 249-296.

Mosmuller (J.M.H.). *Legertochten langs de Maas : Een militair-politieke geschiedenis van Maastricht en de Landen van Overmaas tijdens de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648).* [Heerlen], Lisdodde, 2017, 147 p.

Mostert (Gerard). *450 jaar geleden – 1568 : Willem van Oranje stak met zijn leger bij Obbicht de Maas over naar Stokkem.* De Bakeman. Driemaandelijks tijdschrift Kunstkring Arnold Sauwen vzw Stokkem, XXXVIII (nr. 2), 2017-2018, nr. 150, pp. 68-72.

b. *La vie économique et sociale – Het economische en sociale leven*

1. *Le commerce, l'expansion à l'étranger, l'industrie, les finances, les routes, les villes et la vie urbaine – De handel, buitenlandse expansie, de nijverheid, het geldwezen, het verkeerswezen, de steden en het stedelijk leven*

Bertholet (Paul), Pasquasy (François). *La construction et l'exploitation du haut-fourneau de Marteau-Spa, 1788-1817.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1099-1114.

Cuppens (E.). *Opoeteren en de 80-jarige oorlog (1568-1648).* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 96, 2017, 3, pp. 297-332.

Demoulin (Bruno). *1505-1795 : Van de renaissance tot de Revolutie.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool.* Brussel, Marot, 2017, pp. 108-151.

Demoulin (Bruno). *De 1505 à 1795 : De la Renaissance à la Révolution.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole.* Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 109-152.

Demoulin (Bruno). *Von 1505 bis 1795. Von der Renaissance zur Revolution.* In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.).** *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole.* Brüssel, Marot, 2017, pp. 109-152.

- Meesen (Johnny).** *Tongeren in 1672*. Tongerse Annalen. Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Tongeren, 31, 2017, 1, pp. 12-17.
- Schoefs (Geoffrey).** *Pollution et nuisances à Liège au XVIIIe siècle*. Bulletin de l'Institut archéologique liégeois, 2017, CXXI, pp. 15-155.
- Schuermans (Mathieu).** *Een 120 jaar oude lening : 1490-1610*. Grevenbroeker Echo's / Geschied- en Heemkundige Kring "De Goede Stede Hamont", 2017, 98, pp. 26-32.
- Schuermans (Mathieu).** *Een oude teutenafrekening uit Hamont uit 1583*. Grevenbroeker Echo's / Geschied- en Heemkundige Kring "De Goede Stede Hamont", 2017, 98, pp. 36-39.
- Schuermans (Mathieu).** *Uit de Hamontse stadsrekeningen van 1755*. Grevenbroeker Echo's / Geschied- en Heemkundige Kring "De Goede Stede Hamont", 2017, 98, pp. 15-17.
- Schuermans (Mathieu).** *Uit de stadsrekeningen van 1756*. Grevenbroeker Echo's / Geschied- en Heemkundige Kring "De Goede Stede Hamont", 2017, 99, pp. 17-18.
- Van Hofstraeten (Bram).** *Delving for Diversity in Early Modern Company Law : Mining Companies in Seventeenth-Century Liege*. In : **De ruyscher (Dave), Cordes (Albrecht), Dauchy (Serge), Pihlamajaki (Heiki) (eds.)**. *The Company in Law and Practice : Did Size Matter? (Middle Ages – Nineteenth Century)*. Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 84-109 (Legal History Library 23; Studies in the History of Private Law 12).
2. *La société, l'évaluation des fortunes et niveau de vie, les mentalités, la vie quotidienne – De maatschappij, fortuinpeilingen en levensstandaard, de mentaliteiten, het dagelijkse leven*
- Kunnen (Mathieu).** *Leden helpen leden. Henricus Grauls van Herk-de-Stad overleden aan hondsdolheid in 1756*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 4, p. 114.
- Moreau (Yves).** *La population liégeoise au milieu du XVIIe siècle*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 929-940.
- Nijssen (Rombout).** *Een verslag over de verpachting van de tienden in Brustem in 1773*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 96, 2017, 3, pp. 249-258.
- Nijssen (Rombout).** *Zo ging dat in Hasselt in 1490 : Een pensioenregeling voor Hendrick Sweerts, Heilige-Geestmeester*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 96, 2017, 3, pp. 241-243.
- Roosen (Joris).** *Was er een agrarische revolutie in het Maasland? De landbouwproductiviteit op de pachtgronden van de abdij van Hocht (Lanaken) in de achttiende eeuw*. Studies over de sociaaleconomische geschiedenis van Limburg : Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg, 2017, LXII, pp. 6-27.
- Schuermans (Mathieu).** *Reglement betreffende het herbergbezoek tijdens de 18de eeuw*. Grevenbroeker Echo's / Geschied- en Heemkundige Kring "De Goede Stede Hamont", 2017, 99, pp. 13-16.
- Stevens (Theo).** *De dood van Paulus Reijnders te Beringen in 1781 : Moord of jachtongeval*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 3,

p. 80.

Van de Sijpe (Luk). *Een kostbaar document : De rekening van het domein Grevenbroek uit 1595-1596.* Grevenbroeker Echo's / Geschied- en Heemkundige Kring "De Goede Stede Hamont", 2017, 99, pp. 3-12.

Vanoppen (Ph.). *Huwelijken in tempore clauso in de stad Maaseik, 1619 tot 1796.* Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 96, 2017, 2, pp. 171-186.

c. La vie religieuse – Het godsdienstig leven

Bruyère (Paul). *Le chanoine Henri ex Palude († 1515) et le bâton de chantre de la cathédrale Saint-Lambert de Liège.* Le Moyen Âge, 123, 2017, pp. 643-680.

Colman (Pierre). *Démolition d'une construction mentale : Le premier jubé de choeur de Saint-Jacques à Liège (1538).* Bulletin de l'Institut archéologique liégeois, 2017, CXXI, pp. 5-14.

Kunnen (Mathieu). *Testamenten verleden voor de pastoors te Opitter 1700-1777 (deel 2).* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 1, pp. 27-30.

Kunnen (Mathieu). *Testamenten verleden voor de pastoors te Opitter 1700-1777 (deel 3).* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 2, p. 61.

Kunnen (Mathieu). *Testamenten verleden voor de pastoors te Opitter 1700-1777 (deel 4 en slot).* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 3, pp. 72-75.

R.D.L. *Christophorus Bamps Index. Pastoor van Bree (° As 1697 - + Bree 1768).* Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 2, pp. 25-27.

d. La vie culturelle: l'enseignement, l'imprimerie, les sciences, les arts – Het culturele leven: het onderwijs, de drukkunst, de wetenschappen, de kunsten

Guillaume (Émilie). *Martin Jacques (Nobressart, 1703 – Longwy, 1773), sculpteur baroque en Luxembourg.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 995-1008.

Kairis (Pierre-Yves). *De 1477 à 1795 : Les arts plastiques.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole.* Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 153-170.

Kairis (Pierre-Yves). *De beeldende kunsten, 1477-1795.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool.* Brussel, Marot, 2017, pp. 152-169.

Kairis (Pierre-Yves). *Précisions sur le séjour à Liège en 1646 du peintre anversois Erasme Quellin.* Belgisch Tijdschrift voor Oudheidkunde en Kunstgeschiedenis = Revue belge d'archéologie et d'histoire de l'art, 86, 2017, 2, pp. 317-330.

Kairis (Pierre-Yves). *Von 1477 bis 1795 : Bildende Kunst.* In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.).** *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole.* Brüssel, Marot, 2017, pp. 153-170.

Toussaint (Émilie). *Guillaume Henri Streel, imprimeur liégeois (1654-1710).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles*

d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 809-818.

- Warnauts (Samuelle).** *L'impact des modèles de Lambert Lombard et de son entourage sur la sculpture sur pierre à Liège au XVIIe siècle.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et XVIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 803-808.

D. ÉPOQUE CONTEMPORAINE – HEDENDAAGSE TIJD, 1789-NU

1. *Par tranches chronologiques – In chronologische volgorde*

a. *La révolution brabançonne et liégeoise – De Brabantse en Luikse omwenteling*

Bernard (Bruno). *Le prince de Ligne, les Pays-Bas autrichiens et la Révolution brabançonne.* In : **André (Valérie), Couvreur (Manuel) (éds.).** *Cinquante nuances de rose : Les affinités électives du prince de Ligne.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 85-98 (Etudes sur le XVIIIe siècle 45).

Jozic (Daniel). *Jacques-Joseph Fabry, père de la révolution liégeoise?* Bulletin de l'Institut archéologique liégeois, 2017, CXXI, pp. 157-225.

Luyckx (Herman). *'Nu is het onsen tour' : Oproer van keizersgezinde dorpingen in het Land van Aalst in 1790.* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 1, pp. 3-32.

Van Dam (Michiel). *Een spirituele revolutie? Geloof en zelfpresentatie tijdens de Brabantse Omwenteling (1787-1790).* In : **Deseure (Brecht) (red.).** *De Zuidelijke Nederlanden in revolutie : Dossier.* Hilversum, Uitgeverij Verloren, 2017, pp. 11-22 (Themanummer : Jaarboek De Achttiende Eeuw, 2017).

Vandekerckhove (Jan). *Pieter Malou Riga : Ieperse historische figuur in revolutionaire tijden.* S.l., Jan Vandekerckhove, 2017, 226 p.

Van Gelder (Klaas). *The Convention of The Hague and the Constitutional Debates in the Estates of Flanders and Brabant, 1790-1794.* Early Modern Low Countries, 1, 2017, 1, pp. 156-176 [DOI : <https://doi.org/10.18352/emlc.6>].

Van Rossem (Stijn). *Politieke prenten : De Brabantse Omwenteling in vogelvlucht.* In : **Deseure (Brecht) (red.).** *De Zuidelijke Nederlanden in revolutie : Dossier.* Hilversum, Uitgeverij Verloren, 2017, pp. 23-37 (Themanummer : Jaarboek De Achttiende Eeuw, 2017).

b. *L'époque française – De Franse tijd*

Authélet (Geneviève). *Jean Nicolas Parizel, quinze ans au service de l'empire.* Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2017, 45, pp. 30-35.

Beardsley (Martyn). *Waterloo voices 1815 : The battle at first hand.* Stroud, Amberley, 2017, 284 p.

Bellin (François). *Mémoires d'un prêtre réfractaire durbuysien (1795-1807).* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 139, pp. 14-24.

Berger (Emmanuel). *Résister ou collaborer? Étude socioprofessionnelle des magistrats «belges» et «français» sous le Directoire.* In : **Muller (Françoise), Rousseaux (Xavier), Ngongo (Enika) (éds.).** *Un corps de l'Etat à l'heure des Big Data.*

- Prosopographie et histoire judiciaire : les magistrats belges et coloniaux 1795-1962*. C@hiers du CRHIDI : Histoire, droit, institutions, société, 2017, 40, s.p. [Online].
- Bosquet (Dominique), Yernaux (Geneviève), Fossion (Alain), Lierneux (Pierre), Van Driessche (Aude), Vanbrabant (Yves).** *De soldaat van Waterloo : Een archeologisch onderzoek midden in het slagveld*. Namur, Service public de Wallonie, 2017, 22 p. (Patrimoine Vestiges 1) [2de druk].
- Bosquet (Dominique), Yernaux (Geneviève), Fossion (Alain), Lierneux (Pierre), Van Driessche (Aude), Vanbrabant (Yves).** *Le soldat de Waterloo : Enquête archéologique au cœur du conflit*. Namur, Service public de Wallonie, 2017, 22 p. (Patrimoine Vestiges 1) [2e éd.].
- Bosquet (Dominique), Yernaux (Geneviève), Fossion (Alain), Van Driessche (Aude), Vanbrabant (Yves) (in Zusammenarbeit mit Pierre Lierneux).** *Der Soldat von Waterloo : eine archäologische Untersuchung im Herzen des Konflikts*. Namur, Service public de Wallonie, 2017, 24 p. (Patrimoine Vestiges 1) [2. Ausgabe].
- Boudon (Jacques-Olivier).** *L'Empire des polices : Comment Napoléon faisait régner l'ordre*. Paris, Vuibert, 2017, 330 p.
- Bousmar (Éric).** *Retour sur le Bicentenaire : quelques perspectives*. Waterlooama. Bulletin de la Société royale d'Etudes historiques et folkloriques de Waterloo, Braine-l'Alleud et environs, 2017, 45, pp. 24-27.
- Brems (Elke), Ceuppens (Jan), Toremans (T.), Mus (Francis).** *The reception of Waterloo in the nineteenth century. Introduction*. Interférences Littéraires = Literaire Interferenties. Multilingual e-Journal for Literary Studies, 2017, 20, pp. 1-8 (Circulations publicitaires de la littérature).
- Bruyland (Herman).** *Enkele weerspannige conscripts uit De Faluintjes (1813)*. De Faluintjes. Baarddegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 1, pp. 62-79.
- Cierpial (Chris).** *De eed van trouw aan de Franse Revolutie*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 2, pp. 51-53.
- Collin (Andy).** *Brabant wallon et Waterloo*. Strépy-Bracquegnies, Le livre en papier, 2017; [S.l.], Andy Collin, 2017, 49 p.
- Daenen (Julien).** *Soldaten van Napoleon – Kanne*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 1, pp. 16-25.
- Dawson (Paul L.).** *Marshal Ney at Quatre Bras : New perspectives on the opening battle of the Waterloo campaign*. Barnsley, Frontline books, 2017, XI-244 p.
- Dawson (Paul L.).** *Napoleon and Grouchy : The last great Waterloo mystery unravelled*. Barnsley, Frontline Books, 2017, XII-339 p.
- De Clerck (Jan C.A.).** *Conscripts uit Wieze*. Salvator Mededelingen. Oudheidkundige Kring H.H. Salvator Wieze, XXVII, 2017, 93, pp. 24-32.
- De Clerck (Jan C.A.).** *Soldaten van Napoleon (1)*. De Faluintjes. Baarddegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 2, pp. 150-169.
- De Clerck (Jan C.A.).** *Soldaten van Napoleon (2)*. De Faluintjes. Baarddegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 3, pp. 287-304.
- De Clerck (Jan C.A.).** *Soldaten van Napoleon (3)*. De Faluintjes. Baarddegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 4, pp. 397-418.
- Demeulenaere (F.).** *Militaires de Comines-France morts pendant les guerres de la Révolution et de l'Empire (1793-1815)*. Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2017, 47, pp. 61-78.
- De Ruyver (Luc), Van De Sompel (André).** *Laarnse en Kalkense conscripts voor het vrederegerechtanton Wetteren voor het jaar 1807*. Castellum. Vereniging voor lokale geschiedenis van Kalken en Laarne. Driemaandelijks tijdschrift, XXXIV, 2017, 1, pp. 5-49.
- Deseure (Brecht).** *The Faces of Power : History and the Legitimation of Napoleonic Rule in Belgium*. French Historical Studies, 40, 2017, 4, pp. 555-588 [DOI : <https://doi.org/10.1215/00161071-3946468>].

- Deseure (Brecht).** *Een wemeling van zinnebeelden. Kunst en politiek in de Franse tijd door de ogen van de Antwerpse schilders Nicolas en Jean Delin.* In : **Deseure (Brecht) (red.).** *De Zuidelijke Nederlanden in revolutie : Dossier.* Hilversum, Uitgeverij Verloren, 2017, pp. 53-64 (Themanummer : Jaarboek De Achttiende Eeuw, 2017).
- De Spiegeler (Pierre), Gémis (Philippe).** *Le plan par masses de cultures de Reppe (1803).* De la Meuse à l'Ardenne, 2016, 48, pp. 106-108.
- De Temmerman (Ludwig).** *De terugkeer van drie Everbeekse soldaten van Napoleon uit Moskou (Deel 1).* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 4, pp. 7-16.
- Dotremont (Guy).** *Évrard-Joseph Artus : Un médaillé de Sainte-Hélène barvautois.* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 140, pp. 29-36.
- Esdaille (Charles J.).** *Napoleon, France and Waterloo : The eagle rejected.* Barnsley, Pen & Sword Military, 2016, xiii-257 p.
- Fauville (Laurent).** *Sur les traces de Napoléon.* Waterloo, Renaissance du livre, 2017, 165 p. (Sur les traces de 5).
- Field (Andrew W.).** *Grouchy's Waterloo : The battles of Ligny and Wavre.* Barnsley, Yorkshire, Havertown, Philadelphia, Pen & Sword Military, 2017, 320 p.
- Fortescue (John).** *The campaign of Waterloo : The classic account of Napoleon's last battles.* Barnsley, Frontline Books, 2016, 230 p.
- Geerincx (Patrick).** *In dienst van Napoleon.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 137-144.
- Goossens (Carine).** *Archief geschat : Zelfstudie in de Franse tijd.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 4, pp. 52-53.
- Harvey (Dan).** *A bloody day : The Irish at Waterloo.* Dublin, Merrion Press, 2017, xvii-179 p.
- Hay (William), Bamford (Andrew) (with new introduction, notes and commentary).** *Reminiscences 1808-1815 under Wellington : the peninsular and Waterloo memoirs of William Hay.* Solihull, Helion & Company Limited, 2017, VIII-161 p. [Facsim. of ed. published London : Simpkin, Marshall, Hamilton, Kent & Co, 1901].
- Horn (Pierre).** *Le défi de l'enracinement napoléonien entre Rhin et Meuse, 1810-1814 : l'opinion publique dans les départements de la Roër, de l'Ourthe, des Forêts et de la Moselle.* Berlin, De Gruyter Oldenbourg, 2017, 474 p. (Pariser historische Studien 107).
- Hulsbosch (Jean-Pierre).** *Conscrits uit Malderen en Steenhuffel.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 3, pp. 148-152.
- Hunt (Lynn), Censer (Jack R.).** *The French Revolution and Napoleon : crucible of the modern world.* London, Bloomsbury Academic, 2017, 236 p.
- Hussey (John), Strachan (Hew) (foreword).** *Waterloo, volume 1 : From Elba to Ligny and Quatre Bras.* London, Greenhill Books, 2017, xxiv-712 p.
- Istace (Jean).** *Enfant trouvé au village de Nollevaux, commune de Fays-les-Veneurs, Le 9 fructidor an 7 (26 août 1799).* Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2017, 45, pp. 59-63.
- Istasse (Cédric).** *L'explosion de l'arsenal de Namur, 6 mai 1814.* In : **Parmentier (Isabelle) (e.a.).** *Catastrophes : Namur face aux calamités dans l'histoire.* Namur, Le Guetteur wallon, 2017, pp. 137-149 (Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 2).
- Kittelmann (Jana).** *Die Schlacht von Waterloo in Karl-August Varnhagen von Enses Biographie "Leben des Fürsten Blücher von Wahlstadt" (1826/1845).* Interférences Littéraires = Literaire Interferenties. Multilingual e-Journal for Literary Studies, 2017,

- 20, pp. 90-104 (Circulations publicitaires de la littérature).
- Lentz (Thierry) (dir.)**. *Napoléon et le droit : Droit et justice sous le Consulat et l'Empire*. Paris, Centre national de la recherche scientifique, 2017, 285 p.
- Lignereux (Aurélien)**. *1811. Ce qu'il restera de l'Empire*. In : **Boucheron (Patrick) (dir.) (e.a.)**. *Histoire mondiale de la France*, Paris, Le Seuil, 2017, pp. 449-452.
- Maison de Tourisme**. *Waterloo : Champ de bataille : Braine-L'Alleud, Genappe, Lasne, Waterloo*. Waterloo, Info Tourisme, 2017, [20] p.
- Maton (Véronique), Maton (Berthe)**. *Napoléon, de l'île de beauté à l'île perdue : L'Empire à travers les uniformes et la mode : Musée Wellington du 2 décembre 2017 au 31 août 2018 : Catalogue d'exposition*. Waterloo, Musée Wellington, 2017, 64 p.
- [Maton (Véronique)], [Maton (Berthe)]**. *Napoleon from the isle of beauty to the lost isle : The Empire through its uniforms and fashion*. Waterloo, Musée Wellington, 2017, 64 p. [Exhibition, Waterloo, Musée Wellington, 02.12.2017 – 31.08.2018].
- McGuigan (Ron), Burnham (Robert)**. *Wellington's brigade commanders : peninsula and Waterloo*. Barnsley, Pen & Sword Military, [2017], xiv-322 p.
- Michaelson (David), Michaelson (Jonathan), Neumann (Nicolas) (ed.)**. *Napoléon : Images de la légende*. Paris, Somogy, 2017, 280 p.
- Norman (Anne), Goelhen (Claude)**. *Waterloo's Memorial : Architecture «sous-terrainne», mémoire émergente = Underground structure, emerging recollections*. Bruxelles, BEAI éditions, 2017, 163 p.
- Ochs (Tilman)**. *200 Jahre Waterloo (1815-2015) : 17 junge Kronberger kämpfen mit gegen Napoleon*. Hochtaunuskreis. Jahrbuch Hochtaunuskreis (Wiesbaden), 25, 2017, pp. 215-222.
- O'Keefe (Paul)**. *Waterloo : The aftermath*. New York, The Overlook Press, 2017, 392 p.
- Penders (Robrecht)**. *De republikeinse kalender : De Franse jaartelling*. Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 5, pp. 6346-6349.
- Reglet (Antoine)**. *Une police d'encre et de papiers. Pratiques de l'écrit et bureaucratisation policière à Namur entre 1780 et 1814*. In : **Campion (Jonas) (réd.)**. *Organiser, innover, agir : Réformer et adapter les polices en Belgique (18e-21e siècles)*. Louvain, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 79-96 (Histoire, justice, sociétés 19).
- Riedl (Philipp)**. *Die Welt nach Waterloo : Erinnerungspolitik bei Görres, Goethe und Heine*. Interférences Littéraires = Literaire Interferenties. Multilingual e-Journal for Literary Studies, 2017, 20, pp. 62-87 (Circulations publicitaires de la littérature).
- Saumoy (Constant), Fraipont (Albert)**. *La conscription napoléonienne à Saint-Hubert*. Saint-Hubert d'Ardenne : Bulletin semestriel, 2017, 9, pp. 23-36.
- Schaapveld (Kees)**. *Bestuur en bestuurders in Nedermaas, 1794-1814 : Met bijzondere aandacht voor het lokale bestuur in het kanton Wittem/Gulpen*. Hilversum, Verloren, 2017, 398 p. (Maaslandse monografieën 83).
- Shaw (Philip)**. *Missed Encounters : Stendhal, Sebald and the Return of Waterloo*. Interférences Littéraires = Literaire Interferenties. Multilingual e-Journal for Literary Studies, 2017, 20, pp. 11-26 (Circulations publicitaires de la littérature).
- Sloos (Louis Ph.)**. *De brave jongeling op het veld van Waterloo : Leesboeken over de laatste veldtocht van Napoleon*. In : **van Anrooij (Wim), Hoftijzer (Paul) (red.)**. *Lezen in de Lage Landen : Studies over tien eeuwen leescultuur*. Hilversum, Verloren, 2017, pp. 121-130.
- S.n.** *Napoléon de l'île de beauté à l'île perdue : L'empire à travers les uniformes et la mode*. Waterloo, Musée Wellington, 2017, 64 p.
- S.n.** *Napoleon from the isle of beauty to the lost isle : The empire through its uniforms and fashion*. Waterloo, Musée Wellington, 2017, 64 p.
- Sterkendries (Jean-Michel)**. *La bataille de Waterloo et son image en Belgique*. In :

- Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1605-1610.
- Summerville (Christopher).** *Who was who at Waterloo : a biography of the battle.* London, New York, Routledge, 2017, xxi-465 p. [First issued in hardback].
- Tallir (Georges).** *Sinaaise figuren tijdens de "Boerenkrijg 1798".* Sinaïek. Tijdschrift van Heemkring "Den Dissel" Sinaai, 13, 2017, 4, pp. 53-60.
- Toussaint (Jean).** *Le congrès d'Aix-la-Chapelle de 1818, une première relance de Spa après la Révolution française?* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 169, pp. 44[ff.].
- Van Acker (Lucien).** *West-Vlaamse paspoorten voor Spanje in de Franse Tijd.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 2, pp. 236-238.
- Vander Cruysen (Yves).** *Waterloo : 70.000 ans d'histoires.* Waterloo, Bruxelles, Paris, Jourdan, 2017, 460 p.
- Van Devyvere (F.).** *Lichtervelde ten tijde van Napoleon 1801-1814.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2017, 33, pp. 139-178.
- Van Rinsveld (Bernard).** *Nicolas-Melchiade Bonaventure, son jardin anglais à Jette et la visite de Bonaparte à Bruxelles en 1803.* In : **S.n.** *Liber Amicorum Daniel Rochette.* Bruxelles = Brussel, Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2017, pp. 215-246 (Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving 44).
- Verheijen (Bart).** *Nederland onder Napoleon : Partijstrijd, identiteit en natievorming tussen 1801-1813.* Nijmegen, Vantilt, 2017, 432 p. (+ 1 CD).
- Yande (Roland).** *Le remplacement des conscrits de l'arrondissement de Neufchâteau au département des Forêts durant la période 1798-1814.* Arlon, Institut archéologique du Luxembourg, 2017, 192 p.

c. L'époque du Royaume-Uni, la révolution de 1830 – De periode van het Verenigd Koninkrijk, de omwenteling van 1830

- Belghazi (Soraya).** *Les Bruxelloises et la révolution de 1830.* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2017, 135, pp. 4-9.
- Buys (Freddy).** *Museum uitgelicht : De pieken van de Beverse burgerwacht.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 1, pp. 54-55.
- Courtois (Luc).** *Mgr van Bommel et les débuts de la Belgique indépendante : la création de l'Université de Louvain.* In : **Dieudonné (Philippe), Dury (Christian) (dir.).** *De Hageveld à Liège : Corneille Richard Antoine Van Bommel : Parcours d'un évêque pédagogue et militant (1790-1852) : Actes du colloque organisé le 13 novembre 2015 par les Archives de l'Evêché de Liège au séminaire épiscopal de Liège.* Liège, Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège, 2017, pp. 25-46 (Bulletin de la Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège 71).
- Crombois (Jean F.).** *How well do constitutions travel across time and space? The Belgian Constitution of 1831 in Bulgarian constitutional history 1879-1940.* Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis – Revue d'Histoire du Droit – The Legal History Review, 84,

- 2016, 3-4, pp. 502-525 [DOI : <https://doi.org/10.1163/15718190-08434p06>].
- Dieudonné (Philippe).** *Corneille Van Bommel avant la prêtrise (1790-1816). Apprentissages, formation, influences.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 3.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 115-1132.
- Evrard (Alexander).** *Charles Niellon, Frans generaal in Gent (1831).* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 2, pp. 89-92.
- Evrard (Alexander Karel).** *De miskende monarch : Hoe Willem I België verloor.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 4, pp. 14-15.
- Furnée (Jan Hein).** *Rond de vulkaan : La Muette de Portici tussen Parijse creatie en Noord-Nederlandse receptie.* De Moderne Tijd : De Lage Landen, 1780-1940, 1, 2017, 1, pp. 78-107.
- Huys (Paul).** *Frans Bernard Callier (1791-1885), Deinzenaar; revolutionair; stadsschepen en liberaal.* Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde, 2017, 84, pp. 227-278.
- Landuyt (Guido).** *Het achtste schooldistrict van 1815 tot 1830.* Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2017, LXXXIX, pp. 75-148.
- Marchesani (Frédéric), Renardy (Christine).** *Sur les traces de la Wallonie hollandaise.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 277 p. (Sur les traces 5).
- Poschet (Kevin).** *Een kwartiertje Oranje : Het bezoek van kroonprins Willem Frederik aan Beveren.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 4, pp. 2-5.
- Stevens (Theo).** *Op marsch van Schoor naar 't dorp Oostham... [Tussen 2 tot 12 augustus 1831 trachtten de Nederlanders het revolutionaire België te heroveren].* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 4, pp. 4-5.
- Van Biervliet (Lori).** *Heeft Joseph Odevaere een portret van Polidori geschilderd?* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 1, pp. 64-76.
- Weijermars (Janneke).** *"The Netherlands, the whole of Europe will soon unite" : National and European identities in the Waterloo literature of the Low Countries.* Interférences Littéraires = Literaire Interferenties. Multilingual e-Journal for Literary Studies, 2017, 20, pp. 149-162 (Circulations publicitaires de la littérature).
- Witte (Els).** *L'aristocratie belge et l'Orangisme : 2e partie.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 289, pp. 22-59.

d. La Belgique unitaire – Het unitaire België

1. 1914–1918

a. Généralités – Algemeenheden

- Ameeuw (Jozef).** *Een oorlogsvriendschap : Een late brief van Joe English aan Jozef Gesquière.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 4, pp. 469-476.
- Balace (Francis).** *Belgique 1910-1915 : Un service de renseignements improvisé.* In : **Forcade (Olivier), Vaïsse (Maurce), Andrew (Christopher M.) (éds.)**. *Espionnage et renseignement pendant la Première Guerre mondiale : Actes du colloque*

- international organisé par l'Académie du renseignement le 26 novembre 2014.* Paris, La documentation française, 2017, pp. 51-104.
- Bayer (Martin).** *Von Flandern bis Verdun. Schlachtenlandschaften des Ersten Weltkriegs in der Gegenwartskunst.* In : **Stachelbeck (Christian) (Hrsg.).** *Materialschlachten 1916 : Ereignis, Bedeutung, Erinnerung.* Paderborn, Ferdinand Schöningh, 2017, pp. 453-482 (Zeitalter der Weltkriege 17).
- Boniface (Xavier).** *Neutralité et impartialité du Saint-Siège dans la Grande Guerre.* In : **Bockting (Ineke), Fonck (Béatrice), Pietre (Pauline) (éds.).** *1914 : Neutralités, neutralismes en question.* Berne, Bruxelles, Peter Lang, 2017, pp. 41-56.
- Bouchat (Pierre), Licata (Laurent), Rosoux (Valérie) (e.a.).** *A Century of Victimhood : Antecedents and Current Impacts of Perceived Suffering in World War I Across Europe.* *European Journal of Social Psychology*, XLVII, 2017, pp. 195-208.
- Braun (Michael), Jahraus (Oliver), Neuhaus (Stefan), Pesnel (Stéphane) (Hrsg.).** *Nach 1914 : der Erste Weltkrieg in der europäischen Kultur.* Würzburg, Königshausen & Neumann, 2017, 471 p. (Film - Medium - Diskurs 76).
- Braun (Michael), Jahraus (Oliver), Neuhaus (Stefan), Pesnel (Stéphane).** *Nach 1914 : Wie der Erste Weltkrieg in die europäische Kultur kam.* In : **Braun (Michael), Jahraus (Oliver), Neuhaus (Stefan), Pesnel (Stéphane) (Hrsg.).** *Nach 1914 : der Erste Weltkrieg in der europäischen Kultur.* Würzburg, Königshausen & Neumann, 2017, pp. 11-20 (Film - Medium - Diskurs 76).
- Butterwick-Pawlikowski (Richard), Cloet (Quincy), Dowdall (Alex) (eds.).** *Breaking empires, making nations? The First World War and the reforging of Europe.* Warsaw, College of Europe, Natolin Campus, 2017, 319 p.
- Casimir-Lambert (Pierre).** *Henri Lambert : A great militant for peace (1913-1919) : An advisor to Colonel House (intimate friend and principal political counselor of President Wilson).* Izegem, Illustrata, 2017, 200 p.
- Chaerle (Dries), Vandenbilcke (Annick).** *Kennis delen : Paul Vandenbussche : een casestudie uit de dagelijkse praktijk van het Kenniscentrum (... of hoe op een mooie zondag in augustus 2016 de puzzelstukjes in elkaar vielen...).* In *Flanders Fields Museum. Jaarboek. Yearbook. Annuaire*, 2017, pp. 92-101.
- Chagnon (Marie-Eve), American Scientists and the Process of Reconciliation in the International Scientific Community, 1917-1925.** In : **Chagnon (Marie-Eve), Irish (Tomás) (eds.).** *The academic world in the era of the Great War.* London, Palgrave Macmillan, 2017, pp. 213-232.
- Chapman (Elliot), Bradley (Charlie), Harris (Leigh-Ann), Warren (Bradley).** *Beyond Franz Ferdinand and Belgium : Britain's Real War Aims.* In : **Larsen (Ruth), Whitehead (Ian) (eds.).** *Popular experience and cultural representation of the Great War, 1914-1918.* Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2017, pp. 63-72.
- Clark (Christopher).** *"Die Schlafwandler" : Wie Europa in den Ersten Weltkrieg zog.* In : **Braun (Michael), Jahraus (Oliver), Neuhaus (Stefan), Pesnel (Stéphane) (Hrsg.).** *Nach 1914 : der Erste Weltkrieg in der europäischen Kultur.* Würzburg, Königshausen & Neumann, 2017, pp. 21-34 (Film - Medium - Diskurs 76).
- Clark (Christopher).** *Willem II. De laatste Duitse keizer.* Antwerpen, De Bezige Bij, 2017, 432 p.
- Cuylaerts (Louis).** *Een vernieuwde klaproos voor oud-strijders van Oud-Turnhout.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 1, pp. 26-28.
- Debruyne (Emmanuel), van Ypersele (Laurence).** *Belgium's Entry into the War : the Political Choice of Belligerency to Defend Neutrality.* IDN Cadernos, February 2017, 22, pp. 9-23 (Entering the First World War).
- De Geest (Mark).** *'14-'18 in 100 dagen.* Antwerpen, Uitgeverij Manteau, 2017, 350 p.
- Delcambre (Danny) (dir.).** *Gedenkboek voor de Belgen gestorven in de Chartreuse*

- Notre-Dame-des-Près te Neuville-sous-Montreuil, Pas-de-Calais, Frankrijk = Livre-Souvenir des Belges décédés à la Chartreuse Notre-Dame-des-Près à Neuville-sous-Montreuil, Pas-de-Calais, France.* Arlon, Danny Delcambre, 2017, [390] p.
- Dendooven (Dominiek).** *Centenary of Third Ypres, 30-31 July.* WFA Bulletin, 2017, 108, pp. 6-7.
- Dendooven (Dominiek).** *De leeuwen van de Menenpoort. Ieper en Australië.* Ieper, In Flanders Fields Museum, 2017, 44 p. (In Flanders Fields Museum, dossier 8).
- De Nil (Bart), Vercauteren (Gregory).** *Hoe herinneren Vlaanderen en Wales WOI?* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 2, pp. 42-47.
- De Rynck (Korneel).** *In Europese velden : Van Sarajevo tot Compiègne : Reisgids over de Eerste Wereldoorlog.* Antwerpen, Manteau, 2017, 266 p.
- De Vos (Theo).** *1914 – In de klauw van de adelaar.* Sint-Katelijne-Waver, Theo De Vos, 2017, 494 p. [2e druk].
- Devriese (Luc).** *Verheerlijking van de ‘Heldendood’ op Gentse oorlogsmonumenten (WO I).* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 4, pp. 3-13.
- De Wael (Jos).** *Duitse begraafplaats Hooglede : restauratie met oog voor militair-historische context.* Groencontact, 43, 2017, 5, pp. 20-23.
- de Warren (Nicolas), Vongehr (Thomas) (eds.).** *Philosophers at the front : Phenomenology and the First World War.* Leuven, Leuven University Press, 2017, 284 p.
- Dillen (Rosette).** *Oorlogsmonumenten in Gierle, Lille, Poederlee en Wechelderzande : Wechelderzande.* Jaarboek Heemkundige Kring ‘Norbert de Vrijter’. Gierle – Lille – Poederlee – Wechelderzande, 2017, 35, pp. 195-204.
- Dowdall (Alex).** *Citizens or Subjects? Refugees and the State in Europe during the First World War.* In : **Butterwick-Pawlikowski (Richard), Cloet (Quincy), Dowdall (Alex) (eds.).** *Breaking empires, making nations? The First World War and the reforging of Europe.* Warsaw, College of Europe, Natolin Campus, 2017, pp. 98-123.
- Driesen (Walter), Paepen (Nico).** *Oorlogsmonumenten in Gierle, Lille, Poederlee en Wechelderzande : Poederlee.* Jaarboek Heemkundige Kring ‘Norbert de Vrijter’. Gierle – Lille – Poederlee – Wechelderzande, 2017, 35, pp. 193-194.
- Esser (Stefan).** *Zeitreise - Auf den Spuren des 1. Weltkriegs von Flandern bis über die Vogesen : ein Radreiseführer.* Norderstedt, Books on Demand, 2017, s.p. [Opmerking / Remarque : Vom Verlag als Druckwerk on demand und/oder als E-Book angeboten].
- Faes (August), Gysel (André) (ed.).** *Herinneringen aan de oorlogsjaren.* Diksmuide, Stad Diksmuide, 2017, 229 p. (Diksmuidse historische publicaties).
- Fordham (Vicky), Birch (Sophie), Smith (Calvin), Khaira (Ryan).** *Beyond ‘War Horse’: Animals and Total War.* In : **Larsen (Ruth), Whitehead (Ian) (eds.).** *Popular experience and cultural representation of the Great War, 1914-1918.* Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, 2017, pp. 25-34.
- Gaaff (Aris).** *Debts without redemption : Cultural differences in First World War finance.* Soesterberg, Aspekt, 2017, 402 p.
- Gatrell (Peter), Zhvanko (Lyubov) (eds.).** *Europe on the move : Refugees in the era of the Great War.* Manchester, Manchester University Press, 2017, 335 p.
- Geerts (Paul).** *The Bluff en Hill 60 : Hoe landschapsarchitectuur een historische oorlogssite transformeert.* Groencontact, 43, 2017, 5, pp. 12-15.
- Geerts (Paul).** *Duitse oorlogskerkhoven : Boomgaarden van de dood.* Groencontact, 43, 2017, 5, pp. 16-19.
- Gerwarth (Robert), Manela (Erez).** *The Great War as a Global War : Imperial Conflict and the Reconfiguration of World Order, 1911-1923.* In : **Zeiler (Thomas W.), Ekbladh (David K.), Montoya (Benjamin C.) (eds.).** *Beyond 1917 : The United States and the global legacies of the Great War.* New York, Oxford University Press,

- 2017, pp. 196-212.
- Glesener (Jeanne E.), Kohns (Oliver) (Hrsg.).** *Der Erste Weltkrieg in der Literatur und Kunst : eine europäische Perspektive.* Paderborn, Fink, 2017, 208 p.
- Graf (Siegfried).** 'Tiere – Opfer ohne Stimme' : Kriegstiere und deren Einsatz im Ersten Weltkrieg. In : **Braun (Michael), Jahraus (Oliver), Neuhaus (Stefan), Pesnel (Stéphane) (Hrsg.).** *Nach 1914 : der Erste Weltkrieg in der europäischen Kultur.* Würzburg, Königshausen & Neumann, 2017, pp. 437[ff.] (Film - Medium - Diskurs 76).
- Grant (Peter).** *Philanthropy in Britain during the First World War.* The Tocqueville Review – La revue Tocqueville, 38, 2017, 2, pp. 37-51.
- Grayzel (Susan R.), Proctor (Tammy M.) (eds.).** *Gender & the Great War.* Oxford, Oxford University Press, 2017, 300 p.
- Groupe Amitiés Généalogique Tournais, Jeance (Gérard).** *Liste des morts pour la Belgique de la Guerre 14-18. Tome 1. Cimetières de Belgique.* Paris, Éditions généalogiques de la Voûte, 2017, 201 p. (Cimetières de nos héros belges).
- Groupe Amitiés Généalogique Tournais, Jeance (Gérard).** *Liste des morts pour la Belgique de la Guerre 14-18. Tome 2. Cimetières de France, Suisse, Hollande et Angleterre.* Paris, Éditions généalogiques de la Voûte, 2017, 100 p. (Cimetières de nos héros belges) [Contenu : liste exhaustive des soldats belges morts durant la guerre 1914-1918].
- Gysen (Walter).** "De Grootte Oorlog" – geschiedkundig (deel 9). Heemtenberg. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Berchem vzw, 26, 2017, 127, pp. 27-30.
- Hermann (Frédéric), Tisserand (Fabienne).** *Hauts lieux de mémoire 1914-1918. France, Suisse, Belgique.* Bière, Cabedita, 2017, 165 p.
- Heyns (Dirk).** *De herdenking van de Eerste Wereldoorlog in Sint-Michiels : Een monument en een vrijheidsboom.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 2, pp. 85-94.
- Horne (John).** *The Global Legacies of the First World War.* In : **Butterwick-Pawlikowski (Richard), Cloet (Quincy), Dowdall (Alex) (eds.).** *Breaking empires, making nations? The First World War and the reforging of Europe.* Warsaw, College of Europe, Natolin Campus, 2017, pp. 291-303.
- Irwin (Julia).** *Taming Total War : Great War-Era American Humanitarianism and Its Legacies.* In : **Zeiler (Thomas W.), Ekbladh (David K.), Montoya (Benjamin C.) (eds.).** *Beyond 1917 : The United States and the global legacies of the Great War.* New York, Oxford University Press, 2017, pp. 213-231.
- Kesteloot (Chantal).** *Verso la Public History. Rappresentazioni e commemorazioni delle guerre mondiali in Belgio.* Memoria e Ricerca. Rivista di Storia Contemporanea, 2017/1, pp. 41-60.
- Kilgore-Caradec (Jennifer).** *Les poètes face à la guerre de 1914 : Quand la neutralité semble impossible.* In : **Bockting (Ineke), Fonck (Béatrice), Piettre (Pauline) (éds.).** *1914 : Neutralités, neutralismes en question.* Berne, Bruxelles, Peter Lang, 2017, pp. 271-288.
- Leclercq (Alain) (redactie en toelichtingen).** *De Grootte Oorlog 14-18 in België.* Antwerpen, Eik Uitgeverij, 2017, 47 p. (Ik kan het).
- Legohérel (Henri).** *La Neutralité : introduction historique.* In : **Bockting (Ineke), Fonck (Béatrice), Piettre (Pauline) (éds.).** *1914 : Neutralités, neutralismes en question.* Berne, Bruxelles, Peter Lang, 2017, pp. 21-30.
- Lozato-Giotart (Jean-Pierre).** *Neutralité et neutralisme au cours de la Première Guerre mondiale : Analyse géographique.* In : **Bockting (Ineke), Fonck (Béatrice), Piettre (Pauline) (éds.).** *1914 : Neutralités, neutralismes en question.* Berne, Bruxelles, Peter Lang, 2017, pp. 31-40.

- MacLeod (Roy).** *The Great War and Modern Science : Lessons and Legacies.* In : **Posman (Sarah), Van Dijck (Cedric), Demoor (Marysa) (eds.).** *The intellectual response to the First World War : How the conflict impacted on ideas, methods, and fields of enquiry.* Brighton, Sussex Academic Press, 2017, pp. 270-284.
- McCartney (Helen B.), Morgan-Owen (David G.).** *Commemorating the centenary of the First World War : National and trans-national perspectives.* War & Society, 36, 2017, 4, pp. 235-238 [Commemorating the centenary of the First World War : National and trans-national perspectives].
- Mertens (Joeri).** *In Flanders Fields, dort ruhen unsere Helden.* In Flanders Fields Museum. Jaarboek. Yearbook. Annuaire, 2017, pp. 11-31.
- Milhaud (Claude).** *1914-1918, l'autre hécatombe : Enquête sur la perte de 1140000 chevaux et mulets.* Paris, Belin 2017, 300 p. (Histoire et culture équestres).
- Milton Cooper (John).** *The World War and American Memory.* in : **Zeiler (Thomas W.), Ekbladh (David K.), Montoya (Benjamin C.) (eds.).** *Beyond 1917 : The United States and the Global Legacies of the Great War.* New York, Oxford University Press, 2017, pp. 54-68.
- Monteil (Pierre), Pujol (Cyril).** *Fausse vérités et vrais mensonges de 14-18.* Waterloo, Bruxelles, Paris, Jourdan, 2017, 372 p.
- Montoya (Benjamin C.).** *Timeline of World War I and Its Legacies.* In : **Zeiler (Thomas W.), Ekbladh (David K.), Montoya (Benjamin C.) (eds.).** *Beyond 1917 : The United States and the global legacies of the Great War.* New York, Oxford University Press, 2017, pp. 9-22.
- Neefs (Jozef).** *Oorlogsmonumenten in Gierle, Lille, Poederlee en Wechelderzande : Gierle.* Jaarboek Heemkundige Kring 'Norbert de Vrijter'. Gierle – Lille – Poederlee – Wechelderzande, 2017, 35, pp. 165-185.
- Neiberg (Michael S.).** *Blinking Eyes Began to Open : Legacies from America's Road to the Great War, 1914-1917.* In : **Zeiler (Thomas W.), Ekbladh (David K.), Montoya (Benjamin C.) (eds.).** *Beyond 1917 : The United States and the Global Legacies of the Great War.* New York, Oxford University Press, 2017, pp. 69-84.
- Neumann (Max).** *Gestorben für das Vaterland : Die Kriegerdenkmäler des Ersten Weltkriegs in den Kantonen Eupen, Malmedy und Sankt Vith (1918-1940).* Zeugen eines Identitätskonflikts. Brüssel, Generalstaatsarchiv, 2017, 226 p. (Quellen und Forschungen zur Geschichte der deutschsprachigen Belgier 9).
- Nivet (Philippe), Lewuillon (Serge) (dir.).** *La Grande guerre des archéologues.* Dijon, Editions universitaires de Dijon, 2017, 326 p. (Histoires).
- Paepen (Nico), Pluym (André).** *Oorlogsmonumenten in Gierle, Lille, Poederlee en Wechelderzande : Lille.* Jaarboek Heemkundige Kring 'Norbert de Vrijter'. Gierle – Lille – Poederlee – Wechelderzande, 2017, 35, pp. 186-192.
- Patin (Nicolas).** *Du fantasme des masses à la réalité de la Grande Guerre démocratique.* In : **Dard (Olivier), Musiedlak (Didier), Anceau (Éric) (dir.).** *Être nationaliste à l'ère des masses en Europe (1900-1920).* Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, 2017, pp. 57-72 (Pour une histoire nouvelle de l'Europe 3).
- Petillion (Jan).** *Ieper, '14 - '18 : Remember.* Strépy-Bracquegnies, Le Livre en papier; [Orp-le-Grand], Jan Petillion, 2017, 166 p.
- Pieken (Gorch).** *Trench Art aus der Zeit des Ersten Weltkriegs – Annäherung an ein Massenphänomen.* In : **Stachelbeck (Christian) (Hrsg.).** *Materialschlachten 1916 : Ereignis, Bedeutung, Erinnerung.* Paderborn, Ferdinand Schöningh, 2017, pp. 427-442 (Zeitalter der Weltkriege 17).
- Piller (Elisabeth).** *"Can the Science of the World Allow This?" : German Academic Distress, Foreign Aid and the Cultural Demobilization of the Academic World, 1919-1925.* In : **Chagnon (Marie-Eve), Irish (Tomás) (eds.).** *The academic world in the era of the Great War.* London, Palgrave Macmillan, 2017, pp. 189-212.

- Preston (Andrew).** *To Make the World Saved : American Religion and the Great War.* In : **Zeiler (Thomas W.), Ekbladh (David K.), Montoya (Benjamin C.) (eds.).** *Beyond 1917 : The United States and the global legacies of the Great War.* New York, Oxford University Press, 2017, pp. 140-158.
- Rousseau (Frédéric).** *14-18, retrouver le champ de bataille et la violence combattante.* In : **Butterwick-Pawlikowski (Richard), Cloet (Quincy), Dowdall (Alex) (eds.).** *Breaking empires, making nations? The First World War and the re forging of Europe.* Warsaw, College of Europe, Natolin Campus, 2017, pp. 72-97.
- Roynette (Odile), Siouffi (Gilles), Steuckardt (Agnès) (éds.).** *La langue sous le feu : Mots, textes, discours de la Grande Guerre.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, 267 p. (Histoire).
- Ruiz Franco (Rosario).** *Las guerras mundiales en sus contextos históricos.* Madrid, Paraninfo Universidad, 2017, 200 p. (Contexto histórico).
- Schoentjes (Pierre).** *Échos de Waterloo dans la littérature de la Grande Guerre.* In : **Zanone (Damien) (éd.).** *La chose de Waterloo : Une bataille en littérature.* Leiden, Brill, 2017, pp. 215-229 (CRIN, Cahiers de recherches des instituts néerlandais de langue et de littérature françaises 63).
- Schönpflug (Daniel).** *1918 : het jaar van de dageraad.* Amsterdam, De Bezige Bij, 2017, 319 p.
- Shelby (Karen).** *Nationalism and Commemoration in Belgian Military Cemeteries.* RIHA Journal. Journal of the International Association of Research Institutes in the History of Art, 2017, 27 June 2017, 0163, s.p.
- S.n.** *Knack Historia 1917.* Roeselare, Roularta Media Group, 2017, 178 p.
- Strachan (Hew).** *The Ideas of 1914.* In : **Butterwick-Pawlikowski (Richard), Cloet (Quincy), Dowdall (Alex) (eds.).** *Breaking empires, making nations? The First World War and the re forging of Europe.* Warsaw, College of Europe, Natolin Campus, 2017, pp. 40-71.
- Stubbe (Lieven).** *138 herdenkingsbomen : Blijvende duiding van de 'Kleine Ieperboog' 1914-1917.* Groencontact, 43, 2017, 5, pp. 6-11.
- Swerts (Piet), Chielens (Piet), Posman (Lucien).** *A Symphony of Trees : Wereldcreatie naar aanleiding van de herdenking van de derde Slag bij Ieper, 1917.* [Brussel], Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, 2017, 35 p.
- Tallier (Pierre-Alain).** *De Eerste Wereldoorlog.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 789-804.
- Tallier (Pierre-Alain).** *La Première Guerre mondiale.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 787-802.
- Thamer (Hans-Ulrich).** *Der Erste Weltkrieg : Europa zwischen Euphorie und Elend.* Berlin, Palm Verlag, Imprint des Elsengold Verlags, 2017, 238 p.
- Trogh (Pieter).** *Die Namensliste und das Jahrhundertgedenken des Ersten Weltkriegs. Das Jahrhundertgedenken in Belgien: 2014 - ...* In : **Weipert (Axel), Oberhaus (Salvador), Nakath (Detlef), Hüttner (Bernd) (Hrsg.).** *"Maschine zur Brutalisierung der Welt"? Der Erste Weltkrieg - Deutungen und Haltungen 1914 bis heute.* Münster, Westfälisches Dampfboot, 2017, pp. 176-199.
- Vandeginste (Hendrik).** *De Maas, De Tijd en Het Nieuws : Nederlandse oorlogsverslaggeving in Torhout op het einde van oktober 1914.* Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout, 2017, pp. 61-90.
- Vandenplas (Dirk).** *Lembek tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Hallensia. Driemaandelijks

- tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 4, pp. 43-44.
- Van der Linden (Henk), Pierik (Perry).** *Het dramatische jaar 1917 : Crisis, mouterij en revolutie.* Soesterberg, Aspekt, 2017, 499 p.
- Van der Linden (Henk) (eindred.).** *De Grote Oorlog : kroniek 1914-1918 : de Eerste Wereldoorlog in foto's, teksten en documenten. Deel 34.* Soesterberg, Aspekt, 2017, 289 p.
- Van der Linden (Henk) (eindred.).** *De Grote Oorlog : kroniek 1914-1918 : de Eerste Wereldoorlog in foto's, teksten en documenten. Deel 35.* Soesterberg, Aspekt, 2017, 272 p.
- Van der Linden (Henk), Van Raan (Jos) (red.).** *Utrecht en de Eerste Wereldoorlog.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, 517 p.
- Van Hollebeke (Yannick), Derycke (Karen), Morisse (Annemie), Bostyn (Franky), Reynaert (Steven).** *1917, totale oorlog in Vlaanderen : Bezoekersgids.* Brugge, Westtoer APB, 2017, 156 p.
- Vanlandschoot (Romain).** *Kroniek 1917 : Naar aanleiding van het colloquium 'de hete zomer van 1917' (Alveringem, 8 juli 2017).* Alveringem, s.n., 2017, 147 p.
- van Steenberghe (Daniel).** *La Première Guerre mondiale évoquée à l'église Notre-Dame des Victoires au Sablon à Bruxelles.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 291, pp. 42-51.
- Vermandere (Martine).** *The Belgian Village on the Thames : Herdenking van de Belgische vluchtelingen in Londen tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 2, pp. 50-53.
- Vermandere (Martine).** *Virtuele tentoonstelling over Belgische vluchtelingen in Engeland tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 2017, 20, pp. 3-7.
- Verstraete (Pieter), De Picker (Marisa).** *Tussen droom en daad : De heropvoeding van de Belgische verminkte soldaten van de Grote Oorlog, 1914-1921.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 3, pp. 46-71.
- Walker (Julian).** *Words and the First World War. Language, Memory, Vocabulary.* London, Bloomsbury Publishing, 2017, 416 p.
- Welter (François).** *Une police judiciaire pionnière à Dinant? Garantir l'effectivité de l'état en temps de guerre.* Annales de la Société archéologique de Namur, 2017, 91, pp. 151-170.
- Westwell (Ian).** *De Eerste Wereldoorlog van dag tot dag : 1914-1918.* Aartselaar, Deltas, 2017, 192 p. [Uit het Engels vertaald / Traduit de l'anglais : *World War I : day by day.* 1e ed. : Aartselaar, Deltas, 2013, 192 p.].
- Winter (Jay).** *Commemorating catastrophe : 100 years on.* War & Society, 36, 2017, 4, pp. 239-255 [Issue : Commemorating the centenary of the First World War : National and trans-national perspectives] [DOI : <https://doi.org/10.1080/07292473.2017.1384137>].
- Zamora Bionilla (Javier).** *Neutralité intellectuelle? Les intellectuels face à la Grande Guerre.* In : **Bockting (Ineke), Fonck (Béatrice), Piettre (Pauline) (éds.).** *1914 : Neutralités, neutralismes en question.* Berne, Bruxelles, Peter Lang, 2017, pp. 153-200.
- Zeiler (Thomas W.), Ekbladh (David K.), Montoya (Benjamin C.) (eds.).** *Beyond 1917 : The United States and the global legacies of the Great War.* New York, Oxford University Press, 2017, xiv-336 p.
- Zweig (Stefan), Matuschek (Oliver) (Hrsg.).** *Die Welt von Gestern : Erinnerungen eines Europäers.* Frankfurt am Main, S. Fischer, [2017], 700 p.

b. Les opérations militaires – Het militaire verloop

- Barlow (Aaron).** *Doughboys on the Western Front : Memories of American soldiers in the Great War.* Santa Barbara, Praeger, 2017, xxv-276 p.
- Bechet (Christophe).** *La résistance de Liège en août 1914 et la reconnaissance française : Histoire, mythe et mémoire.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1709-1720.
- Beerten (Katelijne), Daenen (Julien), Bongaers (Gerard), Maenen (Jean), Defresne (Rob), Hoofs (Guy).** *Als ik val : gedenk mij : Lanakense soldaten tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Lanaken, Gemeente Lanaken. Dienst Erfgoed, 2017, 79 p.
- Béguin (Antoinette).** *De Rochefort à Ypres : Le destin tragique de Richard Alfred Béguin (1889-1917).* Revue historique neuchâteloise : Musée neuchâtelois : Revue d'histoire régionale fondée en 1864, 2017, p. 135.
- Beicken (Peter).** *“Ich schritte vorüber” : Ernst Jünger als Todesengel in ‘Stahlgewittern’.* In : **Neumann (Bernd), Wimmer (Gernot) (Hrsg.).** *Der Erste Weltkrieg auf dem deutsch-europäischen Literaturfeld.* Wien, Böhlau Verlag, 2017, pp. 141-164 (Schrift der Group [Wien] 2).
- Beijnsberger (Louis).** *Opmerkelijk verslag over het wedervaren van Willem Wieërs, mei 1917.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 2, p. 79.
- Bilton (David).** *The home front. Seeing it through : Arras and Passchendaele.* Barnsley, Pen & Sword Military, 2017, 149 p.
- Bishop (John).** *The Chinese attack : Ypres 1917.* Kilworth Beauchamp, Matador 2017, 441 p.
- Bockting (Ineke).** *Liminalité, neutralité et neutralisme dans les écrits autobiographiques des infirmières américaines de la Grande Guerre.* In : **Bockting (Ineke), Fonck (Béatrice), Piettre (Pauline) (éds.).** *1914 : Neutralités, neutralismes en question.* Berne, Bruxelles, Peter Lang, 2017, pp. 289-314.
- Bogaerts (Ilse), Henrard (Dominique).** *De marine.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 502-521.
- Boomputte (Eddy), Cochez (Peter).** *Les baïonnettes.* In : **Lierneux (Pierre) (réd.).** *L'armée belge dans la Grande Guerre. L'armement portatif réglementaire.* Vienne, Verlag Militaria, 2017, pp. 265-358.
- Boomputte (Eddy), Cochez (Peter).** *Bajonette.* In : **Lierneux (Pierre) (Hrsg.).** *Die belgische Armee im Ersten Weltkrieg. Teil 2 : Bewaffnung und Zubehör.* Wien, Verlag Militaria, 2017, pp. 265-358.
- Bourdon (Yves), Cappart (Marie), Vasko (Michel).** *Mons 14-18, the first & the last : Guide des champs de bataille.* Mons, Office de Tourisme de la Ville de Mons, 2017, 50 p.
- Boureille (Patrick).** *Das todbringende Zusammenspiel von Wissenschaft, Technologie und Krieg. Der Einsatz von chemischen Waffen zwischen 1914 und 1918.* In : **Stachelbeck (Christian) (Hrsg.).** *Materialschlachten 1916 : Ereignis, Bedeutung, Erinnerung.* Paderborn, Ferdinand Schöningh, 2017, pp. 173-188 (Zeitalter der Weltkriege 17).
- Boussemaere (Joël).** *Oud strijders 14-18.* Heemstede, 2017, 1, p. 1646.
- Bowen (David).** *The Raid on Zeebrugge : 23rd of April 1918, as seen through the eyes of Captain Alfred Carpenter, VC.* The Mariner's Mirror, 102, 2016, 4, pp. 491-492 [DOI : <https://doi.org/10.1080/00253359.2016.1241012>].

- Brassinne (Mélodie).** *1915 : La guerre de positions 1916 : La guerre d'usure : Recueil illustré des deux expositions de la Maison de la Mémoire de Hamois en 2015 et 2016.* Hamois, Maison de la Mémoire d'Hamois, 2017, 238 p. (Collection Namur. Histoire et Patrimoine 2).
- Bull (Stephen).** *Canadian Corps Soldier versus Royal Bavarian Soldier : Vimy Ridge to Passchendaele 1917.* Oxford, Osprey Publishing, 2017, 80 p. (Combat 25).
- Bunkens (Maurice), Willen (Marleen).** *Frans Kusters 1917-2017.* [Rekem], s.n., 2017, s.p. [Brochure].
- Busschots (Alfons), De Munter (René).** *Onze soldaten aan het IJzerfront.* Sint-Katelijne-Waver, Erf en Heem vzw, 2017, 463 p. (Accenten uit de geschiedenis van het Waverland 16).
- Buyse (John).** *Eregalerij Kemzeekse gesneuvelden WOI.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 163-164.
- Cattrijse (Willy).** *Wereldoorlog I : Oorlogsdagboek van Leo Yperman, deel 1 : 1914-1915-1916.* Jaarboek / Heemkring Ter Cuere, 2017, pp. 3-39.
- Cabanes (Bruno).** *Les Américains dans la Grande Guerre.* Paris, Gallimard, Ministère de la Défense, 2017, 157 p.
- Callewaert (Ferdie).** *1917 – gevaar uit de lucht en de kanonmonden.* Erfgoed Roeselare, 6, 2017, 2, pp. 25-64.
- Callewaert (Ferdie).** *1917 : 'Onder de stahlhelmen keken grauwe, ongeschoren gezichten...'. Erfgoed Roeselare, 6, 2017, 3, pp. 89-132.*
- Candry (Fernand).** *Het begin van de Eerste Wereldoorlog in Langemark-Poelkapelle.* Iepers Kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 53, 2017, 1, pp. 29-33.
- Casteels (Roger).** *Met het 11de Linieregiment te Wespelaar op 11 en 12 september 1914.* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift (Een uitgave van HAGOK), XXXII, 2017, 1, pp. 65-71.
- Cattrijse (Willy).** *Wereldoorlog I Oorlogsdagboek van Leo Yperman : Deel I : 1914-15-16.* Jaarboek / Heemkring Ter Cuere, 2017, pp. 3-39.
- Chhina (Rana), Dendooven (Dominiek).** *India in Flanders Fields.* New Delhi, USI - IFFM, 2017, 45 p.
- Charon (Arnaud).** *Entre conservatisme et modernité : le Service de Santé de l'Armée belge dans la tourmente de la Grande Guerre.* In : **Baycroft (Timothy), Wilkin (Bernard), Williams (Maude) (eds.).** *Wartime interaction : Confrontation, collusion and cooperation (1870-1970) = Interactions en temps de guerre : confrontation, connivance et coopération (1870-1970).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, pp. 132-151 (Studia 162).
- Chielens (Piet).** *Een goed inzicht in de mentaliteit van die tijd : De oorlogsdagboeken van Jozef Simons.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 2, pp. 149-151.
- Churchill (Alexandra) (with Andrew Holmes & Jonathan Dyer).** *Passchendaele : 103 days in hell.* Solihull, Helion and Company, 2017, 200 p.
- Cierpial (Chris), Bosmans (Angélique) (e.a.).** *Soldaat Frans Bleukx.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 4, pp. 33-37.
- Cornel (Bart), Amara (Michaël) (medewerker), Strubbe (Filip) (medewerker), Tallier (Pierre-Alain) (medewerker).** *Inventaris van het archief van het Belgische Rode Kruis (Eerste Wereldoorlog), 1914-1922.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 86 p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 629).
- Coudenys (Wim).** *Voor vorst, voor vrijheid en voor recht : Kolonel Andrej Prezjbano, een Rus aan het IJzerfront.* Kalmthout, Polis, 2017, 373 p.
- Daems (Jos).** *Edward De Breuck (1879-1958).* Sinaïek. Tijdschrift van Heemkring "Den Dissel" Sinaai, 13, 2017, 1, p. 9.
- Daems (Jos).** *De Gazet van Sinay – Oorlogsblad voor de soldaten van "Sinay".* Sinaïek.

- Tijdschrift van Heemkring "Den Dissel" Sinaai, 13, 2017, 4, pp. 61-64.
- Daems (Jos).** *Het Soete Waesland 1917-1918 : Oorlogsblad voor de soldaten van het 'Land van Waes'*. Sinaïek. Tijdschrift van Heemkring "Den Dissel" Sinaai, 13, 2017, 1, pp. 5-8.
- Daems (Jos).** *Het Soete Waesland 1917-1918 (deel 2)*. Sinaïek. Tijdschrift van Heemkring "Den Dissel" Sinaai, 13, 2017, 2, pp. 21-24.
- Daems (Jos).** *Het Soete Waesland 1917-1918 (deel 3)*. Sinaïek. Tijdschrift van Heemkring "Den Dissel" Sinaai, 13, 2017, 3, pp. 37-40.
- Daerden (Albert).** *Eerherstel voor in de eerste Wereldoorlog gefusilleerde soldaten*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 3, pp. 13-21.
- De Baets (Hendrik).** *Mijn vaders "Groote oorlog"*. Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2017, XLVI, pp. 401-414 [Contenu : / Inhoud : Grenadier die vier jaar lang vocht in de loopgraven aan de IJzer].
- Debie (Isabelle).** *Het bombardement in de Balsemboomstraat, 16 oktober 1917*. Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 4, pp. 236-244.
- De Bruyn (Diane).** *Een klein verhaal uit de Groote Oorlog. Digitale zoektocht naar grootoom Alfons Geleyns*. Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift (Een uitgave van HAGOK), XXXII, 2017, 3, pp. 303-314.
- Decuyper (Dirk).** *Bekend bij God en de Duitsers*. Wervik, Stadsbestuur, 2017, 38 p.
- De Groot (Bas).** *Het Duitse Marinekorps in Vlaanderen 1914-1918 : De land-, zee- en lucht oorlog*. Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, 423 p.
- Deleersnyder (Ludwig), Kortleven (Erik).** *Wij marcheren naar de dood : Van de Maas tot aan de IJzer 1914-1918*. [Maasmechelen], Erik Kortleven, 2017, 338 p. [Contenu : / Inhoud : militaire slachtoffers uit Maasmechelen].
- Delmotte (Léon).** *Les échos de Huy*. Sainte-Ode, Tenneville, Erezée, Memory, 2017, 207 p. [Reproduction et retranscription du journal de liaison manuscrit de l'abbé Léon Delmotte du n° 6 du 8 mars 1916 au n° 58 d'août-septembre 1918 distribué aux soldats belges au front].
- Dendooven (Dominiek).** *Achiel Van Walleghem and his Diary*. In : **Dendooven (Dominiek) (ed.)**. *1917. The Passchendaele Year. The British Army in Flanders : The Diary of Achiel Van Walleghem*. Brighton, EER Publishers, 2017, pp. 1-23.
- Dendooven (Dominiek).** *Het Chinese Labour Corps*. In : **Gan (Sun)**. *Vive Labeur. Wedervaren van een Chinese arbeider in de Eerste Wereldoorlog*. Veurne, Hannibal, 2017, pp. 6-13.
- Dendooven (Dominiek).** *'Het reusachtigste en ijselijk prachtigste vuurwerk ooit in Vlaanderen ontstoken'. De Slag bij Mesen in 1917*. G.-Geschiedenis, VIII, 2017, 3, pp. 10-13.
- Dendooven (Dominiek).** *Trench Crap : Excremental Aspects of the First World War*. In : **Saunders (Nicholas J.), Cornish (Paul) (eds.)**. *Modern Conflict and the Senses*. London, New York, Routledge, 2017, pp. 183-195.
- Deneire (Bertin).** *De moord op de twee Chinezen*. Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 47, 2017, 2, pp. 28-30.
- Derycke (Karen), Ingelbrecht (Lee).** *Passendale : Landschap in oorlog*. Zonnebeke, Memorial Museum Passchendaele, 2017, 92 p.
- De Swaef (Walter).** *Erpe-Mere tijdens "de Groote Oorlog" 1914-1918 : Deel 17/1 : De oorlogsjaren van Erpenaar Frans Van der Biest, brancardier aan het IJzerfront (Deel 1)*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 3, pp. 72-77.
- De Swaef (Walter).** *Erpe-Mere tijdens "de Groote Oorlog" 1914-1918 : Deel 17/2 : De oorlogsjaren van Erpenaar Frans Van der Biest, brancardier aan het IJzerfront (Deel 2)*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 4, pp.

93-103.

- De Temmerman (Ludwig).** *Het Feld-Lazarett en het oorlogskerkhof van Michelbeke op het einde van de Eerste Wereldoorlog.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 1, pp. 20-21.
- Deville (Johan).** *De grote herdenking (16) : Sterven voor het vaderland maar niet sneuvelen : Jean Denis Peters van Munsterbilzen.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 4, pp. 97-99.
- Dhondt (Alex).** *Herinneringen aan gesneuvelde soldaat Eduard Verhetsel (St.-Magriete 1893 - Landegem 1918).* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVIII, 2017, 1, pp. 32-36.
- Dhondt (Alex).** *Het 'laatste' slachtoffer van de Eerste Wereldoorlog te Merendree.* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVIII, 2017, 1, pp. 19-31.
- Dierckx (Bram), Vanleeuwen (Tom).** *De Duitse inval in Balen - Anno 1914.* Jaarboek Erfgoed Balen, 2017, 16, pp. 95-167.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *De crash van Canadese piloot Chadwick - De eerste wereldoorlog herdacht.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 209/4, s.p.
- Dosoudil (Tomáš).** *Smrt ve žluté mlze : Fritz Haber - "otec" novodobé chemické války.* Praha, Epoch, 2017, 132 p. (Edice Magnetka 47).
- Driesen (Walter).** *WOI : De Puijelse broers Vermeulen: deserteurs verblijvende in Roemenië?* Jaarboek Heemkundige Kring 'Norbert de Vrijter'. Gierle – Lille – Poederlee – Wechelderzande, 2017, 35, pp. 131-140.
- Dujardin (Claire).** *'We shall never forget the Australian soldiers' : Le cantonnement de l'Australian Imperial Force dans la région de Charleroi durant l'hiver 1918-1919.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1743-1756.
- Dupont (Yves).** *Menen Wald : Familiegetuigenissen over gesneuvelde Duitse militairen.* 't Wingheroen. Tijdschrift van de Heemkring Menen, XXXVII, 2017, 1 [127], pp. 35-82.
- Ernots (Jeanno).** *De grote herdenking (15) : Joannes Joseph Bex, een gesneuvelde van Mal.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 3, pp. 84-85.
- Favrod (Justin).** *Les internés de la Grande Guerre : la Suisse, d'asile de l'Europe.* Passé simple : Mensuel romand d'histoire et d'archéologie, 2017, 21, [37 p.].
- Fox (Frank).** *The agony of Belgium : The invasion of Belgium : August-December 1914.* London, Uniform Press, 2017, 181 p. [2nd edition].
- Gaillard (Émilie).** *De gezondheidsdienst.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 304-333.
- Gan (Sun), Vanhaelemeersch (Philip) (vertaling), Dendooven (Dominiek) (inleiding), Morisse (Annemie) (inleiding).** *Vive labeur : Wedervaren van een Chinese arbeider in de Eerste Wereldoorlog [Tentoonstelling Poperinge, Gasthuiskapel, 1 juli tot 17 september 2017].* [Lichtervelde], Hannibal, 2017, 240 p.
- Gaspar (René), Gaspar (Roelof L.J.A.), Gaspar (Renaat).** *Van patriot tot activist : Dagboekaantekeningen en herinneringen aan de krijgsgevangenschap in Duitsland 1914-1918.* Soesterberg, Aspekt, 2017, 426 p.

- Geraerts (Jules).** *De grote herdenking (13) : Joseph Joannes Geraerts sneuvelde in de Grootte Oorlog.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 1, pp. 3-5.
- Geuns (Jaak).** *Correspondentie van Mathieu Claes uit de Westhoek aan familie en vriend in WO1.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 4, pp. 101-105.
- Goeminne (André), Piers de Raveschoot (Ronald).** *Alfred Piers de Raveschoot en de oorlog in Afrika.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 291, pp. 52-58.
- Grandchamps (Étienne).** *Le visage retrouvé de Maxime Bourrée. Carnet d'un soldat normand tombé au combat d'Arsimont le 22 août 1914.* In : **Tixhon (Axel), Rochet (Bénédicte), Lacroix (Lisa) (textes rassemblés et édités par).** *Souvenir de ma captivité en Allemagne. Carnet de dessins de Maxime Bourrée.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2017, pp. 25-39.
- Grobben (Marena).** *Balen in 1917.* Jaarboek Erfgoed Balen, 2017, 16, pp. 168-173.
- Gunst (Petra), Lodewyck (Stephen), Wybauw (Kim) (e.a.).** *'1917 Total War in Flanders': Visitors guide : 03.06.2017 – 31.12.2017 : Ieper, Zonnebeke, Heuvelland, Mesen, Langemark-Poelkapelle, Poperinge, Houthulst.* Brugge, Westtoer, 2017, 156 p.
- Gysel (André) (inleiding, vertaling, commentaar).** *August Faes : Herinneringen aan de oorlogsjaren.* Diksmuide, Stad Diksmuide, 2017, 229 p.
- Gysen (Walter).** *"De Grootte Oorlog" – geschiedkundig (deel 10).* Heemtenberg. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Berchem vzw, 26, 2017, 128, pp. 27-30 [Contenu : / Inhoud : Vesting Antwerpen].
- Hallett (Christine E.).** *The nurses of Passchendaele : Caring for the wounded of the Ypres campaigns 1914-1918.* Barnsley, Pen & Sword History, 2017, xx-196 p.
- Ham (Paul).** *Passchendaele : Requiem for doomed youth.* London, Toronto, Sydney, Auckland, Johannesburg, Doubleday, 2017, XVIII-565 p.
- Hammes-Quittelier (Laure).** *Henri Quittelier, combattant de la Grande guerre (III) : Port Villez, Mortain – Correspondance 21 mars 1916 – 22 novembre 1916.* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 266, pp. 3-28.
- Harter (Hélène).** *Les États-Unis dans la Grande Guerre.* Paris, Tallandier, 2017, 510 p.
- Hartmann (Volker).** *Im Gaskrieg.* In : **Hartmann (Volker), Voigt (Immanuel), Jordan (Alexander), Müller (Thomas).** *Verheizt – Vergöttert – Verführt : die Deutsche Gebirgstruppe 1915-1939.* Bayreuth, Verlag Veit Scherzer, 2017, pp. 168-181 (Veröffentlichungen des Bayerischen Armeemuseums 16).
- Heuschen (Patrick).** *Carnets de 'Piottes'.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1611-1618.
- Heytens (Carlos).** *Tieltse soldaten in de Eerste Wereldoorlog.* Tielt, De Roede van Tielt, 2017, 342 p. [+ 1 DVD].
- Hicks (Jonathan Phillip).** *The Welsh at Passchendaele 1917.* Talybont, Y Lolfa, [2017], 445 p.
- Huijbrechts (Jan).** *Verdrongen verleden : de 16e (Ierse) divisie in Vlaanderen, 1917.* Antwerpen, Uitgeverij Polemos, 2017, 256 p.
- Ingelbrecht (Lee).** *Passchendaele 1917 : Landscape of war.* Tielt, Lannoo, 2017, 255 p.

- Ingelbrecht (Lee).** *Passendale 1917 : Landschap in oorlog.* Tielt, Lannoo, 2017, 255 p.
- Jacqij (Philippe), Lierneux (Pierre).** *Het expeditionaire korps der autokanonnen in Rusland.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 522-539.
- Jacqij (Philippe), Lierneux (Pierre).** *De Openbare Wehrmacht in Belgisch Congo.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 540-582.
- Jeance (Gérard).** *Dictionnaire des vétérans de la Croix du Feu 1914-1918.* Paris, Éditions généalogiques de la voûte, [2017], 2 Vol.
- Jones (Martine).** *Hommage à la «Merveille médicale» de Beveren-aan-de-IJzer.* Militaria Belgica Info, 2017, 85, 3de kwartaal - 3ème trimestre, pp. 12-13.
- Jonkers (Lionel).** *Martial Lekeux : l'Ermite de la tranchée!* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1619-1630.
- Keller (Ulrich), Krumeich (Gerd) (Vorwort).** *Schuldfragen. Belgischer Untergrundkrieg und deutsche Vergeltung im August 1914.* Paderborn, Ferdinand Schöningh, 2017, 453 p.
- Kepanowski (Ghislain).** *De slag om de Kemmelberg. Wandeltocht tussen Kemmel en Loker, in het spoor van de Franse soldaten, met waar gebeurde persoonlijke verhalen in een vernietigende oorlog.* Sint-Andries, Provincie West-Vlaanderen, 2017, 47 p. (Verhalen voor onderweg).
- Kervyn de Volkaersbeke (Benoît).** *Albert van der Plancke (1887-1916) : Herinneringen aan een onbekende overgrootvader.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 291, pp. 80-87.
- Krause (Frank).** *The Stench of Corpses : On the Poetic Coding of Smell in the Literature of the Great War (1914-1933).* In : **Posman (Sarah), Van Dijck (Cedric), Demoor (Marysa) (eds.).** *The intellectual response to the First World War : How the conflict impacted on ideas, methods, and fields of enquiry.* Brighton, Sussex Academic Press, 2017, pp. 171-184.
- Langford (William) (ed.), Holroyd (Jack).** *The Great War illustrated 1916 : Archive and Colour Photographs of WWI.* Barnsley, Pen & Sword Military, 2017, 513 p.
- Langford (William), Holroyd (Jack) (eds.).** *The Great War illustrated 1917 : a selection of 1000 images illustrating events at Arras : the Nivelle offensive; the battles of Messines Ridge, Passchendaele and Cambrai; the capture of Jerusalem; the air war and unrestricted submarine campaign.* Barnsley, Pen & Sword Military, 2017, 480 p.
- Lantmeeters (Jan).** *Arbeitsanweisung Fliegerschiessschule Asch 1917-1918.* [Genk], Jan Lantmeeters, 2017, [88] p. [Het boek 'Arbeitsanweisung Fliegerschiessschule Asch' is een exacte weergave van een Duits werkschrift uit 1918, waar aan de hand van 69 foto's de volledige werking van de 'Fliegerschiessschule Asch' wordt uitgelegd. De originele uitleg bij de foto's is in het Duits en wordt voorzien van vertaalde teksten in het Nederlands, Frans en Engels].
- Lantukhova (Olga).** *Kriegsdarstellung im autobiografischen Schreiben von Nikolaj Gumiljow und Ernst Jünger.* In : **Braun (Michael), Jahraus (Oliver), Neuhaus (Stefan), Pesnel (Stéphane) (Hrsg.).** *Nach 1914 : der Erste Weltkrieg in der europäischen Kultur.* Würzburg, Königshausen & Neumann, 2017, pp. 227-242 (Film - Medium - Diskurs 76).
- Lenaerts (François).** *Een beloftevol jongeman... ODE aan Stabroekenaar Frans Bril, gesneuveld in 1915.* Molengalm. Heemkring Stabroek – Hoevenen – Putte, 19, 2017, 3, pp. 7-10.

- Lensen (Jean-Pierre).** *La mémoire de la tragédie de Visé, première ville martyre de la Grande Guerre.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1721-1730.
- Lierneux (Pierre).** *De administratieve dienst.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare wapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 166-169.
- Lierneux (Pierre) (réd.).** *L'armée belge dans la Grande Guerre. L'armement portatif réglementaire.* Vienne, Verlag Militaria, 2017, 511 p.
- Lierneux (Pierre) (red.).** *The Belgian Army in the Great War. Portable Service Weapons.* Vienna, Verlag Militaria, 2017, 511 p.
- Lierneux (Pierre) (Hrsg.).** *Die belgische Armee im Ersten Weltkrieg. Teil 2 : Bewaffnung und Zubehör.* Wien, Verlag Militaria, 2017, 511 p.
- Lierneux (Pierre).** *De Belgische artillerie in 1914.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare wapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 124-145.
- Lierneux (Pierre).** *De Belgische cavalerie in 1914.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare wapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 104-123.
- Lierneux (Pierre).** *De Belgische infanterie in 1914.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare wapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 64-99.
- Lierneux (Pierre).** *Het Belgische leger in 1914-1918.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare wapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 14-16.
- Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare wapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, 511 p.
- Lierneux (Pierre) (réd.).** *Les boucliers des tranchées belges.* In : **Lierneux (Pierre) (réd.).** *L'armée belge dans la Grande Guerre. L'armement portatif réglementaire.* Vienne, Verlag Militaria, 2017, pp. 463-482.
- Lierneux (Pierre).** *De collecties.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare wapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 8-13.
- Lierneux (Pierre).** *Grabenschilde.* In : **Lierneux (Pierre) (Hrsg.).** *Die belgische Armee im Ersten Weltkrieg. Teil 2 : Bewaffnung und Zubehör.* Wien, Verlag Militaria, 2017, pp. 463-482.
- Lierneux (Pierre).** *Het kader : Het officierenkorps, de generale staf en de generaals in 1914.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare wapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 18-59.
- Lierneux (Pierre) (coord.).** *De krijgsgevangenen en de geïnterneerden.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare wapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 294-303.
- Lierneux (Pierre).** *Lanzen.* In : **Lierneux (Pierre) (Hrsg.).** *Die belgische Armee im Ersten Weltkrieg. Teil 2 : Bewaffnung und Zubehör.* Wien, Verlag Militaria, 2017, pp. 406-410.
- Lierneux (Pierre).** *Een leger verandert van uniform.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare wapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 100-103.
- Lierneux (Pierre), Smets (Sandrine).** *Het militaire vliegwezen.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare wapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 490-501.

- Lierneux (Pierre).** *Les pistolets et fusils lance-fusées.* In : **Lierneux (Pierre) (éd.).** *L'armée belge dans la Grande Guerre. L'armement portatif réglementaire.* Vienne, Verlag Militaria, 2017, pp. 483-496.
- Lierneux (Pierre).** *Les prisonniers de Parchim sous le regard de Maxime Bourrée : l'apparence vestimentaire.* In : **Tixhon (Axel), Rochet (Bénédicte), Lacroix (Lisa) (textes rassemblés et édités par).** *Souvenir de ma captivité en Allemagne. Carnet de dessins de Maxime Bourrée.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2017, pp. 95-104.
- Lierneux (Pierre).** *Het regiment genie.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 146-161.
- Lierneux (Pierre).** *Signalpistolen und -gewehre.* In : **Lierneux (Pierre) (Hrsg.).** *Die belgische Armee im Ersten Weltkrieg. Teil 2 : Bewaffnung und Zubehör.* Wien, Verlag Militaria, 2017, pp. 483-496.
- Lierneux (Pierre).** *Het transportkorps (de Trein).* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 162-165.
- Lloyd (Nick).** *Passchendaele. A new history.* London, Viking, 2017, xviii-410 p.
- Lloyd (Nick).** *Passchendaele : The lost victory of World War I.* New York, Basic Books, 2017, xviii-410 p.
- Lloyd (Nick).** *Passendale: Ieper 1917.* Amsterdam, Hollands Diep, 2017, 503 p. [Traduit de l'anglais / Uit het Engels vertaald].
- Lormier (Dominique).** *Le mythe du sauveur américain : 1917-1918.* Paris, Éditions Pierre de Taillac, 2017, 119 p. (Polémiques de l'histoire).
- Lothaire (Roger).** *L'artillerie de tranchée et les batteries d'accompagnement.* In : **Lierneux (Pierre) (éd.).** *L'armée belge dans la Grande Guerre. L'armement portatif réglementaire.* Vienne, Verlag Militaria, 2017, pp. 429-462.
- Luysaert (J.).** *Renaat De Rudder : Landegemnaar en oorlogsvrijwilliger 1914-1918.* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVIII, 2017, 2, pp. 3-46.
- Maenen (Jean).** *Lanakenaren gestorven in L'Océan, het 'Hospitaal van de Koningin' in De Panne tijdens de Groote Oorlog.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 4, pp. 101-104.
- Maenen (Jean).** *Oud-strijders van Wereldoorlog I uit de fusiegemeente Lanaken onderscheiden als Vuurkruiser.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 5, pp. 124-137.
- Maenen (Jean).** *Oud-strijders van Wereldoorlog I uit de fusiegemeente Lanaken, onderscheiden als Vuurkruiser (Vervolg).* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 6, pp. 141-152, 157-169.
- Maraite (Louis).** *Les civils dans la guerre 14-18 : Le rôle des médecins - infirmiers - brancardiers dans la Bataille de Liège.* [Liège], Louis Maraite, 2017, 177 p.
- Masson-Loodts (Isabelle), Popelier (Jean-Pierre), Brassinne (Mélodie), Ganty (Jacques), Kaanen-Vandenbulcke (Isabelle), Lelièvre (Alain), Loodts (Patrick), Loose (Lara), Préaux (Jean-Philippe).** *Les exilés belges en France. Histoires oubliées 1914-1918.* Bruxelles, Racine, 2017, 227 p.
- McNab (Chris).** *Passchendaele 1917 : the Third Battle of Ypres in photographs.* Stroud, The History Press, 2017, 118 p. [New and fully illustrated edition].
- Meirlaen (Jean-Pierre).** *Een vermiste Duitse soldaat aan het sas van Boezinge.* Iepers Kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 53, 2017, 4, pp. 90-92.
- Mens (André), Van Elshocht (André).** *Edegemnaren in de Groote Oorlog.* Edegem, Gemeente Edegem, 2017, 240 p. (Bezetten, vereren en fusilleren 2).
- Mertens (Kamiel) (red.).** *Een gendarme te paard aan het IJzerfront : Het oorlogsdagboek*

- van Hector Souffriau. *Un gendarme à cheval sur le front d'Yser: le journal de guerre d'Hector Souffriau*. Balen, Studium Generale, 2017, 340 p.
- Michiels (Kris)**. *1915-1918 : Het Belgische leger kleurt kaki*. In : **Lierneux (Pierre) (coord.)**. *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening*. Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 338-339.
- Michiels (Kris)**. *De Belgische officier draagt kaki*. In : **Lierneux (Pierre) (coord.)**. *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening*. Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 464-488.
- Michiels (Kris)**. *Het Belgische uniform op het slagveld (augustus 1914 – september 1915)*. In : **Lierneux (Pierre) (coord.)**. *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening*. Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 258-293.
- Michiels (Kris)**. *Gasbescherming*. In : **Lierneux (Pierre) (coord.)**. *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening*. Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 454-463.
- Michiels (Kris)**. *Grabendolche*. In : **Lierneux (Pierre) (Hrsg.)**. *Die belgische Armee im Ersten Weltkrieg. Teil 2 : Bewaffnung und Zubehör*. Wien, Verlag Militaria, 2017, pp. 226-264.
- Michiels (Kris)**. *De patrouilleurs*. In : **Lierneux (Pierre) (coord.)**. *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening*. Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 440-450.
- Michiels (Kris)**. *Les poignards de tranchée*. In : **Lierneux (Pierre) (réd.)**. *L'armée belge dans la Grande Guerre. L'armement portatif réglementaire*. Vienne, Verlag Militaria, 2017, pp. 255-264.
- Michiels (Kris)**. *De scherpschutters*. In : **Lierneux (Pierre) (coord.)**. *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening*. Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 451-453.
- Moeyes (Paul)**. *De zwaardjaren : De verbeelding van het westelijk front, 1914-1918*. Amsterdam, Uitgeverij De Arbeiderspers, 2017, 448 p.
- Mountain (Thomas James)**. *De verovering van Joe's Bridge : Een hoogtepunt in het leven van mijn vader*. Te Lomelle op die Campine, 43, 2017, 3, pp. 15-24.
- Ngongo (Enika), Sébert (Julien)**. *Le soldat au héros, de l'homme au monument : Le lieutenant-général baron Tombeur de Tabora*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 291, pp. 71-79.
- Noppe (Geert)**. *Indianen en Eskimo's aan het westelijk front tijdens de Grote Oorlog*. Damme, Zorro uitgeverij, 2017, 360 p.
- Oldfield (Paul)**. *Victoria Crosses on the Western Front - Third Ypres 1917, 31st July 1917 to 6th November 1917*. Barnsley, Pen & Sword Military, 2017, xix-828 p.
- Ophoven (Christian)**. *1914. La Guerre de mon Oncle*. S.l., [lulu.com], 2017, 110 p.
- Palfreeman (Linda)**. *Friends in Flanders : humanitarian aid administered by the Friends' Ambulance Unit during the First World War*. Brighton, Portland, Toronto, Sussex Academic Press, 2017, xvii-223 p.
- Parker (Robert J.)**. *Passchendaele 1917 : The Tommies' experience of the Third Battle of Ypres*. Stroud, Amberley Publishing, 2017, 288 p.
- Pegler (Martin)**. *Sniping in the Great War*. Barnsley, Pen & Sword Military, 2008, XII-212 p. [Reed. : 2017].
- Pellens (Pieter)**. *De soldaat aan het IJzerfront*. Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 2, pp. 50-52.
- Petit (Patrice)**. *Le Rocroyen Albert Michaux, mort pour la France le 15 septembre 1915*. Au Pays des Rièzes et des Sarts, 57, 2017, XXIX, 1 (n° 225), pp. 21-28.
- Petrashka (Thomas)**. *"We have to realize that we are born into a landscape of ice and*

- fire*” : Ernst Jünger’s Intellectual Responses to the First World War (1915-1932). In : **Posman (Sarah), Van Dijck (Cedric), Demoor (Marysa) (eds.)**. *The intellectual response to the First World War : How the conflict impacted on ideas, methods, and fields of enquiry*. Brighton, Sussex Academic Press, 2017, pp. 82-95.
- Philips (Freddy)**. *Logistique de guerre - Les Transports par Eaux Intérieures - T.E.I. - 1915-1918*. Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d’uniformologie et d’histoire militaire, 2017, pp. 75-86.
- Plas (Jef)**. *Vlucht naar Gaasterland in 1914*. De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 2, pp. 10-12.
- Popelier (Jean-Pierre)**. *La refonte de l’armée belge et la création du complexe militaro-industriel du Havre*. In : **Masson-Loodts (Isabelle), Popelier (Jean-Pierre) (e.a.)**. *Les exilés belges en France. Histoires oubliées 1914-1918*. Bruxelles, Racine, 2017, pp. 7-44.
- Préaux (Jean-Philippe)**. *Les services de l’intendance en exil en France*. In : **Masson-Loodts (Isabelle), Popelier (Jean-Pierre) (e.a.)**. *Les exilés belges en France. Histoires oubliées 1914-1918*. Bruxelles, Racine, 2017, pp. 67-81.
- Rawson (Andrew)**. *The Passchendaele campaign 1917*. Barnsley, Pen and Sword Military, 2017, xiv-239 p.
- Reed (Paul)**. *Walking Ypres*. Barnsley, Pen & Sword Military, 2017, 296 p. [Fully revised edition].
- Reid (Fiona)**. *Medicine in First World War Europe : Soldiers, medics, pacifists*. London, Oxford, New York, New Delhi, Sydney, Bloomsbury Academic, 2017, xi-263 p.
- Renier (Guillaume)**. *Joris van Severen – verdwaald in “Die vervloekte oorlog”*. Jaarboek Joris Van Severen, 2017, 21, pp. 21-66.
- Rouzet (Jacques)**. *Les Indiens d’Amérique du Nord dans la Grande guerre, 1917-1918*. Monaco, Éditions du Rocher, 2017, 234 p. (Nuage rouge).
- Rymen (Carl)**. *De schermutselingen om Oostham op 8 en 9 september 1944*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 1, pp. 18-22.
- Saerens (Joris), Van Doorslaer (Jozef)**. *‘Journal de classe’ van korporaal Lodewijk Jozef Van Doorslaer, oud-strijder 1914-1918 uit de regio Londerzeel*. Londerzeel, Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel, 2017, 185 p.
- Saerens (Joris)**. *Wandaden door de Duitsers in de kerk van Steenhuffel bij het begin van WOI, feit of fictie?* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 4, pp. 154-164.
- Scarniet (Vincent)**. *Willem van Rijckevorsel ou le refus déterminé d’une neutralité tranquille*. Bulletin de l’Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 291, pp. 59-70.
- Schalenborgh (Tony)**. *Henri Conings slachtoffer uit de Grote Oorlog*. Vochte, 2017, 92, pp. 22-29 [Inhoud : / Contenu : Aanvraag voor schadevergoeding voor het leed dat hem is aangedaan].
- Schwarze (Michael)**. *Psicologia narrativa nei diari di guerra di Jünger e Gadda*. In : **Magherini (Simone) (a cura di)**. *In trincea. Gli scrittori alla Grande Guerra : atti del convegno internazionale di studi, Firenze, 22, 23, 24 ottobre 2015*. Firenze, Società editrice fiorentina, 2017, pp. 369-392.
- Schwilk (Heimo) (a cura di), Sassi (Francesca) (traduzione di)**. *Ernst Jünger. Lettere dal fronte alla famiglia 1915-1918 : con una selezione di lettere di risposta dei genitori e di Friedrich Georg Jünger*. Gorizia, LEG, [2017], 158 p. (LEGuerre 82) [Traduit de l’allemand / Uit het Duits vertaald].
- Scotland (Thomas), Heys (Steven)**. *Understanding the Ypres Salient 14-18 : an illuminating battlefield guide*. Solihull, Helion & Company, 2017, 291 p.
- Segers (Jean-Pierre)**. *De grote herdenking (14) : Soldaat Hendrik Antoon Beurten,*

- één van de dertien gesneuvelden van Stokkem*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 2, pp. 33-34.
- Six (Roderik)**. *Memoires van een meeloper : Een wandeling in het spoor van Ph. Gosse*. Poperinge, Stad Poperinge, 2017, 149 p. [Catalogus n.a.v. de tentoonstelling 'Memoires van een meeloper' te Poperinge (o.a. Gasthuiskapel) van 25 februari 2017 tot 12 maart 2017].
- S.n.** *Pater spion : Religieuzen aan het IJzerfront*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 58-59.
- Snelders (Kevin), Lierneux (Pierre)**. *Les sabres et les lances*. In : **Lierneux (Pierre) (éd.)**. *L'armée belge dans la Grande Guerre. L'armement portatif réglementaire*. Vienne, Verlag Militaria, 2017, pp. 359-410.
- Snelders (Kevin)**. *Säbel*. In : **Lierneux (Pierre) (Hrsg.)**. *Die belgische Armee im Ersten Weltkrieg. Teil 2 : Bewaffnung und Zubehör*. Wien, Verlag Militaria, 2017, pp. 359-405.
- Spijkerman (Rose)**. *'But courage! We have to win and we shall win'*. *War and Emotion. The Diary of Clément de Waele*. In : **Artico (Tancredi) (ed.)**. *From the front. Zibaldone della grande Guerra*. Roma, Aracne, 2017, pp. 47-55 & 77-84 (Tempus : le forme della memoria 8).
- Staelens (Gerdi), van Geeteruyen (Alain)**. *De gevolgen van de onderwaterzetting voor de Duitse oorlogsvoering*. Spaenhiers : Jaarboek van de Archeologisch-Historische Kring van Koekelare, 2017, 24 [Jaarboek 2016], pp. 135-188.
- Stichelbaut (Birger), Gheyle (Wouter), Van Eetvelde (Veerle), Van Meirvenne (Marc), Saey (Timothy), Note (Nicolas), Van den Berghe (Hanne), Bourgeois (Jean)**. *The Ypres Salient 1914-1918 : Historical Aerial Photography and the Landscape of War*. *Antiquity*, XCI, 355, 2017, pp. 235-249 [DOI : <https://doi.org/10.15184/aqy.2016.260>].
- Stichelbaut (Birger), Note (Nicolas), Saey (Timothy), Hanssens (D.), Van den Berghe (Hanne), Bourgeois (Jean), Van Meirvenne (Marc), Van Eetvelde (Veerle), Gheyle (Wouter)**. *Non-invasive Research of Tunneling Heritage in the Ypres Salient (1914-1918) – Research of the Tor Top Tunnel System*. *Journal of Cultural Heritage*, XXVI, 2017, pp. 109-117 [DOI : [10.1016/j.culher.2017.02.001](https://doi.org/10.1016/j.culher.2017.02.001)].
- Storz (Dieter)**. *Materielle und personelle Rüstung : Europäische Armeen des Jahres 1916 im Vergleich*. In : **Stachelbeck (Christian) (Hrsg.)**. *Materialschlachten 1916 : Ereignis, Bedeutung, Erinnerung*. Paderborn, Ferdinand Schöningh, 2017, pp. 199-230 (Zeitalter der Weltkriege 17).
- Tallier (Pierre-Alain)**. *Le dessin et la caricature comme reflet de la vie quotidienne dans les camps de prisonniers en Allemagne durant la Première Guerre mondiale. Maxime Bourrée versus Victor Vanden Abbeelen*. In : **Tixhon (Axel), Rochet (Bénédicte), Lacroix (Lisa) (textes rassemblés et édités par)**. *Souvenir de ma captivité en Allemagne. Carnet de dessins de Maxime Bourrée*. Namur, Presses universitaires de Namur, 2017, pp. 119-135.
- Tassin (Arielle), Plovie (Leon)**. *Geheimhouding van de slagorde van het Belgisch leger tijdens de Grote Oorlog : Het gebruik van postnummers*. *Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen*, 20, 2017, pp. 9-22.
- Termote (Tomas)**. *War beneath the waves : U-boat flotilla in Flanders 1915-1918*. London, Uniform Press, 2017, 352 p.
- Thijs (Willy)**. *Ik druk u van verre de hand : Retie en de Oorlog 1914-1918 in de brieven van soldaat Jan Gevers en het dagboek van brancardier Karel Oostvogels*. Retie, Eigen beheer, 2017, 287 p.
- Tixhon (Axel)**. *Le prisonnier de guerre belge vu par Maxime Bourrée*. In : **Tixhon (Axel), Rochet (Bénédicte), Lacroix (Lisa) (textes rassemblés et édités par)**. *Souvenir de ma captivité en Allemagne. Carnet de dessins de Maxime Bourrée*. Namur, Presses

- universitaires de Namur, 2017, pp. 41-55.
- Tixhon (Axel), Rochet (Bénédicte), Lacroix (Lisa) (textes rassemblés et édités par).** *Souvenir de ma captivité en Allemagne. Carnet de dessins de Maxime Bourrée.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2017, p. 2 Vol.
- Troubleyn (Rob).** *De doden.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 334-336.
- Tuchman (Barbara).** *De kanonnen van augustus : de eerste oorlogsmaand van 1914.* Amsterdam, Uitgeverij De Arbeiderspers, 2017, 594 p. [Oorspr. titel : *The Guns of August*].
- Tuinstra (Floortje).** *Belgische soldaten aan de slag bij Demka.* In : **Van der Linden (Henk), Van Raan (Jos) (red.).** *Utrecht en de Eerste Wereldoorlog.* Soesterberg, uitgeverij Aspekt, 2017, pp. 205-208.
- Vanacker (Luc).** *The British on the Belgian coast in the Great war : the North Sea as front line.* Ghent, Academia Press, 2017, 138 p. [Oorspr. titel : *De Britten aan de Belgische kust : De Noordzee als frontlijn (1914-1918)*].
- Vanacker (Luc).** *De Britten aan de Belgische kust : De Noordzee als frontlijn (1914-1918).* Gent, Academia Press, 2017, 134 p.
- Van Biervliet (Lori).** *Richard Vincent Sutton, frontsoldaat tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 3, pp. 344-349.
- Van Braband (Rik).** *Mollenaar Marcel Hastir (1899-1917).* Molse Tijdingen, 2017, 25, pp. 196-213.
- Vancoillie (Jan).** *From Field Grave to Comrades' Grave. The German First World War Graves on the Flanders Front.* RIHA Journal. Journal of the International Association of Research Institutes in the History of Art, 2017, 27 June 2017, 0162, s.p.
- Vandenbussche (Steven).** *1917 la bataille de Passchendaele.* 14-18. Le magazine de la Grande Guerre, n° 79, novembre-décembre 2017-janvier 2018, pp. 12-19.
- Van den Notelaer (Dominick), Van Kerkhoven (Inne).** *Fort van Lizele. Versterkt, veroverd en verlaten.* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 15, p. 20-22.
- van de Poele (Patrick).** *Les armes automatiques.* In : **Lierneux (Pierre) (réd.).** *L'armée belge dans la Grande Guerre. L'armement portatif réglementaire.* Vienne, Verlag Militaria, 2017, pp. 135-206.
- van de Poele (Patrick).** *Les armes d'épaules.* In : **Lierneux (Pierre) (réd.).** *L'armée belge dans la Grande Guerre. L'armement portatif réglementaire.* Vienne, Verlag Militaria, 2017, pp. 11-113.
- van de Poele (Patrick).** *Les armes de poing.* In : **Lierneux (Pierre) (réd.).** *L'armée belge dans la Grande Guerre. L'armement portatif réglementaire.* Vienne, Verlag Militaria, 2017, pp. 115-134.
- van de Poele (Patrick).** *La Campagne de 1914 et la reconstruction de l'armée belge.* Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d'uniformologie et d'histoire militaire, 2017, pp. 49-74.
- van de Poele (Patrick).** *Faustfeuerwaffen.* In : **Lierneux (Pierre) (Hrsg.).** *Die belgische Armee im Ersten Weltkrieg. Teil 2 : Bewaffnung und Zubehör.* Wien, Verlag Militaria, 2017, pp. 115-134.
- van de Poele (Patrick).** *Gewehre und Karabiner.* In : **Lierneux (Pierre) (Hrsg.).** *Die belgische Armee im Ersten Weltkrieg. Teil 2 : Bewaffnung und Zubehör.* Wien, Verlag Militaria, 2017, pp. 11-114.
- van de Poele (Patrick).** *Granaten.* In : **Lierneux (Pierre) (Hrsg.).** *Die belgische Armee im Ersten Weltkrieg. Teil 2 : Bewaffnung und Zubehör.* Wien, Verlag Militaria, 2017, pp. 207-224.

- van de Poele (Patrick).** *Les grenades.* In : **Lierneux (Pierre) (réd.).** *L'armée belge dans la Grande Guerre. L'armement portatif réglementaire.* Vienne, Verlag Militaria, 2017, pp. 207-224.
- van de Poele (Patrick).** *Maschinengewehre.* In : **Lierneux (Pierre) (réd.).** *L'armée belge dans la Grande Guerre. L'armement portatif réglementaire.* Vienne, Verlag Militaria, 2017, pp. 115-134.
- van de Poele (Patrick).** *Munition.* In : **Lierneux (Pierre) (Hrsg.).** *Die belgische Armee im Ersten Weltkrieg. Teil 2 : Bewaffnung und Zubehör.* Wien, Verlag Militaria, 2017, pp. 411-428.
- van de Poele (Patrick).** *Les munitions.* In : **Lierneux (Pierre) (réd.).** *L'armée belge dans la Grande Guerre. L'armement portatif réglementaire.* Vienne, Verlag Militaria, 2017, pp. 411-428.
- Van der Linden (Henk), Vandenbroucke (Freddy).** *Ieper : stad van de Grote Oorlog en bloedige veldslagen.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, 125 p.
- Van Dessel (Annie).** *De geschiedenis van de Onbekende Soldaat.* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 3, pp. 12-16.
- Vandormael (Herman).** *Militairen uit Halle, Buizingen en Lembeek in het Guldenboek der Vuurkaart (1914-1918).* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 2, pp. 34-39.
- Van Emden (Richard).** *The road to Passchendaele. The heroic year in soldiers' own words and photographs.* Barnsley, Pen & Sword Military, 2017, 379 p.
- Van Gehuchten (François).** *Een Veerlese gesneuvelde van WO I : Frans Van der Borgh (1888-1914).* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 3, pp. 20-24 [Toelichting : Wanneer de oorlog uitbreekt, is hij nog in opleiding bij het tweede regiment Carabiniers in het kamp van Beverlo. Zijn regiment wordt ingedeeld onder de zesde divisie. Hij sneuvelt op 26 augustus 1914].
- Van Raemdonck (Lien).** *"Een bevel is ten gemeentehuize toegekomen..." : Een zoektocht in de gemeentearchieven naar René Barbieur tijdens de Eerste Wereldoorlog 1914-1918.* De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 87, pp. 13-19 [Brigadier in het Belgische leger].
- van Ypersele (Laurence).** *Trois volontaires de guerre dans les gôoles allemandes, 1914-1918. Expériences et émotions.* Guerres mondiales et conflits contemporains : Revue d'histoire, 2017, 268, pp. 135-156 (*Le sport et la Seconde Guerre Mondiale*).
- Van Wallegghem (Achiël), Dendooven (Dominiek) (ed.).** *1917 – the Passchendaele year : The British Army in Flanders : The diary of Achiël Van Wallegghem.* Brighton, EER Edward Everett Root, 2017, xi-281 p.
- Verdegem (Simon).** *Captain Henry John Innes Walker : gevallen voor het vaderland.* Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 15, pp. 6-9.
- Vermeersch (Geert).** *Emelgemnaar Urbain Ghekiere in de Grote Oorlog.* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 3, pp. 3-49.
- Vermote (Trees).** *Vier jaar "Volontaire de guerre" : De oorlogservaringen van Antoine Maes.* In Flanders Fields Museum. Jaarboek. Yearbook. Annuaire, 2017, pp. 33-66.
- Vervust (Albert).** *Jeugd in oorlogsjaren, 1914-1918.* Gent, André Capiteyn, 2017, 426 p.
- Vuilleumier (Christophe).** *La Suisse, asile de l'Europe, les internements helvétiques de la Première Guerre mondiale.* Passé simple, jan. 2017, pp. 2-12.
- Wearne (Sarah).** *Passchendaele.* London, Uniform, 2017, 132 p. (Epitaphs of the Great War 2).
- Wuyts (Fons).** *Diksmuide 1914.* Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d'uniformologie et d'histoire militaire, 2017, pp. 25-48.
- Wydooghe (B.), Haeghebaert (L.).** *Het Frontparadijs.* Jaarboek van de Heemkundige

Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2017, 33, pp. 9-22.

Zimmerman (Jean-Marie). *Correspondance reçue par Nicolas Altzinger de Guerlange au camp de Graville (F) en 1914 et 1915.* Aux Sources du Chiers. Chroniques (Cercle d'Histoire du Pays de Messancy), 2017, 29, pp. 54-86.

c. L'occupation – De bezetting

Adriaansen (Robbert-Jan). 'Wandervögel' in *Wartime Flanders : Encountering Foreign Heritage and Imagining a German Future during the First World War.* In : **Martin (Alison E.), Missinne (Lut), van Dam (Beatrix) (eds.).** *Travel writing in Dutch and German, 1790-1930 : Modernity, regionality, mobility.* New York, Routledge, 2017, pp. 55-72.

Aertssen (Ludo). *De dodendraad te Zandvliet.* Polderheem. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 1, pp. 6-12.

Amara (Michaël). *Belgian refugees during the First World War (France, Britain, Netherlands).* In : **Gatrell (Peter), Zhvanko (Lyubov) (eds.).** *Europe on the move : Refugees in the era of the Great War.* Manchester, Manchester University Press, 2017, pp. 197-214.

Anquinet (Emma), Claes (Marie-Christine), Janssen (Robrecht), Kott (Christina), Lebrun (Maud). *Les clichés allemands de l'IRPA. Le patrimoine artistique belge à travers l'objectif de l'occupant.* Science connection, 54, juillet-septembre 2017, pp. 8-11.

Anquinet (Emma), Claes (Marie-Christine), Janssen (Robrecht) (e.a.). *De Duitse negatieven (1917-1918) : Het Belgisch artistiek erfgoed door de lens van de bezetter.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 3, 40 p.

Anquinet (Emma), Claes (Marie-Christine), Janssen (Robrecht), Kott (Christina), Lebrun (Maud). *De Duitse negatieven van het KIK. Het Belgische artistieke erfgoed door de lens van de bezetter.* Science connection, 54, juli-september 2017, pp. 8-11.

Aspesslagh (John). *Het Oostendse activisme in het archief van de 'Raad van Vlaanderen'.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 3, pp. 276-303.

Beerten (Katelijne), Bongaers (Gerard), Daenen (Julien), Maenen (Jean). *Smartelijke beproevingen : Over het dagelijks leven in Lanaken tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Lanaken, Dienst Erfgoed, Gemeente Lanaken, 2016, 64 p.

Beijnsberger (Louis). 'Den grooten oorlog' : *Voorjaar 1917.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 1, pp. 30-35.

Beijnsberger (Louis). 'Den grooten oorlog' : *Lente 1917.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 2, pp. 77-78.

Beijnsberger (Louis). *Den grooten oorlog : Zomer 1917.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 3, pp. 106-110.

Beijnsberger (Louis). *Den grooten oorlog : Najaar 1917.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 4, pp. 156-163.

Berghe (Frédéric). *Comité des réfugiés de Comines-France et Belgique à Russeignies (juin 1917).* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 47, pp. 209-220.

Berings (Romain). *Zeelhem en de Groote Oorlog : 1914-1918 : Gezinnen uit de Westhoek opgevangen te Zelem in 1917.* Ons Zelems Erfgoed. Een jaarlijkse uitgave van Geschied- en Heemkundige Kring "Sint-Jansdal" Zelem, 2017, pp. 20-23.

- Bertrands (Dirk).** *Acht Hamse foto's 1917-1918*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 3, pp. 4-11.
- Bischoff (Sebastian).** *Kriegsziel Belgien : Annexionsdebatten und nationale Feindbilder in der deutschen Öffentlichkeit 1914-1918*. Munster, Waxmann, 2017, 329 p. (Historische Belgienforschung 4).
- Blomme (Bart).** *Foto's over Izegem tijdens de Duitse bezetting in de Eerste Wereldoorlog*. Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 3, pp. 50-57.
- Blomme (Erik), Dobbelaere (Jozef), Notteboom (Walter).** *Tekstafiches in Maldegem tijdens de Eerste Wereldoorlog, de jaren 1914 en 1915*. Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 245-299.
- Blondeau (Guillaume), Di Rupo (Elio) (préface), Moucheron (Savine) (préface).** *À la soupe! Cuisiner en 14-18*. Mons, Mons Memorial Museum, 2017, 96 p. [Cet ouvrage est édité dans le cadre de l'exposition "A la soupe! Manger en 14-18", Mons Memorial Museum 3 juin - 15 avril 2018].
- Boeyaert (Dirk).** *Haecht 1914. De droeve historie van E.Z. Marie-Aloysia, in de wereld Bertha Van Roey, uit Vorselaar (1892-1952)*. Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift (Een uitgave van HAGOK), XXXII, 2017, 1, 58-64.
- Bost (Mélanie).** *Hoogtepunten : Bezetting / Eerste Wereldoorlog*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 136-137 (Het verhaal van... 1).
- Brassinne (Mélodie), Plumier (Gilbert).** *1917 : Évacués français en région hutoise*. Huy, Université du Temps Disponible, 2017, 108 p.
- Brassinne (Mélodie).** *Les évacués français en Belgique*. In : **Masson-Loodts (Isabelle), Popelier (Jean-Pierre) (e.a.)**. *Les exilés belges en France. Histoires oubliées 1914-1918*. Bruxelles, Racine, 2017, pp. 193-216.
- Bruffaerts (Jean-Michel).** *Un égyptologue en guerre, Jean Capart (1914-1918)*. In : **Nivet (Philippe), Lewuillon (Serge) (dir.)**. *La Grande guerre des archéologues*. Dijon, Editions universitaires de Dijon, 2017, pp. 115-142 (Histoires).
- Buitenhuis (Wim).** *Opvang Belgische vluchtelingen : Harderwijk 1914-1918*. [Ermelo], Uitgeverij Buitenzorg, 2017, 168 p.
- Burie (Wilfred).** *Un centenaire : les évacués français à Rebecq et à Quenast en 1917*. Le Bulletin de liaison de l'Echarp. Entente des Cercles d'Histoire et d'Archéologie du Roman Païs, 2017, 84, pp. 33-50.
- Bury (Henri).** *Mon journal confidentiel pendant la guerre 14-18 : «3e partie – Nov. et Déc. 1914»*. Les nouvelles notices visétoises, 2017, 142-143, pp. 11-20.
- Buyse (John).** *Stekene in de grote oorlog - Een grensgeval (8)*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 2, pp. 34-38 [Inhoud : / Contenu : Na de Duitse inval op 10 oktober waren er bijna geen Duitsers meer te zien in onze grensgemeente. De Duitse bezetting begon pas in de namiddag van 12 november 1914].
- Buyse (John).** *Stekene in de grote oorlog - Een grensgeval (9)*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 3, pp. 66-70.
- Callemin (Luc), Decuyper (Dirk), Desreumaux (John).** *Geluwe 1914-1918 in foto's (Deel I)*. Geluwe, 't Erfgoed Gilwe, 2017, s.p.
- Casteels (Roger).** *Pastorsverslagen over de Eerste Wereldoorlog in de regio Haacht : 4. Parochie Tremelo (pastoor K. Van Winkel) (vervolg)*. Hachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 32, 2017, 1, pp. 41-57.
- Casteels (Roger).** *Pastorsverslagen over de Eerste Wereldoorlog in de regio Haacht : 4. Parochie Tremelo (pastoor K. Van Winkel) (vervolg)*. Hachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 32, 2017, 2, pp. 152-163.

- Charon (Arnaud).** *De deportatie tijdens de Grote Oorlog : een miskende geschiedenis.* Science connection, 53, maart-mei 2017, pp. 36-39.
- Charon (Arnaud).** *Les déportations de la Grande Guerre : un phénomène encore méconnu.* Science connection, 53, mars-mai 2017, pp. 36-39.
- Cornelissens (Willy).** *Brasschaat in De Grote Oorlog (1).* Breesgata (Heemkundige Kring Breesgata vzw, Brasschaat), 40, 2017, 1, pp. 25-34.
- Cornelissens (Willy).** *Brasschaat in De Grote Oorlog (2).* Breesgata (Heemkundige Kring Breesgata vzw, Brasschaat), 40, 2017, 2, pp. 25-36.
- Cornelissens (Willy).** *Brasschaat in De Grote Oorlog (3).* Breesgata (Heemkundige Kring Breesgata vzw, Brasschaat), 40, 2017, 3, pp. 18-29.
- Cornilly (Jeroen).** *De Sint-Salvatorskathedraal door Duitse ogen.* In de Steigers. Erfgoednieuws uit West-Vlaanderen, 23, 2017, 3, pp. 82-90.
- Daeleman (Paul).** *De Belgische brouwerijen tijdens de Eerste Wereldoorlog en de eerste jaren nadien. Deel I.* Wommelgem, Wommelgemse Heemkundige Kring De Kaeck, 2017, 409 p.
- Daerden (Albert).** *Inwoners van Riemst voor hun vrederechters in 1916.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 2, pp. 11-16.
- Daerden (Albert).** *Opvang van Belgische vluchtelingen tijdens WOI in Nederland en Groot-Brittannië.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 1, pp. 5-8.
- Debruyne (Emmanuel).** *Les polices secrètes allemandes en territoires occupés, 1914-1918.* In : **Forcade (Olivier), Vaisse (Maurce), Andrew (Christopher M.) (éds.).** *Espionnage et renseignement pendant la Première Guerre mondiale : Actes du colloque international organisé par l'Académie du renseignement le 26 novembre 2014.* Paris, La documentation française, 2017, pp. 185-204.
- De Coster (Laurie).** *«Femmes à Boches» de la Grande Guerre en Brabant wallon.* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 31, 2017, 1, pp. 49-62.
- Defresne (Rob).** *Heldinnen in Lanaken (WOI) : Deel I : Marie-Sophie Berens.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 3, pp. 62-68.
- De Groote (Stefaan).** *Kleine en grote verhalen van het Land van Nevele uit de Vlaamse pers tijdens 1914-1918.* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVIII, 2017, 1, pp. 40-84.
- Delbecke (Johan).** *Vluchtroute : De evacuatie van Roeselare in 1917 en 1918.* Roeselare, Johan Delbecke, 2017, 264 p.
- Delhalle (Sophie).** *Les œuvres de bienfaisance dans la province de Liège pendant la Première Guerre mondiale.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1631-1641.
- Delmotte (Etienne).** *Les aventures de Jules Baujot (1869-1930), Lustinois et espion en 1918.* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 1, pp. 25-60.
- De Loecker (René).** *Herinneringen aan de oorlog 1914-1918 : Gebruik van het spoorwegnet - illustraties - deel 2.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 115, pp. 76-77.
- De Loecker (René).** *Herinneringen aan de oorlog 1914-1918 : Gebruik van het spoorwegnet - illustraties - deel 3.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 116, p. 56.
- De Meyer (Victor) (tekst oorlogsnotitieboek), Van de Sompel (André) (duiding).** *De Grote Oorlog. Het oorlogsnotitieboek van Kalkenaar Victor De Meyer.* Castellum. Vereniging voor lokale geschiedenis van Kalken en Laarne. Driemaandelijks

- tijdschrift, XXXIV, 2017, 3-4, pp. 9-115.
- de Mos (Jan).** *Eerste noodopvang in Soest.* In : **Van der Linden (Henk), Van Raan (Jos) (red.).** *Utrecht en de Eerste Wereldoorlog.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, pp. 357-370.
- Demoulin (Jules), Flahaut (Michel) (notes).** *Journal de déportation, 1916-1917. Troisième partie : lettres.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2017, 106, pp. 15-22.
- Deneweth (Wim), De Schaepdrijver (Sophie) (inl.).** *Oostkamp en Hertsberge in de Eerste Wereldoorlog.* Oostkamp, Heemkundige Kring Oostkamp, 2017, 335 p.
- De Ro (Jacques).** *Herbergen tijdens de Eerste Wereldoorlog in Overboelare.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 270, pp. 23-26.
- De Schaepdrijver (Sophie).** *Burgerverzet en executies in bolwerk Brugge.* Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 154, 2017, 1, pp. 181-194.
- De Schaepdrijver (Sophie), Proctor (Tammy M.) (eds.).** *An English governess in the Great War : The secret Brussels diary of Mary Thorp.* New York, Oxford University Press, 2017, 280 p.
- De Schaepdrijver (Sophie).** *No Country for Young Men : Patriotism and its Paradoxes in German-Occupied Belgium, 1914-18.* In : **Butterwick-Pawlikowski (Richard), Cloet (Quincy), Dowdall (Alex) (eds.).** *Breaking empires, making nations? The First World War and the reforging of Europe.* Warsaw, College of Europe, Natolin Campus, 2017, pp. 124-153.
- De Schaepdrijver (Sophie).** *'A World War Seen From A "Side-Show"': An Englishwoman's secret Brussels diary.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stads geschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 117-119.
- De Swaef (Walter).** *Erpe-Mere tijdens "de Grootte Oorlog" 1914-1918 : Deel 15/2 : Van Bambrugge naar Montana (VSA) - Het merkwaardige emigratieverhaal van Alfons Ottoy en Irma Van Hemelryck vóór, tijdens en na de Eerste Wereldoorlog.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 1, pp. 6-15.
- De Swaef (Walter).** *Erpe-Mere tijdens "de Grootte Oorlog" 1914-1918 : Deel 16 : De lotgevallen van de familie Van den Steen in de Eerste Wereldoorlog en haar votiefkapel op "Den Berg" in Aaigem.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 2, pp. 38-43.
- D'Haene (Julus Serafien).** *Wetteren 1914-1918 : "Gesmokkelde brieven werden oorlogskroniek". De oorlogsbelevissen van Arthur Ladon - Julia Leirens en Jean Baptiste Impens - Irène Ladon.* Wetteren, Heemkring Wetteren, 2017, 252 p.
- Dieleman (Bram).** *August Raemdonck, burgemeester tussen twee vuren.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 4, pp. 180-195.
- Dillen (Rosette).** *De Hulp- en Voedingskomiteiten, voedsel en voedselschaarste in Lille, Gierle, Poederlee en Wechelderzande tijdens WO I.* Jaarboek Heemkundige Kring 'Norbert de Vrijter'. Gierle - Lille - Poederlee - Wechelderzande, 2017, 35, pp. 33-104.
- Dobbelaere (Jozef).** *Wat gebeurde er 100 jaar geleden in Adegem, Maldegem en Middelburg : Een kroniek van het jaar 1917.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 346-358.
- Dowdall (Alex).** *Citizenship on the move : Refugee communities and the state in France, 1914-18.* In : **Gatrell (Peter), Zhvanko (Lyubov) (eds.).** *Europe on the move : Refugees in the era of the Great War.* Manchester, Manchester University Press, 2017, pp. 215-235.
- Dowdall (Alex).** *Citizens or Subjects? Refugees and the State in Europe during the First World War.* In : **Butterwick-Pawlikowski (Richard), Cloet (Quincy), Dowdall**

- (Alex) (eds.). *Breaking empires, making nations? The First World War and the reforging of Europe*. Warsaw, College of Europe. Natolin Campus, 2017, pp. 98-123.
- Driesen (Johnny)**. *Duitse soldaten op rooftocht te Boom*. Geschiedkundige Studiegroep Ten Boome vzw. Jaarboek, 2017, pp. 81-88.
- Driesen (Walter)**. "De Belzen komme der oan!" *Dorpsgenoten op de vlucht in Nederland tijdens WOI*. Jaarboek Heemkundige Kring 'Norbert de Vrijter'. Gierle – Lille – Poederlee – Wechelderzande, 2017, 35, pp. 5-32.
- Dujardin (Claire)**. *Les réseaux belges d'aide aux soldats alliés pendant la Grande Guerre à travers l'expérience peu banale du soldat néo-zélandais, Herbert Hansen*. Bulletin trimestriel de la Société Royale d'Archéologie, d'Histoire et de Paléontologie de Charleroi, 2017, 1, pp.
- Elseviers (François / Swa)**. *Fragmenten van de 1e wereldoorlog*. Molengalm. Heemkring Stabroek – Hoevenen - Putte, 19, 2017, 2, pp. 23-33.
- Elseviers (François / Swa)**. *Straffen en boeten tijdens WOI*. Molengalm. Heemkring Stabroek – Hoevenen - Putte, 19, 2017, 3, pp. 39-48.
- Ewence (Hannah)**. *Bridging the Gap Between "War" and "Peace": The Case of Belgian Refugees in Britain*. In : **Grady (Tim), Ewence (Hannah) (eds.)**. *Minorities and the First World War : From War to Peace*. Basingstoke, Palgrave Macmillan, 2017, pp. 89-116.
- Farré (Sébastien)**. *Des États-Unis vers l'Europe : Colis alimentaires et secours humanitaires durant la Première Guerre mondiale et l'après-guerre (1914-1923)*. The Tocqueville Review – La revue Tocqueville, 38, 2017, 2, pp. 161-177.
- Fergloute (Robert), Tixhon (Axel) (préface)**. *Notre commune au fil du temps : La première guerre mondiale à Bastogne et dans les villages*. Bastogne, Cercle d'histoire de Bastogne, 2017, 260 p.
- Flahaut (Michel)**. *Allemagne, 1916-1917. Le travail forcé de Jules Demoulin, jeune déporté brabançon*. La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2017, 106, pp. 5-14.
- Fruytier (Maurice)**. *Bestraffing tijdens WOI*. Ercus (Heemkundige Kring Moerbeke-Waas), 25, 2017, 2, pp. 74-75.
- Gilles-Renier (Roseline)**. *Le vieux Gus ou l'amour défiguré : Histoire d'un mutilé du visage de la Grande Guerre de 1914-1918 (récit historique)*. Châtelet, Éditions Sellig, 2017, 80 p.
- Hainaux (Marie-Françoise)**. *Donnez-nous du pain! Situation de la Belgique en 1914*. Terre de Neufchâteau. Bulletin semestriel du Cercle Royal «Terre de Neufchâteau», 2017, 2, pp. 2-21.
- Hans (Abraham), Raal (G.), Mertens (Kamiel) (redacteur)**. *De Grote Oorlog in België*. Balen, Studium Generale, 2017-2018, 4 Vol. (4595 p.) [Bewerkte heruitgave] [Aantekening : G. Raal is een pseudoniem van Lode Opdebeek / Oorspronkelijk verschenen onder de titel *De Grootte Oorlog* uitgegeven te Antwerpen bij L. Opdebeek (1919)].
- Haulotte (Edgard)**. *Repas scolaire à l'école d'Ottignies en 1917*. Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2007, 39, p. 13.
- Ickx (Johan)**. *De oorlog en het Vaticaan : Geheim verzet na de brand van Leuven in 1914*. Tielt, Lannoo, 2017, 208 p.
- Ganty (Jacques)**. *Les réfugiés belges de Thy-le-Château, en France, à Bonnières-sur-Seine et Bennecourt de 1914 à 1918*. In : **Masson-Loodts (Isabelle), Popelier (Jean-Pierre) (e.a.)**. *Les exilés belges en France. Histoires oubliées 1914-1918*. Bruxelles, Racine, 2017, pp. 45-65.
- Gartenberg (Rob) (red.), Ceuppens (H.) (red.), Gifford (Isabella)**. *Verhalen over het leven in Bosvoorde en in Brussel tijdens de bezetting Augustus 1914 - Januari 1919 :*

- Gebaseerd op de dagboeken van Miss Isabella Gifford, bijgenaamd "Gick" (1862-1939) geschreven rond 1932.* Watermaal-Bosvoorde, WABO Gemeenschapscentrum Watermaal-Bosvoorde, 2017, 144 p.
- Geens (Emiel).** *Zwarte sneeuw in Bezet Gebied 1916-1917 : Hollands brood.* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 1, pp. 18-25.
- Geerts (Ferdinand).** *Spionne tijdens de Eerste Wereldoorlog : Het verhaal van Marie-Philomène Verbiest.* Te Lomelle op die Campine, 43, 2017, 2, pp. 15-22.
- Goedhuys (Dominique).** *Voedselhulp in Ottenburg tijdens de Grooten Oorlog 1914-1918.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 3, pp. 185-202.
- Goegebeur (Anton).** *Charlotte Kellogg : België in de ogen van een Amerikaans schrijfster (1916-1921).* Historica (Vereniging voor Gendergeschiedenis), 40, 2017, 1, pp. 13-17.
- Goffin (Daniel).** *Onze post tijdens de eerste wereldoorlog (vervolg van nummer 205).* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 206/1, pp. 16-19.
- Helaers (Jacques).** *Rijkel in de Grote Oorlog.* Heem- en Geschiedkundige Kring Rijkel, 17, 2017, 2, pp. 16-22.
- Henderson (Tony), Mees (Roger).** *Belgen in Birtley.* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 34, 2017, 137, pp. 6-9.
- Herteleer (Willy).** *Brieven van het gemeentebestuur 1917.* Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2017, 36, pp. 27-94.
- Heurneman (Mieke).** *'Met de meeste dankbaarheid en inschikkelijkheid beziel'd : Belgische vluchtelingen in Hoogland, 1914-1918.* In : **Van der Linden (Henk), Van Raan (Jos) (red.).** *Utrecht en de Eerste Wereldoorlog.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, pp. 225-240.
- Jans (Paul).** *Liefdadig Geel tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Jaarboek van de Vrijheid en het Land van Geel [Geels Geschiedkundig Genootschap], 2017, 52, pp. 65-84.
- Jans (Paul).** *'Ter hulp komen en voeden' : Overleven in Geel tijdens de Eerste Wereldoorlog. Deel 2 : Van de hongervinter 1916-1917 tot het einde van de oorlog.* Jaarboek van de Vrijheid en het Land van Geel [Geels Geschiedkundig Genootschap], 2017, 52, pp. 85-150.
- Jansen (Jaak) (e.a.).** *De Grote Oorlog rond de Kluis, (2) : Dagelijkse leven & smokkel.* S.l., Werkgroep De Grote Oorlog rond de Kluis, 2017, 65 p.
- Janssen (Robrecht).** *Het Hasseltse erfgoed door de lens van de Duitse bezetter (1917-1918).* Hasselt, Het Stadsmus, 2017, s.p. (Kunst & erfgoed in de kijker 60).
- Joosten (François).** *Wereldoorlog I - Lodewijk Slaets : Weggevoerde Lodewijk Slaets sterft in Roda 100 jaar geleden.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 1, pp. 4-14.
- Joosten (François).** *WOI I : Opvang van vreemde vluchtelingen.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 4, pp. 146-152.
- Kaanan-Vandenbulcke (Isabelle).** *Des moulins à vent aux moulins à eau.* In : **Masson-Loodts (Isabelle), Popelier (Jean-Pierre) (e.a.).** *Les exilés belges en France. Histoires oubliées 1914-1918.* Bruxelles, Racine, 2017, pp. 83-123.
- Kesteloot (Chantal).** *Steden in oorlog, 1914-1918.* Science connection, 53, maart-mei 2017, pp. 22-24.
- Kesteloot (Chantal).** *Villes en guerre, 1914-1918.* Science connection, 53, mars-mai 2017, pp. 22-24.
- Leclercq (Walter), Warmenbol (Eugène).** *Quatre ans pour préserver, quatre ans pour sauver, quatre ans pour mourir : Les sociétés savantes belges et leur patrimoine*

- face au conflit de 14-18*. In : **Nivet (Philippe), Lewuillon (Serge) (dir.)**. *La Grande guerre des archéologues*. Dijon, Editions universitaires de Dijon, 2017, pp. 95-114 (Histoires).
- Leenders (Gert-Jan)**. *Verklidders in Duitse dienst in Antwerpen en hun gerechtelijke vervolging na de Eerste Wereldoorlog*. Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 2/3, pp. 40-72.
- Leeuwerck (A.)**. *L'évacuation de la population cominoise belge et française (1917-1918)*. Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 47, pp. 221-246.
- Lelièvre (Alain)**. *Les enfants belges réfugiés en France*. In : **Masson-Loodts (Isabelle), Popelier (Jean-Pierre) (e.a.)**. *Les exilés belges en France. Histoires oubliées 1914-1918*. Bruxelles, Racine, 2017, pp. 125-138.
- Leyder (Marie)**. *Las emociones de las mujeres lejos y cerca del frente belga : cartas y diarios de la Primera Guerra Mundial*. In : **Arrizabalaga Valbuena (Jon), Zarzoso Orellana (Alfons) (eds.)**. *Al servicio de la salud humana : La historia de la medicina ante los retos del siglo XXI*. S.l., Sociedad Española de Historia de la Medicina, 2017, pp. 183-188.
- Lok (Franke) (redactie / samenstelling)**. *Mon, schipper tijdens W.O.I. Opgetekend naar de memoires van Edmond Reyniers, schipper-eigenaar van de Thérèse*. Antwerpen, Ruimschoots, 2017, 88 p.
- Loose (Lara), Loodts (Patrick)**. *D'Ypres à la Chartreuse de Neuville-sous-Montreuil. L'histoire tragique des «réfugiés», malades de la typhoïde*. In : **Masson-Loodts (Isabelle), Popelier (Jean-Pierre) (e.a.)**. *Les exilés belges en France. Histoires oubliées 1914-1918*. Bruxelles, Racine, 2017, pp. 139-170.
- Maenen (Jean)**. *Schade aangericht door de Duitsers te Gellik tijdens de Grote Oorlog*. Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 3, pp. 76-82.
- Maenen (Jean)**. *Schade aangericht door de Duitsers te Gellik tijdens de Grote Oorlog (slot)*. Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 4, pp. 85-90.
- Masson-Loodts (Isabelle)**. *Ce que nous racontent les traces des exilés civils belges de 14-18 en France*. In : **Masson-Loodts (Isabelle), Popelier (Jean-Pierre) (e.a.)**. *Les exilés belges en France. Histoires oubliées 1914-1918*. Bruxelles, Racine, 2017, pp. 171-192.
- Meert (Dirk)**. *Aalst 1914-1918 : Aalstenaars achter de IJzer*. Moorsel, Dirk Meert, 2017, 4 Vol.
- Meirhaeghe (Herman)**. *Marktzanger Theopiel Vander Meersch (1862-1925) : “ ‘k heb hier al zoolang al voor het volk gezongen, zo menig dicht geschreven door mijn hand...”* Gent, Herman Meirhaeghe, 2017, 141 p.
- Melard (Ludo), Devue (Hubert), Merken (Odette)**. *Millen in de Groote Oorlog: Elst ontruimd... en in Millen... de boer; hij ploegde voort...* Millen, Geschiedkundige kring Millen, 2017, s.p. (Riemster monumenten en landschappen).
- Merckaert (Bart), Vande Winkel (Georges)**. *Aanvullingen bij 'De opeising van arbeidskrachten tijdens "De Groote Oorlog" in het kanton Ninove'*. Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 1, pp. 59-66.
- Meuris (Patrick)**. *Spionnen in Waregem*. De Gavergids, 2017, 1, pp. 21-26.
- Miguet (Hugo)**. *De gemeenteraad 100 jaar geleden. Gemeente zoekt extra inkomsten na de sluiting van de steenfabriek (1917)*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 2, p. 61.
- Miguet (Hugo)**. *De gemeenteraad 100 jaar geleden. Particulieren lenen duizenden aan gemeente tot einde van de oorlog*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout,

- 2017, 3, pp. 106-107.
- Moeyersons (Fons), Van Schel (A.), Van Schel (J.).** *Dwargarbeid en deportatie 1914-1918 (2) : Weggevoerden 1914 : Lodewijk Jozef Van Schel (+ Dagboekje Joseph Van Schel, 1915).* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 3, pp. 116-140.
- Moeyersons (Fons).** *De volledige lijst van weggevoerden uit Londerzeel, Malderen en Steenhuffel (1914 en 1917, aangevuld met genealogische gegevens) : Bijlage.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 1, pp. 17-23.
- Morre (Victor), de Temmerman (Ludwig).** *Oorlog in en om Oprakel : De kronieken van Victor Morre.* Brakel, Geschied- en Heemkundige Kring Triverius, 2017, 447 p.
- Mous (Ward).** *Burgerslachtoffers Wereldoorlog 1914-1918 in Stabroek : tot aan de grens!* Stabroek, Heemkring Molengalm, 2017, 58 p. (*Molengalm*, 19, 2017, 4).
- Nash (George).** *The "Great Humanitarian" : Herbert Hoover, the Relief of Belgium, and the Reconstruction of Europe after World War I.* The Tocqueville Review, 38, 2017, 2, pp. 55-70.
- Palfreeman (Linda).** *Diary of a Ypres Nun October 1914 - May 1915 : The Diary of Soeur Marguerite of the Sisters of Lamotte Suffering and Sacrifice in the First World War.* Brighton, Sussex Academic Press, 2017, VIII-105 p.
- Pieters (Denis).** *Gent in de Grote Oorlog.* Brugge, Uitgeverij De Klaproos, 2017, 176 p.
- Plas (Jef).** *Achelaars in vluchtoord Uden.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 2, pp. 34-35.
- Plas (Jef).** *Vlucht naar Gaasterland.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 2, pp. 10-12.
- Pluym (André).** *Naamgeving Albert en Elisabeth aan borelingen tijdens WO I in Lille, Gierle, Poederlee en Wechelderzande.* Jaarboek Heemkundige Kring 'Norbert de Vrijter'. Gierle – Lille – Poederlee – Wechelderzande, 2017, 35, pp. 105-130.
- Raes (André).** *Vluchtelingen & uitgedrevenen verbleven in het Ninoofse : Ninove & deelgemeenten 1914-1918.* Outer, André Raes, 2017, 93 p.
- Raman (Denis).** *WO I in Damme : René De Burggraave uit Moerkerke wordt tot spion opgeleid en moet daarna weerom door de 'Doodendraad' (deel 6).* 't Zwin Rechteroever, 2017, 1, pp. 18-25.
- Redactie.** *Oorlogsverslagen van de Maldegemse pastoors.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 27-51.
- Rhoen (Pierre).** *Belgische vluchtelingen in Zeist, Soest en Amersfoort.* In : **Van der Linden (Henk), Van Raan (Jos) (red.).** *Utrecht en de Eerste Wereldoorlog.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, pp. 205-208.
- Rhoen (Pierre).** *Opgave van vluchtelingen welke verblijf houden of gehouden hebben in de provincie Utrecht.* In : **Van der Linden (Henk), Van Raan (Jos) (red.).** *Utrecht en de Eerste Wereldoorlog.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, pp. 209-212.
- Römer (Mon).** *De Duitsers in Turnhout tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 27, 2009, 3, pp. 13-17; 27, 2009, 4, pp. 30-34.
- Rooney (Eamonn).** *Folkestone and the Belgian refugees : The story of the Belgian refugees in Folkestone during World War I.* Folkestone, Copy-Link, 2017, 72 p.
- Russel (Hubert Bernard).** *Gebrek aan motorbrandstof tijdens Wereldoorlog I.* Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 1, pp. 3-7.
- Ryckaert (Marc).** *Brugge door een Duitse lens 1917-1918.* Brugge die Scone, 38, 2017, 4, pp. 54-59.
- Rymen (Karel).** *Een gedachtenis van een vluchteling uit de Westhoek – Een gedachtenis aan enkele dorpsgenoten die stierven tijdens WO I – De vliegplein te Schaffen*

- aangelegd door de Duitsers. Ons Zelems Erfgoed. Een jaarlijkse uitgave van Geschied- en Heemkundige Kring "Sint-Jansdal" Zelem, 2017, pp. 24-28.*
- Schalendorgh (Tony).** *De gemeenterekeningen van Vucht tijdens de Grote Oorlog.* Vochte, 2017, 92, pp. 9-16.
- Schoeters (Staf).** *Gedeeld verleden : Ekeren en Andernach tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Amsterdam, Pandora Publishers, 2017, 135 p.
- Schutters (Victor).** *Activiteiten van mijn overgrootvader, Jef Schutters, in het verzet tijdens WOI.* Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 28, 2017, 1, pp. 18-22.
- Segers (Yves), Demasure (Brecht).** *The wartime kitchen. Food advice and cooking tips in Belgium during the First World War.* Food and Foodways. Explorations in the History and Culture of Human Nourishment, XXV, 2017, 1, pp. 58-76.
- Sels (Peter).** *Kunst voor Das Reich : Het wedervaren van schilderijen in onze musea.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 1, 40 p. (middenkatern).
- S.n.** *100 jaar Grote Oorlog : Ekeren en Andernach tijdens WOI.* Antwerpen, Stad Antwerpen, [2017], 20 p.
- S.n.** *1917 : het leven onder de Duitse bezetting.* Vichte, NSB – 11 Novembercomité Vichte, 2017, 30 p. (Een klein dorp in de "Grote Oorlog" : Belevissen van soldaten en burgers uit Vichte en omgeving tijdens de Eerste Wereldoorlog).
- S.n.** *God en Vaderland : Belgische vluchtelingen.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 60-61.
- S.n.** *Godsvrede : Hulpverlening tijdens de oorlog.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 62-63.
- S.n.** *Il y a un siècle, la Grande Guerre dans nos villages. 4. Une longue attente, de 1915 à l'Armistice.* Au fil du Ton. C. de rech. et d'H. de Saint-Léger-en-Gaume, 2017, 55, 36 p.
- S.n.** *Les maisons du Comité.* Regards d'Ardenne, 17, 2017, pp. 62-64.
- S.n.** *Momignies en 14-18 : ses 7 villages subissent, Anatole Gobeaux résiste.* Momignies, Centre Culturel, 2017, 224 p.
- S.n.** *Neerpeltse oorlogsslachtoffers tijdens de eerste wereldoorlog.* De Drei Boge (Heemkundige Kring Neerpelt), 2017, 2, pp. 913-916.
- S.n.** *Smeekbrieven van Zonhovense mensen tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Koninklijke Heemkundekring Zonhoven : Jaarboek, 2017, pp. 27-31.
- S.n.** *Veldwezel en wijde omgeving in de Grote Oorlog 1914-1918 (IV).* Wiosello, 32, 2016, 1, pp. 1-96.
- S.n.** *Zwijndrecht en Burcht in de Grote Oorlog : deel 4 : Vlucht, opvang en internering.* Zwijndrecht, Heemkundige Kring Zwijndrecht Burcht, 2017, 100 p.
- Spapens (Paul).** *Tijdens de Eerste Wereldoorlog vielen de meeste doden en gewonden. Noord-Brabantse smokkelaar werd nooit een outcast omdat hij samenleving van goedkopere goederen voorzag.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 2, pp. 16-17.
- Stam (Marjo).** *Baarn en de Eerste Wereldoorlog : Belgische vluchtelingen en voedseltekorten.* In : **Van der Linden (Henk), Van Raan (Jos) (red.).** *Utrecht en de Eerste Wereldoorlog.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, pp. 349-356.
- Streuvelds (Stijn), De Smedt (Marcel) (red.).** *In oorlogstijd. Deel II : 1915-1918. Uit het dagboek van Stijn Streuvels.* Tiel, Lannoo, 2017, 628 p.
- Terry (Caroline).** *Grijsen aus Moerkerke : Duitsers tijdens WOI in het dorp. 't Zwin Recheroever,* 2017, 4, pp. 75-91.

- Theunissen (Guido).** *Nieuws uit Beerse 14-18.* Heemkundige Kring Beerse-Vlimmeren : De Vlierbes. Driemaandelijks Contactblad, 38, 2017, 151, pp. 8-9.
- Thiel (Jens).** *Arbeitskräftepolitik und Zwangsarbeit als Teil totaler wirtschaftlicher Mobilisierung. Das Beispiel der "belgischen Deportationen" 1916/17.* In : **Stachelbeck (Christian) (Hrsg.).** *Materialschlachten 1916 : Ereignis, Bedeutung, Erinnerung.* Paderborn, Ferdinand Schöningh, 2017, pp. 249-264 (Zeitalter der Weltkriege 17).
- Van Acker (Marleen).** *Overmeire in de Grooten Oorlog (deel 2).* Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 1, pp. 16-26.
- Van Aert (Marina).** *1917 - Kalmthoutse mannen worden opgejaagd.* Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 69, 2017, 1, pp. 1-9.
- Van Aert (Marina).** *Kalmthoutenaren aan den draad in 1917.* Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 69, 2017, 1, pp. 10-24
- Van Aert (Marina).** *Kalmthouts voetbal in Wereldoorlog I (vervolg).* Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 69, 2017, 1, p. 40.
- Van Bogaert-Wauters (A.J.), Van Bosche (André) (bew.), Huylenbroeck (Freddy) (bew.).** *Een lijdensbladzijde van onze werklieden in den oorlog, met 118 foto's van slachtoffers.* Hamme, Heemkring Osschaert vzw, 2017, s.p. [Tital varieert : *Lijdensbladzijde WO I : herwerking*].
- Vanclooster (Frans).** *Pionierspark Breskens in de Eerste Wereldoorlog : Een Duitse logistieke draaischijf.* Het Houtland. Jaarboek Geschied- en Heemkundige Kring Houtland Torhout, 2017, pp. 91-124.
- Van Craenenbroeck (Wim).** *De watervoorziening van Antwerpen tijdens de Eerste Wereldoorlog.* HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis, 2017, 5, pp. 99-122.
- Van den Broek (André).** *Lier op de vlucht. Lierse vluchtelingen tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Vorselaer, Liers Genootschap voor Geschiedenis, 2017, 302 p. (Bijdragen tot de Geschiedenis van de stad Lier 10).
- Vandendriessche (Johan).** *De evacuatie van Geluwe en Wervik.* De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 22, 2017, 3, pp. 14-15.
- Vandenhende (Frans).** *Belgische vluchtelingen in Gouda tijdens de Eerste Wereldoorlog. In het spoor van Emiel De Bruyne.* Gent, Skibris, 2017, XII-371 p.
- Van der Eecken (Guido).** *Terechstelling 1917-2017 : Oog in oog met een muur van geweld : Bunkerweekend Oosteeklo : Infobrochure.* Assenede, Heemkundig Genootschap "De Twee Ambachten" / De Orde van de Smoutpot, 2017, 40 p.
- Van der Elst (Wim).** *Vluchtelingen in Nederland tijdens WO I.* Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 28, 2017, 3, pp. 24-29.
- Van de Sijpe (Luk).** *Een bijzondere inkt in het dagelijkse leven van onze voorouders tijdens WO I.* Grevenbroeker Echo's / Geschied- en Heemkundige Kring "De Goede Stede Hamont", 2017, 98, pp. 40-45.
- Van de Sijpe (Luk).** *Dagelijkse leven en smokkel : Een ongekend WO I-verhaal.* S.I., Werkgroep 2017, 2017, 65 p.
- Van de Sompel (André).** *Kalkense dokter vlucht naar Nice.* De Oorlogskrant, een uitgave van de Erfgoedcel Land van Dendermonde, 10, 2017, p. 5.
- Vandewal (Jan).** *Belevenissen van een weggevoerde werkweigeraar 1914-1918.* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 35, 2017, 71, pp. 24-30.
- van Dijk (Tobias).** *Belgische vluchtelingen en militairen in IJsselstein 1914-1918.* In : **Van der Linden (Henk), Van Raan (Jos) (red.).** *Utrecht en de Eerste Wereldoorlog.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, pp. 325-340.
- Van Doninck (Benedictus).** *Uit het oorlogsdagboek van pater Benedictus Van Doninck.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2014, 25,

- pp. 48-49.
- Van Gucht (Jozef).** *Buggenhout en Buggenhoutenaren in "Den Groote Oorlog" 1914-18 - Aanvulling (4)*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 2, pp. 78-83.
- van Lieshout (Maurice).** *Nazaten van Belgische vluchtelingen op zoek naar hun geschiedenis*. In : **Van der Linden (Henk), Van Raan (Jos) (red.)**. *Utrecht en de Eerste Wereldoorlog*. Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, pp. 185-192.
- Vannieuwenborgh (Louis).** *Les travaux et les jours de François Vandebosch, horticulteur à Stalle durant la Grande Guerre : II. Les années 1916, 1917 et 1918*. Uclensia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 264, pp. 4-11.
- Van Ruycvelt (Paul).** *Les périodiques pour enfants durant la guerre de 14-18*. Militaria Belgica Info, 2017, 85, 3de kwartaal - 3ème trimestre, pp. 4-5.
- Van Schel (A.).** *Dwargarbeid en deportatie 1914-1918 van Londerzeelse gedeporteerden*. Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 1, pp. 2-16.
- Van Twembeke (Johan).** *Krantenberichten – 1917*. Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2017, XLVI, pp. 117-140.
- van Ypersele (Laurence).** *Les Belges occupés et la Première Guerre mondiale*. In : **Bled (Jean-Paul), Deschodt (Jean-Pierre) (dir.)**. *De Tannenberg à Verdun : La Guerre totale*. Paris, S.P.M., 2017, pp. 55-64.
- Verbraak (Carola).** *Les clichés allemands : le Musée Mayer van den Bergh à travers l'objectif de l'occupant*. Antwerpen, Stad Antwerpen, 2017, 36 p.
- Verbraak (Carola).** *De Duitse negatieven : Museum Mayer van den Bergh door de lens van de bezetter*. Antwerpen, Stad Antwerpen, 2017, 36 p.
- Verbraak (Carola).** *The German negatives : Museum Mayer van den Bergh through the occupier's lens*. Antwerp, Stad Antwerpen, 2017, 36 p.
- Verlinden (Marc).** *Oorlogsboek van het Davidsfonds 1914-1918*. Geschiedkundige Studiegroep Ten Boome vzw. Jaarboek, 2017, pp. 9-28.
- Vermeiren (Hugo).** *Zandvlietenaar Franciscus Orens, door de Duitsers neergeschoten tijdens WOI*. Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 2, pp. 28-30.
- Verwerft (Bert).** *Werken voor de vijand : De gedwongen tewerkstelling van arbeiders uit Groot-Beveren tijdens de Eerste Wereldoorlog (1916-1918)*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 1, pp. 4-25.
- Verwerft (Bert).** *Werken voor de vijand : De werkkampen in Duitsland, het verzet en de terugkeer van weggevoerden uit Groot-Beveren tijdens de Eerste Wereldoorlog (1916-1918)*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 2, pp. 2-17.
- Viaene (Hendrik).** *1917 : Ardoie in Wereldoorlog I*. Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardoie-Koolskamp, 2017, 13, pp. 3-24.
- Villers (Marcel), Bertholet (Paul).** *Rapport de la paroisse de Spa relatif à la guerre 14-18*. Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 170, pp. 25-46.
- Werkgroep WOI [Heers].** *Kleine Heerse verhalen uit de Groote Oorlog*. Heers, Gemeentebestuur Heers, 2017, 320 p.
- Wieërs (Thieu).** *De weggevoerden van 28 november 1916 (1)*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 1, pp. 17-22.
- Wieërs (Thieu).** *De weggevoerden van 28 november 1916 (2) : Molenbeersel*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36,

- 2017, 2, pp. 48-53.
- Wieërs (Thieu).** *De weggevoerden van 28 november 1916 (3) : Ophoven en Geistingen.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 3, pp. 90-96.
- Wieërs (Thieu).** *De weggevoerden van 28 november 1916 (4) : Kessenich.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 4, pp. 132-135.
- Wieërs (Thieu).** *Weggevoerden Ophoven : Aanvulling.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 4, pp. 136-137.
- Wilms (Lutgart).** *Meerhout tijdens de Grootte Oorlog : April - mei - juni 1917 (deel 12).* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 34, 2017, 137, pp. 2-4.
- Wilms (Lutgart).** *Meerhout tijdens de Grootte Oorlog : juli - augustus - september 1917 (deel 13).* Meerhouts Patrimonium. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift, XXXIV, 2017, 138, pp. 2-5.
- Wilms (Lutgart).** *Meerhout tijdens de Grootte Oorlog : oktober - november - december 1917 (deel 14).* Meerhouts Patrimonium. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift, XXXIV, 2017, 139, pp. 2-3.
- Wilms (Lutgart).** *Meerhout tijdens de Grootte Oorlog : Januari - februari - maart 1918 (deel 15).* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 34, 2017, 140, pp. 2-5.
- Wouters (Willem).** *'De Schutters van Leuven of In Duitse Ballingschap'. Het gedrukte oorlogsrelaas van Willem Wouters uit Werchter (1914-1915).* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift (Een uitgave van HAGOK), XXXII, 2017, 1, pp. 72-83.
- Wouters (Willem).** *'De Schutters van Leuven of In Duitse Ballingschap'. Het gedrukte oorlogsrelaas van Willem Wouters uit Werchter (1914-1915).* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift (Een uitgave van HAGOK), XXXII, 2017, 2, pp. 164-176.
- Yamine (Bruno).** *Nieuw licht op de Duitse propaganda tijdens de Eerste Wereldoorlog : De genese van het controversiële pamflet 'La Politique Belge après la crise'.* Wetenschappelijke tijdingen, 76, 2017, 3, pp. 224-262.
- Zijlstra (Hans).** *'Een oase in de woestijn.' Hulpverlening in Zeist tijdens de Grote Oorlog.* In : **van der Linden (Henk), Van Raan (Jos) (eds.).** *Utrecht en de Eerste Wereldoorlog.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, pp. 281-323.
- Zunz (Olivier).** *De la philanthropie américaine pendant la Grande Guerre.* The Tocqueville Review, 38, 2017, 2, pp. 21-36.

2. 1918-1940

- Beaupré (Nicolas).** *Die Besetzung Deutschlands nach 1918.* In : **Kolnberger (Thomas), Majerus (Benoît), Ortner (M. Christian) (Hrsg.).** *Krieg in der industrialisierten Welt.* Wien, Caesarpres, 2017, pp. 331-346.
- Boehme (Olivier).** *De samenleving in het gelid. De doorwerking van het oorlogdenken in rechts België en Vlaanderen, 1918-1933.* Getuigen : Tussen geschiedenis en herinnering : Internationaal Tijdschrift van de Stichting Auschwitz = Testimony between history and memory : Auschwitz Foundation International Quarterly, 2017, 127, pp. 63-71.
- Campion (Jonas).** *Sécurité publique et tensions sociales : La gendarmerie de la zone frontière durant l'entre-deux-guerres.* In : **Campion (Jonas) (réd.).** *Organiser, innover, agir : Réformer et adapter les polices en Belgique (18e-21e siècles).* Louvain, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 147-162 (Histoire, justice, sociétés 19).
- de Sédouy (Jacques-Alain).** *Ils ont refait le monde 1919-1920. Le traité de Versailles.* Paris, Tallandier, 2017, 352 p.
- Elseviers (Swa).** *Gustaaf Even : een verhaal gaat verder.* Molengalm. Heemkring Stabroek – Hoevenen – Putte, 19, 2017, 3, pp. 34-38 [Contenu : / Inhoud : De gesneuvelde

- brancardier 4e jagers te voet, Gustaaf Even, was vóór de oorlog onderwijzer; het artikel gaat over het verzoek van diens vader over de achterstallige wedde van zijn gesneuvelde zoon].
- Engelen (Leen), Sterckx (Marjan).** *An ephemeral open-air sculpture museum : Ten temporary monuments for the festive return of the Belgian royal family to Brussels, November 1918.* Sculpture Journal, 26, 2017, 3, pp. 321-348 [DOI : 10.3828/sj.2017.26.3.4].
- Gerard (Emmanuel), Verleden (Frederik) (medewerker).** *De schaduw van het interbellum : België van euforie tot crisis, 1918-1939.* Tielt, Lannoo, 2017, 310 p.
- Gerwarth (Robert).** *Les vaincus : Violences et guerres civiles sur les décombres des empires, 1917-1923.* Paris, Éditions du Seuil, 2017, 476 p. (L'univers historique) [Traduit de l'anglais / Uit het Engels vertaald].
- Luminet (Olivier), Spijkerman (Rose).** '11 November 1918, an exceptional day!' : *Flashbulb memories of the World War I Armistice in Belgium from a psychological and a historical perspective.* Memory Studies, X, 2017, 3, pp. 347-362 [DOI : <https://doi.org/10.1177/1750698017701617>].
- Luyten (Dirk).** *Guerre, dépression économique et contestation de la démocratie (1914-1944).* In : **Witte (Els), Meynen (Alain), Luyten (Dirk), Dujardin (Vincent) (préfacier).** *Histoire politique de la Belgique : des origines à 1830.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 177-285 (Histoire).
- Segers (Jean-Pierre).** *Geschiedenis. Dossiers oorlogsschade.* De Bakeman. Kunstkring Arnold Sauwen Stokkem, XXXVII, 2017, 3 (nr. 147), pp. 84-86 (deel 3); XXXVII, 2017, 4 (nr. 148), pp. 44-46 (deel 4); XXXVIII, 2017, 1 (nr. 149), pp. 4-5 (slot).
- Stéphany (Pierre).** *À l'aube des grands bouleversements : les années 1920-1930.* Longlier, Weyrich, 2017, 185 p.
- Stéphany (Pierre).** *De l'Yser à la prospérité : Les années 1920-1930.* Longlier, Weyrich, 2017, 171 p.
- Stéphany (Pierre).** *Le dernier été de la paix : Les années 1930-1940.* Longlier, Weyrich, 2017, 216 p.
- Stéphany (Pierre).** *Drames et tragédies belges : Les années 1930-1940.* Longlier, Weyrich, 2017, 245 p.
- Stéphany (Pierre).** *Quand le siècle n'avait que 20 ans : Les années 1920-1930.* Longlier, Weyrich, 2017, 158 p.
- Stéphany (Pierre).** *Le siècle en marche : les années 1930-1940.* Longlier, Weyrich, 2017, 208 p.
- Van den Borre (Paul).** *Omgevallen vredesboom in Sint-Denijs-Westrem.* Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2017, XLVI, pp. 415-424.
- Vandenbroucke (Dieter).** 'Wij zijn strijders voor een nieuwe wereldorde' : *Het revolutionaire verlangen van het naoorlogse linkse activisme.* Getuigen : Tussen geschiedenis en herinnering : Internationaal Tijdschrift van de Stichting Auschwitz = Testimony between history and memory : Auschwitz Foundation International Quarterly, 2017, 127, pp. 72-85.

3. 1940 – 1945

a. Généralités – Algemeenheden

- Dievel (Edith).** *Les Belges dans les camps d'internement japonais en Chine (1941-1945).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique

- liégeois, 2017, pp. 1661-1672.
- Hermans (Gerard).** *Oorlog 1940-1945*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 2, pp. 54-57.
- Itsweire (André), Oddone (Patrick) (préface).** *Les douaniers dunkerquois : 1939-1945*. Dunkerque, Société dunkerquoise d'histoire et d'archéologie, 2017, 186 p.
- Martin (Dirk).** *La Seconde Guerre mondiale*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 803-824.
- Martin (Dirk).** *De Tweede Wereldoorlog*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 805-826.
- Poelaert (Roger).** *Een gasmasker op zolder : Een overblijfsel uit de Tweede Wereldoorlog*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 116, pp. 54-55.
- Rutten (Jef).** *Een bommenwerper in Genebos*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 4, pp. 2-3.
- Saerens (Lieven).** *De Louizalaan 347 en de Sipo-SD van Brussel*. Getuigen : Tussen geschiedenis en herinnering : Internationaal Tijdschrift van de Stichting Auschwitz = Testimony between history and memory : Auschwitz Foundation International Quarterly, 2017, 125, pp. 130-143.
- S.n.** *De neushoorn van Mechelen : De repressie*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 98-99.
- Timperman (Sarah).** *Van de Vriendenkring van Gewezen Politiek Gevangenen in Silezië tot de Stichting Auschwitz : Bouwen aan de Belgische gedachtenis*. Getuigen : Tussen geschiedenis en herinnering : Internationaal Tijdschrift van de Stichting Auschwitz = Testimony between history and memory : Auschwitz Foundation International Quarterly, 2017, 125, pp. 118-129.

b. Les opérations militaires – Het militaire verloop

- Akkermans (Armand).** *Bombardement op Mortsel*. De Zonneblusser (Edegem), 40, 2017, 2, pp. 71-72.
- Artoos (Chantal).** *Veldtocht 1940 : Dagboek van een ordonnans uit Kampenhout*. Campenhout. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2017, pp. 159-170.
- Bergström (Christer).** *La bataille des Ardennes : 1944-1945, l'offensive d'hiver de Hitler*. Bayeux, Heimdal, 2017, 512 p.
- Child (Robert), George (Denise).** *The lost eleven : The forgotten story of black American soldiers brutally massacred in World War II*. New York, Caliber, 2017, XVI-398 p.
- Collard (André), Haquin (André).** *Le «journal» de Julia Fisenne-Lecocq (9 mai - 23 juillet 1940) et les débuts de la guerre à Marche-en-Famenne*. Annales / Cercle historique de Marche-en-Famenne, Hotton et Rendeux, 2017, 32, pp. 79-100.
- Cruysberghs (François).** *Louis Vandermeeren : De laatste oud-strijder 40-45*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2016, nr. 2 (106), pp. 26-31.
- Cruysberghs (François).** *De oorlogsdreiging in 1939*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2016, nr. 2 (106), pp. 34-36.
- Decat (F.).** *Oorlog in tijden van Bevrijding : Limburg als uitvalsbasis van de geallieerde strijdkrachten aan het einde van de Tweede Wereldoorlog*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 96, 2017, 2, pp. 193-223.

- De Decker (Cynrik).** *De zoektocht naar Gelbe 13 : Opgraving van een crashsite uit Wereldoorlog II.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 2, pp. 36-45.
- Dedroog (J.).** *Des réfugiés limbourgeois à Bas-Warneton en mai 1940.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 47, pp. 305-318.
- Denys (Pol).** *Osvalds Rozkalns, korte biografische schets : Passage in Zedelgem PoW-Camp 1945-'46.* Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis "Pastoor Ronse", 38, 2017, 2, pp. 47-60.
- Depauw (Claude).** *Les réfugiés hébergés à Mouscron de février à juin 1940.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1643-1660.
- De Pover (Iris), Dobbelaere (Jozef).** *Soldaat Kenneth D. Duncanson rust nu op het Canadees kerkhof in Adegem.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 204-222.
- Deraymaeker (Yves).** *Le Génie belge à l'heure anglaise, de 1943 à 1945.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1673-1682.
- De Ro (Jacques).** *De prijs van de Bevrijding. De inkwartiering van Britse militairen op het domein van de voormalige Sint-Adriaansabdij 1944-1945.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 268, pp. 23-34.
- De Smet (J.).** *Een vliegtuigcrash in Lichtervelde op 28 mei 1944.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2017, 33, pp. 79-106.
- Dobbelaere (Jozef).** *Honoré Trenson uit Maldegem, in 1942 omgekomen bij een ontploffing in een chemische fabriek in Tessenderlo.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 150-163.
- Dobbelaere (Jozef).** *Soldaat Urbain Ghekiere uit Emelgem vocht in 1918 aan het Schipdonkkanal bij Strobrugge.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 92-117.
- Dufresnes (Jean), Dufresnes (Éric).** *À propos de sept avions tombés à Harchies et à proximité durant la seconde guerre mondiale. Coup d'œil sur Beloeil.* Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloeil fondée en 1979, 38, 2017/3 (vol. 19, n° 151), pp. 171-181.
- Geens (Emiel).** *Vergeeten achteraan op de Militaire Begraafplaats? [Het zijn 5 van de 17 Willebroekenaars die op de warme zomerdag van 25 augustus 1944, omkwamen bij een bombardement door de Amerikaanse luchtmacht].* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 4, pp. 10-13.
- Goeminne (Karel), Goeminne (Frank).** *Het verwijderen van de ontstekingen van explosieven in de haven van Oostende einde WOII, kort na de bevrijding.* Jaarboek / Heemkring Ter Cuere, 2017, pp. 69-79.
- Govers (Wim), Majewski (Dries).** *Molse oorlogsslachtoffers door geweld uit de lucht.* Mol, Verbodering Vaderlandslievende Groeperingen Mol, 2017, 103 p. (Vliegtuigcrashes in Mol tijdens WOII 1; Publicaties van VVG 11).
- Grobbe (Marena).** *Het CRAB-RCBL : De CRAB'ers (RCBL'ers), de recruiteringsreserve uit Zuid-Frankrijk tijdens WOII.* Jaarboek Erfgoed Balen, 2017, 16, pp. 75-76.
- Hambucken (Denis).** *Le quotidien des GI : La bataille des Ardennes.* Bruxelles, Racine, 2017, 143 p.

- Heymans (Rika).** *Vader : Jozef Frans Willem Heymans 1904-1940*. S.l., Rika Heymans, 2017, 64 p.
- Huybrechts (Joseph).** *Op de vlucht*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 3 (107), pp. 34-37.
- King (Martin).** *Searching for Augusta : The forgotten angel of Bastogne*. Guilford, CT LP, 2017, XVII-235 p.
- Laroy (Peter).** *Het 'Hulp- en Steuncomiteit voor de wederopgeroepen en hun families' (1939)*. Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 2, pp. 30-39.
- Maenen (Jean).** *De crash van de Fairey Battle L5227 in het talud van het kanaal te Eigenbilzen : Aanvulling*. Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 3, pp. 57-61.
- Maenen (Jean).** *'Mayday, Mayday...': Op 12 mei 1940 crashten twee Royal Airforce-toestellen in Lanaken : een Fairey Battle in Pietersheim en een Bristol Blenheim in Smeermaas*. Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 2, pp. 32-56.
- Maenen (Jean).** *Soldatenkerkhoven uit de Tweede Wereldoorlog te Lanaken*. De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 3, pp. 65-68.
- Maréchal (Suzanne).** *De décembre 1944 à février 1945 dans le nord de la province de Luxembourg : La bataille de Grandmenil*. De la Meuse à l'Ardenne, 2017, 48, pp. 97-102.
- Marut (Alex).** *Bommen en granaten op de Nieuwstraat : 2 oktober 1944*. Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 6, pp. 4-12.
- Murland (Jerry).** *La batalla del canal Ypres-Comines*. Desperta Ferro : Contemporánea, 2017, 22, pp. 32-40 (Ejmplar dedicado a : *Dunkerque 1940*).
- Naus (Henri).** *Gerard Mathieu Deckers, overleden in krijgsgevangenschap*. De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 219 (september – oktober), pp. 12-14.
- Pirot (Pascal).** *Le Service de Surveillance et de Renseignements aux Frontières de l'entre-deux-guerres à la Campagne des 18 jours*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique*. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1549-1558.
- Punie (Jos).** *De Wellington van Wintershoven & zijn bemanning : 15 oktober 1942 – 15 oktober 2017*. Kortessem, Gemeente Kortessem, 2017, 36 p.
- Punie (Jos).** *De Wellington van Wintershoven als slachtoffer van de Kamhuberlinie*. Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2017, 3, pp. 43-47.
- Remy (Steven P.).** *The Malmedy massacre : The war crimes trial controversy*. Cambridge, Massachusetts, London, Harvard University Press, 2017, p.
- Serrien (Pieter).** *Elke dag angst : De terreur van de V-bommen op België (1944-1945)*. Antwerpen, Horizon, 2017, 432 p.
- Silvertant (Jacquo).** *Blitzkrieg over Zuid-Limburg 10 mei 1940*. Gulpen, Silvertant Erfgoedprojecten, 2017, 128 p.
- Smith (Stephen), Forty (Simon).** *Bastogne : Ardennen 1944*. Amersfoort, BBNC, 2017, 64 p. (Past & present) [Traduit de l'anglais / Vertaald uit het Engels].
- S.n.** *Monument voor zwever van Corsendonk onthuld*. Corsendonk. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 4, pp. 140-143.
- Surdiacourt (Dirck).** *Gejaagd door de Stukas. Genesis van het oorlogsdagboek van dr. Arthur Broeckaert*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale

- geschiedenis, 2016, 267, pp. 27-32.
- Taeymans (Bert).** *31 januari 1945 : Voor altijd in mijn geheugen gebrand [V-bommen]*. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 53, 2017, 2, pp. 33-39.
- Thielens (Dirk).** *De Blenheim van Kattevennen*. Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 6, pp. 16-22.
- Van Brussel (Cyriel).** *Een Engels legervliegtuig stort neer te Kemzeke. d'Euzie*. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 172-173.
- Vander Hulst (Dirk).** *Spookbommenwerper geland in Huldenberg! "Het Fantoom-Vliegend-Fort" (deel 1)*. Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 3, pp. 156-184.
- Vander Hulst (Dirk).** *Spookbommenwerper geland in Huldenberg! "Het Fantoom-Vliegend-Fort" (deel 2)*. Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 4, pp. 217-244.
- Van de Velde (Frydda).** *Victor Rogiers en de vliegtuigcrash in 1945*. De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 22, 2017, 2, p. 29.
- van Nisselroy (Carl).** *Paul Hellegers omgekomen in WO II*. Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 4, pp. 105-110.
- van Nisselroy (Carl).** *Paul Hellegers omgekomen in WO II (vervolg)*. Gossu-tijdingen [Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Stichting Sint-Ursula (Lanaken)], 54, 2017, 5, pp. 113-123.
- Vanoverbeke (Lothair).** *Wevelgems parachutist herdacht te Zuidlaren, Nederland*. Wibilinga. Heemkundige Kring Wibilinga Wevelgem, 30, 2017, 2, pp. 23-31.
- Vanstreels (Frank).** *Hasselt : De inval door het Duitse leger tot de bevrijdingsdagen van september : 10 mei 1940 tot 13 september 1944*. [Hasselt], Frank Vanstreels, [2017], 208 p.
- Van Troy (Jozef).** *AVRO Manchester L 7465 OL-H stort neer op Hoge Berg te Lichtaart*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 28, 2010, 4, pp. 39-45.
- Van Troy (Jozef).** *Handley Page Hampden neergestort in Zevendonk*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 28, 2010, 2, pp. 43-47.
- Van Troy (Jozef).** *Stirling BF 479 neergestort in Corsendonk*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 28, 2010, 3, pp. 37-42.
- Van Yperzele (Achille).** *Devoir de mémoire : Les fusillés d'Emmerin : Les communes d'Emmerin et de La Louvière se souviennent*. Haine-Saint-Pierre, Cercle d'histoire et de folklore Henri Guillemin, 2017, 202 p. (Publications du Cercle d'histoire et de folklore Henri Guillemin 48).
- Verdegem (Simon).** *Zoektocht naar de Lancaster NN775*. Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 14, pp. 8-13.
- Verhelle (Rik).** *17 avril 1943 : Sept aviateurs meurent à Nassogne*. Terres entre Wamme et Lhomme, 2017, 28, pp. 5-14.
- Verlinden (Henri), Rondlez (Kurt).** *Grafkruisen in de kloostertuin*. Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 3, pp. 23-26.
- Vermeiren (Hugo).** *Berendrechtenaar Jozef Jaspers overleefde een aanval van een Duitse torpedojager niet*. Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke

- Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 1, pp. 13-16.
- Vermeiren (Hugo).** *Korporaal Laderoute bezweek bij de bevrijding van Berendrecht in 1944.* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 2, pp. 7-8.
- Verschraegen (Matthijs).** *En toen was er... de missie! Een verhaal uit de dagen na de bevrijding van Sint-Denijs-Boekel.* De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 22, 2017, 3, pp. 24-29.
- Vreysen (Marie-Joseph).** *De "Frankrijkreis" van mijn vader; Lucien Vreysen, en zijn broer Georges Vreysen.* Jaarboek Erfgoed Balen, 2017, 16, pp. 77-93.
- Vuylsteke (Marc).** *Twee VI's ontploften te Schorisse.* Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 21, 2017, 61, pp. 39-42.
- Weber (Donald).** *Bommen uit de lucht : Angst en terreur onder de bevolking.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 1, pp. 68-72.
- Wenkin (Hugues).** *Les moutons noirs de Piron! La brigade Piron de la Normandie au cœur du Reich!* Neufchâteau, Weyrich, 2017, 247 p.
- Wenkin (Hugues).** *Sur les traces de la Easy company à Bastogne!* Neufchâteau, Weyrich, 2017, 144 p.
- Wenkin (Hugues).** *Les témoins d'acier : Gros plans sur les chars de Bastogne, Clervaux, Houffalize, Wibrin et Wiltz.* Neufchâteau, Weyrich, 2017, 127 p.
- Willems (Arlette), Schoevaerts (Hugo), Croon (Gerry).** *Dagboek van de 18-daagse veldtocht van soldaat Marcel Willems.* Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2017, pp. 103-110.
- Yde (Marcella).** *Vaders horloge, een herinnering aan de meidagen 1940.* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVIII, 2017, 1, pp. 85-89.

c. L'occupation – De bezetting

- Baeckelandt (Roger).** *Bevrijdingsstoet te Lotenhulle : Oorlog 1940-1945.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 3, pp. 3-9.
- Bourdeaudhui (Jozef).** *Oorlogsrecepten.* Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 21, 2017, 61, pp. 35-38.
- Breuil (Xavier).** *Le football en Belgique pendant la Seconde Guerre Mondiale entre normalité, unité et continuité.* Guerres mondiales et conflits contemporains : Revue d'histoire, 2017, 268, pp. 7-19 (*Le sport et la Seconde Guerre Mondiale*).
- Cleys (Frans).** *De Blauwe Kei tijdens de Tweede Wereldoorlog : Het verhaal van Frans Cleys, de zoon van een sleepbootkapitein.* Te Lomelle op die Campine, 43, 2017, 1, pp. 7-18.
- Cnudde (Walter).** *1944 : Het laatste Duits bezettingsjaar.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardoois-Koolskamp, 2017, 13, pp. 89-102.
- Costermans (Dominique).** *Outre-Mère.* Bruxelles, Editions Luce Wilquin, 2017, 171 p.
- de Bonvoisin (Pierre).** *Alexandre Galopin (1879-1944), Gouverneur de la Société générale de Belgique, Victime des nazis.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique. Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 290, pp. 48-61.
- Deem (James M.).** *De gevangenen van Breendonk : Persoonlijke getuigenissen uit een SS-kamp.* Antwerpen, Horizon, 2017, 303 p.
- Dehaut (Martine), Jacquemin (Claudette).** *Cahier de cuisine 1943-1944 : recettes gaumaises authentiques, simples et savoureuses.* Arlon, DEMDEL, 2017, 77 p.
- Deneire (Bertin).** *Poperingenaar Valère Lebbe getuigt van zijn dwangarbeid.* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 47, 2017, 4, pp. 13-

20.

- De Vos (Rufin).** *Eugène Vanderleenen / Albert Vanbossuyt : Herinneringen uit de Tweede Wereldoorlog.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 116, pp. 34-38.
- De Vuyst (Julien).** *Marktliederen : Tweede Wereldoorlog : Angst, onmacht en spot verwoord door volkszangers.* S.I., Heemkundige Kring De Hellebaard, 2017, 158 p.
- Dewaele (Jacques).** *Een oase in de chaos, de Sint-Sebastiaansgilde in Brugge tijdens en kort na de Tweede Wereldoorlog.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 3, pp. 147-152.
- Dierick (Agata).** *Inventaris van het archief van Winterhulp (Arrondissementscomité Leuven en Plaatselijke Comités arrondissement Leuven), 1940-1949.* Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 98 p. (Inventarissen / Rijksarchief te Leuven 75).
- Flinker (Moïshe), Sitbon (Guy-Alain) (traduit de l'hébreu et annoté par).** *Carnets de clandestinité : Bruxelles, 1942-1943.* Paris, Calmann-Lévy, [2017], 160 p. (Mémorial de la Shoah).
- Geerts (Ferdinand).** *De Lommelse C.O.O. tijdens de Tweede Wereldoorlog.* Te Lommel op die Campine, 43, 2017, 3, pp. 25-27.
- Geerts (Ferdinand), Slegers (Jeannine).** *De Tweede Wereldoorlog in Stevensvennen.* Te Lommel op die Campine, 43, 2017, 3, pp. 5-12.
- Gybels (B.).** *Betekom : 7 mei 1945.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 1, pp. 1-8.
- Harvey (Elizabeth).** *Arbeitsverwaltung und Arbeitskräfterekrutierung im besetzten Europa. Belgien und das Generalgouvernement.* In : **Nützenadel (Alexander) (Hrsg.).** *Das Reichsarbeitsministerium im Nationalsozialismus. Verwaltung - Politik - Verbrechen.* Göttingen, Wallstein Verlag, 2017, pp. 348-386.
- Jacobs (Roel), Heyblom (Jean).** *Quartier des Marolles : A la recherche d'un pan de l'histoire juive.* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2017, 138, pp. 17-18.
- Jansoone (Roger).** *Het dagelijkse leven in Oostende tijdens de bezetting (1940-1944) (28).* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 2, pp. 28-41.
- Jansoone (Roger).** *Het dagelijkse leven in Oostende tijdens de bezetting (1940-1944) (29).* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 10, pp. 211-223.
- Jansoone (Roger).** *Het dagelijkse leven in Oostende tijdens de bezetting (1940-1944) (29).* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 11, pp. 233-243.
- Janssen (Lucien).** *Mijn verhaal : Doorke ontsnapt aan deportatie.* Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 1, p. 25.
- Janssen (Lucien).** *Mijn verhaal : Duitse legerofficier zal zijn heimat nooit terug zien.* Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 2, p. 24.
- Kichka (Henri), Czarska (Karolina) (ed.).** *Bylem wiezniejm dziesięciu obozów 1940-1945.* Kraków, Muzeum Sztuki Współczesnej w Krakowie MOCAK [2017], 2017, 236 p. [+ 1 DVD] [Translation of : *Une adolescence perdue dans la nuit des camps*].
- Korkus (Simone).** *Het dienstmeisje van Degrelle : Hoe Hannah Nadel de oorlog overleefde.* Kalmthout, Polis, 2017, 293 p.
- Lambrecht (Eddy).** *Knokke-Heist in WO2 : Atlantikwall en bezetting.* Sint-Michiels Brugge, Bonte, 2017, 292 p.

- Lazarus (Francine).** *A hidden Jewish child from Belgium : Survival, Scars and Healing.* London, Valentine Mitchell, 2017, xiv-242 p.
- Lenseclaes (Jan).** *Leven in oorlogsgebied tijdens WOII, mijn vlucht vanuit Loonbeek.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 3, pp. 203-206.
- Maertens (M.).** *Anekdotische herinneringen aan 1939-1945.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2017, 33, pp. 63-78.
- Maessen (Tom).** *De ramp te Godsheide op Valentijnsdag 1941.* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 3, pp. 69-71.
- Michiels (Eugène).** *Dagboek schip St. Christophe.* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 35, 2017, 71, pp. 46-52.
- Minguet (Lucie).** *Mémoires de guerre d'une petite fille à Liège et autres souvenirs.* Liège, Now Future éditions, [2017], 137 p.
- Nejszaten (Michel).** *Comment les juifs de Belgique ont affronté le nazisme, suivi de L'histoire étonnante et méconnue des Partisans juifs à Bruxelles (1941-1944).* Seraing, Vivre...S, 2017, 136 p.
- Olsen (Jan).** *Het tragisch lot van duizenden Joodse kinderen, ook in ons land, tijdens Wereldoorlog II.* Heemkundige Vereniging De Gonde (Melle), 45, 2017, 3-4, pp. 23-25.
- Osaer (Herman).** *Defirma "Pit en Stake" Zevekote 1944.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 4, pp. 96-97.
- Pauwels (Ivo), Huts (Karine).** *Wat mijn kleinzoon weten moet : Hoe een joodse jongen onderdoek in België (1939-1945).* Tielt, Lannoo, 2017, 511 p.
- Rubens (Cyril).** *Een briefkaart redde mijn leven : Een joods meisje overleeft WOII.* Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, 255 p. [Bevat : Jodenvervolgning, België, WOII, Kitty Haber].
- Saerens (Lieven).** *Haat is een deugd : Het credo van de jodenjagers.* Tielt, Lannoo, 2017, 262 p.
- Schawe (Martin).** *Van Eyck in Neuschwanstein : Die Bayerischen Staatsgemäldesammlungen, der Genter Altar und der Sakramentsaltar aus Löwen im Zweiten Weltkrieg.* Jahresbericht / Bayerische Staatsgemäldesammlungen, 2017, pp. 140-167.
- Scheelen (Miet).** *Verhalen van mijn moeder : 6. De oorlog.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 2, pp. 32-33.
- Schlagdenhauffen (Régis).** *Histoire et mémoire de la persécution des homosexuel-le-s par les nazis.* Bruxelles, Mémoire d'Auschwitz, 2017, 170 p.
- Schram (Laurence).** *Dossin : l'antichambre d'Auschwitz.* Bruxelles, Racine, 2017, 348 p.
- Schwarz (Birgit).** *Alle retten den Genter Altar. Der Weg durch Europa 1940-1945.* In : **Kemperdick (Stephan), Rössler (Johannes), Heyder (Joris Corin) (eds.).** *Der Genter Altar : Reproduktionen, Deutungen, Forschungskontroversen = The Ghent altarpiece : reproductions, interpretations, scholarly debates.* Petersberg, Michael Imhof Verlag, 2017, pp. 12-25 [Congres : Staatliche Museen zu Berlin. Gemäldegalerie (Berlin), 13-02-2015 – 14-02-2015].
- S.n.** *Bibberen van ontroering. Overleven in een concentratiekamp.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 96-97.
- S.n.** *Hoog de harten! Uit een notaboekje van secretaris Jos Faut.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 2, pp.

- 40-45.
- S.n.** *Mijn Jezus, barmhartigheid! Geloven in tijden van oorlog.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 94-95.
- S.n.** *Music in the camps*. Brussel, Kimé, 2017, 186 p. (*Getuigen : Tussen geschiedenis en herinnering* 124).
- S.n.** *News from Ypres*. WFA Bulletin, 108, Aug/Sept 2017, pp. 11-13; 109, Nov/Dec 2017, pp. 12-14.
- S.n.** *De vervolging van homoseksuelen door de nazi's*. Brussel, Kimé, 2017, 162 p. (*Getuigen : Tussen geschiedenis en herinnering*, 2017, 125).
- S.n.** *Zusters waren bezetter te slim af, maar dan was er die handgranaat*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 1, pp. 30-35.
- Strubbe (Roland)**. *Duitse razzia op het kerkhof te Loppem : 15 augustus 1944*. Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis "Pastoor Ronse", 38, 2017, 1, pp. 3-9.
- Surdiacourt (Dirck), François (Johan)**. *Duitse schuilkelder verborgen onder parkeerterrein. WOII-erfgoed te Geraardsbergen?* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 272, pp. 16-19.
- Tamagne (Florence)**. *De vervolging van homoseksuelen tijdens het naziregime*. In : **S.n.** *De vervolging van homoseksuelen door de nazi's*. Brussel, Kimé, 2017, pp. 72-81 (*Getuigen : Tussen geschiedenis en herinnering*, 2017, 125).
- Van Baelen (François)**. *Frans Hermans uit het concentratiekamp bevrijd*. Molsse Tijdingen, 2017, 25, pp. 248-253.
- Van Caenegem (Raoul)**. *Dagboek te Gent in 1944 bijgehouden door Raoul van Caenegem : Deel II, mei 1944*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 3, pp. 162-172.
- Van Caenegem (Raoul)**. *Dagboek te Gent in 1944 bijgehouden door Raoul van Caenegem : Deel III*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 4-5, pp. 242-251.
- Van Caenegem (Raoul)**. *Dagboek te Gent in 1944 bijgehouden door Raoul van Caenegem : Deel IV augustus en september : De bevrijding*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 6, pp. 322-329.
- Vandervelden (Jos)**. *Diefstallen in de oorlog 40-44*. Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 3, pp. 132-136.
- Vandervelden (Jos)**. *Duitse 'Glockenaction' tijdens de Tweede Wereldoorlog*. Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 4, pp. 153-159.
- Vandervelden (Jos)**. *Stro-leveringen 1941-1945*. Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 3, pp. 102-115.
- Vandervelden (Jos)**. *Tweede Wereldoorlog : Levering van varkens*. Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 1, pp. 38-39.
- Vandervelden (Jos)**. *Wapeninlevering bij het begin van WO II*. Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 1, pp. 33-35.
- Van Dessel (Annie)**. *Sinterklaasfeest 1944 en grootmoeders' handtasje*. Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 4, pp. 28-29.
- Van Engeland (Dirk), Moens (Ria) (ed.)**. *Getekend door de oorlog : de artistieke Duffelse familie De Smet rond en tijdens WO II*. Duffel, Den Grooten Duffelaar, 2017, 195 p.

- Van Gansbeke (Roger).** *Onverwacht liefdesgeluk dankzij WOII*. De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 22, 2017, 4, pp. 5-13.
- Vangenechten (Camille).** *Herinneringen aan het laatste oorlogsjaar '45 en '46*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 4, pp. 44-58.
- Van Gucht (Jozef).** *Oorlogsdagboek WO2 door Felix Van Riet*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 1, pp. 3-7.
- Van Gucht (Jozef).** *Oorlogsdagboek WO2 door Felix Van Riet (2)*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 2, pp. 66-75.
- Van Gucht (Jozef).** *Oorlogsdagboek WO2 door Felix Van Riet (Slot)*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 3, pp. 129-138.
- Van Herbruggen (Anneleen).** *Die a Hero in Langemarck : Flanders in the Nazi Poetry of Heinrich Anacker*. Journal of Dutch Literature, 8, 2017, 1, pp. 41-59.
- Van Ruyskensvelde (Sarah).** *Een nieuwe tijd, een nieuwe orde? Verleden, heden en toekomst in de verhandelingen van retoricaleerlingen van het Xaveriuscollege in Borgerhout, 1940-1944*. Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 3, pp. 72-83.
- Van Trimpont (Marc).** *Oorlogsvluchtelingen uit de Betuwe 1944-1945 (Naschrift)*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 266, p. 33.
- Wouters (Louis).** *Herinneringen uit de oorlogsjaren 1940-1945 – deel 4*. Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 156, pp. 17-24.

d. La collaboration – De collaboratie

- Aerts (Koen), Luyten (Dirk), Willems (Bart), Drossens (Paul), Lagrou (Pieter), Velle (Karel) (avant-propos).** *Papy était-il un nazi? Sur les traces d'un passé de guerre*. Bruxelles, Racine, 2017, 272 p.
- Aerts (Koen), Luyten (Dirk), Willems (Bart), Drossens (Paul), Lagrou (Pieter), Velle (Karel) (woordvoerder).** *Was opa een nazi? Speuren naar het oorlogsverleden*. Tiel, Lannoo, 2017, 272 p.
- Arnaud (Patrice), Théofilakis (Fabien).** *Gestapo et polices allemandes : France, Europe de l'Ouest, 1933-1945*. Paris, CNRS, 2017, 277 p.
- Artuso (Vincent).** *La Collaboration dans l'historiographie luxembourgeoise*. Hémecht. Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire. Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär, 69, 2017, 3-4, pp. 335-346.
- Cheyns (Bruno).** *Léon Degrelle : De Führer uit Bouillon : biografie*. Antwerpen, Vrijdag, 2017, 590 p.
- De Bruyne (Eddy).** *Entre Collaboration et Kollaboration : particularismes, reflets & aspects en région liégeoise et ailleurs*. Liège, Province de Liège, 2017, 428 p.
- de la Croix (Arnaud).** *Ils admiraient Hitler : Portraits de 12 disciples du dictateur*. Bruxelles, Racine, 2017, 159 p.
- François (Aurore).** *Jeunes collaborateurs durant la Seconde Guerre mondiale : Quelles réponses à quelles transgressions? (Belgique, 1944-1947)*. Le Mouvement Social, 2017, 4 (n° 261), pp. 93-106 [DOI : <https://doi.org/10.3917/lms.261.0093>].
- Hasquin (Hervé).** *Les séparatistes wallons et le gouvernement de Vichy (1940-1943)*. Bruxelles, Académie royale de Belgique, 2017, 241 p. (Rétro poche 2).
- Lucas (Cécile).** *Le 22 juillet 1944, les « Brigades Rouges » de Rex assassinent l'abbé Alphonse Huybrechts, curé d'Ottignies*. Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2017, 79, pp. 4-20.
- Pierik (Perry).** *Dagboeken van het Oostfront : Vlaamse vrijwilligers tijdens Operatie 'Barbarossa'*. Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, 200 p.

- Spaepen (Leo).** *Marcel Beddegenoodts, aantekeningen (1944-1949) tussen collaboratie en repressie.* Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 53, 2017, 1, pp. 3-34.
- Trigg (Jonathan).** *Het testament van de Vlaamse Waffens-SS : De allerlaatste Oostfronters getuigen.* Antwerpen, Horizon, 2017, 270 p.
- Van Haecke (Lawrence).** *Hoogtepunten : Repressie van de collaboratie.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 140-141 (Het verhaal van... 1).
- Velle (Karel).** *Préface.* In : **Aerts (Koen), Luyten (Dirk), Willems (Bart) (ed.).** *Papy était-il un nazi? Sur les traces d'un passé de guerre.* Bruxelles, Racine, 2017, pp. 9-11.
- Velle (Karel).** *Woord vooraf.* In : **Aerts (Koen), Luyten (Dirk), Willems (Bart) (eds.).** *Was opa een nazi? Speuren naar het oorlogsverleden,* Tielt, Lannoo, 2017, pp. 9-11.
- Verreyken (Renaat).** *Collaboratie en repressie tijdens WOII... ook in Kapellen.* Kapellen, Heemkring Hoghescoete, 2017, 116 p.
- Verstraete (Pieter-Jan).** *Arnsvalde : zwanenzang van "Langemarck" en "Nederland", februari 1945.* Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, 100 p.
- Verstraete (Pieter-Jan).** *Herman De Vleeschauwer : "Constanten in het Nederlandsche denken".* Kortrijk, Pieter Jan Verstraete, 2017, 38 p.
- Verstraete (Pieter-Jan).** *Tijl : Beknopte historiek van de Hitlerjeugd Vlaanderen.* Kortrijk, Pieter Jan Verstraete, 2017, 63 p.
- Willems (Bart).** *Was opa een nazi? Speuren naar het oorlogsverleden.* @rchieflink. Driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 17, 2017, 4, pp. 4-53.
- Willems (Bart).** *De zoektocht naar het oorlogsverleden : Archieven over de bestraffing van collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog.* Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 21, 2017, pp. 13-21.
- Wouters (Nico).** *La collaboration flamande pendant la Seconde guerre mondiale : Une thématique complexe.* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 2, pp. 78-79.
- Wynants (Jacques), Simons (Mathieu).** *Paul Simon, bourgmestre de guerre et propagandiste.* Bulletin de la Société verviétoise d'archéologie et d'histoire, LXXX, 2017, pp. 45-96.
- e. La résistance – Het verzet
- Baland (Lionel).** *Xavier de Grunne : de Rex à la Résistance.* Paris, Godefroy de Bouillon, 2017, 125 p.
- Barbazon (Yvon).** *André Barbier. Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore,* 2017, 53, pp. 52-59.
- Dezaeger (Georges).** *Drie oorlogsjaren uit het leven van Georges Dezaeger (deel 3).* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 1, pp. 12-17.
- Dezaeger (Georges).** *Drie oorlogsjaren uit het leven van Georges Dezaeger (deel 4).* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 2, pp. 16-21.
- Dezaeger (Georges).** *Drie oorlogsjaren uit het leven van Georges Dezaeger (deel 5).* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 3, pp. 4-9.
- Dezaeger (Georges).** *Drie oorlogsjaren uit het leven van Georges Dezaeger (deel 6).* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 4, pp. 2-7.

- Dierick (Marie-Madeleine).** *Ik moest gefusilleerd worden : Het oorlogsrelaas van Dr. Edgard De Meirman (1): Introductie en situering van de context.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 1, pp. 10-29.
- Dierick (Marie-Madeleine).** *Ik moest gefusilleerd worden : Het oorlogsrelaas van Dr. Edgard De Meirman (2).* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 2, pp. 88-116.
- Kesteloot (Stephan).** *André Vandenameele, een levende legende.* Iepers Kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 53, 2017, 4, pp. 98-103.
- Leyssens (Robert).** *Herdenking weerstander Albert Huybrechts en notaris-burgemeester Gaston Ooms.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2016, nr. 2 (106), pp. 40-43.
- Morelli (Anne).** *La partecipazione degli emigranti italiani alla Resistenza belga.* Bruxelles, Edizioni ANPI Belgique, 2017, 263 p.
- Schutters (Victor).** *Herinneringen van mijn vader, Joseph Schutters, en activiteiten van mijn grootvader, Victor Schutters, in het verzet tijdens WOII.* Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 28, 2017, 1, pp. 10-17.
- Simal (Marc).** *Célestin Evrard : Chronique d'un résistant: 1940-1945.* Strépy-Bracquegnies, Le livre en papier, 2017, 91 p.
- Sorée (Yves), Vandembrouke (Jacques).** *Madeleine Tasset, une jeune Ardennaise dans l'Armée secrète (section 198, groupe 2, secteur 3, zone V).* Annales de la Société archéologique de Namur, 2017, 91, pp. 205-241.
- Steyaert (Rozemie).** *Elisa Van Caulaert, een moedige Ninoofse verzetsvrouw.* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 1, pp. 49-58.
- Struyve (Roel).** *Hector Joye, van oudstrijder van de Eerste Wereldoorlog tot verzetsman in de Tweede Wereldoorlog.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 3, pp. 157-162.
- Van Trimpont (Marc).** *Strategie van het Onafhankelijkheidsfront m.b.t. organisatiestructuren en werking op het terrein (22 juni 1941 – 3 september 1944).* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 269, pp. 3-10.
- Zurné (Jan Julia).** *Tussen twee vuren : Gerecht en verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog.* Tielt, Lannoo, 2017, 254 p.

4. 1945-1993

- Campion (Jonas).** *Gendarmeries et transitions politiques (Nord de la France, Belgique, 1944-1948).* In : **Vandenbussche (Robert) (éd.).** *L'épuration en Belgique et dans la zone interdite : (1944-1949) : Actes de la Journée d'études, Bondues (1er février 2014).* Lille, Université de Lille. Institut de recherches historiques du Septentrion, 2017, pp. 49-67.
- Dejonghe (Etienne).** *Le procès de l'abbé Gantois et du Vlaamsch Verbond von Frankrijk.* In : **Vandenbussche (Robert) (éd.).** *L'épuration en Belgique et dans la zone interdite : (1944-1949) : Actes de la Journée d'études, Bondues (1er février 2014).* Lille, Université de Lille. Institut de recherches historiques du Septentrion, 2017, pp. 233-271.
- Maerten (Fabrice).** *Conclusion.* In : **Vandenbussche (Robert) (éd.).** *L'épuration en Belgique et dans la zone interdite : (1944-1949) : Actes de la Journée d'études, Bondues (1er février 2014).* Lille, Université de Lille. Institut de recherches historiques du Septentrion, 2017, pp. 273-278.
- Vandenbussche (Robert).** *Épuration : quelles problématiques? Qu'en attendent les Résistants?* In : **Vandenbussche (Robert) (éd.).** *L'épuration en Belgique et dans*

la zone interdite : (1944-1949) : Actes de la Journée d'études, Bondues (1er février 2014). Lille, Université de Lille. Institut de recherches historiques du Septentrion, 2017, pp. 3-8.

2. Histoire par secteurs fonctionnels – Thematische indeling

a. *Histoire des institutions et histoire politique – Geschiedenis van de instellingen en van de politiek*

1. *Les institutions : genèse et fonctionnement – De instellingen : wording en werking*

a. Généralités, la royauté – Algemene werken, het koningschap⁽⁶⁾

Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.). *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, xxii-319 p. (International Library of Policy Analysis 10).

Deneckere (Gita), De Paepe (Tom), De Wever (Bruno), Vanthemsche (Guy). *Een geschiedenis van België.* Gent, Academia Press, 2017, 320 p. [Vierde, herwerkte druk].

Dujardin (Vincent). *Préface.* In : **Witte (Els), Meynen (Alain), Luyten (Dirk), Dujardin (Vincent) (préfacier).** *Histoire politique de la Belgique : des origines à 1830.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. I[ff.] (Histoire).

Lacey (Joseph). *Centripetal democracy : Democratic legitimacy and political identity in Belgium, Switzerland, and the European Union.* Oxford, Oxford University Press, 2017, xi-293 p.

Liebman (Marcel). *Destin de la social-démocratie belge : Histoire.* Bruxelles, Edition Samsa s.p.r.l., [2017], 276 p.

Loobuyck (Patrick), Sinardet (Dave), *Belgium : A Hard case for Liberal Nationalism?* In : **Banting (Keith), Kymlicka (Will) (eds.).** *The Strains of Commitment : The Political Sources of Solidarity in Diverse Societies.* Oxford, Oxford University Press, 2017, pp. 389-419.

Magone (José M.). *The statecraft of consensus democracies in a turbulent world : A comparative study of Austria, Belgium, Luxembourg, the Netherlands and Switzerland.* London, New York, Routledge, 2017, xxi-341 p. (Routledge research in comparative politics 68).

Meynen (Alain), Witte (Els). *Conjonction de crises de légitimité sur les plans économique et institutionnel (1974-2016).* In : **Witte (Els), Meynen (Alain), Luyten (Dirk), Dujardin (Vincent) (préfacier).** *Histoire politique de la Belgique : des origines à 1830.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 397-532 (Histoire).

Scheltiens (Vincent). *Met dank aan de overkant : Een politieke geschiedenis van België.* Kalmthout, Polis, 2017, 319 p.

Witte (Els). *La construction de la Belgique, 1828-1847.* [Bruxelles], Le Cri édition, 2017, 239 p. (Nouvelle histoire de Belgique 2; Le cri : histoire, 2).

Witte (Els), Meynen (Alain). *De la reconstruction d'après-guerre aux explosives années soixante (1944-1974).* In : **Witte (Els), Meynen (Alain), Luyten (Dirk), Dujardin (Vincent) (préfacier).** *Histoire politique de la Belgique : des origines à 1830.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 287-396 (Histoire).

Witte (Els). *L'élargissement de la démocratie bourgeoise (1885-1918).* In : **Witte (Els), Meynen (Alain), Luyten (Dirk), Dujardin (Vincent) (préfacier).** *Histoire politique de la Belgique : des origines à 1830.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 117-177 (Histoire).

Witte (Els), Meynen (Alain), Luyten (Dirk), Dujardin (Vincent) (préfacier). *Histoire politique de la Belgique : des origines à 1830.* Bruxelles, Samsa, 2017, 582 p. (Histoire).

6 Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Witte (Els).** *Introduction.* In : **Witte (Els), Meynen (Alain), Luyten (Dirk), Dujardin (Vincent) (préfacier).** *Histoire politique de la Belgique : des origines à 1830.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 5-10 (Histoire).
- Witte (Els).** *La percée de l'Etat constitutionnel et parlementaire bourgeois (1830-1848).* In : **Witte (Els), Meynen (Alain), Luyten (Dirk), Dujardin (Vincent) (préfacier).** *Histoire politique de la Belgique : des origines à 1830.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 11-66 (Histoire).
- Witte (Els).** *Le triomphe du libéralisme (1850-1884).* In : **Witte (Els), Meynen (Alain), Luyten (Dirk), Dujardin (Vincent) (préfacier).** *Histoire politique de la Belgique : des origines à 1830.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 67-116 (Histoire).
- Aertssen (Ludo).** *De botten van de koning.* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 2, pp. 5-6 [Contenu : / Inhoud : Op zoek naar laarzen voor koning Boudewijn tijdens zijn bezoek aan Zandvliet en Lillo op 9 februari 1953, naar aanleiding van watersnood in de Antwerpse polders].
- Arren (Raymond).** *De obsessie van Leopold II - Heersen als een moderne farao over de Nijl.* Spaenhiers : Jaarboek van de Archeologisch-Historische Kring van Koekelare, 2017, 24 [Jaarboek 2016], pp. 35-80.
- Baggerman (Luc).** *Achter de schermen van het trammuseum te Schepdaal : Over het rijtuig van koning Leopold II.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 115, p. 78.
- Bénit (André).** *Charlotte de Belgique, impératrice du Mexique. Une plongée dans les ténèbres de la folie. Essai de reconstitution fictionnelle.* Cédille : Revista de estudios franceses, 2017, Extra 7, pp. 13-54.
- Bénit (André).** *Charlotte, princesse de Belgique et impératrice du Mexique (1840-1927). Un conte de fées qui tourne au délire... Essai de reconstitution historique.* Plougastel-Daoulas, éd. Historic'one, 2017, 220 p.
- Bilterynt (Damien).** *Joséphine de Belgique (1872-1958), princesse aux deux patries.* Museum Dynasticum, 29, 2017, 1, pp. 3-22.
- Bollaert (André).** *75 jaar geleden - Een vergeten eerbetoon aan koning Leopold III tijdens de Tweede Wereldoorlog - 's Konings Garve in de gemeenten van het Land van Nevele.* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVIII, 2017, 1, pp. 3-18.
- Bombay (Jo).** *Straatnamen en het Belgisch koningshuis.* Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2017, 36, pp. 221-225.
- Borgers (Jacques), Van de Wouwer (Jan), Van Leemput (Louis).** *Leopold III : Verlangen naar waarheid.* Brussel, Homes International, 2017, 193 p.
- Cabral (Daniel).** *Tour Leopold II : A guide to the colonial heritage of the capital of Europe.* Brussels, Daniel Cabral, 2017, s.p. (folder).
- de Belgique (Marie-José).** *Albert et Élisabeth : Mes parents.* Bruxelles, Racine, 2017, 320 p.
- Delpérée (Francis).** *Le Roi des Belges.* Bruxelles, Académie Royale de Belgique, 2017, 137 p. (L'académie en poche 103).
- De Munck (Luc).** *De artistieke contacten van koningin Elisabeth (1914-1918).* De Panne, Gemeente De Panne, 2016, 50 p. [Deze publicatie verschijnt naar aanleiding van de tentoonstelling "Elisabeth, de kunstzinnige koningin", Cultuurhuis De Scharbiellie, 9-4-2016 – 8-1-2017].
- Denys (Bertrand).** *'The King's Speech' op het kasteel van Caloen te Loppem op 9 december 1918.* Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis "Pastoor Ronse", 38, 2017, 2, pp. 75-83.

- Geenen (Nina).** *De Commissie Soenens : Oprichting en werking van de parlementaire adviescommissie betreffende de grondwettelijke prerogatieven van de Koning (1949).* Museum Dynasticum, 29, 2017, 1, pp. 23-38.
- Geenen (Nina).** *Het rapport van de Commissie Soenens betreffende de grondwettelijke prerogatieven van de Koning (1949).* Museum Dynasticum, 29, 2017, 2, pp. 13-26.
- Gérardy (Paul), Cornet (Anne) (éd.).** *Les carnets du roi.* Orléans, Regain de lecture, 2017, 254 p.
- Janssens (Gustaaf).** *Le Chef de l'État.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 303-325.
- Janssens (Gustaaf).** *Het Staatshoofd.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e – 21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 303-327.
- Koschnick (Kristin).** *Gefangen in Haus Elbe : die Belgische Königsfamilie in Hirschstein.* Magazin des Freundeskreises Schlösserland Sachsen (Meissen), 2017, 2, p. 7.
- Leclercq (Alain).** *Seks in Laken : Leopold I en Leopold II : De pikante geschiedenis van onze koningen.* Antwerpen, Eik Uitgeverij, 2017, 280 p. [Traduit du français / Uit het Frans vertaald].
- Lierneux (Pierre).** *Albert I, de 'Koning-Ridder'.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 60-63.
- Pirot (Pascal).** *La dynastie belge et la science sous le règne d'Albert Ier.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1451-1460.
- Plasman (Pierre-Luc), Dumoulin (Michel) (préfacier).** *Léopold II, potentat congolais : L'action royale face à la violence coloniale.* Bruxelles, Racine, 2017, 243 p.
- Smissaert (Emile).** *Méer over Louise-Marie van Orléans, eerste koningin der Belgen.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 4, pp. 116-117.
- Tripnaux (Eric).** *Léopold Ier à Anvers en 1833 : Une rare plaque en argent.* Museum Dynasticum, 29, 2017, 2, pp. 27-30.
- Van den Wijngaert (Mark).** *Tegen de stroom in : Leopold III, zijn leven, zijn betekenis.* Antwerpen, Manteau, 2017, 155 p.

b. Le pouvoir législatif national / fédéral – De nationale-federale wetgevende macht

- Delpérée (Francis).** *La tapisserie constitutionnelle en Belgique, au Luxembourg et en Europe. Hommage à Rusen Ergéc.* Revue belge de Droit constitutionnel, 2017, 4, pp. 303-314.
- Laureys (Véronique), Vanderborght (Joris) (met medewerking van).** *Het Belgisch Parlement en de wetgevende vergaderingen uit de "Franse" en "Hollandse" tijd.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 275-302.
- Laureys (Véronique), Vanderborght (Joris) (avec la collaboration de).** *Le Parlement belge et les assemblées législatives des périodes «française» et «hollandaise».* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 277-302.

- Magits (Michel), Leloup (Geert).** *De organen van toezicht en advies.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 729-742.
- Magits (Michel), Leloup (Geert).** *Les organes de contrôle et de consultation.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 727-740.
- Van den Eeckhout (Patricia), De ruyscher (Dave).** *Publicatie van wetgevende normen sedert de "Franse tijd".* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 327-338.
- Van den Eeckhout (Patricia), De ruyscher (Dave).** *Publication des normes législatives depuis l'époque française.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 326-336.
- Verleden (Frederik), Hooghe (Marc) (inl.), Demeulemeester (Jan) (inl.), Pattyn (Elke) (inl.).** *Het parlementaire jaar, 2015-2016.* Heule, Inni Publishers, 2017, 175 p.
- c. Le pouvoir exécutif national / fédéral – De nationale-federale regering en haar administratie
- Amara (Michaël).** *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : De FOD Personeel en Organisatie (voorheen het Ministerie van Ambtenarenzaken).* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 364-367.
- Amara (Michaël).** *SPF Personnel & Organisation – (ex-Ministère de la Fonction publique).* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 363-366.
- Bisschop (Chantal), Van Molle (Leen).** *L'ancien Ministère de l'Agriculture et des Classes moyennes.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 521-524.
- Bisschop (Chantal), Van Molle (Leen).** *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : Het voormalige Ministerie van Landbouw.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19^e-21^e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 522-526.
- Brans (Marleen), de Visscher (Christian), Gouglas (Athanasios), Jaspers (Sylke).** *Political control and bureaucratic expertise : Policy analysis by ministerial cabinet members.* In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Policy Press, 2017, pp. 57-78 (International library of policy analysis 10).
- Buyst (Erik).** *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : De FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie (het voormalige Ministerie van Economische zaken en zijn voorgangers).* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19^e-21^e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 508-522.
- Buyst (Erik).** *Functioneel gedecentraliseerde diensten : Parastatalen van de FOD Economische zaken en zijn voorgangers.* In : **Van den Eeckhout (Patricia),**

- Vanthemse (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e – 21e eeuw. Vol. 1.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 672-677.
- Buyst (Erik).** *Parastataux du SPF Économie et de ses prédécesseurs.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemse (Guy) (red.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 669-674.
- Buyst (Erik).** *SPF Économie, PME, Classes moyennes et Énergie (ancien ministère des Affaires économiques et ses prédécesseurs).* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemse (Guy) (eds.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 506-520.
- Campion (Jonas), De Koster (Margo) Anhus (Els).** *Politie.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 46-47 (Het verhaal van... 1).
- Coppieters (Guy).** *Le Conseil des Ministres.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemse (Guy) (eds.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 358-362.
- Coppieters (Guy), Vanthemse (Guy).** *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : Algemene inleiding.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemse (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19^e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 339-348.
- Coppieters (Guy), Vanthemse (Guy).** *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : De FOD Kanselarij van de Eerste minister en de FOD Wetenschapsbeleid.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemse (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 349-364.
- Coppieters (Guy), Vanthemse (Guy).** *Les services publics fédéraux et les anciens ministères : I. Introduction générale.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemse (Guy) (eds.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 337-346.
- Coppieters (Guy), Vanthemse (Guy).** *SPF Chancellerie du Premier ministre et le SPP Politique scientifique.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemse (Guy) (eds.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 347-357.
- Declercq (Tommy).** *Préface.* In : **Campion (Jonas) (réd.).** *Organiser, innover, agir : Réformer et adapter les polices en Belgique (18e-21e siècles).* Louvain, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 9-10 (Histoire, justice, sociétés 19).
- De Koster (Margo), Rousseaux (Xavier).** *Transformer ou réformer les polices. Permanences, adaptations, défis.* In : **Campion (Jonas) (réd.).** *Organiser, innover, agir : Réformer et adapter les polices en Belgique (18e-21e siècles).* Louvain, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 217-233 (Histoire, justice, sociétés 19).
- Delplancq (Thierry).** *La police de La Louvière et le Commissaire Lorent. Quand la Roche tarpéienne côtoie le Capitole.* In : **Campion (Jonas) (réd.).** *Organiser, innover, agir : Réformer et adapter les polices en Belgique (18e-21e siècles).* Louvain, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 115-130 (Histoire, justice, sociétés 19).
- Demarée (Chaim).** *Reconstructions et interprétations des agissements proactifs de brigades d'intervention. Une zone de police bruxelloise en 2011 et 2012.* In : **Campion (Jonas) (réd.).** *Organiser, innover, agir : Réformer et adapter les polices en Belgique (18e-21e siècles).* Louvain, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 179-216 (Histoire, justice, sociétés 19).
- Denys (Catherine).** *Réformer la police ou changer les policiers? Trois exemples dans*

- l'histoire des polices urbaines belges au 18e et début du 19e siècle.* In : **Campion (Jonas) (réd.)**. *Organiser, innover, agir : Réformer et adapter les polices en Belgique (18e-21e siècles)*. Louvain, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 37-48 (Histoire, justice, sociétés 19).
- Dujardin (Vincent)**. *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : De FOD Buitenlandse zaken.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 416-435.
- Dujardin (Vincent)**. *SPF Affaires étrangères.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 414-433.
- Easton (Marleen)**. *La «triple hélice» : Un outil de gestion de l'innovation au sein d'une police publique en réseaux.* In : **Campion (Jonas) (réd.)**. *Organiser, innover, agir : Réformer et adapter les polices en Belgique (18e-21e siècles)*. Louvain, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 131-146 (Histoire, justice, sociétés 19).
- Francis (Vincent)**. *La police de proximité en Belgique. Quelques résistances et enjeux autour de son implémentation.* In : **Campion (Jonas) (réd.)**. *Organiser, innover, agir : Réformer et adapter les polices en Belgique (18e-21e siècles)*. Louvain, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 67-78 (Histoire, justice, sociétés 19).
- Gheysens (Valerie), Leloup (Geert), Strubbe (Filip)**. *Inventaris van het archief van het Ministerie van Financiën : Algemeen Secretariaat : Personeel (1834-2010)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 138 p. (Algemeen Rijksarchief. Inventarissen 616).
- Heyrman (Peter)**. *L'ancien Ministère des Classes moyennes.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 525-528.
- Heyrman (Peter)**. *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : Het voormalige Ministerie van Middenstand.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 527-529.
- Heyrman (Peter), Van Molle (Leen), Bisschop (Chantal)**. *Functioneel gedecentraliseerde diensten : Parastatalen van het voormalige Ministerie van Middenstand en Landbouw.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 656-671.
- Heyrman (Peter)**. *Parastataux du Ministère des Classes moyennes et de l'Agriculture.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 653-668.
- Leloup (Geert), Preneel (Marij)**. *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : De FOD Financiën.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 458-474.
- Leloup (Geert), Preneel (Marij)**. *Parastataux du SPF Finances.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 585-613.
- Leloup (Geert), Preneel (Marij)**. *SPF Finances.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 457-472.
- L'Entrée (Jonathan)**. *La gestion de l'ordre en 1950. L'exemple du Hainaut.* In :

- Campion (Jonas) (réd.).** *Organiser, innover, agir : Réformer et adapter les polices en Belgique (18e-21e siècles)*. Louvain, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 163-178 (Histoire, justice, sociétés 19).
- Lierneux (Pierre).** *De Belgische rijkswacht*. In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening*. Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 170-183.
- López (Laurent).** *Terrorisme, banditisme, récidive... Genèse de la question d'une coopération policière européenne. France, Belgique, Luxembourg et Suisse, fin 19e - début 20e siècle*. In : **Campion (Jonas) (réd.).** *Organiser, innover, agir : Réformer et adapter les polices en Belgique (18e-21e siècles)*. Louvain, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 49-66 (Histoire, justice, sociétés 19).
- Luyten (Dirk).** *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : De FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg en zijn voorgangers*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 475-482.
- Luyten (Dirk).** *Parastataux du SPF Emploi, Travail et Concertation sociale*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 614-643.
- Luyten (Dirk).** *SPF Emploi, Travail et Concertation sociale et ses prédécesseurs*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 473-480.
- Mézino (Marguerite).** *Inventaris van het archief van het Ministerieel Comité voor de strijd tegen de fiscale en sociale fraude en van het College voor de strijd tegen de fiscale en sociale fraude : (2008-2014)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, s.p. (Algemeen Rijksarchief : Inventarissen 620).
- Pirlot (Vincent).** *Functioneel gedecentraliseerde diensten : Algemene inleiding*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 563-582.
- Pirlot (Vincent).** *Les organismes publics ou parastataux : Introduction générale*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 561-580.
- Preneel (Marij), Verhelst (Juil).** *Functioneel gedecentraliseerde diensten : De parastatalen van de FOD Binnenlandse zaken*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 695-696.
- Preneel (Marij), Verhelst (Juil).** *Parastataux du SPF Intérieur*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 692-694.
- Six (Caroline), Van der Hertten (Bart).** *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : De FOD Mobiliteit en Vervoer en zijn voorgangers*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 530-548.
- Six (Caroline), Van der Hertten (Bart).** *Functioneel gedecentraliseerde diensten :*

- De parastatalen van de FOD Mobiliteit en Vervoer en hun voorgangers.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e – 21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 677-694.
- Six (Caroline), Van der Hertem (Bart)**. *Parastataux du SPF Mobilité et Transports et leurs prédécesseurs.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 675-691.
- Six (Caroline), Van der Hertem (Bart)**. *SPF Mobilité et Transports et ses prédécesseurs.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 528-546.
- Somer (David)**. *Florent-Édouard Louwage (1888-1967). Acteur de la professionnalisation policière.* In : **Campion (Jonas) (réd.)**. *Organiser, innover, agir : Réformer et adapter les polices en Belgique (18e-21e siècles).* Louvain, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 97-114 (Histoire, justice, sociétés 19).
- Tyssens (Jeffrey)**. *L'ancien Ministère de l'Instruction et de la Culture.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 546-553.
- Tyssens (Jeffrey)**. *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : Het voormalige Ministerie van Onderwijs en Cultuur.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19^e-21^e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 548-555.
- Vaesen (Joost)**. *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : Het Ministerie van Defensie en de Krijgsmacht.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 436-457.
- Vaesen (Joost)**. *Ministère de la Défense nationale et les Forces armées.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 434-456.
- Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy)**. *L'ancien Ministère des Colonies.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 554-560.
- Van den Eeckhout (Patricia), Maréchal (Griet), Soyez (Sébastien)**. *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : De FOD Binnenlandse zaken, met inbegrip van de Federale politie en haar voorgangers.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 396-415.
- Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy)**. *Parastataux du SPF Affaires étrangères, Commerce extérieur et Coopération au développement.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 581-584.
- Van den Eeckhout (Patricia), Maréchal (Griet), Soyez (Sébastien)**. *SPF Intérieur, y compris les archives de la Police fédérale (successeur des services de la Police nationale, de la Police judiciaire et de la gendarmerie).* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire,

- 2017, pp. 394-413.
- Vanthemsche (Guy), Strubbe (Filip).** *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : De FOD Sociale zekerheid, zijn voorgangers en de POD Maatschappelijke integratie.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 483-489.
- Vanthemsche (Guy), Strubbe (Filip).** *SPF Sécurité sociale, ses prédécesseurs ainsi que le SPP Intégration.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 481-488.
- Veldeman (Piet).** *De burgerwacht.* In : **Lierneux (Pierre) (coord.).** *Het Belgische leger in de Grote Oorlog : De reglementaire draagbare bewapening.* Wenen, Verlag Militaria, 2017, pp. 184-257.
- Velle (Karel), Strubbe (Filip).** *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : De Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19^e-21^e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 490-507.
- Velle (Karel), Devolder (Kathleen).** *De federale overheidsdiensten en de voormalige ministeries : De FOD Justitie.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e – 21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 368-395.
- Velle (Karel), Strubbe (Filip).** *Parastataux du SPF Santé publique, Sécurité de la Chaîne alimentaire et Environnement (ancien Ministère de la Santé publique).* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 644-652.
- Velle (Karel), Devolder (Kathleen).** *SPF Justice.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 366-394.
- Velle (Karel), Strubbe (Filip).** *SPF Santé publique, Sécurité de la Chaîne alimentaire et Environnement.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 489-505.

d. Le pouvoir judiciaire, le droit – De rechterlijke macht, het recht

- Adam (C.), Bamps (C.), Bola (F.).** *10 jaar Raad voor Vreemdelingenbetwistingen : Daadwerkelijke rechtsbescherming.* Bruxelles, Brugge, La Chartre = Die Keure, 2017, 665 p.
- Bastard (Joséphine).** *Daden & gevolgen : Re-integratie.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 128-129 (Het verhaal van... 1).
- Bastard (Joséphine).** *Daden & gevolgen : Voorlopige invrijheidsstelling.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 124-125 (Het verhaal van... 1).
- Baudrihaye-Gérard (Laure).** *“The Doubts” : Les magistrats belges face à la lutte contre la délinquance économique et financière.* *Revue de droit penal et de criminologie*, 97, 2017, 2-3, pp. 100-125.
- Bauwens (Tom).** *Daden & gevolgen : GAS.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 108-109 (Het verhaal van... 1).
- Bauwens (Tom).** *Daden & gevolgen : Inleiding.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude)**

- (eds.). *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 106-107 (Het verhaal van... 1).
- Bauwens (Tom)**. *Procedures & trajecten : Preventie*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 78-79 (Het verhaal van... 1).
- Berger (Emmanuel)**. *Een democratische justitie : Erfenissen*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 22-23 (Het verhaal van... 1).
- Bernard (Diane)**. *Procedures & trajecten : Verdict*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 100-101 (Het verhaal van... 1).
- Beyens (Kristel)**. *Daden & gevolgen : Elektronisch toezicht*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 120-121 (Het verhaal van... 1).
- Beyens (Kristel)**. *Hoogtepunten : Klassenjustitie*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 160-161 (Het verhaal van... 1).
- Beyens (Kristel), Snacken (Sonja) (eds.)**. *Straffen : Een penologisch perspectief*. Antwerpen, Maklu Uitgevers, 2017, 738 p.
- Bonaventure (Coralie)**. *Inventaires des archives de notaires ayant exercé à Les Waleffes, Marchin et Liège (1854-1947)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, s.p. (Archives de l'État à Liège : Inventaires 147).
- Bost (Mélanie), Peters (Kirsten)**. *Magistrats et occupants, quelques jalons d'une comparaison diachronique (1914-1918 / 1940-1945)*. In : **Muller (Françoise), Rousseaux (Xavier), Ngongo (Enika) (éds.)**. *Un corps de l'Etat à l'heure des Big Data. Prosopographie et histoire judiciaire : les magistrats belges et coloniaux 1795-1962*. Cahiers du CRHIDI : Histoire, droit, institutions, société, 2017, 40, s.p. [Online].
- Bouhon (Frédéric), Pironnet (Quentin)**. *Le pouvoir judiciaire et l'équilibre des pouvoirs : Réflexions à propos des récentes réformes*. Pyramides : Revue du Centre d'Études et de Recherches en Administration publique, 2017, 29, pp. 93-118 (Revaliser et moderniser notre justice) [URL : <http://journals.openedition.org/pyramides/1262>].
- Boularbah (Hakim)**. *Le Code judiciaire est-il adapté (en l'état actuel) aux actions tendant à la réparation d'un préjudice de masse?* In : **Englebert (Jacques) (dir.)**. *Questions de droit judiciaire inspirées de l'«Affaire Fortis»*. Bruxelles, Larcier, 2011, pp. 81-112 (Collection de l'Unité de Droit Judiciaire de l'ULB).
- Bouvier (Philippe), Joassart (Marc)**. *Le conseil d'Etat de Belgique, rempart des libertés et de l'Ordre public*. Administration publique : Revue du droit public et des sciences administratives, 40, 2017, 1-2, pp. 60-68.
- Bruneel (Dieter)**. *Rurale eigendomsmisdrijven in het gerechtelijk arrondissement Brugge (1845-1895) : Een sociaalhistorische conflictanalyse*. Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 154, 2017, 1, pp. 99-153.
- Callens (Marloes)**. *De actoren : Netwerken*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 38-39 (Het verhaal van... 1).
- Callens (Marloes), Castaigne (Lucie)**. *Justitie in de wereld : Mediatisering*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 180-181 (Het verhaal van... 1).
- Cartuyvels (Yves)**. *Daden & gevolgen : Alternatieve straffen*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 122-123 (Het verhaal van... 1).
- Clesse (Charles-Éric), Gilson (Steve) (éds.)**. *Le travail temporaire, le travail intérimaire*

- et la mise à disposition de travailleurs : les 30 ans de la loi du 24 juillet 1987.* Limal, Louvain-la-Neuve, Anthemis, 2017, 353 p. (Jeune Barreau de Charleroi).
- Colemans (Julie).** *Een democratische justitie : Jurisprudentie.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 28-29 (Het verhaal van... 1).
- Corten (Olivier).** *Justitie in de wereld : Fictie.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 186-187 (Het verhaal van... 1).
- Croquet (Alice), Bauwens (Tom).** *Procedures & trajecten : Openbare orde.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 84-85 (Het verhaal van... 1).
- Croquet (Alice).** *Procedures & trajecten : Veiligheid.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 82-83 (Het verhaal van... 1).
- Cuypers (Daniël), Van Regenmortel (Anne).** *Naar een codificatie van het Belgische arbeidsrecht.* In : **Dorssement (Filip), Dumont (Daniël) (éds.).** *Aux sources du droit social : En hommage à Micheline Jamouille = Sociaal recht, over bronnen en herbronnen, als eerbetoon aan Micheline Jamouille.* Bruxelles, La Chartre, 2017, pp. 157-192.
- Dauchy (Serge).** *Een democratische justitie : Inleiding.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 10-11 (Het verhaal van... 1).
- Debaenst (Bruno).** *L'Union fait la force! 125 jaar verbondenheid van vrederechters in België.* In : **Van Wilderode (Maria), Janssens (Bert), de Frésart (Charles-Édouard) (éds.) (e.a.).** *125 jaar nabijheidsrechters, gevolgd door de : Rechtskroniek voor de vrede- en de politierechters 2017 = 125 ans de justice de proximité, suivi par la : Chronique de droit à l'usage des juges de paix et de police, 2017.* Brugge, Die Keure, 2017, pp. 31-42.
- de Brouwer (Jérôme).** *De actoren : Advocaat.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 44-45 (Het verhaal van... 1).
- de Brouwer (Jérôme).** *Hoogtepunten : Afschaffing van de doodstraf.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 150-151 (Het verhaal van... 1).
- de Brouwer (Jérôme).** *Justitie in de wereld : Taalgebruik.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 174-175 (Het verhaal van... 1).
- de Broux (Pierre-Olivier).** *Dossier : Mensenrechten.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 32-35 (Het verhaal van... 1).
- de Broux (Pierre-Olivier).** *Hoogtepunten : Europeanisering.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 158-159 (Het verhaal van... 1).
- De Burchgraeve (Amandine).** *Procedures & trajecten : Bewijs.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 92-93 (Het verhaal van... 1).
- De Greef (Vanessa).** *L'histoire et l'actualité du projet de codification du droit de la sécurité sociale.* In : **Dorssement (Filip), Dumont (Daniël) (éds.).** *Aux sources du droit social : En hommage à Micheline Jamouille = Sociaal recht, over bronnen en herbronnen, als eerbetoon aan Micheline Jamouille.* Bruxelles, La Chartre, 2017, pp. 193-220.
- De Koster (Margo).** *Procedures & trajecten : Inleiding.* In : **Hendrick (Aude), Musin**

- (Aude) (eds.). *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 76-77 (Het verhaal van... 1).
- Delgrange (Xavier), Lagasse (Nicolas)**. *La liberté d'expression du juge : Comment descendre de sa tour d'ivoire en demeurant au-dessus de la mêlée?* In : **Englebert (Jacques) (dir.)**. *Questions de droit judiciaire inspirées de l'«Affaire Fortis»*. Bruxelles, Larcier, 2011, pp. 191-225 (Collection de l'Unité de Droit Judiciaire de l'ULB).
- Delvaux (Daniel)**. *De actoren : Rechter*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 40-41 (Het verhaal van... 1).
- Derestiat (Pauline)**. *Procedures & trajecten : Inverdenkingstelling*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 96-97 (Het verhaal van... 1).
- De ruyscher (Dave), in 't Veld (Marco [Cornelis Marinus])**. *De gewoonte in het Nederlands en Belgisch economisch privaatrecht (19de – 21ste eeuw)*. Tijdschrift voor Privaatrecht, 54, 2017, 2-3, pp. 417-454.
- De ruyscher (Dave), Van den Eeckhout (Patricia)**. *Publicatie van wetgevende normen sedert de "Franse tijd"*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume I*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 327-337 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- De ruyscher (Dave), Van den Eeckhout (Patricia)**. *Publication des normes législatives depuis l'époque française*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 326-335.
- Dieux (Xavier)**. *Le droit commercial (ou économique) selon l'école de Bruxelles depuis Jean Van Ryn : Empirisme, individualisme et «ligne claire»*. In : **Jafferali (Rafaël) (éd.)**. *Liber amicorum Nadine Watté*. Bruxelles, Bruylant, [2017], pp. 133-160.
- Dubois (Christophe)**. *De actoren : Inleiding*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 36-37 (Het verhaal van... 1).
- Dubois (Christophe), Martin (Daniel)**. *De actoren : Slachtoffer*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 58-59 (Het verhaal van... 1).
- Dubois (Christophe)**. *Daden & gevolgen : Herstellende justitie*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 112-113 (Het verhaal van... 1).
- Dubois (Gaëlle)**. *Justitie in de wereld : Architectuur*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 170-171 (Het verhaal van... 1).
- Dumont (Daniel)**. *Que reste-t-il du principe de légalité en droit de la sécurité sociale? Sécurité sociale et démocratie parlementaire*. In : **Dorsemont (Filip), Dumont (Daniël) (éds.)**. *Aux sources du droit social : En hommage à Micheline Jamouille = Sociaal recht, over bronnen en herbronnen, als eerbetoon aan Micheline Jamouille*. Bruxelles, La Chartre, 2017, pp. 117-154.
- Dupont (Emilie), Schoenaers (Frédéric)**. *Réformes de la justice belge : Les transformations du rôle de chef de corps, la responsabilisation des local managers*. Pyramides : Revue du Centre d'Études et de Recherches en Administration publique, 2017, 29, pp. 119-142 (Revaliser et moderniser notre justice) [URL : <http://journals.openedition.org/pyramides/1278>].
- Eechautd (Vincent)**. *Penitentiair tuchtrecht en internationale detentiestandaarden. Naleving in België en Frankrijk*. Antwerpen, Apeldoorn, Maklu, 2017, 360 p. (IRCP-reeks 54).
- Englebert (Jacques) (dir.)**. *Questions de droit judiciaire inspirées de l'«Affaire Fortis»*.

- Bruxelles, Larcier, 2011, 235 p. (Collection de l'Unité de Droit Judiciaire de l'ULB).
- Enhus (Els), Leloup (Pieter).** *Hoogtepunten : Veiligheids crisis.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 162-163 (Het verhaal van... 1).
- Evenepoel (Anneke).** *Procedures & trajecten : Onveiligheid.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 80-81 (Het verhaal van... 1).
- Farcy (Jean-Claude).** *Bases de données prosopographiques et histoire de la Justice.* In : **Muller (Françoise), Rousseaux (Xavier), Ngongo (Enika) (éds.).** *Un corps de l'Etat à l'heure des Big Data. Prosopographie et histoire judiciaire : les magistrats belges et coloniaux 1795-1962.* C@hiers du CRHIDI : Histoire, droit, institutions, société, 2017, 40, s.p. [Online].
- François (Aurore), Muller (Françoise).** *La prosopographie à l'heure du numérique : bilan, prospectives et perspectives à l'aune de l'application «Belgian Magistrates».* In : **Muller (Françoise), Rousseaux (Xavier), Ngongo (Enika) (éds.).** *Un corps de l'Etat à l'heure des Big Data. Prosopographie et histoire judiciaire : les magistrats belges et coloniaux 1795-1962.* C@hiers du CRHIDI : Histoire, droit, institutions, société, 2017, 40, s.p. [Online].
- Franeau (Jean-Louis).** *Discipline des magistrats, contrôle hiérarchique et indépendance.* In : **Engelbert (Jacques) (dir.).** *Questions de droit judiciaire inspirées de l'«Affaire Fortis».* Bruxelles, Larcier, 2011, pp. 23-34 (Collection de l'Unité de Droit Judiciaire de l'ULB).
- Frydman (Benoit).** *Le droit mondial selon Paul Otlet.* In : **Jafferalli (Rafaël) (éd.).** *Liber amicorum Nadine Watté.* Bruxelles, Bruylant, [2017], pp. 195-212.
- Genin (Vincent).** *«J'ai été longtemps minoritaire» : Le processus de légitimation du droit international du travail en Belgique (1888-1938) – Légitimité, expériences et mémoires du belge Ernest Mahaim.* Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis – Revue d'Histoire du droit – The Legal history review, 85, 2017, 1-2, pp. 272-324 [DOI : <https://doi.org/10.1163/15718190-08512p10>].
- Gilson (Steve).** *Libre propos sur l'existence de principes généraux de droit du travail.* In : **Dorsemont (Filip), Dumont (Daniël) (éds.).** *Aux sources du droit social : En hommage à Micheline Jamouille = Sociaal recht, over bronnen en herbronnen, als eerbetoen aan Micheline Jamouille.* Bruxelles, La Charte, 2017, pp. 223-246.
- Graditzky (Thomas).** *Hoogtepunten : Internationalisering.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 146-147 (Het verhaal van... 1).
- Grégoire (Michèle).** *La Princesse au Panama, ou le voyage à travers le siècle d'un droit international privé de tout (ou presque).* In : **Jafferalli (Rafaël) (éd.).** *Liber amicorum Nadine Watté.* Bruxelles, Bruylant, [2017], pp. 279-286.
- Grevers (Helen).** *De actoren : Verdachte.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 60-61 (Het verhaal van... 1).
- Guillain (Christine).** *Daden & gevolgen : Correctionalisering.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 110-111 (Het verhaal van... 1).
- Heirbaut (Dirk).** *Een democratische justitie : Doctrine.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 30-31 (Het verhaal van... 1).
- Hendrick (Aude), Musin (Aude).** *De actoren : Parket.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 42-43 (Het verhaal van... 1).
- Hendrick (Aude), Huygebaert (Stefan), Musin (Aude).** *Dossier : Het justitiepaleis van*

- Brussel*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 192-196 (Het verhaal van... 1).
- Hendrick (Aude), Mahieu (Valentine), Megherbi (Salim), Musin (Aude)**. *Dossier : De mensen achter de schermen*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 72-75 (Het verhaal van... 1).
- Hendrick (Aude), Musin (Aude), Rousseaux (Xavier), Tousignant (Nathalie)**. *Inleiding*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 7-9 (Het verhaal van... 1).
- Henin (Catherine), Van Eeckenrode (Marie), Lambert (Michèle) (collab.), Peereboom (Patrice) (collab.), Vanleynseele (Stéphane) (collab.)**. *Inventaires des archives du Tribunal de première instance de Nivelles : Tribunal civil : Doubles de tables décennales des registres de l'état civil : Versements 1973, 1990 et 2007*. Bruxelles, AGR, 2017, s.p. (Archives de l'État à Louvain-la-Neuve : Inventaires 42).
- Henry (Patrick)**. *La déontologie de l'avocat : peut-on se servir de la procédure en vue de faire triompher les intérêts du client?* In : **Englebert (Jacques) (dir.)**. *Questions de droit judiciaire inspirées de l'«Affaire Fortis»*. Bruxelles, Larcier, 2011, pp. 63-80 (Collection de l'Unité de Droit Judiciaire de l'ULB).
- Honoré (Laurent)**. *Inventaire des archives de la Cour d'assises du Hainaut et de ses prédécesseurs en droit, 1792-1987*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 257 p. (Archives de l'État à Mons : Inventaires 143).
- Huygebaert (Stefan)**. *Een democratische justitie : Vrijheden*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 24-25 (Het verhaal van... 1).
- Huygebaert (Stefan)**. *Justitie in de wereld : Kunst*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 190-191 (Het verhaal van... 1).
- Huygebaert (Stefan)**. *Justitie in de wereld : Symbolen*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 172-173 (Het verhaal van... 1).
- in 't Veld (Marco [Cornelis Marinus])**. *Het Pari-beginsel : Nederland versus België*. Pro Memoria. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 19, 2017, 1, pp. 114-128.
- Janssens (Bert)**. *De vredegerechten als het algemeen eenheidsloket van Justitie?* In : **Van Wilderode (Maria), Janssens (Bert), de Frésart (Charles-Édouard) (éds.) (e.a.)**. *125 jaar nabijheidsrechters, gevolgd door de : Rechtskroniek voor de vrede- en de politierechters 2017 = 125 ans de justice de proximité, suivi par la : Chronique de droit à l'usage des juges de paix et de police, 2017*. Brugge, Die Keure, 2017, pp. 7-14.
- Janssens (Jean-Paul)**. *Management, qualité et indépendance du magistrat*. In : **Englebert (Jacques) (dir.)**. *Questions de droit judiciaire inspirées de l'«Affaire Fortis»*. Bruxelles, Larcier, 2011, pp. 40-62 (Collection de l'Unité de Droit Judiciaire de l'ULB).
- Jonckheere (Alexia)**. *De actoren : Justitie-assistent*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 66-67 (Het verhaal van... 1).
- Laroy (Peter)**. *Satire rond het proces Hulin de Loo (1931)*. Appeltjes van het Meetjesland : Jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 2017, 68, pp. 177-194.
- Leenders (Gertjan)**. *Procedures & trajecten : Verklikking*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 88-89 (Het verhaal van... 1).
- Lejeune (Aude)**. *Een democratische justitie : Toegankelijkheid*. In : **Hendrick (Aude),**

- Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 18-19 (Het verhaal van... 1).
- Lennaerts (T.)**. *De vrederechter leeft (nog steeds)*. In : **Van Wilderode (Maria), Janssens (Bert), de Frésart (Charles-Édouard) (éds.) (e.a.)**. *125 jaar nabijheidsrechters, gevolgd door de : Rechtskroniek voor de vrede- en de politierechters 2017 = 125 ans de justice de proximité, suivi par la : Chronique de droit à l'usage des juges de paix et de police, 2017*. Brugge, Die Keure, 2017, pp. 43-54.
- Luyten (Dirk)**. *Construire un délit : la justice belge et la collaboration syndicale*. In : **Vandenbussche (Robert) (éd.)**. *L'épuration en Belgique et dans la zone interdite : (1944-1949) : Actes de la Journée d'études, Bondues (1er février 2014)*. Lille, Université de Lille. Institut de recherches historiques du Septentrion, 2017, pp. 31-47.
- Luyten (Ilse)**. *De actoren : Jeugd*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 68-69 (Het verhaal van... 1).
- Mahieu (Valentine)**. *De actoren : griffier*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 48-49 (Het verhaal van... 1).
- Marchandise (Thierry)**. *Een democratische justitie : Onpartijdigheid*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 14-15 (Het verhaal van... 1).
- Martens (Christophe), Noë (Jeroen) (medewerker), Skardou Melpomeni (medewerker), Deweirt (Xavier) (medewerker)**. *Inventaris van het archief van de correctionele rechtbank van Brussel, 1842-1965 (vnl. 1893-1965)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 206 p. (Archives de l'État région de Bruxelles-capitale : Inventaires 79).
- Martens (Christophe)**. *Inventaris van het archief van de correctionele rechtbank van Brussel (overdracht 2001), 1918-1970*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 137 p. (Archives de l'État région de Bruxelles-capitale : Inventaires 80).
- Martens (Christophe)**. *Inventaris van het archief van de correctionele rechtbank van Brussel (overdracht 2005), 1971-1975*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 109 p. (Archives de l'État région de Bruxelles-capitale : Inventaires 81).
- Martens (Christophe)**. *Procedures & trajecten : Klacht*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 86-87 (Het verhaal van... 1).
- Martens (Paul)**. *La pratique du délibéré collégial*. In : **Englebert (Jacques) (dir.)**. *Questions de droit judiciaire inspirées de l'«Affaire Fortis»*. Bruxelles, Larcier, 2011, pp. 9-22 (Collection de l'Unité de Droit Judiciaire de l'ULB).
- Martyn (Georges)**. *Een democratische justitie : Normen*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 26-27 (Het verhaal van... 1).
- Martyn (Georges)**. *Procedures & trajecten : Verdediging*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 98-99 (Het verhaal van... 1).
- Massin (Veerle)**. *Procedures & trajecten : Dossier*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 94-95 (Het verhaal van... 1).
- Megherbi (Salim)**. *Daden & gevolgen : Gevangenisstraf*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 118-119 (Het verhaal van... 1).
- Megherbi (Salim), Picron (Delphine)**. *Dossier : Experimenten in de gevangenis*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 130-133 (Het verhaal van... 1).
- Mercelis (S.)**. *De legitimiteit van Justitie als openbare dienst*. In : **Van Wilderode (Maria), Janssens (Bert), de Frésart (Charles-Édouard) (éds.) (e.a.)**. *125 jaar nabijheidsrechters, gevolgd door de : Rechtskroniek voor de vrede- en de politierechters*

- 2017 = 125 ans de justice de proximité, suivi par la : *Chronique de droit à l'usage des juges de paix et de police*, 2017. Brugge, Die Keure, 2017, pp. 55-68.
- Metdepenningen (Marc)**. *De actoren : Getuige*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 64-65 (Het verhaal van... 1).
- Metdepenningen (Marc)**. *Een democratische justitie : Territorialiteit*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 20-21 (Het verhaal van... 1).
- Meylaerts (Mathieu)**. *Het vredegerecht van kanton Beringen 100 jaar geleden (1916)*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 2, pp. 31-42.
- Mézino (Marguerite)**. *Inventaire des archives du notaire Charles Michel Joseph Lejeune : (1811-1846)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, s.p. (Archives de l'État à Liège : Inventaires 145).
- Mincke (Christophe)**. *Daden & gevolgen : Bemiddeling*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 114-115 (Het verhaal van... 1).
- Mincke (Christophe)**. *Dossier : Gerechtelijke termijn*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 102-105 (Het verhaal van... 1).
- Mincke (Christophe)**. *Justitie in de wereld : Inleiding*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 168-169 (Het verhaal van... 1).
- Moerman (Manon)**. *De invloed van de Eerste Wereldoorlog op de werking, rechtspraak en actoren van de Gentse politierechtbank*. Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, 2017, LXXI, pp. 153-180.
- Monballyu (Jos)**. *De strafrechtelijke veroordeling van de Antwerpse volksvertegenwoordiger Leo Augusteyns wegens kwaadwillige verklikking aan de vijand (1918-1921)*. Pro Memorie. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 19, 2017, 1, pp. 88-113.
- Monballyu (Jos)**. *Twee Antwerpse volksvertegenwoordigers op de beklaagdenbank : De strafrechtelijke vervolging voor activisme van Leo Augusteyns en Adelfons Henderickx (1918-1920)*. Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis – Revue d'Histoire du droit – The Legal history review, 85, 2017, 1-2, pp. 26-64 [DOI : <https://doi.org/10.1163/15718190-08512p02>].
- Muller (Françoise), Rousseaux (Xavier), Ngongo (Enika) (éds.)**. *Un corps de l'Etat à l'heure des Big Data. Prosopographie et histoire judiciaire : les magistrats belges et coloniaux 1795-1962*. C@hiers du CRHIDI : Histoire, droit, institutions, société, 2017, 40, s.p. [Online].
- Muller (Françoise)**. *Een democratische justitie : Onafhankelijkheid*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 12-13 (Het verhaal van... 1).
- Muller (Françoise)**. *Hoogtepunten : Talen*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 144-145 (Het verhaal van... 1).
- Nederlandt (Olivia)**. *De actoren : Gerechtsdeurwaarder*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 50-51 (Het verhaal van... 1).
- Parmentier (Romain)**. *Expert*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 54-55 (Het verhaal van... 1).
- Petrone (Laurence)**. *Democratie in crisis. Een anatomie van de buitengerechtelijke vrijheidsberoving in West-Europa (1914-1940)*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 256 p. (Studies in Belgian History 3).
- Pitseys (John)**. *Een democratische justitie : Transparantie*. In : **Hendrick (Aude), Musin**

- (Aude) (eds.). *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 16-17 (Het verhaal van... 1).
- Quintelier (Bart), Martyn (Georges)**. *De juridische vrije beroepen*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 1120-1140.
- Quintelier (Bart), Martyn (Georges)**. *Les professions juridiques*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1122-1142.
- Ravier (Isabelle)**. *Daden & gevolgen : Misdad*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 116-117 (Het verhaal van... 1).
- Renard (Bertrand)**. *Expert 2.0*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 56-57 (Het verhaal van... 1).
- Renard (Bertrand)**. *Justitie in de wereld : Waarheid*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 188-189 (Het verhaal van... 1).
- Renard (Bertrand)**. *Procedures & trajecten : Onderzoeksmethode*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 90-91 (Het verhaal van... 1).
- Rochet (Bénédicte)**. *Justitie in de wereld : Camera*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 178-179 (Het verhaal van... 1).
- Rommel (G.)**. *Le juge comme méditation*. In : **Van Wilderode (Maria), Janssens (Bert), de Frésart (Charles-Édouard) (éds.) (e.a.)**. *125 jaar nabijheidsrechters, gevolgd door de : Rechtskroniek voor de vrede- en de politierechters 2017 = 125 ans de justice de proximité, suivi par la : Chronique de droit à l'usage des juges de paix et de police, 2017*. Brugge, Die Keure, 2017, pp. 125-130.
- Rommel (Guy)**. *Le sens de la discipline judiciaire*. In : **Englebert (Jacques) (dir.)**. *Questions de droit judiciaire inspirées de l'«Affaire Fortis»*. Bruxelles, Larcier, 2011, pp. 35-39 (Collection de l'Unité de Droit Judiciaire de l'ULB).
- Rousseaux (Xavier)**. *Bases de données prosopographiques, humanités numériques et histoire de la justice : Les magistrats belges et coloniaux entre crises et modernisations judiciaires, 1795-1962*. In : **Muller (Françoise), Rousseaux (Xavier), Ngongo (Enika) (éds.)**. *Un corps de l'Etat à l'heure des Big Data. Prosopographie et histoire judiciaire : les magistrats belges et coloniaux 1795-1962*. C@hiers du CRHIDI : Histoire, droit, institutions, société, 2017, 40, s.p. [Online].
- Rousseaux (Xavier)**. *Hoogtepunten : Inleiding*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 134-135 (Het verhaal van... 1).
- Rousseaux (Xavier)**. *Hoogtepunten : Magistraten in uniform*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 142-143 (Het verhaal van... 1).
- Rousseaux (Xavier)**. *Hoogtepunten : Witte mars*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 152-153 (Het verhaal van... 1).
- Rovetta (Ornella)**. *Hoogtepunten : Universele bevoegdheid*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 156-157 (Het verhaal van... 1).
- Schalenborgh (Tony)**. *Archief van de Rechtbanken voor Oorlogsschade (deel 2)*. De

- Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 1, pp. 8-17.
- Schalenborgh (Tony).** *Archief van de Rechtbanken voor Oorlogsschade (deel 3).* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 2, pp. 47-53.
- Schalenborgh (Tony).** *Archief van de Rechtbanken voor Oorlogsschade (deel 4).* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 3, pp. 87-90.
- Schalenborgh (Tony).** *Archief van de Rechtbanken voor Oorlogsschade (deel 5).* De Rode Leeuw. Driemaandelijks tijdschrift voor familiegeschiedenis van de Kon. Ver. Familiekunde Vlaanderen - Provincie Limburg vzw, 48, 2017, 4, pp. 106-113.
- Schandevyl (Eva).** *Hoogtepunten : Vervrouwelijking.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 148-149 (Het verhaal van... 1).
- Schmale (Wolfgang), Treiblmayr (Christopher).** *Human rights leagues in Europe : 1898-2016.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2017, 323 p. (Historische Mitteilungen Beihefte. Im Auftrage der Ranke-Gesellschaft. Vereinigung für Geschichte 98).
- Schoenaers (Frédéric).** *Hoogtepunten : Modernisering.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 154-155 (Het verhaal van... 1).
- Sedeyn (Guido).** *Het Ieperse gerecht te Poperinge (1915-1921).* Westhoek. Tijdschrift voor geschiedenis en familiekunde in de Vlaamse & Franse Westhoek, 33, 2017,1, pp. 125-150.
- Shinohara (Hatsue).** *International Law and World War I : A Pivotal Turn.* In : **Zeiler (Thomas W.), Ekbladh (David K.), Montoya (Benjamin C.) (eds.).** *Beyond 1917 : The United States and the Global Legacies of the Great War.* New York, Oxford University Press, 2017, pp. 266-282.
- Sine (Florence), Verhelst (Inger).** *Tien jaar antidiscriminatiewetgeving voor de Belgische arbeidsgerechten : Wat maakt het verschil?* Mechelen, Wolters Kluwer, 2017, 89 p. (Tewerkstellen topics, 2017, 2).
- Sine (Florence).** *Tien jaar antidiscriminatiewetgeving voor de Belgische arbeidsgerechten : Wat maakt het verschil?* Oriëntatie, 47, 2017, 5, pp. 2-47.
- Slingeneyer (Thibaut).** *Daden & gevolgen : Recidive.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 126-127 (Het verhaal van... 1).
- Stevens (Fred), Goffin (Erwin) (eds.).** *175 jaar geschiedenis van de Orde van Advocaten te Leuven, 1842-2017.* [Herent], Drukkerij Peeters, 2017, 222 p.
- Stevens (Fred).** *Het notariaat.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 743-750.
- Stevens (Fred).** *Le notariat.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 741-748.
- Taton (Xavier).** *La balance des intérêts ou l'incertitude traditionnelle du référé.* In : **Englebert (Jacques) (dir.).** *Questions de droit judiciaire inspirées de l'«Affaire Fortis».* Bruxelles, Larcier, 2011, pp. 155-176 (Collection de l'Unité de Droit Judiciaire de l'ULB).
- Tousignant (Nathalie), Vandenbogaerde (Sebastiaan).** *Justitie in de wereld : Tijdschriften.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 176-177 (Het verhaal van... 1).
- Van Compernelle (Jacques).** *L'avis du ministère public dans le procès civil : déclin ou*

- revalorisation?* In : **Englebert (Jacques) (dir.)**. *Questions de droit judiciaire inspirées de l'«Affaire Fortis»*. Bruxelles, Larcier, 2011, pp. 177-190 (Collection de l'Unité de Droit Judiciaire de l'ULB).
- Vandersanden (Marie)**. *De actoren : Jury*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 62-63 (Het verhaal van... 1).
- Van de Voorde (Johan)**. *'Zijn de Belgen Napoleons trouwste onderdanen?' Een onderzoek naar de mogelijke opheffing van de Code Napoléon in België en zijn vervanging door het Burgerlijk Wetboek van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden*. Pro Memorie : Bijdragen tot de Rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 19, 2017, 2, pp. 233-266.
- Van Drooghenbroeck (Jean-François)**. *Le juge des référés, hors la loi?* In : **Englebert (Jacques) (dir.)**. *Questions de droit judiciaire inspirées de l'«Affaire Fortis»*. Bruxelles, Larcier, 2011, pp. 113-154 (Collection de l'Unité de Droit Judiciaire de l'ULB).
- Van Eeckhoutte (Willy)**. *De 'Inleiding tot het sociaal recht' van Herman Lenaerts 'revisited'*. In : **Dorssement (Filip), Dumont (Daniël) (éds.)**. *Aux sources du droit social : En hommage à Micheline Jamouille = Sociaal recht, over bronnen en herbronnen, als eerbetoon aan Micheline Jamouille*. Bruxelles, La Chartre, 2017, pp. 33-56.
- Vanheule (Katrin)**. *La Libre Belgique vraagt gerechtigheid. De repressie van contraspionage voor de Duitse bezetter na de Eerste Wereldoorlog door de Belgische militaire rechtbanken (1918-1919)*. Pro Memorie : Bijdragen tot de Rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 19, 2017, 2, pp. 267-286.
- Vanschoenwinkel (Jolien)**. *Justitie in de wereld : Vertrouwen*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 184-185 (Het verhaal van... 1).
- Van Trimpont (Marc)**. *Belgische jurisprudentie inzake oorlogsmisdaden (Binnenkrant)*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 267, s.p.
- Velle (Karel), Drossens (Paul)**. *Le pouvoir judiciaire*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 695-725.
- Velle (Karel), Drossens (Paul)**. *De rechterlijke macht*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume I*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 697-728 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Venema (Derk)**. *Magistrature et domination étrangère. Réflexions d'anthropologie juridique sur trois cas belges*. In : **Muller (Françoise), Rousseaux (Xavier), Ngongo (Enika) (éds.)**. *Un corps de l'Etat à l'heure des Big Data. Prosopographie et histoire judiciaire : les magistrats belges et coloniaux 1795-1962*. C@hiers du CRHIDI : Histoire, droit, institutions, société, 2017, 40, s.p. [Online].
- Verbeke (R.)**. *Rechtlers in tien stukjes*. In : **Van Wilderode (Maria), Janssens (Bert), de Frésart (Charles-Édouard) (éds.) (e.a.)**. *125 jaar nabijheidsrechtlers, gevolgd door de : Rechtskroniek voor de vrede- en de politierechtlers 2017 = 125 ans de justice de proximité, suivi par la : Chronique de droit à l'usage des juges de paix et de police, 2017*. Brugge, Die Keure, 2017, pp. 15-30.
- Vesentini (Frédéric)**. *Justitie in de wereld : Misdaadcijfers*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 182-183 (Het verhaal van... 1).
- Vigour (Cécile)**. *Nouveau référentiel gestionnaire ou nouveau modèle de justice? Les réformes belges depuis 2013*. Pyramides : Revue du Centre d'Études et de Recherches

en Administration publique, 2017, 29, pp. 61-92 (Revaliser et moderniser notre justice) [URL : <http://journals.openedition.org/pyramides/1251>].

Willems (Bart). *Inventaris van het archief van de Rechtbank van Eerste Aanleg van Antwerpen, burgerlijke rechtbank : oud bestand, 1795-1957*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 105 p. (Rijksarchief te Antwerpen : Inventarissen 90).

Zurné (Jan Julia). *Hoogtepunten : Bezetting / Tweede Wereldoorlog*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 138-139 (Het verhaal van... 1).

e. Les instituts régionaux, provinciaux et communaux – De regionale, gewestelijke, provinciale en gemeentelijke instellingen

Bauwens (Tom). *Burgemeester*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 52-53 (Het verhaal van... 1).

Boncquet (Piet). *Het unieke statuut van grensgeval Sint-Katharina*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 2, pp. 237-240.

Boogers (Marcel). *De VVSG als middenbestuur?* In : **Reynaert (Herwig) (ed.)**. *Veranderende lokale besturen voor en door de mensen?! Brugge, Vanden Broele, 2017, pp. 129-135.*

Boonen (Martin). *Vita politica : Twee eeuwen politiek leven in Maaseik 1830-2015*. Maaseik, Stedelijke Werkgroep Documentatie Maaseik, 2017, 303 p.

Bossuyt (Frederik). *“Als het maar niet met Kortrijk is” : Roger Verhelst, Werner Vanneste en Willem Libert maakten de fusie van Harelbeke van nabij mee*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 2, pp. 289-298.

Braem (Rik). *Wervik en Geluwe, een gedwongen huwelijk*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 2, pp. 271-288.

Byls (Lieven) (e.a.). *Avelgem, een langwerpige lint langs de Schelde : De rivier als bindmiddel tussen Bossuit, Outrijve, Waarmaarde, Kerkhove en Avelgem*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 2, pp. 341-352.

Callewier (Hendrik). *Wat Bevergem ons leert over de fusies : Heemkunde en lokale ‘identiteit’ als tegengewicht voor verstedelijking en centralisering*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 2, pp. 353-368.

Catteeuw (Antoon), Huwel (Agnes), Maenhoudt (Ulrike), Neyrinck (Bart), Sinnaeve (Bob), Smissaert (Emile). *50 jaar Cultuurraad Oostende*. Oostende, Grafisch Bedrijf Lammaing, 2017, 113 p.

Cierpial (Chris). *Grenscorrectie in 1981*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 4, pp. 41-43.

Debussère (Jaak). *Veertig jaar geleden : 1 januari 1977 – Gullegem houdt op te bestaan*. 't Meiboompje, 34, 2017, 4, pp. 4-17.

De Ceuninck (Koenraad). *De kop is eraf. Op naar een nieuwe fusieronde in Vlaanderen?* In : **Reynaert (Herwig) (ed.)**. *Veranderende lokale besturen voor en door de mensen?! Brugge, Vanden Broele, 2017, pp. 59-72.*

De Ceuninck (Koenraad), Reynaert (Herwig), Deprez (Paul). *Veertig jaar na de gemeentefusies : Hoe het in Zuid-West-Vlaanderen anders liep dan gepland*. Kortrijk, De Leiegouw, 2017, 384 p.

De Ceuninck (Koenraad), Reynaert (Herwig). *De fusies in de regio Kortrijk : Grenzen*

- afbakenen in het licht van politiek getouwtrek*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 2, pp. 167-202.
- Dejaeghere (Remi)**. *De furieuze strijd voor een zelfstandig Kuurne : De enige gemeente die een stukje kleiner werd door de fusies*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 2, pp. 225-236.
- De Kepper (Miek)**. *Over Bach, cement en de postbode : 50 jaar lokaal cultuurbeleid*. Kalmthout, Pelckmans Pro, 2017, 379 p.
- Delange (Bernard)**. *Waregem, Of hoe de fusie stopte bij de provinciegrens*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 2, pp. 319-334.
- De Lannoy (Herwig)**. *De geboorte van de democratie in Mechelen (1789-1858). Politieke werking en organisatie van het einde van het ancien régime tot de vooravond van de partijvorming*. Handelingen : Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 2017, deel 121, aflevering 1, pp. 121-190.
- Deneeyer (Tina)**. *20 jaar 'de Rand' : Koppelteken voor een regio*. S.l., vzw 'de Rand', 2017, 158 p.
- Deprez (Paul)**. *"Niet overdrijven en evenwicht bewaren" : Hoe ik als burgemeester van Heestert en arrondissementeel CVP-voorzitter de fusies heb meegemaakt*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 2, pp. 203-212.
- De Roey (Jean-Paul)**. *Klachten en smeekbrieven aan de burgemeester*. Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 158, pp. 181-194.
- De Rynck (Filip)**. *In drievoud : lokale autonomie, lokale politiek en lokale democratie*. In : **De Rynck (Filip), Van Alsenoy (Jan) (eds.)**. *Lokale politiek & democratie : 40 stemmen over stad en gemeente*. Brussel, Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten, 2017, pp. 135-154.
- De Rynck (Filip), Van Alsenoy (Jan) (eds.)**. *Lokale politiek & democratie : 40 stemmen over stad en gemeente*. Brussel, Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten, 2017, 157 p.
- D'hondt (Bart)**. *Een blauw bastion : 170 jaar liberaal bestuur in Moerbeke-Waas*. Gent, Liberaal Archief vzw / Liberale Associatie Moerbeke, 2017, 146 p.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily)**. *Outgaarden onder Waalse invloed wordt pas in 1922 een volwaardige Vlaamse gemeente en parochie*. Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 208/3, pp. 13-18.
- Doumen (Matty)**. *Gemeentepolitiek 50 jaar geleden*. Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2017, 16, pp. 90-96.
- Geysens (Guido)**. *Ontstaan gemeentelijke cultuurraad Brasschaat*. Breesgata (Heemkundige Kring Breesgata vzw, Brasschaat), 40, 2017, 2, pp. 17-23.
- Haeyaert (Philippe)**. *Wevelgem, een overwinning van het ACW*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 2, pp. 241-250.
- Hoekema (Jan)**. *Gemeentes besturen in Vlaanderen en Nederland*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 4, p. 26.
- Maurissen (Frans), Nijssen (Koenraad)**. *150 jaar politiek en bestuur in Bilzen (afl. 9)*. Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 1, pp. 6224-6229.
- Maurissen (Frans), Nijssen (Koenraad)**. *150 jaar politiek en bestuur in Bilzen (afl. 10)*. Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 2, pp. 6250-6260.
- Maurissen (Frans), Nijssen (Koenraad)**. *150 jaar politiek en bestuur in Bilzen (afl. 11)*.

- Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 3, pp. 6276-6286.
- Maurissen (Frans), Nijssen (Koenraad).** *150 jaar politiek en bestuur in Bilzen (afl. 12).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 4, pp. 6302-6307.
- Maurissen (Frans), Nijssen (Koenraad).** *150 jaar politiek en bestuur in Bilzen (afl. 13).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 5, pp. 6328-6333.
- Maurissen (Frans), Nijssen (Koenraad).** *150 jaar politiek en bestuur in Bilzen (afl. 14).* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 6, pp. 6354-6359.
- Moïs (Christian).** *Il y a 40 ans, la fusion des communes : Phase préparatoire, consultation des conseils communaux et des citoyens dans le canton de Messancy.* Aux Sources du Chiers. Chroniques (Cercle d'Histoire du Pays de Messancy), 2017, 29, pp. 10-15.
- Nijssen (Rombout).** *Uit het Rijksarchief te Hasselt : Het 'primitieve' kadasterplan van Waltwilder.* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2017, 1, pp. 28-32.
- Renson (Thibaut).** *Van droom naar daad : De democratie in de Dorpsstraat.* In : **Reynaert (Herwig) (ed.).** *Veranderende lokale besturen voor en door de mensen?!* Brugge, Vanden Broele, 2017, pp. 13-24.
- Reynaert (Herwig) (ed.).** *Veranderende lokale besturen voor en door de mensen?!* Brugge, Vanden Broele, 2017, 135 p.
- Reynaert (Herwig).** *Veranderende lokale besturen voor en door de mensen?!* In : **Reynaert (Herwig) (ed.).** *Veranderende lokale besturen voor en door de mensen?!* Brugge, Vanden Broele, 2017, pp. 11-12.
- Santy (Filip).** *"Voor zover we iets in de pap te brokken hadden" : Hoe een kleinere gemeente als Aalbeke omging met het fusiedebat.* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 2, pp. 213-224.
- Smet (Fred).** *De na-oorlogse politiek in Verrebroek : Een kwarteeuw wedijver tussen kleurloze formaties. Deel 2. Familiebanden onder politieke druk.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 1, pp. 32-49.
- Smet (Fred).** *De na-oorlogse politiek in Verrebroek : Deel 3 en slot. De ommekeer gaat de fusie vooraf.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 2, pp. 22-43.
- Suykens (Mark).** *Reflecties bij 25 jaar binnenlands bestuur.* In : **De Ryneck (Filip), Van Alsenoy (Jan) (eds.).** *Lokale politiek & democratie : 40 stemmen over stad en gemeente.* Brussel, Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten, 2017, pp. 11-40.
- Terriijn (André).** *De cruciale rol van burgemeester Steverlynck in het fusiedossier Vichte.* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 2, pp. 335-340.
- Valcke (Lode).** *Het beleid van de provincie West-Vlaanderen : 1995-2017.* Sint-Andries, Provinciebestuur West-Vlaanderen, 2017, 445 p.
- Valcke (Tony), Verhelst (Tom).** *Doorstart of doodlopende straat voor de provincies? Een comparatieve analyse van de steun voor functionele en territoriale hervormingen in veertien Europese landen.* In : **Reynaert (Herwig) (ed.).** *Veranderende lokale besturen voor en door de mensen?!* Brugge, Vanden Broele, 2017, pp. 113-128.
- Vandenbroucke (Martijn).** *Persoonlijke contacten verzekeren de zelfstandigheid van Deerlijk.* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 2, pp. 299-318.
- Van den Eeckhout (Patricia), Moreau (François).** *Agglomeraties en federaties van gemeenten.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 101-106 [Derde

- herziene en uitgebreide uitgave].
- Van den Eeckhout (Patricia), Moreau (François).** *Agglomérations et fédérations de communes.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (éds.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 101-106.
- Van den Eeckhout (Patricia), Moreau (François).** *De arrondissementscommissariaten.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (éds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 107-112 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Van den Eeckhout (Patricia), Moreau (François).** *Les commissariats d'arrondissement.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (éds.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 107-112.
- Van den Eeckhout (Patricia), Moreau (François).** *Les communes et les institutions publiques locales.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (éds.).** *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 35-100.
- Van den Eeckhout (Patricia), Moreau (François).** *De gemeenten en de lokale openbare instellingen.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (éds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 35-100 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Van den Eeckhout (Patricia), Moreau (François).** *Les provinces.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (éds.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 113-148.
- Van den Eeckhout (Patricia), Moreau (François).** *De provinces.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (éds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 113-148 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Vandenwijngaert (Geert).** *Verzekeringen en het lokale beleid. Over de rol van verzekeringen bij de realisatie van het lokale beleid.* In : **Reynaert (Herwig) (ed.).** *Veranderende lokale besturen voor en door de mensen?!* Brugge, Vanden Broele, 2017, pp. 73-84.
- Vandervelden (Jos).** *De Hork : Sint-Huibrechts-Lille of Hamont?* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 1, pp. 15-18.
- Van de Sijpe (Luk).** *Een fusie Hamont-Achel-Sint-Huibrechts-Lille.* Grevenbroeker Echo's / Geschied- en Heemkundige Kring "De Goede Stede Hamont", 2017, 98, pp. 46-47.
- Vangansbeke (Julien).** *Een kwarteeuw woelige jaren in de Drongense dorpspolitiek.* Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2017, 36, pp. 95-116.
- Vanthemsche (Guy).** *De instellingen van gewesten en gemeenschappen.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (éds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 149-276 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Vanthemsche (Guy).** *Les institutions des régions et communautés.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (éds.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017,

pp. 149-276.

- Verhelst (Tom).** *Van uitvoerder tot medebeslisser : De rol van lokale besturen in de meerlagige Europese besluitvorming.* In : **Reynaert (Herwig) (ed.).** *Veranderende lokale besturen voor en door de mensen?!* Brugge, Vanden Broele, 2017, pp. 85-112.
- Werbrouck (Michael).** *De kunstmatige fusie van Menen-Lauwe-Rekkem.* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 2, pp. 251-270.
- Willems (Jan).** *Maldegem en partnergemeenten, 50 jaar verbroedering.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 314-345.
- Yzermans (Frans).** *Nieuwe regels voor Hoevenen in 1923.* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 4, pp. 20-22.

2. La vie politique intérieure – Het binnenlandse politieke leven

- Arijs (Karen).** *Vormen van regionaal bewustzijn en nationale identiteit in Belgisch- en Nederlands Limburg, 1866-1938.* Hilversum, Verloren, 2017, 237 p. (Maastrandse monografieën 82).
- Aubin (David), Brans (Marleen), Fobé (Ellen).** *Policy analysis in the central and regional governments.* In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, pp. 81-106 (International Library of Policy Analysis 10).
- Brans (Marleen), Aubin (David).** *Introduction : Policy analysis in Belgium - tradition, comparative features and trends.* In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, s.p. (International Library of Policy Analysis 10).
- Brans (Marleen), Aubin (David), Smet (Valerie).** *Policy analysis by academics.* In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, pp. 275-294 (International Library of Policy Analysis 10).
- Brans (Marleen), Aubin (David), Ruebens (Silke).** *Policy analysis instruction in Belgium.* In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, pp. 295-310 (International Library of Policy Analysis 10).
- De Munck (Jean).** *Burger participatie als tegengif voor corruptie.* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 8, pp. 29-36.
- Fobé (Ellen), Biard (Benjamin), Schiffino (Nathalie), Brans (Marleen).** *Policy advisory bodies in Belgium.* In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, pp. 151-170 (International Library of Policy Analysis 10).
- Fraussen (Bert), Bossens (Nele), Wilson (Alex), Keating (Michael).** *Interest groups and policy analysis in Belgium : Examining the policy-analytical capacities and practices of prominent citizen and economic groups.* In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, pp. 193-212 (International Library of Policy Analysis 10).
- Fraussen (Bert), Pattyn (Valérie), Lawaree (Justin).** *Thinking in splendid isolation? The organisation and policy engagement of think tanks in Belgium.* In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, pp. 257-274 (International Library of Policy Analysis 10).
- Geysels (Jos).** *De staat van de democratie.* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 8, pp. 19-28.
- Huysse (Huib).** *Burgerbewegingen en burgerwetenschappen : 1 + 1 = 3.* De gids op

- maatschappelijk gebied, 108, 2017, 4, pp. 53-57.
- Huysse (Luc).** *Waarom de democratie bloedt.* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 8, pp. 7-10.
- Pitseys (John).** *Démocratie et cityonneté.* Bruxelles, CRISP, 2017, 113 p. (Dossiers du CRISP 88).
- Reuchamps (Min), Caluwaerts (Didier), Dodeigne (Jérémy), Jacquet (Vincent), Moskovic (Jonathan), Devillers (Sophie).** *Le G1000 : une expérience citoyenne de démocratie délibérative.* Bruxelles, CRISP, 2017, 102 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2344-2345).
- Soenens (Dominique).** *Lobbyen in de Wetstraat.* Berchem, Uitgeverij EPO, 2017, 247 p.
- Van Damme (Jan), Jacquet (Vincent), Schiffino (Nathalie), Reuchamps (Min).** *Public consultation and participation in Belgium : directly engaging citizens beyond the ballot box?* In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, pp. 215-234 (International Library of Policy Analysis 10).
- Van Gorp (Baldwin), Sinardet (Dave).** *The role of news media in the policy process in Belgium.* In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, pp. 235-253 (International Library of Policy Analysis 10).
- Vanheeswijk (Guido).** *Levensbeschouwing in de politiek : Remmer of stimulator?* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 8, pp. 37-46.
- Vanrykel (F.).** *La politique belge en matière de climat, entre autonomie et coopération. Quelle place pour une vision commune à l'échelle nationale?* Revue belge de Droit constitutionnel, 2017, 3, s.p.
- Wayenbergh (Ellen), Reuchamps (Min), Kravagna (Marine), Fallon (Catherine).** *Local planning in Belgium : A myriad of policy styles?* In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, pp. 107-128 (International Library of Policy Analysis 10).
- Wolf (Eva), Van Dooren (Wouter).** *De waarde van weerstand : Wat Oosterweel ons leert over besluitvorming.* Kalmthout, Pelckmans Pro, 2017, 240 p.

a. Les événements politiques – De politieke gebeurtenissen

- Deneve (Christian).** *November 1918 : een sociale revolutie in Loppem? Deel 1 : Het voorspel.* Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis "Pastoor Ronse", 38, 2017, 3, pp. 87-110.
- Deneve (Christian).** *November 1918 : een sociale revolutie in Loppem? Deel 2 : De gebeurtenissen te Loppem.* Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis "Pastoor Ronse", 38, 2017, 4, pp. 128-151.
- Deschouwer (Kris).** *Introduction : The many gaps in Belgian politics.* In : **Deschouwer (Kris) (ed.).** *Mind the gap : Political participation and representation in Belgium.* London, New York, Rowman & Littlefield International Ltd; Colchester, ECPR Press, 2017, pp. 1-12 (Politics and international relations series : Studies in European political science).
- S.n.** *Een paap als beleg. Strijd tussen liberalen en katholieken.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 44-45.
- S.n.** *De ziel van het kind : Schoolstrijd.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 110-111.
- Verdussen (Marc).** *Belgique : les enseignements constitutionnels de la crise politique*

francophone de l'été 2017. Constitutions : Revue de droit constitutionnel appliqué, 2017, 3, pp. 404-411.

b. Les élections, les électeurs, les élus – Verkiezingen, kiezers, verkozenen

- André (Audrey), Depauw (Sam), Pilet (Jean-Benoit)**. *The nature of preference voting : Disentangling the party and personal components of candidate choice*. In : **Deschouwer (Kris) (ed.)**. *Mind the gap : Political participation and representation in Belgium*. London, New York, Rowman&Littlefield International Ltd; Colchester, ECPR Press, 2017, pp. 251-274 (Politics and international relations series : Studies in European political science).
- Blaise (Pierre)**. *Le vote des Belges de l'étranger*. Bruxelles, CRISP, 2017, 61 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2310).
- Bouteca (Nicolas), D'heer (Evelien), Lannoo (Steven)**. *How second-order is the regional level? An analysis of tweets in simultaneous campaigns*. Political Studies, 65, 2017, 4, pp. 1021-1039 [DOI : <https://doi.org/10.1177/0032321717697346>].
- Dassonneville (Ruth), Baudewyns (Pierre), Debus (Marc), Schmitt-Beck (Rüdiger)**. *The time of the vote choice : Causes and consequences of late-deciding*. In : **Deschouwer (Kris) (ed.)**. *Mind the gap : Political participation and representation in Belgium*. London, New York, Rowman&Littlefield International Ltd; Colchester, ECPR Press, 2017, pp. 201-226 (Politics and international relations series : Studies in European political science).
- De Nil (Bart)**. *Van wc-borstels tot pamfletten. Lokaal verkiezingserfgoed in Vlaanderen*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 4, pp. 24-29.
- Deschouwer (Kris) (ed.)**. *Mind the gap : Political participation and representation in Belgium*. London, New York, Rowman&Littlefield International Ltd; Colchester, ECPR Press, 2017, xv-307 p. (Politics and international relations series : Studies in European political science).
- De Winter (Lieven), Wolfs (Wouter)**. *Policy analysis in the Belgian legislatures : The marginal role of a structurally weak parliament in a partitocracy with no scientific and political tradition of policy analysis*. In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.)**. *Policy analysis in Belgium*. Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, pp. 129-150 (International Library of Policy Analysis 10).
- Erzeel (Silvia), de Leeuw (Sjifra), Marien (Sofie), Rihoux (Benoît)**. *Gender-based voting*. In : **Deschouwer (Kris) (ed.)**. *Mind the gap : Political participation and representation in Belgium*. London, New York, Rowman&Littlefield International Ltd; Colchester, ECPR Press, 2017, pp. 227-250 (Politics and international relations series : Studies in European political science).
- Maddens (Bart), Devos (Carl), Wauters (Bram)**. *Kiesstelsels*. In : **Devos (Carl) (red.)**. *Een plattegrond van de macht : Inleiding tot politiek en politieke wetenschappen*. Gent, Academia Press, 2017, pp. 529-572 [5de, herziene ed.].
- Marien (Sofie), Schouteden (Anke), Wauters (Bram)**. *Voting for women in Belgium's flexible list system*. Politics & Gender, 13, 2017, 2, pp. 305-335 [DOI : [10.1017/S1743923X16000404](https://doi.org/10.1017/S1743923X16000404)].
- Meylemans (Eveline)**. *Vlaamse politici pleiten voor stemrecht vanaf zestien jaar. Maar handelen ze ook naar hun woorden?* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 1, p. 26.
- Redactie**. *Verkiezingen 2018 en 2019*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 4, p. 95.
- Thijssen (Peter), Wauters (Bram), van Erkel (Patrick)**. *Preferential voting in local*

versus national elections : The role of proximity revised. In : **Deschouwer (Kris) (ed.)**. *Mind the gap : Political participation and representation in Belgium*. London, New York, Rowman&Littlefield International Ltd; Colchester, ECPR Press, 2017, pp. 275-294 (Politics and international relations series : Studies in European political science).

Walgrave (Stefaan), Lesschaeve (Christophe). *Policy and ideology volatility during the campaign.* In : **Deschouwer (Kris) (ed.)**. *Mind the gap : Political participation and representation in Belgium*. London, New York, Rowman&Littlefield International Ltd; Colchester, ECPR Press, 2017, pp. 183-200 (Politics and international relations series : Studies in European political science).

1. Les partis – De partijen

Baetens (Jacqueline), Bellens (Jeanine). *De Lokerse socialistische coöperatieve beweging (1891-1976) : Een verhaal van vallen en opstaan. Deel 1 : 1891-1913.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 3, pp. 125-139.

Baetens (Jacqueline), Bellens (Jeanine). *De Lokerse socialistische coöperatieve beweging (1891-1976) : Een verhaal van vallen en opstaan. Deel 2 : 1914-1918.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 4, pp. 196-211.

Beyens (Stefanie), Deschouwer (Kris), van Haute (Emilie), Verthé (Tom). *Born again, or born anew : Assessing the newness of the Belgian New Flemish Alliance (N-VA).* Party Politics, 23, 2017, 4, pp. 389-399 [DOI : <https://doi.org/10.1177/1354068815601347>].

Bouteca (Nicolas), Devos (Carl), Van de Voorde (Nicolas). *Zijn Vlaamse partijen makelaars of ideologen? Een onderzoek op basis van de inhoudelijke opvattingen van partijleden.* In : **Wauters (Bram) (ed.)**. *Wie is nog van de partij? Crisis en toekomst van partijleden in Vlaanderen.* Leuven, Acco, 2017, pp. 81-100 (*Res publica*, 60, 2018, 1).

Bruneel (Dieter). *“Een menschenleven voor een konijntje” : De Belgische werkliedenpartij en de politiek van de jacht, 1894-1936.* Journal of Belgian History. Revue belge d’Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 2/3, pp. 10-39.

Buelens (Jo), Verthé (Tom). *De ecologische partij.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 911-914 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].

Buelens (Jo), Verthé (Tom). *Les partis écologistes.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l’étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d’Histoire, 2017, pp. 910-914.

Chastel (Olivier). *Où va le MR?* In : **Delwit (Pascal) (dir.)**. *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, pp. 239-256 (Science politique).

Close (Caroline). *La sociologie électorale des libéraux francophones.* In : **Delwit (Pascal) (dir.)**. *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, pp. 219-238 (Science politique).

De Braekeleer (Richard). *Basècles : deux folders ironiques en patois local du parti communiste aux élections du 24 novembre 1946.* Coup d’œil sur Beloeil. Revue d’histoire, d’archéologie et de folklore de l’entité de Beloeil fondée en 1979, 38, 2017/4 (vol. 19, n° 152), pp. 204-207.

De Decker (Nicolas). *Le Mouvement réformateur est-il un parti libéral ou un parti conservateur? Une analyse des valeurs des parlementaires MR.* In : **Delwit (Pascal) (dir.)**. *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles,

- Université de Bruxelles, 2017, pp. 141-158 (Science politique).
- de Hemptinne (Gerald).** *L'avenir en rose d'un parti d'opposition : le Parti du Travail de Belgique.* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 4, pp. 87-88.
- Delwit (Pascal).** *Le développement d'une sensibilité libérale dans les provinces unies méridionales.* In : **Delwit (Pascal) (dir.).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, pp. 17-20 (Science politique).
- Delwit (Pascal) (dir.).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, 261 p. (Science politique).
- Delwit (Pascal).** *Étapes et actualité du libéralisme politique en Belgique.* In : **Delwit (Pascal) (dir.).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, pp. 17-20 (Science politique).
- Delwit (Pascal).** *Feu le libéralisme unitaire.* In : **Delwit (Pascal) (dir.).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, pp. 49-54 (Science politique).
- Delwit (Pascal).** *Introduction 170 ans de libéralisme politique en Belgique.* In : **Delwit (Pascal) (dir.).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, pp. 7-16 (Science politique).
- Delwit (Pascal).** *Les libéraux belges et les élections.* In : **Delwit (Pascal) (dir.).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, pp. 159-198 (Science politique).
- Delwit (Pascal).** *La naissance du parti de la liberté et du progrès.* In : **Delwit (Pascal) (dir.).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, pp. 45-48 (Science politique).
- Delwit (Pascal).** *Un parti libéral modeste en passé de devenir pivotale (1894-1961).* In : **Delwit (Pascal) (dir.).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, pp. 31-44 (Science politique).
- Deschouwer (Kris), Pilet (Jean-Benoit), van Haute (Emilie).** *Party families in a split party system.* In : **Deschouwer (Kris) (ed.).** *Mind the gap : Political participation and representation in Belgium.* London, New York, Rowman&Littlefield International Ltd; Colchester, ECPR Press, 2017, pp. 91-112 (Politics and international relations series : Studies in European political science).
- Devos (Carl), Steyvers (Kristof).** *Politieke partijen.* In : **Devos (Carl) (red.).** *Een plattegrond van de macht : Inleiding tot politiek en politieke wetenschappen.* Gent, Academia Press, 2017, pp. 267-323 [5de, herziene ed.].
- De Wever (Bruno), De Scheemaeker (Koen).** *Partis et organisations nationalistes flamands.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 892-899.
- De Wever (Bruno), De Scheemaeker (Koen).** *Vlaams-nationalistische partijen en organisaties.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 893-900 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- D'hondt (Bart).** *Een blauw bastion : 170 jaar liberaal bestuur in Moerbeke-Waas.* Gent, Liberaal Archief vzw / Liberale Associatie Moerbeke, 2017, 146 p.
- Di Rupo (Elio).** *Nouvelles conquêtes : à gauche pour un monde plus juste.* Waterloo, Renaissance du Livre, 2017, 329 p.
- Feltrin (Wakter), Dufour (Barbara), Rion (Pierre H.) (coll.).** *Alternative : ni PTB ni Front nationale.* Liège, Now future, 2017, 287 p.
- Hemmerycx (Rik).** *De communistische partijen.* In : **Van den Eeckhout (Patricia),**

- Vanthemische (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 884-893 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Hemmerijckx (Rik)**. *Les partis communistes*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemische (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 882-891.
- Heyerick (An), Steyvers (Kristof)**. *Cruisen in een archipel? Over de betekenis van de lokale afdeling voor partijleden*. In : **Wauters (Bram) (ed.)**. *Wie is nog van de partij? Crisis en toekomst van partijleden in Vlaanderen*. Leuven, Acco, 2017, pp. 101-122 (*Res publica*, 60, 2018, 1).
- Heyerick (An)**. *Niet-nationale lijsten in Vlaanderen : Een lokale reflectie van de nationale partijcrisis*. In : **Reynaert (Herwig) (ed.)**. *Veranderende lokale besturen voor en door de mensen?! Brugge, Vanden Broele, 2017, pp. 37-58*.
- Heyrman (Peter)**. *De katholieke en christendemocratische partijen*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemische (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 854-869 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Heyrman (Peter)**. *Les partis catholiques et démocrates chrétiens*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemische (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 852-867.
- Hupkens (Simon)**. *La Ligue révolutionnaire des travailleurs (LRT), 1971-1984*. Bruxelles, CRISP, 2017, 86 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2335-2336).
- Kelbel (Camille), Sandri (Giulia), van Haute (Emilie)**. *Who framed the party? The perception of political organisations*. In : **Deschouwer (Kris) (ed.)**. *Mind the gap : Political participation and representation in Belgium*. London, New York, Rowman&Littlefield International Ltd; Colchester, ECPR Press, 2017, pp. 35-50 (Politics and international relations series : Studies in European political science).
- Kesteloot (Chantal)**. *De Franstalige regionalistische partijen*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemische (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 906-910 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Kesteloot (Chantal)**. *Les partis régionalistes francophones*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemische (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 905-909.
- Kochuyt (Thierry), Abts (Koen)**. *Ongehoord populisme : Gesprekken met Vlaams Belang-kiezers over stad, migranten, welvaartsstaat, integratie en politiek*. Brussel, ASP, 2017, 262 p.
- Liebaut (Hilaire)**. *De geschiedenis van de CVP-Lokeren, 1945-1970*. Lokeren, Heemkring De Souvereinen, 2017, 268 p. (Buitengewone uitgaven van de Heemkring De Souvereinen 20).
- Liebman (Marcel), Vanthemische (Guy) (préface)**. *Les Socialistes belges (1885-1914) : La révolte et l'organisation; suivi de, Les Socialistes belges (1914-1918) : Le POB face à la guerre*. Mons, Couleur livres, 2017, 339 p. [Réédition].
- Morelli (Anne), Flinker (Jean)**. *Quelques repères historiques sur les communistes de Molenbeek-Saint-Jean*. In : **S.n. Liber Amicorum Daniel Rochette**. Bruxelles = Brussel, Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving,

- 2017, pp. 121-134 (Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving 44).
- Pareyn (Luc), Tordoir (Joseph).** *De liberale partijen.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 850-853 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Pareyn (Luc).** *De liberale sociaalculturele organisaties.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 1186-1196 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Pareyn (Luc).** *Les organisations socioculturelles libérales.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1189-1200.
- Pareyn (Luc), Tordoir (Joseph).** *Les partis libéraux.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 848-852.
- Pattyn (Valérie), Van Hecke (Steven), Pirlot (Pauline), Rihoux (Benoît), Brans (Marleen).** *Ideas as close as possible to power : Belgian political parties and their study centres.* In : **Brans (Marleen), Aubin (David) (eds.).** *Policy analysis in Belgium.* Bristol, Chicago, Policy Press, 2017, pp. 173-192 (International Library of Policy Analysis 10).
- Paulis (Emilien), Van Haute (Emilie).** *Composition et profil sociologique du parti.* In : **Delwit (Pascal) (dir.).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, pp. 89-110 (Science politique).
- Peiren (Luc).** *Het grote rode verhaal : Geschiedenis van de socialistische beweging in Sint-Niklaas.* Gent, Amsab-ISG, 2017, [32] p.
- Peiren (Luc), AMSAB-ISG.** *Les organisations socioculturelles socialistes.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1182-1189.
- Peiren (Luc), Lievyns (Luc) (en collaboration avec).** *Les partis socialistes.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 867-881.
- Peiren (Luc), Lievyns (Luc) (in samenwerking met).** *De socialistische partijen.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 869-883 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Peiren (Luc), AMSAB-ISG.** *De socialistische sociaalculturele organisaties.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 1179-1186 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Pilet (Jean-Benoit), Dandoy (Régis).** *L'évolution des programmes électoraux des libéraux francophones : du parti libéral au Mouvement réformateur.* In : **Delwit (Pascal) (dir.).** *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, pp. 111-140 (Science politique).
- Pittoors (Gilles), Renson (Thibaut), Schamp (Tom), Wauters (Bram).** *Harde kern*

- versus supporters zonder abonnement : Invloed en inspraak voor leden en niet-leden onderzocht.* In : **Wauters (Bram) (ed.)**. *Wie is nog van de partij? Crisis en toekomst van partijleden in Vlaanderen.* Leuven, Acco, 2017, pp. 123-144 (*Res publica*, 60, 2018, 1).
- Renson (Thibaut), Pittoors (Gilles)**. *Van het volk, voor het volk, door de partij? De participatieve democratie door de bril van de Vlaamse partijleden.* In : **Wauters (Bram) (ed.)**. *Wie is nog van de partij? Crisis en toekomst van partijleden in Vlaanderen.* Leuven, Acco, 2017, pp. 167-186 (*Res publica*, 60, 2018, 1).
- Scheltiens (Vincent)**. *Entre social-démocratie et marginalité : 100 ans de communisme dans les Plats-Pays.* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 4, pp. 39-45.
- Scheltiens (Vincent)**. *Une infirme minorité : Radicaal-links in België (1914-1921).* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 4, pp. 4-33.
- Schokkaert (Luc)**. *De christelijke sociaalculturele organisaties.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 1141-1179 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Schokkaert (Luc)**. *Les organisations socioculturelles chrétiennes.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1143-1182.
- Sierens (Vivien), Van Haute (Emilie)**. *Structure du MR.* In : **Delwit (Pascal) (dir.)**. *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, pp. 69-88 (Science politique).
- S.n.** *Bouwmeester : De Christelijke Volkspartij.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 100-101.
- S.n.** *De Liberale Partij 1846 – Het prille begin.* LA Magazine (Liberaal Archief), 2017, 2, pp. 24-25.
- Surdiacourt (Dirck)**. *Hoort het communisme komt! Na de mijnstaking in de zomer van 1932... stichten de uitgestoten engelen van de socialistische partij te Geraardsbergen een communistische afdeling.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 265, pp. 15-20.
- Surdiacourt (Dirck)**. *Kameraden! Zonder socialisten, zijn er geen communisten! De communistische strijd in Geraardsbergen : Opkomst en ondergang van een arbeiderspartij.* Geraardsbergen, Gerardimontium. Geraardsbergse Vereniging voor Lokale Geschiedenis, 2017, 168 p.
- Van den Eeckhout (Patricia)**. *Les partis politiques : Introduction générale.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 843-847.
- Van den Eeckhout (Patricia)**. *De politieke partijen : Algemene inleiding.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 845-850 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Vandermotten (Christian), Medina Lockhart (Pablo)**. *La géographie de la famille libérale.* In : **Delwit (Pascal) (dir.)**. *Du parti libéral au MR : 170 ans de libéralisme en Belgique.* Bruxelles, Université de Bruxelles, 2017, pp. 199-218 (Science politique).
- Van de Voorde (Nicolas), Moens (Pieter)**. *Voorzittersverkiezingen : climax of ritueel?* In : **Wauters (Bram) (ed.)**. *Wie is nog van de partij? Crisis en toekomst van partijleden in Vlaanderen.* Leuven, Acco, 2017, pp. 145-166 (*Res publica*, 60, 2018, 1).

- Vanthemse (Guy).** *De Franstalige extreemrechtse partijen.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemse (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 901-905 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Vanthemse (Guy).** *Les partis d'extrême-droite francophones.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemse (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 900-904.
- Van Velthoven (Harry).** 'Amis ennemis'? *Communautaire spanningen in de socialistische partij tot 1914.* Wetenschappelijke tijdingen, 76, 2017, 4, pp. 295-346.
- Verhofstadt (Dirk).** *De geschiedenis van het liberalisme.* Antwerpen, Houtekiet / Liberaal Archief, 2017, 552 p.
- Wynants (Paul).** *L'évolution du Mouvement réformateur sous la présidence de Didier Reynders (10 octobre 2004 – 14 février 2011).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1519-1532.

2. Le personnel politique – Het politieke personeel

- Annaert (Philippe).** *Inventaire des archives de Charles-Ferdinand Nothomb : 1936-2016. Tome 1.* Bruxelles, Archives générales du royaume, 2017, 159 p. (Archives de l'Etat à Saint-Hubert : Inventaires 15).
- Baetens (Jacqueline).** *Werken aan een rechtvaardige maatschappij : Aimé Van Lent (22 januari 1927 – 14 april 2003).* Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2017, 120, pp. 267-380.
- Bernardo y Garcia (Luis Angel).** *Inventaire des archives d'Hubert Pierlot, 1914-1972 (principalement 1940-1945).* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 65 p. (Archives générales du Royaume : Inventaires 615).
- Blomme (Bart).** *Charles Gillès de Pélichy.* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 2, pp. 49-50.
- de Crayencour (Eric).** *Le jubilé administratif de Paul Errera en 1916.* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 267, pp. 4-15.
- de Putter (Jan).** *Reynaert als politiek dier. De lezing van Camille Huysmans.* Tielcelijn. Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 2017, 30, pp. 170-228.
- de Vet (Benjamin), Wauters (Bram).** *Partijleden en volatilitéit : Over ontrouwe leden en overlopers.* In : **Wauters (Bram) (ed.).** *Wie is nog van de partij? Crisis en toekomst van partijleden in Vlaanderen.* Leuven, Acco, 2017, pp. 63-80 (*Res publica*, 60, 2018, 1).
- De Visscher (Luc).** *De eerste burgemeester van de fusiegemeente Gooik.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 116, pp. 18-25.
- Devroe (Robin), Van de Voorde (Nicolas).** *Partijactivisme, met lede(n) ogen aanzien.* In : **Wauters (Bram) (ed.).** *Wie is nog van de partij? Crisis en toekomst van partijleden in Vlaanderen.* Leuven, Acco, 2017, pp. 43-62 (*Res publica*, 60, 2018, 1).
- Devroe (Robin), de Vet (Benjamin), Wauters (Bram).** *De partijbasis als microkosmos? De representativiteit van partijleden onderzocht.* In : **Wauters (Bram) (ed.).** *Wie is nog van de partij? Crisis en toekomst van partijleden in Vlaanderen.* Leuven, Acco, 2017, pp. 23-42 (*Res publica*, 60, 2018, 1).
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Van steenkappers en metsers op onze taalgrens*

- tot medebouwers aan Europa : Louis en Charles Michel*. Hoegaarden, Heemkring Hoegaards Erfgoed, 2017, 247 p.
- Galant (Jacqueline), Roisin (Nicolas) (mise en récit)**. «*Galant, je vous dis merde!*» Waterloo, Editions Luc Pire, 2017, 128 p.
- Govaerts (Bert)**. *Het Spaanse oponthoud van de ministers Spaak en Pierlot in 1940*. Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 1, pp. 28-57.
- Houtman (Erik)**. *De Schotense gemeentesecretarissen*. Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 157, pp. 110-113.
- Koppen (Jimmy)**. *Karel Poma, vrijzinnig en liberaal : Een biografisch essay*. Brussel, HVV, 2017, 64 p. (Het Vrije Woord cahiers).
- Kwik (John)**. *Joannes Mertens, eerste burgemeester van Merksem*. De Kijkuit : Merksems Geschiedkundig Tijdschrift, 45, 2017, nr. 175 (2), pp. 4-7.
- Leman (Johan)**. *Moed en mededogen : Mijmeringen van Paula D'Hondt*. Antwerpen, Vrijdag, 2017, 110 p.
- Lievyns (Luc)**. *The singing politician : Camille Huysmans en zijn liefde voor de vocale muziek*. Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 2, pp. 56-61.
- Matheve (Niels)**. *All Animals Are Created Equal, But Are They Really? Familienetwerken van Belgische ministers in de tussenoorlogse periode*. Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 1, pp. 72-101.
- Maystadt (Philippe)**. *Des lieux et des moments : Comment on décide en politique*. Waterloo, Avant-propos, 2017, 143 p.
- Merckaert (Bart)**. *Emile Broodcoorens (1893-1970) : landbouwerszoon uit Overboelare, havenarbeider, syndicalist, verzetslid en adjunct-burgemeester van Saint-Nazaire (Frankrijk)*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 270, pp. 3-8.
- Nachtergaele (Eric J.)**. *Quelle réforme de l'État pour Henri de Man?* In : **S.n.** *Liber Amicorum Daniel Rochette*. Bruxelles = Brussel, Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2017, pp. 135-154 (Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving 44).
- Pauwels (Wilfried)**. *Désiré Napoleon Bril (1810-1856), burgemeester van Veurne*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 1, pp. 89-96.
- Smissaert (Emile), Dingens (Yves)**. *Burgemeester A. Pieters in zijn doen en laten*. De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 10, pp. 196-210.
- Smulders (Jef)**. *Le profil des parlementaires néerlandophones en 2015*. Bruxelles, CRISP, 2017, 51 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2343).
- S.n.** *Een telegram voor de minister : Vrouwen en politiek*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 120-121.
- Van Clemen (Sam)**. *Paul-Henri Spaak in Turnhout*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 28, 2010, 2, pp. 33-35.
- Van der Elst (Wim)**. *Op het kerkhof van Laken : Van het land van de witte olifant naar het kerkhof van Laken, het avontuurlijke leven van Gustave Rolin-Jacquemyns*. Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring

- van Laken, 28, 2017, 2, pp. 16-22 [Op basis van documenten van wijlen Wim van der Elst].
- Van de Voorde (Nicolas), Bouteca (Nicolas).** *Hoe actief is de cumulard in het parlement?* Samenleving en Politiek (Brussel), 24, 2017, 3, pp. 50-57.
- Vanhoof (Luc).** *150 jaar geleden : Geboorte Charles de Broqueville.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 28, 2010, 4, pp. 29-32.
- Vannoppen (Henri).** *De burgemeesters van Meerbeek.* Curtenberg, 26, 2017, 2, pp. 85-89.
- Vermeiren (Hugo).** *De burgemeesters van Hoevenen.* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 3, pp. 5-8.
- Vermeiren (Hugo).** *De burgemeesters van Stabroek (2).* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 3, pp. 27-29.
- Wauters (Bram).** *Boycot, petitie en betoging : Alternatieven voor het ontevreden partijlid?* In : **Wauters (Bram) (ed.).** *Wie is nog van de partij? Crisis en toekomst van partijleden in Vlaanderen.* Leuven, Acco, 2017, pp. 187-204 (*Res publica*, 60, 2018, 1).
- Wauters (Bram).** *Conclusie : De toestand is ernstig, maar niet hopeloos.* In : **Wauters (Bram) (ed.).** *Wie is nog van de partij? Crisis en toekomst van partijleden in Vlaanderen.* Leuven, Acco, 2017, pp. 205-214 (*Res publica*, 60, 2018, 1).
- Wauters (Bram).** *Inleiding : Partijleden in perspectief.* In : **Wauters (Bram) (ed.).** *Wie is nog van de partij? Crisis en toekomst van partijleden in Vlaanderen.* Leuven, Acco, 2017, pp. 9-22 (*Res publica*, 60, 2018, 1).
- Wauters (Bram) (ed.).** *Wie is nog van de partij? Crisis en toekomst van partijleden in Vlaanderen.* Leuven, Acco, 2017, 230 p. (*Res publica*, 60, 2018, 1).
- Wils (Lode).** *Frans van Cauwelaert : Politieke biografie.* [Aartselaar], Doorbraak, 2017, 982 p.

c. L'opinion publique – De publieke opinie

- Actrices et acteurs du temps présent, Jacquy (Émilie) (préfacier).** *Pays dans un pays : Marcheuses et marcheurs des temps présents.* Bruxelles, Maelström, 2017, 117 p. [Manifestations, Tournai, 2017; manifestations, Liège, 2017; résistance passive, Wallonie, participation sociale].
- André (Audrey), Depauw (Sam), Andeweg (Rudy B.).** *Public and politicians' preferences on priorities in political representation.* In : **Deschouwer (Kris) (ed.).** *Mind the gap : Political participation and representation in Belgium.* London, New York, Rowman&Littlefield International Ltd; Colchester, ECPR Press, 2017, pp. 51-74 (Politics and international relations series : Studies in European political science).
- Caluwaerts (Didier), Biard (Benjamin), Jacquet (Vincent), Reuchamps (Min).** *What is a good democracy? Citizens' support for new modes of governing.* In : **Deschouwer (Kris) (ed.).** *Mind the gap : Political participation and representation in Belgium.* London, New York, Rowman&Littlefield International Ltd; Colchester, ECPR Press, 2017, pp. 75-90 (Politics and international relations series : Studies in European political science).
- Chevalier (Alain).** *Les quatre Eurotours de l'objection de conscience "pour le droit au refus de tuer" (1989-1992).* Seraing, IHOES, 2017, 9 p. (Les analyses de l'IHOES / Institut d'histoire ouvrière, économique et sociale (Seraing) 168).
- Deneckere (Gita).** *The democratic framing of protest in the age of revolution : The*

- language of civil rights and the organization of petitions and demonstrations in Belgium, 1830-1848.* In : **te Velde (Henk), Janse (Maartje) (eds.)**. *Organizing Democracy : Reflections on the Rise of Political Organizations in the Nineteenth Century*. Cham, Palgrave Macmillan, 2017, pp. 127-143 (Palgrave Studies in Political History) [DOI : 10.1007/978-3-319-50020-1].
- Goffard (Cécile), Orban de Xivry (Anne-Claire) (auteurs), de Theux (Paul) (éd.)**. *Entre discours de haine et liberté d'expression : Les enjeux de la participation en ligne dans les médias francophones belges*. Bruxelles, Media animation, 2017, 50 p. (Les dossiers de l'éducation aux médias 11).
- Haeck (Bart)**. *Na de kater : Hoe we ons geloof in de Europese Unie verliezen*. Kalmthout, Polis, 2017, 255 p.
- Metdepenningen (Marc)**. *De actoren : Publieke opinie*. In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.)**. *Het verhaal van justitie*. Gent, Snoeck, 2017, pp. 70-71 (Het verhaal van... 1).
- Op de Beeck (Johan)**. *De bedreigde vrijheid : uw vrije meningsuiting in gevaar?* Antwerpen, Horizon, 2017, 271 p.
- d. Les organisations patronales, agricoles et des classes moyennes – De patronale, landbouw- en middenstandsorganisaties
- Bisschop (Chantal), Van Molle (Leen)**. *De landbouwersorganisaties*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 993-1004 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Bischoop (Chantal), Van Molle (Leen)**. *Les organisations agricoles*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 995-1006.
- De Neef (Jozef)**. *100 jaar Landelijke Gilde Gooik : Van Boerenbond naar Landelijke Gilde : Een chronologisch overzicht*. Gooik, Heemkundige Kring van Gooik, 2017, 170 p. (Bijdragen tot de Gooikse heemkunde 41).
- Driessen (Walter)**. *Varkensgebraad, groentekrans en kroketten : 100 jaar Boerinnenbond te Poederlee (1916-2017)*. Jaarboek Heemkundige Kring 'Norbert de Vrijter'. Gierle – Lille – Poederlee – Wechelderzande, 2017, 35, pp. 205-303.
- Heyrman (Peter)**. *De organisaties van zelfstandigen*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 975-992 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Heyrman (Peter)**. *Les organisations d'indépendants*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 975-994.
- Heyrman (Peter), Colla (Joris), Lambrichts (Noortje)**. *La sécurité sociale des indépendants en Belgique, 1937-2017 : Solidarité et responsabilité*. S.l., Zenito/KADOC, 2017, 311 p.
- Heyrman (Peter), Colla (Joris), Lambrichts (Noortje), Steverlynck (Jan) (nawoord)**. *De sociale zekerheid van zelfstandigen in België, 1937-2017 : Solidariteit en verantwoordelijkheid*. Brussel, Zenito/KADOC-KULeuven, 2017, 309 p.
- S.n.** *Avond met Orval. Middenstandsbeweging*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers

- Leuven, 2017, pp. 70-71.
- S.n.** *Kalfskop met schildpadsaus*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 68-69.
- Vanthsche (Guy)**. *Les organisations d'employeurs*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 949-974.
- Vanthsche (Guy)**. *De werkgeversorganisaties*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 951-974 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Vermeesch (Dries)**. *Een kwestie van ondernemende mensen : Honderd jaar beweging van Christen middenstand tot unie van zelfstandige ondernemers regio Oostende*. Oostende, Dries Vermeesch, 2017, 257 p.

e. Les organisations et les mouvements sociaux – Verenigingen en bewegingen van loonafhankelijken

- Benali (Issam)**. *Les syndicats et internet*. In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.)**. *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches*. Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 250-283.
- Bettens (Ludo)**. *Le combat pour la paix, un combat du syndicalisme socialiste? = Vechten voor de vrede : Een strijd van de socialistische vakbond? In : Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.)*. *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches*. Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 154-161.
- Bettens (Ludo)**. *Le combat pour la paix, un combat syndical? Les relations contrastées entre le mouvement pacifiste et le syndicat socialiste*. Seraing, IHOES, 2017, 12 p. (Les analyses de l'IHOES / Institut d'histoire ouvrière, économique et sociale (Seraing) 174).
- Blaise (Pierre)**. *Les élections sociales de mai 2016*. Bruxelles, CRISP, 2017, 59 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2333-2334).
- Bolle (Francine)**. *Contribution à l'étude des conflits et tensions au sein du mouvement syndical socialiste belge pendant la période de l'entre-deux-guerres*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1461-1472.
- Collard (Fabienne), Goethals (Christophe), Wunderle (Marcus)**. *L'actionnariat des entreprises en Wallonie en 2015*. Bruxelles, CRISP, 2017, 44 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2329).
- De Coninck (Rik)**. *Het archief van de Algemene Centrale (AC) [1896, 1902, 1906, 1911-1913, 1916, 1919-1997, 1999] : Inventaris 158*. Gent, Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis, 2017, 155 p.
- Deferme (Jo)**. *Uit de ketens van de vrijheid : Het debat over de sociale politiek in België, 1886-1914*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, 510 p. (KADOC-studies 32).
- Defraigne (Pierre)**. *Les luttes ouvrières ont forgé nos démocraties modernes = De arbeidersstrijd heeft onze moderne democratieën vorm gegeven*. In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.)**. *Bread & roses :*

- Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches.* Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 188-199.
- Goblet (Geoffrey).** *Dis papa, c'est quoi un syndicaliste? = Papa, vertel eens, wat is dat, een vakbondslid?* In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.).** *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches.* Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 14-29.
- Gracos (Iannis).** *Grèves et conflictualité sociale en 2016.* Bruxelles, CRISP, 2017, 130 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2341-2342).
- Lapeyre (Jean), Delors (Jacques) (préface), Visentini (Luca) (postface).** *Le dialogue social européen : Histoire d'une innovation sociale (1985-2003).* Bruxelles, European Trade Institute, 2017, 287 p.
- Lootens (Paul).** *Travailleur en lutte un jour, travailleur en lutte toujours! = De werknemer strijdt, vandaag en alle dagen!* In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.).** *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches.* Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 30-37.
- Luyckx (Marc).** *Les combats de demain : Comment seront-ils illustrés en 2036? = Hoe zien de uitdagingen van morgen er in 2036 uit?* In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.).** *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches.* Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 212-221.
- Luyten (Dirk).** *Les syndicats.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1019-1040.
- Luyten (Dirk).** *De vakbonden.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 1017-1038 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Pasture (Patrick).** *De christelijke arbeidersbeweging.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 1005-1016 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Pasture (Patrick).** *Le mouvement ouvrier chrétien.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1007-1018.
- Peiren (Luc).** *Petit historique de la FGTB = Een beknopte geschiedenis van het ABVV.* In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.).** *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches.* Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 200-209.
- Peiren (Luc).** *Quelques rituels et symboles du mouvement syndical socialiste = Enkele rituelen en symbolen van de socialistische vakbeweging.* In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.).** *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches.* Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 86-117.
- Renard (Claude), Puissant (Jean) (préface).** *Octobre 1917 et le mouvement ouvrier belge.* Arquennes, Éditions Memogrames; Bruxelles, Éditions du CARCoB, 2017, 160 p.
- Renard (Claude).** *Oktober 1917 en de Belgische arbeidersbeweging.* Brussel, DACOB, 2017, 139 p.
- Roekens (Anne).** *Vers une archéologie des images-archives. L'exemple de la grande*

- grève en Belgique (1960-1961)*. In : **Steinle (Matthias), Maeck (Julie) (éds.)**. *L'image d'archives. Une image en devenir*. Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2016, pp. 183-197.
- Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.)**. *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches*. Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, 301 p.
- Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck)**. *Note d'intention = Intentieverklaring*. In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.)**. *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches*. Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, p. 7.
- Salvi (Véronique)**. *Et toi, que fais-tu dans la vie? = En jij, wat doe jij?* In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.)**. *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches*. Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 222-225.
- S.n.** *Met vlag en wimpel : De Christelijke Arbeidersbeweging*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 90-91.
- Van Clemen (Sam)**. *70 jaar KWB Sint-Pieter*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 28, 2010, 2, pp. 40-42.
- f. La situation des langues, les organisations et les mouvements flamand et wallon, la régionalisation – Taaltoestanden, de Vlaamse en Waalse beweging en verenigingen, de gewestvorming
- Anciaux (Bert)**. *Cultuurbeleid toen, nu en straks*. In : **Van Lierde (Emmanuel)**. *Cultuur in Vlaanderen : Kers op onze 65e verjaardagstaart?* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 362, pp. 8-11.
- Barnard (Benno)**. *De taalgrens, mijn vaderland*. Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 1, pp. 53-59.
- Bastiaen (Filip)**. *"Zingt Vlaemsch" : August Bultynck en het culturele leven in het Aalterse ca. 1870*. Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 1, pp. 7-21.
- Bottoni (Rossella)**. *I recenti decreti delle Regioni vallona e fiamminga sulla macellazione rituale nel contesto dei dibattiti belga ed europeo in materia*. Quaderni di diritto e politica ecclesiastica, 25, 2017, 2, pp. 545-580.
- Bussjäger (Peter)**. *Föderalismus und Föderalismusmodelle in Europa*. In : **Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens**. *Die Besonderheiten des belgischen Bundesstaatsmodells und ihre Auswirkungen auf die Rechtsstellung der Deutschsprachigen Gemeinschaft : Beiträge zum Kolloquium vom 16. September 2016 im Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft in Eupen*. Eupen, Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft, 2017, pp. 15-30.
- Buttiens (Dorien), Hondeghem (Annie)**. *Talent Management in the Flemish Public Sector. Positioning the Talent Management Approach of the Flemish Government*. Pyramides : Revue du Centre d'Études et de Recherches en Administration publique, 2012, 23, pp. 61-85 (La guerre des talents aura-t-elle lieu? Approche générale) [URL : <http://journals.openedition.org/pyramides/885>].
- Caron (Bart)**. *Verbinden doe je niet door los te laten*. In : **Van Lierde (Emmanuel)**. *Cultuur in Vlaanderen : Kers op onze 65e verjaardagstaart?* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 362, pp. 17-21.
- Carton (Ann), Pickery (Jan), Verlet (Dries) (red.)**. *20 jaar peilen in Vlaanderen! De*

- survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen'. Brussel, Vlaamse Overheid. Departement Bestuurszaken, 2017, 224 p.
- Carton (Ann), Bral (Luk), Pickery (Jan).** *Achtergrond en valorisatie van 20 jaar SCV-survey.* In : **Carton (Ann), Pickery (Jan), Verlet (Dries) (red.).** *20 jaar peilen in Vlaanderen! De survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen'.* Brussel, Vlaamse Overheid. Departement Bestuurszaken, 2017, pp. 9-32.
- Crombez (Thomas).** *Nieuw en oud moralisme in de kunsten.* In : **Van Lierde (Emmanuel).** *Cultuur in Vlaanderen : Kers op onze 65e verjaardagstaart?* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 362, pp. 32-35.
- Crommen (Pascale), Gonzalez (Iliana), Yernaux (Nicolas).** *50 innovations qui font bouger la Wallonie : avec le Plan Marshall 4.0.* Namur, Service public de Wallonie, 2017, 103 p.
- Dassonneville (Ruth), Hooghe (Marc), Debus (Marc).** *Economic voting in a federal country : Overcoming the limited clarity of responsibility.* In : **Deschouwer (Kris) (ed.).** *Mind the gap : Political participation and representation in Belgium.* London, New York, Rowman&Littlefield International Ltd; Colchester, ECPR Press, 2017, pp. 161-182 (Politics and international relations series : Studies in European political science).
- Dauwe (Jozef).** *Culturele streken : Blijvende aandacht voor regionaal cultuurbeleid.* In : **Van Lierde (Emmanuel).** *Cultuur in Vlaanderen : Kers op onze 65e verjaardagstaart?* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 362, pp. 4-7.
- De Deygere (Renaat).** *Cyriel Verschaeve.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardooi-Koolkamp, 2017, 13, pp. 59-62.
- Destatte (Philippe).** *Quel avenir pour le fédéralisme belge?* In : **Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens.** *Die Besonderheiten des belgischen Bundesstaatsmodells und ihre Auswirkungen auf die Rechtsstellung der Deutschsprachigen Gemeinschaft : Beiträge zum Kolloquium vom 16. September 2016 im Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft in Eupen.* Eupen, Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft, 2017, pp. 63-70.
- D'hulst (Lieven).** *In Vlaanderen Vlaams? Bestuurlijke meertaligheid en vertaling in Kortrijk (1830-1914).* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 1, pp. 101-123.
- Dodeigne (Jérémy), Reuchamps (Min), Sinardet (Dave).** *Conclusions de l'étude «Identités, préférences et attitudes des parlementaires envers le fédéralisme belge après la sixième réforme de l'État» (CRISP) : Étude publiée dans le Courrier hebdomadaire du CRISP n° 2278.* In : **Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens.** *Die Besonderheiten des belgischen Bundesstaatsmodells und ihre Auswirkungen auf die Rechtsstellung der Deutschsprachigen Gemeinschaft : Beiträge zum Kolloquium vom 16. September 2016 im Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft in Eupen.* Eupen, Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft, 2017, pp. 31-38.
- Dolderer (Wilfried).** *Der Fläming : Geschichte van een Vlaams-Duits verhaal.* Wetenschappelijke tijdingen, 76, 2017, 2, pp. 142-171.
- Duhamel (Roland), Verboven (Hans).** *Im Westen nichts Neues? Waarheen met het Duits in België?* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 2, p. 19-20.
- El Bourhoumi (Mathias), Dumont (Hugues).** *Pour une Belgique à 4 + 1.* In : **Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens.** *Die Besonderheiten des belgischen Bundesstaatsmodells und ihre Auswirkungen auf die Rechtsstellung der Deutschsprachigen Gemeinschaft : Beiträge zum Kolloquium vom 16. September 2016 im Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft in Eupen.* Eupen, Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft, 2017, pp. 43-62.
- Faniel (Jean), Istasse (Cédric).** *Les démissions ministérielles dans les entités fédérées*

- (1981-2017). Bruxelles, CRISP, 2017, 151 p (CRISP. Courrier hebdomadaire 2330-2331-2332).
- Feyen (Stef).** *Beyond federal dogmatics : The influence of European Union law on Belgian constitutional case law regarding federalism.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, 280 p.
- Fonteyn (Guido).** *De toekomst van België.* In : **Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens.** *Die Besonderheiten des belgischen Bundesstaatsmodells und ihre Auswirkungen auf die Rechtsstellung der Deutschsprachigen Gemeinschaft : Beiträge zum Kolloquium vom 16. September 2016 im Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft in Eupen.* Eupen, Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft, 2017, pp. 39-42.
- Gheude (Jules), Stéphany (Pierre).** *Wallonie – Flandres : deux ethnies? La pensée et les hommes,* 1-12-2017, 108, pp. 91-97.
- Goedertier (Dries).** *Lodewijk De Raet : Primordiale nationalist of een organische intellectueel van de nieuwe middenklasse?* Wetenschappelijke tijdingen, 76, 2017, 2, pp. 103-141.
- Goris (Jan-M.).** *Dr. Jef Laureys, Kempenaar met de Kempenaars.* Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2017, XXVI, pp. 149-184.
- Guisset (Anne).** *La réforme de la fonction consultative en Wallonie.* Bruxelles, CRISP, 2017, 64 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2364-2365).
- Hadley (Erik J.).** *St. Roch Military Marches in Wallonia : Historical Memory, Commemoration and Identity.* Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 2/3, pp. 134-167.
- Herrebout (Els).** *De instellingen van gewesten en gemeenschappen : De Duitstalige Gemeenschap.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 269-274 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Herrebout (Els).** *Les institutions des régions et communautés : la Communauté germanophone.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 270-276.
- Hillaert (Wouter).** *De wissel van de macht.* In : **Van Lierde (Emmanuel).** *Cultuur in Vlaanderen : Kers op onze 65e verjaardagstaart?* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 362, pp. 25-27.
- Huijbrechts (Jan).** *Vlaanderens dageraad aan de IJzer. Een kroniek van de frontbeweging 1914-1918.* Brussel, Egmont Uitgeverij, 2017, 263 p.
- Janray (René).** *Apologie de la Wallonie : Wallons et Wallonie.* Waremmes, René Janray, 2017, 89 p.
- Kesteloot (Chantal).** *De la séparation administrative au nationalisme belge : La quête identitaire du mouvement wallon à la faveur de la Grande Guerre.* In : **Gregori (Sylvain), Pellegrinetti (Jean-Paul) (dir.).** *Minorités, identités régionales et nationales en guerre 1914-1918.* Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2017, pp. 221-233 (Collection Histoire).
- Lambert (Mathieu).** *Les taxes et redevances communales en Wallonie : établissement, recouvrement, contentieux.* Namur, Union des Villes et Communes de Wallonie, 2017, 108 p. (Les essentiels des pouvoirs locaux).
- Leemans (Guy), Praet (Raf), Vandeweyer (Luc) (e.a.).** *'Alleen in u - o koning - geloven wij nog' : Open brieven van de Vlaamse Frontbeweging tijdens de Eerste Wereldoorlog.* Antwerpen, Peristyle, 2017, 383 p.
- Lejeune (Carlo) (Hrsg.).** *Code civil, beschleunigte Moderne und Dynamiken des*

- Beharrens (1794-1919)*. Eupen, GEV, 2017, 303 p. (Grenzerfahrungen : eine Geschichte der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens 3).
- Miesen (Alexander)**. *Der belgische Föderalismus - wie geht es weiter? Auswirkungen für die Deutschsprachige Gemeinschaft*. In : **Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens**. *Die Besonderheiten des belgischen Bundesstaatsmodells und ihre Auswirkungen auf die Rechtsstellung der Deutschsprachigen Gemeinschaft : Beiträge zum Kolloquium vom 16. September 2016 im Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft in Eupen*. Eupen, Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft, 2017, pp. 101-108.
- Nouws (Bieke)**. *'De bulderlach van het halfroond' : Vlaamse parlementaire humor in historische perspectief*. Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 1, pp. 10-35.
- Paasch (Oliver)**. *Der belgische Föderalismus - wie geht es weiter? Auswirkungen für die Deutschsprachige Gemeinschaft*. In : **Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens**. *Die Besonderheiten des belgischen Bundesstaatsmodells und ihre Auswirkungen auf die Rechtsstellung der Deutschsprachigen Gemeinschaft : Beiträge zum Kolloquium vom 16. September 2016 im Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft in Eupen*. Eupen, Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft, 2017, pp. 95-100.
- Peiffer (Quentin)**. *L'autonomie constitutive des entités fédérées*. Bruxelles, CRISP, 2017, 62 p. (Courrier hebdomadaire 2350-2351).
- Reekmans (Peter)**. *De Vlaamse ziekte : Het web van de intercommunales*. S.I., Doorbraak, 2017, 205 p.
- Reuchamps (Min), Sinardet (Dave), Dodeigne (Jérémy), Caluwaerts (Didier)**. *Reforming Belgium's Federalism : Comparing the Views of MPS and Voters*. Government and Opposition, 52, 2017, 3, pp. 460-482 [DOI : <https://doi.org/10.1017/gov.2015.29>].
- Seberechts (Frank), De Wever (Bart) (nawoord)**. *Onvoltooid Vlaanderen : Van taalstrijd tot natievorming*. Antwerpen, Vrijdag, 2017, 255 p.
- Sinardet (Dave), De Winter (Lieven), Dodeigne (Jérémy), Reuchamps (Min)**. *Language identity and voting*. In : **Deschouwer (Kris) (ed.)**. *Mind the gap : Political participation and representation in Belgium*. London, New York, Rowman&Littlefield International Ltd; Colchester, ECPR Press, 2017, pp. 113-132 (Politics and international relations series : Studies in European political science).
- Slangen (Noël)**. *De conventies*. In : **Van Lierde (Emmanuel)**. *Cultuur in Vlaanderen : Kers op onze 65e verjaardagstaart?* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 362, pp. 22-24.
- Sproten (Vitus)**. *"Allô Eupen, êtes-vous prêt?" Les interactions entre médias et politique en Belgique de langue allemande au sujet de l'autonomie culturelle (1965-1974)*. Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 1, pp. 168-197.
- Swinnen (Johan)**. *Vlaanderen kijkt naar buiten : Kunst en cultuur zijn onvervangbaar kapitaal van en voor Vlaanderen*. In : **Van Lierde (Emmanuel)**. *Cultuur in Vlaanderen : Kers op onze 65e verjaardagstaart?* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 362, pp. 12-16.
- Vaesens (Joost)**. *De instellingen van gewesten en gemeenschappen : Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume I*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 232-253 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Vaesens (Joost)**. *La Région de Bruxelles-Capitale*. In : **Van den Eeckhout (Patricia)**,

- Vantheemsche (Guy) (red.)**. *Sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 233-254.
- Van Alstein (Maarten)**. *Uitgedaagd door de geschiedenis : De IJzertoren anno 2017*. Wetenschappelijke tijdingen, 76, 2017, 2, pp. 172-190.
- Vandendriessche (Joris), Nys (Liesbet)**. *Separation through Expansion : A Medical Reading of the Linguistic Conflicts at the University of Leuven in the 1960s*. BMGN - The Low Countries Historical Review, 132, 2017, 1, pp. 38-61 [DOI : <https://doi.org/10.18352/bmgn-lehr.10308>].
- Van de Maele (Romain John)**. *Het werk en de briefwisseling van Jozef De Cock (3)*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 1, pp. 42-61.
- Van de Maele (Romain John)**. *Het werk en de briefwisseling van Jozef De Cock (4)*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 2, pp. 170-188.
- Vandenbossche (Emmanuel), De Pelsmaecker (Tom), El Bourhoumi (Mathias), Gosselin (Frédéric)**. *De Brusselse instellingen anno 2017 : Bron van nieuwe institutionele ontwikkelingen = Les institutions bruxelloises en 2017 : Sources de nouvelles évolutions institutionnelles*. Brugge, Die Keure, 2017, IX-290 p.
- Vande Putte (Guy)**. *La commune d'Overijse et ses voisines wallonnes : traces de conflits communautaires (?) dans le passé*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1495-1504.
- Vanderbeeken (Robrecht)**. *Verbeelding aan de macht*. In : **Van Lierde (Emmanuel)**. *Cultuur in Vlaanderen : Kers op onze 65e verjaardagstaart?* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 362, pp. 28-36.
- van der Jeught (Stefaan)**. *Territoriality and freedom of language : The case of Belgium*. Current Issues in Language Planning, 18, 2017, 2, pp. 181-198 [DOI : <http://dx.doi.org/10.1080/14664208.2016.1243883>].
- Van der Kelen (Luc)**. *Wie geht es weiter mit Belgien?* In : **Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens**. *Die Besonderheiten des belgischen Bundesstaatsmodells und ihre Auswirkungen auf die Rechtsstellung der Deutschsprachigen Gemeinschaft : Beiträge zum Kolloquium vom 16. September 2016 im Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft in Eupen*. Eupen, Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft, 2017, pp. 91-94.
- Van der Leeuw (Barbara)**. *Regionalismo y nacionalismo en el siglo XIX : la batalla de los conceptos (País Vasco, Flandes y Frisia)*. Rubrica contemporánea, 6, 2017, 11, pp. 45-65 (Ejemplar dedicado a : *La nova historiografia del nacionalisme a Espanya*).
- Vandevoorde (Hans) (samensteller en inleiding), Vermeylen (August), Deleu (Jozef)**. *Hoe Vlaming te zijn? Zes teksten van August Vermeylen en Jozef Deleu*. Kalmthout, Polis, 2017, 175 p.
- Van driessche (Wim)**. *De restauratie van het Gentse Gravensteen (1872-1905) in het licht van het nationalisme*. Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 4, pp. 24-35.
- Vanlandschoot (Romain)**. *Hugo Verriest 1840-1922*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegenschap, 53, 2017, 4, pp. 444-446.
- Van Lierde (Emmanuel)**. *1952-2017*. In : **Van Lierde (Emmanuel)**. *Cultuur in Vlaanderen : Kers op onze 65e verjaardagstaart?* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 362, pp. 1-3.
- Van Lierde (Emmanuel)**. *Cultuur in Vlaanderen : Kers op onze 65e verjaardagstaart?* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 362, 35 p.
- Vanneste (Damien)**. *Petites villes et démocratie : les chemins de mise en œuvre de*

- politiques urbaines en Wallonie*. Louvain, UCL, Presses universitaires de Louvain, 2017, 297 p.
- Vanraepenbusch (Karla)**. *Bref récit d'une crise d'identité : de la "Tour de l'Yser" au "Musée le long de l'Yser" via le "Mémorial de l'émancipation flamande"*. Mémoires en jeu, 2017, 4, pp. 125-129.
- Vanthsche (Guy)**. *De instellingen van gewesten en gemeenschappen : De Franse Gemeenschap / Fédération Wallonie-Bruxelles*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume I*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 254-268 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Vanthsche (Guy)**. *Les institutions des régions et communautés : La Communauté française / Fédération Wallonie-Bruxelles*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 254-270.
- Verhaegen (Soetkin), Hoon (Louise), Kelbel (Camille), Van Ingelgom (Virginie)**. *A three-level game : Citizens' attitudes about the division of competences in a multilevel context*. In : **Deschouwer (Kris) (ed.)**. *Mind the gap : Political participation and representation in Belgium*. London, New York, Rowman&Littlefield International Ltd; Colchester, ECPR Press, 2017, pp. 133-160 (Politics and international relations series : Studies in European political science).
- Vuye (Hendrik)**. *Waarom werd België niet tweetalig?* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 2, pp. 8-9.
- Vuye (Hendrik), Wouters (Veerle)**. *Welke toekomst voor de Duitstalige Gemeenschap?* In : **Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft Belgiens**. *Die Besonderheiten des belgischen Bundesstaatsmodells und ihre Auswirkungen auf die Rechtsstellung der Deutschsprachigen Gemeinschaft : Beiträge zum Kolloquium vom 16. September 2016 im Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft in Eupen*. Eupen, Parlament der Deutschsprachigen Gemeinschaft, 2017, pp. 71-90.
- Witte (Els)**. *De splitsing van Brussel-Halle-Vilvoorde : Een kentering?* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 4, pp. 35-37.

g. Les organisations et les mouvements féministes – De vrouwenbewegingen en -verenigingen

- Dor (Juliette), Gavray (Claire), Henneau (Marie-Élisabeth), Jaminon (Martine) (dir.)**. *Où sont les femmes? La féminisation à l'Université de Liège*. Liège, Presses universitaires de Liège, 2017, 328 p. (Patrimoine 5).
- Geerts (Nadia)**. *Dis, c'est quoi le féminisme?* Waterloo, Renaissance du livre, 2017, 93 p.
- Geyskens (Vera)**. *KAV Beek, nu Femma Beek door de jaren heen*. Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 35, 2017, 72, pp. 31-37.
- Lenarduzzi (Isabella)**. *Femmes : la guerre la plus longue = Vrouwen : de langste oorlog*. In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.)**. *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches*. Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 120-135.
- Persan (Marianne)**. *Femma, Sint-Gillis-Waas*. De Kluizenaeer : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 87, pp. 8-12.
- Roekens (Anne), Micciche (Alexandra)**. *Images et visages d'une grève de femmes (RTB-BRT, 1966-2016)*. Dynamiques. Histoire sociale en revue. La revue trimestrielle du Carhop, 2016, (Vol. 0), s.p. (Les ouvrières de la FN changent l'histoire 1996-2016)

[<http://www.carhop.be/revuescarhop/wp-content/uploads/2016/11/Images-et-visages-dune-gr%C3%A8ve-de-femmes-RTB-BRT-1966-2016.pdf>].

- Rosier (Laurence)**. *De l'insulte... aux femmes*. Bruxelles, Sion (Valais), 180°, 2017, 180 p.
- S.n.** *Bruxelles-sur-Seine : « de la défense des droits des Femmes à la promotion de l'égalité de genre » : Paris, les 9 et 10 décembre 2016, Délégation générale Wallonie-Bruxelles*. Bruxelles, Service public francophone bruxellois, 2017, 35 p.
- Van Molle (Leen) (avec le concours de Els Flour et Claudine Marissal)**. *Les organisations de femmes*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1059-1080.
- Van Molle (Leen) (met medewerking van Els Flour et Claudine Marissal)**. *Vrouwenorganisaties*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 1057-1078 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Wouters (Dinah)**. *Sophia in de fluwelen driehoek. Feminisme, genderstudies en gelijkheidsbeleid in België*. *Historica* (Vereniging voor Gendergeschiedenis), 40 2017, 1, pp. 26-28.

h. Les organisations et les mouvements de jeunesse et d'étudiants – De jeugd- en studentenbewegingen en -verenigingen

- Bonneu (Maurice), Winters (Lisa)**. *Verdwenen Achelse vereniging : Chiro Achel-Statie*. De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 4, p. 37.
- Chrispeels (Piet)**. *Bivak te Booischot : Paddenstoelkwekerij aan Het Ven (1973). Deel 3 : Uit het archief van de chiro Uidekrij*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 115, pp. 68-70.
- Chrispeels (Piet)**. *Uit het archief van Chiro Uidekrij : 25 juli 1974: 5de bivakdag te Bree - Markt in het Kadekesdorp*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 116, pp. 48-50.
- Clement (Raymond)**. *Hoogstudentenklub (1) Studihal*. Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 4, pp. 46-49.
- De Lil (Jan)**. *Historiek van KSA Geraardsbergen (deel 1 : 1933-1960)*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 271, pp. 3-10.
- De Lil (Jan)**. *Historiek van KSA Geraardsbergen (deel 2 : 1960-1990)*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 272, pp. 3-15.
- De Lil (Jan)**. *Historiek van KSA Geraardsbergen (deel 3 : 1990-heden)*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 273, pp. 15-22.
- Gauthé (Jean-Jacques)**. *De Mafeking à Bruxelles, les scouts allemands en Belgique occupée, 1914-1918*. Bruxelles, Centre historique belge du scoutisme, 2017, 60 p. (Cahiers d'Histoire Belge du Scoutisme, 2017, 21).
- Georis (Raoul)**. *Le père jésuite Jacques Sevin et les débuts du scoutisme à Mouscron*. Bruxelles, Centre historique belge du scoutisme, 2017, 32 p. (Cahiers d'Histoire Belge du Scoutisme, 2017, 22).
- Gotovitch (André)**. *Chronique des années ULB : Le Cercle des Etudiants communistes 1956-1961*. In : **S.n.** *Liber Amicorum Daniel Rochette*. Bruxelles = Brussel, Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2017, pp. 89-120 (Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en

- Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving 44).
- Moïis (Christian).** *Le mouvement scout au Pays de Messancy.* Aux Sources du Chiers. Chroniques (Cercle d'Histoire du Pays de Messancy), 2017, 29, pp. 39-53.
- Moors (Mieke).** *Chiro 50 jaar!* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 4, pp. 174-176.
- Noels (François).** *Een verdwenen vereniging : De studentenclub 'Flipper'.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 28, 2017, 1 (109), pp. 45-48.
- Sas (André), Haselaars (André).** *KAJ Koersel : Milac Jong Koersel.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 1, pp. 12-16.
- S.n.** *Een hoge vlucht : Katholieke jeugdbewegingen.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 134-135.
- Van Leeuw (Claire), Grieu (Etienne) (inl.).** *Cardijn en de KAJ : Een wereld in beweging.* Averbode, Uitgeverij Averbode, 2017, 196 p.
- VKAJ.** *De jeugdbewegingen bij de meisjes.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 2, pp. 72-73.
- Wagenaar (Desiree).** *110 jaar Meisjesjeugdbeweging Sint-Franciscus Merksem.* De Kijkuit : Merksens Geschiedkundig Tijdschrift, 45, 2017, nr. 174 (1), pp. 17-24.

i. Autres mouvements – Andere bewegingen

- Baillargeon (Camille).** *Le pacifisme en Belgique du 19e siècle à la Seconde Guerre mondiale : Que nous racontent les images?* Seraing, IHOES, 2017, 12 p. (Les analyses de l'IHOES / Institut d'histoire ouvrière, économique et sociale (Seraing) 170).
- Baillargeon (Camille).** *Le pacifisme en Belgique après 1945 : Que nous racontent les images?* Seraing, IHOES, 2017, 16 p. (Les analyses de l'IHOES / Institut d'histoire ouvrière, économique et sociale (Seraing) 173).
- Bral (Luk), Pauwels (Guy).** *Verenigingen en vrijwilligers : Hardnekkige fenomenen.* In : **Carton (Ann), Pickery (Jan), Verlet (Dries) (red.).** *20 jaar peilen in Vlaanderen! De survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen'.* Brussel, Vlaamse Overheid. Departement Bestuurszaken, 2017, pp. 33-56.
- De Deken (Margot), Grevers (Helen), Van Vyve (Anne-Sophie) (red.).** *Vredescentrum Antwerpen 30 jaar jong.* Antwerpen, Vredescentrum Provincie en Stad Antwerpen, 2017, 84 p.
- Delbroek (Bart), Verthé (Tom).** *De nieuwe sociale bewegingen : De milieubeweging.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 1088-1095 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Delbroek (Bart), Verthé (Tom).** *Les nouveaux mouvements sociaux : Le mouvement écologiste.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1090-1098.
- Janssens (Joren).** *Tussen de wapens en het volk : Vlaamse en Europese solidariteit met de Guatmalteekse revolutie, 1979-1996.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 1, pp. 4-27.
- Leunis (Jelle).** *De nieuwe sociale bewegingen : De vredesbeweging.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 1079-1087 [Derde herziene en uitgebreide

- uitgave].
- Leunis (Jelle).** *Les nouveaux mouvements sociaux : Le pacifisme.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1081-1089.
- Savels (Maarten).** *Archief van de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie (NJN) : NJN-district 8, NJN-afdeling Antwerpen en NJN-afdeling Gent II.* Gent, Amsab-Instituut voor Sociale Geschiedenis, 2017, 11 p. (Inventaris 630).
- Savels (Maarten).** *Archief van de Wielewaaljongeren (WJ).* Gent, Amsab-ISG, 2017, 23 p. (Inventaris 632).
- Schoune (Christian), Brunet (Sébastien), Cardon (Nathalie), Clotuche (Joanne), Drion (Claudine), Guisset (Anne), Lemaire (Marc), Masson-Loodts (Isabelle), Rigot (Véronique), De Schutter (Olivier), Taleb (Mohammed), Zaccai (Edwin) (réd.).** *D'un monde à l'autre : La société civile, moteur de la transition écologique.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2017, 106 p.
- S.n.** *40 jaar prikk(el)end vrijwilligerswerk.* Antwerpen, Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk vzw, 2017, 19 p.
- S.n.** *Op de fiets : De groene beweging.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 128-129.
- S.n.** *Overbodig : Derdewereld- en armoedeorganisaties.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 138-139.
- S.n.** *The Turn : Veranderend middenveld.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 140-141.
- Soetens (Paul).** *Historiek van de 'Schoone Vlag' [Bond der Kroostrijke Gezinnen].* De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 86, pp. 15-17.
- Szekér (Lise), Suykens (Ben), Van Gyes (Guy), Verschuere (Bram).** *Hybridisering richting de markt in het Vlaamse middenveld : Een blik op de effecten voor de beroepskracht.* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 6, pp. 29-35.
- Tallier (Emilie).** *La ligue des familles (1950-1975).* Bruxelles, CRISP, 2017, 63 p. (CRISP. Courrier hebdomadaire 2355-2356).
- Van Dam (Peter).** *Van Breukelen naar Brussel : 'Fair trade' en de transnationale vervoering van lokaal engagement in de jaren 1960 en 1970.* Stadsgeschiedenis, 12, 2017, 1, pp. 64-74.
- Van de Poel (Jan).** *De nieuwe sociale bewegingen : De derdewereld-, internationale solidariteits- en andersglobaliseringsbeweging.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 1096-1104 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Van de Poel (Jan).** *Les nouveaux mouvements sociaux : Le tiers-mondisme, le mouvement de solidarité internationale et l'altermondialisme.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1099-1114.
- Van der Steen (Bart).** *Great causes and small places : Onderzoek naar sociale bewegingen in kleine steden en plaatsen.* Stadsgeschiedenis, 12, 2017, 1, pp. 50-55.
- Van Hoof (Jos).** *Vredeseilanden Mol - deel I.* Molse Tijdingen, 2017, 25, pp. 242-247.

3. *L'armée – Het leger*

- Akkermans (Armand).** *Brigade Generaal Van Hecke [Antwerpse jongen wordt beroemde Franse generaal]*. De Zonneblusser (Edegem), 40, 2017, 1, pp. 11-17.
- Claes (Jozef).** *Levensverhaal van Jan Boons – deel 4*. Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 34, 2017, 140, pp. 9-15.
- de Walque (Christian).** *Passer en Hollande*. Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d'uniformologie et d'histoire militaire, 2017, pp. 87-91.
- Fraussen (L.).** *Petrus Aloisius De Clercq - Soldaat 1870-1871*. Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 4, pp. 230-232.
- Halleux (Serge).** *Le colonel Tachet des Combes à Yvoir*. Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 4, pp. 178-184.
- Henrard (Dominique), Poirriez (Jean).** *Hendrik-Frans VAN RIEL - Un Belge dans le Royal Navy*. Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d'uniformologie et d'histoire militaire, 2017, pp. 92-106.
- Kubiak (Aude).** *L'aménagement des Grands Souterrains de la Citadelle de Namur par l'Armée belge, 1938-1940*. Annales de la Société archéologique de Namur, 2017, 91, pp. 171-204.
- Lambrechts-Augustijns (Hugo).** *De nostalgie van de Belgische militaire marsen*. Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 4, pp. 36-40.
- Lambrechts-Augustijns (Hugo).** *De nostalgie van de Belgische Militaire Marsen*. Heemtenberg. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Berchem vzw, 26, 2017, 128, pp. 20-25.
- Lenseclaes (Jan).** *Terug soldaat*. Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 1, pp. 20-24.
- Lierneux (Pierre).** *L'apparente renaissance d'une armée ou comment vêtir le soldat belge (1944-1950)*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 4*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1683-1696.
- Lombaerde (Piet).** *Militair : Grensgebied op de frontlijn*. In : **Van Acker (Maarten) (hoofdred.), Bastiaens (Jan), Batens (Fien), Bovyn (Guy)**. *Kempen atlas : Van terra incognita tot hotspot : De Kempen in kaart gebracht*. Mechelen, Public Space, 2017, pp. 58-63.
- Notredame (Daniel), Van den Borre (Nicole).** *Bewerking van de lijsten van de Nationale Militie van 1816 tot 1833 voor het Kanton Haacht, Arrondissement Leuven*. Haacht, HAGOK, 2017, 77 p.
- Peeters (Natasja), Veldeman (Piet).** *Hommes de Mars? Le portrait militaire belge au Musée royal de l'Armée et d'Histoire militaire dans la seconde moitié du XIXe siècle*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1141-1150.
- Sonck (Fernand).** *Op het kerkhof van Laken : Kolonel de l'Escaille, "De Leeuw van het Twaalfde Linieregiment"*. Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 28, 2017, 3, pp. 6-12 [Op basis van documenten van wijlen Wim van der Elst].

- Sonck (Fernand), Schutters (Victor).** *Op het kerkhof van Laken : Kolonel de l'Escaille, "De Leeuw van het Twaalfde Linieregiment"*. Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 28, 2017, 4, pp. 25-32.
- Verlaak (Jef).** *Militaire school in Maaseik : Vervolg van de belevenissen van Jef van Nolleke*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 1, p. 27.
- Vermoesen (Ben).** *'Een warmen handdruk uit Erkelenz' : Twee soldatenbrieven naar Meldert*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 3, pp. 354-359.
- Vernier (Frank).** *Les forts de Namur 1929-1940 : Marchevette Maizeret Andoy Dave Saint-Héribert Malonne Suarlée*. [Verviers], Editions du Patrimoine militaire, 2017-2018, 194 p.
- Wilmotte (Willy).** *1897-2017, il y a 120 ans, Mons accueillait la 1re Division d'Armée*. Militaria Belgica : Jaarboek over uniformologie en krijgsgeschiedenis. Annales d'uniformologie et d'histoire militaire, 2017, pp. 21-24.

4. La politique étrangère – Buitenlandse politiek

a. Histoire diplomatique – Diplomatieke geschiedenis

- Bahurel (Charles), Bernard (Elsa), Ho-Dac (Marion).** *Le Brexit : enjeux régionaux, nationaux et internationaux*. Bruxelles, Bruylant, 2017, 388 p.
- Bellens (Pieter).** *Europa moet zichtbaar zijn voor de burger. Europa stimuleert grensoverschrijdende samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 4, pp. 26-28.
- Bouchard (Gérard).** *L'Europe en quête d'Européens : Pour un nouveau rapport entre Bruxelles et les nations*. Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien, P.I.E. Peter Lang, 2017, 224 p. (Collection "diversitas" 22).
- Brüll (Christoph).** *Lignes de force d'une relation bilatérale dans l'Europe des Six. Les relations belgo-(Ouest) allemandes (1957-1973)*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1581-1590.
- Chevalier (Christophe).** *Les objectifs et déterminants de la politique étrangère belge : Le cas du conflit austro-prussien de 1866*. Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 1, pp. 36-71.
- Corrêa (João).** *Sousa Mendes, le consul de Bordeaux : Regards sur la Belgique et l'Europe au XXe siècle*. Paris, L'Harmattan, 2017, 161 p.
- Cortenraedt (Jo), van Laarhoven (Maarten).** *Het verdrag van Maastricht 25 jaar later : De impact van een historische Eurotop*. Heerlen, Leon van Dorp, 2017, 223 p.
- de Behr (Eric).** *Karl Ludvigovitch, 'ritter' de Behr. Un Belge, Lancier de la Garde impériale de Russie*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique. Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 292, pp. 52-68.
- Deckers (Johan).** *Charles De Witte (1800-1870) : Van Brugse brouwerszoon tot Belgische ambassadeur in Nieuw-Zeeland*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 3, pp. 325-338.

- Delcorps (Vincent), Davignon (Étienne) (préface).** *Dans les coulisses de la diplomatie : Histoire du ministère belge des Affaires étrangères (1944-1989)*. Louvain-la-Neuve, Presses universitaires de Louvain, 2017, 654 p. (Scène internationale).
- Delcorps (Vincent).** *Het verhaal van de 'Fayat-boys' : Feiten en geruchten*. Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 3, pp. 5-27.
- Deprez (Marie-France).** *Solidarité avec les dispensaires sociaux en Grèce*. Seraing, IHOES, 2017, 7 p. (Les analyses de l'IHOES / Institut d'histoire ouvrière, économique et sociale (Seraing) 181).
- Dumoulin (André), Gros-Verheyde (Nicolas).** *La politique européenne de sécurité et de défense commune : «parce que l'Europe vaut bien une défense»*. Le Devoluy, Editions du Villard, 2017, 490 p.
- Geys (Marc).** *Beheer van onze grenspalen met Nederland in de praktijk*. Molse Tijdingen, 2017, 25, pp. 184-189.
- Hirschfeld (Gerhard).** *From One War to the Other : The Impact of the First World War on the Second World War*. In : **Gestrich (Andreas), Pogge von Strandmann (Hartmut) (eds.)**. *Bid for world power? New research on the outbreak of the First World War*. Oxford, Oxford University Press, 2017, pp. 405-418.
- Judo (Frank).** *Een nieuw statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden. Een kans om wat verder te kijken?* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 4, pp. 20-21.
- Kreins (Jean-Marie).** *La réception du plan Marshall au Grand-Duché du Luxembourg (1947-1951)*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1591-1604.
- Lewicki (Pawel Michal).** *EU-Space and the Euroclass : Modernity, nationality and lifestyle among Eurocrats in Brussels*. Bielefeld, transcript-Verlag, 2017, 326 p.
- Mannes (Gust).** *«Tous les grands Belges ont été des Luxembourgeois» ou les suites politiques, culturelles et humaines de la loi d'indigénat belge du 4 juin 1839*. Arts et Lettres : Publication de la Section des arts et lettres de l'Institut Grand-Ducal Luxembourg 2017, 5, pp. 63-107.
- Stynen (Andreas).** *Verrassende bedgenoten : Dromen van een nieuwe wereld bij de UNPO*. Wetenschappelijke tijdingen, 76, 2017, 4, pp. 347-362.
- Torró Martínez (Joan Josep).** *Les mamàs belgues : Una història de dones valentes i solidàries*. In : **Frechina i Andreu (Josep Vicent), Peña Ortiz (Martín) (coord.)**. *La memòria històrica i democràtica : Experiències i propostes en el territori valencià : trobada Universitat de València-Instituts d'Estudis Comarcals*. València, Universitat de València, 2017, pp. 139-145 (Universitat i territori 10).
- Tuytens (Sven).** *Las mamàs belgas : De onbekende strijd van jonge vrouwen uit België en Nederland tegen Franco en Hitler*. Tiel, Lannoo, 2017, 300 p.
- van Tuyll van Serooskerken (Hubert P.).** *Small countries in a big power world : The Belgian-Dutch conflict at Versailles, 1919*. Leiden, Brill, 2017, 262 p. (History of Warfare 113).
- van Waarde (M.).** *De Scheldekweslie, Zeeuws-Vlaanderen en de annexatie in internationaal perspectief*. Tijdschrift : Bulletin van de Heemkundige Kring West-Zeeuws-Vlaanderen, 12, 2017, 4, pp. 15-33.
- Westerterp (Marjolein) (red.), Bruekers (Carin).** *De slangenkuil : Een onthutsend verhaal over het NAVO-hoofdkwartier in de jaren '90 in Brussel*. Blaricum, NAU, 2017, 296 p.
- Witgeest (Simon).** *De Scheldekweslie, Zeeuws-Vlaanderen en de annexatie in*

- internationaal perspectief*. Tijdschrift : Bulletin van de Heemkundige Kring West-Zeeuws-Vlaanderen, 12, 2017, 1, pp. 9-21.
- Zwartkruis (Maria)**. *De Scheldekwesie, Zeeuws-Vlaanderen en de annexatie in internationaal perspectief*. Tijdschrift : Bulletin van de Heemkundige Kring West-Zeeuws-Vlaanderen, 12, 2017, 2, pp. 23-35.
- b. Généralités, Les explorations, l'expansion coloniale, le Congo et Ruanda-Burundi – Algemeenheden, De ontdekkingen, de koloniale geschiedenis, Kongo en Ruanda-Burundi⁷
- Blanchard (Pascal), Couttenier (Maarten)**. *Les Zoos humains*. Nouvelles Etudes francophones, 32, 2017, 1, pp. 109-115.
- Laing (Stuart)**. *Tippu Tip : ivory, slavery and discovery in the scramble for Africa*. Surbiton, Medina Publishing, 2017, XIII-330 p.
- Pouillard (Violette)**. *Le 'braconnage' des autres, les prises des uns : Naissance du conservationnisme international en Afrique (v. 1900 - v. 1950)*. Revue Semestrielle de Droit Animalier (Limoges), 2017, 2, pp. 257-274 [https://www.unilim.fr/omij/files/2018/07/RSDA_2_2017.pdf].
- Press (Steven)**. *Rogue empires. Contracts and comen in Europe's scramble for Africa*. Cambridge, London, Harvard University Press, 2017, 371 p. [Bevat : / Contient : King Leopold's Borneo, pp. 84-130].
- Ross (Corey)**. *Ecology and Power in the Age of Empire : Europe and the Transformation of the Tropical World*. Oxford, Oxford University Press, 2017, X-477 p.
- Stapleton (Timothy J.)**. *A History of Genocide in Africa*. Santa Barbara, Denver, Praeger -ABC-CLIO, 2017, 268 p.
- Tull (Denis M.)**. *The Institutionalisation of Power Revisited : Presidential Term Limits in Africa*. Africa Spectrum, 52, 2017, 2, pp. 79-102 [DOI : <https://doi.org/10.1177/00203971705200204>].
- van der Linden (Mieke)**. *The acquisition of Africa (1870-1914) : The nature of international law*. Leiden, Boston, Brill - Nijhoff, [2017], xii-352 p. (Legal History Library, 20/8; Studies in the History of International Law 8).
- Ward (Kevin), Wild-Wood (Emma) (eds.)**. *The East African Revival : History and Legacies*. Farnham, Ashgate, 2012, 235 p. [First published 2012 by Ashgate publishing; hier auch unveränderte Nachdrucke, 2017 Routledge; first issued in paperback 2017].
- Cocquyt (Christine)**. *Expeditie Congo River, 2010*. In : **de Borman (Sandrine) (ed.)**. *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap*. Meise, Plantentuin, 2017, pp. 58-61.
- Cocquyt (Christine)**. *Expédition Congo River, 2010*. In : **de Borman (Sandrine) (dir.)**. *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences*. Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 58-61.
- KMMA**. *Expeditie van Lemaire naar Katanga, Congo, 1898-1900*. In : **de Borman (Sandrine) (ed.)**. *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap*. Meise, Plantentuin, 2017, pp. 54-57.
- MRAC**. *Expédition Lemaire au Katanga, Congo, 1898-1900*. In : **de Borman (Sandrine) (dir.)**. *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences*. Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 54-57.
- Bisschop (Alisson)**. *L'histoire coloniale de la Belgique exposée à Venise. Luc Tuymans et la série Mwana Kitoko (Beautiful White Man)*. Histoire de l'art. Revue de recherche et d'information, 80, 2017, 1, pp. 125-136, 169, 172.

⁷ Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Dewulf (Valentine), Dumont (Amandine), Henriët (Benoît), Huygebaert (Stefan), Ngongo (Enika), Piret (Bérengrère).** *Dossier : Congo.* In : **Hendrick (Aude), Musin (Aude) (eds.).** *Het verhaal van justitie.* Gent, Snoeck, 2017, pp. 164-167 (Het verhaal van... 1).
- Dibwe Dia Mwembu (Donatien), Kiangu (Sindani), Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile), Mutamba Makombo (Jean-Marie), Sabakinu Kivilu (Jacob).** *Wanneer we spreken over kolonisatie.* [Antwerpen], Publieke acties, [2017], 153, 149 p. [Keerdruk].
- Goddeeris (Idesbald).** *La mémoire belge du Congo en 2010.* In : **Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile), Zana Etambala (Mathieu) (éds.).** *La société congolaise face à la modernité (1700-2010) : Mélanges eurafricains offerts à Jean-Luc Vellut.* Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 283-308 (Afrika Studies. Cahiers africains 89).
- Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *L'ancien Ministère des Colonies.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (éds.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle : Vol. I.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 554-559.
- Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy).** *Het voormalige Ministerie van Koloniën.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (éds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume I.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 556-561 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Allivio (Stefano), Pennacini (Cecilia).** *Guido Piacenza au Congo. Valeur filmique et ethnographique d'un document retrouvé.* Anuac, 6, 2017, 2, pp. 109-128 [DOI : 10.7340/anuac2239-625X-3083].
- Antippas (Georges).** *Kolwezi : les années 50-70.* Neufchâteau, Weyrich éditions, 2017, 161 p. (Weyrich Africa).
- Baxter (P.T.W.), Butt (Audrey).** *The Azande, and related peoples of the Anglo-Egyptian Sudan and Belgian Congo.* London, Routledge, Taylor & Francis Group, 2017, 150 p. [Herdruk van uitgave : London, International African Institute, 1953].
- Bucyalimwe Mararo (Stanislas), Mpeze (Jean).** *La tribune de nos patriarches : En hommage aux patriarches Marcel Bisukiro & Dieudonné Ndeze.* S.1., Editions Les Virunga, 2017, 348 p.
- Cammaert (L.), Jadin (I.).** *De l'archéologie dans le PNA au Bâton d'Ishango.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 107-118.
- Cammaert (L.), Jadin (I.).** *From archaeology in the ANP to the Ishango bone.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 107-118.
- Cammaert (L.), Jadin (I.).** *Van de archeologie in het NPVi tot het Ishango-beentje.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 107-118 (Collecties van het KMMA).
- Carpriau (Anne).** *La scène en dehors du théâtre de l'histoire (1959).* In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice (Francine), Quaghebeur (Marc) (dir. / préface).** *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi.* Paris, Harmattan, 2017, pp. 219-244 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeco 12).
- Carpriau (Anne).** *Une tournée théâtrale (1950).* In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice (Francine), Quaghebeur (Marc) (dir. / préface).** *Traces*

- de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi*. Paris, Harmattan, 2017, pp. 151-186 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeço 12).
- Catherine (Lucas)**. *Kongo : Een voorgeschiedenis*. Berchem, EPO, 2017, 214 p. [Tweede druk].
- Ceuppens (Bambi), Baloji (Sammy) (éds.)**. *Congo art works : Peinture populaire [Exposition, Bruxelles, BOZAR, 7 octobre 2016 – 22 janvier 2017]*. Bruxelles, Racine; Tervuren, Royal Museum for Central Africa, 2016, 185 p.
- Ceuppens (Bambi), Baloji (Sammy) (éds.)**. *Congo art works : Populaire schilderkunst [Tentoonstelling, Brussel, BOZAR, 7 oktober 2016 – 22 januari 2017]*. Tielt, Lannoo, 2016, 185 p. (Collecties van het KMMA).
- [Collectif Manifestement]**. *Chronique du rattachement de la Belgique au Congo*. Bruxelles, Maelström Revolution, 2017, 209 p.
- Cornet (Anne)**. *Regards féminins sur une entreprise coloniale controversée : Les soeurs de Notre-Dame de Namur et l'État indépendant du Congo, 1894-1908*. In : **Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile), Zana Etambala (Mathieu) (éds.)**. *La société congolaise face à la modernité (1700-2010) : Mélanges eurafricains offerts à Jean-Luc Vellut*. Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 61-96 (Afrika Studies. Cahiers africains 89).
- Daye (Pierre)**. *Retour sur un premier voyage de journaliste (1922)*. In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice (Francine), Quaghebeur (Marc) (dir. / préface)**. *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi*. Paris, Harmattan, 2017, pp. 13-26 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeço 12).
- De Bont (Raf)**. *A World Laboratory : Framing the Albert National Park*. Environmental History, 22, 2017, 3, pp. 404-432 [DOI : <https://doi.org/10.1093/envhis/emx020>].
- de Koeijer (H.)**. *Beheer en gebruik van verzamelingen voor heden en toekomst : Voor het onderzoek*. In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.)**. *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park*. Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 159-170 (Collecties van het KMMA).
- de Koeijer (H.)**. *Gestion et usages des archives et collections pour le présent et l'avenir : Pour la recherche*. In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.)**. *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception*. Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 159-170.
- de Koeijer (H.)**. *Management and use of the collections now and tomorrow. For research*. In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.)**. *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park*. Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 159-170.
- Demart (Sarah), Schoumaker (Bruno), Adam (Ilke), Godin (Marie)**. *Burgers met Afrikaanse roots : Een portret van Congolese, Rwandese en Burundese Belgen*. [Brussel], Koning Boudewijnstichting, 2017, 224 p. [E-book].
- Demart (Sarah), Schoumaker (Bruno), Adam (Ilke), Godin (Marie)**. *Des citoyens aux racines africaines : Un portrait des Belgo-Congolais, Belgo-Rwandais et Belgo-Burundais*. Bruxelles, Fondation Roi Baudouin, 2017, 223 p.
- Demart (Sarah), Tonda (Joseph) (préface), Tarrus (Alain) (postface)**. *Les territoires de la délivrance : le Réveil congolais en situation postcoloniale (RDC et diaspora)*. Paris, Éditions Karthala, 2017, 323 p. (Hommes et sociétés) [Revised version of the author's thesis (doctoral) defended in 2010].
- De Mets (Dominique)**. *Une jeunesse au Congo : 14 femmes racontent leurs souvenirs du Congo belge*. Waterloo, Renaissance du Livre, 2017, 189 p. [Vertaald uit het Nederlands : *Ik was jong en leefde in Congo*].
- de Moerloose (Ph.)**. *Preface*. In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.)**. *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park*. Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 10-12.

- de Moerloose (Ph.).** *Préface.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 10-12.
- de Moerloose (Ph.).** *Voorwoord.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 10-12 (Collecties van het KMMA).
- De Nys-Ketels (Simon), Lagae (Johan), Heindryckx (Laurence) (e.a.).** *Service Des Travaux Publics, Province De l'Équateur, Congo Belge : 'Situation Des Constructions C.M.C. Au 1-9-1954'. An Inquiry into Type-plans for Rural Hospitals as Instruments of Localized Policies in Postwar Belgian Congo.* ABE Journal : Architecture beyond Europe, 12, 2017, s.p. [<http://journals.openedition.org/abe/3940>; DOI : 10.4000/abe.3940].
- Depaape (Marc).** *Colonial education in the Congo - a question of "uncritical" pedagogy until the bitter end? La educación en el Congo, ¿una cuestión de pedagogía "acrítica" hasta el amargo final? L'éducation coloniale au Congo - une question de pédagogie «non-critique» jusqu'à la fin?* Encounters in Theory and History of Education, 18, 2017, 2, pp. 2-26 [DOI : 10.24908/eoe-ese-rse.v18i0.6859].
- Depaape (Marc).** *Onderwijs in Congo.* In : **Pattyn (B.), d'Hoine (P.) (eds.).** *Lessen voor de eenentwintigste eeuw. 2017. Wetenschap en utopie.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 205-231.
- De Roo (Bas).** *Taxation in the Congo Free State, an exceptional case? (1885-1908).* Economic History of Developing Regions, 32, 2017, 2, pp. 97-126 [DOI : <https://doi.org/10.1080/20780389.2017.1327807>].
- de Wée (Maurice).** *L'Émerveillement d'un magistrat international (1944).* In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice (Francine), Quaghebeur (Marc) (dir. / préface).** *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi.* Paris, Harmattan, 2017, pp. 39-74 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibecco 12).
- De Weerd (Guido).** *The Congo Free State : In search of the historical truth.* Bruxelles, Dynamedia, 2017, 626 p. [Originele titel : *L'Etat Indépendant de Congo : à la recherche de la vérité historique*].
- De Witte (Ludo), Ziegler (Jean) (préface).** *L'ascension de Mobutu : Comment la Belgique et les USA ont installé une dictature.* Bruxelles, Investig'Action, 2017, 461 p.
- d'Huart (J.-P.).** *Beheer en gebruik van verzamelingen voor heden en toekomst : Voor de beheerders van het NPVI.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 171-178 (Collecties van het KMMA).
- d'Huart (J.-P.).** *Diversité et richesse biologique.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 21-22.
- d'Huart (J.-P.).** *Diversiteit en biologische rijkdom.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 21-22 (Collecties van het KMMA).
- d'Huart (J.-P.).** *Diversity and biological wealth.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 21-22.

- d'Huart (J.-P.).** *Un espace géographique, des écosystèmes.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 17-20.
- d'Huart (J.-P.).** *Een geografische ruimte, ecosystemen.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 17-20 (Collecties van het KMMA).
- d'Huart (J.-P.).** *A geographic space, ecosystems.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 17-20.
- d'Huart (J.-P.).** *Gestion et usages des archives et collections pour le présent et l'avenir : Pour le grand public.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 179-180.
- d'Huart (J.-P.).** *Gestion et usages des archives et collections pour le présent et l'avenir : Pour les gestionnaires du PNVi.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 171-178.
- d'Huart (J.-P.).** *Management and use of the collections now and tomorrow. For VNP managers.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 171-178.
- d'Huart (J.-P.).** *Een park, definities.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 21-22 (Collecties van het KMMA).
- d'Huart (J.-P.).** *One park, several definitions.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 23-28.
- d'Huart (J.-P.).** *Un parc, des définitions.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 23-28.
- Dibwe dia Mwembu (Donatien).** *La perception du kazi (travail salarié) par les travailleurs de la Gécamines (1910-2010).* In : **Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile), Zana Etambala (Mathieu) (éds.).** *La société congolaise face à la modernité (1700-2010) : Mélanges eurafricains offerts à Jean-Luc Vellut.* Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 161-176 (Afrika Studies. Cahiers africains 89).
- Druart (Ernest).** *Congo, 1911-1920.* Bruxelles, Husson éditeur, 2017, 253 p. (Notes africaines).
- Dworkin (Ira).** *Congo love song : African American culture and the crisis of the colonial state.* Chapel Hill, The University of North Carolina Press, 2017, 440 p. (John Hope Franklin series in African American history and culture).
- Etambala (Mathieu Zana).** *La marche du mouvement kimbanguiste vers la reconnaissance officielle (1957-1959).* In : **Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile), Zana Etambala (Mathieu) (éds.).** *La société congolaise face à la modernité (1700-2010) : Mélanges eurafricains offerts à Jean-Luc Vellut.* Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 207-268 (Afrika Studies. Cahiers africains 89).

- Étienne (Claude).** *Le Journal de bord directorial d'une autre tournée théâtrale (1953)*. In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice (Francine), Quaghebeur (Marc) (dir. / préface).** *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi*. Paris, Harmattan, 2017, pp. 187-204 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeco 12).
- Faeles (Michel).** *Congo 1957-1966 : Témoignage*. Bruxelles, Dynamedia, 2017, 199 p.
- François (Charles).** *Un partisan de l'indépendance progressive (1958)*. In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice (Francine), Quaghebeur (Marc) (dir. / préface).** *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi*. Paris, Harmattan, 2017, pp. 245-316 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeco 12).
- Genin (Vincent).** *Le droit de préemption de la France sur le Congo belge au printemps 1960. Entre diplomates, barbouzes et juristes*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1571-1580.
- Gesché-Koning (Nicole), Robert (Yves) (coord.).** *Place du patrimoine culturel matériel et immatériel de la République Démocratique du Congo sur les Listes du Patrimoine mondial de l'UNESCO : Réflexions sur le Patrimoine culturel de la République Démocratique du Congo issues de la Table ronde organisée à Kinshasa (22-25 octobre 2013) par la Commission Nationale de la République Démocratique du Congo pour l'UNESCO et la Commission belge francophone et germanophone pour l'UNESCO*. Bruxelles, Commission belge francophone et germanophone pour l'Unesco, 2017, 183 p.
- Giordano (Rosario).** *La violence coloniale dans la mémoire belgo-congolaise : À propos du «discours» de Lumumba*. In : **Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile), Zana Etambala (Mathieu) (éds.).** *La société congolaise face à la modernité (1700-2010) : Mélanges eurafricains offerts à Jean-Luc Vellut*. Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 269-282 (Afrika Studies. Cahiers africains 89).
- Gordon (David M.).** *Precursors to Red Rubber : Violence in the Congo Free State, 1885-1895*. Past and Present : A journal of historical studies, 236, 2017, 1, pp. 133-168 [DOI : 10.1093/pastj/gtx018].
- Heckmann (Monique), Zimmermann (Jacques).** *Des marionnettes très courtisées, les Bilulus (1956)*. In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice (Francine), Quaghebeur (Marc) (dir. / préface).** *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi*. Paris, Harmattan, 2017, pp. 205-218 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeco 12).
- Huart (Alain), Pasteger (Marc) (préface).** *Le Congo profond : à redécouvrir*. Longlier, Weyrich, 2017, 135 p. (Congo Poche 2).
- Huart (Alain), Tombu (Chantal), Pasteger (Marc) (préface).** *Kisangani : ancienne Stanleyville*. Longlier, Weyrich; Bruxelles, Soir mag., 2017, 135 p. (Congo Poche).
- Huart (Alain), Tombu (Chantal), Pasteger (Marc) (préface).** *Kivu : jardin du Congo*. Longlier, Weyrich; [Bruxelles], Soir mag., 2017, 151 p. (Congo Poche).
- Huart (Alain), Tombu (Chantal), Pasteger (Marc) (préface).** *Les merveilles de l'ancien Bas-Congo*. Longlier, Weyrich; Bruxelles, Soir mag., 2017, 167 p. (Congo Poche 4).
- Ibanda Kabaka (Paulin).** *Politique et forêts au Congo belge*. Lille, The BookEdition, 2017, 134 p.
- Janssen (Roger).** *De kruisheren in Congo : De missie van de kruisheren in West-Uélé, 1920-1969*. St-Agatha-Cuijk, s.n., 2017, 2 Vol.
- Jewsiewicki (Bogumil), Kilola Lema (Médard).** *Des itinéraires congolais dans la modernité : Le récit de vie de Vuadi mu Nkutu*. In : **Mabiala Mantuba-Ngoma**

- (**Pamphile**), **Zana Etambala (Mathieu)** (éds.). *La société congolaise face à la modernité (1700-2010) : Mélanges eurafricains offerts à Jean-Luc Vellut*. Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 177-206 (Afrika Studies. Cahiers africains 89).
- Kamba-Kibatshi (Marcel)**. *Stabilité des transferts financiers et le financement de l'économie : en particulier du déficit budgétaire par la dette extérieure en République démocratique du Congo après le régime de Mobutu*. Saarbrücken, Éditions universitaires européennes, 2017, 568 p.
- Kambayi Bwatshia (Jean)**, **Tshishimbi Katumumonyi (Evariste)** (dir.). *République démocratique du Congo : De la conférence de Berlin de 1885 à nos jours. Comprendre l'histoire et l'identité d'un Etat*. Paris, L'Harmattan, 2017, 260 p.
- Kangomba (Jean-Claude)**, **Leclercq (Nicole)**, **Meurice (Francine)**, **Quaghebeur (Marc)** (dir. / préface). *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi*. Paris, Harmattan, 2017, 440 p. (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeco 12).
- Kanza (Thomas R.)**, **Omasombo Tshonda (Jean)** (préface). *Ascension et chute de Patrice Lumumba : Conflit au Congo*. Paris, Présence africaine, 2017, 359 p.
- Kent (John)**. *The Neo-colonialism of Decolonisation : Katangan Secession and the Bringing of the Cold War to the Congo*. The Journal of Imperial and Commonwealth History, 45, 2017, 1, pp. 93-130 [DOI : <https://doi.org/10.1080/03086534.2016.1262644>].
- Lagae (Johan)**. *Democratic Republic of Congo*. In : **Visone (Massimo)**, **Carughi (Ugo)** (éds.). *Time Frames : Conservation Policies for Twentieth-Century : Architectural Heritage*. London, New York, Routledge, 2017, pp. 41-43.
- Lagae (Johan)**, **Boonen (Sofie)**, **Lanckriet (Sam)**. *Navigating 'off radar' : The Heritage of Liminal Spaces in the City Center of Colonial / Postcolonial Lubumbashi, DR Congo*. In : **Lee (Rachel)**, **Barbé (Diane)**, **Fenk (Anne-Katrin)**, **Misselwitz (Philipp)** (éds.). *Things Don't Really Exist until You Give Them a Name : Unpacking Urban Heritage*. Dar-es-Salaam, Mkuki na Nyota, 2017, pp. 86-93.
- Lagae (Johan)**. *Nomadic furniture in the "heart of darkness" : Colonial and postcolonial trajectories of modern design artifacts to and from tropical Africa*. In : **Floré (Fredie)**, **McAtee (Cammie)** (éds.). *The Politics of Furniture : Identity, Diplomacy and Persuasion in Post-war Interiors*. Abingdon, Routledge, 2017, pp. 15-32.
- Lagae (Johan)**, **Beeckmans (Luce)**, **Kennivé (Ruth)**, **Van Coster (Rebekka)**. *Vers une radioscopie de la ville coloniale : Épisodes dans la genèse de l'avenue Kasa-Vubu, Kinshasa*. In : **Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile)**, **Zana Etambala (Mathieu)** (éds.). *La société congolaise face à la modernité (1700-2010) : Mélanges eurafricains offerts à Jean-Luc Vellut*. Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 309-344 (Afrika Studies. Cahiers africains 89).
- Langellier (Jean-Pierre)**. *Mobutu*. Paris, Perrin, 2017, 431 p.
- Levi (Ron)**. *Zaire '74 : politicising the sound event*. Social Dynamics. A Journal of African Studies, 43, 2017, 2, pp. 184-198 [DOI : <https://doi.org/10.1080/02533952.2017.1364469>].
- Lomami Tchibamba (Paul)**. *La voix critique d'un Congolais (1937-1952)*. In : **Kangomba (Jean-Claude)**, **Leclercq (Nicole)**, **Meurice (Francine)**, **Quaghebeur (Marc)** (dir. / préface). *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi*. Paris, Harmattan, 2017, pp. 27-38 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeco 12).
- Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile)**. *Bula Matari et son Congo (1885-1960) : Coloniser dans la peur*. In : **Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile)**, **Zana Etambala (Mathieu)** (éds.). *La société congolaise face à la modernité (1700-2010) : Mélanges eurafricains offerts à Jean-Luc Vellut*. Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 33-60 (Afrika Studies. Cahiers africains 89).

- Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile), Zana Etambala (Mathieu).** *Introduction.* In: **Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile), Zana Etambala (Mathieu) (éds.).** *La société congolaise face à la modernité (1700-2010) : Mélanges eurafricains offerts à Jean-Luc Vellut.* Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 7-12 (Afrika Studies. Cahiers africains 89).
- Marchal (Jules), Hochschild (Adam) (introduction).** *Lord Leverhulme's ghosts. Colonial exploitation in the Congo.* London, New York, Verso, 2017, 244 p.
- Mutamba Tungunga (Constant), Djoli Eseng'Ekeli (Jacques) (préface).** *La nationalité multiple : Un impératif pour la reconstruction et le développement de l'Afrique? Analyse juridique et perspectives d'une réalité incontournable en République Démocratique du Congo.* Bruxelles, Arno Editions, 2017, 290 p.
- Maurice (Albert).** *Le journal d'un témoin et acteur privilégié (1956-1960).* In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice (Francine), Quaghebeur (Marc) (dir. / préface).** *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi.* Paris, Harmattan, 2017, pp. 317-358 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeco 12).
- Mbiribindi (Dieu).** *Un chemin des béatitudes : Monseigneur Christophe Munzihirwa, jésuite, évêque et martyr de la paix.* Kinshasa, Editions Loyola, 2017, 191 p.
- Mbungu Nkandamana (Joseph).** *Souvenirs d'un journaliste congolais.* In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice (Francine), Quaghebeur (Marc) (dir. / préface).** *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi.* Paris, Harmattan, 2017, pp. 395-412 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeco 12).
- Meeuwis (Michael).** *The furthest escape of all : Darkness and refuge in the Belgian Congo.* In : **Stavick (Joyce), Wise (Jon) (eds.).** *Graham Greene Studies. I.* Dahlonega, University Press of North Georgia, 2017, pp. 56-81.
- Meeuwis (Michael).** *Language legislation in the Belgian Colonial Charter of 1908 : a textual-historical analysis.* In : **Skutnabb-Kangas (Tove), Phillipson (Robert) (eds.).** *Language rights. Critical Concepts in Language Studies. Vol. II.* London, Routledge, Taylor & Francis Group, 2017, pp. 261-278.
- Michel (Thierry), Braeckman (Colette) (préface), Michelems (René).** *Thierry Michel 1990-2015 : Collection Congo-Zaïre.* Angleur, Les films de la passerelle, 2017, 71 p.
- Moeller (Charles).** *Derniers mois avant l'indépendance du Congo (1960).* In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice (Francine), Quaghebeur (Marc) (dir. / préface).** *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi.* Paris, Harmattan, 2017, pp. 359-370 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeco 12).
- Muamba (Muepu).** *Conscience et errance dans l'univers post-colonial.* In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice (Francine), Quaghebeur (Marc) (dir. / préface).** *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi.* Paris, Harmattan, 2017, pp. 413-420 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeco 12).
- Muikilu Ndaye (Antoine).** *Évangélisation par le théâtre au Congo belge.* Cahiers de l'Institut de recherche et d'études africaines (IREA), Paris, L'Harmattan, n° 11, 2017, pp. 131-194 (Débat théologique et religieux).
- Muller (Nicolas Joseph).** *Réflexions d'un administrateur de la partie orientale de l'Empire colonial (1951-1957).* In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice (Francine), Quaghebeur (Marc) (dir. / préface).** *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi.* Paris, Harmattan, 2017, pp. 123-136 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeco 12).
- Mulundu (Kyoni kya).** *Le Katanga face à la Belgique coloniale avant et après l'indépendance.* Perpignan, ESA éditions, 2017, 720 p.

- Mumbanza mwa Bawele (Jérôme-Emilien).** *Le grand commerce du fleuve Congo et la création des savoirs nouveaux en Afrique équatoriale aux XVIIIe et XIXe siècles.* In : **Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile), Zana Etambala (Mathieu) (éds.).** *La société congolaise face à la modernité (1700-2010) : Mélanges eurafricains offerts à Jean-Luc Vellut.* Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 125-160 (Afrika Studies. Cahiers africains 89).
- Mushobekwa (Patrick).** *Exportation et importation des modèles politiques : le cas du Zaïre et de sa conférence nationale souveraine (1990-1997).* Saint-Denis, Société des Écrivains, 2017, 266 p.
- Ndaywel è Nziem (Isidore).** *De Mobutu Sese Seko à Laurent-Désiré Kabila : Lecture populaire d'une mutation politique.* In : **Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile), Zana Etambala (Mathieu) (éds.).** *La société congolaise face à la modernité (1700-2010) : Mélanges eurafricains offerts à Jean-Luc Vellut.* Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 345-360 (Afrika Studies. Cahiers africains 89).
- Ngalikpima (Venant-Fali).** *Cinquante-six ans après, que reste-t-il de Patrice Émery Lumumba?* Paris, L'Harmattan, 2017, 97 p. (Points de vue).
- Ngongo (Enika), Piret (Bérengère), Montel (Laurence), le Polain de Waroux (Pascaline).** *Prosopographie et biographie : regards croisés sur la magistrature coloniale belge.* In : **Muller (Françoise), Rousseaux (Xavier), Ngongo (Enika) (éds.).** *Un corps de l'Etat à l'heure des Big Data. Prosopographie et histoire judiciaire : les magistrats belges et coloniaux 1795-1962.* C@hiers du CRHIDI : Histoire, droit, institutions, société, 2017, 40, s.p. [Online].
- Outes-León (Brais).** *Kinshasa, 1974. Fania All Stars o el imaginario africanista en la salsa neoyorquina de la década de 1970.* Iberoamericana. América Latina, España, Portugal: Ensayos sobre letras, historia y sociedad. Notas. Reseñas iberoamericanas, 17, 2017, 66, pp. 13-30.
- Philips (Maximilien).** *Départ des coloniaux (1960).* In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice (Francine), Quaghebeur (Marc) (dir. / préface).** *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi.* Paris, Harmattan, 2017, pp. 371-376 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeco 12).
- Pype (Katrien).** *Dancing to the rhythm of Léopoldville : Nostalgia, urban critique and generational difference in Kinshasa's TV music shows.* Journal of African Cultural Studies, 29, 2017, 2, pp. 158-176 [DOI : 10.1080/13696815.2016.1189816].
- Quaghebeur (Marc) (préface), Jago-Antoine (Véronique) (choix des textes, commentaires et lecture), Tshitungu-Kongolo (Antoine) (choix des textes, commentaires et lecture).** *Dits de la nuit : Anthologie de contes et légendes de l'Afrique centrale (Congo, Rwanda et Burundi).* Bruxelles, Archives & Musée de la Littérature / M.E.O., 2017, 251 p. [Deuxième édition].
- Quaretta (Edoardo), Jewsiewicki (Bogumil) (préface).** *Enfances ambiguës : Anthropologie des enfants accusés de sorcellerie au Katanga (RDC).* Paris, L'Harmattan, 2017, 281 p. (Région des Grands Lacs africains, passé et présent).
- Rossinelli (Fabio).** *La Philanthropie coloniale des sociétés suisses de géographie au Congo (1876-1908).* Itinera, 44, 2017, pp. 141-155 [URL : <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:158526881>].
- Rubbers (Benjamin).** *Towards a life of poverty and uncertainty? The livelihood strategies of Gécamines workers after retrenchment in the DRC = Vers une existence dans la pauvreté et l'incertitude? Les stratégies économiques des travailleurs de la Gécamines après leur licenciement (R.D. Congo).* Review of African Political Economy, 44, 2017, 152, pp. 189-203 [DOI : <https://doi.org/10.1080/03056244.2016.1273827>].
- Smets (B.), Kervyn (F.), Michellier (C.).** *Cartographier les Virunga.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives et Collections*

- d'un parc national d'exception*. Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 99-106.
- Smets (B.), Kervyn (F.), Michellier (C.)**. *Mapping the Virunga*. In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.)**. *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park*. Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 99-106.
- Smets (B.), Kervyn (F.), Michellier (C.)**. *Virunga in kaart*. In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.)**. *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park*. Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 99-106 (Collecties van het KMMA).
- Stanard (Matthew G.)**. *Boom! Goes the Congo : The Rhetoric of Control and Belgium's Late Colonial State*. In : **Thomas (Martin), Toye (Richard) (eds.)**. *Rhetorics of Empire : Imperial Discourse and the Language of Colonial Conflict after 1900*. Manchester, Manchester University Press, 2017, pp. 121-141 (Studies in imperialism).
- Stefanson (Blandine)**. *Mémoire et genres filmiques dans la représentation de Lumumba chez Raoul Peck*. CinémAction, 2017, 163, pp. 34-40 (Mémoires et identités au cinéma).
- Suykerbuyk (Leo)**. *Kongo toen 1959-1960*. De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2017, pp. 116-121.
- Trapido (Joe)**. *Breaking rocks. Music, ideology and economic collapse, from Paris to Kinshasa*. New York, Berghahn, 2017, x-259 p.
- Trefon (Theodore), de Putter (Thierry) (dir.)**. *Ressources naturelles et développement : le paradoxe congolais*. Paris, L'Harmattan, 2017, 195 p. (Cahiers africains 90).
- Trussart (José)**. *Un jeune chercheur dans la province de l'Équateur (1957-1960)*. In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice (Francine), Quaghebeur (Marc) (dir.) / préface**. *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi*. Paris, Harmattan, 2017, pp. 137-150 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeco 12).
- Tshishimbi Katumumonyi (Evariste), Lobho-Lwa-Djugudjugu (Jean-Pierre) (préface)**. *De Léopold II en 1885 à l'indépendance en 1960 : Paradoxe entre l'Etat société et l'Etat gouvernement en RDC*. Paris, L'Harmattan, 2017, 191 p. (L'Harmattan RDC).
- Tshishimbi Katumumonyi (Evariste)**. *Le rôle de la Presse dans la maturation de la conscience politique des Autochtones au Congo-belge 1945-1959. «Leçons d'histoire politique de la RDC»*. In : **Kambayi Bwatshia (Jean), Tshishimbi Katumumonyi (Evariste) (dir.)**. *République démocratique du Congo : De la conférence de Berlin de 1885 à nos jours. Comprendre l'histoire et l'identité d'un Etat*. Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 147-168.
- Ugeux (Dominique)**. *Le Mobutu que j'ai connu : témoignage*. [Strépy-Bracquegnies], Le livre en papier; S.I., Dominique Ugeux : Ed. Surprendre, 2017, 311 p.
- Van de Maele (Jens), Lagae (Johan)**. *The Congo must have a presence on Belgian soil. 'The concept of representation in governmental discourses on the architecture of the Ministry of Colonies in Brussels, 1908-1960*. The Journal of Architecture, 22, 2017, 7, pp. 1178-1201 [DOI : <https://doi.org/10.1080/13602365.2017.1376344>].
- Van Goethem (J.)**. *Prestigious visitors. A look at the Fonds Léopold III*. In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.)**. *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park*. Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 141-150.
- Van Goethem (J.)**. *Les visiteurs de prestige. Regards sur le Fonds Léopold III*. In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.)**. *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception*. Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 141-150.

- Van Goethem (J.).** *Voorname bezoekers : Een blik op het Leopold III-fonds.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.).** *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 141-150 (Collecties van het KMMA).
- Van Hove (Johnny).** *Congoism : Congo discourses in the United States from 1800 to the present.* Bielefeld, transcript-Verlag, 2017, 360 p.
- Van Reybrouck (David).** *Congo. Een geschiedenis.* Amsterdam, De Bezige Bij, 2017, 680 p. [38ste druk].
- Van Ruyskensvelde (Sarah), Hulstaert (Karen), Depaepe (Marc).** *The Cult of Order. In search of underlying patterns of the colonial and neo-colonial 'grammar of educationalization' in Belgian Congo. Exported school rituals and routines.* Paedagogica Historica. International Journal of the History of Education, 53, 2017, 1-2, pp. 36-48 (ISCHE 37 (Istanbul) Special issue : *Culture and Education*) [DOI : 10.1080/00309230.2016.1210654].
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Les activités touristiques.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 129-140.
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Beheer en gebruik van verzamelingen voor heden en toekomst : Voor het grote publiek.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.).** *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 179-180 (Collecties van het KMMA).
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Contribution à l'histoire du lac Edouard : enjeux socio-économiques et environnementaux autour des ressources halieutiques (vers 1920-1960).* In : **Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile), Zana Etambala (Mathieu) (eds.).** *La société congolaise face à la modernité (1700-2010) : Mélanges eurafricains offerts à Jean-Luc Vellut.* Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 125-160 (Afrika Studies. Cahiers africains 89).
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Expéditions "extrêmes".* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 85-98.
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *"Extreme" expedities.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.).** *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 85-98 (Collecties van het KMMA).
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *"Extreme" expeditions.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.).** *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 85-98.
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Films and visual promotion.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.).** *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 151-158.
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Films en beeldpropaganda.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.).** *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 151-158 (Collecties van het KMMA).
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Films et propagande par l'image.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 151-158.

- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Gestion et usages des archives et collections pour le présent et l'avenir : Pour le grand public.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 179-180.
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Historical milestones.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 29-40.
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Des hommes qui comptent.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 119-128.
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Inleiding.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 13-16 (Collecties van het KMMA).
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Introduction.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 13-16.
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Management and use of the collections now and tomorrow. For the public.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 179-180.
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Mensen die meetellen.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 119-128 (Collecties van het KMMA).
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Men who matter.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 119-128.
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Recherche scientifique et collectes de terrain.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 69-84.
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Repères historiques.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 29-40.
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Een reservaat om de gorilla's te beschermen.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park.* Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 59-68 (Collecties van het KMMA).
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *Un sanctuaire pour protéger les gorilles.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception.* Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 59-68.
- Van Schuylenbergh (Patricia).** *A sanctuary for gorillas.* In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (éds.).** *Virunga : Archives and Collections of an*

- outstanding national park*. Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 59-68.
- Van Schuylenbergh (Patricia)**. *Scientific research and field acquisitions*. In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.)**. *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park*. Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 69-84.
- Van Schuylenbergh (Patricia)**. *Sleutelmomenten in de geschiedenis*. In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.)**. *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park*. Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 29-40 (Collecties van het KMMA).
- Van Schuylenbergh (Patricia)**. *Toeristische activiteiten*. In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.)**. *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park*. Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 129-140 (Collecties van het KMMA).
- Van Schuylenbergh (Patricia)**. *Tourism*. In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.)**. *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park*. Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 129-140.
- Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.)**. *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park*. Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, 189 p. (Collecties van het KMMA).
- Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.)**. *Virunga : Archives and Collections of an outstanding national park*. Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, 189 p.
- Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.)**. *Virunga : Archives et Collections d'un parc national d'exception*. Tervuren, Musée royal de l'Afrique centrale / Philippe de Moerloose, 2017, 189 p.
- Van Schuylenbergh (Patricia)**. *Wetenschappelijk onderzoek en verzamelingen uit het veld*. In : **Van Schuylenbergh (Patricia), de Koeijer (Han) (eds.)**. *Virunga : Archieven en Collecties van een uitzonderlijk park*. Tervuren, Koninklijk Museum voor Midden-Afrika / Philippe de Moerloose, 2017, pp. 69-84 (Collecties van het KMMA).
- Vanthemsche (Guy)**. *La Belgique et le Congo : L'impact de la colonie sur la métropole*. Bruxelles, Le Cri, 2017, 413 p. [2e éd.].
- Vanthemsche (Guy)**. *Belgium and the Congo, 1985-1980*. Cambridge, Cambridge University Press, 2017, IX-289 p. [Oorspr. titel : *Congo : De impact van de kolonie op België*].
- Vanthemsche (Guy)**. *Une figure singulière et méconnue du monde colonial belge : Le colonel Alexis Bertrand (1870-1946) et son action «réformiste» dans l'entre-deux-guerres*. In : **Mabiala Mantuba-Ngoma (Pamphile), Zana Etambala (Mathieu) (eds.)**. *La société congolaise face à la modernité (1700-2010) : Mélanges eurafricains offerts à Jean-Luc Vellut*. Paris, L'Harmattan, 2017, pp. 97-124 (Afrika Studies. Cahiers africains 89).
- Van Trimpont (Marc)**. *Over het bestuur in het voormalige Belgisch-Congo aan de vooravond van de onafhankelijkheid in 1960. (Binnenkrant)*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 265, s.p.
- Vellut (Jean-Luc), Cornet (Anne) (introduction), Van Schuylenbergh (Patricia) (introduction), Vanthemsche (Guy) (introduction)**. *Congo. Ambitions et désenchantements, 1880-1960 : Carrefours du passé au centre de l'Afrique*. Paris, Karthala, 2017, 509 p. (Hommes et sociétés 143).
- Verstraete (P.), Verhaegen (E.), Depaepe (M.)**. *One difference is enough : Towards a history of disability in colonial contexts – the case of Belgian-Congo, 1908-1960*. In :

- Hanes (R.), Brown (I.), Hansen (N.E.) (eds.).** *The Routledge History of Disability*. Toronto, Routledge, pp. 231-243 (Routledge Histories).
- Verweijen (Judith), Brabant (Justine).** *Cows and guns. Cattle-related conflict and armed violence in Fizi and Itombwe, eastern DR Congo*. *The Journal of Modern African Studies*, 55, 2017, 1, pp. 1-27 [DOI : 10.1017/S0022278X16000823].
- Vleurinck (André).** *Elisabethville : 50 ans de l'histoire de Lubumbashi : Témoignage d'un médecin né en brousse*. Bruxelles, Dynamedia, 2017, 166 p.
- Wenkin (Hugues).** *Le Congo s'embrase : Juillet 1960, échec politique et militaire belge – Les troubles de Thysville, Matadi, Boma et Léopoldville*. Neufchâteau, Weyrich, 2017, 239 p.
- Wild-Wood (Emma).** *Bible translation and the formation of corporate identity in Uganda and Congo 1900-40*. *The Journal of African History*, 58, 2017, 3, pp. 489-507 [DOI : 10.1017/S0021853717000378].
- Yumba (François), Derroitte (Henri) (préface), Mabundu (Fidèle) (préface).** *SIDA : Articulation entre santé, spiritualité et salut à partir de leur vécu à Kinshasha*. Namur, Lumen Vitae, 2017, 194 p. (Théologies pratiques).
- Audoin-Rouzeau (Stéphane).** *Une initiation : Rwanda (1994-2016)*. Paris, Editions du Seuil, 2017, 171 p.
- Bentrovato (Denise).** *Accounting for genocide : Transitional justice, mass (re)education and the pedagogy of truth in present-day Rwanda*. *Comparative Education*, 5, 2017, 3, pp. 396-417 [DOI : 10.1080/03050068.2017.1317997].
- Brinker (Virginie) (dir.).** *Enseigner le génocide des Tutsi au Rwanda de la fin du collège à l'université*. Dijon, Éditions universitaires de Dijon, 2017, 232 p. [Ouvrage issu de la journée d'étude organisée le 8 octobre 2014 à l'Université de Bourgogne-Franche-Comté].
- Brinker (Virginie), Coquio (Catherine), Dauge-Roth (Alexandre), Hoppenot (Éric), Réra (Nathan), Robinet (François).** *Introduction : Le génocide des Tutsi du Rwanda, 20 ans après*. In : **Brinker (Virginie), Coquio (Catherine), Dauge-Roth (Alexandre), Hoppenot (Éric), Réra (Nathan), Robinet (François) (dir.).** *Rwanda, 1994-2014. Histoire, mémoires et récits*. Dijon, Les Presses du réel, 2017, pp. 9-20 [«Colloque international «Rwanda, 1994-2014: récits, constructions mémorielles et écriture de l'histoire,» qui s'est tenu à Paris et à Saint-Quentin-en-Yvelines en novembre 2014»].
- Brinker (Virginie), Coquio (Catherine), Dauge-Roth (Alexandre), Hoppenot (Éric), Réra (Nathan), Robinet (François) (dir.).** *Rwanda, 1994-2014. Histoire, mémoires et récits*. Dijon, Les Presses du réel, 2017, 537 p. [«Colloque international «Rwanda, 1994-2014: récits, constructions mémorielles et écriture de l'histoire,» qui s'est tenu à Paris et à Saint-Quentin-en-Yvelines en novembre 2014»].
- Cieplak (Piotr).** *Death, image, memory : the genocide in Rwanda and its aftermath in photography and documentary film*. New York, Springer, 2017, ix-230 p.
- Heynssens (Sarah).** *De kinderen van Save : Een geschiedenis tussen Afrika en België*. Antwerpen, Polis, 2017, 352 p.
- Hidvégi (Franck).** *Blog Rwanda fungi*. In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences*. Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 108-109.
- Hidvégi (Franck).** *Blog Rwanda Fungi*. In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap*. Meise, Plantentuin, 2017, pp. 108-109.
- Jessee (Erin).** *The Danger of a Single Story : Iconic Stories in the Aftermath of the 1994 Rwandan Genocide*. *Memory Studies* 10, 2017, 2, pp. 144-163 [DOI : 10.1177/1750698016673236].

- Jessee (Erin).** *Negotiating genocide in Rwanda : the politics of history*. Cham, Palgrave Macmillan, 2017, 302 p. (Palgrave studies in oral history) [DOI : 10.1007/978-3-319-45195-4].
- Korman (Rémi).** *Les mémoriaux du génocide : lieux de transmission de l'histoire*. In : **Brinker (Virginie), Coquio (Catherine), Dauge-Roth (Alexandre), Hoppenot (Éric), Réra (Nathan), Robinet (François) (dir.)**. *Rwanda, 1994-2014. Histoire, mémoires et récits*. Dijon, Les Presses du réel, 2017, pp. 49-60 [«Colloque international «Rwanda, 1994-2014: récits, constructions mémorielles et écriture de l'histoire,» qui s'est tenu à Paris et à Saint-Quentin-en-Yvelines en novembre 2014»].
- Lagarde (François).** *Colonialisme*. Paris, L'Harmattan, 2017, 318 p. (Colonialisme et révolution : Histoire du Rwanda sous la tutelle 1).
- Lagarde (François).** *Révolution*. Paris, L'Harmattan, 2017, 344 p. (Colonialisme et révolution : Histoire du Rwanda sous la tutelle, 2).
- Mathys (Gillian).** *Bringing history back in : Past, present, and conflict in Rwanda and the Eastern Democratic Republic of Congo*. *The Journal of African History*, 58, 2017, 3, pp. 465-487 [DOI : 10.1017/S0021853717000391].
- McMillan (Nesam).** *Racialising global relations : The Rwandan genocide and the ethics of representation*. *Postcolonial Studies*, 20, 2017, 4, pp. 431-455 [DOI : <https://doi.org/10.1080/13688790.2017.1405708>].
- Plancke (Carine).** *Dance performances in post-genocide Rwanda : Remaking identity, reconnecting present and past*. *Journal of Eastern African Studies*, 11, 2017, 2, pp. 329-346 [DOI : <https://doi.org/10.1080/17531055.2017.1302694>].
- Reyntjens (Filip), Poppe (Guy) (vertaler).** *De genocide van de Tutsi in Rwanda*. Kalmthout, Pelckmans Pro, 2017, 102 p. [Traduit du français / Uit het Frans vertaald].
- Reyntjens (Filip).** *Le génocide des Tutsi au Rwanda*. Paris, Presses universitaires de France, 2017, 125 p. (Que sais-je?, 4062).
- Rovetta (Ornella).** *Une justice transitionnelle en chantier? Le cas du Rwanda*. *Crime, Histoire & Sociétés = Crime, History & Societies*, 21, 2017, 2, pp. 143-153 [DOI : <https://doi.org/10.4000/chs.1908>] (L'histoire de la criminalité et de la justice pénale : Propositions de recherche pour le 21e siècle : Numéro spécial 20e anniversaire = The History of Crime and Criminal Justice : Research Agendas for the 21st Century. Special issue 20th anniversary).
- Singiza (Dantès).** *La famine 'Ruzagayura' au Rwanda (1943-1944). Les réactions des autorités mandataires belges*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1559-1570.
- Sunderam (Anjan).** *Bad news : last journalists in a dictatorship*. London, Bloomsbury, 2017, 192 p.
- Tsuruta (Aya).** *Expanding the Archival Horizon : American Archives for Researching Postcolonial Rwandan History*. *History in Africa*, 2017, 44, pp. 265-283 [DOI : <https://doi.org/10.1017/hia.2017>].
- van 't Spijker (Gerard).** *La Mission de Bethel au Rwanda 1907-1916*. In : **Vidal (Gilles) (e.a.)**. *L'Allemagne missionnaire d'une guerre à l'autre (1914-1939) : Effondrement et résilience*. Paris, Karthala, 2017, pp. 141-156 (Histoire des mondes chrétiens).
- Verbraeken (Anneke).** *Rijke mensen sterven niet. Confronterende ontmoetingen in Congo en Rwanda*. Amsterdam, Uitgeverij Atlas Contact, 2017, 302 p.
- Lieutenant Dubois.** *À l'approche de la fin de la tutelle sur le Burundi. Chasseurs ardennais (1960)*. In : **Kangomba (Jean-Claude), Leclercq (Nicole), Meurice**

(Francine), Quaghebeur (Marc) (dir. / préface). *Traces de la vie coloniale au Congo belge et au Ruanda-Urundi*. Paris, Harmattan, 2017, pp. 377-394 (Congo-Meuse. Série africaniste des AML et du Célibeco 12).

b. *La vie économique – Het economische leven*

1. *L'économie et les entreprises en général – De economie en de ondernemingen in het algemeen*

Bingen (Aline). *Les cellules de reconversion en Wallonie : Politiques de l'emploi et restructurations d'entreprises*. Bruxelles, CRISP, 2017, 287 p.

Callebaut (Jan), Verschelden (Wouter). *Het merk België*. Antwerpen, Manteau, 2017, 139 p.

Contor (Justine). *Les mutations de la coopération belge au développement au prisme des ONG*. Bruxelles, CRISP, 2017, 46 p.

Coumans (Virginie). *Les Vandergoten : De la petite ferme familiale au coeur de Bruxelles à la grande entreprise de déménagement (1878-1970)*. Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 77-100.

Crols (Frans). *Duitsland, de nieuwe Rijnbond*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 2, p. 18.

Cuyvers (Ludo), Vandewalle (Gaston). *Politiek en economisch beleid. Inleidende beschouwingen bij diverse invalshoeken*. In : **Cuyvers (Ludo), Vandewalle (Gaston) (eds.)**. *Politiek en economisch beleid : Ontwikkelingen in de Verenigde Staten en in Europese landen*. Antwerpen, Garant, 2017, pp. 9-14.

Cuyvers (Ludo), Vandewalle (Gaston) (eds.). *Politiek en economisch beleid : Ontwikkelingen in de Verenigde Staten en in Europese landen*. Antwerpen, Garant, 2017, 283 p.

Cuyvers (Ludo), Vandewalle (Gaston). *Ter conclusie : Hoe een herstel uit de crisis bereiken?* In : **Cuyvers (Ludo), Vandewalle (Gaston) (eds.)**. *Politiek en economisch beleid : Ontwikkelingen in de Verenigde Staten en in Europese landen*. Antwerpen, Garant, 2017, pp. 9-14.

Daneels (Arne), Beyst (Veerle). *Hoe groen is de Vlaamse economie?* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 2, pp. 16-24.

Degryse (Christophe). *Vorm geven aan "werk" in het digitale economie tijdperk*. De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 7, pp. 36-44 [Bevat : werkgelegenheidspolitik, België, arbeidsrecht].

Delcorps (Vincent), Gijs (Anne-Sophie), Dujardin (Vincent) (dir.). *Paroles de patrons : Que sont devenus nos fleurons nationaux?* Bruxelles, Racine 2017, 689 p.

Delépine (Justin). *Bruselas sanciona a Google*. Alternativas económicas, 2017, 50 (Septiembre), p. 20.

Destatte (Julien). *Le développement d'une multinationale métallurgique liégeoise : la Compagnie générale des Conduites d'Eau (1865-1939)*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique*. Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1381-1390.

De Tier (Veronique), Debo (Robin), Januarius (Joeri), Spolspoel (Joris), Vereenooghe (Tijl) (eds.). *Eeuwen ondernemen : 100 honderdjarige bedrijven vertellen hun verhaal*. Gent, Snoeck, 2017, 239 p.

De Wispelaere (Frederic), Pacolet (Jozef). *Impact van detachering op de Belgische bouwsector*. De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 3, pp. 16-22 [Bevat : bouwbedrijf, België, internationale detachering].

- d'Heur (Jean-Marie).** *Sur les traces d'une entreprise liégeoise du XIXe siècle : Dominique Avanzo & Cie. Les débuts.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1371-1380.
- Dujardin (Claire), Lefebvre (Philippe), Lefèvre (Martine), Louis (Virginie), Pallez (Frédérique), Vanderkelen (Françoise).** *L'évaluation des pôles de compétitivité wallons : Méthodes, résultats et mise en perspective européenne.* Bruxelles, CRISP, 2017, 76 p.
- Dujardin (Claire), Lefebvre (Philippe), Lefèvre (Martine), Louis (Virginie), Pallez (Frédérique), Vanderkelen (Françoise).** *Les pôles de compétitivité wallons : dix ans de politique industrielle.* Bruxelles, CRISP, 2017, 55 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2337-2338).
- Erfgoedcel Terf [Roelare].** *Hier huist traditie : straffe generatiebedrijven van bij ons.* [Leiden], Uitgeverij Bibliodroom, 2017, 168 p.
- Houba (Delphine), Cermak (Michel).** *Partageons le temps de travail : Entre chômage et burn-out : Mode d'emploi pour la semaine de 4 jours en Belgique.* Mons, Couleur Livres, 2017, 185 p.
- Joossens (Luc), Soumois (Frédéric).** *La guerre du tabac en Belgique.* Paris, La Boîte à Pandore, 2017, 135 p.
- Lambrecht (Maxime).** *L'économie des plateformes collaboratives.* Bruxelles, CRISP, 2017, 78 p. (CRISP. Courrier hebdomadaire 2311-2312).
- Laurent (Muriel).** *La Colombie en Belgique et la Belgique en Colombie, images et réalités, 1885-1914 (investissements, émigration et commerce).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1359-1370.
- Michiels (Maurice).** *Botha Aalter : 185 jaar sterk in zijn vak : De geschiedenis van het Aalterse bouwbedrijf nv Bockaert en Thienpont.* Gent, Skribis, 2017, 110 p.
- Naus (Henri).** *Een belangrijke aanwinst voor ons genootschap : Het archief van Joseph Schulte komt naar Overpelt.* De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 219 (september – oktober), pp. 15-21 [Wilhelm en Joseph Schulte waren de stichters van de metaalfabrieken van Overpelt en Lommel].
- Puissant (Jean).** *Patrimoines multiples : Autour de l'exemple de la Cie des Bronzes de Bruxelles.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stads geschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 371-393.
- Quadflieg (Peter M.).** *Die Wirtschaft der Ostkantone nach dem Zweiten Weltkrieg 1944-1955 = L'économie des Cantons de l'Est après la Seconde Guerre mondiale (1944-1955).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1483-1494.
- Smeyers (Kristof), Buyst (Erik).** *Het gestolde land : Een economische geschiedenis van België.* Antwerpen, Polis, 2017, 509 p. [2de druk].
- Smith (Andrew), Mollan (Simon), Tennent (Kevin D.) (eds.).** *The impact of the First World War on international business.* New York, Routledge - Taylor & Francis Group, 2017, 274 p. (Routledge international studies in business history 34).

- S.n.** *The first 50 years : Soudal, 1966-2016*. Turnhout, Soudal, [2017], 57 p. [Supplement van : *Annual report / Soudal, Turnhout*].
- S.n.** *Du sang jaune dans les veines... L'histoire de Caterpillar Belgium*. Charleroi, Acacia, 2017, 140 p.
- Sonon (Christian)**. *John Cockerill : 200 years of future*. S.l., Picking Graphic, 2017, 80 p.
- Vancoppenolle (Chantal), Derwael (Joachim), Luyten (Dirk)**. *Les entreprises*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 915-948.
- Vancoppenolle (Chantal), Derwael (Joachim), Luyten (Dirk)**. *De ondernemingen*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 915-950.
- Van Driessche (L.)**. *Bevisol*. Salvator Mededelingen. Oudheidkundige Kring H.H. Salvator Wieze, XXVII, 2017, 93, pp. 9-23 [Contenu : / Inhoud : beton- en staalfabriek].
- Van Gompel (Johan)**. *Economische politiek in België (1960-2016) : Afbouw van hardnekkige onevenwichtigheden*. In : **Cuyvers (Ludo), Vandewalle (Gaston) (eds.)**. *Politiek en economisch beleid : Ontwikkelingen in de Verenigde Staten en in Europese landen*. Antwerpen, Garant, 2017, pp. 201-226.
- Vanheeswijck (Nele), Breda (Jef)**. *Hoe nieuwe sociale sectoren ontstaan en geïnstitutionaliseerd geraken : De case van de sociale economie in Vlaanderen (1970-2007)*. Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 2/3, pp. 74-101.
- Wayens (Benjamin), Lambert (Caroline), Demeyer (Charline)**. *Waarom & hoe : de markten in Brussel beter uitdenken*. Brussel, Atrium.Brussels, 2017, 190 p.

2. *L'industrie, les techniques, l'archéologie industrielle – De nijverheid, technieken, industriële archeologie*⁽⁸⁾

- Achten (Theo)**. *Zwartberg : Al lang vergeten of nooit geweten*. Genk, Eigen beheer, 2017, 133 p.
- Baillargeon (Camille)**. *1879, la catastrophe de l'Agrappe : Quand la peinture nous entraîne au cœur de l'histoire. Cinq tableaux redécouverts sur les événements terribles de la 'Sinistre fosse'*. Annales du Cercle d'histoire et d'archéologie de Saint-Ghislain et de la région, XII, 2017, pp. 343-420.
- Becuwe (Frank)**. *ÿ Bruyne kruid : Het erfgoed van de tabaksnijverheid in Vlaanderen ca. 1850-ca. 1970*. Brussel, Agentschap Onroerend Erfgoed, 2017, 187 p. (Onderzoeksrapporten van het Agentschap Onroerend Erfgoed 69).
- Bertels (Inge)**. *De bouwwerf als pars pro toto : Historisch onderzoek naar het proces van het bouwen*. Erfgoed Brussel, 2017, 25, pp. 6-15.
- Bertels (Inge)**. *Le chantier de construction tant que pars pro toto : étude historique du processus de construction*. Bruxelles Patrimoine, 2017, 25, pp. 6-15.
- Bertrands (Marc)**. *'Een smidje in zijn smidse' : Leven en werk van Jef Vandelloo*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 28, 2017, 1 (109), pp. 10-13.
- Bogaert (Jef)**. *De wagenmakerij Bogaert te Veldegem*. Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis "Pastoor Ronse", 38, 2017, 3, pp. 111-123.

⁸ Contient : généralités, les mines et les gisements, les carrières, les industries métallurgiques, les industries textiles, les industries chimiques, le verre, les industries alimentaires, l'énergie, la construction, autres... + biographies industriels. – Bevat : algemeenheden, het mijnwezen, steengroeven, metallurgie, de textiel, de scheikundige nijverheid, het glas, voedingsindustrie, energiesector, de bouwnijverheid, andere... + biografieën van industriëlen.

- Bogaert (Jef).** *De wagenmakerij Bogaert te Veldegem. Deel 2.* Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis "Pastoor Ronse", 38, 2017, 4, pp. 152-163.
- Bouniol (Mireille).** *Métiers de la pierre : La Belgique ouvre un Pôle de la pierre à Soignies.* Mines et carrières, 2017, 246, pp. 26-27.
- Buytaert (Johan).** *Fabrieksburen : Industrie in de Zennevallei.* Dilbeek, Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei, 2017, 80 p.
- Cabot (Bastien), Prochasson (Christophe) (préface).** *À bas les Belges! L'expulsion des mineurs borains, Lens, août-septembre 1892.* Rennes, Presses universitaires de Rennes, 2017, 170 p. (Histoire).
- Camerlinckx (Jan).** *Industrie Aalter uit de lucht bekeken ca. 1980.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 1, pp. 22-31.
- Clynckemaiïlie (Olivier).** *Une usine textile : d'Hassebroucq-Hovyn aux 3 F (1829-1977).* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 47, pp. 79-126.
- Collet (Stéphane).** *La piperie Gambier ou l'avènement de la «plus importante fabrique du monde».* In : **Piechowski (Cédric) (coord.).** *La derle – Li dièle – l'habile argile du Condroz – Vingt siècles de céramiques en terres d'Ardenne.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 155-170 (Les dossiers de l'IPW 22).
- Czierpka (Juliane).** *Montanindustrielle Führungsregionen der frühen europäischen Industrialisierung im Vergleich : das Black Country und das Borinage.* Stuttgart, Franz Steiner Verlag, 2017, 348 p. (Regionale Industrialisierung 8).
- De Baets (Henri).** *Rootputten in Maria-Aalter.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 3, pp. 10-11.
- de Bonvoisin (Pierre).** *Alexandre Galopin (1879-1944).* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 290, pp. 48-61.
- Debrouwere (Jacques).** *Bedrijf Gheysens, Moorselestraat te Wevelgem.* Wibilinga. Heemkundige Kring Wibilinga Wevelgem, 30, 2017, 2, pp. 2-22.
- De Bruyne (Luc).** *Wie kent de "N.V. Conservenfabriek Bree"?* Het èzendröppe : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 35, 2017, 72, pp. 2-18.
- Defêchereux (Olivier), Péters (Arnaud).** *La contribution du CHST à l'inventaire wallon des terrains potentiellement pollués.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 79-91.
- De Fossé (Marianne), Bertels (Inge), Wouters (Ine).** *The choice of construction materials in historic urban warehouses in Antwerp and Brussels.* In : **Campbell (James W.P.), Baker (Nina), Driver (Michael), Heaton (Michael), Pan (Yifeng), Rosoman (Treve), Tutton (Michael), Yeomans (David) (eds.).** *Building histories : The proceedings of the fourth annual Construction History Society conference : Queens' College, University of Cambridge, 7-9th April 2017.* Cambridge, Construction History Society, 2017, pp. 257-270.
- Deletang (Maurice).** *De nieuwe gebouwen van brouwerij Caulier in de Herrystraat in 1940.* Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 28, 2017, 4, pp. 33-36.
- De Reu (Pieter).** *Het beroepsleven van katoenfabrikant Joannes Baptiste De Schepper (1814-1889), of de dynamiek van het industriële kapitaal in het hart van het Meetjesland.*

- Appeltjes van het Meetjesland : Jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 2017, 68, pp. 89-160.
- De Reu (Pieter).** *Brouwerij De Zwaan : De geschiedenis van het brouwbedrijf te Waarschoot Beke (1902-1934)*. Zomergem, Beke ons dorp, 2017, 11 p. [Gelegenheidsuitgave gedrukt op 150 exemplaren voor Beke Brouwt Bier, Zomergem, 25 november 2017].
- De Ro (Jacques), Paduart (Nadine).** *Getekend Verleden. Het stoomhuis van textielfabriek Flamant*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 271, p. 26.
- De Ro (Jacques).** *De Zwartfabriek. Bijdrage tot de geschiedenis van de 'Fabrique de produits Chimiques de Grammon' te Overboelaere 1885-1953. Deel 1 : van 1885 tot 1905*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 272, pp. 21-28.
- De Ro (Jacques).** *De Zwartfabriek. Bijdrage tot de geschiedenis van de 'Fabrique de produits Chimiques de Grammon' te Overboelaere 1885-1953. Deel 2*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 273, pp. 3-13.
- De Smet (Antoine), Van de Velde (Frydda).** *De pannenfabriek van Remi Vroye in Dikkelvenne*. De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 22, 2017, 4, pp. 19-26.
- Dewier (Alain).** *La «S.A. des Usines, Boulonneries et Etirage de La Louvière»*. [Haine-Saint-Pierre], Cercle d'histoire et de folklore Henri Guillemain, 2017, 180 p. (Collection Passion Patrimoine local 5).
- D'haene (Julius Serafien).** *De geschiedenis van de koninklijke korsetfabriek DéWé International : "Déwé zette gedurende 100 jaar de kroon op vrouwelijk schoon"*. Schellebelle, Julius Serafien D'haene, 2017, 215 p.
- Dings (Marcel).** *Steden en pannen : Geschiedenis en inventarisatie van de grofkeramische industrie in Limburg*. [Roermond], Stichting Werkgroep Industrieel Erfgoed Limburg, 2017, 176 p. (Werkgroep Industrieel Erfgoed Limburg 3).
- Dobbels (Jelena).** *Algemene aannemers in de Belgische bouwsector (1870-1970). Afbakening van de beroepsactiviteiten in een interprofessionele context*. Handelingen [van de] Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis, 2017, LXXI, pp. 69-84.
- Dobbels (Jelena), Bertels (Inge), Wouters (Ine).** *The Belgian general contractors' struggle for legal recognition*. In : **Campbell (James W.P.), Baker (Nina), Driver (Michael), Heaton (Michael), Pan (Yiting), Rosoman (Treve), Tutton (Michael), Yeomans (David) (eds.)**. *Building histories : The proceedings of the fourth annual Construction History Society conference : Queens' College, University of Cambridge, 7-9th April 2017*. Cambridge, Construction History Society, 2017, pp. 319-330.
- Dobbels (Jelena), Bertels (Inge), Wouters (Ine).** *The general contractor, the architect and the engineer. The contractors' path to become professional building practitioners in Belgium (1870-1960)*. Construction History : International Journal of the Construction History Society, 32, 2017, 2, pp. 19-38 [URL : <https://www.jstor.org/stable/26476166>].
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Bij de herinrichting van het Hoegaardse kerkhof (Iste vervolg) : Herinnering aan de brouwers én aan de eerste suikerfabriek*. Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 206/1, pp. 13-15.
- Dondelinger (Jean-Paul).** *Usine d'Athus, quarante ans déjà*. Aux Sources du Chiers. Chroniques (Cercle d'Histoire du Pays de Messancy), 2017, 29, pp. 16-21.
- Drouguet (Noémie), Bodeux (Philippe).** *Vive les hauts-fourneaux! Vers la reconnaissance du patrimoine sidérurgique de Wallonie*. Liège, UrbAgora, 2017, 288 p. (Dérivations : pour le débat urbain, HS 3).

- Ducène (Jean-Charles).** *L'ambassade marocaine en Belgique en 1876 : quand l'industrie se montre.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1349-1358.
- Espion (Bernard).** *The Beginnings of the Blaton Company : From the Trade of Construction Materials to Established Contractor in Belgium, 1865-1914.* In : **Campbell (James W.P.), Baker (Nina), Driver (Michael), Heaton (Michael), Pan (Yiting), Rosoman (Treve), Tutton (Michael), Yeomans (David) (eds.).** *Building histories : The proceedings of the fourth annual Construction History Society conference : Queens' College, University of Cambridge, 7-9th April 2017.* Cambridge, Construction History Society, 2017, pp. 295-306.
- Fluck (Pierre).** *Manuel d'archéologie industrielle : Archéologie et patrimoine.* Paris, Hermann, 2017, 521 p.
- Fraiture (Eddy).** *De gebroeders Vandeplancke en elektrische horloges.* 't Wingheroen. Tijdschrift van de Heemkring Menen, XXXVII, 2017, 1 [127], pp. 24-34.
- François (Johan).** *De 'prijtbranderij' te Moerbeke... Cichoreifabriek Radix 1860-1966.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 271, pp. 11-16.
- Franssens (Marcel).** *Lambiekbrouwer Frank Boon ereburger van de bierstad Halle. Lambiek & Lambiekbrouwerijen : levend erfgoed.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 2, pp. 31-33.
- Geuns (Jaak).** *70 jaar Verbodering Mijnwerkers te Peer.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 1, pp. 15-18.
- Giesen (Hermann Josef).** *Die Geschichte des Goldbergbaus in der Eifel.* Eupen, GEV, 2017, 112 p. [Dieses Buch erscheint in Zusammenarbeit mit dem Kgl. Geschichts- und Museumsverein "Zwischen Venn und Schneifel", St. Vith].
- Goossens (Felix).** *Het eerste 'witte goud' van Kampenhout : De nijvere bedrijvigheid van de kalkovens te Kampenhout.* Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2017, pp. 92-102.
- Habex (Jef).** *Mijnerfgoed op bankbiljetten en zegels.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 2, pp. 23-30.
- Habex (Jef).** *Zwartwerk : Mijnwerkers in actie.* Genk, Heemkring Heidebloemke, 2017, 105 p.
- Hanson (Marc).** *Een kleine Gentse stokers- en brouwersgeschiedenis aan de Apostelhuizen - Koepoortkaai (1831-1929).* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 3, pp. 198-203.
- Hanson (Marc).** *Een kleine Gentse stokers- en brouwersgeschiedenis aan de Apostelhuizen - Koepoortkaai (1831-1929) : Afl levering 5.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 4-5 pp. 252-257.
- Hanson (Marc).** *Een kleine Gentse stokers- en brouwersgeschiedenis aan de Apostelhuizen - Koepoortkaai (1831-1929) : Afl levering 6 : Bedrijf in een snel veranderende brouwerijwereld (van 1892 tot 1914).* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 6, pp. 330-336.
- Januarius (Joeri), Debo (Robin), Vereenoghe (Tijl).** *Materieel erfgoed : Gebouwen, (werk)tuigen en voorwerpen.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19^e-21^e eeuw. Vol. II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 1521-1546.

- Januarius (Joeri), Mouton (Michel).** *Naar een brandend actueel ambacht. Erfgoedproject creëert nieuwe impulsen voor het ambacht kunstsmeden.* Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 1, pp. 42-47.
- Januarius (Joeri), Debo (Robin), Vereenoghe (Tijl).** *Patrimoine matériel : immeubles, instruments, outils et objets.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1529-1554.
- Joris (Philippe).** *La gravure sur armes aujourd'hui : technologies nouvelles, pratiques ancestrales.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1781-1792.
- Kenzeler (Jean).** *18 december 1987 : Steenkoolmijn Limburg-Maas in Eisden definitief dicht!* De Bakeman. Driemaandelijks tijdschrift Kunstkring Arnold Sauwen vzw Stokkem, XXXVIII (nr. 2), 2017-2018, nr. 150, pp. 75-79.
- Lambotte (Philippe).** *La Société anonyme Usines et Fonderies Saint-Roch à Couvin.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 57, 2017, XXIX, 1 (n° 225), pp. 1-20.
- Ledent (Carole), Maréchal (Julien), Payen (Carole).** *Réguler les nuisances, prévenir des risques : le cas des usines Tack à Flawinne (1873-1911).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1433-1450.
- Lenaerts (François).** *Suske Madereel : vakman in 1943.* Molengalm. Heemkring Stabroek – Hoevenen – Putte, 19, 2017, 1, pp. 23-24.
- Lernout (Guy).** *Industrieën in Buizingen in de 19de en eerste helft 20ste eeuw.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 3, pp. 21-27.
- Lernout (Guy).** *Het metaalconstructiebedrijf Ed. Degreef – Degreef Frères.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 3, pp. 17-20.
- Lernout (Guy).** *Nog over de 'Filature de Coton, de MM. Fortamps & Cie, à Eysingen' (1842-1878).* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 4, pp. 28-29.
- Majkowski (Julien) (avec la contribution de Jean-Marie Pairoux).** *Histoire de l'usine Lambiotte de Marbehan : de 1900 à 2000.* Arlon, DEMDEL, 2017, 178 p.
- Neirinckx (Pieter).** *De Genkse industrie van het einde van de 19de eeuw.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 2, pp. 20-22.
- Ockeleij (Jaak).** *Herbergiers en brouwers in Asse in 1868.* Ascania. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 60, 2017, 3, pp. 119-128.
- Pasquasy (François).** *Les débuts du procédé Bessemer aux Établissements John Cockerill de Seraing.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1403-1412.
- Pattyn (René).** *De nieuwe Ammoniakfabrieken [In 1926 oprichting van «Société d'Ammoniaque synthétique et dérivés»].* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 4, pp. 22-24.

- Pelzers (Elio).** *Ken je de Mijnstreek : Zuid-Limburgse geschiedenis in 251 vragen.* Zwolle, WBOOKS, 2017, 176 p.
- Peszat (Yaron) (ed.), Culot (Maurice), Devos (Rika), Espion (Bernard), Hellebois (Armande), Provost (Michel), Van de Maele (Jens).** *Blaton : Une dynastie de constructeurs = Blaton : Een dynastie van bouwers.* Bruxelles, Editions AAM / Fondation CIVA, 2017, 287 p.
- Péters (Arnaud), Defêchereux (Olivier).** *La carte de Vandermaelen et le paysage industriel wallon à la fin de la première industrialisation.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1333-1347.
- Philippo (Marie-France).** *La tannerie A. Radermecker à Warneton, l'ultime tannerie artisanale en Belgique (1870-2016).* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 47, pp. 127-144.
- Pierre (Marc), Joris (Freddy).** *Le pôle d'archéologie industrielle du Solvent à Verviers. Tome 1. Contexte historique et architectural, machines textiles et installations de «solventage».* Namur, IPW, 2017, 360 p.
- Poncelet (Jean-Pol).** *L'Europe à tous vents : Chronique d'une ambition énergétique manquée.* Bruxelles, Académie royale de Belgique, 2017, 115 p. (L'Académie en poche 95).
- Pottie (Ivan).** *Het vlasbedrijf Juliaan Pottie & zonen 1920-1970.* 't Meiboompje, 34, 2017, 3, pp. 6-18.
- Procikévic (Luc), Biordi-Taddei (Véronique), Dondelinger (Jean-Paul).** *Usine d'Athus, 40 ans déjà : brochure souvenir : samedi 16 septembre 2017.* Athus, Centre culturel d'Aubange, 2017, [24] p. [Edité en 80 exemplaires pour la soirée du 16/9/17].
- Renardy (Christine).** *Le château Cockerill à Seraing : Témoin d'une aventure industrielle de deux cents ans.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 433 p.
- Renardy (Christine).** *Cockerill château in Seraing : Testimony to a two hundred-year-old industrial adventure.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 433 p.
- Roels (Leen).** *La main-d'oeuvre des mines liégeoises, fin XIXe – XXe siècles.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1413-1420.
- Scholtes (Thierry) (avec la collaboration de Philippe Slégers).** *Inventaire des archives de la fonderie de cloches Causard-Slégers de Tellin : 1842-1980.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 141 p. (Archives de l'Etat à Saint-Hubert : Inventaires 16).
- Slootmaekers (Renée) (avec la collaboration de Dominique Bonjean).** *Désiré Barth, industriel-pipier à Andenelle. La fouille du puits Limet.* In : **Piechowski (Cédric) (coord.).** *La derle – Li dièle : l'habile argile du Condroz – Vingt siècles de céramiques en terres d'Ardenne.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 171-197 (Les dossiers de l'IPW 22).
- S.n.** *L'industrie des eaux minérales en Belgique (1916).* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 172, pp. 21-27.
- S.n.** *VAF Tongeren. Vroone Aerts & Fils 1848-1960.* Tongerse Annalen. Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Tongeren, 31, 2017, 1, pp. 18-27 [Likeurstokerij].
- S.n.** *Van zwart goud en stoom naar stroom : Productie van elektriciteit in de mijn van Zwartberg 1944-1968.* S.I., August De Rijcke, 2017, 35 p.

- Snijder (G.L.).** *Baquet de Charleroi : Symbool van de industriële revolutie*. S.I., Uitgeverij Aeolus, 2017, 143 p. [2^e ed.].
- Spaepen (Leo).** *De Wijnegemse roots van Ackermans & van Haaren*. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 53, 2017, 3, pp. 5-23.
- Stichelbaut (Jacques).** *Manufacture Franco-Belge de Tapis NV*. Wibilinga. Heemkundige Kring Wibilinga Wevelgem, 30, 2017, 1, pp. 2-15.
- Strobbe (Luc).** *In de coulissen van Eperon d'Or*. Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 2, pp. 37-43.
- Surdiacourt (Dirck), François (Johan).** *Schrikkelijke mijnramp te Anderlues – 1892*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 266, pp. 30-31.
- Theunissen (Bertho).** *De berg is ingevallen : Zussen 1952*. GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 2, pp. 17-21.
- Tilly (Pierre).** *La Belgique, terre brassicole par excellence, entre modernité et tradition*. Marché et organisations, 2017, 3 (n° 30), pp. 185-205 [DOI : <https://doi.org/10.3917/maorg.030.0185>].
- Tilly (Pierre).** *L'industrie de la chaussure dans le Borinage : de la prospérité au déclin*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique*. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1421-1432.
- Van Clemen (Sam).** *De arrondissementele nijverheidstentoonstelling van 1909 in de Mermansstraat*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 27, 2009, 4, pp. 36-41.
- Van de Maele (Romain John).** *De Aalsterse viscosefabriek (1904-1970)*. Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 2, pp. 69-87.
- Vandenbroucke (Jacques).** *Mémoire orale et identité wallonne. Le travail des ouvriers mineurs de la derle*. In : **Piechowski (Cédric) (coord.)**. *La derle – Li dièle : l'habile argile du Condroz – Vingt siècles de céramiques en terres d'Ardenne*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, pp. 35-50 (Les dossiers de l'IPW 22).
- Vandenplas (Dirk).** *De brouwerij van Hondzocht. Anderhalve eeuw brouwgeschiedenis in Lembeek, met Louis-Paul, René Troch, René De Vits en Frank Boon*. Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 3, pp. 31-48.
- Van de Voorde (Stephanie), Kuban (S.), Yeomans (David).** *Early Regulations and Guidelines on Reinforced Concrete in Europe (1900-1950) : Towards an International Comparison*. In : **Campbell (James W.P.), Baker (Nina), Driver (Michael), Heaton (Michael), Pan (Yiting), Rosoman (Treve), Tutton (Michael), Yeomans (David) (eds.)**. *Building histories : The proceedings of the fourth annual Construction History Society conference : Queens' College, University of Cambridge, 7-9th April 2017*. Cambridge, Construction History Society, 2017, pp. 345-356.
- Vandewalle (Chris).** *Van Ypersche Centrale Brouwerij (1921-1961) naar Brouwerij Roberg (1961-1976)*. Ieper, Ieper Archief, 2017, 198 p.
- Vandyck (Frederik), Bertels (Inge).** *Typology & mixity : An approach to retrofit production in the city?* Acta technica Napocensis : Secion Civil Architecture, 60, 2017, 3, pp. 77-87.
- Vargas Chaves (Jaime Alberto).** *El ingeniero belga Guillermo Wodon de Sorinne. Sus aportes profesionales en el México decimonónico*. In : **Cruz Freire (Pedro), López Hernández (Ignacio J.) (coord.)**. *Ingeniería e ingenieros en la América hispana :*

- siglos XVIII y XIX*. Sevilla, Universidad de Sevilla, Editorial Universidad de Sevilla, 2017, pp. 147-168 (Colección Americana 59).
- Veeckmans (Bart)**. *De brouwerij Colle en zijn voorgangers in de Veerstraat*. Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2017, 36, pp. 117-216.
- Verleyen (Rudolf)**. «*La porcelaine de Hal*» uit *Buizingen*. Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 3, pp. 28-30.
- Vermeiren (Hugo)**. *Ooit werd in Zandvliet diamant geslepen*. Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 3, pp. 24-26.
- Verschueren (Tom)**. *Fabriek De Naeyer : Wanneer gebouwen archeologie worden*. Ex Situ : Tijdschrift voor Vlaamse Archeologie, 2017, 15, pp. 12-15.
- Wibaut (Romain), Wouters (Ine), Coomans (Thomas)**. *Construction of Church Roofs in the Brussels Capital Region, 1830-1930 : Ahead of Technology?* In : **Campbell (James W.P.), Baker (Nina), Driver (Michael), Heaton (Michael), Pan (Yiting), Rosoman (Treve), Tutton (Michael), Yeomans (David) (eds.)**. *Building histories : The proceedings of the fourth annual Construction History Society conference : Queens' College, University of Cambridge, 7-9th April 2017*. Cambridge, Construction History Society, 2017, pp. 225-236.
- Wouters (Tine)**. *Inventaris van de archieven van de S.A.Moulins de la Dyle en de N.V. Atomic, 1934-1979*. Brussel, Algemeen Rijksarchief, 2017, 63 p. (Rijksarchief te Leuven : Inventarissen 77).
- Wuyts (Bart), Vanoutrive (Thomas)**. *Industrie : Made in de Kempen*. In : **Van Acker (Maarten) (hoofdred.), Bastiaens (Jan), Batens (Fien), Bovyn (Guy)**. *Kempen atlas : Van terra incognita tot hotspot : De Kempen in kaart gebracht*. Mechelen, Public Space, 2017, pp. 64-69.

3. *Le commerce et les services, le tourisme – Handel en diensten, het toerisme*⁽⁹⁾

- Bavay (Lut)**. *Herinneringen bij een oude foto : De Regenboog in Mere*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 4, p. 104.
- Beijnsberger (Louis)**. *1917-2017 : Verbeek BVBA 100 jaar ervaring*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 4, pp. 146-149.
- Colbers (Alda)**. *Truus Kuppens, een bezige bij in het kapsalon*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 3, pp. 97-100.
- Collet (Emmanuel)**. *Archief te gast : Rechtsgeldigheid en ambitie. Het archief van Delhaize De Leeuw. Een inboedelbeschrijving / EC 30-01-2014*. Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 11, 2017, 22, pp. 68-79.
- Collet (Emmanuel)**. *Delhaize en de Belgen : Al 150 jaar lang*. Neufchâteau, Weyrich, 2017, 141 p.
- Collet (Emmanuel)**. *Delhaize et les Belges : 150 ans de complicité*. Neufchâteau, Weyrich, 2017, 143 p.
- Craps (Léon)**. 'Cher Ucclesia, je me souviens...': *Le SARMA de la chaussée d'Alseberg ferme ses portes...* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs). Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving, 2017, 266, pp. 29-30.
- De Beule (Antoine)**. *Veertig jaar geleden... de neringdoeners in Sint-Denijs-Boekel*. De Zwalmgalm. Geschied- en Heemkundekring De Zwalm, 22, 2017, 2, pp. 22-28.

9 Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Delcart (André).** *Een speurtocht naar het rijke verleden van mosterdhandel Tierenteyn.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 1, pp. 57-64.
- De Ro (Jacques).** *Beleeterde huizen. Gevelpubliciteit in het straatbeeld van Geraardsbergen.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 265, pp. 3-14.
- De Ro (Jacques), Paduart (Nadine).** *Getekend verleden : Het gasgesticht.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 275, p. 38.
- De ruyscher (Dave).** *Partnerships as Flexible and Open-Purpose Entities : Legal and Commercial Practice in Nineteenth-Century Antwerp (c. 1830-c. 1850).* In : **De ruyscher (Dave), Cordes (Albrecht), Dauchy (Serge), Pihlamajaki (Heiki) (eds.).** *The Company in Law and Practice : Did Size Matter? (Middle Ages – Nineteenth Century).* Leiden, Boston, Brill, 2017, pp. 158-202 (Legal History Library 23; Studies in the History of Private Law 12).
- De Simpel (J.), Riem (Willy).** *Les commerces, artisanats et industries de Warneton entre 1925 et 1950 : Souvenirs et anecdotes.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 47, pp. 265-304.
- Devriese (Geert), Van Laeken (Frank).** *Inferno : De brand in de Innovation.* Antwerpen, Houtekiet, 2017, 250 p.
- Evens (Siegfried), Du Bus de Warnaffe (Tanguy) (inl.), Devijver (Ivo) (inl.), Vanderpoorten (Marleen) (inl.).** *De brand in de Innovation : De geschiedenis van de ramp die België veranderde.* Antwerpen, Witsand Uitgevers, 2017, 455 p.
- Fam. Convents.** *De Coöperatief (Welvaart) te Kinrooi, in de volksmond 'Biej de Kopere'.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 2, pp. 60-67.
- Geys (Stijn).** *René Delporte uit de Guldensporenstad [Landmeter].* Molse Tijdingen, 2017, 25, pp. 104-111.
- Gille (Camille).** *Les lignes électriques dans les cartes postales anciennes. À propos de La Lampe, d'Édouard Vissers, poète à Chastre (1924).* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2017, 106, p. 4.
- Heyrman (Peter).** *Unlocking the padlock : Retail and public policy in Belgium (1930-1961).* Business History, 2017, pp. 1-33 [DOI : <http://dx.doi.org/10.1080/00076791.2017.1319940>].
- Kohlbrener (Ananda).** *L'épuration des eaux à Bruxelles après la Seconde Guerre mondiale.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1473-1482.
- Maertens (Paul).** *Stroom onder stoom : elektriciteit vandaag en morgen.* Kalmthout, Pelckmans Pro, 2017, 191 p.
- Merckx (André).** *Bakkers in Wieze.* Salvator Mededelingen. Oudheidkundige Kring H.H. Salvator Wieze, XXVII, 2017, 92, pp. 3-32.
- Moeyersons (Fons).** *Brouwerij De Vleeshouwer.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 3, pp. 106-108.
- Mostert (Gerard).** *Voormalige handelszaken in Stokkem (1).* De Bakeman. Driemaandelijks tijdschrift Kunstkring Arnold Sauwen vzw Stokkem, XXXVII (nr. 4), 2017, nr. 148, pp. 153-154.
- Noels (François).** *Ambachten, nijverheid, huisvlijt en middenstand in Beverlo voor de fusie van 1977 (4).* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 26, 2016, nr. 4 (104), pp. 33-35.

- Noels (François).** *Ambachten, nijverheid, huisvlijt en middenstand in Beverlo voor de fusie van 1977 (5) : De Leyssestraat en de Kardijk.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2016, nr. 1 (105), pp. 2-9.
- Noels (François).** *Ambachten, nijverheid, huisvlijt en middenstand in Beverlo voor de fusie van 1977 (6).* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2016, nr. 2 (106), pp. 16-22.
- Noels (François).** *Ambachten, nijverheid, huisvlijt en middenstand in Beverlo vóór de fusie van 1977 (7) : Stalsteenweg – Korpelsesteenweg en Driehoek.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 3 (107), pp. 21-29.
- Noels (François).** *Ambachten, nijverheid, huisvlijt en middenstand in Beverlo vóór de fusie van 1977 (8). Korspel en zijn middenstand.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 4 (108), pp. 14-22.
- Noels (François).** *Ambachten, nijverheid, huisvlijt en middenstand in bBeverlo vóór de fusie van 1977 (Aanvullingen en verbeteringen 2).* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 28, 2017, 1 (109), pp. 34-38.
- Roels (Arnold), De Vent (Georges).** *Heist aan Zee : Cafés en middenstand het vissersdorp.* Brugge, Uitgeverij Van de Wiele, 2017, 304 p.
- Ropet (Jean-Pierre).** *Le Cycle hier & aujourd'hui : Industries, commerces, réclames.* Grivegnée, Noir dessin production, 2017, 232 p. [Marchands de cycles, Liège, histoire].
- Schuurmans (Marcel).** *Achelse kapper Pierre met pensioen.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 1, pp. 36-41.
- S.n.** *Maurice Dagneau, marchand de charbon.* Genappe, Cercle d'histoire et d'archéologie du Pays de Genappe, 2017, 58 p.
- S.n.** *Voorloper van Civiele Bescherming had eigen afdeling in Oud-Turnhout.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 2, pp. 56-57.
- Tillie (Willy).** *Eerste bazars en grote warenhuizen in Poperinge.* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 47, 2017, 1, pp. 3-11.
- Trimpeners (Jos).** *De opvolger van René Delporte : Frans Trimpeners [Landmeter].* Molse Tijden, 2017, 25, pp. 112-119.
- Vander Hulst (Reinout).** *De opdracht van Paul Kronacker (1944-1947). De invloed van de handelsmissies op het 'Belgische mirakel'.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 2, pp. 401-440.
- Van Meensel (Jef).** *Louis Peeters : Handelaar en oorlogsheld uit Winkelomheide.* Jaarboek van de Vrijheid en het Land van Geel [Geels Geschiedkundig Genootschap], 2017, 52, pp. 151-182.
- Verlinde (Björn).** *Bakker Marcel Cottyn (1928-2006).* 't Meiboompje, 34, 2017, 3, pp. 19-21.
- Vermoesen (Ben).** *Het kasboek van Onder den Toren te Meldert.* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 1, pp. 80-94.
- Vissers (Édouard), Gille (Camille) (présenté par).** *La Lampe. Chastre, 1924.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2017, 106, p. 3.
- Weyn (Eddy).** *Geschiedenis Brandweer Edegem (deel 3).* De Zonneblusser (Edegem), 40, 2017, 2, pp. 59-70.
- Broux (Marleen).** *Camping Holsteenbron : Voorgeschiedenis en ontstaan.* Houthalen, Koninklijke Heemkundekring Zonhoven vzw, 2017, 121 p.
- Constandt (Marc).** *Op zoek naar het licht : Kunstschilders stimuleren het kusttoerisme (1860-1914).* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 4, pp. 61-69.

- Constandt (Marc).** *Vakantiekolonies aan zee tussen 1885 en 1960 : Voorgoed verdwenen zorginstellingen.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 1, pp. 58-75.
- De Soete (Marleen).** *Zoet, zout en zand : Een recept voor een lekkere dag aan zee.* Oostende, Kustergoed, 2017, [68 p.].
- De Zaeytijd (Dries).** *Fietstoerisme in de fifties. Reissouvenirs van Louis Schatteman.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2017, 6, pp. 61-63.
- Knuts (Stijn).** *Pleziermakers, patriotten en gezondheidsfreaks : Fietstoerisme in de Belle Époque.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2017, 6, pp. 50-55.
- Martin (Alison E.), Missinne (Lut), van Dam (Beatrix).** *Introduction.* In : **Martin (Alison E.), Missinne (Lut), van Dam (Beatrix) (eds.).** *Travel writing in Dutch and German, 1790-1930 : Modernity, regionality, mobility.* New York, Routledge, 2017, pp. 1-15.
- Moens (Pascal).** *Tourisme fluvial en Wallonie : 1917-2017 : Le canal du Centre historique = Toervaren in Wallonië : 1917-2017 : Het historische Centrumkanaal.* [Namur], SPW Éditions, 2017, 11 p.
- Roels (Arnold), De Vent (Georges).** *Heist aan zee : Cafés en middenstand : De badstad.* Brugge, Van de Wiele, 2017, 304 p.
- Roland (Hubert).** *Identity Formation and the Gaze of the Other : Flanders and Belgium in German Travel Narratives, 1830-1850.* In : **Martin (Alison E.), Missinne (Lut), van Dam (Beatrix) (eds.).** *Travel writing in Dutch and German, 1790-1930 : Modernity, regionality, mobility.* New York, Routledge, 2017, pp. 19-38.
- Schuurmans (Marcel).** *Vakantiegenoegens aan de Bien.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 2, pp. 13-18.
- Sintobin (Tom).** *'À chaque plage son cachet' : Het strand van Oostende.* In : **de Pater (Ben), Sintobin (Tom), Vandevoorde (Hans) (eds.).** *'Allen zijn welkom' : Ontmoetingsplaatsen in de Lage Landen rond 1900.* Hilversum, Verloren, 2017, pp. 157-208 (Rythmus 4).
- Sleurs (Jean-Pierre).** *Groen is troef voor toerisme : Hamont-Achel kiest voor geïntegreerd toerisme.* Groencontact, 43, 2017, 3, pp. 20-23.
- Vandenbroucke (Martijn).** *Naar Sicilië : Coöperatieve vakanties eind jaren 1970 : Uit het archief van Febecoop.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 2, pp. 62-67.
- Wigley (Andrew).** *Against the wind : The role of Belgian colonial tourism marketing in resisting pressure to decolonise from Africa.* Journal of Tourism History, 7, 2015, 3, pp. 193-209 [DOI : <https://doi.org/10.1080/1755182X.2015.1089950>].
- Zenner (Benjamin).** *Gazing at a Distorting Mirror. Tourism Advertisements in Revue, 1945-1973.* Hémecht. Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire. Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär, 69, 2017, 1, pp. 101-103.

4. *Les communications et le transport – Communicatie en transport*⁽¹⁰⁾

- Adam (Arnaud), Delvenne (Jean-Charles), Thomas (Isabelle).** *Cartographies des champs d'interaction dans et autour de Bruxelles : navettes, déménagements et appels téléphoniques = Cartography of interaction fields in and around Brussels : commuting, moves and telephone calls = Cartografie van de interactiegebieden in en rond Brussel : pendelverkeer, verhuizingen en telefoongesprekken.* Brussels Studies,

10 Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- 2017, 118, s.p. [En ligne] [URL : <https://journals.openedition.org/brussels/1592>], [URL : <https://journals.openedition.org/brussels/1601>].
- Arnoys (Roger), Ghyselbrecht (Gilbert).** *Nieuwpoort-Bad 1902-1914 : Een draadloze geschiedenis.* Oostduinkerke, De Vrienden van het Nationaal Visserijmuseum, 2017, 125 p.
- Arnoys (Roger), Soetaert (Patricia), Ghyselbrecht (Gilbert).** *Het zendstation Middelkerke 1928-2016 : Historische schets.* Middelkerke, Gilbert Ghyselbrecht, 2017, 190 p.
- Beirnaert (Marcella).** *De facteur.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 3, pp. 85-87.
- Christiaens (Eric).** *Uit de tijd van : de postbode, uw vriend.* Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 28, 2017, 2, pp. 23-24.
- De Ro (Jacques).** "Bekentmaekinghe ter presentie van den belleman naer het klincken der belle." *Orale berichtgeving in Geraardsbergen en deelgemeenten in historisch perspectief.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 266, pp. 9-16.
- De Ro (Jacques), De Schuiteneer (Steven).** *Tijdsbeeld : Sas van Geraardsbergen.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 265, p. 34.
- Evers (Carlo).** *Het oudste postkantoor van Wijnegem.* Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleming - Wijnegem, 53, 2017, 1, pp. 39-45.
- Geerinckx (Christiana).** *Over telefonie en telegrafie in de jaren '40.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 1, pp. 27-30.
- Habex (Jef).** *Rare collectie zichtkaarten.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 1, pp. 24-25.
- Hansen (Flor).** 'n Telegram, een vergeten gebruik! "van Télégraphe naar Belgacom" te Tongeren. Tongeren, Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Tongeren, 2017, 56 p.
- Joos (Bart).** *De vlucht van de 'Ecoreuil'.* Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 4, pp. 163-166.
- Lebailly (Marie).** *Beloil et la philatélie.* Coup d'œil sur Beloil. Revue d'histoire, d'archéologie et de folklore de l'entité de Beloil fondée en 1979, 38, 2017/3 (vol. 19, n° 151), pp. 163-170.
- Paquet (Freddy) (dir.), Bastin (Philippe) (dir.), Polomé (Bernard).** *Les cartes postales de Charles Delfosse : Barvaux sur Ourthe et sa région à la Belle Époque.* Wéris, Éditions «Terre de Durbuy», 2017, 120 p.
- Römer (Mon).** *Parijse ballonpost en... Turnhout.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 27, 2009, 5, pp. 29-40.
- Römer (Mon).** *Het postkantoor van Turnhout tijdens Wereldoorlog I : postontvanger C.J. Loos in Baarle-Hertog.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 28, 2010, 4, pp. 33-38.
- Vandewattyne (Jean), Cultiaux (John), Deruyver (Rebecca).** *De la Poste à BPost : Histoire d'une mutation (1991-2015).* Bruxelles, CRISP, 2017, 102 p. (Courrier hebdomadaire du CRISP 2326-2327).
- Van Driessche (L.).** *Een bijzondere prentbriefkaart.* Salvator Mededelingen : Ledenblad van de Oudheidkundige Kring H.H. Salvator Wieze, XXVII, 2017, 90, pp. 21-24.
- Verheyde (Jan).** *Postkantoor te Gistel.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 4, pp. 87-88.

- Aertssen (Ludo).** *Putsebaan, 75 jaar jong.* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 4, pp. 29-35.
- Aper (Cyriel).** *150 jaar geleden : start spoorwegverkeer in Moerbeke.* Ercus (Heemkundige Kring Moerbeke-Waas), 25, 2017, 2, pp. 58-62.
- Barbé (Adriën).** *Beknopt overzicht van de Belgische schoolzeilschepen.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 5, pp. 128-129.
- Bastiaen (Filip).** *Een brug op Oostmolen, 1868 : "De laatste Maas van het netwerk Kassijdebannen".* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 3, pp. 48-55.
- Beck (Joseph).** *Een souvenir uit Crefeld... (vervolg).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 4, p. 444.
- Bosmans (Joseph).** *Projet de création d'un chemin de fer vicinal Bomal-Vielsalm en 1890.* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 142, pp. 3-16.
- Buyse (John).** *Vaartreglement uit 1888.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 2, p. 63.
- Cardoso de Matos (Ana).** *La gare du Rossio à Lisbonne (Portugal). Porte d'entrée de la modernité, au seuil de la tradition.* In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.).** *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde.* Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 155-170 (Ly myreur des historis 15).
- Carleer (Danny).** *De ramp aan de overweg te Veltem op 13 januari 1945.* Curtenberg, 26, 2017, 5, pp. 186-191.
- Carleer (Danny).** *De Spoorramp in Diegem op 14 november 1940.* Curtenberg, 26, 2017, 5, pp. 182-185.
- Cercle d'histoire Léon Mabilie.** *2017 : Centenaire du Canal historique du Centre : Zoom sur Thieu et Ville-sur-Haine.* Le Roeulx, Cercle d'histoire Léon Mabilie, 2017, 66 p.
- Cercle ferroviaire du Namurois.** *Le train Zaman et son empreinte dans le paysage de la Hesbaya namuroise.* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 4, pp. 148-172.
- Cohen (Maurizio).** *Une gare moderne. La gare des Guillemins à Liège entre 1956 et 2008 : Un récit.* In : **Debroux (Tatiana), Vanhaelen (Yannick), le Maire-Moetwil (Judith) (éds.).** *L'entrée en ville : Aménager, expérimenter, représenter.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 63-76.
- Crols (Frans).** *De Deltahaven van Schelde, Maas en Rijn.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 4, pp. 12-13.
- Cuylaerts (Louis).** *Koene daad bij een rijwioldiefstal.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 2, pp. 76-77.
- Daeleman (Paul).** *Het belang van Antwerpen als graanhaven in de 2de helft 19de en 1ste helft 20 ste eeuw.* HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis, 2017, 5, pp. 69-98.
- Danneels (Koenraad), Notteboom (Bruno), De Block (Greet).** *The Garden Territory : René Pechère, the Service of the Green Plan and the influence of the German Autobahn on the Belgian Highway Project.* In : **Goodwin (Duncan) (ed.).** *Proceedings ECLAS conference : Creation/Reaction, 10-13 september, 2017, London, U.K.* London, University of Greenwich, 2017, pp. 389-406.
- Danneels (Koenraad), Notteboom (Bruno), De Block (Greet).** *Snelwegontwerp tussen natuur en stad : René Pechère en het Groenplan.* Stads geschiedenis, 12, 2017, 2, pp. 117-136.
- Declerck (Geert).** *Tramlijn 330 doorkruiste Izegem.* Ten Mandere. Heemkundige

- periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 2, pp. 3-18.
- Deforce (Eliane).** *Met de tram naar Ardooie*. Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 2, pp. 19-20.
- Dejardin (Valérie).** *Gares d'hier et d'aujourd'hui*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 40 p. (Carnets du Patrimoine 145).
- Delgaudinne (Thierry).** *La Hesbaye au temps des trams : Bierwart, Burdinne, Couthuin, Forville, Wanze*. Grivegnée, Noir dessin production, 2017, 208 p.
- De Loecker (René).** *Met de tram door het Pajottenland : Van Dender- tot Zennevallei*. Gooik, Heemkundige Kring van Gooik, 2017, 240 p. (Bijdragen tot de Gooikse heemkunde 39).
- Denduyver (Noël).** *Spoorweg Oostende-Armentières : de Groene 62 : 1867-2017*. Gistel, Gestella, 2017, 56 p.
- De Ro (Jacques), Paduart (Nadine).** *Getekend Verleden. Het seinhuis op perron 4/5*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 273, p. 14.
- De Ro (Jacques), De Schuiteneer (Steven).** *Tijdsbeeld : Station van Zandbergen*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 269, p. 22.
- Detroz (Thierry).** *Les voies de terre et de fer à Manhay : Le chemin de Saint-Jacques, les malles-poste, le vicinal Comblain-Melreux / Fonds d'histoire de la Commune de Manhay*. Manhay, A.C. Manhay, 2017, 33 p.
- Devos (Rika).** *Les infrastructures routières construites à Bruxelles dans le cadre de l'Expo 58. Des usines et des hommes*, 2017, 7, pp. 17-29.
- Dewier (Alain).** *Une gare au cœur du Pays noir : la gare de Binche (Hainaut, Wallonie)*. In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.)**. *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde*. Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 87-102 (Ly myreur des historis 15).
- De Zaeytijd (Dries).** *Fietsen Hallaert. Leven en werk van twee generaties West-Vlaamse 'velomakers'*. Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2017, 6, pp. 44-49.
- De Zaeytijd (Dries).** *Van loopfiets tot rijwiel. De evolutie van de fiets in vijf stappen*. Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2017, 6, pp. 16-19.
- Dieu (Baudouin), Lemal (Pierre), Vilain (Marcel).** *Randonnées ferroviaires en Borinage : les lignes 97, 98, 98B, 102 : le charbonnage de Crachet : le chemin de fer Degorge*. Mons, Patrimoine ferroviaire et tourisme, 2017, 263 p.
- Donche (Pieter).** *De scheepswerven Donche-Beuckeleers en de stichting van het Nationaal Scheepvaartmuseum te Antwerpen*. Geschiedkundige Studiegroep Ten Boome vzw. Jaarboek, 2017, pp. 53-80.
- Draye (Greet).** *Fietsroutes met een verleden : De voorgeschiedenis van de Trimaarzate en het Guldenspoorpad*. De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 1, pp. 5-26.
- El Gammal (Blanche).** *L'Orient-express, du projet ferroviaire liégeois au mythe littéraire*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1391-1402.
- El Gammal (Blanche).** *Préface : Les gares, embryons du monde*. In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.)**. *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde*. Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 7-10 (Ly myreur des historis 15).

- Elsdorf (Michel), Delaïresse (Yannik).** *Liège, la province aux 180 gares, tunnels, viaducs, passages à niveau.* Grivegnée, Noir dessin production, 2017, 492 p.
- Frankignoulle (Pierre) (avec la collaboration de Karima Haoudy).** *Gares, chemins de fer et villes : Topographie de la modernité.* In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.).** *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde.* Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 173-178 (Ly myreur des historis 15).
- Geerts (Gerard), Geerts (Ferdi).** *Een tragisch verkeersongeluk op de Overpelterkiezel in 1961.* Te Lomelle op die Campine, 43, 2017, 2, pp. 23-26.
- Geys (Stijn), Nuyts (Rudy).** *Meerhout en het fietsmerk Bristol : Al snel een geslaagd huwelijk.* Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 34, 2017, 140, pp. 16-18.
- Geys (Stijn), Nuyts (Rudy).** *Op Velo Bristol : De geschiedenis van een legendarisch fietsmerk uit de Kempen.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2017, 6, pp. 36-37.
- Geys (Stijn).** *Retie en het fietsmerk Bristol : Een vroeg en geslaagd huwelijk.* Zeven Neten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Neten' vzw, 24, 2017, 4, pp. 21-23.
- Ghistelinck (Hendrik) (e.a.).** *IJzeren weg, een zegen voor Waregem (3).* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2017, 45, pp. 277-352.
- Gillieaux (Louis).** *Les chemins de fer belges : Hier, aujourd'hui, demain.* [Bruxelles], Racine, 2017, 206 p.
- Gillieaux (Louis).** *De geschiedenis van de Belgische Spoorwegen : Gisteren, vandaag, morgen. De Belgische spoorwegen : Gisteren, vandaag, morgen.* Tielt, Lannoo, 2017, 206 p.
- Hanin (Yves).** *Contribution à la mise en œuvre des principes des TOD, le cas de la gare d'Ottignies dans l'aire métropolitaine bruxelloise.* In : **Ananian (Priscilla) (dir.).** *Montréal et Bruxelles en projet(s) : Les enjeux de la densification urbaine.* Louvain, UCL, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 215-238.
- Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle).** *Arrêt dans quelques gares contemporaines en Europe.* In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.).** *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde.* Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 191-210 (Ly myreur des historis 15).
- Haoudy (Karima).** *La gare de Mapocho à Santiago (Chili) : Arrêt sur la Compagnie Centrale de Construction (Haine-Saint-Pierre).* In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.).** *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde.* Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 71-84 (Ly myreur des historis 15).
- Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle).** *Le site de Tour & Taxis et sa gare maritime (Bruxelles) : Un exemple majeur de sauvetage du patrimoine industriel. Interview de Guido Vanderhulst.* In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.).** *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde.* Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 55-70 (Ly myreur des historis 15).
- Heynssens (Sarah), Willems (Bart).** *La marine marchande belge, 1830-1980.* Bruxelles, Archives générales du Royaume et Archives de l'Etat dans les Provinces, 2017, 29 p. (Jalons de recherche 44).
- Huskens (Inge).** *De vele betekenissen van de omnibus in de negentiende eeuw : Vervoersmiddel voor allen.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 364, pp. 39-41.
- Joosten (François).** *De Kettingbrug : Brug 3 en Brug 1.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 2, pp. 74-83.

- Knuts (Stijn).** *Leeuw in zakenpak. Cycles Van Hauwaert, het fietsmerk van een Flandrien.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2017, 6, pp. 96-101.
- Lagae (Honoré), Vandermersch (Paul).** *De nieuwen tram.* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 2, p. 21.
- Langeveld (Jimmy).** *De Beneluxdienst Amsterdam-Brussel : Zestig jaar samenwerking tussen NS en NMBS.* 's-Hertogenbosch, Uitgeverij Uquilair B.V., 2017, s.p. (Treinen in beeld 15).
- Lantmeeters (Jan).** *Vliegveld Asch : Fliegerschiesschule Asch 1917-1918, Belgische Militaire vlietschool Asch 1919-1925.* [Genk], Jan Lantmeeters, 2017, 267 p.
- Laroy (Peter).** *Herdenking treinramp te Aalter (1982-2017).* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 3, pp. 56-59.
- Leloup (Pieter), De Koster (Margo).** *Politie en veiligheid in de Antwerpse haven : Een lappendeken van publieke, private en hybride spelers en belangen, 1890-1914.* Stadsgeschiedenis, 12, 2017, 1, pp. 1-22.
- Loos (Marcel).** *De stelplaats in de Groenstraat.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 4, pp. 8-13.
- Maigre (Michel).** *Le canal du Centre : Histoire d'une voie d'eau centenaire en cartes postales anciennes.* Grivegnée, Noir dessin production, 2017, 183 p.
- Maigre (Michel).** *Le Canal du Centre historique.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 60 p. (Carnets du Patrimoine 141).
- Mali (Charles), Godfurnon (Nicolas).** *SABCA : des origines aux F-104G (1920-1963) = SABCA : from the origin to the F-104G (1920-1963).* Bruxelles, Fonds National Alfred Renard, 2017, 232 p. (Mémoires de l'aviation belge 4).
- Marut (Alex).** *Vergeten schuilbunkers langs Limburgse spoorwegen.* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2017, 1, pp. 7-10.
- Matthijs (Armand).** *De trage buurtwegen van Geraardsbergen. Historiek, behoud en herstel.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 276, pp. 18-21.
- Mazy (Kristel).** *De relatie tussen Brussel en de haven herzien : Een uitdaging in de inrichting van de Kanaalzone = Repenser les liens entre Bruxelles et son port : Un enjeu d'aménagement pour la zone du Canal = Rethinking the ties between Brussels and its port : A development issue for the canal area.* Brussel, Brussels Studies, 2017, 22 p. (Brussels studies : het elektronisch wetenschappelijk tijdschrift voor onderzoek over Brussel 110).
- Meesen (Johnny).** *De spoorweg Tongeren-Bilzen 1863.* Tongerse Annalen. Koninklijk Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Tongeren, 31, 2017, 4, pp. 89-92.
- Noels (François).** *Niets nieuws onder de zon : elektrische vrachtwagens.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2016, nr. 2 (106), p. 10.
- Nouvel (Jean).** *Estación de tren de Midi, Bruselas (Bélgica) : Encargo.* AV proyectos, 2017, 79, pp. 6-9.
- Pagano (Giuseppe), Vandernoot (Julien), Buchet (Antoine), Van Hove (Camille).** *Les investissements publics à l'épreuve des normes européennes : Les cas du tram de Liège, de CITEO et de l'Oosterweel.* Bruxelles, CRISP, 2017, 42 p. (Courier hebdomadaire du CRISP 2328).
- Pallini (Cristina), Scaccabarozzi (Annalisa).** *Les gares et le nœud ferroviaire d'Alexandrie (Égypte).* In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.).** *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde.* Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 103-130 (Ly myreur des historis 15).

- Peeters (Jacques).** *1970-1980 : De hoopvolle jaren.* Mons, TSP Edities, 2017, 344 p. (Het openbaar vervoer in België 3).
- Peeters (Jacques).** *Les transports publics en Belgique 1970-1980 : Les années d'espoir.* Mons, Patrimoine ferroviaire et tourisme, 2017, 344 p.
- Peeters (Staf).** *De komst van de fiets en de invloed ervan op de bevolking van Balen tijdens de periode 1885-1914 (begin van de Eerste Wereldoorlog).* Jaarboek Erfgoed Balen, 2017, 16, pp. 6-66.
- Pellens (Pieter).** *Wederwaardigheden aan de statie.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 2, pp. 65-68.
- Pellens (Pieter).** *Wederwaardigheden aan de statie – deel 2.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 3, pp. 98-101.
- Pellens (Pieter).** *Wederwaardigheden aan de statie – deel 3.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 4, pp. 171-173.
- Petit (Joëlle).** *Le transport du marbre au XIXe siècle.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1321-1332.
- Pironet (Ewald).** *Un mariage de raison transfrontalier : La fusion des ports de Gand, Flessingue et Terneuzen.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 1, pp. 75-76.
- Raone (Julien), Coyette (Catherine), Schifino (Nathalie), Donis (Céline), Taskin (Laurent).** *Entreprise publique, crise et communication : le cas de l'accident ferroviaire de Buizingen.* Pyramides : Revue du Centre d'Études et de Recherches en Administration publique, 2012, 24, pp. 171-198 (La communication publique en tension) [URL : <http://journals.openedition.org/pyramides/943>].
- Romain (Yve), Lejeune (Philippe) (préface).** *Nos anciennes voies ferrées, encore et encore... SNCB-SNCV, lignes 108-109-110, souvenirs d'époque.* Merbes-le-Château, Cercle d'histoire Pierre Wins, 2017, 57 p.
- Rybels (Stijn), Lauwers (Dirk), Van Acker (Maarten).** *Mobiliteit : Het vergeten netwerk.* In : **Van Acker (Maarten) (hoofded.), Bastiaens (Jan), Batens (Fien), Bovyn (Guy).** *Kempen atlas : Van terra incognita tot hotspot : De Kempen in kaart gebracht.* Mechelen, Public Space, 2017, pp. 46-51.
- Schepens (Jean-Marie), Szigeti (Marton), De Smet (Antoine) (medewerker).** *Nog drie uur vliegen naar Londen... De geschiedenis van 't vliegplein van Scheldewindeke-Dikkelvenne.* Gavere, VVV 't Gaverland. Gemeentelijke Adviesraad voor Erfgoed en Toerisme, 2017, 120 p.
- Schröder (Lina).** *Der Rhein-(Maas-)Schelde-Kanal als geplante Infrastrukturzelle von 1946 bis 1986 : eine Studie zur Infrastruktur- und Netzwerk-Geschichte.* Münster, New York, Waxmann, 2017, 379 p.
- Segers (Jean-Pierre).** *Een trein in Stokkem?* De Bakeman. Driemaandelijks tijdschrift Kunstkring Arnold Sauwen vzw Stokkem, XXXVII (nr. 4), 2017, nr. 148, pp. 156-157.
- Sirjacobs (Isabelle).** *Notice sur la Compagnie Centrale de Construction.* In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.).** *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde.* Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 85-86 (Ly myreur des historis 15).
- Sirjacobs (Isabelle).** *Notice sur la société Baume & Merpent.* In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.).** *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à*

- travers le monde*. Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 171-172 (Ly myreur des historis 15).
- Sirjacobs (Isabelle)**. *Notice sur la société La Brugeoise Nicaise & Delcuve*. In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.)**. *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde*. Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 131-132 (Ly myreur des historis 15).
- S.n.** *Brugwachtershuis, jubileum 175 jaar*. Lanklaar, Geschied- en Heemkundige Kring De Vreedsel, 2017, 48 p. (De Vreedsel / Geschied- en Heemkundige Kring De Vreedsel, 37, 2017, 2).
- S.n.** *Voies ferrées de la Bruyère*. Rhisnes, Maison de la mémoire rurale de la Bruyère, 2017, 28 p. (Edité à l'occasion des Journées du patrimoine 2017).
- Sobrinó Simal (Julián)**. *La gare ferroviaire de la Plaza de Armas à Séville (Espagne) : Un exemple significatif des relations entrepreneuriales et techniques entre la Belgique et l'Espagne*. In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.)**. *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde*. Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 133-154 (Ly myreur des historis 15).
- Terrin (Jean-Jacques)**. *Gares et grande vitesse, facteurs d'attractivité pour les villes moyennes*. In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.)**. *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde*. Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 211[ff.] (Ly myreur des historis 15).
- Thiebaut (Étienne), Van Bogaert (Philippe) (avec la collaboration de Dominique Verhaegen)**. *La gare centrale d'Anvers, une cathédrale ferroviaire pour une renaissance urbaine*. In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.)**. *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde*. Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 35-54 (Ly myreur des historis 15).
- Tillie (Willy)**. *De stoomtram in de Westhoek tijdens de beginjaren*. Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 47, 2017, 3, pp. 14-29.
- Tuggener (Jakob) (Fotograf), Gasser (Martin) (Hrsg.)**. *Im Hafen von Antwerpen und Rotterdam 28 August – 8 Sept 1953 : eingeweiht am 28 November 1953 = In the ports of Antwerp and Rotterdam*. Göttingen, Steidl, 2017, 134 p.
- Van de Broek (Harry)**. *De familie Scheepers en "den ijzeren weg"*. De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 4, pp. 26-29.
- Vandenbussche (Bernard)**. *Een verkenning per fiets 'den ijzeren weg' en de statiewijk van Waregem*. Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2017, 45, pp. 175-198.
- Van der Eycken (Michel)**. *Spoorlijn Hasselt-Maaseik*. Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 4, pp. 22-31.
- Vandervelden (Jos)**. *Tankongeval 1937 in de Jos Verlindenstraat*. Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 1, pp. 31-32.
- Van der Velden (Louis)**. *Voetpad 48 en 49 verdwenen*. De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 3, pp. 4-9.
- Van Devyvere (F.)**. *Ongevallen bij het spoor 1847-1902*. Jaarboek van de Heemkundige Kring Karel van de Poele te Lichtervelde, 2017, 33, pp. 53-62.
- Van Ginneken (Etienne)**. *Een reis per spoor in de 40-er jaren te Esschen*. De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2017, pp. 140-144.
- Van Gucht (Jozef)**. *Meer dan ooit in de kijker : Buurtwegen en 'trage wegen'*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 4, pp. 186-188.
- Van Malder (Rik)**. *Openbaar vervoer in Merksem*. De Kijkuit : Merksems Geschiedkundig Tijdschrift, 45, 2017, nr. 174 (1), pp. 28-35.

- Vannoppen (Henri).** *De geschiedenis van de spoorlijn Brussel-Leuven (1866-2016) vooral onder de fusie Kortenberg.* Curtenberg, 26, 2017, 5, pp. 176-181.
- Vannoppen (Henri).** *De geschiedenis van de TGV in de fusie Kortenberg (1983-2010).* Curtenberg, 26, 2017, 5, pp. 192-196.
- Vannoppen (Henri).** *De heropening van het hernieuwde Erfgoedhuis Kortenberg op zondag 15 oktober 2017.* Curtenberg, 26, 2017, 5, pp. 198-200.
- Vanwetswinkel (Johan), Cierpial (Chris).** *Sporen en treinen in Beringen-Mijn : Seingeveer Gerard Bijmens.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 1, pp. 41-45.
- Verheyden (Albert).** *Met de stoomtram van Leuven naar Diest.* S.l., Koninklijke Oost-Brabantse Werkgroep, 2017, 100 p.
- Verschaete (Aimé), Ghesquiere (Hendrik).** *Voerman Robert Verschaete.* 't Meiboompje, 34, 2017, 3, pp. 22-28.
- Wilmer (Herman).** *Forum Benelux : Voorstellen voor een samenhangend personenvervoerbeleid per spoor in de Benelux-plus.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 2, pp. 8-9.
- Winters (René).** *Treinbumper terug op de Witteberg.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 3, pp. 10-24.
- Wortel (Dick).** *Retour Amsterdam-Brussel (4) : De hsl Amsterdam-Brussel : een dood spoor?* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 114, 2010, 4, pp. 3-5.
- Zimmerman (Jean-Marie).** *Le fabuleux raid de 22.000 km, en 1931, de Marie-Justine Tibesca, à moto du Vietnam à Arlon.* Aux Sources du Chiers. Chroniques (Cercle d'Histoire du Pays de Messancy), 2017, 29, pp. 92[ff.].

5. *Les finances – De financiën*⁽¹¹⁾

- Crols (Frans).** *De ballades van de botsende bankiers.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 115, 2011, 1, pp. 16-19.
- de Callataÿ (Etienne), Thys-Clément (Françoise) (éds.).** *The return of the deficit : Public finance in Belgium over 2000-2010.* Leuven, Leuven University Press, 2017, 328 p. (History of Belgian Public Finance VII).
- Degli Abbatì (Carlo).** *L'euro entre problèmes de naissance et incertitudes identitaires (1991-2016).* In : **Preda (Daniela) (red.).** *The history of the European Monetary Union : Comparing Strategies amidst Prospects for Integration and National Resistance : Convention organized by the Department of Political Science of the University of Genoa, Genoa, May 7-8 2015, Proceedings.* Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, [2017], pp. 185-196 (Euroclio 99) [DOI : doi.org/10.3726/b10858].
- De Latte (Guido).** *Bernard Van Wambeke : Hypotheekbewaarders in Gent en 'a man for all seasons'.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 2, pp. 125-130.
- Giddey (Thibaud).** *Évolution de la pratique de la Commission bancaire (1935-1975).* Bruxelles, CRISP, 2017, 55 p. (CRISP. Courrier hebdomadaire 2359-2360).
- Giddey (Thibaud).** *Formation et spécificités historiques de la Commission bancaire (1935-1975).* Bruxelles, CRISP, 2017, 51 p. (CRISP. Courrier hebdomadaire 2357-2358).
- Giovannelli (Adriano).** *On the Metamorphosis of the Crisis and the Prospects for European Economic Governance.* In : **Preda (Daniela) (red.).** *The history of the European Monetary Union : Comparing Strategies amidst Prospects for Integration and National Resistance : Convention organized by the Department of Political*

11 Contient : La banque; le crédit; les assurances. / Bevat : Banken; kredietwezen; de verzekeringsmaatschappijen.

- Science of the University of Genoa, Genoa, May 7-8 2015, Proceedings.* Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, [2017], pp. 277-316 (Euroclio 99) [DOI : doi.org/10.3726/b10858].
- Goossens (Véronique).** *De geldmakers : Achter de schermen van de Nationale Bank van België.* Kalmthout, Polis, 2017, 292 p.
- Govaert (Serge).** *Le dossier Arco.* Bruxelles, CRISP, 2017, 65 p. (Courrier hebdomadaire du Crisp).
- Guasconi (Maria Eleonora).** *The End of Bretton Woods and the Setting up of the Snake.* In : **Preda (Daniela) (red.).** *The history of the European Monetary Union : Comparing Strategies amidst Prospects for Integration and National Resistance : Convention organized by the Department of Political Science of the University of Genoa, Genoa, May 7-8 2015, Proceedings.* Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, [2017], pp. 75-88 (Euroclio 99) [DOI : doi.org/10.3726/b10858].
- Houben (Henri).** *Le monde malade de la finance.* Mons, Charleroi, Couleur livres, 2017, 170 p. (L'autre économie).
- Maes (Ivo).** *Robert Triffin et le processus d'intégration monétaire européenne.* In : **Preda (Daniela) (red.).** *The history of the European Monetary Union : Comparing Strategies amidst Prospects for Integration and National Resistance : Convention organized by the Department of Political Science of the University of Genoa, Genoa, May 7-8 2015, Proceedings.* Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, [2017], pp. 37-58 (Euroclio 99) [DOI : doi.org/10.3726/b10858].
- Majocchi (Alberto).** *Fiscal Discipline and Growth within EMU.* In : **Preda (Daniela) (red.).** *The history of the European Monetary Union : Comparing Strategies amidst Prospects for Integration and National Resistance : Convention organized by the Department of Political Science of the University of Genoa, Genoa, May 7-8 2015, Proceedings.* Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, [2017], pp. 197-220 (Euroclio 99) [DOI : doi.org/10.3726/b10858].
- Moens (Jan).** *Nieuw licht op de Belgische 1-frankstukken geslagen tijdens WOI in Birmingham (GB).* Jaarboek : Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde, 2017, pp. 79-84.
- Montani (Guido).** *The Action of the European Federalist Movement for the European Currency.* In : **Preda (Daniela) (red.).** *The history of the European Monetary Union : Comparing Strategies amidst Prospects for Integration and National Resistance : Convention organized by the Department of Political Science of the University of Genoa, Genoa, May 7-8 2015, Proceedings.* Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, [2017], pp. 157-184 (Euroclio 99) [DOI : doi.org/10.3726/b10858].
- Mouton (Alain).** *Het geld is op : De financiële putten van België.* Antwerpen, Vrijdag, 2017, 193 p.
- Munari (Francesco).** *From 'Pringle' to 'Gauweiler'. The Difficult Years of European Monetary Union and Their Impact on the EU Legal System.* In : **Preda (Daniela) (red.).** *The history of the European Monetary Union : Comparing Strategies amidst Prospects for Integration and National Resistance : Convention organized by the Department of Political Science of the University of Genoa, Genoa, May 7-8 2015, Proceedings.* Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, [2017], pp. 245-276 (Euroclio 99) [DOI : doi.org/10.3726/b10858].
- Piccardo (Lara).** *Three Lessons from the Past : Monetary Unions in the 19th Century Europe.* In : **Preda (Daniela) (red.).** *The history of the European Monetary Union : Comparing Strategies amidst Prospects for Integration and National Resistance : Convention organized by the Department of Political Science of the University of Genoa, Genoa, May 7-8 2015, Proceedings.* Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, [2017], pp. 21-36 (Euroclio 99) [DOI : doi.org/10.3726/b10858].

- Pittaluga (Giovanni Battista).** *The European Monetary System.* In : **Preda (Daniela) (red.).** *The history of the European Monetary Union : Comparing Strategies amidst Prospects for Integration and National Resistance : Convention organized by the Department of Political Science of the University of Genoa, Genoa, May 7-8 2015, Proceedings.* Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, [2017], pp. 89-106 (Euroclio 99) [DOI : doi.org/10.3726/b10858].
- Praussello (Franco).** *Crisis and Possible New Start of Integration Process. Beyond the Eurozone Predicament.* In : **Preda (Daniela) (red.).** *The history of the European Monetary Union : Comparing Strategies amidst Prospects for Integration and National Resistance : Convention organized by the Department of Political Science of the University of Genoa, Genoa, May 7-8 2015, Proceedings.* Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, [2017], pp. 221-244 (Euroclio 99) [DOI : doi.org/10.3726/b10858].
- Preda (Daniela).** *Introduction.* In : **Preda (Daniela) (red.).** *The history of the European Monetary Union : Comparing Strategies amidst Prospects for Integration and National Resistance : Convention organized by the Department of Political Science of the University of Genoa, Genoa, May 7-8 2015, Proceedings.* Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, [2017], pp. 9-16 (Euroclio 99) [DOI : doi.org/10.3726/b10858].
- Roberts (Richard).** *'A Tremendous Panic' : The Global Financial Crisis of 1914.* In : **Smith (Andrew), Mollan (Simon), Tennent (Kevin D.) (eds.).** *The impact of the First World War on international business.* New York, Routledge - Taylor & Francis Group, 2017, pp. 121-141 (Routledge international studies in business history 34).
- Uhoda (Maxime).** *Le «Pacte budgétaire» européen : Quelle influence sur les finances publiques belges?* Pyramides : Revue du Centre d'Études et de Recherches en Administration publique, 2013, 25, pp. 87-122 (La démocratie sous contrainte) (Revaliser et moderniser notre justice) [URL : <http://journals.openedition.org/pyramides/970>].
- Van Ingelgem (Eric).** *Sparen aan de muur.* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 1, pp. 8-17.
- Van Praet (Carmen).** *De Gentsche Volksbank : Een blauwe coöperatie.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 2, pp. 5-27.
- Weyns (Tomas).** *Doelgerichte geldcreatie door centrale banken.* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 3, pp. 29-36 [Bevat : Centrale banken, monetaire politiek, EU].
- Wilkens (Andreas).** *Le Plan Werner et la découverte de l'Europe monétaire.* In : **Preda (Daniela) (red.).** *The history of the European Monetary Union : Comparing Strategies amidst Prospects for Integration and National Resistance : Convention organized by the Department of Political Science of the University of Genoa, Genoa, May 7-8 2015, Proceedings.* Bruxelles, Bern, Berlin, P.I.E. Peter Lang, [2017], pp. 59-74 (Euroclio 99) [DOI : doi.org/10.3726/b10858].
6. *L'agriculture, l'horticulture, l'économie forestière, la pêche – De land-, tuin- en bosbouw, de visvangst*⁽¹²⁾
- Cierpial (Chris).** *De krant van gisteren : De coloradokever.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 1, pp. 30-31.
- Claeys (Dries).** *Relicten van de Lokerse landbouw. Historische boerderijtypes onder de loep genomen.* In : **Woestenborghs (Bert), Verstraeten (André), Terryn (Johan), Claeys (Dries), Van der Sypt (Nina), van Hoorick (Marina), Heyvaert (Leen).** *Twee koeien en een half paard : Landbouw in Lokeren 1900-1960.* Lokeren, Stad Lokeren, 2016, pp. 110-125.

12 Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- De Broeck (Roger), Clerbout (Geert), Peetermans (Lou) (e.a.).** *De melkerij van Zemst en andere wetenswaardigheden uit Zemst en Elewijt.* Zemst, Heemkundige Kring De Semse, 2017, 72 p. (Heemkundige kring De Semse : 1985 : Elewijt, Epegem, Hofstade, Weerde, Zemst 3).
- Demasure (Brecht).** *Boer : Het noeste leven in West-Vlaanderen.* [Lichtervelde], Hannibal, 2017, 255 p.
- Demasure (Brecht), Goossens (Pascale).** *De Oudlandpolder : Een bijzonder boerenverhaal.* Sint-Michiels, Provincie West-Vlaanderen. Dienst Griffie/Gebiedsgerichte werking, 2017, 192 p.
- Demasure (Brecht).** *Registratie en evaluatie van de deelcollecties landbouw en voeding van het Suikermuseum Tienen.* Leuven, Centrum Agrarische Geschiedenis, 2017, 30 p.
- De Smet (Johan), Van Doorne (Marc).** *Van rondtrekkende beerhouders naar topgenetica.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 1-2, pp. 98-143.
- Hontelé (Frank).** *Mensen van bij ons : Uit het leven van een veearts, Dr. Jef Van Looveren.* De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2017, pp. 156-173.
- Sys (Annelien).** *De cultuur van het Belgisch trekpaard. Trots van Brabant : Een blik op het roerend en immaterieel erfgoed.* Leuven, Centrum Agrarische Geschiedenis, 2017, 129 p.
- Terryn (Johan).** *Bezoek aan een Lokerse hofstede : Het handgereedschap op een kleine boerderij voor 1950.* In : **Woestenborghs (Bert), Verstraeten (André), Terryn (Johan), Claeyns (Dries), Van der Sypt (Nina), van Hoorick (Marina), Heyvaert (Leen).** *Twee koeien en een half paard : Landbouw in Lokeren 1900-1960.* Lokeren, Stad Lokeren, 2016, pp. 76-103.
- Vandenborre (Roger).** *Landbouwwonderwijs voor volwassenen te Hoeilaart eind negentiende eeuw.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 1, pp. 3-4.
- Van der Sypt (Nina).** *Landbouw in het Lokeren van vandaag... Een belangrijke investering.* In : **Woestenborghs (Bert), Verstraeten (André), Terryn (Johan), Claeyns (Dries), Van der Sypt (Nina), van Hoorick (Marina), Heyvaert (Leen).** *Twee koeien en een half paard : Landbouw in Lokeren 1900-1960.* Lokeren, Stad Lokeren, 2016, pp. 140-155.
- Van Driessen (Harry).** *Landbouw en veeteelt te Kemzeke ten tijde van de landbouwtelling van 1895.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 156-162.
- Vanhaute (Eric).** *Agriculture.* In : **Hofmeester (Karen), Van der Linden (Marcel) (eds.).** *Handbook of the Global History of Work.* Berlin, Boston, de Gruyter, 2017, pp. 217-235.
- Vannoppen (Henri).** *De 2de industriële revolutie en de nieuwe landbouwcultuur : de melkerijen, de papboeren en de willoofboeren.* Curtenberg, 26, 2017, 2, pp. 81-84.
- Vannoppen (Henri).** *De geschiedenis van de pachthoven : De Pachthoven van 'Teppe' en van 'Janneke' Cludts in Meerbeek.* Curtenberg, 26, 2017, 4, pp. 144-148.
- Verstraeten (André).** *Kleinschalige landbouw in een weelderig landschap. Het landschap in Lokeren 1900-1960.* In : **Woestenborghs (Bert), Verstraeten (André), Terryn (Johan), Claeyns (Dries), Van der Sypt (Nina), van Hoorick (Marina), Heyvaert (Leen).** *Twee koeien en een half paard : Landbouw in Lokeren 1900-1960.* Lokeren, Stad Lokeren, 2016, pp. 42-61.
- De Werkgroep Familiekunde.** *Boerderij Verpoorten Hoog Kattenbos.* Te Lomelle op die Campine, 43, 2017, 2, pp. 13-14.
- Willaert (Carine).** *En de boer hij ploegde voort. Geschiedenis van de landbouw in*

- Overijse*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 1, pp. 31-50.
- Woostenborghs (Bert)**. *Voor de vruchten van het land. Situering van de Vlaamse landbouw in de eerste helft van de 20e eeuw*. In : **Woostenborghs (Bert), Verstraeten (André), Terry (Johan), Claeys (Dries), Van der Sypt (Nina), van Hoorick (Marina), Heyvaert (Leen)**. *Twee koeien en een half paard : Landbouw in Lokeren 1900-1960*. Lokeren, Stad Lokeren, 2016, pp. 10-27.
- De Vis (Dirk)**. *Appellation d'origine protégée : 'Bombus moorselensis' : Een vergeten hommestreek uit eigen streek*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 2, pp. 246-254.
- Hendrickx (Bert)**. *Een beknopte geschiedenis van de Koninklijke Bloemenmaatschappij Dodonaea in Turnhout*. Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2017, LXXXIX, pp. 31-74.
- Hennaut (Eric), Diagre-Vanderpelen (Denis)**. *Le développement de l'horticulture à Bruxelles. L'engouement pour les plantes d'intérieur au XIXe siècle*. Bruxelles patrimoine, 2017, 23-24, pp. 44-61.
- Hennaut (Eric), Diagre-Vanderpelen (Denis)**. *De ontwikkeling van de sierteelt in Brussel. De voorliefde voor kamerplanten in de 19e eeuw*. Erfgoed Brussel, 2017, 23-24, pp. 46-61.
- Lambrechts (Toon)**. *Haspengouws goud : De opgang en ondergang van de Jonagold*. Eos magazine, 34, 2017, 9, pp. 14-105.
- Mat (Raymond)**. *Felix Sohie anders bekeken*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 3, pp. 158.
- Vandenborre (Roger)**. *Het gebruik van Biezen in de druiventeelt*. Het Glazen Dorp. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring Hoeilaart, 28, 2017, 3, pp. 12-13.
- Vandenborre (Roger)**. *Unieke druivelaars te Hoeilaart*. Het Glazen Dorp. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring Hoeilaart, 28, 2017, 1, pp. 4-8.
- Barbazon (Yvon)**. *Les pépinières 'Copet-Hardenne' à Ponderôme (suite)*. Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 54, pp. 23-26.
- Cuylaerts (Louis)**. *De boswachter die niemand kwaad deed*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 3, pp. 115-116.
- De Bruyn (Odile), Diagre-Vanderpelen (Denis), Jedwab (Valentine)**. *Het Bosmuseum van de Rijksplantentuin van Brussel en het Arboretum van Tervuren : twee zusterinstellingen ontworpen door Charles Bommer*. Erfgoed Brussel, 2017, 23-24, pp. 62-71.
- De Bruyn (Odile), Diagre-Vanderpelen (Denis), Jedwab (Valentine)**. *Le Musée Forestier du Jardin Botanique de Bruxelles et l'Arboretum de Tervuren : deux institutions sœurs conçues par Charles Bommer*. Bruxelles Patrimoines, 2017, 23-24, pp. 62-71.
- S.n.** *Het lot van de vissersschepen en de bemanning van de O.304-Laermans en de O.312-Angelus*. Jaarboek / Heemkring Ter Cuere, 2017, pp. 80-96.
- S.n.** *Zeezegeningen en vissersmissen aan de Belgische kust*. Oostende, LECA, 2017, [1 folder].

c. *Histoire sociale – Sociale geschiedenis*

1. *La démographie, l'immigration et l'émigration, la sexualité, la famille – Demografie, immigratie en emigratie, de seksualiteit, de familie*⁽¹³⁾

- Binon (Dirk).** *Puurs : Parochieregisters : dopen 1797-1818*. Ruisbroek, In eigen beheer, 2010, 280 p.
- Binon (Dirk).** *Puurs : Parochieregisters : overlijdens 1794-1825*. Ruisbroek, In eigen beheer, 2010, 314 p.
- F.D.C. Genealogie. Geboorten in As en Niel-bij-As : periode van 1830 tot 1831**. Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 1, pp. 6-9.
- F.D.C. Genealogie. Geboorten in As en Niel-bij-As : periode van 1831 tot 1832**. Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 2, pp. 6-9.
- F.D.C. Genealogie. Geboorten in As en Niel-bij-As : periode van 1832 tot 1833**. Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 3, pp. 10-13.
- F.D.C. Genealogie. Geboorten in As en Niel-bij-As : periode van 1834 tot 1835**. Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 4, pp. 6-9.
- Gijs (Christiaan).** *Burgerlijke stand Hemiksem : Geboorten, huwelijken en overlijdens : Akten 1800-1814*. Schelle, Geschiedkundige Kring Rumesta, 2017, 377 p.
- Léonard (Vincent).** *Structure de la population beaurinoise en 2016*. Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 53, pp. 60-65.
- Lépine (André).** *Forges : état civil du 19e siècle (+ année 1900)*. Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2017, pag. mult. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 451).
- Lépine (André).** *Forges : Notes d'histoire : le qui est-ce? Du 19e siècle*. Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2017, pag. mult. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 450).
- Lépine (André).** *L'Escaillère : Notes d'histoire : état civil de 1887 à 1900*. Cerfontaine, Cercle d'Histoire Cerfontaine, 2017, pag. mult. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 449).
- Lépine (André).** *Rièzes : état civil du 19e siècle (1851-1899 + 1900) : liste des électeurs de 1966 : Notes d'histoire*. Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2017, pag. mult. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 447).
- Lépine (André).** *Sart-en-Fagne*. Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2017, 20 p. Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 244).
- Lépine (André).** *Villers-la-Tour : état civil du 19e siècle*. Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2017, pag. mult. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 455).
- Lépine (André).** *Villers-la-Tour : Notes d'histoire, liste des électeurs de 1972*. Cerfontaine, Musée de Cerfontaine, 2017, [52] p. (Cahiers d'Entre-Sambre-et-Meuse 344).
- Loos (Marcel).** *Een 'bijna-eeuvelinge' in Genendijk*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 1, pp. 2-4.
- Premereur (André).** *«Status Animarum» van 1844 : Parochie Sint-Martens-Lierde*. Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 1, pp. 6-13.
- Preneel (Marij).** *De Mouvement de la Population et de l'État Civil (1841-1976) : Een waardevolle bron voor historische demografie in België*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 2, pp. 191-200.
- Riquet (Alain).** *Registre état civil : Vieux Genappe : décès 1796-1917*. Genappe, Cercle

13 Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- d'histoire et d'archéologie du pays de Genappe, 2017, 96 p. (Cercle d'histoire et d'archéologie du pays de Genappe : Instruments de travail 34).
- Riquet (Alain).** *Registre état civil : Vieux Genappe : mariage 1796-1917.* Genappe, Cercle d'histoire et d'archéologie du pays de Genappe, 2017, 151, 21 p. (Cercle d'histoire et d'archéologie du pays de Genappe : Instruments de travail 33).
- Riquet (Alain).** *Vieux Genappe : registre état civil : naissance : 1796-1917.* Genappe, Cercle d'histoire et d'archéologie du pays de Genappe, 2017, 138 p. (Cercle d'histoire et d'archéologie du pays de Genappe : Instruments de travail 32).
- Schyvinck (Dirk).** *Wat als we straks 100 worden? De uitdagingen van een lang leven.* Antwerpen, Amsterdam, Houtekiet, 2017, 239 p.
- S.n.** *De Liller jeugd : Statistische gegevens over de Liller jeugd 50 jaar geleden.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 1, pp. 19-27.
- Tallir (Georges).** *Sinaainaren die stierven in 1968.* Sinaïek. Tijdschrift van Heemkring "Den Dissel" Sinaai, 13, 2017, 1, pp. 14-15.
- Tallir (Georges).** *Sinaainaren die stierven in 2016.* Sinaïek. Tijdschrift van Heemkring "Den Dissel" Sinaai, 13, 2017, 2, pp. 30-31.
- Tallir (Georges).** *Sinaainaren die stierven in 1967.* Sinaïek. Tijdschrift van Heemkring "Den Dissel" Sinaai, 13, 2017, 3, pp. 46-47.
- Van Rossem (Tina), Deboosere (Patrick), Devos (Isabelle).** *Death at work? Mortality and industrial employment in Belgian cities at the turn of the twentieth century.* Explorations in Economic History, 2017, 66, pp. 44-64 [DOI : <https://doi.org/10.1016/j.eeh.2017.08.006>].
- Van Sprengel (Willy).** *Turnhoutse eeuwelingen : Bartels Theresia Henrica (1791-1892, Van Aken Anna Maria (1806-1906), Van de Plas Maria (1864-1968), Maria Bertels (1871-1972).* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 27, 2009, 1, pp. 19-21.
- Van Sprengel (Willy).** *Turnhoutse eeuwelingen : Boogaerds (Clementina) (1872-1975), Loos Wiske (1877-1977).* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 27, 2009, 2, pp. 25-26.
- Van Sprengel (Willy).** *Turnhoutse eeuwelingen : Boone Jeanne 1884-1987, Nuyens Maria-Theresia 1887-1987, Van der Mueren Jeanne 1888-1988.* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 27, 2009, 4, pp. 53-55.
- Van Sprengel (Willy).** *Turnhoutse eeuwelingen : Florent Dieltiens (1881-1981), Maria-Ludovica Vansprengel (1882-1993).* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 27, 2009, 3, pp. 31-32.
- Van Sprengel (Willy).** *Turnhoutse eeuwelingen : Josepha Machielsens (1896-1997), Gaby Mortiers (1898-1999), Jos De Kort (1900-2007), Clara Wilrycx (1901-2001).* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 28, 2010, 4, pp. 53-55.
- Van Sprengel (Willy).** *Turnhoutse eeuwelingen : Maria Smets (1888-1994), Jef Melis (1889-1989), Maria Van der Looek (1890-1990).* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 27, 2009, 5, pp. 54-56.
- Van Sprengel (Willy).** *Turnhoutse eeuwelingen : Theodoor Peenen (1851-1953).* Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 26, 2008, 4, p. 32.

- Van Sprengel (Willy).** *Turnhoutse eeuwelingen : Tuur Wijgers (1891-1997), Catharina Mols (1892-1992)*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 28, 2010, 1, pp. 47-48.
- Auer (Peter), Cornips (Leonie).** *Cité Duits – een multi-etnische mijnwerkerstaal in Eisden-Tuinwijk (Belgisch-Limburg)*. Studies over de sociaaleconomische geschiedenis van Limburg : Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg, 2017, LXII, pp. 136-165.
- Baczynsky (Michèle), Kamps (Géraldine), Eeckhout (Emmanuelle).** *Les enfants de la Red Star Line*. Waterloo, Renaissance du livre, 2017, 36 p.
- Beauve (Pierre).** *Du Québec à l'Ardenne*. Sainte-Ode, Tenneville, Erezée, Memory, 2017, 191 p.
- Berbers (Anna), d'Hanens (Leen), Koeman (Joyce).** *Fluctuating identifications among second-generation Moroccans in the Netherlands and Belgium : Looking beyond personal experiences via social network analysis*. In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.)**. *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 267-284 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Bertucelli (Lorenzo), Canovi (Antonio).** *Paesaggi transnazionali. Come approssimarsi al Belgio degli Italiani*. In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di)**. *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia*. Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 39-48 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Bertucelli (Lorenzo), Canovi (Antonio).** *L'Emilia nel cuore dell'Europa. Un progetto di public history che ha viaggiato "un po' più in là dello stereotipo"*. In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di)**. *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia*. Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 49-56 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Bieliavsky (Nicolas).** *Le cardinal Mercier et l'émigration russe en Belgique*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique. Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 292, pp. 76-92.
- Blanch (Pelai Pagès).** *Los anarquistas españoles Ascaso y Durruti en Bruselas = The Spanish anarchists Ascaso and Durruti in Brussels*. Ebre 38, 2017, 7, pp. 77-101.
- Bogaerts (Emma Albertina).** *Emmy : Memoir of a Flemish immigrant*. Pioneertown, CA, Travelling Shoes Press, 2017, 159 p. (A Travelling Shoes Press Book).
- Briké (Xavier).** *L'expérience de l'exil au travers du regroupement familial : Mythes, procédures et déracinements*. Louvain-la-Neuve, Academia-Bruylant, 2017, 131 p. (Cahiers migrations 44).
- Broeckkaert (Bert), Baeke (Goedele), Van den Branden (Stefan) (e.a.).** *How do Moroccan Muslims in Belgium deal with death and dying?* In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.)**. *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 329-346 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Caestecker (Frank), Ben-Nun (Gilad).** *Modern refugees as challengers of nation-state sovereignty : From the historical to the contemporary*. Comparativ : Zeitschrift für Globalgeschichte und vergleichende Gesellschaftsforschung, 2017, pp. 7-17.
- Caestecker (Frank).** *Les prémices de l'institutionnalisation de la politique des réfugiés dans l'après-guerre : Expérimentations en matière de protection des réfugiés*

- dans l'Europe des années 1930.* In : **Angoustures (Aline) (dir.) (e.a.).** *Réfugiés et apatrides : Administrer l'asile en France (1920-1960).* Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2017, pp. 47-64 (Histoire).
- Callens (Paul) (compil.).** *Amerikaanse zantingen : Belgen in Amerika : de mensen = Amerikaanse zantingen : Belgians in America : The people.* Tielt, Vlaamse Vereniging voor Familiekunde, [2017], 1 Vol.
- Caluwaerts (Linda).** *Onze vergeten streekgenoten in Amerika.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2017, 28, pp. 19-33.
- Campanella (Carla).** *Rocco leert Italiaans : Italiaanse immigranten in Vlaanderen.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 2, pp. 28-49.
- Caprarelli (Anna).** *Identità sospesa tra emigrazione ed e-migrazione. Prospettive tecnologiche nella costruzione identitaria dell'emigrazione italiana in Belgio.* In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di).** *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia.* Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 57-68 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Cipriani (Renato).** *70 jaar Italiaanse pastoraal in Limburg 1947-2017 : Het ontstaan en de geschiedenis van de Italiaanse Katholieke Missie in Winterslag.* [Alken], Renato Cipriani, 2017, 272 p.
- Clycq (Noel), Levrau (François).** *Towards a comprehensive integration policy : A critical analysis of how social imaginations underpin Flemish integration policies.* In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.).** *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 149-170 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Colucci (Michele).** *Eroe vittima martire. Visioni del minatore italiano in Belgio tra storia e memoria.* In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di).** *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia.* Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 15-26 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Comellini (Vittoria).** *Appendice, Perché un museo dell'emigrante a Monghidoro.* In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di).** *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia.* Bologna, Pàtron editore, 2017, p. 187 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Creve (Piet).** *Naar Zuidland : Vlaamse seizoenarbeiders in Frankrijk.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 1, pp. 58-63.
- Cruysberghs (François).** *Rocco Berterame Italiaans gastarbeider.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2016, nr. 1 (105), pp. 23-29.
- De Bruyne (Luc).** *Szkalka Imre en de Hongaarse kindertreinen.* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 2, pp. 12-17.
- De Koster (Margo), Reinke (Herbert).** *Migration as Crime, Migration and Crime.* Crime, Histoire & Sociétés = Crime, History & Societies, 21, 2017, 2, pp. 63-76 [DOI : <https://doi.org/10.4000/chs.1793>] (L'histoire de la criminalité et de la justice pénale : Propositions de recherche pour le 21e siècle : Numéro spécial 20e anniversaire = The History of Crime and Criminal Justice : Research Agendas for the 21st Century. Special issue 20th anniversary).
- Dessin (David).** *God is een vluchteling : De terugkeer van het christendom in de Lage Landen.* Kalmthout, Polis, 2017, 210 p.

- De Swaef (Walter).** *Emigranten uit Erpe-Mere 1912-1920*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 1, pp. 16-17.
- Dupont (Emilien), Van Pottelberge (Amelie), Van de Putte (Bart), Lievens (John), Caestecker (Frank).** *Partner Choices in Long Established Migrant Communities in Belgium*. Historical Life Course Studies, 2017, 4, pp. 20-40.
- Dupont (Emilien), Van de Putte (Bart), Lievens (John) (e.a.).** *Partner migration in the Moroccan community : A focus on time and contextual evolutions*. In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.).** *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 105-124 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Duru (Maureen).** *Diaspora, food and identity : Nigerian migrants in Belgium*. Bruxelles, Bern, Berlin, Frankfurt am Main, New York, Oxford, Wien, P.I.E. – Peter Lang, 2017, 311 p. (European Food Issues 9).
- Ettourki (Karim), De Schutter (Sam), Goddeeris (Idesbald).** *Historical research on Moroccan migration in Belgium*. In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.).** *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 61-84 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Fadil (Nadia).** *The study of Islam and Moroccan migration in Belgium*. In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.).** *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 41-60 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Feys (Torsten).** *Between the public and the state : The shipping lobby's strategies against US immigration restrictions 1882-1917*. International Migration Review, 51, 2017, 2, pp. 344-374.
- Feys (Torsten).** *Een brug tussen werelddelen en een wereld apart : Trans-Atlantische passagiersschepen als plaatsen van ontmoeting en segregatie*. In : **de Pater (Ben), Sintobin (Tom), Vandevoorde (Hans) (eds.).** *'Allen zijn welkom' : Ontmoetingsplaatsen in de Lage Landen rond 1900*. Hilversum, Verloren, 2017, pp. 117-134 (Rythmus 4).
- Foblets (Marie-Claire).** *Introduction*. In : **Modood (Tariq), Bovenkerk (Frank) (eds.).** *Multiculturalism - how can society deal with it? A thinking exercise in Flanders : KVAB Thinkers in residence programme 2017*. Brussel, Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, 2017, pp. 4-12 (Standpunten 51).
- Gilis (Ief).** *Postino*. Borgerhout, De Wenkbrauwerij, 2017, [128] p.
- Gnocchi (Maria Chiara).** *Constant Malva, la miniera e l'estetica della verità*. In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di).** *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia*. Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 149-160 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Grigoryev (Dmitry), Van de Vijver (Fons).** *Acculturation profiles of Russian-speaking immigrants in Belgium and their socio-economic adaptation*. Journal of Multilingual and Multicultural Development, [2018], pp. 1-18 [Published online 16-1-2017] [DOI : <http://dx.doi.org/10.1080/01434632.2016.1268145>].
- Groeninck (Mieke).** *Islamic knowledge and pious becoming among Moroccan Muslims in the region of Brussels*. In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.).** *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 347-366 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Haine (Pascale M.), Nothomb (Charles-Ferdinand) (préface).** *Tous les visages : Une bénévolé dans un centre de migrants : Hiver 2015-printemps 2016*. Arlon, DEMDEL, 2017, 229 p.

- Hajtó (Vera).** *De 'Hongaartjes' : Korte geschiedenis van de Belgisch-Hongaarse kinderacties (1923-1927 en 1946-1948).* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 9, pp. 21-31.
- Helmer (Gabriele Rosalie).** *Transmigration : Am Beispiel der Jaina in Antwerpen.* München, Akademische Verlagsgemeinschaft München, 2017, 137 p.
- Herman (Barbara), Rea (Andrea).** *La longue et sinieuse route vers l'emploi : les carrières d'insertion professionnelle des réfugiés sur le marché du travail en Belgique.* Revue Européenne des Migrations Internationales, 33, 2017, 4, pp. 109-134 [DOI : <https://doi.org/10.4000/remi.9467>].
- Hermans (Philip).** *Struggling with the Jinn : Moroccan healing practices and the placebo effect.* In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.).** *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 307-328 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Hulsbosch (Jean-Pierre).** *Malderaars "in den vreemde" overleden 1885-1910.* Geschieden Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 2, pp. 100-103.
- Jaspers (Jürgen).** *Migration and language use at school : An ethnographic close-up.* In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.).** *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 267-284 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Kaerts (Kris) (tekst), Roumeliotis (Poli), L'Amicale de la Rose Blanche.** *Expo : Grieken van Molenbeek = Grecs de Molenbeek.* S.l., Kris Kaerts, 2017, 33 p. [Brochure, Tentoonstelling gehouden in de Sint-Jan-de-Doperkerk te Molenbeek van 1 tot 29 oktober 2017].
- Karrouche (Norah).** *Becoming Berber : Ethnicity and identity politics among Moroccans in Belgium.* In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.).** *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 221-240 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Kasongo Dioso (Priscilla).** *L'intégration socio-culturelle des migrants congolais à Bruxelles : Rôle et impact du milieu associatif.* Saarbrücken, Éditions universitaires européennes, 2017, 66 p.
- Langens (Mia), Langens (Gerda).** *1926 : Een Hongaars meisje een half jaar te gast in Opitter.* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 35, 2017, 72, pp. 24-30.
- Laureys (Dawinka).** *«Récits de vie : des migrantes se racontent», cheminement d'un projet interculturel et citoyen (2012-2017).* Seraing, IHOES, 2017, 9 p. (Les analyses de l'IHOES / Institut d'histoire ouvrière, économique et sociale (Seraing) 171).
- Lechkar (Iman).** *The power of affective encounters and events : Why Moroccan Belgian Sunnis become Shia.* In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.).** *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 367-380 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Mahieu (Rilke), Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia).** *The shifting Moroccan policy paradigm regarding the integration of MRE's (Moroccans Living Abroad) : Reconciling transnationalities and migrant integration.* In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.).** *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 191-220 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Manço (Altay), Ouled El Bey (Saïd), Amoranitis (Sypros) (dir.), Prévot (Maxime) (préface).** *L'apport de l'autre : Dépasser la peur des migrants : 30 années de recherches appliquées à la situation belge.* Paris, L'Harmattan, 2017, 207 p.

- Maréchal (Brigitte), Remy (Lionel).** *Les Belges entre certitudes et indifférence : Incommunication et identité hybride.* Hermès : Cognition – communication – politique, 2017, 77, pp. 198-205 (*Les incommunications européennes*).
- Martens (Albert).** *Moroccan migration in Belgium's labor policy and labor market.* In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.).** *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 87-104 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Mazzocchetti (Jacinthe).** *Dire la violence des frontières dans le rapport de force que constitue la procédure d'asile. Le cas d'Ali, de l'Afghanistan en Belgique.* Revue Européenne des Migrations Internationales, 33, 2017, 2-3, pp. 91-114 (*Dire la violence des frontières. Mises en mots de la migration vers l'Europe*) [DOI : <https://doi.org/10.4000/remi.8736>].
- Molina Marmol (Maïté).** *Du militantisme à la commémoration. Un monument en hommage à l'immigration espagnole à Liège.* Communications, 2017, 100, pp. 73-86 (*Des passés déplacés. Mémoires des migrations*) [DOI : <https://doi.org/10.3917/commu.100.0073>].
- Modood (Tariq), Bovenkerk (Frank) (eds.).** *Multiculturalism - how can society deal with it? A thinking exercise in Flanders : KVAB Thinkers in residence programme 2017.* Brussel, Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, 2017, 71 p. (Standpunten 51).
- Modood (Tariq).** *Multicultural Nationalism, Political Secularism and Religious Education.* In : **Modood (Tariq), Bovenkerk (Frank) (eds.).** *Multiculturalism - how can society deal with it? A thinking exercise in Flanders : KVAB Thinkers in residence programme 2017.* Brussel, Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, 2017, pp. 13-42 (Standpunten 51).
- Monkasa (Suzanne) (dir. / réd.).** *Les femmes de la diaspora congolaise de Belgique s'expriment.* Bruxelles, Chantiers d'Afrique, 2017, 224 p.
- Peumans (Wim).** *Same-sex sexualities and Belgian Moroccan communities.* In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.).** *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 285-304 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Pezzarossa (Fulvio).** *"Dai profondi solchi di quella terra ingrata". La scrittura di Salvatore Adamo.* In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di).** *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia.* Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 131-148 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Pistocchi (Filippo).** *Migrare humanum est... Migrazioni e insediamenti, lo sguardo della geografia.* In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di).** *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia.* Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 79-92 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Poppelmonde (Jef), Goddeeris (Idesbald).** *The Victory of National Interest : Debates on the Belgian Forced Return Policy, 1998-2013.* Journal of Migration History, 3, 2017, 1, pp. 1-21 [DOI : <https://doi.org/10.1163/23519924-00301001>].
- Prandoni (Marco).** *Mijnverleden. Il "mio" passato delle miniere nella saggistica letteraria del Limburgo olandese (2011-2015).* In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di).** *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia.* Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 171-186 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].

- [Red Star Line Museum]. *Un poco Belga : seis Argentinos sobre sus raíces*. Antwerpen, Stad Antwerpen, 2017, s.p.
- Rinauro (Sandro)**. *La memoria pubblica dell'incidente di Marcinelle in Italia. Un pretesto per parlare d'altro*. In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di)**. *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia*. Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 27-38 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Salsi (Sonia)**. *Le narratrici raccontano. Le memorie delle donne tra partenze e arrivi nei contesti minerari*. In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di)**. *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia*. Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 69-78 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- S.n.** *Lost in translation? Migranten en middenveld*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 126-127.
- S.n.** *Üdvözlégy Mária : Belgisch-Hongaarse kinderactie*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 66-67.
- Soncini (Anna Paola)**. *Introduzione*. In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di)**. *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia*. Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 7-14 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Spitilli (Gianfranco)**. *La casa di Paolina. Etnografia intima dell'emigrazione italiana in Belgio*. In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di)**. *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia*. Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 105-120 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Terrenato (Francesca)**. *I luoghi oscuri della migrazione. Da Rue des Italiens a Zwarte Zusterstraat*. In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di)**. *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia*. Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 161-170 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (e.a.)**. *Introduction*. In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.)**. *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 9-20 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.)**. *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement*. Leuven, Leuven University Press, 2017, 386 p. (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Timmerman (Christiane)**. *Social sciences and Moroccan migration in Belgium*. In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.)**. *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 23-40 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Torrekens (Corinne)**. *Belgo-Turcs : la communauté imaginée*. La Revue nouvelle, 2017, 5, pp. 5-8.
- Van der Heide (Herman)**. *L'Opera al Nero. Pierre Kemp, minatore dell'anima*. In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di)**. *Minatori di memorie : Memoria*

- culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia*. Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 121-130 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Vanhaute (Eric)**. *Migratie onder controle? Migranten tussen vrijheid en dwang*. Streven, 2017 (oktober), pp. 774-782.
- Van Puymbroeck (Nicolas)**. *Moroccan migration and its (unique) pattern of self-organizations? Comparative reflections on Antwerp and Ghent*. In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.)**. *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 171-190 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Willems (Bart), Heynssens (Sarah), Strubbe (Filip)**. *Migratiegeschiedenis, 1830-1960*. Brussel, Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën, 2017, 33 p. (Zoekwijzers 45).
- Wood (Jonas), Van den Berg (Layla), Neels (Karel)**. *Household division of labor and family formation among Moroccan couples at the turn of the 21st Century*. In : **Timmerman (Christiane), Fadil (Nadia), Goddeeris (Idesbald) (eds.)**. *Moroccan Migration in Belgium : More than 50 Years of Settlement*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 125-146 (CeMIS Migration and Intercultural Studies 1).
- Zanello (Gabriele)**. *Inte farcadice. L'emigrazione friulana in Belgio in un recente documentario*. In : **Prandoni (Marco), Salsi (Sonia) (a cura di)**. *Minatori di memorie : Memoria culturale e culture della memoria delle miniere e della migrazione italiana in Limburgo (belga e olandese) e Vallonia*. Bologna, Pàtron editore, 2017, pp. 93-104 (Minatori di memorie 1) [Proceedings of the conference held in Bologna, Italy, April 13-14, 2016].
- Borghs (Paul)**. *Holebi- en transgenderbeweging*. In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.)**. *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog*. Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 237-258.
- Bracke (Sarah), Dupont (Wannes), Paternotte (David)**. *'No prophet is accepted in his own country': Catholic anti-gender activism in Belgium*. In : **Kuhar (Roman), Paternotte (David) (eds.)**. *Anti-gender campaigns in Europe : Mobilizing against equality*. London, Rowman & Littlefield International, 2017, pp. 41-58.
- Bruyère (Lynn)**. *L'encadrement de la sexualité des mineure.s dans une institution catholique de placement en Belgique (1960-2000)*. In : **Vanderpelen-Diagre (Cécile), Sägesser (Caroline) (éds.)**. *La sainte famille : Sexualité, filiation et parentalité dans l'Eglise catholique*. Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 109-124 (Problèmes d'histoire des religions 24).
- Candaele (Chiara)**. *Meer dan een parade mooie mannen : Filmvertoningen in de Vlaamse Holebibeweging (1970-1990)*. Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 2/3, pp. 102-133.
- Celis (Karen), Meier (Petra)**. *Other identities in ethnofederations : Womens and sexual minorities advocacy in Belgium*. National Identities, 19, 2017, 4, pp. 415-432 [DOI : <https://doi.org/10.1080/14608944.2016.1206068>].
- Crosetti (Anne-Sophie)**. *Pierre de Loch, ce transgresseur? Quand les normes reproductives travaillent les organisations catholiques belges en charge du couple*. In : **Vanderpelen-Diagre (Cécile), Sägesser (Caroline) (éds.)**. *La sainte famille : Sexualité, filiation et parentalité dans l'Eglise catholique*. Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 77-92 (Problèmes d'histoire des religions 24).

- De Koster (Margo).** *Prostitution in Antwerp*. In : **Chaumont (Jean-Michel), Rodríguez García (Magaly), Servais (Paul) (eds.)**. *Trafficking in Women 1924-1926 : The Paul Kinsie Reports for the League of Nations, Vol. 2*. New York, United Nations, 2017, pp. 13-19 (United Nations Historical Series) [DOI : <https://doi.org/10.18356/542f26b5-en>].
- Dierckx (Myrte), Meier (Petra), Motmans (Joz).** *A comprehensive study of sexist, homophobic, and transphobic attitudes among the Belgian population*. DiGeSt : Journal of Diversity and Gender Studies, Ghent, Academia Press, 4, 2017, 1, pp. 5-34.
- Di Spurio (Laura), Piette (Valérie).** *Former à la vie sexuelle et affective dans le monde catholique : L'amour et la sexualité expliqués aux parents et aux adolescents (Belgique 1945-1965)*. In : **Vanderpelen-Diagre (Cécile), Sägerser (Caroline) (éds.)**. *La sainte famille : Sexualité, filiation et parentalité dans l'Eglise catholique*. Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 93-108 (Problèmes d'histoire des religions 24).
- Dupont (Wannes).** *In Good Faith : Belgian Catholics' Attempts to Overturn the Ban on Contraception (1945-1968)*. In : **Vanderpelen-Diagre (Cécile), Sägerser (Caroline) (éds.)**. *La sainte famille : Sexualité, filiation et parentalité dans l'Eglise catholique*. Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 67-76 (Problèmes d'histoire des religions 24).
- Dupont (Wannes), Hofman (Elwin), Roelens (Jonas).** *Verzwegen verlangen : Een geschiedenis van homoseksualiteit in België*. Antwerpen, Vrijdag, 2017, 300 p.
- Hellinck (Bart).** *De nieuwe sociale bewegingen : De holebi- en transgenderbeweging*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 1105-1112.
- Hellinck (Bart).** *Les nouveaux mouvements sociaux : Le mouvement LGBT (lesbien, gay, bisexuel, transgenre)*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1108-1114.
- Herman (Robbe).** *'t Stad is van iedereen : De ontwikkeling van een holebicultuur in Antwerpen (1900-1960)*. Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 3, pp. 28-45.
- Hofman (Elwin).** *Managing Stigma : Prostitutes and their Communities in the Southern Netherlands (1750-1800)*. Histoire Sociale - Social History, 50, 2017, 101, pp. 3-18 [DOI : [10.1353/his.2017.0001](https://doi.org/10.1353/his.2017.0001)].
- Joveneau (Adrien), Thiébaud (Frédérique).** *Les Belges du bout du monde*. Bruxelles, Tournai, Waterloo, Renaissance du livre; Bruxelles, De Rouck, 2017, 205 p. (Evasion).
- Kemperink (Mary).** *Literatuur als medisch zoeklicht : De homoseksuele identiteit (1850-1920)*. Leiden, Primavera Pers, 2017, 40 p. (Bert van Selm-lezing (Leiden) 26).
- Majerus (Benoît).** *Prostitution in Brussels*. In : **Chaumont (Jean-Michel), Rodríguez García (Magaly), Servais (Paul) (eds.)**. *Trafficking in Women 1924-1926 : The Paul Kinsie Reports for the League of Nations, Vol. 2*. New York, United Nations, 2017, pp. 33-37 (United Nations Historical Series) [DOI : <https://doi.org/10.18356/b10dd8d6-en>].
- Masquelier (Juliette), Vanderpelen-Diagre (Cécile).** *«Normal», «souhaitable» ou «frauduleux»? Discours catholiques sur la sexualité dans la Belgique des années 1950-1960*. In : **Vanderpelen-Diagre (Cécile), Sägerser (Caroline) (éds.)**. *La sainte famille : Sexualité, filiation et parentalité dans l'Eglise catholique*. Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 55-66 (Problèmes d'histoire des religions 24).
- Paternotte (David), Kuhar (Roman).** *The anti-gender movement in comparative perspective*. In : **Kuhar (Roman), Paternotte (David) (eds.)**. *Anti-Gender Campaigns in Europe : Mobilizing against Equality*. London, New York, Rowman & Littlefield International, 2017, pp. 253-276.

- Paternotte (David), Kuhar (Roman).** *Gender-Ideology in Movement : Introduction.* In : **Kuhar (Roman), Paternotte (David) (eds.).** *Anti-Gender Campaigns in Europe : Mobilizing against Equality.* London, New York, Rowman & Littlefield International, 2017, pp. 1-22.
- Pickery (Jan), Noppe (Jo).** *Holebi's en holebiseksualiteit steeds ruimer aanvaard.* In : **Carton (Ann), Pickery (Jan), Verlet (Dries) (red.).** *20 jaar peilen in Vlaanderen! De survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen'.* Brussel, Vlaamse Overheid. Departement Bestuurszaken, 2017, pp. 99-124.
- Ritsema (Beatrijs).** «Vive la rigolade» : *La frivolité sexuelle dans les «sixties» et les «seventies».* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 2, pp. 5-10.
- S.n.** *Baas in eigen buik : Het abortusdebat.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 132-133.
- Soetens (Ellen).** *Prostitutie in de Eerste Wereldoorlog : Perceptie, visie en agency.* S.I. Ellen Soetens, 2017, 105 p.
- De Baets (Daniël), Van Den Sande (Jean-Pierre), Claeys (Marijn).** *Het kind van de rekening : De zorg aan vondelingen en verlaten kinderen in Lovendegem en Vinderhout tijdens de 19de eeuw.* Lovendegem, Werkgroep Archief Lovendegem, 2017, 215 p.
- Gugelot (Frédéric).** *La maternité sacerdotale. L'appel aux mères dans les années 1920 ou le roman comme moyen de recrutement sacerdotal.* In : **Vanderpelen-Diagre (Cécile), Sägesser (Caroline) (éds.).** *La sainte famille : Sexualité, filiation et parentalité dans l'Eglise catholique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 179-192 (Problèmes d'histoire des religions 24).
- Gysen (Paul).** *Het geheim van Zurenborg in 1896 – Deel 1.* Heemtenberg. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkring Berchem vzw, 26, 2017, 128, pp. 14-19 [Contenu : / Inhoud : Ongewenst bevallen te Berchem, april 1897].
- Laroy (Peter).** *Goede raad aan moeders. Een boek over de zorg aan baby's en jonge kinderen.* In : **D'hondt (Bart), Geboes (Karel), Laroy (Peter), Verschraegen (Emma).** *Kind van de rekening : Kinderzorg in de collectie van het Liberaal Archief.* Gent, Liberaal Archief, 2017, pp. 33-42 (LA cahier 2).
- Luyten (Dirk) (red.), Van Crombrugge (Hans), Emmery (Kathleen).** *Het gezin in Vlaanderen 2.0 : Over het eigene van gezinnen en gezinsbeleid.* Antwerpen, Garant, 2017, 305 p.
- Matthys (Christa).** *Een leven vol dagelijkse wonderen : Het vroedvrouwenregister van Joanna Mestdagh, 1830-1892.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 4, pp. 462-466.
- Van Leemputten (Guido).** *Geboren in Schoten [Foto's moederhuis Gelmelenhof, zusters en medewerkers].* Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 156, pp. 25-29.
- Verplancke (Johan).** *Enfant naturel de la Patrie : Deel 2 : Plaatsing van Brugse vondelingen te Aartrijke eind 18de - begin 19de eeuw.* Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis "Pastoor Ronse", 38, 2017, 1, pp. 10-[46].

2. Les catégories sociales – De sociale groepen⁽¹⁴⁾

Aziz (Rachida). *Niemand zal hier slapen vannacht.* Berchem, EPO, 2017, 263 p.

14 Contient : le patronat et la bourgeoisie; les classes moyennes et les professions libérales; les salariés; les groupes marginalisés; les femmes; les enfants et les jeunes; les personnes âgées; la noblesse. / Bevat : de werkgevers en de burgerij; de middenstand en de vrije beroepen; de loonafhankelijken; gemarginaliseerde groepen; de vrouwen; kinderen en jongeren; de ouderen; de adel.

- Blairon (Jean), Mahy (Christine) (dir.).** *Politiques sociales et violence symbolique : La situation des «NEET»*. Louvain-la-Neuve, Academia L'Harmattan, 2017, 369 p.
- Bleijenberg (Jenny).** *Een generatiekloof in een vergrijsde samenleving : Zorg voor de toekomst voor de jongeren van nu*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 1, p. 27.
- de Hemptinne (Bernard).** *Qui sommes-nous? Wie zijn wij?* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 289, pp. 7-11.
- de Looz-Corswarem (René-Michel), de Ligne (Michel) (préface).** *Lignes droites, ou la vie du comte Arnold de Looz-Corswarem*. [Merbes-le-Château], René-Michel de Looz-Corswarem; Bruxelles, pat.H., 2017, 306 p.
- De Veirman (Sofie), Devos (Isabelle).** *Tussen familie en instelling? Een analyse van de huishoudtrajecten van doven in Oost-Vlaanderen, 1970-1950*. Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 4, pp. 799-832.
- D'hondt (Bart).** *De echtgenotes van...* In : **D'hondt (Bart), Geboes (Karel), Laroy (Peter), Verschraegen (Emma).** *Kind van de rekening : Kinderzorg in de collectie van het Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2017, pp. 55[ff.] (LA cahier 2).
- Janssens (Paul).** *L'attrait de la capitale : Le regroupement de la noblesse dans la région bruxelloise (19e - 21e Siècle)*. Brusselse Cahiers = Cahiers Bruxellois, 2017, XLIX (1), pp. 279-299 [DOI : 10.3917/brux.049.0279].
- Janssens (Paul).** *Der Belgische Adel als Unternehmer im 19. und 20. Jahrhundert*. In : **Rasch (Manfred), Weber (Peter K.) (Hrsg.).** *Europäischer Adel als Unternehmer im Industriezeitalter*. Essen, Klartext, 2017, pp. 117-143 (Vereinigter Adelsarchiv im Rheinland : Schriften 5).
- Janssens (Paul).** *Vaticaanse eerbetoon aan leden van de Belgische adel in de negentiende en twintigste eeuw*. In : **Gietman (Conrad), Moes (Jaap), Rewijk (Daniël), Ronnes (Hanneke), Bremmer (Jan N.), Spek (Theo).** *Huis en habitus : Over kastelen, buitenplaatsen en notabele levensvormen : Opstellen voor Yme Kuiper, aangeboden bij zijn afscheid als bijzonder hoogleraar Historische Buitenplaatsen en landgoederen aan de Rijksuniversiteit Groningen*. Hilversum, Verloren, 2017, pp. 284-297 (Adelsgeschiedenis 15).
- Langeract (Hilde), Lieten (Kristoffel), Van Hoorde (Wendy), Vanobbergen (Bruno).** *Made by children : Kinderarbeid vroeger en nu*. Oostkamp, Stichting Kunstboek, 2017, 112 p.
- Leigh (Jadwiga).** *Blame, culture and child protection*. London, Palgrave Macmillan, 2017, xi-255 p. [Child welfare : England, Belgium, Flanders].
- Neu (Peter).** *Die Herzöge von Arenberg als supranational agierende Unternehmer im 18., 19. und 20. Jahrhundert*. In : **Rasch (Manfred), Weber (Peter K.) (Hrsg.).** *Europäischer Adel als Unternehmer im Industriezeitalter*. Essen, Klartext, 2017, pp. 73-88 (Vereinigter Adelsarchiv im Rheinland : Schriften 5).
- Plas (Jef).** *De wandelstok van de baron*. De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 1, p. 5.
- Puissant (Jean).** *La chanson ouvrière : Au début était le verbe, le chant suivit! = Het arbeiderslied : In den beginne was er het woord, het lied volgde!* In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.).** *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches*. Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 136-153.
- Rutten (Willibrord).** *Die Distanz des niederländischen Adels zum industriellen Unternehmertum in Süd-Limburg*. In : **Rasch (Manfred), Weber (Peter K.) (Hrsg.).** *Europäischer Adel als Unternehmer im Industriezeitalter*. Essen, Klartext, 2017, pp. 143-148 (Vereinigter Adelsarchiv im Rheinland : Schriften 5).

- Spapens (Paul).** *Smokkelaars speelkaarten overtroeven Nederlandse belastingbedenkers. Werklozen zonder sociaal vangnet zagen zich gedwongen tot smokkel.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 3, pp. 10-11.
- Tillie (Willy).** *Achille Theodoor Cornelius van Renynghe de Voxvrie.* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 47, 2017, 2, pp. 13-19.
- Tyssens (Jeffrey).** *Working Class Children, Death and Secularity : Belgium in the 1890s.* Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis, 95, 2017, 4, pp. 917-936.
- Vandervelden (Jos).** *Beroepsgroepen in 1941.* Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 2, pp. 69-71.
- van Rensch (Jacques).** *Adelige Unternehmer in den Niederlanden, besonders in der Provinz Limburg.* In : **Rasch (Manfred), Weber (Peter K.) (Hrsg.).** *Europäischer Adel als Unternehmer im Industriezeitalter.* Essen, Klartext, 2017, pp. 133-142 (Vereingte Adelsarchive im Rheinland : Schriften 5).
- Weber (Peter K.).** *Zwischen Tradition und Aufbruch : Ein Blick auf adeliges Unternehmertum in Europa.* In : **Rasch (Manfred), Weber (Peter K.) (Hrsg.).** *Europäischer Adel als Unternehmer im Industriezeitalter.* Essen, Klartext, 2017, pp. 287-302 (Vereingte Adelsarchive im Rheinland : Schriften 5).
3. Niveau de vie, prix et salaires, l'assistance – Levensstandaard, prijzen en lonen, bijstand¹⁵⁾
- Bastiaen (Filip).** *Te arm om te sterven... Gekist door het Lootse armbestuur, 1846-1850.* Appeltjes van het Meetjesland : Jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 2017, 68, pp. 161-176.
- Debruyne (Michel).** *10 jaar armoedebarmometers, 10 jaar armoedig beleid.* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 8, pp. 11-18.
- Debruyne (Michel).** *Uithuiszetting in Vlaanderen : OCMW's aan zet.* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 6, pp. 17-28.
- Degerickx (Heidi), Roets (Griet), Rutten (Kris), Van Gorp (Angelo).** *“What kind of silence is being broken?”: A visual-rhetorical history of the out-of-home placement of children in poverty in 1990s Belgium.* Paedagogica Historica : International Journal of the History of Education, 53, 2017, 6, pp. 707-729 (Special Issue : *Images and Films as Objects to Think With : A Reappraisal of Visual Studies in Histories of Education*) [DOI : <https://doi.org/10.1080/00309230.2017.1366529>].
- Guyot (Jean-Luc), Marquet (Jacques) (éds.).** *Le bien-veillir en Wallonie : Enjeux et prospective.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2017, 354 p.
- Horsten (Toon), Driessens (Koen) (red.).** *Landlopers : vagebonden, verschoppelingen en weldadigheidskolonies.* Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, 318 p. [Vijfde vermeerderde druk].
- Lahaye (Willy), Vranken (Johannes), Van Rossem (Ronan), Pannecoucke (Isabelle).** *Pauvreté en Belgique : annuaire 2017.* Gent, Academia Press, 2017, XIX-339 p.
- Raeymaeckers (Peter).** *Tijd voor sociaal beleid : Armoedebestrijding op lokaal niveau.* Leuven, Den Haag, Acco, 2017, 219 p. (Sociale InZichten 30).
- Redactie.** *Over armoede en lokaal sociaal beleid.* In : **Raeymaeckers (Peter).** *Tijd voor sociaal beleid : Armoedebestrijding op lokaal niveau.* Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 21-44 (Sociale InZichten 30).

15 Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Valenduc (Christian).** *Distribution et redistribution des revenus : évolution des inégalités en Belgique.* Bruxelles, CRISP, 2017, 76 p. (CRISP. Courrier hebdomadaire 2346-2347).
- Vande Lanotte (Johan).** *De stad is de wereld : Wat we vandaag delen.* Kalmthout, Polis, 2017, 95 p.
- Van de Perre (Godfried), Verhoeven (Annemie), Wellens (Marc).** *Anders omgaan met schulden, een utopie? MyTrustO als baanbrekend alternatief.* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 4, pp. 42-52.
- Van Molle (Leen).** *Social Questions and Catholic Answers : Social Reform in Belgium, c. 1780-1920.* In: **Van Molle (Leen) (ed.).** *Charity and social welfare.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 101-122 (The dynamics of religious reform in Northern Europe, 1780-1920, 4).
- Verschuere (Bram), De Rynck (Filip).** *Maakt lokaal beleid (het) verschil?* In : **Raeymaeckers (Peter).** *Tijd voor sociaal beleid : Armoedebestrijding op lokaal niveau.* Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 45-60 (Sociale InZichten 30).
- Victor (Collette), Trappeniers (Koen).** *Samen tegen onbetaalde schoolfacturen.* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 7, pp. 5-13 [Bevat : sociale ongelijkheid, onderwijs, onderwijsbeleid, Vlaanderen].
- Hanssens (Renaat).** *De nieuwe loonvormingswet : Een te streng antwoord op een vraag zonder voorwerp.* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 2, pp. 25-31.
- Serroyen (Chris).** *Het basisinkomen, waarom niet?* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 5, pp. 16-24.
- Boost (Didier), Cools (Pieter), Raeymaeckers (Peter).** *Handvatten voor de ontwikkeling en evaluatie van lokaal sociaal beleid : het CAIMeR-model.* In : **Raeymaeckers (Peter).** *Tijd voor sociaal beleid : Armoedebestrijding op lokaal niveau.* Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 153-168 (Sociale InZichten 30).
- Briels (Griet), Vanhauwaert (Frederic).** *Recepten voor lokaal beleid in de strijd tegen armoede. Een grondrechtenbenadering vanuit de kennis en ervaring van mensen in armoede.* In : **Raeymaeckers (Peter).** *Tijd voor sociaal beleid : Armoedebestrijding op lokaal niveau.* Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 187-204 (Sociale InZichten 30).
- Claessens (Dries).** *Een geschiedenis van sociaal werk.* Berchem, EPO, 2017, 246 p.
- De Keyzer (Eric).** *Erfgoeddag 'Zorg'.* De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 86, pp. 5-11.
- Demuyne (Bart).** *Een leenbank of pandjeshuis in het huis Langerei 7 tijdens de 19de en 20ste eeuw.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 2, pp. 95-107.
- De Pourcq (Lynn), Driessens (Kristol).** *Maatschappelijk werk en kinderopvang hand in hand op het lokale niveau. Voorwaarden voor een werkzame samenwerking tussen OCMW's, kinderdagverblijven en maatschappelijk kwetsbare ouders.* In : **Raeymaeckers (Peter).** *Tijd voor sociaal beleid : Armoedebestrijding op lokaal niveau.* Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 103-118 (Sociale InZichten 30).
- De Vos (Karel).** *Institutionalisering van een pedagogische paradox : sociaal-pedagogische benadering van de geschiedenis van de jeugdzorg vanaf de Belgische onafhankelijkheid tot aan het decreet Integrale Jeugdhulp van 12 juli 2013.* Antwerpen, Garant, 2017, 238 p.
- De Wilde (Marjolijn).** *Leefloon krijgen of verliezen : Hoe decentraal wordt het bijstandsbeleid geïmplementeerd in Vlaanderen?* In : **Raeymaeckers (Peter).** *Tijd voor sociaal beleid : Armoedebestrijding op lokaal niveau.* Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 61-74 (Sociale InZichten 30).
- D'Hamers (Katrijn).** *Hoe organiseer ik sociale en toegankelijke erfgoedactiviteiten?*

- Cultuur voor en door mensen in armoede*. Bladwijzer. Wegwijs met Heemkunde Vlaanderen, 20, 2017, pp. 23-28.
- D'hondt (Bart), Geboes (Karel), Laroy (Peter), Verschraegen (Emma)**. *Kind van de rekening : Kinderzorg in de collectie van het Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2017, 71 p. (LA cahier 2).
- D'hondt (Bart)**. (U)Gent-aan-Zee. In : **D'hondt (Bart), Geboes (Karel), Laroy (Peter), Verschraegen (Emma)**. *Kind van de rekening : Kinderzorg in de collectie van het Liberaal Archief*. Gent, Liberaal Archief, 2017, pp. 3-18 (LA cahier 2).
- Geerkens (Éric)**. *La prévention des accidents du travail : De quelle prévention parle-t-on? = Preventie van arbeidsongevallen : Over welke preventie heeft men het?* In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.)**. *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches*. Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 54-67.
- Geerts (Frans)**. *Creatieve werkgevers kleden onze sociale zekerheid uit : Waarom cafetariaplannen niet zo verstandig zijn*. De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 4, pp. 7-14.
- Goossens (Willy)**. *Het nieuw O.C.M.W.-dienstencentrum "t Pijliser"*. Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 1, pp. 3-15.
- Jacquemyn (Ann-Sophie)**. *Naissance, évolution et avenir du concept «risques sociaux» en Belgique*. Revue belge de Sécurité sociale, 2017, 4, pp. 579-622.
- KVG-bestuur**. *50 jaar KVG Maldegem : [Katholieke Vereniging Gehandicapten]*. Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 300-313.
- Labille (Jean-Pascal)**. *La sécurité sociale = De sociale zekerheid*. In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.)**. *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches*. Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 38-53.
- Meyntjens (Jonas)**. *Reliefkosten en onderstandswoonst : Sociale zorg in Beveren in de 19de eeuw*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 3, pp. 34-59.
- Remy (Olivier), Selleslach (Mark)**. *Vermarkting van de zorg en de oude gedachte van het laissez-faire*. De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 5, pp. 25-33 [Inhoud : sociale welzijnszorg, beleid, Vlaanderen, gezondheidszorg].
- Richelle (Sophie), Loffeier (Iris)**. *Expérience de la vieillesse en établissement à deux siècles d'intervalle : l'humanisation en question*. Genèses, 2017, 106 (1), pp. 30-49.
- Schepers (Wouter), Nicaise (Ide)**. *Werklozen tussen wal en schip : Welke sociale bescherming en welke diensten voor de moeilijkst inzetbare werklozen?* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 2, pp. 40-47.
- Schrooten (Mieke), Thys (Rebecca), Nolf (Els)**. *Zelforganisaties in het Brusselse lokaal sociaal beleid*. In : **Raeymaeckers (Peter)**. *Tijd voor sociaal beleid : Armoedebestrijding op lokaal niveau*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 119-136 (Sociale InZichten 30).
- S.n.** *Kartonnen dozen : Christelijke mutualiteiten*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 102-103.
- S.P.W. éditions, Observatoire wallon de la santé, Direction opérationnelle Pouvoirs locaux, Action sociale et santé (Namur)**. *Les politiques wallonnes de l'action sociale, de l'intégration des personnes d'origine étrangère et de l'égalité des chances*. Jambes, Service public de wallonie, 2017, 31 p. (Tout savoir : Action sociale 3).
- Suykens (Ben)**. *Vermarkting van non-profits : een vlag met vele ladingen*. In : **Raeymaeckers (Peter)**. *Tijd voor sociaal beleid : Armoedebestrijding op lokaal niveau*. Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 137-152 (Sociale InZichten 30).

- Tindemans (Guy).** *Hof Ter Welle, organisatie voor Bijzondere Jeugdzorg.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 3, pp. 68-71.
- Touzri (Abdelfattah).** *Jeunes en errance.* Charleroi, Université ouverte, 2017, 73 p.
- Van Acker (Karel), Verbruggen (Paule).** *Les mutualités.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1041-1058.
- Van Acker (Karel), Verbruggen (Paule).** *De ziekenfondsen.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 1039-1056 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Van den Berghe (Bogdan).** *De Vlaming is solidair met de mensen op de vlucht : 11.11.11 campagne dit jaar in het teken van migratie.* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 7, pp. 14-20.
- Vandenbussche (Johan), Roose (Rudi), Hermans (Koen).** *Lokaal sociaal beleid, terug naar de tijd van toen?* In : **Raeymaeckers (Peter).** *Tijd voor sociaal beleid : Armoedebestrijding op lokaal niveau.* Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 169-186 (Sociale InZichten 30).
- Van Haute (Dorien), Roets (Griet), Baeck (Ilse), Vandenbroeck (Michel).** *Kinderarmoedebestrijding in de lokale beleidspraktijk : Ervaringen van gezinnen in armoede.* In : **Raeymaeckers (Peter).** *Tijd voor sociaal beleid : Armoedebestrijding op lokaal niveau.* Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 91-102 (Sociale InZichten 30).
- Van Lerberge (Raphaël).** *De techno-politieke transformatie van de sociale zekerheid in België : De strijd om het werknemersregister (1944-1963).* Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid, 2017, 1, pp. 5-51.
- Van Lerberge (Raphaël).** *La transformation technico-politique de la sécurité sociale en Belgique : La lutte au sujet du registre des travailleurs (1944-1963).* Revue belge de Sécurité sociale, 2017, 1, pp. 5-49.
- Van Onacker (Eline), Nysmans (Eric).** *Welzijn : Zorgeilanden.* In : **Van Acker (Maarten) (hoofddred.), Bastiaens (Jan), Batens (Fien), Bovyn (Guy).** *Kempen atlas : Van terra incognita tot hotspot : De Kempen in kaart gebracht.* Mechelen, Public Space, 2017, pp. 70-75.
- Vermeiren (Caroline), Noël (Charlotte), Raeymaeckers (Peter), Dierckx (Danielle).** *Governance van netwerken ter bestrijding van kinderarmoede. Coördineringsrollen in lokale netwerken.* In : **Raeymaeckers (Peter).** *Tijd voor sociaal beleid : Armoedebestrijding op lokaal niveau.* Leuven, Den Haag, Acco, 2017, pp. 75-90 (Sociale InZichten 30).
- Verschraegen (Emma).** *Diesterweg vzw 1892-heden.* In : **D'hondt (Bart), Geboes (Karel), Laroy (Peter), Verschraegen (Emma).** *Kind van de rekening : Kinderzorg in de collectie van het Liberaal Archief.* Gent, Liberaal Archief, 2017, pp. 43-54 (LA cahier 2).
- Willems (Richard).** *De pillekesdreef : Hof Ter Welle in het collectieve geheugen van de Beverenaars.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 3, pp. 60-67.
- Wils (Raf).** *"Zorgen voor" is van alle tijden.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 2, pp. 44-47.
- Zamora (Daniel).** *De l'égalité à la pauvreté : Une socio-histoire de l'assistance en Belgique (1895-2015).* Bruxelles, Éditions de l'Université de Bruxelles, 2017, 253 p.

4. *La criminalité – Criminaliteit*

- Baillieul (Beatrix).** *Het Huis van Barmhartigheid van 1844 tot 1877.* @archieflink. Driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 17, 2017, 4, pp. 1-3.
- Beyens (Kristel), Maes (Eric).** *Gevangenisbevolking, gevangenisbevolking en gevangenispersoneel : Kwantitatieve evoluties.* In : **Beyens (Kristel), Snacken (Sonja) (eds.).** *Straffen : Een penologisch perspectief.* Antwerpen, Maklu Uitgevers, 2017, pp. 253-294.
- Beyens (Kristel), Snacken (Sonja).** *Inleiding.* In : **Beyens (Kristel), Snacken (Sonja) (eds.).** *Straffen : Een penologisch perspectief.* Antwerpen, Maklu Uitgevers, 2017, pp. 21-24.
- Beyens (Kristel).** *Maatschappelijke aspecten van de penaliteit.* In : **Beyens (Kristel), Snacken (Sonja) (eds.).** *Straffen : Een penologisch perspectief.* Antwerpen, Maklu Uitgevers, 2017, pp. 61-76.
- Beyens (Kristel), De Pelecijn (Lana), Michels (Wendy).** *Overzicht van de straffen.* In : **Beyens (Kristel), Snacken (Sonja) (eds.).** *Straffen : Een penologisch perspectief.* Antwerpen, Maklu Uitgevers, 2017, pp. 137-164.
- Bovenkerk (Frank).** *Understanding crime and delinquency in a multicultural society.* In : **Modood (Tariq), Bovenkerk (Frank) (eds.).** *Multiculturalism - how can society deal with it? A thinking exercise in Flanders : KVAB Thinkers in residence programme 2017.* Brussel, Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten, 2017, pp. 43[ff.] (Standpunten 51).
- Ceulemans (P.).** *De moord op Willem Van de Sande in Gelrode.* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 3, pp. 130-140.
- Claerebout (Johnny).** *Den wreden moord van Yper.* Iepers kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 53, 2017, 4, pp. 85-88.
- De Smet (Tom) (opgetekend door).** *Hoe ik de beste vriend van een seriemoordenaar werd : Onthullingen van een Belgische undercoveragent Alpha 022.* Antwerpen, Uitgeverij Vrijdag, [2017], 207 p. [Trefwoord persoon : Claudy Pierret].
- De Vuyst (Julien).** *Criminaliteit in Schorisse en Etikhove in de 19de eeuw.* Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 21, 2017, 62, pp. 26-29.
- Devynck (Caroline), Scheirs (Veerle).** *Internering in België.* In : **Beyens (Kristel), Snacken (Sonja) (eds.).** *Straffen : Een penologisch perspectief.* Antwerpen, Maklu Uitgevers, 2017, pp. 205-222.
- Echaut (Vincent).** *Penitentiair tuchtrecht en internationale detentiestandaarden. Naleven in België en Frankrijk.* Antwerpen, Apeldoorn, Maklu, 2017, 360 p. (IRCP-reeks 54).
- Eyckerman (Peter).** *Beelden uit het verleden : Misdadigers op de foto in de 19de eeuw.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 53, 2017, 3, pp. 258-264.
- Feyaerts (Jozefien).** *Joseph-Jonas Dumonts gevangenisontwerpen : 'Architecture parlante' in neo-Tudorstijl.* Pro Memorie. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 19, 2017, 1, pp. 72-87.
- Gerits (Jan).** *Nachtelijke inbraak in de Sint-Martinuskerk van Kinrooi in 1927.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 2, p. 82.
- Gilissen (Jo), Lakay (Pim), Willemsfonds Tongeren.** *Kasteelmoord in Tongeren...?* Tongeren, Willemsfonds Tongeren, 2017, [192] p.
- Gordts (Jan).** *Liedeken op de groote moordery geschied tot Tildonck in den nagt op Gulde Mis' (1837).* Haachts Oudheid- en Geschiedkundig Tijdschrift. Een uitgave van HAGOK, 32, 2017, 1, pp. 36-40.

- Lamsens (Erik).** *Een vechtpartij in 1826 te Roeselare met de dood als gevolg.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 53, 2017, 3, pp. 309-312.
- Laroy (Peter).** *Moord op Charles Van De Voorde (Lotenhulle 1880).* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 2, pp. 3-17.
- Lauwers (Herman).** *Dubbele moord te Beerse in 1856.* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2017, 39, pp. 117-138.
- Muysshondt (Peter).** *Beleid op speed : Hoe de drugsoorlog alle zin voor rede versmoort.* Antwerpen, Uitgeverij Vrijdag, 2017, 299 p.
- Robert (Luc), Maes (Eric), Mine (Benjamin).** *Over ezels en stenen. Enkele observaties over recidive.* In : **Beyens (Kristel), Snacken (Sonja) (eds.).** *Straffen : Een penologisch perspectief.* Antwerpen, Maklu Uitgevers, 2017, pp. 165-180.
- Rondelez (Roger).** *Gezinsdrama te Snaaskerke.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 1, pp. 2-9.
- Sauviller (Raf).** *Borgerokko Maffia : Marokkaanse drugsmisdaad in Antwerpen.* Antwerpen, Horizon, 2017, p.
- S.n.** *Criminaliteit in Gent in de vorige eeuw.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 3, pp. 191-197.
- S.n.** *Criminaliteit in Gent in de vorige eeuw : Uit een politierapport (1955). Deel 2 : Probleemwijken.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 4-5, pp. 258-268.
- S.n.** *Criminaliteit in Gent in de vorige eeuw : Uit een politierapport (1955). Deel 3 : Oorzaken en uitlokkende factoren.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 6, pp. 337-345.
- S.n.** *Veroordeeling van de Max Persoon van St-Pauwels die Siska De Cock wilde vermoorden : Groot nieuws!* De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 85, pp. 9-11.
- Snacken (Sonja), Beyens (Kristel).** *Het Belgische beleid ten aanzien van de gevangenisstraf en haar alternatieven.* In : **Beyens (Kristel), Snacken (Sonja) (eds.).** *Straffen : Een penologisch perspectief.* Antwerpen, Maklu Uitgevers, 2017, pp. 95-136.
- Snacken (Sonja).** *Bestrafing als maatschappelijke constructie.* In : **Beyens (Kristel), Snacken (Sonja) (eds.).** *Straffen : Een penologisch perspectief.* Antwerpen, Maklu Uitgevers, 2017, pp. 77-94.
- Snacken (Sonja).** *Doelstellingen van de straf- een penologische discussie.* In : **Beyens (Kristel), Snacken (Sonja) (eds.).** *Straffen : Een penologisch perspectief.* Antwerpen, Maklu Uitgevers, 2017, pp. 33-60.
- Snacken (Sonja), Beyens (Kristel).** *Een penologisch perspectief op bestrafing.* In : **Beyens (Kristel), Snacken (Sonja) (eds.).** *Straffen : Een penologisch perspectief.* Antwerpen, Maklu Uitgevers, 2017, pp. 25-32.
- Spapens (Paul).** *Hoe de 'pungelaar' het loodje legde en de criminele bendes opkwamen. Botersmokkelaars bleken ondernemende types : ze gingen illegaal alcohol stoken en vervolgens chemische drugs maken.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 4, pp. 7-9.
- Tavernier (Geert).** *Lissewege opgeschrikt door passioneel drama (2 sept. 1891).* Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LIX, 2017, 2, pp. 46[-58].
- Tavernier (Geert).** *Onopgeloste roofmoord te Lissewege (mei 1891).* Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LIX, 2017, 3, pp. 77[-94].

- Van Gehuchten (François).** *De moordenaar van de pastoor van Nijlen solliciteerde ook in Eindhout.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 4, pp. 12-17.
- Vangroenweghe (Daniel).** *Congo 1892 : Passionele moord door prins de Croÿ op graaf d'Ursel? Gebaseerd op geheime documenten.* Brugge, Vandebroele, 2017, 136 p.
- Vuylsteke (Marc).** *Een seizoenarbeider uit Nukerke vermoord door zijn vrienden?* Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 21, 2017, 62, pp. 30-33.
5. *Les conditions hygiéniques, l'apparat médical, le logement – De gezondheidstoestanden, het medisch apparaat, de huisvesting*¹⁶⁾
- Brion (Natacha), Servais (Pierre), Garnier (Josette), Kervyn (Matthieu), Renders (Daan), Evrard (Olivier), Lefèvre (Irène), Ayrault (Sophie), Deligne (Chloé).** *Les changements de gestion des eaux usées domestiques et industrielles dans le bassin de la Senne : impacts sur la qualité des eaux.* In : **Lestel (Laurence), Carré (Catherine) (coord.).** *Les rivières urbaines et leur pollution.* Versailles, Ed. Quae, 2017, pp. 207-221 (Indisciplines).
- De Leeuw (Ivo), Lefèvre (Pierre), Rottiers (Raoul) (eds.).** *Het epos van diabetes type 1 in België.* Antwerpen, Garant, 2017, 169 p. (Cahiers geschiedenis van de geneeskunde en gezondheidszorg 8).
- de Merode (Lara), Appelboom (Thierry).** *Syphilis, la grande simulatrice : Exposition à l'Université libre de Bruxelles du 21 septembre au 23 décembre 2017.* Bruxelles, Musée de la Médecine, 2017, 114 p.
- Jonckheere (Eric), Fermon (Jan) (inl.), Vanderveken (Thomas) (nawoord).** *Asbest : leugens, chantage en mensenlevens.* Berchem, EPO, 2017, 178 p.
- Kohlbrener (Ananda Maria), Ledent (Carole), Parmentier (Isabelle), Deligne (Chloé).** *La gestion des eaux usées en Belgique et le sort de la Senne à Bruxelles depuis 1945.* In : **Lestel (Laurence), Carré (Catherine) (coord.).** *Les rivières urbaines et leur pollution.* Versailles, Ed. Quae, 2017, pp. 189-207 (Indisciplines).
- Rotsaert (Koen).** *Brugge in tijden van cholera.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 3, pp. 123-146.
- Spinney (Laura).** *Pale rider : The Spanish flu of 1918 and how it changed the world.* London, Jonathan Cape, 2017, 332 p.
- Tillie (Willy).** *De pijnstillers bij uitstek – Mono Poeder.* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 47, 2017, 4, pp. 21-24.
- Van den Borre (Laura), Deboosere (Patrick).** *Understanding a man-made epidemic : the relation between historical asbestos consumption and mesothelioma in Belgium.* In : **Devos (Isabelle), Janssens (Angélique).** *Re-considering the burden of disease in the Low Countries in past centuries.* Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 14, 2017, 4, pp.
- Vervaeke (Ans), Devos (Isabelle).** *Much ado about nothing? Reconsidering the smallpox effect : height in the nineteenth-century town of Thielt, Belgium.* In : **Devos (Isabelle), Janssens (Angélique).** *Re-considering the burden of disease in the Low Countries in past centuries.* Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 14, 2017, 4, pp.
- Andersen (Eva).** *De Société de Médecine Mentale de Belgique in transnationaal perspectief (1869-1900).* In : **Majerus (Benoît), Roekens (Anne) (eds.).** *Geschiedenissen van de psychiatrie.* Brussel, CegeSoma, 2017, pp. 50-84 (Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 4).

16 Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Baert (Jo).** *40 jaar ziekenzorg - Samana Gooik : 40 jaar aandacht voor zieken in Gooik (Sint-Niklaas).* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 115, pp. 14-39.
- Bastiaensen (Jhonny), Matheusen (Jos).** *Rode Kruis is heel wat meer dan bloed inzamelen en cursus geven.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 2, pp. 48-51.
- Gijbels (Jolien).** *Leve de foetus : Liberale en katholieke artsen over de keizersnede in België (1840-1914).* Handelingen [van de] Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis, 2017, LXXI, pp. 85-98.
- Gilias (Guy).** *Als de pillen konden spreken : Verhalen, belevenissen en weetjes van een dorpsapotheker.* Soest, Boekscout, 2017, 151 p.
- Goffin (Yves).** *Een dokter met een hart voor Groenendaal.* Het Glazen Dorp. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring Hoeilaart, 28, 2017, 2, pp. 1-3.
- Luyten (Myriam), Wils (Raf).** *57 jaar actief in Oud-Turnhout : Van Kinderheil tot Kind en Gezin.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 2, pp. 52-55.
- Moens (Rita), Van Engeland (Dirk), Armeé (Dirk).** *De geschiedenis van het psychiatrisch ziekenhuis Duffel : Van gesloten gesticht naar open centrum.* Duffel, Den Grooten Duffelaar, 2017, 254 p.
- Roekens (Anne).** *Notice de Petrus Maes (1806-1877) : Considération sur les maisons d'aliénés en Belgique, Bruges 1845.* In : **Poumay (Yves) (dir.), Libert (Florence) (collab.), Charles (Catherine) (collab.).** *Balade patrimoniale en médecine, pharmacie et sciences biomédicales : Exposition : Namur, Bibliothèque universitaire Moretus Plantin, 17 novembre 2017-31 janvier 2018.* Namur, Presses universitaires de Namur, 2017, pp. (Bibliothèque universitaire Moretus Plantin. Publication 15).
- Van Beek (Alfons).** *Ziekenzorg CM heet nu Samana.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 2, pp. 57-58.
- Cainas (Begona).** *Une humanité faite d'art et d'exil. Un témoignage autour du service social de l'hôpital Saint-Pierre.* In : **Guilardian (David), Dupont (Christine).** *Hôpitaux bruxellois : de la charité à la santé publique.* Bruxelles, La Fonderie, 2017, pp. 65[ff.] (Les Cahiers de la Fonderie. Revue d'histoire sociale et industrielle de la région bruxelloise 52).
- Clerinx (Marie-Paule).** *175 jaar geestelijke gezondheidszorg Sint-Truiden : gewoon bijzonder.* Masster, 6, 2017, 1, pp. 1-39.
- Cornet (Anne).** *Les institutions de médecine tropicale à Bruxelles.* In : **Guilardian (David), Dupont (Christine).** *Hôpitaux bruxellois : de la charité à la santé publique.* Bruxelles, La Fonderie, 2017, pp. 23-27 (Les Cahiers de la Fonderie. Revue d'histoire sociale et industrielle de la région bruxelloise 52).
- Czerwonogora (Arnold) (entretien avec).** *40 ans de chantiers hospitaliers bruxellois.* In : **Guilardian (David), Dupont (Christine).** *Hôpitaux bruxellois : de la charité à la santé publique.* Bruxelles, La Fonderie, 2017, pp. 39-47 (Les Cahiers de la Fonderie. Revue d'histoire sociale et industrielle de la région bruxelloise 52).
- Deblon (Veronique).** *Constructing the illusion of freedom : Architecture and psychiatry in nineteenth-century Belgium.* In : **Majerus (Benoît), Roekens (Anne) (eds.).** *Geschiedenissen van de psychiatrie.* Brussel, CegeSoma, 2017, pp. 84-112 (Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 4).
- De Temmerman (Ludwig).** *Apotheker Alfred De Beer : Een legendarische figuur in Nederbrakel en omstreken.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 2, pp. 10-18.
- Dupont (Christine).** *L'Institut dentaire George Eastman.* In : **Guilardian (David), Dupont (Christine).** *Hôpitaux bruxellois : de la charité à la santé publique.* Bruxelles,

- La Fonderie, 2017, pp. 28-31 (Les Cahiers de la Fonderie. Revue d'histoire sociale et industrielle de la région bruxelloise 52).
- Geboes (Karel).** *Victor Desguin en Evarist Allewaert en het ontstaan van het Medisch Schooltoezicht in Antwerpen.* In : **D'hondt (Bart), Geboes (Karel), Laroy (Peter), Verschraegen (Emma).** *Kind van de rekening : Kinderzorg in de collectie van het Liberaal Archief.* Gent, Liberaal Archief, 2017, pp. 19-32 (LA cahier 2).
- Godart (Gauthier).** «*Un drame dans une maison de fous*» : L'«*affaire d'Evere*» (Bruxelles, 1871-1872), ce qu'elle révèle du régime des aliénés en Belgique, ses effets dans un contexte propice à la réforme. In : **Majerus (Benoît), Roekens (Anne) (eds.).** *Geschiedenissen van de psychiatrie.* Brussel, CegeSoma, 2017, pp. 112-144 (Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 4).
- Gourdin (Gregory), Schepers (Rita).** *Les professions libérales.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1115-1121.
- Gourdin (Gregory), Schepers (Rita).** *De vrije beroepen : Het artseneroep.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 1113-1119 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Hiroux (Françoise).** *Saint-Luc : Un hôpital bruxellois miroir des mutations de la santé publique depuis 1960.* In : **Guilardian (David), Dupont (Christine).** *Hôpitaux bruxellois : de la charité à la santé publique.* Bruxelles, La Fonderie, 2017, pp. 32-38 (Les Cahiers de la Fonderie. Revue d'histoire sociale et industrielle de la région bruxelloise 52).
- Loockx (Marc) (samengesteld en voorwoord door).** *Gevat in beelden : vrijwilligers van adel in Rode Kruis-Gent : 1897-2016.* Gent, Rode Kruis, [2017], VI-134 p.
- Majerus (Benoît), Roekens (Anne).** *Deadly Vulnerabilities : The provisioning of psychiatric asylums in Occupied Belgium (1914-1918).* In : **Majerus (Benoît), Roekens (Anne) (eds.).** *Geschiedenissen van de psychiatrie.* Brussel, CegeSoma, 2017, pp. 18-50 (Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 4).
- Majerus (Benoît), Roekens (Anne) (eds.).** *Geschiedenissen van de psychiatrie.* Brussel, CegeSoma, 2017, 174 p. (Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 4).
- Majerus (Benoît), Roekens (Anne).** *Introduction : Being crazy in Belgium.* In : **Majerus (Benoît), Roekens (Anne) (eds.).** *Geschiedenissen van de psychiatrie.* Brussel, CegeSoma, 2017, pp. 10-18 (Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 4).
- Marissal (Claudine).** *L'Entr'aide des travailleuses. Un dispensaire en plein cœur des Marolles.* In : **Guilardian (David), Dupont (Christine).** *Hôpitaux bruxellois : de la charité à la santé publique.* Bruxelles, La Fonderie, 2017, pp. 60-64 (Les Cahiers de la Fonderie. Revue d'histoire sociale et industrielle de la région bruxelloise 52).
- Massin (Veerle).** *La consultation d'hygiène mentale, le patient et le psychiatre (Belgique, 1920-1940).* In : **Majerus (Benoît), Roekens (Anne) (eds.).** *Geschiedenissen van de psychiatrie.* Brussel, CegeSoma, 2017, pp. 144-166 (Journal of Belgian History. Revue belge d'Histoire contemporaine. Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis, XLVII, 2017, 4).
- Mees (Urbain).** *Verhalen uit het hart : 25 jaar cardiochirurgie 1992-2017.* Hasselt, Jessa Ziekenhuis, 2017, 54 p.

- Pieters (Mark).** *Afbraak van een nieuwbouw te Groenendaal.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 1, pp. 5-15.
- Scholliers (Peter).** *Le régime alimentaire des enfants entre 1830 et 1860 à Saint-Jean et Saint-Pierre.* In : **Guilardian (David), Dupont (Christine).** *Hôpitaux bruxellois : de la charité à la santé publique.* Bruxelles, La Fonderie, 2017, pp. 48-54 (Les Cahiers de la Fonderie. Revue d'histoire sociale et industrielle de la région bruxelloise 52).
- Vandeputte (Chris).** *De geschiedenis van de dringende geneeskundige hulpverlening in België. 2 : De dringende geneeskundige hulpverlening in België vanaf 1988.* [Avelgem], Chris Vandeputte, 2017, 224 p.
- Vanhoorelbeke (Jef).** *Ons moeder Amanda Albers, de verpleegster van de Bond.* 't Meiboompje, 3, 2017, 1, pp. 14-19.
- Camp (Peter).** *Wonen in de 21ste eeuw : Naar een hedendaags Utopia [Collectieve woonvormen in Nederland en België].* Den Haag, Leuven, Acco, 2017, 584 p.
- Coolsaet (Willy), Vanoverberghe (Lut).** *Twee statige oude herenhuizen in Moorsele.* Wibilinga. Heemkundige Kring Wibilinga Wevelgem, 30, 2017, 1, pp. 16-23.
- Devriese (Luc).** *Van verschrikkelijke woonkazernes in Onderbergen tot Universitair Pand (1946-1991).* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 3, pp. 177-179.
- Ledent (Gérald).** *Genèse de la maison bruxelloise.* In : **Ananian (Priscilla) (dir.).** *Montréal et Bruxelles en projet(s) : Les enjeux de la densification urbaine.* Louvain, UCL, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 127-154.
- Lindmans (Herman).** *De woningen in Genk voor de Eerste Wereldoorlog.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 1, pp. 26-31.
- Maerevoet (Leonie).** *Sociale huisvesting in Mechelen anders bekeken : Een blik op de monumentale kunst.* Handelingen : Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 2016, deel 120, pp. 241-266.
- Mallants (Björn), Van Elst (Sven).** *Enkele bedenkingen over toewijzingen in sociale huisvesting.* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 3, pp. 3-7.
- Mol (Serge).** *De verborgen geschiedenis van 'Villa Flore'.* Molse Tijdingen, 2017, 25, pp. 174-183.
- Ryckewaert (Michael), Van Bockstal (Koen).** *Wonen : Thuis in de Kempen.* In : **Van Acker (Maarten) (hoofdred.), Bastiaens (Jan), Batens (Fien), Bovyn (Guy).** *Kempen atlas : Van terra incognita tot hotspot : De Kempen in kaart gebracht.* Mechelen, Public Space, 2017, pp. 52-57.
- Smeyers (Sarah) (voorwoord).** *Beter wonen in Aalst : leegstand, verwaarlozing, ongeschiktheid, onbewoonbaarheid... Wat is het? Wat doe je eraan?* Aalst, Stad Aalst, 2017, 35 p.
- Van de Vloed (Luc).** *De villa's aan Bouckenborgh 1925.* De Kijkuit : Merksems Geschiedkundig Tijdschrift, 45, 2017, nr. 174 (1), pp. 36-39.

6. *La mentalité et la vie quotidienne – Mentaliteit en dagelijks leven*⁽¹⁷⁾

- André (Simon).** *Dans l'entre-deux-guerres à Bonsin et alentour au rythme des heures et des saisons.* Terre de Durbuy : Bulletin du Cercle historique de Durbuy, 2017, 140, pp. 37-59.
- Bertrands (Dirk).** *De Zandstraat overstroomd!* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 3, pp. 26-29.

17 Dans l'ordre suivant : la vie quotidienne; la famille; les us et les coutumes; les mentalités; la mode; le délassement; le sport; les jeux et les fêtes; les cafés. / In deze volgorde : het dagelijkse leven; de familie; gebruiken en gewoonten; mentaliteiten; de mode; ontspanning; sport; spelen en feesten; de cafés.

- Bertrands (Marc).** *Zielenroerselen op schrift*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 4 (108), pp. 11-13.
- Bolsens (Marie-Louise).** *Klein volk, straffe verhalen, deel 2*. De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 86, pp. 18-20.
- Bolsens (Marie-Louise).** *Klein volk, straffe verhalen, deel 3*. De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 87, pp. 21-23.
- Bourdeaudhui (Jozef).** *Kern E12*. Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 21, 2017, 63, pp. 11-33.
- Bousson (Veerle).** *Een toevallige ontmoeting... Genkenaar Leon Bijmens vertelt*. Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 2, pp. 11-13.
- Bracke (Luc).** *100 jaar geleden : Wat gebeurde in Dronghen in 1917*. Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2017, 36, pp. 7-26.
- Carlier (Cécile).** *Regard de Julien Ducorron sur l'incendie de Saint-Julien de 1817*. Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2017, 13 (n° 294), pp. 353-358.
- Ceulemans (P.).** *75 jaar België in het Aarschotse*. Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 2, pp. 88-101.
- Christens (Ria).** *Het leven verteld : Vrijwilligers combineren ouderen- en erfgoedzorg in een levensverhalenproject*. Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 1, pp. 76-91.
- Close (Freddy), Close (Nicole).** *Demoiselles, épouses & mères, 1850-1950, une histoire contée aux enfants*. S.l., Musée d'Eben et Centre Culturel de Bassange, 2017, 152 p.
- Cuppens (Charles).** *Waar is de tijd? Over domein Boeneshoek (2)*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2016, nr. 2 (106), pp. 8-9.
- Cuylaerts (Louis).** *Het wonderbaarlijke verhaal van helderziende Ak Morez*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 3, pp. 110-114.
- Cuyvers (Jos).** *Oorlogstijd in Geel : Een executie op de Larumse heide (1832)*. Jaarboek van de Vrijheid en het Land van Geel [Geels Geschiedkundig Genootschap], 2017, 52, pp. 43-64.
- David (Jan).** *Leven en welzijn op de wijk De Kortekeer*. Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardoonie-Koolskamp, 2017, 13, pp. 115-118.
- De Bisschop (Freddy).** *Oud nieuws*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 3, pp. 112-115.
- De Bisschop (Freddy).** *Oud nieuws*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 4, pp. 166-170.
- De Bruyne (Luc).** *De actualiteit van toen in Tongerlo*. Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 35, 2017, 71, pp. 31-35.
- De Bruyne (Luc).** *Mijn eerste levensjaren tussen 1940 en 1950*. Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 1, pp. 6-29.
- Deceur (Anna).** *De Bruggestraat, de straat waar ik ooit woonde... die straat met een gelaat*. Zilleghem. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis "Pastoor Ronse", 38, 2017, 2, pp. 61-74.
- Decock (Gabriël).** *Herinneringen aan Kleitse families*. Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 188-198.
- De Coninck (Louis).** *Hete dagen en de goede oude tijd... In Tisselt*. Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 3, pp. 18-22.

- De Doncker (Jan).** *Loop voor je leven : (Nog niet zo) lang geleden.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 115, pp. 50-53.
- De Hooghe (Adolf).** *K.V.V. Klauwaerts Kemzeke (1928-2017).* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 165-170.
- de Pater (Ben), Sintobin (Tom), Vandevoorde (Hans).** *Ontmoetingsplaatsen in tijden van 'snelverkeer': Een inleiding.* In : **de Pater (Ben), Sintobin (Tom), Vandevoorde (Hans) (eds.).** *'Allen zijn welkom' : Ontmoetingsplaatsen in de Lage Landen rond 1900.* Hilversum, Verloren, 2017, pp. 9-22 (Rythmus 4).
- De Roo (Antoon).** *Het Kleit uit mijn kinderjaren.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 199-203.
- Deschryver (Louise).** *Kind aan huis : Gender, huiselijkheid en zelfperceptie in de persoonlijke correspondentie van de kinderen Bethune in vroegnegentiende-eeuws België.* Handelingen [van de] Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis, 2017, LXXI, pp. 51-68.
- De Vriese (Lodewijk).** *Een wandelingsken in 't ronde van Gent : Herinneringen en schetsen.* Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 3, pp. 204-219.
- Dierickx (Fons).** *Bedrijvig Herdersem 1915-1940.* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 3, pp. 305-325.
- Dierickx (Fons).** *Bedrijvig Herdersem 1900-1960 (2).* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 4, pp. 419-432.
- Elen (Jean-Marie).** *Het verdriet van het gezin Peeters. Het ongeval van Maria Josephina.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 4, pp. 267-269.
- Erkens (Michel).** *Hoeilaart weleer – Een nieuwe website die terugkeert naar de 20^e eeuw.* Het Glazen Dorp. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring Hoeilaart, 28, 2017, 2, pp. 8-11.
- Ferket (Marie-Louise).** *Klein volk, straffe verhalen...* De Kluizenaar : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 85, pp. 13-14.
- Geerinck (Patrik).** *Drama in Kemzeke.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, p. 145.
- Geerts (Ferdi).** *Een danspartij met gevolgen.* Te Lomelle op die Campine, 43, 2017, 1, pp. 19-22.
- Gerits (Jan).** *Beelden uit mijn kinderjaren.* Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2017, 16, pp. 53-68.
- Gerits (Jan).** *'Truda vanne Vink' : Mevrouw Louis Roppe (deel IV).* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 1, pp. 11-16.
- Gerits (Jan), Beijnsberger (Louis).** *'Truda vanne Vink' : Mevrouw Louis Roppe (deel V).* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 3, pp. 116-122.
- Gerits (Jan), Beijnsberger (Louis).** *'Truda vanne Vink' : Mevrouw Louis Roppe : minderbroeder Henri Vinken en onderwijzer Leo Vinken (deel VI – slot).* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 4, pp. 150-155.
- Geys (Stijn), Nuys (Rudy).** *Een eigentijdse kijk in snippers : Honderd jaar geleden en nu.* Molse Tijdingen, 2017, 25, pp. 126-147.
- Ghesquiere (Hendrik).** *Schrikkelijk ongeluk te Gullegem.* 't Meiboompje, 34, 2017, 1, pp. 12-13.
- Gille (Camille).** *Chastre-Villeroux-Blanmont. Le Chalet (2). 1976, le Chalet part en fumée.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2017, 106, pp. 23[ff.].

- Gille (Camille).** *Chastre-Villeroux-Blanmont. Le Chalet (3). 1977, la reconstruction.* La Mémoire de Chastre. Bulletin trimestriel du CHERCHA, 2017, 107, pp. 19[ff.].
- Goris (Jan-M.).** *Het Molenven en de jeugdherberg voor meisjes 't Meulenvan' op de Watervoort.* Historisch Jaarboek van Herentals / Herentalse Geschiedkundige Kring, 2017, XXVI, pp. 189-205.
- Granville (François).** *De Cent Ans en Cent Ans : Les années '17.* Annales / Cercle historique de Marche-en-Famenne, Hotton et Rendeux, 2017, 32, pp. 107-108.
- Haulotte (Edgard).** *Pauline l'accoucheuse (1889-1972).* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2017, 81, p. 24.
- Hendrickx (Harrie).** *De winter van 1963.* Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 156, pp. 4-16.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Varendonk.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 1, pp. 14-15.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Varendonk.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 2, pp. 22-23.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Varendonk.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 3, p. 32.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Varendonk.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 4, pp. 18-19.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Vorst.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 1, p. 37.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Vorst.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 2, p. 24.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Vorst.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 3, p. 4.
- Hermans (Julien).** *Oud nieuws uit Vorst.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 4, p. 24.
- Hertogen (Jan), Feremans (Steph).** *Uit Jan Hertogen's website... : Deel 2: De geschiedenis van het huis in de Rue Masui.* Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 28, 2017, 2, pp. 25-36.
- Hertoghs (Wim).** *De gebeurtenissen van 1967 zoals ze in Were di werden genoteerd.* Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 53, 2017, 2, pp. 40-52.
- Huys (Paul).** *Deinse advertenties en nieuwsberichten in de "Gazette van Gend" (1826-1831).* Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde, 2017, 84, pp. 279-346.
- Huys (Paul).** *Nieuws uit het 'Land van Nevele' in de advertenties van de 'Gazette van Gend' (jaargangen 1801-1806).* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVIII, 2017, 2, pp. 64-102.
- Jacobs (Roel).** *La grandeur de la petite histoire du côté de la rue de Laeken.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 257-278.
- Jamar (Paula).** *Levertraan.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 3, p. 3.

- Joseph (Marc).** *Bienvenue aux Heures Claires*. Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 169, pp. 21-27.
- Joseph (Marc).** *Le Palace Hôtel des Bains (2ème partie et fin)*. Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 169, pp. 8-20.
- Kimpfen (André).** *Dic Kimpfen kreeg de trofee van sportverdienste in 1986*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 2, p. 43.
- Lahaut-Van den Eynde (Yvette).** *Je me souviens... Rue de Stalle, promenade dans le passé. I. côté sud (numéros pairs)*. Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 264, pp. 12-16.
- Lahaut-Van den Eynde (Yvette).** *Je me souviens de... Rue de Stalle, promenade dans le passé. II. côté nord (numéros pairs)*. Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 265, pp. 16-24.
- Leblicq (Antoine), Leblicq (Anton).** *Quelques souvenirs d'une enfance dans le quartier bruxellois des Bas-Fonds au début du XXe siècle*. Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stads geschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 301-360.
- Leen (Rik).** *Herinneringen aan het oude dorps- en kermisplein van Grote-Brogel*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 2, pp. 51-54.
- Leyskens (Robert).** *Jeugdherinneringen (10)*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 26, 2016, nr. 4 (104), pp. 7-9.
- Leyskens (Robert).** *Jeugdherinneringen (11)*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2016, nr. 1 (105), pp. 41-44.
- Leyskens (Robert).** *Jeugdherinneringen (12)*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2016, nr. 2 (106), pp. 22-25.
- Leyskens (Robert).** *Jeugdherinneringen*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 3 (107), pp. 19-20.
- Leyskens (Robert).** *Jeugdherinneringen (14)*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 4 (108), pp. 30-31.
- Leyskens (Robert).** *Jeugdherinneringen (15)*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 28, 2017, 1 (109), pp. 24-27.
- Lion (Dominique).** *Migrations en Entre-Sambre-et-Meuse : La vie passionnante d'Anita Clybouw*. Au Pays des Rièzes et des Sarts, 57, 2017, XXIX, 1 (n° 225), pp. 29-38.
- Loos (Marcel).** *Iets over een verleden tijd*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 1, pp. 23-29.
- Loos (Marcel).** *Het leven na het brugpensioen*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 3, pp. 18-25.
- Loos (Marcel).** *Onherroepelijk gingen de jaren voorbij : Over Genendijkse jeugdherinneringen, oorlogsgeweld en overleden leeftijds- en dorpsgenoten*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 2, pp. 29-39.
- Maelbeek (Joske).** *Chroniques d'un mijoleur du bas du haut de la ville (2) : La mijole, wad es da?* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2017, 135, p. 22.
- Maelbeek (Joske).** *Chroniques d'un mijoleur du bas du haut de la ville (3) : Mijole attitudes*. Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2017, 136, p. 23.
- Maes (Ronny).** *De lichtsdoop van Sylveer Maes*. Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 4, pp. 98-99.
- Mantiers (Gary).** *Het gebeurde 70 jaar geleden : Een Nostalgische Blik & Wist-U-Datjes Uit het "Hart van Willebroek"*. Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 3, pp. 27-30.

- Martin (Johan).** *Mijmeringen uit 1990 – Chinese schimmen*. Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 47, 2017, 4, p. 25.
- Milleville (Jean).** *Comines-Warneton au fil des mois : 2016*. Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 47, pp. 331-368.
- Nolf (Bertrand).** *Anno 1844 : De zomer komt eraan, even afkoelen in de Mandel*. Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 2, p. 44.
- Peetermans (Frans).** *Over Letterbeek : Meester Serafen en een cichoreibranderij*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 116, pp. 42-43.
- Peeters (Jef).** *Bouwkampen van de internationale bouworde : Parijs*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 1, p. 15.
- Peeters (Jef).** *Bouwkampen van de internationale bouworde : Ottenstein en Ahaus nabij Münster*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 2, pp. 45-47.
- Pieters (Marcel).** *Bij de omslagprent : Patakons of 'schuldereikes'*. De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 1, pp. 1-2.
- Plastria (Erik).** *Hoeilaart weleer*. Het Glazen Dorp. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring Hoeilaart, 28, 2017, 1, pp. 1-3.
- Poelaert (Roger).** *Het Oetingse verenigingsleven rond de jaren 1950 : Boerenbond, Boerinnenbond, BJB, KSA*. Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 115, pp. 55-67.
- Ponsele (Rita).** *Herinneringen uit mijn kindertijd*. 't Meiboompje, 34, 2017, 1, pp. 4-9.
- Quintens (Jos).** *Op 't Koersels heike*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 1, pp. 46-55.
- R.D.L.** *As in het verleden. Arthur Hubrechts (° 11-05-1900 - + 21-04-1986)*. Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 1, pp. 26-31.
- Samin (François).** *Den Hof et son jardin des Arbalétriers (1) : Mes souvenirs historiques et anecdotiques*. Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2017, 136, pp. 4-12.
- Scheelen (Miet).** *Verhalen van mijn moeder*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 1, pp. 9-10.
- Scheelen (Miet).** *Verhalen van mijn moeder*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 4, p. 100.
- Schuermans (Marcel).** *Uit de oude doos*. De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 2, pp. 19-22.
- Simoens (Jef).** *Met stukjes en beetjes (4) : Gied van Daoneke, een terugblik*. Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 2, pp. 6261-6266.
- Smeyers (Alex).** *Foto's uit een oud Merrets album (1)*. Meerhouts Patrimonium. Heemkundig tijdschrift, 34, 2017, 140, p. 21.
- Smits (Rob).** *35 jaar geleden : Herfst 1980*. De Kijkuit : Merksems Geschiedkundig Tijdschrift, 45, 2017, nr. 174 (1), pp. 25-27.
- Smits (Rob).** *35 jaar geleden : Lente 1981*. De Kijkuit : Merksems Geschiedkundig Tijdschrift, 45, 2017, nr. 175 (2), pp. 40-41.
- Smits (Rob).** *35 jaar geleden : Winter 1980*. De Kijkuit : Merksems Geschiedkundig Tijdschrift, 45, 2017, nr. 175 (2), pp. 12-16.
- S.n.** *Drankmisbruik leidt tot drama's, ook in 1803*. Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 207/2, p. 19.
- S.n.** *De stationsstraat, Houthalen-Helchteren : In een verzameling foto's, verzen, citaten, anekdotes en wetenswaardigheden, ca. 1850-1950 (en soms later)*. Houthalen-Helchteren, Geschied- en Heemkundige Kring De Klonkvool, 2017, 165 p.

- Stenuit (Bernard).** *L'Ardenne du bon vieux temps? Terres d'Herbeumont à Orchimont*, 2017, 45, pp. 3-6.
- Stevens (Theo).** *Schatten op zolder!* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 2, pp. 11-12.
- Struys (Willy).** *Het Hoevenen van toen*. Molengalm. Heemkring Stabroek – Hoevenen – Putte, 19, 2017, 2, pp. 5-21.
- Tillie (Willy).** *50 jaar geleden - Groot-Poperinge in 1967*. Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 47, 2017, 4, pp. 3-12.
- Van De Sompel (André), Troch (André).** *Adriana Hoogewijs 100 jaar*. Laarne, Gemeente Laarne, 2017, 64 p. (Vruchten van het platteland 41).
- Van De Sompel (André).** *Octavie Baetens 100 jaar*. Laarne, Gemeente Laarne, 2017, 38 p. (Vruchten van het platteland 43).
- Van Ingelgem (Eric).** *Nostalgie vóór de fusie*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 2, pp. 76-77.
- Vannoppen (Henri).** *De dubbelvilla Sans-Souci, de Villa Philippe, de woning van 'Madame' Chabot en het Grand Hôtel de Cortenberg of de Faro langs de Leuvensesteenweg... herinneringen uit de Belle époque*. Curtenberg, 26, 2017, 4, pp. 164-169.
- Vannoppen (Henri).** *Grevesbos, een bosgehucht in Meerbeek op de grens met Bertem*. Curtenberg, 26, 2017, 1, pp. 17-24.
- Verbeek (Leon).** *Jeugdherinneringen van Leon Verbeek*. Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 4, pp. 161-170.
- Verdurmen (Silvia).** *Het mysterie van 'de jonge dochters'*. d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 152-155.
- Verlet (Dries), Verhofstadt (Elsy), Van Ooteghem (Luc), Callens (Marc).** *Algemene levenstevredenheid door de tijd heen*. In : Carton (Ann), Pickery (Jan), Verlet (Dries) (red.). *20 jaar peilen in Vlaanderen! De survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen'*. Brussel, Vlaamse Overheid. Departement Bestuurszaken, 2017, pp. 57-74.
- Vermoesen (Ben).** *Het memorieboek van Pieter Van de Maele uit Meldert*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 2, pp. 201-213.
- Wagner (Achille).** *Sélange dans les années 1960*. Aux Sources du Chiers. Chroniques (Cercle d'Histoire du Pays de Messancy), 2017, 29, pp. 22-32.
- Walkiers (Bob).** *Hoeilaart weleer (8)*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 1, pp. 16-30.
- Walkiers (Bob).** *Hoeilaart weleer (9)*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 2, pp. 71-82.
- Walkiers (Bob).** *Hoeilaart weleer (10)*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 3, pp. 145-157.
- Walkiers (Bob).** *Hoeilaart weleer (11)*. Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 4, pp. 189-206.
- Waty (Daniel) (préface), Rodesch (Antoine) (préface), Cercle d'histoire de Martelange.** *Martelange se souvient du lundi 21 août 1967*. Martelange, Cercle d'histoire de Martelange, 2017, 90 p.
- Weltens (J.).** *Provendine en keekskes*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 4, pp. 96-98.
- Werbrouck (Michel).** *Bureau des fermes – Rijselpoort 26 – Menen*. 't Wingheroen. Tijdschrift van de Heemkring Menen, XXXVII, 2017, 1 [127], pp. 3-23.

- Windey (Louis).** *Hamme, het Wuitensdorp tussen Durme en Schelde : Nostalgische kijk op het dorpsleven anno 1900.* [Moerzeke-Hamme], Louis Windey, 2017, 199 p.
- Witting (Ronny).** *Hoe word je 103 jaar? Het verhaal van Neer Mussen.* Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2017, 16, pp. 103-113.
- Witting (Ronny).** *Watersnoodramp 1953.* Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2017, 16, pp. 69-78.
- Cuynen (Paul), Geysen (Stan).** *Platina voor Marcel Joris en Julia Erkens.* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2017, 39, pp. 139-150.
- Dignef (Leo).** *Huwelijk en huwelijksreis van Karel en Alberte Van Nyen-Meeüs in 1893.* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2017, 39, pp. 151-180.
- S.n.** *Huwelijk Leonard Vandeput – Regina Ulburghs 1937.* Koninklijke Heemkundekring Zonhoven : Jaarboek, 2017, p. 22.
- Beerten (Albert).** *'De eerste roep' met carbuur en schoten...* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 4 (108), pp. 41-44.
- Beijnsberger (Louis).** *Bezoekers schrijven ons... in de keuken van Kissier.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 1, pp. 36-39.
- Buys (Freddy).** *Museum uitgelicht : De fonograaf of hoe een dicteerapparaat de amusementswereld veroverde.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 4, pp. 54-55.
- Buys (Freddy).** *Museum uitgelicht : De grafzerk van kostschoolmeisje Joanna Huyghens.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 3, pp. 76-77.
- De Bruyne (Cyriel).** *De Leuvense stoof of plattebuiskachel.* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 2, pp. 3-9.
- De Bruyne (Luc).** *Wekelijkse wasbeurt in de jaren 1940-1950.* Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 2, pp. 10-11.
- Dehaen (Roger).** *Pasen... Vroeger...* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 1, p. 51.
- Desmet (Ginette).** *Truffel- of truffelolieflesje?* Heemkundige Vereniging De Gonde (Melle), 45, 2017, 3-4, pp. 19-22.
- De Witte (Aurèle).** *Over de Beverse maat : Minder voor meer...?!* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 1, pp. 26-31.
- Goossens (Willy).** *Meester Rafaël Steeno vierde zijn honderdste verjaardag in WZC Ter Meeren in Neerijse.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 4, pp. 207-216.
- Heemkring Achel.** *Blijfant in Achel : Door Pinxten – Maria Bollen.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 4, p. 22.
- Jacobs (Marc).** *Folklore, feest en ontmoeting : 'Brussel 1900' op de Expo '58.* In : **de Pater (Ben), Sintobin (Tom), Vandevoorde (Hans) (eds.).** *'Allen zijn welkom' : Ontmoetingsplaatsen in de Lage Landen rond 1900.* Hilversum, Verloren, 2017, pp. 71-84 (Rythmus 4).
- S.n.** *Leven in Oud-Turnhout in de 20ste eeuw : Anna Goris : (1918-2016).* "Ik woog nog amper 42 kilo en die zagen niet dat ik ziek was". Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 3, pp. 82-91 [Contenu : / Inhoud : Anna Goris werd geboren in de priorij van Corsendonk. Haar ouders woonden toen in het binnenhof van de priorij

- en ze kwam ter wereld in de remise. Die gebouwtjes aan de zijkant van de ingang zijn nu afgebroken, maar destijds woonde daar grootvader Goris, de boswachter van Corsendonk. In 2004 haalde ze als 86-jarige herinneringen op aan haar schooljeugd en de jaren dat ze dienstmeid was bij de meer gegoede burgerij van Turnhout en Oud-Turnhout].
- S.n.** *Huis : Het dagelijks leven*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 78-79.
- Struys (Willy)**. *Ten tijde van de Leuvense Stoof*. Molengalm. Heemkring Stabroek – Hoevenen – Putte, 19, 2017, 1, pp. 25-34.
- Temmerman (Ghislain)**. *De oudste WC van België staat in de Brandstraat*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 1, pp. 30-31.
- Tusschans (Anna)**. *Een thuisbevalling*. De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 1, pp. 30-31.
- Van den Abeele (Andries)**. *Alphonse Van de Walle, op zoek naar adellijke erkenning*. Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 2, pp. 75-84.
- Vermoesen (Ben)**. *Uit grootmoeders huisapothek (3 en slot)*. De Faluintjes. Baardegem, Herderssem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 3, pp. 364-372.
- Vuyksteke (Marc)**. *De roepstenen of kerkstichelen in Maarkedal*. Businarias. Heemkundige Kring Maarkedal, 21, 2017, 62, pp. 44-47.
- Weyn (Eddy)**. *Zorg voor Edegemse baby's*. De Zonneblusser (Edegem), 40, 2017, 3, pp. 116-118.
- Avermaete (Tessa), Keulemans (Wannes) (red.)**. *Wat met ons voedsel?* Leuven, LannooCampus, 2017, 159 p. (Wat met-reeks).
- Cappon (Luc)**. *Ook in Vijve is het Kerstmis*. Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring “De Gaverstreke” (Waregem), 2017, 45, pp. 71-84.
- Cierpial (Chris)**. *Menu's om goesting van te krijgen*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 1, pp. 26-27.
- Daerden (Marcel)**. *“Boter bij de vis en vleesch zonder vleesch...”* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 1, p. 40.
- Degroote (Claudette)**. *Het eerste Gullegemse restaurant avant la lettre ‘Viswinkel - frituur - ijsalon Clovis’*. ‘t Meiboompje, 34, 2017, 4, pp. 18-26.
- Dierick (Marie-Madeleine)**. *Brood, geen dagelijkse kost*. De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 1, pp. 3-9.
- Gerits (Jan)**. *In 1956 vierde Kinrooi drie honderdjarigen : Een nostalgische terugblik*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 3, pp. 123-125
- Leestmans (Charles J.-A.)**. *Saveurs d’Ardenne : Bien manger d’autrefois : Recettes des XVIIIe et XIXe siècles*. Namur, Leestmans, 2017, 167 p.
- Scholliers (Peter)**. *Arm en rijk aan Brusselse tafels rond 1850*. Cahiers bruxellois : Revue d’histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 395-414.
- S.n.** *Het feestmenu van de betere kringen. Van potage tortue tot gâteau chipolata*. LA Magazine (Liberaal Archief), 2017, 2, pp. 18-19.
- S.n.** *Wat zullen we drinken? Anti-alcoholbeweging*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 80-81.
- Sys (Annelien)**. *De geheimen van de mattentaart*. Leuven, Centrum Agrarische Geschiedenis, 2017, 73 p.
- Van der Stappen (Axel)**. *Le Faro*. Cahiers bruxellois : Revue d’histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 457-461.

- Brems (Walter).** *Funeraire beeldtaal en symboliek.* In : **Ingels (Tamara) (ed.).** *Memento Mori. De begraafplaats als educatieve ruimte.* Brussel, ASP, 2017, pp. 46-71.
- Cornelis (Gustaaf C.).** *De ene zijn dood is een didactische opportuniteit voor de andere. Levensbeschouwing op de begraafplaats.* In : **Ingels (Tamara) (ed.).** *Memento Mori. De begraafplaats als educatieve ruimte.* Brussel, ASP, 2017, pp. 98-105.
- Den Haese (Joke).** *Inspiratie om te werken met kinderen op de begraafplaats.* In : **Ingels (Tamara) (ed.).** *Memento Mori. De begraafplaats als educatieve ruimte.* Brussel, ASP, 2017, pp. 130-137.
- De Roeck (Jacinta), Bussche (Franky).** *Euthanasie.* In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.).** *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog.* Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 223-236.
- De Spiegeleer (Christoph).** *Challenging the Societal Death System : The Development of a Secularist Funerary Culture in Nineteenth-Century Belgium.* *Revue belge de Philologie et d'Histoire. Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, 95, 2017, 4, pp. 875-916.
- De Spiegeleer (Christoph).** *Omgang met levensbeschouwelijke identiteit op begraafplaatsen. Een historisch en juridisch perspectief op een gevoelig politiek vraagstuk.* In : **Ingels (Tamara) (ed.).** *Memento Mori. De begraafplaats als educatieve ruimte.* Brussel, ASP, 2017, pp. 106-116.
- De Spiegeleer (Christoph), Tyssens (Jeffrey).** *Secularizing Funerary Culture in Nineteenth-century Belgium : A Product of Political and Religious Controversy.* *Death Studies*, 41, 2017, 1, pp. 14-21 (Death in a Broader Perspective : Historical, Anthropological, and Sociological Contributions) [DOI : <https://doi.org/10.1080/07481187.2016.1257878>].
- Harotte (Catherine).** *Stilstaan bij het mysterie van leven en dood.* In : **Ingels (Tamara) (ed.).** *Memento Mori. De begraafplaats als educatieve ruimte.* Brussel, ASP, 2017, pp. 88-97.
- Ingels (Tamara).** *De begraafplaats als educatieve ruimte?* In : **Ingels (Tamara) (ed.).** *Memento Mori. De begraafplaats als educatieve ruimte.* Brussel, ASP, 2017, pp. 20-29.
- Ingels (Tamara).** *De begraafplaats in een onderwijscontext?* In : **Ingels (Tamara) (ed.).** *Memento Mori. De begraafplaats als educatieve ruimte.* Brussel, ASP, 2017, pp. 12-19.
- Ingels (Tamara).** *Burgerlijk begraven en cremieren. Een verworven recht?* In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.).** *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog.* Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 211-222.
- Ingels (Tamara).** *De dood 'in situ'.* In : **Ingels (Tamara) (ed.).** *Memento Mori. De begraafplaats als educatieve ruimte.* Brussel, ASP, 2017, pp. 30-45.
- Ingels (Tamara), Verbeemen (Lin).** *Graftrommels – niet zomaar een grafversiering!* In : **Ingels (Tamara) (ed.).** *Memento Mori. De begraafplaats als educatieve ruimte.* Brussel, ASP, 2017, pp. 120-129.
- Ingels (Tamara).** *Inleiding.* In : **Ingels (Tamara) (ed.).** *Memento Mori. De begraafplaats als educatieve ruimte.* Brussel, ASP, 2017, pp. 10-11.
- Ingels (Tamara) (ed.).** *Memento Mori. De begraafplaats als educatieve ruimte.* Brussel, ASP, 2017, 188 p.
- Roelands (Marc), Van den Block (Lieve), Geurts (Sylvie), Deliens (Luc), Cohen (Joachim).** *Attitudes of Belgian Students of Medicine, Philosophy, and Law Toward*

- Euthanasia and the Conditions for Its Acceptance*. *Death studies*, 39, 2015, 3, pp. 139-150 [DOI : <https://doi.org/10.1080/07481187.2014.920433>].
- Van den Nieuwenhof (Patrick), Troffaes (Arne)**. *Cijferen en rekenen op de begraafplaats. Wat leren statistieken ons over leven en dood?* In : **Ingels (Tamara) (ed.)**. *Memento Mori. De begraafplaats als educatieve ruimte*. Brussel, ASP, 2017, pp. 138-157.
- Frankel (Susannah), Blanks (Tim)**. *Dries Van Noten, 1-100*. Antwerpen, Dries Van Noten; Tielt, Lannoo Publishers, 2017, 2 Vol.
- Schwartz (Michael), Browne (Alix), Arickx (Filip) (ed.)**. *A.F. Vandevorst : ende neu*. [Veurne], Hannibal Publishing, 2017, 589 p.
- Bastiaen (Filip)**. *Aalterkermis, omstreeks 1900*. Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 3, pp. 21-47.
- Bruggeman (Jordi)**. *Kermis in Weert*. Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2010, 21, pp. 23-26.
- Coppieters (Jean-Pierre)**. *'Ricardo el tram', alias Richard Schelfout en de 'Cabaretgroep De Salamanders'*. *Ascania*. Driemaandelijks Tijdschrift van de Koninklijke Heemkring Ascania (Asse - Bekkerzeel - Kobbegem - Mollem - Relegem - Zellik), 60, 2017, 3, pp. 143-147.
- Cruysberghs (Henri)**. *Dansplezier in Beringen tijdens de jaren 1920!* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 3, pp. 36-37.
- De Boeck (Dirk)**. *Sprokkelingen : Zestig jaar geleden : Erpenaar René Nijls gevierd in Burst*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 4, pp. 106-107.
- De Ridder (Carmen)**. *Baardegem-kermis anno 1950*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 2, pp. 143-146.
- De Spiegeler (Pierre)**. *SA La Renaissance, gestionnaire des cinémas Eldorado, Paris, Normandie à Namur et de bowlings à Besançon, Bruxelles, Liège et Namur : Première histoire et archives*. Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 4, pp. 117-147.
- Dierickx (Fons)**. *Herdersem op de dansvloer begin jaren 50*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 4, pp. 433-443.
- Lapraile (Marc)**. *L'Hotel des Ardennes à Bande*. Terres entre Wamme et Lhomme, 2017, 28, pp. 3-4.
- Larmuseau (Maarten), Geypen (Jan)**. *Zeven artistieke generaties in woonwagens : Van theater Van den Berghe tot Circus Ronaldo*. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 2, pp. 131-137.
- Laroy (Peter)**. *Uit de oude doos : Foto's St.-Corneliusstoet 1955*. Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 2, pp. 46-48.
- Leysen (Veerle)**. *Nieuwe fotoaanwinst : [Foto : Lommel, Hôtel de la Fabrique]*. Te Lomelle op die Campine, 43, 2017, 2, p. 8.
- Pattyn (René)**. *De Willebroekse Prinsen Carnaval (13)*. Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 2, p. 15.
- Sas (André)**. *Mazoutfeesten Koersel*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 3, pp. 14-17.
- Van Biesen (Fred)**. *Lisa Vermeir uit Moorsel honderd jaar*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 4, pp. 473-485.
- Van Dender (Tony)**. *"Historische" kermistoonstelling 2017*. Heem- en Oudheidkundige Kring van Berlare, 35, 2017, 2, pp. 71-73.

- Van der Schueren (Laurens).** *Van Fons Meert tot Alfonso de Fossolo : Fantastische Hekelgemse showman en grapjas.* Affligem, Van der Schueren, 2017, 123 p.
- Van Gestel (Bo).** *De toekomst van het Gompelse casino.* Molse Tijdingen, 2017, 25, pp. 148-155.
- Vannoppen (Henri).** *Sussen en Duvelen in Meerbeek.* Curtenberg, 26, 2017, 2, pp. 90-97.
- Van San (Piet).** *Andrea Charlier (1932-2014) : Een portret van de eerste druivenkoningin van Overijse.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 2, pp. 83-93.
- Baetens (Marcel), Van der Veken (Alex).** *KRC Haaltert, 1942-2017 : Het verhaal van Rood en Groen : Bijdrage tot de geschiedenis van een dorpsclub.* [Haaltert], Heemkundige Kring Haaltert, 2017, 180 p.
- Beel (Stefaan).** *Ronderelikhwieën.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2016, 5, pp. 96-97.
- Bertrands (Marc).** *Een onvervulde droom (1) : Terugblikken op de carrière van de Beringse voetbalcoryfee Albert Beerten.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2016, nr. 2 (106), pp. 11-15.
- Bertrands (Marc).** *Een onvervulde droom (2) : Terugblikken op de Carrière van de Beringse Voetbalcoryfee Albert Beerten.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 3 (107), pp. 8-11.
- Bertrands (Marc).** *Een onvervulde droom (3) : Terugblikken op de carrière van de Beringse voetbalcoryfee Albert Beerten.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 4 (108), pp. 25-29.
- Bodelet (Jean-Michel).** *Le Crique : L'homme derrière le champion.* Bruxelles, Tourmai, Waterloo, Renaissance du livre, 2017, 157 p.
- Boesman (Jan).** *Doping als erfzonde. De dopingzondaar in elke broodrenner.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2016, 5, pp. 6-13.
- Brouns (Jean).** *Verdwenen voetbalclub Blauwvoet VV Kessenich.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 4, pp. 140-145.
- Broux (Maurice), Nouwen (Leopold), Rutten (Guy).** *Verslag over de opening van de Motorcrosstentoonstelling.* Koninklijke Heemkundekring Zonhoven : Jaarboek, 2017, pp. 15-19.
- Chevrolet (Herman).** *Een vermeende religie.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2016, 5, pp. 88-91.
- Colin (François).** *Hand in hand in het voetbal. ANV-colloquium opent perspectieven voor BeNe-Liga.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 2, pp. 18-19.
- Cornillie (Patrick).** *Goed begonnen, zelden gewonnen. Over de gemiste bocht(en) van Jan De Valck.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2016, 5, pp. 46-51.
- Cruysberghs (François), Beerten (Albert).** *Een clublied = clubliefe!* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 4 (108), pp. 23-24.
- Daniels (Gerard).** *De vijf Oostendse wielerpistes.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 11, pp. 244-253.
- de Bas (Jan).** *Wielerkampioen Cees Erkelens (1889-1959) : Een protestant op een racefiets.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2016, 5, pp. 84-87.

- De Bock (Willem).** *Team Belgium – Red Flames : Le football féminin belge en marche!* Bruxelles, Racine, 2017, 164 p.
- De Bock (Willem).** *Team Belgium – Red Flames : Ons vrouwenvoetbal breekt door.* Tielt, Lannoo, 2017, 155 p.
- De Doncker (Jan).** *Jij sport toch ook? (Bijna) een halve eeuw geleden - deel 18.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 116, pp. 51-53.
- De Groote (Raoul).** *Daar is de lente, daar is de Omloop.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2016, 5, pp. 17-19.
- De Keyser (Paul).** *Harry Van den Bremt : man van de Ronde.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2016, 5, pp. 26-28.
- Delheye (Pascal).** *Koers, kerk en politiek : De eerste wielervedstrijden op Belgische bodem in het jaar 1869.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2017, 6, pp. 75-79.
- De Loecker (Jean-Paul).** *Gooikse voetballers in de jaren 1950 : Een onvolledige groepsfoto.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 116, p. 39.
- Demasure (Woud).** *Sightseeing bij Lotto-Soudal : Op bezoek in de service course van een professionele wielervedploeg.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2017, 6, pp. 56-59.
- De Zeytijd (Dries).** *The Flying Belgian : Het verhaal van stayervedette Charles Verkeyn.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2017, 6, pp. 84-89.
- De Zeytijd (Dries).** *De herders van de wielerkudde. Over de Sporta-proosten in West-Vlaanderen.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2016, 5, pp. 74-78.
- De Zeytijd (Dries).** *Pater Jérôme Van Landeghem : Promotor van fair trade en fair play in de koers.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2016, 5, pp. 68-69.
- De Zeytijd (Dries).** *De Vijfbergenprijs. Wielervedhoogmis voor de katholieke arbeider.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2016, 5, pp. 92-95.
- Dodici (Thierry), Boone (Ives).** *East-Side never dies! De Brugse harde kern, ons verhaal.* Antwerpen, Manteau, 2017, 365 p.
- Dubois (Stéphanie).** *Royale Union Saint-Gilloise : est. 1897.* Waterloo, Renaissance du Livre, 2017, 239 p.
- Dutillieux (Wilfried).** *Wandelclub Izegem vijftig jaar jong.* Ten Mandere. Heemkundige periodiek voor Izegem en omgeving, 57, 2017, 2, pp. 22-26.
- Evenepoel (Walter).** *75 jaar Denderzonen Pamel.* Roosdaal, Erfgoed Rausa, 2017, 220 p. [Voetbal, Roosdaal, geschiedenis].
- Fontaine (Robert), Leblanc (Jean-Marie) (préface).** *Les cahiers de Willy Monty.* [La Louvière], Robert Fontaine, 2017, 272 p.
- Fotheringham (William).** *Eddy Merckx : le cannibale.* Paris, Talent Sport, 2017, 279 p. [Traduit de l'anglais / Uit het Engels vertaald].
- Geerinck (Patrik).** *SK Bosdorp (2).* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 1, pp. 3-7.
- Geerinck (Patrik).** *SK Bosdorp (3).* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 2, pp. 55-61.
- Hermans (Michel).** *"Manne wèè Becks" : Hasselt : Velorijden en koersen op de groene boelvaar in de Belle Epoque 1890-1904 : 30 jaar VP, jubileum extra editie Argus.* Hasselt, VP Plus, 2017, 403 p.
- Houben (Sofie).** *70 jaar basket in Hasselt.* Hasselt, Nadia Vananroye, 2017, 28 p.

- Jacobs (Freddy).** *De Tafeltennis van Opitter of T.T.O. pioniers van Limburg.* Het èzendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 35, 2017, 71, pp. 36-42.
- Knuts (Stijn).** *Zegen of vloek? Kermiskoersen tussen sport, vermaak en commercie.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2016, 5, pp. 56-61.
- Kohlbacher (Jan), Miscoria (Jos), Milissen (Marc), Sohacki (Paul), Hermans (Jos).** *75 jaar Patro Eisden.* Eisden, Patro Eisden Jeugd, 2017, 247 p. [Voetbal, Maasmechelen, geschiedenis].
- Kuyps (Jeroen).** *KFC Olympic Essen 1957-2017, een geschiedenis.* De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2017, pp. 182-193.
- Lapraillie (Marc).** *Léon Milet, champion cycliste ardennais.* Terres entre Wamme et Lhomme, 2017, 28, pp. 33-37.
- Leben (Jos).** *Zwaluw F.C. Fall-Mheer.* GOGRI. Geschied- en Oudheidkundig Genootschap Riemst. Viermaandelijks tijdschrift, 14, 2017, 1, pp. 32-36.
- Lindmans (Herman).** *A.M.C.-Genk : van Biegracht tot Horensbergdam.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 3, pp. 14-18.
- Maertens (Freddy), Osselaer (Filip).** *Freddy! Waarom het liep zoals het gelopen is.* Gent, Borgerhoff & Lamberigts, 2017, 263 p.
- Mantiers (Gary).** *Biljartclub "Den Bara".* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 1, p. 2.
- Mantiers (Gary).** *Meerhof F.C. [Voetbalclub].* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 4, pp. 8-9.
- Mantiers (Gary).** *Wel en wee van K.W.S.V. (2) [Voetbalclub].* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 1, pp. 8-11.
- Mantiers (Gary).** *Wel en wee van K.W.S.V. (3) [Voetbalclub].* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 2, pp. 10-14.
- Mantiers (Gary).** *Wel en wee van K.W.S.V. (deel 4).* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 3, pp. 10-11.
- Maraïte (Louis) (dir.), Waseige (Frédéric) (préface), Lacombe (Jean-Paul) (postface).** *RFC Liégeois : Retour vers le futur 1892-2017 : Matricule 4 : Une équipe de passionnés liégeois a écrit le livre du 125e anniversaire.* Liège, RFCL 120-125, 2017, 283 p.
- Michiels (Karel), Vervoort (Marieke).** *De andere kant van de medaille.* Noorderwijk, Willems Uitgevers, 2017, 254 p.
- Mollie (Roger).** *De geschiedenis van het voetbal in Everberg.* Curtenberg, 26, 2017, 3, pp. 111-124.
- Mostert (Gerard).** *Straatvolleybaltornooien.* De Bakeman. Driemaandelijks tijdschrift Kunstkring Arnold Sauwen vzw Stokkem, XXXVIII (nr. 2), 2017-2018, nr. 150, pp. 63-65.
- Neve (Rudy).** *Roger De Vlaeminck, de Poulidor van Gent-Wevelgem.* Wibilinga. Heemkundige Kring Wibilinga Wevelgem, 30, 2017, 1, pp. 35-41.
- Notteboom (Walter).** *Willen is Kunnen, een Maldegemse turnclub, 1911-1928.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 118-149.
- Nuyens (Jos).** *Het boek van mijn leven : Jos.* Antwerpen, Zorgbedrijf Antwerpen; Jos Nuyens, 2017, 156 p. [Atletiek, geschiedenis].
- Ooms (Paul).** *Van beloftevol voetballer tot motorcrosser [Rudi Van Moll].* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 28, 2017, 1 (109), pp. 41-45.

- Pacolet (François), Pacolet (Laurent).** *Les traces de Rocourt*. Rocourt, ASBL 120 ans – 125 ans, 2017, 316 p. [Contenu : FC Liège : les traces de Rocourt : entretiens avec 65 anciens rouge et bleu : petites anecdotes et grande histoire du Royal Football Club Liégeois].
- Paredis (Cathy).** *Sporterfgoed scoort. Het ontsluiten van ons sportieve verleden*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 1, pp. 58-61.
- Rutten (Guy).** *Toespraak bij de opening van de tentoonstelling "MOTORCROSS" te Houthalen*. Koninklijke Heemkundekring Zonhoven : Jaarboek, 2017, pp. 20-21.
- Simoens (Jef).** *Met stukjes en beetjes (afl. 5 - slot) : Uniek geval in de duivensport*. Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 3, p. 6299.
- S.n.** *Den Iendracht promoveert! Seizoen 2016-2017 : Tweede amateurliga*. Aalst, Sportclub Eendracht Aalst, 2017, 62 p. [Voetbal].
- S.n.** *Onverwachts sportieve vondsten – Bibliotheek*. LA Magazine (Liberaal Archief), 2017, 2, p. 26.
- S.n.** *Sport, de belangrijkste bijzaak in het leven*. LA Magazine (Liberaal Archief), 2017, 2, pp. 8-12.
- S.n.** *Le volley-ball de Bousval*. Genappe, Cercle d'histoire et d'archéologie du Pays de Genappe, 2017, 70 p.
- S.n.** *Zoek de muis : Wielersport*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 122-123.
- Stevens (Theo).** *Een Hams wielrennersgeslacht : De familie Willems hield en houdt innig van de competitieve tweewieler! Coureursverhalen vanaf het begin van de 20ste eeuw tot heden...* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 2, pp. 24-28.
- Surdiacourt (Dirck).** *De dag dat de wedvluchten stopten... Fragmenten uit de geschiedenis van meer dan 150 jaar Geraardsbergse duivenbonden. Deel 1 : De negentiende eeuw tot... 1918*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 268, pp. 9-22.
- Surdiacourt (Dirck).** *De dag dat de wedvluchten stopten... Fragmenten uit de geschiedenis van meer dan 150 jaar Geraardsbergse duivenbonden. Deel 2 : Van 1920 tot recentere tijden...* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 269, pp. 11-21.
- Surdiacourt (Dirck).** *De dag dat de wedvluchten stopten... Fragmenten uit de geschiedenis van meer dan 150 jaar Geraardsbergse duivenbonden. Deel 3 : De duivenmaatschappijen in de deelgemeenten*. Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 270, pp. 9-19.
- Suykerbuyk (Roger).** *Het Vliegend Wiel (deel twee) : [Wielierclub]*. De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2017, pp. 145-152.
- Swennen (Gerard).** *Voetbalclub Waterloo VV*. Wotra : Oters Jaarboek / Culturele Kring Neeroeteren, 2017, 16, pp. 152-180.
- Tijskens (Guido).** *De Hamontse veloclub uit de jaren 20 van de vorige eeuw*. Grevenbroeker Echo's / Geschied- en Heemkundige Kring "De Goede Stede Hamont", 2017, 99, pp. 26-38.
- Tijskens (Guido).** *De oudste sporen van de wielersport in onze regio*. Grevenbroeker Echo's / Geschied- en Heemkundige Kring "De Goede Stede Hamont", 2017, 98, pp. 18-25.
- Torreadella i Flix (Xavier), Arrechea (Fernando).** *Seguimos insistiendo : ¿Por qué España participó en los Olímpicos de Amberes 1920?* Materiales para la historia del deporte, 2017, 15, pp. 145-168.
- Vaernewyck (Eddy).** *Wielersport in Deurle : 50 jaar geleden won Marcel Maes de Vredeskoers*. Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld (Sint-Martens-Latem), 2017, XLVI, pp. 3-20.

- Van Clemen (Sam).** *Standard Luik. 120 jaar voetbaltraditie.* Turnhout, Sam Van Clemen, 2017, 265 p.
- Vanclooster (Benedict).** *Met de zegen van de paus. De koers naar het Vaticaan.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2016, 5, pp. 62-66.
- Van der Gucht (Fieke).** *Van wieleren tot mollemalen. De fiets & wielersport door taalkundige ogen.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2017, 6, pp. 30-33.
- Vanderhaeghe (Stijn).** *Herman Vanspringel is Bordeaux-Prijs en omgekeerd. De zoete zaligheid van zegen zegeruikers.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2017, 6, pp. 20-29.
- Van Gehuchten (François).** *De gloriëtijd van Excelsior Vorst : [Voetbal].* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 4, pp. 26-37.
- Van Gehuchten (François).** *Honderd jaar voetbal in Eindhoven.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 2, pp. 4-19.
- Van Impe (Jos).** *De gouden jaren van de Belgische atleten in Brazilië 1950-1982. Corrida International de São Silvestre.* Morisville, LULU COM, 2017, 138 p.
- Van Spitael (Liliane).** *50 jaar en Koninklijk – Biljarclub Herleving.* De Kijkuit : Merksems Geschiedkundig Tijdschrift, 45, 2017, nr. 174 (1), pp. 40-44.
- Vanysacker (Dries).** *De kerk en de koers : Van criticasters tot supporters.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2016, 5, pp. 32-36.
- Vanysacker (Dries).** *Walter Luyten over catholicisme, lichaamscultuur en lichamelijke opvoeding in Streven (1942).* Ex Tempore. Verleden Tijdschrift Nijmegen, 36, 2017, 3, pp. 207-221.
- Varveris (Sébastien).** *Le drame du Heysel : 29 mai 1985.* Bruxelles, Tournai, Waterloo, Renaissance du livre, 2017, 152 p. (Les grandes catastrophes belges).
- Vermeulen (Richard).** *Worstelclub De Verenigde Krachtmeters, V.K.M. Balen.* Jaarboek Erfgoed Balen, 2017, 16, pp. 175-208.
- Vos (Raymond), Claes (Fons).** *Verbroedering K K S Esbeck Beringen Lummen : jubileum 1967 – 2017.* Beringen, Erfgoedcel Mijn-Erfgoed, 2017, 40 p. [Fotoboek rond 50 jaar Verbroedering Schuttersvereniging KKS Esbeck en karabijnschuttersverbond Beringen, vooral Sint-Denijsschuttersgilde Beringen-Mijn].
- Wielermuseum Roeselare.** *De band met Ridley.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2017, 6, p. 60.
- Wielermuseum Roeselare.** *Kunstige kopplaatjes... Made in Belgium.* Etappe : Magazine over historische fietshelden [Uitgave Wielermuseum Roeselare], 2017, 6, pp. 34-35.
- Willemsen (Staf).** *Pinguïns aan de Noordpool [motorclub].* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2017, 39, pp. 181-202.
- Witting (Ronald).** *Voetballer Richard Teuwissen.* Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2017, 16, pp. 48-52.
- Boeckx (Jos).** *Cafés en drankgelegenheden in de wijk het Heilaar tijdens de voorbije 100 jaar.* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2017, 39, pp. 225-238.
- Cleiren (Linda).** *Alcohol & Co.* Molengalm. Heemkring Stabroek – Hoevenen – Putte, 19, 2017, 1, pp. 40-41.
- De Roey (Jean-Paul).** *Café Peerdsbosch.* Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 158, pp. 144-158.

- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Wie, wat, waar? De brasserie de la Ghète te Lymay.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 207/2, pp. 16-18.
- Franklin-Schmidt (Ilse).** *Hotel "De Tennen Pot" en hotel "De Grote Spiegel" : Twee Antwerpse herbergen beheerd in de 19e eeuw door de familie De Beche.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 4, pp. 437-443.
- Louies (Jan), Goossens (David), Meert (Dirk A.H.) (eindred.).** *Markante cafés : Op wandel langs al dan niet verdwenen markante cafés in het stadscentrum van Aalst.* Moorsel, Forum Aalst Historiek, 2017, 90 p.
- Nicolas (Roger).** *Les brasseries bouillonnaises.* Terres d'Herbeumont à Orchimont, 2017, 45, pp. 7-29.
- Nuyts (Eddy), Stienaers (Harry).** *De laatste bewoners van de afspanning Koeckhofs voor 1931.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 1, pp. 10-23.
- Stienaers (Harrie).** *Café De Elf Zusjes.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 2, pp. 4-9.
- Verbrugge (Julien), Vanrenterghem (Berenice), Desmet (Johny), Hoste (Lode).** *Tieltse caférijksdom : Een overzicht van cafés en uitbaters tussen 1900 en 2017.* Tielt, Roede van Tielt, 2017, pp. 250-404 (*De Roede van Tielt*, 48, 2017, 4).
- Wackenier (Marc).** *'Een eeuw in den drank' : Op stap langs 'cabarets', 'estaminets' en 'drankhuizen' in Alveringhem, 1830-1930.* Alveringem, Mout- en Brouwhuis de Snoek, 2017, s.p. (Het Vlaams brouwbedrijf in historisch perspectief 22).

7. *Les villes et les faubourgs, la vie urbaine, l'urbanisme, l'aménagement spatial – De steden en voorsteden, het stadsleven, urbanisme, ruimtelijke ordening*

- Ameeuw (Patrick).** *Notre exposition du cinquantenaire : Aspects d'Uccle : contrastes d'hier et d'aujourd'hui (octobre 2016).* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 263, pp. 4-15.
- Ananian (Priscilla).** *Montréal et Bruxelles en projet : regards croisés sur les figures de projet de la densification urbaine.* In : **Ananian (Priscilla) (dir.).** *Montréal et Bruxelles en projet(s) : Les enjeux de la densification urbaine.* Louvain, UCL, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 1-32.
- Ananian (Priscilla) (dir.).** *Montréal et Bruxelles en projet(s) : Les enjeux de la densification urbaine.* Louvain, UCL, Presses universitaires de Louvain, 2017, 302 p.
- Arnout (Anneleen).** *Lanterna Magica : De Brusselse Sint-Hubertusgalerijen als ontmoetingsplek.* In : **de Pater (Ben), Sintobin (Tom), Vandevoorde (Hans) (eds.).** *'Allen zijn welkom' : Ontmoetingsplaatsen in de Lage Landen rond 1900.* Hilversum, Verloren, 2017, pp. 101-116 (Rythmus 4).
- Balace (Francis), Lanneau (Catherine).** *Liège. De 1914 à 2017 : De la Première Guerre à aujourd'hui.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole.* Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 201-242.
- Balace (Francis), Lanneau (Catherine).** *Liège. Modern Times (1914-2017). From the First World War until Today.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *History of Liège. City, capital, metropolis.* Brussels, Marot, 2017, pp. 200-241.
- Balace (Francis), Lanneau (Catherine).** *Luik. De Nieuwste tijd (1914-2017). Van de Eerste Wereldoorlog tot heden.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool.* Brussel, Marot, 2017, pp. 200-241.

- Balace (Francis), Lanneau (Catherine).** *Lüttich. 19. bis 21. Jahrhundert. Von 1914 bis 2017. Vom Ersten Weltkrieg bis heute.* In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.).** *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole.* Brüssel, Marot, 2017, pp. 200-241.
- Behrendt (Christian), Pironnet (Quentin).** *L'enjeu institutionnel.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole.* Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 309-316.
- Behrendt (Christian), Pironnet (Quentin).** *Institutionele uitdagingen.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool.* Brussel, Marot, 2017, pp. 308-315.
- Behrendt (Christian), Pironnet (Quentin).** *Lüttich im belgischen Staatsrecht.* In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.).** *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole.* Brüssel, Marot, 2017, pp. 309-316.
- Berger (Mathieu), Van Hollebeke (Sarah).** *Bruxelles sous tensions. Quelques pistes pour une conceptualisation des formes et enjeux de la «mixité sociale».* In : **Ananian (Priscilla) (dir.).** *Montréal et Bruxelles en projet(s) : Les enjeux de la densification urbaine.* Louvain, UCL, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 175-188.
- Bernard (Nicolas).** *Le cadre légal de la fabrication de la mixité sociale dans le logement à Bruxelles.* In : **Ananian (Priscilla) (dir.).** *Montréal et Bruxelles en projet(s) : Les enjeux de la densification urbaine.* Louvain, UCL, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 263-280.
- Brognez (Laurence), Debroux (Tatiana), Le Maire (Judith).** *The rise of a small cultural capital : Brussels at the end of the 19th century.* In : **Hibbitt (Richard) (ed.).** *Other Capitals of the Nineteenth Century. An Alternative Mapping of Literary and Cultural Space.* London, Palgrave Macmillan, 2017, pp. 129-157 (Palgrave Studies in Modern European Literature).
- Carbocci (Marco).** *Molenbeek, mythes et réalités.* Paris, Balland, 2017, 334 p.
- Cardon (François-Xavier).** *Dans Liège.* Liège, Editions de Province de Liège, 2017, 251 p.
- Catoir (Paul).** *Rive Gauche, Charleroi : l'évolution 2013-2017.* Charleroi, Paul Catoir, 2017, 96 p.
- Constandt (Marc).** *Het Westendse netwerk van Nicolas Lembrée.* Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 154, 2017, 1, pp. 155-179.
- Crunelle (Marc).** *Déployez les couleurs! Les drapeaux de la Grand'Place.* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2017, 136, pp. 13-15.
- De Beule (Michel), Périlleux (Benoît), Silvestre (Marguerite), Wauty (Etienne), Vervoort (Rudi) (préface).** *Bruxelles. Histoire de planifier : Urbanisme au 19e et 20e siècles.* Bruxelles, Mardaga, 2017, 495 p. (Architecture et urbanisme).
- De Boeck (Sarah), Bassens (David), Ryckewaert (Michael).** *Easing spatial inequalities? An analysis of the anticipated effects of Urban Enterprise Zones in Brussels.* European Planning Studies, 25, 2017, 10, pp. 1876-1895 [DOI : <https://doi.org/10.1080/09654313.2017.1333577>].
- De Bruyn (Odile).** *L'avenue Louis Bertrand à Schaerbeek : Un paysage au coeur de la ville.* Bruxelles Patrimoines, 2017, 23-24, pp. 88-97 (Dossier : Nature en ville).
- De Bruyn (Odile).** *De Louis Bertrandlaan in Schaarbeek : Een 'landschap' in het hart van de stad.* Erfgoed Brussel, 2017, 23-24, pp. 88-97 (Dossier : Natuur in de stad).
- Declève (Bernard), Declève (Marine).** *Bruxelles comme théâtre de la densification.* In : **Ananian (Priscilla) (dir.).** *Montréal et Bruxelles en projet(s) : Les enjeux de la densification urbaine.* Louvain, UCL, Presses universitaires de Louvain, 2017, pp. 65-94.
- De Cloet (Jean Paul).** *De Gentse straten, wegen en verbindingen tussen 1780 en 1840.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 1-2, pp. 49-79.

- De Fossé (Marianne).** *Historische stedelijke pakhuizen in Brussel : Architectuur en bouw.* Brussel, Brussels Studies, 2017, 19 p. (Brussels studies 117) [E-book].
- Delaisse (Morgane).** *Portraits de Bruxelles.* Lille, Hikari éditions, 2017, 192 p.
- De Lannoy (Herwig).** *Boom van Vreyheid – Boom van Slavernij. Het trieste lot van de vrijheidsbomen in Mechelen (1792-1930).* Handelingen : Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 2016, deel 120, pp. 203-240.
- De Lannoy (Herwig).** *Een stad in omwenteling : Een reis door Mechelen in de 'lange' negentiende eeuw, 1789-1914.* Mechelen, Uitgeverij ElenA, 2017, 320 p.
- Deligne (Chloé).** *Les eaux de Bruxelles : systèmes et dépendances.* In : **Lestel (Laurence), Carré (Catherine) (coord.).** *Les rivières urbaines et leur pollution.* Versailles, Ed. Quae, 2017, pp. 173-188 (Indisciplines).
- Demeyere (Anne-Marie), Mattelaer (Johan).** *Joseph M.L. Demeyere : 1895-1976 : ingénieur, demograaf, stedenbouwkundige.* Kortrijk, Johan J. Mattelaer, 2017, 144 p.
- De Ro (Jacques).** *'Geraardsbergen, Monumentenstad?' Een balans van twee eeuwen stadstransformatie.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 269, pp. 23-34.
- De Wael (Jos).** *Groen Brussel : stad vol natuur en groenbeleving.* Groencontact, 43, 2017, 2, pp. 14-17.
- De Wael (Jos).** *Park Ten Poele in Brugge : renovatie van een voormalig kasteeldomein tot openbaar park.* Groencontact, 43, 2017, 2, pp. 8-13.
- Dingens (Yves).** *Jules Godaer, crieur public [Openbare stadsomroeper].* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 4, pp. 108-115.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *De Ernest Ourystraat, alis de Nieuwstraat, Steenweg op Charleroi.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 206/1, pp. 4-5.
- Dumont (Paula).** *Natuur in de stad : speciaal nummer Open Monumentendagen Brussels Hoofdstedelijk Gewest, september 2017.* Brussel, Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 2017, 176 p. (Erfgoed Brussel 23-24).
- Duquenne (Xavier).** *Une vue du chantier de l'avenue Louise à Bruxelles vers 1862.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 153-156.
- D'Othée (François Janne).** *Bruxelles : ceci n'est pas une ville.* Bruxelles, Éditions Nevicata, 2017, 87 p. (Collection l'âme des peuples).
- Geerts (Paul).** *Van oude industrie naar nieuw stedelijk groen.* Groencontact, 43, 2017, 2, pp. 24-29.
- Geerts (Paul).** *Vijftig tinten groen : Ecosystemen en groene infrastructuur in een verstedelijkte omgeving.* Groencontact, 43, 2017, 3, pp. 24-27.
- Geys (Stijn), Nuyts (Rudy).** *Jeugd [Vakschool] ruimt plaats voor senioren aan de vroegere Diamantstraat.* Melse Tijdingen, 2017, 25, pp. 6-11.
- Haegeman (Philip).** *Schamppalen in het straatbeeld van Geraardsbergen.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 271, pp. 17-20.
- Haegeman (Philip).** *Schamppalen in het straatbeeld van Geraardsbergen - Naschrift.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 272, p. 32.
- Havik (Klaske), Notteboom (Bruno), De Wit (Saskia).** *Narrating urban landscapes.* Oase : Tijdschrift voor architectuur, 98, 2017, pp. 1-7.
- Hennaut (Eric).** *«Florilège».* Bruxelles Patrimoines, 2017, 23-24, pp. 118-151 (Dossier : Nature en ville).
- Herment (Laurent), le Roux (Thomas) (eds.).** *Special issue : Recycling : The industrial city and its surrounding countryside, 1750-1940.* Turnhout, Brepols, 2017, viii-153 p.

- (*Journal for the History of Environment and Society*, 2017, 2).
- Heus (Jozef)**. *Openbare en private verlichting in Koekelare, een verkenning : Deel 1 (1851-1918)*. Spaenhiers : Jaarboek van de Archeologisch-Historische Kring van Koekelare, 2017, 24 [Jaarboek 2016], pp. 9-34.
- Hubert (Michel), Corijn (Eric), Neuwels (Julie), Hardy (Margaux), Vermeulen (Sofie), Vaesen (Joost)**. *Du "grand piétonnier" au projet urbain : Atouts et défis pour le centre-ville de Bruxelles : Note de synthèse BSI*. Brussels studies, 2017, 115, p. 38.
- Larmuseau (Isabelle), Thyssen (Wannes)**. *Belgique (Région flamande) – Belgium (Flemish region) (Rapports nationaux)*. In : **Renders (David), Morand-Deville (Jacqueline), Paques (Michel), Priet (François) (dir.)**. *Le contentieux de l'urbanisme en Europe : colloque biennal de l'Association internationale de droit de l'urbanisme, Liège, 18-19 septembre 2015*. Paris, GRIDAUH, 2017, pp. 165-186 (Les cahiers du GRIDAUH 30).
- Laupies (Marcelle), Joseph (Marc)**. *Spa et l'Exposition Universelle Internationale de Liège en 1905*. Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 171, pp. 3-26.
- Leloutre (Géry), Lionnez (Hubert)**. *De bosrand vormgegeven door bedrijfsarchitectuur : Royale Belge, Glaverbel en CBR in Watermaal-Bosvoorde*. Erfgoed Brussel, 2017, 23-24, pp. 130-149 (Dossier : Natuur in de stad).
- Leloutre (Géry), Lionnez (Hubert)**. *Façonner la lisière de la forêt avec l'architecture corporative : Royale Belge, Glaverbel et CBR à Watermael-Boitsfort*. Bruxelles Patrimoines, 2017, 23-24, pp. 130-149 (Dossier : Nature en ville).
- Leloutre (Géry)**. *Le 'park system' d'Anderlecht. Construction d'un espace public pour la couronne verte bruxelloise*. Bruxelles Patrimoines, 2017, 23-24, pp. 114-129 (Dossier : Nature en ville).
- Leloutre (Géry)**. *Het 'park system' van Anderlecht. De constructie van een openbare ruimte voor de Brusselse groene gordel*. Erfgoed Brussel, 2017, 23-24, pp. 114-129 (Dossier : Natuur in de stad).
- Leloutre (Géry), Pelgrims (Claire)**. *Le roadscape bruxellois. Le rôle de la route dans la rénovation urbaine ou la coproduction d'une infrastructure paysagère*. In : **Debroux (Tatiana), Vanhaelen (Yannick), le Maire-Moetwil (Judith) (éds.)**. *L'entrée en ville : Aménager, expérimenter, représenter*. Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 43-62.
- Loir (Christophe)**. *Bruxelles néoclassique : Mutation d'un espace urbain 1775-1840*. Bruxelles, CFC-éditions, 2017, 303 p. (Lieux de mémoire).
- Maison de la Presse, Académie des Beaux-Arts (Namur)**. *46 X Charleroi*. Charleroi, Basson, 2017, 108 p. (Charleroi on the road).
- Maréchal (Julien)**. *Trois accidents à Namur (1790, 1846, 1890)*. In : **Parmentier (Isabelle) (e.a.)**. *Catastrophes : Namur face aux calamités dans l'histoire*. Namur, Le Guetteur wallon, 2017, pp. 123-136 (Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 2).
- Mérenne-Schoumaker (Bernadette)**. *De 1945 à 2016 : De la chute à la renaissance urbaine*. In : **Demoulin (Bruno) (dir.)**. *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole*. Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 273-308.
- Mérenne-Schoumaker (Bernadette)**. *Neergang en opleving, 1945-2016*. In : **Demoulin (Bruno) (dir.)**. *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool*. Brussel, Marot, 2017, pp. 272-307.
- Mérenne-Schoumaker (Bernadette)**. *Von 1945 bis 2016. Vom Zerfall zur urbanen Renaissance*. In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.)**. *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole*. Brüssel, Marot, 2017, pp. 273-308.

- Michel (Louis).** *De restauratie van de rocaille van de vijvers van Elsene : De herontdekking van een pittoresk bouwwerk.* Erfgoed Brussel, 2017, 23-24, pp. 100-111 (Dossier : Natuur in de stad).
- Michel (Louis).** *La restauration de la rocaille des étangs d'Ixelles : La redécouverte d'un ouvrage pittoresque.* Bruxelles Patrimoines, 2017, 23-24, pp. 100-111 (Dossier : Nature en ville).
- Neuwels (Julie).** *Politique de performance énergétique des logements à Bruxelles : Une logique industrielle structurellement inégalitaire.* Espaces et sociétés, 2017, 170, s.p. (Logement et inégalités).
- Nevelsteen (Karel), Vos (Paul).** *De Broqueville verandert Geel - deel II.* Mulse Tijdingen, 2017, 25, pp. 88-103.
- Notteboom (Bruno), Smets (Bas).** *Stories, methods and systems : Bureau Bas Smets and the urban landscape.* Oase : tijdschrift voor architectuur, 98, 2017, pp. 103-108.
- Paques (Michel).** *L'organisation et l'objet du contentieux de l'urbanisme.* In : **Renders (David), Morand-Deville (Jacqueline), Pâques (Michel), Priet (François) (dir.).** *Le contentieux de l'urbanisme en Europe : colloque biennal de l'Association internationale de droit de l'urbanisme, Liège, 18-19 septembre 2015.* Paris, GRIDAUH, 2017, pp. 11-22 (Les cahiers du GRIDAUH 30).
- Perchoc (Philippe).** *Brussels : What European urban narrative?* Journal of Contemporary European Studies, 25, 2017, 3, pp. 367-379 (Issue 3 : *The Narrative Turn in EU Studies*) [DOI : <https://doi.org/10.1080/14782804.2017.1351928>].
- Pluinage (Gonzague).** *Où il est question d'un dromadaire et du développement urbanistique de Bruxelles.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 361-370.
- Put (Hans).** *Mijn Beringen : Een fotografische reis door Beringen.* Beringen, HJP Productions, 2017, 96 p.
- Raxhon (Philippe).** *1795-1914 : Van hoofdstad tot metropool.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool.* Brussel, Marot, 2017, pp. 170-199.
- Raxhon (Philippe).** *De 1795 à 1914 : De la capitale à la métropole.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole.* Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 171-200.
- Raxhon (Philippe).** *Von 1795 bis 1914. Von der Hauptstadt zur Metropole.* In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.).** *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole.* Brüssel, Marot, 2017, pp. 171-200.
- Redactie.** *Tweeëndertig jaar geleden verkreeg Peer opnieuw de stadstitel.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 3, pp. 63-64.
- Rijdams (Marcel).** *Stadschap Brussel : kritische bespiegelingen over het stedelijke landschap.* Antwerpen, Garant, 2017, 197 p.
- Schenk (Jos).** *Rendement en kostprijs van toekomstbomen in stedelijk milieu : Duurzame bomen voor Antwerpen.* Groencontact, 43, 2017, 3, pp. 8-13.
- Schoenmaeckers (Charlotte).** *La salle du Peigné à Verviers.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 40 p.
- Sleurs (Jean-Pierre), Brenkers (Cindy).** *Hamont-Achel, grenzeloos charmant : dynamische plek met aantrekkelijke natuur en rijke historie.* Groencontact, 43, 2017, 1, pp. 12-15.
- S.n.** *L'Expérience photographique internationale des Monuments.* Bruxelles Patrimoines, 2017, 23-24, pp. 164-171 (Dossier : Nature en ville).
- Somers (Bart).** *Mechelen-Helmond, een Vlaams-Nederlandse stedenband.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 3, pp. 8-9.
- Somers (Lia).** *50 : 1968-2018 : Gemeentehuis Districtshuis Merksem.* De Kijkuit : Merksens Geschiedkundig Tijdschrift, 45, 2017, nr. 176 (3), s.p.

- Spapens (Christian).** *L'octroi de Bruxelles, en particulier Port de Ninove.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 415-436.
- Stad Aalst.** *Het stadspark.* Aalst, Stad Aalst : Dienst Leefmilieu, Team natuur en duurzaamheid, 2017, s.p.
- Tillie (Willy).** *Gewijzigd stadsgezicht van de Grote Markt te Poperinge : De Nieuwe Postiljon.* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 47, 2017, 3, pp. 5-13.
- Tritsmans (Bart).** *'In Antwerp, the birds cough in the morning' : Green space activism in a time of urban flight : The case of post-war Antwerp.* In : **Clark (Peter), Niemi (Marjaana), Nolin (Catharina) (eds.).** *Green landscapes in the European city, 1750-2010.* London, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2017, pp. 120-137 (Routledge Studies in Modern European History 39).
- Tritsmans (Bart).** *De utopie achter de pragmatiek : Drie stedenbouwkundige wedstrijden in Antwerpen.* In : **Decroos (Bart) (ed.).** *Linkeroever : Sprong over de Schelde = Linkeroever : Across the river.* Antwerpen, Vlaams Architectuurinstituut, 2017, pp. 77-94.
- Turine (Sarah) (avec la participation de Mohssin El Ghabri et Emmanuel De Loeul).** *Molenbeek : Miroir du monde : Au cœur d'une action politique.* Waterloo, Luc Pire éditions, 2017, 190 p.
- Van Belle (Jean-Louis).** *Le Passage du Nord et Léon Fontaine.* Braine-le-Château, Centre international de recherches glyptographiques, 2017, 208 p.
- Van Damme (Nathalie), Delnoy (Michel), Haumont (Francis), Neuray (Jean-François), Secretin (Jean-Marc), Donnay (Luc).** *Belgique (Région wallonne) (Rapports nationaux).* In : **Renders (David), Morand-Deville (Jacqueline), Paques (Michel), Priet (François) (dir.).** *Le contentieux de l'urbanisme en Europe : colloque biennal de l'Association internationale de droit de l'urbanisme, Liège, 18-19 septembre 2015.* Paris, GRIDAUH, 2017, pp. 125-164 (Les cahiers du GRIDAUH 30).
- Van Damme (Rik).** *Kroniek van een verloren gegane wereld. Over de volkstypes in het sociale netwerk van de Oudenaardse Poort (1945-1965). Deel 1.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 267, pp. 3-8.
- Van Damme (Rik).** *Kroniek van een verloren gegane wereld. Over de volkstypes in het sociale netwerk van de Oudenaardse Poort (1945-1965). Deel 2.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 268, pp. 3-8.
- Vandecandelaere (Hans), de Aguirre (Phara) (inl.).** *In Molenbeek.* Berchem, Epo, 2017, 318 p. [4^e ed.].
- Vandenbroucke (Martijn).** *De Kollebloem, een groene oase aan de Gentse stadsrand.* Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen, 2017, 3, pp. 57-63.
- Van de Velde (Ronny).** *Antwerpen : Metropool 1885-1915.* Antwerpen, Ludion, 2017, 446 p. ["Ter gelegenheid van de uitgave van dit boek wordt een selectie van foto's getoond in Rossaert, Antwerpen van 27 april tot en met 20 juni 2017"].
- Van de Vloed (Luc).** *Borrewaterstraat in 1922.* De Kijkuit : Merksens Geschiedkundig Tijdschrift, 45, 2017, nr. 175 (2), pp. 26-29.
- Vandezande (Ornella), Pouleur (Jean Alexandre).** *Charleroi, ville symptomatique et humaine, révèle des images urbaines réinventant L'Image de la Cité.* Espaces et sociétés, 2017, 168-169, pp. 129-146 (*Ces villes dont on ne parle pas*).
- Van Driessche (L.).** *De bouw van de eerste Oktoberhalle.* Salvator Mededelingen : Ledenblad van de Oudheidkundige Kring H.H. Salvator Wieze, XXVII, 2017, 90, pp. 7-15.
- Vanfleteren (Stephan).** *Charleroi.* Furnes, Hannibal, 2017, 232 p.
- Veekman (Johan).** *Tot Cieraet deser stadt : Monumentenzorg in en door de stad Antwerpen.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 6, pp. 6-24.

- Venner (Gerard).** *De bemoeienis van gouverneur Keverberg met de plannen voor een monument voor Lamoraal van Egmont te Zottegem (1818-1819).* Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis & Oudheidkunde te Gent, 2017, LXXI, pp. 89-122.
- Vermander (Christian), Derijcker (Ben).** *Wijkpark De Porre in Gentbrugge : Nieuw leven tussen oude fabrieksmuren.* Groencontact, 43, 2017, 1, pp. 6-11.
- Voets (Ann).** *Stedenbouw met oog op het landschap : De les van de 19de eeuw.* Erfgoed Brussel, 2017, 23-24, pp. 152-163 (Dossier : Natuur in de stad).
- Voets (Ann).** *Un urbanisme soucieux du paysage : La leçon du XIXe siècle.* Bruxelles Patrimoines, 2017, 23-24, pp. 152-163 (Dossier : Nature en ville).
- Waknine (Bety), De Beule (Michel).** *Brussel : Geplande geschiedenis : Stedenbouw in de 19e en 20e eeuw.* Brussel, Meert, 2017, 495 p.
- Weis (Monique).** *Spatialiser le théâtre – Théâtraliser l'espace : Egmont sur la Grand-Place de Bruxelles en 1958.* In : **D'Antonio (Francesco), Chopin (Myriam) (eds.).** *Théâtralisation de l'espace urbain.* Paris, Orizons, 2017, pp. 207-220 (Histoire Ser.).

8. *La campagne, la vie rurale – Het platteland, het rurale leven*

- De Baets (Geert).** *Een stukje "Adegem-Dorp", van 1860 tot 2017.* Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 53-66.
- De Chou (Freddy).** *Cultuurhistorische en natuurwandeling. Grimminge in de schaduw van Beaupré en het Raspaillebos.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 269, pp. 35-39.
- De Chou (Freddy).** *Cultuurhistorische en natuurwandeling. Langs de grenzen van Schendelbeke.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2016, 270, pp. 27-31.
- De Chou (Freddy).** *Idegem. Het groene dorp. Cultuurhistorische en natuurwandeling.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 273, pp. 33-38.
- Killens (Stephan).** *Je me souviens de... La ferme du chemin du Puits.* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 263, pp. 48-49.
- Lauwers (Veerle), Nijssen (Rombout), Wouters (Werner), Kempeneers (Paul).** *Een geschiedenis van een dorp in het Hageland : Mijne groeten uit onze-Lieve-Vrouw Tielt.* S.I., s.n., 2017, 399 p.
- Lion (Dominique).** *Le loup est... à Rièzes.* Au Pays des Rièzes et des Sarts, 57, 2017, XXIX, 1 (n° 225), pp. 65-72.
- Vandenborre (Roger).** *Lantaarnpalen en kerkhofpoortjes te Hoeilaart einde negentiende eeuw.* Het Glazen Dorp. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring Hoeilaart, 28, 2017, 4, pp. 7-10.
- Vanoutrive (Philip).** *Meneer de champetter : Veldwachters vertellen.* Tielt, Uitgeverij Lannoo, 2017, 271 p.

d. *Histoire de la vie religieuse et de la laïcité – Geschiedenis van de godsdienst en van de vrijzinnigheid*

1. *L'église catholique : l'organisation ecclésiastique, les séculiers, les réguliers, la doctrine, la pratique religieuse, les missions – De katholieke kerk : de kerkelijke inrichting, de seculiere geestelijkheid, de religieuzen, de leer, de godsdienstpraktijk, de missies*

- Beaujean (Philippe).** *Zandvlietse pater als verbinding tussen Oost en West.* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 4, pp. 23-28.

- Billiet (Jaak).** *De evolutie van de betrokkenheid bij de katholieke Kerk in Vlaanderen 1996-2015.* In : **Carton (Ann), Pickery (Jan), Verlet (Dries) (red.).** *20 jaar peilen in Vlaanderen! De survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen'.* Brussel, Vlaamse Overheid. Departement Bestuurszaken, 2017, pp. 125-150.
- Binon (Dirk).** *Pastoor Joannes Franciscus Van der Meersch († 1813) en de "besloten tijd" te Ruisbroek-aan-de-Rupel.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2013, 24, pp. 31-34.
- Boeren (Edward).** *Pater Cor Goetstouwers, missionaris in het apostolisch vicariaat van Tanganika.* De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2017, pp. 153-155.
- Boes (Jos).** *50 jaar kerk Sint-Barbara Holheide : Van hulpkerk naar volwaardige parochiekerk 1967-2017.* De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 220 (november – december), pp. 18-25.
- Boeynaems (Cyriel).** *Hubert Boeynaems uit Antwerpen wordt Bishop Libert in Hawaiï.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegeschiedenis, 53, 2017, 1, pp. 73-81.
- Colla (Joris), De Maeyer (Jan), Suenens (Kristien).** *L'Église catholique.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1201-1244.
- Colla (Joris), De Maeyer (Jan), Suenens (Kristien).** *De katholieke Kerk.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19de-21ste eeuw : Volume II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis - BCRH, 2017, pp. 1197-1240 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Criel (Christ).** *'Fransche paters' Camillianen in Eksaarde van 1903 tot 1939.* De Souvereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 2, pp. 65-77.
- Crols (Frans).** *Monniken van Noord en Zuid in één tijdschrift.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 3, pp. 8-9.
- Croon (Gerry).** *Bouwgeschiedenis van het Godshuis van Kampenhout (1886-1988).* Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2017, pp. 42-58.
- Cuylaerts (Louis).** *Coververhaal – Pastorie Zwaneven. Opgetrokken in sneltreinvaart.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 2, p. 75.
- De Bock (Sébastien).** *L'abbé Victor Chambille, curé de Mousty, le personnage et son œuvre.* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2017, 80, pp. 3-10.
- De Brant (Guy).** *E.H. Petrus Van de Vijver, Pastoor van Koewacht.* Ercus (Heemkundige Kring Moerbeke-Waas), 25, 2017, 1, pp. 31-33.
- De Brant (Luc).** *H. Jakobuskerk Kemzeke - Heropstanding van een dorpskerk.* d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene, 36, 2017, 4, pp. 147-151.
- Declerck (Leo), Haquin (André).** *Inventaires des papiers conciliaires de Mgr. A.-M. Charue, évêque de Namur, deuxième vice-président de la commission doctrinale.* Leuven, Peeters, 2017, 205 p.
- Declerck (Leo), Van Parys (Michel).** *Inventaires des papiers conciliaires d'Emmanuel Lanne, O.S.B., moine du monastère de Chevetogne, membre du secrétariat pour l'unité des chrétiens.* Leuven, Peeters, 2017, 123 p.
- De Kesel (Josef).** *Foi et religion dans une société moderne.* Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique = Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 291, pp. 26-41.
- Delville (Jea-Pierre).** *Ouverture du colloque.* In : **Dieudonné (Philippe), Dury (Christian) (dir.).** *De Hageveld à Liège : Corneille Richard Antoine Van Bommel : Parcours d'un évêque pédagogue et militant (1790-1852) : Actes du colloque organisé*

- le 13 novembre 2015 par les Archives de l'Evêché de Liège au séminaire épiscopal de Liège.* Liège, Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège, 2017, pp. 3-4 (Bulletin de la Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège 71).
- De Ro (Jacques), De Schuiteneer (Steven).** *TIJDSBEELD : Kerk van Overboelare.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 276, p. 22.
- De Schepper (André).** *Portret van Aimé De Baets, koster.* Ercus (Heemkundige Kring Moerbeke-Waas), 25, 2017, 1, pp. 4-11.
- De Schepper (Willy).** *Pastoor Richard Van den Eeckhout.* Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 1, pp. 2-15.
- De Smet (Willy).** *O Wonder Woutergem [Priester Alfons Leo Mervillie].* Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het land aan Leie en Schelde, 2017, 84, pp. 347-371.
- Dewaele (Pia), Driesen (Willem), Heeren (Tony) (eds.), Vandersteegen (Willy) (fotograaf).** *Uit liefde voor God en de mensen : 175 jaar Zusters Augustinessen in Sint-Truiden [in woord en beeld] 1842-2017.* Sint-Truiden, Zusters Augustinessen vzw, 2017, 224 p.
- Dezutter (Willy).** *De voorbeschikking van vicaris-generaal Petrus de Pauw (1727-1810).* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 1, pp. 25-27.
- Dierickx (Fons).** *Herdersem in feest : Eremis van E.H. Camiel Vinck 75 jaar geleden.* De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 1, pp. 35-41.
- Dieudonné (Philippe).** *De Hageveld à Saint-Roch (Ferrières) : aux sources franco-allemandes des initiatives pédagogiques de Corneille Van Bommel.* In : **Dieudonné (Philippe), Dury (Christian) (dir.).** *De Hageveld à Liège : Corneille Richard Antoine Van Bommel : Parcours d'un évêque pédagogue et militant (1790-1852) : Actes du colloque organisé le 13 novembre 2015 par les Archives de l'Evêché de Liège au séminaire épiscopal de Liège.* Liège, Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège, 2017, pp. 5-24 (Bulletin de la Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège 71).
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *1817 : Mariadal gekocht door de zusters.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 208/3, pp. 6-8.
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Mariadal gekocht door de zusters voor de prijs van...* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 209/4, s.p.
- Dujardin (Vincent).** *Conclusions.* In : **Dieudonné (Philippe), Dury (Christian) (dir.).** *De Hageveld à Liège : Corneille Richard Antoine Van Bommel : Parcours d'un évêque pédagogue et militant (1790-1852) : Actes du colloque organisé le 13 novembre 2015 par les Archives de l'Evêché de Liège au séminaire épiscopal de Liège.* Liège, Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège, 2017, pp. 215-220 (Bulletin de la Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège 71).
- Duquenne (Xavier).** *Le chanoine prince Paul d'Aremberg (1788-1844).* Annales de la Société archéologique de Namur, 2017, 91, pp. 129-150.
- Geilleit (E.H.).** *Rome bedevaart KAJ Sint-Gillis-Waas in 1956.* De Kluisenaer : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 85, pp. 15-20.
- Geilleit (E.H.).** *Rome bedevaart KAJ Sint-Gillis-Waas in 1956, deel 2.* De Kluisenaer : Tijdschrift van de Heemkundige Kring "De Kluize". Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 86, pp. 23-28.
- Gerits (Jan).** *Liturgisch erfgoed in Meeuwen : De kelk van Thomas Lambrechts, mislezer in de kapel van het kasteel van Schoonbeek te Beverst.* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2017, 3, pp. 19-21.

- Gerits (Jan).** *Vitalis Jacob Keenen (1864-1935), een opmerkelijke franciscaan uit Neeroeteren.* Wotra : Oters Jaarboek / Kulturele Kring Neeroeteren, 2017, 16, pp. 79-86.
- Glas (Daniël).** *Broeder Marist Odile Vandenberghe.* Jaarboek van de Heemkundige Kring Ardoonie-Koolskamp, 2017, 13, pp. 63-74.
- Goossens (Carine).** *Archief geschat : Getouwtrek over de fundatie Piers.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 3, pp. 74-75.
- Hainaut (Jean-Philippe).** *Monseigneur 'Van Schingen' : Récit de la vie d'un évêque né à Beauraing.* Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 54, pp. 44-61.
- Hendriks (Giel).** *De laatste kloosterlingen van Floreffé.* De Pelterbloas : Tweemaandelijks Contactblad voor het Genootschap voor Geschiedenis en Volkskunde Overpelt, 2017, nr. 216 (maart – april), pp. 12-21.
- Heus (Jozef).** *Het geval Pieter Aernoudt, een verfrissing en een verdieping.* Spaenhiers : Jaarboek van de Archeologisch-Historische Kring van Koekelare, 2017, 24 [Jaarboek 2016], pp. 189-222.
- Ickx (Johan).** *Mgr Corneille Richard Van Bommel, évêque de Liège, et le Vatican.* In : **Dieudonné (Philippe), Dury (Christian) (dir.).** *De Hageveld à Liège : Corneille Richard Antoine Van Bommel : Parcours d'un évêque pédagogue et militant (1790-1852) : Actes du colloque organisé le 13 novembre 2015 par les Archives de l'Evêché de Liège au séminaire épiscopal de Liège.* Liège, Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège, 2017, pp. 47-74 (Bulletin de la Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège 71).
- Jansen (Jaak).** *Het altaar van Onze-Lieve-Vrouw van de Scapulier van de Berg Karmel (1900) in de Sint-Dimpnakerk te Geel.* Jaarboek van de Vrijheid en het Land van Geel [Geels Geschiedkundig Genootschap], 2017, 52, pp. 27-42.
- Jansen (Jaak).** *De Broederschap van de heilige Odrada (1892) in de Sint-Andrieskerk te Balen.* Jaarboek Erfgoed Balen, 2017, 16, pp. 67-74.
- Janssen (Augustinus M.P.P.).** *Les visites pastorales de C.R.A. Van Bommel dans le «Limbourg néerlandais».* In : **Dieudonné (Philippe), Dury (Christian) (dir.).** *De Hageveld à Liège : Corneille Richard Antoine Van Bommel : Parcours d'un évêque pédagogue et militant (1790-1852) : Actes du colloque organisé le 13 novembre 2015 par les Archives de l'Evêché de Liège au séminaire épiscopal de Liège.* Liège, Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège, 2017, pp. 97-116 (Bulletin de la Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège 71).
- Jousten (Wilfried).** *Ein Priester kämpft in Rom um sein Recht : der Amstverlust von Pfarrer Josef Thomas im Bistum Eupen-Malmedy.* St. Vith, Kgl. Geschichts- und Museumsverein "Zwischen Venn und Schneifel", 2017, 187 p. (Geschichts- und Museumsverein "Zwischen Venn und Schneifel" : ZVS-Schriftenreihe, Band 22).
- Laffineur-Crepin (Marylène).** *Éclectisme et historicisme : Les deux nouvelles tendances de l'art au diocèse de Liège pendant l'épiscopat de Mgr Van Bommel.* In : **Dieudonné (Philippe), Dury (Christian) (dir.).** *De Hageveld à Liège : Corneille Richard Antoine Van Bommel : Parcours d'un évêque pédagogue et militant (1790-1852) : Actes du colloque organisé le 13 novembre 2015 par les Archives de l'Evêché de Liège au séminaire épiscopal de Liège.* Liège, Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège, 2017, pp. 157-186 (Bulletin de la Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège 71).
- Lamberigts (Mathijs).** *50 jaar bisdom Hasselt : Een jong bisdom met een lange geschiedenis.* Antwerpen, Halewijn, 2017, 237 p.
- Lekens (Hadewijch).** *Wenceslas Van Ruyteghem.* Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 4, pp. 167-170.

- Lernout (Guy).** *Pater Louis Defrijn : 57 jaar missionaris in India maar met een groot hart voor Halle, zijn geboortestad.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 1, pp. 30-33.
- Liessens (Gerrit).** *De Xaverianen en de H. Hartbond vieren feest - Aaigem 1922.* Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 3, pp. 78-80.
- Lindmans (Herman).** *De bonnet van kapelaan Colla.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 4, pp. 7-8.
- Loos (Marcel).** *Uit verre en nabije herinneringen... : Meimaand-Mariamaand en de zorg van Leonarda Rutten voor een veldkapelletje.* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 2, pp. 20-22.
- Loridan (Dominique), Van Elslande (Jean-Michel).** *Décors en éclats : Les églises et chapelles de Comines-Warneton avant leur destruction en 1914-1918.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 47, pp. 159-208.
- Lucas (Cécile).** *La chapelle du Sacré-Cœur à Céroux.* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2017, 80, pp. 11-15.
- Luyten (Jo).** *"L'Évêque savait choisir les hommes, les utiliser selon leur aptitude" : Monseigneur Cornelius van Bommel en de uitbouw van het religieuze leven in het bisdom Luik (1829-1852).* In : **Dieudonné (Philippe), Dury (Christian) (dir.).** *De Hageveld à Liège : Corneille Richard Antoine Van Bommel : Parcours d'un évêque pédagogue et militant (1790-1852) : Actes du colloque organisé le 13 novembre 2015 par les Archives de l'Evêché de Liège au séminaire épiscopal de Liège.* Liège, Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège, 2017, pp. 117-142 (Bulletin de la Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège 71).
- Maurissen (Frans), Slechten (Patrick).** *Kanunnik Adolf Beckers (deel 1) : Respondent van de enquête-Willems van 1887.* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 5, pp. 6341-6344.
- Maurissen (Frans), Slechten (Patrick).** *Kanunnik Adolf Beckers (deel 2 - slot) : Respondent van de enquête-Willems van 1887.* Bilisium. Tijdschrift voor Heemkunde (Bilzen), 42, 2017, 6, pp. 6360-6365.
- Meirlaen (Jean-Pierre).** *Korte geschiedenis van de klokken van de Ieperse Sint-Niklaaskerk.* Iepers kwartier. Driemaandelijks tijdschrift voor heemkunde, 53, 2017, 1, pp. 4-9.
- Merckx (Liesbeth).** *60 jaar doopsel in Berg of wat het doopregister tussen 1905 en 1965 van de Sint-Servaasparochie ons te vertellen heeft.* Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2017, pp. 113-125.
- Michiels (Karel).** *Broeder Hippoliet, in de wereld van Judocus De Rauw.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2011, 22, pp. 11-12.
- Minke (Alfred).** *Le catholicisme rhénan et Mgr Van Bommel : interactions réelles ou supposées?* In : **Dieudonné (Philippe), Dury (Christian) (dir.).** *De Hageveld à Liège : Corneille Richard Antoine Van Bommel : Parcours d'un évêque pédagogue et militant (1790-1852) : Actes du colloque organisé le 13 novembre 2015 par les Archives de l'Evêché de Liège au séminaire épiscopal de Liège.* Liège, Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège, 2017, pp. 47-74 (Bulletin de la Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège 71).
- Moeyersons (Fons), Van Schel (Alfred).** *De klokken van Londerzeel Sint-Kristoffel.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 4, pp. 166-179.
- Mostert (Gerard).** *70 jaar geleden : Uit vergeelde kranten (5) : 1947 De kerk van Stokkem bestaat 100 jaar.* De Bakeman. Driemaandelijks tijdschrift Kunstkring Arnold Sauwen vzw Stokkem, XXXVIII (nr. 1), 2017, nr. 149, pp. 10-12.

- Mous (Ward).** *Een H. Hartbeeld voor de parochie Ertbrand.* Molengalm. Heemkring Stabroek – Hoevenen – Putte, 19, 2017, 1, pp. 5-15.
- Narinx (Geert).** *Monseigneur Rutten van Hoezerhof werd 150 jaar geleden tot priester gewijd.* Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 3, pp. 103-105.
- Neirinckx (Pieter).** *Een geschiedenis van de Genkse 'Broederschap van de Heilige Rozenkrans' van 1816 tot 1914.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 1, pp. 14-23.
- Neyt (Luc).** *Pater Julien Standaert C.ss.R. (1918-2016) : Redemptorist – missionaris – pastoor.* Het Land van Nevele. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige Kring, XLVIII, 2017, 2, pp. 103-129.
- Nijssen (Rombout).** *'Wat schatten van bermhertigheyd en geestelycke vreugten zouden sy van Jesus en Maria niet verwerven!': De oprichting van het genootschap van de voorgangers van de Broederschap van de heilige Rozenkrans in de kerk van Stevoort, 1820.* Heemkunde Limburg. Tijdschrift voor lokale geschiedenis en erfgoed, 2017, 3, pp. 14-18.
- Ooms (Paul).** *Een Bjèvelse missionaris vertrekt...* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 28, 2017, 1 (109), pp. 49-51.
- Ooms (Paul).** *Broeder Gerlach, een van de eerste Bjèvelse missionarissen.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 4 (108), pp. 3-10.
- Pieters (Marcel).** *Im memoriam Marcel Pieters – De catechismus.* Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 2, pp. 65-73.
- Pieters (Marcel).** *Im memoriam Marcel Pieters – De catechismus (deel 2).* Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 3, pp. 104-109.
- Pottel (Alain).** *La reconstruction du couvent et de l'école des soeurs de Notre-Dame de Comines-Belgique par Mère Julie.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 47, pp. 247-264.
- Powell (Michael).** *De jozefieten van Geraardsbergen vieren 200-jarig bestaan.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 276, pp. 23-28.
- Pozzi (Lucia).** *The Encyclical Casti connubii (1930) : The Origin of the Twentieth Century Discourse of the Catholic Church on Family and Sexuality.* In : **Vanderpelen-Diagre (Cécile), Sägesser (Caroline) (éds.).** *La sainte famille : Sexualité, filiation et parentalité dans l'Eglise catholique.* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 31-40 (Problèmes d'histoire des religions 24).
- Redactie.** *Voorgoed verdwenen.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 4 (108), pp. 36-37 [De oude Sint-Hubertusklok, gegoten in 1793, werd op 15 augustus 1943 op last van de Duitsers uit de Beverlose kerktoren gehaald].
- Schroeven (Roger).** *Molse zuster Marie-Justine.* Molse Tijdingen, 2017, 25, pp. 218-229.
- Schuermans (Marcel).** *Misdienaar bij pastoor Schevers.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 3, pp. 25-30.
- Sels (Jan).** *De laatste bewoonster keerde al terug naar de pastorij Zwaneven.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 4, pp. 136-137.
- S.n.** *18 kilo foto's : Kroning van een Mariabeeld.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 54-55.
- S.n.** *Aangemeerd in Antwerpen : Apostolaat voor zeelieden.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 106-107.

- S.n.** *A la recherche du temps perdu : Relgieuze symboliek.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 136-137.
- S.n.** *Apostel der Indianen : Missies in Noord-Amerika.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 28-29.
- S.n.** *Beschavend Belgenland : Kerk en Congo.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 56-57.
- S.n.** *Boeddhistische godin : Missie en wetenschap.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 64-65.
- S.n.** *Credo! Katholieke mobilisatie.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 84-85.
- S.n.** *Les Flaminds. Het Werk der Vlamingen in Wallonië.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 46-47.
- S.n.** *Een getormenteerde paus : Ultramontanisme.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 26-27.
- S.n.** *Hartenvrouw voor een priester : Overlijdensbericht op speelkaart.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 16-17.
- S.n.** *Een hart voor mensen : Nieuw kloosterwezen.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 20-21.
- S.n.** *Hemel en hel : Geloofsondericht voor het volk.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 18-19.
- S.n.** *Een knikkend olifantje. Sparen voor de missies.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 74-75.
- S.n.** *Lering door vermaak : Religieus spelmateriaal.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 88-89.
- S.n.** *Een misboek voor iedereen : Het volksmissaal.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 40-41.
- S.n.** *Mijnwerkers-Brancardiers : Met blauw kostuum, halsdoek en helm op bedevaart naar Lourdes.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 2, pp. 58-60.
- S.n.** *Neogotisch of exotisch? Vlaamse missionarissen in China.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 48-49.
- S.n.** *Op handen gedragen : Processiecultuur.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 30-31.
- S.n.** *Les pauvres comme moyen : De Vincentianen.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 32-33.
- S.n.** *Samenlevingsopbouw : De katholieke ingenieur.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 36-37.

- S.n.** *Schild en vriend : Corporatieve verenigingen*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 50-51.
- S.n.** *A sound education : Kostscholen*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 38-39.
- S.n.** *Testamentjagers : Antiklerikalisme*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 24-25.
- S.n.** *Uit de mode : Religieuze kledij*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 116-117.
- S.n.** *Vette en magere jaren : Religieuze roepingen*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 92-93.
- S.n.** *Voor het laatst op de catwalk : Religieuzen uit het Ancien Régime*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 22-23 [Contenu : / Inhoud : album : *Collection de costumes de tous les ordres monastiques supprimés à différentes époques dans la ci-devant Belgique, 1811*].
- S.n.** *Vuile praat en schuldige betrekkingen : Zedelijkheidsactie*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 86-87.
- S.n.** *Wandelen in de voetsporen van Daens*. Aalst, Toerisme Aalst, 2017, 20 p. [Titel varieert : *Priester Adolf Daens uit Aalst*].
- S.n.** *Woning voor de gelovige : Moderne kerkenbouw*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 124-125.
- Sterken (Sven)**. *"The chapel truck is coming to our village!" Oostpriesterhulp, Catholic Relief and the German Refugee Problem after World War II*. Trajecta. Religie, Cultuur en Samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 26, 2017, 1, pp. 65-86.
- Strobbe (Arnold)**. *Hendrik Van Doorne, een leven in en uit de schaduw van Gezelle*. [Loppem-Zedelgem], Guido Gezellekring, 2017, 205 p.
- Struys (Willy)**. *Toespraak gehouden bij het open graf van pastoor René De Maeyer*. Molengalm. Heemkring Stabroek – Hoevenen – Putte, 19, 2017, 1, pp. 35-38.
- Van Clemen (Sam)**. *75 jaar parochie Goddelijk Kind Jezus*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 28, 2010, 1, pp. 18-20.
- van der Elst (Wim), Schutters (Victor)**. *Over de klok(ken) van Sint-Lambertus op de Heizel*. Laca tjdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 28, 2017, 1, pp. 5-9.
- Vanderhoydonck (Theo)**. *De zusters van Maria in Linde-Peer (1921-2003)*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 1, pp. 19-21.
- Vanderhoydonck (Theo)**. *De zusters van Maria in Linde-Peer (1921-2003)*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 2, pp. 48-50.
- Vanderhoydonck (Theo)**. *De zusters van Maria in Linde-Peer (1921-2003)*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 4, pp. 106-107.
- Vandeur (Piet)**. *150 jaar O.-L.-Vrouw onder de toren in Peer*. De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 3, pp. 80-82.

- Vandeweghe (Evert).** *Tussen droom en daad : De voltooiing van de Sint-Martinuskerk in Aalst (1850-1950).* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 4, pp. 213-232.
- Van Driessche (L.).** *Over Eerste Communie, Plechtige Communie en Heilig Vormsel.* Salvator Mededelingen : Ledenblad van de Oudheidkundige Kring H.H. Salvator Wieze, XXVII, 2017, 91, pp. 19-32.
- Van Ingelgem (Eric).** *Stempelkaart vol van devotie.* Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 3, pp. 103-105.
- Van Mechelen (Jo).** *Runckelen pastorie 1850-1920.* Sint-Truiden, Geschied- en Oudheidkundige Kring van Sint-Truiden, 2017, 16 p.
- Vannoppen (Henri).** *De bedevaart naar Sint-Antonius, de processies, de kapelletjes, de kermissen en de kruisdagen in Meerbeek.* Curtenberg, 26, 2017, 2, pp. 66-70.
- Vannoppen (Henri).** *Pastoor Karel Nerinckx in Meerbeek in België.* Curtenberg, 26, 2017, 2, pp. 53-55.
- Vannoppen (Henri).** *Pastoor Nerinckx, de apostel van Kentucky in de VS.* Curtenberg, 26, 2017, 2, pp. 56-60.
- Vannoppen (Henri).** *De Sint-Antoniuskerk van Meerbeek.* Curtenberg, 26, 2017, 2, pp. 61-65.
- Van Osselaer (Tine).** *The 'Affair of the Photographs': Controlling the Public Image of a Nineteenth-Century Stigmatic.* The Journal of Ecclesiastical History, 68, 2017, 4, pp. 784-806 [DOI : <https://doi.org/10.1017/S0022046917000665>].
- Vanwuytswinkel (Ludo).** *Coververhaal – Pastorie Oosthoven. Nieuwe bestemming gezocht.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 1, p. 36.
- Verheyde (Jan).** *Moere, gegroet en pauselijke zegen in 1860.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunde, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 4, pp. 90-93.
- Verleyen (Rudolf).** *De "betonnen" kerk van Sint-Rochtus.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 1, pp. 28-29.
- Verlinden (Marc).** *Het Clarissenklooster in Boom.* Geschiedkundige Studiegroep Ten Boome vzw. Jaarboek, 2017, pp. 35-52.
- Versavel (Staf), Van Cromphaut (Omer), De Loose (Willy).** *Sint-Gorik : Liber memorialis Ecclesiae de Haeltert : het verhaal van het kerkgebouw en het parochiaal leven van 1848 tot 1980.* Haalter, Heemkundige Kring, 2017, 172 p.
- Walle (Jean-Claude).** *Récupération d'un bien de l'église paroissiale de Ploegsteert d'avant 1914.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 47, pp. 319-324.
- Wils (Raf).** *Coververhaal – Pastorie Sint-Bavo : Van 't pannenhuis naar 't Hofke.* Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 3, pp. 117.
- Windey (Louis).** *160 jaar zusters van de heilige Vincentus à Paulo te Moerzeke, 1857-2017.* [Moerzeke-Hamme], Louis Windey, 2017, 170 p.
- Wouters (Romain), Aertssen (Ludo).** *De kogel is door de kerk [ontwijding van de kerk van Berendrecht vanaf eind november 2017].* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 3, pp. 17-20.
- Wuyts (Betty), Kaerts (Betsy).** *Het klooster van Beverlo.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 28, 2017, 1 (109), pp. 19-23.
- Wynants (Paul).** *La statue de Johannes Tinctoris, enjeu de controverses entre les catholiques et les libéraux nivellois (1873-1877).* Revue d'histoire du Brabant wallon. Religion, Patrimoine, Société, 31, 2017, 3, pp. 3-48.

Xhayet (Geneviève). *Un évêque dans la révolution industrielle : Corneille Van Bommel et le contexte économique et social liégeois.* In : **Dieudonné (Philippe), Dury (Christian) (dir.).** *De Hageveld à Liège : Corneille Richard Antoine Van Bommel : Parcours d'un évêque pédagogue et militant (1790-1852) : Actes du colloque organisé le 13 novembre 2015 par les Archives de l'Evêché de Liège au séminaire épiscopal de Liège.* Liège, Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège, 2017, pp. 143-156 (Bulletin de la Société d'art et d'histoire du diocèse de Liège 71).

2. Laïcité, la franc-maçonnerie – *Vrijzinnigheid, de vrijmetselarij*

Asselbergh (Jef). *Ben jij bij de loge? Ja, en dan?* In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.).** *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij.* Brussel, ASP, 2017, pp. 249-258.

Awoust (Louis) (coord.). *Félicien Rops, artiste et franc-maçon : Catalogue de la collection de la respectable loge «La bonne amitié François Bovesse».* Namur, Les éditions namuroises, 2017, 119 p.

Batens (Diderik). *Paradoxen in de vrijmetselarij en de relatie met waarden.* In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.).** *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij.* Brussel, ASP, 2017, pp. 319-336.

Berkenbaum (Philippe) (dir.), de la Croix (Arnaud) (collab.), Ghali (Soraya) (collab.), Jassogne (Pierre) (collab.), Peck (Dorian) (collab.). *300 ans de franc-maçonnerie : Naissance, évolution, conquêtes, figures, combats, influences, secrets...* Bruxelles, Le Vif-L'Express, 2017, 98 p. (Le Vif-L'Express, hors-série).

Boeykens (Freddy). *Morele dienstverlening.* In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.).** *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog.* Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 185-196.

Borms (Eddy). *Officieel onderwijs en niet-confessionele zedenleer.* In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.).** *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog.* Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 91-112.

Boullart (Karel). *Vrijmetselarij als filosofische uitdaging.* In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.).** *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij.* Brussel, ASP, 2017, pp. 393-418.

Braet (Hilde). *Schoonheid, kracht en wijsheid in de fotografie.* In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.).** *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij.* Brussel, ASP, 2017, pp. 419-420.

Bussche (Franky). *deMens.nu – Unie Vrijzinnige Verenigingen vzw.* In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.).** *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog.* Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 57-64.

Casano (Nicoletta). *Les lieux de la recherche sur la franc-maçonnerie à Bruxelles.* In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.).** *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog.* Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 287-298.

Coene (Gily), Scheelings (Frank). *Inleiding. Op zoek naar de evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog.* In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.).** *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig*

- humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog*. Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 9-24.
- Coene (Gily)**. *De opleiding moraalwetenschap(en) : Ontstaan en evoluties*. In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.)**. *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog*. Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 141-164.
- Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.)**. *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog*. Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, 300 p.
- Crevits (Luc)**. *Over religiositeit, sacraliteit en spiritualiteit*. In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.)**. *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij*. Brussel, ASP, 2017, pp. 281-296.
- De Beurme (Barbara)**. *Zoeken naar een humaan perspectief*. In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.)**. *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij*. Brussel, ASP, 2017, pp. 231-248.
- De Bonth (Ingrid)**. *Een neuriënd oerlied*. In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.)**. *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij*. Brussel, ASP, 2017, pp. 259-280.
- Decreus (Freddy)**. *Waarom de vrijmetselarij geen helden, goden, martelaren of heiligen kent*. In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.)**. *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij*. Brussel, ASP, 2017, pp. 101-112.
- De Zutter (Jan)**. *Initiatie : de waanzin voorbij*. In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.)**. *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij*. Brussel, ASP, 2017, pp. 113-126.
- Doom (Ruddy)**. *De vinger die naar de maan wijst...* In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.)**. *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij*. Brussel, ASP, 2017, pp. 147-178.
- Doom (Ruddy)**. *De Vlaamse vrijzinnigen en de koloniale kwestie (1885-1960)*. In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.)**. *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog*. Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 65-80.
- Elias (Willem)**. *Kunst, cultuur en vrijzinnig humanisme*. In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.)**. *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog*. Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 259-286.
- Ghequière (Kathleen)**. *Het grote hinkelspel*. In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.)**. *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij*. Brussel, ASP, 2017, pp. 219-230.
- Gielen (Mark)**. *Een vrolijke queeste*. In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.)**. *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij*. Brussel, ASP, 2017, pp. 351-374.
- Hasquin (Hervé)**. *Trois siècles de franc-maçonnerie... Et après? : Entretiens avec Eddy Caekelberghs*. Marcinelle, Editions du Création Europe Perspectives, 2017, 133 p. (Epreuves).
- Hoste (Serge)**. *Drie graden*. In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.)**. *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij*. Brussel, ASP, 2017, pp. 71-100.

- Jassogne (Christian) (dir.)**. *1717-2017 : Trois siècles de franc-maçonnerie*. Mons, CIPA, 2017, 266 p. (Philosophie – Droit – Société).
- Koppen (Jimmy)**. *Erfgoed met drie puntjes. Vrijmetselaarscollecties in Brussel*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 4, pp. 78-83.
- Koppen (Jimmy)**. *Historisch overzicht van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen en Brussel van de Tweede Wereldoorlog tot in de jaren 1980*. In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.)**. *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog*. Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 25-56.
- Koppen (Jimmy)**. *Vrijzinnig jeugdwerk*. In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.)**. *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog*. Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 165-184.
- Lachaert (Pieter-Jan)**. *Archieven van vrijzinnigen en vrijmetselaars in het Archief Gent*. @rchieflink. Driemaandelijks nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 17, 2017, 2, p. 6.
- Leclercq (Walter)**. *Franc-maçonnerie, science, féminisme et vie privée. Les relations d'Eugène Goblet d'Alviella (1846-1925) avec les États-Unis et l'Australie*. Archives et Bibliothèques de Belgique. Archief- en Bibliotheekwezen in België, LXXXVIII, 2017, 1-4, pp. 165-184.
- Leman (Marc)**. *Verlangen, expressie, interactie en spiritualiteit*. In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.)**. *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij*. Brussel, ASP, 2017, pp. 43-70.
- Liénard (Philippe)**. *Histoire de la franc-maçonnerie belge : Une existence «influente» depuis trois siècles?* Waterloo, Bruxelles, Paris, Jourdan, 2017, 439 p.
- Magits (Michel)**. *De gelijkberechtiging van de vrijzinnig-humanistische levensbeschouwing*. In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.)**. *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog*. Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 81-90.
- Mairiaux (Michel)**. *Emergence de la citoyenneté laïque dans l'entité de Fontaine-l'Évêque (de 1830 à nos jours) : Essai d'une chronique*. Fontaine-l'Évêque, Centre d'action laïque. Régionale de Charleroi, 2017, 130 p.
- Pinxten (Rik), Swings (Jean)**. *Inleiding : Vrijmetselarij in de toekomst*. In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.)**. *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij*. Brussel, ASP, 2017, pp. 7-12.
- Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.)**. *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij*. Brussel, ASP, 2017, 424 p.
- Pinxten (Rik)**. *Over vrijmetselarij, levensloop en de mens als sociaal wezen*. In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.)**. *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij*. Brussel, ASP, 2017, pp. 205-218.
- Renard (Raymond)**. *La franc-maçonnerie offerte au profane*. Mons, CIPA, 2017, 189 p. (Philosophie – Droit – Société 5).
- Rottiers (Franc)**. *De vrijmetselarij, zij denkt niet : Het zijn vrijmetselaars die denken*. In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.)**. *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij*. Brussel, ASP, 2017, pp. 337-350.
- Scheelings (Frank), Coene (Gily)**. *Inleiding : Op zoek naar de evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog*. In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.)**. *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog*. Antwerpen, Humanistisch

- Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 9-23.
- Scheelings (Frank).** *De verwevenheid van de vrijzinnig-humanistische levensbeschouwing en de Vrije Universiteit Brussel in historisch perspectief. Mogelijkheden tot onderzoek.* In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.).** *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog.* Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 113-140.
- Scheelings (Frank), Koppen (Jimmy).** *Vrijzinnig Jeugdwerk.* In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.).** *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog.* Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 165-184.
- S.n.** *Passer en winkelhaak. Vrijmetselarij.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 34-35.
- Somers (Jean).** *Vrijmetselaar worden of niet?* In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.).** *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij.* Brussel, ASP, 2017, pp. 179-192.
- Susanne (Charles).** *De verbeterde mens.* In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.).** *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij.* Brussel, ASP, 2017, pp. 193-204.
- Tyssens (Jeffrey).** *La franc-maçonnerie et les organisations laïques.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1283-1300.
- Tyssens (Jeffrey), Vermeir (René).** *Geen loge zonder leden.* @rchieflink. Driemaandelijkse nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 17, 2017, 2, pp. 4-5.
- Tyssens (Jeffrey).** *De kieren van de tempelpoort : Negentiende-eeuwse vrijmetselaarsloges tussen geheim, divulgatie en angst.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 2, pp. 56-73.
- Tyssens (Jeffrey), Vermeir (René).** *La Liberté, een progressistische loge in Gent.* @rchieflink. Driemaandelijkse nieuwsbrief van 't Archief Gent On Files vzw, 17, 2017, 2, pp. 1-3.
- Tyssens (Jeffrey).** *Vrijmetselarij en vrijzinnige organisaties.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19^e-21^e eeuw. Vol. II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 1279-1296 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Tyssens (Jeffrey), Balthazar (Herman).** *De vrijmetselarij van verleden naar heden.* In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.).** *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij.* Brussel, ASP, 2017, pp. 297-318.
- Van Bendegem (Jean Paul).** *Over grondtonen, boventonen en het kalofonische samenspel.* In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.).** *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij.* Brussel, ASP, 2017, pp. 375-392.
- Van Cauwenberghe (Christ).** *De Sint-Jorisgilde te Geraardsbergen onder invloed van de vrijmetselaarsloge La Discrète Impériale te Aalst (1764-1786).* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 273, pp. 23-32.
- Van Cauwenberghe (Christ).** *De Sint-Jorisgilde te Geraardsbergen onder invloed van de vrijmetselaarsloge La Discrète Impériale te Aalst (1764-1786) Deel 2 : Geschiedenis van La Discrète Impériale.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 274, pp. 19-27.

- Van Cauwenberghe (Christ).** *De Sint-Jorisgilde te Geraardsbergen onder invloed van de vrijmetselaarsloge La Discrète Impériale te Aalst (1764-1786) Deel 3 : Geschiedenis van La Discrète Impériale.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 275, pp. 30-37.
- Van Cauwenberghe (Christ).** *De Sint-Jorisgilde te Geraardsbergen onder invloed van de vrijmetselaarsloge La Discrète Impériale te Aalst (1764-1786) Deel 4 en slot : Geschiedenis van La Discrète Impériale.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 276, pp. 29-39.
- Van den Abeele (Eric).** *Les mystères de la franc-maçonnerie révélés par la caricature (1850-1942).* Waterloo, Luc Pire, 2017, 160 p.
- Van den Brande (Jan).** *Rituelen en vrijzinnige plechtigheden.* In : **Coene (Gily), Koppen (Jimmy), Scheelings (Frank) (red.).** *Op zoek... De evolutie van het vrijzinnig humanisme in Vlaanderen sinds de Tweede Wereldoorlog.* Antwerpen, Humanistisch Verbond, Centrum voor Vrijzinnig Humanistisch Erfgoed vzw; Brussel, ASP / VUBPress, 2017, pp. 197-210.
- Vergauwen (David).** *Maçonnieke chansons in negentiende-eeuws België.* Brussel, Academic & Scientific Publishers, 2017, 257 p.
- Vermoere (Willem).** *Drater.* In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.).** *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij.* Brussel, ASP, 2017, pp. 127-146.
- Wagnon (Sylvain).** *De Condorcet à Decroly : La franc-maçonnerie belge, l'éducation et l'enseignement (XIXe-XXe).* Bruxelles, P.I.E.-Peter Lang S.A., Editions Scientifiques Internationales, 2017, 286 p.
- Warmoes (Steven).** *Maçonnieke spiritualiteit.* In : **Pinxten (Rik), Swings (Jean) (eds.).** *Kappen aan de ruwe steen : De vrijmetselarij als spiegel van de maatschappij.* Brussel, ASP, 2017, pp. 13-42.

3. Autres religions – Andere godsdiensten

- Aarns (Pim), Roex (Ineke).** *Als ik iemand beledigd heb, dan was dat mijn bedoeling : sharia4Belgiums ideologie en humorgebruik.* Amsterdam, Amsterdam University Press, 2017, 248 p.
- Adam (Ilke), Rea (Andrea).** *The three “i”s of workplace accommodation of Muslim religious practices : instrumental, internal, and informal.* Ethic and racial studies, 41, 2017, 15, pp. 2711-2730 [DOI : <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1409430>].
- Ahaddour (Chaïma).** *Islamtradities : Tussen innovatie en solidariteit : religieuze en seculiere gebruiken binnen de moslimgemeenschappen in Vlaanderen.* In : **Geybels (Hans) (red.).** *Heiligen en tradities in Vlaanderen, Lente & zomer.* Antwerpen, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, pp. 282-299.
- Ahaddour (Chaïma), Broeckeaert (Bert).** *Muslim burial practices and Belgian legislation and regulations : A comparative literature review.* Mortality : Promoting the Interdisciplinary Study of Death and Dying, 22, 2017, 4, pp. 356-373 [DOI : <https://doi.org/10.1080/13576275.2016.1263943>].
- Cheref-Khan (Chemsi), Lemaire (Jacques Ch.) (éds.).** *Concilier islamité et citoyenneté en Wallonie : Comment? Avec qui?.* Bruxelles, La Pensée et les hommes, 2017, 192 p. (*La Pensée et les hommes*, 61, 2017, 107).
- Colaert (Lore).** *Deradicalisering : Wetenschappelijke inzichten voor een Vlaams beleid.* Brussel, Vlaams Vredesinstituut, 2017, 197 p.
- De Waele (Maarten), Moors (Hans), Garssen (Aart), Noppe (Jannie) (eds.).** *Aanpak van gewelddadige radicalisering.* Antwerpen, Apeldoorn, Maklu, 260 p. (*Cahiers politiestudies*, 2017/1, 42).
- De Wit (Mark).** *Toen hoorden we een enorme knal : Zaventem, 22 maart 2016 : Acht seconden van leven en dood.* Gent, Borgerhoff & Lamberigts, 2017, 95 p.

- El Bachiri (Mohamed), Van Reybrouck (David).** *Een jihad van liefde*. Amsterdam, De Bezige Bij, 2017, 93 p.
- Ettourki (Karim), Khoojinian (Mazyar).** *La communauté musulmane*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1301-1312.
- Ettourki (Karim), Khoojinian (Mazyar).** *De moslingemeenschap*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 1297-1308 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Heremans (Karin).** *Mijn kleine jihad : Gedeelde waarden voor de samenleving*. Antwerpen, Amsterdam, Houtekiet, 2017, 174 p. [Aantekening : Studie door de directrice van een Antwerps atheneum over de radicalisering van islamitische jongeren op scholen en hoe dit proces kan worden tegengegaan].
- Martin (Jean-Pierre), Lamfalussy (Christophe).** *Molenbeek-sur-Djihad*. Paris, Grasset, 2017, 299 p.
- Moniquet (Claude).** *Jihad in België : ze zijn onder ons, wie zijn deze jihadi's?, wat zijn ze van plan?, en hoe kunnen we ze stoppen?* Schoten, Horizon, [2017], 348 p. [Oorspr. titel : *Comprendre et combattre le djihad*].
- Ponsaers (Paul).** *Jihadi's in België : De route naar Zaventem en Maalbeek*. Antwerpen, Maklu, 2017, 252 p.
- Torrekens (Corinne).** *La prohibición del velo integral en Bélgica : entre histeria colectiva y política simbólica*. Revista CIDOB d'afers internacionals, 2017, 115, s.p. (Ejemplar dedicado a : *(Re)interpretando el islam en Europa*).
- Torrekens (Corinne).** *De la discrétion à la lutte contre les discriminations. Représenter les musulmans en Belgique*. In : **Talpin (Julien), O'Miel (Julien), Frégosi (Franck) (dir.)**. *L'islam et la cité : Engagements musulmans dans les quartiers populaires*. Villeneuve d'Ascq, Presses Universitaires du Septentrion, 2017, pp. 231-256 (Espaces politiques).
- Van Ruymbeke (Laurence), D'Ansembourg (Thomas).** *Bruxelles 22 mars 2016 : Journal de deux victimes*. Bruxelles, Renaissance du livre, 2017, 157 p. [Bevat / Contient : **Van Ruymbeke (Laurence)** : 'Bruxelles 22 mars 2016'; **D'Ansembourg (Thomas)**, 'Vivre après les attentats'].
- Vermaat (Emerson).** *Terreuraanslagen in Europa door radicale moslims*. Soesterberg, Uitgeverij Aspekt, 2017, 247 p.
- de Heering (Dimitri).** *L'église-mémorial orthodoxe russe à Uccle*. Bulletin de l'Association de la Noblesse du Royaume de Belgique. Bulletin van de Vereniging van de Adel van het Koninkrijk België, 2017, 292, pp. 69-75.
- Bosco Bangura (Joseph).** *African Pentecostalism, Transnational Marriage and Family Practices in Belgium*. In : **Prins (Aaldert), Krabbendam (Hans), Wallet (Bart) (eds.)**. *Evangelicals in the Low Countries*. Nijmegen, Trajecta, [2017], pp. 303-319 (Trajecta. Religie, Cultuur en Samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 26, 2017, 2).
- Creemers (Jelle).** *All Together in One Synod? The Genesis of the Federal Synod of Protestant and Evangelical Churches in Belgium (1985-1998)*. In : **Prins (Aaldert), Krabbendam (Hans), Wallet (Bart) (eds.)**. *Evangelicals in the Low Countries*. Nijmegen, Trajecta, [2017], pp. 275-302 (Trajecta. Religie, Cultuur en Samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 26, 2017, 2).
- Harinck (Geroge).** *The Rise of American (and British) Evangelical Publications in Dutch, 1945-2010*. In : **Prins (Aaldert), Krabbendam (Hans), Wallet (Bart) (eds.)**.

- Evangelicals in the Low Countries*. Nijmegen, Trajecta, [2017], pp. 219-234 (Trajecta. Religie, Cultuur en Samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 26, 2017, 2).
- Krabbendam (Hans)**. *Billy Graham and American Evangelicals in Europe, 1946-1986. Building Bridges or Separating Continents?* In : **Prins (Aaldert), Krabbendam (Hans), Wallet (Bart) (eds.)**. *Evangelicals in the Low Countries*. Nijmegen, Trajecta, [2017], pp. 169-174 (Trajecta. Religie, Cultuur en Samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 26, 2017, 2).
- Prins (Aaldert)**. *Les Églises protestantes et évangéliques et l'Église anglicane*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1245-1262.
- Prins (Aaldert), Krabbendam (Hans), Wallet (Bart)**. *Introduction*. In : **Prins (Aaldert), Krabbendam (Hans), Wallet (Bart) (eds.)**. *Evangelicals in the Low Countries*. Nijmegen, Trajecta, [2017], pp. 195-218 (Trajecta. Religie, Cultuur en Samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 26, 2017, 2).
- Prins (Aaldert)**. *De protestants-evangelische kerken en de Anglicaanse kerk*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19^e-21^e eeuw. Vol. II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 1241-1258 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Prins (Aaldert)**. *When Cold War and State Reform meet the Church. The Origin of Denomination of the Free Evangelical Churches in Flanders*. In : **Prins (Aaldert), Krabbendam (Hans), Wallet (Bart) (eds.)**. *Evangelicals in the Low Countries*. Nijmegen, Trajecta, [2017], pp. 253-274 (Trajecta. Religie, Cultuur en Samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 26, 2017, 2).
- S.n.** *Pop-up en patchwork : Protestantisme*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 112-113.
- Terpstra (Laas)**. *'In the name of our God we will lift up our banners' : De Engelse zendeling Ada Mary Esselbach-Whriting als exempel van de kansen en obstakels voor vrouwen in de overzeese geloofsverspeiding in België*. In : **Prins (Aaldert), Krabbendam (Hans), Wallet (Bart) (eds.)**. *Evangelicals in the Low Countries*. Nijmegen, Trajecta, [2017], pp. 235-252 (Trajecta. Religie, Cultuur en Samenleving in de Nederlanden = Religion, Culture and Society in the Low Countries, 26, 2017, 2).
- Hellemans (Frank)**. *Dans l'intimité des Juifs d'Anvers, de New York et de Tel-Aviv*. Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 3, pp. 77-78.
- Schreiber (Jean-Philippe)**. *Communautés, institutions et organisations juives*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1263-1282.
- Schreiber (Jean-Philippe)**. *Joodse gemeenten, instellingen en organisaties*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 1259-1278 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Tallier (Pierre-Alain) (dir.), Desmet (Gertjan), Falek-Alhadeff (Pascalle)**. *Guide des sources pour l'histoire des populations juives et du judaïsme en Belgique : XIXe – XXe siècles*. Waterloo, Avant-propos, 2016, 1324 p.

e. *Histoire culturelle – Cultuurgeschiedenis*

1. *Généralités – Algemeenheden*

- Christiaens (Eric).** *Een brand op Expo 58?* Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 28, 2017, 3, pp. 20-23.
- Magnette (Paul).** *La culture : Socle et ferment du vivre ensemble = Cultuur : Fundament en voedingsbodem van de samenleving.* In : **Ruhomaully (Axel), Depaive (Frank), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.).** *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches.* Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 162-187.
- Michiels (Karel).** *1968 : Biografie van een mythisch jaar.* Tielt, Lannoo, 2017, 282 p.
- Rorive (Jean-Pierre).** *Liège, 1905 : l'exposition universelle.* Tours, Sutton, 2017, 128 p.
- Serck-Delwaide (Myriam).** *De Conventie van Den Haag en het Belgische Blauwe Schildcomité.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 193 (I), pp. 32-37.
- Serck-Delwaide (Myriam).** *La Convention de La Haye et le Comité belge du Bouclier Bleu.* Demeures Historiques & Jardins, 2017, 193, pp. 32-37.
- Steenbruggen (Han), Servellón (Sergio).** *Constructivistische verbanden Noord-Zuid.* Heerenveen-Oranjewoud, Museum Belvédère, 2017, 127 p. [Publicatie naar aanleiding van de tentoonstelling te onder andere Heerenveen-Oranjewoud (Museum Belvédère) van 21 september 2017 tot 28 januari 2018].
- Surdiacourt (Dirck).** *Kijken in een donkere spiegel... Kunst en psychiatrie.* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 271, pp. 27-29.

2. *Organisations et institutions culturelles – Culturele organisaties en instellingen*

- Bianchi (Assunta).** *La vie du Cercle (2008-2016).* Annales du Cercle d'Histoire et d'Archéologie de Saint-Ghislain et de la région, XII, 2017, pp. 7-22.
- Bogaerts (Nele).** *Monumentenwacht viert zijn 25ste verjaardag.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 195 (III), pp. 31-35.
- Bogaerts (Nele).** *L'organisation Monumentenwacht célèbre son 25e anniversaire.* Demeures Historiques & Jardins, 2017, 195, pp. 31-35.
- Coel (Frank), Van der Auwera (Jeroen), van der Jeught (François), Raes (Jan).** *Willemsfonds afdeling Mechelen 4.0.* Mechelen, Willemsfonds Mechelen, 2017, 29 p.
- Cornelissens (Willy).** *40 jaar Breesgata (Brecsgata anno 1267).* Breesgata (Heemkundige Kring Breesgata vzw, Brasschaat), 40, 2017, 3, pp. 30-38.
- Dupont (Adrien).** *La vie du Cercle en 2016.* Bulletin du Cercle royal d'Histoire et d'Archéologie d'Ath et de la région, 49, 2017, 13 (n° 292), pp. 310-313.
- Duvosquel (Jean).** *La Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région en 2016-2017.* Mémoires de la Société d'Histoire de Comines-Warneton et de la région (Warneton), 2016, 47, pp. 5-18.
- Grauls (Jan).** *National Trust Association Belgium.* Demeures Historiques & Jardins, 2017, 193, pp. 42-45.
- Grauls (Jan).** *National Trust Association Belgium.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 193 (I), pp. 42-45.
- Lootens (Tom) (dir.) (e.a.).** *Tour & Taxis : Het plan, de geschiedenis, de uitdagingen = Le plan, l'histoire, les défis.* Brussel, BRAL, 2017, 35 p.
- Parée (Daphné).** *Du rêve du collectionneur aux réalités du musée : L'histoire du musée de Mariemont (1917-1960).* Bruxelles, Editions de l'Université de Bruxelles, 2017, 311 p. (Histoire).

- Rossiau (Egied).** *Koninklijk Verbond der Mechelse Geburenkringen*. De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 2 (n° 86), pp. 44-62.
- Roussard (Miel).** *Vijftig jaar Davidsfonds Kinrooi*. Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw, 36, 2017, 1, pp. 23-27.
- Vercauteren (Gregory).** *Samen een kwarteeuw bruggen bouwen. Erfgoedcel Brugge en Erfgoedcel Waasland aan het woord*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 1, pp. 52-57.
- Verwimp (Jef).** *Davidsfonds Tongerlo leeft, 1947-2017*. Tongerlo, Davidsfonds, 2017, 72 p.
- Warzée (Gaëtane).** *Bilan de treize ans d'accroissement des collections de l'IAL*. Bulletin de l'Institut archéologique liégeois, 2017, CXXI, pp. 267-292.
- Willems (Richard).** *Lang leve het Land van Beveren : Terugblik bij zestig jaar heemkundige kring*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 2, pp. 18-21.
- Xhayet (Geneviève).** *La société des Soirées populaires de Verviers et la diffusion du savoir au XIXe siècle. Les premières années d'activités (1866-1870)*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1177-1188.

3. L'enseignement – Het onderwijs⁽¹⁸⁾

- Achten (Thieu).** *Franse Lèsse*. Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 2, pp. 18-19.
- Algoet (Guy).** *Meubels in het H.-Hartcollege*. Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2017, 45, pp. 407-410.
- Ameeuw (Jozef).** *150 jaar geschiedenis van de basisschool Immaculata, De Panne : 1867-2017*. De Panne, Basisschool Immaculata, 2017, 164 p.
- Amez (Lucy), De Voecht (Marianne), Elsen (Hanne), Hanus (Jord), Mertens (Myriam), Vancauwenbergh (Sadia), Vanhaverbeke (Hannelore).** *Geen doel in zichzelf : Onderzoeksdatamanagement aan Vlaamse universiteiten*. THEMA : Tijdschrift voor hoger onderwijs & management, 2017, 3, pp. 47-51.
- Bavay (Lut).** *Herinneringen bij een oude foto : De kleuters van Vlekkem in het schooljaar 1954-'55*. Mededelingen van de Heemkundige Kring van Erpe-Mere, 57, 2017, 4, p. 105.
- Beheydt (Ludo).** *Superdiversiteit en culturele mobiliteit in het Europese hoger onderwijs*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 4, pp. 18-20.
- Bernaerts (Leon).** *Onderwijsperikelen in 1879 en volgende jaren : Beslissingen, gevolgen, getuigenissen*. Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 1, pp. 4-7.
- Bernaerts (Leon).** *Onderwijsperikelen in 1879 en volgende jaren : Beslissingen, gevolgen, getuigenissen (deel 2)*. Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 2, pp. 4-9.
- Bernaerts (Leon).** *Onderwijsperikelen in 1879 en volgende jaren : Beslissingen,*

18 Contient: Généralités; l'enseignement supérieur; l'enseignement moyen; l'enseignement primaire et maternel; autres formes et secteurs d'enseignement; les méthodes pédagogiques. / Bevat: Algemeenheden; het hoger, middelbaar, lager en kleuteronderwijs; andere onderwijsvormen en -sectoren; de pedagogische methoden.

- gevolgen, getuigenissen (deel 3)*. Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 3, pp. 18-22.
- Bernaerts (Leon)**. *Onderwijsperikelen in 1879 en volgende jaren : Beslissingen, gevolgen, getuigenissen (deel 4)*. Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 4, pp. 17-20.
- Bertrams (Kenneth), Bardez (Renaud)**. *De universiteiten*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. I*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 751-770 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Bertrams (Kenneth), Bardez (Renaud)**. *Les universités*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume I*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 741-748.
- Bertrands (Dirk)**. *Jules Mortier, onderwijzer in Oostham*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 4, pp. 37-39.
- Blondeel (Sébastien), Masson (Carole) (éd. / édité par)**. *Jean-François Tielemans, 1799-1887 : Un fondateur méconnu de l'Université libre de Bruxelles*. Bruxelles, Université libre de Bruxelles. Département des bibliothèques et de l'information scientifique, 2017, 80 p. (Lecture libre 1).
- Caerts (Jos)**. *De schooloorlog, 1879-1884*. Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 28, 2017, 1 (109), pp. 3-10.
- Cierpial (Chris)**. *Het schoolgeld in het college*. Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 1, pp. 22-25.
- Coenen (Marie-Thérèse)**. *Le Foyer intellectuel : Une université populaire à Saint-Gilles (Bruxelles, 1901-1914)*. Braine-le-Comte, Centre d'animation et de recherche en histoire ouvrière et populaire, 2017, 68 p.
- Convents (A.), Coun (Th.)**. *Geschiedenis van het onderwijs in Kuringen van 1900 tot 1930*. Het Oude Land van Loon. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Federatie van Geschied- en Oudheidkundige Kringen van Limburg, 96, 2017, 3, pp. 277-295.
- Coomans (Sam)**. *De hervorming van het secundair onderwijs : Nationalisering zonder ratio*. De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 4, pp. 34-41.
- Coyette (Catherine), Claus (Julie), Thelen (Alice)**. *Regards croisés sur l'identité professionnelle du communicateur interne dans le secteur public francophone. Le cas des universités belges francophones*. Pyramides : Revue du Centre d'Études et de Recherches en Administration publique, 2012, 24, pp. 261-288 (La communication publique en tension) [URL : <http://journals.openedition.org/pyramides/955>].
- De Backer (Free), Elias (Willem)**. *Cultuureducatie in Nederland en Vlaanderen*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 3, pp. 10-11.
- Debaenst (Bruno)**. *Erfgoedprokkels : Faculteit rechtsgeleerdheid*. Gent, UGent. Faculteit Rechtsgeleerdheid, 2017, s.p. [Uitgegeven in het kader van 200 jaar Universiteit Gent, in opdracht van de deputatie van de provincie Oost-Vlaanderen].
- De Brouwer (Jérôme), Debaenst (Bruno)**. *Naissance et développement de l'enseignement universitaire du droit social en Belgique*. In : **Dorssement (Filip), Dumont (Daniël) (éds.)**. *Aux sources du droit social : En hommage à Micheline Jamouille = Sociaal recht, over bronnen en herbronnen, als eerbetoon aan Micheline Jamouille*. Bruxelles, La Charte, 2017, pp. 15-32.
- Debussieré (Jaak)**. *Sprokkelingen over Sint-Vincentius en de Vrije Lagere Meisjesschool*. 't Meiboompje, 34, 2017, 1, pp. 20-23.
- De Clippel (Ludo)**. *Het levensverhaal van een Jozefiet*. Heemkundige Vereniging De Gonde (Melle), 45, 2017, 3-4, pp. 5-8.

- Deneckere (Gita).** *Uit de ivoren toren : 200 jaar Universiteit Gent.* Gent, Academia Press, 2017, 300 p.
- De Rynck (Patrick), Deceuninck (Benn), Dekeyser (Ann-Sofie), Govaerts (Agnes), Gunst (Petra), Hendryckx (Michiel), Mantels (Ruben), Roels (Geert), Van Peteghem (Sylvia), Verbeken (Pascal).** *200 jaar UGent in 200 objecten : Van Dies Natalis tot Stichtingsdag.* Lichtervelde, Hannibal, 2017, 200 p.
- De Rynck (Patrick), Deceuninck (Benn), Dekeyser (Ann-Sofie), Govaerts (Agnes), Gunst (Petra), Hendryckx (Michiel), Mantels (Ruben), Roels (Geert), Van Peteghem (Sylvia), Verbeken (Pascal).** *Ghent University : 200 years in 200 objects.* Lichtervelde, Hannibal Publishing, 2017, [240] p.
- Devleeshouwer (Perrine).** *Écoles en tension : les résistances à la relégation.* Bruxelles, Éditions de l'Université de Bruxelles, 2017, 173 p. (Sociologie et anthropologie).
- Dierkens (Alain), Schroeder (Nicolas), Wilkin (Alexis).** *Jeux de miroir : Un portrait intellectuel de Jean-Pierre Devroey.* In : **Dierkens (Alain), Schroeder (Nicolas), Wilkin (Alexis) (dir.).** *Penser la paysannerie médiévale, un défi impossible? Recueil d'études offert à Jean-Pierre Devroey.* Paris, Editions de la Sorbonne, 2017, pp. 9-32 (Publications de la Sorbonne. Histoire Ancienne et Médiévale 148).
- Dodion (Maurice), Pedjko (Wasily).** *Waar zou de gemeentelijke jongensschool nog gezonder kunnen liggen dan naast het kerkhof.* Alpaidis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 206/1, pp. 2-3.
- Drewski (Daniel), Gerhards (Jürgen), Hans (Silke).** *Symbolische Grenzziehungen und nationale Herkunft : eine explorative Studie über Distinktionsprozesse an einer multinationalen Schule in Brüssel.* Berlin, Freie Universität Berlin, 2017, 31 p. (Arbeitspapier 36).
- Duchêne (Helena), De Mulder (Ronny).** *De VTS-site van Sint-Niklaas : Katoenfabriek werd vakschool.* Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2017, 120, pp. 225-266.
- Engels (Laura).** *Wablieft? Tuurlijk? Zuid-Afrikaanse studenten op bezoek in Gent.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 3, pp. 5-6.
- Geerkens (Lambert), Moons (Guido), Versyck (Lothar) (red.).** *Retorica SJB Genk 1957-2017.* [Genk], Jan Remans, 2017, 136 p. [Sint-Jan Berchmanscollege, Genk].
- Geerts (Paul).** *Groene schoolinfrastructuur : Een duurzame school is groen.* Groencontact, 43, 2017, 4, pp. 12-16.
- Geysens (Guido).** *Zusters der Christelijke Scholen in Brasschaat (2).* Breesgata (Heemkundige Kring Breesgata vzw, Brasschaat), 40, 2017, 1, pp. 19-24.
- Godfrin (Josette).** *L'École Notre-Dame de Mousty.* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2017, 82, p. 20.
- Goovaerts (Lore).** *Het glazen plafond doorbroken? De eerste generatie vrouwelijke hoogleraren aan de Universiteit Gent (1960-2014).* Historica (Vereniging voor Gendergeschiedenis), 40, 2017, 2, pp. 25-29.
- Haquin (André).** *Un Beaurinois, l'abbé 'Maurice Questiaux' (1905-1972) : Professeur de sciences à Dinant, au collège de 'Bellevue'.* Beauraing et sa région : Archéologie, histoire et folklore, 2017, 54, pp. 72-74.
- Hermans (Arne).** *175 jaar Stedelijk Conservatorium voor Muziek, Woord en Dans : Terugblik bij een jubileum.* Handelingen : Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 2017, deel 121, aflevering 1, pp. 221-248.
- Heus (Jozef).** *Een nieuwe klas vol verrassingen (1907-1911).* Spaenhiers : Jaarboek van de Archeologisch-Historische Kring van Koekelare, 2017, 24 [Jaarboek 2016], pp. 85-94.

- Hoegaerts (Josephine).** *Silence as borderland : a semiotic approach to the “silent” pupil in nineteenth-century vocal education.* Paedagogica Historica : International Journal of the History of Education, 53, 2017, 5, pp. 514-527 (Theme issue : *Educational soundscapes : sounds and silences in the history of education*) [DOI : <https://doi.org/10.1080/00309230.2017.1340316>].
- Huybens (Gilbert).** *Miseris succurrere disco. Een studentenconcert te Leuven.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 30, 2017, 1, pp. 10-11.
- Kaerts (Betsy).** *Al wie voor de klas wil staan...* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2017, 4 (108), pp. 32-33.
- Levering (Bas) (red.).** *Met terugwerkende kracht : Een waaier van pedagogische ervaringen.* Amsterdam, Uitgeverij SWP, 2017, 34 p.
- Lindmans (Herman).** *De Sint-Martinusschool.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 4, pp. 23-26.
- Lobbès (Tessa).** *Verleden zonder stof : Strijd om het geschiedenisonderwijs in België (1945-1989).* Gent, Academia Press, 2017, 412 p.
- Loicq (Jean), Hazette (Pierre) (préface).** *Orient, Grèce et Rome à l'Université de Liège : 1890-2015.* Liège, Librairie Pax, 2017, 230 p.
- Mantels (Ruben).** *'Partout des mœurs françaises'. Les universités de Gand et de Liège fêtent leur bicentenaire.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 3, pp. 47-53.
- Meyer (Guido).** *Religionsunterricht in Belgien am Beispiel der Wallonie.* Katechetische Blätter : Zeitschrift für religiöses Lernen in Schule und Gemeinde, 142, 2017, 3, pp. 221-225.
- Patteuw (Tine).** *De kunstopleiding Art et Artisanat in het Mater Dei Instituut in Banneux.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 3, pp. 60-71.
- Paye (Olivier), Pilet (Jean-Benoit), Reuchamps (Min).** *1996-2016 : Quelles évolutions dans l'enseignement universitaire de la science politique en Belgique francophone?* In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.).** *L'ABSPP : 20 ans de science politique en Belgique francophone.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 29-86.
- Peene (Werner).** *Over Zevekote en Moere : Een gelegenheidsvondst.* Gestella-Krantje. Driemaandelijks tijdschrift voor familiekunder, geschiedenis, heemkunde en volkskunde van Gistel en de parochies van het vroegere Ambacht-Gistel, 39, 2017, 4, p. 102.
- Rosvelds (Sandra), Grielens (Stefan).** *Pistes voor een meer gelijkvormige CLB-werking.* De gids op maatschappelijk gebied, 108, 2017, 3, pp. 23-28.
- Raxhon (Philippe) (en collaboration avec Veronica Granata).** *Université de Liège (1817-2017) : Mémoire et prospective.* Liège, Presses Universitaires de Liège, 2017, 197 p. [Anniversary publication for the 200th anniversary].
- Raymaekers (Urbain).** *Verslag over de Vakschool van de jaren 1930 tot 1939.* Het ézendröpke : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 35, 2017, 71, pp. 10-19.
- Rondelez (Kurt).** *Kolonie de Beeckman.* Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 3, pp. 14-22.
- Rondelez (Kurt).** *Kolonie De Beeckman. Deel 2.* Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 4, pp. 15-21.
- Rotsaert (Koen).** *Schoolstrijd, ook in de polderdorpen.* Rond de Poldertorens. Handelingen van de Geschied- en Heemkundige Kring Sint-Guthago, LIX, 2017, 1, pp. 3[-30].

- Sägesser (Caroline).** *Belgium – the French Community.* British Journal of Religious Education, 39, 2017, 3, pp. 240-246 [DOI : <https://doi.org/10.1080/01416200.2017.1345514>].
- S.n.** *Le droit à la formation pour tous : 40 ans de passions et de combats.* Charleroi, Université Ouverte, 2017, 118 p. [Edité à l'occasion du 40e anniversaire de la FUNOC, Formation pour l'Université Ouverte de Charleroi].
- S.n.** *Middeleeuwse inspiratie : De Sint-Lucasscholen.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 52-53.
- S.n.** *Op de schoolbanken : Een terugblik op 100 jaar klasfoto's in de scholen van Boortmeerbeek, Hever, Schiplaken en Haacht-station.* S.I., Ravensteyn, 2017, 325 p.
- S.n.** *UGent 20.0 een geschiedenis vol toekomst.* Gent, UGent. Directie communicatie en marketing, 2017, 15 p. [Deze eenmalige publicatie van de UGent rond haar vieringjaar '200 jaar UGent' is een bijlage bij de kranten De Standaard en De Gentenaar].
- Spolspoel (Joris), Luyten (Sarah) (medewerker), Woestenborghs (Bert) (medewerker).** *Traject onderwijscollecties : Het erfgoed van landbouw-, tuinbouw- en voedingscholen in Vlaanderen en Brussel : Stand van zaken en analyse. Rapport.* Leuven, Centrum Agrarische Geschiedenis, 2017, 103 p.
- Stienaers (Bernd), Van Nieuwenhuysse (Karel).** *Het nationale verleden in het Vlaamse geschiedenisonderwijs : Een kleinschalig geschiedenisdidactisch onderzoek bij leerkrachten geschiedenis in 2014.* Wetenschappelijke tijdingen, 76, 2017, 3, pp. 199-223.
- Stienaers (Harrie).** *Monument Meester Sak.* De Achelse Kapetulie. Periodiek van Heemkundekring Achel. Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 2, pp. 24-29.
- Tillie (Willy).** *Een andere visie op Meester Ghybe.* Aan de Schreve. Heemkundig Tijdschrift voor Poperinge en Omstreken, 47, 2017, 1, pp. 23-28.
- Van Dessel (Annie).** *Een verhaal van 80 jaar geleden... : Over een olielampje dat steeds moet blijven branden. In november 1936 was het grote gevaar: De vrouw! [Vrouwelijke universiteitsstudenten uit Willebroek, 1936].* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 1, pp. 28-30.
- Van Driessche (L.).** *Prijzuitdeling in de jongensschool anno 1937.* Salvator Mededelingen : Ledenblad van de Oudheidkundige Kring H.H. Salvator Wieze, XXVII, 2017, 90, pp. 25-32.
- Van Gorp (Angelo).** *"Springing from a sense of wonder" : Classroom film and cultural learning in the 1930s.* Paedagogica Historica : International Journal of the History of Education, 53, 2017, 3, pp. 285-299 (Theme issue : *Adventures in cultural learning*) [DOI : <https://doi.org/10.1080/00309230.2016.1264980>].
- Van Hees (I.), De Keulenaer (P.).** *Louis Tielemans herdacht in het collège Notre-Dame in Doornik : Waarom een Aarschotse jongen in een jezuïetenschool in Doornik afstudeerde (DEEL 1).* Het Oude Land van Aarschot. Driemaandelijks Tijdschrift van de Hertogelijke Aarschotse Kring voor Heemkunde, LII, 2017, 1, pp. 14-25.
- Vanherweghem (Jean-Louis), Jossart (Pierre), Askenasi (Robert).** *Histoire d'une Faculté sous le prisme de la dérision étudiante : les Revues des Etudiants en Médecine de l'Université libre de Bruxelles de 1944 à 2014.* Bruxelles, Musée de la Médecine, 2017, s.p.
- Van Lierde (Emmanuel).** *200 jaar UGent : "Een geschiedenis vol toekomst".* Tertio : Christelijk opinieweekblad, 18, 2017, 917, pp. 7-9.
- Van Nieuwenhuysse (Karel), Bentrovato (Denise).** *Naoorlogse leerboeken geschiedenis als toegang tot de heersende populaire historische cultuur in scholen? Casus van het Belgisch-Congolese koloniale verleden.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 3, pp. 84-97.

- Van Nieuwenhuysen (Pierre).** *Notice historique sur les «cours communaux Jean-Louis Thys» de Jette.* In : **S.n.** *Liber Amicorum Daniel Rochette.* Bruxelles = Brussel, Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving, 2017, pp. 203-214 (Notre Comté : Annales du Cercle d'Histoire, d'Archéologie et de Folklore du Comte de Jette et de la Région = Ons Graafschap : Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring van het Graafschap Jette en Omgeving 44).
- Van Petegem (P.).** *Wegwijzer in het Vlaamse onderwijs.* Leuven, Acco, 2017, 61 p. [Tweede, herziene uitgave].
- Verbruggen (Thomas).** *Thuisonderwijs voor de kinderen van de elite : Buitenlandse gouvernantes in Brussel en omstreken rond de eeuwwisseling.* Tijd-Schrift. Heemkunde en lokaal-erfgoedpraktijk in Vlaanderen, 7, 2017, 3, pp. 32-45.
- Verreth (Ann).** *Gedeelde kwaliteitszorg in het hoger onderwijs.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 4, pp. 5-6.
- Verstraete (Pieter).** *Silence or the sound of limpid water : disability, power, and the educationalisation of silence.* Paedagogica Historica : International Journal of the History of Education, 53, 2017, 5, pp. 498-513 (Theme issue : *Educational soundscapes : sounds and silences in the history of education*) [DOI : <https://doi.org/10.1080/00309230.2017.1296475>].
- Vos (Hendrik).** *De trein van de verengelsing.* Wetenschappelijke tijdingen, 76, 2017, 4, pp. 363-369.
- Vreugde (Christian).** *La professionnalisation de l'enseignement ménager : Le cas de Bruxelles de 1888 à 1960.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 463-495.
- Vrints (Antoon).** *De Vlaamse Onderwijsraad zet de deur wagenwijd open voor de verengelsing van het hoger onderwijs.* Wetenschappelijke tijdingen, 76, 2017, 1, pp. 76-81.
- Zoontjens (Paul).** *Gesegregeerd onderwijs in Vlaanderen en Nederland.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 2, p. 50-51.

4. Les médias – De media

- a. La presse écrite, les affiches, la bande dessinée – De gedrukte pers, de affiches, het stripverhaal⁽¹⁹⁾
- Aerts (C.J.), van Etten (M.C.).** *(Van onzen correspondent) : Journalistiek werk van Willem Elsschot : Artikelen geschreven voor de 'Nieuwe Rotterdamse Courant' in de jaren 1918-1922.* Kalmthout, Polis, 2017, 351 p.
- Bardoel (Jo).** *Journalistieke infrastructuur en innovatie. Wat kunnen Vlaanderen en Nederland van elkaar leren?* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 4, pp. 10-11.
- Billen (R.).** *52 jaargangen "Alpaïdis" nu in openbare bibliotheek sinds augustus 2017.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 208/3, pp. 2-3.
- Camps (Hugo).** *Onder hoofdredacteurs : 22 journalistieke leiders over hun vak.* Amsterdam, Elsevier Boeken, 2017, 217 p. (Elseviers journalistieke bibliotheek 9) [Bevat : / Contient : Piet Piryns, Peter Vandermeersch].
- Crols (Frans).** *De pers in Nederland en Vlaanderen.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 1, pp. 16-18.

¹⁹ Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- De Ro (Jacques).** *Onverwachte vondsten : Weekbladen 'De Geerardsbergenaer' (1849-1855) en 'De Toekomst' (1948).* Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis, 2017, 271, pp. 21-25.
- Dessing (Maarten).** *Knokken voor je lezers : Staat van de Unie 2 : kranten en opiniebladen in de Lage Landen.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 2, pp. 12-21.
- Devoldere (Luc).** *De la revue à l'institution culturelle : Les soixante ans de «Ons Erfdeel».* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 2, pp. 88-89.
- Fluchard (Claude).** *Le «Courrier du Geer» : un journal catholique reflet de son terroir et de son époque.* Les nouvelles notices visétoises, 2017-2018, 144-145-146, pp. 67-87.
- Guillaume (Roland).** *Inventaire des archives d'Antoine Schinckus : (ca. 1920) 1926-2010.* Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 57 p. (Archives de l'Etat à Saint-Hubert : Inventaires 17).
- Haumont (Patrick).** *Histoires de scoops en Belgique.* Paris, La Boîte à Pandore, 2017, 239 p.
- Lorenz (Hannah).** *Im Spannungsfeld von Wollen, Sollen und Können : Brüsseler Agenturjournalisten als Nachrichtendienstleister.* Baden-Baden, Nomos, 2017, 500 p. (Schriftenreihe Aktuell, Studien zum Journalismus 10).
- Rimbaud (Guillaume), Mairlot (Madeleine).** *Comment expliquer le déclin de la presse d'opinion, en particulier socialiste?* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1505-1518.
- Rymen (Carl).** *Nieuws van oude buitenlandse kranten.* Kiosk. Tijdschrift Heemkundige Kring Beringen-Paal, 23, 2017, 2, pp. 11-17.
- Schoofs (Kim).** *Identiteitsnavigatie in passivistische verzetskranten uit WOI.* Handelingen [van de] Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis, 2017, LXXI, pp. 173-190.
- Segers (Jean-Pierre).** *Geschiedenis. Oorlogskranten.* De Bakeman. Kunstkring Arnold Sauwem Stokkem, XXXVIII, 2017-2018, 2 (nr. 150), pp. 45-46.
- Van Acker (Lucien).** *De familie Neut in de wereld van pers en pamflet.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 2, pp. 155-159.
- Van der Burg (Miriam), Van den Bulck (Hilde).** *Why are traditional newspaper publishers still surviving in the digital era? The impact of long-term trends on the Flemish newspaper industrys financing, 1990-2014.* Journal of Media Business Studies, 14, 2017, 2, pp. 82-115 [DOI : <https://doi.org/10.1080/16522354.2017.1290024>].
- Van Eenoo (Romain).** *Pers en periodieken.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 1441-1492 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Van Eenoo (Romain).** *La presse et les périodiques.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1447-1498.
- Van Hecke (André).** *Gazet Van Overmeire.* Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 1, pp. 37-38.
- Van Hecke (André).** *Gazet Van Overmeire.* Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 2, pp. 76-77.

- Van Hecke (André).** *Gazet Van Overmeire*. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 3, pp. 121-124.
- Van Hecke (André).** *Gazet Van Overmeire*. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 4, p. 171.
- Van Maanen (Aad).** *Meneer de Opsteller : De Antwerpse journalisten in de negentiende eeuw*. Brussel, UPA, 2017, 526 p.
- Van Maanen (Aad).** *'Wij zijn de onzichtbare meesters der samenleving' : De Antwerpse pers in de negentiende eeuw*. HistoriANT. Jaarboek voor Antwerpse geschiedenis, 2017, 5, pp. 47-68.
- Van Molle (Leen).** *Belgische pers 'voor boeren en buitenlui'*. Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis = The Low Countries Journal of Social and Economic History, 14, 2017, 3, pp. 108-117.
- Werrebrouck (Marleen).** *50 jaar heemkundig tijdschrift : Zo werd het opgetekend in 1967*. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 53, 2017, 3, pp. 47-51.
- Brepoels (Jaak).** *Pappen, nathouden & plakken : Affiches uit het Leuvense Stadsarchief als spiegel van een halve eeuw politieke en sociale geschiedenis (1918-1966)*. Leuven, SALSA, 2017, 152 p. (SALSA!-cahiers 14).
- De Doncker (Tim).** *Met de rug tegen de muur : Beverse tekstaffiches uit de Eerste Wereldoorlog*. Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 4, pp. 22-31.
- De Doncker (Tim).** *Met de rug tegen de muur : Tekstaffiches WOI*. In Flanders Fields Museum. Jaarboek. Yearbook. Annuaire, 2017, pp. 4-10.
- Faniel (Jean).** *Affiches passées, thèmes du présent? La propagande socialiste sans photo = Affiches van toen, thema's van nu? De socialistische propaganda zonder foto's*. In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.)**. *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches*. Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 68-85.
- Fruytier (Maurice).** *Arabische gom (affiche)*. Ercus (Heemkundige Kring Moerbeke-Waas), 25, 2017, 1, pp. 34-35.
- Geerkens (Eric).** *Les affiches de sécurité, une conception très particulière de la prévention des accidents du travail*. Seraing, IHOES, 2017, 3 p. (Les analyses de l'IHOES / Institut d'histoire ouvrière, économique et sociale (Seraing) 177).
- Stilmant (Catherine).** *Jeunes, politique et réseaux sociaux : La renaissance de l'affiche politique sur Facebook*. Bruxelles, Brugge, La Charte = Die Keure, 2017, 55 p. (Les cahiers Protagoras 3).
- Verschuieren (Anne-Thérèse).** *Les affiches*. In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.)**. *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches*. Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 11-13.
- Apostolidès (Jean-Marie).** *Lettre à Hergé*. Paris, Bruxelles, Les Impressions Nouvelles, 2017, 176 p.
- Baetens (Jan), Frey (Hugo).** *Graphic Novels and the First World War*. In : **Cohen (Debra Rae), Higbee (Douglas) (eds.)**. *Teaching representations of the First World War*. New York, The Modern Language Association of America, 2017, pp. 277-283 (Options for teachings 41).
- Bastijns (Marc).** *De fierheid van een auteur : De strips van Ken Broeders*. Ons Erfdeel, 60, 2017, 4, pp. 104-107.
- Bastijns (Marc).** *Tussen strip, poëzie en illustratie : Het hoogstpersoonlijke parcours van Wide Vernecke*. Ons Erfdeel, 60, 2017, 3, pp. 109-113.

- Bidaud (Samuel).** *Les psychopathologies dans "Les Aventures de Tintin"*. Thélème. Revista complutense de estudios franceses, 32, 2017, 2, pp. 147-157.
- Bidaud (Samuel).** *Tintin et le langage*. Estudios románicos, 2017, 26, pp. 143-158 (Ejemplar dedicado a : *Los libros en la literatura*).
- Bocquet (José-Louis), Fromental (Jean-Luc), Barthélémy (Stanislas).** *Les aventures d'Hergé*. Paris [etc], Dargaud, 2017, 68 p.
- Bocquet (José-Louis), Verhoest (Eric).** *Franquin, Meister des Humors : eine Werkschau*. Hamburg, Carlsen Verlag GmbH, 2017, 383 p.
- Boumahdi (Fabrice).** *Hergé, le passager du XXe siècle*. Paris, Honoré Champion, 2017, 247 p. (Passeurs d'idées 1).
- de Choiseul-Praslin (Charles-Henri), Jacobs (Andy).** *Tintin, Hergé et les autos*. Bruxelles, Moulinsart, 2017, 56 p.
- Farr (Michael).** *Tintin : den kompletta guiden*. [Stockholm], Art & Books, 2017, 205 p.
- Fresnault-Deruelle (Pierre), Porret (Michel) (préface).** *Les rêves de Tintin : Entre métaphores et métamorphoses*. Chêne-Bourg, Georg, 2017, 223 p.
- Gerard (Hilde).** *Peyo : striptekenaar en smurfenvader*. Averbode, Averbode, 2017, 40 p. (Straffe verhalen 5).
- Hergé, Embs (Jean-Marie), Mellot (Philippe) (e.a.).** *Le feuilleton intégral. 9 : 1940-1943*. Bruxelles, Casterman, 2017, 389 p.
- Horeau (Yves), Hiron (Jacques), Maricq (Dominique).** *Tous les secrets de la Licorne*. Paris, Gallimard; Bruxelles, Moulinsart, 2017, 183 p.
- Joubert (Jean-Marc).** *La bande dessinée et la Grande Guerre*. In : **Bled (Jean-Paul), Deschodt (Jean-Pierre) (dir.).** *De Tannenberg à Verdun : La Guerre totale*. Paris, S.P.M., 2017, pp. 311-330.
- Jouret (Jean-Claude).** *Hergé de l'abbé Wallez à Steven Spielberg*. Neufchâteau, Weyrich, 2017, 168 p. (Etude-recherche 2).
- La Roche (Stéphan).** *Hergé à Québec : Québec, Musée de la civilisation, 21 juin – 22 octobre 2017*. Bruxelles, Moulinsart, 2017, 47 p.
- Mazur (Dan), Danner (Alexander).** *Comics : Une histoire de la BD, de 1968 à nos jours : avec 289 illustrations en couleur et noir et blanc*. Paris, Hors collection, 2017, 319 p.
- Meesters (Gert).** *Marc Sleen (1922-2016), le dernier géant de la bande dessinée flamande*. Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 1, pp. 86-87.
- Memba (Javier).** *Hergé antes que Tintin*. Descubrir el arte, 2017, 215, pp. 70-74.
- Mérand (Patrick).** *Les costumes, la mode et les uniformes dans l'œuvre d'Hergé*. Paris, Sésia, 2017, 94 p.
- Meyer (Eric).** *Tintin : à la rencontre des peuples du monde dans l'œuvre d'Hergé*. [Bruxelles], Moulinsart; [Gennevilliers], Éditions Prisma, 2017, 157 p.
- Nattiez (Renaud).** *Le dictionnaire Tintin*. Paris, Honoré Champion, 2017, 444 p.
- Nattiez (Renaud).** *Le mystère Tintin : Les raisons d'un succès universel*. Bruxelles, Les Impressions Nouvelles, 2017, 366 p.
- Peeters (Benoît).** *Lire Tintin : Les bijoux ravis*. Paris, Les Impressions Nouvelles, 2017, 288 p.
- Reyns-Chikuma (Chris).** *Franquin, Spirou, Lagaffe, Le Trombone illustré, Idées noires : de quelques exemples de folie en bande dessinée*. Çédille : Revista de Estudios Franceses, 2017, Extra 7, pp. 229-248 (Ejemplar dedicado a : **Bénit (André) (ed.).** *Mises en littérature de la folie*).
- Ribbens (Kees), Schepers (Simon).** *Oorlog en genocide in het stripverhaal – Mogelijkheden en begrenzingen van een visueel medium*. In : **Verplancke (Marjan), Dejaeghere (Ann), Schepers (Simon), Van Alstein (Maarten) (eds.).** *Vroeger gaat niet over : Herinneringseducatie als pedagogische praktijk*. Leuven, LannooCampus, 2017, pp. 139-152.

- Sleen (Marc), Backelandt (Frederik).** *De Touren van Marc Sleen*. S.l., Kannibaal, 2017, 197 p.
- S.n.** *Et Franqui créa Lagaffe : Entretiens avec André Franquin*. Marcinelle, Dupuis, 2017, 676 p. [Dupuis patrimoine].
- S.n.** *De geboorte van Jommeke : Het Parochieblad*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**, *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 108-109.
- Sterckx (Pierre)**. *De machine Jacobs : een œuvre in alle toonaarden*. Brussel, Uitgeverij Blake & Mortimer, 2017, 178 p.
- Tellop (Nicolas), García (Tristan) (préface)**. *L'anti-atome : Franquin à l'épreuve de la vie*. Montrouge, PLG, 2017, 111 p. (Mémoire vive 21).
- Tomblaine (Philippe)**. *Hermann : l'encre noire du sanglier des Ardennes*. Montrouge, PLG éditions, 2017, 288 p. (Mémoire vive).

b. Le cinéma, la radio et la télévision – De film, de radio en de televisie⁽²⁰⁾

- Andrin (Muriel)**. *Histoire du cinéma belge : Identité, définition, fragmentation, transgression*. Bruxelles, Presses universitaires de Bruxelles, 2017, 172 p.
- Biver (Isabel), Convents (Guido), Delplancq (Thierry)**. *La Louvière sur grand écran : Histoires et souvenirs des cinémas louviérois*. Houdeng-Aimeries, Archives de la Ville et du CPAS de La Louvière, 2017, 83 p.
- Convents (Guido)**. *Le cinéma*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**, *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1655-1684.
- Convents (Guido)**. *Film*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**, *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 1645-1674 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- De Kock (Ivo)**. *Se libérer des idées toute faites : Fien Troch*. Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 2, p. 75.
- Engelen (Leen), Vande Winkel (Roel)**. *A Captivated Audience : Cinema-going at the zoological garden in occupied Antwerp, 1915-1918*. First World War Studies, 8, 2017, 3, pp. 1- 22 [DOI : 10.1080/19475020.2017.1315315].
- Fraeters (Veerle)**. *From Medieval Dutch Writer to French Film Character : The Presence of Hadewijch in France from the Perspective of the Film 'Hadewijch' (2009)*. In : **Brems (Elke), Réthelyi (Orsolya), van Kalmthout (Ton) (eds.)**, *Doing Double Dutch : The international circulation of literature from the Low Countries*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 113-132.
- Germonprez (Paya) (compil.), Goyvaerts (Agnes) (ed.), Verougstraete (Thibault) (medewerker)**. *Skopiumschuivers : De dolle jaren van Studio Skoop, 1970-1982 : Het woelige culturele leven in Gent*. S.l., Uitgeverij Snoeck, 2017, 234 p. [Keerdruk].
- Jahraus (Oliver)**. *Im Krieg vom Krieg mit Bildern erzählen? Der Erste Weltkrieg als Katastrophe im Film*. In : **Braun (Michael), Jahraus (Oliver), Neuhaus (Stefan), Pessel (Stéphane) (Hrsg.)**, *Nach 1914 : der Erste Weltkrieg in der europäischen Kultur*. Würzburg, Königshausen & Neumann, 2017, pp. 271-288 (Film - Medium - Diskurs 76).
- Ruiz Gil (Enric)**. *La modificación del paisaje geográfico como escenografía cinematográfica. Los casos de Waterloo (Bondarchuk, 1970) y Lord of the Rings (Jackson, 2001-2003)*. In : **Camarero Gómez (M. Gloria), Sánchez Barba (Francesc)**, *V Congreso Internacional de Historia y Cine : escenarios del cine histórico*. Madrid, Universidad Carlos III de Madrid, 2017, pp. 189-201.

20 Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- S.n.** *Matamata en Pilipili : Missiefilms*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 104-105.
- Somers (Francine)**. *In en om de cinema's aan 't Zuid*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 6, pp. 352-354.
- Stam (Jeroen)**. *De herstelde man met een hart voor Noord-Frankrijk = L'homme recompensé avec le coeur en Nord*. De Franse Nederlanden = Les Pays-Bas français, 42, 2017, pp. 180-191.
- Vande Winkel (Roel)**. *Film Distribution in Occupied Belgium (1940-1944) : German Film Politics and its Implementation by the 'Corporate' Organisations and the Film Guild*. Tijdschrift voor Mediageschiedenis, 20, 2017, 1, pp. 46-77 [DOI : 10.18146/2213-7653.2017.280].
- Wecker (Danièle)**. *What do you mean you lost the past? Agency, expression and spectacle in amateur filmmaking*. Hémécht. Revue d'Histoire luxembourgeoise transnationale, locale, interdisciplinaire. Zeitschrift für Luxemburger Geschichte transnational, lokal, interdisziplinär, 69, 2017, 2, pp. 239-241.
- Willems (Gertjan)**. *Subsidie, camera, actie! Filmbeleid in Vlaanderen (1964-2002)*. Gent, Academia Press, 2017, 237 p.
- Di Spurio (Laura)**. *"Radiorrhea" : an examination of mid-century youth and radio culture in Belgian pedagogies of leisure, 1945-1965*. Paedagogica Historica : International Journal of the History of Education, 53, 2017, 5, pp. 542-560 (Theme issue : *Educational soundscapes : sounds and silences in the history of education*) [DOI : <https://doi.org/10.1080/00309230.2017.1359190>].
- Rossiau (Egied)**. *Radio randstad 99 FM : Oep z'n Mechels*. De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 3 (n° 87), p. 66.
- Bertrands (Dirk)**. *Oostham op TV in 1964!* Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 3, p. 43.
- Moreas (Marie-Anne)**. *Impact van het internetgebruik op de mediamaarkt*. In : **Carton (Ann), Pickery (Jan), Verlet (Dries) (red.)**. *20 jaar peilen in Vlaanderen! De survey 'Sociaal-culturele verschuivingen in Vlaanderen'*. Brussel, Vlaamse Overheid. Departement Bestuurszaken, 2017, pp. 75-98.
- Plisnier (Flore)**. *Inventaire des archives de la Radiodiffusion Télévision Belge (RTB) 1928-1985*. Bruxelles, Archives générales du Royaume, 2017, 407 p. (Archives générales du Royaume : Inventaires 624).
- Plisnier (Flore)**. *La radio et de la télévision publiques francophones à travers leurs archives*. Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 39, 2017, 4, s.p.
- Raats (Tim), Livémont (Eline), Pauwels (Caroline)**. *De geschreven bronnen van de audiovisuele media*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.)**. *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21e eeuw. Vol. II*. Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 1493-1520 [Derde herziene en uitgebreide uitgave].
- Raats (Tim), Livémont (Eline), Pauwels (Caroline)**. *Les sources écrites des médias audiovisuels*. In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.)**. *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II*. Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1499-1528.
- Sepulchre (Sarah), Maigret (Éric)**. *Décoder les séries télévisées*. Louvain-la-Neuve, De Boeck, 2017, 282 p. [2e éd.].

5. *Les sciences – De wetenschappen*

- Au (Sokhieng).** *Anatomical Collecting and Tropical Medicine in the Belgian Congo.* In : **Wils (Kaat), De Bont (Raf), Au (Sokhieng) (eds.).** *Bodies beyond borders. Moving anatomies, 1750-1950.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 91-112.
- Au (Sokhieng), De Bont (Raf), Wils (Kaat).** *Introduction : Moving Anatomies, 1750-1950.* In : **Wils (Kaat), De Bont (Raf), Au (Sokhieng) (eds.).** *Bodies beyond borders. Moving anatomies, 1750-1950.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 9-20.
- Baudewyns (Pierre), Dodeigne (Jérémy), van Haute (Emilie).** *Une longue tradition de recherche, une nouvelle dynamique collective.* In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.).** *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 165-174.
- Biard (Benjamin), Damay (Ludivine), Debras (François), Jacquet (Vincent), Jamin (Jérôme), Schiffino (Nathalie), Wavreille (Marie-Catherine).** *Démocratie représentative et participative : état des lieux en Belgique francophone.* In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.).** *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 157-164.
- Biaumet (Gilles), Faniel (Jean), Matagne (Geoffroy).** *Les politologues belges francophones au service de la société : un rôle démocratique sous-estimé.* In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.).** *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 115-164.
- Bousetta (Hassan), Lafleur (Jean-Michel), Martiniello (Marco), Rea (Andrea).** *Les immigrés et leurs descendants : Sujets et objets du politique.* In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.).** *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 221-228.
- Claes (Tinne).** *Alternative Anatomy : The Popular Lectures of Constant Crommelinck in Brussels (1850-1880).* In : **Wils (Kaat), De Bont (Raf), Au (Sokhieng) (eds.).** *Bodies beyond borders. Moving anatomies, 1750-1950.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 139-162.
- Crespy (Amandine), Duez (Denis), Van Ingelgom (Virginie).** *Au-delà de l'ever closer Union' : les évolutions des études européennes autour d'un objet en crise.* In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.).** *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 175-186.
- Dandoy (Régis), Matagne (Geoffroy), Reuchamps (Min), Van Wynsberghe (Caroline).** *L'étude comparée des (re)configurations territoriales.* In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.).** *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 187-198.
- De Block (Petra).** *Het herbarium, tussen veldboek en publicatie.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 134-135.
- De Block (Petra).** *L'herbier, entre carnet de terrain et publication.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 134-135.
- Deblon (Veronique).** *Imitating Anatomy : Recycling Anatomical Illustrations in Nineteenth-Century Atlases.* In : **Wils (Kaat), De Bont (Raf), Au (Sokhieng) (eds.).** *Bodies beyond borders. Moving anatomies, 1750-1950.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 115-138.
- De Boevere (Marjan).** *Magnel, Gustaaf Paul Robert, (15-09-1889, Essen - 05-07-1955,*

- Gent*) : *Civiel-ingenieur en hoogleraar "Americans make soup, not concrete"*. De Spijcker. Jaarboek. Koninklijke Heemkundige Kring Essen, 2017, pp. 69-115.
- de Foy (Tanguy)**. *Swing d'une feuille qui fait impression*. In : **de Borman (Sandrine) (dir.)**. *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences*. Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 82-83.
- de Foy (Tanguy)**. *Swing van blaadjes die indruk achterlaat*. In : **de Borman (Sandrine) (ed.)**. *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap*. Meise, Plantentuin, 2017, pp. 82-83.
- den Hollander (Paul)**. *Botanische reis*. In : **de Borman (Sandrine) (ed.)**. *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap*. Meise, Plantentuin, 2017, pp. 132-133.
- den Hollander (Paul)**. *Voyage Botanique*. In : **de Borman (Sandrine) (dir.)**. *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences*. Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 132-133.
- de Visscher (Christian), Fallon (Catherine)**. *Analyse de l'État en action à l'ère post-bureaucratique : diversité des champs d'études et des approches disciplinaires*. In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.)**. *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone*. Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 147-156.
- de Wilde d'Estmael (Tanguy)**. *Le paysage des relations internationales en Belgique francophone*. In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.)**. *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone*. Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 251-262.
- Diagre (Denis)**. *Alfred Cogniaux (1841-1916) en zijn herbariumboek rond Chimay*. In : **de Borman (Sandrine) (ed.)**. *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap*. Meise, Plantentuin, 2017, pp. 114-115.
- Diagre (Denis)**. *Alfred Cogniaux (1841-1916) et son carnet d'herborisation autour de Chimay*. In : **de Borman (Sandrine) (dir.)**. *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences*. Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 114-115.
- Diagre (Denis)**. "Nobele harten"... maar ook scherpzinnig, de naturalisten-verzamelaars van de 19de eeuw : Louis Van Houtte, lyrisch avontuur (1810-1878); Jean Linden, de koning van de orchideeën (1817-1898). In : **de Borman (Sandrine) (ed.)**. *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap*. Meise, Plantentuin, 2017, pp. 26-33.
- Diagre (Denis)**. *De «nobles coeurs»... bien avisés, les naturalistes-collecteurs du XIXe siècle : Louis Van Houtte, lyrique avonturier (1810-1878); Jean Linden, roi des Orchidées (1817-1898)*. In : **de Borman (Sandrine) (dir.)**. *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences*. Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 26-33.
- Diagre-Vanderpelen (Denis)**. *The School of Botany of the Brussels Botanic Garden (1797-...): From Center to Margins*. *Museologia & Interdisciplinaridade*, 5, 2016, 1, pp. 42-65.
- Ertz (Damien), Van de Vijver (Bart)**. *Missie op Antarctica, 2016*. In : **de Borman (Sandrine) (ed.)**. *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap*. Meise, Plantentuin, 2017, pp. 72-73.
- Ertz (Damien), Van de Vijver (Bart)**. *Mission en Antarctique, 2016*. In : **de Borman (Sandrine) (dir.)**. *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences*. Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 72-73.
- Fabri (Éric), Pitseys (John)**. *Que répondre à un Martinien qui vous demanderait ce qui s'est passé en théorie politique depuis 20 ans?* In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.)**. *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone*. Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 263-272.

- Fabri (Régine), Hanquart (Nicole).** *Botanic Garden Meise, Belgium : From Art to Plants and from Plants to Art.* The Botanical Artist, 22, 2016, 4, p. 16.
- Fabri (Régine).** *Cartes et expéditions botaniques : Cartothèque du Jardin botanique Meise.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 110-113.
- Fabri (Régine), Demoulin (Vincent).** *Jacques Lambinon (1936-2015), un pilier de la botanique en Belgique.* Natura Mosana, 69, 2016, 1-2, pp. 44-46.
- Fabri (Régine).** *Het vasculum of botaniseertrummeltje : symbolische uitrusting van de botanicus-verzamelaar van de 19de eeuw.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 22-25.
- Fabri (Régine).** *Le vasculum ou boîte d'herborisation : équipement emblématique du botaniste-collecteur au XIXe siècle.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 22-25.
- Frogner (André-Paul), Marques-Pereira (Béregère), Verjans (Pierre), Rihoux (Benoît), Gobin (Corinne), Matagne (Geoffroy), Reuchamps (Min).** *20 années d'ouvertures.* In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.).** *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 11-28.
- Garnier (Donatien).** *L'irremplaçable outil de pensée.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 98-101.
- Garnier (Donatien).** *Het onmisbare denkvermogen.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 98-101.
- Gobin (Corinne), Faniel (Jean).** *Des enjeux démocratiques sous-estimés.* In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.).** *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 229-238.
- Godefroid (Sandrine).** *Expéditions au secours de joyaux botaniques menacés d'extinction en Wallonie, 2013-2020.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 70-71.
- Godefroid (Sandrine).** *Hulpexpedities voor botanische juweeltjes bedreigd met uitsterven in Wallonië, 2013-2020.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 70-71.
- Hallé (Francis).** *Expedities in het bladerdak en schetsboeken.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 94-97.
- Hallé (Francis).** *Expéditions sur la canopée et carnets de dessins.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 94-97.
- Hanquart (Nicole).** *Carnets de terrain.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 86-87.
- Hanquart (Nicole), Robbrecht (Elmar), Diagre (Denis).** *De Rio à Bruxelles : les herbiers d'Ernest Sonnet (1840-1901). Problèmes posés par les collections d'un floriste atypique.* Dumortiera, 2016, 109, pp. 23-37.
- Hanquart (Nicole).** *Herbariumboeken, historische sporen.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 124-129.

- Hanquart (Nicole).** *Herbiers-carnets, traces historiques.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 124-129.
- Hanquart (Nicole).** *L'impression végétale : Une technique originale au service de la botanique.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 78-79.
- Hanquart (Nicole).** *Jean Massart (1865-1925), botanist en fotograaf.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 106-107.
- Hanquart (Nicole).** *Jean Massart (1865-1925) botaniste photographe.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 106-107.
- Hanquart (Nicole).** *De plantenafdruk : Een originele techniek ten dienste van de plantkunde.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 78-79.
- Hanquart (Nicole).** *Pluralité d'herbiers : Herbiers-carnets, traces historiques.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 124-129.
- Hanquart (Nicole).** *Veldboeken.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 86-87.
- Hoste (Ivan), Diagre-Vanderpelen (Denis).** *Belgian botany in the nineteenth and early twentieth centuries : From plant hunting to nascent nature conservation.* *Journal for the History of Environment and Society*, 1, 2016, pp. 37-63 [DOI : <https://doi.org/10.1484/J.JHES.5.110828>].
- Hoste (Ivan).** *Le Brome des Ardennes, plante emblématique de la flore belge, et le patriotisme de François Crépin.* *Natura Mosana*, 69, 2016, 1-2, pp. 50-57.
- Hyslop (Jane).** *Carte-herbier-récit.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 102-103.
- Hyslop (Jane).** *Herbarium-landkaart-verhaal.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 102-103.
- Lajoie (Roxanne).** *Herbarium van onbeduidende Venetiaanse planten.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, p. 138.
- Lajoie (Roxanne).** *Herbier des insignifiants vénitiens.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, p. 138.
- Marques-Pereira (Bérengrère), Meier (Petra), Paternotte (David).** *Heurs et malheurs du genre en science politique.* In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.).** *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 199-206.
- Martin (Philippe).** *Herbarium van Félicien Rops.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 130-131.
- Martin (Philippe).** *Hervier de Félicien Rops.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 130-131.
- Plisnier (René).** *L'abbé Norbert-Louis Michot et sa bibliothèque. Une première approche.* *Le Livre et l'Estampe. Revue semestrielle de la Société Royale des Bibliophiles et Iconophiles de Belgique*, LXII, 2017, 186, pp. 33-64.

- Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy), Vandeleene (Audrey), Biard (Benjamin), Faniel (Jean).** *20 années de défis.* In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.).** *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 273-277.
- Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.).** *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, 336 p.
- Rihoux (Benoît).** *Les méthodes en science politique de 1996 à 2036 : de la segmentation vers un pluralisme informé?* In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.).** *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 207-220.
- Roessli (Jean-Michel).** *Jean de Menasce (1902-1973), historien des religions, théologien et philosophe : avec un aperçu de sa correspondance avec Franz Cumont (1868-1947).* *Revue des sciences philosophiques et théologiques*, 101, 2017, 4, pp. 611-653.
- Schouteden-Wéry (Joséphine), Versailles (Anne).** *Excursies in het Zoniënwoud, 1906-2016.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 62-67.
- Schouteden-Wéry (Joséphine), Versailles (Anne).** *Excursions en Forêt de Soignes, 1906-2016.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 62-67.
- Tibaux (Sarah).** *Botanische excursies te Brussel van Paul DuVigneaud.* In : **de Borman (Sandrine) (ed.).** *Reisverslagen van botanische expedities : Tussen kunst en wetenschap.* Meise, Plantentuin, 2017, pp. 68-69.
- Tibaux (Sarah).** *Excursions botaniques à Bruxelles de Paul DuVigneaud.* In : **de Borman (Sandrine) (dir.).** *Carnets d'expédition botanique : Voyage entre arts et sciences.* Meise, Jardin botanique, 2017, pp. 68-69.
- Van den Bulck (Jan), Van den Bulck (Hilde).** *Communication sciences in Flanders : a history.* In : **Averbeck-Lietz (S.) (Hrsg.).** *Kommunikationswissenschaft im internationalen Vergleich : transnationale Perspektiven.* New York, Springer, 2017, pp. 93-111.
- Vandendriessche (Joris).** *Anatomy and Sociability in Nineteenth-Century Belgium.* In : **Wils (Kaat), De Bont (Raf), Au (Sokhieng) (eds.).** *Bodies beyond borders. Moving anatomies, 1750-1950.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 51-72.
- Vandendriessche (Joris).** *Genetic Counselling in Belgium : The Centre for Human Genetics at the University of Leuven, 1960-1990.* In : **Petermann (H.), Harper (P.), Doetz (S.) (eds.).** *History of Human Genetics. Aspects of Its Development and Global Perspectives.* Heidelberg, Springer, 2017, pp. 447-459.
- van Haute (Emilie), Van Ingelgom (Virginie).** *La recherche en science politique en Belgique francophone : regards rétrospectif et prospectif.* In : **Reuchamps (Min), van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.).** *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone.* Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 87-114.
- Vanhoutte (Kurt), Wynants (Nele).** *Magie en wetenschap in de spektakelcultuur van de negentiende eeuw : Henri Robin in de Lage Landen.* *Tijdschrift voor Mediageschiedenis*, 20, 2017, 2, pp. 30-53.
- Vanpaemel (Geert).** *Wetenschap als roeping : Een geschiedenis van de Leuvense faculteit voor wetenschappen.* Leuven, Lipsius Leuven, 2017, 208 p.
- Van Trimpont (Marc).** *Prof. dr. Baron Herman Vanden Berghe (1933-2017). Grensverleggend wetenschapper met internationale reputatie. Stimulerende vriend van 'Gerardimontium'.* *Gerardimontium : Geraardsbergse vereniging voor lokale geschiedenis*, 2017, 274, pp. 13-17.
- Vercauteren (Pierre), Verjans (Pierre), Palau (Yves), de Briant (Vincent).** *De la gouvernance à l'interdépendance : les défis de et pour l'État.* In : **Reuchamps (Min),**

van Haute (Emilie), Dodeigne (Jérémy) (e.a.). *L'ABSP : 20 ans de science politique en Belgique francophone*. Louvain-la-Neuve, Academia-L'Harmattan, 2017, pp. 239-250.

Wils (Kaat). *Tussen wetenschap en spektakel : Hypnose op de Belgische theaterscène, 1875-1900*. Tijdschrift voor Mediageschiedenis, 20, 2017, 2, pp. 54-73.

Witt (Volker). *Belgiens Königliche Sternwarte : das Observatoire Royal de Belgique im Brüsseler Vorort Uccle blickt auf eine rund zweihundertjährige Tradition zurück*. Sterne und Weltraum / Vereinigung der Sternfreunde, VdS, Heidelberg, 56, 2017 (Januar), 1, pp. 66-73.

6. Les arts – De kunsten

a. Généralités – Algemeenheden

Alexander (Sabine). *Het standpunt van Stijn Cole*. Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 365, pp. 44-45.

Auwelaert (Patrick). *'Uiteindelijk wil je toch bekoren met je werk.'* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 365, pp. 41-43.

Baetens (Jan Dirk). *Twee ijzers in het vuur : Carrièreisme en sociale mobiliteit in de negentiende-eeuwse verbeelding van het leven van Quinten Massijs*. In : **Koldeweij (Anna Cecilia), Koldeweij (Jos) (red.).** *De verbeelder verbeeld(t) : Boekillustratie en beeldende kunst*. Nijmegen, Vantilt, 2017, pp. 143-148.

Baillargeon (Camille). *«L'artiste doit devenir un homme du peuple, un homme parmi les hommes»*. Seraing, IHOES, 2017, 12 p. (Les analyses de l'IHOES / Institut d'histoire ouvrière, économique et sociale (Seraing) 178).

Bernaerts (Lars), Van der Straeten (Bart), Vandevoorde (Hans), Van Imschoot (Tom). *Inleiding : Legendes van de literatuur en de kunsten*. In : **Bernaerts (Lars), Van der Straeten (Bart), Vandevoorde (Hans), Van Imschoot (Tom) (eds.).** *Legendes van de literatuur : Schrijvers en het artistieke experiment in de jaren zestig*. Gent, Academia Press, 2017, pp. 3-8 (SEL-reeks 10).

Bórdardóttir Oskarrson (Sara Elísa). *L'art, la vérité et la démocratie = Kunst, waarheid & democratie*. In : **Ruhomaully (Axel), Depaifve (Franck), Dalimier (Isabelle), Aires (Émilie) (dir.).** *Bread & roses : Une autre histoire des affiches syndicales = Een ander licht op vakbondsaffiches*. Bruxelles, Liège, Meta-Morphoses, 2017, pp. 8-10.

Bracke (Eric). *Les Plats Pays à la Biennale de Venise : Dirk Braeckman et Wendelien Van Oldenborgh*. Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 3, pp. 69-70.

Brognez (Laurence), Debroux (Tatiana). *Une exposition à l'échelle de la ville : Sociabilités des espaces complémentaires aux Salons des XX et de La Libre Esthétique*. ConTEXTES, 2017, 19, s.p. [en ligne] (Les lieux littéraires et artistiques) [URL : <http://journals.openedition.org/contextes/6327>; DOI : <https://doi.org/10.4000/contextes.6327>].

Brogowski (Leszek). *Livre d'artise et militantisme : l'origine du geste artistique chez Bernard Villers*. In : **Colpaert (Rita) (ed.).** *Livres d'artistes et éditions bibliophiles en Belgique (1950-2015) : Un retour sur les développements récents : Actes du colloque = Kunstenaarsboeken en bibliofiele uitgaven in België (1950-2015) : Terugblik op recente ontwikkelingen = Artist's books and bibliophile editions in Belgium (1950-2015) : Looking back on recent developments*. Bruxelles, Société royale des bibliophiles et iconophiles de Belgique, 2017-2019, Vol. 1 : pp. 171-195 [Congres : Bibliothèque royale de Belgique, Section des imprimés anciens et précieux, les 26 et 27 janvier 2017].

- Canonne (Xavier), Verboven (Marie) (ed.), Verbeke (Geert) (ed.).** *Collages & assemblages*. S.l., Verbeke Foundation, 2017, 708 p.
- Cappelle (Dorothee).** *Gewiekste citymarketing of artistieke ontwikkeling? De opmars van festivals voor streetart*. Ons Erfdeel, 60, 2017, 3, pp. 92-99.
- Cappelle (Dorothee).** *Kunst met weerhaakjes : het intelligente oeuvre van Sarah & Charles*. Ons Erfdeel, 60, 2017, 1, pp. 102-105.
- Carpiaux (Véronique).** *Du tapuscrit à la publication en ligne : www.ropslettres.be*. Contemporanea : Bulletin d'information de l'Association belge d'histoire contemporaine, 39, 2017, 4, s.p.
- de Jong (Leen).** *Mevrouw Henry Van de Velde*. Zaal Z (Antwerpen), 5, 2017, 20, pp. 42-45.
- De Kerf (Saskia).** *Kunst en dementie : A trip down memory lane*. Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 363, pp. 52-55 [Contenu : / Inhoud : Projecten in M-Museum Leuven en het M HKA laten zien dat kunst verbindt en aanzet tot verwonderen, en dat dementie in een ander, positiever daglicht gezien kan worden].
- Delaury (Vincent).** *Salon : Les artistes belges à la BRAFA*. L'oeil : revue d'art mensuelle, 2017, 698, pp. 128-130.
- de Pessemier 's Gravendries (Paul).** *Le cercle d'artistes autour du château de Laarne durant l'entre-deux-guerres*. Demeures Historiques & Jardins, 2016, 191, pp. 27-33.
- Depreter (Elke).** *'Een rotte plek in het Vlaamse Vlaanderen' : Experiment en revolte in het Dendermondse Celbeton*. In : **Bernaerts (Lars), Van der Straeten (Bart), Vandevoorde (Hans), Van Imschoot (Tom) (eds.).** *Legendes van de literatuur : Schrijvers en het artistieke experiment in de jaren zestig*. Gent, Academia Press, 2017, pp. 71-82 (SEL-reeks 10).
- De Smet (Johan).** *«Un nouveau sens du beau» : Le centenaire de «De Stijl»*. Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 1, pp. 23-30.
- De Taeye (Lieselot).** *Nieuwe kunst in een oude stad. Het Brugse Raaklijn*. In : **Bernaerts (Lars), Van der Straeten (Bart), Vandevoorde (Hans), Van Imschoot (Tom) (eds.).** *Legendes van de literatuur : Schrijvers en het artistieke experiment in de jaren zestig*. Gent, Academia Press, 2017, pp. 113-122 (SEL-reeks 10).
- De Vos (Laurens).** *De worm in het diepst van Fabres gedachten*. Ons Erfdeel, 60, 2017, 2, pp. 165-171.
- D'Hulst (Lieven).** *Du discours sur l'art national : Van Hasselt et La Renaissance (1839-1854)*. Études Germaniques, avril-juin 2017, 2 (n° 286), pp. 255-265.
- Duchesne (Jean-Patrick).** *Les arts visuels et la musique*. In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole*. Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 243-272.
- Duchesne (Jean-Patrick).** *Beeldende kunst en muziek*. In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool*. Brussel, Marot, 2017, pp. 242-271.
- Duchesne (Jean-Patrick).** *Bildende Kunst und Musik*. In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.).** *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole*. Brüssel, Marot, 2017, pp. 243-272.
- Dufait (Freddy).** *Kunst in kerk*. De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 1, pp. 6-7.
- Dumoulin (Francis), Colin (Cécile) (préface).** *6ème symposium sculpture monumentale : Durbuy 2017; «3017», vision du monde*. Durbuy, Ville de Durbuy, 2017, 42 p.
- Filipovic (Elena).** *A Museum That Is Not = A Museum That Is Not*. In : **Wiehager (Renate), Neuburger (Katharina) (eds.).** *Duchamp als Kurator = Duchamp as curator*. Köln, Snoeck, 2017, pp. 30-83 [Congres : Symposium im Daimler Contemporary Berlin, 25./26. April 2017 = Symposium at Daimler Contemporary Berlin, 25./26. April 2017].

- Fradcourt (Ariane), Toussaint (Jacques).** *Marie-Paule Haar : 50 ans de création.* Namur, Art & Héritance, 2017, 160 p. (Monographies 2).
- George (Philippe).** *Art et patrimoine en Wallonie, des origines à 1789 : Essai de synthèse à la lumière des collections américaines et européennes.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 408 p. (Les dossiers de l'IPW 23)
- Habex (Jef).** *Kunst na arbeid Zwartberg.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 4, pp. 27-31.
- Herkens (Astrid).** *Edmond Picard et James Ensor : Une relation vue par le prisme de 'Psukè'.* In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.).** *Verhaeren en son temps : Varia.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 224-237 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2778>].
- Hostyn (Norbert).** *Hedendaagse beeldende kunstenaars in Oostende.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 2, pp. 42-43.
- Hostyn (Norbert).** *Hedendaagse beeldende kunstenaars in Oostende.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 3, pp. 88[ff.].
- Hostyn (Norbert).** *Hedendaagse beeldende kunstenaars in Oostende.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 7-9, p. 186[ff.].
- Hostyn (Norbert).** *Hedendaagse beeldende kunstenaars in Oostende.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 10, p. 224.
- Joyeux-Prunel (Béatrice).** *Les avant-gardes artistiques (1918-1945) : Une histoire transnationale.* Paris, Gallimard, 2017, 1200 p.
- Laghouti (Sofiane), Claus (Eric) (coord.).** *ARTour 2017, art contemporain et patrimoine : collecte, collection, collectionneur : un monde à soi : expositions : 25 juin-10 septembre 2017.* La Louvière, Centre culturel régional du Centre; Morlanwelz, Musée royal de Mariemont, 2017, 144 p.
- Lorent (Claude).** *«Un troublant miroir de l'expérience humaine» : L'œuvre de Berlinde De Bruyckere.* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 3, pp. 71-72.
- Luyckx (Filip).** *De ontsnappingsroute van Laure Prouvost. = Les itinéraires d'évasion de Laure Prouvost.* De Franse Nederlanden = Les Pays-Bas français, 42, 2017, pp. 152-164.
- Makoudi (Fanny).** *Deux esprits en convergence : Une analyse de la correspondance de Félicien Rops à Octave Uzanne.* In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.).** *Verhaeren en son temps : Varia.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 207-222 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2775>].
- Manca (Isabelle).** *Découverte: Liège, l'ambitieuse.* L'oeil : revue d'art mensuelle, 2017, 698, pp. 132-135.
- Marechal (Dominique).** *'Halverwege te Parijs'. Tekeningen naar oude meesters als tussenstadium tussen kunstwerk en reproductie, ter illustratie van museumcatalogi.* In : **Koldewij (Anna Cecilia), Koldewij (Jos) (red.).** *De verbeelders verbeeld(t) : Boekillustratie en beeldende kunst.* Nijmegen, Vantilt, 2017, pp. 31-136.
- Meulemans (Naomi), Schalley (Niels).** *Oer : De wortels van Vlaanderen.* Gent, OKV, 2017, 40 p. (Openbaar Kunstbezit Vlaanderen).
- Moran (Claire).** *Staging the artist : Performance and the self-portrait from realism to expressionism.* London, Routledge, 2017, 183 p.
- Müller (Ulrike).** *The amateur and the public sphere : Private collectors in Brussels, Antwerp and Ghent through the eyes of European travellers in the long nineteenth century.* Journal of the History of Collections, 29, 2017, 3, pp. 423-438 [DOI : <https://doi.org/10.1093/JHC/FHW032>].

- Müller (Ulrike).** *Travel guides and travelogues as sources to examine the collector's role in art and heritage preservation : The case of Belgium (ca. 1780-1914).* In : **Raus (Rachele), Capelli (Gloria), Flinz (Carolina) (eds.).** *Le guide touristique : Lieu de rencontre entre lexique et images du patrimoine. Vol. II.* Firenze, Firenze University Press, 2017, pp. 87-102 [DOI : <https://doi.org/10.36253/978-88-6453-514-2>].
- Netuschil (Claus K.) (Hrsg.).** *Nie wieder Krieg! Künstler im Ersten Weltkrieg : Max Beckmann, Karl Depert, Josef Eberz, Frans Masereel, Ludwig Meidner, Karl Scheld und Karl Thylmann - mit autobiografischen Texten von Max Beckmann, Karl Deppert, Ludwig Meidner und Karl Thylmann.* Darmstadt, Kunst Archiv Darmstadt e.V., 2017, 156 p.
- Pas (Johan).** *Artists' publications : The Belgian contribution : Books, magazines, artists, publishers.* Köln, König, 2017, 307 p.
- Pas (Johan).** 'Bouwen aan een bewoonbare droom' : Het Modernistisch centrum en het Nationaal Centrum voor Moderne Kunst (1958-1963). In : **Bernaerts (Lars), Van der Straeten (Bart), Vandevoorde (Hans), Van Imschoot (Tom) (eds.).** *Legendes van de literatuur : Schrijvers en het artistieke experiment in de jaren zestig.* Gent, Academia Press, 2017, pp. 101-112 (SEL-reeks 10).
- Pas (Johan).** *Small beginnings : Pol Bury & the roots of Belgian artists' publications, 1948-1968.* In : **Colpaert (Rita) (ed.).** *Livres d'artistes et éditions bibliophiles en Belgique (1950-2015) : Un retour sur les développements récents : Actes du colloque = Kunstenaarsboeken en bibliofiele uitgaven in België (1950-2015) : Terugblik op recente ontwikkelingen = Artist's books and bibliophile editions in Belgium (1950-2015) : Looking back on recent developments.* Bruxelles, Société royale des bibliophiles et iconophiles de Belgique, 2017-2019, Vol. 1 : pp. 68-97 [Congres : Bibliothèque royale de Belgique, Section des imprimés anciens et précieux, les 26 et 27 janvier 2017].
- Piret (Laurie).** *L'émergence des femmes dans l'art video en Belgique de 1970 à 1990.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1793-1800.
- Potard (Marie).** *Expertises : Bruxelles, place forte pour les arts du Congo.* L'oeil : revue d'art mensuelle, 2017, 698, pp. 112-113.
- Prina (Daniela N.).** *Le débat Art-industrie dans la deuxième moitié du XIXe siècle en Belgique. Une analyse documentaire.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1189-1200.
- Rau (Daan).** *Patrick Keulemans : Taal en de betekenis van beelden.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 5, pp. 3-7.
- Rau (Daan).** *Tiemke Gauderis : de schemerzone, de schaduw, het samenvallen van beelden.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 2, pp. 2-7.
- Rau (Daan).** *Titus Simoens : Een ontmoeting met de kwetsbaarheid.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 4, pp. 2-7.
- Rau (Daan).** *Warre Mulder : Het toeval en wat je er mee doet.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 1, pp. 2-7.
- Russo (Amanda).** *Italie-Belgique via Paris : Léon Gauchez (1827-1907), un brillant 'trait d'union' entre l'Italie et la Belgique.* In Monte Artium. Journal of the Royal Library

- of Belgium, 2017, 10, pp. 119-170 [DOI : <https://doi.org/10.1484/J.IMA.5.114685>].
- Sauwen (Rik)**. *FIBAC, een thuishaven voor Belgische abstracten*. Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 1, pp. 8-11.
- Sauwen (Rik)**. *Magritte & Broodthaers onder één hoedje*. Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017-2018, 6, pp. 12-16 [Publicatie naar aanleiding van de tentoonstelling 'Magritte, Broodthaers en de hedendaagse kunst' te Brussel (KMSK), 13 oktober 2017 tot en met 18 februari 2018].
- Schmidinger (Veit Johannes)**. *Transit Belgien : deutsche und österreichische Künstler im Exil 1933-1945*. München, Allitera Verlag, 2017, 310 p. (Edition monacensia).
- S.n.** *60 jaar Alkuone in een boek*. Aalst, Kunstgroep Alkuone, 2017, 200 p. [Kunstgroep Alkuone, Aalst].
- S.n.** *Art public Charleroi : Art public, 3e édition, 2 sept. – 5 nov. 2017, 15 oeuvres dans la ville basse de Charleroi : Cathy Coëz, Nicolas Kozakis, Mon Colonel & Spit, Jérôme Considérant, Aurélie William Levaux, Mira Sanders, Patrick Corillon, Jacques Lizène, Jonathan Sullam, Patrick Everaert, François Martig, Thierry Tillier, Jean Glibert, Michaël Mathys, Void*. Namur, Service public de Wallonie, 2017, 63 p.
- S.n.** *The Crystal Ship : Public art in Oostende*. Tielt, Lannoo, 2017, 142 p.
- S.n.** *Engelenrei. Kunstenaarsvereniging De Pelgrim*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.)**. *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 76-77.
- Soens (Veerle)**. *Geheugen, spreek. Het archief van een Belgisch kunstenlabyrint*. Faro. Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 4, pp. 45-54.
- Stokvis (Willemijn)**. *Cobra : The history of a European avant-garde movement : 1948-1951*. Rotterdam, nai010 Publishers, 2017, 416 p.
- Streitberger (Alexander)**. *Victor Burgin's Parzival : A Monument of Melancholia*. In : **Symons (Stéphane), Van Gelder (Hilde) (eds.)**. *Victor Burgin's Parzival in Leuven : Reflections on the 'Uncinematic'*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 38-58 (Lieven Gevaert series 23).
- Symons (Stéphane), Van Gelder (Hilde)**. *Victor Burgin's Parzival in Leuven*. In : **Symons (Stéphane), Van Gelder (Hilde) (eds.)**. *Victor Burgin's Parzival in Leuven : Reflections on the 'Uncinematic'*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 10-37 (Lieven Gevaert series 23).
- Todts (Herwig)**. *La Plume. Wilhelm Fraenger en Ensors bedrieglijk modernistische spiegelbeelden*. In : **Koldewey (Anna Cecilia), Koldewey (Jos) (red.)**. *De verbeelder verbeeld(t) : Boekillustratie en beeldende kunst*. Nijmegen, Vantilt, 2017, pp. 206-212.
- Van Cauteren (Katharina) (ed.)**. *Oer : De wortels van Vlaanderen*. Tielt, Lannoo, 2017, 286 p.
- Van Cauteren (Katharina)**. *De wortels van Vlaanderen*. In : **Van Cauteren (Katharina) (ed.)**. *Oer : De wortels van Vlaanderen*. Tielt, Lannoo, 2017, pp. 15-64.
- Van Den Abeele (Lieven)**. *Toute ligne est une ligne du temps : L'art du dessin de Bart Lodewijks*. Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 2, pp. 25-30.
- van der Valk (Sonja)**. *Nieuwe tijd : nieuwe kritische praktijk. De kunstcritiek in transitie*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 1, pp. 10-15.
- Van Imschoot (Tom)**. *Vergeeten in Wetteren. Het maquis van galerij Drieghe*. In : **Bernaerts (Lars), Van der Straeten (Bart), Vandevoorde (Hans), Van Imschoot (Tom) (eds.)**. *Legendes van de literatuur : Schrijvers en het artistieke experiment in de jaren zestig*. Gent, Academia Press, 2017, pp. 83-100 (SEL-reeks 10).
- Van Vinckenroye (Wilfried), van Elst (Tom)**. *Contemporary art in the Flemish Parliament : A selection*. Brussels, Vlaams Parlement, 2017, 175 p.

- Vidal (Pauline).** *ADN : L'artiste belge, un électron libre.* L'oeil : revue d'art mensuelle, 2017, 698, pp. 118-126.
- Wintle (Michael).** *Europe's Self-Image at the Time of the First World War, as Expressed in the Visual Arts.* In : **Butterwick-Pawlikowski (Richard), Cloet (Quincy), Dowdall (Alex) (eds.).** *Breaking empires, making nations? The First World War and the reforging of Europe.* Warsaw, College of Europe, Natolin Campus, 2017, pp. 203-234.
- Wouters (Stefan).** *Taptoe : Trefpunt van uiteenlopende visies en verschillende disciplines.* In : **Bernaerts (Lars), Van der Straeten (Bart), Vandevoorde (Hans), Van Imschoot (Tom) (eds.).** *Legendes van de literatuur : Schrijvers en het artistieke experiment in de jaren zestig.* Gent, Academia Press, 2017, pp. 61-70 (SEL-reeks 10).
- Wynants (Nele).** *De binnenkant van het beeld : Immersie en theatraliteit in de kunsten.* Gent, Mer. Paper Kunsthalle, 2017, 352 p.

b. La peinture, la sculpture – Schilderkunst, beeldhouwkunst

- Adriaens-Pannier (Anne).** *De droom van anderen : Léon Spilliaert, illustrateur van Verhaeren, Maeterlinck, Hellens,...* Brugge, Uitgeverij Van de Wiele, 2017, 240 p.
- Adriaens-Pannier (Anne).** *The four seasons of Léon Spilliaert's mind.* In : **Howe (Jeffery) (ed.).** *Nature's mirror : Reality and symbol in Belgian landscape.* Chestnut Hill, Mass., McMullen Museum of Art. Boston College, 2017, pp. 103-109.
- Adriaens-Pannier (Anne).** *Le rêve des autres : Léon Spilliaert, illustrateur de Verhaeren, Maeterlinck, Hellens,...* [Exposition, Ostende, Het Spilliaert Huis, du 19 novembre 2017 au 2 avril 2018]. Bruges, Van de Wiele; Ostende, Het Spilliaert Huis, 2017, 240 p.
- Alhadef (Albert).** *Serres chaudes : inside-outside, outside-inside.* In : **Howe (Jeffery) (ed.).** *Nature's mirror : Reality and symbol in Belgian landscape.* Chestnut Hill, Mass., McMullen Museum of Art. Boston College, 2017, pp. 95-102.
- Arenal Garcia (Angeles).** *Magritte y la metáfora : desmontando el silencio del lenguaje visual.* Escritura e imagen, 2017, 13, pp. 9-26.
- Armstrong (Richard).** *René Magritte & Richard Artschwager : 'Les valeurs personnelles'.* In : **Draguet (Michel) (e.a.).** *Magritte, Broodthaers & l'art contemporain.* Anvers, Ludion, 2017, pp. 213-220.
- Arnalte (Arturo).** *René Magritte, pintor de conceptos.* Descubrir el arte, 2017, 226, pp. 66-70.
- Aron (Paul), Dewolf (Philippe), Draguet (Michel), Lecomte (Marcel).** *Marcel Lecomte – Les alcôves du surréalisme.* Bruxelles, Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique, 2017, 140 p. (Les Cahiers des Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique 22) [Publié à l'occasion de l'exposition ... du 13 octobre 2017 au 18 février 2018 aux Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique].
- Aron (Paul), Dewolf (Philippe), Draguet (Michel), Lecomte (Marcel).** *Marcel Lecomte – Heimelijke hoeken van het surrealisme.* Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, 2017, 140 p. (Cahiers van de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België 22).
- Bedoret (Alexia), Berger (Emilie), Carpiaux (Véronique) (éds.).** *Félicien Rops, 1833-1898 : «Rops suis, vertueux ne puis, hypocrite ne daigne».* [Namur], Musée Félicien Rops; [Paris], Somogy, 2017, 239 p.
- Bernstein (Roberta).** *René Magritte & Jasper Johns! Quand les pensées deviennent visibles.* In : **Draguet (Michel) (e.a.).** *Magritte, Broodthaers & l'art contemporain.* Anvers, Ludion, 2017, pp. 199-212.
- Bertrand (Olivier).** *Biografie.* In : **Huys (Chantal), Thys (Marianne) (dir.).** *Rik Wouters : Retrospectieve.* Parijs, Somogy éditions d'art; Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België; Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten

- Antwerpen, 2017, pp. 279-292 [Catalogus naar aanleiding van de retrospectieve tentoonstelling te Brussel (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België) van 10 maart tot 2 juli 2017].
- Bertrand (Olivier).** *Biographie*. In : **Bertrand (Olivier), Hautekeete (Stefaan), Leen (Frederik), Rossi-Schrimpf (Inga), Todts (Herwig), Vandepitte (Francisca), Draguet (Michel) (inl.), Sellink (Manfred) (inl.)**, *Rik Wouters, rétrospective*. Paris, Somogy éditions d'art, 2017, pp. 279-292.
- Bertrand (Olivier).** *Rik Wouters en Georges Giroux : de kunstenaar en de galeriehouder*. In : **Huys (Chantal), Thys (Marianne) (dir.)**, *Rik Wouters : Retrospectieve*. Parijs, Somogy éditions d'art; Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België; Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, 2017, pp. 267-278 [Catalogus naar aanleiding van de retrospectieve tentoonstelling te Brussel (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België) van 10 maart tot 2 juli 2017].
- Bertrand (Olivier).** *Rik Wouters et Georges Giroux : L'artiste et le galeriste*. In : **Bertrand (Olivier), Hautekeete (Stefaan), Leen (Frederik), Rossi-Schrimpf (Inga), Todts (Herwig), Vandepitte (Francisca), Draguet (Michel) (inl.), Sellink (Manfred) (inl.)**, *Rik Wouters, rétrospective*. Paris, Somogy éditions d'art, 2017, pp. 267-278.
- Bertrands (Dirk).** *Gezocht : De schilderijen van Jef Van Ende*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 1, pp. 14-15.
- Blanc (Jan).** *Sehen, um zu glauben René Magritte und die Erfindung der Kunst*. In : **Ottinger (Didier) (Hrsg.)**, *Magritte : der Verrat der Bilder*. München, London, New York, Prestel Verlag, 2017, pp. 94[ff.].
- Blockmans (Wim), De Smet (Johan).** *Robert Vanderweeën : De bevrijding van kleur en vorm*. Gent, Snoeck, 2017, 159 p.
- Boel (Jeroen).** *Pieter Van Havermaet, kunstschilder (Sint-Niklaas 16 januari 1834 - Antwerpen 8 mei 1897)*. Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2017, 120, pp. 149-178.
- Borre (Clément), Duvivier (Dorothee), Rollin (Pierre-Olivier).** *Thomas Mazzarella, paintings 2007-2017*. Charleroi, BPS22, 2017, 109 p.
- Bouchet (Philippe) (éd.)**, *Edouard Pignon, Ostende (1946-1953)*. Paris, Hazan, 2017, 167 p.
- Bouchet (Philippe).** *Ostende en céramiques*. In : **Bouchet (Philippe) (éd.)**, *Edouard Pignon, Ostende (1946-1953)*. Paris, Hazan, 2017, pp. 136-149.
- Bourseiller (Christophe).** *L'explosion Cobra*. In : **Vanoosten (Victor) (dir.)**, *Cobra : Une explosion artistique et poétique au cœur du XXe siècle*. Paris, Arteos, 2017, pp. 244-249 [Catalog of an itinerant exhibition held at Musée de Tessé, Le Mans, France, November 10, 2017 - February 18, 2018, and at the Musée de Pont-Aven, Pont-Aven, France, March 10-June 10, 2018].
- Bracke (Éric).** *Peindre en symbiose : Reniere&Depla*. Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 1, pp. 73-74.
- Brognez (Laurence).** *La légende d'Ensor ou l'invention d'un «grand peintre flamand»*. Études Germaniques, avril-juin 2017, 2 (n° 286), pp. 231-244.
- Brück (Laurent), Deroanne (Célia).** *L'inventaire des sgraffites de Liège : Une étape clé sur le chemin de la préservation*. Bulletin de la commission royale des Monuments et des Sites, 2017, 29, p. 77[ff.].
- Canning (Susan M.).** *Of Puppets and Pierrots, Skeletons and Masks : James Ensor's Symbolist Staging of Modernity*. In : **Facos (Michelle), Mednick (Thor J.) (dir.)**, *The symbolist roots of modern art*. London, New York, Routledge, 2017, pp. 71-84.
- Canonne (Xavier).** *7 arts (1922-1928)*. Gent, Graphius, 2017, s.p. [Uitgegeven ter gelegenheid van de tentoonstelling "7 arts (1922-1928)", 4 augustus tot 25 september 2017].

- Canonne (Xavier).** *Jean-Jacques Gailliard : Les jeux d'abstrait 1920-1930.* Gent, Graphius, 2017, 160 p.
- Canonne (Xavier).** *René Magritte : The revealing image.* Antwerp, Ludion, 2017, 167 p.
- Carpreau (Peter), Rowaert (Klara), Van den Berghe (Gust).** *Edgard Tytgat : Herinnering aan een geliefd venster.* Antwerpen, Ludion; Leuven, M-Museum Leuven, 2017, 159 p.
- Champion-Vallot (Lucile).** *L'atelier de Rude : Bruxelles (1820-1827); Paris (1842-1851/52).* Dijon, Editions universitaires de Dijon, 2017, 367 p. (Histoires).
- Cochran (Sara).** *Arrêt sur image : En conversation avec Vija Celmins.* In : **Draguet (Michel) (e.a.).** *Magritte, Broodthaers & l'art contemporain.* Anvers, Ludion, 2017, pp. 233-244.
- Cumps (Dorian).** *Archétypes et iconicité dans la nouvelle fantastique belge contemporaine. À propos de 'La Madone de Nedermunster' d'Hubert Lampo et du 'Retour des Chasseurs' de Gabriel Deblander.* Études Germaniques, avril-juin 2017, 2 (n° 286), pp. 245-254.
- Cuppens (Gwendoline).** *Charles Cuppens, amateur-schilder.* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 27, 2016, nr. 1 (105), pp. 10-15.
- Da Lisca (Caterina).** *Les paysages aquatiques des symbolistes belges ou les "paysages de l'âme".* In : **López Santiago (Mercedes), Olmo Cazevielle (Françoise), Peña Martínez (Gemma), Tamarit Vallés (Immaculada) (coord.).** *Palabras e imaginarios del agua : XXV Coloquio AFUE, Valencia 20-22 de abril de 2016.* Valencia, Universitat Politècnica de València, 2017, pp. 381-389.
- Dalozé (Marcel).** *Elise Delbrassine, lignes de conduite.* Ittre, Musée Marthe Donas, 2017, 27 p.
- Debergh (Hilde).** *Lucien De Gheus : Beeldhouwer en keramist.* [Gent], Snoeck, 2017, 127 p.
- De Boodt (Kurt).** *Rik Wouters : De voltooide symfonie.* Gent, OKV, 2017, 40 p. (Openbaar Kunstbezit Vlaanderen, 55, 2017, 5).
- De Boodt (Kurt).** *Welkom in de keuken van Rik Wouters.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 2, pp. 19-23.
- De Clerck (Daniël).** *Ode aan de vrouw van Frans-Jozef Kinsoen.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 3, pp. 153-156.
- De Duve (Catherine).** *Le petit Rik Wouters : découvre la vie et l'œuvre du peintre fauviste brabançon!* Bruxelles, Kate'Art; Bruxelles, Musées royaux des Beaux-Arts de Belgique, 2017, 24 p. (Color zen 9).
- De Geest (Joost).** *Pol Bury : altijd in beweging.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 1, pp. 17-21 [Artikel n.a.v. de tentoonstelling te Brussel (Bozar), 23 februari - 4 juni 2017].
- de Jong (Leen).** *Chinoiserie : een man van James Ensor.* Zaal Z (Antwerpen), 6, 2017, 21, p. 46.
- De Leyn (Annemie).** *René De Coninck 1907-1978 : Kunstschilder – graficus – illustrator.* Jaarboek / Heemkring Ter Cuere, 2017, p. 118.
- Delobbe (Borys).** *Les paysages néo-impressionnistes de Georges Lemmen (1865-1916).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1239-1248.
- De Mol (Ellenita).** *Le Polyptique du Sacré-Cœur de l'église Saint-Gilles à Bruges, peint par Edmond Van Hove en 1895.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et*

- LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1259-1270.
- De Ridder (Matthijs).** *Gazette van Kortrijk : Paul van Ostaijen over Rik Wouters.* Antwerpen, Genootschap van Ostaijen, 2017, 4 p. (Uitgaven van het Paul van Ostaijengenootschap. Nieuwe reeks 6).
- Derivery (François).** *Magritte : les données du problème (La Clairvoyance, 1936).* Ligeia (Paris), 30, 2017, 153-156, pp. 42-45.
- De Schaepdrijver (Sophie).** *Making Loss Legible : Käthe Kollwitz and Jane Catulle-Mendès.* In : **Posman (Sarah), Van Dijck (Cedric), Demoor (Marysa) (eds.).** *The intellectual response to the First World War : How the conflict impacted on ideas, methods, and fields of enquiry.* Brighton, Sussex Academic Press, 2017, pp. 145-159.
- De Smet (Johan).** *De Belgische luministen rond Emile Claus.* In : **Van Cauteren (Katharina) (ed.).** *Oer : De wortels van Vlaanderen.* Tielt, Lannoo, 2017, pp. 139-156.
- Dewulf (Lionel).** *Stefan Zweig over James Ensor : Musicus of schilder?* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 12, p. 283.
- Dezutter (W.P.).** *Kunstschilder Joseph Dinnewet 1827-1889, een aanvulling.* Tijdschrift : Bulletin van de Heemkundige Kring West-Zeeuws-Vlaanderen, 12, 2017, 2, pp. 21-22.
- D'hooghe (Joris).** *Herontdekking van wending binnen monochrome schilderkunst.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 362, pp. 45-47.
- Draguet (Michel) (e.a.).** *Magritte, Broodthaers & l'art contemporain.* Anvers, Ludion, [2017], 269 p.
- Draguet (Michel) (e.a.).** *Magritte, Broodthaers & de hedendaagse kunst.* Antwerpen, Ludion, 2017, 260 p.
- Draguet (Michel).** *Mallarmé «Fig. O». Pièces pour une filiation Magritte-Broodthaers.* In : **Draguet (Michel) (e.a.).** *Magritte, Broodthaers & l'art contemporain.* Anvers, Ludion, 2017, pp. 11-[184].
- Draguet (Michel).** *La trahison des images. Clés pour une lecture pop de l'oeuvre de Magritte.* In : **Draguet (Michel) (e.a.).** *Magritte, Broodthaers & de hedendaagse kunst.* Antwerpen, Ludion, 2017, pp. 185-198.
- Draguet (Michel).** *Voorwoord.* In : **Huys (Chantal), Thys (Marianne) (dir.).** *Rik Wouters : Retrospectieve.* Parijs, Somogy éditions d'art; Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België; Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, 2017, pp. 7-8 [Catalogus naar aanleiding van de retrospectieve tentoonstelling te Brussel (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België) van 10 maart tot 2 juli 2017].
- Dumoulin (Caroline).** *Van Gogh Borinage : La naissance d'un artiste = Van Gogh Borinage : De geboorte van een kunstenaar = Van Gogh Borinage : The birth of an artist.* Mons, VisitMons, 2017, 77 p.
- Durand (Anne).** *René Magritte le double sens des images : Essai à propos de quelques toiles énigmatiques.* Saint-Denis, Edilivre, 2017, 164 p.
- Durnez (Gaston).** *Reimond Kimpe, Postillon d'Amour.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 129-134.
- Dvosquel (Jean-Marie).** *La demeure familiale et les ateliers du peintre Eugène Verboeckhoven (+ 1881) à Schaerbeek : Constitution et démantèlement d'un domaine.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgechiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 157-202.
- Duyker (Edward).** *Faire la lumière sur Jean Piron : Sur les traces de l'artiste de*

- d'Entrecasteaux*. Saint-Hubert d'Ardenne : Bulletin semestriel, 2017, 9, pp. 15-22.
- Eyskens (Mark)**. *Heeft schilderkunst grenzen?* In : **Van Cauteren (Katharina) (ed.)**. *Oer : De wortels van Vlaanderen*. Tielt, Lannoo, 2017, pp. 275[ff.].
- Feremans (Steph)**. *Een portret van Prosper De Troyer*. Laca tijdingen. Driemaandelijks tijdschrift van LACA. Geschied- en Heemkundige Kring van Laken, 28, 2017, 4, pp. 8-11.
- Florizoone (Patrick), Carpiaux (Véronique)**. «*Les choses de nature ne sont pas sales : naturalia non sunt turpia*» : *Félicien Rops & James Ensor; allégeance à la nature humaine*. In : **Carpiaux (Véronique), Dekoninck (Ralph), Florizoone (Patrick), Zwingenberger (Jeanette) (dir.)**. *Des vices et vertus en art*. S.l., Stichting Kunstboek, 2017, pp. 40-82.
- Florizoone (Patrick), Coppejans (Willem)**. *James Ensor : Fragmenten en echo's : tekeningen, 1873-1885*. Knokke-Zoute, Ronny van de Velde, 2017, 174 p.
- Frumholtz (Marie)**. *Portfolio : Rik Wouters, le fauve belge*. L'œil : revue d'art mensuelle, 2017, 699, pp. 64-67.
- Gacoms (Elise)**. *In het land der gouden vruchten : Emile Vloors' Horae, een 'hortus conclusus' in het Hotel Neefs te Antwerpen*. M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 3, pp. 29-45.
- Garitte (André)**. *Le code Magritte = De Magritte code*. Bruxelles, Musée René Magritte, 2017, 71 p.
- Ghêne (Pierre)**. *Delvaux, poésie et mystère*. In : **Laoureux (Denis), Neve (Laura), Ghêne (Pierre) (e.a.)**. *Paul Delvaux, maître du rêve*. Paris, Somogy Editions d'Art, 2017, pp. 16-21 [Exposition Palais Lumière Évian, 1er juillet au 1er octobre 2017].
- Gohr (Siegfried)**. *René Magritte : Het onbereikbare bereiken : Meer dan 300 werken en onuitgegeven materiaal*. Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, 323 p.
- González García (Ricardo)**. *El pensamiento vuelto cosa : René Magritte y su paradójico imaginario visto desde el prisma de lo fantástico*. Brumal. Revista de Investigación sobre lo Fantástico / Brumal. Research Journal on the Fantastic, 5, 2017, 2, pp. 245-266 (Ejemplar dedicado a : *The Fantastic and the Urban*).
- Grew (Rachel)**. *States of Transition. The Femme fatale in the art of Fernand Khnopff and Leonor Fini*. In : **Facos (Michelle), Mednick (Thor J.) (dir.)**. *The symbolist roots of modern art*. London, New York, Routledge, 2017, pp. 71-84.
- Grimalt (Antònia), Romagosa (Anna)**. *La imatge com a nucli primari de significat : Magritte des de la perspectiva de Bion*. Revista Catalana de Psicoanàlisi : publicació de l'Institut de Psicoanàlisi de Barcelona, 34, 2017, 2, pp. 47-67.
- Hautekeete (Stefaan)**. *Rik Wouters als schilder van licht en kleur*. In : **Huys (Chantal), Thys (Marianne) (dir.)**. *Rik Wouters : Retrospectieve*. Parijs, Somogy éditions d'art; Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België; Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, 2017, pp. 33-128 [Catalogus naar aanleiding van de retrospectieve tentoonstelling te Brussel (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België) van 10 maart tot 2 juli 2017].
- Hautekeete (Stefaan)**. *Rik Wouters, peintre de la couleur et de la lumière*. In : **Bertrand (Olivier), Hautekeete (Stefaan), Leen (Frederik), Rossi-Schrimpf (Inga), Todts (Herwig), Vandepitte (Francisca), Draguet (Michel) (inl.), Sellink (Manfred) (inl.)**. *Rik Wouters, retrospective*. Paris, Somogy éditions d'art, 2017, pp. 33-128.
- Heyde (Raf), Martens (Marc)**. *Jan Van de Putte, een vergeten Maldegems-Brugs kunstenaar*. Heemkundige Kring het Ambacht Maldegem : Jaarboek, 2017, 23, pp. 6-25.
- Hokanson (Alison)**. *Henri De Braekeleer and Belgian landscape painting in the 1870s and 1880s*. In : **Howe (Jeffery) (ed.)**. *Nature's mirror : Reality and symbol in Belgian landscape*. Chestnut Hill, Mass., McMullen Museum of Art. Boston College, 2017, pp. 43-48.

- Howe (Jeffery).** *Fernand Khnopff's landscapes : Nature as mirror.* In : **Howe (Jeffery) (ed.).** *Nature's mirror : Reality and symbol in Belgian landscape.* Chestnut Hill, Mass., McMullen Museum of Art. Boston College, 2017, pp. 63-80.
- Howe (Jeffery).** *Historical outline and map.* In : **Howe (Jeffery) (ed.).** *Nature's mirror : Reality and symbol in Belgian landscape.* Chestnut Hill, Mass., McMullen Museum of Art. Boston College, 2017, pp. 3-4.
- Howe (Jeffery).** *Nature's mirror : Reality and symbol in Belgian landscape.* In : **Howe (Jeffery) (ed.).** *Nature's mirror : Reality and symbol in Belgian landscape.* Chestnut Hill, Mass., McMullen Museum of Art. Boston College, 2017, pp. 5-42.
- Huvenne (Paul).** *Authentiek, degelijk en schoon. De receptie van het Vlaamse expressionisme.* In : **Van Cauteren (Katharina) (ed.).** *Oer : De wortels van Vlaanderen.* Tielt, Lannoo, 2017, pp. 65-80.
- Hyman (Timothy).** *James Ensor : London.* The Burlington magazine, 159, 2017, 1367, pp. 147-148.
- Jacobs (Steven) (ed.).** *Archives Raoul De Keyser : a selection of materials from the Raoul De Keyser papers at Ghent University Library = Archief Raoul De Keyser : Een selectie documenten uit het Raoul De Keyser-archief, Universiteitsbibliotheek Gent.* Ghent, A&S/Books, 2017, 52 p.
- Kamien-Kazhdan (Adina) (a cura di).** *Duchamp, Magritte, Dalí : i rivoluzionari del '900': capolavori dall'Israel Museum di Gerusalemme.* Milan, Skira, 2017, 235 p.
- Karmel (Pepe).** «*Qui vous êtes et d'où vous venez*» : Robert Gober et René Magritte. In : **Draguet (Michel) (e.a.).** *Magritte, Broodthaers & l'art contemporain.* Anvers, Ludion, 2017, pp. 245-256.
- Labio (Catherine).** «*Belgium is an industrialist*» : *Pride and exploitation in the Black Country, 1850-1900.* In : **Howe (Jeffery) (ed.).** *Nature's mirror : Reality and symbol in Belgian landscape.* Chestnut Hill, Mass., McMullen Museum of Art. Boston College, 2017, pp. 49-62.
- Lampo (Jan).** *Loos naar de Zoo.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2017, 33, pp. 121-122.
- Laoureux (Denis).** *L'avant-garde surréaliste en Belgique et Paul-Delvaux.* In : **Laoureux (Denis), Neve (Laura), Ghêne (Pierre) (e.a.).** *Paul Delvaux, maître du rêve.* Paris, Somogy Editions d'Art, 2017, pp. 22-27 [Exposition Palais Lumière Évian, 1er juillet au 1er octobre 2017].
- Laoureux (Denis), Neve (Laura), Ghêne (Pierre) (e.a.).** *Paul Delvaux, maître du rêve.* Paris, Somogy Editions d'Art, 2017, 215 p. [Exposition Palais Lumière Évian, 1er juillet au 1er octobre 2017].
- Lebacqz (Eglantine), Snelting (Femke), Wagener (Daniel).** *Toen Leon Spilliaert in het publiek domein viel = Quand Leon Spilliaert tomba dans le domaine public.* [Brussel], Chez Rosi, 2017, s.p. [Publicatie naar aanleiding van de Dag van het Publiek Domein 27/05/2017 in de Koninklijke Bibliotheek van België].
- Leblanc (Claire).** *Peindre le rêve.* In : **Laoureux (Denis), Neve (Laura), Ghêne (Pierre) (e.a.).** *Paul Delvaux, maître du rêve.* Paris, Somogy Editions d'Art, 2017, pp. 28-37 [Exposition Palais Lumière Évian, 1er juillet au 1er octobre 2017].
- Leen (Frederik).** *'In statu nascendi'. Het kunstwerk in wording en het onvoltooide leven van Rik Wouters.* In : **Huys (Chantal), Thys (Marianne) (dir.).** *Rik Wouters : Retrospectieve.* Parijs, Somogy éditions d'art; Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België; Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, 2017, pp. 13-32 [Catalogus naar aanleiding van de retrospectieve tentoonstelling te Brussel (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België) van 10 maart tot 2 juli 2017].
- Leen (Frederik).** *In statu nascendi. L'oeuvre en devenir et la vie inachevée de Rik Wouters.* In : **Bertrand (Olivier), Hautekeete (Stefaan), Leen (Frederik), Rossi-**

- Schrimpf (Inga), Todts (Herwig), Vandepitte (Francisca), Draguet (Michel) (inl.), Sellink (Manfred) (inl.).** *Rik Wouters, rétrospective*. Paris, Somogy éditions d'art, 2017, pp. 13-32.
- Levrau (Luc).** *In de schaduw van Roger Raveel*. Machelen-Zulte, Luc Levrau, 2017, 199 p.
- Leyder (Guy).** *André Bosmans : la fourche, la plume et le pinceau*. Bastogne, Musée en Piconrue, 2017, 261 p.
- Marechal (Dominique).** "And the clouds stagnate. On the water's face" : Bruges as a crossroads of European symbolism. In : **Howe (Jeffery) (ed.).** *Nature's mirror : Reality and symbol in Belgian landscape*. Chestnut Hill, Mass., McMullen Museum of Art. Boston College, 2017, pp. 81-94.
- Marvick (Andrew).** *Un Coup de dessin : Looking at the Blanks in Mallarmé and Khnopff*. In : **Facos (Michelle), Mednick (Thor J.) (dir.).** *The symbolist roots of modern art*. London, New York, Routledge, 2017, pp. 85-94.
- Marx (Mieke).** *Frans Nackaerts : Schilder van Leuven en het Hageland*. S.l., Engelen-Marx, 2017, 308 p.
- Marx (Mieke), Engelen (Cor).** *De Leuvense School : Tijdgenoten van Frans Nackaerts, Schilders en beeldhouwers in Leuven*. S.l., Engelen-Marx, 2017, 431 p.
- Metdepenninghen (Catheline), Rasson (Fabian), Denys (Elsbeth).** *De restauratie van Paul Cauchies sgraffiti op de gevel van de Tramways d'Anvers in Zurenborg*. M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 3, pp. 46-62.
- Moragues (Nicolás).** *El homenaje verniano de Paul Delvaux*. Mundo Verne : la vida y obra de Jules Verne desde la óptica Iberoamericana, 2017, 23, pp. 19-27.
- Muller (Jean-Claude).** *Pierre-Joseph Redouté de Saint-Hubert, représenté ensemble avec d'illustres artistes contemporains en 1798*. Annales de l'Institut archéologique du Luxembourg, 2016, 147, pp. 297-304 (Mélanges d'Histoire de l'Art).
- Neve (Laura).** *Paul Delvaux, vie et oeuvre*. In : **Laoureux (Denis), Neve (Laura), Ghêne (Pierre) (e.a.).** *Paul Delvaux, maître du rêve*. Paris, Somogy Editions d'Art, 2017, pp. 38-49 [Exposition Palais Lumière Évian, 1er juillet au 1er octobre 2017].
- Ottinger (Didier) (ed.).** *Magritte : The treachery of images*. Munich, London, New York, Prestel, 2017, 201 p. [This catalogue has been published to coincide with the exhibition "Magritte. La trahison des images/The Treachery of Images", Centre Pompidou, Musée national d'art moderne, Paris, 21 September 2016 to 23. January 2017, Schirn Kunsthalle Frankfurt 10. February to 5 June 2017].
- Ottinger (Didier) (Hrsg.).** *Magritte : der Verrat der Bilder*. München, London, New York, Prestel Verlag, 2017, 201 p.
- Ottinger (Didier).** *Ut pictura philosophia. Magritte als Philosoph – ein Porträt*. In : **Ottinger (Didier) (Hrsg.).** *Magritte : der Verrat der Bilder*. München, London, New York, Prestel Verlag, 2017, pp. 15[ff.]
- Ottinger (Didier).** *Wörter, Schatten, Flammen, Vorhänge, Fragmente Magritte und die Gründungsmythen der Malerei*. In : **Ottinger (Didier) (Hrsg.).** *Magritte : der Verrat der Bilder*. München, London, New York, Prestel Verlag, 2017, pp. 53[ff.]
- Pauwels (Peter).** *Jozef Cantré, beeldhouwer & houtsnijder : de expressionistische jaren*. Gent, Peter Pauwels, 2017, 333 p.
- Perera (Marga).** *El enigma Magritte*. Tendencias del mercado del arte, 2017, 107, pp. 30-34.
- Pescio (Claudio).** *L'occhio ingannatore : Il cinquantenario di Margritte*. Art e dossier, 2017, 347 (ottobre 2017), pp. 38-43.
- Petridis (Constantijn).** 'Primitivisme' in België? Afrikaanse kunst en Vlaams expressionisme. In : **Van Cauteren (Katharina) (ed.).** *Oer : De wortels van Vlaanderen*. Tiel, Lannoo, 2017, pp. 239-256.

- Pochart (Jacques).** *Hector Brognon : Un sculpteur injustement oublié.* Ecaussinnes, Administration communale d'Ecaussinnes, 2017, 114 p.
- Pohle (Frank).** *Louis Joseph Brüls (1803-1882), un peintre méconnu hors des frontières.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1249-1258.
- Premereur (André).** *Sylvain Beerens, schilder van het magische landschap.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 4, pp. 32-36.
- Quintero Puentes (Óscar).** *De lo gótico en Tunja, un espacio para la investigación-creación en artes plásticas / El estilo gótico, apariencia o reafirmación de una identidad torturada / La presencia de lo gótico en la pintura simbolista europea del siglo XIX, dos casos : Jean Delville y Felicien Rops.* Revista de folklore, 2017, 427, pp. 58-83.
- Rau (Daan).** *Klaus Verscheure : schilder en cineast.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017-2018, 6, pp. 2-6.
- Rau (Daan).** *Nils Verkaeren : Een samenvatting van de tijd in het landschap.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 3, pp. 2-7.
- Rémy (Luc).** *L'Ymagier zwanzique : Notes sur l'oeuvre de Jean-Louis Musch.* Uclensia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 263, pp. 52-55.
- Reulens (Kristof), Maclot (Petra).** *In het spoor van Armand Maclot (1877-1959).* Genk, Emile Van Doremuseum. Huis van Landschap en Kunst / Stad Genk, 2017, 122 p.
- Reulens (Kristof).** *In het spoor van de meester. Armand Maclot en zijn leerlingen.* Heidebloemke. Tweemaandelijks Heemkundig Tijdschrift (Genk), 76, 2017, 2, pp. 31-34.
- Rinckhout (Erik).** *Magritte ontsluit : Een biografie in 50 beelden.* Antwerpen, Manteau, [2017], 218 p.
- Rinckhout (Erik).** *Magritte unveiled : A biography in 50 pictures.* Antwerp, Manteau, 2017, 218 p.
- Roisin (Jacques).** *Le fils de l'homme : Le récit généalogique de René Magritte.* Bruxelles, Impressions Nouvelles, 2017, 64 p.
- Rossi-Schrimpf (Inga).** *Ligne, forme et couleur. Introduction à une sélection d'oeuvres sur papier.* In : **Bertrand (Olivier), Hautekeete (Stefaan), Leen (Frederik), Rossi-Schrimpf (Inga), Todts (Herwig), Vandepitte (Francisca), Draguet (Michel) (inl.), Sellink (Manfred) (inl.).** *Rik Wouters, rétrospective.* Paris, Somogy éditions d'art, 2017, pp. 129-202.
- Rossi-Schrimpf (Inga).** *Lijn, vorm en kleur : Inleidende beschouwingen tot een keuze van werken op papier.* In : **Huys (Chantal), Thys (Marianne) (dir.).** *Rik Wouters : Retrospectieve.* Parijs, Somogy éditions d'art; Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België; Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, 2017, pp. 129-202 [Catalogus naar aanleiding van de retrospectieve tentoonstelling te Brussel (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België) van 10 maart tot 2 juli 2017].
- Roussel (Noëllie).** *La période vache : une épidémie tardive.* In : **Draguet (Michel) (e.a.).** *Magritte, Broodthaers & l'art contemporain.* Anvers, Ludion, 2017, pp. 257-265.
- Saadé (William).** *Paul Delvaux, passeur du temps.* In : **Laoureux (Denis), Neve (Laura), Ghêne (Pierre) (e.a.).** *Paul Delvaux, maître du rêve.* Paris, Somogy Editions d'Art, 2017, pp. 12-15 [Exposition Palais Lumière Évian, 1er juillet au 1er octobre 2017].

- Sauwen (Rik).** *Jozef Cantré, beeldhouwer & houtsnijder.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 5, pp. 16-20.
- Schrijvers (Nanny).** *Rodin, Balzac en Antwerpen.* Zaal Z (Antwerpen), 5, 2017, 20, pp. 32-35.
- Sellink (Manfred).** *Voorwoord.* In : **Huys (Chantal), Thys (Marianne) (dir.).** *Rik Wouters : Retrospectieve.* Parijs, Somogy éditions d'art; Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België; Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, 2017, pp. 9-12 [Catalogus naar aanleiding van de retrospectieve tentoonstelling te Brussel (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België) van 10 maart tot 2 juli 2017].
- Servellón (Sergio), Peire (Marc), Adriaens-Pannier (Anne), Dochy (Luka).** *Luc Peire : Ruimte = Luc Peire : Espace = Luc Peire : Space.* Drogenbos, FeliXart Museum, 2017, 207 p. (Reflecties 1).
- Smismans (Linda).** *Het sluitstuk van een buitengewoon trio : De restauratie van het schilderij 'De Noordstar'.* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 11, 2017, 22, pp. 18-29.
- S.n.** *Eugeen Van Mieghem – Port life.* Dublin, Dublin City Gallery The Hugh Lane; Antwerp, Pandora Publishers, 2017, 87 p. [“On the occasion of the exhibition ‘Eugeen Van Mieghem : Port Life’, Dublin City Gallery The Hugh Lane, 9 February to 11 June 2017”].
- S.n.** *Eugeen Yoors.* Ravels, Heemkunde- en Erfgoedvereniging Nicolaus Poppelius, 2017, 44 p. (De drie goddelijke deugden / Heemkundige Kring Nicolaus Poppelius (Ravels), 21, 2018, 84).
- S.n.** *Grensverkeer : beeld, kader en figuur bij James Ensor.* De Witte Raaf, 32, 2017, 187, pp. 16-19.
- Spiegeler (Anthony).** *Faire vivre Cobra après Cobra en Belgique, convergences et essaimages.* In : **Vanoosten (Victor) (dir.).** *Cobra : Une explosion artistique et poétique au cœur du XXe siècle.* Paris, Arteos, 2017, pp. 206-209 [Catalog of an itinerant exhibition held at Musée de Tessé, Le Mans, France, November 10, 2017-February 18, 2018, and at the Musée de Pont-Aven, Pont-Aven, France, March 10-June 10, 2018].
- Stan (Sorin C.).** *'Nubilité' de Félicien Rops entre tradition et trahison : Le paradoxe comme technique de résistance à l'«esprit bourgeois».* In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.).** *Verhaeren en son temps : Varia.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 239-258 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2780>].
- Todts (Herwig).** *Ensors grillige zoektocht naar gelukzaligheid.* In : **Van Cauteren (Katharina) (ed.).** *Oer : De wortels van Vlaanderen.* Tielt, Lannoo, 2017, pp. 201-220.
- Todts (Herwig).** *Entrer dans le canon de l'art : La réception de l'œuvre de Rik Wouters.* In : **Bertrand (Olivier), Hautekeete (Stefaan), Leen (Frederik), Rossi-Schrimpf (Inga), Todts (Herwig), Vandepitte (Francisca), Draguet (Michel) (inl.), Sellink (Manfred) (inl.).** *Rik Wouters, rétrospective.* Paris, Somogy éditions d'art, 2017, pp. 253-265.
- Todts (Herwig).** *Hongeren naar een plaats in de canon. Over de receptie van het werk van Rik Wouters.* In : **Huys (Chantal), Thys (Marianne) (dir.).** *Rik Wouters : Retrospectieve.* Parijs, Somogy éditions d'art; Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België; Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, 2017, pp. 253-266 [Catalogus naar aanleiding van de retrospectieve tentoonstelling te Brussel (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België) van 10 maart tot 2 juli 2017].
- Todts (Herwig).** *Wouters boekstaven.* In : **Van Cauteren (Katharina) (ed.).** *Oer : De wortels van Vlaanderen.* Tielt, Lannoo, 2017, pp. 221-238.

- Toribio Gómez (Carlos).** *El surrealismo de Magritte invade Bélgica*. Revistart : revista de las artes, 2017, 183, p. 32.
- Touchard (Frédéric).** *Revoir Ostende*. In : **Bouchet (Philippe) (éd.)**. *Edouard Pignon, Ostende (1946-1953)*. Paris, Hazan, 2017, pp. 152-161.
- Tricot (Xavier).** *Peindre et dépeindre Ostende*. In : **Bouchet (Philippe) (éd.)**. *Edouard Pignon, Ostende (1946-1953)*. Paris, Hazan, 2017, pp. 30-37.
- Van Biervliet (Lori).** *Heeft Joseph Odevaere een portret van Polidori geschilderd?* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 1, pp. 64-76.
- Van Cauteren (Luc).** *Tytgat, peintre-imagier*. In : **Van Cauteren (Katharina) (ed.)**. *Oer : De wortels van Vlaanderen*. Tielt, Lannoo, 2017, pp. 257-274.
- Van Clemen (Sam).** *Remy Cornelissen (1913-1990) : Portret van een kunstenaar*. Taxandria. Jaarboek van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van de Antwerpse Kempen, 2017, LXXXIX, pp. 199-214.
- Van den Abeele (Andries).** *Auguste van der Hofstadt, een portret in het teken van de jubileumfeesten voor het Heilig-Bloed (1850)*. Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 4, pp. 226-235.
- Van Den Abeele (Lieven).** *L'homme à la fenêtre : Edgard Tytgat*. Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 4, pp. 25-30.
- Van Den Abeele (Lieven).** *De man aan het venster : Edgard Tytgat, schilder, chroniqueur en beeldkensmaker*. Ons Erfdeel, 60, 2017, 4, pp. 99-103.
- Vandepitte (Francisca).** *De impressionistische beeldhouwkunst van Rik Wouters. Op de drempel van een nieuwe tijd*. In : **Huys (Chantal), Thys (Marianne) (dir.)**. *Rik Wouters : Retrospectieve*. Parijs, Somogy éditions d'art; Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België; Antwerpen, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen, 2017, pp. 203-252 [Catalogus naar aanleiding van de retrospectieve tentoonstelling te Brussel (Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België) van 10 maart tot 2 juli 2017].
- Vandepitte (Francisca).** *La sculpture impressionniste de Rik Wouters, à l'aube d'une nouvelle époque*. In : **Bertrand (Olivier), Hautekeete (Stefaan), Leen (Frederik), Rossi-Schrimpf (Inga), Todts (Herwig), Vandepitte (Francisca), Draguet (Michel) (inl.), Sellink (Manfred) (inl.)**. *Rik Wouters, rétrospective*. Paris, Somogy éditions d'art, 2017, pp. 203-252.
- van der Jeught (François).** *'Jef Denyn tussen genii' : Een schilderij van de Mechelse kunstschilder en glazenier Joz. Beeck 1912-1986*. De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 3 (n° 87), pp. 26-39.
- Vandervelden (Jos).** *Alexandre de Tombay, beeldhouwer van de beelden van Sint-Monulfus en Gondulfus*. Het Liller Heem. Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring van Sint-Huibrechts-Lille, 35, 2017, 2, pp. 53-55.
- Van Dorst (Sven).** *Voorbij het oppervlak : De kunst van Gustave Van de Woestyne*. In : **Van Cauteren (Katharina) (ed.)**. *Oer : De wortels van Vlaanderen*. Tielt, Lannoo, 2017, pp. 173-200.
- Van Driesche (Wim).** *Jozef Cantré beitelde de socialistische man en vrouw in het Anselemonument*. Ghendtsche Tydinghen. Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring Gent V.Z.W., 46, 2017, 4-5, pp. 273-282.
- Vanhaecke (Frank).** *Een zonderlinge kroniek van Brussel [Brusselse kunstenaar Jeanne de Soomer]*. Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 11, 2017, 22, pp. 58-67.
- Vannieuwenborgh (Louis).** *La restauration de l'enseigne du Vieux Spytigen Duivel*. Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 263, pp. 50-51.

- Vanoosten (Victor).** *Cobra ou la quête des origines*. In : **Vanoosten (Victor) (dir.)**. *Cobra : Une explosion artistique et poétique au cœur du XXe siècle*. Paris, Arteos, 2017, pp. 56-61 [Catalog of an itinerant exhibition held at Musée de Tessé, Le Mans, France, November 10, 2017-February 18, 2018, and at the Musée de Pont-Aven, Pont-Aven, France, March 10-June 10, 2018].
- Van Oudheusden (Marie Cornélie).** 'Gedachten die naar verf reiken' : *Rik Wouters (1852-1916) en Kamp Zeist*. In : **Van der Linden (Henk), Van Raan (Jos) (red.)**. *Utrecht en de Eerste Wereldoorlog*. Soesterberg, uitgeverij Aspekt, 2017, pp. 447-456.
- Veltman (David).** *Een boer met gesteven boord en gecooijfeerde snor*. *Kunsttijdschrift Vlaanderen*, 66, 2017, 365, pp. 46-49.
- Verbeke (Sophie).** *Aardbeien en champagne van Henri De Braekeleer*. *Zaal Z (Antwerpen)*, 5, 2017, 20, p. 50.
- Verbruggen (Paule).** 'De klok slaat 5 ure!' : *Een iconisch schilderij van Achilles De Maertelaere, alias Bentos*. *Brood & Rozen. Tijdschrift voor de geschiedenis van sociale bewegingen*, 2017, 3, pp. 46-56.
- Verleysen (Cathérine).** *De beeldhouwkunst van George Minne*. In : **Van Cauteren (Katharina) (ed.)**. *Oer : De wortels van Vlaanderen*. Tielt, Lannoo, 2017, pp. 157-172.
- Verplancke (Klaas).** *Magritte und sein Apfel*. Zürich, Diogenes, [2017], 16 p.
- Vrijens (Paul), Gielen (Ann), Reulens (Kristof).** *In het spoor van Armand Maclot (1877-1959) naar Canne*. Genk, Stedelijk Museum en Cultuurhuis 'Emile Van Doren', 2017, 20 p.
- Weber (Gregor).** *René Magritte und Artemidor. Betrachtungen und Lektüren zu "La clef des songes" (1927)*. In : **Beck (Hans), Eckhardt (Benedikt), Michels (Christoph), Richter (Sonja) (Hrsg.)**. *Von Magna Graecia nach Asia Minor*. Wiesbaden, Harrassowitz Verlag, 2017, pp. 365-376.
- Winter (Jay).** *Käthe Kollwitz and the Art of War*. In : **Bourke (Joanna) (ed.)**. *War and Art. A visual history of modern conflict*. London, Reaktion Books, 2017, pp. 252-267.
- Zecchinon (Marylène).** *Exposition «Les paysagistes de chez nous»*. *Les nouvelles notices visétoises*, 2017-2018, 144-145-146, pp. 89-109.
- Zelevansky (Lynn).** *Entretien avec Ed Ruscha*. In : **Draguet (Michel) (e.a.)**. *Magritte, Broodthaers & l'art contemporain*. Anvers, Ludion, 2017, pp. 221-232.

c. L'architecture – De architectuur

- Adriaenssens (Werner).** *Horta-Wolfers : heropening van de juwelierszaak Wolfers Frères, 1912*. *Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift*, 55, 2017-2018, 6, pp. 19-23 [Publicatie naar aanleiding van de gelijknamige tentoonstelling te Brussel (Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis), 29.11.17 - 31.12.17].
- Anagnostopoulos (Pierre).** *Une arcature aveugle à la façon gothique conservée au Musée de la Ville de Bruxelles (inv. B/1934/22) : Décor monumental en pierre provenant de la cathédrale Saints-Michel-et-Gudule (second quart du XIXe siècle)*. *Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine*. *Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis*, 2017, XLIX (1), pp. 21-43.
- Arijs (Hilke).** *Voorbij de art-nouveaugevel : Een kritische analyse van het Cauchiehuis*. In : **Xhayet (Geneviève) (coord.)**. *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1295-1306.

- Aubry (Françoise).** 3.0. *Stand Keynote. Une brève évocation du destin de quelques bâtiments Art Nouveau bruxellois.* In : **Bosch (Lluís), Freixa (Mireia) (coord.).** *cDf International Congress: Proceedings : actes, actas : actes, Barcelona Jun. 2013.* S.I., Universitat de Barcelona, Edicions de la Universitat de Barcelona, 2015, s.p. (Singularitats).
- Aubry (Françoise).** *Victor Horta et les débuts de l'Art Nouveau à Bruxelles.* In : **S.n.** *Eine Stadt müssen wir erbauen, eine ganze Stadt! Die Künstlerkolonie Darmstadt auf der Mathildenhöhe.* Berlin, ICOMOS; Darmstadt, Theiss, [2017], pp. 235-244 [Internationale Fachtagung veranstaltet vom Landesamt für Denkmalpflege Hessen, der Wissenschaftsstadt Darmstadt und dem Deutschen Nationalkomitee von ICOMOS e.V., Darmstadt, 17.-19. April 2016].
- Balau (Raymond).** *Georges Hobé (1854-1936). Contributions au développement urbain de différentes villes, de 1904 à 1914.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1223-1238.
- Balau (Raymond).** *Georges Hobé (1854-1936). Le grand salon Carrière, Mons 1908-1930.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1307-1320.
- Baudry (Antoine).** *Belgique, Avesnes : Relecture des travaux de restauration effectués à l'église Saint-Martin par Auguste Van Assche et Louis Corthouts.* Bulletin monumental, 175, 2017, 3, pp. 253-256.
- Baudry (Antoine).** *La restauration de l'église Saint-Martin à Avennes par Auguste van Assche et Louis Corthouts (1899-1911) : Pour une relecture du bâti roman et néo-roman.* Bulletin de l'Institut archéologique liégeois, 2017, CXXI, pp. 227-266.
- Bavay (Gérard), Merland (Monique).** *L'architecte Jules-Jacques Van Ysendyck et la nouvelle église paroissiale de Jemappes (1862-1865).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1271-1284.
- Block (Erik).** *Architectuur in de "Golden Sixties" & Architect Lode Wouters.* Scot : Tijdschrift Vereniging voor Heemkunde Schoten VZW, 43, 2017, 156, pp. 51-70.
- Bouet (Mathias).** *Toen faience nog wit was : het DESIGNCENTER van LRARCHITECTES in La Louvière verrees op de as van de faience-industrie...* A+, 2017, 266, pp. 16-18.
- Capelle (Dorothee).** *Henry Van de Velde accueille Charles Vandenhove à Gand.* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 4, pp. 69-70.
- Coomans (Thomas).** *Belgium.* In : **Carughi (Ugo), Visone (Massimo) (eds.).** *Time Frames. Conservation Policies for Twentieth-Century Architectural Heritage.* London, New York, Routledge, 2017, pp. 216-218.
- Cornilly (Jeroen).** *Stadsarchitecten in West-Vlaanderen : De impact van een ambtenaar op het stads- en dorpsbeeld.* Handelingen van het Genootschap voor Geschiedenis te Brugge. Tijdschrift voor de studie van de geschiedenis van Vlaanderen, 154, 2017, 2, pp. 371-414.
- Couchez (Elke).** *The Antwerp (stair)case : How a modernist architect staged his educational and ideological programme.* Paedagogica Historica : International Journal of the History of Education, 53, 2017, 6, pp. 799-826 (Special Issue : Images

- and Films as Objects to Think With : A Reappraisal of Visual Studies in Histories of Education* [DOI : <https://doi.org/10.1080/00309230.2017.1391853>].
- Culot (Maurice).** *De geschiedenis van de bouwkunst blootgelegd. La mémoire de la construction mise à nu.* In : **Pesztat (Yaron) (ed.), Culot (Maurice), Devos (Rika), Espion (Bernard), Hellebois (Armande), Provost (Michel), Van de Maele (Jens).** *Blaton : Une dynastie de constructeurs = Blaton : een dynastie van bouwers.* Bruxelles, Editions AAM / Fondation CIVA, 2017, pp. 9-42.
- Culot (Maurice).** *De wondere wereld van het Blaton-archief. Le monde merveilleux des archives Blaton.* In : **Pesztat (Yaron) (ed.), Culot (Maurice), Devos (Rika), Espion (Bernard), Hellebois (Armande), Provost (Michel), Van de Maele (Jens).** *Blaton : Une dynastie de constructeurs = Blaton : een dynastie van bouwers.* Bruxelles, Editions AAM / Fondation CIVA, 2017, pp. 6-8.
- De Bock (Geert).** *Art deco Sint-Niklaas.* Gent, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 2017, [14] p.
- De Bont (Yves).** *Huis Peeters van Gaston Eysselinck (1932-1933) = The Peeters' house by Gaston Eysselinck (1932-1933).* Deurne, In eigen beheer [Yves De Bont], 2017, 64 p.
- De Clerck (Benoît).** *Charleroi archiportrait.* Marcinelle, Editions du Basson, 2017, 102 p. (Charleroi on the Road).
- Decroos (Bart) (ed.).** *Linkeroever : Sprong over de Schelde = Linkeroever : Across the river.* Antwerpen, Vlaams Architectuurinstituut, 2017, 208 p.
- Demey (Anthony).** *Art deco in Sint-Niklaas.* Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 2017, 95 p.
- Devos (Rika).** *Het archieffonds Blaton. Le fonds d'archives Blaton.* In : **Pesztat (Yaron) (ed.), Culot (Maurice), Devos (Rika), Espion (Bernard), Hellebois (Armande), Provost (Michel), Van de Maele (Jens).** *Blaton : Une dynastie de constructeurs = Blaton : een dynastie van bouwers.* Bruxelles, Editions AAM / Fondation CIVA, 2017, pp. 270-277.
- Devos (Rika).** *Building prestige : Victor Horta's Palais des Beaux-Arts (1922-8) as Blaton's breakthrough for building in reinforced concrete in Belgium.* In : **Campbell (James W.P.), Baker (Nina), Driver (Michael), Heaton (Michael), Pan (Yiting), Rosoman (Treve), Tutton (Michael), Yeomans (David) (eds.).** *Building histories : The proceedings of the fourth annual Construction History Society conference : Queens' College, University of Cambridge, 7-9th April 2017.* Cambridge, Construction History Society, 2017, pp. 387-398.
- Devos (Rika).** *De bureaugebouwen. Les immeubles de bureaux.* In : **Pesztat (Yaron) (ed.), Culot (Maurice), Devos (Rika), Espion (Bernard), Hellebois (Armande), Provost (Michel), Van de Maele (Jens).** *Blaton : Une dynastie de constructeurs = Blaton : een dynastie van bouwers.* Bruxelles, Editions AAM / Fondation CIVA, 2017, pp. 138-145.
- Devos (Rika), Van de Maele (Jens).** *Moderne architectuur en bouwen in België doorheen het fonds Blaton. Architecture et construction modernes en Belgique à travers le fonds Blaton.* In : **Pesztat (Yaron) (ed.), Culot (Maurice), Devos (Rika), Espion (Bernard), Hellebois (Armande), Provost (Michel), Van de Maele (Jens).** *Blaton : Une dynastie de constructeurs = Blaton : een dynastie van bouwers.* Bruxelles, Editions AAM / Fondation CIVA, 2017, pp. 106-137.
- Devos (Rika).** *De wereldtentoonstellingen. Les expositions universelles.* In : **Pesztat (Yaron) (ed.), Culot (Maurice), Devos (Rika), Espion (Bernard), Hellebois (Armande), Provost (Michel), Van de Maele (Jens).** *Blaton : Une dynastie de constructeurs = Blaton : een dynastie van bouwers.* Bruxelles, Editions AAM / Fondation CIVA, 2017, pp. 146-153.

- Doucet (Isabelle).** *De Belgische 'counter' episode, 1968-1978 : Stad en architectuur tussen denken, durven en doen.* *Stadsgeschiedenis*, 12, 2017, 1, pp. 42-49.
- Doucet (Isabelle).** *The practice turn in architecture : Brussels after 1968.* London, New York, Routledge, Taylor & Francis Group, 2017, xx-203 p. (Ashgate studies in architecture series).
- Espion (Bernard), Hellebois (Armande).** *Blaton en technologische innovatie. Blaton et l'innovation technologique.* In : **Pesztat (Yaron) (ed.), Culot (Maurice), Devos (Rika), Espion (Bernard), Hellebois (Armande), Provost (Michel), Van de Maele (Jens).** *Blaton : Une dynastie de constructeurs = Blaton : een dynastie van bouwers.* Bruxelles, Editions AAM / Fondation CIVA, 2017, pp. 63-108.
- Espion (Bernard), Pesztat (Yaron).** *Een dynastie van bouwers. Une dynastie de constructeurs.* In : **Pesztat (Yaron) (ed.), Culot (Maurice), Devos (Rika), Espion (Bernard), Hellebois (Armande), Provost (Michel), Van de Maele (Jens).** *Blaton : Une dynastie de constructeurs = Blaton : een dynastie van bouwers.* Bruxelles, Editions AAM / Fondation CIVA, 2017, pp. 43-62.
- Feyaerts (Jozefien).** *Joseph-Jonas Dumonts gevangenisonwerpen : 'architecture parlante' in neo-Tudorstijl.* Pro Memoria. Bijdragen tot de rechtsgeschiedenis der Nederlanden, 19, 2017, 1, pp. 72-87.
- Freytag (Anette).** *Das Palais Stoclet in Brüssel vom Garten aus betrachtet.* In : **S.n.** *Eine Stadt müssen wir erbauen, eine ganze Stadt! Die Künstlerkolonie Darmstadt auf der Mathildenhöhe.* Berlin, ICOMOS; Darmstadt, Theiss, [2017], pp. 221-234 [Internationale Fachtagung veranstaltet vom Landesamt für Denkmalpflege Hessen, der Wissenschaftsstadt Darmstadt und dem Deutschen Nationalkomitee von ICOMOS e.V., Darmstadt, 17.-19. April 2016].
- Freytag (Anette).** *El friso Stoclet: un jardín artificial en el corazón de la casa.* In : **Natter (Tobias G.) (ed.).** *Gustav Klimt – Obras completas.* Köln, Taschen, 2017, pp. 100-187.
- Geens (Emiel).** *Chabot in Willebroek [Architect Jos Chabot].* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 3, pp. 2-3.
- Goossens (Willy).** *Architect Pierre Langerock (1859-1923), in Neerijse en St.-Agatha-Rode.* Huldenbergs Heemblad. Heemkundig Tijdschrift voor Huldenberg, Loonbeek, Neerijse, Ottenburg en St.-Agatha-Rode, 36, 2017, 1, pp. 60-65.
- Graham (Dan), Lerup (Lars), Tafuri (Manfredo).** *Corporate Arcadia : Built Brussels after 1989.* Brussels, Foundation CIVA Stichting, 2017, 66 p.
- Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.).** *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde.* Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, 247 p. (Ly myreur des historis 15).
- Henrion (Pierre).** *De l'INICHAR à l'ISSeP : L'architecte Charles Vandenhove au Val Benoît à Liège.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 68 p. (Les Carnets du Patrimoine 147).
- Heymans (Gudrun), Wuyts (Ronny), Godefroid (Max) (eds.).** *Creative Europe in Belgium : Inspiring culture projects 2014 – 2016.* Brussels, Creative Europe Desks Flanders 2017, 114 p.
- Heymans (Vincent).** *Une Vie, une Maison, un Siècle : L'hôtel Jamaer, 62 avenue de Stalingrad à Bruxelles.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 217-244.
- Heynen (Hilde).** *Wo sind all'die Frauen hin? Zur Sichtbarkeit von Frauen in der Architekturszene Flanderns = Where Have all the Women Gone? Women's Visibility in Architectural Culture in Flanders.* In : **Pepchinski (Mary), Budde (Christina), Voigt (Wolfgang), Cachola Schmal (Peter) (eds.).** *Frau Architekt : seit mehr als 100 Jahren : Frauen im Architektenberuf = Frau Architekt.* Tübingen, Berlin, Wasmuth, 2017, pp. 259-264.

- Jacques (Catheline).** *Henri Snyers (1901-1980) : un architecte moderniste à Liège.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1285-1294.
- Jurion-de Waha (Françoise).** *Les concours de façades de Laeken (1903-1916).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1201-1212.
- Kubjak (Aude).** *La rue Pont d'Avroy et ses façades (1884-1914).* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique.* Liège, 23-26 août 2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1213-1222.
- Leal (Anna).** *Aires Mateus : Architecture faculty in Tournai.* [Matosinhos], AMAG, 2017, s.p.
- Lefavre (Liane).** *Rebel modernists : Viennese architecture since Otto Wagner.* London, Lund Humphries, 2017, 336 p.
- Lemoine (Bertrand).** *Paysage architectural des XIXe et XXe siècles.* In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.).** *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde.* Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 21-34 (Ly myreur des historis 15).
- Lheureux (Charlotte), Wittevrongel (Bernard) (dir.).** *Guide architecture moderne et contemporaine 1899-2017 : Tournai & Wallonie Picarde.* Bruxelles, Mardaga; Bruxelles, Fédération Wallonie-Bruxelles. Cellule architecture, 2017, 313 p.
- Malinconi (Nicole).** *De fer et de verre : La Maison du Peuple de Victor Horta.* [Bruxelles], Les Impressions Nouvelles, 2017, 165 p.
- Mallet-Stevens (Robert), Culot (Maurice).** *Rob Mallet-Stevens : 1907-1914.* Bruxelles, Archives d'Architecture moderne (AAM), 2016, 310 p.
- Meyer (Claire).** *Entretenir et restaurer une toiture traditionnelle (suite).* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 192, pp. 40-45.
- Norman (Anne) (éd.).** *Architectures : Espaces d'éducation en Brabant wallon.* Wavre, Province du Brabant wallon, 2017, 71 p. (Architectures 17).
- Peersman (Jaak).** *Het huis van Joseph De Wolf, eerste burgemeester van Aalst (1830-1833).* Het Land van Aalst. Driemaandelijks Tijdschrift, LXIX, 2017, 4, pp. 253-272.
- Pieters (Marc).** *Architect Edouard Keilig en de Renbaangebouwen.* Zoniën. Geschiedkundig Tijdschrift voor IJse- en Laneland Uitgegeven door de Heemkundige Kringen De Beierij van IJse (Overijse) - Het Glazen Dorp (Hoeilaart), 41, 2017, 4, pp. 181-188.
- Provost (Michel).** *Blaton en de grote infrastructuurwerken van de 20ste eeuw. Blaton et les grands projets d'infrastructure du XXe siècle.* In : **Pesztat (Yaron) (ed.), Culot (Maurice), Devos (Rika), Espion (Bernard), Hellebois (Armande), Provost (Michel), Van de Maele (Jens).** *Blaton : Une dynastie de constructeurs = Blaton : een dynastie van bouwers.* Bruxelles, Editions AAM / Fondation CIVA, 2017, pp. 155-192.
- Raaffels (Linsy), Bertels (Inge), Van de Voorde (Stephanie).** *Material experiments in architects houses. The case of Louis Herman De Konincks House in Brussels (1923-24/1968).* In : **Campbell (James W.P.), Baker (Nina), Driver (Michael), Heaton (Michael), Pan (Yiting), Rosoman (Treve), Tutton (Michael), Yeomans (David)**

- (eds.). *Building histories : The proceedings of the fourth annual Construction History Society conference : Queens' College, University of Cambridge, 7-9th April 2017*. Cambridge, Construction History Society, 2017, pp. 375-386.
- Römer (Mon)**. *De architecten Taeymans in Turnhout, enkele opmerkelijke aanvullingen bij de tentoonstelling*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 27, 2009, 2, pp. 13-18.
- Römer (Mon)**. *Henri Van de Velde en Turnhout*. Taxandria Nieuws : Driemaandelijks ledenblad van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring der Antwerpse Kempen "Taxandria", 28, 2010, 1, pp. 30-35.
- Schiltz (Emma), Horgnies (Caroline), Upadhyay (Nishant)**. *De woning Renson in Gent : Een intact bewaard interieur van Albert Van Huffel*. M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 2, pp. 6-23.
- Schoenmaeckers (Charlotte)**. *La salle du peigné à Verviers*. Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 40 p. (Les Carnets du Patrimoine 146).
- Siegers (Roelof)**. *Van bouwsteen tot grafbedekking : De stenen erfenis van Henry van de Velde : Maulbronner zandsteen in het Nationale Park de Hoge Veluwe en omgeving*. Eefde, Erres productions, 2017, 38 p.
- Sirjacobs (Isabelle)**. *Quand le métal entre en gare*. In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (eds.)**. *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde*. Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 11-18 (Ly myreur des historis 15).
- Storms (Jan)**. *De Krook in Gent : Een stad in een stad : Coussée & Goris tekenden het nieuwe stapelhuis voor boeken*. Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 365, pp. 51-53.
- Storms (Jan)**. *De nieuwe garde van Murmuur Architecten*. Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 363, pp. 56-58.
- Strauven (Iwan), Le Maire (Judith), Dailly (Marie-Noëlle) (dir.)**. *Guide architecture moderne et contemporaine : 1881-2017 : Charleroi métropole*. Bruxelles, Mardaga, 2017, 367 p. (Guide d'architecture moderne et contemporaine 4).
- Thiry (Bernard)**. *L'architecture de l'intérêt général : économie sociale et solidaire et économie publique*. Seraing, IHOES, 2017, 4 p. (Les analyses de l'IHOES / Institut d'histoire ouvrière, économique et sociale (Seraing) 179).
- Thomas (Li Helle)**. *Stimmung in der Architektur der Wiener Moderne : Josef Hoffmann und Adolf Loos*. Wien, Köln, Weimar, Böhlau Verlag, 2017, 409 p.
- Van Bouwel (Jo), Stark (Kelly) (eds.)**. *Moderne architectuur in Ekeren-Donk*. Antwerpen, Stad Antwerpen, 2017, 46 p. [2 ed.].
- Van Bouwel (Jo), Stark (Kelly) (eds.)**. *Moderne architectuur in Sint-Mariaburg*. Antwerpen, Stad Antwerpen, 2017, 47 p.
- Van den Abeele (Andries)**. *Ingenieur-architect Oscar Dumon*. Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 4, pp. 201-211.
- Vandenabeele (Louis), Bertels (Inge), Wouters (Ine)**. *The timber roof of the gothic revival Broodhuis (Brussels, 1873-1895) : Design, construction and collaboration*. In : **Campbell (James W.P.), Baker (Nina), Driver (Michael), Heaton (Michael), Pan (Yiting), Rosoman (Treve), Tutton (Michael), Yeomans (David) (eds.)**. *Building histories : The proceedings of the fourth annual Construction History Society conference : Queens' College, University of Cambridge, 7-9th April 2017*. Cambridge, Construction History Society, 2017, pp. 213-224.
- Vandenbreeden (Jos)**. *2.11. L'enseignement de Viollet-le-Duc : Forme, fonction, matière, nature. Quelques réflexions sur l'oeuvre de Victor Horta et Antoni Gaudí*. In : **Bosch (Lluís), Freixa (Mireia) (coord.)**. *cDf International Congress: Proceedings : actes, actas : actes, Barcelona Jun. 2013*. S.I., Universitat de Barcelona, Edicions de la Universitat de Barcelona, 2015, s.p. (Singularitats).

- Van de Peer (Natacha).** *Architecture Antwerpen*. [Schoten], Natacha Van de Peer, 2017, 80 p.
- Van de Peer (Natacha).** *Architectuur Antwerpen*. [Schoten], Natacha Van de Peer, 2017, 80 p.
- Vandeweghe (Evert).** *Overheidssubsidies voor private restauraties en historiserende nieuwbouw in drie Belgische provinciesteden : Aalst, Oudenaarde en Veurne (1875-1925)*. *Stadsgeschiedenis*, 12, 2017, 1, pp. 23-41.
- Verleyen (Rudolf).** *(H)allerleitjes. Architectuur in Halle : Het nieuwe stadhuis afgekeken van Henry Lacoste*. Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 1, pp. 38-42.
- Voet (Caroline).** *Dom Hans van der Laan : A house for the mind : A design manuel on Roosenberg Abbey*. Antwerp, Flanders Architecture Institute, 2017, 222 p.
- Zastavni (Denis).** *Paysage architectural contemporain : Les gares, enjeux d'hier et d'aujourd'hui*. In : **Haoudy (Karima), Sirjacobs (Isabelle) (éds.)**. *Une architecture nomade : Les gares belges en métal à travers le monde*. Liège, Les Éditions de la Province de Liège, 2017, pp. 181-190 (Ly myreur des historis 15).

d. La musique – De muziek

- Baba (Luc), de Muizon (Mathieu).** *Jacques Brel : Vivre à mille temps*. Paris, Éditions À dos d'âne, 2017, 39 p.
- Baek (Erik).** *André Cluytens et les 'Trois Tâla' d'Olivier Messiaen*. *Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap*, 2017, LXXI, pp. 153-182.
- Bertrands (Marc).** *70 jaar muzikant : François Cruysberghs (2)*. *Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo*, 26, 2016, nr. 4 (104), pp. 10-19.
- Bertrands (Marc).** *Een gouden vereniging! 50 jaar Beverkooor in de Kijker*. *Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo*, 27, 2017, 3 (107), pp. 2-7.
- Blanckaert (Jos).** *Kemzeke Fanfare Sinte Cecilia*. *d'Euzie. Tijdschrift van de Heemkundige Kring van Stekene*, 36, 2017, 4, p. 171.
- Broquet (Julien) (réd.) (e.a.)**. *Un siècle de jazz : 1917-2017*. Bruxelles, Roularta Media Group, 2017, 98 p.
- Buelens (Geert).** *Afterword : "I Made a Difference" : A Conversation with Raymond van het Groenewoud*. In : **Mutsaers (Lutgard), Keunen (Gerd) (dir.)**. *Made in the Low Countries : Studies in Popular Music*. Milton, Taylor and Francis, 2017, pp. 287-301 (Routledge Global Popular Music Series).
- Buelens (Geert).** *A Critical Choice : The Language of Lyrics as an Issue of Genre and Era*. In : **Mutsaers (Lutgard), Keunen (Gerd) (dir.)**. *Made in the Low Countries : Studies in Popular Music*. Milton, Taylor and Francis, 2017, pp. 167-175 (Routledge Global Popular Music Series).
- Caris (Lambert).** *Muziek van eigen bodem : Piet Dirckx vertelt (slot)*. *Dao Raostj Get. Driemaandelijks tijdschrift Geschied- en Heemkundige Kring Kinrooi vzw*, 36, 2017, 1, pp. 2-5.
- Cornand (Bart).** *100 jaar jazz : 1917-2017*. Brussel, Roularta Media Group, 2017, 97 p.
- Coulembier (Klaas).** *Een glimp van de Vlaamse muziek in de periode 1890-1930*. In : **Van Cauteren (Katharina) (ed.)**. *Oer : De wortels van Vlaanderen*. Tielt, Lannoo, 2017, pp. 101-120.
- Croket (Benny).** *Schatten op zolder. De 'drapeau' van St.-Cecilia. Het relaas van de zingende Hingenaren*. *Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw*, 2014, 25, pp. 18-20.

- Croon (Gerry).** *Onder de leiding van eenen kundigen muzikmeester : Geschiedenis van de oudste Kampenhoutse fanfare (Deel 3: 1946-2017).* Campenholt. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2017, pp. 77-91.
- Cuynen (Paul).** *Jan Van Echelpoel, 65 jaar kerkzanger van Onze-Lieve-Vrouw Den Hout.* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2017, 39, pp. 239-248.
- Cuynen (Paul).** *Koordinatorigen in Beerse en Vlimmeren.* Heemkundige Kring De Vlierbes (Beerse-Vlimmeren) : Jaarboek, 2017, 39, pp. 19-90.
- De Bruyckere (Pedro).** *'This Must Be Belgium' : Roots, Progress and Legacy of New Beat.* In : **Mutsaers (Lutgard), Keunen (Gerd) (dir.).** *Made in the Low Countries : Studies in Popular Music.* Milton, Taylor and Francis, 2017, pp. 83-92 (Routledge Global Popular Music Series).
- De Keyser (Ignace).** *Opleidingen muziekinstrumentenbouw in Vlaanderen : Een overzicht.* In : **Diependaele (Rebecca), Willaert (Saskia).** *Muziekinstrumentenbouw.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 366, pp. 25-27.
- De Keyser (Ignace).** *Victor-Charles Mahillon : bouwer, onderzoeker, verzamelaar.* In : **Diependaele (Rebecca), Willaert (Saskia).** *Muziekinstrumentenbouw.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 366, pp. 10-13.
- Delaere (Mark).** *Een hybride ervaring : Hedendaagse muziek in Nederland en Vlaanderen.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 2, pp. 154-155.
- Delange (Bernard).** *Waregems musicus, beeldhouwer en letterkundige Georges Leroy (1930-1977).* Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring "De Gaverstreke" (Waregem), 2017, 45, pp. 11-32.
- Deleux (Gilles).** *Arno : Een biografie.* Antwerpen, Horizon, 2017, 486 p. [Uit het Frans vertaald].
- Deleux (Gilles).** *Arno : Putain, putain, une biographie.* Marseille, Editions Le mote et le reste, 2017, 486 p.
- De Regge (Ghislaine).** *Ernest De Regge.* Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 1, pp. 27-32.
- De Regge (Ghislaine).** *Ernest De Regge (deel 2).* Driemaandelijks tijdschrift van de Heemkundige Kring Overmere, 35, 2017, 2, pp. 46-57.
- De Rodder (Regina).** *Scaldiana : Het Horebeekse tienerorkest.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 2, pp. 29-36.
- De Temmerman (Ludwig).** *Fanfare Sint-Cecilia van Sint-Maria-Oudenhove.* Triverius. Geschied- en Heemkundige Kring Horebeke, Brakel, Lierde. Driemaandelijks Tijdschrift, XLVII, 2017, 2, pp. 37-38.
- D'hooge (Wim).** *Operazanger Ernest Van Dijk te Ekeren.* Polderheem. Driemaandelijks tijdschrift van de Koninklijke Heemkundige Kring van de Antwerpse Polder vzw, 52, 2017, 1, pp. 24-26.
- Diependaele (Rebecca), Willaert (Saskia).** *Muziekinstrumentenbouw.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 366, 50 p.
- Diependaele (Rebecca).** *Een nieuw tijdperk voor Karel Goeyvaerts (1923-1993).* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 365, pp. 54-55.
- Dill (Andreas), Rombouts (Luc).** *Zingende torens : Vlaamse beiaarden in beeld = Singing towers : Flemish carillons in pictures.* Leuven, Davidsfonds Uitgeverij, 2017, 205 p.
- Duhamel (Jean-Marie).** *Quarante ans d'Orchestre national de Lille : après Jean-Claude Casadesus, l'histoire continue = Het avontuur gaat verder. Het Nationaal Orkest van Rijsel na veertig jaar en na Jean-Claude Casadesus.* De Franse Nederlanden = Les Pays-Bas français, 42, 2017, pp. 165-179.

- Dumoulin (Géry).** *Sax-o-mim : Adolphe Sax en de collectie van saxinstrumenten in het MIM.* In : **Diependaele (Rebecca), Willaert (Saskia).** *Muziekinstrumentenbouw.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 366, pp. 3-9.
- Evenepoel (Walter).** *Herman Dewit : de klank van buxus en wilgentak.* In : **Diependaele (Rebecca), Willaert (Saskia).** *Muziekinstrumentenbouw.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 366, pp. 22-24.
- Evenepoel (Walter), Heyvaert (Jan).** *Het leven van Wilfrid Moonen : De instrumentale tovenaars.* Gooik. Tijdschrift van de Heemkundige Kring / Heemkundige Kring Gooik, 32, 2017, 115, pp. 46-47.
- François (Peter).** *The Belgian school of cello playing : De Belgische celloschool = L'école belge de violoncelle.* Halle, Servais Society, 2017, 200 p.
- François (Peter).** *Hallenaren maakten de Belgische Celloschool groot.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 1, pp. 22-24.
- François (Peter).** *Servais in de kijker.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 2, pp. 27-30.
- Garcet (Marc), Taeter (Marie).** *Quand des hommes et des femmes oeuvrent avec le jazz : Chroniques du Moulin du Broukay.* Paris, Montréal, L'Harmattan; Vottem, Herstal, Association interrégionale de guidance et de santé, 2017, 184 p. (Au carrefour du social) [Bassenge].
- Gaspard (Camille), Legrand (Jean-Philippe) (compil.).** *Camille Gaspard, auteur wallon : Vie et œuvre d'un chansonnier ardennais au XXe siècle.* Stavelot, Mémoires ardennaises, 2017, 549 p. [Chansons traditionnelles wallonnes].
- Geuns (Jaak).** *25 jaar beiaard te Peer.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 1, pp. 12-14.
- Geuns (Jaak).** *25 jaar beiaard te Peer.* De zeven torens : Driemaandelijks tijdschrift [Heemkundige Kring Peer], 32, 2017, 2, pp. 33-37.
- Gorissen (Lieven).** *Gemengd Modern Kerkkoor Vreugde (GMK) zong 49 jaar voor de parochie Heide-Kapellenbos.* Kapellenbos, Lieven Gorissen, 2017, 398 p.
- Grant (Peter).** *From Brel to black metal : The First World War in popular music and music videos.* In : **Cohen (Debra Rae), Higbee (Douglas) (eds.).** *Teaching representations of the First World War.* New York, The Modern Language Association of America, 2017, pp. 284-292 (Options for teachings 41).
- Hendrickx (Rudi).** *Aimé Van den Broecke (° 08/08/1894 - + 28/10/1963) : Bevlogen dirigent en muziekpedagoog (1).* De Sovereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 1, pp. 32-40.
- Hendrickx (Rudi).** *Aimé Van den Broecke (° 08/08/1894 - + 28/10/1963) : Bevlogen dirigent en muziekpedagoog (2).* De Sovereinen. Tijdschrift van de Heemkring van Lokeren, 48, 2017, 2, pp. 78-87.
- Herreman (Robbe).** *"We Too Are Specimens of 'Homo Sapiens'" : Holebi Culture between Agitprop and Pop.* In : **Mutsaers (Lutgard), Keunen (Gerd) (dir.).** *Made in the Low Countries : Studies in Popular Music.* Milton, Taylor and Francis, 2017, pp. 137-146 (Routledge Global Popular Music Series).
- Heyblom (Jean).** *Les derniers jours de Giacomo Puccini (1) : Des premiers symptômes à la veille de l'opération.* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2017, 138, pp. 12-15.
- Hitters (Erik).** *State of Independents : Small-Scale Production in a Globally Connected Place.* In : **Mutsaers (Lutgard), Keunen (Gerd) (dir.).** *Made in the Low Countries : Studies in Popular Music.* Milton, Taylor and Francis, 2017, pp. 157-166 (Routledge Global Popular Music Series).
- Huet (Leen).** *Vlaamse Bohème.* In : **Van Cauteren (Katharina) (ed.).** *Oer : De wortels van Vlaanderen.* Tielt, Lannoo, 2017, pp. 121-138.

- Huyghebaert (Koen).** *Nederlandstalige muziek van vandaag en morgen in Vlaanderen en Nederland.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 4, pp. 4-6.
- Impett (Jonathan) (ed.).** *Artistic research in music : Discipline and resistance. Artists and researchers at the Orpheus Institute.* Leuven, Leuven University Press, 2017, 312 p. (Orpheus Institute Series).
- Isebaert (Björn).** *Uitdagend muzikaal erfgoed : de orgelcollectie Ghysels.* In : **Diependaele (Rebecca), Willaert (Saskia).** *Muziekinstrumentenbouw.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 366, pp. 36-41.
- Iwazumi (Ray).** *Resources in Brussels, Liège, and New York City relating to Eugène Ysaÿe.* Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap, 2017, LXXI, pp. 115-136.
- Keunen (Gert).** *The Zone in Between : The Principled Realm of 'Alternative mainstream' in Flanders.* In : **Mutsaers (Lutgard), Keunen (Gerd) (dir.).** *Made in the Low Countries : Studies in Popular Music.* Milton, Taylor and Francis, 2017, pp. 15-26 (Routledge Global Popular Music Series).
- Kusters (Hans).** *De Flipperkoning : 75 rock-'n-roll verhalen van Hans Kusters.* Antwerpen, Uitgeverij Vrijdag, 2017, 272 p. [Eerste druk, 2017; Tweede druk, 2017].
- Lannoo (Luc).** *Over orgels gesproken.* In : **Diependaele (Rebecca), Willaert (Saskia).** *Muziekinstrumentenbouw.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 366, pp. 30-35.
- McGee (Kristin).** *Crossover Collectivities and Electronic Samples : Jazz's Popularization in the Digital Era.* In : **Mutsaers (Lutgard), Keunen (Gerd) (dir.).** *Made in the Low Countries : Studies in Popular Music.* Milton, Taylor and Francis, 2017, pp. 73-82 (Routledge Global Popular Music Series).
- Meirhaeghe (Herman), Meirhaeghe (Jan).** *Marktzanger Theophiel Vander Meersch (1862-1925) : In dankbare herinnering aan mijn vader Jan Meirhaeghe (1919-2003).* Gent, Herman Meirhaeghe, 2017, 141 p.
- Meukens (Edgard), Keunen (Lieve).** *'Fris en blij', destijds de nachtegalen van Beverlo [meisjeskoor].* Erfwacht : Driemaandelijks tijdschrift vzw Heemkundige Kring Beverlo, 28, 2017, 1 (109), pp. 16-18.
- Moyson (Heidi).** *Muzikaal erfgoed : een werk van vele partners.* Neerlandia, 115, 2011, 1, pp. 4-7.
- Mutsaers (Lutgard), Zwaan (Koois).** *Coda : A Tiny Dot – Some Foreign Awareness of Popular Music Made in the Low Countries.* In : **Mutsaers (Lutgard), Keunen (Gerd) (dir.).** *Made in the Low Countries : Studies in Popular Music.* Milton, Taylor and Francis, 2017, pp. 177-186 (Routledge Global Popular Music Series).
- Mutsaers (Lutgard), Keunen (Gerd) (dir.).** *Made in the Low Countries : Studies in Popular Music.* Milton, Taylor and Francis, 2017, 259 p. (Routledge Global Popular Music Series).
- Mutsaers (Lutgard), Keunen (Gerd).** *Together Apart : Popular Music of the Low Countries with the Flow and against the Odds.* In : **Mutsaers (Lutgard), Keunen (Gerd) (dir.).** *Made in the Low Countries : Studies in Popular Music.* Milton, Taylor and Francis, 2017, pp. xix[ff.] (Routledge Global Popular Music Series).
- Parent (Mattias).** *De instrumenten van muzikmaker Godfried-Willem Raes.* In : **Diependaele (Rebecca), Willaert (Saskia).** *Muziekinstrumentenbouw.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 366, pp. 48-52.
- Pattyn (René).** *Koninklijke Fanfare Eendracht.* Vaertlinck contact. Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek, 12, 2017, 2, pp. 27-31.
- Peremans (Dree), Selleslags (Herman) (fotograaf).** *Wannes : hier is hem terug.* Berchem, Epo, 2016, 551 p. [Wannes Van de Velde].

- Peeters (Ludo).** *Toen Vera Lynn nog 56 was... [Jos Segers Kwartet, populaire dansmuziek]*. Tijdschrift van de Heemkundige Kring Jan Vleminck - Wijnegem, 53, 2017, 1, pp. 46-49.
- Perfecto (Rachel).** *De piano van de 21ste eeuw : Chris Maene en zijn magnum opus*. In : **Diependaele (Rebecca), Willaert (Saskia).** *Muziekinstrumentenbouw*. Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 366, pp. 19-21.
- Rossiau (Egied).** *Concerten nieuwe Mechelse kamerbeiaard in de Mechelse wijken*. De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 2 (n° 86), pp. 56-59.
- Rossiau (Egied).** *Zomerbeiaardconcerten Mechelen 2017*. De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 1 (n° 85), pp. 63-65.
- Rossiau (Egied).** *Zomerbeiaardconcerten Mechelen*. De Mecheleir. Driemaandelijks tijdschrift van de vzw Mechelen 2000+, 22, 2017, 2 (n° 86), pp. 53-55.
- Samin (François).** *Jean Omer : Du 'New Cotton' de Bruxelles au 'Gaity'*. Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2017, 135, pp. 15-21.
- Schulz (Georg).** *The Orpheus Institute : The driving force behind the 'artistic research movement'*. In : **Impett (Jonathan) (ed.).** *Artistic research in music : Discipline and resistance. Artists and researchers at the Orpheus Institute*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 270-273 (Orpheus Institute Series 1).
- Sels (Liselotte).** *Mixing Multiple Tracks : Migration, Diaspora and Transcultural Music in Flanders*. In : **Mutsaers (Lutgard), Keunen (Gerd) (dir.).** *Made in the Low Countries : Studies in Popular Music*. Milton, Taylor and Francis, 2017, pp. 37-48 (Routledge Global Popular Music Series).
- S.n.** *De blijde boodschap op vinyl : Religieuze (pop)muziek*. In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 114-115.
- S.n.** *La Chapelle Musicale Reine Elisabeth à Waterloo*. Demeures Historiques & Jardins, 2017, 193, pp. 40-41.
- S.n.** *Feestlied der Duivenmaatschappij Vooruit (Gezongen bij de inhuldiging van pastoor J.B. Ponnet in 1904)*. Sinaïek. Tijdschrift van Heemkring "Den Dissel" Sinaai, 13, 2017, 1, p. 16.
- S.n.** *Jazzmo'.* Gooik, Jazzmozaïek, 2017, 59 p. (Deel van : *Jazz & mo' : Een brede kijk op jazz in Vlaanderen en de wereld*, 17, 3).
- S.n.** *De Muziekkapel Koningin Elisabeth in Waterloo*. Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 193 (I), pp. 40-41.
- Spießens (Godelieve).** *De Antwerpse violist en componist Pierre-Joseph Guislain (Bergen-op-Zoom, 1756 - Antwerpen, 1811)*. Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap, 2017, LXXI, pp. 85-96.
- Steenhaut (Dirk).** *Leven in het klad : De Wevelgemse americana van Het Zesde Metaal*. Ons Erfdeel, 60, 2017, 2, pp. 98-100.
- Tambuysen (Rudy).** *Sources historiques et créativité : L'ensemble «Graindelavoix»*. Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 3, pp. 81-82.
- Tillekens (Ger).** *Pirates of the North Sea : Introduction and Impact of Commercial Pop Radio*. In : **Mutsaers (Lutgard), Keunen (Gerd) (dir.).** *Made in the Low Countries : Studies in Popular Music*. Milton, Taylor and Francis, 2017, pp. 147-156 (Routledge Global Popular Music Series).
- Vanacker (Laurentius), Jansoone (Roger).** *"We were the champions!" : De "golden sixties" van het popgebeuren in en om Oostende (deel 5)*. De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 4, pp. 28-107.
- Vanacker (Laurentius), Jansoone (Roger).** *"We were the champions!" : De "golden sixties" van het popgebeuren in en om Oostende (6)*. De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 12, pp. 272-282.

- Van Asch (Urbain).** *Koorzingen, een universele oplossing.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor Taal, Cultuur en Maatschappij, 115, 2011, 3, pp. 4-7.
- Vandercruyssen (Norbert).** *Parochiaal zangkoor Sint-Lodewijk bestaat 75 jaar.* Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 39, 2017, 3, pp. 86-91.
- Van der Hoeven (Roland).** *'Hier sera demain' : Steam-et Diesel-punk à Bruxelles.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgechiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 437-456.
- van der Jeught (François).** *Beiaard- en klavierbouwer François Constant Désiré Somers (1848-1936) - deel 1.* VBV-Magazine / Vlaamse Beiaardvereniging, 23, 2017, 3, pp. 14-52.
- van der Jeught (François).** *Beiaard- en klavierbouwer François Constant Désiré Somers (1848-1936) - deel 2.* VBV-Magazine / Vlaamse Beiaardvereniging, 23, 2017, 4, pp. 2-38.
- Vanhaecke (Frank).** *Verborgene liederen.* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 11, 2017, 21, pp. 53-61.
- Vannoppen (Henri).** *De Koninklijke Fanfare De Verbroedering van Erps-Kwerps 140 jaar oud (1875-2015).* Curtenberg, 26, 2017, 4, pp. 149-162.
- Van Poecke (Niels).** *Broken Circle Rebound : New Regionalism and Vernacular Indie-Folk.* In : **Mutsaers (Lutgard), Keunen (Gerd) (dir.).** *Made in the Low Countries : Studies in Popular Music.* Milton, Taylor and Francis, 2017, pp. 51-60 (Routledge Global Popular Music Series).
- Verdegem (Stefaan).** *Een Matheuspassie met Wagneriaanse Allures : Bachs meesterwerk in de versie van François-Auguste Gevaert in 1896.* Revue belge de Musicologie = Belgisch Tijdschrift voor Muziekwetenschap, 2017, LXXI, pp. 97-114.
- Verhulst (Wim).** *Georges Cloetens : De zoektocht naar de juiste klankkleur.* In : **Diependaele (Rebecca), Willaert (Saskia).** *Muziekinstrumentenbouw.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 366, pp. 42-47.
- Voets (Jonas).** *Conservatoires in Flux : Research in the arts in the Flemish conservatoires of the twenty-first century.* In : **Impett (Jonathan) (ed.).** *Artistic research in music : Discipline and resistance. Artists and researchers at the Orpheus Institute.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 278-295 (Orpheus Institute Series 1).
- Wijnants (Didier).** *Fred Van Hove : de geduldige nauwgezetheid van een improvisator.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 362, pp. 54-55 [Portret van jazzmusicus Fred Van Hove (° 1937), Belg en pionier van de Europese free jazz].
- Willaert (Saskia).** *Musical Instruments Museums Online (MIMO).* In : **Diependaele (Rebecca), Willaert (Saskia).** *Muziekinstrumentenbouw.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 366, pp. 28-29.
- e. La littérature, la librairie, les bibliothèques – De letterkunde, de boekhandel, de bibliotheken
- Aalders (Hendrik Gerrit).** *Als op een perron vlak voor vertrek : De briefwisseling tussen Flora Meyer en Willem Elsschot.* Antwerpen, Willem Elsschot Genootschap, 2017, 53 p. (WEG cahier 16).
- Absillis (Kevin).** *Staatsgevaarlijke Reynaertepiek. Over 'Boudewijn' (1919) en Felix die 'Pallieter' maakte.* Tielcelijn. Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 2017, 30, pp. 40-69.
- Adam (Renaud), Federinov (Bertrand).** *La rencontre des crépuscules : À propos d'une transaction entre les bibliophiles Jules Vandenpeereboom (1843-1917) et Raoul Warocqué (1870-1917).* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 2, pp. 261-282.

- Alavoine (Bernard).** *Georges Simenon et le monde sensible, de la perception à l'écriture.* Amiens, AARP-Centre Rocambole, 2017, 162 p.
- Alavoine (Bernard).** *Une robe de soie noire.* Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2015, 29, pp. 67-78 (Portraits de femmes).
- Alavoine (Bernard).** *Simenon à Dieppe.* Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2017, 30, pp. 35-47 (Une géographie sentimentale).
- Andringa (Kim).** «*Les Gras et les Maigres*» : *Camille Lemonnier, Pieter Bruegel et la cuisine sociale.* Études Germaniques, avril-juin 2017, 2 (n° 286), pp. 203-219.
- Andringa (Kim), Bergmans (Luc), Josefson (Åsa), Pays (Stanislas).** *Présentation.* Études Germaniques, avril-juin 2017, 2 (n° 286), pp. 197-201.
- Andringa (Kim) (études réunies par).** *La renaissance du Nord et les lettres belges.* Paris, Klincksieck, 2017, 329 p. (Études Germaniques, 72, avril-juin 2017, 2).
- Angelet (Christian).** *La pluralisation du moi : Nicole Verschoore.* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 2, pp. 83-84.
- Aron (Paul).** *La sociabilité des chaises longues : Les écrivains du sanatorium.* ConTEXTES, 2017, 19, s.p. [en ligne] (Les lieux littéraires et artistiques) [URL : <http://journals.openedition.org/contextes/6289>; DOI : <https://doi.org/10.4000/contextes.6289>].
- Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.).** *Verhaeren en son temps.* Bruxelles, Samsa, 2017, 291 p. (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51).
- Arouimi (Michel).** *Maeterlinck ou Naitre par la mort.* Paris, Orizons, 2017, 132 p.
- Auwelaert (Patrick).** 'Onbeweeglijkheid is niet de afwezigheid van beweging, maar de afwezigheid van ieder vooruitzicht op beweging' : *Onbeweeglijkheid en aarzeling in het vroege proza van Jean-Philippe Toussaint.* Passage : Tijdschrift voor Europese literatuur & cultuur, 4, 2017, 3, pp. 4-28.
- Baetens (Els) (compil.), Boeykens (Lu) (compil.).** *Silhouetkunst in het exlibris.* Sint-Niklaas, Musea Sint-Niklaas, 2017, 79 p.
- Bainbrige (Susan).** *Enquête de l'histoire familiale dans 'ça ne se fait pas' d'Isabelle Spaak : Fragments, portraits, et (dé)construction.* In : **Jeanneret (Sylvie), Viegnès (Michel) (dir.).** *Relations de pouvoir dans la famille d'aujourd'hui.* Fribourg, PLF, 2017, s.p. [URL : http://www.plfrecherche.ch/article.php?coll_type=research&ref=01_relation_pouvoir&article=08_Famille_BAINBRIGGE].
- Bajomée (Danielle).** *À la conquête de Joséphine.* Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2015, 29, pp. 131[ff.] (Portraits de femmes).
- Baronian (Jean-Baptiste).** *Baudelaire au pays des singes.* Paris, Pierre-Guillaume de Roux, [2017], 153 p.
- Baronian (Jean-Baptiste).** *Colette, alias Coco, Berthe la Patronne et sainte Laura.* Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2015, 29, pp. 51-66 (Portraits de femmes).
- Baronian (Jean-Baptiste).** *Ouverture.* Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2015, 29, pp. 7-8 (Portraits de femmes).
- Baronian (Jean-Baptiste).** *Ouverture.* Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2017, 30, pp. 7-8 (Une géographie sentimentale).
- Baronian (Jean-Baptiste).** *La ville sans nom.* Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2017, 30, pp. 70-73 (Une géographie sentimentale).
- Baronian (Jean-Baptiste).** *Vivre et mourir à Marsilly.* Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2017, 30, pp. 29-34 (Une géographie sentimentale).
- Bastiaen (Filip).** *Poekenaar Aloys Walgrave (1844-1908) en zijn "Jantje van Pouke"*. Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 2, pp. 215-235.
- Bax (Sander), Honings (Rick).** *Introduction : The Return of the Author in the Field of Dutch Studies.* Werkwinkel : Journal of Low Countries and South African Studies, 12, 2017, 2, pp. 15-19.

- Belin (Olivier).** *“On ne sait pas” : L’usage du pronom on chez Henry Bauchau.* In : **Wathée-Delmotte (Myriam), Mayaux (Catherine) (dir.).** *La langue d’Henry Bauchau.* Louvain-la-Neuve, PULouvain, 2016-2017, pp. 77-94.
- Bello (Anne-Claire).** *La poétique du souffle et de l’essoufflement dans ‘Le Boulevard périphérique’ d’Henry Bauchau.* In : **Wathée-Delmotte (Myriam), Mayaux (Catherine) (dir.).** *La langue d’Henry Bauchau.* Louvain-la-Neuve, PULouvain, 2016-2017, pp. 129-143.
- Ben Amor (Syrine).** *Pour une lecture croisée des représentations de l’onde dans “Bruges-la-Morte” de Georges Rodenbach.* In : **López Santiago (Mercedes), Olmo Cazeville (Françoise), Peña Martínez (Gemma), Tamarit Vallés (Immaculada) (coord.).** *Palabras e imaginarios del agua : XXV Coloquio AFUE, Valencia 20-22 de abril de 2016.* Valencia, Universitat Politècnica de València, 2017, pp. 329-335.
- Bénit (André).** *André Malraux et Paul Nothomb : ‘La rançon’ de la gloire.* In : **Domingues de Almeida (José), Faria (Dominique), de Fatima Outeirinho (Maria), Monteiro (António) (dir.).** *Aviateurs - écrivains. Témoins de l’histoire.* Paris, Le Manuscrit, 2017, pp. 265-284 (coll. «Exotopies»).
- Bergmans (Luc).** *Le conteur et illustrateur Felix Timmermans, héritier de la tradition picturale flamande.* Études Germaniques, avril-juin 2017, 2 (n° 286), pp. 221-230.
- Bernaerts (Lars).** *Een dans van categorieën. Lijstjes in experimentele literatuur cognitief bekeken.* In : **Neven (Evelien), Vervaeck (Bart) (eds.).** *Lijsten en letteren.* Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (KANTL), 2017, pp. 147-164 (*Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 127, 2017, 2-3).
- Bernaerts (Lars).** *Hybride en multimodaal : nieuwe genretheorie en het literaire hoorspel vandaag.* In : **Dhondt (Reindert), Martens (David) (red.).** *Genrehybriditeit in de literatuur = Hybridations génériques en régime littéraire.* Gent, Academia Press, 2017, pp. 113-125 (Cahier voor Literatuurwetenschap 9).
- Bernaerts (Lars).** *Het Platform voor Literatuur en Samenleving : Hoe kunnen onderwijs, onderzoek en kritiek de letteren beter op de kaart zetten?* *Ons Erfdeel*, 60, 2017, 2, pp. 179-182.
- Bernaau (Patrick).** *De Vlaamse Vlamingen schreven in het Frans.* In : **Van Cauteren (Katharina) (ed.).** *Oer : De wortels van Vlaanderen.* Tielt, Lannoo, 2017, pp. 81-100.
- Bianchi (Nicolas).** *Introduction : Deux champs littéraires dans la tourmente de 14-18.* In : **Bianchi (Nicolas), Garfitt (Toby) (eds.).** *Writing the Great War : Francophone and Anglophone Poetics = Comment écrire la Grande Guerre? : Poétiques francophones et anglophones.* Oxford, Bern, Berlin, Peter Lang, 2017, pp. 1-30 (Romanticism and after in France 27).
- Bianchi (Nicolas), Garfitt (Toby) (eds.).** *Writing the Great War : Francophone and Anglophone Poetics = Comment écrire la Grande Guerre? : Poétiques francophones et anglophones.* Oxford, Bern, Berlin, Peter Lang, 2017, 361 p. (Romanticism and after in France 27).
- Bizek-Tatara (Renata).** *A la recherche du père, à la recherche de Bruxelles. ‘Porte Louise’ de Christopher Gérard.* In : **Gorajek (Anna), Zbierska-Moscicka (Judyta).** *Acta philologica.* Varsovie, Uniwersytet Warszawski, Wydział Neofilologii, 2017, (n° 51), pp. 243-250.
- Blanckeman (Bruno).** *Dictionnaire Marguerite Yourcenar.* Paris, Honoré Champion éditeur, 2017, 660 p. (Dictionnaires et références 46).
- Blogie (Jeanne).** *Répertoire des catalogues de ventes de livres imprimés : VII : Addenda aux tomes précédents : Catalogues de toutes les époques acquis par la Bibliothèque Royale de Belgique depuis 1981 : Fascicule VII-1 : Catalogues belges.* Bruxelles, Bibliothèque royale de Belgique, 2017, XV-441 p. (Collection du Centre national de l’archéologie et de l’histoire du livre [IV]).

- Blogie (Jeanne).** *Répertoire des catalogues de ventes de livres imprimés : VII : Addenda aux tomes précédents : Catalogues de toutes les époques acquis par la Bibliothèque Royale de Belgique depuis 1981 : Fascicule VII-2 : Catalogues français.* Bruxelles, Bibliothèque royale de Belgique, 2017, VII-567 p. (Collection du Centre national de l'archéologie et de l'histoire du livre [IV]).
- Blogie (Jeanne).** *Répertoire des catalogues de ventes de livres imprimés : VII : Addenda aux tomes précédents : Catalogues de toutes les époques acquis par la Bibliothèque Royale de Belgique depuis 1981 : Fascicule VII-3 : Catalogues britanniques.* Bruxelles, Bibliothèque royale de Belgique, 2017, VII-601 p. (Collection du Centre national de l'archéologie et de l'histoire du livre [IV]).
- Blogie (Jeanne).** *Répertoire des catalogues de ventes de livres imprimés : VII : Addenda aux tomes précédents : Catalogues de toutes les époques acquis par la Bibliothèque Royale de Belgique depuis 1981 : Fascicule VII-4 : Catalogues néerlandais.* Bruxelles, Bibliothèque royale de Belgique, 2017, VII-324 p. (Collection du Centre national de l'archéologie et de l'histoire du livre [IV]).
- Blogie (Jeanne).** *Répertoire des catalogues de ventes de livres imprimés : VII : Addenda aux tomes précédents : Catalogues de toutes les époques acquis par la Bibliothèque Royale de Belgique depuis 1981 : Fascicule VII-5 : Catalogues allemands.* Bruxelles, Bibliothèque royale de Belgique, 2017, VIII-156 p. (Collection du Centre national de l'archéologie et de l'histoire du livre [IV]).
- Blogie (Jeanne).** *Répertoire des catalogues de ventes de livres imprimés : VII : Addenda aux tomes précédents : Catalogues de toutes les époques acquis par la Bibliothèque Royale de Belgique depuis 1981 : Fascicule VII-6 : Catalogues provenant de divers pays.* Bruxelles, Bibliothèque royale de Belgique, 2017, VIII-114 p. (Collection du Centre national de l'archéologie et de l'histoire du livre [IV]).
- Borré (Jos).** *Allers-retours entre le jardin et le monde : Paul De Wispelaere (1928-2016).* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 1, pp. 78-79.
- Boudart (Laurence), Hutsebaut (Jan), Nachtergaele (Vic) (eds.).** *La Légende continue : Uilenspiegel, 150 ans après De Coster = 150 jaar legende : Uilenspiegel eeuwig jong [Exposition, Bruxelles, Archives et Musée de la Littérature; Damme, Uilenspiegelmuseum, 2017].* Bruxelles, Archives et Musée de la Littérature; Damme, Uilenspiegelmuseum, 2017, 85 p.
- Bouwman (André).** *Jan de Vries en de Bibliotheek der Nederlandse Letteren.* In : **van Anrooij (Wim), Hoftijzer (Paul) (red.).** *Lezen in de Lage Landen : Studies over tien eeuwen leescultuur.* Hilversum, Verloren, 2017, pp. 213-218.
- Bozedean (Corina).** *D'une langue à l'autre : l'empathie comme posture traductive chez Bauchau.* In : **Wathée-Delmotte (Myriam), Mayaux (Catherine) (dir.).** *La langue d'Henry Bauchau.* Louvain-la-Neuve, PULouvain, 2016-2017, pp. 145-159.
- Bozedean (Corina).** *Henry Bauchau. Une poétique du minéral.* Paris, Honoré Champion, 2017, 364 p.
- Brems (Elke), Robert (Jan), van Voorst (Sandra).** *Buitenlandse bemiddelaars : Een themanummer.* Zacht Lawijld : literair-historisch tijdschrift, 16, 2017, 3, pp. 4-7.
- Brems (Elke).** *Dutch on the Move : Studying the Circulation of Smaller Literatures.* In : **Brems (Elke), Réthelyi (Orsolya), van Kalmthout (Ton) (eds.).** *Doing Double Dutch : The international circulation of literature from the Low Countries.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 11-28.
- Brems (Elke), Boulogne (Pieter), Vanasten (Stéphanie).** *'Unexpectedly Moving'? An Inquiry into the Intermedial and International Trajectory of a Flemish Novel.* In : **Brems (Elke), Réthelyi (Orsolya), van Kalmthout (Ton) (eds.).** *Doing Double Dutch : The international circulation of literature from the Low Countries.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 289-312.

- Brix (Michel).** *'Écartés' et 'Fragments'*. In : **André (Valérie), Couvreur (Manuel) (éds.)**. *Cinquante nuances de rose : Les affinités électives du prince de Ligne*. Bruxelles, Éditions de l'Université de Bruxelles, 2017, pp. 145-152 (Études sur le XVIIIe siècle 45).
- Brognet (Éric).** *Jacques Crickillon ou la littérature en instance d'oubli, suivi de 'La poésie est une guerre indienne'*. Bruxelles, ARLLF & Éditions Samsa, 2017, 162 p. (coll. «Histoire littéraire»).
- Brognet (Éric).** *Jean Tousseul : littérature et identité en Wallonie*. Bruxelles, ARLLF, 2017, 25 p.
- Bruyneel (Jonas).** *De zwarte Verhaeren*. Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 4, pp. 18-22.
- Bugnot (Marie-Ange).** *L'écriture du corps : Pulsion de mort dans l'œuvre d'Amélie Nothomb*. Cédille : Revista de Estudios Franceses, 2017, 13, pp. 97-117.
- Callewaert (Stijn), De Meyer (Fleur), Tissen (Anne) (red.)**. *Een boek lees je nooit alleen : 20 jaar Boekenbende aan Huis in Brussel*. Brussel, Vlaamse Gemeenschapscommissie, 2017, 43 p.
- Campe (Petra), Snick (Els).** *L'exil de Joseph Roth à Ostende et le «Conte de la 1 002e nuit»*. In : **Forget (Philippe), Pesnel (Stéphane) (dir.)**. *Joseph Roth, l'exil à Paris*. Mont-Saint-Aignan, Presses universitaires de Rouen et du Havre, [2017], pp. 257-271.
- Capoccioni (Andrea).** *Un estimatore francese di Paul Otlet : Eugène Morel (1869-1934)*. In : **Caruso (Assunta), Folino (Antonietta), Ranfa (Elena) (a cura di)**. *Internet di carta : Studi su Paul Otlet*. Canterano, Aracne editrice, 2017, pp. 13-30 (Enumera 9) [Papers presented at two seminars held between 2014 and 2016].
- Carly (Michel).** *La matière vivante des villes*. Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2017, 30, pp. 12-28 (Une géographie sentimentale).
- Carly (Michel).** *Sur les traces de Georges Simenon*. Waterloo, Renaissance du livre, 2017, 188 p.
- Caruso (Assunta), Ranfa (Elena).** *Verso una traduzione italiana del Traité de Documentation*. In : **Caruso (Assunta), Folino (Antonietta), Ranfa (Elena) (a cura di)**. *Internet di carta : Studi su Paul Otlet*. Canterano, Aracne editrice, 2017, pp. 31-56 (Enumera 9) [Papers presented at two seminars held between 2014 and 2016].
- Caspers (Barbara).** *Marthe Massin, femme (d')artiste*. In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.)**. *Verhaeren en son temps*. Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 65-74 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [<https://doi.org/10.4000/textyles.2761>].
- Castelló-Joubert (Valeria).** *La lengua del narrador en Onirologie de Maurice Maeterlinck*. Cédille : Revista de Estudios Franceses, 2017, 13, pp. 145-158.
- Castelucci (Paola).** *Otlet e l'Italia : la Città Mondiale della Pace a Roma*. In : **Caruso (Assunta), Folino (Antonietta), Ranfa (Elena) (a cura di)**. *Internet di carta : Studi su Paul Otlet*. Canterano, Aracne editrice, 2017, pp. 57-82 (Enumera 9) [Papers presented at two seminars held between 2014 and 2016].
- Ceulemans (Adelheid).** *"De naem van Waterloo klinkt immer evenzeer" : De slag bij Waterloo in het poëtische oeuvre van Theodoor van Ryswyck (1811-1849)*. Interférences Littéraires = Literaire Interferenties. Multilingual e-Journal for Literary Studies, 2017, 20, pp. 197-209.
- Ceuppens (Jan).** *'Vlaamse substantie' : Georg Hermanowski herbekeken*. Zacht Lawijd : literair-historisch tijdschrift, 16, 2017, 3, pp. 51-64.
- Ceustermans (Fil).** *Meester Jef Pals (4) : De boekerij in Klein-Vorst tot de opheffing*. Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 4, pp. 4-9.
- Christiaens (Dirk).** *Tien van negentien : Vlaamse poëzie uit de negentiende eeuw*. Antwerpen, Apeldoorn, Garant, 2017, 183 p. (Literatuur in veelvoud 24).

- Claes (Ernest), Govaerts (Bert) (compil.), Callaerts (Erik) (compil.), Van Campenhout (Frans) (compil.), Gielis (Timothy) (compil.).** *Ernest Claes in Erfurt, 1914-1915*. Herent, Ernest Claesgenootschap, 2017, 85 p. (Jaarboek van het Ernest Claesgenootschap 2017).
- Claes (Paul).** *Le rossignol caché : Cinq poèmes de Guido Gezelle*. Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 4, pp. 46-48.
- Coca (Jordi).** *The Maeterlinck of the flowers and the bees*. In : **Capellà Simó (Pere), Galmés Martí (Antoni) (coord.).** *The Arts and nature : Biology and symbolism in Barcelona circa 1900*. Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona, 2017, 224 p.
- Coesemans (Caroline).** *Google and Paul Otlet*. In : **Caruso (Assunta), Folino (Antonietta), Ranfa (Elena) (a cura di).** *Internet di carta : Studi su Paul Otlet*. Canterano, Aracne editrice, 2017, pp. 83-88 (Enumera 9) [Papers presented at two seminars held between 2014 and 2016].
- Cole (William).** *Variant Copies in French and Belgian Editions of Medieval French Texts : A Case Study in Nineteenth-Century Fine Printing*. The Library : Transactions of The Bibliographical Society, 18, 2017, 1, pp. 81-104 [DOI : <https://doi.org/10.1093/library/18.1.81>].
- Couttenier (Piet).** *Rijmsnoer, een inleiding*. In : **Lateur (Patrick) (ed.).** *Rijmsnoer : twaalf dichtersessen om en om Gezelle*. Brugge, Guido Gezellegenootschap, 2017, pp. 11-23.
- Couttenier (Piet), Claes (Paul).** *Van wie is Gezelles 'enige Duitse gedicht'?* Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 127, 2017, 1, pp. 1-10.
- Daelewyn (Paul).** *Betty*. Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2015, 29, pp. 79-88 (Portraits de femmes).
- Dagnino (Roberto).** *Belgique. Le Lion de Flandre d'Henri Conscience : un destin européen*. Revue de la BNU (Strasbourg), 2017, pp. 16-19.
- David (Sylvain).** *La double fonction de l'eau dans "La salle de bain" de Jean-Philippe Toussaint*. In : **López Santiago (Mercedes), Olmo Cazevieille (Françoise), Peña Martínez (Gemma), Tamarit Vallés (Immaculada) (coord.).** *Palabras e imaginarios del agua : XXV Coloquio AFUE, Valencia 20-22 de abril de 2016*. Valencia, Universitat Politècnica de València, 2017, pp. 391-399.
- De Block (Lut).** *Op krukken (R146) - Pillen of poëzie*. In : **Lateur (Patrick) (ed.).** *Rijmsnoer : twaalf dichtersessen om en om Gezelle*. Brugge, Guido Gezellegenootschap, 2017, pp. 110-122.
- Deckers (Job).** *Timmermans, Beatrijs en Symforosa : Een veronderstelling*. In : **Somers (Marc) (ed.).** *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap*. Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 99-118.
- de Clercq (Martine).** *Marguerite Yourcenar : Brussel en haar echte geboorteplaats*. Passage : Tijdschrift voor Europese literatuur & cultuur, 4, 2017, 3, pp. 52-58.
- De Coster (Charles), Klinkenberg (Jean-Marie) (éd.).** *La Légende et les aventures héroïques, joyeuses et glorieuses d'Ulenspiegel et de Lamme Goedzak au pays de Flandre et ailleurs*. Bruxelles, Impressions Nouvelles, 2017, 509 p. (Espace Nord) [Nouvelle éd. définitive établie et présentée].
- De Coster (Charles), Klinkenberg (Jean-Marie) (préface).** *Légendes flamandes*. Bruxelles, Espace nord, 2017, 254 p. (Espace nord 359).
- De Dobbeleer (Michel).** *A Communist Compromise : Introducing Willem Elsschot's 'Kas' Soviet Style*. In : **Brems (Elke), Réthelyi (Orsolya), van Kalmthout (Ton) (eds.).** *Doing Double Dutch : The international circulation of literature from the Low Countries*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 241-254.

- Debyser (Hannah).** *Altijd stilte : Uit het bijzondere schrijversleven van Eriek Verpale.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2017, 32, pp. 91-97.
- Defraeye (Leon).** *Jeugdwerk van Leon Defraeye : Zwarte Stance.* Derlike. Driemaandelijks Tijdschrift van de Heemkring "Dorp en Toren" vzw, Deerlijk, 39, 2017, 4, pp. 116-120.
- De Geest (Dirk).** *Gij zijt allemaal welgekomen! Basiel de Craene en de Vlaamse Poëziedagen.* S.I., Poëziecentrum, 2017, 783 p.
- De Haan (Martin).** *Lof van de vertaling : die zin : Willem van Toorn en Kafka's Amerika.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 2, pp. 88-91.
- Delabie (Lise).** *Wij spelen omdat wij het menen : Het absurde oeuvre van Annelies Verbeke.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 4, pp. 24-31.
- Delsaerdt (Pierre).** *Veertigduizend boeken op de Antwerpse Grote Markt : De winkelbibliotheek van Henry Ratinckx (1795-1866).* In : **van Anrooij (Wim), Hoftijzer (Paul) (red.).** *Lezen in de Lage Landen : Studies over tien eeuwen leescultuur.* Hilversum, Verloren, 2017, pp. 147-152.
- de Maesschalck (Yvan).** *Aantekeningen bij drie opmerkelijke Reynaertsonnetten in het oeuvre van Jan Kuijper.* Tiecelijn. Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 2017, 30, pp. 70-107.
- de Maesschalck (Yvan).** *Over het lyrische meesterschap en het vossenmotief in 'Jij zegt het' van Connie Palmen.* Enkele kanttekeningen. Tiecelijn. Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 2017, 30, pp. 229-235.
- Demoulin (Laurent).** *Jean-Philippe Toussaint, le voyageur immobile.* In : **Gorajek (Anna), Zbierska-Moscicka (Judyta).** *Acta philologica.* Varsovie, Uniwersytet Warszawski, Wydział Neofilologii, 2017, (n° 51), pp. 231-241.
- Demoulin (Laurent), Klinkenberg (Jean-Marie).** *Literair Luik.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Geschiedenis van Luik. Stad, hoofdstad, metropool.* Brussel, Marot, 2017, pp. 316-321.
- Demoulin (Laurent), Klinkenberg (Jean-Marie).** *Lüttich und seine Schriftsteller.* In : **Demoulin (Bruno) (Hrsg.).** *Geschichte von Lüttich. Stadt, Hauptstadt, Metropole.* Brüssel, Marot, 2017, pp. 317-322.
- Demoulin (Laurent), Klinkenberg (Jean-Marie).** *Regards d'écrivains. Écrivains de Liège, Liège des écrivains.* In : **Demoulin (Bruno) (dir.).** *Histoire de Liège : Une cité, une capitale, une métropole.* Bruxelles, Marot; Liège, Les Grandes Conférences Liégeoises, 2017, pp. 317-321.
- Denys (Bertrand).** *Het dramatische leven van Nikolaj Obolensky (1872-1933).* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 4, pp. 447-457.
- de Pessemier 's Gravendries (Paul).** *Het groteske van leven en dood. De kijk van Michel de Ghelderode op een fabelachtig Vlaanderen.* Passage : Tijdschrift voor Europese literatuur & cultuur, 4, 2017, 3, pp. 59-71.
- Depuydt (Els), Vermeulen (Julien).** *Guido Gezelle, digitaal gelezen.* De Leiegouw. Zesmaandelijks Tijdschrift. Vereniging voor geschied-, taal- en volkskundig onderzoek in het Kortrijkse, 59, 2017, 1, pp. 71-99.
- De Ridder (Matthijs).** *Grensgeschillen : Na de voltooiing van de 'Geschiedenis van de Nederlandse literatuur'.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 4, pp. 44-51.
- De Smedt (Marcel) (ed.).** *'Jan Vindeveughel, peerdeknecht' : Stijn Streuvels' Langs de wegen.* Kortrijk, Stijn Streuvelsgenootschap, 2017, 340 p. (Jaarboek van het Stijn Streuvelsgenootschap 22).
- De Somer (Caroline) (red.), Van Lissum (Daisy), van der Meer (Carlo), Van Poeck (Bert).** *Bedrijfs-geschiedenis Meulenhoff/Manteau.* In : **Absillis (Kevin), Lemmens (Wendy), Rousseau (Valerie) (eds.).** *'Allez, ge gaat het ook eens proberen' : Over uitgeverij Meulenhoff/Manteau (2003-2010).* Antwerpen, Universiteit Antwerpen, Brave New Books, 2016, pp. 17-40.

- Dessing (Maarten).** *Het ligt aan de auteurs en de boeken zelf : Staat van de Unie 3 : uitgeven in de Lage Landen.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 3, pp. 12-22.
- Dessy (Clément).** *Les vies britanniques de Verhaeren (1889-1916).* In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.).** *Verhaeren en son temps.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 119-137 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2768>].
- Devoldere (Luc).** *Le début de la littérature belge? Relire «la légende d'Ulenspiegel».* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 4, pp. 81-82.
- Devoldere (Luc).** *La lecture, un plaisir à partager.* Septentrion. Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 1, pp. 3-4.
- Dhondt (Reindert), Martens (David) (red.).** *Genrehybriditeit in de literatuur = Hybridations génériques en régime littéraire.* Gent, Academia Press, 2017, 175 p. (Cahier voor Literatuurwetenschap 9).
- Dierick (Aleidis).** *Tu es ille vir! (R47) - Het lijden van de jonge Gezelle. Een brief.* In : **Lateur (Patrick) (ed.).** *Rijmsnoer : twaalf dichtersessen om en om Gezelle.* Brugge, Guido Gezellegenootschap, 2017, pp. 46-53.
- Dirix (Francis).** *Exlibrispassion : Grafische collective ex librisen met historische informatieve beschrijving.* Hasselt, Black Box, 2017, 185 p.
- Donche (Pieter).** *Driehonderd jaar veilingcatalogi (1717-2017) in de bibliotheek Stichting de Bethune, Marke.* Marke, Stichting de Bethune; Brugge, Peter Donche, 2017, 269 p.
- Dorleijn (Gillis).** *Studying the Circulation of Dutch Literature : Some Considerations.* In : **Brems (Elke), Réthelyi (Orsolya), van Kalmthout (Ton) (eds.).** *Doing Double Dutch : The international circulation of literature from the Low Countries.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 29-44.
- Dossin (Marie).** *La correspondance d'Albert Mockel à André Fontainas (1896-1914).* In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.).** *Verhaeren en son temps : Varia.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 139-160 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2770>].
- Dozo (Björn-Olav).** *Mesures de l'écrivain : profil socio-littéraire et capital relationnel dans l'entre-deux-guerres en Belgique francophone.* Liège, Presses universitaires de Liège, 2017, 304 p.
- Dupont (Wannes).** *Eekhouds eenmansstrijd.* In : **Dupont (Wannes), Hofman (Elwin), Roelens (Jonas).** *Verzwegen verlangen : Een geschiedenis van homoseksualiteit in België.* Antwerpen, Vrijdag, 2017, pp. 182-217.
- Durnez (Gaston).** *Mengelwerk.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 154-160.
- Engelbrecht (Wilken).** *The Case of 'Kaa's' : The Reception of Elsschot's Work in the Czech Language.* In : **Brems (Elke), Réthelyi (Orsolya), van Kalmthout (Ton) (eds.).** *Doing Double Dutch : The international circulation of literature from the Low Countries.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 255-268.
- Engelbrecht (Wilken).** *Persoonlijke contacten in vooroorlogse receptie van Nederlandstalige literatuur in Tsjechische vertaling.* Neerlandica Wratislaviensia, 2017, 27, s.p. [DOI : [10.19195/8060-0716.27.11](https://doi.org/10.19195/8060-0716.27.11)].
- Etty (Elsbeth).** *Want ooit komt de rode tijd... De literaire erfenis van de Russische Revolutie in de Lage Landen.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 4, pp. 52-61.
- Eyskens (Thomas).** *Toen met een lijst van nu errond : Herman de Coninck : Biografie.* Amsterdam, De Arbeiderspers, 2017, 587 p.
- Ferrand (Jean-Paul).** *Le cas Louise.* Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2015, 29, pp. 89-114 (Portraits de femmes).

- Floré (Fredie), Pieters (Hannes).** *The interiors of the Belgian Royal Library : An expression of national identity with an international imprimatur.* In : **Floré (Fredie), McAtee (Cammie) (eds.).** *The Politics of Furniture : Identity, Diplomacy and Persuasion in Post-war Interiors.* Abingdon, Routledge, 2017, pp. 62-80.
- Folino (Antonietta).** *La corrispondenza tra Paul Otlet e Hendrik C. Andersen.* In : **Caruso (Assunta), Folino (Antonietta), Ranfa (Elena) (a cura di).** *Internet di carta : Studi su Paul Otlet.* Canterano, Aracne editrice, 2017, pp. 89-116 (Enumera 9) [Papers presented at two seminars held between 2014 and 2016].
- Forrer (Roland), Godart (Anne).** *Le portrait du vrai Maurice Carême!* Okgni : Revue du Cercle d'Histoire, d'Archéologie & de Généalogie d'Ottignies-Louvain-la-Neuve, 2017, 82, pp. 7-12.
- Fraeters (Veerle), Vermeiren (David).** *Ruusbroek en Hadewich als voorlopers van het surrealisme : Marc. Eemans en de mystieke literatuur.* Zacht Lawijd : literair-historisch tijdschrift, 16, 2017, 1, pp. 8-29.
- Franken (Clemens).** *Georges Simenon y su comisario-analista comprensivo, compasivo y misericordioso.* Cuadernos de Teología, 9, 2017, 2, pp. 262-287.
- Gaens (Tom), Schepers (Kees).** *Frans Hendrickx, academisch bibliothecaris van het Ruusbroecgenootschap en kartuizervorser.* Ons Geestelijk Erf : Driemaandelijks Tijdschrift voor de Geschiedenis van de Vroomheid in de Nederlanden, 88, 2017, 2-4, pp. 91-102 [DOI : 10.2143/OG.E.88.2.3256926].
- Gailliard (Alain).** *Femmes d'influence dans l'oeuvre de Simenon : des salons à la contestation.* Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2015, 29, pp. 9-26 (Portraits de femmes).
- Garnica (Naim).** *Lenguaje, ideología y política. La ideología estética de Paul de Man.* Nuevo Pensamiento, 7, 2017, 9, pp. 45-68 (Ejemplar dedicado a : *Nuevo Pensamiento IX*).
- Geens (Jan).** *Voorwoord. Gezelles poëzie benaderd door een keur van Vlaamse dichters.* In : **Lateur (Patrick) (ed.).** *Rijmsnoer : twaalf dichters om en om Gezelle.* Brugge, Guido Gezellegenootschap, 2017, pp. 7-10.
- Geeraerts (Jef), Vanderstraeten (Margot) (inl.).** *Elf brieven rondom liefde en dood.* Antwerpen, Manteau, [2017], 174 p. [Verzameling literaire brieven uit de periode 1968-1971 van de Vlaamse schrijver (1930-2015) waarin liefde en dood centraal staan] [Uitgebreide versie van : *Tien brieven rondom liefde en dood*, Brussel, Den Haag, Manteau, 1977].
- Gelin (Michel).** *Henri Falaise, un poète spadois oublié?* Histoire & Archéologie spadoises : Bulletin trimestriel, 43, 2017, 172, pp. 4-16.
- Gera (Judith).** *Culturbemiddelaars bij de Hongaarse vertaling van 'De Leeuw van Vlaanderen'.* Zacht Lawijd : literair-historisch tijdschrift, 16, 2017, 3, pp. 38-50.
- Gerbrandy (Piet).** *Een moedig project : dichters van het nieuwe millennium zoeken het vooral in de vermening.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 1, pp. 124-125.
- Giansante (Gabriella).** *Georgette Leblanc musa del simbolismo : Con Maeterlinck, Debussy, D'Annunzio e il cinema d'avanguardia : e un testo raro su D'Annunzio.* Napoli, Edizioni scientifiche italiane, 2017, 93 p.
- Gnocchi (Maria Chiara).** *Le récit de voyage au Maroc d'Edmond Picard : Au carrefour des genres et au service de la haine.* Revue italienne d'études françaises, 2017, 7, pp. 1-11.
- Godfrind (Maxime).** *Le rôle de la correspondance ropsienne dans 'L'Homme et l'artiste' de Camille Lemonnier. Entre source documentaire et outil d'influence.* In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.).** *Verhaeren en son temps : Varia.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 191-206 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2773>].

- Goldman (Noémie).** *Verhaeren au Salon des XX*. In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.)**. *Verhaeren en son temps*. Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 37-45 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2757>].
- Gonne (Maud).** *Contrebande littéraire et culturelle à la Belle Époque : Le «hard labour» de Georges Eekhoud entre Anvers, Paris et Bruxelles*. Leuven, Leuven University Press, 2017, 262 p.
- González Quesada (Alfons).** *Google antes de Google*. Historia y vida, 2017, 592, pp. 70-75 [Contenu : Paul Otlet, el precursor olvidado de Internet, soñó con clasificar todo el saber del mundo. Fue el Julio Verne de la sociedad de la información].
- Guéry (Christian), Fabbri (Alexandra).** *Simenon et la justice : «bibliothèque Simenon» II*. Amiens, Encrage, 2017, 208 p.
- Gullentops (David).** *La poésie d'Émile Verhaeren dans les périodiques belges*. In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.)**. *Verhaeren en son temps*. Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 47-64 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2759>].
- Halley (Achmy).** *Marguerite Yourcenar de retour dans le Nord. Le fonds Bernier-Yourcenar = Het fonds Bernier-Yourcenar. De terugkeer van Marguerite Yourcenar naar le Nord*. De Franse Nederlanden = Les Pays-Bas français, 42, 2017, pp. 209-229.
- Hazeu (Wim).** *Lucebert en zijn Vlaamse 'maat' Paul Snoek : 'De mensen willen eenmaal geouwehoer'*. Zacht Lawijd : literair-historisch tijdschrift, 16, 2017, 4, pp. 55-65.
- Heirman (Frank).** *Antwerpse dichters in opstand. Contramine zorgt voor een woelig najaar 1966*. In : **Bernaerts (Lars), Van der Straeten (Bart), Vandevoorde (Hans), Van Imschoot (Tom) (eds.)**. *Legendes van de literatuur : Schrijvers en het artistieke experiment in de jaren zestig*. Gent, Academia Press, 2017, pp. 123-128 (SEL-reeks 10).
- Hammerijckx (Rik) (ed.)**. *Zwarte poëzie = Poésie noire*. Sint-Amands, Emile Verhaerenmuseum, 2017, 32 p. [Catalogus van de gelijknamige tentoonstelling in het museum].
- Henry (Gilles).** *Simenon et Caen*. Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2017, 30, pp. 12-28 (Une géographie sentimentale).
- Hermann (Christine).** *The Flemish Lion : Oscillating between Past and Present: Ideology in German-Language Adaptations of Conscience's 'De Leeuw van Vlaenderen' for Young Readers*. In : **Brems (Elke), Réthelyi (Orsolya), van Kalmthout (Ton) (eds.)**. *Doing Double Dutch : The international circulation of literature from the Low Countries*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 209-226.
- Heyblom (Jean).** *Alexandre Dumas père à Bruxelles*. Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2017, 137, pp. 12-19.
- Honings (Rick).** *Majoer van het menselijk leed : Leven, werk en imago van Herman Brusselmans*. Amsterdam, Prometheus, 2017, 391 p.
- Honings (Rick).** *The Most Famous Writer of the Low Countries. Herman Brusselmans : Star Author and (Unwilling) Public Intellectual*. Werkwinkel. Journal of Low Countries and South African Studies, 12, 2017, 2, pp. 41-64.
- Honings (Rick).** *Oedipus in Vlaanderen. De moederfiguur in het werk van Herman Brusselmans*. Tydskrif vir Nederlands en Afrikaans, 23, 2016, 2, pp. 64-83.
- Honings (Rick).** *We mogen toch wel eens lachen zeker? Humor, parodie en experiment in het werk van Herman Brusselmans*. Ons Erfdeel, 60, 2017, 3, pp. 34-43.
- Hopkinson (Martin).** *Verhaeren : Ghent*. The Burlington magazine, 159, 2017, 1369 (April 2017), pp. 338-339.
- Humbeek (Kris).** *Cyriel Buysse's kritiek van de Vlaamse beweging of de politieke betekenis van de roman 'n Leeuw van Vlaanderen' (1900)*. Wetenschappelijke tijdingen, 76, 2017, 1, pp. 5-59.

- Humbeek (Kris), Fuhrmann (Aragron).** *Over de jonge jaren van Hugo Claus.* Wetenschappelijke tijdingen, 76, 2017, 3, pp. 263-279.
- Huyghe (Jaak).** *Een verkoelende bries : Het archief van 'Zefier'.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2017, 32, pp. 35-42.
- Jago-Antoine (Véronique).** *Le masque et la plume. Émile Verhaeren et Jean de Boschère devant l'art flamand.* Études Germaniques, avril-juin 2017, 2 (n° 286), pp. 267-285.
- Jiménez Murillo (Juan Carlos).** *Identifier, déchiffrer et interpréter le code énigmatique dans l'œuvre de Jean Ray : Vers une lecture policière du conte «Le Gardien du Cimetière».* Letras, 2, 2017, 62, pp. 117-149.
- Jonkers (Lionel).** *Martial Lekeux : L'«Ermitte dans la tranchée!»* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes/Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1619-1629.
- Josefson (Åsa).** *La peinture, source d'inspiration du fantastique belge. L'exemple du 'Péché originel' d'Hugo van der Goes dans l'œuvre de Thomas Owen.* Études Germaniques, avril-juin 2017, 2 (n° 286), pp. 287-298.
- Kangulumba Munzenza (Willy).** *Une esthétique dans le cri : écriture de la violence et violence de l'écriture dans le roman congolais.* Paris, L'Harmattan, 2017, 406 p. (Espaces littéraires).
- Keja (Marsha).** *Een Vlaamse kosmopoliet : Jan Greshoff over Willem Elsschot.* Antwerpen, Willem Elsschot Genootschap, 2017, 175 p. (WEG cahier 15).
- Kienhorst (Hans), Veelenturf (Kees) (red.).** *Belangrijk boekenbezit : Een bloemlezing uit de Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Nijmegen.* Utrecht, Uitgeverij Matrijs, 2017, 128 p.
- Klinkenberg (Jean-Marie), Grutman (Rainier) (préface).** *Style et archaïsme dans la légende d'Ulenspiegel de Charles de Coster.* Bruxelles, Samsa, 2017, 724 p. (Langue et linguistique).
- Komandera (Aleksandra).** *Le récit de voyage imaginaire. Une lecture géocritique de 'La Belle étoile' de Xavier Deutsch.* In : **Gorajek (Anna), Zbierska-Moscicka (Judyta).** *Acta philologica.* Varsovie, Uniwersytet Warszawski, Wydział Neofilologii, 2017, (n° 51), pp. 251-260.
- Kuipers (Arno).** *De realistische roman en de 'realistische roman' : Over de term 'realistische roman' als code voor erotische werken (1880-1970).* Jaarboek voor Nederlandse Boekgeschiedenis, 2017, 24, pp. 183-208.
- Kukuryk (Agnieszka).** *Voyageur, poète, peintre. Inspiration nordique dans la poésie logogrammatique de Christian Dotremont.* In : **Gorajek (Anna), Zbierska-Moscicka (Judyta).** *Acta philologica.* Varsovie, Uniwersytet Warszawski, Wydział Neofilologii, 2017, (n° 51), pp. 201-212.
- Lambeets (Ken).** *Zo moeder, zo zoon : Moederboeken in de Nederlandstalige literatuur.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 2, pp. 82-87.
- Lampo (Jan).** *Zonder onderzoek in de doos. Dagboeknotities van Emmanuel De Bom, 10-13 september 1914.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2017, 33, pp. 27-34.
- Lange (Kathrin).** *De effecten van een gastlandchap 2.0 : Wat bereikten Vlaanderen en Nederland op de Frankfurter Buchmesse 2016?* Ons Erfdeel, 60, 2017, 4, pp. 178-183.
- Langenaken (Hilde), Van Lierde (Ludwig).** *Felix Timmermans en de komeet van Halley.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 69-72.
- Lateur (Patrick) (ed.).** *Rijmsnoer : twaalf dichters om en om Gezelle.* Brugge, Guido Gezellenootschap, 2017, 126 p.

- Leen (Michiel).** *Schrijvers die nog maar namen lijken : Het soepele spel met waarheid en verbeelding van Johan Daisne.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 1, pp. 72-81.
- Lipnicki (Marcin).** *Wat eene moeder lijden kan door Hendrik Conscience in het Pools. Vertaling of adaptatie?* Neerlandica Wratislaviensia, 2017, 27, s.p. [DOI : 10.19195/8060-0716.27.10].
- López Yepes (José).** *Una nota sobre Otlet y la teoría comunicativa de la Biblioteconomía/ Documentación/Ciencia de la Información.* In : **Caruso (Assunta), Folino (Antonietta), Ranfa (Elena) (a cura di).** *Internet di carta : Studi su Paul Otlet.* Canterano, Aracne editrice, 2017, pp. 209[ff.] (Enumera 9) [Papers presented at two seminars held between 2014 and 2016].
- Lowies (Jean).** *Marcel Dieu, libraire et anarchiste.* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2017, 138, pp. 20-22.
- MacEwan (Helen).** *Through Belgian eyes : Charlotte Brontë's troubled Brussels legacy.* Brighton, Toronto, Sussex Academic Press, 2017, xviii-258 p.
- Manfroid (Stéphanie).** *Les sources de la Coopération Intellectuelle Internationale à Bruxelles : Le rôle majeur de l'Office International de Bibliographie.* In : **Caruso (Assunta), Folino (Antonietta), Ranfa (Elena) (a cura di).** *Internet di carta : Studi su Paul Otlet.* Canterano, Aracne editrice, 2017, pp. 125-148 (Enumera 9) [Papers presented at two seminars held between 2014 and 2016].
- Mantels (Ruben).** *'Entre le livre et le lecteur, il y a le bibliothécaire' : De bibliotheek als ontmoetingsplek (1890-1914).* In : **de Pater (Ben), Sintobin (Tom), Vandevoorde (Hans) (eds.).** *'Allen zijn welkom' : Ontmoetingsplaatsen in de Lage Landen rond 1900.* Hilversum, Verloren, 2017, pp. 243-262 (Rythmus 4).
- Mantels (Ruben).** *Schrijvers die nog maar namen lijken : het "verstandelijk proza" van August Vermeylen.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 4, pp. 62-69.
- Marissen (Maksim) (red.), Claessens (Kim), Daniels (Vincent), Gijbsbrechts (Karen).** *Fondsanalyse.* In : **Absillis (Kevin), Lemmens (Wendy), Rousseau (Valerie) (eds.).** *'Allez, ge gaat het ook eens proberen' : Over uitgeverij Meulenhoff/Manteau (2003-2010).* Antwerpen, Universiteit Antwerpen, Brave New Books, 2016, pp. 41-48.
- Marissen (Maksim) (red.), Claessens (Kim), Daniels (Vincent), Gijbsbrechts (Karen).** *Vormgeving van het fonds.* In : **Absillis (Kevin), Lemmens (Wendy), Rousseau (Valerie) (eds.).** *'Allez, ge gaat het ook eens proberen' : Over uitgeverij Meulenhoff/Manteau (2003-2010).* Antwerpen, Universiteit Antwerpen, Brave New Books, 2016, pp. 49-61.
- Mees (Marc).** *Kroniek : Het Pallieterjaar 2016 in Lier.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 161-168.
- Meeus (Jacques).** *Arville et l'ADN de Paul Verlaine.* Saint-Hubert d'Ardenne : Bulletin semestriel, 2017, 10, pp. 21-40.
- Meeuwissen (Lotte).** *Fondslijst Meulenhoff/Manteau.* In : **Absillis (Kevin), Lemmens (Wendy), Rousseau (Valerie) (eds.).** *'Allez, ge gaat het ook eens proberen' : Over uitgeverij Meulenhoff/Manteau (2003-2010).* Antwerpen, Universiteit Antwerpen, Brave New Books, 2016, pp. 141-194.
- Mercier (Paul).** *Aline Calas, le fantôme de Félicie et l'effet retard.* Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2015, 29, pp. 27-50 (Portraits de femmes).
- Missinne (Lut).** *De Klacht van den Oude. Aan schaamte wordt men niet gewend.* In : **Rymenants (Koen), De Strycker (Carl) (eds.).** *Willem Elsschot, dichter : Alle verzen verzameld en toegelicht.* Kalmthout, Polis, 2017, pp. 139-146.
- Moeyersons (Fons).** *Een Nederlandse krant interviewt Gerard Walschap.* Geschied- en Heemkundige Kring van Londerzeel : Driemaandelijks tijdschrift, 2017, 2, pp. 89-95.
- Monastier (Pierre).** *Ces «petits faiseurs d'impossible» : Un deuxième «Belgium Bordelio».* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 4, pp. 83-84.

- Musschoot (Anne-Marie), Gelderblom (Arie Jan).** *Geschiedenis van de Nederlandse literatuur. Nabeschouwingen. Ongeziene blikken.* Amsterdam, Bert Bakker, 2017, 94 p.
- Musschoot (Dirk).** *Van Ottogracht tot Krook : Het verhaal van de Gentse stadsbibliotheek (1804-2017).* Gent, Snoeck, 2017, 159 p.
- Nachtergaele (Vic), Hemmerijckx (Rik).** *Emile Verhaeren : De 'tentaculaire' dichter.* Romaneske : Driemaandelijks uitgave van de Vereniging van Leuvense romanisten, 41, 2016, 2, pp. 6-17.
- Neven (Evelien), Vervaeck (Bart).** *Inleiding : Het belang van de lijst.* In : **Neven (Evelien), Vervaeck (Bart) (eds.).** *Lijsten en letteren.* Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (KANTL), 2017, pp. 111-118 (*Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 127, 2017, 2-3).
- Neven (Evelien), Vervaeck (Bart) (eds.).** *Lijsten en letteren.* Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (KANTL), 2017, pp. 111-327 (*Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 127, 2017, 2-3).
- Niedokos (Judyta).** *Émile Verhaeren et Kazimierz Filip Wize. La traduction polonaise des 'Visages de la Vie' et des 'Douze Mois'.* In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.).** *Verhaeren en son temps.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 103-118 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2766>].
- Noble (Philippe).** *De Bruxelles à Paris en passant par Arles : Françoise Nyssen, une éditrice au Ministère de la Culture.* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 3, pp. 85-86.
- Nys (Ingrid).** *Il faut aller voir : Op onderzoek met Jef Geeraerts.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2017, 32, pp. 84-90.
- Otten (Michel).** *Nos lettres à Kiew.* In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.).** *Verhaeren en son temps : Varia.* Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 275-276 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51).
- Paoloni (Giovanni).** *Otlet, Volterra e il CNR : tra storia della scienza e discipline documentarie.* In : **Caruso (Assunta), Folino (Antonietta), Ranfa (Elena) (a cura di).** *Internet di carta : Studi su Paul Otlet.* Canterano, Aracne editrice, 2017, pp. 149-158 (Enumera 9) [Papers presented at two seminars held between 2014 and 2016].
- Pays (Stanislas).** *D'Émile Wauters à Jean-Claude Idée. Postérité d'un thème romantique : 'La Folie d'Hugo van der Goes'.* Études Germaniques, avril-juin 2017, 2 (n° 286), pp. 299-312.
- Peene (Werner).** *Het archief en de bibliotheek van de Stichting de Bethune : Een onbekende parel aan de rand van Kortrijk.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 1, pp. 22-25.
- Pennynck (Stefaan).** *De boeken van Gaston Duribreux : Een publicatiegeschiedenis.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 12, pp. 261-271.
- Persoons (Brecht).** *Lamoraal van Egmont in de Vlaamse literatuur.* Handelingen : Zottegems Genootschap voor Geschiedenis, XVIII, 2017, deel 2, pp. 395-414 [Themanummer Graaf Lamoraal van Egmont (1522-1568)].
- Polis (Harold).** *Epiloog : Voorwoord bij het vervolg op dit boek (vermomd als nawoord).* In : **Absillis (Kevin), Lemmens (Wendy), Rousseau (Valerie) (eds.).** *'Allez, ge gaat het ook eens proberen' : Over uitgeverij Meulenhoff/Manteau (2003-2010).* Antwerpen, Universiteit Antwerpen, Brave New Books, 2016, pp. 195[ff.].
- Poswick (Réginald-Ferdinand).** *La 'Société des Bibliophiles liégeois'. Ses travaux depuis 150 ans.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août*

2012. *Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4*. Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1151-1166.
- Proost (Philippe)**, *Furnes*. Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2017, 30, pp. 67-69 (Une géographie sentimentale).
- Proot (Goran), van der Loop (Janne)**, 'Ex libris Bertus van den Belt': *Streuvelds-collectie van een uitzonderlijk niveau*. De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 1, pp. 123-131.
- Purnelle (Gérald)**, *Verhaeren diseur de ses poèmes : Étude métrique et prosodique*. In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.)**, *Verhaeren en son temps*. Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 75-87 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2763>].
- Pychowska (Joanna)**, *Voyages en Italie de Nicole Malinconi et d'André Sempoux*. In : **Gorajek (Anna), Zbierska-Moscicka (Judyta)**, *Acta philologica*. Varsovie, Uniwersytet Warszawski, Wydział Neofilologii, 2017, (n° 51), pp. 185-192.
- Raket (Simon)**, *Slam : poésies & voix de Liège*. Liège, Editions de la Province de Liège, 2017, 94 p.
- Ranfa (Elena)**, *La fin de la guerre : il contributo di Otlet alla costruzione di una società di pace*. In : **Caruso (Assunta), Folino (Antonietta), Ranfa (Elena) (a cura di)**, *Internet di carta : Studi su Paul Otlet*. Canterano, Aracne editrice, 2017, pp. 159-180 (Enumera 9) [Papers presented at two seminars held between 2014 and 2016].
- Rauter (Amaury)**, *De Bruxelles à La Plage. Une écriture entre colonnes*. In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.)**, *Verhaeren en son temps*. Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 13-21 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2754>].
- Rhebergen (Jente)**, *Literaire roadtrip door Nederland en Vlaanderen. Week van de Afrikaanse roman*. Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 3, p. 4.
- Rijpens (John)**, *Vlaamse pulp als delicatessen*. Antwerpen, Rotterdam, Uitgeverij C. de Vries-Brouwers, 2017, 310 p.
- Rioual (Quentin)**, *Maeterlinck et Munch : Transnationalité et convergence des arts*. In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.)**, *Verhaeren en son temps : Varia*. Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 259-273 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2782>].
- Roelens (Xavier), Ham (Laurens)**, *De woorden en de wegen : Hedendaagse Nederlandse poëzie*. Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 363, 40 p.
- Roger (Jean-Pierre)**, *Simenon et la ville des «Trente Glorieuses»*. Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2017, 30, pp. 59-66 (Une géographie sentimentale).
- Rohrbach (Véronique)**, *Le courrier des lecteurs à Georges Simenon : l'ordinaire en partage*. Rennes, Presses Universitaires de Rennes, 2017, 312 p. (*Interférences*, 2017, 2).
- Roland (Hubert)**, *Un Verhaeren expressionniste : La traduction des 'Blés mouvants' ('Die wogende Saat', 1914/1917) par Paul Zech*. In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.)**, *Verhaeren en son temps*. Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 89-102 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51).
- Rondas (Jean-Pierre)**, *Koleuren en koleire in de afwijzing van Felix Timmermans. Pallieter na honderd jaar in een nieuwe eeuw-editie*. In : **Somers (Marc) (ed.)**, *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap*. Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 27-32.
- Rondas (Jean-Pierre)**, *Pallieter, aardgeest in Schlaraffenland. Of hoe een eendekker van Timmermans nog geen modernist maakt*. In : **Somers (Marc) (ed.)**, *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap*. Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 9-26.

- Rondelez (Kurt).** *Schrijver en vertaler Georg HERMANOWSKI maakte het Vlaamse boek bekend in Duitsland.* Het Aldegondisklokje. Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door de Oudheidkundige en Culturele Kring Sint-Aldegondis As-Niel, 36, 2017, 3, pp. 3-7.
- Rosenfeld (Michael).** *Waterloo ou le tourment national de Prudens van Duyse, poète flamand.* In : **Zanone (Damien) (éd.).** *La chose de Waterloo : Une bataille en littérature.* Leiden, Brill, 2017, pp. 195-214 (CRIN, Cahiers de recherches des instituts néerlandais de langue et de littérature françaises 63).
- Rymenants (Koen), De Strycker (Carl) (eds.).** *Willem Elsschot, dichter : Alle verzen verzameld en toegelicht.* Kalmthout, Polis, 2017, 303 p.
- Santa Anna (Jorge), Mascarenhas Pieri (Élida).** *As contribuições da documentação no desenvolvimento das práticas bibliotecárias em biblioteca universitária : Diálogos com Paul Otlet.* Revista ACB : Biblioteconomia em Santa Catarina, 22, 2017, 1, pp. 38-49.
- Schögler (Arne).** *Een tempel der wijsheid : De bibliotheek van het Antwerpse conservatorium.* Dans : magazine voor dans in Vlaanderen, 12, 2013, 4, p. 17.
- Servaes (Paul).** *De boekenooft van het Emile Verhaerenherdenkingsjaar.* Mededelingen van de Vereniging voor Heemkunde in Klein-Brabant vzw, 2017, 28, pp. 10-14.
- Simons (Ludo).** *Autobiografisch letterkundig lexicon : (all, in opbouw).* Ons Erfdeel, 60, 2017, 1, pp. 86-91.
- Simons (Ludo).** *Autobiografisch letterkundig lexicon: (all, in opbouw). Afl. 2.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 3, pp. 70-75.
- Simons (Ludo), Gisekin (Jo).** *Boeken erven, en dan?* Annalen : Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, 2017, 120, pp. 207-224.
- Simons (Ludo).** *Jos Léonard en 'Eer Vlaanderen vergaat'.* Zacht Lawijd : literair-historisch tijdschrift, 16, 2017, 1, pp. 30-39.
- Simons (Ludo).** *Het korte leven van uitgeverij De Loze Vink.* In : **van Anrooij (Wim), Hoftijzer (Paul) (red.).** *Lezen in de Lage Landen : Studies over tien eeuwen leescultuur.* Hilversum, Verloren, 2017, pp. 237-244.
- Sloan Goldberg (Nancy), Challenges and Contradictions in Teaching French Great War Literature.** In : **Cohen (Debra Rae), Higbee (Douglas) (eds.).** *Teaching representations of the First World War.* New York, The Modern Language Association of America, 2017, pp. 110-117 (Options for teachings 41).
- Smets (An).** *De Khirbet-Mird papyri bij Bijzondere Collecties : Stand van zaken.* Ex Officina. Nieuws uit de Universiteitsbibliotheek, 30, 2017, 2, pp. 2-3.
- Smeyers (Elies).** *Hugo Claus in Franse vertaling : Een Belgisch verhaal in een Parijs jasje.* Zacht Lawijd : literair-historisch tijdschrift, 16, 2017, 3, pp. 8-23.
- Smulders (Wilbert).** *Hoofse liefde in Elsschots 'Het Dwaallicht'.* Nederlandse Letterkunde, 22, 2017, 2, pp. 107-136 [DOI : <https://doi.org/10.5117/NEDLET2017.2.SMUL>].
- S.n.** *Dood van een non : Geloofscrisis.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 118-119.
- S.n.** *Hugo Claus (1929-2008) : [Gedichte und Übertragung].* In : **Andringa (Els) (Hrsg.).** *Avantgarde & Exil – Ludwig Kunz als Kultur vermittler : Autor und Vermittler zwischen den Künsten und Sprachen.* Zürich, LIT Verlag GmbH & Co.KG Wien, 2017, pp. 259-261 (Anpassing, Selbstbehauptung, Widerstand 37).
- S.n.** *Spanning en avontuur. Vlaamse Filmkens.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 82-83.
- S.n.** *Tournai : Ville en poésie 2016.* Tournai, Maison de la culture de Tournai. Ville de Tournai, les Déjeuners sur l'herbe, 2017, 92 p.
- Somers (Marc).** *Soldaat Paul van Ostaijen schijft 'Het bordeel van Ika Loch'.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2017, 32, pp. 23-29.

- Somers (Marc).** *Woord vooraf.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 5-6.
- Steyaert (Kris).** *Elsschot en de onzegbaarheid.* In : **Rymenants (Koen), De Strycker (Carl) (eds.).** *Willem Elsschot, dichter : Alle verzen verzameld en toegelicht.* Kalmthout, Polis, 2017, pp. 20-34.
- Stynen (Ludo).** *Pol de Mont : een tragisch schrijversleven.* Kalmthout, Polis, 2017, 511 p.
- Taverniti (Maria), Spagnuolo (Anna F.), Stampo (Antonio).** *Otlet e l'Italia. L'Istituto Internazionale di Agricoltura.* In : **Caruso (Assunta), Folino (Antonietta), Ranfa (Elena) (a cura di).** *Internet di carta : Studi su Paul Otlet.* Canterano, Aracne editrice, 2017, pp. 181-190 (Enumera 9) [Papers presented at two seminars held between 2014 and 2016].
- Tega (Walter).** *Al Servizio della pace. Cosmopolitismo, documentazione ed enciclopedia in Paul Otlet.* In : **Caruso (Assunta), Folino (Antonietta), Ranfa (Elena) (a cura di).** *Internet di carta : Studi su Paul Otlet.* Canterano, Aracne editrice, 2017, pp. 191-208 (Enumera 9) [Papers presented at two seminars held between 2014 and 2016].
- Teirlinck (Annie).** *Marceline Desbordes-Valmore à Bruxelles.* Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2017, 135, pp. 10-14.
- Teirlinck (Herman).** *Bij mijn venster : Mijmeringen in de oude trant.* Beersel, Huis van Herman Teirlinck, 2017, 23 p.
- Thiry (Maxime).** *La tragédie de la chambre noire : Un réel iconisé par 'L'Appareil-photo' de Jean-Philippe Toussaint.* Les Lettres romanes, 71, 2017, 1-2, pp. 121-133.
- Tollebeek (Jo).** *Een onmogelijk boek : Bij de voltooiing van de Nederlandse literatuur.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 1, pp. 20-27.
- Tremblais (Mathilde).** *Nathalie Gassel, del propio cuerpo andrógino a la construcción de un yo femenino literario.* In : **Santamaria Villarroya (Andrea) (ed.).** *Personajes femeninos y canon.* S.I., Benilde Ediciones, 2017, pp. 530-563 (Estudios de Género y Feminismos 8).
- Truijens (Aleid).** *Het glazen plafond en het glazen muiltje : Over de mannelijke dominantie in de Nederlandstalige literatuur.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 2, pp. 32-39.
- T'Sjoen (Yves).** *"Leven als schrijven, schrijven als leven" : Een notitie over Paul de Wispelaere.* In : **De Vos (Lukas) (ed.).** *Arkprijs van Het Vrije Woord 2017 : Apache : Meer dan een indianenverhaal [67ste Arkprijs van het Vrije Woord].* Antwerpen, De Vrienden van de Zwarte Panter, 2017, pp. 63-69.
- T'Sjoen (Yves).** *Poetry Translations as Legitimation and Recuperation Strategies for Poets : 'Rewritings' of Poems by the Flemish Writers Hugo Claus and Herman de Coninck : A Terminological Problem.* Dutch Crossing. Journal of Low Countries Studies, 41, 2017, 1, pp. 76-93 [DOI : <https://doi.org/10.1080/03096564.2015.1136120>].
- T'Sjoen (Yves).** *Rakelings : Ter gelegenheid van de oprichting van de Gentse leerstoel Zuid-Afrika : Talen, literaturen, cultuur en maatschappij.* Antwerpen, Woolf, 2017, 285 p.
- T'Sjoen (Yves).** *Stralend wil ik woorden baren : Proeven van letterkundig onderzoek.* Gent, Skibris, 2017, 88 p. (W.E.B.-reeks 68; Studia Germanica gandensia libri, 2017, 1).
- T'Sjoen (Yves).** *Vlaamse Boerenbruiloft rond 1900.* Zacht Lawijd : literair-historisch tijdschrift, 16, 2017, 2, pp. 4-26.
- Vaes (Willem).** *Maar wat prullen dat ge te zien krijgt! André De Ridder in Amsterdam.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2017, 32, pp. 68-75.
- Van Aert (Maria) (e.a.).** *100 jaar bibliotheek in Kalmthout.* Calmpthoutania. Tijdschrift van de Oudheidkundige Kring van Kalmthout, 69, 2017, 2, pp. 41-92.

- Vanasten (Stéphanie).** *Over materiële, oorspronkelijke literatuur in de openbare ruimte : Het hedendaagse stadsdichterschap en zijn visuele poëziedragers en -installaties, naar een gedicht van Joke van Leeuwen.* Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 59, 2017, 2-3, pp. 361-378 [DOI : 10.2143/SDL.59.2.3285109].
- van Boven (Erica), Sanders (Mathijs), Verstraeten (Pieter) (red.).** *Echte leesboeken : Publieksliteratuur in de twintigste eeuw.* Hilversum, Verloren, 2017, 332 p.
- van Capelleveen (Paul).** *Vlaamse 'private presses' rond 1900 : Het ontweken voorbeeld van William Morris.* De Gulden Passer. Tijdschrift voor Boekwetenschap, 95, 2017, 1, pp. 61-122.
- Vanclooster (Stijn).** *Felix Timmermans en Stijn Streuvels. Hun relatie volgens Toon Breeës.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 73-98.
- Van Coillie (Jan), Van Etterbeek (Myrthel).** *'Jezus, geef ons den vrede, want de oorlog is wreed' : De verbeelding van Wereldoorlog I in de Vlaamse kinderliteratuur van het interbellum.* Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 59, 2017, 1, pp. 35-64 [DOI : 10.2143/SDL.59.1.3259729].
- Van Damme (Els) (ed.), T'Sjoen (Yves) (ed.), Walravens (Jan) (inl.).** *Soldatenbrieven : Hugues C. Pernath, Paul Snoek.* Antwerpen, Woolf, 2017, 90 p. (Experimentele literatuur in Vlaanderen 1).
- Van Damme (Els), T'Sjoen (Yves).** *Taalexploraties van Gust Gils.* In : **Van Damme (Els) (ed.), T'Sjoen (Yves) (ed.), Gils (Gust).** *Voor onpersoonlijk gebruik : Poëzie van Gust Gils (1965-1969).* Antwerpen, Woolf, 2017, pp. 313-322 (Experimentele literatuur in Vlaanderen 2).
- Van Damme (Els) (ed.), T'Sjoen (Yves) (ed.), Gils (Gust).** *Voor onpersoonlijk gebruik : Poëzie van Gust Gils (1965-1969).* Antwerpen, Woolf, 2017, 325 p. (Experimentele literatuur in Vlaanderen 2).
- Vandamme (Ludo), Ampe (Birgit), Depuydt (Els), Hauwaerts (Evelien).** *Voor en na : 25 jaar boekrestauratie in de Openbare Bibliotheek Brugge.* Brugge, [s.n.], 2017, 35 p.
- Van den Abeele (Andries).** *Théodore Van de Walle, de 'huisbaas' van Pieter-Jan Gezelle.* Brugs Ommeland. Driemaandelijks tijdschrift, 57, 2017, 1, pp. 28-36.
- Vandenberghé (Katrien).** *«Petites proses» van Gérard Farasse. = «Petites proses» de Gérard Farasse.* De Franse Nederlanden = Les Pays-Bas français, 42, 2017, pp. 230-239.
- van den Bossche (Stefan).** *Bij hoog en bij laag : Het Brussel van Herman Teirlinck.* Passage : Tijdschrift voor Europese literatuur & cultuur, 4, 2017, 3, pp. 72-92.
- van den Bossche (Stefan).** *Ge zijt zoveel mensen geweest : Herman Teirlinck 1879-1967.* Antwerpen, Houtekiet, 2017, 824 p.
- van den Bossche (Stefan).** *Over 'Le chant du monde' : Jean Giono en een klein stukje Nederlandse literatuur.* Passage : Tijdschrift voor Europese literatuur & cultuur, 4, 2017, 4, pp. 31-40.
- van den Bossche (Alejandra).** *'Het rommelde in de diepten waar Aline lastige dingen wegstopte' : Over genderidentiteit en genderexpressie in het werk van Jacqueline Harpman (1929-2012).* Passage : Tijdschrift voor Europese literatuur & cultuur, 4, 2017, 3, pp. 29-41.
- van den Bossche (Stefan).** *Veel delicate vingerzettingen. Over dichter en musicus Peter Ghysaert.* Passage : Tijdschrift voor Europese literatuur & cultuur, 4, 2017, 2, pp. 29-39.
- van den Oever (A.M.A.).** *Louis Paul Boon in the New Era of Television in the 1960s.* Dutch Crossing. Journal of Low Countries Studies, 41, 2017, 1, pp. 57-75 [DOI : <https://doi.org/10.1080/03096564.2015.1136121>].

- Vanderheyden (Rita).** *Uit de secretaire van Emiel Buskens' Brusselse secretaresse.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2017, 32, pp. 14-22.
- Van der Starre (Kila).** *Poëzie op posters en kussenlopen : Over de geschiedenis, doelen, selectie en receptie van Stichting Plint.* Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 59, 2017, 2-3, pp. 379-414 [DOI : 10.2143/SDL.59.2.3285110].
- Van de Schoor (Rob).** *Optische illusies in negentiende-eeuws letterkundig realisme : De werkelijkheid gezien door caleidoscoop of vertoond door cinematograf.* De Boekenwereld. Tijdschrift voor Boek en Prent, 33, 2017, 3, pp. 82-89.
- Vandevoorde (Hans), Sintobin (Tom).** *Inleiding : Grenzen en mogelijkheden van de Nederlandstalige schrijversbiografie.* Nederlandse Letterkunde, 22, 2017, 3, pp. 169-185.
- Vandevoorde (Hans).** *Karel van de Woestijne et August Vermeylen. Émulation autour des maîtres flamands.* Études Germaniques, avril-juin 2017, 2 (n° 286), pp. 313-326.
- Vandevoorde (Hans).** *Pleisterplaatsen : De functie van cafés voor de schrijvers van De Nieuwe Gids en Van Nu en Straks.* In : **de Pater (Ben), Sintobin (Tom), Vandevoorde (Hans) (eds.)**. 'Allen zijn welkom' : Ontmoetingsplaatsen in de Lage Landen rond 1900. Hilversum, Verloren, 2017, pp. 283-300 (Rythmus 4).
- Vandevoorde (Hans).** *De vete Van Ostaijen-Vermeylen : Activisme versus passivisme in de Vlaamse Studiekring en de Vlaamse Club te Brussel.* Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 11, 2017, 22, pp. 46-57.
- Vandeweghe (Wily), Rura (Lidia).** *'In Flanders Fields', vertaling, bewerking, toe-eigening.* Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, 127, 2017, 1, pp. 11-54.
- Van de Woestijne (Paul).** *Oktaaf Steghers, Eekloos journalist en schrijver van streekromans.* Appeltjes van het Meetjesland : Jaarboek van het Heemkundig Genootschap van het Meetjesland, 2017, 68, pp. 195-276.
- Van Etterbeek (Myrrhel).** *"Het ogenblikkelijke of het toekomstige, wie heeft gelijk?" De oorlogsliteratuur van Abraham Hans.* De Moderne Tijd : De Lage Landen, 1780-1940, 1, 2017, 1, pp. 51-77.
- Vangansbeke (Julien).** *Honderd jaar bibliotheek.* Dronghine. Jaarboek Heemkundige Kring Dronghine, 2017, 36, pp. 259-273.
- Van Gehuchten (François).** *'Schoolmeester' van Alfons Sevens : Een roman over de kiesstrijd van Seraf Lambreghts in Klein-Vorst en de Kempen in 1906.* Laakdalse Heemtijdingen. Driemaandelijks Tijdschrift [van de] Laakdalse Werkgroep voor Geschiedenis en Heemkunde, 32, 2017, 3, pp. 5-16.
- Van Gestel (Maria).** *Een eeuw bibliotheek in Retie (1).* Zeven Neten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Neten' vzw, 24, 2017, 2, pp. 6-8.
- Van Gestel (Maria).** *Een eeuw bibliotheek in Retie (2).* Zeven Neten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Neten' vzw, 24, 2017, 3, pp. 22-25.
- Van Gestel (Maria).** *Een eeuw bibliotheek in Retie (3).* Zeven Neten. Driemaandelijks tijdschrift Retiese Heemkundige Kring 'Zeven Neten' vzw, 24, 2017, 4, pp. 30-33.
- Vanhecke (Johan).** *(Digi)taal is gansch het volk : Brieven van en aan Prudens van Duyse.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2017, 32, pp. 76-83.
- Vanhecke (Johan).** *Wie was de loteling van Conscience? Op zoek naar de bronnen van 'een ware geschiedenis'.* Zacht Lawijd : literair-historisch tijdschrift, 16, 2017, 1, pp. 40-65.
- Van Herreweghe (Jan).** *Dode letters : over de oneindige bibliotheek, alleslezers, niet-lezers, ongelezen boeken, onleesbare boeken, net niet verschenen boeken, ongeschreven boeken en onuitgegeven manuscripten : vierendertigste brief omtrent de bibliofilie.* Harelbeke, vzw De Gebeten Hond, 2017, 151 p. (Het menselijk tekort bij een teveel aan papier 9).

- Van Hove (Karen).** *Tussen opwinding en structuur : Lijsten in het pornografisch proza van Jef Geeraerts en C.C. Krijgelmans.* In : **Neven (Evelien), Vervaeck (Bart) (eds.).** *Lijsten en letteren.* Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (KANTL), 2017, pp. 195-214 (*Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 127, 2017, 2-3).
- van Huisseling (Anneke), Marttin (Hanneke), Reintjens (Ilonka) (red).** *Dit is wat we delen : Nederland en Vlaanderen eregast van de Frankfurter Buchmesse : Verslag 2013-2016.* Amsterdam, Nederlands Letterenfonds; Berchem, Vlaams Fonds voor de Letteren, 2017, 202 p.
- Vankersschaever (Sarah).** *Het nieuw samengesteld gedicht : Dertig jaar poëzie van Peter Verhelst.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 2, pp. 162-164.
- Van Laer (Frank).** *Geschiedenis van de bibliotheek van Elsdonk.* De Zonneblusser (Edegem), 40, 2017, 1, pp. 5-9.
- Van Laer (Frank).** *Geschiedenis van de bibliotheek van Elsdonk (3).* De Zonneblusser (Edegem), 40, 2017, 2, pp. 51-58.
- Van Laer (Frank).** *Geschiedenis van de bibliotheek van Elsdonk (4).* De Zonneblusser (Edegem), 40, 2017, 3, pp. 84-91.
- Van Laer (Frank).** *Geschiedenis van de bibliotheek van Elsdonk (5).* De Zonneblusser (Edegem), 40, 2017, 4, pp. 124-133.
- Van Parys (Joris).** *Een pittoresk misverstand : Cyriel Buysse en Henri Cassiers.* Zacht Lawijd : literair-historisch tijdschrift, 16, 2017, 1, pp. 66-90.
- van Putten-Brons (Suzanne), Boot (Peter).** *June is Dutch Literature Month! Online Book Reviewers and their Role in the Transmission of Dutch Literature to the English-speaking World.* In : **Brems (Elke), Réthelyi (Orsolya), van Kalmthout (Ton) (eds.).** *Doing Double Dutch : The international circulation of literature from the Low Countries.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 313-328.
- Van Renterghem (Anouk).** *«Ma chère Florence» : Maurice Maeterlinck - Florence Perkins. Vingt années de correspondance inédite.* In Monte Artium. Journal of the Royal Library of Belgium, 2017, 10, pp. 185-204 [DOI : <https://doi.org/10.1484/J.IMA.5.114687>].
- Van Rijt (Jimmy), Wolters (Bas).** *Een schijnheilige intrigant : De kastanje als symbool voor seksualiteit in 'Naar Merelbeke' en 'Het hout'.* Spiegel der Letteren : Tijdschrift voor Nederlandse literatuurgeschiedenis en voor literatuurwetenschap, 59, 2017, 1, pp. 87-113 [DOI : [10.2143/SDL.59.1.3259731](https://doi.org/10.2143/SDL.59.1.3259731)].
- Van Rompaey (Andreas).** *Staar door me heen : Johan Sonnevillie en 'Netsky'.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2017, 32, pp. 99-106.
- Van Rompuy (Herman).** *Groet aan het Felix Timmermans-Genootschap.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 7-8.
- Van Scherpenzeel (Marianne).** *Irrationeel leesgedrag rondom non-fictieboeken aangepakt.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 1, p. 23.
- Van Steen (Maxime) (red.), Adriaenssens (Sara), Bolonyai (Blanka), Blommaerts (Lotte), Bresseleers (Jeroen), Claeys (Margot), Debruyne (Melissa), Degeldere (Rani), Duchamp (Marie), Stok (Jelmer), Van den Poel (Tine), Van Gossum (Birte), Van Royen (Aline).** *Acquisitiestrategieën.* In : **Absillis (Kevin), Lemmens (Wendy), Rousseau (Valerie) (eds.).** *'Allez, ge gaat het ook eens proberen' : Over uitgeverij Meulenhoff/Manteau (2003-2010).* Antwerpen, Universiteit Antwerpen, Brave New Books, 2016, pp. 62-140.
- Van Thienen (Jos).** *Hugo Claus in 'Bongo Bongo Land'. De roman 'Schaamte' (1972) en de (de)constructie van de etnische ander.* Nederlandse Letterkunde, 22, 2017, 2, pp. 137-162 [DOI : <https://doi.org/10.5117/NEDLET2017.2.THIE>].

- Vanummissen (Jack).** *Franse Nobelprijswinnaar heeft Vlaamse (Antwerpse) roots!* : [Patrick Modiano]. Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familiegesciedenis, 53, 2017, 1, pp. 18-21.
- Van Uffelen (Herbert).** *Is it Only the Original which Unfolds Anew in the Reception?* In : **Brems (Elke), Réthelyi (Orsolya), van Kalmthout (Ton) (eds.).** *Doing Double Dutch : The international circulation of literature from the Low Countries.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 93-112.
- van Velthoven (Paul).** *De ware liefhebbers van het literaire erfgoed : De Maatschappij der Nederlandse Letterkunde 250 jaar.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 121, 2017, 1, pp. 8-9.
- Vekemans (Herlinda).** *God (R 2) - De tijd (R 22) – Een gesecculariseerde kijk op Gezelles gedichten God en Tijd.* In : **Lateur (Patrick) (ed.).** *Rijmsnoer : twaalf dichtersessen om en om Gezelle.* Brugge, Guido Gezellegenootschap, 2017, pp. 24-29.
- Vercammen (Louis).** *Proeve van literaire kritiek.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 135-142.
- Vercammen (Walter).** *Zo onmisbaar als de vrouwen : Opstellen uit Frans-Vlaanderen.* Zuurvrij. Berichten uit het AMVC-Letterenhuis, 2017, 32, pp. 43-49.
- Vereecken (Paul).** *Volksdichter Fons Verhelst.* De Kluizenaer : Tijdschrift van de Heemkundige Kring “De Kluize”. Driemaandelijks Tijdschrift, 2017, 87, pp. 24-25.
- Verhaeren (Emile).** *Impressions d’Espagne.* Madrid, Casimiro, 2017, 61 p.
- Verleysen (Cathérine).** *De weerklank van Maurice Maeterlinck bij Maurice Denis.* In : **Koldewey (Anna Cecilia), Koldewey (Jos) (red.).** *De verbeeld(er) verbeeld(t) : Boekillustratie en beeldende kunst.* Nijmegen, Vantilt, 2017, pp. 87-93.
- Vermeulen (Julien).** *‘Mogt ik van uwe goedheid eenen dicht verwachten’ : Gezelles constructie van een plattelandsidentiteit.* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 3, pp. 350-360.
- Verschaffel (Tom).** *De weg naar het binnenland : Geschiedenis van de Nederlandse literatuur 1700-1800 : De Zuidelijke Nederlanden.* Amsterdam, Bert Bakker, 2017, 331 p.
- Vervaeck (Bart), Vandevoorde (Hans).** *Geschiedenis van de Nederlandstalige letterkunde 1850-1945.* Brussel, VUB, 2017, 181 p.
- Vervaeck (Bart).** *De postmoderne roman : Een verkenning.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 364, pp. 42-45.
- Vervaeke (Jasper).** *Alle uren van deze wereld. Bruggen en toeval in het leven en werk van Julio Cortázar.* Passage : Tijdschrift voor Europese literatuur & cultuur, 4, 2017, 3, pp. 42-51.
- Vitse (Sven).** *Lijst en tijd : Over de economische, temporele en affectieve dimensie van de lijst in hedendaagse Nederlandse literatuur.* In : **Neven (Evelien), Vervaeck (Bart) (eds.).** *Lijsten en letteren.* Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde (KANTL), 2017, pp. 215-237 (*Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, 127, 2017, 2-3).
- Vyvey (Fernand).** *Daan Boens, Oostendse frontdichter in de Eerste Wereldoorlog.* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 6, pp. 149-165.
- Vyvey (Fernand).** *Daan Boens, Oostendse frontdichter in de Eerste Wereldoorlog (deel 2).* De Plate. Tijdschrift van de Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate, 46, 2017, 7-9, pp. 175-185.
- Walland (Steven).** *Wie is wie bij Willem Elsschot? Van Aasgaard tot Van der Zijpen.* Kalmthout, Polis, 2017, 301 p.
- Wathée-Delmotte (Myriam), Mayaux (Catherine) (dir.).** *La langue d’Henry Bauchau.* Louvain-la-Neuve, PULouvain, 2016-2017, 232 p.

- Weidermann (Volker).** *Ostende : 1936, Sommer der Freundschaft*. München, btb, 2017, 185 p.
- Weijermars (Janneke).** "The Netherlands, the whole of Europe will soon unite" : *National and European identities in the Waterloo literature of the Low Countries*. Interférences Littéraires = Literaire Interferenties. Multilingual e-Journal for Literary Studies, 2017, 20, pp. 149-162.
- Wenger (Murielle).** *Maigret en ville(s)*. Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2017, 30, pp. 74[ff.] (Une géographie sentimentale).
- Wenger (Murielle).** *Maigret et les vieilles dames indignes ou les Messaline de l'avarice*. Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2015, 29, pp. 115-122 (Portraits de femmes).
- Wenger (Murielle), Trussel (Stephen).** *Maigret's world : A reader's companion to Simenon's famous detective*. Jefferson, McFarland & Company, Inc. Publishers, 2017, 232 p.
- Wenger (Murielle).** *Mme Maigret, de Pénélope à la confidente : évolution d'un personnage*. Cahiers Simenon / Les Amis de Georges Simenon (Bruxelles), 2015, 29, pp. 123-130 (Portraits de femmes).
- Wils (Raf).** *Een rasecht verteller en schrijver uit de Kempen [Leo Op de Beeck]*. Corsendonca. Heemkundekring Oud-Turnhout, 2017, 1, pp. 20-22.
- Wilterdink (Nico).** *Breaching the Dyke : The International Reception of Contemporary Dutch Translated Literature*. In : **Brems (Elke), Réthelyi (Orsolya), van Kalmthout (Ton) (eds.)**. *Doing Double Dutch : The international circulation of literature from the Low Countries*. Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 45-66.
- Yourcenar (Marguerite).** *Essais et mémoires*. [Paris], nrf, Gallimard, 2017, x-1693 p. (Bibliothèque de la Pléiade 378) [Original : 1991].
- Zanone (Damien).** *Waterloo et moi : Morceaux de mémoire, morceaux de bravoure*. In : **Zanone (Damien) (éd.)**. *La chose de Waterloo : Une bataille en littérature*. Leiden, Brill, 2017, pp. 20-38 (CRIN, Cahiers de recherches des instituts néerlandais de langue et de littérature françaises 63).
- Zbierska-Moscicka (Judyta).** «Voyage, paysage, écriture. Serge Delaive, le poète-voyageur entre la Meuse et le Mekong». In : **Gorajek (Anna), Zbierska-Moscicka (Judyta)**. *Acta philologica*. Varsovie, Uniwersytet Warszawski, Wydział Neofilologii, 2017, (n° 51), pp. 261-270.
- Zindler (Frederike).** *Duitse bemiddelaars van Vlaamse literatuur tijdens de Grote Oorlog*. Zacht Lawijd : literair-historisch tijdschrift, 16, 2017, 3, pp. 81-94.

f. Le théâtre et le ballet – Het toneel en de dans

- Bertrands (Dirk).** *Toneelfoto's van Guido Noels*. Het Land van Ham [Heemkundige Kring Sint-Lucia, Ham], 38, 2017, 2, p. 42.
- Bervoets (Tom).** *25 jaar Bronks : Een kwarteeuw Vlaams jeugdtheater in Brussel*. Arduin (Archief en Museum voor het Vlaams Leven te Brussel), 11, 2017, 22, pp. 32-45.
- Borloo (Daan).** *Achter het masker schuilt het beest : Het theater van Arne Sierens*. Ons Erfdeel, 60, 2017, 4, pp. 76-85.
- Borloo (Daan).** *Uit onmacht ontstaan ideeën : De voorstelling £¥€\$ als culminatie van 15 jaar Ontroerend Goed*. Ons Erfdeel, 60, 2017, 3, pp. 107-108.
- Brouwers (Toon).** *Niets bestaat vóór het spel : Herman Teirlinck en het pedagogisch project van de Studio*. Brussel, UPA, 2017, 207 p. (Coulissen 2).
- Brulin (Tone), Jans (Erwin) (compil.)**. *De waterdrager en de dorstige : Tien toneelstukken*. Brussel, ASP / Theaterpublicaties, 2017, 376 p. (T-boeken, 2017, 2).
- Colpin (Bob).** *De Buggenhoutse roots van Incar Dansspektakel (1)*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 1, pp. 18-29.

- Colpin (Bob).** *De Buggenhoutse roots van Incar Dansspektakel (2)*. Ter Palen. Heemkring Buggenhout, 41, 2017, 2, pp. 51-65.
- Conradt (Marcel).** *Janine Robiane : 50 ans de théâtre : Biographie à quatre mains : Dans le rôle du souffleur : Janine Robiane*. Liège, Editions de la Province de Liège, 2017, 219 p.
- Coussens (Evelyne).** *L'art de la contamination : «Muziektheater LOD»*. Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 2, pp. 11-16.
- Coussens (Evelyne).** *Le grand écart entre le monde et le théâtre : Michael De Cock*. Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 4, pp. 89-91.
- Coussens (Evelyne).** *Een mens in de geopolitieke machine : De postkoloniale toneeltrilogie van David Van Reybroeck*. Ons Erfdeel, 60, 2017, 2, pp. 93-95.
- Couvreur (Manuel).** *Échos de la vie théâtrale à Bruxelles dans la correspondance adressée à Victor Reding, directeur du théâtre du Parc (1899-1925)*. In : **Aron (Paul), Bertrand (Jean-Pierre) (dir.)**. *Verhaeren en son temps : Varia*. Bruxelles, Samsa, 2017, pp. 161-189 (*Textyles : Revue des lettres belges de langue française* 50-51) [DOI : <https://doi.org/10.4000/textyles.2772>].
- De Graef (Peter).** *10 jaar De Kolonie muziektheater*. Berchem, Muziektheater De Kolonie MT, 2017, 295 p
- De Leyn (Annie).** *Kallemoeie [Marionetten, poppentheater]* Jaarboek / Heemkring Ter Cuere, 2017, pp. 97-108.
- De Michele (Martine), Laureys (Dawinka).** *Les fils de Hasard, Espérance et Bonne Fortune, une création théâtrale d'utilité publique*. Seraing, IHOES, 2017, 8 p. (Les analyses de l'IHOES / Institut d'histoire ouvrière, économique et sociale (Seraing) 180).
- Deridder (André).** *Mister Roubaud, ... I presume? Petite histoire de l'unique représentation en anglais au Théâtre du Parc avant la Première Guerre mondiale*. Revue du Cercle d'Histoire de Bruxelles et Extensions, 2017, 136, pp. 16-22.
- De Spiegeler (Pierre).** *Inventaire des archives du Théâtre royal de l'étruve (1951-2010)*. Namur, SPW Service publique de Wallonie, 2017, 120 p. (Archives Régionales : Inventaires 2).
- Diels (Lydia) (e.a.).** *10 jaar Cie Tartaren*. Leuven, Compagnie Tartaren vzw, 2017, 136 p.
- Dierickx (Fons).** *Toneelbond 'De Denderzonen' te Herdersem*. De Faluintjes. Baardegem, Herdersem, Meldert, Moorsel, 30, 2017, 2, pp. 189-195.
- Di Spurio (Laura).** *Body Policing : Controlling Youth Dance Practices in Post World War Two Belgium*. European Drama and Performance Studies, 1, 2017, 8, pp. 291-308 (*Dans et morale, une approche généalogique*) [DOI : 10.15122/isbn.978-2-406-06765-8.p.0291].
- Engelen (Leen), Van de Vijver (Lies), Vande Winkel (Roel).** *Spektakelcultuur in de Lage Landen : Naar een geïntegreerde en interdisciplinaire benadering*. Tijdschrift voor Mediageschiedenis, 20, 2017, 2, pp. 1-3.
- Gevers (Jan).** *Jan Gevers (1930-2015) een toneelacteur en -regisseur met internationale uitstraling in Bree*. Het èzendröppe : Halfjaarlijks tijdschrift van de Geschied- en Heemkundige Kring Groot-Bree, 35, 2017, 71, pp. 53-55.
- Humbecq (Kris).** *Over dien felle uit Londerzeel. Gerard Walschap bewerkt de Reynaert voor het poppentheater*. Tiecelijn. Jaarboek van het Reynaertgenootschap, 2017, 30, pp. 70-107.
- Jonckheere (Evelien).** *Aandacht! Aandacht! Aandacht en verstrooiing in het Gentse Grand Théâtre, café-concert en variététheater, 1880-1914*. Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, 211 p.
- Jonckheere (Evelien).** *'Gand a fini par faire comme les autres' : De opkomst van het café-concert en variététheater in de laatnegentiende-eeuwse Gentse 'spektakelmaatschappij'*. Tijdschrift voor Mediageschiedenis, 20, 2017, 2, pp. 74-95.

- Louvet (Jean), Radermecker (Vincent) (éd.), Quaghebeur (Marc) (éd.).** *Théâtre 4 : La nuit de Courcelles. L'annonce faite à Benoît. Le coup de semonce. Madame Parfondry est revenue. Devant le mur élevé. Pierre Harmignie, numéro 17 – Prêtre.* Bruxelles, Archives et Musée de la Littérature, 2017, 767 p. (Archives du futur).
- Nijhof (Jos).** *Kunstenaar voor stad en wereld : Theaterregisseur Ivo van Hove.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 1, pp. 38-49.
- Noteris (Liza).** *Se fauliler dans un autre monde : «Ontroerend Goed – Crazy Belgians».* Septentrion : Arts, Lettres et Culture de Flandre et des Pays-Bas, 46, 2017, 2, pp. 90-91.
- Perec-Moser (Annie), Gelfmann (Alain) (préface), Casile (Geneviève) (postface).** *Berthe Bovy : une Liégeoise à la Comédie française.* Mont-Saint-Guibert, Le Coudrier, 2017, 129 p. (Coudraie).
- Réthelyi (Orsolya).** *Elckerlijc, Everyman, Jedermann and Akárki in Hungary : Max Reinhardt and the Transfer of Medieval Dutch Literature.* In : **Brems (Elke), Réthelyi (Orsolya), van Kalmthout (Ton) (eds.).** *Doing Double Dutch : The international circulation of literature from the Low Countries.* Leuven, Leuven University Press, 2017, pp. 133-152.
- S.n.** *Meesterlijk decor. Het Vlaamsche Volkstooneel.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 72-73.
- Stalpaert (Christel).** *Dramaturgy in the curriculum : On fluctuating functions, dramaturgy as research and the macro dramaturgy of the social.* Documenta, 35, 2017, 1, pp. 130-158 [DOI : 10.21825/doc.v35i1.16429].
- Stalpaert (Christel).** *Proka : zenuwcel voor artistieke vrijheid en humanistische vrijdenkerij.* De Geus, 49, 2017, 4, pp. 33-37.
- Steyaert (Katrien), Penders (Robrecht (coord.)).** *150 jaar Schouwburg 1867-2017.* Leuven, 30CC, 2017, 44 p.
- Teirlinck (Herman), Bert (Assia) (nawoord), Brouwers (Toon (nawoord)).** *Dramatisch peripatetikon : Stellingen en ontmoetingen.* Brussel, ASP Theaterpublicaties, 2017, 304 p (T-boeken, 2017, 3) [Reproductie van : Teirlinck (Herman), *Dramatisch peripatetikon : Stellingen en ontmoetingen*, Antwerpen, 1959].
- Vancraeynest (Stefan).** *Theatermaker Jos Verbist : 'engagement blijft mijn drijfveer'.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 364, pp. 55-57.
- Vancraeynest (Stefan).** *Theatermaking Het Eenzame Westen.* Kunsttijdschrift Vlaanderen, 66, 2017, 362, pp. 52-53 [Een nieuw toneelgezelschap rond Lien De Graeve, Mathias Sercu en Tom Ternest, met een West-Vlaams accent].
- van Kalmthout (Ton).** *An end to oppression and violence : The representation of Waterloo in Dutch-Language Theatre between 1815 and 1915.* Interférences Littéraires = Literaire Interferenties. Multilingual e-Journal for Literary Studies, 2017, 20, pp. 165-192 (Circulations publicitaires de la littérature).
- Verhaeren (Émile), Otten (Michel) (édition critique établie par), Meurée (Christophe) (édition critique établie par).** *Théâtre Le Cloître, Philippe II.* Bruxelles, AML Éditions, 2017, p.
- Vervalle (Walter).** *Op de planken te Bellem : Tien jaar toneel bij het Davidsfonds.* Land van de Woestijne. Tijdschrift van de Heemkundige kring "Arthur Verhoustraete" Aalter, 40, 2017, 3, pp. 12-20.
- Wallebroek (Veerle).** *Het Firmament : Naar een duurzame omgang met het erfgoed van de podiumkunsten.* META : Tijdschrift voor bibliotheek & archief, 92, 2017, 1, pp. 32-33.
- Willinger (David) (ed.).** *Ivo van Hove onstage.* London, Routledge, Taylor & Francis Group, 2017, 333 p.

g. La photographie, l'illustration – De fotografie, prenten⁽²¹⁾

- Alechine (Ivan), Berghmans (Tamara), Deckers (Ann), De Reuse (Pieter).** *Suzy Embo : Foto's, 1953-1980 = Suzy Embo : Photos, 1953-1980.* Bruxelles, CFC-éditions, 2017, 255 p. (Strates 1).
- Alexandre (Marc).** *Les photographies de Théophile Gengoux.* Les Cahiers Brunehaut, 2016, 27, pp. 31-42.
- Arijs (Hilke), De Zutter (Élodie), Reyniers (Jeroen).** *The t'Serstevens Collection : At second sight : The photographer's oeuvre.* Uccle, Husson, 2017, 80 p.
- Boom (Mattie), Rooseboom (Hans) (with contributions by Saskia Asser, Steven F. Joseph, Martin Jürgens).** *New realities : Photography in the 19th century.* Amsterdam, Rijksmuseum Publications Department, 2017, 330 p.
- Buys (Freddy).** *Museum uitgelicht : De stereoscoop.* Het Land van Beveren. Driemaandelijks Heemkundig Tijdschrift van de Hertogelijke Heemkundige Kring "Het Land van Beveren", LX, 2017, 2, pp. 54-55.
- Celis (Kaat).** *Stadsfotograaf Antwerpen 2013-2015.* Antwerpen, BAI, 2017, 159 p.
- Cobbaert (Tom).** *Fotograaf, ondernemer en Vlaming : Lieven Gevaert (1868-1935).* ADVN-Medelingen, 2017, 56, pp. 4-12.
- Cooksey (Jon), Van Emden (Richard).** *The Vest Pocket Kodak & the First World War.* S.l., Ammonite Press, 2017, 91 p.
- Constenoble (Anne-Sophie) (fotograaf), Canonne (Xavier), Spricigo (Jean-François), Courier (David).** *L'heure bleue.* S.l., ARP2 Publishing, 2017, s.p.
- Crabbé (Sofie).** *Een nieuwe definitie van de documentaire fotografie : Het werk van Max Pinckers.* Ons Erfdeel, 60, 2017, 1, pp. 108-113.
- Deblanc-Magnée (Marie-Paule), Mélon (Marc-Emmanuel).** *Une expo au Musée des Beaux-Arts et de la Céramique de Verviers : photographies de Franz Monfort, 'reporter' verviétois de 1914 à 1930.* Science et culture, 2016, 464, pp. 191-194.
- De Mol (Gerry), Piryns (Piet) (ed.).** *Patrick De Spiegelaere : spiegelingen. Onder fotografen : Patrick De Spiegelaere & Walter De Mulder 1992-2005.* Lokeren, Fonds Patrick De Spiegelaere vzw, 2017, [losbladig] (+ 1 DVD).
- De Mont (Jan), Evenepoel (Raymond).** *De portretentrekker.* Rausa : Erfgoedtijdschrift voor Borchtlombeek, O.L.V.-Lombeek, Pamel en Strijtem, 5, 2017, 4, pp. 7-10.
- Desmet (Ginette), Paepen (Marieke).** *Melse beroepsfotografie Hilda Jacobs (1883-1921).* De Gonde, 45, 2017, 2, pp. 3-16.
- Douillet-de Pange (Isabelle).** *Vincen Beeckman - L'écume des jours.* Cahiers bruxellois : Revue d'histoire urbaine. Brusselse Cahiers : Tijdschrift voor Stadsgeschiedenis, 2017, XLIX (1), pp. 143-151.
- Eyckerman (Peter).** *Fotorubriek - Beelden uit het verleden : Een communiefoto.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familieggeschiedenis, 53, 2017, 1, pp. 7-10.
- Eyckerman (Peter).** *Familiale fotocollecties voor genealogisch en historisch onderzoek.* Westkust : Nieuwsbrief, 17, 2017, 1, pp. 16-19.
- Eyckerman (Peter).** *Het interieur van de fotostudio.* Vlaamse Stam. Tijdschrift voor Familieggeschiedenis, 53, 2017, 2, pp. 125-130.
- Henneman (Inge).** *Whodunit : Op zoek naar de fotograaf van het kastelenalbum.* Forum : Tweemaandelijks tijdschrift over onderwijs en podiumkunsten, 24, 2017, 2, pp. 36-42.
- Hommelen (Ruth).** *Building with artificial light : Architectural night photography in the inter-war period.* The Journal of Architecture, 21, 2016, 7, pp. 1062-1099 [DOI : <https://doi.org/10.1080/13602365.2016.1248854>] [Bevat : / Contient : Willy Kessels].
- Jacobs (Steven).** *Variétés (1928-1930) and the Surrealist Aesthetics of Urban Picture Spreads.* In : **Martins (Susanna S.), Reverseau (Anne) (eds.).** *Paper cities : Urban Portraits in Photographic Books.* Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 21-40.

21 Dans cet ordre. / In deze volgorde.

- Joris (Freddy).** *Vies de laines : Les albums photographiques Peltzer, Simonis et «La Vesdre», 1884-1928.* Namur, Institut du Patrimoine wallon, 2017, 347 p.
- Kesteloot (Chantal).** *Steden in oorlog. Een geschiedenis via de fotografie.* Stadsgeschiedenis, 2017, 2, pp. 197-208.
- Mahieu (François).** *L'erreur photographique au service de l'art conceptuel.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1801[ff.].
- Martins (Susanna S.), Reverseau (Anne).** *Introduction. Paper Cities : Notes on a Photo-Textual Genre.* In : **Martins (Susanna S.), Reverseau (Anne) (eds.).** *Paper cities : Urban Portraits in Photographic Books.* Leuven, Leuven University Press, 2016, pp. 7-18.
- Ollivier (Hendrik).** *Foto's.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (eds.).** *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e -21e eeuw. Vol. II.* Brussel, Koninklijke Commissie voor Geschiedenis, 2017, pp. 1611-1644.
- Ollivier (Hendrik).** *Photographies.* In : **Van den Eeckhout (Patricia), Vanthemsche (Guy) (red.).** *Guide des sources pour l'étude de la Belgique contemporaine, 19e-21e siècle. Volume II.* Bruxelles, Commission royale d'Histoire, 2017, pp. 1619-1654.
- Perreau (Jean-Louis).** *La Grande Guerre en Flandre à travers les photographies du 'Miroir'.* Revue Historique de Dunkerque et du littoral, 2017, 50, pp. 161-180.
- Peuckert (Valérie).** *Charles Gaspar (1871-1950) : Un héritage pour Arlon.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1757-1770.
- Slegers Helsen (Estelle), David (Astrid).** *Fotografen aan de Oostkust.* In : **Slegers Helsen (Estelle), David (Astrid) (eds.).** *Herboren strandsouvenirs : Studiofotografie van 1870-1930 : Met actueel werk van Tom De Visscher.* Knokke-Heist, Sincfala, 2016, pp. 17-19 [Tentoonstelling in Knokke-Heist, Sincfala, 1-3-2016 – 12-6-2016].
- Slegers Helsen (Estelle), David (Astrid) (eds.).** *Herboren strandsouvenirs : Studiofotografie van 1870-1930 : Met actueel werk van Tom De Visscher.* Knokke-Heist, Sincfala, 2016, [s.p.] [Tentoonstelling in Knokke-Heist, Sincfala, 1-3-2016 – 12-6-2016].
- Spapens (Christian).** *Fierlants en Besme in Sint-Gillis.... en niet in Helmet.* Erfgoed Brussel, 2016, 21, pp. 82-83.
- Spapens (Christian).** *Fierlants et Besme à Saint-Gilles.... et non à Helmet.* Bruxelles Patrimoines, 2016, 21, pp. 82-83.
- Stekelorum (Joeri).** *Foto's Eerste Wereldoorlog als genealogische bron.* Familiekunde Vlaanderen : Nieuwsbrief Regio Westkust, 16, 2016, 3, p. 46.
- Vaец (Axel).** *Mechelse pioniers in de fotografie tussen 1860 en 1910.* Handelingen : Koninklijke Kring voor Oudheidkunde, Letteren en Kunst van Mechelen, 2017, deel 121, aflevering 1, pp. 191-220.
- Vanden Meersch (Els), Lybeer (Charlotte).** *Nieuwe verhalen : Een visuele dialoog met het fotoarchief van Fritz Mayer van den Bergh.* Forum : Tweemaandelijks tijdschrift over onderwijs en podiumkunsten, 24, 2017, 2, pp. 22-34.
- Verhoozele (Françoise).** *De fotografiefamilie Calphas.* Van Mensen en Dingen. Tijdschrift voor volkscultuur in Vlaanderen, 15, 2017, 1-2, pp. 7-32.
- Vermeiren (Rie).** *Ten goede op de bres : Atelier- en familiearchief Bressers.* KADOC-Nieuwsbrief, 2017, 2, pp. 6-15.

- Burion.** *Le djihadiss wallon.* Charleroi, Même pas peur, 2017, 84 p. [Caricatures et dessins humoristiques].
- Calle (Storm), De Doncker (Tim), Lachaert (Pieter-Jan).** *Gent in een album en aan de muur : Italiaanse prentenhandelaars in Gent in de 19de eeuw.* In : **De Groote (Koen), Ervynck (Anton) (red.).** *Gentse geschiedenissen, ofte : Nieuwe historien uit de oudheid der stad en illustere plaats en omtrent Gent.* Gent, Stad Gent, 2017, pp. 275-284.
- Carlier (Marc), Dezutter (Willy P.).** *Nieuwe gegevens uit het tragische leven van lithograaf Willem Jozef Vertommen (1815-1863).* Biekorf. West-Vlaams Archief voor Geschiedenis, Archeologie, Taal- en Volkskunde, 117, 2017, 1, pp. 11-31.
- Clement (Raymond).** *Erwin Neels.* Hallensia. Driemaandelijks tijdschrift over de geschiedenis van Halle, Buizingen en Lembeek, 39, 2017, 1, pp. 44-48.
- Dal (Gilles).** *Belgium ART Cetera... : A history of Belgian art in press cartoons.* Kalmthout, Van Halewyck, 2017, 179 p.
- De Boule (Luc).** *De pioniers van de Molse prentkaarten.* Molse Tijdingen, 2017, 25, pp. 52-73.
- Dégardin (Samuel), Gonnissen (Adriaan), Min (Eric), Ollivier (Hendrik).** *Frans Masereel : leven in zwart-wit.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 2, 40 p. (middenkatern).
- Florizoone (Patrick), Coppejans (Willem), Grynberg (Isabelle), Nkoduga (Pia).** *James Ensor : Fragmenten en echo's : Tekeningen 1873-1885.* Knokke-Zoute, Ronny Van de Velde, 2017, 174 p.
- Jacobs (Steven).** *Die Stadt / La Ville (1925) : Masereel's City Film on Paper.* In : **Gonnissen (Adriaan), Roosens (Ilse) (eds.).** *Frans Masereel en hedendaagse kunst : Verzet in beelden = Frans Masereel and contemporary art : Images of resistance.* Oostende, Mu.ZEE, 2017, pp. 217-233 [This publication was issued on the occasion of the exhibition "Frans Masereel and contemporary art: images of resistance" in Mu.ZEE, Ostend, from 1. April 2017 until 3. September 2017].
- Jacquemain (Etienne).** *Le petit Georges, collectionneur de cartes postales...* Cahiers de Sambre et Meuse. Le Guetteur wallon, 94, 2017, 4, pp. 185-188.
- Schrijvers (Nanny).** *Een hartstochtelijk vermaak.* Zaal Z (Antwerpen), 6, 2017, 23, pp. 32-39 [Charles Mertens, tekeningen, operagebouwen].
- S.n.** *Uit de tijd dat SMS'jes en mailtjes onbekend waren : Fantasiekaarten uit 'Hougaerde'.* Alpaïdis. Tijdschrift voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Nieuwsblad van de Hoegaardse Biergilde 'Die Edele Orde van den Moutstock', LIII, 2017, 208/3, p. 19.
- Tricot (Xavier), Aubry (Françoise).** *Henry van de Velde : Dessins et pastels (1884-1904) [Exposition, Saint-Gilles, Musée Horta, du 12 octobre 2017 au 7 janvier 2018].* Bruxelles, Musée Horta, 2017, 151 p.
- Tricot (Xavier), Aubry (Françoise) (inl.).** *Henry van de Velde : Tekeningen en pastels (1884-1904).* Sint-Gillis, Hortamuseum, 2017, 151 p.

h. Arts appliqués – Toegepaste kunsten

- Adriaenssens (Werner).** *Les arts décoratifs et l'État belge de 1890 à 1940 = De decoratieve kunsten en de Belgische Staat van 1890 tot 1940 = The decorative arts and the Belgian state from 1890 to 1940.* In : **Serulus (Katarina), Gimeno-Martínez (Javier) (eds.).** *Panorama : Une histoire du design moderne en Belgique = Panorama : Een geschiedenis van modern design in België = Panorama : A history of modern design in Belgium.* Bruxelles, CFC-éditions, 2017, pp. 89-120 (Collection ADAM 1).
- Baek (Mario).** *Vierkante schoonheid : De collectie Roberto Pozzo.* Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift, 55, 2017, 4, pp. 23-26 [Keramiek, België].

- Cornet (Brigitte).** *Présentation de l'oeuvre graphique d'Irène Vander Linden.* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 267, pp. 29-30.
- Coste (Pierre), Koemoth (Pierre).** *Les vitraux armoriés de l'église Sainte-Julienne de Verviers.* In : **Xhayet (Geneviève) (coord.).** *Neuvième Congrès de l'Association des Cercles francophones d'Histoire et d'Archéologie de Belgique et LVIIe Congrès de la Fédération des Cercles d'Archéologie et d'Histoire de Belgique. Liège, 23-26 août 2012. Congrès de Liège. Actes : Tome II, Volume 4.* Liège, Institut archéologique liégeois, 2017, pp. 1167-1176.
- Creve (Leen), Michiels (Art), Serulus (Katarina).** *DesignX50 : Designregio Kortrijk Award.* S.I., Hannibal, 2017, 127 p.
- De Geest (Joost).** *Keramiek verpakt in een aardappelzak. = De la céramique emballée dans un sac... à patates.* De Franse Nederlanden = Les Pays-Bas français, 42, 2017, pp. 92-103.
- Erken (Marcel).** *Jean Wyss (1883-1960), maître-verrier successeur de Raphaël Evaldre, un Ucclois méconnu.* Ucclesia. Revue bimestrielle. Tweemaandelijks Tijdschrift (Cercle d'histoire, d'archéologie et de folklore d'Uccle et environs. Geschied- en heemkundige kring van Ukkel en omgeving), 2017, 263, pp. 34-47.
- Floré (Fredie).** *Des défis stimulants : La professionnalisation du design dans la Belgique d'après-guerre = Stimulerende uitdagingen : De professionalisering van design in naoorlogs België = Stimulating challenges : The professionalisation of design in post-war Belgium.* In : **Serulus (Katarina), Gimeno-Martínez (Javier) (eds.).** *Panorama : Une histoire du design moderne en Belgique = Panorama : Een geschiedenis van modern design in België = Panorama : A history of modern design in Belgium.* Bruxelles, CFC-éditions, 2017, pp. 121-152 (Collection ADAM 1).
- Floré (Fredie), Gimeno-Martínez (Javier).** *Making Room for Design History in Belgium.* Writing Visual Culture, 2017, 8, s.p.
- Floré (Fredie).** *Serving a Double Diplomatic Mission : Strategic Alliances between Belgian and American Furniture Companies in the Postwar Era.* Design and Culture : The Journal of the Design Studies Forum, 9, 2017, 2, pp. 167-185 [DOI : <https://doi.org/10.1080/17547075.2017.1325625>].
- Gimeno-Martínez (Javier).** *National et régional : Le design depuis les années 1980 = Het nationale en het regionale : Design sinds de jaren 1980 = The national and the regional : Design since the 1980s.* In : **Serulus (Katarina), Gimeno-Martínez (Javier) (eds.).** *Panorama : Une histoire du design moderne en Belgique = Panorama : Een geschiedenis van modern design in België = Panorama : A history of modern design in Belgium.* Bruxelles, CFC-éditions, 2017, pp. 183[ff.] (Collection ADAM 1).
- Gimeno-Martínez (Javier), Serulus (Katarina).** *Pour une histoire du design moderne en Belgique. = Voor een geschiedenis van modern design in België = For a history of modern design in Belgium.* In : **Serulus (Katarina), Gimeno-Martínez (Javier) (eds.).** *Panorama : Une histoire du design moderne en Belgique = Panorama : Een geschiedenis van modern design in België = Panorama : A history of modern design in Belgium.* Bruxelles, CFC-éditions, 2017, pp. 18-62 (Collection ADAM 1).
- Govaerts (Jo).** *Jan Yoors, kunstenaar met een zigeunerhart.* Antwerpen, Houtekiet, 2016, 197 p.
- Huygens (Frank).** *België en Nederland, van kunstnijverheid naar design.* Neerlandia : Nederlands-Vlaams Tijdschrift voor taal, cultuur en maatschappij, 119, 2015, 4, pp. .
- Lehrer (Nitay), Notteboom (Bruno).** *Beauty in the flow : Towards the integration of the design process into aesthetic discourse.* In : **Goodwin (Duncan) (ed.).** *Proceedings ECLAS conference : Creation/Reaction, 10-13 september, 2017, London, U.K.* London, University of Greenwich, 2017, pp. 753-769.

- Mees (Marc).** *'Comedia Humana' en 'Lierke Plezierke' : De glasramen van Eugeen Yoors en Felix Timmermans voor herberg Si bemol; nieuwe gegevens naar aanleiding van een teruggevonden fragment van Timmermans' glasraam.* In : **Somers (Marc) (ed.).** *O, dagenmelker : Jaarboek 2017 van het Felix Timmermans-Genootschap.* Lier, Felix Timmermans-Genootschap, 2017, pp. 33-68.
- Meulemeester (Jean Luc).** *Annemie Smekens.* *Kunsttijdschrift Vlaanderen*, 66, 2017, 362, p. 36.
- Pil (Lut).** *Maarten Van Severen & Co. Openbaar Kunstbezit Vlaanderen. Tweemaandelijks Kunst- en Erfgoedtijdschrift*, 55, 2017, 2, pp. 26-28.
- Prina (Daniela).** *Entre impulsions nationales et influences transnationales : l'État belge et les «arts industriels» au XIXe siècle = Tussen nationale impulsen en transnationale invloeden : De Belgische Staat en de 'kunstnijverheid' in de 19e eeuw = Between national impulses and transnational influences : The Belgian state and the 'Industrial Arts' in the 19th Century.* In : **Serulus (Katarina), Gimeno-Martínez (Javier) (eds.).** *Panorama : Une histoire du design moderne en Belgique = Panorama : Een geschiedenis van modern design in België = Panorama : A history of modern design in Belgium.* Bruxelles, CFC-éditions, 2017, pp. 63-88 (Collection ADAM 1).
- Rijdsams (Marcel).** *Kampenhoutse stoelen : Ambachtelijk design begin 20ste eeuw.* Campenhout. Jaarboek Heemkring Kampenhout, 2017, pp. 38-41.
- Serulus (Katarina).** *Au-delà des frontières : La promotion du design belge pendant la guerre froide = De grenzen voorbij : De promotie van Belgisch design tijdens de Koude Oorlog = Beyond the borders : The promotion of Belgian design during the Cold War.* In : **Serulus (Katarina), Gimeno-Martínez (Javier) (eds.).** *Panorama : Une histoire du design moderne en Belgique = Panorama : Een geschiedenis van modern design in België = Panorama : A history of modern design in Belgium.* Bruxelles, CFC-éditions, 2017, pp. 153-182 (Collection ADAM 1).
- Serulus (Katarina), Gimeno-Martínez (Javier) (eds.).** *Panorama : Une histoire du design moderne en Belgique = Panorama : Een geschiedenis van modern design in België = Panorama : A history of modern design in Belgium.* Bruxelles, CFC-éditions, 2017, 208 p. (Collection ADAM 1).
- Serulus (Nina).** *Vormgevingserfgoed in Vlaanderen na 1945 : de inhaalslag.* *Faro.* Tijdschrift over cultureel erfgoed : Driemaandelijks tijdschrift, 10, 2017, 2, pp. 36-41.
- Slegers (Jonas).** *Zilversmid François Morren, de Meester met de drie sterren.* Hasselt, Het Stadsmus, 2017, 19 p. (Kunst & erfgoed in de kijker 57).
- S.n.** *Design : Binnenkijken in een modernistisch icoon : Dit is Belgisch.* Brussel, Knack Weekend, 2017, 145 p.
- S.n.** *Glas voor de natie : Het atelier Capronnier.* In : **Hermans (Roeland), Vints (Luc) (eds.).** *Hemel en aarde : Religie in Vlaanderen sinds 1750.* Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2017, pp. 42-43.
- Thijs (Patrick).** *Paul-Alphonse Gatz : Architect-ingenieur & commercieel directeur v/d Manufacture des Céramiques Décoratives de Hasselt.* Hasselt, vzw Verzamelaars Unie Hasselts Keramiek, 2017, 49 p. [Overzicht archiefmateriaal van het Stadsmus en v.z.w. VUHK].
- Thijs (Patrick).** *Tegelpaneel Irissen, afkomstig van het voormalig Hotel Léopold II te Blankenberge : manufacture de Céramiques Décoratives de Hasselt.* Hasselt, Het Stadsmus, 2017, 19 p. (Kunst & Erfgoed in de kijker 56).
- Van de Broek (Harry).** *Smeedwerk 'Van Aerschot'.* De Achelse Kapetulie. *Periodiek van Heemkundekring Achel.* Driemaandelijks Tijdschrift, 30, 2017, 1, pp. 24-32.
- Vrouyr (Christian).** *Dagboek van een tapijthandelaar.* Antwerpen, Uitgeverij C. de Vries-Brouwers, 2017, 272 p.

i. Les jardins – De tuinen

- Certomà (Chiara), Notteboom (Bruno).** *Informal planning in a transactive governmentality : re-reading planning practices through Ghent's community gardens.* *Planning theory*, 16, 2017, 1, pp. 51-73 [DOI : <https://doi.org/10.1177/1473095215598177>].
- De Bruyn (Odile).** *Jules Buysens : Inspecteur des plantations et promenades de la Ville de Bruxelles (1904-1937).* Bruxelles Patrimoines, 2017, 23-24, pp. 72-85 (Dossier : Nature en ville).
- De Bruyn (Odile).** *Jules Buysens : Inspecteur van de Dienst Plantsoenen en Promenades van de Stad Brussel (1904-1937).* Erfgoed Brussel, 2017, 23-24, pp. 72-85 (Dossier : Natuur in de stad).
- de Maegd (Chris).** *Het Leopoldpark in Brussel : Van landelijke plek tot achtertuin van Europa.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 4, pp. 6-25.
- de Séjournet (Donatienne).** *Regard croisé sur l'architecture et les jardins de l'entre-deux-guerres.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 192, p. 46.
- Duquenne (Xavier).** *Le parc d'Egmont, à Bruxelles.* Demeures Historiques & Jardins, 2016, 192, pp. 6-14.
- Faassen (Tine).** *Gedecoreerde overkappingen en wintertuinen in Antwerpse burger- en herenwoningen, 1860-1930.* Noordbrabants Historisch Jaarboek, 2017, 34, pp. 167-204.
- Hebbelinck (Katrien).** *Brusselse parken van Duitse makelij.* M&L. Monumenten, Landschappen en Archeologie, 36, 2017, 4, pp. 26-29.
- Paulus (Guy).** *Les jardins 'princiers' du château Bonaventure.* Demeures Historiques & Jardins, 2017, 194, pp. 5-17.
- Paulus (Guy).** *De "vorstelijke" tuinen van het kasteel Bonaventure.* Historische Woonsteden en Tuinen, 2017, 194 (II), pp. 5-17.
- Stad Mechelen. Den Botanique.** *De Dodoenstuin : het puntje op de 'i' in de Kruidtuin.* Mechelen, Departement Stedelijke Ontwikkeling, [2017], Folder.

INHOUDSTAFEL

I. BIBLIOGRAFIEËN EN HULPWETENSCHAPPEN	15
A. Lopende en retrospectieve bibliografieën op nationaal vlak; kronieken; lopende en retrospectieve bibliografieën op regionaal en lokaal vlak; lijsten en tafels op tijdschriften	15
B. Archieven, musea en bibliotheken	16
1. Archivistiek, museumkunde, bibliotheconomie	16
2. Inventarissen; gidsen; archiefselectielijsten	26
a. Inventarissen	26
b. Gidsen	30
c. Archiefselectielijsten	30
C. Handschriftkunde	31
D. Wapenkunde; zegelkunde; penningkunde; paleografie; diplomatiek	35
E. Genealogie; Familiegiedenis	41
1. Algemene werken	41
2. Werken gewijd aan één familie	44
F. Historische aardrijkskunde en cartografie	48
G. Taalwetenschap	51
1. Taalgeschiedenis	51
2. Dialectologie	56
3. Plaatsnaamkunde	59
4. Naamkunde	60
H. Iconografie	61
I. Volkskunde	64
II. TIJDVAKOVERSCHRIJDENDE WERKEN	68
A. Op nationaal vlak	68
1. Huldeboeken	68
2. Verzamelbundels	69
3. Colloquia en congressen	74
4. Tentoonstellingscatalogi	80
5. Algemene werken	83
B. Historiografie, Methodologie, Theorie	83
1. Historiografie	83
2. Methodologie	91
3. Theorie	95
C. Op regionaal en lokaal vlak	95
1. Thematische indeling	95
a. Algemeenheden	95
1. Het politieke leven, recht, militaire geschiedenis	95
2. Het economische en sociale leven	99
3. Het godsdienstig leven	108
4. Het culturele leven	117
b. Demografie; nijverheid; handel; landbouw; molens	122
c. Kastelen, heren en heerlijkheden	129
d. Abdijen; kloosters; begijnhoven; hospitalen; parochies; heiligen en devotie	135
e. De wetenschappen; onderwijs en kunsten	146
f. Het landschap	153
2. Steden en gemeenten	157

III. GESCHIEDENIS IN TIJDVAKKEN	169
A. Van de voorhistorische tijd tot het ontstaan van de vorstendommen	169
1. Prehistorie; Gallo-Romeinse tijd	169
2. Merovingische tijd; de evangelisatie; de Karolingische tijd	188
B. De tijd der middeleeuwse vorstendommen	192
1. Het tijdvak in het algemeen	192
a. De instellingen en het politieke leven; het recht	192
b. Economisch en sociaal leven	195
c. Godsdienstig leven	198
d. Het culturele leven	204
2. De verschillende vorstendommen	214
a. Brabant; Limburg; Overmaas; Mechelen	214
1. De dynastie; de instellingen; het recht; politieke, militaire en diploma- tische gebeurtenissen	214
2. Het economische en sociale leven	215
a. De handel; de nijverheid; het geldwezen; het verkeerswezen; de steden en het stadsleven	215
b. Het platteland; heren en heerlijkheden; parochies en dorpen; boeren en landbouw	216
3. Het godsdienstig leven	217
4. Het culturele leven: het onderwijs; de wetenschappen; de kunsten	217
b. Vlaanderen	218
1. De dynastie; de instellingen; het recht; politieke, militaire en diploma- tische gebeurtenissen	218
2. Het economische en sociale leven	219
a. De handel; de nijverheid; het geldwezen; het verkeerswezen; de steden en het stadsleven	219
b. Het platteland; heren en heerlijkheden; parochies en dorpen; boe- ren en landbouw	220
3. Het godsdienstig leven	221
4. Het culturele leven	222
c. Henegouwen, Doornik, het Doornikse	222
1. Het politieke leven	222
2. Godsdienstig leven	222
3. Het culturele leven	222
d. Namen	223
1. Het politieke leven	223
2. Het economische en sociale leven	223
e. Luxemburg	223
1. Het economische leven	223
2. Het religieuze leven	223
f. De vorstendommen Luik, Loon, Stavelot-Malmédy	224
1. De Prins-bisschoppen, het St.-Lambrechtskapittel, de instellingen, het recht, politieke, militaire en diplomatieke gebeurtenissen	224
2. Het economische en sociale leven	225
3. Het godsdienstig leven	225
4. Het culturele leven	226
g. De middeleeuwse archeologie	226
3. De Bourgondische hertogen (1363-1477)	228

C. Het Moderne Tijdvak.....	236
1. De Spaanse en Oostenrijkse Nederlanden.....	236
a. Algemeenheden; de dynastie en haar vertegenwoordigers; de hoge adel; het leger; politieke en militaire geschiedenis.....	236
b. Centrale instellingen; vertegenwoordigers van het centraal gezag; de standenvergaderingen; het recht.....	247
c. De demografie.....	249
d. Het economische en sociale leven.....	250
1. De handel; buitenlandse expansie; de nijverheid; het geldwezen; het verkeerswezen; de steden en het stedelijk leven.....	250
2. De maatschappij; fortuinpeilingen en levensstandaard; de mentaliteiten; het dagelijkse leven.....	253
3. Het platteland; heren en heerlijkheden; parochies en dorpen; de boeren; de landbouw.....	257
e. Het kerkelijk leven.....	258
1. Het protestantisme.....	258
2. De katholieke kerk: de inrichting; seculiere geestelijkheid; de religieuzen; de leer; de godsdienstpraktijk; de heiligen.....	260
3. Het jansenisme; de vrijmetselarij; het jodanisme; hekserij.....	264
f. Het culturele leven.....	264
1. Geestelijke stromingen; het humanisme; de drukkunst; taaltoestanden.....	264
2. Het onderwijs; de wetenschappen.....	271
3. De kunsten.....	291
2. De prinsbisdom Luik, het Land van Loon, Stavelot-Malmédy.....	316
a. De Prins-bisschoppen, het St.-Lambrechtskapittel, de instellingen, het recht, politieke, militaire en diplomatieke gebeurtenissen.....	316
b. Het economische en sociale leven.....	316
1. De handel; buitenlandse expansie; de nijverheid; het geldwezen; het verkeerswezen; de steden en het stedelijk leven.....	316
2. De maatschappij; fortuinpeilingen en levensstandaard; de mentaliteiten; het dagelijkse leven.....	317
c. Het godsdienstig leven.....	318
d. Het culturele leven: onderwijs, drukkunst, de wetenschappen, de kunsten.....	318
D. Hedendaagse tijd.....	319
1. In chronologische volgorde.....	319
a. De Brabantse en Luikse omwenteling.....	319
b. De Franse tijd.....	319
c. De periode van het Verenigd Koninkrijk; de omwenteling van 1830.....	323
d. Het unitaire België.....	324
1. 1914-1918.....	324
a. Algemeenheden.....	324
b. Het militaire verloop.....	331
c. De bezetting.....	344
2. 1918-1940.....	355
3. 1940-1945.....	356
a. Algemeenheden.....	356
b. Het militaire verloop.....	357
c. De bezetting.....	361
d. De collaboratie.....	365
e. Het verzet.....	366
4. 1945-1993.....	367

2. Thematische indeling.....	368
a. Geschiedenis van de instellingen en van de politiek.....	368
1. De instellingen: wording en werking.....	368
a. Algemene werken; het koningschap	368
b. De nationale / federale wetgevende macht.....	370
c. De nationale / federale regering en haar administratie	371
d. De rechterlijke macht; het recht	376
e. De regionale, provinciale en gemeentelijke instellingen	387
2. Het binnenlandse politieke leven.....	391
a. De politieke gebeurtenissen	392
b. Verkiezingen; kiezers en verkozenen.....	393
1. De partijen	394
2. Het politieke personeel	399
c. De publieke opinie	401
d. De patronale, landbouw- en middenstandsorganisaties	402
e. Verenigingen en bewegingen van loonafhankelijken	403
f. Taaltoestanden; de Vlaamse en Waalse beweging en verenigingen; de gewestvorming.....	405
g. De vrouwenbewegingen en -verenigingen	410
h. De jeugd- en studentenbewegingen en -verenigingen	411
i. Andere bewegingen.....	412
3. Het leger	414
4. Buitenlandse politiek.....	415
a. Diplomatieke geschiedenis.....	415
b. Algemeenheden; de ontdekkingen; de koloniale geschiedenis; Kongo en Ruanda-Burundi	417
b. Het economische leven	432
1. De economie en de ondernemingen in het algemeen	432
2. De nijverheid; technieken; industriële archeologie	434
3. Handel en diensten; het toerisme.....	441
4. Communicatie en transport.....	444
5. De financiën.....	452
6. De land-, tuin- en bosbouw; de visvangst.....	454
c. Sociale geschiedenis.....	457
1. Demografie; immigratie en emigratie; de seksualiteit; de familie	457
2. De sociale groepen	467
3. Levensstandaard; prijzen en lonen; bijstand.....	469
4. Criminaliteit.....	473
5. De gezondheidstoestanden; het medisch apparaat; de huisvesting	475
6. Mentaliteit en dagelijks leven.....	478
7. De steden en voorsteden; het stadsleven; urbanisme; ruimtelijke orde- ning	494
8. Het platteland; het rurale leven.....	500
d. Geschiedenis van de godsdienst en van de vrijzinnigheid.....	500
1. De katholieke kerk: de kerkelijke inrichting; de seculiere geestelijkheid; de religieuzen; de leer; de godsdienstpraktijk; de missies.....	500
2. Vrijzinnigheid; de vrijmetselarij	509
3. Andere godsdiensten	513
e. Cultuurgeschiedenis.....	516
1. Algemeenheden	516
2. Culturele organisaties en instellingen	516

3. Het onderwijs	517
4. De media	522
a. De gedrukte pers; de affiches; het stripverhaal	522
b. De film; radio en televisie.....	526
5. De wetenschappen.....	528
6. De kunsten.....	533
a. Algemeenheden.....	533
b. Schilderkunst; beeldhouwkunst.....	538
c. De architectuur	548
d. De muziek	554
e. De letterkunde; de boekhandel; de bibliotheken	559
f. Het toneel en de dans	579
g. De fotografie; prenten	582
h. Toegepaste kunsten.....	584
i. De tuinen	587
 INHOUDSTAFEL	 589

TABLE DES MATIÈRES

I. BIBLIOGRAPHIES ET SCIENCES AUXILIAIRES	15
A. Bibliographies courantes et rétrospectives à l'échelon national; chroniques; bibliographies courantes et rétrospectives à l'échelon régional ou local; listes et tables de revues	15
B. Archives, musées et bibliothèques	16
1. Archivéconomie; muséographie; bibliothéconomie	16
2. Inventaires; guides; tableaux de tri	26
a. Inventaires	26
b. Guides	30
c. Tableaux de tri	30
C. Codicologie	31
D. Héraldique; sigillographie; numismatique; paléographie; diplomatique	35
E. Généalogie, Histoire de familles	41
1. Travaux généraux	41
2. Travaux consacrés à une famille en particulier	44
F. Géographie historique et cartographie	48
G. Sciences linguistiques	51
1. Histoire du langage	51
2. Dialectologie	56
3. Toponymie, hydronymie	59
4. Anthroponymie	60
H. Iconographie	61
I. Folklore	64
 II. TRAVAUX GÉNÉRAUX	 68
A. À l'échelon national	68
1. Hommages	68
2. Ouvrages collectifs	69
3. Colloques et congrès	74
4. Catalogues d'exposition	80
5. Généralités	83
B. Historiographie, Méthodologie, Théorie	83
1. Historiographie	83
2. Méthodologie	91
3. Théorie	95
C. À l'échelon régional et local	95
1. Par secteurs fonctionnels	95
a. Généralités	95
1. La vie politique; le droit, l'histoire militaire	95
2. La vie économique et sociale	99
3. La vie religieuse	108
4. La vie culturelle	117
b. Démographie; industrie; commerce; agriculture; moulins	122
c. Les châteaux; seigneurs et seigneuries	129
d. Les abbayes; les couvents; les béguinages; les hôpitaux; les paroisses; les saints et la dévotion	135
e. Les sciences; l'enseignement; les arts	146
f. Le paysage	153
2. Villes et communes	157

III. HISTOIRE PAR ÉPOQUES	169
A. De la préhistoire à la naissance des principautés territoriales	169
1. Préhistoire; époque gallo-romaine	169
2. Époque mérovingienne; l'évangélisation; l'époque carolingienne.....	188
B. Époque des principautés médiévales	192
1. La période en général.....	192
a. Les institutions et la vie politique; le droit.....	192
b. La vie économique et sociale.....	195
c. La vie religieuse	198
d. La vie culturelle	204
2. Les différentes principautés	214
a. Brabant; Limbourg; Outre-Meuse; Malines.....	214
1. La dynastie; les institutions; le droit; les événements politiques, militaires et diplomatiques	214
2. La vie économique et sociale	215
a. Le commerce; l'industrie; les finances; les routes; les villes et la vie urbaine	215
b. Les campagnes; seigneurs et seigneuries; paroisses et villages; paysans et l'agriculture.....	216
3. La vie religieuse	217
4. La vie culturelle: l'enseignement; les sciences; les arts	217
b. Flandre	218
1. La dynastie; les institutions; le droit; les événements politiques, militaires et diplomatiques	218
2. La vie économique et sociale	219
a. Le commerce; l'industrie; les finances; les routes; les villes et la vie urbaine	219
b. Les campagnes; seigneurs et seigneuries; paroisses et villages; paysans et l'agriculture.....	220
3. La vie religieuse	221
4. La vie culturelle	222
c. Hainaut, Tournai, le Tournaisis	222
1. La vie politique	222
2. La vie religieuse.....	222
3. La vie culturelle	222
d. Namur	223
1. La vie politique	223
2. La vie économique et sociale	223
e. Luxembourg.....	223
1. La vie économique.....	223
2. La vie religieuse.....	223
f. Principauté de Liège, Looz, Stavelot-Malmedy	224
1. Les princes-évêques, le chapitre Saint-Lambert, les institutions, le droit; les événements politiques, militaires et diplomatiques	224
2. La vie économique et sociale.....	225
3. La vie religieuse.....	225
4. La vie culturelle	226
g. L'archéologie médiévale	226
3. Les ducs de Bourgogne (1363-1477).....	228

C. Les Temps Modernes	236
1. Les Pays-Bas espagnols et autrichiens	236
a. Généralités; la dynastie et ses représentants; la haute noblesse; l'armée; l'histoire politique et militaire.....	236
b. Institutions centrales; représentants du pouvoir central; le droit; assemblées d'états.....	247
c. La démographie	249
d. La vie économique et sociale	250
1. Le commerce; l'expansion à l'étranger; l'industrie; les finances; les routes; les villes et la vie urbaine	250
2. La société; l'évaluation des fortunes et niveau de vie; les mentalités; la vie quotidienne	253
3. Les campagnes; seigneurs et seigneuries; paroisses et villages; paysans; l'agriculture.....	257
e. La vie religieuse	258
1. Le protestantisme	258
2. L'église catholique: l'organisation, les séculiers, les réguliers; la doctrine; la pratique religieuse; les saints.....	260
3. Le jansénisme; la franc-maçonnerie; le judaïsme; la sorcellerie	264
f. La vie culturelle	264
1. Les courants de pensée; l'humanisme; l'imprimerie; la situation linguistique	264
2. L'enseignement; les sciences	271
3. Les arts	291
2. Principauté de Liège, Looz, Stavelot-Malmedy	316
a. Les princes-évêques; le chapitre Saint-Lambert; les institutions; le droit; les événements politiques, militaires et diplomatiques	316
b. La vie économique et sociale	316
1. Le commerce; l'expansion à l'étranger; l'industrie; les finances; les routes; les villes et la vie urbaine	316
2. La société; l'évaluation des fortunes et niveau de vie; les mentalités; la vie quotidienne	317
c. La vie religieuse	318
d. La vie culturelle: l'enseignement, l'imprimerie, les sciences, les arts	318
D. Époque contemporaine	319
1. Par tranches chronologiques	319
a. La révolution brabançonne et liégeoise	319
b. L'époque française	319
c. L'époque du Royaume-Uni; la révolution de 1830	323
d. La Belgique unitaire	324
1. 1914-1918.....	324
a. Généralités	324
b. Les opérations militaires	331
c. L'occupation	344
2. 1918-1940.....	355
3. 1940-1945.....	356
a. Généralités	356
b. Les opérations militaires	357
c. L'occupation	361
d. La collaboration.....	365
e. La résistance	366
4. 1945-1993.....	367

2. Histoire par secteurs fonctionnels	368
a. Histoire des institutions et histoire politique	368
1. Les institutions: genèse et fonctionnement	368
a. Généralités; la royauté.....	368
b. Le pouvoir législatif national / fédéral	370
c. Le pouvoir exécutif national / fédéral.....	371
d. Le pouvoir judiciaire; le droit.....	376
e. Les instituts régionaux, provinciaux et communaux	387
2. La vie politique intérieure.....	391
a. Les événements politiques	392
b. Les élections; les électeurs, les élus	393
1. Les partis	394
2. Le personnel politique	399
c. L'opinion publique	401
d. Les organisations patronales, agricoles et des classes moyennes.....	402
e. Les organisations et les mouvements sociaux	403
f. La situation des langues; les organisations et les mouvements flamand et wallon; la régionalisation.....	405
g. Les organisations et les mouvements féministes.....	410
h. Les organisations et les mouvements de jeunesse et d'étudiants	411
i. Autres mouvements.....	412
3. L'armée	414
4. La politique étrangère	415
a. Histoire diplomatique	415
b. Généralités, les explorations; l'expansion coloniale; le Congo et Ruanda-Burundi	417
b. La vie économique	432
1. L'économie et les entreprises en général.....	432
2. L'industrie; les techniques; l'archéologie industrielle.....	434
3. Le commerce et les services; le tourisme.....	441
4. Les communications et le transport.....	444
5. Les finances.....	452
6. L'agriculture; l'horticulture; l'économie forestière; la pêche	454
c. Histoire sociale	457
1. La démographie; l'immigration et l'émigration; la sexualité; la famille.....	457
2. Les catégories sociales.....	467
3. Niveau de vie; prix et salaires; l'assistance.....	469
4. La criminalité	473
5. Les conditions hygiéniques; l'apparat médical; le logement	475
6. La mentalité et la vie quotidienne	478
7. Les villes et les faubourgs; la vie urbaine; l'urbanisme; l'aménagement spatial.....	494
8. La campagne; la vie rurale.....	500
d. Histoire de la vie religieuse et de la laïcité	500
1. L'église catholique: l'organisation ecclésiastique; les séculiers; les réguliers; la doctrine; la pratique religieuse; les missions	500
2. Laïcité; la franc-maçonnerie	509
3. Autres religions.....	513
e. Histoire culturelle	516
1. Généralités.....	516

2. Organisations et institutions culturelles	516
3. L'enseignement.....	517
4. Les médias.....	522
a. La presse écrite; les affiches; la bande dessinée	522
b. Le cinéma; la radio et la télévision	526
5. Les sciences.....	528
6. Les arts	533
a. Généralités.....	533
b. La peinture; la sculpture	538
c. L'architecture	548
d. La musique	554
e. La littérature; la librairie; les bibliothèques.....	559
f. Le théâtre et le ballet.....	579
g. La photographie; l'illustration	582
h. Arts appliqués.....	584
i. Les jardins	587
 TABLES DES MATIÈRES	 595

**RÉDACTION: 4, boulevard de l'Empereur,
1000 Bruxelles.**
Prière d'adresser à la Rédaction les manuscrits
et les ouvrages pour compte rendu.

**REDACTIE: 4, Keizerslaan,
1000 Brussel.**
Gelieve teksten en boeken ter recensie
aan de Redactie te zenden.

DIRECTION ET COMITÉ DE RÉDACTION - DIRECTIE EN REDACTIECOMITÉ

DIRECTION - DIRECTIE

Directeur: Alexis WILKIN [alexis.wilkin@ulb.be]

Conseillers/Adviseurs: Michèle GALAND [Michele.Galand@ulb.be], Guy VANTHEMSCHE [guy.vanthsche@vub.be]

Trésorier / Penningmeester: David GUILARDIAN [David.Guilardian@ulb.be]

Secrétaire général / Secretaris-generaal: Denis Morsa [denis.morsa@gmail.com]

Webmaster: Sébastien DE VALERIOLA [sebastien.de.valeriola@ulb.be]

COMITÉ DE RÉDACTION - REDACTIECOMITÉ:

Antiquité - Oudheid

Didier VIVIERS [dviviers@ulb.be] (Monde grec - Griekse wereld)

Françoise VAN HAEPEREN [francoise.vanhaeperen@uclouvain.be] (Monde romain - Romeinse wereld)

Koen VERBOVEN [Koen.Verboven@ugent.be] (Monde romain - Romeinse wereld)

Secrétaire / Secretaris: Jean VANDEN BROECK-PARANT [jean.vanden.broeck-parant@ulb.be]

Histoire - Geschiedenis

Alain DIERKENS [Alain.Dierkens@ulb.be] (Moyen Âge - Middeleeuwen)

René VERMEIR [Rene.Vermeir@UGent.be] (Temps modernes - Nieuwe Tijd)

Jeffrey TYSENS [Jeffrey.Tyssens@vub.be] (Époque contemporaine - Hedendaagse periode)

Secrétaire / Secretaris: Christoph DE SPIEGELEER [Christoph.DeSpiegeleer@liberas.eu]

Secrétaire / Secretaris: Nicolas SCHROEDER [Nicolas.Schroeder@ulb.be]

Bibliographie de l'Histoire de Belgique - Bibliografie van de Geschiedenis van België

Luc FRANÇOIS [Luc.Francois@UGent.be]

Sofie ONGHENA [Sofie.Onghena@arch.be]

Langues et littératures modernes - Moderne taal- en letterkunde

Sabrina PARENT [Sabrina.Parent@ulb.be] (Langues et littératures romanes - Romaanse taal- en letterkunde)

Wim VANDENBUSSCHE [Wim.Vandenbussche@vub.be] (Langues et littératures germaniques - Germaanse taal- en letterkunde.)

Prière d'adresser les demandes d'abonnements,
les commandes diverses, etc.,

Revue Belge de Philologie et d'Histoire

KBR - Bibliothèque Royale

4, boulevard de l'Empereur, B-1000 Bruxelles.
rbph@belgacom.net

Tous les paiements doivent être faits au compte
bancaire 000-0131507-72

(IBAN BE38 0000 1315 0772 - BIC BPOTBEB1)
de la Revue Belge de Philologie et d'Histoire,
B-1050 Bruxelles.

Informations pratiques: <http://www.rbph-btfg.be>

Chaque article est signé. L'auteur est responsable des idées qu'il émet. La *Revue* n'accepte qu'une seule réplique à un article ou à un compte rendu. L'auteur de celui-ci aura la faculté de la faire suivre de ses observations. Après quoi, le débat sera tenu pour clos.

Voor abonnements en andere bestellingen,
zich wenden tot
Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis
KBR - Koninklijke Bibliotheek
4, Keizerslaan, B-1000 Brussel.
rbph@belgacom.net

Alle betalingen dienen te gebeuren
op bankrekeningnummer 000-0131507-72
(IBAN BE38 0000 1315 0772 - BIC BPOTBEB1)
van het Belgisch Tijdschrift voor Filologie en
Geschiedenis, B-1050 Brussel.

Praktische informatie: <http://www.rbph-btfg.be>

Elke bijdrage vermeldt de naam van de auteur. Deze alleen is voor de in zijn studie uiteengezette opvattingen en verdedigde zienswijzen verantwoordelijk. Het *Tijdschrift* aanvaardt slechts één replek op een artikel of een recensie. De schrijver ervan mag op de ingezonden replek antwoorden. Van verdere polemiek wordt beslist afgezien.

IMPRIMERIE GROENINGHE DRUKKERIJ, KORTRIJK

ISSN 0035-0818

Éditeur responsable et directeur de la publication

Alexis WILKIN, 69, rue de l'Espérance, 4000 Liege

